
COMMENTARIORVM
AC DISPVTATIONVM
in
Vniuersam doctrinam
D. THOMÆ
DE SACRAMENTIS
ET CENSVRIS
TOMI DVO.
Auctore ÆGIDIO DE CONINCK,
è Societate IESV, in Academia
Louaniensi S.THEOL.
Professore.
ANTVERPIÆ
Apud Hæredes MARTINI NVTI
&
IOANNEM MEVRSIVM.
M.DC.XVI.
Cum Priuilegio
Cæsar., Regis Franciæ,
& Principum Belgarum.

REVERENDISSIMO AC PERILLVSTRI DOMINO D. IACOBO BOONEN ECCLESIÆ GANDENSIS EPISCOPO.

CONFECTVM tandem de Sacramentis opus, Reuerendissime Domine, editurus in lucem cœpi mecum cogitare, quem ei patronum eligerem, cuius fauore ac approbatione tutiùs multorum subiret iudicium: cùm ecce in mentem mihi venit illud colloquium, quod ante aliquot annos, cùm hunc librum primò componere inciperem, cum REV^MA V. Dominatione habueram, statímque vagantem in diuersa animum stitit, totúmque in se rapuit. Recèns tunc REV^MA Vestra Dominatio in Metropolitana Ecclesia Decani dignitatem adierat, eámque pro officio, contractáque iam olim necessitudine fausta omnia precaturus accesseram: cùm repentè (vt, si mentem eò reuocet, REV^MA V. D. facilè meminerit) non tam nouum honorem, quod acturus veneram, quàm certissimum ad honorum omnium culmen iam factum gradum gratulatus sum. Iam enim tum præsagus prospectabam eam in vestro capite mitram, quam iam gaudemus impositam. Et hęc mihi animo reuoluenti, quò vlteriùs pergendum fuit? Numquid dubitare potui, an quas infulas REV^MÆ V. Dominationi iam olim offerendas non tam vanè diuinando, quàm claris argumentis rem certam conficiendo denuntiaram, iam delatas acceptásque gratularer? Nimiùm veteris nostræ (qualis qualis inter impares esse possit) amicitiæ, nimiùm mei officij, nimiùm mei ipsius fuissem oblitus. Gratulandum itaque mihi fuit, non vt olim nudis verbis, sed ex receptissima

apud omnes gentes in eiusmodi casibus consuetudine, adiuncto etiam aliquo munusculo, quo interiorem animi mei sensum, quantum quantum possum, exteriùs tester. Offero igitur munus quidem mei amoris studiíque pignus, si offerentis animum spectes; tale tamen, non quo Rev^ma V. Dominatio in aliquo ditetur, sed quod sua auctoritate tueatur. Quod cùm ipse mecum considero, est sanè cur numini agam gratias, quòd ita opportunè & olim ita vaticinandi mihi mentem iniecerit, & eiusdem iam memoriam excitarit. Nam vt omnis iam dicta abfuisset occasio, cui alteri hoc meum qualecunque opusculum feliciùs dedicem? In eo Sacramentorum, sacratissimorum quæ cælestis sponsus Ecclesiæ suæ contulit, munerum natura, ritus, efficientia explicantur. Et quis non videat esse consequens, vt alicui Ecclesię Principi, eíque à cælesti sponso dato Vicario sponso tutandum fouendúmque committatur? In eodem non solùm Scripturæ, Traditiones, Concilia, sed plurimi sacri canones, ciuilésq; leges pro materiæ exigentia explicantur, atque adeò vtrumque ius non exiguam partem pertractatur. Meritissimò igitur eius pro eo primum omnium imploro calculum, quem vtriusque iuris scientissimum hoc nostrum æuum deprædicat, ac clarissimis quibusque in ea scientia viris aut comparat, aut etiam præfert: in quem, verbo dicam, ipsa iurisprudentia se totam, secúmque omnem suam fortunam penitus videtur effudisse: cuius iudicio liber approbatus nullius Aristarchi supercilium extimescat. Laudaret hîc fortè alius Rev^me Domine, illius tuæ eminentioris doctrinæ, natæque inde famæ luculentissimos testes Excellentissimos Arenbergicos, aliósq; plurimos toto Belgio viros sine comparatione Principes, qui tuum iam olim, cùm orbi primùm clarere inciperes, consilium ac prudentiam tanti fecerunt, vt grauissimis difficultatibus impliciti, tum demum omnia sibi crederent expeditissima, si quacunque ratione obtinere possent, vt ijs explicandis manum admoueres. Ab his, inquam, alius fortè ea quæ dixi firmaret, sed frustra omnino sim, si meridiano soli facem adhibeam; si, inquam, illustrissimo summi illius totius Belgij, oculatissimíque Tribunalis, si Serenissimorum nostrorum Principum de tua eruditione testimonio, aliunde aliquam lucem robúrque quærendum credam. Illud enim te in Belgico suo Areopago iudicem expetijt; hi dedêre; vbi non modò de Belgarum omnium fortunis vnà cum collegis sententiam diceres, sed etiam cum ijsdem de aliorum omnium Tribunalium sententijs iudicares, non modò priuatorum, sed ipsorum iudicum iudex. Iam tum te ostendebas dignum, qui eo parente natus esses,

cuius

cuius consilijs tota iam olim illustrata fuit Brabantia; quem ipsa Cancellaria pro defuncto suo capite Vicarium agentem magno suo bono experta, sibi Præsidem magnis votis expetijt, magno suo gaudio à Regia Maiestate obtinuit: sed tantam ei felicitatem mors immatura inuidit. Iam tum paternæ virtutis acer æmulator, illum concito cursu sequebaris: iam tum viri amplissimi Petri Peckij sororij tui, quem vt olim pro Principe suo Oratorem tota Gallia, ita nunc Cancellarium suspicit Brabantia, præclarè insistebas vestigia, adeóque premebas, vt cùm ille eò iam peruenisset quò adspirant pauci, pertingunt vix vlli, eum tamen breui assecuturus crederetis. Sed qui olim D. Ambrosium tribunalibus subtractum, Mediolanensibus dedit Pontificem, aliò cursum tuum flexit, felicitate sanè maxima; difficulter tamen quis dixerit, tuáne, an Ecclesiæ Gandensis maiore. Exsiccatæ iam sunt huius lacrymæ, quas optimus Antistes, iam secundò decessor tuus, ei ex insperato abreptus excusserat, mutauit pallorem, luctum deposuit, cùm quantum in Francisco perdit, tantum sibi à Iacobo promittat. Quidni enim quæ iam ab illo accepit, eadem à Rev^ma V. Dominatione expectet, quam Illustrissimi Mechliniensis acerrimo iudicio viri, quam Serenissimorum nostrorum Principum sententia vnam toto Belgio selectam videt, quæ tanto viro iam secundò in grauissima officia succederet? Et vt modum epistolæ ponam, multáque ac maxima verbo complectar, cùm in Rev^ma Dominatione Vestra, Deo auctore, penè par videat cursus initium; cur dissimilem progressum, dissimilémq; timeat exitum? aut cur Deo Opt. Max. adiutore sibi à Rev^ma V. D. non promittat felicitatem & gloriam illius æmulam? Ita rogo, ita voueo. Louanio 13. Maij, anno 1616.

REV^MAE DOM. V.

seruus in Christo

ÆGIDIVS DE CONINCK.

* 4 AMICO

AMICO LECTORI.

Miraberis fortè, quisquis in hunc librum incideris, quid tandem operæ pretium duxerim, post tot eruditissimos, omniique ex parte absolutissimos doctissimorum virorum in hanc materiam commentarios, hunc laborẽ mihi sumere, &, vt aiũt, actum quodammodo agere: huius igitur causam paucis accipe. Postquam doctissimum illum R. P. Leonardi Lessii de Iure & iustitia librum ingenti applausu orbis suscepisset, & nõ minore fructu omnium penè manibus tereret, ac incredibilem in rebus difficillimis tanta breuitate explicandis facilitatem obstupesceret; multi, quos tædebat ingẽtia volumina perlegere, cœperunt ab eo similes in alias Theologiæ partes lucubrationes exigere, ijque ex omni hominum ordine, ex omni orbis parte: maximè tamen eum oportunè, importunè præsentes verbis, absentes literis vrgebant, vt Ecclesiæ Sacramenta ita explicata Christiano orbi daret; horum quippe exactam cognitionem ita omnibus esse necessariam, vt nemo Ecclesiasticus, præsertim cui animarum aliqua cura commissa est, sine ea vel tolerabiliter suo officio fungi possit: quæ tamẽ plurimos multi laboris longæq; lectionis impatientes maxima ex parte deficiat. Cùm ille horum precibus nec diutiùs posset resistere, nec ijs per se obsequi sibi integrum crederet, cùm ob grauissimas, easq; quotidianas varijs in rebus occupationes, tum maximè ob afflictam valetudinem, quam iam multos annos valdè infirmam, sed tunc ita patiebatur aduersam, vt nil magis quàm celerem vitæ exitum animo volueret: has, inquam, ille inter angustias pressus, seriò instanterq; mecum egit, vt, quod ipse nitebatur excutere, meis humeris onus exciperem: cùm enim tunc me accingerem vt iam secundò hanc materiam studiosis in scholis prælegerem, credebat me tolerabili labore adhibito simul quæ in lucem ederem parare posse. Reluctabar initio, cùm facilè viderẽ lõgè aliud ab eo meritò exigi, quàm à me dari promittiue posset: sed vehementiùs instanti tãdem manus dedi. credidi enim minùs me culpandum, si quid, quod supra vires meas esset, incautè susciperem; quàm si hoc tanta instantia roganti negarem, cui scirem me omnia debere: maluiq; in me leuitatem aliquam, aut ignorantiam carpi, quàm pertinaciam accusari. Habes scribendi causam; subdam methodum.

Cùm hic illud ipsum, in quo P. Lessius enituit, præcipuè à me quæri cernerem, vt quæ pluribus voluminibus ab alijs disputata sunt, ita paucis constringerem, vt tamen nec parientem vrsam, nec festinantem canem imitarer; aut informem mutilúmq; fœtum edendo, si scitu necessaria omitterem; aut cæcum, si obscura minúsq; probata proponerem: facilè vidi omnes mihi ingenij neruos intendendos esse, vt res ferè inter se admodũ dissidentes, strictam nimirum breuitatẽ cum solida claritate vero fœdere coniungerem: quod etsi non sperem vbiq; perfectè assequi, dabo tamen omnem operam vt proximè sequar, idque certis vijs, quas hic spectandas subijcio.

Primò, cùm plurima hic ita à Doctoribus disputentur, vt singuli ferè in alias atqi alias sententias abeant, quibus sigillatim referendis ac confutandis multũ sæpe chartæ impletur maiore legentium tædio quàm fructu; statui huic labori ita parcere, vt in eorum à quibus dissideo placitis recensendis, argumentisque dissoluendis non plus operæ insumam, quàm necessitas exigat. Semper enim persuasum habui, & ipsa experientia didici, conantem, quis inter varios diuersorum eadem de re sensus verisimilior sit, palàm edocere, longè plus proficere si sua clarè proponat, ac solidè firmet, quàm si, quæ alij contrà aut sentiant aut obijciant, sigillatim fuséque discutiat. Ea enim veritatis est vis, vt sufficienter illustrata, penitúsq; perspecta facilè omnes aduersantium sibi errorum nebulas discutiat, eorúmq; impetus frangat: quam si semel probè cognitã habueris,

ris,

ris, quidquid ei repugnat falsum esse facilè & tu ipse perspexeris, & alijs apertè ostenderis: contrà etsi plurimas sententias falsas esse clarissimè videris, non statim tamen quæ sit vera assequeris. Et hæc regia rectaque via est, qua communiter incedas tutissimè: cursus tamen nonnũquam obliquandus est; nam iter illud quandoque quasi sentibus obstructum transitum negat, veritasque multis erroribus, ipsam prima fronte mentientibus, quasi quibusdam ruderibus ita obsita iacet, vt nisi hæc priùs dimoueas, ad illam frustra aspires.

Secundò, cũ inter varia, quæ hîc explicãda occurrũt, multa à pluribus auctoribus ita pertractata sint, vt in ijs nulla alicuius momenti difficultas sit reliqua, quin ipsa cuiuis vel mediocriter erudito clara, obuia, expeditaq; sit; hæc quidẽ, vt potero, omnia, ne quid meritò requiras, breuiter tamẽ exponã, vt ijs, quibus aliquid lucis adferre me posse crediderim, explicandis spatiũ sufficiat.

Tertiò, multæ hîc passim occurrunt difficultates, quas quidam singulas suis disputationibus eruditè discutiunt, quæ tamen inter se cognatæ, non minùs quã varij vnius arboris rami vna ex stirpe trahant originem, qua excisa necessariò arescant. Has quantum potero ad suum caput reuocabo, quo altiùs effosso, tanquam ex fonte veritatis puros riuulos omnes in partes diducam.

Quartò, quæ hîc nobis disputanda sunt, partim ex doctrina fidei, quã ex Scriptura, Traditionibus, Concilijs, communiq; Patrum consensu hausimus; partim ex Pontificũ decretis, Principumq; placitis; partim ex rerum naturis, naturaliq; philosophia; partim ex historijs, aut cõmuni DD. sententia depromenda firmandáq; sunt. Quare vt hac in re tutò procedas, solicitè omnino tibi curandum est, vt vnumquodq; ex suo penu depromas, deductisque ex proprijs sedibus argumentis probes: multũ enim à recto discesseris, si aut ea quæ nullam cum fide connexionẽ habent ex huius principijs coneris docere; aut ea, quæ omne suũ robur ex Principũ placitis exceperunt, solius rationis regula velis metiri, aut ex diuersarum rerũ inter se similitudine eandẽ omnibus legem sancitam esse concludere, & (vt exẽplo rem dilucidem) ex eo quòd multi inter Sanctos relati æquali fortè cũ B. Laurentio sanctitate emineant, probare eos pari festiuitate honorandos, ac æqualẽ in eorum profestis ciborum delectũ ac parcimoniã obseruanda. Nec leuiùs hîc etiã peccant, qui suum cuiq; argumento non tribuunt robur, sed firmissimo cuique hoc sæpè detrahunt quod leuioribus adiungant: eáque quæ sensu cognita sua euidentia vim intellectui inserunt, ex obscuris quibusdã assertionibus, quas non aliter quàm quia aliquibus placuerunt possunt probare, volũt corrigi. Si igitur tã in hac quàm in quauis alia disputatione veritatẽ sincerè quæramus, ita nobis incedendum semper sum arbitratus, vt primò omnium quidquid fides nos docet, ita firmum sanctúmque habeamus, vt quæcunque ei vel minimũ aduersantur, quantumuis aliàs firma certáq; appareant, vt penitus falsa respuamus, nec vllibi naturalem rationem aut experientiã consulamus, vbi ab illa dissentire videantur; cùm hæc incautos fallere contingat aliquando, illam nunquam. Quibus consequens est nos, etsi res Deo auctore acceptas quandoq; infidelibus naturalibus necessariò rationibus suadeamus, non ex his tamen, sed ex Scriptura, Traditione, Conciliisque eas debere discere, & eos qui nobiscum in fide consentiunt ex ijsdem locis docere.

Secundò verò ea quæ à iã dictis separata nullam cum fide necessariã connexionẽ habent, suæq; omnino naturæ relicta sunt, ita naturale lumen sequendo ex proprijs fontibus eruamus, vt in ijs discernẽdis ac elucidandis, certis experientijs, apertisque ex ijs deductis rationibus principẽ tribuamus locũ, nec aliquorũ præconcepta opinione ab ijs quæ illa perspicuè suadẽt facilè nos patiamur abduci, credamúsq; in rerũ naturis cognoscendis maiorẽ fidẽ oculis, quàm auribus habendam esse. præsertim cùm videamus, multas opiniones diu aliquibus fuisse vt certas omnino persuasas, non tam firma aliqua ratione, quàm quòd certum aliquẽ, aut se mutuo sine vllo examine secuti, vt eas acceperant, ita posteris tradiderint, non discutiendas, sed indubitata fide credẽdas. qui cæcus in eandem sententiam impetus cùm multis sæpe annis suum cursum tenuerit, tandem alterius contrà sentientis commodósque auditores nacti auctoritate tanquam obiecto aggere sistitur, & aliò penitus deflectitur, eadémque postea tam habentur falsa, quàm priùs vera certáque credebantur. atque ita non minùs quàm verbis, eiusmodi placitis illud Horatij vsu venit:

Multa

Multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus.

Cùm enim non minùs quā ipsi mortales recepta ab ijs consuetudo mutabilis sit, quæcunq; à sola humana auctoritate, aut communi vsu firmitatem suam acceperunt, necessariò sæpe variantur, vnáq; cum ijs aliquādo intereunt. Hoc vni Deo Opt. Max. teste D. August. epist 19. ad D. Hier. debemus, vt quæcunq; ab eo quacunq; ratione tradita accepe rimus perpetuò sacrosancta habeamus. Hæc suo modo imitantur ea quæ à clara ratione suum robur acceperunt: nā vt rerum naturæ mutari nequeūt, ita quæ ex ijs clarè deducta sunt perpetuò eadē perseuerant. Hæc tamen non ita dissero quasi vilē habendum existimem concordem multorum in eandem rem consensum; ab hoc enim leuiter dissentire hominis est nimiū sibi sumētis; sed vt ea quæ doctrinæ nobis diuinitus traditæ cōnexa nō sunt, non à sola asserentiū auctoritate, sed ex ipsa etiā ratione conemur discere, atq; adeò malimus ea (vbi cōmodè fieri poterit) scire quàm credere: ita tamen vt à cōmuniore sapientū placito numquā discedamus, nisi aperta rationum vi, quæq; etiam aliorū doctorum hominū probetur iudicio, inuiti auellamur. Quod maximè obseruandū est in ijs à quibus vitæ moruq; honestas pēdet, in quibus ab opinione multorū calculo lōgóq; vsu firmata cōmuniter minus tutò recedas. Si cui tamē ea rationū momenta occurrerint quæ satis apertè cōtrarium suadeāt, ea ita proponēda suaserim, vt priusquā placuerint pluribus, nullo modo vt omnino tuta acceptētur.

Tertiò, in ijs quæ in se ἀδιάφορα sola Principis sacri, vel ciuilis lege facienda, vel omittēda sancita sunt, vbi huius clara verba apertè tenueris (modò tamen eorū sensum magis ex totius legis contextu, eiusq; scribendæ occasione, quā ex pauculis vocibus rimeris) ita ijs adhæreas vt aliorū ab his discessum ex alijs legibus à contrario sensu, aut rationum similitudine suadentiū, aut auctorum multitudinem sine vllo iure sequentium auctoritate non facilè te ab ijs abstrahi patiaris. Docuit me tam hæc, quā mox dicta ipse Iustinianus in suo cod. l. 1. de vetere iure enucleando. §. 6. vbi ait: Sed neq; ex multitudine auctorum, quod melius & æquius est, iudicatote; cùm possit forsitan & deterioris sententia, & multas & maiores in aliqua parte superare. Ex qua etiam viri eruditissimi Thom. Sanchius l. 2. de matr. disp. 44. n. 2. Nauar. c. 27. n. 289. & apud eos alij conficiunt, communem Doctorū esse dicendam sententiam nō quam plurimi alter ex altero describunt, sed quā suis vtrimq; momentis libratam docti aliqui maturo amplectuntur iudicio, firmisq; rationibus stabiliunt. Et meritò; videmus enim plurimos, quid quauis in re sequendū fugiendumue, non ex naturæ Principumq; legibus, quas nullas pro se proferunt, sed ex sola aliorum fide decernere, quorū nuda verba sine examine aut probatione transscribunt, & quæcunq; opinio vni fortuitò placuerit, eam mox plurimorum faciunt. Sunt & alij qui pro se iura sine fine congerunt, quæ cùm omnia inspexeris vix syllabam in ijs reperias, qua credas eos potuisse moueri vt in eam sententiam irent. Cuius rei causas duas præcipuas conijcio. 1. quòd iura sæpiùs ex aliorum scriptis, quàm ex Pontificum decretalibus, aut Iustiniani pandectis depromant. 2. quòd multos sæpe cōtingat incidere in decreta Gratiani vitiosè ac perturbatè impressa, atq; ita quandoque ipsius verba, aliásue glossas pro textu laudare; aut SS. Patribus aliqua tribuere, quæ vel his numquam venerunt in mentem, vel etiam ijs quæ ipsi scripta nobis reliquerunt penitus repugnant. Exemplo sint can. non est dubium, & can. cùm societas 27. q. 2. quorū prior ex D. Augustino, qui nihil simile vllibi habet, alter ex epistola D. Leonis ad Rusticum (vbi planè oppositum dicitur) vulgò desumpti creduntur. Hos scriptorum scopulos quos varia legēdo præcipuos aduerti, breuiter hîc indicandos putaui, &, vt potui, vitare conatus sum: me tamen in nullum omnino impegisse ipse mihi polliceri non audeo, alij faciliùs iudicabunt.

Demū cur hoc opus non ita grande in duos tomos diuiserim paucis accipe. Cū priora tria Sacramenta D. Tho. in suo vlt. opere nobis explicata dederit, putaui mihi sequendā plurimorum DD. consuetudinē, vt illū ipsum simul cum subiecta materia breuiter exponerē: quod in alijs facere nō potui, quæ morte immatura nobis ereptus vix attigit. Nouū igitur procedēdi modū hîc mihi necessariò assumendum etiā nouo tomo distinxi. Habes hîc amice Lector scribēdi causam, & quid toto hoc opere sim secutus. si quid placeat, diuinæ gratiæ, à qua nobis bona omnia, tribue; si quid displiceat, humanæ infirmitati dona, nostrisq; laboribus diu felix propitio numine fruere.

MVTIVS VITELLESCVS, SOC. IESV

PRÆPOSITVS GENERALIS.

Cvm Commentarios P. Ægidij de Coninck, de Sacramentis in tertiam partem S.Thomæ, nostræ Societatis Theologi, tres eiusdem Societatis Theologi, quibus id commissum fuit, recognouerint, & in lucem edi posse probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandentur, si ita ijs, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus Romæ 9. Ianuarij, anno 1616.

Mutius Vitellescus.

FACVLTAS R. P. PRÆPOSITI PROVINCIALIS

PROVINCIÆ FLANDRO-BELGICÆ.

Ego Carolus Scribani Societatis Iesv in Prouincia Flandro-belgica Præpositus Prouincialis, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum P. N. Mutio Vitellesco Præposito Generali, concedo Hæredibus Martini Nutij, & Ioanni Meursio Typographis Antuerpiensibus, facultatem typis mandandi Commentarios de Sacramentis in tertiam partem S. Thomæ, & Censuris, Auctore P. Ægidio de Coninck, Soc. nostræ Theologo. In quorum fidem has litteras manu mea subscriptas, & officij mei sigillo munitas dedi, Antuerpiæ 25. Maij, anno 1616.

Carolus Scribani.

CENSVRA.

Hic liber Commentariorum ac Disputationum in doctrinam D. Thomæ de Sacramentis ac Censuris, Auctore R. P. Ægidio de Coninck, Societatis Iesu Presbytero, est doctissimè conscriptus, & dignus, qui multorum manibus teratur, ad veram Sacramentorum vim & intellectum consequendum. Quod testor 24. Iulij, anno 1615.

Egbertus Spitholdius S. T. L.
Canonicus & Plebanus Antuerp.

SVM-

SVMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

MATTHIAS, *diuina fauente clementia, electus Rom. Imperator, semper Augustus, litteris suis sanxit, ne quis* Commentaria ac disputationes in vniuersam doctrinam D. Thomæ de Sacramentis ac Censuris, auctore P. Ægidio de Coninck, Societatis Iesu, in Academia Louaniensi S. Theologię professore, *refragantibus Hæredibus Martini Nutij p.m. & Ioanne Meursio typographis Antuerpiensibus, per totum Rom. Imperium aut regna ac prouincias Imperio subiectas, intra decennium vel imprimat vel imprimi curet, alibiue impressa inferat distrahenda. Qui secus faxit, præter confiscationem exemplarium, decem marcharum auri puri fisco Cæsareo inferendarum pœna multabitur. vti latius patet in litteris datis in arce regia Pragensi, die trigesima Septembr. anno Domini* 1615.

Signat

MATTHIAS.

Ad mandatum S. Cæs. Maiest. proprium.

Io. Baruitius,

R. Questenberg.

PRIVILEGIVM REGIS GALLIARVM.

L*E Roy par ses lettres patentes a permis aux heritiers de feu Martin Nutius & Iean de Meurs marchands libraires iurez d'Anuers d'imprimer, vendre & debiter eux seuls vn liure intitule* Commentaria ac disputationes in vniuersam doctrinam D. Thom. de Sacramentis ac Censuris, auctore Ægidio de Coninck, Soc. Iesu, S. T. Professore. *faisant tresexpresses inhibitions & defences à tous marchands libraires & autres personnes, tant de ses Royaumes & pays, que aultres estrangers trafiquans en iceux, d'imprimer le dict liure ou partie d'iceluy, ou d'en exposer en vente d'aultre impression, que de celle des dicts heritiers & Iean de Meurs, sur peine aux contreuenans, de confiscation des exemplaires & aultre amende arbitraire, & de tous leurs despens, dommages & interests, comme plus à plain est contenu es dictes lettres. Donné à Bourdeaux le 10. Octobre 1615.*

Signé par le Roy en son Conseil.

Du Fos

SVMMA PRIVILEGII PRINCIPVM BELGARVM.

ALBERTVS & ISABELLA CLARA EVGENIA, *Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Serenissimi Belgarũ Principes diplomate suo sanxerunt, ne quis* Commẽtaria ac disputationes in vniuersam doctrinam D. Thomæ de Sacramentis ac Cẽsuris, auctore R. P. Ægidio de Coninck, Soc. Iesu, in Academia Louaniẽsi S. Th. professore, *præter Hæredum Martini Nutij p.m. & Ioannis Meursii typographorum Antuerpiensium voluntatem vllo modo in Belgio intra sexennium imprimat, aut alibi terrarum impressa in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaliáue habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum & alia graui pœna multabitur. vt latiùs patet in literis datis Bruxellæ* 28. *Iulij anno* 1615.

Signat

Steenhuyse.

COMMENTARIA
AC
DISPVTATIONES
IN
VNIVERSAM DOCTRINAM
D. THOMAE
DE
SACRAMENTIS, AC CENSVRIS.

DE SACRAMENTIS
IN GENERE.
PRÆFATIO.

SICVT D. Thomas poſtquam in 1. parte explicuiſſet nobis diuinam naturam, & perſonarum proceſſionem, ſubiunxit explicationem creationis vtriuſque naturæ ſpiritualis, & corporalis, quòd hæc proprium totius Trinitatis ſit opus: ita hîc explicata nobis totius myſterij Incarnationis Oeconomia, Verbi incarnati excellentiſſimum opus explicare aggreditur, 7. nimirum Sacramenta, veriſſimos vberrimoſque Saluatoris noſtri fontes, ex quibus nos aquas ſalutis cum gaudio hauſuros Iſaias c. 12. vaticinatus eſt. Ex quibus omnis vera iuſtitia vel incipit, vel incepta augetur, vel perdita recuperatur: vt Tridentin. ſeſſ. 7. initio: quorum vtiliſſimus vſus, fructuòſiſſima cognitio, ignoratio periculoſiſſima, quod pluribus facile eſſet clariſſimè docere, ſi quotidiana experientia id cuiquam permitteret eſſe obſcurum. Quis enim has gratiarum ſcaturigines, ea qua conuenit animi præparatione frequentans, non percipit ipſo interiore mentis ſenſu & ſpirituali guſtu aquæ illius ſalutaris vim ac dulcedinem, quam fluere de ventre credentium Ioan. 7. Chriſtus docet, quaque æſtus cupiditatum paulatim refrigeratur, omniſque terrenarum rerum ſitis extinguitur? Videmus quotidie aliquos multis ſceleribus obſtrictos, omnibuſq; vitijs non magis inquinatos, quàm efferatos ſacerdotem accedere, peccata ſua explicare, congruam ſuis morbis medicinam accipere, ſubitoque in alios planè viros mutari; ita vt ſimul latentia vulnera detegant, & virus omne exſpuant; vt non tam eos criminum veniam cōſequutos credamus, quàm maxima ex parte vitia omnia exuiſſe cernamus. Sed hæc vberiùs proſequi, Encomiaſtæ magis eſt, quàm noſtrum, qui Sacramenta non laudanda, ſed explicanda ſuſcepimus. Vt autem noſtrorum Sacramentorum planiorem cognitionem aſſequamur, de Sacramento in genere, prout veteribus nouiſque conuenit, priùs agendum.

Iſai. 12.

Trident.

Ioan. 7.

A QVÆSTIO

QVÆSTIO LX.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Sacramentum sit in genere signi?

1 ART. 1. docet Sacramentum esse in genere signi, siue dici Sacramentum à re sacra, siue sanctitate quam significat: sicut color dicitur sanus, quia est signum sanitatis.

Nominis Sacramenti explicatio.

Not. 1. Sacramentum apud profanos quidem auctores ferè accipi pro iuramento, quo quis se alteri obstringit: apud Ecclesiasticos verò idem esse quod Græcis mysterium. Hinc quoties in Scriptura græca occurrit mysterium, latinus interpres vertit modò mysterium, modò sacramentum. Iob 12.v.7. Daniel. 2.v.30. Apocal. 17. vers. 7.

Iob 12. Daniel. 2. Apoc. 17.

Mysterium apud Grecos propriè significat aliquam cæremoniam, qua quis Deo aliqua ratione consecratur, qui inde μύστης dicitur; sic, dictum vel à μυέω, id est, sacris initio: vel à μύω, id est, conniueo, siue oculos, vel etiam labia claudo & taceo. Hinc mysterium videtur dictum, quasi quid occultum & tacendum: occasione accepta maximè à sacris Cereris, quibus initiandi noctu & occultissimè initiabantur, eaque euulgare nefas erat. Atque hinc omnia quæ nefas est euulgare, imò omnia occulta & arcana, dicta sunt græcè mysteria in Scripturis, & latinè Sacramenta: vt patet locis suprà citatis. Demum quidquid est signum rei occultæ dicitur mysterium, siue sacramentum; maximè quando est signum rei sacræ. Hinc Aug. lib. 8. de Genesi ad literam cap. 4. lignum vitæ vocat Sacramentum Christi. Et iuxta dictas acceptiones omnia sacramentalia, & cæremoniæ Ecclesiæ possunt dici Sacramenta, & à Patribus ita aliquando dicuntur.

August.

2 Sed nos hîc strictiùs nomen Sacramenti accipimus, pro cæremonijs, quæ & hominem Deo consecrando aliquam in eo sanctitatem saltem legalem causant, & tam hanc quàm veram sanctitatem significant. vnde etiam per Antonomasiam Sacramenta dicuntur, & sibi illud nomen in Ecclesia tanquam proprium vendicant. Quare immeritò hæretici nos imperitiæ arguunt, quòd nomen multis commune ad certas cæremonias significandas contrahamus, cũ & ratio, & maximorum Patrum & Doctorum, & totius Ecclesiæ auctoritas id probet. Ipsi autem hæretici nomen Sacramenti in significatione qua Catholici id vsurpant, modò rident, modò recipiunt, dum duo, nec plura Sacramenta esse statuunt; aliàs rursum vt superstitiosum, & contra diuinam Scripturam inductum calumniantur: quandoque etiam sacramenti nomine vtendum sit nec ne, contendendum esse negant: vt fusè ex eorum verbis docet Card. Bellar. libr. 1. de Sacramentis in genere c. 7. ita nimirum in omnibus suis varij ac inconstantes sunt, atque illud Ciceronis imbiberunt, Ouis esse semper eadem voce vti; hominis verò modò ita, modò aliter loqui, prout commodum fuerit: quod nõ modò in rebus humanis sceleratè, sed etiam in diuinis impiissimè faciendum sibi putant. Sed hæc de ratione nominis pro instituto nostro sufficiant; qui plura desiderat, videat D. Bellar. suprà, & Suarem hîc.

Bellar.

Bellarm. Suarez.

3 Not. 2. Etsi Sacramenta & causent & significent sanctitatem; tamen à D. Thoma poni potiùs in genere signi, quàm causæ: quia cùm Sacramenta veteris legis tantùm legalem quandam, & quasi corporalem sanctitatem causarẽt, veram autem tantùm significarent, quæ tamen in eorum institutione præcipuè intendebatur, vt hanc significando ad eam homines ducerẽt, debuerunt magis dici Sacramenta, quia veram sanctitatem significabant, quàm quia legalem causabant: & sic intellige responsionem D. Thomæ ad 1. Et consequenter Sacramentum in genere magis debet poni sub genere signi, quã causæ, vt omnibus Sacramentis possit conuenire.

Cur Sacramenta ponantur in genere signi. D. Thom.

D. Thom.

Sacramentorum tamen noui testamenti ratio magis consistit in causando gratiam, quàm in significando: quia non sunt præcipuè instituta, sicut vetera sacramenta, vt doceant qualem sanctitatem debeamus acquirere, & vnde gratiam debeamus petere; sed vt eandem sanctitatem nobis conferant. Nam, vt docet Apostolus ad Hebræos 9.v.9. & ca. 10.v.1. vetus lex continebat parabolam & vmbram futuræ gratiæ: noua verò lex continet ipsum corpus & veritatem. Adde, hęc nihilominus optimè poni in genere signi, quia gratiam quam conferunt, verè significant, eamque non physico aliquo influxu, sed moraliter, & vt signa, siue mediante significatione producunt.

Ratio Sacramenti nouæ legis magis in causando quam in significando consistit.

Hebr. 9.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrùm omne signum rei sacræ sit Sacramentum?

4 *Quale signũ ad esse Sacramenti requiratur.* *D. Thomas.*

ART. 2. docet non omne signum rei sacræ esse Sacramentum, sed tantùm illud quod est signum rei sacræ, in quantum est sanctificans homines: vt habetur in fine corporis. quod aliqui ita accipiunt, quasi D. Thomas non referat verbum sanctificans ad ipsum signum, sed tantùm ad rem significatam: quasi velit Sacramentum non necessariò esse signum sanctificans, sed signum rei sanctificantis. Sed verius est referre ad signum immediatè: quia omne sacramentum necessariò est signum sanctificans, vt infrà dicemus: mediatè verò ad rem significatam, quæ formaliter sanctificat.

5 *Quare sacramentalia non sint Sacramenta.*

Nor. pro responsione ad 3. D. Thomam excludere sacramentalia à ratione Sacramenti, quia non significant veram sanctitatem, sed tantùm quădam dispositionem ad sanctitatem. Sed hæc responsio videtur difficilis: quia si velit esse de ratione Sacramenti, vt significet immediatè veram sanctitatem præsentem in suscipiente, sic Sacramenta veteris legis non erunt Sacramenta: quia tantùm significabant hoc modo legalem sanctitatem quam conferebant: excepta saltem circumcisione, de qua dicemus infrà. Si autem velit sufficere, vt significent immediatè præsentem quandam sanctitatem legalem, vel similem, & hac mediante sanctitatem veram, non tamen necessariò præsentem sed acquirendam & ad statum suscipientis illam cærimoniam requisitam (vt significabant eam vetera Sacramenta) sic etiam tunsura clericalis, consecratio Abbatis, & similia erunt Sacramenta: quia vtramque sanctitatem hoc modo significant.

D. Thomas.

Resp. igitur D. Thomam loqui de sacramentalibus institutis ab Ecclesia, atque supponere, ea non posse esse Sacramenta legis veteris, atque ita tantùm docet non posse esse Sacramenta legis nouæ: quia non sunt signa gratiæ iustificantis practica, & quæ gratiam præsentem & à se causatam, significant: qualia signa gratiæ necessariò sunt Sacramenta nouæ legis: vt insinuatur a. 3. & clarè dicitur q. 62. a. 1. 3. & 4.

DVBIVM I.

Vtrùm Sacramentum sit necessariò signum practicum?

6 *Soto.*

PVtat Soto in 4. d. 1. quæst. 1. a. 2. vetera Sacramenta non fuisse signa practica. Alij verò respondent aliquid dupliciter dici signum practicum; 1. quia efficit id, quod significat. 2. quia in praxi eo vtimur ad aliquid significandum, siue hoc ab eo producatur, siue non: putantque Sacramentum non necessariò dici 1. modo practicum, sed tantùm 2. modo. Ratio eorum est, quia aliàs Sacramenta veteris legis non essent propriè dicta Sacramenta; quia non efficiebant gratiam, quam significabant.

Resp. Esse de ratione Sacramenti, vt sit signum practicum 1. modo, non quidem respectu omnis rei quam significat (nam Sacramenta præsertim nouæ legis significant passionem Christi, & futuram gloriam: vt docet D. Thom. art. 3. quæ tamen non efficiunt) sed respectu sanctificationis, quam immediatè significăt, quam omnia Sacramenta in ritè suscipientibus necessariò causant: vt patet discurrenti per singula. Et ratio est: quia omnia sunt instituta, vt aliquo modo sanctificent suscipientem, & per hoc distinguuntur à nudis signis gratiæ, quale fuit transitus maris rubri, qui significabat baptismum, eiusque effectum. Atqui omnia sunt signa eius sanctificationis quam immediatè causant, vt omnes conceduat: Ergo sunt signa practica 1. modo.

Sacramentũ est necessariò signum verè practicum. *D. Thomas.*

7

Confirm. Quia si suffecisset ad rationem Sacramenti in veteri lege, quacumque ratione significare veram sanctitatem per Christum dandam, omnia sacrificia fuissent Sacramenta; quia significabant Christi passionem, qua eramus liberandi, & gratiam per eum dandam: vt expresè docet D. Aug. lib. 5. cont. Iulianum c. 9. initio. Imò tunc omnes cæremoniæ fuissent Sacramenta; quia omnes significabant Christum, & gratiam per eum dandam. Quia, vt ait Apostolus ad Heb. 9. & 10. & ad Gal. 3. erant vmbræ futurorum, & instar pædagogi ducebant Iudæos ad Christum.

August. *Hebr. 9. & 10.* *Galat. 3.*

Item matrimonium tam in lege naturæ quàm Mosaica fuisset Sacramentum propriè dictum: quia significabat coniunctionem Christi cum Ecclesia, & consequenter gratiam per Christum dandam: vt docet D. Leo epist. 92. ad Rusticum cap. 4. & multi alij Patres, vt ostendemos in Tractatu de matrimonio: cùm tamen satis constet, non fuisse propriè dictum Sacramentum, vt ibidem etiam dicemus.

D. Leo.

8

Respondent aliqui, Matrimonium illud non posse dici Sacramentum propriè sumptum, quia non erat institutum ad gratiam significandam, sed in officium naturæ. Sed hoc non satisfacit. quia vt aliquid sit verum Sacramentum, non est necessarium vt sit per se primò institutum ad significădam gratiam, sed sufficit vt secundariò ad hoc institutum sit; vel saltem à Deo ad hoc assumptum ac eleuatũ. Quia aliàs matrimonium in lege noua non esset Sacramentum: quia etiam per se primò institutum est in officium naturæ, eadem institutione qua Adami matrimonium institutum fuit, & solùm à Christo eleuatum ad practicè gratiam significandam.

9

Respondent alij, supradicta non habuisse vim significandi gratiam apud omnes, sed tantùm respectu aliquorum quibus Deus hoc particulatim reuelarat.

Sed contra 1. Hoc dici nequit de sacrificijs & cæremonijs legis veteris, quia hæc non minùs vulgò significabant gratiam dandam per Christum, quàm vera Sacramenta. 2. Quia ad rationem Sacramenti non requiritur, vt omnes sciant ipsum significare gratiam: (quia aliàs nulla fuis-

sent in veteri lege Sacramenta, quia communis plebs fortè nihil sciebat particulatim de eorum significatione) sed sufficit quòd ex parte Dei sit institutum, vt omnibus fidelibus gratiam significet, etsi multi propter imperitiam legis id ignorent. Hoc autem etiam matrimonio legis veteris & naturæ conuenit.

10 *Sacramenta vetera immediatè solā legalem sanctitatem significabant.* Pro quo Nota Sacramenta vetera præcipuè fuisse quidem instituta ad significandam veram iustificationem, immediatè tamen significasse solam legalem sanctificationem, quam etiam causabant, & hac mediante significabant ipsam veram sanctificationem, quam ex fide Saluatoris quærendam admonebant, quia legalis illius legis munditia siue sanctitas significabat sanctitatem spiritualem; sicut immunditia legalis immunditiam spiritualem, siue peccatum, significabat.

DVBIVM II.

Vtrum sacramenta significent naturaliter, an ex instituto?

11 *August.* Ratio dubitandi est, quia, vt ait D. Aug. epist. 23. ad Bonifacium, *Sacramenta quandam similitudinem habent earum rerum, quarum sunt Sacramenta* (id est quas significant) *quam si non haberent, omnino Sacramenta non essent.* Atqui omnis similitudo naturaliter significat siue repræsentat rem, cuius est similitudo: ergo Sacramenta significant naturaliter, & non ex instituto.

Concl. 1. Absolutè loquendo potuisset Deus instituere aliqua Sacramena, quæ secundùm suam naturam nullam habuissent similitudinem cum sanctitate quam significassent, atque etiam causassent. quia nulla potest ostēdi implicantia. Quòd enim talia Sacramenta possent causare gratiam per se patet. Quia hæc causatio tantùm est moralis ex parte Sacramenti, & omnino supra eius naturam; & fit physicè sola virtute diuina, ideoq; nullam proportionem in Sacramento requirit.

12 *Quæ significant ex mero placito, non requirunt ad hoc vllam proportionem.* Quòd etiam possent eandem significare, probatur: quia quæ significant purè ex placito siue instituto, nullam requirunt naturalem similitudinem cum re significata: vt patet in nominibus, quę (exceptis paucis quæ per onomatopœiam & quandam mimesim conficta sunt) non magis apta sunt ad vnam rem significandam, quàm ad aliam. Lignum enim tam commodè significasset feram, quàm id quod modò significat, si ita primis linguæ Latinæ auctoribus placuisset. Ratio est, quia hoc ipso quo aliquid legitimè ad aliquid significandum est institutum, habet statim aliquam vim moralem ad rem illam significandam ijs omnibus, quibus illa institutio est nota.

August. Et hoc modo intellige D. Aug. suprà, dum insinuat omnia Sacramenta habere necessariò aliquam similitudinem cum re quam significant; Similitudinem enim vocat omnem vim significandi, siue repræsentandi aliud, siue hæc physica sit, siue moralis.

13 *Sacramenta habent aliquam analogiam cū re significata.* Concl. 2. Omnia tamen Sacramēta, quæ hactenus à Deo fuerunt instituta, habuerunt ex natura sua quandam analogiam, siue similitudinem cum re significata, licet remotam, & insufficientem ad eam perfectè & clarè, seclusa diuina institutione, significandam. Patet discurrendo per singula. Nam baptismus v. g. siue ablutio illa corporalis habet quandam proportionem ad significandam animæ ablutionem, licet remotam & insufficientem, vt ignorans institutionem diuinam possit vnam ex alia intelligere. Et idem est in ceteris. Et quanquam præcipua huius ratio sit voluntas diuina (nam, vt dixi, Deus quasuis alias res potuisset ad tale munus assumere) tamen conuenientius fuit eas assumi, quæ talem analogiam haberent. quia naturis rerum aliquo modo conformius.

14 *Sacramenta significant ex instituto.* Concl. 3. Absolutè tamen dicendum est Sacramenta significare ex instituto: quia, vt patet ex dictis, præcipuam vim significandi ex institutione Dei habent.

Dices primò, Hinc sequitur Sacramenta secundùm rationem suam formalem, quæ consistit in significatione, esse entia rationis. Respon. non esse merè entia rationis: quia hæc significant aliquid fictum, quod nullum habet esse extra intellectum. Sacramenta autem habent veram vim significandi suum effectum, etiam dum nemo de ijs cogitat. Quare secundùm rationem formalem sunt potiùs entia moralia: quale est dignitas Regia, & similia, quæ verè habent aliquod esse extra intellectum, licet non physicum, sed tantùm morale, & quasi medium inter ens reale & rationis. Quòd si quis contendat esse hæc mera entia rationis, erit quæstio de nomine, nec hoc loco tractanda.

15 Dices secundò, Absolutio data post confessionem sine vlla Dei institutione perfectè significat suum effectum: ergo omnia Sacramenta non significant ex institutione Dei. Respondent aliqui, Illam quidem aliquo modo scilicet falsò significare remissionem peccati, & infusionem gratiæ sine Dei institutione; non tamen verè: quia sine hac per eam non remitterentur peccata. Sed hoc modo per institutionem Dei non mutaretur ipsa significatio Sacramenti, sed tantùm vis efficiendi. Nec enim mutatur significatio propositionis, etsi modò sit vera, modò falsa, sed res significata.

Quare Resp. negando antec. Quia seposita Dei institutione forma absolutionis solùm significaret remissionem peccati humanam, qua homines remittunt peccata, prout in se alios úe commissa sunt, secundùm potestatem quam naturaliter à se vel ex aliorum commissione habent. Nullo autem modo expressè significaret reconciliationem cum Deo per verā iustificationem, & gratiæ infusionem virtute Sacramenti fieri, prout modò significat.

Maior esset difficultas in extrema vnctione, si forma non esset deprecatoria sed affirmatiua. Sed nec tunc tamen sine vlla Dei institutione significaret veram infusionem gratiæ, præsertim prout per eam homo leuatur à morbi molestijs, & armatur ad luctam contra diabolum. Et hanc responsionem etiam admittit Vasquez disp. 129. c. 2. n. 22. *Vasquez.*

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrùm Sacramentum sit signum vnius rei tantùm?

16 Quarum rerum Sacramentum sit signum.

ARticulo 3. docet Sacramentum esse signum multarum rerum sibi subordinatarum, scilicet rememoratiuum passionis Christi, quæ est causa nostræ sanctificationis: demonstratiuum præsentis iustificationis; & prognosticum futuræ gloriæ, quæ est finis nostræ iustificationis, iuxta illud Ecclesiæ: O sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, meos impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Et apertè hoc de Venerabili Sacramento colligitur ex Luc. 22. v. 19. & Ioan. 6. vers. 33. & 51. 1. ad Corinthios 11. vers. 26. Et de baptismo expresiè docet Apostolus ad Roman. 6. vers. 4. & sequentibus.

Luc. 22. Ioan. 6. 1. Cor. 11. Rom. 6.

Not. D. Thomam non docere hanc multiplicem significationem esse de essentia Sacramenti, aut omnibus conuenire. Nam certum est non conuenire Sacramentis veteribus; quia saltem non significabant præsentem gratiam sanctificantem: & tamen etiam secundùm D. Thomam ea erant propriè dicta Sacramenta. Nouis tamen Sacramentis omnibus aliquo modo conuenit, licet quædam minùs expresiè aliqua ex dictis significent.

D. Thomas.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm Sacramentum sit semper aliqua res sensibilis?

ARticulo 4. docet, Sacramenta constare semper aliqua re sensibili, quæ sit signum rei insensibilis, quia spiritalia non possumus percipere, nisi quatenus nobis per res sensibiles innotescunt.

DVBIVM I.

Quid sit Sacramentum in genere?

17 Suarez. Bellarm.

OMissis varijs aliorum sententijs quas fusè adferunt Suarez hic disp. 1. sect. 4. & Bellar. l. 1. de Sacramentis cap. 11. 14. 15. 16. vbi recenset & refellit definitiones hæreticorum; quas qui cognoscere volet, apud eum videat. Nec enim operæpretium duxi singulas adferre & refutare, quia eas sæpe mutant:

Sacramenti definitio.

Respond. Sacramentum est res, vel cæremonia sacra sensibilis, ad aliquam sanctitatem pro statu Ecclesiæ tunc existentis conuenientem hominibus suo vsu conferendam, & ad veram sanctitatem significandam legitimè stabiliterque instituta. Hæc definitio quod ad rem attinet, conuenit cum ijs quas adfert Suarez suprà ex varijs auctoribus; & cum illa D. Thomæ hîc art. 8. clariùs tamen Sacramenti naturam explicat: quia aliæ definitiones ferè aliquid relinquunt subintelligendum; aut aliquid superfluum, & minimè requisitum ad rationem Sacramenti, continent.

D. Thomas.

18 Dixi 1. *Esse rem seu cæremoniam sacram*: vt comprehenderem tam Vener. Sacramentum, quod consistit in re permanenti, quàm reliqua Sacramenta, quæ ferè consistunt in vsu, aut actione aliqua, seu cæremonia, quæ sacra est non solùm ratione rei significatæ, sed in se formaliter: quia ad cultum Dei pertinet, aut etiam actu sanctificat.

Quare Sacramenta debeant consistere in re sensibili.

Dixi 2. *Esse rem sensibilem*. 1. quia nisi aliqua ratione sensibus posset percipi, non posset nobis esse signum rei incognitæ, qui nonnisi sensibilia per se cognoscimus. Vnde benè D. August. lib. 2. de doctr. Christ. c. 1. ait: *Signum enim quædam est res, præter speciem quam sensibus ingerit, faciens aliquid aliud in cognitionem venire*. Vnde etsi Deus potuisset aliquas actiones internas constituere, ad quarum positionem, gratiam contulisset; fuissent tamen magis Sacramenta angelica, quàm humana.

August.

2. Quia cùm constemus anima & corpore peccato infirmatis, vtrumque erat congruentem suæ naturæ confirmandum. Vnde Chrysost. hom. 83. in Matth. *Si esses*, inquit, *incorporeus, ipse dona incorporea tibi tradidisset; sed quia corpori iuncta est anima tua, ideo in rebus sensibilibus tibi intelligenda traduntur*. 3. Vt populus Dei his externis signis ab alijs gentibus distingueretur, sine quibus nulli homines possunt in vllum nomen siue veræ, siue falsæ religionis conspirare: vt rectè D. August. l. 9. contra Faustum c. 11.

Chrysost. August.

19 Olim veteri legi & iam nouæ diuersa sanctitas est propria. Hebr. 9.

Dixi 3. *Ad sanctitatem aliquam, &c.* Pro quo Nota, sicut fuit alius status Ecclesiæ ante Christum natum, alius post: ita diuersa sanctitas vtrique fuit propria. Sicut enim ille status erat tantùm figura & vmbra status gratiæ: Ita sanctitas illi propria erat quasi vmbra veræ sanctitatis, & consistebat in quibusdam iustitijs carnis: vt docet Apostolus ad Hebr. 9. Sicut enim veteres quandam legalem & corporalem immunditiam ex contactu mortui, & similibus rebus, contrahebant: ita per suas lustrationes quandam legalem & quasi corporalem sanctitatem acquirebant, quæ non poterat mundare conscientiam. Veram autem sanctitatem acquirebant quidem, sed non per cæremonias legales vt sic, nec vt pertinentes ad vetus testamentum, sed per contritionem, & quatenus illas cæremonias, & alia opera pia ex fide in Christum & caritate obibant: qua ratione quodammodo pertinebant ad nouum testamentum: vt fusè do-

August. ret D. August. lib. 3. cont. duas epist. Pelag. cap. 4. Contrà, statui gratiæ vera sanctitas propria est, desinentibus iam vmbris iuxta illud *Ioan. 1.* Ioan. 1. *Lex per Moysen data est: gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Quare illorum Sacramenta ex opere operato tantùm conferebant legalem sanctitatem, quæ esset quasi vmbra veræ sanctitatis, eámque significaret: nostra verò necessariò conferunt veram sanctitatem ea dignè suscipientibus: vt docet *Florentin.* Florentinum in decreto super vnione Armenorum.

20 *Cur nec esus mannæ aut iam sacramentalia non sint Sacramenta.*

Ex dictis patet 1. Cur esus mannæ, transitus maris rubri, & similia non fuerint Sacramenta. Quia etsi veram gratiam significabant, nullam tamen sanctitatem suo vsu conferebant.

Patet 2. cur sacramentalia quæ iam sunt in Ecclesia, non sint Sacramenta. Etsi enim multa ex his, v. c. benedictio Abbatis, aut Abbatissæ, prima tonsura, &c. sufficienter & externam quandam sanctitatem suo vsu conferant, & veram significent, ita vt in lege veteri potuissent dici Sacramenta, non tamen hæc sufficiunt, vt in lege noua sint vera Sacramenta: quia suo vsu præcisè, & ex opere operato non conferunt sanctitatem legi nouæ propriam, quod est necessarium ad rationem Sacramenti. Cùm enim Sacramenta sint signa practica alicuius sanctitatis, qua populus Dei ab alijs distinguitur: necessariò debent practicè significare, & suo vsu conferre sanctitatem statui illius populi propriam. Vnumquodque enim per id, quod sibi est proprium, & in suo esse constituitur, & ab aliis distinguitur. Atque ita per hoc Sacramenta noua & vetera in suo esse constituuntur, & inter se distinguuntur, quòd vtraque ex opere operato sanctitatem suo statui propriam conferant. Quamquam sacramentalia per quartam etiam conditionem possint excludi: quia non sunt instituta ab habente potestatem instituendi Sacramenta; qui in lege veteri fuit solus Deus: in noua verò, etiam Christus quà homo.

21 *Cur solus Deus possit Sacramenta instituere.*

Patet 3. cur solius Dei sit per se, vel ex sua commissione per alios Sacramenta instituere; quia nimirum solius Dei est Ecclesiam, seu populum peculiarem sibi congregare; & consequenter ad eum solum spectat decernere quibus ritibus ille debeat sibi dicari, & ab alijs distingui. Quòd maximè locum habet in nouo testamento: quia sicut nemo, præter Deum potest veram sanctitatem conferre; ita nemo alius potest signa huius practica instituere.

Dixi 4. *Legitimè stabilitérque instituta.* Cùm enim Sacramenta sint ceremoniæ præcipuæ, quibus Ecclesia, seu populus Dei coalescit, & ab alijs distinguitur, debent esse stabiles & permanentes, quamdiu idem Ecclesiæ status permanet. Hinc quædam, quibus Christus ad sanctificandum vsus est; vt sunt lotio pedum Apostolorum (saltem secundùm multorum sententiam) insufflatio in Apostolos; verba illa dicta paralytico, *Remittuntur tibi peccata tua*; non sunt Sacramenta, quia non sunt stabili vsu ad sanctificationem instituta.

22 *Cyprian.*

Nec refert quod D. Cyprianus (vel potiùs alius Auctor) sermone de lotione pedum, hanc vocet Sacramentum, & dicat institutam ad delendos quotidianos excessus: quia sumit Sacramentum latè, & loquitur de deletione defectuum ex opere operantis, quam consequuntur ratione internæ deuotionis, qui eam piè obeunt, vt Christum Apostolosque imitentur. Fuit enim à Christo instituta in exemplum humilitatis: vt patet Ioan. 13. v. 15. *Ioan. 13.*

Quare sacrificium non sit Sacramentum.

Hinc etiam sacrificium quâ tale, non est Sacramentum: quia vt sic nõ ad sanctificationem sacrificantis, sed in testimonium diuinæ excellentiæ est institutum. vt latiùs dicemus infrà q. 83. ar. 1. Hinc etsi sacrificium materialiter sumptum pro hostia quæ in eo offertur, sit quandoque verum Sacramentum; vt contingit in nostro sacrificio, cuius hostia est verum Sacramentum, cuius sumptione sanctificamur; & olim accidit in quibusdam sacrificijs veteris legis, verb. cau. in agno paschali, cuius esus aliquam legalem sanctitatem conferebat & veram sanctitatem in S. Eucharistia contentam significabat: actio tamen ipsa, in qua consistit ipsum sacrificium est semper quid distinctum à Sacramento. Hinc nostrum sacrificium essentialiter consistit præcisè in ipsa consecratione, vt dicemus q. 83. art. 1. d. 5. Sacramentum verò in re permanente. Item occisio agni paschalis erat propriè sacrificium: ipse verò agnus occisus eiusque comestio habebant rationem Sacramenti.

23

Nec refert quòd quædam sacrificia in veteri lege fuerint instituta pro peccato, & ad legalem quandam sanctitatem acquirendam, nostrumque etiam ex opere operato aliquam gratiam actualem impetret ei, pro quo offertur: quia hanc sanctitatem non conferunt per modum Sacramenti suo vsu, ac corporali quadam applicatione (cùm non semper ijs corporaliter applicentur, pro quibus offeruntur) sed per modum impetrationis.

Quare martyrium aliique actus virtutum nõ sint Sacramenta.

Demum tam 4. quàm 3. conditione excluduntur actus virtutum: quia non ex Dei institutione, & opere operato, sed ex merito & opere operantis sanctificant. Similiter excluditur martyrium: quod etsi ex singulari priuilegio secundùm probabilem sententiam ex opere operato gratiam conferat: non tamen ad hoc à Deo institutum est; sed quatenus est actio inferentis, à Deo vetitum est; quatenus verò est passio martyris ad diuinam gloriam defendendam, est opus virtutis fortitudinis, lege naturæ quandoque præceptum; quandoque non vrgente præcepto, ex motiuo variarum virtutum à martyribus liberè susceptum.

24

Ex dictis facile erit refutare definitiones hæreticorum, quibus omnibus commune est, quòd Sacramenta tantùm putent esse inania quædam signa gratiæ, siue extrinseci cuiusdam fauoris diuini; quod est falsissimum, & legi Christi omnino iniuriosum est: vt ostendemus infrà quæstione 62. articulo 1. d. 1. Pluribus item Caluinistis & Lutheranis commune est, quòd velint Sacramenta esse sigilla quædam, quibus Deus obsignat suas promissiones, testaturque eas pertinere ad eos, qui Sacramenta suscipiunt; eosque esse iustos. Probant

Rom. 4. bant præcipuè ex illo ad Roman. 4. *Et signum accepit (Abraham) circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio.* Vbi circumcisio non dicitur signum iuſtitiæ dandæ, ſed iam apprehenſæ per fidem. Sed de hoc fuſiùs agemus quæſtione 62. articulo 1. dubio 1. Hoc tantùm 25 hìc aduertendum eſt, hanc definitionem non ſolùm pugnare cum principijs totius Eccleſiæ, quæ docet Sacramenta nouæ legis verè cauſare immediatè gratiam in ſuſcipiente: ſed etiam cum communi principio hæreticorum, qui docent Sacramenta cauſare gratiam excitando fidem in ſuſcipiente. Quomodo enim poſſunt excitare fidem, ſi ſint ſigilla & teſtimonia fidei, & iuſtitiæ iam acquiſitæ? Item quomodo conferens Sacramentum poteſt ſuſcipienti vice Dei teſtari eum credere, cùm conferens id neſciat, & ſuſcipiens ſciat an credat nec ne? Eodem modo ac ſi cæcus vellet perſuadere videnti, ipſum hoc vel illud videre. Deinde ſingulæ particulares ſuos habent apertoſque errores, Bellarm. quos fusè refert & refutat Bellarminus tomo. 3. libr. 1. de Sacramentis in genere, capit. 14. & ſequentibus, apud quem eas vide. Toties enim ſuas definitiones & ſententias mutarunt & reformarunt, vt neſciant ipſi quid ſentiant.

DVBIVM II.

Vtrùm Sacramentum ſit vniuocum, reſpectu Sacramentorum veteris, & nouæ legis?

26 Suarez. Soto. MVlti putant eſſe analogum: ſed veriùs Suarez diſ. 1. ſect. 2. §. *Atque hinc intelligitur*, & Soto in 4. d. 1. quæſtione 1. articulo 1. ante finem, docent eſſe vniuocum. Prob. quia ratio nominis, ſiue definitio ſuprà data vtriſque æqualiter conuenit. Nec refert quòd noſtra ſint perfectiora: quia non ſunt perfectiora in ratione Sacramenti genericè ſumpti, ſed in ratione talis Sacramenti. Sicut homo eſt perfectior bruto, cùm tamen rationem animalitatis æqualiter participent. Sacrament. eſt vniuoc.

Nec etiam refert quòd illa erant figuræ noſtrorum Sacramentorum; quia imago imaginis eſt vniuocè imago cum imagine prototypi: vt ſi quis depingat imaginem Romanam, quam pinxit S. Lucas.

3. Nec etiam refert quòd ſanctitas collata per illa eſt tantùm analogicè ſanctitas collata cum ſanctitate, quam noſtra conferunt. Nam etſi riſus plantæ & hominis, ſint analogicè riſus, vita tamen quæ vtriuſque eſt cauſa, eſt vniuocè vita. Item etſi lupus terreſtris & marinus ſint æquiuoca, tamen Deus vniuocè eſt creator reſpectu vtriuſque: & generantes reſpectu vtriuſque ſunt vniuocè generantes. Quod maximè verum eſt in noſtra ſententia, qui dicimus noſtra Sacramenta tantùm moraliter cauſare gratiam; atque ita cum veteribus in modo cauſandi aliqua ratione conueniunt, licet effectus ſint diuerſi. Vt enim aliquid reſpectu duorum ſit vniuocè cauſa, ſufficit quòd vtrumque in eo conueniat, quòd eodem modo cauſetur. Adde primò, vtramque ſanctitatem in eo conuenire quòd ſuſcipientem peculiari modo Deo conſecret, & vt talis peculiariter à Sacramento cauſatur, quare vtraque Sacramenta ſunt vniuocè cauſa ſanctitatis. Poteſt aliquid æquiuocorum eſſe cauſa vniuoca.

Adde ſecundò, Sacramenta illa etiam veram ſanctitatem ſignificaſſe, atque ita in ratione ſigni veræ ſanctitatis vtraque conuenire. Confirmatur Concluſ. quia religio vetus & noua ſunt vniuocè religio: etſi illa fuerit imperfectior, & figura huius: eademque eſt ratio in ſacrificijs vtriuſque legis; cur non etiam in Sacramentis?

ARTICVLVS V.

Vtrùm requirantur determinatæ res ad Sacramenta?

27 ARticulo 5. docet, in Sacramentis neceſſariam eſſe rem ſenſibilem determinatam. Cuius tota ratio eſt; quia Deus ita inſtituit. verb. cau. vt ablutio in baptiſmo fieret aqua, non vino. Sicut autem ſolus Deus poteſt populum ſibi peculiarem eligere, eumque ſanctificare: ita ſolus poteſt inſtituere ſigna quibus hic ab alijs diſtinguatur, quibuſque eius ſanctitas ſignificetur, eique conferatur. Conuenientia huius inſtitutionis in eo conſiſtit, vt ſicut eſt vna per vniuerſum orbem Eccleſia: ita vbique certis iiſdemque ſignis & ſanctificaretur, & ſuam in Deum fidem proteſtaretur. Quod non fuiſſet factum, ſi materia Sacramentorum fuiſſet cuiuſque arbitrio relicta.

28 Nota 1. Per rem hìc intelligi vel aliquam ſenſibilem ſubſtantiam; vt in Baptiſmo, Confirmatione, Ordine, Extrema vnctione, Euchariſtia: aut etiam actus aliquos per formā verborum determinabiles; vt in Pœnitentia, & Matrimonio.

Not. 2. Multa Sacramenta vel fortè omnia conſtare quodammodo duplici materia; vna remota, altera proxima. verb. cau. in Baptiſmo aqua eſt materia remota: eius vſus, ſiue infuſio, proxima. Similiter in Confirmatione, Chriſma & vnctio: in Pœnitentia, peccata de quibus dolemus, & eorundem confeſſio: in Extrema vnctione, oleum & vnctio: in Ordine, inſtrumenta & eorundem traditio: & in Matrimonio, corpora contrahentium, & eorumdem traditio. Et ſic etiam quadam ratione videtur poſſe dici quòd in Venerab. Sacramento materia remota & quaſi extrinſeca ſit panis & vinum: intrinſeca, ipſæ ſpecies. Sed de hoc a. ſeq. concl. 3. Sacramētorum materia duplex.

Aduerte tamen peccata in Sacramento pœnitentiæ, & contrahentium corpora in matri- 29

Peccata pœnitentis, & corpora cõtrahentium qua ratione sint materia confessionis & matrimonij.

monio, longè aliter esse materiam remotam, quàm aquam in baptismo, aut Chrisma in Confirmatione, &c. Nam hæc aliquo modo ingrediuntur ipsam compositionem Sacramenti, ita vt sint ei aliquo modo intrinseca. Nam materia proxima essentialiter componens baptismum, non est quæuis ablutio, sed ablutio aqua facta, de cuius intrinseca ratione est ipsa aqua: sicut Chrisma est de intrinseca ratione vnctionis, quæ est pars essentialis Cõfirmationis. Idemq; est in materia Ordinis & Extremæ vnctionis. Secùs autem est in dictis duobus Sacramentis. Nec enim peccata simili aliquo modo cõponunt pœnitentiam aut confessionem, neque sunt ei intrinseca, cùm possint omnino non esse, imò necessariò nunquam sint actu, sed vt summum habitu, dum Sacramentum suscipitur: sed solùm sunt materia circa quam versantur confessio & pœnitentia. Et similiter, vt dicemus pluribus dum agemus de matrimonio, corpora contrahentium nullo modo intrinsecè Sacramentum componunt; sed sunt tantùm materia circa quam ipse contractus, siue Sacramentum matrimonij versatur; simili modo quo res, quas narramus, sunt materia nostri sermonis.

30 Not. 3. Rem hîc dici determinatam quandoque in vltima specie, vt aqua in baptismo: quandoque in proximo aliquo genere, vt actus confitentis, scilicet peccata vel venialia, vel mortalia, de quibus quis sit attritus vel contritus, exteriùs expressa. Vide hac de re plura infrà tomo 2. disp. 10. n. 65.

D. Thom. Etiam in veteribus Sacramentis fuit necessaria res aliqua determinata.

Not. 4. Etsi hîc D. Thomas videtur tantùm loqui de Sacramentis nouæ legis, eandem tamen esse rationem in Sacramentis legis veteris: vt patet in circumcisione, agno paschali, consecratione sacerdotis, &c. Et idem aliqua ratione credibile est fuisse in Sacramentis legis naturæ. Cùm enim etiam per hæc aliqua sanctitas conferretur, & gratia per Christum danda significaretur; credibile est Deum, cuius instinctu & auctoritate hæc Sacramenta sunt instituta, non reliquisse cuiusque arbitrio, quo ritu sanctificaretur, aut Christi gratiam significaret. quamuis fortè signa non fuerint ita determinata & expressa vt iam; nec vlla scripta lege præscripta, vt in lege veteri. Et ita intelligendus D. Thom. ad 3. Sed de hoc fusiùs agemus q. 61. a. 2.

D. Thom.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm in significatione Sacramentorum requirantur verba?

31 Articulo 6. docet, Sacramenta nouæ legis necessariò constare, siue confici verbis. Ratio à priori est diuina institutio; congruentia est perfectior significatio. quia aliàs materia satis confusè sæpe significaret rem Sacramenti. Alias congruentias vide in textu. Veteris autem legis Sacramenta non omnia constabant verbis, vt patet in circumcisione, & agno paschali.

32 Qualia verba necessaria sint ad rationem Sacramenti.

Not. in omnibus Sacramentis essentialiter requiri verba propriè dicta, excepto matrimonio: in hoc verò sufficiunt ad eius essentiam quæuis signa mutui consensus sufficienter expressiua. quia hæc moraliter sunt quædam locutio, & sufficiunt iure naturæ ad quemuis alium contractum, & consequenter ad contractum matrimonij, cuius naturam Deus non immutauit, sed ad Sacramenti dignitatem eleuauit. Quod etiam satis insinuat Florentinum in literis vnionis: vbi cùm dixisset, omnia Sacramenta nouæ legis confici re & verbis, tanquam materia & forma; tandem agens de matrimonio, docet matrimonij causam efficientem regulariter esse consensum per verba de præsenti expressum. vbi ostendit se verba accipere in propria significatione. Nam si acciperet ea latè, pro nutu, vel simili signo; non tantùm regulariter, sed semper & necessariò consensus per verba expressus esset causa matrimonij.

Florentin.

2. Insinuat in alijs Sacramentis necessariò requiri verba: quia in solo matrimonio hanc exceptionem admittit. Vbi Not. matrimonium hîc dici vinculum ex Sacramento ortum; causam verò efficientem, ipsum contractum siue Sacramentum.

DVBIVM.

Vtrùm Sacramenta nouæ legis componantur ex re & verbis, tanquam ex materia & forma?

33 Forma Sacramenti nõ informat physicè materiam.

Not. 1. In rebus moralibus, quale est ex parte Sacramentum, ad esse materiæ & formæ non requiri physicam aliquam informationem: sed sufficere quandam analogiam cum materia & forma physica. Sicut enim in his dicitur forma id quod perficit materiam, eamque determinat ad esse talis aut talis rei, v. g. hominis, aut equi: similiter etiam in moralibus, v. c. in verbis, sonus quia in se est indeterminatus & insufficiens ad aliquid significandum, per significationem ei communi vsu impositam perficitur in ratione signi, & determinatur ad rem certam significandam. hinc sonus est materia sermonis, significatio forma.

In rebus artificialibus est duplex forma.

Not. 2. In rebus artificialibus & moralibus duplicem sæpè reperiri formam seu materiam, vnam quasi partialem, aliam totalem, v. c. in hac oratione, Petrus currit: prædicatum quia determinat orationem ad certum conceptum de mẽte loquentis ingerendum audienti, est quasi forma subiecti, partialis tamen: quia forma totalis est significatio totius orationis, cuius materia est vtraque vox.

Concl.

34 CONCL. I. Res & verba secundùm explicationem datam a.5.& 6. sunt essentialiter requisita ad efficiẽdum Sacramentum. Videtur expressè definitum in Florentino in decreto vnionis, vbi ait: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur: videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia: quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.* Ratio à priori est institutio Christi nobis per Ecclesiam explicata.

Florentin.

35 CONCL. 2. Sacramenta constant rebus & verbis, tanquam materijs & formis partialibus: vtraque autem simul sumpta habent se respectu integræ suæ significationis per modum materiæ respectu formæ totalis. Ita Suarez disputat. a. sect. 2.

Quo ratione Sacramenta constent rebus & verbis. Suarez. D. Thomas.

I. Pars est expressè D. Thomæ a. 6. ad 2. & ar. 7. Et probatur. Quia conuenit ijs analogia suprà allata cum materia & forma physica. Res enim, videlicet aqua, vel eius infusio, est indifferens ad significandam lotionem, aut etiam refrigerationem; cùm ad vtrumq; possit assumi: per formam autem determinatur ad significãdam lotionem. Et sic in alijs Sacramentis.

II. Pars probatur. Quia forma & materia habent propriè rationem signi Sacramentalis vt simul sumpta, & vt sic habent integram significationem gratiæ quam causant. Nec enim forma aut materia Sacramentorum per se separatim significant gratiam, aut purgationem à peccato: nam aliàs separatim posita possent eam etiam causare, cùm sint signa practica & efficacia. Sicut ergo non possunt eam causare nisi coniuncta; ita nec signi[illegible]re. Atqui in signis significatio habet se per modum formæ, res significans per modum materiæ, vt patet ex primo notabili: Ergo hæc significatio est integra forma ipsius Sacramenti: sicut significatio quam habent subiectum & prædicatum, prout componunt vnam orationem, est totalis forma ipsius propositionis.

36 Nota tamẽ Sacramentum eiusq; totalem significationem nõ omnino eodem modo componi ex forma & materia partialibus, sicut oratio cõponitur ex subiecto & prædicato tanquam materia & forma. Nam hæc ita ex his componitur, vt eius totalis significatio componatur etiam ex significatione materiæ & formæ: nam vox *Petrus* v. c. & vox *currit* idem significant innãtim in oratione posita, atque separatim; hac sola differentia, quòd separatim posita non significẽt cursum Petro coniunctum esse: in oratione autem sicut ponuntur coniuncta, ita illa duo significant esse coniuncta. Secùs fit in Sacramẽtu, v. c. baptismo; nam nec lotio, nec forma baptismi separatim sumpta habent vllam vim perfectè significandi ablutionem animæ per iustificationem, siue in abstracto siue in concreto, seu vt inexistentem alicui: quia separatim sumpta nullo modo ad hæc sunt instituta. Quare dum legitimè coniunguntur, accipiunt ex Christi institutione omnino nouam vim significandi.

37 CONCL. 3. Forma & materia, siue res & verba cõponunt omnia Sacramenta, quę in actione trãseunte cõsistũt, tanquã partes essentiales ea intrinsecè componentes. Ita D. Thomas & Suarez suprà, & satis colligitur ex Florentino suprà citato.

D. Thomas. Suarez. Florentin.

Probatur, quia habent se ad rationem integri signi Sacramentalis, sicut subiectum & prædicatum respectu orationis; sed hæc sunt partes essentiales orationis: ergo, &c. Minor clara est. Maior patet ex Concl. 2. Accipimus autem vbique res & verba secundùm explicationem datam a. 5. & 6.

38 Ex dictis facilè refellitur sententia, quæ solet tribui Soto in 4. d. 3. a. 1. qua dicitur totam rationem & significationem baptismi consistere in ipsa ablutione. Cuius fundamentum est primò ipsa significatio vocis: quia scilicet baptismus significat propriè ablutionem. 2. Quia in artificialibus ipsum nomen supponit pro subiecto, & tantùm in obliquo significat formam, v. c. sedes, est ipsa ligna ita composita, siue habentia talem formam, ita vt sedes non dicatur composita ex ligno & forma, sed solùm ex ligno. Patet, inquam, hoc falsum esse, quia ablutio per se non habet vim significandi mundationem animæ, sicut nec habet vim eam efficiendi.

Soto. Baptismus non cõsistit in sola ablutione.

Ad primum Respond. Baptismum pro Sacramento sumptum non significare solam materialem ablutionem, sed illam simul cum forma. Nec enim sola illa ablutio potest dici Sacramentum, etsi ab ea Sacramentum sumpserit nomen.

Ad secundum. Quidquid sit de antecedente, quod faciliùs negari posset, quàm probari; imò Vasquez d. 129. num. 41. putat sedem, statuam, & similia potiùs significare formam artificialem quàm materiam: Respondeo esse diuersam rationem. Nam verba non sunt totalis forma Sacramenti, sed partialis, ex qua simul cum materia componitur integrum Sacramentum, habens pro totali forma integram significationem ex instituto Dei: sicut oratio composita ex subiecto & prædicato tanquã materia & forma habet præterea integram significationem tanquam integram formam.

Vasquez.

39 Eodem modo refutari potest sententia quæ tribuitur Scoto in 4. d. 3. q. 1. & d. 8. q. 1. & 2. quæ dicit aliquando totum Sacramentum consistere in materia; aliquando in forma; aliquando in vtroque simul. Totum ipsius argumentum est, quia tota significatio videtur quandoque esse à forma, quandoque à materia. Sed hoc esse falsum patet ex dictis propos. 2. Dixi hæc tribui ijs auctoribus: quia Vasquez dis. 129. c. 3. ita vtrumque explicat, vt ostendat eos omnino aliter sentire. sed Soto videtur omnino esse in ea sententia: & quamuis Scotus loco citato satis ambiguè loquatur, tamẽ d. 14. q. 4. §. *Hic sunt*, & d. 16. q. 1. §. *de pœnitentia* apertè docet Sacramentum pœnitentiæ essentialiter consistere in sola absolutione.

Scotus. Vasquez.

40 Dices, Forma & materia debent esse simul: sed verba & res sæpe non sunt simul: potest enim ablutio aliquantulum pręcedere pronuntiationem formæ, aut contrà: ergo hæc non habent se per modum materiæ & formæ.

Resp. Formam physicam debere physicè simul esse cum materia; moraliter autem solùm moraliter: ad quod sufficit ea coniunctio quæ sufficit vt secundùm moralem æstimationem, & communem hominum vsum, & loquendi modum dican-

In rebus moralibus forma & materia non sunt necessariò simul tempore.

dicantur esse simul, & forma verè intelligatur cadere supra materiam. Hinc quædam Sacramenta maiorem, quædam minorem admittunt disiunctionem. Quantam autem singula admittant, prudenti iudicio æstimandum est. Baptismus enim, Confirmatio, Extrema vnctio, & Ordo requirunt talem coniunctionem, vt dum minister verba pronunciat, secundùm moralem æstimationem, & communem loquendi vsum possit verè dici lauare, vngere, &c. ad quod parua disiunctio videtur admittenda. Contrà in cõfessione posset absolutio satis diu differri; sicut in iudicijs absolutio aut cõdemnatio solet sæpe diu sequi causæ examen. Similiter in matrimonio, tam diu potest vnius consensus sequi consensum alterius, quamdiu hic censetur moraliter permanere, sicut in alijs contractibus. Vide Suarez d. 2. sec. 2. §. *Sed quæres.* Possent quædam alia adhuc obijci contra Sacramentum confessionis, sed hæc meliùs adferemus & soluemus infrà to m. 2. dis. 4. dub. 4. vbi de hoc agemus.

Suarez.

41 Dixi, quę in actione transeunte consistunt; ob V. Eucharistiam. Cùm enim hæc sit res permanens, non potest intrinsecè componi ex rebus transeuntibus, qualis est panis, & forma verborum, quæ statim desinunt. Componitur tamen ex illis aliquo modo extrinsecè: partim quia sunt eius causæ; conficitur enim hoc Sacramentum ex pane tanquam causa materiali transeunte, idque vi verborum quæ se habent & vt causa instrumentalis efficiens, & vt forma determinans significationem panis, ad significandum nutrimentum spiritale: partim ratione habitudinis quam species panis & vini, ex quibus intrinsecè hoc Sacramentum componitur, necessariò habent ad panem & vinum, & formam verborum. Nec enim species significarent Christum ibi esse, nisi dicerent habitudinem ad formam consecrationis: nec significarent esse per modum nutrimenti, nisi essent species panis, aut vini.

Quomodo Eucharistia componatur ex pane & verbis consecrationis.

Concl. 4. Materia & forma essentialiter requisitæ ad singula Sacramenta ab initio suæ institutionis, fuerunt semper eædem in omnibus Ecclesijs. Est contra Felinum in c. Quæ in Ecclesiarum, de constitutionibus nu. 26. & Innocentium in ca. 1. de baptismo, & alios quosdam Canonistas; qui putant Latinum vtentem in baptismo forma Græcorum, aut consecrantem panem fermentatum, nihil effecturum. Sed nostra Conclus. est omnino certa & indubitata apud omnes Theologos.

42 Semper fuit eadem materia ac eadẽ forma in Sacramentis. Felinus. Innocētius.

Et clarissimè probatur. Quia omnia essentialiter ad Sacramenta quoad materiam & formam requisita, à Christo pro omnibus vniuersim Ecclesijs, eadem sunt instituta; vt omnes fatentur: nec Ecclesia potest hęc vlla ratione mutare. Quia sicut Christus non dedit illi potestatem Sacramenta instituendi; ita nec dedit potestatem eorum formam, aut materiam mutandi. Vnde quando duæ materiæ aut formæ tantùm accidentaliter differunt, v. c. panis fermentatus & azymus, *Ego te baptizo*, & *baptizaris à me*; potest quidem Ecclesia suo præcepto me obligare, vt vtar hac potiùs quàm illa: non potest tamen efficere vt altera non possim validè vti, etsi illicitè. Potest item subtrahendo directè vel indirectè alicui sacerdoti iurisdictionem necessariam, efficere vt non possit validè absoluere; non tamen manente eius iurisdictione potest efficere, vt hac vel illa forma inualidè vtatur.

Nec Tridentinum reddidit matrimonium clandestinum inualidum mutando eius materiam aut formam, sed reddendo sic contrahentes impotentes ad ponendam veram formam, scilicet consensum legitimum & sufficientem ad talem contractum etiam ciuiliter ineundum. Sicut si redderet aliquem impotentem ad pronunciandum formam baptismi, efficeret vt non posset validè baptizare.

Trident. Tridentinũ non mutauit materiam aut formam Sacramenti matrimonij.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm requirantur determinata verba in Sacramentis?

43 ART. 7. docet in Sacramentis requiri determinata verba. Ratio à priori est, institutio Christi, conuenientia est, vt per vniuersum mundum esset æqualis Ecclesiæ consuetudo & ritus in Sacramentis administrandis: quod ad ipsius Ecclesiæ decorem & vnionem expediebat. Res clara est in sex Sacramentis ex vsu Ecclesiæ, & Florentino Concilio, quod singulorum certam formam describit: sed videtur obscurior in matrimonio, quod non requirit certa verba. Resp. Etsi non ita determinata verba præscripta sunt huic Sacramento atque alijs, tamen eatenus potest dici habere certam formam, quatenus requirit talia verba, vel signa saltem ijs æquiualentia, quibus mutuo sibi vterque coniux clarè consensum de præsenti exprimit.

Florentin.

DVBIVM.

Qualia verba requirant Sacramenta?

44 DOminus Bellarminus l. 1. de Sacramentis c. 19. adfert varias sententias hæreticorum, qui satis perplexè hac de re loquuntur. Quidam enim admittunt in omnibus Sacramentis necessaria esse certa aliqua verba à Christo instituta, & quibus ipse ac Apostoli vsi sunt. Communiter tamen non vtuntur ijs tanquam consecratorijs, aut habentibus vllam vim sanctificandi ex opere operato (hanc enim omnino Sacramentis inesse negant) sed vt fidem excitent audientium, ijs diuinam promissionem proponendo. Alij verò omnino ea reijciunt, & volunt solam concionem sufficere. Alij in baptismo consuetam formam admittunt, sed vnà cum concione, & vt eius partem; in alijs Sacramentis ea reijciũt, &

Bellarm. Hæreticorũ inter se discrepãtia circa formas Sacramẽtorum.

& solam concionem adhibent. Quæ qui sigillatim velit scire, videat Bellarm. suprà. Nobis hîc sufficiet adferre & refutare sententiam Caluinistarum, qua refutata facilè erit reliquas conuellere.

45 *Caluinus.*

Caluinus igitur l. 4. instit. c. 14. requirit solùm aliquam concionem, qua excitetur in initiando fides circa promissionem Christi: & quidem tam ipse quàm reliqui Caluinistæ præter concionem vtuntur in baptismo verbis illis, *Ego te baptizo*, &c. sed vt ait Beza, non vt forma Sacramenti, sed vt instructione populi. In Eucharistia verò Caluinistæ nulla certa verba requirunt, sed solam concionem, aut gratiarum actionem. Imò Caluinus, vt refert Bellarm. suprà, formulas consecratorias incantationibus assimilat. Sed in hac re non modò cum vniuersali Ecclesia & Scripturis, sed secum ipsi pugnant. Si enim verbum concionatorium esset necessarium ad essentiam baptismi, nec Caluinus, nec Beza, nec vllus primorum illorum hæreticorũ esset baptizatus, quippe qui ritu Catholico baptizati sunt sine vlla cõcione, atq; ita deberẽt rebaptizari; quod est cõtra illorũ vsum, & doctrinã. 2. Quia si requiritur concio qua fides excitetur, requireretur talis quæ rectam fidem excitet (quis enim credat, concionem hæreticam & blasphemam, aut excitare posse veram fidẽ, aut peruersam fidem per eam excitatam credentem iustificare?) Et consequẽter nullum hæreticorum, saltem eorum qui aliter de Sacramentis sentiunt quàm Caluinistæ, baptisma valebit, atque ab his baptizati erunt rebaptizandi: quod ipsi negant. 3. Paruulorum baptisma erit nullum: quia in illis concio nullam fidem excitare potest. Nec refert quòd excitet in alijs præsentibus; quia per accidens est quòd aliqui præsentes sint, & fieri potest vt non sint, nec vnius fides alium iustificat.

Error Caluinistarum.

Beza.

Bellarm.

46 *Verbũ rituale est de essentia Sacramenti.*

Florent.

Concl. De essentia Sacramentorum est aliquod verbum rituale. Ita definitum est in Florentino, quod singulorum Sacramentorum determinatas formas præscribit.

Probatur 1. ex sensu & vsu totius Ecclesiæ, cuius nullum nisi ab ipso Christo potest initium demonstrari, quæ semper docuit necessariam esse ad Sacramenta conficienda certam verborum formam, sine qua Sacramenta non possunt confici. Vnde Tertull. l. de baptismo: *Lex*, inquit, *tingendi imposita est, & forma præscripta*. Et contra Praxeam: *Mandauit*, inquit, *Apostolis vt tingerent in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum*. Item Cyprian. epist. 73. ad Iubaianum vbi ait: *Verborum solemnitas & sacri inuocatio nominis, & signa Apostolicis Sacerdotum ministerijs attributa, visibile celebrant Sacramentum*. Vbi etiam expressè docet Christum iussisse vt Apostoli baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti; nec vllum nomen posse omitti.

Tertull.

Cyprian.

D. Basilius l. de Spiritu sancto ca. 12. *Sicut*, inquit, *credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: sic & baptizamur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Qui suprà ibidem docuerat, aliquid addere aut detrahere huic formæ, esse ab æterna salute decidere. Item D. August. de baptismo contra Donatistas l. 3. ca. 15. ait: *Quamobrem si verbis Euangelicis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Marcion baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum; quamuis eius fides sub ijsdem verbis aliud opinantis quàm Catholica veritas docet, non esset integra.*

Basilius.

August.

Idem docuerunt Athanasius serm. 3. contra Arianos circa medium, Cyrillus Catechesi 3. Dionysius Areopagita parte 2. cælestis Hierarchiæ, & omnes Patres Concilij Niceni, can. 19. vbi definiũt baptismum Cataphrygatum & Paulianistarum esse nullum, quia mutabant præscriptam à Christo formam. Vide plura apud Illust. Bellarm. lib. 1. de Sacram. cap. 19. Quare (vt de similibus testatur D. Aug. epist. 118. ad Ianuarium) insolentissimè hæretici insaniunt, quia contra vniuersalem Ecclesiæ doctrinam disputant.

Athanas. *Cyrillus.*

D. Dionys.

Bellarm. *D. August.*

47 *Matt. vlt.*

Prob. ex Scriptura, 1. Matth. vltim. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis.* Vbi Christus requirit primùm vt capaces instruantur circa fidem, deinde præscribit formam baptismi. *Baptizantes*, inquit, *eos in nomine Patris, &c.* Verba enim *in nomine Patris*, nulla ratione possunt referri ad verbum *docete* (vt ineptè vult Caluinus) sed ad verbum *baptizantes*: atque ita non possunt aliud continere, quàm formam baptismi.

Deinde subiungit: *docentes eos seruare omnia*, &c. vt ostendat baptizatis necessariam esse obseruationem mandatorum, contra Caluinum. Item Christus instituens Ven. Sacramentum vsus est certis verbis & circa panem, & circa calicem, & subiunxit; *hoc facite in meam commemorationem*; iubens nos ijsdem vti verbis.

48

Matt. 18.

Marci vlt.

Dices 1. Etsi Christus iusserit Apostolos baptizare *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*; non tamen iussit eos dicere inter baptizandum illa verba. Nam etsi facere aliquid in nomine alicuius sæpè significet facere id cum inuocatione illius nominis, non tamen semper; quia Matth. 18. dum Christus dicit: *Qui susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit*; non vult hunc suscipi cum inuocatione nominis Christi, sed in obsequium Christi. Item, Etsi dicto loco, *in nomine*, significaret inuocationem Patris, & Filij, & Spiritus sancti: non tamen sequitur, quòd hoc necessariò deberet fieri illis verbis. Nã sicut quia dum Christus Marci vlt. promisit futurum vt credentes in nomine eius, multa miracula facerent, noluit eos astringere vt dicerent se hæc facere in nomine Christi, aut his expressis verbis eius nomen inuocarent. Sufficiebat enim eos Christum quibuscunque verbis inuocare.

2. Etsi Christus in cœna post institutionem & distributionem Sacramenti iusserit facere quod ipse fecerat; non tamen iussit vt omnino ijsdem verbis vteremur, quibus ipse vsus est. Nã illis verbis tantùm vsus est, vt Apostolis rei ignaris indicaret quid illis daret, quod potest quibusuis verbis fieri. Et confir. Quia aliàs deberemus planè eodem ritu celebrare hoc Sacramentum, quo Christus id fecit, scilicet vesperi post cœnam, quod falsum est.

49

Respond. 1. Etsi loca dicta Scripturæ non tam clarè conuincant, quæ volumus, vt nullo modo possint aliter explicari; tamen planè indicant sensum quem attulimus; & hic maximè planus, facilis,

facilis, ac obuius est. Et hoc probat 1. quòd Christus tam explicatè insserit Apostolos baptizare *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*; quod non videtur facturus fuisse, nisi voluisset illa verba exprimi inter baptizandum, cùm extra formas Sacramentorum nullibi quid simile fecerit. Idemque est de forma consecrationis, quam tres Euangelistæ valdè explicatè narrant. & quamuis aliquo modo diuersis verbis, idem tamen significantibus, quod ad essentialia attinet.

2. Quia Christus iussit nos aliquibus verbis consecrare, & per veram transmutationem panis & vini (vt suo loco probabitur) conficere suum corpus & sanguinem; quod non nisi dictis verbis aut omnino æquiualentibus fieri potuit: quia verba sacramentalia debent significare id quod per ea efficitur.

3. Quia cùm maximè conueniens fuerit, certis iisdemque verbis omnes vti in confectione Sacramentorum, quæ res grauissima est, & in qua indecenter dissentitur, & periculosè erratur: decuit omnino Christum talia certa verba præscribere. Ergo planè credendum est eum hoc fecisse, cùm eius verba id satis indicent. Cùm igitur dictus sensus maximè sit obuius & planus, & videatur esse ex mente Christi; verba Scripturæ eo sensu accipienda sunt; cùm nihil obstet, quo minùs ita accipiantur.

Respond. 2. Etsi hic sensus ex verbis Scripturæ non posset ita clarè probari, tamen cùm dicta loca, Ecclesia, quæ est optima Scripturæ interpres, semper ab initio ita intellexerit, nobis etiam ita intelligenda sunt. Vnde sequitur, etsi, quę verba formæ necessaria sunt in reliquis Sacramentis, non possimus tam facilè ex Scriptura colligere: sufficere tamen nobis debere perpetuam traditionem ab Apostolis acceptam, & Ecclesiæ auctoritatem, vt credamus eas formas esse legitimas, quas hęc nobis pręscribit, quam qui audit, Christum audit, vt dicitur Luc. 10. v. 16. qui verò eam non audit, omnibus Christianis debet esse tanquam Ethnicus & Publicanus: vt dicitur Matth. 18.

Luc. 10. *Matt. 18.*

51 *Quando requiratur catechismus.* Ex his patet concionem seu catechismum tùc tantùm requiri quando initiandus est rudis in cognitione fidei, aut Sacramenti suscipiendi, & doctrinæ capax. Tunc, inquam, præmittenda instructio suscepturi Sacramentum, vt huic legitimè conferatur, non tamen vt validè conferatur. Ad hoc enim sufficiunt debita forma, materia, & intentio; vt patet ex vniuersali ab initio Ecclesiæ vsu: & quia aliàs pueri, & malè de Sacramentis sentientes inualidè ea susciperent.

52 *Caluinus.* Obijcit Caluinus 1. Nulla conuentio Christi & Belial: sed diabolus docet magos certa carmina quibus suas incantationes peragãt: Ergo mysteria diuina non debent peragi certis verbis.

Respond. diabolum esse simium, & vt habeatur Deo similis, imitari quæ Deus instituit: hinc sicut in lege naturæ, & veteri certo ritu voluit sibi Deus sacrificia offerri, ita etiam diabolus similia in suum honorem ab Idololatris institui curauit. Ideo tamen pij à Deo instituta non deserunt: quia etsi non conueniat nos vsurpare quæ diabolus in suum honorem adinuenit, non tamen debemus benè instituta deserere, quia diabolus ea imitatur. Aliàs si Caluinus putet suum argumentum valere, damnet primò omnes ritus in Leuitico præscriptos: & tam Moysen, qui iubente Deo illos instituit, quàm se, suosque, qui eadem in baptismo nobiscum vtuntur forma, damnet magiæ.

53 *D. August.* Obijcit 2. D. Aug. tractat. 80. in Ioannem, vbi videtur dicere baptismum habere omnem vim ex fide, & verbo Dei doctrinali. Ait enim: *Vnde ista virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens; hoc est verbum fidei, quod prædicamus.* Deinde citat Apostolum ad Rom. 10. v. 8. 9. 10. & Act. 15. v. 9. & 1. Petr. 3. v. 21. vbi mundatio cordis videtur tribui fidei, & verbo fidei.

Rom. 10. *Actor. 15.* *1. Petr. 3.*

Respond. 1. Caluinum hîc insigniter hæreticum & sycophantam agere, dum auctoritatem Augustini ex vno loco obscuro nobis obijcit, qui eiusdem, omniumque Patrum auctoritatem in mille locis clarissimis, quæ pro nobis faciunt, contemnit.

54 Respond. 2. hunc locum benè intellectum nihil iuuare hęreticos, sed clarè probare nostram sententiam. Pro cuius intelligentia Not. Augustinum hîc non agere ex professo de baptismo, sed volentem explicare illud Ioan. 15. *Iam vos mũdi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis*; generatim ostendere, verbum Dei habere vim mũdãdi, siue illud sit verbum doctrinale, siue cæremoniale: qualia sunt formæ Sacramentorũ: idq; diuersis rationibus & exẽplis allatis probat: quorũ quędam spectant ad verbũ rituale quædã ad doctrinale. Docet autẽ verbum Dei habere vim mũdandi, *non quia dicitur*, id est, virtutem eius nõ consistere in exteriore verborum sono: *sed quia creditur.* quod dupliciter potest intelligi. 1. Propriè, vt actus credendi dicatur habere vim mundandi, scilicet inchoatiuè. quia fides est initium iustificationis nostræ. 2. Metonymicè vt fides accipiatur pro obiecto fidei: sicut cùm dicimus, hæc est fides catholica, *Deus est trinus, & vnus.* Quidam fidem hîc accipiunt 1. modo, sed hi explicare nequeunt quomodo verbum accedens ad elemẽtum mundet infantes, qui non credũt. Alij accipiunt 2. modo. ita Bellarm. lib. 1. de Sacramen. c. 19. & Vasquez hîc dis. 129. c. 4. n. 62. Et probant, quia Aug. vt suum hoc dictum probet, subdit: *nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens; aliud virtus manens.* Vbi apertè per sonum transeuntem explicat quod antè dixerat, *non quia dicitur.* & per virtutem permanentem, quod dixerat: *sed quia creditur.* Hæc autem virtus permanẽs non potest esse actus fidei, quia hic non est in verbo, nec permanet, sed transit. Ergo intelligitur obiectum fidei, siue res significata per verbum, quæ in ipso est tanquam in signo. Quę quidem vera sunt, sed non omnino satisfaciunt. quia August. quædam ibidem subiungit quibus clarè ostendit se etiam loqui de actu fidei.

Ioan. 15. *Bellarm.* *Vasquez.*

Respond. igitur. Quòd sicut D. Aug. loquitur generatim de verbo Domini tam rituali, quàm doctrinali; quorum illud mundat ratione virtutis diuinæ, quam præsentem significat, quamque ei præsentem credimus: hoc autem ratione fidei qua annunciantibus euangelium credimus: ita illis

illis verbis *sed quia creditur*, vtrumque intelligit, scilicet tam actum fidei, quàm eius obiectum, siue virtutem diuinam, quam Sacramentis assistentem credimus gratiam in nobis operari. Et deinde diuersis rationibus vtrumque probat.

55 Eum autem sentire dictam virtutem inesse Sacramento patet: quia docet aquam dum tangit corpus abluere cor, id faciente verbo. Et infrà explicans illud ad Ephes. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*, ait, mundationem non tribuendam aquæ, nisi adderetur *in verbo*; & subiungit tantùm hoc verbum valere, vt per Ecclesiam tingentem mundet infantem nō valentem credere. Itaque expressè tribuit ipsi verbo iuncto elemento vim mundandi. (*Ephes. 5.*)

Item quòd tribuat hanc vim mundandi verbo rituali, patet primò, quia dicit illud verbum accedere ad elementum, & fieri Sacramentum. quod non conuenit doctrinæ fidei, quæ solet præcedere, non autem accedere ad lotionem. Secundò, quia dicit baptismum per illud cōsecrari, vt possit mundare. Tertiò, quia dicit illud mūdare infantes, qui non possunt mundari concione, cui non possunt credere, sed Sacramento. Vocat autem verba formæ verbum fidei, eò quòd contineant præcipuum mysterium fidei, scilicet Trinitatis, quod omnibus prædicamus, & cui tota fides nostra innititur. Quòd is fuerit sensus D. August. præter alia sexcenta loca clarè patet lib. 6. contra Donaristas ca. 25. vbi ait: *Certa illa euangelica verba, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantùm valent, vt per illa sic euacuentur quacunque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur; quemadmodum dæmonium Christi nomine excluditur.* quę verbo doctrinali nullo modo cōuenite possunt: sed verbo cæremoniali, idque non proptee actum fidei, quo ab alio creditur (quia cùm Augustinus hîc agat de baptizato ab hæretico, fides vtriusque vitiosa & falsa est) sed propter diuinam virtutem, quæ ei inesse creditur, qoæque tantam vim Sacramento tribuit.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma Sacramenti?

56 ARticulo 8. docet eum qui mutat verba formæ animo inducendi nouum ritum in Ecclesiam, non videri validè Sacramenta conferre, eò quòd non videatur habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia.

Vbi notandum D. Thomam non dicere absolute *eum inualidè conferre*, sed *videri inualidè conferre eò quòd non videtur habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia*; insinuans eum validè collaturum si habeat eam intentionem, & mutatio non sit substantialis. Et simili modo intelligendus Zacharias Papa cap. *Retulerunt*, de consecratione d. 4. vbi ait, nullo modo rebaptizandos eos, qui sub hac forma à quodam imperito Sacerdote baptizari erant: *Ego te baptizo, in nomine Patria, & Filia, & Spiritua sancta*, si is ex ignorantia id fecerit, non intendens inducere hæresim: quia scilicet si voluisset inducere hæresim, præsumendum fuisset illum per hanc formam voluisse aliud significare, quàm Ecclesia per veram formam significet. (*D. Thomas.* *Zacharias Papa.*)

57 Posse autem fieri vt quis mutet accidentaliter formam receptam ab Ecclesia, intentione inducendi diuersum ritum, siue aliquem errorem; & tamen habeat veram intentionem faciendi quod Ecclesia facit, & Christus instituit, patet primò, quia hæc facilè possunt consistere, vt puter Ecclesiam vti peruerso ritu in suis Sacramentis, & ideo intendat eum corrigere, & tamen habeat absolutè voluntatem faciendi quod Christus instituit; atq; ita implicitè velit facere idem quod facit Ecclesia. quia hîc nulla apparet implicantia. 2. Quia de facto hoc fit in Græcis, qui in baptismo putant hanc formam esse essentialem: *Baptizetur seruus Christi*, &c. Et hanc in consecratione panis: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur*. Et tamen verè consecrant & baptizant, & habent implicitam voluntatem faciendi quod facit Ecclesia, etsi intendant eam corrigere.

58 Docet 2. Si habens legitimam intentionem mutet formam accidentaliter, etsi fortè negligentia vel contemptu peccet, tamen valere Sacramentum: si verò mutet essentialiter, non valere. Tunc autem mutatio est essentialis ipsius formæ, quando ita mutatur, vt verba ei essentialia secundùm moralem æstimationem non retineant eundem sensum cum eo, quem ex se, seu institutione Christi habent. Accidentalis est: quando non ita mutatur, quin essentialia verba eundem sensum retineant. Quæ autem verba cuique formæ essentialia sint, dicemus agendo de singulis. (*Quæ sit mutatio form. essentialis.*)

DVBIVM I.

Quibus mutationibus corrumpatur forma?

59 VT supradicta clariora sint, quædam, quæ circa mutationes formarum accidere solent, particulariùs nobis tractanda sunt. Variæ enim sunt Doctorum sententiæ, quænam mutationes sint essentiales, quæ accidentales, quas referunt Vasquez hîc d. 129. cap. 6. & Suarez dis. 2. sect. 4. & 5. (*Vasquez. Suarez.*)

I. docet Ministrum semper inualidè conferre Sacramentum, quoties aliquid superfluum addit ipsi formæ tanquam necessarium; siue volens inducere nouum errorem in Ecclesiam. ita D. Antonin. 3. p. tit. 14. §. 3. Richat. in 4. d. 3. a. 2. q. 3. §. *Quantum ad* 2. Sed hoc ita generatim dictum, falsum esse patet ex dictis. (*D. Anton. Richard.*)

II. sententia docet primam sententiam tunc saltem veram esse, quando mutatio, per quam

Minister intendit inducere errorem, non est tolerata ab Ecclesia. quod hi auctores addunt, ne eogantur dicere Græcos inualidè baptizare, & consecrare panem, eò quòd mutent aliquid in vtraque forma, intendentes introducere ritum contrarium Romano; vt communiter de illis asseritur: quamuis id aliqui negent. ita Soto in 4. d. 1. q. 1. a. 8. §. *Ad hoc autem*. Sed hæc sententia caret omni fundamento. Quia etsi Ecclesia possit sua prohibitione efficere, vt forma aliàs licita, fiat illicita: non tamen vt sit inualida: vt ostendi art. 6. concl. 4.

Soto.

60 Alij 3. tunc hanc sententiam volunt esse veram, quando Minister vult introducere nouum ritum vt essentialem contra vsum totius Ecclesiæ. Ratio eorum est: quia tunc non videtur posse habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia, quæ tamen intentio est essentialis Sacramento: pro hac varij citãtur, qui hoc reuera non dicunt. Et hanc sententiam generatim sumptam esse falsam, & rationem nullius esse momenti patet ex dictis in explicatione Articuli.

IV. sententia docet, quamdiu Minister seruat verba essentialia formæ, & habet absolutam intentionem faciendi quod Christus instituit, conficere Sacramentum, quantumuis aliquid mutando intendat errorem inducere in Ecclesiam: ita Adrian. de bapti. q. 2. §. *Ad videndum*, vers. *Respondeo*. & Gab. in 4. d. 3. q. 1. a. 2. concl. 3. qui malè pro alijs sententijs citantur. Limitant tamen hoc alij, nisi mutatio reddat sensum formæ ambiguum: ita vt possit esse verus, atque etiam falsus; & contra substantiam Sacramenti; tunc enim aiunt Sacramentum esse irritum, non tantùm defectu intentionis, sed etiam defectu formæ: quod tamen sine tali intentione esset validum. Addunt alij, debere talem errorem esse contra substantiam Sacramenti, & significari per falsum sensum formæ. Probant autem tunc Sacramentum fore irritum; quia cùm talis habeat intentionem inducendi errorem contrarium institutioni Christi, eumque exteriùs exprimat, non potest intendere facere quod Christus instituit.

Adrian.
Gabriel.

Sed hæc patiuntur difficultatem, 1. Quia exterior forma in sua significatione nullo modo pédet ab intentione Ministri: quia vt infrà ostendam, eadem verba eundem semper sensum audientibus ingerunt, siue proferens, hoc siue illud intendat significare: Ergo si forma sit sufficiens prolata bona intentione, etiam sufficiet prolata mala intentione: & si Sacramentum sit irritum, hoc accidet defectu solius intentionis.

2. Quia aliorum ratio non videtur bona. Nam & sumit id quod probandum est, scilicet talem non posse habere absolutam intentionem faciendi quod Christus instituit: & vt summum probat, talem Sacramenti collationem fore inualidam defectu intentionis.

61 Concl. 1. Quamdiu Minister integrè retinet verba formæ essentialia, nec aliquid addit quod eorum propriũ sensum vllo modo euertit, nulla intentione efficere poterit vt Sacramentum sit irritum defectu formæ. ita Paludan. in 4. d. 3. q. 1. circa medium. Sequitur ex dictis. Quia intentio nullo modo mutat formam nisi aliquid ei apponat, aut detrahat, quo sensus ipsius euertatur. Hinc si Arianus vtatur legitima forma inter baptizandum, sed nullo modo per eam velit significare æqualitatem personarum; erit quidem irritum Sacramentum, non tamen defectu formę, sed solius intentionis. Quòd si talis credat quidem per verba formæ nullo modo significari æqualitatem personarum; tamen habeat absolutam voluntatem per ea significandi & faciendi quod Christus significari & fieri voluit, efficiet verum Sacramentum. quia virtualiter intendet significare per ea verba id, quòd verè significant. Quia autem tales communiter habent hanc intentionem, Concilium Arel. 1. cap. 8. approbauit baptismum Arianorum legitima forma vtentium.

Mala intentio nunquã vitiat formã Sacramenti, quæ aliàs esset valida.
Paludan.

Conc.

62 Dices, Forma non constat solo externo sono verborum, sed legitima etiam significatione, quæ est velut anima ipsius, quæ hoc casu deest. Ergo ipsa formaliter verè mutatur, etsi materialiter maneat integra. Respond. Significationem hic propriè non mutari; quia hæc non penderà priuata alicuius intentione (nec enim est in mea potestate pro libitu efficere, vt quoduis verbum quiduis significet) sed à sola legitima sui institutione, & communi verborum vsu. Possum quidem mutando intentionem efficere vt forma falsum significet; vt si baptizem cum intentione non conferendi Sacramentum, sed tantùm fingendi, aut si intendam per eam aliud significare, quàm tenera significat, quia exteriùs per illam significabo me id intendere & facere, quod reuera nec intendo, nec facio: sed hoc non mutat propriè formam. Nam eadem omnino propositio idemque omnino significans potest esse vera & falsa: hinc Arianus per hæc præcisè verba: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, nunquã poterit significare Filium esse minorem Patre, etsi id millies intendat, sed potiùs significabit contrarium.

Significatio verborũ non pendet à priuati intentione proferentis.

63 Dices, Possunt aliqui inter se statuere, vt per dicta verba sibi mutuo significent Filium esse minorem Patre: ergo tunc eorum intentio efficiet vt verba aliud significent. Respond. negando conseq. Quia mutatio significationis non oritur propriè ex diuersa intentione, sed ex pacto inter eos inito, nec tunc absolutè & generatim verba aliud significabunt, sed tantùm inter eos, qui pacti sunt conscij.

64 Concl. 2. Si retentis verbis essentialibus aliquid addatur, quod eorum significationem reddat ambiguam, ita vt possint habere verum & legitimum sensum, atque etiam falsum & sensui legitimæ formę contrarium: tunc si Minister habuerit legitimam intentionem; conficiet verum Sacramentum. Quia tunc nihil deest Sacramento: & hanc conclusionem communiter DD. admittunt, & est D. Thomæ in corpore.

D. Thom.

65 Concl. 3. Quòd si in dicto casu Minister habeat intentionem inducendi errorem in Ecclesiam contrarium proprio sensui verborum essentialium formæ; ferè semper irritum erit Sacramentum defectu legitimæ intentionis, & etiam aliquo modo defectu formæ: absolutè tamen fieri poterit vt Sacramentum sit validum,

Priorem

Vasquez. Suarez. D. Anton. Priorem partem tenet Vasquez dis. 129. cap. 7. nume. 102. & Suarez d. 2. sect. 5. concl. 2. D. Anton. tit. 14. cap. 3. §. 3. & probatur. Quia cùm tales communiter omnino sibi persuadeant, suam sententiam esse veram, intendunt eam planè absolutè significare sine vlla restrictione aut conditione: sicut nos absolutè intendimus per formam baptismi significare æqualitatem personarum: atque ita vix possunt habere absolutam intentionē faciendi quod Christus instituit. Quia hæ duæ intentiones inter se pugnant, nec possunt simul consistere, nisi alterutra sit aliquo modo conditionata: vt dicemus infrà q. 64. articulo 8. d. 3. Quare cùm tales habeant absolutam voluntatem contrariam institutioni Christi, quæ hîc & nunc etiam est efficax, cùm sit causa cur tali forma vtantur, vix possunt simul etiam efficaciter intendere facere quod Christus instituit.

66 Qua ratione possit mala intentio aliquando vitiare formā. Quòd autem etiam sit aliquod vitium in forma, Probatur, quia cùm ex se sit dubia & indeterminata ad sensum legitimum & falsum, continet in se aliquem defectum, ideoque debet vel ab intentione, vel à circumstantijs determinari, vt sensum verum determinatè significet. hoc autem casu potiùs determinatur ad contrarium. Quod maximè verum est quando intentio ministri astantibus est aliquo modo cognita. Tunc enim auditores omnes formam in sensu falso intelligunt, & hunc apud eos absolutè significat. Et hoc modo credo explicanda quæ docent Vasquez & Suarez suprà.

Vasquez. Suarez.

67 Secunda pars probatur. Quia potest fieri vt omnino occultè Valentinianus verb. cau. putet Christum habuisse corpus cæleste, ideoque inter consecrandum dicat: *Hoc est corpus meum spirituale*, quod potest intelligi esse tale vel ratione beatitudinis quam iam habet (qua ratione 1. ad Corinth. 15. dicuntur nostra corpora post resurrectionem futura spiritualia) vel quòd natura sua tale sit. Item fieri potest vt ipse intendat explicitè quidem 2. sensum: & tamen (quia putat fieri posse vt ertet) habeat simul absolutam intentionem faciendi, & significandi quod Christus fecit, & significauit per verba formæ essentialia. nulla enim potest reddi ratio cur hoc fieri nequeat. quo casu, si talis sit verus Sacerdos, non video cur non consecrabit. Nec puto quòd aut Vasquez, aut Suarez casui sic proposito contradicerent. Generatim tamen (præsertim Vasquez) suam sententiam asserunt: quia hic casus satis metaphysicus est: ipsi autem de ijs quæ nata sunt contingere loquuntur.

1. Cor. 15.

68 Forma octo modis mutari potest. Caietan. Suarez. Quæ vt meliùs intelligantur, Nota octo modis formam posse mutari. Primò, si vertatur in aliud idioma. Et clarum est hoc posse fieri sine sensus mutatione. Imò benè notauit Caiet. hîc a. 7. circa solutione ad 2. & ex eo Suarez dis. 2. sect. 4. posse in eadem forma misceri diuersa idiomata sine mutatione sensus.

An aliquis possit baptizari in nomine genitoris, &c. Secundò, quando retento eodem idiomate ponuntur alia verba, vt *Baptizo te in nomine genitoris, geniti, & procedentis ab vtroque*. In qua mutatione si verba perfectè sint synonyma, valebit baptismus. ad quod non sufficit vt confusè idem significent, sed est necessarium vt distinctè idem significent. hinc non valet hæc forma: *Baptizo te in nomine Trinitatis.*

Etsi autem sit valde probabile priorem formam valere; tamen non est omnino certum: tum quia multi auctores dubitant (quod magni faciendum est in re à sola Christi institutione pendente) tum quia non tam clarè processio tertiæ personæ videtur significari per nomen *processionis* (cùm hoc etiam generationi conueniat) quàm per nomen *spiritus*: quod significat illam procedere per modum spirationis & impulsus. Quamuis autem speculatiuè loquendo hæc mutatio possit videri non tanti momenti; tamen in praxi non est omnino tuta, nec vllo modo vsurpanda.

69 Transpositio an vitiet formam? 3. Per transpositionem verborum, quod potest fieri sine mutatione sensus, vt *Ego baptizo te*: ant etiam cum mutatione, vt *Baptizo in te nomine Patris, &c.* Item mutando actiuum in passiuum, vt *Baptizaris à me, &c.* qua ratione non mutatur sensus.

An interpolatio? 4. Per interpolationem, vt si dicas: *Ego te baptizo*, & paululum subsistas, vel aliud interloquaris; & deinde subiungas *in nomine Patris, &c.* Quæ interpolatio, vel interlocutio si tanta sit, vt moraliter non censeatur posterior pars cum priore efficere vnam orationem retinentem legitimum sensum, nihil efficitur; secùs si censeatur retinere eundem sensum. Quod prudēti iudicio ex communi sensu iudicandum est. Omnis tamen eiusmodi interpolatio, quantùm commodè fieri potest, cauenda est; & maximè interlocutio: quia sæpè periculosa est.

An verborū additio? 5. Per additionem aliquorum verborum; quæ si sensum substantialem non corrumpant, non viciant Sacramentum, etsi putentur necessaria: vt patet in forma consecrationis Græcorum. Quòd si eum corrumpant, fit irritum Sacramentum.

70 Disputant autem hîc DD. Vtrùm baptizans *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & B. Virginis*: validè baptizet?

D. Thom. Suarez. D. Anton. Durand. Paludan. Respond. cum D. Thom. hîc, & Suarez disp. 2. sect. 5. in fine: D. Anton. citato, num. 65. Dur. in 4. d. 3. q. 2. §. *De additione*. Palud. d. 3. q. 1. §. *Tertiò potest esse mutatio*, Si intendat baptizare in nomine B. Virginis sicut in nomine Patris, nihil efficit: quia assumit formā secundùm sensum quem intendit, falsum, significando, aut non aliter Deum sanctificare quàm creaturam: aut B. Virginem esse Deam, & ita inducit quaternitatem in Deo. Secùs, si tantùm ex deuotione intendat auxilium B. Virginis baptizato implorare. Item si quis Valentinianus dicat: *Hoc est corpus meum, quod de cælo sumptum est*, vt per hoc determinet significationem corporis in forma positi ad tale corpus significandum, falsificat formam. Si verò intendat verbis formæ significare quod Christus intendit, & illud addat non vt partem formæ, sed vt explicet suam sententiam, verè consecrat, & illa verba omnino parerga sunt: quia videtur eadem ratio huius formæ & præcedentis. Colliguntur hęc apertè ex D. Aug. lib. 6. de baptis. c. 25. vbi ait: *Certa illa verba, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantùm valent, vt per illa sic euacuentur quæcunque in prece vitiosa, contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Christi nomine excluditur.* Et *August.*

 quidem

quidem quando illa additio fit in fine non habet tantam difficultatem. Putant tamen aliqui etiam in medio id fieri posse, v.c. Si quis Arianus dicat: *Baptizo te in nomine Patris increati, & Filij creati à Patre, & Spiritus sancti creati ab vtroque*; & illud *creati à Patre*, aut *ab vtroque creati*, non intendat addere tanquam partem formæ, siue vt absolutè determinet significationem *Filij, & Spiritus sancti*: sed tantùm vt explicet suam sententiam: absolutè interim intendens per formam significare quod Christus intellexit: putant, inquam, hunc verè baptizare. Sed hoc videtur falsum. Quia vt forma valeat debet secundùm communem conceptum posse verum sensum admittere: talis autem forma vix potest talẽ sensũ admittere. Quis enim non videat violentissimam esse hanc explicationem *filij creati*, id est, *quem puto creatum*? Aliud esset si hæc verba expressè adderet, dicendo, *In nomine Patris increati, & Filij quem credo creatum, &c.*

71 Additio facta in fine formæ, hanc minus vitiat quam si ponatur in medio.

72 Aliud autem est quando simile quid in fine additur. 1. quia tunc faciliùs concipitur tantùm addi explicationis causa, & non vt pars formæ. 2. quia forma habet tunc suam perfectam significationem antequam illa additio fiat; & consequenter, nisi per malam intentionem impediatur, in illo priori operatur suum effectum, qui impediri nequit per verba subsequentia.

73 *Vasquez.* Notat Vasquez d. 129. c. 7. n. 107. hanc formam *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & B. Virginis*, propriè loquendo non esse ambiguam, sed falsam, si tota simul sumatur: quia absolutè indicat eodem modo conferri baptismum in nomine B. Virginis, atque in nomine Patris, &c. Quia verba externa eodem modo de illa atque de his dicuntur: & sola intentio proferentis non potest efficere, vt verba eodem modo prolata aliud atque aliud significent pro libitu proferentis: vt patet ex dictis. Malè tamen inde aliqui colligunt, habentem rectam intentionem inualidè tali forma baptizare. Nam etsi verba illa omnia simul sumpta significent errorem contrarium formæ; verba tamen essentialia etiam vt hîc & nunc proferuntur, tam ex intentione proferentis, quàm secundùm communem Christianorum audientium iudicium, priùs tempore, quàm illa additio fiat, habent perfectam suam significationem; & consequenter operantur eodẽ instanti suum effectum, qui per verba subsequẽtia tolli nequit, qualemcunque hæc errorem significent. Et hoc sensu verissima sunt verba D. Aug. suprà allata, scilicet: *Verba, quibus baptismus consecratur, tantùm valere, vt per illa sic euacuentur quæcunque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Christi nomine excluditur.*

74 Ex quibus patet 1. Longè aliam esse rationem quando similia aliqua verba ponuntur in medio formæ. Quia tunc corrumpunt formam interim dum profertur: & impediunt ne forma, vt hîc & nunc profertur, vllo vnquam instanti possit habere verum sensum: & consequenter impediunt eius valorem. Idemque est quando talia verba ponuntur quidem in fine formæ, sed baptizans intendit absolutè ea proferre vt partem formæ, quia tunc non intendit verè baptizare antequam forma per eorum adiunctionem sit vitiata; & consequenter defectu intentionis, forma nequit priùs habere suum effectum.

Patet secundò, omnes additiones esse valdè vitandas: tum quia saltem sunt contra consuetudinem & præceptum Ecclesiæ; & aliquo modo contra institutionem Christi, qui, vt vidimus suprà, voluit formas Sacramentorum certis & determinatis verbis proferri: tum etiam, quia quandoque valor Sacramenti exponitur periculo.

75 An subtractio vitiet formam.

6. Alicuius verbi subtractione, verb. cau. si in baptismo omittas, *Ego*; & est mutatio accidentalis: aut nomen alicuius personæ; & est mutatio essentialis.

76 An verborũ corruptio.

7. Si verba aliquo modo corruptè pronuntientur. Qua in re si Minister intendat per formam absolutè significare quod Christus intellexit, & tamen ex imperitia, balbutie, aut etiam mala voluntate corruptè verba pronuntiet; tam diu verba censentur retinere verum sensum formæ, quamdiu in talibus circumstantijs nata sunt verum sensum audientibus ingenerare: etsi in rigore ex se illum sensum non habeant. Aliàs balbi & blæsa lingua nunquam possent Sacramenta validè administrare.

77 *D. Thomas.* Additio initio verbi facta faciliùs sensum vitiat, non tamẽ semper.

Notat autem D. Thomas articulo 7. ad tertium, faciliùs corrumpi verum sensum formæ, si verbis aliquid addatur in initio, quàm si addatur in fine. quod communiter verum est. Quandoque tamen contrarium accidit. Nam sine vlla mutatione significationis formę quædam Nationes addunt quibusdam verbis aliquid in initio, dicendo v.c. *Espiritus sancti*, pro *Spiritus sancti*: sed circumstantiæ locorum & personarum in his rebus multum valent.

Et ex hoc excusatur forma relata cap. Retulerunt, de consecratione, d. 4. scilicet: *Ego te baptizo in nomine Patria, & Filia, & Spiritua sancta*, quæ propriè nullum verum sensum habere potest: tamen quando ab eo qui habetur vir probus, & scitur esse imperitus, inter baptizandum profertur, ab omnibus cognoscentibus mysterium baptismi, intelligitur hîc & nunc idem significare, quod vera forma significat. quia omnes audientes statim intelligunt talem intendere illud per hanc formam significare.

8. Si omnia verba mutentur in signa, aut nutus. quod in matrimonio est accidentale: in alijs Sacramentis essentiale.

78 Quæ mutatio sit essentialis?

Generatim autem pro omnibus, Nota, posse has mutationes efficere vel sensum omnino synonymum secundùm essentialia, & est mutatio accidentalis; vel secundùm essentialia diuersum, & est mutatio essentialis. Quòd fit quoties verba non possunt, prout hîc & nunc proferuntur, verè significare id quod essentialis forma significat. Vel possunt efficere sensum ambiguum, idque dupliciter. Primò, vt dubium sit an ea verba possint habere synonymum sensum cum vera forma: & tunc Sacramenti valor est dubius, ipsumque sub conditione reiterandum. Secundò, vt apertè possint habere & eundem sensum cum forma legitima, & etiam diuersum: & tunc si Minister intendat ea proferre secundùm sensum legitimæ formæ, valet

Sacra-

Sacramentum : si in diuerso sensu non valet. Quæ tamen intelligenda sunt secundùm dicta in 5. modo mutandi verba.

79 Quæ mutatio materiæ sit accidentalis?

Quod autem dictum est de forma, habet etiam locum quadam ratione in materia. Potest enim hæc mutari tantùm accidentaliter: vt quãdo manet eadem specie, non tantùm quoad substantiam suam absolutè, sed etiam in ordine ad vsum, ad quem vulgò ab hominibus Sacramenti materia assumitur: vt quando aqua calida, aut lutulenta sumitur ad baptizandum; & tunc valet Sacramentum.

Quæ essentialis?

Mutatio autem essentialis est, quando materia mutatur in aliam speciem: vt si quis baptizet aqua rosacea; aut sumitur aliquid inutile ad vsũ communem quem habet materia Sacramenti, siue differat specie, siue non: vt si consecretur massa farinæ aqua subactæ, siue panis nondum coctus.

DVBIVM II.

Quale peccatum sit mutare materiam aut formam Sacramentorum?

80 RESpond. 1. Semper esse graue sacrilegium, quando mutatio reddit irritum Sacramentum, nisi sit imperfecta aduertentia, quo casu est veniale: & nullum, si nulla sit aduertentia.

Respond. 2. Idem dicendum quando redditur dubium Sacramentum, nisi necessitas excuset: vt si in extrema necessitate baptizetur infans in materia dubia, aut in solo digito.

81 *Henriquez.* Sæpiùs vtimur licitè dubia materia, quàm dubia forma.

Notat autem benè P. Henriquez l. 1. de Sacramentis cap. 9. numero 7. faciliùs accidere, vt liceat vti materia dubia in Sacramentis, quàm forma dubia: quia raró potest occurrere casus, in quo sit necessitas vtendi tali forma. In scholijs tamen litera b. vnum ponit casum, quo id putat licitum: scilicet, quando quis minatur alicui mortẽ nisi baptizet, v. c. *in nomine genitoris, geniti, & procedentis ab vtroque*: quam formam supponit esse dubiam. Sed non puto hoc generaliter intelligendum esse. Nam si is, qui minatur mortem, sciat eam formam esse contra communem vsum totius Ecclesiæ Catholicæ, nullo modo licebit ei obedire. quia secundùm omne prudens iudicium censetur id præcipere in contemptum Ecclesiæ, & communis ipsius consuetudinis conferendi Sacramentum, atque etiam ipsius baptismi: præsertim si sciat multos talem baptismum credere esse dubium: aut si sit suspectus de fide, censebitur velle inducere aliquam hæresim, saltem damnando communem formam vt illegitimam: Et consequenter ei obsequens tali contemptui cooperabitur, cum aliquo modo, licet ex metu, ipso actu externo approbando. Confirm. quia si talis expresè præciperet sic baptizare in contemptum Ecclesiæ, aut protestationem hæreseos, non liceret ei obedire, & obediens censeretur actum externum contemptus Ecclesiæ, aut hæreseos exercere. Atqui cum talibus circumstantijs hoc præcipiens censetur implicitè id præcipere in contemptum Ecclesiæ, aut protestationem hæreseos. Ergo actus externus obedientis eadem malitia secundùm moralem æstimationem afficitur.

82 Aliquando licitè vtimur dubia forma.

Est igitur illa sententia intelligenda in certo casu: quando scilicet præcipiens talem baptismum esset verè catholicus, & omnino crederet dictam formam esse eam qua Ecclesia Romana vtitur, haberetque suspectam sacerdotis sententiam contrarium affirmantis, & planè crederet eum ex ignorantia, aut malitia errare. Tunc enim nulla videtur fieri irreuerentia baptismo, maximè si baptizans interiùs habeat intentionem baptizandi sub conditione, si forma valeat.

83 Alius casus est quo licitè adhiberetur forma dubia, quando scilicet sine graui periculo baptismus nequit differri, & nemo adest qui nouerit formam de qua non dubitet, an sit legitima. Tunc enim est eadem ratio, atque quando non adest materia nisi dubia.

84 Respond. 3. Quando mutatio est apertè accidentalis, si sit valdè notabilis, est peccatum mortale. vt si quis in consecratione calicis omittat totum illud: *Noui & æterni testamenti*, &c. Si autem mutatio sit in re parua, est veniale: vt si quis sine contemptu aut scandalo omittat in consecratione particulam *enim*, aut quid simile. Excusat in vtroque casu inaduertentia, & necessitas: vt si quis non possit perfectè verba pronunciare aut latinè baptizare. Imò Emmanuel Sà v. Baptis. & Victoria de Sacramentis in baptism. quæsito 18. docet fœminas meliùs facere, si in necessitate baptizantes, pronuncient formam vernacula lingua, quia periculum est, ne malè pronuncient latinè.

Sà. Victoria.

QVÆSTIO LXI.

DE NECESSITATE SACRAMENTORVM.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Sacramenta ſint neceſſaria ad humanam ſalutem?

1 ARticvlo 1. docet inſtitutionem Sacramentorum eſſe ad ſalutem hominum neceſſariam; ſcilicet ad benè eſſe, ſiue conuenientiſſimam. Quia decet eos qui conſtant anima & corpore, per corporalia ad ſpiritalia duci: & præcipuè quia, vt docet D. Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum c. 11. ***In nullum nomen Religionis ſeu verum, ſeu falſum coadunari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum ſeu Sacramentorum viſibilium conſortio colligentur.*** Cuius ratio eſt. Quia vt aliqui ex certo propoſito communi conſenſu in eandem conueniant religionem (quod neceſſarium eſt vt vnam aliquam Eccleſiam, ſeu religioſum cœtum conſtituant) omnino requiritur vt externis quibuſdam ſignis ac ritibus ſuam religionem quiſque publicè teſtetur. Alias enim publicè conſtare nequit, quam religionem quiſque colat, & vtrùm in religione inter ſe conſentiant nec ne. Quod tamen neceſſarium eſt vt communi conſenſu in eandem conueniant: vt per ſe patet. Inter hos autem ritus, primum locum obtinet ſacrificium, quod à certis & ad id legitimè deſignatis perſonis publico nomine offerri omnino conuenit: & conſequenter decet has perſonas aliquibus ritibus ad hoc conſecrari, quia decet eas Deo eſſe ſacras. Item decet eſſe aliquos ritus, quibus expientur ij, qui ob aliquod facinus indigni cenſentur, qui de publico ſacrificio participent.

D. Aug.

Cur Sacramenta ſint neceſſaria?

2 Eiuſmodi autem ritus habent aliquam rationem Sacramenti propriè dicti, vel latè ſumpti, veri, vel falſi, prout eſt ipſa religio. Confirmant hęc maximè ipſa experientia, & communis vſus, ac omnium hominum aliquam religionem profitentium ſenſus. Quia nulli vnquam in aliquam religionem conſpirarunt, quin ſimiles aliquos ritus habuerint; vt patet ex hiſtorijs. Et quamuis ex ijs, quæ in Scriptura legimus, hæc non poſſimus tam clarè oſtendere de ijs qui coluerunt Deum in lege naturæ: ea tamen vtcumque colligimus partim ex Scriptura, partim ex factis, & hiſtorijs gentilium, qui ſimiles ritus habuerunt. Nec videtur dubiũ, quin à veris Dei cultoribus eos ex parte mutuati ſint, & corruptos ad dęmonis cultum tranſtulerint; cùm dæmon inſtar ſimiæ, quantùm poteſt, ſacra imitetur, & diuinos omnes honores ac ritus ad ſuum cultum tranſferat.

ARTICVLVS II.

Vtrùm etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria Sacramenta?

3 ARticulo 2. docet in ſtatu innocentiæ non fuiſſe Sacramenta homini neceſſaria, ſiue conuenientia. Hæc enim pro eodem accipit. Cùm enim tũc ſuperior pars hominis eſſet omnino libera, nec ſubiecta parti inferiori; non decebat hominem duci ad ſalutem per corporalia, & his quodammodo ſubijci.

4 Diſputant hîc Doctores primùm de mente Diui Thomæ. Vtrùm in hoc articulo tantùm diſputet, an de facto fuerint inſtituta Sacramenta in ſtatu innocentiæ: An verò vtrum fuiſſent inſtituenda pro eo ſtatu Sacramenta, ſi Adam non peccaſſet.

Primam partem cum alijs tuetur Caietan. hîc 2. verò tenet Soto in 4. d. 1. quæſtione 2. articulo 2. Sed dicendum eſt, D. Thomam de facto quidem tantùm quærere, quid conueniens fuerit fieri in eo ſtatu, qui de facto fuit, & quid actu factum ſit. Nam eius interrogationes & reſponſiones ſunt abſolutæ, quæ ſecundùm alterum ſenſum debuiſſent eſſe conditionatæ: ſimul tamen intendere probare, quid futurum fuiſſet, ſi Adam non peccaſſet. Quia generatim probat, ſtatui innocentiæ non conueniſſe inſtitutionem Sacra-

Caietan. Sotus.

Sacramentorum; idem autem fuisset status innocentiæ in posteris, qui fuit in Adamo: nisi quòd Adam, (vtpote in virili ætate à Deo creatus) sicut ipsam naturam, ita etiam scientiam statim initio perfectam acceperit; posteri autem paruuli fuissent nati, & sicut corpore, ita etiam scientia paulatim creuissent per doctrinam, & experientiam.

5 Disputant secundò de ipsa re, scilicet, vtrum si Adam non peccasset, futura fuissent Sacramenta: Pars affirmatiua probatur 1. Quia etiam in eo statu homines debuissent constituere visibilem Ecclesiam, & consequenter habere visibilia sacrificia & Sacramenta; quia hoc etiam probat ratio allata articulo 1. ex auctoritate D. Augustini.

2. Quia etiam in eo statu homines non cognouissent res diuinas clarè in seipsis, sed per speciem in ænigmate, nec potuissent spiritualia cognoscere, nisi per corporalia: ergo ijs conuenientia fuissent Sacramenta, quæ per res corporales gratiam significant. Nec potest dici inconueniens illi statui, quòd homo rebus corporalibus ita subijciatur, vt ex ijs discat spiritualia, quia hoc fuisset ei necessarium; nam non potuisset etiam tunc aliter cognoscere spiritualia, quàm modo quodam corporeo ea concipiendo. Tertiò, quia Sacramenta multum iuuant ad gratiam augendam: ergo etiam in eo statu fuissent hominí vtilia.

6 In contrarium verò facit primò, auctoritas D.Thomæ. 2. Quia vel illa Sacramenta fuissent similia veteribus, quę non conferebant gratiam, ideoque infirma & egena elementa ab Apostolo vocantur, ad Galat. 4. Et hæc nullo modo videntur perfectioni illius status conuenire potuisse. Vel fuissent similia nostris conferentia gratiam ex opere operato. Et hoc etiam non videtur posse dici. 1. Quia hæc sunt concessa vt medicamenta quædam imbecillitati nostræ naturæ, ad subleuandam summam difficultatem, quam experimur in gratia acquirenda, conseruanda, ac augenda, propter rebellionem carnis cum spiritu, quæ in illo statu non fuisset, vbi summa facilitate homines gratiam conseruassent & auxissent. Quare ijs, vtpote perfectè sanis, nó fuissent opus medicina, vt ait D. Thomas. 2. Quia si tunc fuissent instituenda Sacramenta similia nostris, probabile est matrimonium eleuandum fuisse ad esse Sacramenti: quod tamen dici nequit. quia aliàs omnino credendum est Adami matrimonium futurū fuisse propriè dictum Sacramentum, cuius tamen contrarium ostendemus in tractatu de matrimonio.

Galat. 4.

D. Thomas.

7 Respondeo primò, si Christus Adamo non peccante fuisset incarnādus, probabile est instituendum fuisse sacrificium, & Sacramentum Eucharistiæ. Ita Suarez disp. 3. sect. 2. sub finem. Ratio est, quia hoc & perfectioni illius status (quem decuisset perfectissimus Dei cultus, qualis est in hoc sacrificio) & summo Christi in homines amori fuisset conuenientissimum, nec vllam indecentiam, aut imperfectionem inuoluisset. Vnde consequēter probabile est futurum etiam fuisse eo casu Sacramentum Ordinis; quia tanti Sacramenti ministros decuisset omnino similiter aliquo ritu Deo consecrari, & ad tantum officium eleuari.

Suarez.

8 Respondeo 2. Posito quòd Adamo non peccante Christus non fuisset venturus (quod omnino certum credo) nulla ratione satis probabili possumus affirmare, essentne in eo statu instituenda Sacramenta, an non. Quia hoc pendet planè à voluntate diuina, cuius nulla certa signa habemus. Nec enim in eo statu, ritus illi externi sacrificiorum, & Sacramentorum fuissent ita necessarij ad colligendum, & discernendum cœtum fidelium, vt modò: quia ex ipsa status conditione facilè fuisset bonos à malis discernere. Et quanquam non sit dubitandum, quin tunc fuisset aliquis cultus externus quo Deum homines coluissent; non tamen necessariò dicendum est, futurum fuisse sacrificium: tum quia omnia alia sacrificia excepto nostro (quod certum est tunc non fuisse futurum) videntur imperfectiora, quàm vt decuissent illum statum, cùm non deceant statum nouæ legis; tum quia Deo non desunt plurimi alij modi, quos potuisset instituere, vt illis secundùm illum statum conuenientius ab hominibus coleretur, quàm per mactationes ouium & boum: de quibus Deus psalm. 49. *Numquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?* Vbi ostenditur illa sacrificia non tam fuisse instituta, quòd in se continerent cultum dignum diuina maiestate, quàm quòd carnali populo essent necessaria, vt ex ijs aliquid de diuinis rebus disceret, & præsertim de passione Christi, quam illa sacrificia repræsentabant. Vnde etiam volens ostendere quis cultus in se Deo placeat; subdit Psalmista: *Immola Deo sacrificium laudis, & redde Altissimo vota tua.* Quare si futurum fuisset vllum illo tempore sacrificium, credo non futurum fuisse simile vlli ex his, quæ Deus hactenus instituit; sed alterius ordinis. Vnde si liceat argumentari ex ijs sacrificijs quæ Deus hactenus instituit, quæ omnia significant passionem Christi; potiùs videtur dicendum tunc nullum fuisse futurum sacrificium, sicut passio futura non erat. Et idem est de Sacramentis. Sed, vt dixi, nihil certi possumus colligere.

Sacramenta in statu innocentiæ non fuissent ita necessaria.

Psal. 49.

9 Disputant 3. Vtrùm, si Adam non peccasset, posteri fuissent omnes confirmati in gratia, an non? Item, si aliqui peccassent (quod plurimi credunt probabiliter futurum; quia non videntur posteri futuri magis impeccabiles ipso Adamo) vtrùm fuissent sine spe veniæ relinquendi in peccato, sicut Angelis accidit? An verò, sicut accidit Adamo, danda fuisset ijs gratia, qua potuissent conuerti, & conuersis venia? Quod multi putant probabilius. quia non apparet ratio, cur, cùm fuerit ita actum cum Adamo, dicamus cum eiusdem posteris peccantibus aliter agendum fuisse.

10 Item posito quòd possent eo casu liberari à peccato, vtrùm hoc foret mediante aliquo Sacramento, aut sacrificio per homines iustos ijs applicando: an verò per solam contritionem. Sed nec hæc disputatio propriè ad hunc locum pertinet, nec vlla satis probabili coniectura possumus assequi, quid his omnibus casibus esset

futurum, cùm hoc merè pendeat à Dei libera voluntate, quæ nec ex hactenus reuelatis, nec sine vlla reuelatione cognosci potest.

Nec enim ex eo quòd Adam peccauit, sequitur alios non confirmandos in gratia, si ipse non peccasset. Nam sicut in ipsius fuit potestate nobis irrecuperabiliter perdere iustitiam originalem: ita fortè in eadem positum fuit, vt si non peccaret, eam posteris omnibus sine periculo amittendi mereretur conseruari.

11 Item ex eo quòd illi peccanti fuerit data gratia qua resurgeret; non sequitur alijs fuisse dandam. Quia hæc non fuit ei data, nisi propter merita Christi, qui eo non peccante nunquam fuisset incarnandus. Quare, vt dixi, nihil certi hîc possumus concludere. Hoc tamen videtur consonum diuinæ bonitati, aut ita peccantibus dare spem veniæ & viam emergendi è peccatis, aut statim eos de medio tollere; quia vt ait Apostolus ad Romanos 2. vers. 4. ideo Deus hîc tolerat peccatores, vt det illis locum pœnitentiæ. Et fuisset durum, hominem fragilem & ad peccandum procliuem, fine vlla gratia, aut spe veniæ, manere diu in statu viæ, ea conditione vt demereri continuò posset, & nihil mereri. Deinde si diu ita vixissent, generassent liberos, qui nati fuissent in iustitia originali (nam solius Adami peccatum fuit transfundendum in posteros) & tamen iure naturæ debuissent impijs parentibus subesse, & ab ijsdem instirui. Item si vir solus peccasset, mulier mansisset nihilominùs ei, quamdiu ipse vixisset, alligata & subiecta. Quia matrimonium fuit institutum indissolubile. quæ videntur incommoda. Imò ex his non omnino improbabiliter videtur colligi, Adamo non peccante, eius posteros confirmandos fuisse in gratia. quanquam hoc non conuincat.

Rom. 2.

12 Not. demum, quosdam dicere, ex his duabus propositionibus, *Si Adam non peccasset, nihilominùs aliqui ex eius posteris peccassent*: Et, *Si Adam non peccasset, nulli ex posteris peccassent*: vtramque esse falsam. Quia in neutra consequens habet connexionem cum antecedente. Quia perseuerantia Adami non potuit posteris esse causa, vel occasio peccandi. quod tamen in talibus propositionibus significatur. Sicut ob eandem causam hæ sunt falsæ: *Si Turca vesperi cœnauerit, ergo cras comedam, aut non comedam.*

Sed priores propositiones non sunt his similes, sed alterutra ex prioribus est vera. Nam perseuerantia posterorum in gratia habuit magnam coniunctionem cum perseuerantia Adami; et si fortè non necessariam: tamen maiorem quam habet occasio cum euentu ex ea contingenter securo. quod sufficit ad alterutrius veritatē. Nec ad hoc opus est, vt perseuerantia futura fuisset posteris occasio peccandi (quod fieri nō potuit) sed sufficit quòd ex ea contradictorium fuerit natum sequi, scilicet, *posteros non peccare*; quod verissimū est. quia Adamo non peccante, procliuius fuisset posteros non peccare quàm peccare, etsi fortè non necessarium. Sunt igitur illæ propositiones similes his: *Si diabolus non tentasset Euam, ipsa non peccasset*: Et, *Quamuis diabolus non tentasset Euam, nihilominus peccasset*. quarum alterutra vera est.

ARTICVLVS III.

Vtrùm post peccatum ante Christum Sacramenta esse debuerint?

13 ARticulo 3. docet, post lapsum ante Christum natum, fuisse homini necessaria Sacramenta, quibus passio Christi futura, & gratia per eam danda significaretur, vt sic homines ad fidem Christi adducerentur, eamque profiterentur.

DVBIVM.

Quænam Sacramenta ante Christi natiuitatem instituta fuerint?

14 NOt. Quadruplicem hîc occurrere difficultatem.

D. Thom.

Prima est circa mentem D. Thomæ. Vtrùm scilicet senserit ante circumcisionem fuisse aliquod propriè dictum Sacramentum?

Pars negatiua videtur probari; quia si tunc aliquod fuisset Sacramentum, maximè fuisset illud quo paruuli iustificabantur: sed D. Thomas sensit eos fuisse iustificatos per solam internam fidem parentum, sine vllo actu externo ad hoc necessariò requisito, & consequenter sine vero Sacramento, quod requirit necessariò signum aliquod externum: Ergo sensit ante circumcisionem nullum fuisse verum Sacramentum.

15 Contrà, affirmatiuam probat primò, quòd generaliter respondeat, post peccatum ante Christum fuisse necessaria Sacramenta: ergo id intelligit etiam de tempore præcedente circumcisionem. Et ratio eius tam de hoc, quàm de sequente tempore, id probat. Secundò, quia in argumento secundo & tertio, & eorum solutionibus apertè supponit, atque etiam affirmat in lege naturæ fuisse Sacramenta. quod non potest intelligi de circumcisione, quæ fuit ante legem. Primò, quia hæc fuit magis ex lege positiua quàm naturæ: quia fuit absolutè præcepta Israëlitis. Secundò, quia dicit Sacramentum legis naturæ habuisse se ad Sacramenta Moysis, sicut indeterminatum ad determinatum. Tertiò, quia in solutione tertij, apertè admittit alıud Sacramentum.

16 Nec sufficit si dicas eum præcedentia illa vocasse

casse lato modo Sacramenta. Primò, quia sic magna hîc vteretur æquiuocatione. Nam vtraque eodem modo vocat Sacramenta; & tota hac quæstione disputat de Sacramentis propriè dictis. Secundò, quia dum distinguit Sacramenta legis positiuæ & naturalis, non ait hæc esse minùs propriè dicta Sacramenta; sed tantùm esse minùs determinata, quàm illa. Quare puto hanc partem esse absolutè veriorem.

Ad argumentum contrarium Respond. D. Thomam loco citato non negasse absolutè, ad iustificationem infantis in lege naturæ, opus fuisse aliqua externa protestatione fidei venturi mediatoris (sequentibus enim verbis id clarè innuit) sed tantùm negasse fuisse institutum aliquod signum determinatum, sed fuisse hominum arbitrio relictum, quocumque vti vellent; modò esset tale quod internam fidem in mediatorem aliquo modo significaret.

17 Secunda difficultas est de re ipsa, Vtrùm ante circumcisionem fuerit aliquod propriè dictum Sacramentum.

I. Sententia absolutè negat fuisse tunc aliquod propriè dictum Sacramentum. Ita D. Bonauent. d. 1. articulo 1. quæstione 2. Sot. d. 2. quæstione 1. articulo 4. §. *Hu tamen nihil.* Ratio præcipua est: quia nullum fuit tunc externum signum gratiæ iustificantis à Deo institutum, sine quo non potest consistere ratio Sacramenti. quod præcipuè probant; quia si fuisset aliquod tale signum, maximè aliquod fuisset institutum ad sanctificationem paruulorum: sed nullum tale fuit institutum (nam ad horum sanctificationem sola fides interna sufficiebat) ergo simpliciter nullum fuit tale signum. Minorem autem probat. Primò, quia multi Patres dicunt solam fidem internam tunc suffecisse. Secundò, quia cùm nec ex Scriptura, nec ex traditione, nec ex Patribus constet tale aliquod signum fuisse requisitum, frustra quis id conatur asserere.

D. Bonau. Sotus.

18 Secunda sententia docet illos paruulos fuisse iustificatos per verum Sacramentum. Ita Gabriel in 4. d. 1. quæstione 2. articulo 3. conc. 2. Paludanus ibidem, quæstione 5. articulo 5. conclus. 2. Scotus ibidem, quæst. 7. conclus. 4. Suarez hîc, d. 4. sect. 2. Probatur primò auctoritate D. Thomæ hîc. Secundò, quia D. Augustinus libr. 5. contra Iulianum capite 9. initio hoc expressè docet, ait enim: *Nec ideò tamen credendum est, & ante datam circumcisionem famulos Dei, quandoquidem ijs inerat mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento eius opitulatos fuisse paruulis suis: quamuis quid illud esset, aliqua necessaria causa Scriptura latere voluerit.* Vbi omnino videtur vocare Sacramentum, signum aliquod externum; quia confert illud cum baptismo, circumcisione, & sacrificijs, & maximè quia dicit Scripturam voluisse nos latere quid illud Sacramentum esset, quod non potest dici nisi de actu externo; nam de interno, apertè tam ipse quàm alij fatentur fuisse actum fidei. Quare omnino credo D. Augustinum existimasse illud Sacramentum constitisse aliquo signo externo. Vnde etiam sequitur fuisse propriè dictum Sacramentum. Similia habet lib. 2. de nuptijs & concup. c. 11.

Gabriel. Paludan. Scotus. Suarez. D. August.

19 Probatur tertiò, quia ante circumcisionem fideles habebant aliquod remedium, quo possent paruulos à peccato originali liberare, idque à Deo institutum (quia ipse solus poterat tale quid instituere, sicut solus poterat à peccato liberare.) Atqui hoc remedium constabat signo aliquo externo. Ergo erat verum Sacramentum. Maior communiter à Theologis recipitur. Minorem fusè probat Suarez suprà, sed rationes ferè coincidunt cum ea, qua D. Thomas hîc articulo 1. & 3. docet Sacramenta homini esse necessaria, scilicet, quia decet eos qui perducuntur ad iustitiam, non solùm actu interno, sed etiam externo fidem suam per se, vel alios profiteri. Quibus adde secundò, aliàs nullam futuram fuisse causam cur tunc illud remedium non potuerit applicari infantibus adhuc in vtero existentibus statim post animationem, cùm fides interna tam ijs quàm iam natis potuerit applicari, atque ita omnes potuissent sanctificari in vtero. quod omnino est inauditum. Nec satisfacit si dicas, debere nos priùs nasci quàm renasci. hoc enim verum non est, nisi quatenus nobis aliter non potest necessarium remedium applicari: nam si quacunque ratione infans existens adhuc in vtero possit baptizari, verè iustificabitur vt suo loco dicemus. Tertiò, quia si Deus vnquã voluisset instituere aliquod remedium merè spirituale, quo homo potuisset sine propria dispositione iustificari, maximè id fecisset in lege gratiæ, quæ est maximè spiritualis.

Suarez.

20 Nota primò, dupliciter potuisse Deum eiusmodi ritum instituere. Primò, per externam aliquam reuelationem Adamo, indicando ipsum eiusque posteros posse suos paruulos liberare à peccato originali per fidem in Mediatorem externo actu expressam, simulque præscribendo in specie ipsum ritum quo id fieret, & iubendo vt ipsum posteris traderet. Secundò, relinquendo ei alijsque liberum vt quo vellent ritu vterentur, modò esset talis qui aliquo modo internam fidem exprimeret, eumque infanti exteriùs applicaret. Secundam partem multi cum D. Thoma hîc amplectuntur rationes, tamen quibus mouentur, facilè possunt solui.

D. Thomas.

21 Huic autem sententiæ maximè videtur obstare, quòd quidam Patres dicant illos infantes per solam fidem parentum fuisse iustificatos. Sed respondetur eos id dicere, Primò, quia ante circumcisionem nullum erat signum externum in Scriptura determinatè expressum, quo fides parentum debebat pueris applicari. Secundò, quia probabile est, non fuisse requisitum vllum signum determinatum in specie, sicut fuit circumcisio: & ideò dicunt solam fidem eos iustificasse; quia sola fides determinatè requirebatur. Tertiò, & meliùs, quia signum illud externum nihil erat aliud nisi externus actus fidei, siue huius externa protestatio, ideoq; eum simul cum interno comprehendunt sub nomine fidei: quia reuera actus fidei est. Quæ responsio clarior est & habet locum siue dicas requisitum fuisse aliquod signum determinatum in specie, siue non. Secùs est de circumcisione, quæ secundùm se spectata non tam erat protestatio fidei, quàm signum, quo

Qua ratione aliqui dicãt in lege naturæ infantes sola parentũ fide fuisse saluatos.

quo posteri Abrahæ ab alijs distinguerentur.

22 Ex his patet, posita veritate illius sententiæ, quod in lege naturæ fuerit aliquod remedium à Deo constitutum, quo paruuli possent liberari à peccato originali (de quo agemus quæstione 61. articulo 6.) verius esse, hoc constitisse aliquo signo externo, & consequenter fuisse propriè dictum Sacramentum. Hoc enim posito nihil ei ad rationem Sacramenti potuit deesse. Probatur, Quia cùm, vt infrà dicemus, assertio illius remedij tota nitatur auctoritate Diui Augustini, qui primus hoc asseruit, quale id fuerit, præcipuè ex eodem Augustino debemus discere. qui, vt ostendi suprà, apertè id vocat Sacramentum, & insinuat constitisse signo externo, dum dicit nos latere quidnam id fuerit. quod dici nequit de actu interno fidei. Imò plus his verbis videtur mihi sanctus Augustinus voluisse innuere, scilicet, hoc signum fuisse certum ac determinatum. Nec enim latet nos quid illud Sacramentum fuerit in genere (scimus enim fuisse ceremoniam aliquam religiosam) sed ignoramus quale fuerit in particulari. Hanc sententiam sequitur D. Bellar.l. 1. de Sacram. ca. 21. in fine primæ propositionis. Sed hæc possumus quidem in vtramque partem disputare: quid tamen verius sit, difficile est definire.

D. Aug. *Bellarm.*

23 Tertia difficultas est, Vtrùm præter hoc Sacramentum aliquod aliud fuerit?

Plurimi id negant, saltem de Sacramentis omnibus fidelibus communibus. Aliqui tamen volunt quædam Sacramenta fuisse instituta quibusdam familijs vel populis propria; taleque fuisse panem & vinum à Melchisedece oblata. Quia Patres docent per hæc significatam fuisse Venerabilem Eucharistiam. Secundam hanc partem insinuat D. Thomas articulo 3. ad 3.

D. Thomas.

24 Sed etiam hęc res patitur difficultatem. Nam cùm fuerint tunc vera sacrificia, cur negemus fuisse veros sacerdotes celebri aliqua ceremonia consecratos, præsertim illos, qui publico omnium nomine sacrificia offerebant? aut cur negemus eiusmodi ceremoniam fuisse Sacramentum, cùm credibile sit diuino instinctu fuisse institutam ad moralem sanctificationem conferendam, & veram significandam?

Nec refert quòd nihil tale in Scripturis legimus; quia nihil etiam legimus de illo alio Sacramento, quo paruuli iustificabantur. Et sanè ex Scriptura, quæ docet tunc aliquos fuisse veros sacerdotes Dei altissimi, possumus aliquo modo colligere, eosdem fuisse aliquibus cæremonijs Deo consecratos; & vt credibile est, ex diuino instinctu, vel etiam reuelatione.

Idem etiam licet conijcere ex omnium gentium ritu, quæ suos sacerdotes solenni ritu consecrare solebant: vt ostendi articulo 1. Nec hinc (vt aliqui putant) sequetur in noua lege sacramentalia fore Sacramenta. quia iam necessarium est ad rationem Sacramenti vt conferat gratiam, quod tunc non erat necessarium: vt patet ex dictis quæstione 60. articulo 4. in explicatione definitionis Sacramenti. Sunt tamen omnes hæ coniecturæ valdè incertæ: sicut etiam eæ, quæ adferuntur pro secunda parte; quæ nihil aliud conuincunt, quàm oblationem illam Melchisedec fuisse Sacramentum latè sumptum, pro quouis signo rei sacræ: quia nullo modo probatur, homines, sumptione illius panis & vini, fuisse aliqua ratione, saltem legaliter, sanctificatos. quod necessarium est ad rationem Sacramenti. imò hoc non est valdè credibile.

25 Quarta difficultas est, Quænam Sacramenta fuerint in veteri lege?

Circumcisio fuit verum Sacramentum.

Hac in re conuenit inter omnes, circumcisionem fuisse verum Sacramentum. Nam siue conferret gratiam, siue non (de quo agemus quæstione 62. articulo 6.) certum est significasse baptismum, & gratiam per eum dandam, & contulisse sanctitatem quandam legalem. Et quamuis circumcisio fuerit diu ante legem instituta, ideoque dicatur Ioann. 7. non esse ex Moyse, sed ex Patribus; tamen quia illi populo, cui vetus lex fuit data, particulatim fuit præcepta, inter Sacramenta illius legis communiter numeratur.

Ioan. 7.

Præter hanc, triplicis generis Sacramenta illius legis numerat sanctus Thomas 1.2. quæstione 102. articulo 5. Primi generis erat consecratio sacerdotum. Secundi generis erat esus agni paschalis, qui repręsentabat Venerabilem Eucharistiam. Et sicut hæc auget gratiam acceptam per baptismum: ita illius esus confirmabat, & quadam ratione augebat legalem sanctitatem acceptam per circumcisionem, qua circumcisi ascribebantur in populum Dei peculiarem: per immolationem autem & esum agni, & agebant Deo gratias pro liberatione ex seruitute Ægyptiaca, & testabantur se esse ex illo populo Deo peculiariter consecrato, & magis Deo se obligabant & consecrabant. Tertij generis erant lustrationes quædam, quibus Iudæi ab immunditijs legalibus purgabantur. Vide D. Thom. suprà citatum.

D. Thomas.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm post Christum debuerint esse aliqua Sacramenta?

26 ARticulo quarto docet etiam in lege noua homini necessaria fuisse Sacramenta, quæ passionem Christi factam significarent, eamque hominibus efficaciter applicarent.

Nota, Institutionem nostrorum Sacramentorum fuisse hominum saluti conuenientissimam, vt per

per ea paruo labore magnam gratiam consequantur: & posita eorum institutione, eorum vsum esse omnino necessarium: vt definit Trident. sess. 7. can. 4. Pro quo Not. dupliciter aliquid esse necessarium ad salutem. 1. Necessitate medij, sine quo nulla ratione salutem possis cōsequi, etsi nulla tua culpa eo careas: ita necessaria adultis est fides. 2. Necessitate præcepti, sine quo potes quidem absolutè salutem consequi, si sine tua culpa eo careas; peccas tamen, si tua culpa id omittas. Baptismus est necessarius necessitate medij singulis in re, vel in voto: & similiter pœnitentia relapsis in peccatum mortale. Ordo in re necessarius est toti Ecclesiæ; sicut & matrimonium ad legitimam populi Christiani per generationem propagationem. Necessitate præcepti necessarius est singulis baptismus in re, sicut & pœnitentia relapsis, & Eucharistiæ ratione vtentibus. At confirmatio iam incipientibus ratione vti, & extrema vnctio periculosè ægrotantibus necessaria sunt ad benè esse, sine peccato tamen, modò absit contemptus, omittuntur. Sed hæc fusiùs & commodiùs dicemus, dum de singulis tractabimus.

Trident. Potest aliquid dupliciter esse necessarium ad salutem.

27

Disputant autem hîc aliqui de excellentia nostrorum Sacramētorum supra vetera; sed hoc commodiùs faciemus q. sequenti, dum agemus de efficacitate vtrorumque in gratia conferenda, qua nostra præcipuè illa excellunt. Quamuis etiam Vener. Eucharistia illa infinities excellat, ratione rei contentæ, scilicet Christi Domini, qui Deus & homo realiter in ea præsens est.

QVÆSTIO LXII.

DE

PRINCIPALI EFFECTV

SACRAMENTORVM.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Sacramenta causent gratiam?

1 ARticvlo 1. docet Sacramenta non causare gratiam tanquam causas principales, quia hoc solius Dei est, sed tanquam causas instrumentales. Tam in corpore articuli, quàm in responsione ad a. sunt quædam notatu digna, & nonnihil difficilia; sed hæc meliùs examinabuntur art. 4. vbi disputabimus an Sacramenta producant physicè gratiam.

DVBIVM I.

An Sacramenta nouæ legis causent gratiam ex opere operato?

2 NOt. 1. inter omnes Catholicos conuenire de veritate huius quæstionis. Est enim expressè definita à Trident. sess. 7. can. 8. Sed difficultas est cum hæreticis nostri temporis, qui quantumuis vim Sacramentorum verbis sæpè multùm attollant; re ipsa tamen, non minùs quàm olim Messaliani, eam penitus tollunt, nec maiorem ijs tribuunt virtutem, quàm cuiuis cōcioni. Et quamuis explicantes vim Sacramentorum & modum causandi gratiam, & inter se, & singuli ipsi secum sæpè pugnent (vt ex eorum verbis docet Bellarm. l. 2. de Sacram. c. a.) tamen in hoc conueniunt omnes, quòd pertinacissimè negent ea causare gratiam ex opere operato, siue immediate eam efficiendo: sed tantùm volunt ea hanc causare mediante fide, quam excitant; sicut etiam concio eandem causat; mouendo homines ad fidem, & contritionem.

Trident. Hæretici nostri tēporis.

Bellarm.

3 Not. 2. Vt faciliùs nos oppugnent, eos mutare torum statum quæstionis, & fingere nos ea dicere, quæ nunquam catholicus cogitauit; scilicet Sacramenta tanquam causas principales producere gratiam Deo nihil agente, sed omnes suas partes ijs resignante. quod quàm sit falsum, nemo, qui vel minimum in scriptis Theologorum versatus est, potest ignorare.

2. grauiter inuehuntur in modum loquendi quo dicimus Sacramenta conferre gratiam ex opere operato, vocantque barbarum, & portentum verborum. Sed grammaticuli mote suo agunt, qui pluris faciunt præcepta Donati, quàm Dei; & maiori dedecori sibi ducunt, si dixerint *ominem*, quàm si occiderint hominem: vt de similibus testatur & queritur D. August. lib. 1. confess. cap. 18. Quamuis autem ea oratio non sit ita latina, est tamen satis antiqua. Nam ante annos 400. eam vsurpauit Innocentius 3. l. 3. de mysterio Missæ, & ab eo tempore à Theologis cōmuni vsu receptissima est: quia aptissima ad explicandam virtutem & modum operandi Sacramentorum. Tanti autem temporis vsus potuit legitimè præscribere, ne illa oratio ampliùs vt barbara reijcieda sit; quia etiam olim apud Romanos (teste Horatio) vsus multa noua verba inuenit, & alia antiquauit. Et ipse Cicer. in Tusculanis de se testatur, se multa verba primò vsurpasse, & quędā quæ priùs dura & barbara reputabā-

D. Aug.

Innocent. 3.

Horatius

Cicero.

tur,

tur, ipso vsu molliora facta esse: qualia ait esse beatitudinem & beatitatem. Vnde etiam D. August. in psal. 138. quo faciliùs intelligeretur, pro *os ossu*, dixit, *ossum ossi. quia melius est*, inquit, *vt reprehẽdant nos grammatici, quàm non intelligant populi.*

D. August.

3. Fingunt istarum vocum duas explicationes non modò omnino falsas, sed inter se directè pugnantes. Prior dicit nos per eas voces significare Sacramenta habere vim causandi gratiam ex dignitate & merito ea suscipientis, aut conferentis. 2. docet nos per eas significare, Sacramenta etiam conferre gratiam ijs, qui post commissum peccatum mortale, ea sine vlla fide aut bono motu suscipiunt. Quæ quàm falsa sint, Catholici omnes sciunt, & statim patebit.

4 Quid sit Sacramenta causare gratiam ex opere operato.

Not. 3. Sacramenta causare gratiam ex opere operato, idem esse atque eam causare in omni suscipiente sufficienter disposito, siue non habente obicem, non per modum meriti, & prout habent rationem actionis laudabilis, sed prout considerantur secundùm entitatem suam, & quatenus habent rationem entis quodammodo naturaliter operantis, abstrahendo ab omni dignitate conferentis, & merito suscipientis. Hinc baptismus collatus irreligiosè ab impio sacerdote infanti, confert huic tantam gratiam, quantam conferret, si à pio magna cum religione cõferretur, cùm tamen & conferens peccet mortaliter, & suscipiens se merè passiuè habeat.

Quid sit causare gratiam ex opere operãtis.

Contrà verò illud opus dicitur causare gratiam, ex opere operantis, quod eam causat, quatenus est actio laudabilis, & veræ virtutis, habẽsque rationem meriti saltem de congruo. Nec in hac re est vlla dissensio inter Catholicos; etsi sine vllo fundamento hæretici contrarium calumnientur.

5

Not. 4. Sicut vt ignis producat ignem requirit aliquam dispositionem præuiam; vel saltem non repugnantiam in ipsa materia: ita etiam Sacramenta, vt suum operentur effectum, requirunt, vt in suscipiente nullus sit obex, siue impedimentum gratiæ; qualis in adultis est infidelitas, & omne actuale peccatum mortale, nullo modo per veram displicentiam reuocatũ. Quare in his requiritur vera fides in intellectu, qua tollatur infidelitas, & auersio à peccato in voluntate. De quo agemus dubio sequenti. Hi tamen actus non sunt necessariò tales, vt absente Sacramento ex ijs sequeretur gratia, eiusque augmentum, nec effectiuè concurrunt ad productionem gratiæ; sed hanc solùm Sacramentum causat, vt instrumentum Dei: sicut dispositiones prærequisitæ ad introductionem formæ ignis (saltem secundùm probabilem sententiam) hãc effectiuè non producũt, sed solus ignis. Sicut tamẽ ignis eò celeriùs & perfectiùs agit, quò reperit materiam meliùs dispositam; ita Sacramenta perfectiorem producunt gratiam, quò suscipiens est meliùs dispositus.

Qua ratione Sacramenta pendeant à dispositione suscipientis.

6

Hanc rationem Sacramentorum producendi gratiam, etsi non ijsdem verbis, æquiualentibus tamen expressit D. August. l. 4. de baptismo contra Donatistas ca. 24. vbi ait: *Cur ergo ei præceptum est, vt omnem deinceps infantem masculum octauo die circumcideret, qui nondum poterat corde credere, vt ei deputaretur ad iustitiam, nisi quia & ipsum per se ipsum Sacramentum plurimum valebat:* scilicet ad gratiam producendam, & peccati originalis remissionem. Item l. 1. de peccat. merit. & remiss. cùm docuisset infantes delatos ad baptismum per gestantes & fidem profiteri, & diabolo renuntiare, & sic aliquo modo & fideles & pœnitentes dici, subiungit: *Totum hoc in spe fit vi Sacramenti, & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Ecclesiæ.* Quasi dicat: Totum hoc, scilicet vt paruuli credãt & diabolo renuncient non quidem actu elicito, sed habitu infuso & inclinatione, quæ dat causam sperandi eos actu idem aliquando facturos, fit vi Sacramenti, & diuinæ gratiæ, quam scilicet infusam accipiunt; & quam dat Deus Ecclesię, quatenus dat huius Ministris potestatem conferendi paruulis Sacramenta, & per hæc ipsam gratiam. Quid autem est, Sacramentum ad talia per seipsum multum valere, & ea vi Sacramenti fieri, nisi ipsum ea ex opere operato facere, iuxta sensum à nobis explicatum? Vbi Not. D. August. in priore loco videri tribuere circumcisioni perfectam vim iustificandi ex opere operato, & eam conferre baptismo: quod tamen cum limitatione aliqua intelligendum est, vt dicemus articulo 6.

D. Aug.

7 Hæreticorũ sententia de virtute Sacramentorum.

Not. 5. Hæreticos fateri quidem Sacramenta causare gratiam siue remissionem peccatorum sine vllo merito conferentis aut suscipientis; volunt tamen ea hoc tantùm facere mediante fide, quam illa excitant, quaque tanquam quadam manu iustitiam à Deo promissam apprehendimus, simili modo atque concio causat gratiam. Nos autem dicimus ea immediatè per se causare gratiam, licet tanquam causas minùs principales & instrumentales, siue physicè, siue tãtùm moraliter ad gratiæ productionem concurrant: quod ad præsentem quæstionem est impertinẽs, in qua solùm id, in quo omnes Catholici consentiunt, & quod fides docet, contra hæreticos intendimus defendere. Nec enim vnquam Concil. Tridentinum, aut Doctores Catholici intenderunt tanquam rem fidei definire, Sacramenta physicè gratiam producere: sed vtraque pars tanquam probabilis defenditur, & sine dispendio fidei ignoratur, quidquid in contrarium hæretici oblatrent.

Trident.

8 Ipsa inuoluit implicantiam.

Adde, dictam hæreticorum sententiam inuoluere duplicem contradictionem, dum aiunt Sacramenta causare remissionem peccati mediante fide sine vllo merito suscipientis. 1. Quia illa fides est actio laudabilis: Ergo habet aliquam rationem meriti, saltem de congruo. quare cùm sit immediata causa iustificationis, hæc causabitur per modum meriti. 2. Quia dicunt fidem illam debere esse talem qua credimus peccata nobis esse remissa; quomodo ergo potest causare remissionem, quam supponit factam?

9 *Trident.*

Concl. 1. Solus Deus vt causa principalis producit gratiam, ac peccata remittit. Ita Trident. sess. 6. cap. 7. Nec in hac re vlla est controuersia inter Catholicos & hæreticos, nisi quòd ipsi nos calumnientur, quasi contrarium doceremus, sed falsissimè & impudentissimè.

10

Concl. 2. Sacramenta nouæ legis tanquam causæ minùs principales & instrumentales, verè propriè, & immediatè producunt gratiam. Ita

olim

Arausican. *Mileuit.* *Florentin.* *Trident.* olim definiuerunt Concil. Arausicanum can. 25. Mileuit. c. 2. & deinde Florentinum in literis Eugenij de vnione Armenorum, & nouissimè Trident. sess. 7. can. 8.

1. Ioan. 3. Probatur ex scripturis 1. Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. nō potest introire in regnum Dei.* Vbi expressè tribuitur baptismo vis regenerandi, quod nō fit nisi per infusionē gratiæ & remissionem peccati. Resp. *Caluinus* Caluinus hîc non dici baptismum nos regenerare, sed Spiritum S. qui dicitur aqua, quia instar aquæ mundat. Sed friuolum hoc esse patet 1. Quia est contra communem sensum totius Ecclesiæ, quæ hactenus aliter hunc locum intellexit. 2. Quia Christus tribuens Spiritui sancto vim regenerandi malè eum comparasset aquæ, sed debuisset eum comparare semini, nisi voluisset per ipsam aquam, siue ablutionem ipsam, regenerationem fieri. 3. Quia est *Tit. 3.* contra Apostolum, qui ad Tit. capit. 3. alludens ad hunc locum Ioannis ait, saluos nos factos per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti. Per lauacrum autem nihil posse aliud intelligi quàm baptismum, clarissimè patet, tum ex vi & significatione nominis, quod propriè baptismum significat: tum ex simili loco Pauli *Ephes. 5.* ad Ephes. 5. vbi dicit Christum mundare Ecclesiam lauacro aquæ in verbo vitæ. Vbi clarissimum est per lauacrum aquæ nihil aliud posse intelligi quàm baptismum.

11 Dices hoc loco non tribui vim mundandi ipsi lauacro, sed verbo vitæ, quo fides excitatur. Sed hoc in primis nihil facit ad rē. quia ex loco iam citato tantùm intendimus probare Apostolum per lauacrum intelligere ipsum baptismum, & consequenter dum ad Titum vocat eum lauacrum regenerationis, tribuere ei vim regenerandi, idemque fecisse Christum Ioannis 3. *Ioan. 3.* 2. falsum etiam sumitur. Nisi enim ipsi lotioni tribueretur vis mundandi, vt parti ipsius Sacramenti, malè diceremur mundari lauacro aquæ. Additur autem *in verbo vitæ.* quia ablutio separata à forma, nihil potest operari. Vt enim baptismus habeat vim mundandi animam, necessariò debet conferri cum expressa inuocatione Trinitatis, quæ hîc dicitur verbum vitæ, quia vnà cum ablutione vitam confert baptizato.

1. Pet. 3. 12 2. Probatur. Quia 1. Per. 3. dicitur: *Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma: non carnis depositio sordium* (id est, non tantùm abluendo exteriùs sordes corporis, vt faciebant baptismata Iudæorum) *sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum* (id est, sed mundando interiùs animam à peccatis; ita vt dum Deus conscientiam nostram interrogat, siue examinat, vel nos eam coram Deo examinamus, reperiatur bona & pura à peccatis) *per resurrectionem Iesu Christi*, scilicet factam in nobis *Rom. 6.* baptizatis. quia, vt docet Apostolus ad Rom. 6. in baptismo per depositionem veteris hominis Christo quasi commorimur, & consepelimur, & induentes nouum hominem & vitæ pietatem, cum Christo resurgimus. Hunc enim esse verum sensum illius loci, non autem eum quem hæretici confingunt, clarè patet ex ipso contextu & proprietate verborum, alijsque Scripturæ locis, quibus similes effectus baptismo tribuuntur.

13 3. Quia Actor. 8. & 2. ad Cor. 2. dicitur, per impositionem manuum dari Spiritum sanctum, *Act. 8.* *2. Cor. 2.* siue gratiam Spiritus sancti.

Ioan. 20. 4. Quia Ioann. 20. datur Apostolis potestas remittendi peccata, scilicet per Sacramentum pœnitentiæ: vt suo loco pluribus ostendemus.

Quibus locis, cùm in proprietate sermonis apertè significetur per Sacramenta remitti peccata, & gratiam conferri, impudentis omnino est id negare; præsertim cùm tota Ecclesia sic semper ea intellexerit, nec vlla sit ratio dicendi contrarium.

14 Respondent hæretici, his locis significari quidem Sacramenta causare gratiam, siue remissionem peccati, sed non aliter quàm excitando fidem. Sed hæc repugnant eorum principijs, & apertæ rationi: vt patet ex dictis suprà, & confirmatur, 1. Quia ipsi dicunt Sacramenta esse sigilla iustitiæ iam antè per fidem apprehensæ: Ergo ipsa supponunt iam fidem, & iustitiam esse in suscipiente, & consequenter malè dicuntur hanc causare excitando fidem, qua iustitia apprehendatur. Sicut si diceres motum animalem, qui est signum vitæ iam acquisitæ, esse causam eiusdem acquirendæ.

Nec refert quòd respiratio simul sit signum vitæ, eiusque causa: quia non est causa vitæ acquirendæ, sed conseruandæ: Sacramenta autem debent esse causa remissionis peccatorum, & consequenter vitæ acquirendæ.

2. Quia Sacramenta iustificant etiam infantes, in quibus non possunt excitare fidem, cùm non possint intelligere quid Sacramenta illa significent, nec sint capaces actus fidei. Ergo debent in his immediatè ipsam gratiam & remissionem peccati causare.

15 *Lutherani.* Respondent quidam Lutherani, infantibus pro eo tempore concedi vsum rationis, eosque verè actu credere. Sed hoc ridiculum est, & contra experientiam, ita vt talia affirmantes (sicut dicit quodam loco D. August.) faciant iniuriam *D. August.* humanis sensibus. Nam videmus sæpissimè infantes dum baptizantur, flendo & reluctando, prout possunt, ostendere se inuitos ea pati; quod nullo modo facerēt, si intelligerent quantū boni iis præstetur: aut si hoc intelligentes nihilominus illud agant, impij profectò & sacrilegi sunt, qui Sacramentum contemnunt, nec tam eò mūdantur quàm inquinantur: sicut potiùs inquinaretur adultus, qui renuens, & quantum posset refugiens baptizaretur. Et sicut malè faceret qui hunc baptizaret: ita & qui illos baptizaret, si intelligerent quid agerent.

3. Secundùm illam sententiam non esset opus singulos baptizare. Nam baptizato astantes tam possunt excitari ad fidem, quàm ipse baptizatus: sicut non est opus pro singulis habere diuersas conciones. Item quoties aliquis nonnihil vacillaret in fide, toties deberet iterum baptizari vt ad fidem excitaretur, & in ea cōfirmaretur: sicut ob illam causam debet sæpius conciones audire.

4. Quia inde sequitur baptismum Ioannis tantæ esse excellentiæ & efficaciæ, quantæ est baptismus Christi; & Sacramenta vetera paria esse nouis: quia illa tam sunt nata excitare fidē,

C quàm

quàm hæc. Et quamuis illi totum concedant, id tamen agunt apertè contra Scripturas, & cum ingenti contumelia nouæ legis, & gratiæ Christi.

1. Quia Scriptura passim deprimit Sacramenta legis veteris comparata cum nostris, vocatque illa infirma & egena elementa: munditias carnis, quæ non valent mundare conscientias: vmbras futurorum, ac nihil. ad Galat. 4. ad Hebr. 9. 1. ad Corinth. 7. & alibi. De Sacramentis verò nouæ legis vbique contrarium dicit: per ea scilicet nos regenerari, mundari, saluos fieri; per ea dari Spiritum sanctum, remitti & ablui peccata, &c. vt patet ex locis suprà citatis. quæ sanè nescio qua ratione possint verè & cordatè dici, si vtraque sint paria.

Gal. 4. Hebr. 9. 1. Cor. 7.

17 2. Quia Ioannes comparans suum baptismum cum baptismo Christi Marci 1. ait: *Ego baptizaui vos aqua, ille,* scilicet Christus, *baptizabit vos Spiritu sancto.* Quia hic nimirum suo baptismo Spiritum sanctum conferet. Respondent hæc ideo dici, quia Ioannes tantùm poterat externam ablutionem adhibere; Christus verò interiùs abluebat infundendo Spiritum sanctum etiam ijs, quos Ioannes baptizabat. Sed hoc nullo modo dici potest, tum quia est apertè contra contextum, vbi nō tam personæ, quàm vtriusque baptismus confertur: tum quia sic non debuisset dicere, *ille vos baptizabit,* sed *ille vos baptizat:* tum etiam quia baptizati baptismo Ioannis debebant iterum baptizari baptismo Christi: vt patet Act. 19. Vbi cùm Paulus reperisset quosdam discipulos, qui dicebant se solùm baptizatos esse baptismate Ioannis, iussit eos 2. baptizari baptismo Christi. Quare aut hoc baptisma fuit illo præstantius; aut Paulus fuit Anabaptista: imò fuit peior Anabaptistis. quia hi non reiterant baptismum, quem credunt fuisse legitimum. Respondent hæretici, Paulum non curasse eos verè secundò baptizari; sed dici ibi baptizatos, quia acceperunt Spiritū sanctum per manus impositionem, vt dicitur verbis sequentibus. Sed si liceat ita nugari in Scripturis, & per quoduis verbum quidlibet intelligere, quid tandem firmum ex ea poterit colligi? Quid enim clarius verbis D. Lucæ loco citato? vbi ait: *His auditis baptizati sunt* (scilicet illi discipuli) *in nomine Domini Iesu;* (*& cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos,* &c. Quomodo potuisset D. Lucas clariùs hos actus distinguere, & dicere vnum præcessisse alterum? Aut quis vnquam, aut in sacris literis, aut aliquo Scriptore sanæ mentis similem phrasim reperit, vt verba ex Actis recitata idem significent, atq; hæc: *His auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu,* id est, *Paulus imposuit illis manus, & venit super eos Spiritus sanctus.* Et quid mirum si eiusmodi tenebriones semper ad Scripturam prouocent, eaque iudice nunquam videantur sibi posse causa cadere? Quid enim tam potest cum Scriptura pugnare, quod hac ratione ex ea non probabunt? Quæ Scripturæ verba tam clara contra eos adferri possent, quæ non eadem facilitate obtorto collo in suum sensum abripient? Cùm igitur hæc in Scripturam audeant, quid mirū si verba Scholasticorum vno ore dicentium, Deum solum esse causam principalem gratiæ, Sacramenta verò solùm esse causas instrumentales; ita intelligant ac si dicerent hæc vt causas principales, Deo vices suas ipsis resignante, gratiam producere? Sic nimirū placet illis, quibus pro ratione libido est.

Marci 1.

Act. 19.

18 Liceret adferre hic plurimas Patrum auctoritates: sed nescio an possent clariùs hanc quæstionem definire, quàm definiant Scripturæ suprà allatæ. Eadem igitur ratione, qua illas, verba Sanctorum facilè in suum sensum, si modò libeat, detorquebunt, aut si libuerit, cum Luthero libro contra Cochlæum dicent: *hominum esse verba sibi ipsis sæpè pugnantium, & pleraque humano sensu ex Scriptura docentium.* Aut cum Caluino l. 4. instit. c. 14. dicent Patres eiusmodi hyperbolicè dixisse. Tanti scilicet homines scioli sanctos Patres faciunt. Sed quibus magis credendum sit, facilè cordati iudicabunt.

Lutherus.

Caluinus.

Omissis igitur sententiis singulorum Patrum, quas qui cupit videre, fusè citatas reperiet apud Bellarm. l. 2. de Sacram. c. 6. & 7. adferam vnanimem eorum omnium, atque totius Ecclesiæ consensum ex aliquot Conciliis depromptum.

Bellarm.

19 Constantinopolitanum I. in symbolo ait: *Credimus vnum baptisma in remissionem peccatorum:* non dicit in pœnitentiam, sicut de baptismo Ioannis, sed in remissionem peccatorum. Quod qua ratione intelligendum sit explicat nobis Concil. Milenit. c. 2. vbi loquens de infantibus ait: *Ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in ijs regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt.* Nihil verbis his dici potest clarius.

Constantinopolitan.

Mileuit.

Similiter Arausicanum can. 25. docet secundùm Catholicam fidem credendum esse nos accipere per baptismum gratiam.

Arausican.

Item Florentinum, in quo Græci pariter ac Latini omnes conuenerūt, ait in eo differre nostra Sacramenta à veteribus; quòd hæc tantùm gratiam significabant: nostra verò eam etiam contineant, ac dignè suscipientibus conferant.

Florentin.

Demum idem apertè fuit definitum in Trid. sess. 7. can. 8. de Sacramentis, quibus nihil addendum nisi illud Christi Matth. 18. *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.*

Tridens.

Matt. 18.

20 CONCL. 3. Sacramenta nostra producunt gratiā ex opere operato. Ita Trid. sess. 7. can. 8. & omnes Catholici: & patet ex dictis. Quia producunt immediatè gratiam nullo habito respectu ad dignitatem vel meritum conferentis. In suscipiente autem nullam requirunt dispositionem, vt in paruulis: aut tantùm requirunt eam ad tollendum obicem, non autem ad aliquod meritum. quod est propriè conferre gratiam ex opere operato, vt ostendi initio dubii.

Tridens.

21 Obiiciunt hæretici 1. aliqua loca Scripturæ, vbi iustitia tribuitur fidei: sed malè inde inferunt non tribuendam etiam Sacramentis, sicut malè etiam inferrent non tribuendam caritati, aut meritis Christi.

Obiic. 2. Idem est nobis baptismus, quod Hebræis circumcisio; sed circumcisio erat illis tantùm signaculum iustitiæ fidei: vt ait Apostolus ad Rom. 4. Ergo etiam nobis baptismus.

Rom. 4.

Resp. negando maiorem, & minorem. Circumcisio enim Apostolo 1. ad Cor. 7. nihil est. ad Galat. 4. egenum elementum est; quæ nullibi de baptismo, sed omnia contraria dicuntur, vt suprà ostendi. Sed de his plura dicemus a. 6.

1. Cor. 7. Galat. 4.

Minor

Minor etiam falsa est; quia circumcisio fuit soli Abrahamo signum iustitiæ acceptæ: alijs autem fuit data in signum circumcisionis cordis, quam per fidem in Christũ eiusq; gratiã debebãt quærere: & quo distinguerentur ab alijs populis.

22 *Luc. 5.* *Zvvingl.* Obiic. 3. Nemo potest remittere peccata nisi solus Deus, quod etiam Luc. 5. ipsi Pharisæi satis intellexerunt, ait Zvvinglius: ergo non possunt peccata remitti per Sacramenta. Sed hinc patet quò dementiæ hæretici nostræ ætatis venerint, qui plus credunt Pharisæis dicentibus; *Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?* quàm ipsi Christo *Ioan. 20.* Ioan. 20. dicenti Apostolis: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Remittit ergo peccata solus Deus auctoritate propria: Sacerdos verò auctoritate Dei, ab eo accepta.

Obijciunt deinde quædam loca Patrum; sed partim nihil faciunt ad rem, partim si quid probant, tantùm probant Sacramenta non producere physicè gratiam, sed solùm Deum. Testimonium autem D. Aug. ex tract. 80. in Ioannem *D. August.* suprà explicuimus q. 60. a. 7.

DVBIVM II.

Quam dispositionem requirant Sacramenta in suscipiente, vt producant gratiam?

23 HANC quæstionem multi tractant sigillatim de singulis agẽdo; commodiùs tamen credidi eam hîc tractare: quia cùm multa in hac dispositione conueniant, breuiùs id fieri poterit, neque sæpiùs eadem erunt repetenda. Deinde faciliùs intelligetur diuersitas dispositionum, quas diuersa requirunt, si simul conferantur.

Not. 1. Nos non agere hîc de iis, qui nunquam vsi sunt ratione, quia constat in iis nullam dispositionem requiri. Sicut enim aliena voluntate peccauerunt: ita sine proprio actu per baptismum iustificantur.

Not. 2. Nos hîc non quærere quid requiratur in suscipiente ad substãtiam Sacramenti. De hoc enim agemus qu. 64. art. 8. sed quid requiratur in suscipiente vt recipiat gratiam.

Not. 3. Dupliciter aliquid posse dici necessarium. 1. Necessitate medii; ita vt quacumque ratione eo careas, nullo modo possis consequi effectum Sacramenti. 2. Necessitate præcepti, ita scilicet vt pecces, scienter sine eo suscipiendo Sacramentum: si tamen ob ignorantiam à peccato excuseris, suscipias fructum.

24 *Sacramentorum effectus requirit fidem in suscipiente. Hebr. 11.* Not. 4. Constare inter omnes vt adultus suscipiat gratiam per Sacramentum, necessariò eum debere priùs habere fidẽ, sine qua, vt dicitur ad Hebr. 11. *impossibile est placere Deo.* Constat etiã debere habere aliquem pium motum voluntatis in Deum: quia adultum Deus in suam amicitiam non admittit, nisi ipse liberè hanc amplexetur. Dissentiunt tamen Doctores qualis hic motus debeat esse, præsertim in baptismo, & pœnitentia. Quinque sunt sententiæ. I. Docet ad effectum baptismi sufficere solam voluntatem eum suscipiendi sine vlla pœnitentia. Hanc vide- *Caietan.* tur tenere Caiet. infrà q. 86. a. 2. ad 1. argum. §. vlt. II. docet sufficere dolorem naturalem ad effe- *Sotus.* ctum baptismi. Ita Sotus in 4. d. 6. q. 1. a. 7. §. *At verò*; vbi videtur hanc sententiam tenere, quamuis non ita clarè. III. docet ad effectum cuiusuis Sacramenti suscipiendum, in eo qui sibi conscius est peccati mortalis, requiri contritionem. Ita de baptismo Gabr. in 4. d. 4. qu. 2. ar. 2. post 4. *Gabriel.* concl. Et de pœnitentia tenet Magister in 4. d. *Magister.* 18. litera H. quamuis d. 5. litera C. videatur contrarium sentire de baptismo. IV. sententia tenet, ad effectum pœnitentiæ & baptismi sufficere attritionem, quando bona fide putatur contritio; secùs quando scitur tantùm esse attritio. Citatur pro hac sententia Nau. in manuali c. 1. n. 37. Sed ipse n. 42. negat se id sentire. Sed si illis locis Nauarrus attentè legatur, satis apparebit, ip- *Nauarrus.* sum confusè planè loqui, eò quòd non satis cognosceret distinctionem inter contritionem & attritionem. V. sententia docet ad baptismi & pœnitentiæ fructum sufficere attritionem: ad reliqua Sacramenta per se loquendo requiri cõtritionem, quandoque tamen sufficere attritionem, & hæc hoc tempore est ferè communis sententia. ita D. Tho. in 4. d. 6. q. 1. a. 3. qu. 1. ad 5. Dur. *D. Thom.* d. 4. q. 2. ad 2. P. Hentiq. l. 1. c. 22. nu. 5. P. Suar. d. 7. *Durand.* sect. 4. §. *Occurrebat.* Vasq. dis. 158. ca. 4. & alii. Ci- *Henriquez. Suarez.* tant hîc aliqui VI. loco sententiam Gabrie- *Vasquez.* lis, qui docet quandoque remitti peccatum originale sine actuali mortali. sed hæc commodiùs refutabitur in materia de pœnitentia.

25 *Quid contritio & attritio.* Not. 5. Contritionem propriè dici dolorem de peccato conceptum ex amore Dei, siue quo dolemus de peccato vt summo malo præcisè quia displicet Deo. Attritio verò dicitur, qua dolemus de peccato ob alias causas, v. g. quia excludit à beatitudine, aut meretur æternas pœnas, &c. quæ vt vera & perfecta sit, debet includere in se absolutam detestationem omnium peccatorum saltem implicitam, & similem voluntatem nunquam peccandi in posterum: vt pluribus dicemus in materia de pœnitentia.

26 *Dolor naturalis non sufficit.* *Arausican. Mileuit. Trident.* CONCL. 1. Ad effectum Sacramenti nunquam sufficit dolor, vel alia pia motio voluntatis merè naturalis. Videtur expressè definitum in Concilio Arausi. can. 7. & Mileu. c. 4. Vbi definitur nos nihil ad salutem pertinens posse cogitare, aut agere sicut oportet, sine gratia. Item in Trid. sess. 6. can. 3. vbi dicitur anathema dicenti, nos sine diuina gratia posse pœnitere sicut oportet, vt iustitiam assequamur. Certè si talis dolor sufficeret, sine gratia pœniterer nos vt oportet. Item Concilium ibid. c. 3. 4. 5. & 6. describens modum, quo per baptismum peccator peruenit ad iustitiam, requirit ad omnes actus ad hoc disponentes gratiam diuinam. Quare non puto contrarium posse vlla ratione defendi.

27 *Pœnitentia non requiritur in eo qui nullum habet peccatũ actuale.* CONCL. 2. Si quis adultus veniens ad baptismum præter peccatum originale, nullum haberet peccatum mortale; non egeret propriè pœnitentia vel dolore, qui solùm necessarius est in eo, qui propria peccata commisit. Necessarius tamẽ ei esset actus spei, aut alius hoc perfectior. Colligitur apertè ex illo ad Hebr. 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* *Hebr. 11.* Quare enim oportet eum hoc secundum credere, nisi vt in Deo speret?

Ratio est, Quia Deus ratione vtentes non recipit in suam amicitiam, nisi hanc seriò expetãt, cum proposito in ea constanter perseuerandi, quod omnino æquissimum est; quia etiam ho-

mines quiuis cordati indignos iudicant sua amicitia eos qui hanc sine tali proposito expetunt; quantò igitur magis tales indigni sunt diuina amicitia? Ad illud autem necessarius est actus spei, vel caritatis, quo tãtum bonum dignè amemus; vt per se patet. Quia alius actus virtutis ex se efficax & constans assignari nequit.

28 *Requiritur in iis qui habent peccatũ actuale.* Concl. 3. Ei, qui commisit aliquando peccatum aliquod mortale, quod nondum est remissum, ad Sacramenti fructum percipiendum necessaria est pœnitentia. Videtur expressè definita in Trid. sess. 14. c. 4. vbi ait: *Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam hic contritionis motus necessarius.* Vbi contritionem accipit latè, ptout significat etiam attritionem: vt patet ex sequentibus. Et sess. 6. c. 6. agens de peccatore se conuertente ad Deum ait: *Ac propterea monetur aduersus peccatum per odium aliquod ac detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet.* Apertè idem docet D. Aug. epist. 48. ad Vincentium, vbi in fine ait: *Nec quemquam putes ab errore ad veritatem, vel à quocumque seu magno, seu paruo peccato ad correctionem sine pœnitentia posse transire.* Cùm igitur sine remissione peccati mortalis non possit obtineri fructus Sacramenti, vt hic obtineatur necessaria est aliqua pœnitentia. Astipulantur etiam D. Augustino communiter alii Patres. Idem etiam clarè colligitur ex Actor. cap. 2. vbi Iudæis volentibus conuerti, & petentibus quid sibi faciendum esset, respondit Diuus Petrus: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrûm.* Vbi expresse requirit pœnitentiam ante baptismum.

Trident. *August.* *Act. 2.*

Ratio est: quia omnino decet eum, qui se à Deo ad peccatum voluntariè conuertit; voluntariè illud detestando, se iterum ad Deum conuertere.

29 Nota actus quos hactenus requisiuimus ad fructum Sacramenti, esse necessarios necessitate medii; ita vt quantumuis sine sua culpa suscipiens Sacramentum iis careat, nullum tamen fructum percipiat. quod rationes, quibus Conclusionem firmauimus, satis indicant. Iis enim probatur eos actus requiri non ex aliquo præcepto positiuo, sed ex natura rei. Etsi enim Deus per absolutam potentiam possit nobis etiam adultis remittere peccata sine vllo nostro actu (sicut infantibus peccatum originale de facto per baptismum remittit) hoc tamen non conuenit; vt patet ex dictis, ideoq; Deus id nunquam facit, qui communiter omnia conuenienter naturis rerum operatur. Et in his communiter ferè Doctores consentiunt.

30 Vnde sequitur non posse conferri vllum Sacramentum ei, quem moraliter constat esse in peccato mortali, nec habere vllam de eo displicentiam, etiamsi ea iam ipsi sit impossibilis, & ipse sit in articulo mortis. qualis videtur esse qui in duello, vel post aliud quodcumq; apertum peccatum mortale cõmissum subitò destituitur sensibus, sine vllo omnino signo doloris. Secus esset, si destitutos sensibus aut crederetur probabiliter non esse in peccato mortali; aut habere, aut prius habuisse talem dolorem, quem requirit susceptio Sacramenti conferendi. Vtramq; partem videtur apertè docere D. Aug. in fine 1. li. de adulterinis coniugiis, vbi ait: *Ego non solùm alios catechumenos, verùm etiam ipsos qui viuentium coniugijs copulati retinent adulterina consortia, cùm salui corpore in his permanentes non admittantur ad baptismum: tamen si desperati & intra se pœnitentes iacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto, vt etiam hoc peccatum cum ceteris lauacro regenerationis abluatur.* Vbi clarè docet secundam partem, & primam apertè insinuat, dum non vult baptizari nisi pœnitentes.

D. August.

31 *Attritio in quibusdam sufficit.* Concl. 4. Ad gratiam per baptismum vel pœnitentiam suscipiendam post peccatum mortale commissum, tam ex parte medii, quàm præcepti sufficit perfecta attritio, etiam cognita talis. Ita citati n. 24. pro 5. sententia. Et est iam ferè communis Theologorum.

Florentin. Probatur 1. Quia, vt docet Concilium Florent. in literis vnionis, proprius effectus baptismi est remissio omnis culpæ originalis & actualis; & Sacramenti pœnitentiæ, absolutio à peccatis, siue vt docet Trid. sess. 14. c. 3. reconciliatio cum Deo. Vbi cùm Concilium Florentinum numerat particulatim effectus cuiusque Sacramenti, non recenset eos, qui iis aliquo modo per accidens possunt competere, sed eos qui per se iis competunt, siue ad quos conferendos directè sunt instituta. Nam vt videbimus infrà, remittere aliquando per accidens peccatum mortale, potest competere cuiuis Sacramento.

Trident.

Ioan. 20. Vnde sequitur dicta duo Sacramenta esse directè instituta ad remittenda peccata. Quod etiam clarè de pœnitentia colligitur Ioan. 20. vbi dum hoc Sacramentum instituitur, datur Apostolis potestas verè remittendi peccata: vt fusiùs ostẽdemus in materia de pœnitentia. Et ob eam causam dicimur baptizari in remissionem peccatorum, & per baptismum abluere peccata, Actor. 2. v. 38. & c. 22. v. 16.

Act. 2. & 22.

32 Ex quibus sic argumentor: licitè & cum fructu possum absolutè & directè intendere ex cõfessione & baptismo consequi eum effectum, ad quem conferendum directè sunt instituta, scilicet 1. gratiam & remissionem peccatorum; vt per se patet; quia directè per hoc conformo me institutioni Christi. Atqui non possum absolutè & directè intendere per Sacramentum consequi remissionem peccati, & primam gratiã, nisi probabiliter credam me non esse in gratia, sed in peccato (quia nemo per aliquod medium intendit consequi id quod credit se iam habere, sed ve summum possum intendere id consequi sub cõditione, si fortè non habeam.) Ergo licitè suscipio dicta Sacramenta, etsi credam me non esse in gratia, siue sciens me commisisse peccatum mortale, & credens me tantùm attritum.

Trident. Confirmatur 1. ex Trid. sess. 14. c. 4. vbi (vt patet ex c. 3.) explicat qualis dispositio requiratur, ad percipiendum effectum Sacramenti pœnitẽtiæ, diuiditque contritionem in perfectã & propriè dictam, & in imperfectam, quam communiter vocamus attritionem, & de hac ait: *Et quãuis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.* Vbi clarè docet dispositionem ad pœnitentiã eiusque effectum requisitam, esse attritionem per se insuffi-

insufficientem ad iustificationem. Cùm autem Concilium intendat ex professo ibi explicare, quæ dispositio ad fructum pœnitentiæ percipiẽdum requiratur, debet nobis eam tradere, quæ per se requiritur & sufficit: non autem eam, quæ per se est insufficiens, & tantùm sufficit per accidens, ratione ignorantiæ, & bonæ fidei: alioqui mutilam planè doctrinam Cōcilium tradidisset. Præsertim cùm nullo modo ibi indicet maiorem aliquam dispositionem esse necessariam.

Confirmatur 2 quia etsi conscius sibi peccati mortalis, si probabiliter credat se contritum, ratione ignorãtiæ aut necessitatis licitè & fructuosè communicet, non præmissa confessione: tamẽ quia hæc dispositio non sufficit per se, sed tantùm per accidens, idem Concilium sess. 13. c. 7. explicans dispositionem requisitam ad communionem absolutè aliam docet esse necessariam, vbi ait: *Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius peccati mortalis quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat.*

33 *Tridení.* Dices, Trid. sess. 6. ca. 6. explicans dispositionẽ necessariam ad baptismum, cùm ostendisset peccatores ante conuersionem diuina gratia excitati ad fidem & spem, addit: *Illumq;* (scilicet Deum) *tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus sua peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agere oportet.* vbi Concilium videtur requirere ante baptismum dolorem de peccatis ex Dei amore ortum, qui est vera contritio.

Resp. Concilium ibi non intendere præcisè describere dispositionem necessariam ad baptismum ritè percipiẽdum; sed (vt initio capitis ait) modum quo communiter homines disponuntur ad iustitiam: & consequenter non intendit ibi docere omnia quæ ibi enumerat esse necessaria ad iustificationem. Nam potest fieri vt quis Dei gratia adiutus statim per actum fidei feratur in diuinam bonitatem, Deumque super omnia amet, & tunc sine vllo timore, aut baptismo realiter suscepto, cum solo eius voto iustificabitur; vt insinuatur ibidem c. 4. Quare verba illa: *Ac propterea mouentur*, non debẽt præcisè referri ad proximè præcedentia, sed ad omnia dicta eodẽ capite: sc. vt moueãtur ad odium peccatorum, vel ex amore quo Deum diligunt, vel ex timore iustitiæ, siue pœnarum inferni, iuncto cum spe veniæ. hunc enim dolorẽ sufficere ad iustificationẽ per Sacramentũ suscipiendam, expressè idem Conc. docet sess. 14. c. 4. agens de pœnitentia: eademq; est ratio baptismi, in quo est facilior iustificatio quàm in pœnitentia: vt docet Trid. sess. 6. c. 14.

Adde per illa verba: *Illumq; tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt*; non significari necessariò actum caritatis: sed vel hunc, vel actũ spei, quo diligimus Deum vt bonũ nostrum, hoc ipso quo serio cupimus ei reconciliari. Concilium etenim requirit solùm aliquem actum amoris in genere, quo ad Deum conuertamur, ne consideratione & timore iustitiæ deterriti, horreamus ad eum accedere: ideoque insinuat hunc amorem oriri ex consideratione misericordiæ, & hoc ipso haberi, quo in spem erigimur.

Ex his patet hanc conclusionem videri satis certam. Nam rationes allatæ videntur eam conuincere. Ideoque etiam à Theologis illa Sacramenta solent dici Sacramenta mortuorum: alia verò Sacramenta viuorum: quia hæc requirunt viuam spiritualem in suscipiente, illa non. *Quædam Sacramenta dicuntur mortuorũ, quædam viuorum.*

34 *An sat. solis attritio necessaria sit?* Sed vlteriùs disputatur An requiratur formalis attritio, an verò virtualis aliqua possit sufficere. Qua in re certum est 1. sufficere pro vtroque Sacramento contritionem. 2. pro baptismo sufficere verum actum caritatis, eo casu quo potest haberi à peccatore sine contritione. 3. pro pœnitentia requiri formalem dolorem de peccatis, non præcisè vt necessariam dispositionem, sed vt partem essentialem Sacramenti: vt dicemus in materia de pœnitentia.

Sed difficultas est vtrùm extra actum caritatis in eo, qui aliquando peccauit mortaliter, ad baptismi effectum, quandoque sufficiat virtualis attritio sine formali dolore. Hanc quæstionem non ita clarè Doctores proponunt, tamen ex eorum dictis quid sentiant potest intelligi.

35 *Vasquez. Suarez.* Partem negatiuam insinnant Vasquez in 1. partem disp. 158. num. 2. & 26. & Suarez disp. 28. sect. 1. & 2. quatenus in tali homine requirunt absolutè pœnitentiam, & quidem aliam, quàm in eo qui solùm habet peccatum originale. Ratio eorum est: quia, vt vidimus conclus. 3. necessaria ad hunc effectum est pœnitentia: nec videtur extra actum caritatis alius dari posse, qui contineat virtualiter pœnitentiam.

Scotus. Affirmatiuam apertè satis docet Scotus in 4. d. 14. q. 4. a. 3. vbi ait ad iustitiam per Sacramentum, *tantùm requiri voluntariam susceptionem baptismi sine fictione, hoc est, cum intentione suscipiendi quod confert Ecclesia, & sine actu vel voluntate peccati mortalis.* quam voluntatẽ suscipiendi Sacramenti vocat infrà amolitionem impedimenti: & deinde paulò inferiùs requirit pro pœnitentia aliquã attritionem: ita vt si attentè legatur, videatur aliam requirere dispositionem pro pœnitentia, quàm pro baptismo. quod etiam notat Suarez suprà dum refert sententiam Scoti. Idem videtur sentire Caietanus initio dubii citatus pro I. sententia. *Caietan.* Nam dicit: ad gratiam in Sacramento suscipiendam sufficere voluntatem suscipiendi baptismi, quia continet in se voluntatem amendæ: quasi dicat, quia est virtualis pœnitentia. Quæ verba in hoc & in Scoto non videntur intelligenda de quacumque voluntate suscipiendi baptismum, sed de ea, quæ procedit ex actu spei, aliàs enim apertè essent falsa. Ratio huius sententiæ esse potest: quia etsi ad remissionem peccati necessaria sit pœnitentia, tamen sufficit virtualis, qualis est actus caritatis, vt ostendemus in materia de pœnitentia. Quare igitur, sicut actus caritatis sufficit ad iustificationem extra Sacramentum, non sufficiat similiter verus & omnino efficax actus spei cum Sacramento in immemore suorum peccatorum? Sicut enim ille virtute continet contritionem: ita hic videtur continere attritionem.

36 Hac in re ferre iudicium satis difficile est; quia non est satis à Doctoribus explicata, nec velim in re tanta aliquid noui dicere. Salno tamen

tamen meliore iudicio probabile crediderim in eo cui nullo modo occurrit se peccasse, aut se debere habere formalem dolorem, sufficere eiusmodi actum spei, si hic virtute perfectè contineat attritionem, sicut actus caritatis contritionem. Hoc enim videtur argumentum factum conuincere. Nec est vlla ratio, (cùm virtualis contritio æquè efficaciter disponat ad iustificationem atque formalis) cur non similiter virtualis attritio tam efficaciter disponat atque formalis, quandoquidem ad effectum baptismi absolutè loquendo, non requiratur formalis pœnitentia: nam certum est sufficere actum caritatis in immemore suorum peccatorum.

37 Vtrùm autem verus actus spei perfectè virtualiter contineat attritionem, non ita est clarum. Etsi enim cùm sit efficax volitio sois virtute cõtineat voluntatem faciendi omnia necessaria ad finem consequendum: tamen hinc euidenter nõ sequitur continere virtute formalem attritionem, nisi quatenus hæc est medium necessarium ad finem consequendum. Hinc habens talem actum spei, etsi occurrat ei se esse in peccato mortali, non tamen statim necessariò elicit actum attritionis, sed vt summum necessariò proponit, suo tempore eum elicere. Secùs est de actu caritatis, quem habens, si sibi peccati mortalis actu conscius sit, necessariò statim elicit contritionem: vt in materia de pœnitentia ostendemus, atque ita videtur dispar ratio. Contrà tamen facit, quòd in attritione non aliter videatur contineri propositum in posterum seruandi omnia mandata, quàm ipsa attritio continetur in efficaci actu spei, quatenus in se continet, vel necessariò coniunctam habet efficacem voluntatem procurandi reconciliationem cum Deo: & tamen communiter Doctores aiunt tale propositum sufficienter contineri in attritione, ideoque formale non esse necessarium in eo qui de vita in posterum instituenda non cogitat. quare igitur idem non dicetur de attritione?

38 Sed quidquid hac de re sit, hoc videtur certum ex communi iam Theologorum sententia, in memore suorum peccatorum requiri formalem pœnitentiam: sicut in cogitante de vita in posterum instituenda requiritur formale propositum seruandi præcepta, quia in tali casu hi actus sunt saltem de necessitate præcepti. quia volentem admitti in amicitiam diuinam, omnino conuenit eos habere. Vnde sequitur veram & perfectam spem, quatenus continet sinceram & efficacem voluntatem seriò & constanter amplexandi diuinam amicitiam, de illis rebus cogitantem necessariò ad tales actus inclinare, quando iam actu vult in amicitiam diuinam per Sacramenti susceptionem admitti. Vnde nec in tali videtur vera spes posse consistere sine dictis actibus. Quare quidquid sit de his sententiis, in praxi nulla potest esse distinctio. Nam si memoriæ occurrat, & suscipiens tenetur in se hos actus excitare, & conferens tenetur eum ad eos incitare. Et vix potest contingere vt adultus legitimè baptizetur, nisi hæc occurrant, cùm debeat priùs instrui, baptismum conferri in remissionem peccatorum, & hanc à Christo sperandam; & examinari à conferente, an in fide Trinitatis sufficienter instructus, & ad Sacramentum suscipiendum legitimè dispositus sit.

39 CONCL. 5. In aliis 5. Sacramentis saltem necessitate præcepti necessaria est vera contritio in eo qui sibi conscius est peccati mortalis. Ita Suarez disp. 7. sect. 4. §. *occurrebat*. Henriquez l. 1. ca. 22. n. 6. & communiter Theologi. *Suarez. Henriq.*

Probatur. Quia reliqua Sacramenta non sunt instituta ad remissionem peccatorum mortalium: vnde dicuntur etiam Sacramenta viuorum, quia ex ratione effectus, ad quem instituta sunt, vitam in suscipiente prærequirunt; vt patet discurrenti per singula. Confirmatio enim instituta est ad gratiam ac spirituale robur augendum & confirmandum. Eucharistia ad nutrimẽtum spirituale. Extrema vnctio, ad reliquias peccatorum delendas, & ad confirmandum ægrotum in extrema illa lucta. Ordo, vt detur potestas diuina officia legitimè obeundi, & cetera Sacramenta conferendi. Matrimonium ad legitimam prolis inter Christi membra susceptionem, vt patet ex Florentin. & Tridentin. sess. 7. & 13. Quæ omnia supponunt suscipientem viuere. Ergo contra eorum dignitatem & institutionem est, ea suscipere in peccato mortali. *Florent. Tridens.*

40 Dices, esse quidem contra eorum dignitatem, sed materiam hanc esse leuem, atque ideo tantùm esse peccatum veniale: quia excepta saltem Veoer. Eucharistia reliqua Sacramenta non videntur esse multò digniora pœnitentia, & baptismo, quæ existens in peccato mortali, si sit attritus, legitimè suscipit.

Resp. negando assumptum. Est enim grauis irreuerentia indignè ea suscipere. Ad probationem Resp. non ideo hæc præ illis requirere statum gratiæ quia digniora sunt, sed quia tantùm sunt instituta pro his qui sunt in gratia. Vnde contra eorum institutionem est, extra gratiam ea suscipere. Secùs est de aliis.

41 Vbi Not. in Ven. Sacramẽto mortalis peccati sibi conscio necessariam esse confessionem, vt legitimè illud suscipiat, quantumcumque sibi contritus videatur; nisi necessitas eum excuset: vt docet Tridentin. sess. 13. cap. 7. & fusiùs in proprio loco dicemus. Secùs est de ceteris Sacramentis: quamquam in omnibus deceat confessionem præmitti, maioris certitudinis & reuerentiæ gratia. *Trident.*

42 Dixi *Contritionem necessariam esse necessitate præcepti*. Quia in eo qui inuincibiliter aut ignorat se esse in peccato mortali; aut putat se contritum esse, sufficit attritio. Ita Nau. c. 22. nu. 3. P. Henr. citatus num. 39. citans Caietan. Suarez citatus in conclus. Et de confirmatione expresè docet D. Th. infrà qu. 72. ar. 7. ad 2. & ratio ipsius idem probat de reliquis Sacramentis. Probatur. Quia Sacramenta quasi per modum entis naturalis supra dignitatem suscipientis conferunt gratiam omnibus ea suscipientibus sine obice. Atqui tales non habent obicem gratiæ (quia aliàs nec quidem per pœnitentiam, suscipere gratiam) Ergo dicta Sacramenta ijs gratiam conferunt. Secùs est de ijs qui sine vlla ignorantia in peccato mortali, de quo tantùm attriti sunt, ea suscipiunt. quia ponunt obicem peccando mortaliter, *Nauarrus. Henriquez.*

tet, atque ita in ipsa susceptione attriti esse desinunt: nisi fortè ex ignorantia inuincibili, bona fide crederent sibi licere cùm tali dispositione ea Sacramenta suscipere; quo casu etiam gratiam perciperent.

43 Dices, Sacramenta non habent vim conferendi gratiam nisi ex institutione Christi. Ergo nulla conferunt primam gratiam, nisi quæ ad eam conferendam sunt instituta.

Qua ratione aliqua Sacramenta instituta sint ad conferendam primam gratiam, alia nō.

Resp. negando consequentiam. Quia quòd aliqua Sacramenta sint instituta à Christo ad conferendam 1. gratiam, alia ad eius augmentum, non est ita intelligendum, quasi nullo modo possint conferre altam gratiam: sed quia illorum proprius effectus est 1. gratia; horum verò augmentum gratiæ. Sicut tamen per accidens illa aliquando conferunt 2. gratiam; ita hæc 1. Ratio est, quia hæ gratiæ non differunt in sua entitate. quare à quouis Sacramento possunt produci. quoduis enim absolutè à Christo institutum est ad conferendam gratiam suscipienti nō ponenti obicem, qui per veram attritionem absolutè tollitur, respectu cuiusuis Sacramēti, quāuis Christus quædam voluerit suscipi à non existente in gratia. Vnde baptismus & pœnitentia ex eo quòd sint instituta ad iustificandum peccatorem, tantùm habent quòd sine irreuerentia possint à peccatore, sciente se tantùm esse attritum, suscipi. Vim autem conferendi 1. gratiam habent præcisè, quia habent vim conferendi gratiam ex opere operato, siue præter meritum suscipientis; quod omnibus commune est. Confirmatur, quia pœnitentia non magis est instituta ad remittenda peccata, quæ in confessione non explicantur, quàm dicta Sacramenta ad cōferendam 1. gratiam; & tamen semper in ea saltem indirectè remittuntur omnia peccata mortalia bona fide omissa. Ergo similiter per hæc confertur 1. gratia attrito bona fide ea suscipienti.

44 *Qualis dispositio requiratur in iusto?*

Concl. 6. Vt iustus, per quoduis Sacramentum, extra pœnitentiam, quod licitè suscipit, accipiat gratiam, non requiritur in eo alia dispositio quàm intentio illud suscipiendi, quamuis deceat ob reuerentiam Sacramenti, & ad augmentum gratiæ sit valde vtile, vt ad actualem pietatem sese excitet. Et quia incerti sumus de nostra gratia, suadendum omnino est, vt suscepturus Sacramentum, saltem generalem peccatorum dolorem concipiat: ne fortè aliàs id cum obice suscipiat.

Posterior pars per se patet. Prior probatur, Quia iustus est semper capax augmenti gratiæ, nec Sacramentum requirit in suscipiente capace gratiæ, siue qui nullum habet obicem gratiæ, vllum actum vt effectum suum producat, nisi qui necessarius est vt humano modo suscipiatur: vt patet in ijs, qui in phrenesi suscipiunt Sacramenta, quæ antè petierant.

45 *Peccatum ven. non impedit effectum Sacramenti.*

Ex dictis patet 1. Etsi nunquam accipiant gratiā Sacramenti, qui dum hoc suscipiunt, aut actu peccāt mortaliter, aut interpretatiuè alicui peccato mortali iam antea à se commisso inhærent, ita vt illud nullo modo, vel saltem non eo, quem Sacramenti susceptio requirit, retractarint: patet, inquam, nullum peccatum veniale etiam actu in susceptione commissum, aut antè cōmissum & adhuc placens, impedire omnino effectū Sacramenti, etsi causa sit cur minor sit eius fructus. Ratio vtriusque est, quia peccatum mortale est obex gratiæ Sacramentalis, non tamen veniale: quia cum gratia consistere potest.

46 Patet 2. quando omissio alicuius rei quæ iure naturæ, aut positiuo requiritur ad legitimam Sacramenti susceptionem, impediat fructum Sacramenti: quando non. vt si quis communicet non ieiunus, aut extra casum necessitatis nō præmissa confessione, cùm sit sibi conscius peccati mortalis, aut etiam non contritus. Secus illa omissio sit peccatū mortale, semper omnem fructum impedit: si autem propter inaduertentiam, necessitatem, aut leuitatem materiæ sit tantùm veniale in suscipiente, minuit quidem fructum Sacramenti, quatenus reddit suscipientem minùs benè dispositum, non tamen omnino eum impedit: nisi aut reddatur Sacramentum inualidum, vt si omittatur ex inaduertentia aliquid ei essentiale, aut desit dispositio necessitate medij requisita. Quòd si extra hos duos casus illa omissio nullum sit peccatum, nullo modo impedit fructum.

DVBIVM III.

Vtrùm idem Sacramentum à diuersis susceptum conferat singulis æqualem gratiam?

47 QVIDAM putant idem Sacramentum à diuersis susceptum semper, etiam infantibus, conferre impares gratias: ita Gabr. in 4. d. 4. q. 2. a. 2. concl. 7. Palud. ibid. q. 1. ar. 2. initio. Scotus d. 4. qu. 7. a. 1. Fundamentum eorum est, Quia putant homines præcisè à Deo creatos vt suppleant, loca Angelorum qui peccauerunt; atque ita vnumquemque ante præuisa merita electum esse, vt obtineat certum gradum gloriæ, quem habuisset angelus is ad cuius locum supplendum à Deo destinatur. Item putant, omnes angelos ad disparem gradum gloriæ à Deo prædestinatos fuisse; vt sicut secundùm illos nulli angeli sunt eiusdem inter se speciei, vel saltem perfectionis naturalis, ita nulli habeant æqualem gloriam. Vnde inferunt nullos homines habituros æqualem inter se gloriam, & consequēter nec vllos infantes habituros æqualem in baptismo gratiam. quia aliàs si statim morerentur, deberent habere æqualem gloriam.

Gabriel. Palud. Scotus.

Sed hæc sententia supponit multa aut parum probabilia, aut saltem incerta, ac quædam etiam sine vllo fundamento asserta. v. c. homines non creandos nisi Angeli peccassent. quod multùm beneuolentiæ diuinæ erga nos detrahit, quasi Deus nostrum bonum, & salutem non per se, sed tantùm ex occasione & per accidens elegerit: cùm tamen Apostolus ad Hebr. 2. v. 16. insinuet Deum homines præ Angelis dilexisse. Quare hæc sententia non videtur probabilis.

Hebr. 2.

48 Alij volunt quandoque ratione sanctitatis & deuotionis ipsius Ministri, vni in Sacramento cōferri maiorem gratiam quàm alteri. Non quidem ita vt hæc additio conferatur propriè virtute Sacramenti, sed quòd conferens Sacramētum, eam suscipienti de congruo mereatur. Ita Caiet. inst. q. 64. a. 1. in explicatione responsionis

Caietan.

 ad

Gabriel. Scotus.

ad 2.Gab.in 4.d.4.q.2.a.2.cōcl.7.§.*an autē.*Scot. d.4.q.7.a.3.Ratio est. quia putat etiam extra Sacramētum vnum alteri posse mereri de congruo gratiam iustificantem: quare idem non possit dum confert Sacramentum.Sed hoc fundamentum falsum est. Quia etsi vnus alteri de congruo possit mereri gratiam præuenientem; nullus tamen alteri potest mereri immediatè gratiam iustificantem.Hoc enim est solius Christi. Imò ne quidem propter huius merita vlli vnquam data est gratia iustificans,nisi aut hic ad eam suscipiēdam per proprios actus se disponat: aut suscipiat aliquod Sacramentum. Et probatur.Quia aliàs si multi viri sancti pro aliquo dormiente orarēt, posset hic statim accipere ingens augmentum gratiæ,atque etiam gloriæ, si statim moreretur; sine vllo suo actu, quod apertè falsum est, & cōtra illud Apostoli 2.ad Cor.5. *Vt referat vnusquisq. propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum.* Quare nec hæc sententia videtur probabilis.

Nemo potest alteri mereri immediatè gratiam iustificantem.

2.Cor.5.

Hinc patet, eatenus præcisè bonum Ministrū Sacramenti plùs prodesse quàm malum, quatenus est aptior,vt efficaciter excitet suscipientem vt benè se disponat, & ad hoc ei gratiam à Deo impetret.Et sic intellige D.Th.q.64.a.1.ad 2.

D.Thom.

Alii demum in alio extremo sunt,putantque singulis Sacramentis absolutè certum gradum gratiæ annexum,quem semper æqualem conferunt, quantumcumque diuersimodè dispositis.

49

Concl.1.Æqualiter dispositis semper Sacramentum confert æqualem gratiam. Patet, quia sine fundamento contrarium dicitur, vt patet ex dictis. Et eadem ratione possemus fingere,iisdem omnino meritis diuersum tribui prēmium. Est communis omnium ferè Theologorum, atque etiam Patrum,quos fusè citat Suarez disput. 7.sect.5.

Suarez.

50

Concl.2.Meliùs disposito ex opere operato Sacramentum maiorem confert gratiam. Ita Suarez suprà,& est communior sententia; & vtramque conclusionem expresè docet D.Tho. infrà q.69.a.8.& Richard. in 4.d.4.a.3.q.3. Soto d.6.q.1.a.6.§.*circa conclus.*2.& alii.Et hæc colligitur apertè ex Concil.Trid.sess.6.cap.7.vbi agens de iustificatione quæ fit per baptismum, dicit; in iustificatione quemque recipere gratiam secundùm mensuram, quam Spiritus sanctus partitur prout vult,& secundùm propriam cuiusque dispositionē.Quid enim aliud est vnumquemque recipere gratiam secundùm propriam dispositionem,nisi meliùs dispositum recipere maiorem?

Suarez. D.Thom. Richard. Soto. Trident.

Probatur 1.Quia æquitas postulat,vt qui meliùs se disponit, plus fructus ex Sacramento percipiat. Aliàs talis diligentia careret sæpè omni fructu. Nam peccator qui accederet ad Sacramentum cum attritione intensa vt centum, longaque ac diligenti præparatione, non acciperet maiorem fructum quàm is, qui post leuem præparationem accederet attritus vt vnum. quod videtur incredibile.

Nec sufficit si dicas primum habere maiorem fructum ex merito.quia peccator per tales actus, quatenus præcedunt gratiam Sacramentalem, nihil meretur.Quòd autem possit mereri eos cōtinuando post susceptum Sacramentum,hoc est per accidens dispositioni ad Sacramentum, & potest sæpè fieri vt in susceptione Sacramenti, etiam sine sua culpa distrahatur,& tunc diligentia careret omni fructu.

51

2.Prob.ex analogia quam habent Sacramenta cum rebus naturalibus, quæ perfectiorem effectum producunt in subiectis magis dispositis: vt antè diximus dubio 1. notabili 3. Sacramenta per modum entis naturalis in omni suscipiente non ponente obicem operantur gratiam, quantùm possunt, & consequenter perfectiùs in eo qui perfectiùs est dispositus. Nam etsi dispositio subiecti non concurrat ad productionem gratiæ per modum causæ efficientis; concurrit tamen per modum tollentis impedimenta gratiæ,& consequenter quodammodo facilitantis huius productionem. sicut melior dispositio ligni facilitat introductionem formæ ignis.

52

Hinc sequitur,recipientem ipsum Sacramentum in gratia,recipere ferè semper maiorem longè gratiam eo,qui perSacramentum iustificatur. 1.quia ille meliùs est dispositus, quia est gratus Deo, & consequenter dignior gratia. 2. quia si quam habet actualem deuotionem, recipit gratiam ei respondentem vt præmium merito; & præterea aliam vt effectum Sacramenti: alter hanc solam recipit, nisi eius actus duret post iustificationem.Dixi *ferè semper,&c.*quia fieri potest vt quis tanta cum attritione suscipiat Sacramentum, vt accipiat maiorem gratiam aliquo iusto, qui cum valdè remissa ac imperfecta dispositione id recipit.

Iustus communiter ex Sacramento maiorem gratiam recipit, quàm peccator attritus.

53

Not. inter dispositiones conuenientes ad fructum Sacramenti, ceteris paribus meliores esse actuales quàm habituales:quia illæ per se immediatè subiectum ad gratiam recipiendam disponunt:hæ verò tantùm mediatè, & quasi remotè, quatenus inclināt ad ipsos actus, & sunt horum principia:aut quatenus reddunt subiectum dignius quod maiorem gratiam recipiat,qualis est gratia iustificans.Inter actuales verò dispositiones,illæ meliores sunt,quæ perfectiùs à peccato ad Deum conuertunt; quod perfectissimè faciunt actus caritatis & contritionis: ideoque, quantùm possumus, vt huiusmodi habeamus,enitendum.Deinde sequuntur actus attritionis& spei. Quò autem quisque actus est intensior, eò est melior.

Dispositio actualis melior est habituali.

DVBIVM IV.

Quando Sacramenta conferant gratiam iustificantem?

54

NOt. 1. esse difficultatem de triplici tempore.1. de tempore quod præcedit susceptionem Sacramenti.quidam enim putant votum siue desiderium Sacramenti,ante realem eiusdem susceptionem conferre aliquando gratiam ex opere operato: quando scilicet quis valdè indiget Sacramento,illudque valdè desiderat suscipere, nec id habere potest. Ratio est,Quia cùm Christus Sacramenta instituerit, vt per ea subueniat hominum infirmitati & necessitati; decuit eius benignitatem ea ita instituere, vt quando ipsa in se haberi non possunt, possent per solum votum ita applicari, vt suum operentur effectum. Sicut olim viua fides futuræ passionis Christi, hanc efficaciter applicabat ad iustificationem fidelium.

Deus non supplet defectum Sacramenti, quando hoc ne quit suscipi.

lium. Sed hæc ratio nullius est momenti; quia simili modo possemus dicere; quando parentes non possunt teipsa baptizare infantes, sufficere ad illorum iustificationem, vt hoc voto faciant: imò infantes etiam infidelium, qui ob incuriam vel ignorantiam parentum non baptizantur, iustificari, supplente Deo defectum Sacramenti, quod ipsi nullo modo habere possunt: præsertim quando paruuli moriuntur. Imò in his videtur maior ratio, quàm in adultis: quia hi per contritionem saluari possunt, illi nullo modo. Et tamen nemo catholicus dixerit Deum ex sua benignitate supplere in omnibus iis paruulis defectum Sacramenti.

Alia est ratio de passione Christi: quia hæc ex voluntate Dei à solo Christo debebat perferri pro omnium hominum salute: ita vt quantum erat ex parte sua sufficeret ad omnes saluandos. Secus est de Sacramentis, quæ sunt instituta, vt à singulis suscipiantur, atque ita iis solis prosunt, qui de facto ea suscipiunt.

55 2. Est difficultas de tempore quo Sacramentum confertur. Vtrùm scilicet tunc operetur suum effectum in tempore, an in instanti. Varias hac de re sententias adfert Suarez hîc disput. 8. sect. 2. Quidam enim dicunt Sacramenta conferre gratiam in tempore indeterminato, quod immediatè antecedit eorum primum non esse, seu primum instans, quo verum est dicere, Iam Sacramentum est perfectum, & ampliùs non est. quia nullum est aliud tempus vel instans, quo Sacramentum potest dici habere suum esse.

Suarez.

Alii volunt quidem tunc Sacramentum conferre gratiam in tempore sed determinato, quo scilicet vel vltima syllaba formæ pronuntiatur, quando materia fuit antè perfectè applicata: vel in applicatione vltimæ particulæ materiæ necessariæ, v. cau. vltimæ guttæ aquæ necessariæ in baptismo, quando pronuntiatio formæ præcessit. Quia eo tempore quo hæc applicatio vel pronuntiatio durat, quæ necessariò in tempore fit, Sacramentum dicitur esse perfectum.

Ratio vtriusque sententiæ communis est. quia Sacramentorum nec potest conferre gratiam, antequam sit perfectum, nec etiam postquam desiit esse. quia nihil operatur quàdo non est. Cùm autem Sacramentum sit ens successiuum, non potest habere vllum esse in aliquo instanti. quia motus non fit in instanti: nec aliud tempus potest commodè assignari præter dicta, quo Sacramentum possit dici habere suum esse.

56 Sed etsi hæc ratio fortè vrgeat eos, qui dicunt Sacramenta physicè operari gratiam: in nostra tamen sententia qui credimus tantùm moraliter producere gratiam, nihil vrget. Quia potest aliquid operari moraliter, quando desijt physicè esse. Neutra autem ex dictis sententiis est probabilis; tum ob multa alia quæ fusè adfert Suarez disputat. 8. sect. 2. tum 1. quia vterque modus causandi gratiam gratis & sine necessitate fingitur, cùm alius modus facillimus assignari possit. 2. Quia etsi non implicet fortè gratiam à Deo in tempore produci, sicut calor producitur

Nihil potest physicè operari dum nó est, benè tamen moraliter.

Suarez.

à calido: tamen hoc nullo modo est credibile hîc fieri. Quia omnino credendum est eodem modo Sacramentum producere gratiam, quo verba consecrationis producunt corpus Christi sub speciebus (quia, vt per se patet, eadem vtrobique est difficultas & ratio, cur dicamus in instanti, vel in tempore certo aut incerto effectum produci.) atqui corpus Christi producitur necessariò in instanti; quia substantia non potest produci in tempore. Ergo etiam gratia Sacramentalis. Item qui iustificatur per contritionem, iustificatur in instanti. Quare non etiam is, qui iustificatur per Sacramentum? in vtroque enim videtur eadem ratio, cùm vtraque gratia à solo Deo physicè producatur. Demum nunquam causa aliqua producit suum effectum in tempore, nisi quando est impotens eum producere in instanti, quod hîc dici nequit. quia Deus physicè gratiam producit.

Adde contra priorem sententiam, omnino implicare effectum determinatum produci in tempore indeterminato. quia aliàs posset Deus producere certum hominem in anno incerto, ita vt nullus certus posset assignari in quo esset productus. quod est inconceptibile.

Res determinata nequit produci in tempore indeterminato.

57 Dices 1. Si Deus alicui homini iniungeret vt eliceret ante mortem aliquem actum, & ille perseuerans vsque ad finem vitæ integris sensibus sine vllo actu malo eum non eliceret, peccaret mortaliter, & perderet gratiam ante mortem, vt per se patet: & tamen in nullo tempore vel instanti determinato, cùm nullum assignari possit. Ergo in tempore indeterminato, quod proximè mortem antecedit. Ergo similiter posset Deus creare aliquam gratiam in tempore indeterminato, sicut illam potest tollere.

Resp. negando assumptum. Quia si talis sciat mortem sibi iamiam instare, & sit memor præcepti, etiam simul aduertet se statim teneri elicere illum actum, aut esse periculum quòd morte præoccupabitur; & sic omittendo peccabit mortaliter, idque certo instanti. quod verum est, etsi ponamus (quod tamen naturaliter fieri nequit) talem vsque ad vltimum instans vitæ vti ratione. Quòd si inculpabiliter nihil horum aduertat, non peccabit.

Peccatum etiam omissionis non potest committi tempore indeterminato.

58 Dices 2. Quouis dato instanti ante mortem, adhuc est tempus medium in infinitum diuisibile. Ergo nullum est assignabile instans, post quod non possit hunc actum elicere, & consequenter in nullo præcisè obligabitur ad hunc eliciendum.

Respond. negando consequentiam. Quia etsi quoduis tempus metaphysicè sit in infinitum diuisibile; nullus tamen Angelus, multo minùs homo potest omnes eius diuisiones, & instantia in eo assignabilia distinctè concipere: quare talis aliquod certum tempus apprehendet quasi indiuisibile, præsertim in ordine ad operationem. Sicut enim non est in eius potestate quoduis instans distinctè concipere; ita multo minùs est in eius potestate quouis instanti quamuis actionem elicere. Etsi enim in quouis tempore possint assignari infinita instantia: certæ tamen ac definitæ sunt actiones, quas possit aliqua creatura certo tempore elicere. Quæ omnia confirmantur, quia possunt dari duo tempora, quorum

Non possumus quouis instanti quaslibet actiones elicere.

quorum vnum alterum tam parum excedat, vt homo id nulla ratione possit deprehendere, sicut experimur similia quotidie in excessu corporum. Vnde clarè patet nos non posse tam parvum tempus vt diuisibile distinctè apprehendere. Quare si tantillum temporis illi homini superfit, tenebitur statim elicere actum præceptum; quia aliàs exponeret se certo periculo non eliciendi.

59 II. sententia docet Sacramēta producere gratiam in 1. instanti sui non esse. Ratio eius est, quia in nullo instanti priore possunt dici habuisse perfectum esse. Cùm enim sint entia successiua, necessariò desinunt per 1. sui non esse: nec possunt dici tota perfectè esse posita, nisi in eo instanti quo esse desinunt: quia nulla eorum pars tota simul in aliquo instanti existit. Et quamuis hæc sententia defendi possit; tamen nullo modo potest defendi ab iis, qui eam asserunt. quia tenent Sacramenta causare physicè gratiam. Deinde nec eius fundamentum verum est; nec est ratio eam asserendi, vt patebit ex conclus. 2.

Idem Sacramentum nō confert secundò gratiam. III. difficultas est de tempore quod sequitur susceptionem Sacramenti, in qua quidem cōstat inter omnes, quando Sacramentum semel contulit gratiam habitualem, eam, posteaquam iam omnino desiit esse, ampliùs non conferre. Sed tantùm est difficultas, Vtrùm quando eam in sui susceptione non contulit propter obicem, eam postea aliquando conferat? Sed de hac re agemus dubio sequenti.

60 Nota 2. Nos hîc non agere de quouis effectu Sacramenti, sed tantùm de productione gratiæ iustificantis: quia aliæ gratiæ præuenientes ratione Sacramenti, conferuntur communiter post susceptum Sacramentum, prout Deus secundū diuersas occasiones & necessitates indicauerit expedire. Character autem trium Sacramentorum necessariò producitur, dum Sacramentum suscipitur, eodem instanti, quo aut gratia producitur, aut produceretur, si non esset obex. Quare sola 2. difficultas ad vtrumque effectum eadem ratione pertinet.

61 Concl. 1. Sacramentum suum effectum non confert ex opere operato, antequam reipsa suscipiatur. Probatur, quia aliàs quicumque peccator haberet attritionem, deberet iustificari ante realem susceptionem Sacramenti. quia in attritione includitur necessariò saltem implicita voluntas baptismi, aut pœnitentiæ. Illud autem est contra Trid. sess. 14. c. 4. vbi docet attritionem sine Sacramento non iustificare. Nec potest Cōcilium intelligi de Sacramento in voto: quia distinguit ibidem attritionem a contritione, quod hæc iustificet sine Sacramento, illa non: cùm tamen contritio non iustificet sine voto Sacramenti. Illud autem ex contraria sententia sequi probatur. quia id quod ex opere operato iustificat, iustificat omnes in quibus non reperit obicem gratiæ; vt patet ex dubio 1. & 2. Attritus autem non ponit obicem gratiæ.

Trident.

Nec refert quòd Doctores sæpè dicant Sacramentum in voto conferre aliquando gratiā: nec etiā quòd Trid. sess. 13. c. 8. dicat effectum Sacramenti quandoq; recipi per votū Sacramēti. Quia nihil aliud volunt, quàm peccatorem contritū,

Trident. *Quomodo Sacramentū in voto conferat gratiā.*

& quemuis iustum per pium Sacramenti desiderium ex merito de congruo aut condigno accipere eandem gratiam iustificantem, quæ conferri solet per Sacramentum: licet eam non recipiat ex vi Sacramenti, sed ratione propriæ dispositionis aut meriti: quia æqualiter contritus eodem modo iustificaretur, tantamque gratiam acciperet, etsi nullum Sacramentum pœnitentiæ esset institutum, quantam iam recipit.

62 Concl. 2. Sacramentum eodem instanti confert gratiam, quo essentialiter est completum.

Pro quo Not. Tunc essentialiter dici completum, v. c. Baptisma, quando præmissa ablutione, formæ vltima syllaba ita pronunciata est, vt perfectam habeat significationem, etsi sonus adhuc duret: aut dum præcedit pronuntiatio formæ, quando iam tantum aquæ contingit corpus baptizandi, quantum præcisè requiritur ad essentiam baptismi, etsi duret adhuc infusio.

63 Dari autem tale instans clarum est. Etsi enim eò quòd motus sit necessariò successiuus, nullū detur instās in quo sit propriè motus, datur tamē instās, quo ponitur terminus motus. v. c. in ablutione datur certum instans in quo vltima gutta ad baptismum necessaria tangit ipsum corpus; ita vt sit verum dicere, iam sufficiens facta est ablutio. Item datur certum instans in quo sonus vltimæ syllabę necessariò ad significationem formæ est productus, etsi nondum ad aures peruenerit; quorum vtrumque in instanti fit. Nam etsi admotio aquæ ad corpus fiat in tempore, tamen in instanti certa pars aquæ tangit corpus, qui cōtactus est terminus ipsius motus, & aliquid intrinsecum lotioni & baptismo; vt videbimus infrà q. 66. a. 4. dub. 2. Similiter motio linguæ, dentium, ac anhelitus fit in tempore; eorum tamen collisio secundùm aliquam sui partem fit in instanti, & consequenter etiam productio alicuius soni. Quare falsum est, Sacramentum secundùm nihil sibi intrinsecum in aliquo instanti existere: & consequenter cùm possit assignari aliquod instans in quo & possit dici perfectum, & secundū aliquid sui adhuc esse: omnino dicendum est eo instāti producere gratiam. Nec vlla est ratio quæ contra hanc sententiam possit obiici, quæ habeat aliquid difficultatis, posito quòd Sacramenta tantùm moraliter causent gratiam.

Sacramentū secundùm aliquid sui intrinsecum in instanti existit.

DVBIVM V.

Vtrùm Sacramenta cum fictione suscepta aliquando reuiuiscant?

64 Not. 1. Dupliciter posse Sacramentum fictè suscipi. 1. sine intentione suscipiendi Sacramentum, vel cum defectu aliquo essentiali, ita vt Sacramentum sit nullum: & de hoc casu nulla est quæstio, quia tunc iterari debet. 2. quando Sacramentum secundùm essentialia integrum suscipitur, sed sine effectu, ob indispositionem suscipientis: hūc enim Doctores, imitati D. Aug. l. 1. de baptis. contra Donat. c. 12. initio, dicunt fictè suscipere Sacramentum: quia nec verè legitimè dispositus ad Sacramentum accedit, nec eius effectum accipit; sed quodammodo fingit se vtrumque facere. Quod igitur hic quæritur est: Vtrùm

Fictio duplex. *D. Aug.*

Vtrùm Sacramentum validè quidem, sed fictè, siue sine collatione gratiæ susceptum, postea recedente fictione ex opere operato conferat aliquam gratiam?

65 *D. Aug. primus docuit Sacramenta reuiuiscere.*

Not. 2. hanc difficultatem 1. omnium tractatam à D. Aug. in libris de baptismo contra Donatistas (nam sermo de passione Domini, ex quo aliqui quædam pro hac difficultate citaot, non est D. Cypriani, sed alterius authoris) vbi satis apertè docet baptismum fictè susceptum recedente fictioue conferre suum effectum. Nam l.1.c.12.& l.3.c.13.& l.6.c.5. docet baptismum in hæresi aut schismate susceptum tunc incipere prodesse ac valere ad salutem, & remissionem peccatorum, quando baptizatus in hæresi aut schismate ad vnitatem Ecclesiæ per pœnitentiam conuertitur.

Respondent aliqui D. Aug. tantùm velle docere per baptismum tunc talibus remitti pœnas temporales, quæ peccatis antè commissis iam per pœnitentiam deletis debebantur. Sed Aug. plus voluit: quia l.3.c.13. ait, baptismum tali casu ita valere ad dimittenda peccata, *vt idem ipse qui propter discordiam operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem.* Vbi per salutem vitam animæ, & gratiam habitualem intelligit, quæ morti opponitur. *August.*

66 Probant hæc aliqui hac ratione (qua credunt etiam Augustin. in hanc sententiam adductum) quia scilicet (vt postea docuit Trid. sess. 6. cap. 4.) Remissio peccati antè baptismum commissi iam fieri nequit sine baptismo, aut eius voto. Atqui ita baptizatus non potest postea iustificari per votum baptismi (quia iam amplius baptizari nequit) ergo debet iustificari per ipsum baptismũ. *Trident.*

Vasquez. Sed vt benè notat Vasquez disp. 159. nu. 51. hæc ratio non probat vllo modo quod illi intendũt. Nam vt maior sit vera, nullo modo requiritur vt aut baptismus, aut eius votum ex opere operato peccata deleat, aut gratiam conferat: nec in hoc sensu verba Concilii intelligenda sunt (essent enim falsa. nam quando quis ante baptismum per contritionem iustificatur, neque baptismus, neque eius votum ex opere operato iustificationem operatur, vt ostendi dubio 4. & fatentur etiam Authores illius rationis) sed Concilium nihil aliud docet quàm quantumcumque quis fuerit iustificatus per cootritionem, nihilominus eum teneri baptizari, nisi iam sit baptizatus: siue neminem vnquam iustificari, nisi qui aut actu receperit baptismum, aut babeat implicitum votum baptismi. Hinc Concilium non dicit nos necessariò iustificari per baptismum, aut eius votum; sed non posse sine alterutro iustificari. Quidam autem putant D. Augustinum etiam hoc sensu dixisse baptismum fictè susceptum pœnitenti postea incipere valere ad salutem: nimirum partim quia ille iam satisfacit obligationi suscipiendi baptismum, quam omnes per peccatum originale, aliudue actuale prius commissum directè contrahimus; ita vt sine huius susceptione, vel voto iustificari nequeamus. partim quia talis per baptismum iam factus est capax aliorum Sacramentorum, per quæ postea iustificatur.

67 Sed si D. Aug. in illis libris attentè legatur, eiusque scopus spectetur, hęc explicatio nõ satisfacit.

Pro quo Not. D. Aug. disputare hãc quæstionẽ vt respondeat Donatistis, qui, vt patet ibidem l.1. c.11. à Catholicis petebant vtrùm per baptismũ collatum, & susceptum in suo schismate remitterentur peccata, & conferretur Spiritus S. gratia, an non? Quòd si, inquiebant, primum dicatur, ergo Spiritus S. datur apud nos, atque ita habemus veram Ecclesiam. Si secundum, ergo debetis redeuntes à nobis ad vos iterum baptizare. Quibus D. Aug. c.12. respondens similiter ab iis petit: Vtrùm fictè siue sine dolore peccatorum in vera Ecclesia baptizato (quem etiam ipsi fatebantur non debere rebaptizari) remittãtur peccata, necne? Deinde subiungit duplicem modũ quo possent respondere. 1. dicendo tali non valere baptismum ad salutem quando baptizatur, sed postea quando se conuertit. 2. diceodo tali pro illo momento quo baptizatur per vim baptismi dimitti peccata; sed per fictionem continuò redire. *Sicut, inquit, fit, cùm quisque à tenebris per lucem transit ad tenebras, oculi quidem eius in tenebras perpetuò diriguntur, sed non potest lux nisi perfundere transeuntem.* Deinde hoc fortè dici posse probat ex parabola Matt. 18. vbi à seruo nequam, quia noluerat dimittere debitum conseruo suo, debitum iam antè remissum repetitur.

Item li.3.c.13. ait: *De remissione peccatorum vtrùm per baptismum apud hæreticos fiat, quid mihi videatur, in alio iam volumine* (scilicet loco iam citato) *scripsi, sed etiam hic breuiter commemoro. Si fit illic remissio debitorum per baptismi sanctitatem, rursus debita redeunt per hæresis aut schismatis obstinationem: & ideo necessarium habent huiusmodi homines venire ad catholicam pacem, vt hæretici & schismatici esse iam desinant, & eorum quæ in illos redierant, peccatorum purgationẽ in vnitatis vinculo caritate operante mereantur. Si autem quamuis apud hæreticos aut schismaticos idem sit baptismus Christi, non tamen ibi operetur remissionem peccatorum propter eandem discordiæ fœditatem, & dissensionis iniquitatem; tunc incipit valere baptismus ad dimittenda peccata, cùm ad Ecclesiæ pacem venerint, non vt iam dimissa non retineantur* (id est, non sicut fieret, si prior illa sententia esset vera, vt peccata seu debita semel remissa, & per fictionem reuocata, desinant retineri siue imputari, quia nimirum 2. dimittuntur) *neque vt ille baptismus quasi alienus aut alius improbetur, aut alter tradatur: sed vt idem ipse qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem interiùs operetur salutem.* Deinde pergit probare eandem rem posse ratione diuersarum circumstantiarum modò mortem, modò vitam operari.

68 *Sacramentum reuiuiscens secundùm D. August. verè causat gratiam.*

Ex quibus clarè patet, August. velle ita baptismum talibus iam conuersis valere ad salutem, vt hanc ipsam operetur. 1. Quia vult ostendere id quod illi quærebant, scilicet, quomodo per talem baptismum conferatur Spiritus sanctus; doceręque hunc conferri per sanctitatem Sacramenti, vel dum hoc confertur, ita tamen vt postea redeant statim peccata (non quòd velit hoc esse verum: quia est apertè falsum; sed vt doceat, fore vt ratione peruersæ voluntatis statim redeant peccata, etsi propter vim Sacramẽti illo momento remitterentur: quia censerẽtur quasi sub cõditione remitti, cùm absolutam remissionem per-

peruersitas voluntatis impediret) vel, (quod secundùm veritatem dicendum est) postea dom baptizatus conuertitur. 2. Quia dicit hunc operari salutem, innuitque id facere eodem modo, sicut in schismate operatur mortem, in quo ipsa susceptio in se est peccatum mortale, & operatur mortem animæ. 3. Quia ideo postea probat eandem rem posse operari mortem & vitam. 4. Quia in priore casu (quo sc. baptizato statim remittuntur peccata, iterúq; imputantur) nō dicit redeūti ad Ecclesiā incipere valere baptismum ad salutē, sed peccata ei remitti operaote caritate. In 2. aotē docet baptismum redeuoti incipere valere ad salutem, & hāc operari: quia scilicet posita veritate prioris seotentiæ baptismus iam antè cootulisset Spiritum saoctum. Io 2. autem ac vera sententia vel debet cooferre gratiam postea, vel dici nunquam cootulisse. quod tamquam absurdum Augustious vbique euitat. Secundùm alios autem in vtroque casu redeuoti ad Ecclesiam eodem modo baptismus valeret ad salotem, nec dicta posseot vllo modo commodè explicari.

69 Not. 3. D. August. hanc vim tribuere baptismo ob intrinsecam vim quam in se habet, eò quòd sit opus Christi, qui, vt multis locis docet, in omni baptizante baptizat. Item quia, vt docet l. 1. de baptismo cōtra Dooat. c. 10. baptismus est qoodda semen Christi, quo Ecclesia etiam per hæreticos generat filios, quod mala volūtate suscipieotium impediri quidem potest, ne statim conferat effectum; tamen omnioo corrumpi aut tolli noo potest, & consequeoter statim ablato per legitimam dispositionem impedimento confert suū effectum. Et hoc est quod ait l. 6. de baptismo c. 5. *Et ideo si ab illa peruersitate correctus, & à separatione conuersus venerit ad catholicam pacem, sub eodem baptismate quod acceperat, peccata dimittuntur propter vinculum caritatis, sub quo baptismate peccata eius tenebantur propter sacrilegium diuisionis.* Vbi August. non vult (vt qoidam potant) docere tali coouerso peccata solùm dimitti per actum caritatis, nō cooperante baptismo; sed pacem & recoociliatiooem cum Ecclesia (hanc enim Augustin. noo aotem actum caritatis, per vinculum caritatis intelligit) efficere, vt peccata eius per baptismū possint dimitti, quæ antea ita per schisma tenebātur, vt per baptismū dimitti non possent. Nam subdit: *quia illud* (scilicet baptisma) *& in homine iusto, & in homine iniusto semper sanctum est* (quia scilicet vim habet sanctificandi) *quod neque æquitate alicuius augetur, neque alicuius iniquitate minuitur.* quia scilicet quateous est opus & semen Christi, in se immutatam vim regenerandi semper retinet, dooec eam ablato obice aliquando exeruerit.

70 Hanc esse mentem D. Aug. suprà dicta omnia loca conferenti facilè patebit. Et ex iis satis clarè colligitur D. Augustioum sensisse baptismū cum obice gratiæ susceptum, hoc remoto ex vi sua, siue ex opere operato remittere peccata, & conferre gratiam. De aliis autem Sacramentis nihil dixit, quia occasio se non obtulit. Postea tameo Scholastici Doctores idem de aliis Sacramentis dixerunt, dioersi de diuersis, aliqoi de pluribus, alii de paucioribus, prout quisque coocipiebat Augustinum diuersa ratiooe fuisse permotum, vt hoc de baptismo assereret. D. Thom. (D. Thom.) in 3. p. de nullis Sacramentis id asserit, nisi de baptismo qu. 69. art. 10. quem probat reuiuiscere, quia imprimit characterem. Idem ob eandem rationem docuit de baptismo in 4. d. 4. q. 3. a. 2. quæstiuocula 3. ad 3. negaos esse eandem ratione Vener. Eucharistiæ: quia non imprimit characterem. Vode colligitur eum sensisse omnia, & sola Sacramenta imprimeotia characterem reuiuiscere. Idem tamen io 4. d. 17. qu. 3. a. 4. quæstiuocula 1. docet, accipientem Sacramentum pœnitentiæ cum obice, postea hoc sublato percipere eius fructum. *Sicut*, inquit, *etiam est in aliis Sacramentis.* Vbi videtur hoc priuilegium omnibus Sacramentis tribuere; quam seotentiam apertè docet Caiet. tom. 1. opusc. tract. 5. qu. 5. §. *Communis autem ratio*; putaos eam esse D. Thomæ. & hæc seoteotia est plurimorum Theologorum, vt patet ex P. Henriquez l. 1. de Sacrameotis c. 25. (Caietan.) (Henriquez.)

Cootrà Soto in 4. d. 6. qu. 1. ar. 8. & Vasquez disput. 161. c. 2. putanr hoc, vt summum, soli baptismo conoenire. Ratio est, quia Sacrameota oon possunt hanc vim habere nisi ex institutiooe Christi, quam ooo possumus cognoscere nisi ex Scriptura, traditiooe aot Patribus. Atqui nec Scriptura, nec traditio, nec Patres aliqoid simile de Sacramentis docent, nisi solus Augustious de baptismo. Ergo gratis de alijs asseritur. (Soto.) (Vasquez.)

Soarez disp. 28. sect. 6. 1. putat idem dicendum de omnibus Sacramentis imprimentibus characterem. Ratio eius est. Quia cùm hæc non possint repeti, nisi reuiuisceteot, seqoeretur fideē ea suscipieotem oumqoam vlla ratiooe posse eorum gratiam consequi, cùm tamen sit ei valdè necessaria. Deinde 2. ob eandem rationem porat idem diceodum de matrimonio, & extrema vnctiooe: quia illud viuente cooiuge; hoc durāte eodem morbo repeti ooo potest. Sed alii respondēt, hoc argumeotū tantum probare, pertinere ad diuinam prouideotiam eo casu talibus hominibos alia ratione iam iustificatis, ratiooe Sacrameoti iam suscepti, dare soo loco & tēpore ea auxilia actualia, quę aliàs gratia Sacrameotalis habet sibi aonexa: qood fieri potest, etsi Sacramentum cum obice susceptum, postea hoc sublato oullam gratiam habitualem ex opere operato cooferat. Quare hæc ratio oon conuincit. 3. Idem putat de pœnitentia casu quo detur informis: sed suo loco osteodemus hanc non dari informem. 4. de Vener. Sacrameoto docet rem esse dubiam, remittitque solutionem ad proprium tractatum; vbi docet eam qoibusdam tantùm casibos reuiuiscere. (Suarez.)

71 Not. 4. Doctores etiā hīc disputare. Vtrum Sacramenta, posito quòd reuiuiscant, conferant ex opere operato distinctam gratiam ab ea, quæ confertur ratiooe dispositioois, aut Sacrameoti quo obex tollitur. Quidam enim id negant; sed volunt tunc hanc gratiam simul conferri & à Sacrameoto sequente, & à reuiuiscente; quatenus per eam diuersa peccata remittuntur. quia hæc partim remittuntur per voum Sacramentum, partim per aliud.

Ex his patet totam hanc rem esse satis dubiam, oec posse hīc qoidquam solidè probari, nisi ex auctoritate D. Augustini, quæ tamen hac in re nobis debet esse magni momenti, quia eam (D. August.)

omoes

omnes communiter ferè Scholastici amplectuntur, eamque hactenus Ecclesia in omnibus rebus ad doctrinam Christianam pertinentibus maximi semper fecit. quare ex eius sententia tota hæc res videtur definienda.

72 CONCL. 1. Ex sententia D. Augustini baptismus cum obice susceptus, hoc sublato confert gratiam, verèque regenerat ex opere operato. Quia vt patet ex locis citatis ipse docet eum hæc facere vi sua, & quia Sacramentum est, siue quia vim sanctificandi habet etiam susceptus ab iniusto, etsi eam non exerceat donec obex tollatur. Item quia est opus & semen Christi. quæ omnia significant illum ex opere operato hæc facere. quia Sacramentum conferre gratiam ex opere operato, nihil est aliud quàm ipsum hanc conferre vi sua, & quatenus est opus Christi.

73 CONCL. 2. Probabilius est baptismum sublato obice conferre distinctam gratiam habitualem ab ea quæ confertur ratione operis, quo obex tollitur: ita scilicet vt auferens obicem plus gratiæ recipiat, quàm per eum actum reciperet, si præcedens Sacramentum non reuiuisceret.

Probatur, quia D. Augustinus locis citatis docet eo casu baptismum conferre vi sua Spiritum sanctum, & operari hominis salutem; ita vt ei prosit ad salutem. quæ apertè significant hominem tunc aliquid accipere ratione Sacramenti, quod aliàs non acciperet, quia aliàs Sacramentū ei verè non prodesset ad salutem. nam eandem plane gratiam acciperet ratione operis, quo obex tollitur, etsi Sacramentum nihil operaretur. Nec sufficit dicere eatenus prodesse ad salutem, quatenus ratione eius accipit postea gratias præuenientes. quia D. August. dicit prodesse ad salutem conferendo Spiritum sanctum, qui solùm confertur per gratiam habitualem. Confirm. Quia quoties Doctores docent Sacramenta cōferre gratiam ex opere operato, intelligunt hoc de distincta gratia ab ea quæ confertur ex opere operantis: Ergo similiter etiam hîc intelligendum est.

74 CONCL. 3. Baptismus reuiuiscens remittit omnem pœnam temporalem debitam peccatis ante eius susceptionem commissis, eodem modo ac si fuisset legitimè receptus. Ita D. Thom. locis suprà citatis, & communiter Doctores. Probatur, quia Doctores communiter docent ideo baptismum hanc vim habere, quia regenerat, & facit quasi alium hominem. Atqui baptismus reuiuiscens verè regenerat: vt docet D. Aug. locis citatis, præsertim l. 1. c. 10. Ergo etiam habet eandem vim.

D. Thom.

75 CONCL. 4. Etsi D. Aug. de solo baptismo doceat eum reuiuiscere; probabiliter tamen ex eo colligitur idem dicendum de Confirmatione & Ordine. Quia ratio qua illud probat de baptismo, in hæc Sacramenta etiam conuenit. Nam eodem modo sunt opus Christi ex se sanctum, siue vim sanctificandi habens, perpetuò in homine incorruptum perseuerans, ratione characteris & status in quo illa hominem constituunt, qui perpetuò immutabilis durat. Ergo etiam vim suam sanctificandi perpetuò retinent, eamque sublato obice exerunt.

Confirmatio & Ordo reuiuiscunt.

Et possunt hæc probabili coniectura confirmari: quia cùm Deus hæc Sacramenta instituerit ad subueniendum hominis necessitati (quia eorum gratia ad dignè obeundum statum in quo illa eos constituunt, est nobis valdè necessaria) probabile est Deum noluisse hominem ea indispositè suscipientem manere perpetuò destitutū omni medio quo possit eorum effectum consequi: quod sequeretur, si non reuiuiscerent, cùm iterari nequeant. Et quamuis hoc argumentum in rigore tantùm probet, tali homini conuerso postea conferri ratione Sacramenti easdem gratias præuenientes, quas alii recipiunt ratione gratiæ Sacramentalis; quia hoc modo eius necessitati sufficienter subuenitur: tamen cùm Christus ita Sacramenta instituerit, vt non solùm dignè suscipientibus conferant ius ad dictas gratias præuenientes, sed etiam gratiam habitualem, quæ sit quasi fundamentum illius iuris: probabile est ita instituisse, vt quacumque ratione conferant homini ius ad illas gratias, conferant etiam fundamentum illius, siue gratiam habitualem.

76 CONCL. 5. Idem probabile est de matrimonio: quia eadem etiam huius est ratio. Nam est etiam opus Christi, & ex se sanctum hoc ipso quo Sacramentum est. Item est constans & permanens ratione vinculi & status in quo contrahentes constituit: qui etsi non omnino, tamen aliqua ratione perpetuus est; quia viuente coniuge, nec illud iterari, nec hic solui potest. Atque ita eadem in hoc & aliis videtur ratio.

Etiam matrimonium.

Vtrùm autem quando obex solùm tollitur mortuo coniuge, conferat nihilominus gratiam, valdè dubium est, & pars negatiua est probabilior: quia tunc Sacramentum nulla ratione permanet, sed iterari potest, nec est eadem illius gratiæ necessitas.

77 CONCL. 6. Potest probabiliter idem dici de Extrema vnctione, modò obex tollatur durante eodem morbo. Quia cùm hoc Sacramentum sit ita institutum, vt toto eo tempore nequeat iterari, videtur quasi in habitu in ægroto toto eo tempore perseuerare. Atque ita in hoc eadem erit ratio.

Atque Extrema vnctio.

78 CONCL. 7. Probabilius est V. Eucharistiam nullam conferre gratiam, si obex tollatur post consumptas species: quia cùm hoc Sacramentū quantum est ex vi institutionis Christi, possit etiam eodem die sæpiùs sumi (quia ter à sacerdotibus in natali Domini, & quãdoque ob alias causas sæpè per diem sumitur) videtur consumptis speciebus nec actu, nec quasi in habitu (vt de aliis Sacramentis diximus) vlteriùs permanere; & consequēter nec hæc, nec aliæ rationes, ob quas dixi alia Sacramenta reuiuiscere, hîc locum habent. Et aliunde sequeretur, eum qui aliquamdiu millies per diem ingenti cum sacrilegio communicaret, postea conuersum ex immani flagitio subitò acquisiturum magnam sanctitatem. quod videtur valdè absurdum. Secùs est quando obex tollitur ante consumptas species: quia Sacramentum adhuc durat, & probabile est posse conferre nouam gratiam ex opere operato, si accedat noua dispositio: vt videbimus suo loco.

Quid sentiendum de Ven. Sacramento.

De Sacramento Pœnitentiæ nihil hîc dico: quia probabilius credo non dari informe.

79 Dices, opera mortua nunquam per pœnitentiam viuificantur. Atqui Sacramentum indignè susceptum est opus mortuum. Ergo nunquam viuificatur.

Resp. ipsam susceptionem indignam, vt est opus hominis, esse quidem opus mortuum, atque etiam mortiferum: ipsum tamen Sacramentum esse opus Christi in se viuum & sanctum, & ex Christi meritis habens vim sanctificandi, quam ablato impedimento statim exerit.

Sunt qui alia quædam contra dicta obiiciunt, quibus difficile videtur fieri posse vt diuersa peccata simul in eodem existentia possint remitti partim per Sacramentum sequens, partim per contritionem, aut Sacramentum subsequens, quod nos asserimus quandoque fieri: sed hoc facilè fieri posse, patebit ex dubio sequenti.

DVBIVM VI.

Qualis dispositio requiratur ad tollendum obicem: & quomodo tunc Sacramentum reuiuiscens suum effectum operetur?

80 *Obex gratiæ est duplex.* NOTA 1. obicem posse esse duplicem. 1. omnino positiuum; quando quis actualiter peccat suscipiendo Sacramentum. 2. quasi negatiuum; quando quis indispositus quidem accedit ad Sacramentum, tamen hoc inuincibiliter ignorat, ideoque non peccat. Consistit itaq; hic obex propriè non in ipso peccato habituali (nec enim opus est hoc prius tolli, quàm Sacramentū conferat suum effectum: quia aliàs nunquam per Sacramentum remitteretur peccatum) sed in defectu dispositionis requisitę. Quod vt clarius fit

Peccatum habituale duo includit. Nota 2. Peccatum mortale habituale duo in se includere. 1. ipsam maculam, siue hæc sit priuatio gratiæ, siue habitualis à Deo auersio. 2. habitualem voluntatem, qua peccatum commissū tam diu censetur peccatori manere habituliter voluntarium, donec voluntas per verum eius odium saltem virtuale ab eo auertatur. *In quo consistat obex gratiæ.* Obex igitur non consistit in priore, sed in 2. quia retinens maculam peccati sufficienter est dispositus ad baptismum, si modò habeat tale odium supernaturale siue attritionem, qua secundum illud tollitur. Et hæc quidem vera sunt respectu peccatorum ante susceptionem Sacramenti commissorum: fallunt tamen respectu subsequentium, vt dicam concl. 1.

81 Not. 3. conuenire inter omnes Doctores 1. ad tollendum obicem sufficere contritionem, aut attritionem cum Sacramento pœnitentiæ, quādo aliquod peccatum post baptismum commissum est. 2. necessariam esse contritionem, aut attritionem cum Sacramēto, quoties ipsa susceptio Sacramenti fuit sacrilega. 1. quia cùm hoc peccatum directè impediat, & quātùm est in se interimat vim Sacramenti, non potest per idem Sacramentum remitti. 2. Quia nullum Sacramentum *Nullum Sacramentum remittit peccata futura.* institutum est ad remittenda peccata futura, nec ad hoc vllam vim habet. Atqui hoc peccatum est aliquo modo natura posterius ipso Sacramēto, quia non solùm interna voluntas suscipiendi sacrilegè Sacramentum, sed ipsa externa susceptio est verum peccatum, quod non censetur cōpletum, nisi perfecta susceptione Sacramentum sit positum: & consequenter secundum esse cōpletum est saltem natura posterius ipso Sacramento. Vnde etiam D. Aug. l. 1. de baptis. c. 12. sæpius apertè insinuat, ipsam fictionem nullo modo remitti per baptismum fictè susceptum, sed per pœnitentiam sequentem. *D. Aug.*

82 Hinc etiam communiter Doctores asserunt, quoties peccatum mortale commissum est post Sacramentum cum obice etiam negatiuo susceptum, necessariam esse contritionem, aut attritionem cum Sacramento. Durand. in 4. d. 4. q. 4. ad 1. Scot. ibid. q. 5. obiect. 2. & alii communiter. Paludan. tamen in 4. d. 4. q. 5. probabile putat hoc casu sufficere attritionem. *Durand. Scotus. Palud.* Quia etsi Sacramentum non sit institutum ad remittenda peccata sequentia, videtur tamen per accidens in hoc casu hæc posse remittere: sicut Sacramenta viuorū conferunt quandoq; primā gratiam, & confessio delet peccata licitè omissa. Esse autem hic eandē rationem inde patet, quia etsi Venet. Sacramentum v. c. non sit institutum ad remittendum peccatum mortale: tamen hoc inuincibiliter ignoratum remittit attrito præcisè, quia habet vim conferendi gratiam ex opere operato non ponenti obicem, & attritus non ponit obicem. Atqui Sacramentum fictè susceptum retinet veram vim postea conferendi gratiam ex opere operato non ponenti obicem, nec attritus ponit vllum obicem (quia solum peccatum mortale dicitur obex, de quo quis non est attritus; nam aliàs attritus existens in peccato mortali poneret obicem V. Sacramento:) Ergo huic confert gratiam, & delet per accidens peccatum etiam postea cōmissum, cum obligatione tamen idem confitendi. Quidam ob has rationes putant hanc sententiam esse probabilem, licet contrariam credant veriorem. Vasqu. verò disp. 160. n. 14. negat esse probabilem, quod credo verius, vt ostendā infrà. *Vasquez.*

83 Est igitur prima & præcipua difficultas, Vtrùm quando obex fuit tantùm negatiuus, nec postea commissum fuit vllum peccatum mortale, ad illum tollendum sufficiat attritio. Affirmant Suar. disp. 28. sect. 5. concl. 1. Palud. citat. n. 82. P. Henr. l. 1. c. 14. nu. 2. qui alios citat. *Suarez. Palud. Henriquez.* Alii verò cum Scoto io 4. d. 4. qu. 5. proposi. 3. id negant; quorum ratio est. quia hæc res nobis ex sola auctoritate, & præcipuè D. Aug. constare potest. *Scotus.* Atqui nec D. Aug. nec vlli antiqui affirmarunt solam attritionem sufficere. *D. Aug.* Ergo nec nos debemus id affirmare. Sed hæc ratio nihil vrget. quia, vt benè docet Vasquez, antiqui non disputarunt vnquam de hoc casu, sed tantùm de eo, quo quis actu peccat in ipsa susceptione. quare non est mirum, si non dixerint attritionem sufficere. *Vasquez.*

84 II. difficultas est, Vtrùm peccata quæ committuntur dum quis suscipit baptismum (v. c. si quis tunc habet actualem voluntatem furandi) debeant postea in confessione explicari. D. Thom. enim q. 69. a. 10. ad 1. ait ipsam fictionem debere auferri per pœnitentiam, sed omnia alia peccata tam præcedentia, quàm simul existentia remitti per baptismum: probatque ex loco quodam D. Aug. *D. Thom.* Sed hic nihil facit ad rem. quia D. Aug. ibi loquitur secundùm sententiam illam, quæ dicit baptismum fictè susceptum eodem instanti remittere *D. Aug.*

mittere omnia peccata vsque ad illud instans facta, atque etiam ipsam fictionem; sed statim reditura: vt ostendi dub. 5. D. Thomam communiter sequuntur Thomistæ. Ratio eorũ est. Quia quòd fictio non possit remitti per baptismum, est, quia habet singularem cum eo repugnantiam, quam alia peccata non habent. quare cùm non sequantur ipsum baptismum, poterunt per eum remitti.

Quæ sententia si velit per baptismum remitti etiam peccata, quæ eodem instanti, quo hîc perficitur, committuntur, ita vt hæc postea non sint confitenda; etiamsi esset vera, non tamen haberet locum in praxi. 1. Quia fortasse humanitus non potest fieri, vt tunc committatur aliquod peccatum, & non duret vlteriùs: quia actus nostri non sunt merè instantanei, sed per tempus durant. Et quamuis posset contingere, vt actuale peccatum priùs inceptum eodem instanti finiretur, quo baptismus completur: tamen hoc nemo potest aduertere. quare saltem sub dubio peccator teneretur id confiteri. quia nesciret an non durauerit postea.

85 III. Difficultas est, Quãdo obex tollitur per cõtritionem, aut Sacramentum subsequens, cùm tunc ratione Sacramenti reuiuiscentis detur maior gratia, quàm quæ respondeat præcisè causæ qua tollitur obex: vt patet ex dubio præcedenti concl. 2. difficultas, inquam, est, qua ratione vtraque gratia producatur ab vtraque causa. Quidam enim volunt causam tollentem obicem priùs producere suum effectum, quàm Sacramentum reuiuiscens. Quibus videtur fauere D. Thomas qu. 69. artic. 10. ad 2. vbi dicit priùs per pœnitentiam tolli fictionem, & deinde baptismum remittere reliqua peccata ante ipsum commissa. Loquitur autem de fictione quæ sit peccatum actuale, quæ tolli nequit sine infusione gratiæ.

D. Thom.

86 IV. Difficultas est, Vtrùm Sacramentum reuiuiscens meliùs disposito conferat maiorẽ gratiã? Pars enim affirmatiua probatur: quia Sacramentum dum suscipitur, confert plus gratiæ meliùs disposito: vt ostendi dub. 3. concl. 2. Ergo etiam dum reuiuiscit. quia est eadem ratio. Et rationes quæ probant de vno, probant etiam de alio, præcipuè quando Sacramentum reuiuiscit per solam attritionem, quia videtur incõueniens quòd attritus vt decem non recipiat maiorem gratiam, quàm attritus vt vnum. Nec refert quòd hæc attritio non disponat ad susceptionem Sacramenti: quia sufficit quòd disponat ad eius effectum. Nam cùm Sacramentum secundùm se non pendeat à dispositione, sed solùm ratione sui effectus, videtur magis attendendum qualis sit dispositio dum confertur effectus, quàm dum suscipitur Sacramentum.

87 Dices, Inde sequeretur eum qui fictè suscepit Sacramentum, & postea tollit obicem dispositus vt 10. melioris esse conditionis eo qui dignè recepisset Sacramentum dispositus vt vnum. Resp. hîc nullum esse absurdum: quia talis non reportat lucrum ex suo scelere (quod vel per accidens, vel summum vt quædam occasio se habet respectu maioris gratiæ) sed ratione maioris dispositionis & diligentiæ, qua se ad effectum Sacramenti suscipiendum præparauit, cui alter æqualem etiam habuisset, si æquè se præparasset. Simili modo si aliquis susciperet baptismum cũ obice priuatiuo, sine vllo nouo peccato, & alter eum tunc contemneret suscipere, & deinde sæpiùs vterque æqualiter peccaret, vel secundus etiam multò grauiùs: & tandem in fine vitę vterque æqualiter contritus ille tolleret obicem, & hic baptizaretur, etsi hic longè grauiùs peccasset, tum ipsa dilatione baptismi, tum etiam per alia peccata, tamen vt minimum æqualem gratiam cum altero reciperet, & præterea remissionem omnis pœnæ temporalis, quam ille non reciperet. Nec secundus reciperet commodum ex suo scelere, sed ex baptismo cui peccatum contemptionis vel omnino per accidẽs, vel vt summum tanquam quædam occasio fuisset adiunctum. Quare Vasquez disput. 159. c. 5. ait hanc partem esse veriorem, posito quòd Sacramentum reuiuiscens conferat gratiam ex opere operato. Suarez verò disput. 28. sect. 4. §. *Atque in hunc modum*, putat vtramque partem probabilem; veriorem tamen credit negatiuam.

Vasquez. *Suarez.*

88 Ex his patet multa in his esse valdè obscura, quia cùm pendeant merè ex institutione Christi, qui & hoc & illo modo potuit Sacramenta instituere: difficile est coniicere quomodo ea instituerit, quod ad præsentes quæstiones attinet, cùm neque ex Scriptura, neque ex traditione aliquid omnino certi habeamus. Quia verò, vt dixi dub. 5. horum solutio præcipuè debet peti ex D. Aug. conabimur ex ipsius dictis ibidem explicatis quantùm poterimus, eandem deducere.

89 CONCL. 1. Quandocumque susceptio Sacramenti fuit peccatum mortale, aut post eam suscipiens mortaliter peccauit, vt reuiuiscat, necessaria est contritio, aut attritio cum alio Sacramento.

Prior pars ab omnibus conceditur, & ex probatione 2. partis confirmabitur; quia, vt ostendi suprà n. 81. & probabo infrà n. 96. hoc peccatum consummatur natura posterius ipso Sacramento. 2. partem probant aliqui ex Trident. sess. 7. can. 10. de baptismo, & sess. 14. cap. 2. vbi dicitur peccata post baptismum commissa per hunc nõ remitti, sed per pœnitentiam. Sed Concilium apertè loquitur de remissione peccati directa & per se sine obligatione id confitendi, & in casu quo baptismus iam antè habuit suum effectum, vt patet legenti, quia agit contra hæreticos qui dicunt peccata baptizati remitti per recordationem baptismi, nec opus esse ea confiteri. Nos autem hîc agimus de remissione peccati per accidens, & cum obligatione ipsum confitendi. Deinde hæc ratio vt summum potest probare aliquid de baptismo, non autem de aliis Sacramentis. Tota itaque eius ratio est, quia Sacramenta nullo modo sunt instituta ad remittenda peccata futura, nec ad hoc vllam habent vim. Cuius ratio à priori est sola voluntas Christi illa instituentis. Hanc autem colligo 1. quia (vno fortè excepto) est communis doctrina Theologorum, quæ magni hîc facienda est. 2. ex doctrina D. Aug. dub. 5. explicata; ex qua patet Sacramenta habere vim remittendi peccata, quia sunt opus Christi in se sanctum; & quia applicant nobis e-

Trident.

Quare Sacramentum nunquam remittat peccata post sui susceptionem commissa.

 ius

Sacramentū nobis applicat merita Christi, dum suscipitur, idque ad effectum determinatū.

ius merita ad sanctificandum nos primo instanti quo non reperiunt obicem. Applicantur autem hæc vnicuique in particulari, quando ei confertur Sacramentum, non autem antè vel pòst, quia applicantur per ipsam collationem Sacramenti, quo dadeo dicitur in se ea continere. Item applicantur non ad effectum vagum & indeterminatum, sed ad determinatum & certum, qui, inquam, talis sit non solùm ex præscientia Dei (qua ratione omnis causa quantumcumque indeterminata habet ab initio omnes suos effectus certos & determinatos) sed ex vi præsentis applicationis; ita vt ex vi eius possint ablato obice habere talem effectum & non maiorem. Nam aliàs Deus ex visione suæ voluntatis præcisè, qua hîc & nunc applicat merita Christi huic homini, non sciret perfectè ad quem effectum ea applicaret, aut quid ei esset donaturus, atque adeo quid hîc & nunc quasi in semine a cradice ei donaret; quod videtur absurdum. Atqui si Sacramentum reuiuiscens posset remittere peccata post eius susceptionem commissa, non esset dum confertur ita applicatum ad certum aliquem effectum; quia posset semper in infinitum habere maiorem, prout ante sublationem obicis plura vel pauciora peccata committerentur. Ergo non est verisimile à Christo ei hanc vim esse donatam.

90 Dixi debere applicari ad certum effectum, quo non possit habere maiorem: quia potest habere minorem, si obex non omnino aufeiatur. v. c. si attritio subsequens non extendat se ad omnia peccata venialia, ita vt aliqua adhuc actu, vel interpretatiuè placeant. Quòd si tamen hæc commissa sint ante baptismum, credibile est, statim ac baptizatus postea de aliis dolet, ea secundùm culpam & omnem pœnam remitti.

Tertiò probatur, quia aliàs Deus quadam ratione condonaret alicui peccata antequam ea committeret, quia applicaret ei actu Christi merita ad ea delenda statim atque desinerent homini esse interpretatiuè voluntaria. quod videtur minùs conueniens.

91 Ex his patet solutio ad argumenta contraria allata n. 83. quia peccata postea commissa respectu præcedentis Sacramenti non solùm sunt obex quatenus adhuc manent interpretatiuè voluntaria, sed etiam præcisè quatenus sunt peccata mortalia; quia ad ea remittenda Sacramentum nullam habet vim, & consequenter nec ad conferendam vllam gratiam, nisi iuuetur ab alia causa, qua illa remitti possint.

Peccata mort. post baptismum commissa ex duplici capite ponunt obicem eius reuiuiscentiæ.

Alia autem exempla quæ contra nos adferuntur nullo modo sunt similia, vt patet: quia in iis solùm remittuntur peccata ante Sacramenti susceptionem commissa.

92 CONCLVS. II. Quando nec in susceptione Sacramenti, nec postea fuit vllum peccatum mortale commissum, vt Sacramentum reuiuiscat, sufficit vera attritio quæ ad omnia peccata mortalia se extendat. Probatur, quia peccata commissa ante susceptionem Sacramenti respectu ipsius non habent rationem obicis, nisi quatenus permanent habitualiter sine interpretatiuè voluntaria: atqui hæc ratio voluntarii sufficienter tollitur per talem attritionem: vt patet ex dictis suprà. Ergo etiam sufficienter tollitur obex, & consequenter Sacramenta conferunt suum effectum. Confirmatur, quia omnia Sacramenta remittunt attrito peccata mortalia priùs commissa præcisè, quia conferunt gratiam ex opere operato, vt patet ex dub. 2. conclus. 5. Atqui etiam dum reuiuiscunt, conferunt gratiam ex opere operato: Ergo eiusmodi peccata attrito remittunt.

93 Ex his patet solutio ad contrarium argumentum allatum numero 83. Nam etsi Diuus Augustinus aliique antiquiores non ita expressè nostram sententiam habeant, ex iis tamen satis ea colligitur, dum dicunt Sacramenta, quæ reuiuiscunt, conferre gratiam ex opere operato; ac vi sua remittere peccata præcedentia. Ex quo colligimus eos ad hoc non requirere necessariò talem dispositionem, quæ ad peccata delenda per se sufficiat. Sicut ex eo quòd baptismus & pœnitentia sunt instituta ad delenda peccata, colligimus ad hoc non esse necessarium, vt suscipiens priùs conteratur.

D. Aug.

94 CONCLVS. III. Omnia omnino peccata etiam quæ committuntur dum baptismus suscipitur, si omnino peracta sint ante vltimum instans, quo ille essentialiter completur, per ipsum, dum reuiuiscit, remittuntur: quia hæc ante ipsum commissa sunt. Secùs est de iis quę in hoc instanti adhuc actu durant.

Prior pars clara est, & ab omnibus admittitur: & de iis peccatis credo loqui Diuum Thomam quæstione 69. articulo 10. ad secundum, dum ait, per baptismum remitti peccata, quæ simul cum eo existunt.

D. Thom.

II. Pars probatur. Quia excepta indigna susceptione Sacramenti, vix potest fingi vllum peccatum, quod illo instanti in quo verum est dicere, Iam Sacramentum habet completum suum esse, & in quo gratia, si abesset obex, deberet conferri, adhuc duret & non vlteriùs. Quod de peccatis internis probatur. quia actus interni sicut incipiunt per primum suum esse, ita desinunt per primum suum non esse: atque ita non potest dari certum instans quo verum est dicere, Talis actus iam est, & immediatè pòst non erit. quia aliàs quando duo actus in eadem potētia sibi immediatè succedunt, cùm secundus incipiat per primum sui esse, deberent dari duo instantia immediata. quod communiter habetur impossibile. Confirmatur. quia ob hāc causam forma substantialis quæ corrumpitur per introductionem alterius secundùm communem sententiam desinit per primum sui non esse. Quod necessariò generaliter verum est de omnibus formis, quibus potest alia immediatè succedere, quæ incipiat esse in instanti. Vnde infero, idem etiam dicendum esse de iis, quæ desinunt esse sine successione alterius: quia cùm sint eiusdem naturæ, siue alia succedat, siue non, dicendum est eodem modo desinere. Nec enim ideo aliæ desinunt per primum sui non esse, quia aliæ succedunt (quamuis ex hoc illud colligamus) sed quia talis est earum natura.

Actus interni incipiunt per primum suum esse, & desinunt per primum non esse.

Idem etiam videtur dicendum de actu externo: quia nō video qua ratione possit à suscipiente

te

te Sacramentum, vllum peccatum externum committi, quod præcisè dicto instanti esse desinat. Sed quidquid sit de possibilitate physica vtriusque actus, certè hic casus talis est, qui moraliter nequeat contingere.

95 **Sacramentū nunquam remittit peccatum, quod adhuc actu durat, dum ipsum completur.**

His adde, etsi fingamus aliquod peccatum durare præcisè eo instanti & non vlteriùs, tamen non poterit remitti per baptismum. Probatur, quia Doctores communiter dicunt ideo indignā susceptionem baptismi, non posse postea per ipsum dimitti, quia directè impedit & quasi eneruat ipsius vim. Nec videtur probabile Sacramētum esse institutum ad remittendum illud peccatum, quod eius vim ita eneruat, eique directè opponitur. Atqui alterum peccatum dicto casu eodem modo opponeretur virtuti baptismi, eāque impediret. Ergo non potest per ipsum remitti. Minor probatur. Quia indigna susceptio Sacramenti ideo eius virtutem directè impedit, quia directè repugnat debitæ dispositioni. Atqui quoduis aliud peccatum mortale, dum actu durat, similiter huic repugnat: quia actualis complacētia in peccato mortali directè repugnat absolutę eiusdē detestationi, & cōsequēter necessariæ attritioni. Ergo similiter impedit eius virtutē.

96 **Peccata cōmissa eo instanti, quo completur baptismus, confitenda sunt.**

Ex his sequitur primò, tam ipsam indignam susceptionem baptismi, quā quoduis aliud peccatum quod eodem instanti quo baptismus perficitur, adhuc committitur, postea explicandum esse speciatim in confessione, quia per baptismū remitti nequeunt. Et confirmatur. Quia cùm suscipiens eodem instāti quo intelligitur perfectus baptismus, intelligatur baptizatus, intelligitur etiam subiectus Ecclesiæ, ita vt pro eo instanti non possit absolutè dici non subiectus. Cùm igitur eius peccatum adhuc eo instanti duret, ita vt absolutè sit dicendum eum eo instanti peccare, absolutè dicendum est illud esse commissum à subiecto Ecclesiæ, ita vt si solo illo instanti duraret, non posset dici commissum à non subiecto Ecclesiæ. Atqui omne peccatum commissum à subiecto Ecclesiæ subiacet clauibus, & est materia absolutionis: vt apertè colligitur ex Tridēt. sess. 14. cap. 2. vbi docet peccata ante baptismum commissa non subesse iudicio, siue clauibus Ecclesiæ. quia nondum baptizatus, non subiacet iudicio Ecclesiæ. Secùs autem esse de commissis ab iis qui iam baptizati facti sunt domestici fidei. Vnde apertè sequitur, illud peccatum subiacere clauibus Ecclesiæ.

Trident.

97 **Secùs est de peccatis antè commissis.**

Sequitur 2. omnia peccata quę ante illud instās facta sunt, non esse materiam confessionis. hinc etsi centies quis antè habuerit voluntatem baptismum indignè suscipiendi, aliudque peccatū inter suscipiendū committendi, posteaq; ipsum verè committat; solum actum externum debebit confiteri. Quia in hoc sufficiēter exprimitur voluntas interna, quę dum datur baptismus, adhuc durat, & non nisi vnà durare potest. Quòd si peccatum consummetur in actu interno, hic solus erit confitendus, qui tunc adhuc durat.

98 **Sacramentū reuiuiscens quandoque vt causa totalis, quandoque vt partialis gratiam confert.**

Concl. IV. Quando baptismus reuiuiscit per solam attritionem, tunc solus totam gratiam confert: quando verò reuiuiscit per Sacramentum pœnitentiæ, simul natura cum eo confert gratiam, vt causa partialis, maiorem quàm vnumquodq; per se conferret: quia vtraque causa habet vim causandi certam gratiam, nec vna alterius vim vlla ratione impedit. Prior pars per se patet, quia in hoc casu nihil est aliud, quod posset causare gratiam. Secunda pars probatur, quia tūc nec baptismus potest conferre gratiam se solo, cū non possit remittere peccata post se cōmissa; nec cōfessio potest remittere peccata ante baptismū commissa, cùm nullo modo ipsi subiaceāt. Cùm autem nec vnum peccatum possit remitti sine alio, nec gratia infundi sine remissione omnium peccatorum; sequitur neutrum Sacramentum posse aliquem effectum habere sine alio. Conferunt itaq; suum effectum simul natura, quia dependenter à se mutuo. Sicut duo leuant idem pondus quod neuter solus leuare potest.

99

Dices, priùs natura debet auferri obex, quàm conferatur gratia. Ergo priùs debet remitti peccatum post baptismum factum, quàm ipse conferat gratiam.

Quandoque simul natura & obex aufertur, & gratia confertur.

Resp. Antecedens tantùm esse verum quando obex consistit in solo defectu dispositionis necessariæ, quia hæc debet præcedere effectum: Secùs est quando consistit in ipso peccato, quia eius ablatio non debet esse priùs natura collatione gratiæ. Quia etsi tale peccatum sit obex respectu baptismi secundùm se considerati, quia hic eo perseuerante non habet per se sufficientem vim ad conferendam gratiam; tamen non est ei obex prout est coniunctus cum alio Sacramento, quia vt sic habet ad illud vim sufficientem; sicut nimia grauitas lapidis est Petro impedimentum cur eum per se leuare nequeat, non tamen [illegible]t eum nequeat leuare cum alio, qui eum etiam [illegible]us leuare nequit.

100 **Diuersa peccata eodem instanti per diuersa Sacramenta remitti possunt.**

Hinc patet, Etsi gratia per ea Sacramenta collata saltem ex institutione Dei repugnet æqualiter omnibus peccatis, totaq; ab vtroq; Sacramēto conferatur; bene tamen dici aliqua peccata per vnum Sacramentum remitti, alia per aliud. quia gratia non habet per sè vim remittendi peccata (quia de potentia Dei absoluta posset cum iis consistere) sed tātùm ex Dei instituto, qui per eiusdem gratiæ infusionem intendit quædam peccata remittere, quatenus ea producitur ab vno Sacramento, alia quatenus producitur ab alio, prout cuique Sacramento propriam vim indidit. Sicut etsi idem omnino actus caritatis totus producatur ab habitu & totus à potentia; ab hac tamen habet quòd sit liber & vitalis, ab illo quòd sit supernaturalis.

D.Thom.

Nec dictis obstat quòd D. Tho. q. 69. a. 10. ad secundum, dicat fictionem priùs tolli per pœnitentiam, & ea sublata baptismum remittere peccata priùs commissa. Quia ipse non vult ipsam fictionem vt est peccatum debere priùs remitti (hoc enim est falsum, quia vnum peccatum non remittitur sine altero) sed eam debere tolli quatenus habet rationem voluntarii, siue ita vt desinat interpretatiuè esse voluntaria. quod fit per attritionem, quæ est pars pœnitentiæ, præceditque eius effectum.

101

Dixi in conclus. hæc fieri quando tollitur obex per Sacramentum. quia quando tollitur per contritionē, maior videtur difficultas. quia cùm hæc in suo effectu non pendeat à baptismo actu

suscepto (nam omnia absolutè peccata per eam possunt remitti) videtur ponere suum effectum priùs natura ipso baptismo: ita vt per hunc nulla postea remittantur peccata, sed tantùm gratia augeatur. Et hoc satis probabiliter dici posset: veriùs tamen credo etiam eo casu simul natura vtramque causam & causare gratiam & remittere peccata. Probatur, quia contritio priùs natura quàm infundatur gratia ad eam hominem disponit, & in illo priori omnem obicem gratiæ etiam per baptismum infundendæ tollit, partim quatenus efficit omnia peccata absolutè inuoluntaria: partim quatenus supplet defectum baptismi, augetque eius vim seipsam ei adiungendo, & vnam cum eo causam totalem componendo, quę possit peccata etiam post baptismum commissa delere: & consequenter in posteriori natura vtrumque simul gratiam causat: baptismus vt causa moralis efficiens, contritio verò per modum vltimæ dispositionis. Idemque dicendum de reliquis Sacramentis per contritionem aut Sacramentum subsequens reuiuiscentibus. quia est eadem ratio.

Sacramentũ & contritio eodem instanti naturæ possunt causare gratiam.

Ex his patet facilis solutio ad omnes difficultates quas alii contra hanc concl. obiiciunt. Omnes enim supponunt peccata priùs remitti per contritionem, aut Sacramentum subsequens, quàm per Sacramentum reuiuiscens: cuius contrarium dicendum est.

102 CONCL. V. Probabilius est Sacramentum reuiuiscens per se non conferre maiorem gratiam meliùs disposito. Sequitur ex conclus. 1. vbi ostendi Sacramentum dum confertur, applicare merita Christi ad certum effectum, vel tunc vel statim ac obex erit ablatus, conferendum secundùm dispositionem & statum quem tunc reperit in subiecto: non autem ad effectum incertum. Atqui si postea conferret gratiam maiorem meliùs disposito, applicaret merita Christi ad effectum incertum, quia posset hic esse vel vt 100. vel tantùm vt vnum, pro varia dispositione subiecti. Ergo dicendum est hoc non fieri.

103 Vnde sequitur secundò, Sacramentum reuiuiscens semper conferre minimam gratiam quã vnquam vllo casu confert. v. c. baptismum tantam quantam confert infantibus: quia dum confertur, nullam in subiecto reperit dispositionem. Nec refert quòd hac ratione quando Sacramentum reuiuiscit per attritionem, attritus vt 100, non plus recipiat quàm attritus vt vnum. quia hoc debet negligentiæ suæ imputare, qua accidit vt malè dispositus Sacramentum prius susceperit.

Sacramentũ reuiuiscens semper confert minimam gratiã.

Sequitur secundò, etsi Sacramentum non pendeat secundùm essentiam ab huiusmodi dispositionibus, pendere tamen ab iis vt merita Christi minùs vel magis efficaciter applicet, siue vt maiorem vel minorem producat effectum. Et ex his patet responsio ad argumenta contraria.

Dixi *per se non conferre maiorem gratiam*, quia ratione contritionis, aut Sacramenti adiuncti, quando prius Sacramentum per hæc reuiuiscit, meliùs disposito maior gratia confertur, eodem planè modo ac si singula separatim suum effectum conferrent.

ARTICVLVS II.

Vtrùm gratia Sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum?

104 ARticulo secundo docet singula Sacramenta præter gratiam & virtutes habituales conferre quædam auxilia specialia ad singulorum Sacramentorum finem consequendum necessaria, v. c. baptismum auxilia conducentia ad puritatem vitæ, quam in eo accepimus, conseruandam. Confirmationem, auxilia necessaria ad fidem constanter profitendam, &c.

105 Pro quo Nota, Etsi gratiæ habituales & dona virtutum dent nobis vitam spiritualem, nisi tamen Deus sæpè singularibus auxiliis nos præueniat, nos non posse diu omnibus tentationibus resistere, & gratiam conseruare: vt docet Trident. sess. 6. can. 22. Ratio est, quia etsi virtutes infusæ dent sufficientem vim ad actus supernaturales exercendos, non tamen nos sensibiliter excitant, nec facilitant nos in operando: vt bene notat Vasquez 1. 2. disput. 83. numero 1. & 2. Quia non habent se sicut habitus acquisiti per modum inclinationis in actum, sed per modum potentiæ, quæ non datur vt actus faciliùs possit elici, sed vt possit elici supernaturalis. Vnde fit vt non possimus vlla experientia cognoscere an habeamus habitum supernaturalem; quod tamen facilè perciperemus, si sensibiliter nos inclinaret, sicut habitus acquisiti. Hinc etiam fit quòd etsi habitus supernaturales omnes qui infunduntur cum gratia iustificante sint in eodem semper æquè intensi non minùs hìc quàm in patria: tamen ad illas virtutes magis inclinamur & facilitamur, quibus nos magis exercemus: quia hæc inclinatio fit per solos habitus acquisitos, quos solùm ad illas virtutes acquirimus.

Trident. Virtutes infusæ non facilitant actiones. Vasquez.

106 Hinc etiam sequitur, habitus supernaturales non dare per se vim superandi difficultates, ideoque opus esse auxiliis actualibus ad hoc conducentibus, quę Deus singulis gratiis Sacramentalibus propria annexuit, & quodammodo vnà cum gratia in actu primo confert, dando homini ius ratione illius gratiæ, vt ea debeant pro loco & tempore ei in actu secundo conferri: quę etsi alia etiam ratione, v. c. per orationem, aut merita possint acquiri, tamen per vsum Sacramento-

Necessitas gratiæ præuenientis in iusto.

mentorum faciliùs & certiùs acquiruntur sicut & gratia habitualis. Et fortè idem volunt Richardus in 4.d.1. articulo 5. quæstione 4. & Bonaoentura in 4. d.1.artic.1.quæstione 6.dum dicunt gratias Sacramentales distingui ratione effectus, quatenus institutæ sunt ad diuersa vulnera animæ nostræ curanda, scilicet vel per se delendo peccata, vel per gratias præuenientes sibi, vt dixi, annexas, sanando infirmitates ex peccato relictas.

Richard. Bonau.

107 Vnde patet, etiamsi physicè secundùm substantiam suam gratia habitualis Sacramentorum sit eiusdem rationis in omnibus Sacramentis, & cum ea quæ per merita acquiritur; moraliter tamen ratione iuris quod confert ad talia auxilia suscipienda esse diuersam. Et sic intellige Diuum Thomam in responsione ad tertium, vbi docet gratiam Sacramentalem habere se ad gratiam in communi sicut speciem ad genus. quod non est ita intelligendum, quòd vna sit propriè species, & altera genus: quia sic darentur diuersæ species gratiæ iustificantis, cùm tamen communiter omnes fateantur, omnem gratiam iustificantem esse eiusdem speciei infimæ: sed quia gratiæ Sacramentales, ratione diuersi iuris sibi annexi, per accidens differunt inter se, atque ita sunt quasi diuersæ speciei, & singulæ sunt quid minùs commune respectu gratiæ in genere sumptæ. Quare nulla est ratio cur quidam Thomistæ dicant diuersa Sacramenta diuersos aliquos habitus à gratia & virtutibus distinctos, aut aliquos animæ ornatus distinctos à charactere producere. Nullum enim est fundamentum cur id fingamus, & simili ratione possem mille alios eorum effectus fingere.

Qua ratione singula Sacramenta conferant diuersam gratiam.

D.Thom.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Sacramenta nouæ legis contineant gratiam?

108 ARticulo tertio docet gratiam contineri in Sacramentis tanquam in signis & causis instrumentalibus gratiæ. dici autem in iis contineri vt in vasis, quatenus vas significat omne instrumentum aptum ad aliquid efficiendum, iuxta phrasim Scripturæ.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm in Sacramentis sit aliqua virtus gratiæ causatiua?

ARticulo quarto docet Sacramentis inesse virtutem causandi gratiam per modum instrumenti, de qua agemus dubio sequenti.

DVBIVM.

Vtrùm Sacramenta sint causa physica gratiæ?

109 NOta primò, constare inter omnes catholicos, primò Sacramenta verè causare gratiam ex opere operato; secundò solum Deum esse causam principalem efficientem gratiæ, Christum verò meritoriam, Sacramentum autem tantùm instrumentalem: vt patet ex Trident. sessione 6. capit. 7. & dictis articulo 1. Sed quæstio est, Vtrùm Sacramenta vero influxu physico per se aut per qualitatem aliquam sibi inhærentem immediatè attingant productionem gratiæ.

Trident.

Multi, inter quos magna pars discipulorum Diui Thomæ, id affirmant, præcipuè ad hoc permoti, quòd credant esse sententiam D. Thomæ, quam communiter hoc modo probant. Possunt Sacramenta à Deo assumi vt per modum instrumenti physicè gratiam producant. Ergo dicendum est hoc ita factum esse. Antecedens probant, quia nulla in eo potest ostendi implicantia. Consequentiam probant primò, Quia hoc spectat ad maiorem dignitatem Sacramentorum. Secundò, Quia hoc magis ostendit ac illustrat diuinam potentiam, quæ non modò per se, sed etiam per res alias potest gratiam producere. Tertiò, Quia Scripturæ & Patres dicunt Sacramenta causare gratiam, & mundare animas nostras à peccatis. Quæ cùm possint propriè intelligi, necessariò ita intelligenda sunt. Atqui si dicta tantùm moraliter faciant, non dicerentur ea propriè facere, sed tantùm metaphoricè. Ergo dicendum est ea facere physicè. Quartò, quia Patres sæpè mirantur tantam vim Sacramentis inesse, vt possint mundare animas nostras. Atqui si tantùm moraliter producant gratiam, nihil erit mirabile. Ergo dicendum est physicè eam producere.

110 Quomodo autem Sacramenta eleuentur ad gratiam producendam varii variè explicant; ita vt quidam à contraria sententia magis verbis quàm re ipsa dissentiant. Suarez in primo tomo disputat. 31. sect. 5. disputans qua ratione Christi humanitas ad opera supernaturalia, aut Sacramenta ad gratiam, aut etiam quælibet res ad quidlibet producendum à Deo eleuari possit, quatuor

Suarez.

quatuor adfert sententias, sed tertia vel nihil dicit, vel à quarta non distinguitur. Quare solùm tres enumerabimus.

Prima docet rei eleuandæ indi à Deo quandam qualitatem, qua efficitur potens eiusmodi effectum producere. Sed vt omittam multa quibus ibi Suarez hanc sententiam refutat; contra eam facit primò, quòd talis res nō haberet se per modum instrumenti, sed vt causa principalis: sicut intellectus vnà cum lumine beatifico non producit visionem vt instrumentum Dei, sed vt causa principalis, sicut aliæ causæ secundæ suos effectus. Secundò, quia si esset aliqua qualitas quæ posset producere gratiam, vel maximè id faceret actus caritatis, sicut actus naturales producunt suos habitus: vel vna gratia produceret aliam, sicut calor calorem: quia nulla causa creata potest vllo fundamento fingi magis proportionata ad dictum effectum, quàm suprà dictæ. Ergo cùm hæ id non possint, sine fundamento dicuntur id aliæ qualitates posse. Tertiò, quia vel dicta qualitas habetet ex natura sua in se sufficientem vim ad gratiam in anima producendam simul cum Sacramento, sicut lumen gloriæ vnà cum intellectu habet vim producendi visionem beatificam; vel non. Si primũ dicatur, sequetur aliquam creaturam, scilicet compositum illud ex Sacramento & illa qualitate, posse naturaliter hominem iustificare, siue habere ex natura sua sufficientem vim vt peccata dimittat, & hominem iustificet, & ex filio diaboli faciat filium Dei: præsertim in sententia Thomistarum, qui tenent gratiam physicè expellere peccata, sicut lux expellit tenebras. Illud tamen est omnino absurdum, & inter catholicos inauditum, qui dicunt solum Deum vt causam principalem posse hominem iustificare. Si secundum dicitur, tunc debebit hæc qualitas vlteriùs eleuari ad gratiam producendam, & res ibit in infinitum.

111 Secunda sentẽtia docet Sacramenta eleuari ad producendam gratiam per quandam diuinam motionem: sicut instrumenta ab artifice mouentur ad producendum opus artificiale. Sed intelligi nequit qua ratione hic motus det Sacramentis vim producendi gratiam. Nam si velimus argumentari ab instrumentis artificum, contrarium probabimus. Nam hæc mota ab artifice propriè nihil producunt; nam ferra, securis, ascia, &c. tantùm secant & diuidunt materiam: penicillus tantùm imbibit colores, iisque suo affrictu tabulam inficit: & similiter fit in ceteris: atque ita propriè nihil agunt, ad quod non habent naturalem vim. Nam securis fortuitò decidens posset findere lignum, aut penicillus imbutus colore inficere tabulam: artifex autem ea dirigendo tantùm efficit, vt certo modo & ratione secundùm artem ea faciant, quæ aliàs casu aliàs inordinatè facerent. Hinc eadem directio potest fieri per agentia merè naturalia certo modo disposita: vt patet in aqua vertente molam & per eam mouente serram, qua ligna secantur, eodem modo ac si ab artifice moueretur. Secundùm autem illam sententiam Deus mouendo Sacramenta daret iis vim producendi gratiam, ad quem effectum ex se sunt ineptissima; sicut si quis vellet vti securi ad intelligendum. Quare per solum motum non possunt ad illum effectum aptari, sicut nec securis ad intelligendum. Confirmatur. Quia vel hic motus habet in se aliquam intrinsecam vim actiuam proportionatam tali effectui; vel non. Primum videtur per se absurdum. Quomodo enim res minimæ entitatis, & ineptissima, qualis est motus, habebit vim producendi nobilissimum effectum? Deinde ex eo sequentur incommoda contra primam sententiam allata. Si secundum dicatur, quomodo poterit talem vim communicare Sacramento, quam in se non habet? Quòd si præter motum Deus debet alia ratione Sacramentum eleuare, eique hanc vim tribuere; restabit explicandum qua ratione id fiat; & frustra erit ille motus.

Modus operandi instrumentorum.

112 Tertia sententia docet, cuiuis rei inesse potentiam quandam, quam illius auctores vocant obedientialem, quę possit à Deo eleuari ad quiduis producendum, hoc ipso quo Deus cum ea velit concurrere concursu proportionato ad talem effectum producendum.

Probant primò, quia Deus potest quamlibet rem eleuare ad quidlibet recipiendum. Ergo etiam ad quidlibet producendum. Secundò, quia Deus potest aliquas res eleuare ad aliquid supernaturale producendum, v. c. intellectum ad visionem beatificam. Ergo quidlibet ad quodlibet.

Sed etiam hæc sententia est valdè difficilis, & nobis omnino inconceptibilis, ideoque non videtur asserenda, nisi aliquid ad hoc nos cogat. Nec enim rectè philosophatur, qui sine grauibus rationibus quas nequit soluere, aliquid asserit, quod cum communi conceptu & modo intelligendi videtur pugnare.

113 Pro quo Nota secundò, vt res aliqua eleuata à Deo verè physicè aliam producat, non sufficere quòd Deus ad eius præsentiam rem alteram producat; sed necesse est, vt ipsa etiam tamquam causa partialis in rem illam influat per vim actiuam sibi intrinsecam: sicut intellectus per vim sibi connaturalem & intrinsecam influit in visionem beatificam, eamque vt causa partialis vnà cum lumine gloriæ producit. Nisi enim res eleuata influat verè in effectum, non poterit dici hunc producere; & nisi habeat vim aliquam intrinsecam actiuam aliquo modo proportionatam huic effectui, ita vt simul cum concursu, siue virtute concurrente causæ eleuantis sit nata cõstituere integram causam proportionatam effectui, intelligi nequit quomodo in eam influat. Nam actio non solùm supponit agens esse, sed etiam habere vim agendi: ideoque sicut quod nõ est, nequit eleuari ad agendũ: sic nec id quod nullam habet vim agendi, ad hoc eleuari potest.

Nihil potest dici physica alicuius rei causa, quę in eam physicè non influit.

114 Vnde vlteriùs sequitur, non sufficere quamcumque vim agendi (nec enim quia frigus habet vim destruendi calorem, videtur esse aptum vt eleuetur ad eum immediatè producendum) sed hæc debet aliquo modo saltem remotè esse proportionata: ita vt ex se cũ concursu generali possit producere aliquem effectum, qui habeat saltẽ aliquã analogiam cum effectu supernaturaliter producendo: ita vt ab eo tantũ differat vt imperfectum

Nihil potest eleuari vt aliud physicè producat nisi habeat ad hoc vim proportionatam.

fectum à perfecto, idque vel intra eandem speciem sicut calor vt duo à calore vt octo: vel ita vt effectus perfectior sit diuersæ speciei ac altioris ordinis; ita tamen vt vterque sit aliqua ratione eiusdem generis, ratione ordinis quem dicunt ad eandem potentiam: qualis analogia est inter cognitionē Dei naturalem & visionem beatificam. Ratio est, quia cùm illa res sit verè causa effectus eum verè producendo, debet cum causa eleuante ita constituere causam totalem, vt hanc in producendo adiuuet; ita vt si causa eleuans sit finitæ virtutis, non possit sine altera effectum tam perfectum producere, aut saltem id non possit tanta facilitate: vt patet in omnibus causis partialibus, quarum habemus vllam experientiam, vel certam cognitionem.

115 *Non est in qualibet re potentia proportionata vt possit eleuari ad quidlibet producendum.*

Non esse autem in qualibet re talem potentiam respectu cuiusque effectus, patet, quia quantitas v.c. nihil potest per se producere, quod habeat talem analogiam cum gratia. Dices, hæc potentia non est talis vt possit aliquid per se producere, sed essentialiter exigit singularem Dei concursum, vt possit exire in actum. Sed hoc dici nequit, primò, quia contrarium videtur sequi ex dictis: secundò, quia cùm omnis potentia actiua inclinet naturaliter in aliquem actum, exigit naturaliter omnia ea, quæ necessaria sunt, vt possit exire in actum. Hinc omnis vis agendi exigit concursum generalem vt sibi connaturalem. Vnde sequitur, si detur in omnibus rebus vera potentia actiua, quæ sine singulari illo Dei concursu non possit exire in actum, & cum eo possit; hunc concursum ei fore connaturalem, non secùs ac concursum vniuersalem: atque effectum fore naturalem, quia secundùm exigentiam & inclinationem creaturæ: & concursum fore potiùs ex natura rei vniuersalem quàm particularem: quia rebus omnibus secundùm naturalem earum inclinationem debitus erit. His accedit, quòd secundùm illam sententiam posset brutum eleuari ad intelligendum & videndum Deum ipsum, quod absurdissimum est.

Brutum nequit eleuari vt intelligat.

116 Respondent aliqui primò, Propositionem illam, *Quodlibet potest à Deo eleuari ad quodlibet producendum*; intelligendam esse, nisi hoc implicet per illud produci: implicare autem brutum intelligere, quia sic esset rationale. Sed etsi dicta propositio ita intellecta sit per se clara, nec possit negari, tamen nihil facit ad præsens propositum. Quia inde non magis sequetur sonum vel lotionem posse producere gratiam, quod illi contendunt, quàm eius contradictorium, aut quàm brutum posse intelligere: quare tunc restabit probandum illud non implicare contradictionem, dandaque erit ratio cur corpori minùs repugnet spiritus, ac actio omninò spiritalis, quàm bruto repugnet rationale, ac imaginationi intellectio. Nam si communem sensum consulamus, imaginatio videtur magis proportionata intellectioni, quàm sonus productioni gratiæ.

117 Respondent alii secundò, posse quidem imaginationem bruti eleuari ad producendam intellectionem, eiusque oculum ad producendam visionem beatificam (quia hoc necessariò ex illo principio sequitur) non tamen brutum ideo intellecturum aut visurum Deum. Sed contrà est, quòd videre ac intelligere nihil sit aliud quàm intellectionem ac visionem sibi inhærentes vitaliter producere: nec potest explicari, quid hîc aliud requiratur; quia hoc ipso quo potentia ita producit intellectionem, tendit per eam in rem intellectam, eamque sibi repræsentat: nec sufficit si dicas imaginationem posse quidem producere intellectionem, non tamen eam in se recipere, aut vitaliter producere. Quia nulla ratio potest reddi cur vnum magis implicet quàm alterum. Imò faciliùs potest intelligi, corporale posse in se recipere aliquid spiritale, quàm hoc producere. Et rursus cùm imaginatio sit potentia vitalis, nulla potest reddi ratio cur si possit intellectionem sibi inhærentem producere, non possit id vitaliter facere, Deo singulariter concurrente. Si dicas hoc repugnare eius naturæ; similiter dicam, repugnare rei corporali, producere aut recipere in se aliquid spiritale.

Intelligere quid sit.

118 *Implicat sonum videri.*

Accedit secundò, Quòd secundùm communiorem sententiam implicet me oculo corporeo videre sonum, aut rem merè spiritalem. Ergo implicat corpus producere aliquid spiritale. quia hoc videtur multò magis extra obiectum potentiæ actiuæ rei corporalis, quàm spiritus sit extra obiectum potentiæ visiuæ oculi, quæ ratione animæ est aliquo modo spiritalis; & difficilius est producere rem spiritalem, quàm circa illam agere.

Quidlibet non potest in quolibet inhærere.

Tertiò, Implicat quamlibet rem eleuari ad quidlibet in se per modum subiecti recipiendum (quis enim credat angelum aut sonum dealbari posse?) Ergo implicat quidlibet ad quodlibet producendum eleuari. quia hoc illo difficilius est.

119 Ex his patet responsio ad argumenta in tertia sententia posita. Ad primum enim negandum est antecedens, vt patet ex dictis. Imò etiam ex concesso consequentia est nulla. quia facilius est aliud in se recipere, cùm ad hoc sufficiat se habere passiuè, quàm ipsum producere.

Ad secundum, nego sequelam. quia aliquæ res habent potentiam inchoatam siue remotam ad rem sibi supernaturalem producendam: non tamen quidlibet habet talem potentiam ad quodlibet producendum, vt patet ex dictis.

120 Not. tertiò, Hanc disputationem non versari propriè circa diuinam potentiam, nec de magnitudine huius quidquam quæri, quam constat omni modo esse infinitam, nec vlla ratione limitatam: sed quæritur solùm de naturis creaturarum, Vtrùm habeant in se dictam potentiam obedientialem verè actiuam ad quiduis producendum? Vnde sequitur primò, siue negent siue affirmes, propterea te nihil addere aut detrahere potentiæ diuinæ, sed potentiæ creaturarum. Sicut qui fatetur Deum videre absolutè omnia futura, planè nihil detrahit ipsius scientiæ, dicendo eum non videre futurum vllum palatium ex puro auro constructum; eò quòd tale numquam futurum sit. Sicut etiam nihil eius scientiæ adderet, qui

Qui negat res corporales posse eleuari vt physicè producant gratiam, nullo modo minuit diuinā potentiam.

qui affirmaret hoc futurum, & vt tale videri à Deo.

121 Sequitur secundò, etsi non facilè sit negandum Deum posse aliquid per se facere, nisi aliquo modo clara appareat ex parte effectus contradictio; tamen inde non sequi, similiter esse di- cendum eum posse facere per creaturas omne id, ex cuius parte non possit ostendi implicantia, ob quam non possit fieri ab hac aut illa creatura. Ratio diuersitatis est. Quia cùm potentia Dei sit omnino ex se illimitata, hoc ipso quo res non inuoluit in se implicantiam, potest à Deo fieri. Creatura autem est limitatæ perfectionis, ideoque etsi ex parte effectus non sit defectus quin fieri hoc vel illo modo possit: tamen ex parte causæ sæpè est defectus, ita vt hoc vel illud nullo modo facere possit. Quare vt dicamus Deum posse per se aliquid facere, sufficit ostendere non implicare in se contradictionem, sine nullam posse ostendi implicantiam. Vt autem dicatur aliquid posse fieri per creaturam, necessarium est ostendere eam habere in se aliquam potentiam saltem remotam ad hoc faciendum. quia hęc debet supponi esse, vt possit à Deo eleuari. His positis sit

Non sufficit quod non possit in eo ostendi clara cõtradictio, vt res aliqua dicatur posse eleuari ad aliam producat.

122 I. CONCL. Probabilius est Deum non posse quamlibet rem ad quodlibet producendum, aut vllam rem corporalem vt physicè producat spiritalem, eleuare. Sequitur ex dictis. Et ratio à priore est. Quia nulla res corporalis habet potentiam saltem remotam ad producendam spiritalem, quæ per concursum Dei singularem, aut aliquam qualitatem infusam possit eleuari, vt cum hac tanquam causa partialis immediatè in effectum spiritalem physicè influat. Patet ex dictis.

Quidlibet non potest eleuari vt quodlibet producat.

123 II. CONCL. Etsi res corporales permanentes possent eleuari à Deo ad producendam physicè gratiam; negandum tamen esset id fieri posse in Sacramentis; ideoque dicendum est esse solùm causas morales gratiæ. Ita Rich. in 4. d. 1. ar. 5. q. 3. §. *Qui vult*. Bonau. d. 1. a. 1. q. 4. §. *Est etiam aliorum*. Marsil. q. 1. a. 3. in 3. parte articuli concl. 2. Vasqu. disput. 132. c. 3. 4. & 5. Eadem est sententia Scoti, omniumque Nominalium, licèt diuersimodè multique minùs commodè se explicent: sed credo magis discrepare verbis quàm reipsa. Quod vt meliùs intelligatur, Nota secundùm vsitatissimum loquendi modum causam moralem verè ac propriè causare. Etsi enim aliquo sensu possit dici metaphoricè causare, quatenus causare idem est quod efficere, quod strictè sumptum dicitur solùm de efficientia physica: tamen secundùm communem vocis vsum causa moralis non dicitur metaphoricè, sed verè & propriè causa, ac causare.

Richard. Bonau. Marsilius. Vasquez. Scotus. Nominales.

124 *Causa moralis est vera causa.*

Patet 1. in causa finali, quæ dicitur propriissimè causa, etsi tantùm moraliter causet. Imò effectus sæpè tribuitur magis causæ morali quàm physicæ. Hinc Iudex sua sententia tanquam instrumēto morali magis dicitur occidisse reum quàm tortor suo gladio; & dux absens magis dicitur expugnasse vrbem, quàm milites qui eius auspicijs, iussu, & consilio pugnarunt. Sicut autem inter causas physicas accidit vt aliæ alijs efficaciùs agant; ita etiam inter morales efficaciores sunt, quæ imperio, & obligando agunt, quàm quę tantùm precibus aut consilio agunt.

125 His positis Probatur conclusio I. Quia, excepta saltem Ven. Eucharistia, Sacramenta quando producunt gratiam, physicè loquendo non sunt. Atqui id quod physicè non est, non potest operari physicè. Nam operari supponit esse. Ergo Sacramenta non possunt producere physicè gratiam.

Maior probatur. Quia sex Sacramenta consistunt in aliqua actione, quæ est res successiua & fluxa, & secundùm quamcumque sui partem simul ferè ac est, esse desinit. Vnde in baptismo v. c. si lotio præcedat, tunc confertur gratia quando nihil ipsius Sacramenti existit, nisi sonus vltimæ syllabæ ipsius formæ: qui nullo modo potest dici esse ipsum Sacramentum: sicut vnguis non potest dici esse homo, sed vt summum est minima quædam eius particula.

Respondent aliqui, posse aliquid physicè agere quando iam omnino esse desiit: sed hi cùm pugnent cum communi illo principio, *Agere præsupponit esse*, non aliter refellendi sunt, quàm si dicerent chimeram posse generare chimeram actione physica. Quid enim ita à communi sensu alienum, quod non facilè concedent, qui illud affirmant?

126 Respondent alij, tunc solam illam vltimam syllabam verè producere gratiam; ratione tamen ipsius totum Sacramentum dici eam producere, sicut totus globus dicitur tangere planum, quod puncto tangit. Sed contrà, primò totus globus existit, dum tangit planum. 2. quia physicè vnus est, & se toto concurrit ad hunc contactum, extremam suam partem applicando ipsi plano. Secùs omnia se habent in Sacramentis, primò quia dum gratia producitur, nihil Sacramenti existit, nisi summum aliquid indiuisibile. Vnde sicuti si globus annihilaretur excepto illo puncto prius quàm hoc tangeret planum, non posset ille dici tangere planum: ita nec possunt Sacramenta producere gratiam. 2. Sacramenta non sunt quid physicè vnum, nec quidquam eorum quæ præcesserunt, physicè quidquam confert ad productionem gratiæ. quare quod ille vltimus sonus dicitur agere in virtute præcedentium partium; necessariò intelligendum est de virtute morali, cùm nulla sit inter hæc nisi moralis connexio: nec partes illæ possint aliter quàm moraliter hanc iuuare. Quare vt summum poterit dici hanc particulam agere physicè; totum autem Sacramentum moraliter. Confirmatur, quia si aliquis Magistratus, qui non posset aliquid decernere casu quo vel vnius ex toto numero consensus desideraretur, aliquid communi consensu decretum præciperet alicui ex suo numero vt mandaret executioni, v. c. vt adiret principem: etsi totus Magistratus simpliciter esset causa moralis huius actus: totus tamen non posset vlla ratione dici causa physica, sed vnus solus. Eadem autem esset causa Sacramenti, posita illa sententia.

Sacramenta non possunt dici physicè agere respectu solius vltimæ syllabæ.

127 Audiui aliquando aliquos respondentes, singulas partes Sacramenti dum sunt, singulasque syllabas formæ dum pronuntiantur, aliquem effectum producere in suscipiēte, & per hunc postea physicè

phyſicè producere gratiam. Sed quis non videat hæc gratis planè fingi; cùm nemo poſſit dicere quis hic effectus ſit; præſertim in deſtituto ſenſibus, qui nihil eorum, quæ circa ipſum aguntur, percipit.

Probatur 2. Quia Sacramenta magna ex parte conſiſtunt in ſua ſignificatione, & ſignificando, ſiue virtute ſignificationis agunt: quia ſi nihil ſignificarent nihil agerent. Atqui ſignificatio cùm ſit tantùm ens morale, nec poteſt vllo modo agere phyſicè, nec conſtituere totum aliquod phyſicum, aut dare alicui vim agendi phyſicam. Ergo Sacramenta non poſſunt dici agere phyſicè.

128 Probatur 3. Quia noſtra ſententia eſt conformior longè Scripturis & ſententiis Patrum & Conciliorum. 1. Quia dicunt non modò Sacramēta, ſed particulatim etiam eorum formā, aut materiam, v.c. aquam conferre gratiam, mundare ac lauare animam. quæ ſi ſignificent actionem phyſicam, tunc falsò dicetur baptiſmus, eiuſue forma, aut aqua regenerare, lauare cor, &c. quia communiter ſola vltima ſyllaba formæ hoc faciet. quia tota lotio eſſentialis baptiſmo hanc communiter præcedit.

2. Quia dicunt Sacramenta habere vim ex meritis & paſſione Chriſti, & ideo cauſare gratiam, quia hæc continent. Hinc ad Rom. 6. v.3. dicimur omnes in morte Chriſti baptizati. Hinc Sacramenta dicuntur plena meritis & ſanguine Chriſti. Atqui merita Chriſti non cauſant gratiā niſi moraliter. Ergo tantùm dant Sacramentis virtutē moralem cauſandi. Vnde Trid. ſeſſ.6.c.7. facit ſolum Deum cauſam efficientem noſtræ iuſtificationis, meritoriam Chriſtum, inſtrumentalem baptiſmum, qui eſt propriè inſtrumentum Chriſti, qui illum inſtituit. Ergo voluit Concilium hunc moralem habere modum cauſandi, qualem tribuit ipſi Chriſto.

Rom. 6. *Trident.*

129 3. Quia Patres dicunt Sacramenta continere diuinam virtutem, & gratiam Chriſti, & ideo habere vim regenerandi. Ita D. Ambr. l.1.de Sacramentis c.5.& l.4.c.4. Bernardus de conſideratione libr. 5. & alii. quam virtutem ſanè non phyſicè (quia qua ratione hoc fieri poſſit nequit intelligi) ſed moraliter continent, quatenus hæc illis neceſſariò ſemper aſſiſtit, ad productionem gratiæ.

Qua ratione Sacramenta diuinam virtutem ac gratiam cōtinent. *D. Ambr.* *D. Bern.*

Dicunt etiam non naturam aquæ, ſed diuinam virtutem ſiue Deum nos lauare & regenerare. Hinc D. Aug. epiſt.23.ad Bonifacium: *Aqua*, inquit, *exhibens extrinſecus Sacramentum gratia, & Spiritus ſanctus operans intrinſecus beneficium gratiæ, ſoluens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerant hominem Chriſto.* Et l.15. de Trinit. c.26. ait: *Neque enim aliquis diſcipulorum eius* (ſcilicet Chriſti) *dedit Spiritum ſanctum: orabant vt veniret in eos quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant.* Et D. Hieronymus in c.4. Iſaiæ citans illud Matth. 3. *Ego vos baptizo in aqua, qui autem poſt me venit, ille vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne.* ait: *Ex hoc diſcimus quòd homo tantùm aquam tribuat, Deus autem Spiritum ſanctum.* Similia habet D. Baſilius libr. de Spiritu ſancto c.15. & alii paſſim. Negant itaque Patres, aquam aut homines nos regenerare, aut dare Spiritum ſanctum, ſcilicet phyſica aliqua actione; cùm contra aduerſarii noſtri dicant aquam hæc omnia facere ſimul cum virtute diuina.

D. Aug. *D. Hier.* *Matth. 3.* *D. Baſilius.*

130 Quod autem aliqui reſpondent hos Patres tantùm negare Sacramenta producere gratiam tanquam cauſas principales, eſt torquere eorum verba: cùm ſimpliciter negent ea producere gratiam: ſicut contorta, imò falſa eſſet oratio, qua negarem aſciam diuidere lignum, etſi non ſit cauſa principalis. Quare aduerſarii difficillimè talia loca Patrum explicant, aut ſua dicta cum eorum dictis conciliant: cum noſtra autem ſententia hæc omnia mirè concordant.

1. Quia omnes Scripturæ & Patres, qui dicunt Sacramenta mundare, regenerare, &c. propriè & vſitatiſſimo modo loquendi intelligi poſſunt de actione morali, ſicut propriè dicitur quis ædificare domum, qui per opifices id facit; & Iudex ſuſpendere reum. Sic Tobiæ 1. eleemoſyna dicitur liberare à morte & purgare peccata: quis tamen dicat phyſicè producere gratiam? Sic merita Chriſti vbique dicuntur nos iuſtificare, mundare, &c. ſcilicet meritoriè, vt Trident. ſeſſ.6.c.7. Quod confirmatur, quia merita Chriſti veriſſimè dicuntur mundaſſe & ſanctificaſſe patres antiquos non minùs quàm nos: ſed cùm tunc nondum eſſent, non poterant eos iuſtificare phyſicè, ſed tantùm moraliter gratiam in iis producendo. Ergo ſimiliter etiam nos iuſtificant, ac mundant.

Tob. 1. *Trident.*

131 2. Optimè explicamus quomodo Sacramenta moraliter contineant merita Chriſti: quia ſcilicet ex voluntate Chriſti & Dei acceptatione ita Sacramentis annexa ſunt, vt quibus hæc applicantur, eiſdem approprietur aliqua portio meritorum Chriſti, qua ius ad gratiam acquirūt, ac ſi per ſe eſſent eam meriti. Vnde Sacramenta non tam debent comparari chirographo, quàm burſæ plenæ pecunia, quæ datur alicui, vt ſe redimat, aut ſibi neceſſaria comparet. quia Sacramenta moraliter continent pretium noſtræ redēptionis & iuſtitiæ. Sunt etiam hac in re ſimilia decreto ſummi Concilii alicuius regni, quod ipſe Rex ex pacto obligatur exequi. Sicut enim tale decretum efficaciter mouet Regem vt aliquid faciat, habetque vim applicandi eius voluntatem & potentiam ad aliquem effectum: ſic Sacramenta ratione meritorum Chriſti ex pacto cum Patre inito, habent vim applicandi virtutem diuinam ad producendum effectum ad quem ſunt inſtituta.

Quomodo Sacramenta contineant merita Chriſti.

3. Propriè ſic continent diuinam virtutem ſibi ex voluntate Chriſti & Dei annexam, & ex debito ratione meritorum Chriſti aſſiſtentem ad regenerationem & gratiam; ſimili modo ac Rex habet in ſua poteſtate omnem virtutem ſuorum militum: & conſequenter poteſtatem euertendi ciuitates.

132 4. Hinc facilè explicatur, quomodo Patres veriſſimè aliquando negent lotionem, & ſonum verborum producere gratiam, ſcilicet phyſica actione, & vt per ſe conſiderantur: & rurſum dicāt ea hanc cauſare, ſc. moraliter, & vt continent virtutem diuinam, & quaſi quid integrū cum ea cōponunt. Huiuſmodi enim cauſas ſecundū vſitatū loquēdi modū pro diuerſa occaſione quandoq; abſo-

Quomodo Patres aliquando negent, & aliàs affirment lotionem producere gratiam.

absolutè negamus produxisse aliquē effectum, quē aliàs iis absolutè tribuimus & vtrūq; verè ac propriè dicimus. v.c. si laudem summum artificium alicuius domus, quam Princeps iussit extrui; optimè dicam Principem eam non ædificasse sed artificem. huic enim, non autem Principi tribuendum est, quòd artificiosè sit extructa. Contrà si laudem eiusdem magnificentiam ac pretiosam materiam, dico Principem eam ædificasse, totumque effectum ei tribuo. Simili igitur ratione Patres quando explicant quæ sit vis physicè producens gratiam, dicunt solum Deum id facere: quando verò sursum explicant quid possint Sacramenta ratione meritorum & institutionis Christi, absolutè dicunt ea producere gratiam.

133 Ex his patet 1. Sacramenta multum excedere nuda signa: quia continent in se moraliter virtutem agendi: sicut etiam merita Christi, quæ in Sacramentis continentur, multum excedunt rationem ac virtutem nudi signi.

Sacramenta non esse nuda signa gratiæ.

2. excedere plumbetum, quo ostenso quis panem accipit: quia plumbetum non continet pretium panis, sicut Sacramenta pretium gratiæ.

Quomodo differant à signis magicis.

3. excedere etiam multum signa magica: quia hæc nituntur pacto inualido, quod vterque tenetur rescindere; & fallibili, cùm dæmon possit fallere, & multis modis à Deo impediti, & sæpè fallat ac impediatur. Illa nituntur pacto validissimo & infallibili. Vnde magica signa habent quasi precariò tantùm sibi assistentem virtutem dæmonis, cùm hic non teneatur stare pacto, sed potiùs id rescindere: Sacramentis verò virtus diuina ratione meritorum Christi est debita. Quòd autem aliqua sit similitudo, nihil mirum, cùm dæmon vbique virtutem diuinam in malum æmuletur.

134 4. Patet meritò mirari Patres vim Sacramentorum. Miranda enim valdè est diuina prouidentia & bonitas, quæ Christi merita tam infallibili lege rebus infirmis annexuit ad res tam mirabiles producendas.

Cur vis Sacramentorū sit miranda.

Patet 5. Quomodo sacerdos verè absoluat à peccatis. 1. quia absolutio consistit propriè in remissione peccatorum, quæ etsi semper habeat coniunctam gratiæ infusionem, tamen est quid ab ea distinctum, & sine ea fieri posset, si Deus vellet; sicut & infusio gratiæ, sine remissione peccati: Sacerdos autem auctoritate sibi delegata remittit peccata. 2. quia applicando Sacramentum, applicat simul vim diuinam qua gratia producitur.

135 Ex dictis facile est soluere argumentum contrarium initio allatum. 1. enim negandum est antecedens, scilicet Sacramenta posse ita assumi, vt patet ex dictis. 2. neganda etiam est consequentia. quia hoc non spectat ad dignitatem Sacramentorum, cùm sæpè maior sit dignitas causæ moralis quàm physicæ: nec ita ostenditur maior Dei potentia: quia nos non possumus videre hanc physicam influentiam, & consequenter non possumus per eam cernere Dei potentiam. Nec illa sententia est magis conformis sententiis Patrum, sed nostra. Ex quibus patet solutio ad probationes consequentiæ. Solum vnum restat, quòd videantur eodem modo Sacramenta veteris legis, saltem circumcisio, produxisse gratiam: atque ita nihil præ illis, nostris Sacramentis tribueretur. sed de hoc agemus ar. 6.

136 Obiicies demum, D. Thomas hîc in corpore ponit in Sacramentis aliquam virtutem operatiuam gratiæ, per modum instrumenti. Ergo vult ea physicè producere gratiam.

D. Thom.

Resp. D. Thomam nullibi dicere Sacramenta gratiam immediatè & physicè producere etiam vt instrumenta, sed q. 64. art. 1. apertè docet solam causam principalem, scilicet Deum immediatè producere interiorem effectum Sacramēti. Probatque 1. Quia nihil potest operari immediatè vbi non est: solus autem Deus est interiùs in ipsa anima. Quæ ratio secundùm principia D. Thomæ (qui absolutè negat quidquam posse agere in distans) tam probat de causa instrumentali quàm de principali; eadem enim vtriusque est ratio. Imò instrumentum immediatè attingens effectum magis necessariò debet ei esse coniunctum, quàm causa principalis: vt patet in serratore, & omnibus artificibus. Quare D. Thomas apertè sibi contradiceret, si doceret Sacramenta immediatè ac physicè etiam vt instrumenta producere gratiam. 2. probat, quia gratia quæ est interior effectus, est à solo Deo: apertè insinuans, omnem physicam actionem Sacramentorum versari solùm circa corpus. Videtur enim D. Thomas in duobus constituere vim instrumentalem Sacramenti. 1. Quòd ex institutione, siue motione Dei, vt ait, vel aliquid physicè operetur exteriùs circa subiectum sanctificandum, v.c. lauando, aut vngendo corpus, immutando palatum per modum aliorum ciborum, &c. vel quòd sint ipsa operatio circa tale obiectum facta; vt est pronuntiatio formæ. Et hanc actionem vocat hîc exteriorem. Sic 2.2. quæst. 178. artic. 1. ponit vim instrumentalem miracula faciendi in hoc quòd Sancti à Deo moti orationem circa obiectum immutandum fundant, aut signent illud cruce, vel simile aliquid agant; quo posito diuina virtus miraculum operetur. quia vt illæ preces aut signa talem vim habeant, ex instinctu & motione, vel institutione diuina fieri debent.

Sententia D. Thomæ de efficientia Sacramentorum.

137

138 Hinc quæst. 62. articul. 4. ad 1. Sacramentum quoad vim & modum producendi effectum comparat voci, quæ dum sonat in aëre, immutat intellectum audientis, vt aliquid intelligat, non vi aut operatione physica, sed vt instrumentum humanum ex institutione significans. Vbi clarè significat Sacramentum non physicè, sed tantùm moraliter influere in productionem gratiæ.

Quòd autem aliqui respondent vocem physicè mouere intellectum ad intelligendum, est contra communem sensum. Constat enim eam non mouere nisi mediante significatione, quæ est aliquid morale, non physicum. Nec refert quòd D. Thomas in quibusdam opusculis videatur Sacramentis, aliisque miraculorum instrumentis tribuere aliquam vim & operationem physicam: quia loquitur de supradicta operatione præuia, quam suprà artic. 1. ad 3. dicit esse propriam Sacramentorum, eaque hanc exercere circa corpus; qua posita diuina virtus operatur

D. Thom.

ratur effectum interiorem. Imò quidam Thomistæ, qui expresſè docent Sacramenta eſſe inſtrumenta phyſica gratiæ, dum ſe explicant, videntur non agnoſcere aliam operationem phyſicam, quàm ſupradictam, ita vt verbis magis à nobis diſſentiant, quàm re.

ARTICVLVS V.

Vtrùm Sacramenta nouæ legis habeant virtutem ex paſsione Christi?

139 ARticulo 5. docet Sacramenta habere vim operandi gratiam ex meritis Chriſti, & præcipuè ex paſſione: quia per hanc ſecundùm pactum cum Patre initum præcipuè nos redemit, iuxta illud Iſaiæ 53. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum.* *Iſa. 53.*

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Sacramenta veteris legis gratiam cauſarint?

140 *Sacramenta vetera non conferebant gratiam ex opere operato.* ARticulo 6. docet Sacramenta veteris legis non contuliſſe ſuſcipienti gratiam ex vi ſua, ſiue ex opere operato, ſed tantùm ex opere operantis, quantam ſcilicet merebatur ſuſcipientis deuotio, vt fit in exercitio aliorum piorum operum. quare non faciebant ex attrito contritum. Ita definitum eſt in Florentin. in decreto de Armenis: vbi dicuntur noſtra Sacramenta differre ab antiquis, quòd cauſent gratiam, quam illa non cauſabant, ſed tantùm per paſſionem Chriſti dandam ſignificabant. Et patet *ad Galat.* 4. vbi vetera Sacramenta dicuntur infirma, & egena elementa. *Ad Hebr.* 9. dicuntur iuſtitiæ carnis, quæ ſecundùm conſcientiam mundare non poſſunt. Et c. 7. dicitur reprobatio veteris mandati facta propter eius infirmitatem & inutilitatem; quia nihil ad perfectum adduxit lex. Quæ omnia dici non poſſent, ſi vetera Sacramenta cōtuliſſent gratiam ex opere operato. Nam tunc fortia, efficacia, & vtiliſſima fuiſſent. Et quidem hæc eſt communis opinio Catholicorum de reliquis omnibus Sacramentis legis veteris: ſola difficultas eſt de circumciſione, quam communiter Doctores fatentur deleuiſſe peccatum originale. *Florentin.* *Galat. 4.* *Hebr. 9.*

141 *Quam vim habuerit circumciſio in adultis?* CONCLVS. PRIMA, In circumciſione adultis non conferebatur maior gratia, quàm ſua fide & deuotione, qua eam ſuſcipiebant, merebantur: atque ita peccatores tantùm attriti per eam non iuſtificabantur. Ita *Suarez d.* 10. *ſect.* 1. *concluſ.* 3. Et fuſiſſimè ex Patribus probat *Card. Bellarm. l.* 2. *de Sacramentis c.* 14. 15. *&* 16. Colligitur apertè ex multis Scripturæ locis, maximè *ad Galat.* 6. 1. *ad Corinth.* 7. *ad Coloſſenſes* 2. vbi dicit Apoſtolus circumciſionem nihil eſſe, nihil valere, &c. Item ex *c.* 4. *ad Rom.* vbi expreſſè docet Apoſtolus, Abraham non fuiſſe iuſtificatum ex circumciſione, ſed ex fide, ſcilicet viua; ac ſi diceret per circumciſionem non accepiſſe gratiam maiorem, quàm merebatur eius fides. Vnde ſubiungit eum circumciſionem accepiſſe in ſignaculum iuſtitiæ acceptæ per fidem, quaſi dicat, non in augmentum iuſtitiæ. *Suarez.* *Bellarm.* *Galat. 6.* *1. Cor. 7.* *Coloſſ. 2.* *Rom. 4.*

Probatur ratione, primò, quia circumciſio nō erat inſtituta ad delendum peccatum, aut cōferendam gratiam; ſed in ſignum quo Iudæi diſtinguerentur à cæteris gentibus, & quo fidem ſuam in Deum teſtarentur: vt docent plurimi Patres, quos *Bellar.* citat *l.* 2. *de Sacram. c.* 15. & colligitur ex Apoſtolo proximè citato. Et clariùs *Geneſis* 17. vbi inſtituitur circumciſio, totaque eius cauſa redditur: *vt ſit in ſignum fœderis*, inquit Deus, *inter me & vos.* Et hinc toto tempore quo Iudæi erant in deſerto, dum non poterant cum reliquis gentibus miſceri, non fuerunt circumciſi, donec tranſirent Iordanem. *Bellarm.* *Geneſ. 17.*

142 Probatur ſecundò, quia tota cauſa cur in circumciſione & Sacramento legis naturæ fateamur infantibus collatam gratiam, eſt, ne paruuli alioquin fuiſſent ſine vllo remedio ſalutis: vt patet ex *Innocentio ſuprà c. Maiores.* Atqui hæc cauſa ceſſat in adultis. Ergo non conferebat his gratiam ſupra eorum meritum. Vnde Patres qui volunt hanc aliquid voluiſſe ad delendum peccatum, hoc reſtringunt ad peccatum originale, & loquuntur ferè de paruulis. *Innocent. 3.*

Tertiò, quia ſi circumciſio conferebat gratiam adultis ſupra meritum, non videtur fuiſſe minùs efficax gratiæ, quàm Sacramenta nouæ legis, quod eſt contra Apoſtolum & Florentin. ſuprà. Nec ſatisfacit, quòd aliqui dicunt inter hæc differentiam eſſe, quòd noſtra Sacramenta phyſicè conferant gratiam; vetera verò tantùm moraliter eam cauſarint, quia præterquam quòd illud minùs probabile ſit, nihil facit ad rem. Nec enim minùs vtile eſt Sacramentum, quod moraliter cauſat gratiam, quàm quod phyſicè eam cauſat, ſi æqualem cauſet. *Florentin.*

Quartò, quia nullibi aut alijs veteribus Sacramētis, aut circumciſioni promiſſa eſt gratia. Hoc enim proprium eſt nouis Sacramentis. Vnde *Apoſtolus ad Hebr.* 8. cùm vetera Sacramenta vocaſſet vmbras cæleſtium, ſubiungit nouum teſtamentum melioribus repromiſſionibus ſancitum eſſe: ſcilicet ob promiſſionem gratiæ, quia illa carebant. *Hebr. 8.*

143 Gratis autem excipitur circumciſio. primò, quia Apoſtolus quoad infirmitatem & inutilitatem

tem vbiq; eam æquiparat ceteris. Secundò, quia nullibi de hac particularis promissio gratiæ extat. Quòd enim adfertur illud Genesis 17. *Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo:* ex quo D. Augustinus à còtrario sensu probat circumcisionem liberasse à morte, & contulisse gratiam; nihil conuincit. quia agitur ibi de morte non spirituali propriè sed téporali, qua puniendus erat, qui adultus nolebat circumcidi, aut filium suum non circumcidebat. Augustini autem explicatio tantùm est moralis. Vnde tanti facienda, quanti eius auctoritas, qui ibi de paruulis tantùm agit, totumque eius argumentum nititur aliquibus verbis 70. interpretum, qui ita habent, *Masculus qui non circumcidetur carne præputij sui octauo die, disperiet anima eius, &c.* Vnde colligit hunc peritutum ob peccatum originale: quia aliud habere tunc non potest. Vnde vlterius colligit non moriturum si circumcidatur, & consequenter delendum peccatum originale. Sed nec hebræus nec vulgatus textus ea verba habet, nec Augustini explicatio conuenit contextui.

Gene. 17. D. Aug.

144 In circũcisione paruulis conferebatur gratia. Innocent. 3. D. August.

CONCL. II. Infantibus posteris Abrahæ in circumcisione remittebatur peccatum originale, & infundebatur consequenter gratia. Ita *Innocent. 3. c. Maiores de baptism. & D. Aug. l. 2. de nuptij, cap. 11.* quem vniuersi ferè sequuntur Theologi. Vnde etsi nec Innocentius id eo loco definiat, nec locus Scripturæ, quem Augustinus pro se adfert, nec vllus alios id conuincat: tamen tantorum virorum id conuincit auctoritas.

145 Non tamen propter ex opere operato. D. Thom.

CONCL. III. Circumcisio non conferebat paruulis gratiam ex opere operato. Ita *D. Tho. hic, & infrà q. 70. a. 4.*

Probatur primò, quia quod ex opere operato confert gratiam, confert eam omni non ponenti obicem, idque præter eius meritum. Sed talis non fuit circumcisio: vt patet ex concl. 1. Ergo, &c.

Probatur secundò, quia conferre gratiam ex opere operato, est conferre gratiam ex vi institutionis suæ. Atqui circumcisio non conferebat ita gratiam: vt *D. Thom.* docet *hic ad primum*, & patet ex dictis. Ergo, &c.

D. Thom.

146 Ex his patet primò, circumcisionem propriè non causasse gratiam, sed se habuisse tanquam quandam cõditionem, qua posita Deus gratiam paruulis conferebat extraordinaria quasi liberalitate ob extremam paruulorum indigentiam, qui proprijs actibus saluari non poterant: idque propter Christi merita; vt qui omnium saluator erat cõstitutus, quantum in se erat, omnium hominum generi sufficientia salutis remedia prouideret: & ne qui per externam fidei in Christum protestationem fiebant membra corporis Christi mystici, mortua membra cogerentur permanere, cùm suis actibus viuificare se non possent. Hoc est quod dicit D. Thomas, collatam paruulis gratiam virtute fidei, scilicet habitualis ipsius Ecclesiæ, qua Christi viuum corpus erat, quam decebat habere talia membra, quæ possent saltem esse viua.

D. Thom.

147 Patet secundò, differentiam inter nostra & vetera Sacramenta, à Florentino assignatam, etiam in circumcisionem conuenire. Patet item quàm verè Apostolus locis suprà citatis dixerit, omnia vetera Sacramenta, ipsamque circumcisionem fuisse inutilia, & nihil valuisse; quem plurimi Patres, quos citat *Bellarm. l. 2. de Sacram. c. 15.* secuti absolutè negarunt vlla Sacramenta vetera contulisse gratiam. Hæc enim intelligenda sunt quantùm erat ex vi sua. Si quando autem conferebant, hoc in adultis fiebat ex opere operantis: aut in paruulis ex singulari priuilegio non Sacramenti, sed paruulorum. Et ita intelligendus Augustinus & alij qui dicunt circumcisionem contulisse gratiam.

Florentin. Bellarm.

Quæ autem diximus de Sacramentis veteris legis, similiter intelligenda sunt de Sacramentis legis naturæ: præcipuè de eo quo paruulis peccatum originale remittebatur, cuius eadem fuit ratio in circumcisione.

QVÆSTIO LXIII.

DE

CHARACTERE.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Sacramentum imprimat aliquem characterem in anima?

1 ARTICVLO primo docet quędam Sacramenta imprimere characterem in anima.

Nota, hæreticos nostri temporis omnes pertinacissimè negare aliqua Sacraméta imprimere characteré. Primò, quia nec ex Scripturis, vt aiũt, nec ex Patribus id probari potest. Secundò, quia nec inter omnes catholicos id planè constat. quod probant ex *Gabriele Biel in 4. d. 6. q. 2. a. 3.* cui adiungi posset *Scotus ibidem q. 9. §. Ad quæstionem potest dici.* Tertiò, quia aiunt Innocentium 3. primum inuentorem characteris fuisse.

Hæretici nostri temporis. Gabriel. Scotus. Innocent. 3.

2 Sed dicendum est, fide credendũ esse tria Sacramenta

cramenta imprimere characterem. Ita definit *Concilium Florentinum in decreto de Armenis.* & *Trident. sess. 7. can. 9. de Sacramentis in genere,* vbi ait: *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, baptismo scilicet, confirmatione, & ordine non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale, & indelebile, vnde ea iterari non possunt, anathema sit.*

Florentin. Trident.

3 Probatur primum ex Scripturis. 2. *ad Corinth.* 1. dicitur: *Qui vnxit nos Deus, & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.* Vbi Apostolus loquitur de baptismo, & tres eius effectus assignat. Primò, quòd Deus per eum vngat nos scilicet infundendo gratiam. Secundò, quòd signet nos, Græcè σφραγισάμενος, sigillans, siue sigillo impresso obsignans nos. Tertiò, quòd det pignus spiritus in cordibus nostris, scilicet puræ rectæque conscientiæ testimonium, quod quasi quoddam pignus habemus quòd simus filij Dei. Vt autem secundus effectus distinguatur à ceteris, non potest commodè quidquam per eum intelligi, nisi character. Quod enim hæretici dicunt per illud signum nihil aliud intelligi, quàm ipsum Sacramentum, quo Dei promissiones obsignantur, nullo modo satisfacit. Primò, quia non dicit Apostolus promissiones Dei obsignari, sed nos obsignari. Secundò, quia Apostolus non explicat, quid sit Sacramentum, sed qui sint eius effectus. Tertiò, quia signum debet esse res permanens, qua vnum ab alio cognoscitur: Sacramentum autem secundùm se statim transit. Cõfirmatur. Quia cùm verba Scripturæ, quantum fieri potest, in proprio & maximè obuio sensu sint accipienda, & dicta verba proprijssimè significent per baptismum imprimi sigillum, dicendum est hoc per ea significari, cùm in eo nullum sit incommodum.

2. Cor. 1.

Nec obstat quòd quidam Patres hæc omnia accommodent gratiæ iustificanti. quia loquuntur in sensu allegorico. Nam aliàs longè germanior & planior est Apostoli sensus, si tres distinctos baptismi effectus hic significari intelligamus.

4 Secundò probatur ex Patribus. *Cyrill. Hierosolymitanus in præfatione in Catecheses,* vocat baptismum signaculum sanctum indelebile, quod non potest intelligi nisi ratione characteris, quem imprimit: quia gratia deleri potest. *D. Basilius homilia 13.* quæ est exhortatio ad baptismum, comparat hunc characterem tesseræ ac signo militari, quo diuersorum ducum milites inter se cognoscuntur. Item *D. Augustinus lib. 6. de baptism. contra Donatistas cap. 1. sub initium,* docens etiam apud hæreticos aliquos verè baptizari, Ecclesiamque vt tales ad se venientes recipere ait: *Etiam ouem, quæ foris errabat, & Dominicum characterem à fallacibus deprædatoribus suis foris acceperat, venientem ad Christianæ veritatis salutem ab errore corrigi, à captiuitate liberari, à vulnere sanari, characterem tamen Dominicum in ea agnosci potiùs quàm improbari.* Item *epistola 23. in medio* ait: *Nam si Christiani baptismi Sacramentum quod vnum atque idipsum est, etiam apud hæreticos valet, & sufficit ad consecrationem, quamuis ad vitæ æternæ participationem non sufficiat, quæ consecratio reum quidem facit hæreticum, extra Domini gregem dominicum habentem characterem.* Item *libro 2. contra epistolas Parmeniani capite 13.* ait: *Non minùs hærent Sacramenta Christiana, quàm nota corporales, cùm videamus nec Apostatas carere illis, quæ propterea illis resipiscentibus non restituuntur, quia amitti non potuerunt.* Quæ Sacramentis non possunt aliter conuenire, nisi ratione characteris: nam omnia alia quæ in ijs sunt, amitti possunt: vt patet in Eucharistia, & matrimonio. quæ quia characterem non imprimunt, iterari possunt. Similia habet pluribus locis D. August. atq; etiam alij Patres.

Cyrill. Hierosolym.

D. Basil.

D. Aug.

5 Ex quibus patet, falsum esse primum atque tertium argumentum hæreticorum suprà allatum. Secundum etiam falsum est. Nam etsi non ita constet inter scholasticos, quid sit character, nullus tamen vnquam negauit eum imprimi. Solùm Scotus & Gabriel supracitati dixerunt, hoc non posse ex Scripturis aut principijs fidei probari. Probat tamen id Scotus testimonijs Patrum, & Gabriel dicit fore præsumptuosum hoc negare. Et quanquam dicti auctores possint in hac re aliquo modo excusari, quia tũc ea res non erat tam clarè definita, sicut iam est: tamen negari non potest eos inconsideratè locutos. Nam perpetuus Ecclesiæ consensus, cuius nullum post Apostolos potest ostendi initium, sufficiebat, vt res illa certò probari posset.

Scotus. Gabriel.

A R T I C V L V S II.

Vtrùm character sit spiritualis potestas?

Articulo 2. docet characterem habere se per modum potentiæ instrumentalis, & sic reductiuè pertinere ad secundam speciem qualitatis.

D V B I V M.

Quid sit character?

6 Durandus *in 4. d. 4. quæstione 1.* putat tantùm esse, relationem rationis, siue denominationem extrinsecam, qua aliquis ratione Sacramenti suscepti dicitur ad certum munus, vel statum deputatus. Ratio eius est. quia omnia quæ Ecclesia tribuit characteri, hoc modo explicari possunt. Ergo frustra dicitur aliquid aliud esse. Sed hoc iam dici nequit. Quia *Triden. sess. 7. can. 9.* dicit anathema ijs qui negant tria Sacramenta characterem, hoc est signum quoddam spirituale in anima imprimere. Ens autem rationis non potest in anima imprimi. Vnde patet saltem iam non posse omnia defendi, quæ Ecclesia tribuit characteri, si vera sit sententia Durandi. Respondent aliqui, sicut doctoratus verè dicitur alicui conferri, cùm sit tantùm quid morale, similiter posse dici characterem imprimi. Sed magna est

Durand.

Trident.

Ens rationis nequit animæ imprimi, aut esse signum.

7

 diuer-

diuersitas. Quia, *conferre*, omnino est indifferens ad significandum effectum moralem, aut physicum: *imprimere* autem significat actionem habentem terminum physicum. hinc ineptè quis dixerit conferentem alicui doctoratum imprimere eius animæ aliquam potestatem, aut signum quo ab alijs discernatur. Confir. primò, Quia denominatio extrinseca non potest esse signum quo vnus ab alio discernatur, cùm reuera nihil in nobis ponat, nec in se sit cognoscibilis, sed tantùm per id ad quod dicit respectum. Signum autem debet in se esse cognoscibile, cùm per illud cognoscamos aliud. Quare etsi secundùm eam sententiam Sacramenta possent dici signa, non tamen imprimere signum. Confir. 2. Quia hæretici non negant eiusmodi denominationem extrinsecam, & tamen damnantur à Concilio.

8 Dicunt aliqui eos damnari, quia negant hoc signum esse indelebile. Sed nec hoc verum est: quia exceptis Anabaptistis, saltem alij non negant manere perpetuò in baptizato talem denominationem, seu deputationem. quia non rebaptizant: & tamen damnantur ab Ecclesia non solùm quia negant characterem esse indelebilem, sed quia absolotè negant eum imprimi.

Tertiò, Quia hac ratione Extrema vnctio, qua æger deputatur ad extremam luctam cum diabolo subeundam: & Matrimonium, quo contrahentes deputantur ad certum statum inter Christi fideles suscipiendum, vt in eo ritè se gerant; deberent dici imprimere characterem, vel saltem signum aliquod spirituale, etsi non indelebile. quia in ijs reperitur talis deputatio, nec de ratione signi aut characteris in genere sumptum est, vt sit indelebilis. quia *Apoc.* 13. multi dicuntur suscipere characterem bestiæ, qui tamen est delebilis.

Apoc. 13.

9 Quartò, Quia simili ratione possem negare hominem iustificari per realem gratiæ infusionem; & dicere *Trident. sess. 6. cap.* 7. per iustitiam quam dicit nobis inhærentem infundi, intelligere similem denominationem aut deputationem, aut fauorem Dei, quo peccata verè deleantur: & solùm damnare hæreticos, qui dicunt peccata in iustis remanere, & nos esse iustos per iustitiam Dei. quæ tamen absurdissima sont.

Trident.

10 Alij putant esse relationem realem; sed hoc non potest dici. quia relatio non potest animo imprimi, nec ad eam datur per se actio, nec potest esse sine fundamento ex quo resultet. Nullum autem potest hîc fingi talis relationis permanens fundamentum. Adde multò verius esse, relationes creatas nihil reale superaddere suo fundamento.

Character non est nuda relatio.

Dices, Character est signum, atqui signum est relatio; Ergo character est relatio. Respond. Signum non esse propriè relationem, sed eam connotare. Nam suspensa hedera est signum vini venalis, & verba sunt præcisè inuenta, vt sint signa conceptuum: & tamen nemo dicat hæc esse relationes, licèt prout sunt signa connotent relationem. Nec signum significat formaliter relationem, sed rem aliquam secundùm se notam, quæ in cognitionem alterius inducit; quod respectu nostri relationes facere non possunt. quia eas secundùm se non possumus cognoscere, sed tantùm ratione fundamenti.

11 Alij putant esse potentiam quandam instrumentalem, qua quis physicè redditur potens ad Sacramenta aut suscipienda, aut conferenda. Sed nec hoc dici potest, cùm nulla talis detur potentia creata, vt patet ex dictis q. præced. art. 4.

12 Respond. igitur cum *Vasquez disp. 134. cap. 3. nu.* 70. Characterem esse quandam qualitatem spiritualem primæ speciei, eamque secundùm esse physicum solummodo bene disponere animam in ordine ad se, sicut pulchritudo ipsum corpus benè disponit: moraliter verò disponere nos aut ad suscipienda Sacramēta; vt facit character baptismi: aut ad ea conficienda; vt facit character Ordinis: aut ad fidem propugnandā; vt facit character Confirmationis. Sunt itaque characteres signa quædam, v. c. is qui in baptismo datur, domesticorum Dei: qui in Confirmatione datur, militum Dei: qui in Ordine datur, dispensatorum mysteriorum Dei. Sunt etiam morales quædam potentiæ, quæ nos per se immediatè reddunt idoneos, vt Sacramenta aliqua vel suscipiamus (nam sine charactere baptismi nullum aliud Sacramentum validè suscipimus; & sine charactere Cōfirmationis saltem minùs ordinatè quædam suscipimus) vel etiam conferamus. quia sine charactere sacerdotali nemo Sacramentum Pœnitentiæ, aut Extremæ vnctionis validè administrat. Quare hic est quasi potentia actiua, quia confert vim agendi. quamuis sit etiam potentia passiua; quia reddit sacerdotem idoneum ad suscipiendum Episcopatum, qui est etiam verum Sacramentum. Et similiter character baptismi respectu matrimonij est etiam potentia actiua. quia huius administri sunt ipsi contrahentes, qui inualidè id agerent sine charactere. Omnes etiam sunt alia ratione potentiæ actiuæ, quatenus coniuncti cum gratia sacramentali conferunt ius ad auxilia necessaria ad munus, ad quod ijs insigniti destinantur, ritè obeundum. Et hoc modo intelligendus D. Thomas, dum docet eos reductiuè contineri sub genere potentiæ. Vnde art. 3. in corpore totam vim huius potentialitatis ponit in deputatione diuina, qua per characterem quisquam ad certum munus deputatur. Et clariùs a. 4. ad primum, vbi dicit characterem esse actiuam ratione auxiliorum gratiæ, quam Deus largitur eo insignitis.

Vasquez. Character est quædam qualitas primæ speciei.

& moralis quædam potentia.

D. Thom.

ARTICVLVS III.

Vtrùm character sacramentalis sit character Christi?

13 Art. 3. docet characterem sacramentalē esse participationē sacerdotij Christi. quia per eum adscribimur aut in familiam, aut in milites Christi, aut in ministros mysteriorū Christi; sicut

per

D. Thomas. per signum militare quis in talis aut talis Ducis militem adscribitur. Quæ D. Thomas fusius in textu explicat.

Magister. Nota pro responsione ad secundum Theologos cum *Magistro in 4. d. 4.* in Sacramentis tria distinguere: scilicet id quod est Sacramentum tantùm: id quod est tantù res Sacramenti: & quod est Sacramentum & res simul. Et primò externam materiam & formam Sacramenti vocant Sacramentum tantùm: quia significant aliquid, & à nullo significatur. Secundò, gratiam vocant rem tantùm: quia significatur, & nihil significat. Tertiò, characterem vocant rem & Sacramentum simul: quia significatur ab externo Sacramento, & significat gratiam.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm character sit in potentijs animæ, sicut in subiecto?

14 ARtic. 4. docet characterem esse in potentijs animæ: quia ordinatur ad operãdum: operatio autẽ fit per potẽtias. Quod intellige ratione gratiarum quas Deus recipientibus characterem confert, vt munus ad quod per characterem destinantur, possint ritè exequi: vt docet in responsione ad primum. Aliàs character secundùm substãtiam est in essentia ipsius animæ, vt in subiecto. Quia secundùm hanc non est operatiuus; vt patet ex dictis.

D. Thomas. D. Thomas in his articulis sæpe loquitur nonnihil implicatè & obscurè: quia non satis explicat in quo consistat hæc potentia & efficientia instrumentalis ipsius characteris, etsi id insinuet in responsione ad primũ. Quare multi credentes eum loqui de potentia & efficientia non morali sed physica, quæque characteri secundùm se conueniat, subtilissimè disputant qualis sit hæc potentia, & quod sit subiectum characteris. Sed cùm ostenderimus, omnem effectum Sacramenti à solo Deo physicè produci, facilè est intelligi, quomodo character possit moraliter operari ex Dei destinatione, vt sanctus Thomas docet articulo 3.

ARTICVLVS V.

Vtrùm character insit animæ indelebiliter?

15 ARt. 5. docet characterem esse indelebilem in perpetuum. quia sicut sacerdotiũ Christi æternum est: ita omnis illa participatio huius sacerdotij, qua aliquid diuino cultui ad certum aliquod munus consecratur, debet etiam perpetuò permanere, dum res consecrata permanet: vt patet in vasis consecratis. Cùm igitur anima hominis æternùm duret, etiam character perpetuò durat.

16 Character est omnino indelebilis. Trident. Nota primò, esse de fide indelebilem esse characterem quàm diu homo viuit. quia hoc saltem sensu definitur indelebilis in *Trident. sess. 7. can. 9.*

Item, omnino certum esse etiam post hanc vitam permanere iustis ad gloriam, damnatis ad confusionem & signum ingratitudinis. Est communis Theologorum, & patet ex communi Ecclesiæ sensu, quæ resuscitatum ex mortuis nec rebaptizat, nec reordinat. Ratio huius à priori est, sola voluntas Christi.

17 Nota 2. Characterem cùm sit res aliqua spiritalis quæ à solo Deo possit produci, natura sua esse incorruptibilem. quia non habet contrarium à quo possit corrumpi. Demeritoriè tamen potuisset per peccatum deleri, sicut gratia deletur, si Deus ita voluisset. Magis tamen fuit conueniens vt non deleretur. Primò, ob rationem D. Thomæ, quia scilicet est participatio quædam sacerdotij Christi, quod æternum est. Secundò, quia aliàs potestas illa moralis suscipiendi & conficiendi Sacramenta, quæ characteri est annexa, fuisset etiam per peccatum amissa: quod fuisset inconueniens. Primò, quia homines debuissent sæpiùs baptizari, cùm tamen non conueniat hoc Sacramentum repeti. quia significat mortem & resurrectionem Christi, quę nunquam debuerat repeti. Secundò, quia nullus vnquam fuisset certus se validè suscipere aliquod aliud Sacramentum. quia nõ fuisset certus se esse in gratia ac habere characterem baptismi, sine quo alia Sacramenta suscipiuntur inualidè. Tertiò, sæpissimè contigisset sacerdotes inualidè conficere Sacramenta, maximo populi Christiani damno. Imò sæpius debuissent reordinari cum magno scandalo. Potuisset quidẽ Christus ita instituere hæc Sacramenta, vt pereunte charactere perseueraret illa potestas. Contrarium tamen fuit magis conueniens. Nam aliàs nulla fuisset ratio cur illa Sacramenta imprimerent characterem.

18 Nota tertiò, Etsi maneat character post hanc vitam, nullo modo tamen manere potestatem conferendi aut suscipiendi Sacramenta; nec quidem post resurrectionem generalem. Quia illa manet in solis viatoribus, pro quibus solis Sacramenta sunt instituta. Si quis tamen resurgat iterum moriturus, sicut iterum fit viator, ita eandem habet potestatem, quam prius habebat.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm per omnia Sacramenta nouæ legis imprimatur character?

19 ARticulo sexto docet solùm tria Sacramenta, scilicet Baptismum, Confirmationem, & Ordinem imprimere characterem: vnde hæc sola iterari non possunt. Patet ex *Trident. sess.* 7. *can.* 9. Ratio est, quia hæc sola suscipientem ad certum quoddam munus ad cultum Dei pertinens perpetuò consecrant. Vide textum.

Trident.

QVÆSTIO LXIV.

DE CAVSA SACRAMENTORVM.

ARTICVLVS I.

Vtrùm solus Deus operetur interiùs effectum Sacramenti?

1 ARTICVLO primo docet solum Deum esse causam principalem effectus interioris Sacramenti, scilicet gratię & characteris: Ministrum verò esse causam instrumentalem & ministerialem, quatenus ex institutione & commissione Christi Sacramenta conferendo, suscipienti applicat merita Christi, & virtutem diuinam ijs annexam, quæ interiorem effectum operatur, iuxta dicta supra q.62.a.4. Nec hîc occurrit specialis difficultas.

2 Hoc solum Notandum, aliquos asserere Ministrum Sacramenti per characterem, aut gratiam habitualem sibi inhærentem immediatè etiam concurrere ad gratiæ productionem. Vnde etiam putant Ministri sanctitatem aut characterem conferre ad maiorem Sacramenti effectum. Sed hoc non est probabile. Primò, quia hoc ideo ferè ab illis asseritur, quia putant Ministrum ratione characteris aut gratiæ habitualis, per modum instrumenti physicè concurrere ad gratiæ productionem, quod suprà ostendimus non esse verum. Secundò, quia illa opinio nullo fundamento nititur. Nam Patres nunquam tribuunt Ministris vllam vim remittendi peccata, nisi præcisè ratione Sacramentorum quæ conferre possunt. Imò sæpissimè indicant hæc eandem habere vim, siue à bonis, siue à malis Ministris conferantur. Tertiò, quia aliàs Sacramenta non niterentur solùm meritis Christi, sed etiam ipsius Ministri, quod est absurdissimum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Sacramenta sint solùm ex institutione diuina?

3 ARticulo secundo docet solum Deum propria auctoritate potuisse instituere Sacramenta nouæ legis. Quia sicut solus propria auctoritate potest conferre gratiam: ita solus propria auctoritate potest instituere Sacramenta conferentia gratiam. Quia nihil potest dare alteri virtutem aliquid efficiendi, quam in se nullo modo habet.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Christus secundùm quod homo habuerit potestatem operandi interiorem effectum Sacramentorum?

4 ARticulo tertio docet Christum quà Deum tanquam causam principalem efficientem operari interiorem effectum Sacramenti: quà hominem verò esse causam principalem meritoriam illius effectus: efficientem verò ministerialem ex commissione Dei, cum quadam tamen potestate excellẽtiæ supra alios ministros, quę in quatuor consistit. Primò, quia eius passio & merita operantur in Sacramentis, siue per Sacramenta eorum effectus; quatenus nimirum his annexa & moraliter in ijs contenta mouent immediatè Deum vt effectum interiorem Sacramenti operetur iuxta dicta q.62. a.4. Et hac ratione intellige *D.Thomam in q.48. arti.6.* vbi docet passionem Christi comparatam ad voluntatem diuinam operari nostram salutem per modum causæ efficientis. quia id quod applicat virtutem efficientem ad aliquem effectum, dicitur hunc efficere. Secundò, quia dicuntur Sacramenta Christi, & in eius nomine sanctificare, quia ex eius meritis & institutione virtutem accipiunt. Tertiò, quia Christus potuit Sacramenta instituere. Quartò, quia Christus potuit sine Sacramentis eorum effectum operari, ad hoc applicando per se immediatè diuinam virtutem sibi assistentem, & paratam ex eius voluntate operari quemuis effectum ad nostram redemptionem & salutem conuenientem.

D. Thomas.

5 Nota Christum qua hominem dici instituisse hæc Sacramenta, quatenus homo includit hypostasin, quę in Christo erat persona Verbi, à qua natura humana habuit omnem suam potestatem & dignitatem: ab hac tamen huiusque arbitrio externa institutio procedebat, sicut etiam merita, quæ tamen infinitatem valoris habebant à dignitate personæ.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm Christus potestatem suam quam habuit in Sacramentis, potuerit Ministris communicare?

6 ARticulo quarto docet primò, Christum non potuisse communicare vlli homini potestatem vt institueret Sacramenta, omnino propria auctoritate tanquã auctor & causa principalis gratiæ, quam potestatem habebat ipse vt Deus.

Secundò docet, Christum, absolutè loquendò, potuisse communicare hominibus illam potestatem excellentiæ instituendi Sacramenta, quæ ipsi vt homini conueniebat, ita vt ij quibus eam communicasset, suo arbitrio potuissent instituere Sacramenta quæ ex eorum meritis habuissent vim: sed inferiore gradu quàm quo ipse eam habebat. Quia hi semper fuissent ministri Christi, & ratio omnis meritorum ipsorum à meritis Christi pependisset.

DVBIVM I.

Vtrùm Christus immediatè per se omnia Sacramenta instituerit?

7 NOta nobis hîc non esse quæstionem cum hæreticis de numero Sacramentorum, de quo agemus q.65. Etsi enim ipsi multa quæ nos numeramus inter Sacramenta, negent esse vera Sacramenta; tamen ea quæ ipsi fatentur esse vera Sacramenta, fatentur etiam esse instituta à Christo. Sed quæstio nobis est cum Catholicis. Quidam enim putarunt aliqua Sacramenta, ex eiusmodi auctoritate à Christo accepta, ab Apostolis aut ab Ecclesia fuisse instituta. Sed hoc iam nullo modo potest defendi. Quia videtur expressè contra *Trident. sess.7. can.1.* vbi dicitur: Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non fuisse omnia ab Iesu Christo Domino instituta, anathema sit. Nec sufficit dicere, fuisse mediatè instituta à Christo, quia auctoritate ab eo accepta. quia Concilium intelligit de immediata institutione. Primo, quia sess. 14. can. 1. de Extrema vnctione, de qua maximè poterat esse dubium, docet à Christo institutam, & à D. Iacobo solùm promulgatam. Quo loco etsi Concilium tantùm dicat eam esse institutam à Christo, non addendo immediatè: tamen nemo dubitat quin loquatur de institutione immediata. Quia si putaret posse dici immediatè institutam ab Apostolis, nulla esset ratio negandi eam institutam à D. Iacobo, cui tamen Concilium solùm tribuit promulgationem. Ergo similiter cùm dicit alia Sacramenta omnia instituta esse à Christo, intelligit de immediata institutione. Et verba hoc etiam apertè significant: præsertim in Conciliorũ dogmaticis definitionibus, in quibus verba, in quantum fieri potest, in communissima & apertissima significatione accipienda sunt; secundùm quam propriè non dicitur aliquis instituisse id quod alias generali potestate ab eo accepta instituit: præsertim cùm exceptis Philosophis & Scholasticis vix vllus sit vsus istarum vocum *mediatè*, & *immediatè*. Confirmatur. Quia alias posset dici Christum instituisse omnia Sacramentalia, quia dedit

Trident. Omnia Sacramenta sunt immediatè à Christo instituta.

dedit Ecclesiæ potestatem ea instituendi. Probatur secundò, quia *Trident.sess.* 21. *can.* 2. docet Ecclesiam posse aliquid mutare circa cætemonias accidentales, nullam autem habere potestatem circa substantialia Sacramentorum. Quia scilicet habuit potestatem instituendi ritus accidentales, non autem substantialia Sacramenti. Clarè etiam colligitur ex *Apostolo* 1. *ad Corint.* 4. *v.* 1. vbi dicit Apostolos tantùm esse dispensatores mysteriorum, siue Sacramentorum Dei, non autem auctores.

Trident.

1. Cor. 4.

8 Obijcies primò, *D. Aug. epist.* 118. *ad Ianuarium c.* 1. cùm dixisset Christum nos leui iugo subdidisse, ait: *Vnde Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione potentissimis societatem noui populi colligavit, sicuti est baptismus Trinitatis nomine consecratus, communicatio corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in Scripturis canonicis commendatur: exceptis ijs, quæ seruitutem populi veteris pro congruentia cordis illorum, & prophetici temporis onerabat, quæ & in quinque libris Moysi leguntur. Illa autem quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe seruantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri.* Vbi videtur docere tantùm duo Sacramenta à Christo esse instituta; vel saltem illa sola, quæ in Scripturis dicuntur ab eo instituta: reliqua verò esse instituta ab Apostolis.

D. August.

9 Resp. eum hoc nullo modo dicere, sed omnino contrarium. Pro quo Nota eum ibi propriè intendere docere, quæ consuetudines Ecclesiæ seruandæ sint, quæ nō: præsertim quando diuersæ in diuersis Ecclesijs sunt. Pro quo statim initio notat quædam ex ijs, quæ Ecclesia obseruat, esse instituta à Christo: qualia dicuntur esse Sacraméta: ex quibus duo tātū enumerat, quia nullo modo faciebat ad rē omnia enumerare; expresè indicans hæc omnia tanquam præcipua capita nostræ religionis à Christo fuisse instituta. Quod autem subiungit: *Et si quid aliud in Scripturis canonicis commendatur*, &c. per si quid aliud non est intelligendum *Sacramentum*, vt aliqui putant (nam sic Augustinus videretur dubitare an aliquod aliud Sacramentum in Scriptura nobis commendaretur) sed quæuis alia res ex præcepto diuino positiuo obseruanda. Vnde hanc distinguit à præceptis legalibus antiquis: de qua meritò ita loquitur, quia probabilius est præter præcepta de Sacramentis, nullum aliud in lege noua esse præceptum diuinum merè positiuum. Vnde clariùs patet, illud quod inferius dicit: *Illa autem quæ nō scripta, &c.* nullo modo pertinere ad Sacramenta, sed ad alias res ab Ecclesia statutas, vel summum ad aliquos ritus accidentales Sacramētorum. Quare verba hæc vltima Augustini generaliter sumpta sunt vera. Quia extra Sacraméta nullum habemus præceptum diuinum positiuum pet traditionem nobis cognitum.

10 Similiter quod *D. Aug. l.* 3. *de doctrina Christ. c.* 9. comparans vetera Sacramenta cum nouis, ait: *sed quædam pauca pro multis, eademq́, factu facillima, & intellectu augustissima, & obseruatione castissima, ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina*: non ita intelligendum, quasi Sacramenta partim Christus, partim Apostoli instituerint: sed quòd Christus omnia ijs essentialia instituerit: Apostoli verò ea nobis promulgarint, quosdamq́; ritus in eorum administratione seruari præceperint.

D. Aug.

11 Obijcies secundò, *D. Cyprianus ser. de ablutione pedum* initio loquens de institutione Sacramentorum, ait: *Ipse summus sacerdos fuit est Sacramenti institutor & auctor: in ceteris homines Spiritum sanctum habuere doctorem.* Vbi videtur dicere cetera Sacramēta instinctu Spiritus S. per homines instituta.

D. Cyprian.

Resp. Auctorem illius sermonis non esse D. Cyprianum, sed alium quempiam, qui multa ibi habet valdè obscura, & difficilia vt in vero sensu explicentur. Nam infrà videtur clarè dicere Eucharistiam iuxtà ac baptismum non posse iterari. quare quidam in eius explicatione valde laborant. Sed quidquid de sensu illius loci sit, certè non potest esse is qui in argumento sumitur. quia aliàs sequeretur, ne quidem ipsum baptismum à Christo esse institutum. quod apertè hæreticum est. Imò ipse auctor apertè sibi cōtradiceret; quia tam baptismum quàm pœnitentiam à Christo instituta esse docet.

DVBIVM II.

Vtrùm Deus possit alicui puræ creaturæ communicare potestatem instituendi Sacramenta conferentia gratiam, & remittentia peccata ex opere operato?

12 Scotus in 4. d. 1. q. 3. a. 2. concl. 2. quem sequuntur Gabriel ibidem q. 2. art. 3. dub. 2. prop. 1. & Vasquez hic disp. 135. cap. 2. negant talem potestatem posse alicui creaturæ cōmunicari, si loquamur de propria institutione Sacramenti. Contrà *Suarez hic disp.* 2. id affirmat. & videtur esse sentētia D. Thomæ hic, & communis Thomistarum. Sed maior inter eos videtur quæstio de nomine quàm de re in qua credo eos differre.

Scotus. *Gabriel.* *Vasquez.* *Suarez.*

13 Conclvs. I. Implicat, Deum creaturę communicare potestatem qua instituat Sacramenta tanquā causa primaria effectus eorū: ita nimirū, vt vis moralis quā habent Sacramenta producēdi gratiā, nitatur vlumò virtute & auctoritate illius creaturę. Ratio est, quia aut talis creatura deberet virtute sua physicè tūc producere interiorē effectum Sacramēti, aut saltē suo imperio applicare ad hoc diuinam virtutem quasi sibi subiectam: quorum vtrumque apertè implicat. Probatur assumptum, quia nisi alterutro ex dictis modis creatura producat illū effectum, tota vis Sacramenti nitetur tandem potentia, voluntate, & libera Dei promissione. Et hanc cōclusionem apertè docet *D. Thomas a.* 2. vbi negat etiam Christo quà homini hanc potestatem conuenire.

D. Thomas.

14 Concl. II. Implicat, alicui puræ creaturæ cōmunicari perfectè eam potestatem instituendi Sacramenta quam Christus habuit: ita scilicet vt eius meritis nitantur de condigno eorum omnē effectum meritis. Ratio est, quia implicat, aliquam puram creaturam mereri de condigno alicui remissionem peccati mortalis, aut pœnę ęternæ. quia, vt pluribus ostendam in materia de satisfactione, ad hoc requiritur meritum verè infinitum, quod implicat puram creaturam habere.

15 Concl. III. Posset Deus alicui puro homini

dare

dare potestatem vt institueret quæcunque vellet signa huncsta conferentia ex opere operato gratiam non minùs efficaciter & certò quàm nostra Sacramenta eam conferunt: & consequenter, vt iuberet omnes homines baptizari in nomine suo. quia posset Deus ex sua libera promissione se tali homini obligare, vt eodem planè modo concurreret cum signis ab eo institutis, atq; concurrit cum Sacramentis Christi, idque etiam ex pacto alicuius operis futuri, aut in aliquod præmium operis ipsius præteriti, ita vt eius meritum aliquo modo ad hunc effectum concurreret, vt meritum de congruo, aut conditio sine qua non. Nulla enim hîc apparet implicantia aut ratio cur negetur id fieri posse.

16 Simili ratione potuisset Christus dare alicui homini potestatem eiusmodi signa suo arbitrio instituendi, quibus ipse annexuisset sua merita, & consequenter diuinam virtutem, vt cum ijs eodem modo concurreret, sicut de facto concurrit cum Sacramentis à Christo institutis. Et hoc apertè sentit *D. Thomas in hoc articulo*, expresséque docet *D. Aug. tract. 5. in Ioannem*. vbi ait: *Potuit autem Dominus noster Iesus Christus, si vellet, dare potestatem alicui seruo suo, vt daret baptismum suum tanquam vice sua, & transferre à se baptizandi potestatem, & constituere in aliquo seruo suo, & tantam vim dare baptismo translato in seruum, quantam vim haberet baptismus datus à Domino.*

D. Thomas. D. Aug.

Nec in his conclusionibus propriè inter Doctores est dissensio, sed inter se disputant vtrùm tertia hæc potestas sufficiat, vt quis possit dici instituisse Sacramentum. Auctores 2. sententiæ id affirmant; alij verò negant, dicuntque talem tantùm habiturum potestatem suo arbitrio designandi certa signa quæ Deus, aut etiam Christus qua Deus homo, in Sacramenta erigeret. Quia vt quis dicatur verè instituere Sacramenta, aiunt necesse esse, vt iuxta modum explicatum prima aut saltem 2. conclus. det ijs vim conferendi gratiam. quod implicat à puro homine fieri. Ex quibus patet inter eos solam esse quæstionem de nomine, cùm de re conueniat. vtraque autem sententia potest facilè defendi.

17 Concl. IV. Omnino conueniebat nulli puro homini etiam tertio isto modo talem potestatem dari. Quia sicut solus Christus potuit nos dato condigno pretio redimere: ita omnino decuit eius solius merito nos liberari à peccatis, & præcipua instrumenta nostræ salutis ex eius solius merito ac arbitrio vim suam habere: ne aliud daretur nomen sub cælo, cuius inuocatione sanctificaremur.

18 Hactenus disputauimus tantùm de Sacramentis nouæ legis conferentibus gratiam, de quibus D. Thomas hîc solùm agit. Si verò loquamur de Sacramentis tantùm conferentibus quandam sanctitatem legalem, qualia erant Sacramenta vetera: credibile est posse Deum dare alicui puro homini potestatem ea instituendi iuxta sensum 2. concl. Quia nulla est ratio, cur dicamus hominem iustum non posse de condigno mereri effectum talium Sacramentorum, si Deus sub conditione operum hoc præmium ei promitteret. quia hic effectus est omnino finitus. Tota tamen vis eorum Sacramentorum niteretur vltimò etiam diuina promissione, & libera voluntate, sine qua homini nulla talis potestas potest competere. quia sicut solius Dei est peculiarem sibi Ecclesiam eligere: ita ipsius solius est propria authoritate decernere, qua ratione eius membra ac ministri sanctificandi sunt.

D. Thomas.

19 Quanquam autem, vt dixi, talem potestatem potuerit hominibus dare, tamen nunquam eam alicui dedit. Quod de Sacramentis Moysaicis clarè patet. Nā totam illam legem Deus per seipsum immediatè condidit; Angelus autem respectu Moysis, cui eam explicuit, sicut & ipse Moyses respectu populi, tantùm eius fuerunt præcones.

Idem dicendum de Sacramentis legis naturæ. Quia nulla est ratio cur dicamus Deum aliquando talem potestatem alicui puro homini concessisse: ita vt alij ab eius meritis penderent. Imò, vt ostendi qu. 60. a. 5. & quæst. 61. art. 2. verisimilius est Deum determinasse etiam aliqua ratione certam materiam illius Sacramenti, quod in lege naturæ communiter Theologi institutum fuisse asserunt.

ARTICVLVS V.

Vtrùm per malos Ministros Sacramenta conferri possint?

20 **A**Rtic. 5. docet per malos Ministros validè conferri Sacramenta etiam quoad effectum seu gratiam, modò suscipiens non peccet ea suscipiendo, de quo artic. 6. agemus. Ratio est quia Sacramenta non operantur ex virtute meritorum Ministri, sed ex meritis Christi, & virtute diuina, quæ aliena malitia impediri non possunt. Est de fide definitum in *Concil. Constantiensi sess. 8. & 15.* contra errores Ioannis VVicleff, & Ioannis Hus. & in *Triden. sess. 7. can. 12. de Sacramentis*, & probabitur magis a. 9.

Conc. Constantiens. Ioan. VVicleff. Ioan. Hus. Trident.

Nota, Etsi bonitas Ministri per se ad maiorem gratiam per Sacramentum recipiendam nihil conferat: tamen in adultis per accidens ad hoc quandoque conducere, quatenus potest in suscipientibus dispositionem augere, impetrando illis gratias aliquas præuenientes, aut ad maiorem deuotionem eos excitando.

ARTI-

ARTICVLVS VI.

Vtrùm mali administrantes Sacramenta peccent?

21 ARticulo 6. docet scieotet ac sine necessitate administrantem Sacramenta in peccato mortali, peccare mortaliret: quia rem adeo sacram indignè tractat. Probat id auctoritate D. Dionysij. Sed si attentè legatur, hæc non conuincit. Adserunt alij varias alias auctoritates, sed multæ parum probant.

D. Dionys.

D. Aug.

Gelasius Papa.

Probatur igitur auctoritate *D. August.* qui *lib. 2. contra epist. Parmeniani ca.* 10. ait: *Omnia Sacramenta cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus.* Item auctoritate Gelasij Papæ, qui, vt refertur *Can. sacrosancta* 1. *quæstione* 1. *in epist. ad Elpidium*, ait: *Sacrosancta religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet nisi pura conscientia non audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini mysterij consecrationem cælestis Spiritus inuocatus adueniet, si Sacerdos, qui eum adesse precatur, criminosis plenus actionibus reprobetur?* Quæ non sunt ita intelligenda, quasi velit malum sacerdotem irritè conficere Sacramenta, nec per ea conferre Spiritum sanctum. Hoc enim est hæreticum. Sed quia talis sacerdos quantum est ex se, auertit Spiritum sanctum ne adueniat, dum eum tanta iniuria afficit. Occurrunt autem aliqnot granes difficultates, quas sequentibus dubijs examinabimus.

DVBIVM I.

Vtrùm in peccato mortali conferens Sacramenta, aut conficiens aliqua sacramentalia peccet mortaliter?

22 NOta, communiter ferè inter Doctores conuenire, Primò, sacerdotem solemniter conferentem aliquod Sacramentum in statu peccati mortalis, peccare mortaliter, nisi ignorantia aut necessitate excusetur.

Secundò, quando vrget granis necessitas, verbi caus. Si aliquis sit in periculo ne sine baptismo aot confessione moriatur, nisi statim baptizetur, vel audiatur, & vnicus adsit qui id possit facere: tunc si sacerdos conscius sibi peccati mortalis non possit statim excitare contritionem, posse, imò teneri conferre Sacramentum; quia tunc propter necessitatem cessat omnis irreuerentia erga Sacramentum, sicot cessat quando quis confert illud indigno, ne publicè eum infamet.

23 Tertiò, sufficere vt conscios sibi peccati mortalis conteratur ante administrationem Sacramenti, nec opus esse, vt priùs confiteatur, nisi debeat celebrare: quia aliàs nullibi est ei præcepta confessio. Imò dum Ecclesia particulatim præcipit, vt conscius sibi peccati mortalis confiteatur ante sumptionem Venerabilis Sacramenti, hoc ipso quo nihil tale de eo qui Sacramenta collaturus, aut alia sumpturus est præcipit, censetur in his hoc non requirere.

24 Quartò, ferè conuenit hanc obligationem conferendi Sacramentum in statu gratiæ non oriri ex aliquo præcepto positiuo (nullum enim tale exstar) sed ex ipso iure naturæ. Variant tamen Doctores in assignanda præcisè ratione huius obligationis: & prout quisque aliam atque aliam assignat, sic diuersimodè circa diuersos casus respondet.

25 *Caietan.*

Caietanus hic §. *In responsione ad primum* causam esse ait consecrationem sacerdotis. Putat enim quemuis peccare mortaliter hoc ipso quo facit aliquod opus in peccato mortali, ad quod faciendum est consecratus per aliquod Sacramentum; quem etiam aliqui alij sequuntur. Hinc inferunt Diaconum solemniter canentem Euangelium, ac Subdiaconum canentem Epistolam in peccato mortali, peccare mortaliter. Idemque asserunt de Episcopo consecrante Ecclesiam, aut calices: imò etiam de Sacerdote concionante. quia putant esse actum Ordinis. Sed hæc nimis dura sunt: & ex illo principio inferuntur quædam incredibilia, & quædam apertè falsa.

26 Primò enim quis credat clericum minorum ordinum in peccato mortali solemniter fungentem officio suo, obseruando iannas Ecclesiæ, aut ferendo cereos dum legitur Euangelium, peccare mortaliter?

Secundò, quia seqneretur Confirmatum confitendo coram tyranno fidem: aut coniuges aliàs debitè vtentes matrimonio, si sint in peccato mortali, peccare mortaliter: quia ad hæc facienda Sacramenti gratiam acceperunt. Respondent aliqui esse diuersitatem. Quia hæc Sacramenta dant quidem gratiam, vt ijs initiati debitè supradicta faciant, non tamen, vt faciant in gratia. Ordinem verò ad vtrumqne dare gratiam, ideoque requirere, vt actus Ordinum fiant in gratia.

Sed contrà, quando Ordo dicitur dare gratiam, vt eius actus exerceatur in gratia, vel significatur tantùm gratiam in hunc finem dari, & ad hoc esse vtilem. Et simili etiam modo Confirmatio, & matrimonium conferunt gratiam: quia ideo eam conferunt, vt initiati in tali statu & circumstantijs possint, prout decet Christianum, suam salutem operari, ad quod necessarium est, vt ea opera fiant in gratia, quia aliàs sunt opera mortua; & sic erit paritas. Vel significatur, Ordinem obligare ordinatos, vt faciant actus sui ordinis in gratia: & sic petitur principium. Nam quæritur cur Ordo potiùs ad hoc obliget quàm Confirmatio: & respondetur, quia ille obligat, hæc non.

27 Alij ponunt totam causam huius obligationis in

in sanctitate ipsius operis, siue Sacramenti, cui fit irreuerentia, si hoc in peccato mortali conferas: ideoque inferunt quemuis baptizantem in peccato mortali, peccare mortaliter. Refert hos *Durandus in 4. d. 5. quæstione 2. articulo 1.* Et quamuis ipse contrarium doceat, tamen in fine articuli satis in illam sententiam inclinat, cum hac limitatione, nisi talis excusetur ratione vrgentis necessitatis, non permittentis vt vacet contritioni excitandæ. Hæc sententia est satis probabilis, vt videbimus infrà.

Durand.

28 Alij coniungunt vtramque rationem simul, & requirunt ad peccatum mortale vt quis exerceat actum ordinis non qualemcunque, sed singulariter sanctum, qualis est administratio Sacramenti: ideoque volunt nec laicum, nec sacerdotem baptizantem in necessitate non solemniter, peccare mortaliter, etsi sit in peccato mortali, quia non exercent actum ordinis. Ita *Durandus suprà & Valentia hic disp. 3. quæstione 5. puncto 3.* tenetque saltem ex parte *Sanchez libr. 2. de matrim. disputat. 6. numero 4.* dum dicit contrahentes matrimonium in peccato mortali non peccare mortaliter. quia non sunt ministri ad hoc munus consecrati. Et probabile putat *Suarez dispur. 6. sect. 3. & 4.* Et videtur omnino esse sententia *D. Thomæ hic a. 3.* vbi docet sacerdotem in peccato mortali baptizantem in necessitate in qua laicus posset baptizare, non peccare mortaliter; quia non exhibet se ministrum Ecclesiæ.

Durand. Valentia. Sanchez. Suarez. D. Thom.

29 Alij tamen hæc refutant, docentque si neutra ex his rationibus per se sufficiat ad constituendum peccatum mortale, nec vtramq; simul posse sufficere, quia sunt diuersæ rationis. Aiunt autem conferre Sacramentum in peccato mortali, ideo esse peccatum mortale, quia conferens Sacramentum, tenetur se conformare & ipsi Deo primo auctori Sacramentorum, secundùm eam rationem, qua in ijs operatur gratiam, atque etiam ipsis Sacramentis, quatenus sanctificant. quorum vtrumque fit per sanctitatem & gratiam; ideoque vt licitè ea administrentur, necessariò in conferente requirunt gratiam.

30 Vnde inferunt primò, quemuis quacunq; ratione conferentem aliquod Sacramentū in peccato mortali, peccare mortaliter, nisi excusetur ignorantia, aut impossibilitate, quando vrgens necessitas non permittit eum vacare contritioni eliciendæ.

2. Nec Episcopum consecrando Chrisma, ecclesias aut calices, aut concionando, nec Diaconum canendo solemniter euangelium, etsi sint in peccato mortali, peccare mortaliter secluso scandalo. Imò docent tales ne quidem peccare venialiter. Primò, quia nullū est præceptum eos obligans vt faciant hæc in gratia. 2. Quia si esset tale præceptum, obligaret sub mortali, cùm materia sit grauis. quòd patet, quia si suspensus exerceat dicta munera, peccat mortaliter contra præceptum Ecclesiæ, quod non fieret, nisi esset materia grauis.

31 Sed hæc argumenta non vrgent. quia ad primum respondeo, ex iure naturæ quemuis teneri res sacras reuerēter tractare: talem autem tractare eas irreuerenter. Ad secundum, nego assumptum, quia etsi talis functio sit sufficiens materia, vt possit sub peccato mortali prohiberi: tamē cū hoc stare potest, quòd irreuerentia quæ cōmittitur ab eo, qui eam exercet in peccato mortali, sit leuis. Nam quamuis aliquo modo dedeceat peccatorem tales functiones exercere, non tamē ita grauiter, vt sit peccatum mortale. Sicut etsi citra necessitatem sæpiùs per diem multum comedere sit sufficiens materia peccati mortalis, si fiat contra prohibitionem Ecclesiæ, vt fit quando violatur ieiunium; tamē hac seposita, est tantùm peccatum veniale contra temperantiam.

Inferunt tertiò, non peccare mortaliter administrantem in peccato mortali Venerabile Sacramentum iam antè consecratum. Quia non conficit Sacramentum, nec est minister Dei ad sanctificationem proximè, & consequenter non tenetur se Deo conferenti gratiam conformare in sanctitate. Sed hoc videtur difficile; vt videbimus infrà.

32 CONCLVS. I. Obligatio administrandi Sacramentum in gratia, primariè oritur ex sanctitate ac dignitate ipsius Sacramenti, ipsiusque actionis qua administratur. Quia vt ostendi suprà q. 62. a. 4. Sacramenta continēt in se moraliter merita & sanguinem Christi, & eorum minister meritа ac sanguinem Christi dispensat, idque in persona Christi, quam immediatè sustinet. Vnde sequitur esse contra dignitatem Christi & Sacramentorum, peccatorem, qui est hostis Christi, & mancipium diaboli, ea administrare. quia omnino dedecet talem in munere tantæ dignitatis ac sanctitatis tam immediatè personam Christi sustinere, ita vt sit vnum agens cum Christo. Sicut esset contra dignitatem Regis, si aliquis in eius mensa manibus luto planè infectis conuiuis pretiosissima vina funderet.

33 CONCL. II. Secundariò hæc obligatio oritur, multumq; augetur ex eo, quòd minister ad tale munus sit singulariter per Sacramentum aliquod consecratus. Quia hoc ipso quo aliquis se per Sacramenti susceptionem dedicat ad aliquod certum munus, suscipit particularem obligationem illud decenter obeundi; præsertim si ad hoc singularem gratiam, quasi quoddam congiarium, aut honorarium munus recipiat, quę simul ad legitimam functionem exciter, eamque facilitet. Sicut etsi instante periculo omnes quidem subditi teneantur principis sui statū defendere; maximè tamen ad hoc tenētur eius stipendiarij, ac publici magistratus. quare negligentia, quæ in alijs esset mediocris, in his valde grauis est.

34 Hinc sequitur primò, Semper sacerdotem quacunque ratione conferentem in peccato mortali aliquod Sacramentum præter ipsum baptismum, aut baptizantem solemniter, peccare mortaliter, nisi excusetur ignorantia, aut quia aliter iam facere non potest ob vrgentem necessitatem. Idēque dicendum de consecrāte Venerabile Sacramentum. Ratio est quia in dictis omnibus ipsa collatio Sacramenti est actus ordinis, & consequenter vtraq; causa suprà allata ad supradictam obligationem perfectè concurrit. Nec ab hac sententia vllus dissentit.

Sacerdos peccat mortaliter cōferens Sacramentum in peccato mortali.

35 Sequitur 2. Idem dicendum esse de distribuente in peccato mortali Venerabile Sacramentum, etiam antè consecratum. quia est eadem ratio.

Similiter & is qui distribuit Ven. Sacramento.

ratio. Nam etsi hic non conficiat Sacramentum; tamen realiter Christi corpus & sanguinem dispensat, & quidem exercendo actum ad quem particulariter est consecratus: & consequenter proximè Christi personam (cuius proprium est nos pascere suo corpore & sanguine) in munere augustissimo sustinet. quare vtraque causa ex numeratis in hunc actum conuenit.

Vnde sequitur tertiò, Talem peccare toties quot hostias diuersas distribuit. quia sunt verè distinctæ Sacramenti distributiones, etiamsi statim consequenter fiant. Secùs esset si plures hostias simul vni daret. quia esset vnica distributio.

36 Sequitur quartò, Idem dicendum de sacerdote in necessitate baptizante non solemniter. Quia propriè loquendo vtraque causa etiam in hunc actum concurrit, quia etiam ad hûc actum ritè obeundum propriè sacerdos consecratur & gratiam accipit.

Nec refert quòd hic actus non sit annexus ordini, atque adeò etiam à laico fieri possit. Quia aliud est aliquem actum esse necessariò annexum alicui ordini; aliud per talem ordinem aliquem ad eiusmodi actum consecrari. Quia Subdiaconi per suam ordinationem iure diuino ad aliquod munus in Ecclesia subeundum consecrantur: & tamen nihil faciunt, quod spectato solo iure diuino laicus non posset facere. Confirmatur. Quia spectata præcisè natura & institutione vtriusque Sacramenti, Ordinis scilicet & baptismi (ex quibus præcipuè hæc obligatio spectanda est) sacerdos non magis sua ordinatione consecratur ad baptizandum solemniter, quàm aliter (quia solemnitas est purè iuris Ecclesiastici) atqui dum baptizat solemniter exercet actum ad quem peculiariter est cõsecratus. Ergo etiam dum baptizat non solemniter. Quia sacerdos omnem consecrationem quam habet per ordinationem accipit iure diuino ex institutione & virtute Sacramenti. Quare si spectemus solam rationem, hæc sententia videtur satis certa. Contraria tamen, scilicet talem non peccare mortaliter, ob auctoritatem DD. & præsertim D. Thomæ, qui eam hîc in resp. ad 3. satis clarè docet, etiam est probabilis.

D. Thom.

37 Sequitur quintò, Probabile esse idem dicendum esse de laico baptizante in necessitate. Quia primaria causa obligationis in hunc etiam conuenit. quia est verus minister Sacramenti, & in persona Christi eius merita dispensat. Contrarium tamen videtur probabilius. Primò, quia deest huic causa secunda, quæ, vt ostendi, obligationem in alijs multum auget: nec est satis clarum primam causam per se sufficere, vt tantam obligationem inducat. Quia cùm hic non ex officio, sed ex pura necessitate hoc munus obeat, non videtur tantam in Deum committere irreuerentiam, si minùs dignè illud officium obeat. Quia etsi grauem Regi iniuriam faceret, qui ex officio cùm esset pincerna manibus fœdis fordibus infectis, in eius mensa pretiosissima vina conuiuis misceret: tamen non ita grauis censeretur iniuria, si is qui id faceret, non esset ad hoc designatus ex officio, sed subita necessitate compulsus, etiam eo casu quo posset absolutè

Probabilius est laicum baptizantem in peccato mort. non peccare mortaliter.

priùs manus mundare. Committeret quidem hîc irreuerentiam, ac peccaret in Regem; non tamen ita grauiter, vt mereretur omni statu, & Regis amicitia perpetuò priuari, sicut pincerna mereretur. Et similiter talis laicus committeret graue peccatum veniale, non tamen censendus esset peccasse mortaliter. quia sine aliqua euidenti causa, tam grauis obligatio non est inducenda. Probatur secundò, quia communiter ferè Doctores hoc asserunt, quibus sine necessitate contradicendum non est. quare hæc sententia tuta est in praxi.

38 Sequitur sextò, etsi contrahentes in peccato mortali matrimonium peccent mortaliter, quatenus suscipiunt indignè Sacramentum, non tamen quatenus hoc administrant: quia non sunt ad hoc officium consecrati: atque ita eadem est ratio in hoc casu & præcedenti. Secundò, quia hi non sunt ex primaria intentione, sed quasi ex consequenti ministri Sacramenti. quia primò & per se intendunt inire contractum, cui non est annexum Sacramentum ex natura sua, sed quasi per accidens ex voluntate Christi. quare hoc tantùm consequenter & quasi per accidens intendunt. Vnde collatio Sacramenti & consequenter eius irreuerẽtia est ijs minùs volũtaria, ideoq; minorem irreuerentiã in Sacramentum committunt: sicut minorẽ irreuerentiã in mensam regiã cõmitteret, qui lances ei impositas sciẽter quidẽ, sed tamẽ aliud agẽdo sordidis manibus attingeret, quàm qui eum contactum per se intenderet.

Contrahentes matrimonium in peccato mort. tantum vnum peccatum committũt.

39 Sequitur septimò, Episcopum ac sacerdotem conficientes sacramentalia, v.c. Chrisma, consecrationem templi, calicis, aquæ benedictæ, &c. aut concionatores, aut Diaconum solemniter canentem Euangelium in peccato mortali, seclusò scandalo, non peccare mortaliter. Quia deest hîc primaria causa huius obligationis. quia talis actio non est dispensatio meritorum Christi, aut opus in se tam sanctum, vt sit tam grauis obligatio exercendi illud in gratia. Videtur tamen esse peccatum veniale, idque eò grauius, quo ministerium est excellentius & magis sacrum. quia est aliqua irreuerentia, ministeria tam sacra manentem diaboli mancipium & Deo inimicum obire, præsertim cùm quis vt id ritè decenterque obeat, se Deo consecrarit. Idemque dicendum de sacerdote transferente hostiam sacram de loco in locum, aut eam eleuante dando benedictionem. Quia non est administratio Sacramenti. Colligitur apertè ex *Suarez tom. 3. disp. 72. sect. 4. § Sed obijcies*. Et sequitur potiore ratione ex ijs quę docet, *Vasquez disp. 136. n. 39*. Ex quibus patet non videri probabile quod aliqui asserunt, scilicet, videntem lapsam hostiam consecratam in terra, eamque reuerenter leuando, ac ponendo loco decenti peccare mortaliter, si peccati mortalis sibi conscins sine contritione id faciat. Credo enim talem nullo modo peccare, sed actum honestum facere siue clericus sit, siue laicus in absentia clerici: sicut benè fecisset peccator, qui eùm Christum in hac vita degentem vidisset lapsum, cum reuerentia eum porrecta manu eleuasset, etsi sine contritione id fecisset. Eademque est ratio in nostro casu.

Exercens alias actiones sacras in peccato mort. non peccat mortaliter.

Suarez.

Vasquez.

40 Nota quosdam putare esse peccatum mortale sæpius,

sæpiùs, longoque tempore tales actus exercere in peccato mortali. Sed meliùs *Vasquez disputat.* 136.*numero* 47. id negat. Quia sæpiùs velle peccare venialiter, non efficit peccatum mortale, nisi quando ratione damni illati (vt fit in minutis furtis) aut ex simili causa; multæ paruæ materiæ constituunt vnam magnam: quod hîc non fit. Nam hi actus sunt planè separati inter se, nec relinquunt effectum post se, ratione cuius prior coalescat cum posteriore. Quod autem aliqui dicunt, sæpiùs talia facere in peccato mortali, includere implicitum contemptum: non videtur verum. Nec enim est vlla ratio cur dicamus in eo actu frequentato magis includi virtualem contemptum, quàm in frequentatione mendacii iocosi, aut negligentiæ in repellenda distractione inter orandum.

Vasquez.

41 Contra dicta obiicitur primò capit. vltim. de temporibus ordinationum: vbi cùm Diuus Gregorius dixisset clericos ob occulta adulteria, aut similia crimina, post pœnitentiam non esse impediendos; ne altiores ordines suscipiant, aut in susceptis ministrent, subiungit: *Quòd si non pœnituerint, monendi sunt, & sub interminatione diuini iudicii obtestandi, vt in testimonium suæ damnationis in susceptis etiam Ordinibus non ministrent.* Vbi Pontifex loquitur de omnibus clericis, & videtur dicere eos peccare mortaliter ministrando in peccato mortali in suis Ordinibus.

D.Greg.

Respond. negando Pontificem hoc dicere. Quia aliàs etiam Ostiarii peccarent mortaliter fungendo suo munere in peccato mortali, quod videtur incredibile. Non itaque dicit, tales ministrare in damnationem suam, sed in testimonium damnationis; quia scilicet, cùm ipso suo ministerio profiteantur sanctitatem, & se debere esse sanctos; tamen malè viuunt, & consequenter testantur se dignos esse condemnatione. Sicut dicimus religiosum malè viuentem à suo habitu condemnari. Simili phrasi *Apostolus ad Romanos* 2. docet illos seipsos condemnare, qui faciunt quæ in aliis damnant: quia scilicet ostendunt se dignos esse condemnatione.

Rom.2.

Obiic. secundò, 2.*Regum* 6. Oza morte percutitur, quia tetigerat arcam Domini cùm esset periculum lapsus. Ergo magis meretur mortem qui existens in peccato mortali tangit Venerabile Sacramentum, illud transferendo in alium locum, aut leuando de terra.

2.Reg.6.

Resp. neg. consequ. Quia ille sine sufficiente necessitate faciebat id, quod *Num.* 4.*v.*15. omnibus qui non erant ex filiis Aaron sub pœna mortis prohibetur. In nostro autem casu, nulla est talis prohibitio.

Num.4.

Obiicitur tertiò, Magis obligamur non indignè suscipere Sacramenta, quàm ea non indignè aliis ministrare: Sed conscius sibi peccati mortalis cum nota attritione potest suscipere baptismum & pœnitentiam: Ergo sacerdos existens in peccato mortali poterit ea cum simili dispositione ministrare.

Respond. negando consequ. Quia talis non indignè suscipit Sacramenta, quia suscipit ea cum ea dispositione quam requirunt: nec accepit priùs habitualem gratiam vt Sacramenta dignè suscipiat, sed hæc suscipit vt illam acquirat. Secùs est in sacerdote administrante Sacramenta.

DVBIVM II.

Vtrùm liceat accipere Sacramenta ab eo quem scio in administratione peccaturum?

42 VARIÆ hac de re sunt Doctorum sententiæ. *Diuus Thomas hîc ad secundum*, docet primò, licere accipere Sacramenta à ministro Ecclesiæ existente in peccato, quamdiu toleratur. Secundò, non licere accipere ab eo qui non toleratur; *vt si*, inquit, *degradetur, excommunicetur, aut suspendatur*. Sed vtraque propositio restrictione aliqua indiget. Quare circa primam propositionem aliqui distinguunt inter proprium pastorem, & non pastorem. A primo docent licere Sacramenta eo casu accipere, quia quisque habet ius accipiendi Sacramenta à suo pastore, quo propter alienam malitiam priuari non debet. Secùs aiunt esse de secundo, quia non habemus ius petendi ab eo Sacramenta. Ita *Victoria numero* 30. *Caietan. in responsione ad secundum.* Alii docent licere petere à parato dare, non tamen petere à non parato dare. quia petens hunc inducit ad peccatum, non tamen primum, qui ex propria voluntate peccat; sed nulla ex his distinctionibus generatim satisfacit: vt patebit ex dicendis.

D.Thom.

Victoria.

Caietan.

43 Nota, tripliciter posse quem peccare administrando. primò, solùm quia est in peccato: secundò, quia ob censuram hoc illi prohibitum est. tertiò, quia deest illi necessaria iurisdictio.

CONCLVS. I. In primo casu semper possum petere Sacramentum, etiamsi sciam alterum peccaturum administrando, quando aliqua mea necessitas, aut notabilis vtilitas id exigit, siue sit parochus meus, siue non. Ita *Suarez tomo* 3. *disputat.* 18. *sectione* 2. *& disputat.* 72. *sectione* 4. *in fine, & alii.* Et videtur aperta sententia *Nicolai papæ capit. Sciscitantibus* 15. *quæstione* 8. qui loquens de adultero, generatim ait, ab eo communionem percipiendam, donec iudicio Episcoporum reprobetur.

Ex iusta causa licitè petitur Sacramenta à peccatore.

Suarez.

Nicolaus Papa.

Probatur ratione. Primò, Quia petere à tali Sacramentum, cùm possit id sine vllo peccato conferre, si velit, & ex sola sua malitia sit malè collaturus, tantùm potest esse malum, quatenus fit aliquid quod alteri est futurum occasio peccati; sed quando adest notabilis necessitas siue vtilitas, licet mihi facere rem aliàs licitam, quæ alteri futura sit occasio peccati, vt communiter fatentur Doctores in materia de scandalo. Ergo ob notabilem necessitatem licebit mihi à tali petere Sacramentum.

Probatur secundò, Quia licèt mihi exigere iuramentum ad contractus firmandos ab eo quem scio per falsos Deos iuraturum, nec hoc est cooperari ipsius peccato, sed bono pacto. Ergo similiter petens Sacramentum non communicat operi malo ministri, sed bono Sacramenti. Antecedens probant aliqui ex *Diuo August. epist.*

Licitè petitur iuramentũ à iuraturo per falsos Deos.

D.Aug.

epiſt. 154. ſed tantùm ibi docet licere vti fide & pacto tali iuramento firmatis: quam quæſtionem dicit eſſe diſtinctam ab hac, an liceat petere à tali iuramentum, quam non reſoluit. Ex iis tamen quibus probat primum eſſe licitum, ſequitur etiam ſecundum eſſe licitum. Nam aliàs damnanda eſſet conſuetudo totius Chriſtiani orbis, qui dum fœdus aliquod cū Barbaris init, exigit ab iis iuramentum, quo pacta firmentur.

Probatur tertiò, Quia ſi ob aliquod lucellum temporale poſſum petere mutuum ab vſurario, quem ſcio peccaturum dando, quanto magis ob lucrum ſpirituale poſſum petere Sacramentum à malè miniſtraturo. Nec enim ſum cauſa cur malè miniſtret, cùm poſſit benè adminiſtrare eliciendo contritionem, ſed ſola occaſio. Vnde patet ſufficientem ad hoc cauſam eſſe præceptum Eccleſię, aut magnum aliquod feſtum quo ſoleo communicare, aut indulgentias occurrentes, & ſimilia.

44 Nota tamen primò, Quòd ſi poſſim commodè ab alio ea ſine peccato daturo percipere, me teneri ex charitate id facere. quia teneor euitare alienum peccatum, cùm commodè poſſum. Quòd ſi alter eſſet mihi multò minùs vtilis, eò quòd indoctior, nec poſſet ſatisfacere difficultatibus proponendis, aut ſaltem parum ſecurè, aut notabiliter minùs poſſet me in ſpiritu dirigere, aut eſſet valdè moroſus, &c. non tenerer cum tanto meo incommodo hunc eligere, vt alienum peccatum vitarem.

45 *Debeo præſumere ſacerdotem bene adminiſtraturum Sacramentū quoties non conſtat de contrario.*

Not. ſecundò, Quando non conſtat mihi moraliter ſacerdotem, quem cuperem adire, malè adminiſtraturum Sacramentum, me poſſe imò debere ſupponere eum benè adminiſtraturum. Quiuis enim præſumitur bonus, donec conſtet eſſe malum. Nec ad illud ſufficit, quòd ſciam eum recèns lapſum in peccatum mortale. quia debeo credere elicuiſſe iam contritionem, aut eum antequam conſerat Sacramentum eliciturum: maximè ſi videam eum ſpontè ſe exponentem ad Sacramenta adminiſtranda, niſi noſſem illum iam diu alicuius peccati conſuetudine ſine cura ſalutis teneri. Putant aliqui ſingularem eſſe difficultatem in publico concubinario. Sed ſi quæ olim fuit in hoc Eccleſiæ prohibitio, ea iam conſuetudine vel per Concil. Conſtantienſe abolita eſt: quod ſtatuit, vt nullius, ob cenſuram aliquam eccleſiaſticam, conſuetudinem teneamur vitare etiam in ſacris, niſi nominatim ſit denuntiatus, aut notorius clerici percuſſor. Talis autem prohibitio habebat aliquam rationem cenſuræ. Erat enim quaſi quædam ſuſpenſio, qua tales prohibebantur ſub pœna excommunicationis celebrare diuina officia: vt patet ex *cap. Præter hoc d*. 32. vt docet *Suarez diſput*. 72. *ſect*. 4. *ſub finem*, & *Valentia diſput*. 3. *qu*. 5. *puncto* 3. Vnde ſine ſcrupulo eorum Miſſæ iam audiri poſſunt.

Conc. Conſtantien. — *Suarez.* — *Valentia.*

46 *Ab excommunicatis non toleratis ſolum baptiſmū & pœnitentiā in articulo mortis licitè recipis.*

Conclvs. II. A nominatim excommunicatis, non toleratis, aut notoriis clerici percuſſoribus, non licet vlla vnquam accipere Sacramenta, niſi baptiſmum & pœnitentiam in articulo mortis.

De baptiſmo id docet expreſsè *Diuus Auguſtinus libro* 1. *de baptiſmo contra Donatiſtas cap*. 2. & refertur *cap. Si quem fortè* 24. *quæſtione* 1. De pœnitentia id inſinuat clarè *Tridentin. ſeſsione* 14. *capit*. 7. vbi docet in articulo mortis quoſlibet ſacerdotes poſſe quoſlibet ab omnibus criminibus abſoluere: vt docet *Nauarrus in Enchir. capite* 27 *numero* 272. *Syluest. v. Confeſsio primo, numero* 16. citans Paludanum, Aureolum, Archidiaconum, & alii recentiores. Ratio huius permiſſionis eſt magna eo caſu horum Sacramentorum neceſſitas. Quia etſi ſine iis abſolutè poſſit quis ſaluari per contritionem: tamen difficile eſt hanc elicere, & rarò ſumus ſecuri nos veram elicere.

D. Auguſt. — *Trident.* — *Nauarrus.*

47 Alia autem Sacramenta non poſſe à talibus percipi, probatur. Quia abſolutè Eccleſia nobis prohibet cum his, præcipuè in rebus ſacris, communicare, nec hunc caſum vllibi excipit: ergo vult ſuum præceptum etiam in articulo mortis obligare. Nec horum Sacramentorum eſt tanta neceſſitas, quin id meritò velit. Quidam tamen putant licere à talibus etiam viaticum accipere, probantque ex *capite Quod in te, de pœnitentia*. vbi Pontifex ait, quòd eo caſu quo interdictis licet accipere pœnitentiam in articulo mortis, liceat etiam accipere communionem. Si itaque liceat interdicto morienti accipere communionem, multò magis licebit innocenti eandem accipere à quocumque excommunicato. quia hic ob alienum crimen tanto bono priuari non debet.

48 Sed hoc argumentum vt ſummum probat licere innocenti communionem accipere ab interdicto per generale interdictum; non autem ab interdicto, aut excommunicato nominatim, ſiue non tolerato: tum quia cum his difficiliùs permittitur communicatio in ſacris, tum etiam quia hîc ferè ceſſat ratio alterius permiſſionis, quæ videtur ea ſola eſſe, ne plurimi etiam innocentes qui ſub interdicto quidem ſunt, ſed ei cauſam non dederunt, aut iam ſaltem omnino correcti ſunt, cogantur ſine viatico diſcedere. quod in generali interdicto præſertim vnius prouinciæ neceſſariò ſæpè contingeret, ſi ibidem tempore interdicti morientibus nulla ratione poſſet viaticum dari. quæ ratio ceſſat in alio caſu. Quia rariſſimè poteſt contingere vt inter catholicos moriens non habeat alium à quo poſſit Sacramenta ſuſcipere niſi excommunicatum non toleratum, cùm Prælati non ſoleant Paſtores nominatim excommunicare, niſi alios ſubſtituant, qui eorum officio fungantur. propter rariſſimos autem caſus non fuit neceſſarium generalem legem infringere, niſi in caſu grauiſſimæ neceſſitatis. Morientem autem inter hæreticos non expedit ab iis communionem accipere, ne videatur eorum fidei conſentire. Et hanc ſententiam cum aliis tenet *Auila de cenſuris* 2. *part. c*. 6. *diſputat*. 3. *dub*. 3. *concluſ*. 4. Excipit tamen vnum caſum, quo ſcilicet iam morituro nulla poſſent dari alia Sacramenta quàm communio: quia tunc videtur eſſe maxima neceſſitas, cùm poſſit per eam iuſtificari ſi tantùm ſit attritus. quod non eſt improbabile. certius eſt, quod ait concluſ. 5. in tali caſu, quando alia Sacramenta nequeunt conferri, poſſe ſuſcipi Extremam vnctionem ab ita excommunicato, quia poteſt eſſe extrema huius

Auila.

Sacra-

Sacramenti necessitas, & videtur etiam in hunc finem esse institutum.

49 Conclvs. III. Ab excommunicatis toleratis, si parochi sint, licet subditis petere Sacramenta in casibus prima conclus. numeratis. Ita *Henriquez de Sacramentis capite 30. numero 3.* citans alios. Imò probabile est licere etiam petere ab alio non parocho habente aliàs iurisdictionem: vt docet *Suarez de censuris dis. 11. sectione 4. Sà v. Sacramenta. Candel. aureum de Sacramentis in genere capite 19.* Et insinuat *Victoria de bapt. num. 30.* dum non distinguit inter peccatorem & excommunicatum toleratum. Et colligitur apertè ex bulla Martini quinti, quam recitat *Soto in 4. d. 22. quæstione 1. art. 4.* vbi dicitur, neminem in posterum teneri eiusmodi excommunicatos vitare in administratione aut susceptione Sacramentorum. Ergo nulla prohibitione Ecclesiæ vetamur ab his petere Sacramenta, sed solo præcepto charitatis, ne simus eis occasio peccandi, quod non aliter obligat ne ea peramus ab excommunicatis quàm ab aliis peccatoribus. Confirmatur. quia possum rem mihi valdè vtilem petere à quouis, qui eam sine peccato præstare potest, etiamsi cum peccato præstiturus sit: vt patet ex dictis conclus. 1. Atqui hæc petitio est talis, Ergo, &c. Minor probatur. Quia ita excommunicatus potest priùs quàm conferat Sacramentum conteri, & petere absolutionem, si possit; aut si non possit, proponere eam petere statim atque poterit, & sic licitè conferet Sacramentum. Nam etsi Pontifex sua bulla nullo modo intendat directè eiusmodi excommunicatos subleuare, necessariò tamen & ex accidenti eos subleuat. Cùm enim det aliis veniam ab iis Sacramenta in suam vtilitatem petendi, necessariò debet dare excommunicatis veniam eo casu dandi Sacramenta, aliàs frustra daretur aliis ea venia, qua nunquam licitè possent vti. Quia nemo potest sine peccato petere ab alio id quod sine peccato nequit pręstare. Vnde hęc venia cederet in maius animarum periculum, quod tamen Papa cupit euitare: vt pluribus dicemus agendo de censuris.

Henriquez. Ab excommunicatis toleratis ex iusta causa licitè Sacramenta petis. Suarez. Sà. Candel. aureum. Victoria. Soto.

50 Nec, si iusta causa petendi absit, multum facit ad rem quòd is à quo Sacramentum peto, teneatur vel non teneatur id mihi conferre. quia eius obligatio me nullo modo excusat ab obseruatione legis charitatis, sed sola mea meorumque necessitas: quia cum notabili meo alteriusue damno, non teneor vitare ne alius voluntariè peccet: vt patet in exemplis prima conclus. allatis. par autem mea est necessitas siue is à quo peto sit parochus, siue non. Quod autem aliqui dicunt me ideo posse potiùs petere à parocho quàm ab alio, quia parochus censetur ex se magis paratus ad dandum, ideoque magis censetur sua sponte committere peccatum, quàm à me induci, secùs autem esse in non parocho: non est verum. tum quia vtrumque solùm induco ad actionem quam benè facere potest: vt patet ex dictis conclus. 1. peccatum verò spontè committunt. Tum etiam quia sæpè contingit vt parochus inuitus Sacramentum conferat, & alter sit paratissimus, & ad hoc publicè expositus. Imò rarò potest contingere vt hic inuitus Sacramentum conferat, cùm id negare possit: secùs autem est in parocho.

Aliena obligatio non excusat ab obseruatione legis charitatis.

51 Nota tamen primò, Excommunicatum nulla ratione posse se offerre ad Sacramenta ministranda, & requisitum, si possit, teneri antè petere absolutionem à censura. Item si non possit priùs absolui, teneri remittere petentem ad alium, si quis sit qui eadem satisfactione petenti sit administraturus. Quia non potest Sacramenta administrare nisi rogatus, & quando hoc in notabile petentis commodum cedit. quæ ratio dictis casibus cessat.

Excommunicatus illicitè se offert ad conferenda Sacramenta.

52 Nota secundò, Maiorem requiri rationem vt licitè petam Sacramenta à non parocho, quàm vt à parocho, quia maius habeo ius respectu huius quàm illius; est tamen hic excessus exiguus. Item vt petam à non parato, quàm vt ab eo qui publicè expositus est ad ea conferenda. quia non tam sum huic occasio lapsus, quàm ipse se præcipitat. Demum vt petam à grauibus peccatis obnoxio, quàm vt petam à minori peccatore. & communiter vt petam ab excommunicato, quàm à non excommunicato. quia hi minùs peccaturi sunt, quàm illi. In praxi tamen hæc posteriora non semper possunt facilè distingui, atque ita error in his non facilè erit tam grauis.

53 Not. In his omnibus casibus semper quantùm fieri potest, pusillorum scandalum euitandum, nec vlla ratione committendum, vt ii qui in fide aut imbecilles, aut minùs benè instructi sunt, ex nobis accipiant occasionem contemnendi mysteria fidei, aut censuras Ecclesiæ.

54 Conclvs. IV. Numquam licet petere Sacramentum ab eo qui ob defectum iurisdictionis, aut similem causam, non potest illud licitè administrare, multoque minùs si non potest validè. Patet, quia numquam licet ab aliquo petere quod non potest sine peccato præstare. Atqui tales non possunt sine peccato Sacramentum ministrare. Ergo nec licet hoc ab iis petere. Not. tamen, sæpè contingere, vt ii, qui per se non habent sufficientem iurisdictionem vt Sacramentum certæ personæ possint licitè aut etiam validè administrare, hîc & nunc eam habeant ratione vrgentis necessitatis, aut alterius circumstantiæ: vt patebit in materia de Vener. Sacramento, & Pœnitentia.

Semper illicitè ab alio peto, quod non potest licitè dare.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm Angeli possint Sacramenta administrare?

55 ARticulo septimo docet Angelos non posse esse ministros ordinarios Sacramentorum. quia Sacramenta habent vim suam ex institutione Christi, qui solos homines instituit Sacramentorum ministros: vt patet ex omnibus Scripturis vbi Sacramenta instituuntur, aut ministrorum eorundem fit mentio, atque etiam ex communi vsu & sensu Ecclesiæ.

Docet secundò, posse tamen ex commissione diuina Angelum esse ministrum Sacramenti. Quia sicut Deus suo arbitrio potest per se quacumque ratione voluerit conferre omnem effectum Sacramenti: ita potest quemcumque huius ministrum constituere: vt per se patet. Vnde si bonus Angelus aliquod Sacramentum alicui conferret, habendum omnino esset ratum. quia certum est illum hoc non facturum nisi ex auctoritate Dei. Sic *Nicephorus l. 11. cap. 2.* refert S. Amphilochium per Angelos ordinatum Episcopum. *Nicephorus.*

Quòd si verò diabolus aliquod Sacramentum conferret, nulla ratione esset habendum ratum; nec enim vnquam id Deus ei committet.

56 Not. *D. Thom. in respons. ad 2.* videri insinuare beatos posse esse ordinarios ministros Sacramentorum. quod putant aliqui probabile, si eorum animæ corpus resumerent. Sed contrarium omnino credo dicendum esse, si aut resumant corpus non verè humanum, sed compositum ex aëre, quale angeli solent assumere, quia tunc non erunt veri homines: aut si resumant corpus quidem proprium, sed beatum. Ratio est. quia sicut Sacramenta instituta sunt pro solis hominibus viatoribus: ita etiam eorum ministri instituti sunt soli viatores: atque his solis vbique in Scripturis committitur Sacramentorum administratio. Aliàs enim sequeretur damnatum sacerdotem post resurrectionem posse verè consecrare, & remittere peccata, si offerretur illi apta materia, atque ita retinere veram potestatem in corpus Christi verum & mysticum. Item Episcopum posse ordinare & conferre Spiritum sanctum. quæ omnia videntur absurda. Nec sufficit quòd retineat characterem. quia hic non est necessariò coniunctus cum potestate, quæ eum in hac vita sequitur: aliàs baptizati saltem post resurrectionem essent capaces susceptionis Sacramentorum: atque ita possent ordinari in inferno sacerdotes à damnatis Episcopis; quod non dubito futurum pro vtrorumque in Deum odio in derisionem Dei & Sacramentorum; quę ridicula sunt. *D. Thom.* *Solus homo viator potest esse minister Sacramenti.*

57 Gratis autem dicitur Deum hoc singulari ratione impediturum: longè enim probabilius dicitur Deum iis non concedere eam potestatem, qua vult eos nunquam vti, quàm miraculosè impedire ne concessa vtantur. Reuocari tamen ad statum viatorum retinerent potestatem conferendi Sacramenta, quam antè habebant.

Ad D. Thomam Respondeo, eum hoc hîc non asserere, sed permittere transire. quia non erat necessarium negare ad solutionem argumenti. *D. Thom.*

Nota, quosdam hîc disputare, vtrùm quiuis homines viatores possint quæuis Sacramenta conferre. Sed hoc meliùs explicabimus tractando de singulis, quia in singulis occurrit particularis difficultas.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm intentio ministri requiratur ad perfectionem Sacramenti?

58 ARticulo octauo docet ad valorem Sacramenti in ministro requiri intentionem conficiendi effectum Sacramentalem saltem in causa, scilicet intendendo facere quod Christus instituit, aut quod Ecclesia facit: vt explicat in responsione ad primum. Quia cùm actio Sacramentalis ob varios fines fieri possit, debet per intentionem ad certum restringi.

Nota, responsionem ad secundum esse nonnihil obscuram, & multos torquere. Videtur enim D. Thomas dicere primò, quòd & in paruulis absolutè, & in adultis piè suscipientibus Sacramentum Deus aliquando huius defectum soleat supplere, vt sine Sacramento iis vltimum effectum Sacramenti, scilicet gratiam conferat. Sed Resp. Eum nihil aliud velle quàm adultis, si contriti accedant, aliquando sine Sacramento conferri gratiam ratione contritionis: de paruulis verò nihil affirmare. *D. Thom.*

59 Secundò, videtur dicere Ecclesiæ intentionem sufficere ad valorem Sacramenti, etsi minister alia omnia intendat, modò veram materiam & formam adhibeat, & ita eum intellexerunt *Silu. v. baptismus num. 11. & Adrianus in 4. de baptism. q. 4. § Ad rationes.* Sed hoc est omnino falsum, & contra mentem D. Thomæ: vt patet *ex artic. 10. in corpore, & ad secundum.* *Siluest.* *Adrian.* *D. Thom.*

Resp. itaque eum tantùm velle, ministrum ex eo quod agat nomine Ecclesiæ, omnino censendum eam actionem facere eo sensu & intentione qua Ecclesia eam fieri vult, dummodo exteriùs contrarium non exprimat, eò quòd nulla ratione

tione præsumẽdum sit eum in re tanta velle maligoari, nulla iusta causa suppetente: atque ita nos posse moraliter de valore baptismi esse securus. quod ad solutionem argumenti sufficit. Et quamuis verba D. Thomæ tam hîc quàm quæ habet in *4.d.6. quæst.1.artic.2.* difficulter patiantur bonum sensum: tamen ne tanto Doctori tam absurdam sententiam impingamus, potiùs sensu minùs commodo eius verba sunt explicanda.

Caietan. Not. 2. in responsione ad 3. intentionem habitualem poni pro virtuali, vt benè notat Caiet. & patet ex contextu.

DVBIVM I.

Quæ intentio requiratur in conferente ad valorem Sacramenti?

60 NOt. primò, Hanc difficultatem non versari circa qualitatem intentionis, de qua agemus dubio sequenti, sed circa eius obiectum. Petitur enim, quid debeat intendere facere, qui confert Sacramentum.

Minister Sacramenti potest tria intendere. Not. secundò, Nos tria posse intendere in collatione Sacramenti. Primò, facere exteriorem illum actum, v. c. perfundere aliquem aqua, & pronuntiare formam baptismi, nulla ratione intendendo Sacramentum. Secundò, intendendo vlteriùs conferre Sacramentum, saltem implicitè, quatenus intendimus facere quod Ecclesia vera facit, qualiscumq; demum illa sit: siue quod Christus instituit: vel quod Christiani faciunt; aut quod vidimus talem Episcopum catholicum facientem. quæ virtute idem sunt. Tertiò, intendendo vlteriùs conferre gratiam, siue effectum Sacramenti.

61 Hæretici nostri temporis putant sufficere primam intentionem. fundamentũ eorum est, quia putant Sacramenta non habere alium vsum, quã vt excitent fidem: quacumque autem intentione fiant, possunt excitare fidem. Sed hunc errorem satis refutaui quæstione 62. Alio verò fundamento idem sentit *Catharin. opusculo de intentione ministri*; eòque inclinat *Siluester verb. Baptism. 3. numer.* 21. & alii. Mouentur primò auctoritate D. Thomæ. Sed suprà ostendi aliter ipsius verba esse interpretanda. Secundò auctoritate *Diui Augustini*, qui *li. 7. de baptism. contra Donatistas*, videtur multum huic sententiæ fauere. Tertiò, Quia sicut non decuit Sacramenta pendere à bonitate Ministri, quia aliàs semper essemus incerti de eorum effectu: ita non decet ea pendere ab eius intentione, quia non magis potest nobis de hac constare, quàm de illa. Quartò, Quia aliàs posset quis damnari propter alienam malitiam: quia scilicet minister nollet habere rectam intentionem, atque ita suscipiens Sacramentum non iustificaretur. Quintò, Quia distribuens communionem quacumque intentione id faciat verum confert Sacramentum: ergo idem dicendum de aliis Sacramentis. Sextò, Quia Sacramenta operantur per modum causæ naturalis, ita vt quantumuis Minister intendat non conferre gratiam, si tamen conferat Sacramentum, verè conferat gratiam: ergo similiter quoties ponet externam materiam & formam Sacramenti, verè ponet ipsum Sacramentum quacumque intentione id faciat: quia in his consistit essentia Sacramenti. Alii verò sentiunt, ministrum debere etiam intendere conferre ipsum effectum Sacramenti: sed hoc non intelligunt de explicita intentione effectus, qua hic in se intenditur, sed de implicita, qua intenditur in causa: quod fit quoties quis intendit conferre Sacramentum. atque ita reipsa non differunt à sententia quam sequemur.

Catharin. Siluest. *D. Aug.*

62 CONCLVS. I. Necessariò dicendum est ad valorem Sacramenti requiri secundam intentionem. Ita expressè *Florentin. in decreto de Armenis, & Trident. sess. 7. can. 11.* vbi ait: *Si quis dixerit, in ministris dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia; anathema sit.* Vbi loquitur non de intentione solùm exterioris illius actus, quem Ecclesia etiam facit, sed de intentione immediati ipsius finis, quem Ecclesia intendit, scilicet conferendi Sacramentum; siue de intentione faciendi hunc actum ea ratione, qua eum facit Ecclesia. Damnat enim hæreticos, qui primam etiam intentionem requirunt. Et *sess. 14. can. 9.* definit sacerdotem ioco absoluentem nihil agere, qui tamen habet intentionem pronuntiandi illa verba.

Intentio requisita in ministro. Florent. Trident.

63 Probatur ratione. Primò, Quia conferens Sacramentum necessariò agit vt minister Christi, vt docet Apostolus *1. ad Corinth. 4. v. 1.* Vnde Christus dicitur in omni baptismo baptizare *Ioann. 1. v. 33. Ille est qui baptizat.* Et *cap. 4. initio* dicitur baptizare non per se, sed per discipulos. Nemo autem agit vt minister alterius, nisi intendat agere quod alter instituit, & quidem ea ratione qua fieri instituit. Hinc si mittam procuratorem vt emat mihi equum & ille emat eum sibi, intendens eum sibi seruare, etsi externum actum præceptum faciat, nullo tamen modo eum facit vt minister meus. Atqui Christus instituens Sacramenta iussit externam actionem fieri non quacumque ratione, sed vt cæremoniam sacram: ergo qui non intendit eam perficere vt talem, non agit vt minister Christi. Confirmatur. quia ministris Sacramentorum non est tantùm commissa nuda executio talis actionis sicut nuntio deferenti literas, sed cum aliqua auctoritate & potestate, sicut dispensatoribus mysteriorum Dei. vt habetur *1. Corinth. 4.* & iudicibus delegatis, vt ex *Ioann. 20.* clarè docet *Tridentin. sessione 14. capite 6. & can. 9.* Atqui actio iudicis nulla est nisi intendat agere iudicialiter. Similiter etiam actio dispensatoris nulla est nisi intendat verè aliquid conferre, v. c. si is cui commissi sunt mille aurei dispensandi in varios pauperes, daret alicui decem, ea tantùm intentione vt eos paulùm seruaret, seu non intendens transferre dominium, alter nihil acquireret: Ergo similiter fit in Sacramentis, per quæ, vt ostendi qu. 62. a. 4. merita Christi dispensantur.

1. Cor. 4. Ioan. 1. *Nemo agit vt minister alterius nisi hoc intẽdat.* *1. Cor. 4. Ioan 20. Trident.*

64 Probatur secundò, Quia ex alia sententia sequuntur grauissima incommoda. Primò, Consuetum ex deuotione in omnibus suis actionibus dicere, Ego hoc facio in nomine Patris, &c. si hæc dicens ablueret sordes infantis, verè baptizare.

2. Si quis sacerdos tempore mensæ legeret aliquid in quo habentur verba consecrationis, consecraturum omnem panem mensæ.

3. Si quis emens mancipium dicat, accipio te in meam, subintelligens seruam, & illa annueret, fore matrimonium. quæ sunt absurdissima.

Ex quibus patet, alteram sententiam non posse sine errore in fide iam defendi, quia apertè repugnat supradictis Concilijs, & apertè rationi in Scripturis fundatæ.

65 *Mala intentio duplex.* Nota, dupliciter posse contingere vt Sacramenti minister habeat malam intentionem. Primò, vt nullo modo intendat conferre Sacramentum, aut facere quod Christus instituit, aut catholici faciunt, sed tantùm iocandi, eaque repræsentandi, aut irridendi causa. Secundò, vt habeat quidem veram intentionem faciendi quod Ecclesia facit, ita tamen vt totam actionem referat in vlteriorem finem, v. g. ad accipiendam pecuniam, vel etiam iocum & lusum. Primus nihil agit. Secundus etsi peccet, verum tamen confert Sacramentum. Et sic olim validè baptizauit inter ludendum Diuus Athanasius adhuc puer; quia, vt postea interrogatus confessus est, intendebat facere quod videat Episcopum facientem. Similiter multi docent fuisse verum baptismum, quem S. Genesius adhuc mimus in scena accepit, vt habetur in martyrologio, 25. Augusti, eò quòd tam ipse quàm conferentes intenderent verè facere quod sciebant Christianos facere, etsi id totum ad iocum & risum referrent.

Genesius nō fuit verè baptizatus. Sed difficile est hoc credere. Videntur enim illi nihil aliud intendisse quàm hæc risus causa repræsentasse. Quis enim credat eos voluisse Christiana Sacramenta suscipere aut conferre? quod tamen fuisset necessarium, vt facere intenderent quod facit Ecclesia. Et quamuis hoc voluissent, nihilominus fatendum esset, præter ordinem consuetum Genesio collatam esse gratiam, non tam vi Sacramenti (quod quantumuis sit validum non confert gratiam omnino positiuè indispositio, qualis erat Genesius) sed ex singulari Dei beneficio. Quare potiùs credendum est, Christum sicut olim præuenit Paulum se persequentem, ita Genesium sua Sacramenta irridentem cælesti gratia præuenisse, qua vterque illustratus ad gratiam se per contritionem disposuerit, quam deinde ille baptismo aquæ, hic sanguinis auxerit.

66 *D. Aug.* Ex his potest responderi ad auctoritatem *D. Augustini* qui *l. 7. de baptism. cap. 53.* videtur sentire baptismum ioco collatum esse validum: sed hoc non sentit, quia potest intelligi secundùm 2 modum ex duobus relatis, quo casu verus erit baptismus. quia D. Augustinus ibi nihil dicit, quod cogit nos eum intelligere loqui de casu primo modo explicato. Adde, etsi de hoc casu loqueretur, nihil tamen contra nos probaret, quia toto illo capite tantùm inquirendo & dubitando loquitur, nihilque absolutè resoluit, sed dicit rem per reuelationem, aut generale concilium determinandam esse, quod iam duo Concilia fecerunt. atque ita patet solutio ad secundum argumentum pro prima sententia.

67 Ad tertium, nego assumptum. Nam etsi non deceat valorem Sacramenti pendere à bonitate aut fide ministri, ne de eo semper simus incerti: alia tamen est ratio de intentione; quia sæpè occurrit causa dubitandi de illis, cùm innumeri vbique occurrant & mali & etiam hæretici vel athei: rarò autem contingit quemquam tam malum esse, vt nolit intendere veritatem baptismi, cùm hoc illi facillimum sit, nec possit contrarium illi prodesse. Quare quamdiu contrarium non constat ex aliquibus signis, possumus de ministri intentione esse moraliter certi & securi: quod debet nobis (sicut in omnibus alijs humanis actibus) sufficere. Quòd si tamen esset ratio dubitandi, eò quòd minister esset omnino perfidus, & inimicus admodum omni pietati, aut totus familiaris & deuotus diabolo, aut dedisset aliqua signa peruersæ intentionis; tunc sub conditione posset baptismus repeti. *Possumus de sufficiente ministri intentione esse securi, do nec de contrario constet.*

68 Ad quartum, nego conseq. Quia talis damnabitur eo casu ob proprium peccatum actuale, aut originale: Malitia autem ministri tantùm erit ei occasio & quasi causa per accidens damnationis, quatenus non vult remouere prohibens: sed idem accidit quando quis paruulum non vult baptizare, aut impedit volentem; nec illud est magis absurdum quàm hoc. Quare quamuis ob malitiam ministri possint grauia nasci incommoda, vt si quis ob defectum intentionis non baptizetur, ideoque postea inualidè ordinetur sacerdos, aut etiam Episcopus, & consequenter plurima Sacramenta cum magno suscipientium damno reddantur inualida: ideo tamen non debuit Christus ita sua Sacramenta instituere, vt omnino inscius & nihil cogitaos ea posset conferre ob rationes dictas. Quia illa rarissima sunt, eademq; incommoda sequi possunt ex eo quòd minister inscijs astantibus inualidè baptizet ob defectum formæ aut materiæ: quod si quis vellet, facilè faceret, præsertim quando astantes rudes sunt. Et tamen ideo non est dicendum, Deum tunc per se conferre ipsum Sacramentum, aut omnes eius effectus. Nec enim Deus ob raros aliquos casus debebat ordinem suæ prouidentiæ immutare; aut Sacramenta ita instituere, vt umquam possent irritè conferri. Sicut ne innumeri infantes ob defectum baptismi damnentur, non debuit mutare generalem legem *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum.*

69 Ad quintum, nego consequentiam. Quia sicut hoc Sacramentum eò quòd consistat in re permanenti, non pendet in suo esse ab actione conferentis, sed consecrantis, ita nec etiam pendet ab illius, sed ab huius solius intentione. Secùs est in alijs Sacramentis, quæ in actione consistunt, & conficiuntur à conferente, ideoque ab eius intentione dependent.

Ad sextum Resp. Effectum Sacramenti nunquam conferri nisi minister eum saltem implicitè intendat, quod facit hoc ipso quo absolutè intendit conficere Sacramentum. Et similiter non ponitur Sacramentum nisi id minister implicitè saltem intendat. ad quod non sufficit eum velle ponere externam materiam & formam, nisi hoc intendat facere eo modo quo Christus instituit. Quia ratio Sacramenti non consistit in iis nudè sumptis (quia aliàs laicus posset consecrare V. Sacramentum, non minùs quàm sacerdotes,

ſi vteretur legitima forma & materia) ſed prout habent rationem cæremoniæ ſacræ, ad quod requiritur vt fiant à legitimo miniſtro cum debita intentione.

70 CONCLVS. II. Nec eſt neceſſarium vt miniſter explicitè intendat conferre effectum Sacramenti, vt patet tum ex Trid. & Florent. ſuprà citatis, quæ ſolùm requirunt intentionem in prima concluſ. poſitam: tum quia aliàs hæretici noſtri temporis non baptizarent, quia non intendunt explicitè conferre gratiam, cùm id negent fieri: imò communiter plebeij ac rudes homines, qui neſciunt per Sacramētum conferri gratiam, inualidè baptizarent, ac contraherent matrimonium, quod falſum eſt. Nec etiam ſemper ſufficit ad valorem Sacramenti, miniſtrum explicitè intendere per hunc actum externum conferre gratiam; vt patet in eo qui explicitè nollet facere quod Chriſtus inſtituit, ſed vellet ſua authoritate per talem actum conferre gratiam & characterem: qui ſine dubio nihil efficeret.

Trident. Florent.

DVBIVM II.

Qualis intentio requiratur ad valorem Sacramenti?

71 NOt. primò, Intentionem poſſe eſſe duplicem, ſcilicet conditionatam, aut abſolutam; & hanc iterum quadruplicem.

Prima eſt actualis, quæ non tantùm eſt quando actu reflecto ſuper intentionem meam, ſed quoties actu cogitans quid agam volens Sacramentum adminiſtro. Nec eſt vllum dubium quin hæc intentio ſufficiat, & ſit optima.

Secunda eſt virtualis, ſic dicta quòd actu tranſeat, & virtute maneat ratione impreſſionis in imaginatiua relicta ex primo propoſito quo quis humano modo ad agendum ſe applicuit, qua excitatur potentia motiua vt actus initio propoſitos (qui primum actum immediatè ſequuntur, aut cum eo ſaltem mediatè connexi ſunt) perficiat, homine interim alia omnia cogitante, donec actu aliquo contrario interturbetur. v. e. incipit quis ſactum intendens celebrare, & poſtea totum ſacrum omnino diſtractus ordine ſuo perficit, in qua ſerie omnes actiones à prima illa intentione verè ſecundùm modum agendi humanum procedunt ratione imaginationis quam prima illa voluntas applicauit, & quæ ratione habitus acquiſiti dirigit externos actus, etiam cùm diſtracti id vix vel etiam nullo modo aduertimus. Quod vel inde patet, quia ſi ſemel imaginatio turbetur, vel omnino aliò trahatur, ceſſat etiam actio exterior, & ad eam proſequendam noua intentione opus eſt. Et hæc etiam intentio ex omnium Doctorum ſententia eſt ſufficiens. Quia aliàs ſæpè contingeret Sacramenta eſſe irrita, præſertim conſecrationem Vener. Sacramenti. Quia ſæpè contingit ea conficientem diſtrahi vel ex negligentia, vel ex imbecillitate. Et ratio eſt, quia hæc intentio omnino ſufficit vt humano modo quis dicatur agere: vt patet in omnibus actionibus humanis, quarum plurimas diſtracti facimus, quas tamen verè liberè & humano modo dicimur agere. Aliqui hanc intentionem vocant habitualem, vt D. Thom. hìc ad 3. ſed meliùs dicitur virtualis.

Intentio virtualis quid ſit.

D. Thom.

72 Tertia eſt habitualis, quæ ſui frequentatione in habitum verſa eſt; ita vt homo nihil minùs cogitans, aut etiam dormiens, aut omnino ratione deſtitutus, ſe ad aliquid agendum, v. e. ad agitandos digitos, fricandam barbam, &c. applicet. Aliter item tunc dicitur quis habere voluntatem habitualem, quando habuit priùs voluntatem aliquid faciendi, quam nunquā reuocauit. Nam voluntas ſemel habita, cenſetur habitualiter remanere donec reuocetur. Quare ſi talis poſtea dormiens vel amens illud faciat, dicitur ea actio ei habitualiter voluntaria.

Intentio habitualis.

Quarta eſt interpretatiua, quando quis aliquid vult tantùm in cauſa: vt qui ſponte ſe inebriat omnino credens ſe ebrium pugnaturum, aut iniurias, hæc erunt ei interpretatiuè, ſiue, vt alij loquuntur, indirectè voluntaria.

Intentio interpretatiua.

Not. 2. Intentionem conditionatam poſſe fieri ſub conditione neceſſaria vel contingenti, eaque præterita, præſenti, vel futura.

73 CONCLVS. I. Si intentio habitualis, aut etiam interpretatiua ſumantur prout hîc eas definiuimus, ſiue prout diſtinguuntur à virtuali, neutra ſufficit ad Sacramentum validè conferendum. Eſt communis, & ratio eſt, quia cùm (vt oſtendi ſuprà) miniſtratio Sacramentorum ſit vera diſpenſatio myſteriorum Dei, ſicut ex natura ſua, vt conuenienter fiat, requirit vt fiat à natura rationali: ita etiam requirit vt fiat rationali modo, ſiue per actionem rationalem. Quia aliàs nulla eſſet ratio cur ex natura ſua poſtularet magis fieri ab homine quàm à bruto. Sicut igitur propriè dicta diſpenſatio non poteſt propriè & conuenienter fieri à creatura irrationali; ita nec per actum irrationalem. Nullus autem actus ſolùm habitualiter vel interpretatiuè voluntarius eſt in ſe propriè humanus ac rationalis.

Diſpenſatio non fit niſi per actum rationalem.

74 Hinc ſequitur, etſi aliquis ſacerdos ſciens ſe quando ebrius eſt, ſolere obuium panem conſecrare, ea intentione ſe omnino inebriaret, ac obuio loco panem poneret, vt ebrius eum conſecraret, & poſtea omnino ebrius ſuper eum formam conſecrationis proferret, nihil effectutum: quia hæc actio tantùm eſſet voluntaria in ſua cauſa, non autem in ſe niſi per modum obiecti, nec propriè dicenda eſſet voluntaria ſed volita. quare etiam non eſſet verè humana. Quia ad hoc requiritur vt actio ſit in ſe voluntaria per modum actus eliciti, ſiue vt eliciatur à potentia hîc & nunc humano modo agente, qualis non eſt voluntas omnino ebrij, quia hic agit potiùs brutali modo quàm humano. Confirm. Quia aliàs actio facta immediatè à bruto poſſet dici humana, quia poteſt hæc mihi eſſe voluntaria in cauſa, atque etiam in ſe per modum obiecti: vt ſi canis me ad hoc eum inſtigante aliquem morderet.

Ebrius nequit conſecrare.

75 Dices primò, Voluntas habitualis ſufficit vt aliquis etiam deſtitutus ſenſibus ſuſcipiat validè aliqua Sacramenta: ergo ſufficiet, vt validè ea conferat. Reſpond. negando conſequ. Primò, Quia ſuſcipiens Sacramenta habet ſe paſſiuè, conferens verò actiuè: maior autem requiritur perfectio in agente quàm in patiente. Vnde etiam

Perfectior requiritur intentio in conferente Sacramenta, quàm in ſuſcipiente.

etiam infans ac perpetuò amens potest aliqua Sacramenta (quæ tamen ei nulla ratione sunt voluntaria) validè suscipere, nulla tamen potest conferre. Secundò, Quia etsi sapientem sæpè deceat sua bona dispensare in amentes, numquam tamen eum decet eadem dispensare per amentes: nec vllo modo cogitandum est Christum hoc voluisse fieri.

76 Dices secundò, Possum hodie efficaciter applicare alicui sacrificium quod cras celebrabo, manebitque ei applicatum etsi de illo nihil ampliùs cogitem, modò oon habeam voluntatem contrariam ante celebrationem. Ergo possum similiter iam efficaciter velle vt pronuntiatio formæ coosecrationis præsente paoe cras à me futura habeat suum effectum, etiamsi dum illam pronuntio non habeam intentionem consecraodi, sed ex alia occasiooe id faciam. *Resp.* negando consequ. quia vt aotecedens verum sit (quod videbimus in materia de sacrificio) volũtas illa non debet me mouere ad aliquid vlteriùs operandum, sed solùm mouere diuinam voluntatem, vt statim ac sacrificium fiat eius fructum alteri applicet. Secùs est de coofectione Sacramenti, quam libera mea voluntas physicè debet causare applicando poteotiam motiuam ad actum externum operandum.

77 CONCLVS. II. Cooferens Sacramentum sub conditione præterita vel præsenti, si conditio verè à parte rei sit posita, validè confeTet, siue cõditio sit contingens, siue necessaria. Si non sit posita nihil aget. Est communis. Prior pars patet ex *cap. 2. de baptismo*, vbi iubemur sub conditione baptizare eos, de quibus dubitamus an baptizari sint. quod fieri non posset, nisi talis baptismos posset esse validus. Ratio est quia intentio cooditionata posita conditione transit in absolutam, eique æquiualet. Secunda pars patet. quia in tali casu absolutè deest intentio baptizandi.

78 CONCL. III. Consecrans, vel aliud Sacramentum (excepto matrimonio) conferens sub conditione de futuro contingenti (v. c. dicens: Ego te absoluo si cras ablata restituas) inualidè id facit. Est communis. Ratio est, quia eo casu neque Sacrameotum potest poni in esse dum poonuntur eius materia & forma, quia minister ooo intendit illud conficere pro eo tempore, neque etiam postea; quia iotelligi nequit tunc Sacramentum incipere esse, siue habere rationem Sacramenti, quando iam materia & forma eius omoino esse desierunt, cùm tota essentia Sacramenti in iis consistat.

79 Dices, Cùm Sacramentum sit ens morale, vt dicatur esse, non est opus vt eius materia & forma sint physicè, sed sufficit vt sint secundùm æstimationem moralem, ita vt antè sint posita, & adhuc censeantur durare: sicut censetur confessio ante aliquot dies facta, dum datur absolutio, adhuc durare, & ab hac informari, cùm physicè nullo modo sit, vt potest contingere si pœnitens interim in amentiam inciderit. Sicut igitur minister differendo formam potest efficere vt materia quæ iam physicè esse desiit, aliquamdiu moraliter maneat quasi informis, & postea incipiat informari: quare non potest similiter efficere vt materia & forma iam posita in esse aliquamdiu pòst incipiant se mutuo informare?

Resp. Dicta Sacramenta nullo modo posse dici tuoc verè esse, aut incipere habere rationem Sacramenti, cùm nihil eorum physicè est: nec vllo modo esse in ministri potestate suspeodere aut esse, aut significationem, aut vim Sacraméti, postquam iam forma & materia integrè posita sunt. Ratio est, quia totum esse Sacramenti consistit præcisè in eius materia & forma ac significatione, quibus positis oecessariò ponitur ipsum Sacramentum. Quia autem materia & forma habent omoem sacramentalem significationem à sola institutione Christi, & non à voluntate ministri, sequitur nullo modo esse in potestate ministri efficere, vt pro suo arbitrio materia & forma aut aliud significent quàm Christus instituit, aut vt hoc alio modo significẽt: aut vt suam significationẽ modò habeant, modò nõ habeãt, aut modò citiùs modò seriùs habeant, oisi quatenus est in eius potestate materiam & formam cum legitima intentione ponere, aut non ponere: vel citiùs aut seriùs ea ponere; quia non potest vllo modo essentiam Sacramenti mutare. Statim autem atq; materia & forma ex legitima intentione integrè positæ sunt, necessariò ex institutiune Christi perfectam suam significationẽ habent, quia hanc minister nec suspendere oec immutare potest, & consequenter (nisi sit impedimentum ex parte suscipientis) ponitur tota esseotia Sacramenti. quia hæc consistit in sola materia & forma cum legitima intentione à legitimo mioistro positis. Sicut igitur in dictis Sacramentis intenno conferentis nullo modo potest efficere vt positio materiæ & formæ pendeat à futura conditione, ita vt hac postea posita verum sit ministrum, v. c. perfudisse Petrum aqua, & pronuntiasse formam baptismi: & contrà hoc sit falsum illa non posita: sic non potest efficere vt ipsum esse Sacramenti maneat suspensum. Si enim dum ponerentur materia & forma, adfuit legitima intentio, statim illis positis necessariò ponitur ipsum Sacramentum: aut si non statim ponatur, sequitur intentionem oon fuisse legitimam (quia quò minùs illa statim habeant perfectam significationem ac rationem Sacramenti, nihil potest fingi deesse nisi legitima intentio) & consequenter numquam ponetur: quia ad eius essentiam est necessarium vt adsit legitima intentio dum eius materia & forma ponuntur. Ex quibus patet, esse quidem in potestate mioistri ipsius Sacramenti efficere, vt vna pars iam posita maneat quasi aliquamdiu suspensa antè quàm habeat perfectum esse Sacramenti, quia potest nonnihil exspectare antequam ponat alteram partem, sine qua prior non potest habere rationem Sacramenti. quando tamen vtraque pars est posita, nullo modo potest vlteriùs esse Sacramenti suspendere; quia nihil ampliùs est in ipsius potestate, à quo esse Sacramenti pendeat.

80 *Minister nequit suspendere aut esse aut vim Sacramenti.*

81 Nota, multos dicere, conferentem Sacramentum sub conditione, quam scit necessariò futuram, validè id conferre: quia, vt aiunt, quod scitur necessariò futurũ, habetur pro præsẽti: atq; ita idem

idem est ac si conferret sub conditione præsenti. Sed si propriè loquamur, hæc non sunt vera: quia strictè loquendo is solùm vult aliquid esse sub conditione futura, qui vult ipsius esse pendere à conditione futura, & consequenter, non vult ipsam rem perfectè poni in esse nisi posita iam conditione. Hinc si dicam: *Do tibi hunc librum si sol cras oriatur*, in rigore hic liber non erit tuus ante ortum diei crastini. Et similiter dicens, *Ego te baptizo si sol cras oriatur*, secundùm rigorem verborum intendit suspendere esse ipsius Sacramenti in diem crastinum, & consequenter inualidè baptizat, quia vt iam ostendi, Sacramentum necessariò debet poni, dum forma & materia ponuntur, vel nunquam ponetur. Secundùm communem tamen vsum aliquid alteri conferens, vel cum eo contrahens sub tali conditione, censetur rem statim velle sortiri effectum, & non tam addere hanc conditionem vt effectum suspendat, quàm vt suam intentionem certiùs exprimat: ita vt dicta propositio idem sit cum hac: *tam certò te iam baptizo, quàm est certum solem oriturum*. Sed talis intentio non est propriè condinonata.

82 Matrimoniū potest contrahi sub conditione futura.

Dixi *excepto matrimonio*; quia alia io hoc est ratio. Nam cùm sit verus contractus, etiam sequitur rationem contractus, & sicut alius contractus potest iniri sub condinone de futuro contingenti, à qua in esse suo pendeat, quaque posita statim habeat esse completum ac rationem veri contractus: vt patet ex lege *Potior* ff. *qui potiores in pignore*, & quondiano vsu: sic etiam matrimonium. Est enim eadem ratio; nec Christus huius contractus naturam mutauit, sed ad esse Sacramenti eleuauit: vt pluribus dicemus in tractatu de matrimonio disput. 29. nu. 13. Ratio diuersitatis est, quia materia & forma huius Sacramenti non sunt solæ actiones aliquę externę, sed propriè sunt internus consensus exteriùs expressus. Qui autem in rem aliquam consentit sub conditione de futuro contingenti, eius consensus non habet perfectum esse, aut perfectam rationem absoluti consensus, sed manet quodammodo suspensus & indifferens vt fit vel non sit verus ac absolutus consensus, donec conditio impleatur, eaque impleta, nisi antè fuerit reuocatus, statim fit absolutus & perfectus. Non quòd aliquid physicum ei necessariò accedat (potest enim hoc fieri, etsi dormiat is qui consensit dum impletur conditio) sed quia perficitur in esse morali, à quo habet vim obligandi, & rationem consensus absoluti & sufficientis ad constituendum contractum.

Consensus conditionatus manet suspensus.

83 Vnde sequitur, sicut matrimonium est essentialiter contractus: ita etiam internum consensum secundùm illud esse quod essentialiter io eo requiritur vt constituat perfectum contractum, esse partem essentialem Sacramenti matrimonii. Et consequenter sicut potest ipse consensus pendere à conditione futura, ita vt non censeatur integrè positus nisi hæc sit posita: ita etiam ipsum Sacramentum. Quia Sacramentum inchoatum manet semper pendens & in fieri donec eius materia & forma perfectè & integrè ponantur. Vnde ablutio præcedens formam baptismi semper est pendens & indifferens vt actu constituat Sacramentum, aut non constituat, donec vltima syllaba formæ perfectè pronuntiata sit. Quare si possem efficere vt positio materiæ aut formæ baptismi penderet à conditione futura, & donec hæc ponetetur, ablutio v.c. esset semper quasi in fieri, ita vt illa posita, verè posset dici posita ablutio, & non antè; & deficiente conditione ablutio verè non esset posita: possem etiā validè baptizare sub conditione futura. sed quia illud est impossibile, etiam hoc est impossibile. Contrà, quia consensus, vt est pars essentialis Sacramenti matrimonii, potest pendere à futura conditione; etiam ipsum Sacramentum ab ea pendere potest.

Sacramentū inchoatum manet semper pendens donec integrè ponatur.

84 Sunt quædam obiectiones contra ea quæ dixi de matrimonio, sed eas soluemus dum suo loco ostendemus matrimonium per verba de præsenti sub conditione futura contractum, statim hac posita habere rationem veri matrimonii, quod iam propriè nō contendimus, sed tantùm volumus ostendere ei quà Sacramento præcisè non repugnare ita à futura conditione pendere, etsi aliis Sacramentis ob particulares rationes repugnet.

85 Cur materia & forma matrimonii sint magis subiecta Ecclesiæ, quàm aliorum Sacramentorum.

Hinc etiam patet, Quare Ecclesia potuerit efficere vt matrimonium sine debita solemnitate, sine præsentia parochi & testium celebratum sit inualidum, cùm non possit efficere vt ad alia Sacramenta requiratur aliqua solemnitas sine qua inualidè conferantur. Ratio enim est, quia aliorū Sacramentorum forma & materia essentialiter totæ consistūt in physica entitate alicuius rei vel actionis, & significatione tam illa quam ex communi vsu habent verba formæ, quàm illa quam ex institutione Christi habet integrum Sacramētum, cum aliquo respectu ad liberam intentionem eius qui ponit materiam & formam: quorum Ecclesia nihil potest propriè mutare. Nec enim potest efficere vt ablutio non sit ablutio, aut verba formę, aut etiam totum Sacramentum non habeant talem significationem: quia hoc pendet à communi vsu, & institutione Christi. Nec etiam potest efficere vt minister non ponat hæc liberè. Secùs est in matrimonio: quia consensus ad eius essentiam requisitus cùm includat aliquid spectans ad mores & rationem politicam, nimirum vim obligandi, in hoc pendet ab Ecclesia, quæ potest sua lege efficere vt hanc vim non habeat nisi posita certa conditione, & consequenter vt non possit esse pars Sacramenti matrimonii.

86 Et hæc quidem videntur satis clara in reliquis Sacramentis excepta confessione, in qua videtur particularis esse difficultas. Primò, Quia actus interni pœnitentis sunt etiam pars huius Sacramenti. Secundò, Quia absolutio datur per modum sententiæ iudicialis, quæ potest ferri sub conditione de futuro contingenti. Validè enim quis absoluitur ab excommunicatione, si intra certos dies restituat iniustè acquisita: cur non etiam à peccatis possit simili modo validè absolui?

Absolutio nequit dari sub conditione futura.

Sed omnino dicendum est, hoc Sacramentum non posse conferri sub conditione futura contingenti. Quia partes eius essentiales non possunt poni sub conditione de futuro contingenti: quia neque actus pœnitentis possunt ita poni. Nam dolor de peccatis & propositum ab iis abstinendi

rinendi debent esse absoluta: ridiculum enim esset, petentem veniam de peccatis dicere, Ego doleo de peccatis, & propono me emendare, si ampliùs non fuero tentatus, &c. quia tunc non esset præsens dolor de peccatis, sed sub conditione futurus, & potiùs præsens complacentia in peccatis. & sicut esset propositum emendandi se sub conditione: ita virtualiter esset simile propositum se non emendandi, & consequenter sub conditione peccandi. Vnde patet responsio ad 1.

87 De absolutione etiam patet: quia hæc consistit intrinsecè in sola externa pronuntiatione verborum liberè facta cum respectu ad intentionem faciendi quod Christus instituit, non secùs quàm forma baptismi, & consequenter nō magis quàm hæc potest ferri sub futura conditione. Vnde patet magnum esse discrimen inter hanc absolutionem, & eam quæ fertur in foro externo, à censuris & similibus. Quia hæc omnem vim suam habet à voluntate absoluentis, & in hac præcipuè consistit: exterior autem pronuntiatio verborum, aut simile signum externum tantùm requiritur vt voluntas interior possit humano modo cognosci. Nam per se loquendo Iudex posset per solum actum internum absoluere, si hic secundùm se posset hominibus cognosci. Secùs est, vt dixi, in absolutione sacramentali, quæ tota consistit in verbis externis, & totam vim suam habet ex institutione Christi; ex quo patet solutio ad secundum. Adde, id quod sumitur, non esse generatim verum etiam in foro externo. Nam Iudices inferiores sæpè tenentur absoluere secundùm certam formam iis præscriptam, sine qua absolutio nulla est. Confessarius autem est Iudex delegatus à Christo, & habet certam formam ab eo præscriptam: vt est communis DD. & Ecclesiæ sensus, à qua si recesserit, nihil agit.

Differentia inter absolutionem sacramentalem & alias.

88 Concl. IV. Absoluens sub hac conditione Si Deus te nouit ctas restiturum ablata (idē est de reliquis quinque Sacramentis) inualidè id facit. Hæc conclusio non est tam clara atque præcedens: quia hîc videtur esse conditio de præsenti, & consequenter non suspendere ipsum esse Sacramenti. Est tamen communior sententia Doctorum, sed laborant in ea probanda. Multi eius rationem reddunt: quia cùm talis conditio non possit esse homini naturaliter cognita, non potest secundùm eam suam actionem dirigere vt humano modo operetur: nec vllo modo posset scire vtrùm Sacramentum esset validè collatum necne.

Sed hoc argumentum summum probat, Sacramenta hoc modo sacrilegè conferri, ac iteranda esse sub conditione, non autem probat inualidè conferri: aliàs probaret inualidum fore hunc baptismum, Ego te baptizo, si pater tuus est in cælo, vel si habeas veram attritionem supernaturalem. quia non possumus naturaliter scire vtrùm conditio sit posita; & tamen si verè à parte rei ponatur conditio, Sacramentum validè confertur licet sacrilegè, & sub conditione repetendum erit. Adde, falsum esse, conferentem Sacramentum non posse postea scire an conditio fuerit posita nec ne: nam ex eo quòd alter postea restituat aut non restituat, poterit certissimò constare quid Deus antè futurum præuiderit.

89 Ratio igitur conclusionis est: quia etiam in illo casu esse Sacramenti verè penderet à conditione futura contingenti: sicut ipsa Dei cognitio ab ea obiectiuè pendet. Esset enim in potestate suscipientis Sacramentum postea efficere vt Sacramentum fuerit validè collatum, aut inualidè: sicut quouis tempore præcedente restitutionem est in eius potestate efficere vt Deus ab æterno viderit eum restiturum, vel non restiturum, eadem planè ratione qua in eius potestate est restituere, vel non restituere: atque ita ratio tertiæ conclusionis hîc etiam suo modo militat.

DVBIVM III.

Vtrùm valeat Sacramentum quando minister habet intentiones contrarias?

90 Not. Non posse quem habere duas verè contrarias voluntates nisi ex errore quo putat non esse contrarias, sed vtramque simul posse consequi effectum: vnde alterutra (illa scilicet cui minùs pertinaciter adhæret) debet necessariò esse implicitè conditionata, scilicet si possit obiectum eius cum obiecto alterius consistere. v.c. conferens Sacramētum cupit facere quod Christus instituit, & tamen non vult facere quod Ecclesia Romana facit. quia putat illud posse fieri sine hoc. vnde nisi sit omnino peruersus, secunda voluntas est conditionata, scilicet, si possim illud facere, non faciendo hoc: quæ conditio cùm sit falsa, efficit vt volitio non faciendi quod facit Ecclesia sit omnino inefficax.

Nemo potest simul habere duas voluntates absolutè contrarias.

91 Respond. itaque, Si intentio ad valorem Sacramenti necessaria sit præcipua in conferente; ita vt contrariam tantùm velit consequi effectū, posito quòd cum illa possit consistere, valet Sacramentum. Secùs si contraria sit præcipua. Hinc si duo baptizati putātes posse dissungi ratione Sacramenti à ratione matrimonii, intendant tantùm contrahere matrimonium, & non conficere Sacramentum, si ita velint abesse rationem Sacramenti, vt potiùs malint non contrahere quàm illud suscipere, nihil efficiunt: si ita desiderent contrahere, vt malint & contractum, & Sacramentum valere quàm neutrum, suscipiunt Sacramentum.

92 Hæc autem sunt intelligenda de actuali, & non de sola habituali dispositione siue voluntate. Potest enim fieri vt quis habitualiter ita affectus sit, vt mallet malè baptizare, quàm facere quod Ecclesia Romana facit, & tamen absolutè velit facere quod Christus instituit. quod potest contingere, vel quia dum confert Sacramentum nulla incidit ei cogitatio de faciendo aut non faciendo quod Ecclesia Romana facit, sed tantùm cogitat facere quod Christus instituit: vel etsi prior cogitatio ei occurrat, tamen quia non dubitat quin sit aliud quod Christus instituit, quàm quod Romana Ecclesia facit, illa nullo modo excitatur ad ipsum baptismum aliter conferendum, sed simpliciter intendit facere quod Christus instituit: atque ita illa voluntas non faciendi

quod

quod facit Ecclesia solùm est habitualis, nec influit in effectum, & consequenter nesciens implicitè intendit facere quod facit Ecclesia. Secùs esset si haberet actu voluntatem non faciendi quod facit Ecclesia.

DVBIVM IV.

Vtrùm intentio Ministri debeat versari circa determinatam materiam?

93 CONCLVS. affirmatiua. Probatur ex ipsis formis, quę aut continent pronomen demonstratiuum, aut ad certam personam diriguntur.

Intentio in matrimonio est magis determinata quàm in alijs Sacramentis.

Not. in matrimonio intentionem ita dirigi & restringi ad certam personam, vt si sit alia quàm esse creditur, cōtractus nullus sit. Secùs fit in aliis Sacramentis, in quibus intentio dirigitur ad pręsentem personam, aut rem qualiscumque demū sit, modò sit subiectum capax Sacramenti. Hinc qui absolueret Petrum credens esse Paulum, aut virum credens esse fœminam, verè absolueret, nisi haberet intentionem non absoluendi alium quàm Paulum: quæ intentio communiter sine peccato esse non potest, nisi iusta causa subesset: vt si in collatione Ordinis timeretur, ne vna persona pro alia supponeretur.

94 Item proferens formam super duas hostias putans tantùm esse vnam, vtramque consecrat, nisi restringat voluntatem ad consecrationem vnius. Quod ne fiat cauendùm est. nam forma debet ferri super totam materiam consecrabilem præsentem, nisi singularis occurreret ratio faciendi contrarium. quod vix accidere potest, præsertim quando tota materia est coniuncta in vno cumulo. Secùs si essent hostiæ in diuersis pyxidibus aut cumulis. Tunc enim potest facilè esse ratio tantùm consecrandi vnum cumulum. Tunc tamen oportet certum mente designate.

DVBIVM V.

Qualis intentio requiratur in suscipiente Sacramenta?

95 NOt. primò, Nos hîc non agere de dispositione necessaria ad fructum Sacramenti suscipiendum: de ea enim satis egimus suprà qu. 62. a. 1. d. 2. sed de intentione necessaria ad essentiam Sacramenti.

Not. secundò, Hanc quæstionem non habere locum in Ven. Sacramento. quia consistit in permanenti. Quare quicumque illud suscipit, verè Sacramentum suscipit quacumque intentione, & quantumuis ignorans id faciat, licet fortè sine fructu suscipiat. Similiter hîc non est agendum de Sacramento matrimonii: quia cùm iidem sint suscipientes & ministri, in iis eadem requiritur intentio quæ in ministris Sacramentorum.

96 Prima sententia est *Glossæ in c. Maiores de baptismo*, quæ docet vt quis validè baptizetur sufficere vt ore dicat se consentire licèt corde dissentiat. Sed hæc sententia est apertè falsa nisi intelligatur quo ad forum externum, quod de internis non iudicat, & in quo talis præsumeretur verè interius consensisse, & consequenter esse baptizatus.

Caietan. Secunda opinio est *Caiet. infrà in quæst. 68. art. 7.* vbi vt aliquis validè baptizetur, simpliciter nullam in eo requirit intentionem suscipiendi Sacramenti, sed putat sufficere vt habeat se negatiuè. Probat. primò, Quia hoc sufficit in infantibus; ergo etiam in adultis. Secundò, quia *Innocentius 3. cap. Maiores, de baptismo in fine*, ait: *Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem.* *Innocent. 3.*

97 CONCLVSIO I. Qui numquam vsi sunt ratione, validè suscipiunt ea Sacramenta quorum capaces sunt, etsi nullo modo id intendant. Est certa, & per se patet. Quia non possunt habere vllam liberam intentionem. Tantùm potest esse dubium quorum Sacramentorum sint capaces. Et quidem constat inter catholicos esse capaces baptismi, imo etiam inter hæreticos, exceptis Anabaptistis contra quos agemus quæst. 68. articulo 9. Idemque dicendum de Confirmatione. quia vtrumque Sacramentum paruulis tribuitur: & olim Confirmatio post baptismum conferebatur etiam infantibus, sicut & Venerab. Sacramentum. Certum etiam est non esse capaces matrimonii, aut pœnitentiæ: quia vtrumque requirit actus liberos in suscipientibus. Nec etiam Extremæ vnctionis: quia huius solùm sunt capaces qui potuerunt peccare. Tantùm posset esse dubium de Ordine: sed etiam hunc validè susciperent; vt docet *D. Thom. in supplemento, quæst. 39. art. 2.* grauiter tamen peccaret conferens. *In infantibus nulla requiritur intentio.*

98 CONCLVSIO II. Qui interiùs omnino est inuitus & voluntate repugnante, inualidè suscipit Sacramentum. idemque dicendum de eo qui habuit voluntatem nuuquam suscipiendi Sacramentum, & antequam eam vllo modo reuocarit, incidens in amentiam Sacramentum suscipit. Ita expressè docet *Innocentius 3. capit. Maiores, de baptismo. §. Item quæritur.* Ratio à priori est institutio Christi, quam ex communi DD. & Ecclesiæ sensu cognoscimus. Conuenientia fuit: quia non decuit christianis sacris animo repugnantes initiari. *Omnino inuitus inualidè Sacramēta suscipit.* *Innocent. 3.*

99 Dixi, Qui omnino inuitus suscipit Sacramentum, &c. Quia secùs est de eo qui tantùm est inuitus secundùm quid: vt sunt ii qui metu inducuntur ad susceptionem Sacramenti, ita vt verè illud velint suscipere, etsi id nollet si abesset metus. Hi enim verè Sacramentum suscipiunt: vt docet *Innoc. supr. & Toletan. 4. c. 55.* Quia hi habent absolutam intentionem suscipiendi Sacramenta, & tantùm sunt inuiti secundùm quid. *Toletan. 4.*

100 CONCL. III. Adultus qui aliquando ratione vsus est, inualidè suscipit Sacramentum quod nulla vnquam ratione expetiit. Hæc conclusio non potest ita clarè probari: quia tamen est communis Doctorum, ideo ab ea non est recedendum, nihil enim sit quod cogat. Imo omnino fuit conueniens Christum ita sua Sacramenta instituere, vt per ea nemo ratione vtens nisi aliquo modo volens sibi consecraretur. Quod maximè locum habet in baptismo & Ordine, per quæ Sacramenta homo transfertur planè in alium statum, quod in adultis nullo modo conuenit fieri, nisi aliquo modo consenserint. Probant hanc conclusionem aliqui ex *Diuo Augustino libr. 4. de bapti-* *Adultus debet aliquando Sacramēta petiisse.* *D. Aug.*

baptiſmo c.24. in fine: vbi cùm dixiſſet, valere paruulis ad conſecrationem baptiſmi, ſi alii pro iis reſpondeant, quia pro ſe reſpondere non poſſunt, ſubdit: *At ſi pro eo qui reſpondere poteſt alius reſpōdeat, non etidem valet*. Et poteſt probabiliter pro ea adferri, tamen non conuincit. Quia loquitur de baptiſmo ſimul cum effectu ſuſcipiendo. quia dicit eum plurimum valere in paruulis etſi credere nequeant: quia credunt quodammodo per alios, Deuſq; defectum fidei in iis ſupplet: ſecùs eſſe in adultis, qui per ſe credere poſſunt. Ex dicta tamen auctoritate ſatis intelligitur aliam eſſe rationem paruulorum & adultorum: & conſequenter ex eo quòd illis ſine eorum conſenſu validè conferatur Sacramentum, non ſequi idem dicendum eſſe de adultis. Vnde patet reſponſio ad primum argumentum Caiet. Ad ſecundum Reſp. Innocentium non loqui de caſu metaphyſico, ſed de iis quæ moraliter accidere poſſunt. Vix autem poteſt fieri vt is qui poſt vſum rationis nunquam vllo modo petiit baptiſmum, non habuerit aliquando intentionem ei repugnantem: qualis aliqua ratione eſt omnis ea qua quis amplectitur aliquam falſam religionem: quæ ſicut neceſſariò repugnat religioni Chriſtianæ eiuſque ſacris; ita voluntas eam amplectendi eſt virtualis quædam auerſio à ſacris Chriſtianis, quæ habitualiter manet donec reuocetur.

101 *Caietan.* *Innocent.*

102 *Sufficit intentio habitualis.*

CONCLVS. IV. Vt quis validè ſuſcipiat aliquod ex dictis Sacramentis, non eſt neceſſe vt id actu intendat dum ſuſcipit; ſed ſufficit, vt id aliquando actu intenderit, & hoc numquam reuocarit. Ita expreſsè *Innocentius ſuprà. & D. Leo epiſt. 89. Concil. Carthaginienſ. 3. c. 34. Arauſicanum c. 11.* vbi dicitur; ſubitò obmuteſcenti conferenda Sacramenta ſi ea antè petierit. Eſtque communis Eccleſiæ praxis.

Innocent. *D. Leo.* *Carthag. 3.* *Arauſican.*

103 *Diſtinctio inter pœnitentiam & alia Sacramenta.*

Not. Vt quis ſacramentaliter abſoluatur, debuiſſe id petiiſſe explicitè, ſua peccata ſaltem in genere confitendo: quia actus pœnitentis ſunt pars huius Sacramenti: vt dicemus ſuo loco. Pro reliquis Sacramentis ſufficit ea implicitè petiiſſe. Sic quicumque vult fieri Chriſtianus, atque adeò omnis qui habet veram contritionem, aut etiam attritionem de peccatis, quatenus iis meremur pœnas inferni, aut excludimur à gaudiis cæleſtibus, cēſetur implicitè petere baptiſmum, etſi de eo nihil vnquam audierit: quia talis dolor includit virtuale propoſitum ſeruandi omnia præcepta ad talem finem neceſſaria, quorum vnum eſt præceptum ſuſcipiendi baptiſmum. Itē qui catholicè viuit, cenſetur velle ſibi morienti conferri Sacramenta ab Eccleſia morientibus conferri ſolita: ideoque ſi ſubitò deſtituatur vſu rationis, debet inungi; niſi ſciatur certò eſſe in peccato mortali de quo non ſit ſaltem attritus. quod non debet facilè præſumi, niſi quis in ipſo actu peccandi ita ſubitò deſtituatur ratione, vt humanitus impoſſibile ſit eum doluiſſe de peccatis: quòd ſi aliquamdiu poſt peccatum commiſſum vſus ſit ratione, poteſt præſumi ſaltem attritus eſſe: vt expreſsè docet *D. Aug. l. 1. de adulterinis coniugiis c. vlt.* vbi ait: *Ego non ſolum alios catechumenos, verùm etiam ipſos qui viuentium coniugijs copulati retinent adulterina conſortia, cùm ſaluos corpore in his permanentes non admittamus ad baptiſmum, tamen ſi deſperati, & intra ſe pœnitentes tacuerint, nec pro ſe reſpondere potuerint, baptizandos puto, vt etiam hoc peccatum cum ceteris regenerationis lauacro abluatur.* Vbi cùm loquatur de manifeſtis peccatoribus, qui vi morbi ſubitò oppreſſi non poſſunt pro ſe reſpōdere, clarum eſt enim loqui de iis qui omnino ratione deſtituti apparent: ita vt non poſſint dare vlla ſigna pœnitētiæ, aliàs pro ſe poſſunt reſpondere. Quare dum dicit eos iacere pœnitentes oſtendit quid præſumendum ſit, quidque neceſſarium ſit ad effectum baptiſmi. Vnde ſubdit: Quis enim nouit vtrùm antè ſtatuerint tantùm perſeuerare in peccatis donec eſſent baptizandi? & conſequenter, cùm viderent inſtare mortem & neceſſariò baptiſmum ſuſcipiendum ſi vellent ſaluari, verè de peccatis præteritis doluerint? quod neceſſarium erat vt baptiſmus prodeſſet.

Auguſt.

104

Dices, Extrema vnctio eſt Sacramentum viuorum; Ergo non poteſt conferri peccatori ſolū attrito. Reſp. hoc per ſe eſſe verum, tamen propter ſummam neceſſitatem moribundi, qui aliàs eſſet perpetuò damnandus, non cenſeri cōmitti irreuerentiam in Sacramentum, ſi ei conferatur: ſicut ob ſimilem neceſſitatem poteſt peccator Sacramenta conferre, quādo ob periculum mortæ non poteſt conteri. Adde primò, Cùm miniſtro non conſtet eum non eſſe contritum, ipſum poſſe præſumere, cum eſſe contritum. 2. Quòd hoc Sacramentum ſit etiam, licet ſecundariò, inſtitutum, vt in tali caſu peccata deleat: vt oſtendemus ſuo loco, tomo 2. diſp. 19. n. 19. & 20.

105

Similiter credo omni baptizato necdū confirmato, exiſtenti in gratia validè cōferri Cōfirmationem, etiam neſcienti, v.c. in amentia conſtituto: modò nunquam habuerit voluntatem ipſam non ſuſcipiendi: quia hoc ipſo quo talis piè & catholicè viuit, cenſetur aliquo modo deſiderare ſibi conferri omnia ea Sacramenta, quæ omnibus Chriſtianis ſunt valdè vtilia, qualis eſt Confirmatio. Secùs eſt de Ordine, quem, cùm tantam ſtatus mutationem contineat, nemo poteſt cenſeri petere, qui non habuerit aliquando expreſſam talem voluntatem.

106 *Intentio indirecta non ſufficit.*

CONCL. V. Ad validè ſuſcipiendū Sacramētum non ſufficit voluntas merè interpretatiua ſiue indirecta, qua quis cenſetur aliquid velle in cauſa: quia hæc poteſt cōſiſtere cum expreſſa voluntate contraria, v. c. Si quis ſponte credens ſe ebrium baptizandum aut ordinādum, ſponte ſe inebriaret, inualidè ſuſciperet Sacramētū. Quia talis non poteſt vllo modo dici verè voluiſſe ſuſcipere Sacramentum, niſi id alio actu aliquando deſiderarit. Quia liberè aliquid faciens ex quo videt aliquid per accidens ſecuturum, non cenſetur velle hunc effectum, niſi teneatur eum vitare. v.c. mulier cum moderato ornatu prodiens ob iuſtā cauſam in publicū, etſi ſciat ex ſuo aſpectu in genere aliquem excitandum ad peccatū, nullo tamen modo cenſetur huius peccatū velle. Quòd ſi tamen eæ eſſent circūſtantiæ ob quas teneretur vitare publicū, ne talis eius occaſione peccaret, atque hoc ipſa ſciret; egrediens in publicum cēſeretur eius peccatum velle. Quare etſi eiuſmodi externa ſuſceptio Sacramenti, poſſit tali dici voluntaria in cauſa, quatenus continet quandam irreuerentiā erga Sacramentū, quā ipſe

tene-

tenebatur vitare, non tamen quatenus eſt quędã ſuſcipiẽtis conſecratio, & coſequẽter quatenus habet rationem Sacramẽti, quia vt ſic vitari non debuit, ſed potiùs ſuſcipi, non quidem in tali ſtatu, ſed à legitimè diſpoſito; nec talis poteſt dici voluiſſe verè conſecrari, ſiue Sacramentum ſuſcipere (cùm potuerit abſolutè habere voluntatem contrariam) niſi id expreſſa aliqua volũtate intenderit. quo caſu validè Sacramentum ſuſciperet, quia hæc volũtas habitualiter permaneret.

107 CONCLVS. VI. Vt validè ſuſcipiatur aliquod Sacramentum, non ſufficit hoc velle ſub conditione futura. Quia hoc modo ſuſpenderet me Sacramentum, quod fieri nequit: ſed neceſſaria eſt voluntas abſoluta, vel ei æquivalens: ſicut dixi de conferente, dubio ſecundo, concl. 2. & 3.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm fides miniſtri ſit de neceſsitate Sacramenti?

108 ART. 9. docet hæreticos validè conferre Sacramenta, ſi modò vtantur legitima forma & materia. Eſt de fide, definitum à *Trident. ſeſſ.* 7. *can. 7. de baptiſmo.* & à *Conſtantienſi ſeſſ.* 8. & à varijs olim Pontificibus, quos refert *Gratianus de conſecrat. diſtinct.* 4. Ratio eſt, quia Sacramenta non accipiunt ſuam virtutem à miniſtro eiuſque fide, ſed à Chriſto, eiuſque meritis: vt pulcherrimè hanc rem probat *D. Aug.* 7. *libris contra Donatiſtas conſcriptis.* Sed non eſt opus, vt hanc veritatẽ probemus, diutiùs hærere. Nam apud Catholicos Eccleſiæ auctoritate eſt probata: nec hęretici noſtri temporis diſſentiunt, vt docet *Bellarm. l. 1. de Sacram. c.* 26. quem conſulat qui plura vult.

Trident. *Conſtant.* *D. Auguſt.* *Bellarm.*

109 Not. Quod *D. Thomas* dicit *ad* 2. ab hæreticis validè Sacramenta accipi, non tamen rem Sacramenti; hoc intellige communiter & ſine iuſta excuſatione. quia ſic accipientes communiter peccant, & ponunt obicem gratię, vt ipſe ſe explicat: aliàs ſi non ponant obicem, accipiunt etiam Sacramenti gratiam: vt quando infantes vel etiam adulti ignorantes eorum hęreſim, vel in extrema neceſſitate ab ijs baptizantur, & eorum hæreſi nullo modo conſentiunt.

Poteſt Sacramentum aliquando etiam cum fructu ab hæretico id conferente ſuſcipi.

110 Obijc. primò, Extra Eccleſiam non eſt ſalus: ergo qui eſt extra Eccleſiam, non poteſt Sacramenta, quæ ſunt cauſa noſtræ ſalutis, conferre. *Reſp.* neg. conſeq. Quia manens in Eccleſia poteſt aliquando ea, quæ ſibi ſunt cauſa ſalutis per externos ſuſcipere. Sicut manens in arca Noë potuiſſet ab extraneo cibos, quibus viueret, accipere. Sicut item hæreticus poſſet abſolutè aliquem docere veram doctrinam & veram virtutem ſuadere; quamuis hæc omnia ſicut & Sacramenta ad Eccleſiam pertineant.

111 Obijc. 2. Nemo poteſt dare quod non habet: hæretici non habent Spiritum ſanctum. Ergo nõ poſſunt eum dare. Confir. quia *Ioan.* 20. datur Apoſtolis Spiritus ſanctus, vt poſſint peccata remittere: ergo ad hoc neceſſarium eſt habere Spiritum ſanctum. *Reſp.* Antecedens eſſe verum de eo qui per ſe immediatè aliquid confert: non autem de eo qui mediatè. Medicus enim ægrotus poteſt dare ægro ſanitatem per medicinam; ſimiliterq; hæreticus gratiam per Sacramenta. Vnde talis non mundatur propriè ab immundo, ſed à Chriſto operante in Sacramentis: vt rectè *D. Aug. contra Donatiſtas.* Ad confir. Reſpond. Duo ibi per Spiritum ſanctum intelligi. Primò poteſtatem remittendi peccata, cui virtus Spiritus ſancti annexa eſt. 2. Gratiam huic muneri legitimè obeundo neceſſariam. Primum per hæreſim non amittitur, niſi fortè reſpectu Sacramenti Pœnitentiæ, ad quod validè conferendum requiritur iuriſdictio, qua, qui incidit in externam hæreſim, priuatur. Quamuis & hic multis caſibus validè abſoluat Eccleſia eius defectum ſuppleote, conferendo ei ad ſingulos actus iuriſdictionem neceſſariam, vt dicemus ſuo loco. Secundum amittitur, ſed ad valorem Sacramenti non eſt neceſſarium.

Ioan. 20. *Poteſt aliquis per accidens dare quod non habet.* *D. Auguſt.*

112 Obijciuntur vltimò quædam auctoritates Canonum & Patrum, qui dicunt Sacramenta ab hæreticis collata inquinare magis quàm mundare. Sed Reſpon. Eos partim loqui de quibuſdam hæreticis qui formas Sacramentorum peruertebant: vt *can. non ſanat* 1. *quæſt.* 1. qui ſumptus eſt ex Ambroſio. aut loqui de eo quod communiter fit. Quia communiter tales peccant ſuſcipiendo, & ita etſi recipiant Sacramentum, eo ipſo tamen inquinantur.

ARTICVLVS X.

Vtrùm intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem Sacramenti?

113 ARticulo 10. docet peruerſam intentionem miniſtri nõn vitiare Sacramentum, modò habeat intentionem conferendi Sacramentorum. Vide dicta a. 8.

QVÆSTIO LXV.

DE NVMERO SACRAMENTORVM.

ARTICVLVS I.

Vtrùm debeant esse septem Sacramenta?

1 ARTICVLO primo docet debere esse septem Sacramenta. Quia Sacraméta sunt instituta, tum ad priuatam cuiusque hominis in particulari, tum etiam ad publicam totius populi Christiani spiritualem perfectionem. Ad priuatam auté cuiusq; perfectioné spiritualem requiruntur quinque. Primò, vt spiritualiter nascatur, quod fit per baptismum. Secundò, vt in spiritu crescat & roboretur, quod fit per Confirmationé. Tertiò, vt nutriatur, quod fit per Ven. Sacramentum. Quartò, vt si contingat eum vulnerari sanetur, quod fit per pœnitentiam. Quintò, vt infirmitates ex peccato relictæ tollantur, & pro extrema cum diabolo lucta roboretur, quod fit per Extremam vnctionem. Ad communem autem perfectionem Christiani populi requiritur Primò, vt habeat spirituales patres, & pastores, ad quod necessarius est Ordo. Secundò, vt populus per honestum, & Christianis dignum matrimonij vsum multiplicetur, ad quod institutum est Sacramentum matrimonij.

2 *D. Thomas.* Nota primò, D. Thom. vt patet tum ex ipso titulo articuli, tum etiam ex ratione qua suam sententiam probat; hîc non disputare an sint septem Sacramenta (hoc enim tanquam ex communi Ecclesiæ sensu satis notum supponit) sed Vtrùm debeant tot esse, siue, Vtrùm conuenienter Christus septem Sacraméta instituerit; quod solùm sua ratione probat: non quasi Christus non potuerit plura aut pauciora (si ipsi placuisset) etiam conuenienter instituere: (hoc enim falsum est.) sed quòd hic etiam numerus fuerit conueniens. Tota itaque ratio cur præcisè tot sint, est voluntas & institutio Christi, quæ nobis partim ex Scripturis, partim ex traditione & definitione Ecclesiæ innotuit.

3 *Hæretici nostri temporis.* Nota 2. Omnes ferè hæreticos nostri temporis hanc doctrinam impugnare; sed ita vt in numero Sacramentorum statuendo, & omnes inter se, & ijdem sæpe secum pugnent: vt fusè ex eorum scriptis docet *Card. Bellarm. l. 2. de Sacram. cap.* 23. *Bellarm.* Vnde satis patet nihil inter eos certi posse reperiri.

Restat igitur, vt contra eos catholicam doctrinam de septenario numero Sacramentorum probemus. Sed quia de singulis est particularis difficultas, hoc commodiùs faciemus, dum de singulis tractabimus. Quare hîc tantùm vnam communem rationem adferemus, & eorum arguméta, quæ sumunt solùm ex auctoritate negata, refellemus.

4 *Trident.* Probatur itaque conclusio prima ex *Concil. Trident. sess. 7. can.* 1. vbi dicit anathema ijs qui dixerint esse plura aut pauciora Sacramenta nouę legis, quàm septem: aut aliquod eorum non esse propriè dictum Sacramentum. Similiter *Concil. Florent. in literis Eugenij*, *Florentin.* docet esse septem Sacramenta nouæ legis. In quam sententiam cùm simul Græci, Latini, & Armeni sine vlla contradictione consenserint, signum est fuisse generalem sensum & doctrinam totius Ecclesiæ; contra quam disputare insolentissimę insaniæ est: vt docet *D. Aug. epist. 118. ad Iannarium.* *D. Aug.*

5 *Kemnitius.* Respondet Kemnitius Florentinum obtrusisse Armenis Sacramenta, quæ hactenus ignorarant. Sed hoc pro suo iure & consuetudine sine auctore fingit. Nam etsi credibile sit Armenos in aliquibus circa doctrinam & vsum Sacramentorum errasse: non tamen verisimile est eos errasse circa numerum: quia de eo nulla vnquam inter Ecclesiam orientalem & occidentalem fuit mota quæstio. Quare cùm constet in eo Côcilio totam Ecclesiam tam Græcam quàm Latinam vnanimi consensu docuisse septem esse Sacramenta: item, cùm non possit ostédi, quando hæc doctrina post Apostolos primùm in Ecclesia prędicari cœperit; necessarió dicédum est à Christo & Apostolis eam dimanasse: iuxta regulam *D. Aug. l. 4. de baptismo c. 24.* *D. Aug.* vbi ait: *Quod vniuersa tenet Ecclesia nec Concilijs statutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectißimè creditur.* Clarum autem est Concil. Florent. non inuenisse hanc doctrinam, *Florentin.* cùm ante illud plurimi doctores eam, vt certam & omnino indubitatam tradiderint. Nec vllus potest reperiri historicus, aut alius auctor, qui scripserit eam suo tempore cœpisse primùm in Ecclesia doceri: cùm tamen de omnibus hæresibus, certi auctores narrantes res gestas sui temporis, scripserint quando fuerint exortę. Vnde claré constat nullum post Christum posse huius dogmatis dari initium. Quare etsi ex Scripturis probari non posset (quod tamen falsum esse ostendemus, dum suis locis ex

Scri-

Scriptura de singulis probabimus esse vera Sacramenta) ad certam tamen fidem faciendam, deberet nobis Ecclesiæ auctoritas, & perpetua traditio sufficere (vt docet *D. Aug. suprà*,) quā hæretici frustra leuissima ratione conātur euertere.

D. August.

6 Obijciunt igitur, Nullibi Scriptura aut antiqui Patres dicunt esse septem Sacramenta: imò multi dum ea numerant tantùm duo aut tria, aut summum quatuor numerant: ergo non sunt septem.

Respond. Eos nullibi etiam dicere non esse septem. quare est argumentum ab auctoritate negata nullius momenti. Aliàs probaret non esse quatuor Euāgelia, quia Scriptura nullibi enumerat quatuor. Quamuis igitur Scriptura non dicat expressè esse septem Sacramenta, nec vocet illa explicitè Sacramenta; tamen docet singulis conuenire quod est essentiale Sacramento: nimirum quòd sint signa practica gratiæ. Sic *Ioan.* 3. dicimur baptismo regenerari, & *Act.* 8. *v.* 17. & *c.* 19. *v.* 6. dicitur per Confirmationem, siue manus impositionem datum Spiritum sanctum. *Ioan.* 6. de Eucharistia dicitur: *Qui manducat me, & ipse viuet propter me.* & *Matt.* 26. *Hoc est corpus meum.* De Pœnitentia *Ioan.* 20. dicitur: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. De Extrema vnctione agitur *Iacob.* 5. vbi dicuntur per eam remittēda peccata. De Ordine 1. *ad Timot.* 4. dicitur: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij.* De Matrimonio *ad Ephes.* 5. dicitur, *Sacramentum hoc magnum est.* Deinde plurimæ in sacris Scripturis horum Sacramentorum præcessere figuræ: vt in septuplici candelabro in templo, in septem columnis, quas *Prou.* 9. Sapientia excidit, & alibi.

Ioan. 3. Act. 8. & 19. Probantur Sacramenta ex Scripturis. Ioan. 6. Matt. 26. Ioan 20. Iacob. 5. 1. Timot. 4. Ephes. 5. Prouer. 9.

7 Quod ad Patres antiquos attinet, nullibi simul omnia Sacramenta enumerant: quia necessitas non occurrit: omnium tamē hinc inde sparsim mentionem faciunt. Nam *D. Aug. l.* 5. *de baptis. c.* 5. quatuor Sacramenta enumerat, vbi ait: *Si ergo ad hoc valet quod dictum est in Euangelio, Deus peccatorem non audit, vt per peccatorem Sacramenta non celebrentur: quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam baptismi, vel super oleum* (quo scilicet infirmi inunguntur) *vel super Eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus imponitur?* scilicet vel in Confirmatione, vel in Pœnitentia. Vtrumque enim Sacramentum à Patribus dicitur conferri per manus impositionem. Loqui autem D. Aug. de propriè dictis Sacramentis, patet: quia connumerat ea Baptismo & Eucharistiæ, quę sine dubio sunt vera Sacramenta. Similiter *l.* 2. *contra literas Petiliani c.* 104. Cōfirmationem vocat Sacramentum, & comparat Baptismo his verbis: *Et in hoc vnguento Sacramentum Chrismatis, vult interpretari, quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptismus.* Item *l.* 2. *contra epist. Parmeniani c.* 13. cōferens Ordinē cum Baptismo ait: Vtrumq; enim Sacramentum est, & quadam consecratione vtrumq; homini datur: illud cùm baptizatur, istud cùm ordinatur. Deinde ostendit neutrum amitti vel iterari posse. Item *libr.* 1. *de adulter. coniugijs c. vlt.* comparat Pœnitētiam cum Baptismo. Similiter *l.* 1. *de nuptijs ca.* 10. vocat Matrimonium Sacramentum. Quare secundùm ipsum Aug. septem sunt in Ecclesia Sacramenta; & quidem apertè ab ipso recensita, licèt diuersis locis.

Ex Patribus. D. Aug.

8 Not. 3. Patres quandoque quasdam alias cæremonias vocare Sacramenta, quæ verè Sacramenta non sunt: sed vtuntur nomine Sacramenti largo modo, pro quouis signo rei sacræ. Pręcipua tamen difficultas est in ablutione pedum à Christo in cœna instituta, qua dicunt peccata venialia remitti: atque ita videtur habere veram rationem Sacramenti. Et confir. Quia Christus Petro renuenti ablutionem *Ioan.* 13. ait: *Si non lauero te, non habebis partem mecum*: vbi videtur insinuare hanc lotionem esse necessariam ad gratiam recipiendam.

Ioan. 13.

9 Resp. Patres multa in sensu mystico de hac lotione dicere, & ei tribuere vim abstergendi peccatum veniale, non ratione sui, sed ratione humilitatis eius qui eam exercet. Ad confir. variè varij respondēt. sed sensus literalis est quem adfert *Vasquez hic disp.* 139. *nu.* 20. scilicet Christum minatum esse Petro exclusionem à reliqua cœna, quam ijs parabat, & à communicatione sui corporis, ad quam neminem nisi lotis pedibus volebat admittere: vt significaret qua munditie deberent accedere: volebatque pedes per se lauare; non vt institueret signum efficax gratiæ, sed vt daret humilitatis & mutuæ caritatis exemplum: vt ibidem v. 13. expressè dicit.

Vasquez.

10 Not. 4. Quando Trident. suprà definit tantùm esse septem Sacramenta, non definire singula dicere speciem vltimam. Nam disputatur inter Doctores vtrùm in Ordine sint septem Sacramenta diuersæ speciei; vt videbimus suo loco. Tantùm igitur vult docere nulla esse Sacramenta præter dicta, siue singula dicant speciem vltimam, siue aliquod genus sub quo diuersæ species continentur.

Trident.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Sacramenta conuenienter ordinentur secundùm modum prædictum?

11 ARticulo 2. docet Sacramenta congruo ordine ab Ecclesia numerari. Rationem vide in textu; facilis enim est, nec explicatione indiget.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Sacramentum Eucharistiæ sit potissimum inter cetera?

12 ARt. 3. docet Ven. Eucharistiam esse dignissimum Sacramentum. Primò, quia ibi Christus essentialiter est præsens; in alijs tantùm instrumentaliter. Secundò, quia alia ad hoc quodammodo ordinātur. Tertiò, quia in hoc omnia consummantur. Solet enim hoc sæpè sequi aliorum Sacramentorum susceptionem: alia verò Sacramenta diuersimodè se inter se habent. Vide reliqua in textu.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm omnia Sacramenta sint de necessitate salutis?

13 ARticulo 4. docet Baptismum omnibus, & relapsis Pœnitentiam esse absolutè necessariam; scilicet in re aut in voto. Ordinem verò necessarium esse toti Ecclesiæ; reliqua Sacramenta esse necessaria ad benè esse. Vide textum, in quo nulla est difficultas nisi de necessitate Eucharistiæ, de qua suo loco meliùs agemus.

QVÆSTIO LXVI.

DE PERTINENTIBVS AD SACRAMENTVM BAPTISMI.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Baptismus sit ipsa ablutio?

1 ARTICVLO 1. docet baptismum non esse ipsam aquam, sed ablutionem factam sub forma præscripta verborum. Quod non ita intelligendum quasi baptismus consistat in sola ablutione cum aliquo ordine ad verba, vt putat Sotus: sed quòd constet ablutione, & verbis vt partibus componentibus: vt diximus suprà q. 60. a. 6. *(Sotus.)*

(Varia baptismi nomina.) Not. Baptismum, ratione diuersorum effectuum, varijs nominibus à Scriptura & Patribus nominari, quæ recensent *Bellarm. l. 3. de Sacram. c. 1. & catechismus Triden. p. 2. c. 2.* & fusissimè *Vasquez d. 140. ca. 1.* *(Bellarm. Catech. Trident. Vasquez.)* 2 Primò enim à præcipuo effectu suo vocatur sæpissimè lauacrum regenerationis: quia vt dicitur *Ioan. 3. v. 3.* per eum denuo nascimur. *(Ioan. 3.)* Secundò dicitur circumcisio Christi, non manu facta, *ad Coloss. 2. Circumcisi estis circumcisione non manu facta.* Et infrà, *Circumcisione Christi consepulti estis in baptismo.* *(Coloss. 2.)* Tertiò dicitur sepultura tam hoc loco iam citato, quàm *ad Rom. 6.* vbi dicitur: *Cōsepulti enim sumus cum illo per baptismum*: quia nimirum vetus homo in baptismo moritur, & quasi sepelitur. *(Rom. 6.)* Quartò, sæpissimè Patres eum vocant illuminationem, iuxta illud *ad Hebr. 6. Impossibile est eos qui semel illuminati sunt,* &c. quod explicant de baptismo; qui ita dicitur propter fidem quam in eo accipimus & protestamur: vnde etiā Quinto dicitur Sacramentum fidei. *(Hebr. 6.)* Sextò dicitur donum: quia in eo maxima fit peccatorum, omnisque pœnæ ijs debitæ condonatio, idque liberalissimè: quia nihil in baptizatis præcedit, quo eam mereantur. Septimò dicitur vnctio: quia per ipsū in regnum sacerdotale Christi per Spiritus sancti gratiam inungimur. Octauò dicitur indumentū: quia per ipsum nuditas, quam peccatum originale induxit, per gratiam Christi tegitur. Nonū, per antonomasiam dicitur signaculum: quia per eum omnes oues Christi primum eius signum accipiunt, quo ab alienis distinguantur.

Variè

3 Variè etiam à multis describitur. Optimè eum definit *Catechismus Trident. suprà*, scilicet: *Baptismus est Sacramentum regenerationis per aquam in verbo vitæ*, id est, constans ablutione sub inuocatione sanctissimę Trinitatis: vbi *Sacramentum* est genus, *regenerare* differentia. per hoc enim à ceteris Sacramentis differt, quòd nos regeneret, siue spiritualiter Deo gignat. Etiamsi enim alia Sacramenta aliquando nos viuificent, & pręcipuè Pœnitentia, hoc tamen faciunt potiùs per modum resuscitationis; quia supponunt nos antè Christo fuisse genitos: baptismus autem quia dat primam vitam spiritualem, habet rationem generationis. quare illis duobus verbis essentialis baptismi definitio continetur. Additur *per aquam*, &c. vt significetur qua materia & forma constet: à quibus sumitur definitio *Magistri in 4. distinct. 3.* hoc modo, *Baptismus est ablutio corporis exterior facta sub forma præscripta verborum.*

Baptismi definitio. Catech. Trident. Magister.

4 Not. primò, etsi baptismus secundùm primam suam significationem sit idem quod ablutio; communiter tamen sumitur pro toto ipso Sacramento; atque ita baptismus & ablutio non sunt synonyma.

Not. secundò, hanc descriptionem esse sumptam à partibus physicis ipsius baptismi, sicut si dicerem: domus est lignum, calx & lapides in certa forma disposita.

Nota tertiò, vt illa definitio sit integra, quædam debere subintelligi: quia ablutio & pronuntiatio formæ non constituunt integram essentiam baptismi, sed solùm eius partem materialem, cuius forma totalis est significatio totalis; vt dixi quæstione 60. articulo 6. Vnde si materia & forma verborum ponantur sine legitima intentione, nullus erit baptismus. Quare per synecdochen in ea ponitur pars pro toto; itaque intelligenda est ac si diceretur, *Baptismus est Sacramentum constans ablutione corporis exteriore facta sub præscripta forma verborum*: subintellige, *cum legitima intentione.*

ARTICVLVS II.

Vtrùm baptismus fuerit institutus post Christi passionem?

5 Articulo 2. docet baptismum à Christo fuisse institutum, dum ipse baptizaretur: cœpisse tamen obligare post eius passionem quando legalia cessabant, quæ latiùs examinanda sunt.

DVBIVM.

Quando baptismus à Christo fuerit institutus?

6 Res hæc non modò inter scholasticos, verùm etiam inter Patres controuersa est. Aliqui enim putant baptismum fuisse institutum post Christi passionem, quando *Matth. vlt.* dixit discipulis: *Euntes ergo docete omnes gentes, &c.* In hanc sententiam inclinant *D. Chrysost. hom. 28. in Ioannem. Leo Papa epist. 4. ca. 3.* & putat omnino certam esse *Rupertus l. 4. in Ioannem*, explicans illa verba Ioannis 3. *Venit Iesus in Iudæam*; putatque Apostolos *Ioan. 3. v. 26. & c. 4. v. 1.* baptizasse baptismo Ioannis. Ratio eius est. Quia discipuli Christi ante eius mortem non leguntur baptizasse nisi viuente Ioanne. Nam *Luca 10.* vbi legitur Christus misisse discipulos suos ad annuntiandum Euangelium regni Dei, dedit illis varia mandata ac potestatē ejjciendi dæmones, ac morbos curandi, nullam tamen fecit mentionem baptismi. Secùs autem factum est, quando post resurrectionē eos misit annuntiatum Euangelium. Tunc enim iussit eos baptizare. vnde eos tunc formā baptismi docuit. cuius antè nulla in Euangelio fit mentio. Imò *ipse D. Tho.* (etsi hîc cōtrarium doceat) *infrà q. 73. a. 4. ad 4.* multum fauet huic sententiæ, & videtur præsupponere eam esse probabiliorem.

Matt. vlt. D. Chrys. D. Leo. Rupertus. Ioan. 3. Luc. 10. D. Thomas.

7 Concl. I. Longè veriùs est Christum instituisse suum baptismum ante passionem. Ita *D. Aug. tract. 15. in Ioan. initio* & alibi sæpè; quem sequitur *Magister in 4. d. 3. & ibid. Scot. q. 4. a. 1. concl. 6. Gabr. q. 1. a. 3. dub. vlt. Sotus q. 1. a. 2. concl. 1.* & communiter DD. cum D. Thoma hîc.

D. Aug. Magister Scotus. Gabriel. Sotus. D. Thom.

Prob. primò, Quia *Ioan. 3. v. 22. & c. 4. initio* dicitur Christus non per se, sed per discipulos baptizasse: Atqui hoc dici non potest, nisi quia discipuli baptizabāt baptismo instituto à Christo: aliàs potiùs ipse Ioannes per eos baptizasset, quā Christus. Ideo enim iuxta August. suprà dicitur Christus baptizare in discipulis: quia ipsi administrabant baptisma institutum à Christo quodq; ab eo vim habebat; atq; ipse erat qui conferebat internum effectum Sacramēti, iuxta dicta q. 62. a. 4. Confir. quia *Ioan. 3. v. 26.* discipuli Ioannis indignantes apud eum conquerunrur quòd Christus per discipulos suos baptizaret: arqui si Christus non fuisset vsus proprio, sed baptismo Ioannis, discipuli Ioannis non debuissent indignari, sed gaudere; quia hoc fuisset Ioāni honorificum: ergo signum est Christum vsum proprio baptismo.

Ioan. 3.

8 Probatur secundò, Quia baptisma quo Christus tunc vtebatur conferebat gratiam: ergo erat Sacramentum legis nouæ distinctum à baptismate Ioannis, quod gratiam non conferebat: vt patet ex dictis suprà. Antecedens probatur. quia *Ioan. 1. v. 26. & 32.* Baptista generatim distinguit suum baptisma à baptismo Christi, quòd ipse baptizaret in aqua, Christus in Spiritu S. Vnde etiā *cap. 3. vers. 27. & 31.* discipulis conquerentibus Christum tunc baptizare, respondit: neminem posse accipere quidquam nisi ei datum fuerit de cælo: Christum qui de sursum est, super omnes esse: qui autem de terra est, terrena loqui. Osten-

Baptismus Christi fuit distinctus à baptismate Ioannis. Ioan. 1.

Ostendens Christum non instar aliorum hominum terrenum aliquem & infirmum instituisse baptismum; sed quia de sursum, & supra omnes erat, instituisse cælestem, & qui omnino superabat vires humanas, quia erat collatiuus donorum cælestium & supernaturalium. Confirmat. primò, Quia vt patet *Ioan.3.v.26.& c.4.v.1.* plures iam baptizandi veniebant ad Christum quàm ad Ioannem: & quidem, vt aperte colligitur ex *c.3.v.26.& 28.* permoti testimonio Ioannis: qui *Ioan.1.v.33.& Marc.1.v.8.* dixerat tui bis se baptizare in aqua, Christum verò baptizare Spiritu sancto, id est, baptismo conferente Spiritum sanctum. Quòd enim quidam hoc intelligant de missione Spiritus sancti in pentecoste, allegoricum est. Nam sensus literalis loquitur de baptismo Christi, quem Ioannes cum suo baptismo confert: vt pulchrè ostendit *Vasquez disp.140 n.18.& sequentibus*: & clarè ex locis citatis colligitur turbas Ioannem in hoc sensu intellexisse, ideoque obtulisse se Christo baptizandas; quæ fuissent deceptæ, si baptismus quo tunc Christus vtebatur, non contulisset Spiritum sanctum. Confirm. secundò, Quia videtur omnino fuisse præter Christi dignitatem, vt baptismo Ioannis, quasi eius esset discipulus: aut venisset, vt gratiam inani figura adumbraret, qui venerat eam reipsa conferre.

Ioan.3 & 4.

Ioan.1. Marc.1.

Vasquez.

9 Nec refert quòd à Ioanne voluerit baptizari. Primò, quia hoc fecit cùm adhuc priuatus omnino & ferè incognitus ageret: baptizabat autem, vt magister & doctor veritatis, & institutor nouæ legis à Patre, dum baptizaretur, publico præcone constitutus. Secundò, quia volebat baptizari, vt hac occasione, & à Ioanne, & præcipuè à Deo Patre testimonium acciperet, quo legis gratiæ institutor denuntiaretur. Quare dicendum, per illud baptisma verè collatam fuisse gratiam, tum virtute præcedentium meritorum Christi, tum etiam futuræ passionis, cuius iam à Patre acceptatæ vim poterat certis rebus alligare. Vnde patet baptismum Christi habuisse omnem vim intrinsecam ante passionem, quam habuit post. quòd enim cælum non aperiret, extrinsecum illi erat, eò quòd pretium nostræ salutis nondum omnino esset persolutum.

Cur Christus voluit baptizari.

10 Patet secundò, tunc baptizatos fuisse configuratos morti Christi futuræ, sicut nos præteritæ: sicut sacrificium incruentum in cœna fuit repræsentatio mortis futuræ, quod iam repræsentat præteritam.

Nec obstat quòd *Ioan.7.* dicitur Spiritum sanctum nondum fuisse datum, quia Iesus nondum erat glorificatus: quia hoc intelligendum est, de copiosa illa & visibili datione Spiritus sancti facta in pentecoste; aliàs nec Magdalenæ in conuiuio, nec Apostolis in cœna per Eucharistiam fuisset datus Spiritus sanctus: quod nemo fidelis dixerit.

Ioan.7

11 Probatur tertiò, Quia Sacramentum Eucharistiæ & Ordinis fuit institutum & collatum Apostolis ante passionem: vt patet *Matth.26.* & ex *Trident.sess.13.c.2.& 23.c.1.* Ergo etiam Sacramentum baptismi; quia illorum non sunt capaces nisi baptizati. Gratis autem dicitur, Christum in generali sua lege dispensasse, cùm non minùs potuerit ante passionem institui baptismus, quàm illa duo Sacramenta: nec alia sit fingendæ dispensationis necessitas.

Matt 26. Trident.

12 Ad Patres initio citatos Respond. Eos videri fuisse in ea sententia, sed D. Augustinum, multosque alios quos citant *P.Vasquez disp.140 cap.2. & P.Suarez d.19.sect.2.* pro nobis facere, quibus Scripturæ clarè fauet. Ad rationem Ruperti Respond. Illo loco non fieri mentionem baptismi: quia datur ibi discipulis noua potestas, qui iam antè potestatem baptizandi acceperant. quare non sequitur eos tunc non baptizasse; quamuis credibile sit non baptizasse passim omnes, nec ad hoc vulgò omnes inuitasse, eò quòd pauci essent, qui verè in Christum crederent. Post resurrectionem verò Christus voluit omnes fideles baptizari: nec tunc dedit primùm Apostolis potestatem, sed præceptum baptizandi; non solùm Iudæos, sed omnes qui ex Gentibus crediturí essent.

D. Aug. Vasquez. Suarez. Rupertus.

13 Nec etiam quidquam probat, quòd forma baptismi non legatur tradita Apostolis ante passionem. Quia est argumentum ab auctoritate negata: & sufficit quòd legamus baptismum priùs collatum, vt etiam credamus formam traditam, quæ iam in baptismo quo Christus baptizabatur, erat clarissimè repræsentata: & mysterium Trinitatis multis locis Apostolis erat expositū, quibus Christus sæpè mentionem facit Patris, & Filij, & Spiritus sancti: vt *Ioan.15.v.26.* vbi Spiritus sanctus dicitur procedere à Patre, & mittendus à Filio, & alibi. Vnde patet sine vlla causa aliquos dicere, Christum quidem ante passionem instituisse suum baptismum, eum tamen non fuisse collatum sub eadē forma, sed sub nomine Christi. quia tunc fuisset planè aliud baptisma: nam habuisset diuersam formam essentialem. Nec vlla est ratio cur non fuerit tunc collatum sub eadem forma sub qua iam confertur; præsertim cùm Christus venerit, vt mysterium Trinitatis expressè hominibus explicaret, & sæpè id publicè fecerit, dum se diceret filium Dei, & missurum Spiritum sanctum: ipsumq; mysterium in baptismo Christi publicè clareque fuerit reuelatum: quo Deus ostendebat se velle illud iam palàm hominibus explicari.

Ioan.15.

Discipuli viuente Christo sub consueta forma baptizarūt.

14 Concl. II. Sacramentum baptismi fuit quasi in viuo quodam exemplari nobis perfectè demonstratum in baptismate quo Christus baptizatus fuit: non tamen tunc, sed paulò pòst ipsum Christus instituit, cùm discipulos collegit, ritumque baptismi præscripsit. ita *Scotus & Gabriel citati n.7.*

Scotus. Gabriel.

Prior pars patet. Quia ibi fuit externa ablutio sicut in baptismo Christi, & apparuit tota Trinitas quæ in Sacramento inuocatur. Et hoc significant Patres, qui dicunt aquam tunc accepisse vim lauandi nostra crimina. quia scilicet contactu Christi fuit quodammodo moraliter consecrata, & in typo deputata, vt esset materia baptismi Christi.

15 Secunda pars prob. Quia neque tunc Christus in actu exercito baptismum instituit suo baptismate quemquam baptizando; quia solùm fuit baptismate Ioannis baptizatus: neq; in actu signato ritus eius præscribendo; quia hic nihil præscripsit, nec Pater apparuit vt aliquid præscriberet,

beret, sed vt Christo testimonium perhiberet. Prob. 2. Quia instituere Sacramenta est formaliter actus legislatoris. Atqui Christus hîc non sustinuit personam legislatoris, sed potiùs pœnitentis: vnde Ecclesia dicit eum in Iordane lauisse nostra crimina: quia scilicet baptismum pœnitentiæ nostram personam sustinens suscepit, quasi ipse pœnitentia eguisset. Vnde hac humilitate meruit à Patre testimonium suæ innocentiæ, & vt baptismus ipsius postea instituendus haberet vim peccata lauandi. Et hac etiam ratione à Patribus dicitur consecrasse aquam ad abluenda peccata, eique hanc vim dedisse: non autem quòd velint Christum tunc instituisse ipsum Sacramentum. Quia nullum est fundamentum in Scripturis cur hoc dicamus. Et cõfirmatur. Quia ipsi dicunt Christum sanctificasse aquas, ijsque eam vim dedisse suo contactu, dum baptizaretur. Non instituit autem eo contactu suum baptismum, sed baptismum Ioannis suscepit. Moraliter tamen aquas consecrauit (sicut contactu sanguinis consecratur calix, si quis celebret in non consecrato) ijsque dictam vim meruit, vt dixi.

Quomodo Christus in Iordane lauerit nostra crimina, ac aquas cõsecrarit.

16 Tertia pars patet ex dictis. Nam cùm paulò pòst miserit discipulos suos baptizatum, debuit suum baptismum priùs instituisse discipulis ritum eius præscribendo; &, vt multi volunt, matrem suam, & B. Petrum baptizando, vt hic deinde primarios Apostolos, ipsique ceteros baptizarent.

ARTICVLVS III.

Vtrùm aqua sit propria materia baptismi?

17 *D. Thom.* CONCLVS. affirmatiua, quam D. Thomas pulchris congruentijs, quas aqua cum effectu baptismi habet, probat. Tota tamen ratio à priore est ipsa voluntas & institutio Christi, qui in quouis alio liquore potuisset baptismum instituere.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm ad baptismum requiratur aqua simplex?

18 ART. 4. docet ad baptismum requiri aquam naturalem; & quamuis talem ad baptismũ sufficere quantumuis alteretur, quamdiu retinet naturalem suam speciem.

DVBIVM I.

Quæ sit materia baptismi?

19 NOt. Primò, in baptismo sicut & in alijs Sacramentis, esse duplicem materiam, scilicet remotam & propinquam: vt ostendi quæstione 60. art. 5.

Bellarm. Nota 2. Circa materiam baptismi varios olim fuisse errores, quos refert *Dominus Bellarm. lib. 1. de baptism. ca. 2.* Si tamen penitiùs illorum hæreticorum sensum inspiciamus, videntur magis baptismum sustulisse, quàm circa eius materiam errasse, paucis saltem exceptis. Sed hi errores hoc tempore omnino obsoleuerunt, nec cum modernis hæreticis est nobis contentio de materia necessaria baptismi, nisi quòd Lutherus in symposiacis semipotus asserat; quidquid balnei nomine nuncupari potest, posse esse materiam baptismi. quare secundùm eum valeret baptismus vino aut lacte factus. sed parum curandum quid ebrius euomuerit.

Lutherus.

20 *Conc. Lateran. Florentin. Trident. Ioan. 3.* CONCLVS. I. Materia baptismi remota est aqua vera ac naturalis. Est de fide. ex *Concil. Later. c. Firmiter, Florentino in decreto de Armenis, & Trident. sess. 7. can. 2. de baptismo.* Probatur ex illo Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c.* Ibi enim describi materiam baptismi omnes Patres semper docuerunt, & eum locum de propriè dicta aqua intelligi definit *Trident. suprà.* Et patet, quia nulla est causa confugiẽdi ad metaphoram. Quare verba Scripturæ necessariò sunt propriè intelligenda. 2. Quia *Actor. 8. v. 36. & cap. 10. v. 14.* apertè describitur vera aqua quæ sit materia baptismi. similiter & alibi.

Trident. *Act. 8. & 10.*

21 *Matth. 3.* Dices *Matth. 3. v. 11.* Baptista ait, se quidem baptizare in aqua: Christum autem baptizaturum in Spiritu sancto, & igne. Ergo aqua non est necessaria materia huius Sacramenti. Ita olim Iacobitæ, qui ferro candenti frontibus baptizandorum signum crucis imprimebãt. Respond. hunc locum secundùm aliquam sui partem necessariò metaphoricè intelligẽdum. Nec enim aliter potest intelligi aliquem Spiritu sancto aut igne baptizari, siue lauari. hinc aliqui volunt hîc *baptizo* sumi metaphoricè pro *purgo, aut copiosè effundo*, & Ioannem loqui de missione Spiritus sancti in pẽtecoste futura: vt *Hieronymus in hunc locum.* Et cõsonat ei illud Act. 1. *Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto*, id est copiosè eo replebimini, & purgabimini. Alij sumũt *baptizo* pro quauis purgatione partim per gratiam Spiritus sancti, quæ in omnibus Sacramentis datur, partim per ignem diuini Iudicij, purgatorij, aut cuiusuis tribulationis facta; cui consonat quod subditur: *cuius ventilabrum in manu sua, &c.* Alij volunt hîc intelligi verum baptisma, & per Spiritum sanctum & ignem significari effectum baptismi, scilicet feruentem charitatem, quæ instar ignis cor accendit, & peccati scoriam decoquit: ita *Chrysost. homil. 11. in Matth. & alij.*

Iacobitæ. Baptizare Spiritu S. & igne, quid sit. *D. Hieron. Actor. 1.* *Chrysost.*

Omnes hæ expositiones sunt commodæ, & fortè omnes literales. has enim omnes purgationes potuit Baptista intelligere. Vltima tamen est maximè literalis, & textui accommodatissima. Quia vt patet ex *Ioan. 1. v. 26. & 33.* videtur Baptista hîc comparare baptismum Christi suo, eiusque effectus explicare: quamuis optimè etiam possit *baptizo* partim sumi propriè, quatenus Christus dicitur baptizare Spiritu sancto, quo effectus baptismi significatur: partim metaphoricè, quatenus Christus dicitur baptizare igni, scilicet acri suo iudicio, & tribulationibus discernendo pios ac constantes in fide ab impijs & inconstantibus. & sic optimè etiam connectitur cum sequentibus: scilicet, *cuius ventilabrum in manu sua*, &c.

Ioan. 1.

22 *Quæ aqua dicatur naturalis.*

Nota, Per aquam naturalem non solùm intelligi purè elementarem, sed omnem omnino aquam quamdiu eandem speciem retinet cum naturali aqua, etsi rebus alijs permisceatur; vt sit in fluminibus turbulentis, lixiuio, aqua lutulenta, &c. modò tamen non sit tanta permistio, vt habeat potiùs naturam corporis permisti quàm aquæ: vt aqua luto aut pinguedine valde desata. Si tamen ex his potior aqua exprimatur, valet baptismus in ea factus. Ita *D. Thomas hîc art. 4.* & alij communiter: multoque magis certum est valere baptismum, si fiat in aqua resoluta ex glacie aut niue: vt docet *Henriq. l. 2. de baptis. c. 6.* quia hæc aqua est omnino naturalis. Hęc autem omnia intellige quoad valorē Sacramenti: aliàs graue peccatum esset sine necessitate vti aqua impura: imò non vti aqua quæ ad id cōsecrata in fonte baptismali seruatur: vt colligitur ex *Clem. vnica de baptis.* In necessitate tamen his licitè vtimur, imò etiam materia dubia, vt omnes fatētur. Extrema enim necessitas excusat irreuerētiā, quæ aliàs in Sacramentum admitteretur, dum vtendo tali materia exponimus nos periculo inualidè illud conferēdi. hinc fieri aliquando posse, vt licitè vtamur aqua ex sale resoluta, docent quidam apud *Candelabrum aureum de baptism num. 16.* Sed hoc difficulter crediderim. quia non videtur probabile eiusmodi aquam esse eiusdem speciei cum aqua naturali seu elementari; & consequenter non videtur probabile quòd possit esse materia baptismi.

D. Thom. *Henriquez.* *In necessitate licitè vtimur materia minus conuenienti.* *Candelab. aureum.*

23 *Liquores artificiales nō sunt materia baptismi.*

Similiter liquores ex plantis aut herbis expressi, aut cereuisia, & similes, non sunt materia baptismi: quia non sunt vera aqua. ita communiter DD. Aliqui tamen putant hos in extrema necessitate posse adhiberi, quia non omnino constat, an differant specie ab aqua naturali. eademque quibusdam videtur ratio de niue. quæ non facilè ausim approbare, quia Concilia initio citata requirunt aquam naturalem, qualis non videtur artificialis expressa è plantis. Alia fortassè esset ratio cereuisiæ, si species aquæ non sit mutata. quia posset comparari aquæ lutulentæ; præsertim quando esset tenuis, quia tunc plus videtur habere aquæ, quàm alterius substantiæ. Secùs videtur dicendum de crassa, & multùm decocta, quia videtur amittere speciem aquæ: sicut de aqua lutulenta valdè pingui ait *D. Thomas in corpore.* Videtur enim eadem vtriusque ratio. Quia tamen extrema puerorū necessitas cogit extrema quæque tētare, nolim omninò damnare tali materia in ea vtentes, donec Ecclesia apertè damnet.

D. Thomas.

24 De sputo tamen, sudore, & similibus humoribus non videtur id posse dici ob *cap. penult. de baptism.* Vbi Pontifex negat absolutè pro Christianis habendos qui in necessitate sputo baptizati sunt. hoc etiam certum est, tam hac quàm illa materia baptizatos, saltem sub conditione rebaptizandos, si postea fieri possit. quia vt minimum est materia dubia.

25 Concl. II. Materia proxima baptismi est ipsa ablutio. Est communis paucissimis exceptis, & omnino certa. Ratio est, quia excepta Venerab. Eucharistia, omnia Sacramenta consistunt in aliqua actione & re transeunte; & consequenter eorum materia, non potest esse res permanens. Confirm. Quia illud est materia quod determinatur à forma; forma autem baptismi nullo modo significat, & consequenter nec determinat ipsam aquam secundùm se spectatam, sed eius vsum siue ablutionem, vt patet.

26 *Ad baptismum necessaria est aliqua motio à baptizante facta.*

Hinc patet primò, Nullo modo baptizari eum, qui quietus in aqua omnino immota consistit. quia hîc non est ablutio, quæ significat aliquem motum aquæ circa corpus abluti factum, aut per applicationem aquæ ad corpus abluendum, vt fit in infusione: aut per applicationem corporis ad aquam, vt fit in immersione.

Patet secundò, Hunc motum debere fieri per ministrum baptismi: quia aliàs non posset verè dicere: *Ego te baptizo, siue abluo.*

27 *Nix & glacies nō sunt materia baptismi.*

Patet tertiò, Etsi nix & glacies non differant specie ab alia aqua; tamen non posse esse materiam baptismi. Quia non potest in ijs fieri ablutio donec aliquo modo resoluantur. quia ablutio dicit motū materiæ liquidæ circa corpus abluendum. Si tamen aliquo modo resoluantur, quod facilè ex contactu corporum fit, sunt sufficiens materia, quia sunt vera aqua.

28 *Ledesma.*

Patet quartò, Id quod dixit *Ledesma in 1. p. 4. q. 7. art. 1. dub. 3.* scilicet ablutionem esse ipsum corpus ablutum, nullam habere probabilitatem. Est enim simile ac si diceretur, verberatum esse ipsam verberationem, & hominem visum esse ipsam visionem: quæ sunt contra communem sensum, quo distinguimus materiam circa quam actio versatur ab ipsa actione.

DVBIVM II.

Vtrùm materia proxima baptismi essentialiter consistat in ablutione actiua, an in passiua?

29 *In lotione quinque spectanda.*

Nota, In ablutione varia posse considerari, quæ vel ei sunt intrinseca, vel cùm ea coniuncta. Primò ex parte abluentis est actio aliqua ipsi immanens, v. g. motio brachij. Secundò est motio ipsius aquæ, qua hæc applicatur corpori abluendo: vel motio qua hoc applicatur aquæ dum ei immergitur. Tertiò est contactus aquæ & corporis, qui est terminus illius motionis: & hæc omnia possunt dici ablutio actiua, quia significant ablutionem prout ab agente concipitur egredi. Quartò ex parte abluti, est receptio ipsius aquæ, qua per mutuum contactum aquam sibi adhærentem quodammodo in se recipit, & potest

test dici ablutio passiua. Quintò, sunt effectus ablutionis v. c. refrigeratio abluti, abstersio sordium, &c. quæ non sunt ipsa ablutio, sed eam sequuntur.

30 Quare etiam certum est in his non consistere essentiam baptismi aut ablutionis. quia verus esset baptismus, etsi nullus eiusmodi effectus sequeretur. Similiter etsi prima actio necessariò ad lotionem requiratur, quia non possum alteri applicare aquam nisi me mouendo, tamen propriè non est de intrinseca ratione baptismi, siue lotionis, sed aliquid ad eam requisitum: quia si quacunque ratione possem aquam alicui effectiuè applicare sine vlla alicuius membri motione, verè eum abluerem. Quare tota difficultas est de 2. 3. & 4. Quidam autem videtur essentiam ablutionis cõstituere in solo quarto. Citantur pro eadem sententia *Soto in 4. d. 3. a. 1. §. Ex quo fit*, & *Scotus in 4. d. 6. q. 2.* sed Scotus hoc non dicit, nec potest ex eo colligi. Contrà alij putant eam totam consistere in secundo & tertio, & quamuis admittant ad essentiam baptismi pertinere etiam ablutionem passiuam, hanc tamen passionem non ponunt immediatè in baptizato, sed in aqua quatenus mouetur: dicuntque totam essentiam Sacramenti consistere in actione & motu.

Soto. Scotus.

31 CONCLVS. Verius videtur ablutionem necessariam ad baptismum essentialiter consistere in secundo, tertio & quarto, ita vt hæc omnia intrinsecè dicat.

In quibus consistat ablutio.

De secundo probatur. Quia si quis aquam ab altero baptizando applicatam in eo statu corpori quietè adhærentem contineret, non posset vllo modo dici baptizare, siue abluere: sicut nec cupa plena aqua cui alter quietè insistit, potest dici hunc abluere. De tertio & quarto probatur. quia non potest concipi fieri lotio nisi aqua allidatur corpori, quia in mutuo vtriusque contactu per motum facto, seu in quadam collisione consistit ablutio. quidquid autē conceperis non concipiēdo hanc collisionem, non concipis ablutionem: nec hæc collisio potest concipi, nisi concipias mutuum eontactum.

Probatur 2. Quia illa ablutio est essentialis, quæ per formam necessariò significatur. Atqui forma significat ablutionem, & quatenus est actio ministri, vt patet in nostra forma, Ego te baptizo: & quatenus est receptio aquæ in corpore baptizati, vt patet ex eo quòd in ea debet exprimi persona baptizati, cuius non videtur alia ratio quàm iam dicta. 2. Quia nostra forma æquiualet huic: Tu baptizaris à me, vt patet in forma Græcorum. Atqui in hac expressè significatur dicta aquæ receptio: Ergo hæc est de intrinseca ratione baptismi.

ARTICVLVS V.

Vtrùm hæc sit conueniens forma baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti?

32 ARticulo 5. docet hanc esse legitimam formam baptismi: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Probat primò, ex institutione Christi *Matth.* 28. vbi præcipit discipulis, vt baptizent omnes in nomine Patris, &c. Secundò, ex conuenientia. quia conueniebat in forma baptismi exprimi causam principalem, scilicet Deum trinum & vnū: cuius trinitas exprimitur trium personarum inuocatione, & vnitas essentiæ in eo quòd non dicitur in nominibus, sed in nomine, id est virtute & inuocatione Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quorum vna est essentia, virtus & inuocatio.

Matt. 28.

In responsione ad quartum, docet vnum posse simul plures baptizare (quamuis sine necessitate hoc faciendum non sit) plures tamen non posse simul vnum baptizare. de quo videbimus infrà.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm in nomine Christi possit dari baptismus?

33 ARticulo 6. docet baptismum non posse dari in nomine solius Christi. Probat ex institutione Christi, & auctoritate Pelagij Papæ, qui sic baptizatos docet sine dubitatione rebaptizandos *c. si re vera, de consecr. d. 4.*

Pelagius Papa.

In responsione tamen ad primum docet baptismum olim ex Christi dispēsatione fuisse validè collatum in nomine solius Christi. quod satis est difficile, vt videbimus.

DVBIVM.

Quæ verba sint de essentia formæ baptismi, ita vt sine ijs inualide conferatur?

34 OLim varij fuere errores circa formam baptismi, quos fusè referunt *D. Bellar. l. 1. de baptis. c. 3. P. Suarez. hic d. 21. sect. 3. Vasquez. disp. 142. c. 1.* Sed quia iam penitus desierunt, non est opus ijs recensendis immorari.

Bellarm. Suarez. Vasquez.

Hæretici verò huius temporis, communiter quidem

Hæretici nostri temporis.

quidem cõſentiunt formam, qua Eccleſia vtitur, eſſe legitimã: multi tamen putant eã non eſſe neceſſariã. Et ſanè ſequitur ex cõmuni eorum fundamento. quia exiſtimant Sacramenta non aliter iuſtificare aut prodeſſe ſuſcipienti, quàm excitãdo fidẽ, quod quibuſuis verbis fieri poteſt. hinc, vt refert *Bellar. ſuprà, Lutherus in ſua captiuitate babylonica c. de baptiſ.* vult quibuſuis verbis validè dari baptiſmum, modò in nomine Domini detur, aut ſaltẽ ſuſcipiatur, etſi impius miniſter det in nomine hominis. Quare etſi vulgò omnes vtantur legitima forma, quia tamen eã non putant neceſſariam, quidã quandoq; particulares, vt illud oſtẽdant, vel ſingulari faſtu, aut diaboli ſpiritu agitati, legitimã formam omittunt, vt à fide dignis ſæpè intellexi. Imò quidam Zuingliani, vt refert *Bellar. ſuprà*, ſolebant baptizare *in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*: imitati ſcilicet hac in re Arianos, qui hac forma ſignificabant ſecundam & tertiã perſonam eſſe minores prima. Sed horum ſententiam ſatis impugnauimus q. 60. a. 7.

Bellarm. Lutherus. Zuingliani. Bellarm. Ariani.

35 Præter horum errorem duæ ſunt difficultates apud Catholicos. Prima eſt, qua ratione exprimẽda ſit actio vel perſona miniſtri. Pro qua Nota perſonã Miniſtri tripliciter poſſe exprimi. Primò explicitè dicendo, *Ego te baptizo*. Et omnes fatentur hoc nõ eſſe eſſentiale. 2. Directè quidem, ſed implicitè tamen dicendo, *Baptizo te*. 3. Solùm indirectè, quatenus exprimitur actio miniſtri vt hîc & nunc facta à miniſtro. Et de 2. & 3. eſt quæſtio. Primò enim *Innocentius in c. 1. de baptiſ. c. 2. §. 5.* cum quibuſdam Canoniſtis putat Latinũ baptizãtem debere neceſſariò directè exprimere non ſolùm actũ baptizandi, ſed etiam perſonã ipſam baptizantis ſaltẽ implicitè dicẽdo *Baptizo te*. Quare etſi fateatur Græcos validè baptizare dicendo: *Baptizetur talis ſeruus Chriſti*, &c. negat tamen Latinum hoc modo validè baptizare. Sed hoc eſt contra communem ſententiã DD. & apertè falſum. quia vt oſtẽdi ſuprà q. 60. ab cõcl. 4. Materia & forma eſſentiales Sacramentorum ſunt eædem per totã Eccleſiam: quæ etſi poſſit ſua prohibitione efficere, vt quis illicitè tali forma vtatur, non tamen poteſt efficere, vt vtatur inualidè. Quare peccat quidem mortaliter Latinus vtens forma Græcorum, validè tamen baptizat.

Perſona miniſtri tripliciter poteſt exprimi. Innocent.

36 2. *Sotus in 4. d. 3. q. vnica a. 5.* videtur docere non eſſe neceſſe ſignificari actionẽ, vt à miniſtro procedit, modò non dicatur non procedere à miniſtro. hinc ait hanc formam eſſe inualidam: *Baptizeris à Chriſto, & non à me.* cõtrà, hanc eſſe validã: *Baptizet te Deus* vel *Chriſtus*; ſiue *Baptizeris à Chriſto*, vel *Deo*, &c. Et ſic vult intelligi formã Græcorum dum dicunt, *Baptizetur talis ſeruus Chriſti*, ſcilicet à Chriſto: & hoc quidẽ ſatis probabile eſt, quia vt cũ multis alijs teſtatur *D. Tho. hic a. 5.* Græci vtuntur hac forma, vt oſtendant Chriſtũ in omni baptiſmo baptizare. Fallitur tamẽ Sotus in eo quòd putet in forma Grecorum non ſignificari actionẽ miniſtri, vt à miniſtro procedit. Nam cùm formæ Sacramentorum ſint orationes practicæ, ſignificãt neceſſariò id quod hîc & nunc agitur, v. c. cõferri gratiam per Sacramentum hîc & nunc collatum. Et hoc ipſo quo pronuntians formã ponit ſimul ritũ externum Sacramẽto eſſentialẽ, ſignificat illum effectum conferri per actionem, quã de facto exercet. quod in omni oratione practica eſt verum. hinc hæ orationes: *ille liber ſit tuus*; *ille liber tibi datur*; *ille liber eſt iam tuus*, pronuntiatæ ab eo qui librum porrigit, & habet poteſtatem dandi etiam miniſterialem, vt diſpenſator, idem omnino ſignificant ac ſi diceretur: *Do tibi illum librũ*: & conſequenter ſignificant actionem, vt hîc & nunc à tali procedentem.

Sotus. D. Thom. Sotus. Actio miniſtri debet ſignificari, vt ab eo procedens.

37 Contra verò alij docent has formas eſſe inualidas: *Baptizat* vel *baptizet te Chriſtus* vel *Deus*. *Talis baptizetur à Chriſto*, vel *Deo in nomine Patris*, &c. niſi addatur *per meã ablutionẽ*. Ratio eorũ eſt. Primò, quia putant aliàs nõ ſufficienter ſignificari actionem Miniſtri. Per tales enim orationes ſignificatur tota actio fieri à Deo vel Chriſto. 2. Quia per illas ſignificatur Deum aliquid facere in nomine ſiue cum inuocatione Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. quod ineptè dicitur.

38 Sed hæ rationes nihil conuincunt. Nã vtraq; ſumit falſum. Pro quo Not. 2. Eadẽ verba diuerſis circũſtantijs prolata, ſæpè diuerſa ſignificare. Nã ſi ex cumulo in quo varij libri ſunt diuerſorũ dominorum, accipiã vnum, & Ioanni cupienti à me diſcere quinam ſint ſui, eum dẽ dicendo: *ille liber eſt tuus*, nullo modo ſignifico me illum ei donare. Contrà ſi ex mea bibliotheca librum vnum accipiam, cumq; Ioanni tale donum petẽti porrigam dicendo, *liber ille eſt tuus*; ſecundùm communem omnium ſenſum hæc oratio idem omnino ſignificabit cum hac: *Do tibi hũc librum*. Item ſi quis accepiſſet à Principe mille aureos, vt eos ſuo iudicio in pauperes diſtribueret; vel poteſtatẽ vt tanquam Iudex delegatus, quibus vellet reis meritũ ſupplicũ remitteret, & hoc publicè ſciretur; tunc ſi reis precantibus veniam; aut pauperibus petẽtibus partem illius pecuniæ ſibi in eleemoſynam dari, ille his aliquot aureos porrigendo; aut illis vincula ſoluẽdo diceret: *Princeps dat tibi tot aureos*, aut *remittit tibi ſupplicũ*: per hæc verba apud omnes qui eius poteſtatẽ noſſent, idem ſignificaret atq; per hæc; *Ego nomine Principis, vt eius legatus, aut diſpenſator, do tibi hos aureos*; aut *remitto tibi ſupplicũ*. Secùs omnino eſſet, ſi ſciretur eſſe merus nuntius aut executor miſſus à Principe, vt certæ perſonæ daret tot aureos, aut remiſſum ſuppliciũ nuntiaret. Cùm igitur Miniſter baptiſmi (idẽq; proportionaliter eſt de abſolutione, & ſimilibus Sacramentis) ſit à Chriſto cõſtitutus myſteriorũ ac meritorũ eius diſpenſator, vt habetur 1. *ad Cor.* 4. dũ petenti baptiſmũ aquã infundẽdo dicit, *Baptizat* vel *baptizet te Deus in nomine Patris*, &c. idẽ planè apud ſcientes myſteria chriſtiana dicit, ac ſi diceret, Baptizat te Deus per me: ſiue Per baptiſmum quem tibi cõfero, Deus te interiùs à peccatis abluit, ſiue abluat. Quare cum Soto probabiliùs credo, has formas: *Baptizet te Chriſtus*, vel *baptizeris à Chriſto*, idem ſignificare cum forma Grecorũ, ſcilicet *Baptizetur ſeruus Chriſti*. Idemque docent *Henriq. l. 2. de Sacram. c. a. 3.* & *Suarez hic d. 21. ſect. 2. concl. 2.* Grauiùs tamen peccaret qui prima & ſecunda forma vteretur, quàm qui tertia: quia illæ ſunt minùs vſitatæ in Eccleſia; & minùs eſt certũ illas ſufficere, cùm aliqui id negẽt. Tertia autem forma ſaltem Græci vtuntur, & omnino eſt certum ex Concilio Florentino eam ſufficere ad valorem Sacramenti.

Eadem verba ob diuerſas circumſtantias diuerſa ſignificant. 1. Cor. 4. 39 Soto. Henriquez. Suarez.

Nota

40 *Quid hæc verba ſignificent baptizet te Deus.* Nota Tertiò, cùm Miniſter dicit: *Baptizet te Deus*, imperium non dirigi propriè ad Deum(abſurdum enim eſt hominem Deo imperare) ſed ad ipſum effectum, vt à Deo hîc & nunc producatur; ea ratione qua ad res inanimes imperium poteſt dirigi. Quare non ſignificatur per ea verba imperium propriè dictum (cuius capaces ſolùm ſunt creaturæ rationales imperanti ſubditæ) ſed eo modo loquendi ſignificatur poteſtas quam miniſter habet, vt diuinam virtutem per collationem Sacramenti, infallibiliter applicet ad interiorem eius effectum producẽdum; ſiue ſignificatur abſoluta intentio, hîc & nunc conferendi nomine Chriſti vel Dei ipſum Sacramentum; atq; ita te ipſa licet nonnihil diuerſimodè, idem ſignificant; *Baptizat te Chriſtus*, & *baptizet te Chriſtus*. Hinc patet primò, Etſi hoc verbum ſit imperatiui modi, non tamen ſignificare modo merè imperatiuo, alteri totam actionem iniungendo (quia ſic non ſignificaretur vllo modo actio Miniſtri, & conſequenter non valeret Sacramentum) ſed per modum imperatiuum ſignificatur, vt dixi, præſens effectus.

Patet ſecundò ſolutio ad primum argumentum nu.37 allatum. Negandum enim eſt aſſumptum. Ad ſecundum Reſpond. Eo modo loquẽdi me non ſignificare Deum aliquid facere cum inuocatione Trinitatis, ſed meam actionem fieri cum inuocatione Trinitatis, & virtute tribus perſonis communi effectum Sacrameti produci.

41 Secunda difficultas eſt vtrùm ad eſſentiam baptiſmi neceſſaria ſit explicita inuocatio trium perſonarum? In qua tres ſunt opiniones Doctorum. Prima eſt, validum eſſe baptiſmum collatum in nomine Trinitatis implicitè, v.c. *in nomine Chriſti*, per quem ſignificatur Pater qui eum vnxit, & Spiritus ſanctus quo vnctus eſt. Ita videtur ſentire *S. Ambroſ. lib. de Spirit. ſancto c.3.* & ex eo *Nicolaus Papa c. A quodam Iudæo, de conſecratione d.4.* & *alij*. Ratio enim eſt, quia *Act.2.v.38.* & *cap.8.v.12.* & *c.10.v.48.* & *alibi*, videntur Apoſtoli baptizaſſe in ſolo nomine Chriſti.

D. Ambroſ. Nicolaus Papa. Actor.2.8. & 10.

Secunda docet, iam quidem requiri explicitam Trinitatis inuocationem: olim tamen Apoſtolos baptizaſſe in ſolo nomine Chriſti, Deo ſcilicet ſingulariter diſpenſante, vt hoc modo nomen Chriſti redderetur illuſtrius. Fundamentum eſt ex locis citatis ex Actis. Ita *D. Thomas ar.6. ad 1.* & multi Thomiſtæ.

D. Thom.

Tertia docet, nunquam baptiſmum validè fuiſſe collatum ſine explicita inuocatione trium perſonarum.

42 *Actio baptizantis exprimenda. Florentin.* Concl. I. In baptiſmo neceſſariò exprimenda eſt in forma ipſa actio baptizantis. Ita *Florentinum in decreto de Armenis*, vbi rationem reddens cur valeat forma Græcorũ ait: *Quoniam cùm principalis cauſa ex qua baptiſmus virtutem habet, ſit ſancta Trinitas, inſtrumentalis autem ſit miniſter, qui tradit exterius Sacramentum; ſi exprimitur actus qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctæ Trinitatis inuocatione, perficitur Sacramentum*: apertè inſinuans ſi hic actus non exprimeretur, inualidum fore Sacramentum. Et clariùs *Alexander 3. cap.1. de baptiſmo*, vbi ait: *Si quis puerum ter in aquam immerſerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, amen, & non dixerit, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: non eſt puer baptizatus.* Vbi non intendit hæc verba ſpecificè ſumpta *Ego te baptizo*; eſſe de eſſentia Sacramenti (hoc enim eſt contra Florẽtinum ſuprà:) ſed vel ea vel iis æquiualentia eſſe de eſſentia Sacramenti. Colligitur ex illo *Matth. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Vbi Chriſtus non tantùm dat præceptum baptizandi, ſed etiam deſcribit ritum, quo debet baptiſmus conferri; atque ita verba hîc deſcripta continent formam baptiſmi: vt omnis Eccleſia tam græca quã latina hunc locum ſemper explicauit, à qua ſenſus Scripturæ neceſſariò petendus eſt: aliàs per ſe nullus Scripturæ locus hoc conuincit. Quare heretici, qui eadem baptiſmi forma nobiſcum vtũtur, debent hîc traditionem admittere. quia aliunde hanc formam eſſe legitimam efficaciter probare nequeunt.

Alexand. 3. *Florentin.* *Matt. vlt.*

44 Ratio à priori eſt inſtitutio Chriſti, huius autem ratio eſt, quia aliàs forma non haberet perfectum ſenſum, nec ſignificaret lotionem animæ, cùm poſſit talis immerſio fieri refrigerationis cauſa. Poteſt autem hic actus ſignificari, vel actiuè, *Baptizo te*: vel paſſiuè, *Baptizaris à me*, aut *baptizetur ſeruus Chriſti*, &c. vt patet ex forma Græcorum, & dictis ſuprà.

Nota, etſi non ſit facilè faciendum, validè tamen pro *baptizo*, dici *lauo, abluo, intingo*, quia ſynonyma ſunt: vt *Suarez d.21. ſect.2.* & alij communiter fatentur. Idem videtur dicendum de *mergo*, ſiue *immergo*. quia *baptizo* id propriè ſignificat; & omnino ei æquiualet *intingo*. Quia tamen aliqui dubitant, nihil temerè hîc innouandum eſt.

Suarez.

45 *Quomodo perſona miniſtri ſit exprimenda. Florentin.* Concl. II. Non eſt neceſſarium directè exprimere perſonam miniſtri. Patet ex forma Græcorum, quæ eam directè non exprimit. ita enim baptizant: *Baptizetur talis ſeruus Chriſti in nomine Patris, &c.* quam tamen *Florentinum in decreto de Armenis*, docet eſſe validam. Vnde patet, multò minùs requiri ad eſſentiam Sacramenti in noſtra pronomen *Ego*. quia clarè ſubintelligitur ſub verbo Baptizo. Ob conſuetudinem tamen Eccleſiæ non licèt illud omittere. Si quis tamen omitteret ſine vllo contemptu, tantùm peccaret venialiter, quia eſt materia parua, niſi fortè oreretur ſcandalum. Ita *Vaſquez d.142. n.30.* & *Soto in 4. d. 3. q. vnica a.5. §. Quòd ſi.*

Vaſquez. Soto.

46 Nota tamen, aliquo modo quaſi remotè & indirectè debere ſemper ſignificari perſonam Miniſtri. quia debet in forma ſaltem implicitè ſignificari, hãc actionem externã proficiſci à miniſtro. Ratio eſt, quia formæ Sacramentorum ſunt orationes practicæ, & debent ſignificare quod faciunt. Etſi autem ſolus Deus phyſicè producat gratiam, non tamen ſine illa externa ablutione, quæ moraliter ad productionem gratiæ concurrit. Vnde Florentinum ſuprà requirit, vt exprimatur actus qui per ipſum exercetur miniſtrum: innuens debere exprimi quatenus ab eo exercetur. Pater ex dictis initio Notabili ſecundo. Hinc etſi hæ formæ valeant, *Baptizetur Ioannes, &c.* aut *baptizet te Chriſtus*, &c. non tamen valerent ſi fuerent aut merè imperatiuè, qualis eſſet hæc: *Baptiza Ioannẽ, &c.* aut merè optatiuè, qualis eſſet hæc: *Vtinam baptizet te Chriſtus*; ſi baptiãs nulla ratione intẽderet ſignificare ablutionem vt ſacramentaliter à ſe procedentem; ſed tantùm alteri impe-

Florentin. 47

imperare baptizationem: aut à Christo internam ablutionem petere sine vllo respectu ad suum actum, tanquam ad instrumentum internæ ablutionis. Quia tunc forma non haberet connexionem cum materia, nec eam determinaret, nec conficeret cum ea vnum signum spiritualis effectus; sed vtrumque quasi per accidens se haberet ad alterum. Sicut si porrigerem alicui librum dicēdo: *detur tibi ille liber*: aut, *vtaris in posterum feliciter illo libro*. si intendam significare per hæc verba me porrigere librum animo donandi, per ea verba donatio perficitur: secùs si ea merè deprecatoriè aut imperatiuè proferam. Imò nō sufficeret Ministrum velle ita significare suum actum, nisi verba externa per se, vel ratione adiunctorum, vel circumstantiarum habeant verè hîc & nunc vim illud significandi. Quia non est in potestate Ministri quiduis per quæuis verba significare: vt ostendi quæstione 60. artic. 8. d. t. Quare duabus vltimis formis non videtur posse validè baptizari.

48 Persona baptizanda debet exprimi. *Matt. vlt.*

Concl. III. Debet etiam exprimi persona baptizanda. Est communis DD. & colligitur ex illo *Matth. vlt. Baptizantes eos, &c.* & ex *ca. 1. de baptismo citato concl. 1.*

Ratio est, quia sicut materia siue ablutio debet versari circa certam personam; ita etiam forma. Aliàs enim nimis confusè significaret suum effectum, nec perfectum omnino haberet sensum, siue Latinorum siue Græcorum forma quis vtatur.

49 Variè hoc fieri potest.

Not. primò, Posse baptizandum exprimi vel per pronomen *te*, aut dignitatis causa, *vos*. Sic enim loquendo magnatibus aliqui solent dicere *vos*, pro *tu*. aut quando plures simul baptizantur, dicendo, *baptizo vos*, id est, *te, & te*, aut per verbum passiuū secundæ personæ, *Baptizaris à me*: aut per nomē proprium, *Baptizo Petrum*: aut per appellatiuum, *Baptizo tuam dominationem*, aut *baptizatur hic seruus Christi, &c.*

50 Not. 2. Tunc sufficienter significari personam baptizandam, quando forma significat ablutionem ferri circa præsentem, etsi baptizans erret in nomine aut persona: vt putans esse Petrum, cùm sit Ioannes: aut puerum cùm sit puella: nisi restringeret suam intentionem ad talem personam, & nollet eam extendere ad aliam. quod esset communiter graue peccatum: vt dixi qu. 64. ar. 8. d. 4.

51 Ex his patet nostram formam esse meliorem forma Græcorum: quia baptizantem, eiusque actum, ac baptizatum certiùs exprimit; quod saltem est expediens: & satis in ea explicatur baptizantem non baptizare suo nomine, sed vt Ministrum, dum dicit se id facere *in nomine Patris, &c.*

52 Expressio trium personarum est essentialis. *Matt. vlt.*

Concl. IV. Ad essentiam baptismi necessaria est explicita inuocatio trium personarū, Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Patet ex *Matth. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Vbi ex communi omnium Patrum & totius Ecclesiæ consensu traditur nobis baptismi forma. Vnde in can. 49. Apostolorum improbatur baptismus datus in morte Christi; vbi dicitur; *Nō enim dixit Christus: In morte mea baptizate eos: sed, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Vbi expressè Apostoli dāmnant baptismum datum in nomine solius Christi, siue in morte Christi. hæc enim idem sunt. Quare incredibile est eos vnquam hoc modo baptizasse.

Florentinum. Pelagius Papa.

Idem etiam expressè docet *Florentinum in decreto de Armenis.* item *Pelagius Papa, c. Si reuera, & c. Multi sunt. de consecr. d. 4.* expressè docet nullum esse baptismum datum tantùm *in nomine Christi.* Et *Zacharias Papa c. In synodo Anglorum, de consecr. d. 4.* docet nullum esse baptismum, si vel vna persona omittatur. Item docent plurimi Patres quos citaui ex parte suprà q. 60. a. 7. concl. 1. & fusè citat *P. Vasquez hîc d. 143. c. 3.*

Zacharias Papa. Vasquez.

Ratio à priore est institutio Christi. conuenientia est, quia baptismus est Sacramentum fidei, quo in Ecclesiam ingredimur: vnde conuenit ipsum per expressam trium personarum inuocationem dari; sicut necessarium est volentem Ecclesiam ingredi, tres personas explicitè credere & confiteri. vt Zacharias suprà. Nam sicut saluari non potest qui vnam personam non vult confiteri: ita nec potest valere baptisma, in quo vna persona omittitur.

53 Nicolaus Papa.

Ad auctoritatem autem Nicolai Papę relatam in *c. à quodam Iudæo*, Respond. Eum tantùm definire id quod erat interrogatus, scilicet quòd Iudæus validè possit baptizare; & per accidens, vt priuatum doctorem suam sententiam addere, scilicet valere baptismum datum in solo nomine Christi, inductum auctoritate Ambrosij, qui fortè in ea etiam fuit sententia, ob quædam loca Actorum initio dubij citata. In eadem sententia fuerunt quidam alij Patres, sed auctoritates suprà allatæ ijs prępon derant: præsertim cùm loca Scripturę quibus mouentur, id nullo modo probent, vt ostendam infrà. Alij conātur verba Ambrosij & Nicolai commodè interpretari, sed est difficile, nisi ijs vim inferas. Quare omnino verisimile est, Nicolao primo, dum illa scriberet non occurrisse quid super ea re Pelagius & Zacharias definierant. Aliàs enim nunquam aliquid contra eorum definitiones docuisset. Quod enim aliqui respondent, hos Pontifices nihil voluisse hac de re definire, non videtur probabile: quia vnus directè responderat ad quæstionem sibi propositam: alter verò confirmat decreta synodi particularis: quibus casibus communiter DD. censent Pontifices definitiuè loqui.

54 Quibus nominibus personæ debeant exprimi.

Nota, controuersum esse inter DD. Vtrùm baptismus validè conferatur, si vtamur verbis æquiualentibus his, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Qua in re præcipua difficultas est de hac forma: *Ego te baptizo in nomine Genitoris, geniti, & procedentis ab vtroque.* Hæc enim videtur omnino esse synonyma cum communi. Quare *Caiet. hic a. 5. & Victoria de baptismo q. 14.* docent eam valere. Probatur, quia omnibus alijs verbis sacramentalium formarum validè substituuntur synonyma. Ergo etiam his. quia non potest reddi ratio diuersitatis.

Caietan. Victoria.

D. Thom.

Contrà tamen *D. Thomas hîc articulo 5.* & ferè communiter Doctores negant eam formam valere, aut vlla synonyma dictis personarum nominibus posse substitui. Huius tamen rei difficilè possunt reddere rationem. quare varias varij adferunt. Plurimæ verò in hanc coincidunt, quòd

per

per alia omnia nomina aut minùs expreſsè, aut alia ratione perſonæ ſignificentur, quàm ſignificentur per nomina communia, ſcilicet *Patris, & Filij & Spiritus ſancti*. Sed cùm ex communi Latinorum vſu *genitor* & *genitus* idem ſignificēt quod *Pater* & *Filius*, & *procedens ab vtroque* idem quod *Spiritus ſanctus*, videntur omnino ſynonyma: & parum videtur facere ad rem vnde ſignificatio nominis ſit deſumpta, modò eadem omnino res ſignificetur. Quia *tingo* & *lauo* diuerſimodè lotionem ſignificant, & tamen ſecundùm omnes ſunt ſynonyma, & validè mutuò ſubſtituuntur in forma baptiſmi. Quare cum *Suarez hic d.21. ſect. 4.*

55 *Suarez.*

Reſp. primò, Speculatiuè loquendo hanc formam, *In nomine genitoris & geniti & procedentis ab vtroque*, videri validam. Quia communi ferè ſenſu omnes intelligentes latinè per hæc verba clarè perſonas diuinas intelligunt: & ſatis videntur eorum proprietates exprimi. Etſi enim procedere ſit commune reſpectu proceſſionis Filij & Spiritus ſancti; tamen cùm additur præcedentibus verbis, ex communi vſu ſumitur pro proceſſione Spiritus ſancti propria & diſtincta à proceſſione Filii: maximè cùm dicitur procedere ab vtroque: quod Filio non conuenit. Similiter nomen *Spiritus ſanctus* etiam commune eſt Patri & Filio, & ſolo vſu tertiæ perſonæ proprium. Nec contra hanc concluſionem ſunt argumenta quæ multùm premunt.

56 Reſpond. ſecundò, Tamen in praxi eſſet graue peccatum conſueta nomina mutare, & ſic baptizatus eſſet rebaptizandus ſub conditione, ob communem ſententiam in contrarium, quæ hìc magni eſt momenti. Quia non niſi per traditionem ex communi Eccleſiæ & Doctorū ſenſu cognitam poſſumus Chriſti inſtitutionem cognoſcere, à qua tota hæc res pendet; qui ſine dubio potuit nolle aliis verbis Sacramentum perfici, quàm quibus communiter in profeſſione fidei Trinitatis ſecundùm proprium nationis cuiuſque idioma ſolemus vti. Quia cùm hoc ſit Sacramentum fidei, quod ſuſcipiendo quaſi primùm in facie Eccleſiæ fidem noſtram profitemur; decebat hoc fieri verbis explicatiſſimis, & communi vſu receptiſſimis. Et hoc argumento vt omnino firmo probat communem ſententiam *Vaſquez hic d.144. c.3. v.10.* Sed ſi abſtrahamus ab auctoritate Doctorum eam affirmantium, illud argumentum ſummum probaret, hoc potuiſſe conuenienter à Chriſto inſtitui, non autem fuiſſe ita inſtitutum. quia æquè conuenienter ob alias cauſas Chriſtus potuiſſet aliter inſtituere.

Vaſquez.

57 Reſpond. tertiò, Hæ formæ *Baptizo te in nomine ingeniti & geniti*, ſiue *imaginis, & doni*. Item *in nomine potentis, ſapientis, & boni*; etiam ſpeculatiuè loquendo ſunt vt minimum dubiæ. quia non ſatis expreſsè ſunt ſynonymæ cum vſitata forma: quia aut imperfectè, aut obſcurè, & nonniſi apud doctos perſonarum proprietates explicant. Eſſe enim ingenitum non ſtatim indicat aliquem eſſe Patrem; vt patet in angelis. Similiter cetera tantùm per quandam appropriationem certis perſonis conueniunt, cùm ſecundùm ſuam ſignificationem ſint multis communia: vt nomen doni ſecundæ & tertiæ perſonæ: ac nomina potentis, ſapientis & boni, tribus perſonis communia ſint.

58 CONCL. V. Ad eſſentiam baptiſmi neceſſarium eſt vt dicatur *in nomine*; nō autem *in nominibus*. quia ſignificaretur non eſſe eādē eſſentiam & virtutem omnium perſonarum. Sicut enim in baptiſmo confitenda eſt explicitè perſonarum trinitas; ita etiam eſſentiæ vnitas, dicendo, *in nomine*, id eſt, in virtute, auctoritate, diuinitate, inuocatione, *Patris*, &c. Hæc enim omnia poſſunt ſignificari per illud, *in nomine*. Quod dum in ſingulari ponitur, ſignificatur hæc omnia in tribus perſonis eſſe eadem. Quare non videtur poſſe dari aliquod aliud nomen huic planè ſynonymum: & conſequenter valdè eſſet dubius, & ſaltem ſub conditione repetendus baptiſmus datus his verbis: *Ego te baptizo in virtute*, vel *in auctoritate*, vel *ſub inuocatione Patris*, &c. Valeret tamen baptiſmus datus *in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus ſancti*. quia talis repetitio per ſe ſenſum non mutat; atque ita nihil obeſt. Sicut idem omnino eſt ſi dicam, *Deus Pater, Filius & Spiritus ſanctus*: ac ſi dicam, *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus*. niſi quis peruersè hæc intelligat, & hac repetitione velit ſignificare pluralitatem eſſentiæ. Forma tamen conſueta ſemper vſurpanda eſt.

In nomine eſt eſſentiale, nec habet ſynonymū.

59 Nota, quoſdam putare hanc formam eſſe validam, *Ego te baptizo in vnum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum*: vel, *in vno Deo Patre & Filio & Spiritu ſancto*. Quia cùm *in* ſæpè accipiatur pro *per*, ſignificatur illa forma Deum eſſe vnius eſſentiæ, & cauſam principalem ipſius baptiſmi. Sed hoc non auſim aſſerere. Primò, quia *in* non ſignificat clarè idem quod *per*. Secundò, quia etiamſi ponatur expreſsè *per*, dicendo, *per vnum Deum Patrem*, &c. non auſim dicere baptiſmum eſſe validum. Quia *in nomine*, in communi forma plura (vt oſtendi) ſignificat, quàm in hac forma ſignificari poſſunt. atque ita eæ formæ non ſunt ſynonymæ.

60 Hinc patet primò, Minùs validam eſſe formam, qua (vt refert *P. Comitolus l.1. reſponſionum moralium q.10.* quædā baptizauit filium ſuum dicēdo: *Ego te baptizo cum Patre, cum Filio, & cum Spiritu ſancto*. quia nullo modo exprimitur vnitas eſſentiæ. Nam ad hoc non eſt ſatis quòd Chriſtianus ſciens me eſſe catholicum, & videns me ita baptizare, intelligeret me velle vnum Deum in tribus perſonis inuocare. quia Chriſtianus vidēs ſacerdotem aqua perfundentem puerum, dicendo; *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*: ſatis intelligit eum velle baptizare, & tamen baptiſmus eſt nullus; quia non dicit, *baptizo te*. Imò etſi quis diceret, *Ego baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, ſi tamen omitteret *te*, nihil ageret, cùm tamen omnes intelligerent eum intendere baptizare præſentem infantem. Quanto igitur magis eſt neceſſarium exprimere *in nomine*?

Comitolus.

Patet ſecundò, Peruerſam omnino eſſe hanc formam quorundam Arianorum: *In nomine Patris per Filium in Spiritu ſancto*. quia apertè ſignificatur diuerſitas eſſentiæ. quod etiam illi ſignificare intendebant.

Ariani.

61 CONCLVS. VI. Non eſt improbabile præpoſitionem *in*, non eſſe de eſſentia formæ: & conſe-

quenter eius omiſſionem non violare Sacramẽtum. Idem enim omnino eſt ſenſus ſiue dicas *in nomine*, ſiue, *nomine Patris*, &c. Imò *in* videtur tantùm per hebraiſmum adiungi, ſicut quando dicimus, *credo in Deum*, *pulſo* vel *cano in cithara*, quæ phraſi hebręa idem ſignificant quod *Credo Deum*, & *cano cithara*: & idem videtur in hac propoſitione, *In nomine*. quia Latini ſic non ſolent loqui. Similiter nec impedit Sacramentum ſi omittatur coniunctio, *Et*, dicendo; *in nomine Patris, Filij, Spiritus ſancti*. quia ſatis vſitato loquendi modo ſubintelligitur; niſi quis eam peruerſa intentione omitteret, vt ſignificaret confuſionem perſonarum. Quare quidam docent horum omiſſionem eſſe materiam leuem, & tãtùm peccatum veniale. Quod multò magis dicendum eſt de omiſſione nominis *Ego*, in forma latina. quia ſufficienter intelligitur dum dicitur, *Baptizo*: & dictionis *Amen*. quia nihil facit ad perfectam formæ ſignificationem. Ita *Henriq. l. 2. de baptiſ. c. 8. n. 6.* citans alios. *Sotus* tamen *in 4. d. 3. a. 5. & alij*, volunt grauiter peccare omittẽtem *in*, vel *&*. Quare ſanè grauiter reprehendendus eſſet, qui ea ſponte omitteret: non tamẽ credo iterandum fore baptiſmũ. Vide *P. Comitolum lib. 1. reſponſionum moralium q. 9.*

Henriquez. Sotus. Comitolus.

62 CONCL. VII. Baptiſmus nunquam fuit validè collatus etiam tempore Apoſtolorum *in nomine ſolius Chriſti*. Ita *Suarez diſp. 21. ſect. 3. Bellarm. l. 1. de baptiſ. c. 3. & alij*. Probatur primò, Quia quæ ex Chriſti inſtitutione ſunt de eſſentia alicuius Sacramenti, nullius hominis auctoritate poſſunt mutari. Atqui explicita inuocatio trium perſonarum eſt talis; vt patet ex concl. 4. Ergo nullius hominis auctoritate poteſt omitti.

Suarez. Bellarm.

Reſpondent aliqui, Chriſtum cum Apoſtolis initio diſpenſaſſe, vt baptizarent in ſolo nomine Chriſti, tum, vt Chriſti nomen hoc modo magis illuſtraretur: tum etiam quia non conueniebat initio myſterium Trinitatis ita clarè propalari. Sed nullum eſt fundamentum aſſerendi talem diſpenſationem. Nam & rationes allatæ nullius momenti ſunt, nec alia probabilis adferri poteſt. Quia etiam tunc temporis baptizandi debebãt explicitè credere Trinitatem: & nomen Chriſti poterat ſufficienter illuſtrari ſi Apoſtoli baptizarent *In nomine Patris, & Filij eius Ieſu Chriſti, & Spiritus ſancti*: vt aliqui putant eos feciſſe.

63 Actor. 19. Probatur ſecundò, Quia *Actorum 19.* cùm Paulus quoſdam interrogaſſet an accepiſſent Spiritum ſanctum, illique reſponderent, ſe non audiuiſſe an Spiritus ſanctus eſſet: petiit iterum ab iis Paulus, in quo ergo eſſent baptizati, & reſponderunt baptiſmate Ioannis. Vbi Paulus omnino ſupponit, nemini poſſe Chriſti baptiſma conferri, ſine expreſſa inuocatione Spiritus ſancti, & conſequenter omnium perſonarum. Aliàs ſi ſolitus fuiſſet conferri baptiſmus *in nomine ſolius Chriſti*; ineptè coniecìſſet Paulus eos non eſſe hoc baptiſmo baptizatos, ex eo quòd non audiuiſſent an ſit Spiritus ſanctus.

Reſpondent aliqui hunc locum nihil probare: quia etſi tunc fuiſſet collatus baptiſmus in nomine ſolius Chriſti: debuiſſent tamen baptizandi priùs inſtrui in fide Trinitatis, & ita noſſe Spiritum ſanctum: pręſertim cùm poſt baptiſmũ ſoleret ſtatim conferri Spiritus ſanctus per Confirmationem. Sed hæc non ſatisfaciunt. quia ſecundùm illa, ex eo quòd illi non audiſſent quidquam de Spiritu ſancto, non debuiſſet Paulus inferre non fuiſſe baptizatos baptiſmo Chriſti, ſed indebitè hunc ſuſcepiſſe & non fuiſſe confirmatos: atque ita non debuiſſet Paulus dicere, *in quo ergo baptizati eſtis*? (hęc enim interrogatio ſecũdũ communem modum loquendi ſupponit eos debuiſſe baptizari in eo, quem dicebant ſe non audiuiſſe) ſed debuiſſet dicere, Quomodo ergo tã malè inſtructi, eſtis baptizati? Adde ſæpè etiam tunc propter abſentiam Epiſcopi ſolitam differri Confirmationem. quod apertè hîc etiam innuit Apoſtolus. Nam ſupponit eſſe baptizatos, & interrogat, an ſint confirmati.

64 Reſpõdetur ad loca Scripturæ. Act. 2. 8. & 10.

Ad loca autem quæ ex *capit. 2. 8. & 10. Actorum* ſolent citari, vbi dicitur Apoſtolos baptizaſſe in nomine Chriſti, Reſp. Hoc variis modis à Patribus & Scholaſticis intelligi. Primò, quòd Apoſtoli inter baptizandum ſecundæ perſonæ adderent nomen Ieſu Chriſti, dicendo: *in nomine Patris, & Filij eius Ieſu Chriſti*, &c. Secundò, quòd *in nomine* ibi non ſignificet propriè, inuocationem Chriſti, ſed fidem in Chriſtum, & merita Chriſti in baptiſmo operari. vel Tertiò, ſimpliciſſimè, vt baptizari in nomine Chriſti idẽ ſit ac baptizari auctoritate Chriſti, ſiue baptiſmo à Chriſto inſtituto. Sic *D. Iacobus cap. 5. epiſt. ſua* iubet infirmos vngi oleo *in nomine Domini*, id eſt, vnctione à Chriſto inſtituta, & in Sacramentum eleuata. Et hic ſenſus apertè colligitur ex *Actorum 19.* vbi *baptizari in nomine Chriſti* D. Lucas opponit baptiſmati Ioannis: ac ſi idem eſſet, baptizari in nomine Chriſti, & baptizari baptiſmate Chriſti.

Iacob. 5. Act. 19.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm immerſio in aqua ſit de neceſsitate baptiſmi?

65 ARticulo 7. agit de materia propinqua baptiſmi, ſcilicet, ablutione; docetq; ad eſſẽtiã baptiſmi ſufficere quamuis ablutionem, ſiue fiat per immerſionẽ baptizandi in aqua; ſiue per infuſionẽ vel aſperſionem aquæ ſuper baptizandũ. In praxi tamen ſeruandũ eſſe modũ in quaq; Eccleſia pro tempore vſitatum. Ita etiam docet *Catech. Trid. de baptiſ. §. 13.* probatq; ex vſu Eccleſiæ, qui hac in re ſemper varius fuit. Vnde patet nullum modum eſſentialem eſſe. Idem olim docuit *D. Cypr. l. 4. epiſt. 7.* vel ſecundùm aliam collectionem *epiſt. 76. §. Quæſiuiſti.* Sic etiam, vt legitur in eius vita, D. Laurentius inſtante martyrio olim baptizauit ſola aſperſione aquæ. Nec credibile eſt Apoſtolos, cùm, vt habetur *Act. 2.* tria millia, & c. 4. quinque millia vno die baptizarũt, ſingulos immerſiſſe aquæ, maximè Ieroſolymæ, vbi id fuiſſet difficile ob raritatẽ aquę, niſi in publica aliqua piſcina id feciſſent. quod non videtur credibile. Ratio concluſionis eſt; quia ex Chriſti inſtitutione, vt patet *Matth. vltim. & Ioann. 3.* tantùm requiritur ablutio in aqua; ad rationem autem

Catechiſm. Trident. D. Cyprian. D. Laur. Actor. 2. Matt. vlt. Ioan. 3.

antem ablutionis petinde eſt an infuſione an immerſione fiat. Quòd ſi aliquando Patres aliqui dicaut neceſſariam eſſe immerſionem, intelligendi ſunt eſſe neceſſariam non ad valotem Sacramenti, ſed ratione conſuetudinis Eccleſiæ, quæ initio ferè vtebatur merſione.

66 — *Rom. 6.* Quomodo baptizati configurantur ſepulturæ Chriſti. *D. Thom.*

Dices, Per baptiſmum, vt patet *ad Rom. 6.* debemus configutari ſepulturæ Chriſti. Ergo neceſſaria eſt immerſio qua quaſi in ſepulchro cõdimur ſub aqua. *D. Thomas ad* 2. teſpondet etiam per infuſionem aquæ figurari ſepulturam. quia aliqua pars corporis tegitur aqua, ſicut ſepultus terra, minùs tamen perfectè quàm per immerſionem. Reſpond. ſecundò, Nos ideo propriè dici per baptiſmum configurari morti & ſepulturæ Chriſti: quia per eum vetus homo noſter moritur, & in iſta aqua quaſi ſepelitur: vt patet expreſsè ex contextu Apoſtoli. ad hoc autem impertinens eſt an baptiſmus fiat immerſione, an infuſione.

DVBIVM I.

Vtrùm aliquis poſſit baptizari ea ablutione, qua occiditur?

67 — *Scotus. Sotus. Silueſt.*

SCotus *in 4. d. 5. qu. 3. Sotus in 4. d. 3. art. 8. propoſ. 2. Silueſter verbo Baptiſmus 4. num. 8. & alij*, docent quando baptiſmus fit immerſione, ad eius valorem neceſſarium eſſe, vt baptizans intendat baptizatum ex aqua educere: atque ita ſi quis de ponte aliquem puerum proiiceret in aquas ſuffocandum, & pronuntiaret formam baptiſmi cùm intentione verè baptizandi, baptiſmus eſſet nullus. Hoc autem varij variè probant. Primò, quia ibi non eſſet vera ablutio, quæ requirit vt id quod immergitur aquæ, mergatur cum animo educendi: vt patet in communibus ablutionibus. Secundò, quia ablutio baptiſmalis ex ſui inſtitutione refertur ad vitam; hæc autem tendit ad mortem. Tertiò, quia per baptiſmum configuramur non tantùm morti ac ſepulturæ Chriſti, ſed etiam reſurrectioni, ad quod requiritur ipſa emerſio ex aqua. Quartò, quia oportet vt baptizans mediatè vel immediatè attingat baptizatum, vt poſſit dici eum abluere. neutro autem modo eũ attingit, qui eum in flumẽ proiicit.

68 — Validè baptizaris etſi ſimul ſubmergatis. *Panormit. Suarez. Vaſquez. Valentia. Gabriel.*

Sed contrarium, ſcilicet talem verè baptizari, eſt verius. ita *Panormitanus in cap. Non vt apponeres.* vbi refert eum caſum aliquando contigiſſe. *Suarez hic d. 20. ſect. 3. Vaſquez d. 145. c. 3. Valent. diſp. 4. q. 1. puncto 2.* Fauet etiam *Gabriel in 4. d. 4. qu. 2. a. 3. dub. 4.* quia ſoluit omnia argumenta contraria. Probatur, quia hîc eſt debita forma & intentio conferendi Sacramentum, vt ſupponitur in ipſo caſu; & eſt etiam ablutio neceſſaria ad valorem Sacramenti. Ergo eſt validus baptiſmus. Antecedens probatur, quia ita proiiciens verè illidit corpus aquæ, ita vt ipſa per corpus moueatur, dum hoc per motum eam intrat, idque etiam tali modo vt ſi corpus eſſet ſordidum, verè ablueretur. Ergo hîc eſt vera ablutio. omnis autem ablutio facta à miniſtro eſt ſufficiens materia baptiſmi.

69

Ad primum argumentum contrarium negandum eſt aſſumptum: vt patet ex dictis, & confirmatur. Quia qui ſordida pecora proiiciunt in aquas, verè ea lauant ſecũdùm communem modum loquendi, & tamen non intendunt ea educere, ſed permittũt ea per ſe enatare. quòd autem hæc per ſe enatent, eſt per accidens ablutioni, quæ ſolùm dicit motum aquæ circa corpus ex ſe conuenientem ad abſtergendas ſordes. quare etſi pecora ſubmergerentur, non minùs dicerentur ablura. Quòd autem communiter abluentes ea quæ non poſſunt per ſe emergere, aquæ immergamus cum animo educendi, non ideo fit quia aliàs non eſſet ablutio, ſed quia aliàs res ipſas perderemus, quas cupimus ſaluas.

Ad 2. Reſp. Ablutionem baptiſmi ex ſe tendere ad vitam ſpiritalem, non autem ad corporalẽ. Aliàs qui puerũ valdè ægrotum baptizãdo aquæ frigidæ immergeret, atq; ita ei mortem cauſaret, inualidè eum baptizaret. quod eſt apertè falſum.

70 — *Rom. 6.* Quomodo baptizati configurentur reſurrectioni Chriſti.

Ad 3. Reſp. Secundùm *Apoſtolum ad Rom. 6.* ſicut in baptiſmo configutamur morti Chriſti, quia peccatis morimur: ita propriè configuramur reſurrectioni, quia ſpiritaliter regenerati incipimus Chriſto viuere: vt clarè patet ex toto contextu Apoſtoli. Quod autem quidam Patres dicunt nos in baptiſmo per ipſam merſionem & emerſionem configurari ſepulturæ & reſurrectioni Chriſti, myſticum eſt, nec ſecundùm ſenſum literalem Apoſtoli, nec neceſſarium eſt ad baptiſmum. Aliàs dum quis baptizatur per immerſionem non perficeretur baptiſmus, donec egrederetur ex aqua, etiamſi per vnum diem in ea maneret. quod eſt falſum.

Ad 4. Reſp. Eum qui proiicit alterum in aquam ſufficienter eum attingere, vt per ſe patet. quia aliàs non poſſet proiicere. Patet etiam ex reſponſione ad primum in lauante pecora.

71 — Nunquam licet aliquẽ baptizando occidere.

Nota primò, ſecundùm communem Doctorum ſententiam eiuſmodi baptiſmum omnino eſſe illicitum, etiam eo caſu quo puer iamiam certò moriturus aliter baptizari non poſſet. Quia ea proiectio eſt directa occiſio innocentis iure naturæ & diuino prohibita: nec facienda ſunt mala vt eueniant bona. Patitur tamen ratio ſimul ac ſententia difficiles aliquas obiectiones.

Licitè ſæpè aliquis tam ſibi quàm alteri eſt cauſa mortis per accidẽs.

Primò, Quia in bello miles oppugnans ciuitatem licitè ſuffodit vnam turrim, quando hoc ad victoriam eſt neceſſarium, etſi certò ſciat ſe eius caſu obruẽdum. Secundò, Licitè diriguntur tormenta ad euertendas hoſtiles munitiones etiam in eam partem vbi innocentes vi poſiti ſunt, cũ certo eorũ interitu. Et ſimiliter licet mihi quando aliter non poſſum euadere mortem, occidere inuaſorem, etiamſi neceſſariò eodem ictu innocentem quo ille ſe protegit, debeam occidere. Item vt poſſem imminẽtem mihi ab hoſte mortem fugere, etſi id facere nequeam ſine certo periculo vitæ obuii pueri, quem equus cui inſideo conculcabit, aut in profluentem deturbabit: vt cum aliis docet *P. Leonardus de Iuſtitia c. 9. dub. 9.*

Leſsius. 72

3. Mulier grauida licitè ſumit aliquam medicinam directè ſanitati ſuæ conducentem cũ certo periculo prolis etiam animatæ, quando aliàs neceſſariò tam ipſa, quàm proles antequam poſſet in lucem edi aut baptizari, eſſent moriturae: vt *idem* docet *ſuprà dub. 10.* cùm tamen in his omnibus caſibus occidatur innocens. Et ratio eſt, quia etiamſi nunquam liceat occidere innocen-

 tem

tem ex directa intentione; tamen sæpè licet facere aliquam actionem necessariam ad alium finem honestum quem intendimus consequi, etsi ex ea necessariò sequatur interitus innocentis.

73 Quia etsi tunc physicè loquendo hîc & nunc cũ tali actione coniuncta sit occisio innocentis, atque illam exercens necessariò sit huius causa: tamen moraliter loquendo occisio est planè per accidens coniuncta cum illo opere: tum quia nullo modo neque vt medium neque vt finis est intenta ab exercente illud opus, qui omni modo cuperet eam abesse: tum quia ille non tenetur hîc & nunc omittere illam actionem ne occisio sequatur, atque ita non censetur huius moralis esse causa. Similis autem videtur ratio proiicientis puerum iam iam certò moriturum in puteum vt eum baptizet, quando aliàs nullus superest modus eum ante mortem baptizandi. quia talis non intendit occidere puerum (quia vellet omnibus modis eius vitam conseruare, si posset fine æternæ salutis damno fieri) sed directè intendit baptismum pueri, nec vult proiectionem nisi quatenus ad illum est medium hîc & nunc necessarium, cui occisio per accidens est coniuncta: & consequenter proiiciens non est moralis eius causa, nec ei moraliter est voluntaria.

74 Dices, Vna eademque actio hîc est baptizatio pueri & eiusdem submersio; nec hæc possunt hîc & nunc disiungi. Ergo nemo potest velle efficaciter vnum sine altero, aut esse causa vnius, nisi etiã sit causa alterius. Resp. negando consequentiam, loquendo de causa morali; quia similiter vna eademque explosio tormenti est causa subuersionis mœnium, & occisionis innocentis; & tamen hæc non censetur explodenti voluntaria, nec hic est moralis illius causa. Quia etsi physicè disiungi nequeant, tamen in intentione facilè disiunguntur: eademque videtur ratio in ea proiectione pueri, imò hæc videtur magis licita, quia est puero valdè vtilis, cùm hoc modo æternam vitam consequatur, & nullo modo damnosa, cùm sine ea nihilominus esset statim moriturus. quòd autem vno quadrante horæ fortè citiùs moriatur, nullius æstimationis est in puero non vtente ratione. Hinc si posset cognoscere quid sibi per illam proiectionem fiat, reputaret se accipere magnum beneficium. quia certum omnino est, posito quòd baptismus ille sit validus (quod suprà verum esse ostẽdimus) sine comparatione melius esse illi puero ita baptizari, quàm sine baptismo adhuc paululum superuiuere. Secùs omnino est in iis qui tormento occiduntur, qui magnum damnum inuiti patiuntur.

75 Hæ rationes faciunt hanc rem nonnihil difficilem, propter eas tamen non est recedendum à communi sententia. Ad eas igitur Resp. Esse diuersam rationem in hac proiectione, atque in aliis dictis actionibus, quia his secundùm se consideratis omnino per accidens coniuncta est occisio innocentis. Nam sine hac posset eadem numero explosio fieri, si illi innocentes abessent; & similiter eadem esset fuga, si puer à via abesset; & mulier illa idem pharmacum sumeret, etsi nõ esset prægnans. Quare illis actionibus per accidẽs est quòd tales in iis circumstantiis positi sunt, vt sine eorum occisione illæ actiones fieri nequeãt. Secùs est de proiectione illa pueri, quæ secundò se considerata, & seclusis omnibus extrinsecis circumstantiis fieri naturaliter nequit sine pueri occisione. Quare qui eam vult, necessariò vult occisionem pueri, nec potest vnam ab alia præscindere efficaci volitione. Idemque est respondendum ad illam quæstionem, quando parturiens est statim moritura, & est euidens periculum ne infans sine baptismo in vtero moriatur; Vtrũ liceat matrem consentientem adhuc viuam secare vt possit puer baptizari. Respondendum enim est negatiuè secundùm omnes Doctores. quia illa sectio est directa occisio matris. Mortua autem statim secanda est, vt puer baptizari possit si adhuc viuat.

Non licet secare viuam matrem vt infans baptizetur.

76 Not. secundò, Posito casu quòd baptizandus ita esset infirmus vt non posset ferre illam aspersionem aquæ sine periculo vitæ, disputari ab aliquibus, Vtrùm posset baptizari? Sed Resp. primò cum *Scoto in 4. d. 5. q. 3. & Gabriele ibidem d. 4. q. 2. art. 3. dub. 4.* illum casum videri impossibilem; quia exiguæ aquæ aspersio, præsertim si non nihil tepida sit, nullo modo potest saltem notabiliter nocere sanitati ægroti. quare irrationabiliter præsumitur fore periculosam ipsius vitæ. Resp. secundò cum *Vasquez d. 145. n. 25.* Etsi fortè posset aliquo casu metaphysico accidere vt illa aspersio esset periculosa vitæ baptizati, illud tamen periculum esset tam rarum, paruum ac incertum, vt nullius momenti sit, nec in considerationem humanam debeat venire: nec ideo baptismum ita necessarium esse omittendum; præsertim cùm propter bona temporalia multò maioribus periculis quis se licitè sæpè exponat. Imò cum magno merito sæpè quis propter Deum subit eos labores, per quos moraliter constat eius vitam abbreuiari.

Scotus. Gabriel. Vasquez.

DVBIVM II.

Qualis ablutio requiratur ad baptismum quoad quantitatem?

77 Not. primò, Nos hîc non quærere de ablutione requisita vt debitè fiat baptismus; ea enim ad hoc requiritur quæ secundùm communem & decentem vsum cuiusque Ecclesiæ pro eo tempore est vsitata: sed de ea quæ necessaria ad valorem baptismi.

78 Not. secũdò, Duplicem hîc esse difficultatem. Prima est circa partem corporis abluendam. An scilicet sufficiat quamuis minimam partẽ abluere. Qua in re conuenit inter Doctores, primò necessarium esse vt corpus baptizati secundùm aliquam sui partem tangatur ipsa aqua: atque ita nullo modo posse baptizari puerum ita adhuc vtero matris conclusum, aut corio insutum, vt nulla ratione ab aqua possit attingi: secùs esset si iam natus esset solis secundinis inuolutus, vt docet *Silu. verbo baptis. 4. n. 2.* quia hæc pellis est quædam pars corporis, & ob eandem causam sufficeret capillos madefieri aqua, etsi ob eorum densitatem aqua carnem non tangeret: vt docet *Vasquez d. 145. n. 31.* Secùs est de vestibus, quia nõ sunt pars corporis. Secundò, constat necessariã esse & sufficere eam ablutionem à qua homo verè potest dici lotus: quia Christus præscripsit vt homo baptizaretur siue lauaretur; non tamen præ-

Baptizandus debet necessario secundum aliquã corporis partem immediatè ablui. Siluester. Vasquez.

79 *Requiritur ablutio, à qua quis dicatur ablutus.*

præſcripſit certum modum quo deberet lauari. Vnde ſequitur omnem eum modum ſufficere à quo homo verè poteſt dici lotus. Tertiò, conſtat ſufficere ſi lauetur caput, pectus, vel ſimilis aliqua pars principalis. quia ablutione talis partis ſecundùm communem loquendi vſum homo dicitur lotus. Tota autem difficultas eſt, Vtrùm ſufficiat quæuis partem lauari, v. c. extremum digitum manus, vel pedis. Quidam id aſſerunt, quia anima quæ per baptiſmum mundatur à peccato originali, eſt tota in minima corporis parte: ergo ſufficienter in quauis abluitur. Citantur pro hac ſententia *Scotus in 4. d. 4. q. 3. Gabriel ibidem q. 2. a. 3. d. 2. Silu. verbo Baptiſ. 4. q. 1. n. 2.* Sed hi auctores tantùm docent in extrema neceſſitate, v. g. ſi puer ſolum digitum exeratex vtero matris, & ſit euidens periculum ne moriatur antequam perfectè naſcatur, poſſe tunc eum in digito baptizari: dubitant tamen an baptiſmus ſit validus, dicuntq; poſtea perfectè natum ſub conditione rebaptizandum. Nec ſi benè legatur, aliud docet *D. Tho. infrà q. 68. a. 11. ad 4.* Idem etiam docet *Durand. in 4. d. 6. q. 1. a. 1. circa medium*: in fine tamen articuli tale argumentum ſibi obiicit. Baptiſmus ordinatur ad remiſſionem peccati originalis, quod eſt in ipſa anima: atqui ipſa anima eſt tota in quauis parte ipſius corporis. Ergo baptiſmus æqualiter poteſt conferri in qualibet parte corporis: & ita finit articulum. Vnde videtur totum admittere. Sed hoc argumentum nihil conuincit; quia anima non eſt baptizanda, ſed ipſe homo. quare neceſſariò ita baptiſmus conferendus eſt vt homo poſſit dici ablui. Dictam autem ſententiam abſolutè aſſerit *Vaſquez d. 145. nu. 28.* Ratio eius eſt, quia ſicut homo verè dicitur vulneratus, in quacumque parte corporis vulneratus ſit: ita etiam dicitur ablutus, ſi vel minima pars corporis aquâ aſpergatur. Sed hæc ratio meo iudicio parum probat: quia ſumit id quod probandum eſt, ſcilicet à quacumque parte corporis aqua conſperſa poſſe dici hominem ablutum: quia videtur contra communem modum loquendi. Communiter enim non ſolemus dicere eum eſſe lotum, qui extremam partem digiti nonnihil aqua madefecit: vt patet ex communi loquendi modo. Alia autem eſt ratio vulnerationis, cuius nulla alia ratio reddi poteſt, niſi communis loquendi vſus.

Scotus. Gabriel. Silueſter. D. Thom. Durand. Vaſquez.

81 Secunda Difficultas eſt, Vtrùm ad eſſentiam baptiſmi ſufficiat hominem quantumuis parua aquæ quantitate aſpergi?

Vaſquez. *Vaſquez ſuprà n. 32.* id affirmat, quia ſi vel gutta vna aquæ quis aſpergatur, verè dicitur aſperſus; ergo etiam ablutus, quia quæuis aſperſio, eſt ablutio. Sed hoc aliis videtur nonnihil durum, nec communiter ſolemus ita loqui.

82 Alii verò putant in neceſſitate ſufficere ad eſſentiam baptiſmi, ſi minima gutta aquæ quis adſpergatur: extra eam tamē non ſufficere. Sed hoc non eſt probabile. quia ſi illa aſperſio eſt ſufficiens vt homo poſſit verè dici ablutus, tunc erit ſemper verus baptiſmus ſiue in neceſſitate, ſiue extra eam. quia neceſſitas non mutat naturas rerum, nec efficit vt aliquid ſit vera ablutio, quod aliàs non eſſet. Si autem ad hoc non ſufficiat, numquam erit verus baptiſmus. quia baptiſmus eſſentialiter eſt ablutio.

Eadem ſunt de eſſentia Sacramenti in neceſſitate & extra eam.

Dices, quando eſt impoſſibile plura confiteri, ad valorem Sacramenti ſufficit eum qui mille patrauit, dicere vnum ſolum peccatum mortale. quod aliàs tamen non ſufficeret. Ergo ſimiliter ad valorem baptiſmi ſufficiet minor ablutio in neceſſitate, quàm extra eam. *Reſp.* negando conſequēt. Quia quòd talis confeſſio valeat non prouenit ex eo quòd vno caſu illa confeſſio ſit ſufficiens materia Sacramenti; aliàs verò non (nam ſi aliud nihil obſtaret valori Sacramenti, quouis caſu, vel vnius peccati vera confeſſio eſſet ſufficiens materia Sacramenti) ſed quia vno caſu reliqua peccata ſine nouo peccato omittuntur, alio caſu cum peccato: & conſequenter in confitēte deeſt diſpoſitio ad valorem Sacramenti requiſita: vt dicemus in propria materia.

83 Ex his patet primò, Notabili aquæ quantitate baptizatum in capite, pectore, aut ſimili præcipua parte corporis non eſſe rebaptizādum. quia ſecundùm communem modum loquendi & DD. ſententiam, talis eſt verè ablutus, & certè baptizatus.

Patet ſecundò, Vrgente neceſſitate quando aliter fieri non poteſt, etiam in extremo digito aliquem baptizandum, etiam vna gutta aquæ, quando plus haberi nequit. Quia ſaltem aliquo modo probabile eſt talem baptiſmum valere. quia non eſt certum eum à tali ablutione non poſſe verè dici ablutum, præſertim cùm ſaltem vt probabile, id multi aſſerant: & neceſſitas excuſet ab omni irreuerentia, quæ in Sacramentum propter vſum materiæ dubiæ aliàs committeretur, & cogat nos extrema tentare.

Patet tertiò, Ita baptizantem extra grauem neceſſitatem grauiſſimè peccare. tum quia facit contra ritum baptiſmi ab Eccleſia præceptum: tum quia vtitur materia dubia, exponitq; ſe periculo ne inualidè conferat Sacramentum.

Patet quartò, Ita baptizatum poſtea, ſi ſuperuiuat, ſub conditione eſſe rebaptizandum. quia incertum eſt an ſit verè baptizatus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm trina merſio ſit de neceſſitate baptiſmi?

84 ARticulo octauo docet ad eſſentiam baptiſmi ſufficere vnam merſionem vel infuſionem aquæ: ratione tamen præcepti Eccleſiaſtici, quod pro diuerſitate temporum & locorum varium fuit, nos obligari vel ad vnam, vel ad trinam merſionem aut infuſionem, prout conſuetudo Eccleſiæ pro tempore præſcribit.

Valet totio ſufficit.

Probatur. Quia ad eſſentiam baptiſmi tantùm requiritur ablutio, ad quam impertinens eſt, an vna, an trina merſione fiat.

Probatur ſecundò ex conſuetudine Eccleſiæ, quæ ob diuerſas rationes occurrentes modò

vsa est vnica mersione, modò triplici: vt patet ex *D.Gregorio libr.1.epist.* 41. Et refertur *cap.de trina.de consecrat.d.*4. Et ex *Concilio Toletano* 4.*c.*5.*& alijs.*

D.Greg. Concil. Toletan.

85 Sunt hæc quidem iam satis certa apud omnes Doctores. Difficultas tamen est vt respondeamus quibusdam authoritatibus, quę obiiciuntur: Nam primò *in can.* 49. *Apostolorum* dicitur: *Siquis Episcopus aut presbyter non trinam mersionem huius mysterii celebret, sed semel mergat in baptismate quod dari videtur in Domini morte, deponatur.* Secundò *Pelagius Papa relatus cap. Multi sunt, de consec. d.* 4. ait: *Multi sunt qui in nomine solùm Christi vna etiam mersione se asserunt baptizare. Euangelicum verò praceptum ipso Deo & Domino nostro Iesu Christo tradente, nos admonet in nomine Trinitatis trina etiam mersione sanctum baptisma vnicuique tribuere.* Adstipulantur his multi Patres, qui asserunt Apostolicam esse traditionem, vt ter in baptismo mergamur.

Pelagius Papa.

86 Resp. Ex his nihil aliud probari quàm hoc fuisse olim ob certas causas ab Apostolis præceptum; quod fatemur. Sed potuit ob alias causas hoc præceptum abrogari ab Ecclesia. Probatur, quia Apostoli ibi directè tantùm intendunt damnare hæreticos, qui baptizabant in solo nomine vel morte Christi: vt patet ex primis eorum verbis, & in horum hæreticorum odium videntur ita strictè præcepisse triplicem mersionem, non quidem vt essentialem, aut à Christo institutam; sed tanquam ritum ab Ecclesia præceptum. Nam rationem sui præcepti reddentes subdunt: *Non enim dixit Dominus: In morte mea baptizate: sed, Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* in quibus verbis nulla fit mentio triplicis mersionis. Et similiter intelligendus est Pelagius; quia ex eadem occasione idem intendit definire, & similiter suā definitionem probat. nam subdit: *Dicente Domino, Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Quare illa verba, *trina etiam mersione* non sunt ita accipiēda, quasi hoc à Christo sit præceptum (hoc enim nullo modo ex verbis Christi, quæ citat, colligi potest) sed quia expressio trium personarum à Christo præcepta est, cui satis conueniens est trina mersio, & ex pręcepto Ecclesiæ tunc erat necessaria. Postea tamen *Concilium Toletanum* 4. *cap.* 5. vt refelleret hæreticos quosdam qui trina illa mersione aliquid falsum significabant, iussit in Hispania baptismum vnica mersione conferri.

Trina mersio olim fuit præcepta.

Pelagius Papa.

Conc. Toletan.

Not. Aliquos ob responsionem *D.Thomæ hîc ad tertium*, putare, quando minister intendit nō perficere Sacramentum, ante tertiam ablutionem, illud priùs non perfici, etiamsi forma priùs sit absoluta, & sufficiens posita sit ablutio vt per eam posset perfici baptismus si minister hoc intenderet. Sed hoc dici nullo modo potest: quia etsi possit Sacramentum pendere ab intentione Ministri, vt absolutè ponatur aut non ponatur: non tamen potest ab ea præcisè pendere vt citiùs aut seriùs ponatur. Quia Minister sua intentione nec potest efficere vt maior requiratur ablutio ad essentiam Sacramenti, quàm ex Christi institutione requiritur: nec posita iam sufficienti materia & forma potest suspendere esse Sacramenti, ita vt non statim, sed paulo pòst ponatur: vt fusè ostendi suprà quæst.64.art.8. Quare si quis velit baptizare trina mersione, debet formam ita pronunciare, vt hanc non priùs absoluat quàm tertiam ablutionem posuerit, prout etiam in ritualibus præscribitur. Si enim eam absoluat in prima ablutione, statim perficitur baptismus, si legitima sit intentio; & reliquæ ablutiones sunt omnino impertinentes & otiosæ. Quòd si absolutè intenderet non baptizare nisi per tres ablutiones, & tamen priùs formam absolueret, inualidè baptizaret, non secùs atque is qui baptizat sub conditione futura contingente. Est enim eadem vtriusque ratio: vt patet ex dictis q.64.a.8. Imò si posset hoc modo validè cōferri baptismus, ipsum Sacramentum posita sufficienti materia & forma verè penderet de facto à conditione futura contingenti: quia tertia ablutio esset conditio contingenter futura; cùm sit in Ministri potestate eam ponere, aut non ponere: atque ita implicitè verè confertur baptismus sub conditione futura contingenti. quod communiter omnes fieri posse negant.

D.Thom.

Non potest minister pro voluntate suspendere Sacramentum.

87

ARTICVLVS IX.

Vtrùm Sacramentum baptismi iterari possit, an non?

88 ARticulo nono docet baptismum non posse iterari. Est de fide. ex *Concil. Later. cap. Firmiter. Florentino in decreto de Armenis, & Trident. sess.*7. *c.*11. Probatur quia *ad Ephes.*4. dicitur: *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.* Ex quo loco Patres communiter docent hominem non nisi semel posse baptizari: vt *Leo Papa epist.*37 *ad Leonem Episcopum Rauennatem c.*1. vbi docet inexpiabile esse facinus, quoties *cogitur aliquis lauacrum quod regenerandis semel tributum est, bis subire: apostolica reclamante sententia, quæ nobis vnam prædicat in Trinitate deitatem, vnam in fide confessionem, vnum in baptismate Sacramentum.* Et *epist.*79 *ad Nicetam, c.*7 ait: *Hāc regulam (vt scitis) seruandam omnibus Ecclesiis prædicamus, vt lauacrum semel initum, nulla iteratione violetur, dicente Apostolo: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.* Idem docet *Ambr. l.*2.*c.*2.*de pœnit.* vbi cùm docuisset ex c.6. ad Hebræos nos tantùm semel posse baptizari, subdit: *Vnum ergo baptismum docet, sicut alibi: Vna fides, inquit, vnum baptisma.* Cui consonat illud symboli: *Confiteor vnum baptisma, &c.* Quare hic sensus non contemnendus, etsi literaliter Apostolus præcipuè loquatur de vnitate specifica, vt ostendemus artic. 11. Item *ad Hebr.*6. dicit Apostolus, *impossibile esse semel illuminatos renouari ad pœnitētiam.* Quod ferè communiter Patres intelligunt de illuminatione & renouatione per baptismum. Ita Ambrosius suprà, & alii, quos fusè hîc citat Suarez: aliàs semel baptizatos posse per contritionem & confessionem sæpiùs

Lateran. Florentin. Trident.

D. Leo.

D. Ambr.

Suarez.

piùs consequi remissionem peccati, patet ferè ex infinitis Scripturæ locis. Quamuis autem si hic locus per se spectetur non omnino conuincat; quia alii eum aliter explicant, supposita tamen Patrum eum ita explicantium auctoritate, id quod dixi satis efficaciter probat; præsertim cùm ipse contextus capitis, si diligentiùs examinetur, hunc sensum etiam innuat. Ratio à priore est institutio Christi nobis per Apostolum & Ecclesiam explicata. Conuenientia est, Primò, quia baptismus est spiritualis natiuitas, vt dicitur *Ioann.* 3. quare sicut non nisi semel potest quis nasci corporaliter; sic nec spiritualiter; ideoque vtroque modo mortuus, si vitam recipiat, non renasci sed resuscitari dicitur. Secundò, quia baptismus imprimit indelebilem characterem. quare si sæpiùs validè repeteretur, plures similes characteres eidem homini imprimerentur, quod superfluum & inconueniens est, cùm vnus ad finé ad quem institutus est, sufficiat. Hinc non solùm illicitè sed omnino inualidè secundò confertur. Sicut enim vt quis sit capax reliquorum Sacramẽtorum necessariò debet habere characterem baptismi: ita vt sit capax baptismi debet hoc carere. Consonat his communis & Patrum & totius Ecclesiæ sensus: & quanquam olim multi fuerint, partim catholici, partim hæretici, qui dicebant rebaptizandos eos qui ab hæreticis essent baptizati, eò quòd crederent inualidè baptizatos: tamen vix vlli fuerunt qui validè baptizatos crederent secundò baptizari posse, & saltem iam nulli sunt. quare hæc res longiore disputatione non indiget.

89 *Quare baptismus nequeat iterari.* *Ioan.* 3.

DVBIVM I.

Qua ratione baptismus iterari potest circa eos, de quibus dubitatur an sint ritè baptizati?

90 NOt. Hoc dubium posse esse varium. Primò enim potest de aliquo dubitari an vllo modo sit baptizatus: quia prorsus nullæ sunt rationes quibus id possit vel verisimiliter probari; quamuis nec vllæ sint, quibus contrarium probari possit. vt si reperiatur puer alicubi expositus sine vllo testimonio, de quo nullo modo scitur an sit natus ex parentibus fidelibus; & vocatur dubium merè negatiuum. Secundò, quando vtrinque sunt probabiles coniecturę, quibus possit probari aliquem esse baptizatum, aut non esse baptizatum, & neutra pars potest certò probari, & vocatur dubium positiuum. Tertiò, quando constat aliquem esse baptizatum, incertum tamen est, an baptismus fuerit validus: aut quia sunt probabiles rationes suspicandi baptizantẽ non habuisse legitimã intentionem necessariam ad essentiam Sacramẽti: aut quia incertum est an forma aut materia, quibus baptizans vsus est, fuerint validæ: quia diuersæ sunt opiniones DD. vt si quis fuerit baptixatus in solo digito: quãquam aliqui negẽt hoc casu dici dubium baptismũ, sed volunt dici probabilẽ; est tamen quæstio de nomine hîc nõ necessaria. quia ii ipsi fatentur idem dicẽdum esse in hoc casu quod in præcedẽtibus.

91 **Baptismus dubius sub conditione iterandus.**

CONCL. I. Quoties vno ex prædictis modis est verè dubium aut incertum, vtrùm aliquis sit verè baptizatus, debet iterum sub conditione rebaptizari, hoc modo: Si baptizatus es, ego te non baptizo; si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Ita expresè *Alex. 3. c. 2. de baptismo*. Et *Conc. Carthagin. 5. c. 6. Leo I. epist. 37. ad Leonem Episcopum Rauennatem*, & communiter omnes Scholastici. Ratio est, quia nisi hoc fiat, alter est in periculo grauissimi damni, quod pateretur, si fortè baptizatus non sit, quia nullum aliud Sacramentum poterit validè suscipere, atque ita sine contritione nunquam iustificabitur: & ex tali actu nulla Sacramento fit irreuerentia: tum quia verè non est intentio illud iterandi, sed tantùm illud conferendi, si non fuerit antè collatum: tum quia necessitas, baptizandi illum actum ab omni irreuerentia, quæ aliàs esset, omnino excusat: sicut quãdo confertur Sacramentũ in materia dubia.

Alexan. 3. *Carthag. 5.* *Leo I.*

92 Dixi, quando est *verè dubium aut incertum*, &c. quia quando nulla est probabilis causa dubitandi quin aliquis sit verè baptizatus, sed tantũ sunt leues aliqui scrupuli, hi reiiciendi sunt, nec vllo modo reiterandus est baptismus etiam sub conditione. Ita ex communi DD. sententia docet *Catechismus Rom. siue Trid. parte 2. c. 2. de baptis.* §. 43. dicitque aliàs grauem fieri Sacramento iniuriam. Ratio est, quia illa conditionata iteratio baptismi sine iusta causa facta videtur esse quædam irrisio siue contemptio ipsius Sacramenti, quod essentialiter postulat tantùm semel suscipi: atqui quando non est verè dubium siue incertum, quin aliquis sit verè baptizatus, non potest esse iusta causa illum rebaptizandi etiam sub conditione: ergo talis reiteratio fit cùm iniuria Sacramenti. Confirmatur primò, Quia si quis etiam sub tali conditione rebaptizaret eum, de quo omnino esset certus eum esse baptizatum, sine dubio peccaret, & esset iniurius in Sacramentũ. Nam secundùm communem hominum æstimationem censeretur aut velle absolutè secundò baptizare, & tantùm ioco, aut ne posset tãquam Anabaptista accusari, conditionem voluisse apponere, aut in re grauissima voluisse iocari. Sicut si dicerem: Do tibi hũc librum si die crastinò sol non oriatur, censeret aut conditionem ioco tantùm apposuisse, aut nihil voluisse aliud quàm iocari: quorum vtrumque in tali rebaptizatione est contra reuerentiam Sacramenti. Atqui quando non est probabilis ratio dubitandi quin aliquis sit baptizatus, moraliter loquendo debet dici certò baptizatus, quia aliàs vix vlla actio humana posset dici certa. quia circa omnes ferè possunt huiusmodi scrupuli moueri. Ergo cum iniuria Sacramenti talis ita rebaptizatur. Confirmatur secundò, Quia sine graui necessitate nõ possumus vti materia aut forma dubia in Sacramentis, etiam conferendo ea sub hac conditione, si forma aut materia sint legitimæ: quia nimirum exponimus nos periculo conferẽdi inualidè Sacramentum. atqui hoc etiam fit in dicto casu. Ergo hoc non licet sine graui necessitate. Talis autem, cuius baptismus non est moraliter incertus, non potest dici esse in tali necessitate: alioquin quiuis posset dici esse in tali necessitate, cùm sine reuelatione non possit nobis metaphysicè constare quòd sumus baptizati, cùm possit baptizans habuisse illegitimam intentionem.

Propter scrupulos non est iterandus.

Catechism. Tridẽt.

93

94 Hinc patet primò, eum quẽ constat fuisse natũ

& educatum vsq; ad iustam aliquā ætatem inter Christianos & à parētibus Christianis, postea nūquam esse ira rebaptizādum, nisi clarè probetur non esse baptizatus: etiamsi nullus sit qui possit de eo testari, quòd sit baptizatus: vt si v. c. omnes eius parentes ac noti, loco in quo natus fuit omnino combusto, fuerint ab hostibus occisi, & ipse non meminerit se vnquam ab aliquo audiuisse, se esse baptizatum. Ita expressè *Innocentius 3. cap. Veniens, de presbytero non baptizato.* & communiter Doctores.

Innocent. 3.

Baptizati ab obstetricibus non debent semper rebaptizari.

Patet secundò, Eos quos constat ob necessitatem, aut aliam causam domi ab obstetricibus, parentibus, aut aliis laicis esse baptizatos, non esse sine vllo alio examine sub dicta conditione rebaptizandos: sed primò, examinandos esse eos qui ipsos baptizarunt, vtrùm legitima materia & forma vsi sint: & quòd si legitimis vsi reperiantur, solas cæremonias omissas supplendas esse. Si verò deprehendatur saltem rationabile dubium an aliquid essentiale baptismo defuerit (vt si is qui baptizauit, non satis calleat formam) tunc sub conditione rebaptizādos esse. Ita *Catechism. Romanus parte 2. cap. 2. § 43. Soto in 4. d. 3. articulo 9. Suarez hic disputatione 31. sectione 6.* Et communiter ferè Doctores. Ratio est, quia aliàs nulla esset probabilis ratio verè dubitandi de validitate baptismi, atque ita deberet haberi moraliter certa.

Catechism. Roman. Soto. Suarez.

95 Nor. tamen primò, Io quibusdam Episcopatibus, in libris ritualibus Pastoribus præscribi, vt baptizatos in necessitate ab obstetricibus vulgò rebaptizent. Prælati autem interrogati cur hoc statuant: respondent se hoc facere, quia sæpè deprehendunt obstetrices non satis certò & firmiter callere rationem baptizandi: aut etiamsi dum examinantur benè respondeant & videantur eam callere, tamen dum vrget tale periculū prolis, facilè turbari, ita vt postea vix sciant an legitimè baptizarint; atque ita semper aliquod subesse periculum, quod in re tanta maximi faciendum est, & sufficiens videtur causa, vt possit proles sub conditione rebaptizari. Sed quamuis hæc ratio possit sæpè habere locum, quoties scilicet examinata obstetrix deprehenditur aut non satis callere formam essentialem baptismi; aut ob perturbationem non satis scire an benè baptizarit, quod facilè ex eius responsionibus deprehendi potest: tamen non videtur sufficere vt generatim sine vllo examine tales rebaptizentur. quia sæpè potest contingere vt obstetrix deprehendatur ita nosse ritum baptizandi, itaque fuisse inter baptizandum sibi præsens, vt non sit ratio dubitandi de valore baptismi.

96 Simili ratione quidam olim in Belgio sub conditione rebaptizabant omnes baptizatos ab hæreticis: quia credebant esse dubium an ipsi ritè baptizassent. Et ratio dubii potest esse, quia etsi hæretici vtantur communiter legitima forma & materia; tamen tum quia in se æquam sunt; tum etiam præcipuè quia non putant baptismum esse necessarium ad salutem, aut eum non aliter prodesse baptizato; quàm excitando & confirmando eius fidem, quòd per eum quocumque modo collatum, aut etiam per concionem æqualiter fieri potest: parum quandoque curant qua ratione conferatur. Hinc à multis audiui, in Anglia quosdam Prædicantes dum baptizant proles nobilium, vti aqua rosacea, aut etiam aspergere solas vestes prolis, ne ei aliqua ratione molesta sit aqua frigida corpori aspersa. Item magnificentiæ causa quibusdam locis aliquando Prædicans formam baptismi ex sede concionatoria pronuntiat, & iubet alium puerum aqua aspergere. Et quidem si constet ita collatum baptismum, etiam absolutè, nulla posita conditione, repetendus est: quia certum est non valere. Item si probabiliter præsumitur ita esse collatus, omnino sub conditione repetendus est. Quia tamen eiusmodi casus valdè rari sunt, sine iusta ratione præsumendi non sunt accidisse, & minùs prudenter generatim præsumuntur accidere. Quare non iudicarim baptizatos ab hæreticis sub conditione rebaptizandos: nisi particularis ratio occurrat suspicandi malè fuisse baptizatos, cùm de fide sit eos validè baptizare posse.

Quando baptizati ab hæreticis sub conditione rebaptizandi sint.

97 Nota secundò, Quod *Concil. Carthag. 5. cap. 6.* docet, infantes qui nesciunt an sint baptizati, quando non sunt certissimi testes qui id testentur, esse sub conditione baptizandos; non esse generaliter intelligendum: sed de iis qui à barbaris omnino infantes à parentibus abrepti sint; ita vt non possit vllo modo sciri an ante baptismum, an post eum abducti sint. Nam de iis Cōcilium loquitur, vt patet ex fine capitis: aut saltem de iis qui à parentibus expositi sunt sine vllo testimonio quòd sint baptizati. Nam si constaret tales iusto tempore à parentibus fidelibus educatos fuisse, omnino præsumendi essent esse baptizati, iuxta dicta Corol. primo, nisi iusta esset ratio suspicandi contrarium: vt si parentes scirentur habitasse inter infideles, nec habere apud se vllos sacerdotes nisi rarissimè, & solere filiorum baptismum differre in aduentum alicuius sacerdotis, aut quid simile. Tunc enim qui nullo modo posset certò scire an esset baptizatus, posset sub conditione baptizari: vt tamen crederetur baptizatus, sufficeret vnus testis, qui id se certò scire testaretur, & de quo non esset probabilis suspicio quòd mentiretur. Ita *D. Leo epistol. 37. vbi ait: Cùm itaque baptizatum se nec ille recordetur, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit,* &c. Vbi clarè insinuat sufficere vt vnus testetur esse baptizatum, ne rebaptizetur. Idemque docet *Suarez hic disp. 22. sect. 2. sub finem.* Et sic intellige Concil. Carthag. dum videtur requirere plures testes. loquitur enim respectiuè, quòd requirantur plures testes pro diuersis testimoniis & temporibus. Nam in hac re vnus testis fide dignus sufficit, vt quod sibi notum est testetur; nisi probabilis esset suspicio illum mentiri: vt si multùm è re ipsius esset crederetalem esse baptizatum, quod posset accidere, quando inde penderet valor aut irritatio matrimonii.

Conc. Carthagin. 5.

Vnus testis sufficienter probat baptismum. D. Leo.

Suarez. Conc. Carthagin.

98 Nota tertiò, Quando quis sub conditione publicè baptizandus est, seruandam esse formam præscriptam c. 2. de baptismo, scilicet: *Si es baptizatus, te non baptizo; si non es baptizatus, Ego te baptizo,* &c. In priuato tamen baptismo sufficeret hanc conditionem in intentione retinere: quia conditio ita retenta apud Deum idem operatur quod expressa. quamuis ob reuerentiam

uerentiam baptismi meliùs sit eam semper exprimere.

99 Not. 4. Satis constare inter DD. quando baptismus validè fuit collatus, sed sine solemnibus cæremoniis, has postea supplendas esse. Dubitant tamen an posito casu quòd baptismus fuisset collatus cum debita solemnitate, sed secundùm substantialia inualidè ob defectum intentionis aut formæ; vtrùm deberent repeti cæremoniæ dum ille secundò conferretur. Quidam id asserunt, ita *D. Anton. tit. 14. c. 13. §. 12.* Et prob. quia baptismus non potest extra necessitatem sine illis cæremoniis conferri: vt patet ex *Trid. sess. 7. can. 13. de Sacramentis in genere.* Atqui nulla tunc est necessitas omittendi eas cæremonias. Ergo omitti nequeunt sine peccato. Sed dicendum est cæremonias semel adhibitas non esse repetendas. Ita *Suarez hic d. 31. sect. 6. §. Septimò inquiri potest.* Probatur. Quia etsi hæ ceremoniæ sint propter baptismum, vt honorificentiùs conferatur, institutæ, ideoque conueniat vt eodem tempore adhibeãtur, quo baptismus celebratur: tamen hoc non est absolutè necessarium. Nam sæpè diu pòst adhibentur, quando baptismus sine iis fuit priùs collatus; & nihilominus quia adhibentur cum respectu ad baptismum, censentur simul cum eo conferri: quare idem non dicamus quando diu antè præcedunt, cùm ex iis cæremoniis plures ex institutione sua magis requirant præcedere baptismum, quàm eum sequi? Confirmat. Quia *Innoc. 3. c. 1. de Sacramentis non iterandis.* docet in Sacramentis imprimentibus characterem quando aliquid omissum est, nihil esse iterandum, sed illud cautè supplendum. Et tamen loquitur etiam in eo casu, quo in Confirmatione aliquid essentiale omissum erat: vt ostendam qu. 72. artic. 3. d. 1.

D. Antonin. *Trident.* 100 *Suarez.* Cæremoniæ non necessario simul cū baptismo adhibentur. *Innocent. 3.*

101 Concl. II. Quando quis, eò quòd eius baptismus dubius sit, potest licitè sub conditione baptizari, is qui aliàs teneretur eum baptizare, tenetur petentem sub conditione baptizare. Ratio est, quia talis habet tali casu ius petendi baptismum à suo pastore: ergo hic tenetur ei ex iustitia eum dare, sicut alia Sacramenta. Ad hoc enim ex officio obligatur.

Vnde sequitur primò, Parentes eo casu teneri eum infanti procurare. quia tenentur ei procurare remedia salutis.

102 Sequitur secundò, Quemuis etiam laicum ex caritate teneri talem petentem ita baptizare, eo casu quo ob instantem necessitatem id facere licitè potest. Quia cùm talis sit in notabili necessitate (graue enim malum est tali casu incertum esse de suo baptismo) quiuis qui commodè potest tenetur ex caritate ei succurrere.

Dubitant autem aliqui. An similiter adultus qui incertus est an sit validè baptizatus, præsertim quando in materia vel forma dubia est baptizatus; ita vt vtrimque sint probabiles DD. sententiæ: teneatur curare se iterum sub conditione baptizari.

103 Concl. III. Talis absque graui causa, non potest suscipere vllum aliud Sacramentum, nisi priùs sub conditione rebaptizetur. Probatur, quia aliàs exponit se periculo inualidè recipiendi Sacramentum, si fortè non sit baptizatus: quod sine graui necessitate illicitum est. Nec eum excusat quòd probabile sit eum baptismum esse validum. Sicut extra necessitatem conferens Sacramentum in materia dubia, non excusatur à sacrilegio, ex eo quòd probabile sit materiam esse sufficientem.

104 Conclusio IV. Qui incertus est an sit validè baptizatus, etiam in eo casu in quo probabiles sunt sententiæ Doctorum; tenetur ex caritate sui procurare sibi baptismum sub conditione conferendum. Probatur, quia tenetur ex caritate sui vitare probabile periculum æternæ dãnationis: atqui tali ad hoc necessarium est saltem instante periculo mortis curare se ita baptizari. Ergo ad hoc tenetur. Minor probatur. quia est probabile talem non esse verè baptizatum: & certum est non baptizatum sine contritione non saluandum, saltem extra martyrium. quia nullum Sacramentum validè potest suscipere. Item communiter nobis dubium est, an habeamus veram contritionem. Imò credo talem instante morte vix posse habere veram contritionem, & simul nolle ita baptizari, cùm facilè possit. quia contritio necessariò procedit ex amore Dei super omnia, qui nos efficaciter inclinat ad quæuis aliquo modo probabilia æternæ damnationis pericula vitanda; præsertim quando hoc facilè fieri potest. Vnde sequitur eum nolendo ita baptizari, exponere se probabili periculo moriendi sine contritione, & consequenter æternæ damnationis. Quod si tamen certò sciret se esse in statu gratiæ, ad illud non teneretur præcisè ex caritate sui, quamuis posset obligari ratione aliorum Sacramentorum, quæ, nisi ita baptizetur, illicitè suscipit.

Dubius de suo baptismo tenetur rebaptizari.

105 Not. demum tam rebaptizantem eum quem constat esse baptizatum, quã rebaptizatum iure ciuili plecti pœna mortis: vt patet ex l. 1. & 2. Codic. Ne sanctum baptisma iteretur. Iure autem Ecclesiastico plectuntur irregularitate. de qua tamen est magna difficultas, quam commodiùs examinabimus in tractatu de irregularitate.

Pœna rebaptizantium.

ARTICVLVS X.

Vtrùm ritus quo Ecclesia in baptizando vtitur, sit conueniens?

106 Articulo decimo docet ritus baptismi conuenienter ab Ecclesia adhiberi, quod *D. Thomas* satis clarè explicat. Si quæ autem possit hîc occurrere difficultas, explicabitur qu. 71.

D. Thom.

ARTI-

ARTICVLVS XI.

Vtrùm conuenienter describantur tria baptismata?

107 Articulo vndecimo docet dari tria baptismata, scilicet aquæ, flaminis, & sanguinis. Vbi Nota primò, Solum primum esse Sacramentum, & verè ac propriè dici baptismum: reliqua tantùm metaphoricè dicuntur baptismata: quia nimirum in necessitate, baptismi defectum supplent, eius effectum conferendo quando eum præcedunt. quòd si eum sequantur, non dicuntur baptismata; quia baptismi vicem non supplent, sed potiùs vicem pœnitentiæ, cuius effectum conferunt.

Est vnicus baptismus propriè dictus.

108 Not. secundò, Aliquos hîc disputare Vtrùm baptismus sit vnus specie infima. Sed res omnino clara est, si loquamur de baptismo, qui fit Sacramentum nouæ legis. Nulla enim est causa cur distinguamus vnum ab alio specie, cùm eorum essentia consistat in iisdem rebus, scilicet ablutione, & forma verborum legitima intentione prolata. Quòd autem ablutio possit fieri immersione, aut infusione, ei planè per accidens est, quatenus habet rationem ablutionis, siue vt est materia baptismi. Docet hoc apertè *Apostolus ad Ephes.* 4. vbi hortatur Ephesios ad mutuam caritatem. Primò, quia vnum corpus sunt scilicet mysticum, siue vna Ecclesia. Secundò, quia vocati sunt in vna spe. Tertiò, quia vnus est omniū Dominus, sine Deus. Quartò, quia vna est fides. Quintò, quia vnum baptisma scilicet specie, sicut vna est fides. In quem locum pulchrè *D. Hieronymus in magnis comment. Propterea*, inquit, *& fides vna dicitur, quia similiter in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum credimus: & baptisma vnum eodem enim modo in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum baptizamur.* Duo autem alia baptismata quæ hîc D. Tho. enumerat, tātùm metaphoricè dicuntur baptismata, nec sunt Sacramenta. Baptismata autem Iudæorū, & S. Ioannis nullo modo erant Sacramentū nouæ legis, nec conferebant gratiam.

Baptismus est vnus specie vltima. *Ephes. 4.* *D. Hier.* *D. Thom.*

ARTICVLVS XII.

Vtrùm baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata?

109 Articulo duodecimo docet baptismum sanguinis non quidem in ratione Sacramenti (quia non est Sacramentum) sed in ratione effectus siue efficacitatis esse potissimum. De quo nobis hîc est agendum; nam de baptismo flaminis agemus in materia de Pœnitentia. Nihil enim est aliud quàm contritio baptismum præcedens.

DVBIVM I.

Vtrùm martyrium conferat gratiam vi sua, siue præter meritum patientis, instar Sacramenti?

110 Tres hîc præcipuę sunt sententiæ. Prima absolutè negat martyrio inesse hanc vim. vnde infert paruulos propter Christum occisos, nisi priùs fuerint iustificati per baptismum aut circumcisionem, per martyrium non iustificari. Ita *Alexander 4. p. q. 8. memb. 9. artic. 5. §. 1. & Armacanus l. 8. de quæstionibus Armeniacis c. 37. in fine.* Et probatur. Primò, quia ita conferre gratiam est singulare priuilegium Sacramentorū. Secundò, quia nulla extat promissio Christi quo tale quid martyrio promittitur, & sine promissione Christi frustra asseritur. Tertiò, quia aliàs martyrium posset prodesse sine caritate. quod est contra Apostolum 1. *ad Cor.* 13. Quartò, quia aliàs esset Sacramentum. Quintò, quia martyrium deberet conferre hanc gratiam quando iam est consummatum, sicut Sacramenta eam conferunt, quando iam perfectè sunt posita. Hoc tamen videtur absurdum. Quia cùm martyrium non consummetur nisi per mortem martyris, hic deberet accipere gratiam post hanc vitam. quod est absurdum.

Alexander. Armacan. 1. Cor. 13.

111 Secunda sententia tenet martyrium ita conferre gratiam omnibus non ponentibus obicem siue paruulis, siue adultis. Ita *D. Thom. in 4. d. 4. q. 3. a. 3. quæstiuncula 2.* vbi docet martyrium supplere vicem baptismi; sibique obiicit baptismum habere vim conferendi gratiam ex opere operato: martyrium verò solùm ex opere operantis; & consequenter non posse illius vicem supplere præsertim in paruulis, qui mereri non possunt. respondetque martyrium nō solùm habere vim ex opere operantis; probatque ex eo quòd sæpè supra merita patientis remittat pœnas peccatis debitas. Non quidem quasi velit ad hunc solum effectum martyrium habere talem vim (vt quidam volunt) nam sic non probaret ipsum prodesse paruulis, qui habent solum peccatum originale remittendum: sed ex eo quod omnino certum est, id, de quo disputabatur, probat. Et clariùs quæstiuncula 3. vbi cùm docuisset tam baptismum quàm martyrium habere vim ex passione Christi ad delendam omnem culpam & pœnam, subdit: *Quod enim quidam dicunt, In baptismo sanguinis gratia non confertur; apparet falsum esse in pueris, qui pro Christo occiduntur: & in adultis quibus potest in ipso actu passionis gratia dari, sicut & in*

D. Thom.

bapti-

baptiſmo aquæ,ſi ſe ad eam diſpoſuerint, & obicem aliquem non ponant Spiritus ſancto. Vbi clarè docet martyrium conferre gratiam etiam adultis præter meritum patiẽtis,ex vi paſſionis Chriſti. quia comparat ipſum baptiſmu tam in ipſa collatione gratiæ,quàm in vi confereodi gratiam,& vtrumque dicit hanc vim habere ex vi paſſionis Chriſti; quam efficaciam conferendi gratiam tota illa quæſtione diſtinguit ab illa quam habent merita. Secundò,quia probat martyrium habere hãc vim ex eo quòd conferat gratiam paruulis, qui mereri nequeunt;& ſubiungit eandem conferre (ſcilicet eodem modo) etiam adultis, qui eam non habent. Tertiò, quia vt adulti per martyriũ acquirant gratiam, ooo requirit in iis aliam diſpoſitionem,quàm vt noo poōant obicem.Idem docet in *3.p.q.87.ar.1.ad 2.* vt patebit infrà notabili ſecundo.Et hanc ſententiam ſequitur *Suarez diſp 29.ſect.2.& 3.* & fauet *Caietan. in dictum locum D.Thom.*

Suarez. Caietan.

Tertia ſententia quaſi media, oegat martyrium ita conferre gratiam adultis, concedit tameo iuſtificare paruulos.

112 Not.primò,Nos hîc non quærere vtrùm martyrium propriè conferat gratiam ex opere operato, ſed vtrùm vi ſua eam præter meritum patientis conferat. Hoc enim concesſo facilè quis illud negaret.quia martyrium non confert hanc gratiam prout eſt opus miniſtri ſiue inferentis; neque ex vi inſtitutionis ſuæ, ſicut Sacramenta. quia ad hoc à Chriſto non eſt inſtitutum. Quare quidquid hac de re ſit nolumus diſputare de oomine ſed de re.

113 Not.ſecundò,Multos Scholaſticos,dum hanc quæſtionem, eamque quam dubio ſecundo explicabimus diſputant, valdè obſcurè & implicatè loqui. Nam io primis *D.Thom. locu ſuprà citatis* apertè tenet ſecundam ſententiam,præſertim in *3.p.q.83.a.1.* vbi docet peccatum veniale non remitti ſine pœnitentia, & ſecundo loco obiicit ſibi dormientẽ in peccato veniali ſi occidatur propter Chriſtum, ſine actuali eiuſdem diſplicentia, accipere eius remiſſionem;& reſpondet:*quòd paſſio pro Chriſto ſuſcepta (ſicut ſuprà dictum eſt) obtinet vim baptiſmi, & ideo purgat ab omni culpa,& veniali & mortali, niſi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærentem.* Vbi etiam plus videtur dicere, ſcilicet martyrium non requirere vllam diſpoſitionem io martyre, vt ei peccata remittantur. Vode *Caietan ibidem* ait:*Si quis obdormiret cum propoſito ſequenti die officioſè mentiendi, atque dormiens propter Chriſtum occideretur, fore vt ei hoc peccatum remitteretur, etſi per baptiſmum tali caſu non eſſet remittendum.*

D.Thom.

Caietan.

114 Sed hæc ita crudè accepta, non credo eſſe vera. Nec puto D. Thomam hæc ita voluiſſe aſſerere; ſed ſupponere ita dormiẽtem habuiſſe priùs aliquam diſplicentiam peccati, non tamen ſufficientem ad eius remiſſiooem, atque ita obdormiuiſſe in peccato, atque ita dormienti occiſoque propter Chriſtum remitti peccatum ſine diſplicentia quæ tunc actu ſit cùm datur remiſſio,aut quæ huius ſit ſufficiens cauſa.Et ſanè quidquid ſit, negari oullo modo poteſt, quin *D.Thomas ibi* ſaltem teneat ſecundam ſententiam.

D.Thom.

115 *Idem* tamen *in 3.p.quaſt.66.artic.12.* vbi docet martyrium præſtare baptiſmo, ſibi ſecundo loco obiicit: *Baptiſmus ſanguinis non valet ſine baptiſmo flaminis, qui eſt per caritatem,* &c. & reſpondet,*quòd effuſio ſanguinis non habet rationem baptiſmi,ſi ſit ſine caritate. Ex quo patet quòd baptiſmus ſanguinis includit baptiſmum flaminis,& non è conuerſo.* vbi videtur planè docere martyrium non habere vim baptiſmi niſi ratione actus caritatis quem includit; atque ita eam non habere ſi ab hoc ſeiunctus ſit.Hinc etiam *2.2.quaſt.124.artic.2.ad 2.*docet martyrium eſſe actum imperatum à caritate. Eundem ſequuntur ipſius diſcipuli, & ſatis perplexè hanc quæſtionem tractant. Similiter *Durandus in 4.d.4.quaſt.8.in fine* ait: *Ad tertium dicendum quòd martyrium non ſolùm habet efficaciam à caritate patientis,licet illa requiratur,ſecundùm quod dicit Apoſtolus: ſed ex cauſa patiendi, & ex conformitate ad paſſionem Chriſti, propter quod virtus paſſionis Chriſti æquè plenè vel plenius communicatur in martyrio, ſicut in baptiſmo.* quæ difficulter intelliguntur. Quomodo enim pleniùs communicatur virtus paſſionis in martyrio quã in baptiſmo, ſi hic ſine actu caritatis poſſit remittere peccata, ille non? Idem facilè quis perſpiciet in aliis multis auctoribus qui pro variis ſententiis citantur, ſi eos attentè legat. Videbit enim eos perplexè loqui, nec ſatis attingere oodum difficultatis.

Durand.

116 Huius autem perplexitatis videntur eſſe duæ cauſæ. Quòd ſcilicet ex vna parte viderent ab omnibus Patribus mirè extolli efficaciam martyrii in remittendis peccatis, eamque præferri efficaciæ baptiſmi, vt infrà videbimus: idque erat iis neceſſariò concedendom cùm faterentur martyrium infantibus maiorem conferre gratiam quàm baptiſmum, qui tamen ex opere operato eam confert. Ex altera tamen parte propter illud Apoſtoli 1. *ad Corinth.* 13. *Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, caritatem autem non habuero,nihil mihi prodeſt:* dicebant martyrium debere iungi cum caritate, vt prodeſſet:quæ videntur inter ſe pugnare.

1.Cor.13.

117 Vt autem hæc poſſint meliùs intelligi, Not. tertiò, Apoſtolum dicto loco agere cum Corinthiis,inter quos,vt patet ex c.1.& 3.erant graues contentiones & ſchiſmata: multumque gloriabantur in externis ſuis actibus, in ſcientia, eloquentia, dono prophetiæ atque linguarum, & veras virtutes minoris faciebant. Quare hortatur eos Apoſtolus, vt ſimilia non tanti faciant: ſed magis laborent vt habeant caritatem Dei & proximi. quia niſi ad hanc perueniãt,reliqua nihil proſunt ad ſalutem. Vbi notandum, Apoſtolum non dicere,fidem,eleemoſynam,paſſionem pro fide,&c. nihil prodeſſe niſi procedant ex caritate(hoc enim non eſt verum)quia talia quando fiuot ex gratia præueoiente diſponunt nos paulatim ad caritatem acquireodam;) ſed illa non prodeſſe ſine caritate, ſiue niſi vel fiant ex caritate, vel ad eam nos perducaot. Tantùm enim volebat Apoſtolus docere Corinthios, nihil dictorum poſſe eis prodeſſe ad ſalutem, quamdiu perſeuerarent in ſuis diſſenſionibus & mutuis inimicitiis.

Quomodo nihil proſit ſine caritate?

118 Similiter quod Chriſtus dicit *Ioann.15. Maiorem hac dilectionem nemo habet,vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis:* non ita intelligendum eſt, quaſi is, qui pro altero moritur, neceſſariò cum

Ioan.15.

ma-

maximè amet (hoc enim potest esse falsum;nam potest miles mori pro defensione sui principis, ne datam fidem fallat,etiamsi eum oderit:& potest quis magis eligere mori quàm negare Christum impulsus solo metu gehenę;)sed quia mors liberè suscepta pro amico est maximum signum amoris quod exhiberi potest, & communiter maximum amorem arguit. Et secundùm dictos modos loquendi intelligendi sunt Doctores, dum aiunt,martyrium nihil prodesse sine caritate, scilicet ipsam præcedente, vel consequente, siue nisi vel martyr priùs sit in caritate, vel illud ita subeat,vt hanc consequatur.Item martyrium imperari à caritate,& includere in se baptismum flaminis: quia scilicet est actus externus præstantissimus,quem caritas imperare potest, & communiter ab ea imperatur, & semper cum ea antecedente vel consequente coniunctus est: atque ita martyr qui priùs commisit aliquod peccatum, in fine semper vel actu, vel habitu contritus est: & hoc modo martyrium includit baptismum flaminis. Et hac ratione diuersa loca Diui Thomæ, multique auctores conciliari possunt, qui aliàs inter se atque adeò ipsi secum omnino videntur pugnare. His positis sit

D.Thom.

119 Infantes martyrio iustificatus.

CONCL.I. Certum est martyrium conferre infantibus gratiam præter omne eorum meritum, cuius tunc incapaces sunt.Est hoc tempore communis.

Probatur primò ex sensu totius Ecclesiæ,quę infantes ab Herode occisos colit tanquam martyres; quos clarum est nullum habuisse proprium meritum, cùm hoc supponat liberum rationis vsum,quo illi caruerunt. Gratis enim omnino fingitur à quibusdam,iis vsum rationis fuisse acceleratum. Imò videtur hoc esse contra sensum Ecclesiæ, quæ vocat eos Innocentes; non solùm quia numquam peccarunt, sed per antonomasiam,quia peccare per ætatem non potuerunt: quod falsum esset si fuissent vsi ratione. Simili ratione in hymno ad Laudes vocat Simplices, quasi doli incapaces ob defectum rationis.

120 Respondent aliqui, Coli ab Ecclesia, quia erant iustificati per circumcisionem. Sed contra primò, Longè est verisimilius, fuisse inter illos multos non circumcisos, vel quòd nondum essent octo dies nati, vel quòd essent filii gentilium,qui multi tunc permisti Iudæis habitabant, omnesque infantes absque delectu in omnibus finibus Bethlem occisi sunt. Ecclesia autem omnes omnino sine distinctione colit. Secundò, quia Ecclesia eos colit vt martyres, vt patet ex toto eorum officio: per circumcisionem autem non erant martyres. Tertiò, quia clarè satis patet ex honore, quo Ecclesia eos colit, quòd ipsis maiorem adscribat sanctitatem, quàm quæ per circumcisionem conferebatur.

121 Marci 8. Probatur secundò, *Marci 8.* vbi generatim Christus dicit: *Qui perdiderit animam suam propter me & euangelium, saluam faciet eam.* quam sententiam generatim etiam de infantibus Patres intelligunt: nec est ratio cur eam ad solos adultos restringamus. Hinc auctor sermonis de stella & Magis, apud Cyprianum in fine loquens de occisis ab Herode ait: *Hi nuper cruore lacteo loti primitias baptismi martyrio consecrarunt, tradentes posteris formam, vbi necessitatis articulus excluserit moram,non minus ad lauacrū animæ sanguinem esse efficacem, quā sanctificata verbis solemnibus aqua.* Et *S.Leo sermon.2.de epiphan.post medium* de iisdem ait: *Noua gloria* (scilicet Christus) *coronabat infantes, & de initiis suis paruulorum primordia consecrabat; vt disceretur neminem hominum diuini incapacem esse Sacramenti, quando etiam illa ætas gloriæ esset apta martyrij.* Ex quo clarè patet, non solis Sacramentis, sed etiam martyrio singulare hoc priuilegium esse concessum,vt gratiam præter meritum conferat;ne cuiquam damno sit, propter Christum priuari vita.

D. Leo.

Patet secundò, Martyrium in his supplere locum baptismi. idque efficaciore longè modo, maiorem scilicet gratiam tribuendo,eò quòd efficaciùs nos Christo assimilet. Vnde *D. Clemens l.5. constitut. apostol.capite 7.* docet nondum baptizatis mortem pro Christo obitam cedere in veriorem baptismum: quia reipsa commoriuntur Christo,alii tantùm figura.

D.Clemens.

122 Trident. Dices,*Trid.sess.6.c.4.*docet translationem à peccato ad gratiam post promulgatum euangelium sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non posse.Atqui paruuli non possunt habere votum Sacramenti.Ergo nisi ipsum realiter suscipiant,iustificari non possunt.

*Resp.*Concilium loqui de eo quod ordinariè, & per media à Deo ad nostram salutem instituta fieri solet, quale non est martyrium. Agit enim contra hæreticos nostri temporis,qui negant baptismum esse pueris necessarium, affirmantque illos sine eo etiam ordinariè in fide parentum posse saluari. Vnde *sess.7.* eosdem damnans, & hanc suam sententiam explicans *can.5.de baptism.* ait: *Si quis dixerit baptismum esse liberum, hoc est, non necessarium ad salutem,anathema sit.*

123 Occisus in vtero matris potest esse martyr. Not. Infantem in vtero matris occisum esse verè martyrem,si occisor etiam eum in odium fidei intendat occidere, vt communiter DD. asserunt. Vtrùm verò etiam sit martyr quando ille nescit matrem esse grauidam,aliqui asserunt,alij negant: Ego omnino crediderim esse martyrem. ita *Henr.de bapt.c.38.* & alii. Probatur. quia verè occiditur propter Christum.Plaga enim qua occiditur,verè ei infertur in odium fidei. Etsi enim occisor non intendat ei inferre plagam, verè tamen eam plagam, qua infans moritur, infert ex odio fidei. Confirm. quia verè esset martyr qui occideretur ab eo qui tantùm vellet eum in odium fidei grauiter vulnerare,& expressè nollet occidere; etiam eo casu quo verbera per se non sufficerent ad inferendam mortem, sed tantùm ratione conditionis personæ ab occisore ignoratæ. quo casu huius mors non magis, imò minùs esset intenta,quàm illius pueri, quæ saltem concomitanter esset intenta.

Henriquez.

124 Martyrium confert gratiam supra meritum. CONCLVS.II. Longè verius est martyrium etiam adultis conferre gratiam supra eorum meritum, siue maiorem quàm aliàs per opus æquè difficile eadem intentione & feruore factum mererentur.

Probatur primò ex Scriptur.Quia Christus

Matth.

Matt.10. Marc.8. Luc.9. Ioan.12.

Matt.10.v.39.& Marci 8.v.35.& Lucæ 9.v.24. Ioan.12.v.24. ſingulare aliquid promittit pro ſe morientibus. Atqui nihil ſingulare ijs daretur, ſi non plus acciperent, quàm opere ſuo meterétur, hoc enim omni bono operi commune eſt. Ergo martyres aliquid plus accipiunt.

Prob.2. ex Patribus, qui propter loca Scripturæ citata tribuũt vbique martyrio maiorem vim ſanctificandi, quàm baptiſmo: atqui in hoc confertur ſuſcipienti gratia præter vel ſupra eius meritum. Ergo etiam in martyrio. Vide *Clementem* (D.Clem.) *Papam Apoſt.conſt.l.5.c.5.* vbi ait: *Qui martyrium conſequi meruit, gaudeat in Domino, quòd tãtam coronam eſt adeptus: & quamuis fuerit catechumenus, lætus diſcedat. Paſſio enim quam pro Chriſto ſuſtinet, cedet ei in veriorem baptiſmum: quoniam ipſe reipſa commoritur Chriſto, alij figura.* Vbi non dicit, paſſionem ei cedere in veriorem baptiſmum, quia ſubit eam ex maiore caritate, ſed quia reipſa Chriſto commoritur. *Cyprianus* (D.Cyprian.) *epiſt.73. Numquid, ait, poteſt vis baptiſmi eſſe maior aut potior quàm confeſſio, quàm paſſio, vt quis coram hominibus Chriſtum confiteatur, & ſuo ſanguine baptizetur?* Item *D. Auguſtinus* (D.Aug.) *lib.13. de ciuit.c.8.* cùm probat martyrium habere vim delendi omnia delicta, *qui enim dixit; Niſi quis renatus fuerit, &c. idem dixit: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.*

125 Prob.3. Quia videtur hic eſſe ſenſus Eccleſiæ, quæ ſingulari ſemper honore martyres proſequitur tanquam ſingulariter ſanctos, etſi quandoq; ſtatim poſt conuerſionem facili morte martyrium ſubierint.

Demum quia neceſſariò debemus dicere martyrium ita cõferre gratiam infantibus, eamq; non ſolùm ad ſalutem neceſſariam, qualem conferebat circumciſio: ſed omnino excellentem etiam ijs qui iam iuſti ſunt: vt patet ex concluſ. prima. Ergo etiam adultis: quia in his habet propriè & formaliter rationem martyrij & confeſſionis Chriſti: in illis tantùm materialiter. Nec vlla eſt ratio cur concedamus hanc vim martyrio illis paruulis, & negemus illa to adultis: cùm eam non habeat in gratiam paruulorum (vt contingit in circumciſione, quæ ideo ſolùm iuſtificabat paruulos, quia per proprios actus nullo modo poterant iuſtificari) ſed vt proprium priuilegium, ne alicui damno ſit pro Chriſto mori.

126 Ad primum argumentum pro prima ſententia allatum, negandum eſt id quod ſumitur: vt patet ex dictis.

Ad ſecundum Reſpondeo, extare talem promiſſionem multis Scripturæ locis, vt patet ex probationibus vtriuſque concluſionis. Ad tertium negandum eſt aſſumptum, vt patet ex Not. 3. Ad quartum nego aſſumptum: quia martyrium non eſt cæremonia ſacra à Deo ad noſtram ſanctificationem inſtituta, quod eſt de eſſentia Sacramenti. Ad quintum Reſp. Martyrium conferre gratiam, quando martyr iam eò perductus eſt, vt naturaliter nunquam poſſit ampliùs vti vllo ſenſu; vt patebit ex dubio tertio.

DVBIVM II.

Quam diſpoſitionem requirat martyrium in adultis?

127 NOt. Duobus modis poſſe aliquid requiri vt quis martyrij fructum percipiat. Primò, per ſe, & ex intrinſeca ratione martyrij, ſine quo omni alia obligatione excluſa, martyrij effectus non poſſit haberi.

Secundò, per accidens, ratione alicuius obligationis extrinſecè aduenientis, quæ tamen ſæpe occaſione martyrij hîc & nunc obligat. v.c. ſi paſſurus martyrium teneatur ad reſtitutionem pecuniæ aut famæ; obligatur hoc ſtatim facere ſi poſſit. quia poſtea nunquam poterit facere. Similiter tenetur baptizari, ſi nondum ſit baptizatus, & conſcius ſibi peccati mortalis, confiteri, ſi poſſit: non propriè vt diſponat ſe ad martyrium, ſed vt impleat præceptum baptiſmi & confeſſionis; aliàs peccabit mortaliter, ſicut etiam peccaret parens qui iamiam occidendum propter fidẽ puerum non baptizaret cùm poſſet: quanquam puer non deſineret eſſe martyr. Similiter ratione

128 præcepti caritatis poteſt aliquis obligari, vt internum actum caritatis in ſe excitet. Nam ſi vnquam illud præceptum per ſe ad hoc obliget, maximè obligat inſtante morte, cùm in hac vita ampliùs impleri non poſſit. Sed qua ratione, & quando præceptum caritatis obliget, vt actu interno diligamus Deũ ſuper omnia, ſpectat ad materiam de caritate. Similiter communiter docét, conſcium ſibi peccati mortalis, quando non poteſt confiteri, aut baptizari, teneri ad contritionem vi præcepti contritionis, quod peccatorem per ſe obligat in tali caſu. quia niſi tunc cõteratur, nunquam aliàs poterit conteri. quod etiam maximè obligat peccatorem moriturum ratione periculi, cui aliàs ſe ſponte exponeret, cùm nõ ſit omnino certum, martyrium ſine contritione ad iuſtificationem peccatoris ſufficere: tenetur enim quiuis ex caritate ſui ipſius in eo articulo certam & ſecuram viam ſequi, cùm de æterna ſalute irrecuperabiliter amittenda agatur. Confirmatur, quia qui ſine neceſſitate, iuſtáue cauſa exponit ſe periculo vitæ corporalis, ſecundùm omnes grauiter peccat: quia quiuis tenetur vitam ſuam, prout poteſt conſeruare: Ergo multò magis peccat, qui ſine iuſta cauſa nolendo conteri exponit ſe periculo æternæ damnationis, quia hanc multò magis tenemur cauere, quàm mortem corporis.

129 Dices, Moriturus conſcius ſibi peccati mortalis ſi poſſit confiteri, non tenetur conteri, ſed ſufficit eum atteri. Ergo idem dicendum eſt de futuro martyre, etſi confiteri nequeat. Reſpond. (quidquid ſit de antecedente, de quo agemus in materia de pœnitentia) negando conſequentiam; quia certius eſt ſufficere attritionem, vt quis iuſtificetur per confeſſionem, quàm vt iuſtificetur per martyrium. Adde in vtroque caſu ſæpè neceſſarium eſſe, vt quis conetur conteri, vt vel ſic habeat veram attritionem, cùm ſæpe nobis enitendum ſit ad ſumma, vt vel mediocria aſſequamur. quod maximè vrget in martyre, qui

si non excitet se ad amorem Dei, sed tantùm ad horrorem inferni, aut desiderium gloriæ, exponit se periculo ne fidem neget, cogitando se facilè postea per pœnitentiam periculum damnationis euasurum.

130 Quòd si quis ratione distractionis, naturalis obliuionis, aut ignorantiæ, ab obseruatione horum præceptorum excusetur, vt saltem eorum omissione non peccet mortaliter, nihil obstabit quin percipiat fructum martyrij si conditiones per se requisitas habeat, de quibus hîc propriè disputamus. Maxima autem est difficultas quales requirantur in peccatore. qua in re duæ sunt extremæ sententiæ. Quidam enim volunt semper requiri contritionem saltem implicitam, qualis est amor Dei super omnia, propter illud Apostoli 1. *ad Corinth*. 13. *Si dedero corpus meum, ita vt ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Sed hinc nihil probari satis ostendi dub. 1. nota. 3.

1.Cor.13.

131 Alij contrà volunt sufficere solam voluntatem patiendi mortem pro Christo, sine vllo dolore de peccatis; saltem in eo qui peccatorum non recordatur. Fundamentũ huius sententiæ est, Primò, quia Christus *Marc*. 8. *& Lucæ* 9. generatim dicit eum qui perdiderit animam suam, eam saluam facere. Secundò, quia Patres martyrio singularem tribuunt vim sanctificandi supra baptismum: Ergo videntur pro eo requirere minorem dispositionem quàm pro baptismo. Tertiò, quia Ecclesia sine vlla dubitatione colit omnes pro Christo occisos, dicitque fieri martyri iniuriam, si pro eo oretur: vt habetur *c. Cum Marthæ, de celebratione missarũ* §.3. *loco*. quasi sola mors pro Christo obita sit sufficiens signum sanctitatis. Nisi autem dicta dispositio sufficeret, sæpe esset dubium an essent martyres, cùm nesciamus an habuerint contritionem, maximè ij de quibus constat paulò antè fuisse in peccato mortali. Ita *Vega libr.6. in Trident.c.* 36. & videtur insinuare *D.Thom. infrà q.* 87. *a.*1. *ad* 2. vbi ait, martyrium purgare ab omni peccato veniali & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærentem. Docet etiam eam *Soto in 4.d.15.q.1.art.2.concl.3.* sed ex alio fundamento. quia scilicet putat omnem voluntatem subeundi martyrium continere verum actum caritatis, & consequenter vltimam dispositionem ad gratiam.

Marc.8. Luc.9. Vega. D.Thom. Soto.

132 CONCL. I. Voluntas subeundi martyrium non continet in se necessariò dilectionem Dei super omnia. Ita *Suarez d.29. sect.3.* Probatur. quia potest quis velle subire martyrium, vt obtineat regnum cælorum, aut vt euadat infernum; ita vt hæc voluntas tantùm proficiscatur ex virtute spei. Sicut enim possem velle subire graues pœnitentias, vt infernum aut purgatorium euadam, ita etiam possum velle subire mortem; & hac consideratione multi sæpe martyres se ad constantiam excitarunt, idque auctoritate Christi *Matth.*10. iubentis, ne timeamus eos qui corpus occidunt, sed eum qui potest mittere animam in gehennam.

Suarez. Matt.10.

133 Nec obest illud Christi Ioan. 15. *Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amico suo*. Tantùm enim docet hoc esse maximum signum amicitiæ, quando fit pro amico præcisè in eius gratiam; sicut Christus suam pro nobis animam posuit, vt dixi dub.1.

Ioan.15.

134 CONCLVS. II. Martyrium requirit, vt mors inferatur non resistenti, idque in odium Christi aut veræ fidei, aut alterius veræ virtutis. Patet, quia causa non autem pœna facit martyrem. Nec potest dici propter Christum aut iustitiam occisus, qui neque ob Christi, neque ob fidei, aut alterius veræ virtutis defensionem occiditur. Similiter etsi gloriosum & valde meritorium sit pro fide bona intentione pugnando mori; nullus tamen dixerit, eos esse verè martyres, qui in pugna contra hæreticos, aut infideles occumbunt, etiamsi hi ad fidem euertendam pugnent. Quia hîc & nunc magis occidunt resistentes victoriæ causa, quàm in odium fidei. Secùs esset si volentes se iam dedere, & abijcientes arma hæretici in odium fidei occiderent.

Qui pugnantes contra infideles occiduntur non sunt martyres.

135 CONCLVS. III. In iusto sufficit libera mortis ob defensionem veræ alicuius virtutis illatæ acceptatio, vt ipse martyrij effectum consequatur. Est ferè communis, & videtur certa. Quia hic verè implet à Christo requisita ad martyrium. Nã verè patitur propter iustitiam; atque ita ipsius est regnum cælorum, vt dicitur *Matth.5.v.10.*

Matt.5.

Nota quosdam docere eum qui subiret mortem propter virtutem aliquam moralem, vel articulum (vt aiunt) supernaturalem non fore martyrem, nisi id faceret ex affectu caritatis: quia, inquiunt, non iustificaretur. Sed etsi hæc ratio esset vera (de qua agemus concl. 6.) tamen non probaret absolutè ad rationem martyrij non sufficere subire mortem ob defensionem veræ virtutis moralis. Quia etsi hoc nõ sufficeret in peccatore propter obicem peccati; sufficeret tamen in iusto vt patet ex dictis. Confirm. Quia qui patitur propter iustitiam, siue veram aliquam virtutem, verè patitur propter Christum, siue Deum, qui omnis iustitiæ & virtutis fons est, & in cuius honorem, omnis iustitiæ ac virtutis defensio, præsertim facta à iusto cedit: sicut eiusdem oppugnatio ac defectio cedit in Dei iniuriam.

Iustus occisus ob virtutem moralem est martyr.

136 CONCL. IV. Probabilius est in iusto non requiri, vt positiuo aliquo actu acceptet martyrium; cùm possit esse martyr, qui id refugit, modò non sit ita affectus, vt vellet negare fidem, si videret se aliter non posse mortem effugere. Quare sufficit, vt quis habeat eius voluntatem interpretatiuam, aut habitualem: qualis est Primò in eo, qui fugiens Tyrannum, à quo compellitur ad impia, in fuga subitò configitur. Secundò, in eo qui sollicitatus ad defectionem à fide, quia hanc recusauit, dormiens occiditur. Imò videtur sufficere, vt in odiũ fidei occidatur, etsi de cõfessione priùs nihil cogitarit, v. c. si in subito hostium incursu deprehendatur dormiens, & in odium fidei occidatur. Colligitur apertè ex *D.Thom. infrà q.87.a.1.ad* 2. Et ibidem expressè docet Caiet. & aliqui recentiores.

In iusto nulla alia requiritur dispositio.

D.Thom. Caietan.

Et probatur primò, Quia hîc verè perdit animam propter Christum, quòd videtur sufficere ad martyrium, cùm hoc nõ consistat in actione, sed in passione. 2. Quia infantibus hoc modo obita mors sufficit ad martyrium; cur non etiam adultis iustis?

137 Dices, Infantes etiam validè baptizantur, etsi id nulla ratione petierint, non tamen adulti. Sed hoc

Cur minùs requiratur positiua acceptatio ad martyrium quàm ad baptismum.

hoc non satisfacit, longe enim hîc diuersa est ratio. Primò, quia per baptismum suscipitur nouus status, & obligatio, qua à libero conuenit liberè suscipi: secùs est in martyrio. Secundò, quia baptismus est institutus ad remissionem peccati. Etsi autem conueniat infantes, qui non peccarunt propria voluntate, sine propria voluntate iustificari; non tamen conuenit adultos ita iustificari, quia propria voluntate peccarũt. Vnde nec martyrium adultos peccatores iustificat sine proprio motu voluntatis. In iustis autem hæc locum non habent, cùm non agatur de eorum ad Deum cõuersione, sed de munere quodam accipiendo, quo damnum quod Dei causa patiuntur, eiusdẽ liberalitate compensetur. Adde id quod sumitur non esse verum in iusto, qui phreneticus posset validè baptizari, vt statim dicam. Confirmatur,

138 quia iustis habitualiter saltem talis mors est voluntaria; quia ratione charitatis infusæ habitualiter inclinantur ad mortem Dei causa subeundam. Cùm itaque talis habitualis voluntas sufficiat, vt quædam Sacramenta cum effectu suscipiantur; nam Confirmatio, Extrema vnctio, atque Baptismus validè conferuntur cuius priùs per contritionem iustificato, & iam omnibus sensibus destituto, vt ostendi qu.64.art.8.dub.5. cur non etiam sufficiat ad effectum martyrij, cũ Patres dubio primo citati huic maiorem vim tribuant quàm baptismo, & vt patet ex dictis, baptismus ex se magis exigat, vt voluntariè suscipiatur quàm martyrium?

139 Nec refert, quòd talis fortè, si ei mors vigilanti proponeretur, præ timore negaret Deum; quia hæc conditionalis propositio nihil ponit in re, atque ita nec obest. Hinc patet idem dicendum esse de peccatore, de omnibus suis peccatis attrito, posito quòd attritio sit sufficiens dispositio ad effectum martyrij, vt ostendam concl. 6. Ratio est, quia vera attritio saltem qua quis detestatur peccata propter timorem inferni, vel spem gloriæ, implicitè continet propositum seruandi omnia mandata, & consequenter potiùs moriendi, quàm negare fidem. quod propositum habitualiter manet in dormiente: atque ita si tunc occidatur in odium fidei, censetur habitualiter martyrium acceptare.

140 In peccatore requiritur pœnitẽtia.

Concl. V. In peccatore necessaria est vel formalis, vel virtualis pœnitentia, siue auersio à peccatis, vt ipse assequatur effectum martyrij.

Trident.

Prob. primò ex *Trident. sess. 14. cap. 1.* vbi docet pœnitentiam omni tempore fuisse necessariam ad peccati mortalis remissionem. vbi tamen loquitur de remissione acquirenda per Sacramenta, quæ ex opere operato peccata remittunt, & ad hoc directè sunt instituta. Et ratio est; quia conuenit omnino vt is qui propria volũtate se à Deo ad peccatum conuertit, rursum eadem voluntate à peccato se ad Deum conuertat. Confir. quia aliàs tali peccatum manet interpretatiuè voluntarium, atque ita habet in se obicem gratiæ, quẽ Deus nunquam per se tollit, vt patet in Sacramentis, & ex definitione Trident. & conuenientia iam data. Gratis autẽ omnino excipitur martyrium, cùm nullum sit firmum huius exceptionis fundamentum: cùm in Scripturis non minùs promittatur gratia suscipientibus baptismum, vel pœnitentiam quàm pro fide morientibus.

Trident.

141 Prob. 2. Quia aliàs hæretici, vel schismatici, qui occiderentur eò quòd nollent peierare, aut fornicari, essent veri martyres, si modò ex eo quòd propter distractionem non cogitarent de sua hæresi aut schismate, contingeret eos inter moriendum, nullo modo actu peccare. quod tamen apertè falsum est, & contra sensum totius Ecclesiæ.

142 Aliqui respondent, negando hoc sequi, talesque non fore martyres, quia fides necessitate medij requiritur ad martyrium. quia sine hac nulla potest esse virtus supernaturalis in morituro pro qua occidatur, ideoque tales non morituros pro aliquo fine supernaturali, atque ita nec habituros in se causam sufficientem martyrij, qualis est solus Deus, vt finis supernaturalis, aut virtus aliqua supernaturalis.

143 Sed contra primò, Hæc non habent locum in schismatico non hæretico. quia hic potest habere veram fidem, & ideo occidi, quia eam non vult negare.

Secundò, non est per se necessarium, vt martyr habeat fidem priusquam hæc ei per martyrium infundatur: vt patet in infantibus. Tertiò, potest etiam hæreticus malle mori quàm negare mysterium Trinitatis, aut alium verum articulum fidei, quem credit, aut quàm velle fornicari, eò quòd id credat contra dignitatem Christiani hominis. Nec est opus, vt hæc voluntas sit supernaturalis. quia hoc tantùm necessarium est, aut ad meritum, aut ad tollendum obicem peccati per sufficientem ab eo auersionem: martyrium autem confert gratiam citra omne meritum, vt patet in infantibus, & secundùm illos non requiritur ablatio obicis ad eius effectum.

144 Concl. VI. Quando peccator obliuione, aut alia ratione excusatur ab obseruatione præcepti caritatis erga Deum & seipsum, aut contritionis (de quo dixi initio dubij) sufficienter disponitur per attritionem, vt per martyrium iustificetur. Ita *D. Thom. in 4. d. 4. ar. 3. qu. 4. Gabr. ibid. qu. 2. artic. 2. concl. 9. Durand. quæst. 8. art. 1. Suarez d. 29. sect. 3. & alij.*

D. Thomas. Gabriel. Durand. Suarez.

Probat. primò, Patres communiter tribuunt martyrio maiorem vim iustificandi, quàm baptismo: atqui talis dispositio sufficit in baptismo; ergo etiam in martyrio. Probat. secundò, Quia Patres communiter fatentur peccata mortalia aliquando remitti per martyrium: atqui hoc esset falsum, si necessaria eius dispositio esset contritio: ergo non est necessaria. Minor patet, quia tunc semper peccatum remitteretur ante martyrium per contritionem.

145 Respondent aliqui, ideo martyrium dici habere maiorem vim iustificandi quàm baptismũ, & remittere peccata; quia includit in se actum perfectissimum caritatis, à quo illi effectus omnes procedunt. Sed contrà, si loquamur de actu interno caritatis, hũc martyrium nec necessariò nec semper includit: vt patet in paruulis ante baptismum occisis, qui secundùm omnes Patres verissimi sunt martyres sine vllo tali actu: quod esset falsum, si martyrium talem actum in se necessariò includeret aut postularet.

Martyrium non includit necessariò actum internum caritatis.

146 Dices, In adultis martyrium intrinsecè inclu-

dit talem actum, non tamen in paruulis. Sed hoc gratis dicitur, & sine vllo fundamento. Atque inde sequeretur martyrium paruulorum tantum imperfectè & analogicè esse martyrium respectu martyrij adultorum: quia hoc essentialiter includit etiam aliquam ingentem perfectionem, à qua propriè habet, quòd sit martyriū, quam illud nō includit. Confirmat. primò. Quia si est de intrinseca ratione martyrij actus eliciens caritatis, sine hoc nullibi reperiretur verum martyrium, sicut sine anima rationali non reperitur verus homo: & consequenter in paruulis non erit verum martyrium. Quòd si ille actus non sit de intrinseca ratione martyrij, ergo eum intrinsecè etiam in adultis non includit.

147 Dices, Talem actum non esse quidem de intrinseca ratione martyrij, sed hoc in adultis eum necessariò præsupponere, non autem in paruulis. Sicut baptismus essentialiter in illis præsupponit intentionem aliquam suscipiendi Sacramenti, non tamen in paruulis. Sed præterquam quòd illud sine ratione dicitur, vt patet ex dubio primo, notab. 3. vbi ad fundamenta huius sententiæ respondi, non satisfacit difficultati propositæ. Quia cùm hoc modo martyrium non includeret in se talem actum, sed eum præsupponeret, sicut baptismus illam intentionem; sequeretur ipsum non remittere peccata mortalia, nec habere ad hoc vllam vim, sed præsupponere iam esse remissa. sicut si baptismus nunquam posset conferre suum effectum, nisi iam antè contrito, malè diceretur remittere peccata, aut ad hoc habere vim: vt ij contra quos disputamus etiam fatentur. Confirmatur secundò. Quia dato casu quòd aliquis adultus esset primùm iustificatus per baptismum, præcedente sola attritione, & is statim pòst raperetur ad martyrium, & lubens illud subiret propter spem futuræ gloriæ, excitatus illis verbis Christi; *Qui me confitebitur coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis est*: ille sine dubio esset verè martyr, cùm tamen nunquam elicuisset actum caritatis. Et quamuis aliqui insinuent talem non fore martyrem: tamen hoc est contra communem sensum fidelium, atque ipsorum Patrum, & martyrum, qui sæpissimè se & alios huiusmodi promissionibus, & metu supplicij ad martyrium excitabant; ita vt quidam videantur maximè fuisse moti, & fortè solis eiusmodi cogitationibus: & Ecclesia eos certò colit vt martyres, cùm tamen non sit fundamentum, vnde possit cognoscere eos actus caritatis elicuisse.

148 Respondent secundò, Martyrium dici remittere peccata; quia remittit pœnas peccatis debitas. Sed quamuis hæc propositio, *Remitto tibi peccata tua*, possit quandoque in hoc sensu sumi, vt ostendam in materia de Pœnitentia: tamen hoc loco hæc responsio non satisfacit. Primò, quia quando aliquid dicitur absolutè habere vim remittendi peccata, secundùm communem sensum intelligitur de potestate remittendi culpam, maximè quando dicuntur quæuis peccata per ipsum remitti. Hic enim modus loquendi plus aliquid indicat, quàm illud tantùm habere potestatem remittendi pœnas peccatis remissis debitas. Secundò, quia Patres dicunt martyrium delere planè & abluere peccata. quod propriè dici non posset nisi maculam deleret. Tertiò, quia comparant atque adeò præferunt hanc eius efficaciam baptismo. quod falsum esset, nisi posset ipsam culpam delere.

Martyrium habet vim remittendi etiam ipsam culpam.

149 Probatur conclus. tertiò, Quia martyrium habet ex se vim producendi gratiam in patiente supra omne eius meritum: vt patet in infantibus, & dictis dubio primo. Ergo potest eam producere in quouis ipsum patiente modò non ponat obicem, & consequenter attrito remittere peccata mortalia. Conseq. probatur, quia ideo præcisè Sacramenta habent vim producendi gratiam in omnibus qui non ponunt obicem; quia vi sua supra merita suscipientium possunt producere gratiam.

150 Contra dicta alij obijciunt primò, Quòd nullibi in Scripturis extet talis promissio. quod probant, quia *Luc.* 12. & alibi, vbi in Scriptura promittitur salus martyribus, promittitur solùm ijs, qui perdunt animam propter Christum. Atqui illi soli possunt dici perdere animā propter Christum, qui mortem subeūt ex amore Christi: Ergo martyrium includit actum amoris. Respond. negando minorem. Videtur enim apertè falsa. Primò, nam aliàs hæc sententia non comprehenderet paruulos, qui, vt patet, eiusmodi actum habere nequeunt; quod tamen falsum est. nam Ecclesia absolutè vocat eos martyres, dicitq; occisos propter Dominum, eò quòd Christum non loquendo sed moriendo cōfessi sint. Secundò, quia ipse Christus *Matth.* 10. *v.* 28. excitans suos ad fortiter subeundū martyrium ait: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam*. Similiter v. 32. excitat eos ad idem spe gloriæ: & ideo similibus cogitationibus sæpe Sancti se excitabant. quæ sanè fuissent vanæ, si nō potuissent esse martyres nisi subijssent mortem ex affectu amoris. Imò debuissent ab eiusmodi cogitationibus auocari ad effectum amoris in se excitandum: præsertim ij qui subitò propter gloriā, quam miraculosè videbant martyribus paratam conuersi sunt, & statim affecti supplicio: qualis fuit vnus ex XL. martyribus passis sub Licinio. quos sanè secundùm eam sententiam nescio qua ratione potuerit Ecclesia conijcere esse martyres; cùm non habuerit ea de re particularem reuelationem, sed tantùm ex modo quo subierunt mortem id colligat. Tertiò, quia secundùm communem modum loquendi, omnis ille miles dicitur mori propter suum principem, qui ne fidem ei datam frangat, fortiter pugnando occumbit, etiamsi id nullo modo faceret, si nō obligaretur.

Luc. 12.

Possumus sine actu caritatis occidi propter Christum.

Matt. 10.

151 Ex quibus patet, in huiusmodi locutionibus Scripturæ, nullo fundamento posse colligi particulam *propter*, significare actum amoris. Sed contrà patī propter Christum necessariò dicendum est eum omnem, qui in odium fidei, aut Christi occiditur: modò saltem non habeat voluntatem ita auersam à Christo, vt ponat obicē gratiæ. quia aliàs infantes non possent dici pati propter Christum.

152 Obijciunt secundò quasdam auctoritates Patrum: sed ex ijs nihil potest contra hanc sententiam colligi, si considerentur dicta dubio præcedente

D. Bernard. dente notabili 3. Vnica est auctoritas D. Bernardi, quæ aliquid videtur habere difficultatis. Nam *epist. 77. ad Hugonem de S. Victore* intendens probare fidem viuam sufficere homini ad salutem sine baptismo, quando quis hunc assequi nequit, ait: *Cùm non aliunde martyrium, nisi ex fidei merito illam obtinuerit prærogatiuam, vt singulariter vice baptismi securè suscipiatur; non video cur non ipsa æquè & sine martyrio apud eum tantùm possit, cui & sine martyrij probamento procul dubio innotescit: posse sanè tantumdē, dixerim, quantum ad salutis spectat obtentum, non autem ad meriti cumulum, quo indubitanter martyrium antecellit.* Vbi videtur tribuere tantam vim martyrio ex fidei merito. Sed si D. Bernardus in eo sensu intelligendus esset, quo eum illi capiunt, nullus infans posset esse martyr. Dicit igitur Bernardus, martyrium hāc tantùm vim habere merito fidei; non quòd sola fides patientis totum eius effectum mereatur: sed quia in honorem fidei, cui clarissimum & honorificentissimum testimonium perhibet mors pro Christo obita, hoc priuilegium martyrio concessum est. Patet, quia antè dixerat martyriū hanc vim habere ex merito fidei, quia est summa probatio fidei. Et paulò antè idem probat. quia pœna sine fide, nihil est aliud nisi pœna: quando scilicet hæc aut non infertur in odium fidei, aut ei infertur qui positiuè infidelis est.

153 Quàndo voluntas moriendi ne peccemus contineat virtualem attritionem. CONCLVS. VII. Etsi non sit improbabile ad effectum martyrij obtinendum, absolutam voluntatem, qua quis statuit mori, ne vllo modo Deum offendat, aut cælum omittat, aut dānetur, sufficienter tollere obicem peccati præcedentis, eò quòd videatur esse virtualis saltem contritio, aut attritio (cōtinet enim absolutā peccati detestationem, aut ex Dei amore, aut ex virtute spei profectam:) secùs tamen est dicēdum de voluntate qua quis mauult mori, quàm se tali aut tali certo vitio inquinare, aut cōtra certam virtutem peccare. Quia hæc voluntas non sufficienter includit auersionem ab alio peccato; quod quis fortè patrarit, cùm possit cum actuali eius amore consistere. Nec enim repugnat aliquem malle mori quàm enorme aliquod peccatum committere, & tamen leuioribus etiam mortalibus peccatis esse deditum: sed talis non habebit absolutam voluntatem potiùs moriendi, quàm offendendi Deum, sed tantùm respectiuam, scilicet potiùs moriendi, quàm offendendi Deum tali peccato. Et secundùm hæc intellecta satis probabilia sunt quæ docet *Suarez hic d. 39. sect. 3. §. Dico 3. Probabile est,* &c. Quamnis ibi videatur laxiùs adhuc loqui, eaque quæ dicit absolutè accepta sint satis difficilia.

Suarez.

154 Nota tamen non sufficienter colligi aliquem non habuisse absolutam peccati detestationem, eò quòd statim pòst cadat, vel etiam quòd tunc caderet, si talis aut talis occasio proponeretur; sed tantùm inde sequitur, quòd voluntas eius sit imbecillis in bono. Quamuis enim absoluta voluntas non peccandi non possit consistere cum actuali, aut virtuali voluntate peccandi: potest tamen facilè occurrente tentatione mutari.

155 Vix potest contingere vt catholi- Ex his patet, vix contingere, vt catholicus aliquis propter veram aliquam virtutem mortē liberè oppetat sine fructu martyrij; eò quòd mors præsens & æternitas secutura facilè eum excitet ad peccatorum absolutam detestationem. Nec credibile est Deum tali casu suis athletis deesse; ita vt ad necessarium dolorem eos non excitet: Quare meritò Ecclesia supponit eos hoc ipso piè mortuos, quo pro vera virtute liberè mortuos scit, nisi contrarium aliunde appareat. cus in malo statu pro fide libere moriatur.

156 Ad fundamentum itaque primæ sententiæ Respond. Apostolum loqui de eo qui neque ex caritate dat corpus, vt ardeat, neque dando caritatem acquirit: vt fit in hæreticis & schismaticis qui secundùm externam quidem speciem pro zelo Dei, & fidei videntur moti; à parte verò rei magis mouentur pro vana gloria, aut humana pertinacia, ne veris martyribus in sua opinione videantur inconstantiores. Scribit enim ibi Apostolus Corinthijs, eosq́; reprehendit, quòd schismata & odia inter se exercerent; eosque hortatur, vt ijs depositis mutuam caritatem foueant, docetque aliter, quàm diu dissensiones illas fouent, nulla bona opera ijs posse prodesse.

157 Ad primum fundamentum secundæ sententiæ Respond. Christum in generalibus eiusmodi promissionibus non excludere conditiones iure naturæ aut diuino positiuo requisitas: sicut nec eas excludit quando dicit: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* Adde peccatorem, qui ita pro virtute aliqua moritur, vt non habeat saltem virtualem peccatorum detestationem, non tam videri mori pro Christo, quàm pro politica virtute. Si enim ita moriendo Christum sincerè quæreret, ita se conaretur disponere, vt à Christo per istam mortem posset aliquam gratiam inire, præsertim cùm tunc eum omnia excitent, vt Dei gratiam quærat, vel ex amore Dei, vel saltem ex amore sui. Cùm enim tunc sponte terrena omnia in perpetuum deserat, omnia eum excitant, vt se totum ad Deum conuertat, cui statim est repræsentandus. Quare, vt dixi, vix cōtingit, vt catholicus sine legitima dispositione ita moriatur.

Ad secundum, Patres tribuunt singularem vim sanctificandi martyrio supra Sacramenta, non quòd minorem requirat dispositionem; sed quòd maiorem conferat effectum.

D. Thom. Ad tertium patet responsio ex conclus. 7. D. autem Thomas intelligendus est de eo qui priùs habuit de peccatis suis attritionem, ne nimiùm à sententia quam hîc docet recedat. Nam si verba, vt sonāt, acciperemus, deberemus dicere eum, qui iuisset cubitum cum actuali voluntate peccandi mortaliter, futurum verè martyrem & beatum, si dormiens subitò occideretur in odium fidei. quod nemo dixerit.

DVBIVM III.

Quando conferatur martyrij gratia, sine effectus martyrij?

158 Caietan. PVtant aliqui eum conferri primo instanti post vitam finitam. Videtur fauere huic sententiæ *Caietan. 2. 2. quæstione 124. articulo 4. circa solutionem ad 4.* sed valdè obscurè loquitur. sed hoc non videtur probabile. quia tunc caritas patriæ non responderet caritati viæ, nec in via, siue in hac vita esset terminus iustificationis; & posset dari casus in quo quis esset inimicus Dei, & ta-

men esset beatus. Quæ omnia videntur absurda, & contra Scripturas, ac communem DD. sensum.

Alij putant dari statim atque patiens ita vulneratus est, vt naturaliter necesse sit eum mori, ita quidam apud *P. Henriquez libr. 2. cap. 39. numero 2.* Sed nec hoc videtur satis firmum. Primò, quia sic quandoque daretur longo tempore ante mortem. Potest enim quis accepto tali vulnere sæpe multos dies superuiuere, imò hausto aliquo veneno mortifero, multos menses. Secundò, quia posset iam acceptam gratiam martyrij per peccatum amittere; quæ sunt inconuenientia. Gratis autem videtur dici Deum talem confirmare in gratia; quia eius rei nulla extat sufficiens ratio, præsertim quando tam diu superuiueret.

Henriquez.

159 Respondeo itaque primò, Si detur vltimum instans vitæ, in hoc gratiam conferri; quia in eo martyrium consummatur. hanc etiam sententiam cum alijs docet *Henriquez sup.* Respond. secundò, Etsi hoc non detur (sicut communiter dari negatur) omnino tamen videri concedendum, dari aliquod breue tempus ante mortem, quo ita martyr sit affectus, vt non modò naturaliter non possit diu viuere, sed vt nullo modo in posterum vllo vti possit sensu; & tunc dari gratiam martyrij: quia tunc moraliter censetur martyrium consummatum, etsi physicè adhuc duret. Quia moraliter loquendo, tunc homo censetur mortuus: quia non potest amplius viuere vita hominis, sed vt summum vita plantæ, idque ad breuissimum tempus. Dari autem tale tempus patet. quia maior requiritur dispositio, vt anima possit tales actus exercere, quàm vt possit corpus informare, vt multis experientijs patet: ergo citiùs tollitur illa dispositio quàm hæc.

Henriq.

160 Dices, Posset fieri, vt Deus talem hominem miraculosè sanaret, vt de quibusdam martyribus factum legimus, & tunc posset adhuc peccare, & gratiam illam amittere. Respondeo similiter fieri posse, vt mortuum excitet, quod etiam legimus factum, eademque in hoc casu redit difficultas. An autem tali casu possit perdi gratia martyrij; an verò Deus talem confirmaret in gratia, certò respondere non possumus. Quia certum est Deum vtrumque facere posse: nec nobis reuelauit quid esset facturus. Et sicut illi actus sunt omnino extraordinarij: ita etiam secundùm ordinariam diuinæ prouidentiæ regulam non necessariò ordinantur.

QVÆSTIO LXVII.

DE MINISTRO BAPTISMI.

1 QVINQVE primis articulis vnam eandemque tractat difficultatem: quis scilicet validè possit administrare baptismum: quare simul omnes breuitatis causa explicabimus. In ijs itaque docet soli quidem sacerdoti ex officio competere baptizare, in necessitate tamen quemuis posse baptizare, qui formam norit, etiam mulierem & hæreticum, & non baptizatum. Ita definitum est *ca. Fir. de summa Trinitate.* & clarissimè in *Concilio Florentino in decreto de Armenis*, vbi dicitur: *Minister huius Sacramenti est sacerdos, cui ex officio competit baptizare: in causa autem necessitatis nō solùm sacerdos vel diaconus, sed etiam laicus & mulier, imò & paganus & hæreticus baptizare potest, dummodo formam seruet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia.* Nec hac de re iam vlla est saltem inter Catholicos dubitatio. Olim tamen tempore D. Augustini res erat multò minùs certa. Vnde, vt patet ex *libr. 2. contra epist. Parmeniani c. 13.* ipse dubitabat an non baptizatus posset validè baptizare: qui tamen *libr. 7. de baptismo cap. vltim.* dicit sibi videri probabilius, talem validè baptizare.

Quinam baptizare possint?

Florentin.

D. August.

2 Contra dicta variæ Patrum auctoritates obijciuntur, sed ex ijs nihil aliud probatur, quàm laicum & maximè mulierem prohiberi omnino baptizare nisi necessitas ad hoc cogat, & non sit alius qui id facere possit. Etsi enim quiuis in casu necessitatis, hoc Sacramentum conferre potest; tamen decentia & Ecclesiæ lex requirunt, vt dignior semper præferatur minùs digno, si ille velit & commodè possit baptizare: aliàs præstat mulierem peritam baptizandi, viro imperito præferri: & laicum non excommunicatum clerico excommunicato, maximè non tolerato, aut hæretico. ita *Nauarr. cap. 22. numero 7.* quia cum his in rebus sacris sine magna necessitate nulla habenda est communicatio, & maximè eos decet tractare Sacramenta. Et hac ratione aliæ obiectiones facilè soluuntur. Aliquam tamen difficultatem habet *ca. Quos à paganis, de consecrat. d. 4.* vbi Gregorius II. scribit Bonifacio Episcopo rebaptizandos esse quosdam baptizatos à paganis. Sed dicendum est, cum loqui de paganis formaliter sumptis, siue ritu pagano, & non seruato ritu Ecclesiæ baptizantibus: vt *D. Thom. hic in corpore*, & patet ex sequētibus: quia Pontifex ibidem iubet tales rebaptizari in nomine Trinitatis, innuens antè in eo non esse baptizatos.

Nauarr.

Gregor. II.

D. Thomas.

Nota

3 *Non licet cõmuniter baptizare in domo priuata.*

Nota primò, Sacerdotem baptizantem sine solemnitate extra necessitatem peccare mortaliter; & similiter baptizantem in domo priuata, nisi filium principis. Patet ex *Clement. 1. de baptismo.*

Nota secundò, Ex eo quòd Concilia dicant in necessitate quemuis posse baptizare, inde non rectè inferri, extra necessitatem feminam, paganum vel hæreticum non posse validè baptizare, (hoc enim falsum est) sed extra necessitatem hoc illicitè fieri. Nec enim necessitas mutat essentiam Sacramentorum: nec potest efficere, vt aliquid ei desinat esse essentiale, quod aliàs ei est essentiale: vt ostendi quæstione 66. articulo septimo, dubio 2.

4 Nec his obstat, quòd in necessitate, sine articulo mortis quiuis sacerdos potest audire cuiusuis confessionem, eumque validè ab omnibus peccatis absoluere, qui tamen aliàs inualidè id tentaret. hoc enim non fit, quia in vno casu aliquid requiratur ad essentiam Sacramenti, quod aliàs non requiritur: sed quòd in ministro Pœnitentiæ essentialiter requiratur iurisdictio in pœnitentem, sine qua inualidè hunc absoluit: quam iurisdictionem necessariò accipit ab Ecclesia (saltem quoad subiectionem huius, vel illius materiæ) quæ eam in iure communi eam habent, cuiuis sacerdoti concedit, quam tamen iisdem extra cum casum negat. Quare idem omnino est minister huius Sacramenti in necessitate & extra eam, scilicet quiuis sacerdos habens legitimam iurisdictionem in pœnitentem.

5 Nota tertiò, Nullo vnquam casu posse aliquem seipsum baptizare: vt communiter omnes affirmant, & ea pressè habetur *cap. Debitum, de baptismo.* & colligitur apertè ex forma baptismi, in qua dicitur: *Ego te baptizo*: non autem Ego me baptizo. Ratio à priore est institutio Christi. Conuenientia est, quia sicut nemo potest seipsum generare corporaliter; ita nec conuenit, vt quis seipsum possit spiritualiter generare.

DVBIVM I.

Quibus de iure competat alios baptizare?

6 *Cur baptismus requirat particularem ministrum?*

NOTA, Baptismum ea duplici capite requirere certum aliquem ministrum. Primò, ratione suæ dignitatis, cùm enim sit actio valdè sancta, exigit vt extra necessitatem, non cuiuis committatur, sed solis iis qui Deo singulariter consecrati sunt. Secundò, ea eo quòd baptizans exerceat aliquo modo actum iurisdictionis, non quidem respectu eius quem baptizat, sed respectu Ecclesiæ, cuius membrum facit ipsum baptizatum, vt ostendam in concl. 1.

7 *Episcopus suo iure baptizat.*

CONCLVS. I. Primò & per se de iure competit Episcopo baptizare eos omnes, qui in sua diœcesi commorantur. Hæc est omnino certa, & per se clara. Ratio est, quia adscribere aliquem in membrum alicuius communitatis, communicando ei omnia eius priuilegia, propriè conuenit vel tali communitati, vel ei qui supremum ius in eam habet. Tale autem ius in Ecclesia soli habent Episcopi, qui sunt eius Principes. Romanus quidem respectu totius orbis: alij verò respectu suæ diœcesis. Cùm igitur per baptismum aliquis adscribatur in membrum Ecclesiæ, vt eius priuilegijs in posterum fruatur; hoc facere propriè spectat ad Episcopos.

8 *Sacerdos auctoritate ab Episcopo accepta.*

CONCLVSIO II. Secundo loco baptizare spectat ad sacerdotes; non quidem ita vt suo iure id possint, sed ex commissione Episcopi. quia ipsi non sunt Principes Ecclesiæ, sed adiutores Episcopi, eique subiecti. Hinc *Tertullian. libr. de baptismo cap. 17.* ait, *Dandi quidem* (scilicet baptismum) *habet ius summus Sacerdos, qui est Episcopus, dehinc presbyteri & diacon*: *non tamen sine Episcopi auctoritate propter Ecclesiæ honorem.* Similiter *S. Hieronymus contra Luciferianos*: *Inde*, inquit, *venit, vt sine Chrismate, & Episcopi iussione neque presbyteri, neque diaconi ius habeant baptizandi.*

Tertull.

D. Hieron.

9 Vbi Nota primò, comparari ab illis Patribus presbyterum cum diacono; non quòd æqualiter ad vtrumque spectet munus baptizandi (est enim hac in re magna inter eos differentia,) sed quòd neuter possit baptizare nisi accepta potestate ab Episcopo.

Florentin. *Quomodo sacerdos fit ordinarius minister baptismi*

Hinc patet, quod dicit *Florentinum in literis vnionis*; presbytero ex officio competere baptizare; non ita intelligendum esse, quasi hoc ipso quo quis est sacerdos, habeat completum ius quemuis baptizandi (hoc enim falsum est, vt patet ex dictis:) sed quia, cùm per sacerdotium accipiat potestatem in corpus Christi verum, quia potest illud consecrãdo conficere, efficitur etiam idoneus, vt ei cõmittatur ordinaria potestas in corpus Christi mysticum, siue in fideles, qui sunt mystica Christi membra. Hinc patet ei ita committi curam animarum, vt ex officio & ordinario iure ad eum spectet, vt instar pastoris suis ouibus omnia Sacramenta præter Ordines, & Confirmationem ministret, & earum proles baptizet.

10 *Trident.*

Nota secundò, Etsi nemo ante baptismum (vt patet ex *Tridentin. sess. 14. cap. 2.*) sit subiectus Ecclesiæ, ita vt possit ipsius præceptis directè obligari: nihilominus indirectè ea ipso iure naturali & diuino tenetur in susceptione huius Sacramenti statutum Ecclesiæ obseruare, quæ singulis particularibus Episcopis & Pastoribus præscripsit certa loca, quæ eorum curæ subsint: ita vt nulli eorum liceat administrare Sacramenta in aliena diœcesi, aut parochia commorantibus (exceptis in certo casu Ordinibus) sine expressa vel tacita licentia proprij Pastoris illius loci. Peccat igitur Catechumenus petendo extra necessitatem baptismum ab alterius loci parocho: tum quia nititur hunc contra Ecclesiæ voluntatem, & canones obtinere: tum quia inducit alium, vt faciat quod ei non licet. Et vlterius peccant parentes, qui suas proles alieno parocho sine licentia proprij, baptizandas offerunt. quia ipsi directè contrario Ecclesiæ præcepto obligantur.

Quà ratione peccet ab alieno pastore petens baptismum.

11 Nota tertiò, Etsi grauiter peccet sacerdos, qui extra necessitatem sine legitima auctori-

tate baptizat: tamen nec excommunicationem, nec irregularitatem incurrit. quia id nullo iure statuitur. vt bene notat *Candelabrum aureum q.41. de baptismo & Nauarr. c.22.n.7.*

Candelab. aureum.

Not. quartò, Vagabundos & peregrinos quoad hunc effectum sortiri parochiam in eo loco, in quo pro eo tempore commorantur, dum intendunt hoc Sacramentum suscipere: vt pluribus dicemus in materia de Pœnitentia.

12 *Florentin.* Officium baptizandi non competit diacono: *Gelasius Papa.*

Conclvs. III. Officium baptizandi non competit diacono. Patet ex Florentino, quod docet hoc competere sacerdoti, insinuans apertè alijs non competere. Et clarè docet *Gelasius Papa in epist. ad Episcopos Lucaniæ*, & refertur *c. Diaconos 93. dist.* vbi de diaconis ait: *Absque Episcopo vel presbytero baptizare non audeat, nisi prædictis Ordinibus fortasse longiùs constitutis, necessitas extrema compellat.* Vnde sequitur primò, non esse proprium diaconi officium baptizare. quia aliàs posset ei ex ordinario iure committi; sicut committitur sacerdoti. quod tamen ex modo loquendi tum Gelasij, tum Florentini facilè patet esse falsum. Vnde *cap. Constat, de consecrat. d.4.* dicitur: *Constat baptisma solis sacerdotibus esse tractandum: eiusq; mysterium nec ipsis diaconis explere est licitum.* Hinc etiam *Clemens Romanus libr. 8. constitut. apostol. cap. 46. Neque enim fas est*, inquit, *diacono sacrificium offerre, aut baptizare.*

Clemens Roman.

13 Potest tamē ei committi.

Sequitur secundò ex dictis Gelasij, Posse hoc munus ex iusta causa committi diacono. hoc enim apertè significant illa verba: *Absque Episcopo vel presbytero*, scilicet hoc diaconis iusta ex causa committentibus: & necessariò conuincunt illa verba, quæ dicuntur in ordinatione diaconi, scilicet, *Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare, & prædicare.* Vbi clarè ostenditur eum aliquo modo ordinari ad baptismum conferendum; scilicet ex commissione Episcopi vel presbyteri: vt patet ex dictis Gelasij.

Sequitur tertiò, Non posse committi diacono ordinariam potestatem baptizandi, nec extraordinariam sine iusta necessitate. quia aliàs posset ei eodem modo hoc officium committi atque sacerdoti, qui non potest baptizare sine commissione Episcopi. Hoc tamen falsum esse patet ex iuribus citatis.

14

Sequitur quartò, Vt baptismus licitè committatur diacono, necessitatem non debere esse extremam, quia in hac etiā laici baptizare possunt: sed sufficere esse notabilem aliquam necessitatem, v.c. si vel ob multitudinem baptizādorum, vel infirmitatem, aliasúe graues & necessarias occupationes non posset sacerdos satisfacere omnibus petentibus baptismum, ne hi iam satis parati cogerentur cum aliquo incommodo diu baptismum differre, posset hoc munus committere diacono. Ita *Sot. in 4. d. 4. q. vnic. a. 1. §. Prior concl.* videtur tamen id restringere ad loca vbi est paucitas sacerdotum. tenent autem *Vasquez d.147. n. 24. & Suarez d.23. sect. 2. in fine.*

Sotus. *Vasquez. Suarez.*

15

Conclvs. IV. Extra extremam necessitatem (quæ tunc censetur esse, quando est probabile periculum, ne aliquis moriatur sine baptismo nisi iam baptizetur) nulli inferiori quàm sit diaconus licet etiam ex commissione Episcopi baptizare. Ita communiter DD. & sequitur ex iuribus citatis; quæ dicunt hoc officium esse proprium sacerdotis, & diaconi ex huius commissione. Vnde insinuant alijs committi non posse. Posita autem tali necessitate quiuis licitè baptizat, absentibus presbyteris & diaconis. Ita apertè *Florentinum in literis Eugenij, & Gelasius cap. Diaconos q. 93.* ita tamen vt si adsint, & baptizare possint, clericus præferatur laico, & dignior clericus minùs digno: similiter mulieri vir, catholicus hæretico, aut Pagano, siue non baptizato: vt dixi in explicatione articuli.

Florentin. Gelasius.

DVBIVM II.

Quale sit peccatum supradictum ordinem inuertere?

16

Nota, Constare inter omnes, esse graue peccatum, si sine graui necessitate aliquis baptizet, qui non est sacerdos: vt clarè patet ex iuribus supracitatis. Sed dubium est, Quale sit peccatum, si in periculo mortis non sacerdos præsente sacerdote, aut inferior clericus omisso digniore, aut laicus omisso clerico, aut mulier præsente viro, aut non baptizatus, aut infidelis præsente catholico baptizato, aut excommunicatus præsente non excommunicato, sine iusta causa baptizet. Esset autem iusta causa hunc ordinem inuertendi, si dignior ob imperitiam, aut inualitudinem, id non posset commodè præstare, aut absolutè nollet. Qua in re, deficiente iusta causa, communiter omnes dicunt committi aliquod peccatum, pauci tamen explicant, quale sit peccatum. *Sotus in 4. d. 4. q. vnica art. 2.* putat tunc tantùm esse peccatum mortale, quando sacerdos qui possit & velit baptizare, omittitur. Alij verò volunt omnem huius ordinis inuersionem esse peccatum mortale, quia aliquod præceptum violatur in re graui.

Sotus.

17

Concl. I. Sacerdos licitè baptizat sibi subiectos etiā præsente Episcopo, modò hic non contradicat. quia ex officio hoc munus ei competit. Quare nulla fit irreuerentia Sacramento, nec etiam Episcopo; quia consentit, hoc ipso quo non cōtradicit. Posset tamen sacerdoti hoc prohibere si vellet per se baptizare, modò esset superior presbyteri.

18

Conclvs. II. Semper est peccatum mortale si omittatur sacerdos, qui velit & legitimè potest baptizare. Quia hac in re non tantùm committitur grauis irreuerentia erga Ordinem sacerdotalem, cui ex officio conuenit baptizare, sed etiam erga ipsum Sacramentum, quod ob sui reuerentiam postulat à solo sacerdote conferri, quando id fieri potest: vt patet iuribus citatis dubio primo, conclusione 3. ex quibus patet saltem iure ecclesiastico ita esse statutum. Vnde etiam sequitur eum non posse consentire, vt alius baptizet, nisi ipse legitimè sit impeditus ob excommunicationem, aut aliam iustam causam; quæ minor requiritur, vt possit hoc committere diacono, quàm alijs, vt patet ex dubio 1. conclusio. 3. quia iura ibi citata tantùm permittunt alijs baptismum in extrema necessitate: quæ tunc non potest dici esse, quando adest sacerdos non excommunicatus, qui sine grauissimo incō-

modo

modo baptizare potest. Quòd si tamen esset hæreticus, aut publicè excommunicatus, præsertim nominatim, ei præsferendus esset etiam laicus nō excommunicatus. ita *Nau.c.22.num.7.* dicens esse communem. contrà de excommunicato docet *Henriq.l.2.c.28.n.3.* quod non est improbabile, quando sacerdos non est nominatim excommunicatus.

Nauarr. *Henriquez.*

19 *Suarez.* CONCLVSIO III. Idem dicendum si diaconus prætermittatur. ita *P.Suarez d.23.sect.2.in fine.* Prob. quia cùm ius expressè velit, vrgente necessitate huic præ alijs cùm ob honorem Ordinis, tum ob reuerentiam Sacramenti, hoc officiū committi (vt patet ex ipsius ordinatione, & iuribus citatis dub.1.) & cùm materia sit grauis, sequitur grauem ad hoc esse obligationem. Etsi enim per se loquendo irreuerentia quæ fieret aut Sacramento, aut Ordini per illam inuersionem Ordinis, non sit fortè ita grauis, vt secluso præcepto positiuo obliget sub peccato mortali, est tamen sufficiens, vt sub peccato mortali prohibeatur. Cùm itaque, vt ostendi, circa hanc rem sit aliquod præceptum (siue hoc sit diuinum siue Ecclesiasticum, quod ad præsentem difficultatem nihil refert) obligabit omnino sub peccato mortali, vt bene probat *P.Vasquez disp.147.n.34.* Vnde sequitur sine grauissima causa diaconum non posse tunc alteri committere officium baptizandi. quia fieret cum iniuria Ordinis & Sacramenti.

Vasquez.

20 CONCLVS.IV. Si nullus adsit sacerdos aut diaconus, modò is qui baptizat sit baptizatus, catholicus, & nulla censura irretitus; inuersio dicti Ordinis tantùm est peccatum veniale. Prob. quia hæc inuersio nullo iure positiuo est prohibita, quia nullum tale præceptum exstat, & consequenter tantùm est mala ob quandam indecentiam, quæ etsi sufficiat, vt possit prohiberi sub peccato mortali, secluso tamen præcepto per se non videtur ita grauis, vt constituat peccatum mortale: atque ita patet solutio ad argumentum allatum n.16. in fine.

Tertull. Nec his obstat quòd Tertul. & alij quidam Patres grauiter incusent quosdam hæreticos, quòd permitterent mulieres baptizare. Quia hi hoc ijs permittebant, vt ordinarijs ministris Sacramēti. quod illi meritò grauiter reprehendunt.

21 CONCL.V. Omnis excōmunicatus, peccat mortaliter præsentibus alijs baptizando, nisi sine graui incommodo id non possit vitare. Per se patet. quia hoc grauiter ei est prohibitum. Quādo autem peccent qui talem inuitant ad baptismum conferendum, satis diximus q.64.a.6.dub.2. vbi etiam dubio primo satis ostendi quomodo peccet conferens baptismum in peccato mortali.

22 Solùm hîc restat dicendum, Vtrùm sit peccatum mortale, si relicto fideli baptizato, qui commodè baptizare posset, assumatur infidelis, aut non baptizatus. Respondent aliqui, per se loquēdo non esse peccatum mortale: quia hæc indecentia non videtur ita grauis: per accidens tamen, ratione scandali aut periculi, ne alter malè baptizet, communiter esse peccatum mortale.

Sed si agamus de hæretico, cùm hic sit excommunicatus, & extra necessitatem non possit id licitè facere, certum est esse peccatum mortale illum alteri præponere sine notabili necessitate.

Quòd si agamus de non baptizato, etsi quod dicunt suprà citati, nō possit apertè conuinci esse falsum: tamen videtur satis difficile, præsertim si idem sit infidelis. Videtur enim grauis irreuerentia in ipsum Sacramentum committi, si hic in eius collatione præponatur fideli baptizato. Sed quia hoc vix vnquam contingit, non est necesse pluribus disputare.

23 Not. demum, Quoties baptismus non confertur solenniter, cùm non sit actus Ordinis, qualiscunque huius Ordinis fiat inuersio, etiamsi peccetur; non tamen incurritur irregularitas. quia non vsurpatur alienus Ordo. Ita *Nauar.c.27. numero 242. & Candelabrum aureum quæstione 38. de baptismo.*

Nauarr. *Can lelab. aureum.*

DVBIVM III.

Vtrùm diacono aliquando liceat baptizare solemniter.

24 SVppono ex communi sententia hoc non licere vnquam vlli inferiori nisi ex commissione Papæ: hunc tamen posse cum alijs dispensare vt saltem eo casu, quo aliàs licitè ob extremam necessitatem possent baptizare, possint baptizare solemniter. videtur satis clarum. Nam cùm solemnitas sit solo iure ecclesiastico introducta, nulla videtur ratio cur Papa non possit eo casu dare veniam inferioribus clericis solemniter baptizandi: vt rectè *Suarez d.23.sect.2. & alij.* Citra huius autem facultatem quiuis inferior clericus solemniter baptizans incurrit irregularitatem, nisi ignorantia excusetur: nec eum vlla excusat necessitas, quia non occurrit necessitas solemniter baptizandi. Ita docent omnes DD. ex cap.1. de clerico non ordinato ministrante. Purè tamen laicum solemniter baptizantem non fieri irregularem docet *Henriquez de baptism. capite 29. numero 1.* multos pro hac sententia citans. Ratio eorum est. Quia ius statuens esse irregularem vsurpantem ordinem quo caret, videtur solùm loqui de clerico: vt patet ex titulo. *Nauarrus* tamen *capite 27. numero 241.* cum alijs docet contrarium, & vt credo meliùs. Sed hæc latiùs in tractatu de censuris.

Suarez. *Inferior diacono clericus solenniter baptizans fit irregularis.* *Henriquez.* *Nauarrus.*

25 *Soto.* His positis de diacono sunt duæ extremæ sententiæ. Prima negat hoc ei vnquam licere, ita *Soto in 4.d.4.artic.1.* nisi fortè in locis, vbi est raritas magna sacerdotum. Secunda docet eum hoc aliquando posse facere iure suo: absente scilicet sacerdote, & baptizandi vrgente necessitate, citatque pro se glossam in *cap. Diacones distinct.93. verbo Necessitas.* Vbi docet in necessitate & absentia sacerdotis diaconum iure suo posse baptizare. Et probatur ex ordinatione diaconi, vbi dicitur: *Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare.* Vbi videtur ex sua ordinatione habere hanc potestatem, vt saltem absente presbytero possit baptizare solemniter.

26 CONCLVS. Probabilius est diaconum ex auctoritate siue cōmissione Episcopi aut sacerdotis iustā ob causā (vt quando sacerdos nō potest omnes per se baptizare) posse solemniter baptizare:

zare: citra eam verò nunquam. Ita videtur sentire *Vasquez disp.* 147.*n.* 25.& *Caiet.hic a.*1. dum absolutè docet diaconum ex commissione sacerdotis posse baptizare, & sine ea non posse. quod videtur intelligendum de baptismo solemni: nam non solemnè aliquando sine commissione ministrare potest, & est communior sententia, quanquam D D. ferè confusè & indistinctè in hac re loquantur.

Vasquez. Caietan.

Prior pars probatur primò, Quia diaconus ex sua ordinatione habet quòd possit ex commissione baptizare, quod videtur intelligendum de baptizatione solemni. Cùm enim Ecclesia possit facilè cõcedere, vt quoties cõmittitur ei facultas baptizandi, committatur ei facultas baptizandi solemniter; nulla est ratio cur id non faciat, cùm personæ solemniter consecratæ ad baptizandum satis conueniat solemniter baptizare, & decentius sit baptismum solemniter conferri, quando aliud non obstat. Probat. secundò ex *cap. Diacones d.* 93. vbi præcipitur ne diaconus audeat baptizare absque Episcopo aut presbytero, id est secundùm glossam, sine eorum auctoritate, siue commissione. Vbi clarè insinuatur ex rationabili causa posse diacono committi baptismum, etsi grauis necessitas ad hoc non compellat. quia posita tali necessitate potest sine commissione baptizare, vt subditur. Cùm igitur sine graui necessitate non possit omitti solemnitas baptismi: sequitur ibi agi de commissione baptismi solemnis. Vnde etiam glossa ibidem docet, nimis occupatum presbyterum posse diacono committere vt in Ecclesia baptizet, vbi non solet dari nisi baptismus solemnis.

27 Secunda pars probatur. Quia *dicto cap. Diacones* his præcipitur, vt *absque Episcopo vel presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus fortasse longiùs constitutis necessitas extrema compellat, quod etiam laicis Christianis facere plerumque conceditur.* Vbi clarè innuitur, sine commissione sacerdotis diaconum non aliter posse baptizare, quàm laici possunt baptizare. nec glossa contrarium docet, sed tantùm ait hoc casu posse eum suo iure baptizare: imò docet potiùs, in Ecclesia sine solemnitet, sine commissione non posse baptizare. Et ratio videtur esse quam insinuat *Caietan. hic articulo* 1. Quia nimirum diacono propriè conuenit inseruire sacerdoti, atque ita quæcumque facit, vt diaconus, debet ea facere, vt inseruiens sacerdoti. Quòd si autem aliquando sine commissione posset solemniter baptizare; non faceret hoc, vt inseruiens sacerdoti, sed quasi suo iure. Nam in ea re non posset dici inseruire sacerdoti. Secùs est quando id facit ex commissione sacerdotis. quia tunc quodammodo ei inseruit, dum eius mandato obsequitur. Nec refert quòd in extrema necessitate possit baptizare sine commissione non solemniter. quia hoc non facit propriè, vt diaconus, cùm eo casu etiam laici possent ita baptizare, si ipse abesset. Quòd autem ceteris præferatur, hoc non facit vt ille actus sit ordinis. Quare diaconus sine commissione solemniter baptizans esset irregularis, quia vsurparet actionem ordinis quem non habet: nec necessitas excusat; quia nulla est necessitas baptizandi solemniter.

Caietan.

Diaconus solemniter baptizans sine commissione fit irregularis.

A R T I C V L V S VI.

Vtrùm plures possint simul vnum baptizare?

28 *D. Thomas.* HOc art.6. D. Thomas varias tangit difficultates. & ex eius textu hæ tres conclusiones possunt elici.

I. Concl. Si duo baptizantes vterentur hac forma: Nos te baptizamus, inualidè id facerent. quia significarent plures conuenire ad vnum baptismum. quod est contra institutum Christi, scilicet vt conueniant tanquam causæ partiales.

29 Conclvs. II. Si vterque pronuntiaret legitimam formam & aquam infunderet, haberetque legitimam intentionem; si vnus ante alterum absolueret, hic solus baptizaret; & secundus esset rebaptizator & irregularis. Si verò simul absoluerent, vterque baptizaret; peccarent tamen contra legitimum ritum conferendi hoc Sacramentum.

30 Conclvs. III. Eo casu quo vterque verè baptizaret, esset tantùm vnicum Sacramentum. quia Christus qui est vnus interiùs baptizans, vnum Sacramentum per vtrumque conferret. Sed hæc ratio non conuincit. quia Christus non confert interiùs Sacramentum, sed effectum Sacramenti: & ex eo quòd hic sit vnicus, inde non sequitur eum ab vno solo Sacramento conferri. quia duæ causæ morales possunt facilè efficere vnum effectum.

Quare alij adferunt aliam rationem. quia scilicet Sacramentum est in genere signi, atque ita eius forma est totalis significatio, quæ hîc vna est, & consequenter vnum Sacramentum. Sed nec hæc ratio satisfacit. quia etsi sit vna res significata, tamen eiusdem sunt hîc duo integra signa. & vtrumque habet distinctam numero significationem. Sicut quando duo simul dicunt eodem tempore: Ioannes currit, sunt duæ orationes idem significantes. Adde, vtrumque signum siue Sacramentum non significare eandem tem eodem modo. Nam vterque conferens Sacramentum, significat eius effectum hîc & nunc conferri non quocunque modo, sed per suum ministerium, quod in vtroque diuersum est. Alij dicunt esse vnum Sacramentum, quia cùm sit vnicum subiectum ablutionis, etiam vnica est ablutio.

31 Sed contra primò, Quando vterque abluit distinctâ hominis parte, non potest esse vna ablutio, quia sunt diuersa subiecta, sicut nõ potest esse vna albedo in pede & capite, prætertim quãdo totum reliquum corpus esset nigrum. Imò videtur idem dicendum etsi eandem partem vterque lauet aquam infundendo. quia cùm sit duplex infusio aquæ, & duplicis aquæ receptio: cùm item quisq; intendat, vt agens totale & independenter ab

ab altero abluere; est etiam virtute & ex intentione agentium duplex ablutio. Imo etsi possit esse physicè loquendo vna ablutio, vt quando simul baptizandum aquæ immergunt, cùm tamen sit duplex forma, à qua sicut esse, ita vnitas rei maximè dependet, non potest esse vnum Sacramentum. Adde etiam eo casu ablutionem moraliter & virtute esse duplicem ratione duplicis intentionis, ex qua fit. Confirmatur, quia quando vnus simul baptizat plures dicendo: Ego vos baptizo; sunt plura baptismata, cùm tamen forma sit formaliter vna, & tantùm virtute duplex: Ergo similiter sufficiet, quòd in dicto casu materia sit virtute duplex, vt possit esse duplex baptismus.

Alia etiam est difficultas circa primam conclusionem, cur non valeat hæc forma, Nos te baptizamus, posito quòd duo omnino simul baptizent iuxta conclus.

Alia item difficultas est cur sit illicitum duos eundem baptizare iuxta secundam conclusion. Quæ omnia, & quædam alia sequenti dubio examinabimus.

DVBIVM I.

Qua ratione possint duo eundem baptizare?

32 CONCLVS. I. Nunquam duo possunt validè conferre eundem baptismum, vt causæ illius partiales. Ita communiter ferè Theologi cum *D. Thoma hic* contra Marsilium *in 4. q. 4. a. 4. dub. 1.* qui putat in casu necessitatis, vt si esset infans non baptizatus iam iam moriturus, & tamen duo ei adessent, quorum vnus careret brachijs, & alter esset mutus, validũ fore baptismũ, si hic infunderet aquã, & alter pronuntiaret formam. In quam sententiam inclinat etiã *Caiet. hic.* Et ratio eorum est, quia Christus non videtur ita instituisse suum Sacramentum, vt in tali casu tali infanti non possit conferri. Sed hæc ratio nullius momenti est. quia si quid probaret, probaret etiam mutum si solus tali infanti adesset, posse baptizare sola ablutione sine prolatione formæ: aut carentem manibus sola prolatione formæ: quæ absurdissima sunt. Adde eam sententiam supponere alia ad essentiam Sacramenti requiri extra necessitatem, quàm in necessitate. quod suprà sæpiùs refutauimus.

D. Thomas. Marsilius.

Caietan.

33 Probatur igitur Concl. Quia proferens formam dicendo: *Ego te baptizo*, diceret falsum, quia reuera ipse non baptizaret, sed alter. Dices primò, Hoc quidem esse verum in nostra forma, non tamen in forma Græcorum, qua dicitur: *Baptizetur seruus Christi.* Sed hoc non satisfacit. quia vt ostendi suprà quæstione 66. articulo 6. concl. 2. forma Græcorum necessariò idem implicitè significat, quod nostra, scilicet, Sacramentum hic & nunc conferri per ablutionem factam à pronuntiante formam; & consequenter eundem pronuntiare formam & abluere. quia forma Græcorum debet explicari per nostram, & non contrà. Dices secundò, Poterit pronuntians formam dicere Nos te baptizamus. Sed contrà, hoc etiam falsum erit. quia significabit se etiam abluere, quod tamen non faciet.

34 Dices tertiò, Verbum Baptizo in forma Sacramenti non significare necessariò externam ablutionem, sed internam, siue collationem ipsius Sacramenti, ita vt idem sit Nos te baptizamus, atque, nos conferimus tibi Sacramentum baptismi. quod eo casu erit verum: sicut verum est duos trahere eandem nauim.

Respond. Formam necessariò significare immediatè externam ablutionem. quia non potest significare per se immediatè internam ablutionem, aut collationem Sacramenti, sed tãtùm vt coniuncta vnà cum ablutione, hanc quasi informat ipsam determinando, vt habeat potiùs rationem ablutionis quàm refrigerationis: vt ostēdi q. 60. a. 6. dub. ad quod necessarium est, vt immediatè eam significet prout hîc & nunc exercetur à ministro.

Forma significat immediatè externã ablutionem.

35 Probatur conclus. secundò, Quia Sacramentum semper irritè confertur, quando confertur contra institutionem Christi. At qui Christus hoc ita instituit, vt vnus minister tanquam causa totalis illud conferret. Ergo inualidè illud conferunt duo, vt causę partiales. quia hoc cum illo pugnat. Minor patet, tum ex vsu Ecclesiæ totius, quæ semper voluit per vnicum ministrum hoc Sacramentum conferri: tum ex ipsa forma, præsertim qua Romana Ecclesia vtitur, quæ apertè significat vnicum esse ministrum totius Sacramenti: quę sine dubio optima est; & consequenter quęuis alia forma legitima debet ei esse synonyma, quia aliàs darentur formæ specie distinctæ, siue quæ haberent distinctam significationem vnius Sacramenti. quod omnes communiter negant. Vnde sequitur nullum posse dari validum baptismum in quo nostra forma esset falsa. In dicto autem casu nostra forma accepta secundùm suã communẽ significationem esset falsa. Hinc patet inualidum etiam fore baptismũ si duo eundẽ lauarent, & vterq; integrã formam pronũtiaret, & tamen intenderent tanquã causę partiales concurrere ad eundẽ baptismũ, siue id exprimerẽt, siue non. quia haberent intentionem contrariam institutioni Christi, qui voluit vnam ablutionem, vnamque formam ab vno ministro prolatam componere integrum Sacramentum: illi autem intenderent contrarium, vt per se patet.

Duo nunquam possunt eundẽ baptizare, vt causæ partiales.

36 CONCLVS. II. Quando duo eundem simul baptizant, ita vt vterque eum abluat, ac formam integrè pronuntiet, intendens per se absolutè, vt causa totalis integrè Sacramentum conferre, si eodem instanti ponant omnia essentialia Sacramenti; vterque verè baptizabit, & eundem omnino gratiam ac characterem, tanquam eiusdem effectus causæ totales, producent, non aliter quàm si quisque solus baptizaret. Hac in re laborant nonnihil, qui docent Sacramenta esse causas physicas gratiæ, vt ostendant qua ratione possint dari duæ causæ totales eiusdem effectus. Sed quidquid hac de re sit, in nostra sententia non est difficultas. quia facilè intelligitur quomodo Deus ratione suæ promissionis possit propter duo signa diuersa, ita moueri ad eundem effectum producendum, vt propter vnumquodque separatim ad eundem effectum eodem modo ponendum moueretur.

Possunt tamen id facere, vt causæ totales.

37 Vt autem hæc meliùs intelligantur, Nota varijs modis posse contingere, vt duo velint eundem

Duo varijs modis possunt eodem baptizare.

dem baptizare, vt causæ totales. Primò, ita vt vterque absolutè & efficaciter intendat baptizare independenter ab altero: & tunc si eodem momento absoluant, vterque baptizabit. quia vterque sufficienter omnia requisita ponet, nec se mutuo impedient. quia neutrius actio alterius actionem aut interimet, aut impediet, cùm nulla ratione inter se pugnent. Et probatur ex ipso vsu Ecclesiæ in simili. Recèus enim creati sacerdotes simul cum Episcopo verè consecrant, si eodem momento formam cum eo absoluāt. Quòd si alter priùs absoluat, secūdus nihil efficiet. nam subiectum, vtpote iam baptizatum, erit incapax baptismi, atque ita hic erit rebaptizator, & irregularis, nisi aliqua inaduertentia excusetur: vt fortè fieri posset quando contra eius ius alius ei hanc actionem inuito vellet præripere, & ipse, vt suum ius defenderet, conaretur eum præuenire. Esset tamen ille zelus valdè indiscretus, & grauiter reprehensibilis. Nec enim illud medium est conueniens ad ius suum tuendum.

38 Secundò, si vterque baptizet sub conditione nisi præueniatur; & tunc qui primò absoluit, solus baptizat: si simul absoluant, vterq; baptizat. patet ex dictis.

Tertiò, si efficaciter intendat baptizare, sed nolit suum baptismum esse validum donec alter absoluat suum, & tunc posteriùs absoluens solus baptizat. quia alter suspendendo suum baptismum ex conditione de futuro contingenti, reddit eum inualidum, iuxta dicta q. 64. a. 8. dub. 2. Quòd si nihilominus absolutè simul intenderet facere, quod Christus instituit, & omnino conficere Sacramentum, hac voluntate aliam corrigeret, & prior absoluens solus conferret Sacramentum. Vide dicta q. 64. a. 8. d. 3. & 66. a. 8. notab. 2. num. 86. Si verò simul absoluant, vterque baptizat.

39 Quartò, ita vt vterque intendat tantùm baptizare casu quo alter non baptizet, non autem si quo modo alter baptizet, & tunc qui priùs absoluit, solus baptizat: si vterque simul, neuter. quia hoc casu intentionem suam interimunt. Ponunt enim conditionem ob quam implicat vtramque intentionem esse efficacem, & quæ simul efficiat, vt neutra præ altera sit determinatè efficax. Nec enim est ratio, cur hic præ altero baptizet, & consequenter efficitur, vt vtraque sit tantùm indeterminatè efficax seu absoluta: sicut alter oculus tantùm indeterminatè necessarius est ad videndum. Ad Sacramenti autem valorem requiritur intētio determinatè efficax.

40 *Gabriel. Caietan.* Conclvs. III. In dicto casu secundę conclusionis conferrentur duo Sacramenta. Ita *Gabriel in 4. d. 6. q. 1. a. 3. dub. 4. sub finem & Caietan. hic §. ad penultimam demum.* Probatur primò ex refutatione fundamentorum alterius sententiæ, quam attuli in explicatione articuli conclus. 3. Secundò, quia vt ibidem ostendi, esset hic verè saltem virtualiter duplex materia, & absolutè duplex forma: ergo essent duo Sacramenta. Tertiò, quia si actus vtriusque ministri constituerent vnicum Sacramentum, neuter esset causa totalis Sacramenti. quia neuter poneret omnes actiones quæ hîc & nunc ad esse vnius Sacramenti concurrerent: vt per se patet. Atqui illud est absurdum, vt patet ex conclusione secunda, & communiter omnes fatentur. Ergo & id vnde sequitur.

Potest quis duplici baptismo baptizari, non tamen bis. Dices, Inde sequeretur quòd vnus idemque bis validè baptizaretur, quod est absurdum. Respond. Talem propriè non baptizari bis. quia hoc significat successionem, sed semel baptizari duplici baptismate: sicut qui simul accipit duo vulnera non dicitur bis vulnerari, sed semel, duplici vulnere: simili modo quando noui sacerdotes simul cum Episcopo consecrant, idem panis varijs formis consecratur.

41 Conclvs. IV. Semper est illicitum ita baptizare, & graue peccatum. Primò, contra generalem totius Ecclesiæ consuetudinem. Secundò, contra institutionem Sacramenti, quod à Christo institutum est, vt vnicum vni conferatur. Tertiò, quia tales sine vlla necessitate exponunt se euidenti periculo ne alter iterum baptizet priùs baptizatum: vt si alter priùs absoluat. quod moraliter loquendo ferè semper fit. Nec refert quòd habeat intentionem nō baptizandi, posito quòd alter priùs absoluat: quia est illicitum etiam sub conditione rebaptizare iam baptizatum, quando nulla est necessitas: vt dixi suprà qu. 66. a. 9. hîc autē nulla est necessitas ita baptizādi.

42 Dices, Ex natura rei non minùs est illicitum duos proferre formam consecrationis super eandem materiam, quàm eundem duos baptizare, & nihilominus recèns creati sacerdotes licitè cum Episcopo simul consecrant, non obstante periculo ne aliqui consecrent materiam iam semel consecratam: ergo similiter non obstante tali periculo duo simul poterunt baptizare, præsertim si vterque baptizet tantùm sub hac conditione nisi alter priùs baptizet. Respond. negando sequelam. *Cur duo potius licitè consecrent eandem hostiam quàm eundem baptizent.* Quia Christus, qui potuit suo arbitrio Sacramenta instituere, eaque conferentibus certas leges præscribere, illud Sacramentum ita instituit, vt possent certis casibus plures simul consecrare. Secùs autem de baptismo: vt constat ex vsu Ecclesiæ, quæ Christi institutionem nobis ita explicat, dum permittit, vt quandoque plures simul eandem materiam cōsecrent: nunquam autem permittit, vt simul vnum plures baptizent. Rationem autem cur Christus Venerabile Sacramentorum ita instituerit, vt plures vnum idemque possent consecrare, *P. Vasquez disp. 148. numero 4.* eam adfert, quòd hoc Sacramentum sit institutum per modum conuiuij, cui plures accumbunt, atque ideo non dedecet ipsum à pluribus confici siue parari. quę ratio potuit habere aliquam congruentiam. *Vasquez.* An verò Christus illa motus fuerit, vt hoc institueret, nobis incertum est.

43 Conclvs. V. Si duo simul baptizantes vtantur hac forma, Nos te baptizamus, &c. inualidè baptizant. Ratio est, quia vel intendunt baptizare, vt causæ partiales, & tunc nihil agunt, vt patet ex conclusione prima; vel vt causæ totales, & tunc etiam nihil agunt defectu formæ. quæ debet hîc significare ministrum conferre Sacramentum, vt causam totalem: vt patet ex forma communi, & dictis conclusione prima. Hæc autem formam hoc modo non significat, sed potiùs contrarium. quia talis locutio communiter significat duos ad eundem effectum concurrere,

rere, vt causas partiales: atque ita non est synonyma cum forma legitima, & consequenter inualida.

44 Dices, Sicut quandoque talis locutio significat aliquos ad eundem effectum concurrere, vt causas partiales: vt cùm dico, Nos illud pondus leuamus: ita etiam significat eos quandoque concurrere, vt causas totales. Sicut quando noui sacerdotes dicunt: Nos simul cum Episcopo consecrauimus. Significant enim se vt causas totales consecrasse, cùm vt partiales consecrare nequeant. Respondent aliqui hoc esse verum in causis moralibus, quæ plures totales possunt eundem effectum producere. Secùs esse in causis physicis. quia hæ non possunt, vt causæ totales ad eundem effectum plures concurrere. Vnde inferunt, Si plures eiusdem confessionem audirent, validè illum hoc modo absoluturos: Nos te absoluimus à peccatis tuis, si modò simul formam absoluerent, quia forma significat immediatè remissionem peccati, quæ tantùm moraliter à sacerdote causatur. Secùs autem esse in forma baptismi, quæ significat immediatè lotionem externam, quæ est actio physica, & consequenter eiusdem non possunt esse duæ causæ totales. Sed hæc responsio est difficilis. Nam

45 primò, non videtur verum quòd forma absolutionis significet immediatè solam remissionem internam peccati. Nam absoluens non significat se quacunque ratione remittere peccata, sed per extrinsecam formæ pronuntiationem, siue collationem Sacramenti, quam forma vt pronuntiatur à ministro immediatè significat, & mediante hac internam remissionem. Nam sacerdos significat se sacramentaliter remittere peccata, & secundùm potestatem sibi datam. Non potest autem per se immediatè remittere peccata, sed tantùm per collationem Sacramenti, & hac mediante. Secundò, quia etsi saltem naturaliter non possint vnius effectus esse duæ causæ totales physicæ, possunt tamen duo simul ponere duas actiones similes, vt causæ totales singularum, verb. caus. simul iaculando, & tunc dicere, Nos iaculamur, quo significant se esse causas totales quisque suæ actionis. Et similis videtur esse ratio in duobus simul eundem baptizantibus. quia quisque vt causa integra suæ actionis ponit externam ablutionem ex sua parte, ac intentionem agentis per se integram, qua v.c. Petrus abluitur, & integram formam sacramentalem; atque adeò duo Sacramenta. vt ostendi conclusione tertia, idque non minùs aptè videntur significare dicendo; *nos te baptizamus*, quàm alij duo exprimant suam iaculationem, dicendo; *nos iaculamur*. Hæc solutio facit contrariam sententiam speculatiuè loquendo non improbabilem, eamque tenet *Durandus in 4. distinctione 3. quæstione tertia*, & quidam alij. Si tamen benè inspiciatur, difficultatem non exhaurit.

Forma absolutionis non significat immediatè nudam remissionē peccati.

Durand.

46 Pro quo Nota, quando dico, *Nos hoc vel illud facimus*; etsi possim hoc dicere & quando vt causæ totales facimus singuli aliquid distincta actione; & quando vt causæ partiales concurrimus ad eundem actum, vt patet ex dictis: tamen hoc inde non prouenit, quòd illa verba sint æquiuoca, & significent modò hoc, modò illud: sed quia in genere vtrumque actum significant abstrahendo ab hoc vel illo modo agendi: sicut quando dico, Aliquod animal currit, nullum animal determinatè significo, sed aliquod in confuso, siue hominem siue brutum. Quandoque tamen ratione materiæ tales locutiones determinantur ad significandum magis hunc modum agendi quàm alium, vt cùm dico, *nos currimus*, significo vtrumque diuersam actionem, vt causam totalem agere: quia non possumus eundem cursu currere. Contrà est quando dico, *Nos leuamus hunc lapidem*; apertè significo nos agere, vt causas partiales. Quandoque manet significatio indeterminata, eò quòd res vtroque modo fieri potest; vt quãdo dico, *nos te lædimus*. possumus enim hoc facere, vel eadem actione, vel diuersis. Sic possum cum alio aliquem lauare, vel eadem ablutione, si simul aquam in eum effundamus, vel eum mergamus, ea intentione, vt easdem sordes abluamus: vel diuersis, si eum distincto tempore, vel secundùm distinctas corporis partes lauemus. Quia tamen, quando duo simul tempore vnum lauant, secundùm communem modum operandi intendunt se mutuo adiuuare, & vnam integram vnius hominis ablutionem constituere; dicendo, *nos te abluimus* aut baptizamus, secundùm communem loquendi modum significant se vnam integram ablutionem, vt causas partiales ponere.

47

Nos te lauamus significat cōmuniter duas actiones partiales.

48 Ex quibus patet primò, Hanc formam, *Nos te baptizamus*, dum duo eundem baptizant, nullo modo expressè & determinatè significare, singulos esse causas totales suæ actionis; quod tamen in forma baptismi est necessarium, vt sit omnino synonyma cum forma Latina, quæ actionem baptismi significat, vt totaliter procedentem ab eo qui eam pronuntiat: vt patet ex dictis.

Patet secundò, Idem dicendum esse in Confirmatione, & similibus Sacramentis, quorum vnicus est minister: atque adeo etiam in ipsa confessione, si duo eundem absoluerent. quia cùm quisque possit solùm audiuisse partem confessionis, potest esse quasi partialis minister Sacramenti, & sic erit eadem hîc ratio: vt patet ex toto discursu.

Durandus suprà contra hanc conclusionem varia obijcit; sed ex ijs quæ diximus facillimè possunt solui. Vnicum est quod videtur habere difficultatem.

Durand.

49 Quòd si Deus cum aliquo dispensaret, vt posset plures vxores simul accipere; tunc si eæ ei simul nuberent dicendo, *Nos te accipimus in virum*: illo respondente, *Ego vos accipio in vxores*, validum esset Sacramentum: ergo idem dicendum in baptismo.

Respondent aliqui, esse diuersam rationem. quia in matrimonio sunt necessariò plures ministri vnius Sacramenti. quod tamen in alijs Sacramentis fieri nequit. Sed hoc non satisfacit. Quia vnicum matrimonium, tam essentialiter requirit, vt tantùm habeat duos ministros, scilicet virum & fœminam, quàm alia Sacramenta requirant vnicum ministrum: Quare in dicto casu duæ fœminæ non conficerent

vnum Sacramentum, sed singulæ omnino diuersum, non minùs quàm si diuerso tempore contraherent. Resp. itaque esse diuersam rationem: quia cùm contractus matrimonii sit talis naturæ vt etiam in ratione contractus non possit fieri à pluribus causis quàm à duabus principalibus, & quidem necessariò diuersi sexus, ex quarum consensu exterius expresso intrinsecè componatur: fœminæ ita contrahentes per supra dictam formam secundùm communem sensum expressè indicant se simul quidem tempore, & vnanimi consensu, singulas tamen diuersos contractus inire; nec vllo modo possunt intelligi vnum contractum vt causas partiales inire, sicut cùm dico: *nos currimus*. Secùs est in baptismo: vt patet ex dictis. Adde in matrimonio maiorem esse libertatem circa mutationem formæ, quàm in aliis Sacramentis, cùm etiam nunc contrahi possit. quare ab hoc non est sumendum argumentum ad alia.

Diuersitas inter matrimonium & alia Sacramenta.

DVBIVM II.

Qua ratione possit aliquis simul baptizare plures?

50 HOc dubium hic addendum, vt habeamus plenam cognitionem ministri; & quia connexionem habet cum dubio præcedenti. Quain re cōstat inter omnes, posse aliquem validè plures baptizare, dicendo: *Ego vos baptizo*. Sed difficultas est primò, Vtrùm hoc sit licitum? *D.Thom. q.66.a.5.ad* 4. docet in necessitate hoc licere, insinuans extra necessitatem non licere. Quale autem peccatum sit sine necessitate ita baptizare, nō explicat. *Scotus* verò *in* 4.*d.6.q* 2.§.*Respond. vers. de tertio membro, & Gabriel ibidem quæst.1.art.2. conclus.*7. docent esse peccatum mortale. *Sotus* autem *ibidem d.4.quæst.vnica, ar.4.§.Secundò arguitur*, censet tantùm esse peccatum veniale, si citra scandalum fiat.

Validè baptizas plures simul, & in necessitate licitè. D.Thom. Scotus. Gabriel. Sotus.

Secunda difficultas est Vtrùm tunc sint plura baptismata, an vnum: & communiter DD. magis inclinant quòd sint plura baptismata; diuersi tamen ob diuersas rationes.

51 CONCL.I. Vrgente graui necessitate, vt quando immineret subitò multis periculum mortis, licitè hoc modo plures baptizantur. Est communis DD. Ratio est, quia cùm baptismus possit ita validè conferri, nulla fit ei irreuerentia si in tanta necessitate contra consuetum ritum conferatur.

52 CONCLVSIO II. Extra grauem necessitatem esset peccatum mortale ita baptizare. Quia valdè immutatur ritus consuetus, quem Ecclesia in eo Sacramento conferendo præscribit. Obseruatio autem eiusmodi rituum grauiter obligat.

53 CONCLVSIO III. Essent eo casu tot Sacramenta, quot essent baptizati. Ratio est, quia essent verè à parte rei plures ablutiones. nam essent plures distinctæ collisiones diuersarum partium aquæ cum diuersis corporibus, in qua collisione, vt ostendi suprà q.66.art.4.d.2. intrinsecè consistit ipsa ablutio. Item etsi formaliter tantùm esset vna forma, virtualiter tamen, & æquiualenter essent plures. Nam æquiualeret his: *Ego te baptizo, & Ego te baptizo*, &c. vnde sequitur fore plura baptismata.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm in baptismo requiratur aliquis qui baptizatum de sacro fonte leuet?

54 ARticulo 7. docet baptizatum debere habere susceptorem; sic dictum, quòd eum de manu baptizantis quasi in fidem & curam suam in fide & moribus erudiēdum suscipiat; ad quod requiritur quidem iuxta vsum Ecclesiæ corporalis aliquis contactus, quo susceptor baptizandum tangat, sed qui necessariò sit coniunctus cum intentione suscipiendi simul munus patrini, sine qua intentione nihil efficitur.

Susceptor necessarius.

55 Not. primò, Eum qui alium de sacro fonte suscipit à sanctis Patribus variis nominibus appellari. Sæpè vocatur sponsor, siue fideiussor, tum quia, dum pro baptizando respondet *credo, abrenuntio diabolo*, &c. quasi spondet pro eo ipsum hæc facturum: tum etiam quia promittit se eum in fide & moribus instituturum: vnde etiam vocatur fidei doctor, atq; etiam susceptor, quia eum in suam fidem ac disciplinam instituendum suscipit.

Varia susceptoris nomina.

56 Not. secundò, Monachos non posse suscipere aliquem ex fonte. vt patet ex *cap. Monachi, de consecrat. d.*4. Quia eorum est colere solitudinem, & sibi, non autem aliis vacare. Horum autem nomine non comprehenduntur mendicantes religiosi, qui etiam aliis erudiendis vacant. Similiter *ca. In baptismate, de consecrat.* 4 prohibetur ne infideles quem quā suscipiant. Tum quia non decet nondum natos spiritualiter, alium suscipere: tum quia hi non videntur posse alium in fide instruere qui fidem non habent. Quòd si tamen de facto monachus aliquem suscipiat, contrahit cognationem spiritualem, estque verus susceptor; quia factum prohibetur, non tamen irritatur. Secùs est de non baptizato, quia huius muneris & cognationis est incapax. Similiter parentes non possunt suscipere propriam prolem. *capit. Dictum est* 30.*qu.*1. In necessitate tamen id licitum est, vt colligunt Doctores communiter ex *cap. Ad limina* 30.*qu.*1. Ita *Sanchez.l.9.de matrimonio d* 26.*num.* 3. Et insinuat *D.Thom. hic artic.* 8.*ad* 2. Vnde hoc casu

Non potest esse monachus. Aut infideles. 57 Nemo potest suscipere propriam prolem. Sanchez. D.Thom.

casu non impediuntur à petendo debito. Vtrùm autem impediantur si extra necessitatem id faciant, non constat inter Doctores, & dicemus in tractatu de matrimonio. Similiter dubitatur Vtrùm duo coniuges possint simul eundem suscipere. *Suarez hic art. 8. § Secundò explicat*, putat esse veniale. Contrà *Sanchez l. 7. d. 57. n. 5.* cum multis aliis putat non esse peccatum, sed tantùm minùs decens. Et hoc videtur verius. quia *cap. vlt. 30. qu. 4.* Vrbanus non tam statuit præceptum, quàm indicat quid deceat.

58 *Suarez.* An si duo coniuges eundem suscipiant, peccent? *Sanchez.* *Vrbanus Papa.*

Not. tertiò, *Concilium Trident. sess. 24. capit. 2. de matrimonii reformatione*, præcipere vt ad summum duo, vir scilicet & fœmina, adhibeantur susceptores. Quòd si plures adhibeantur, vult solos designatos à parocho contrahere affinitatem spiritualem. Quòd si parochi culpa plures adhibiti aut designati sint, Concilium iubet eum puniri arbitrio Ordinarii. Vnde verius videtur, parochum contra hoc decretum facientem, peccare mortaliter; vt docent *Emanuel & Vega apud Sanchium l. 7. d. 57. nu. 6.* Primò, quia videtur Concilium id grauiter præcipere, cùm iubeat puniri contrà facientes. Secundò, quia graue incommodum potest nasci ex præuaricatione huius præcepti, scilicet multiplicatio, & incertitudo cognationis spiritualis: cui Concilium occurrere vult, vt patet in initio. Et quamuis idem præcipiat quod antiqui canones, potuit tamen id grauiùs præcipere. Sanchius tamen suprà non improbabiliter tenet contrarium, scilicet tantùm peccare venialiter.

59 *Trident.* Non possunt nisi duo simul eundem suscipere. *Emanuel. Vega. Sanchez.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm qui suscipit aliquem de sacro fonte, teneatur ad eius instructionem?

60 Ad quid teneatur susceptor.

Articulo octauo docet susceptorem teneri instruere in fide & moribus eum quem ex sacro fonte suscipit. Quia in hunc finem susceptoris munus institutum est, & infantem suscipiendo, se illud facturum promittit, ideoque ad hoc obligatur quoties necessitas hoc exiget; vt sit quando baptizatus nullos alios habet, per quos possit commodè instrui, vel saltem nulli alii id faciunt. Quia tamen nati inter Christianos communiter satis instruuntur à parentibus, vel præceptoribus, vel publicis catechistis, docet susceptores communiter ab hac cura excusari. Imò *P. Sà verbo Baptism. nu. 17.* docet hanc obligationem ob dissuetudinem esse quasi extinctam. Suscipiens tamen aliquem natum inter infideles, omnino obligaretur ad eius instructionem nisi aliunde ei esset prospectum.

Sà.

Not. Susceptorem tantùm teneri hac obligatione quamdiu baptizatus est rudis in doctrina Christiana; in qua si semel benè instructus fuerit, omnis illa obligatio cessat. quia iam ampliùs non est paruulus, nec pædagogo indiget.

QVÆSTIO LXVIII.

DE SVSCIPIENTIBVS BAPTISMVM.

ARTICVLVS I.

Vtrùm omnes teneantur ad susceptionem baptismi?

1 Articulo 1. docet omnes obligari suscipere baptismum. quia hoc iis est necessarium ad salutem.

ARTICVLVS II.

Vtrùm sine baptismo aliquis possit saluari?

2 Articulo secundo docet Primò, neminem posse saluari sine baptismo in re vel in voto suscepto. Intellige nisi adhuc infans martyrio afficiatur. hic enim sine baptismo reipsa suscepto per martyrium iustificatur: vt ostendi quæst. 66. articulo 12. nec vllum potest habere votum baptismi.

Docet secundò, Adultos non baptizatos, per baptismi votum, & contritionem saluari posse. quæ sequentibus dubiis latiùs examinanda sunt.

DVBIVM I.

Qua ratione baptismus sit necessarius ad salutem.

3 *Pelagiani. Ioan. 3.*

OLim Pelagiani concedebant qoidem baptismum esse necessarium, vt quis posset intrare cælum, conuicti illo *Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit*, &c. Negabant tamen necessarium esse ad remissionem peccati origioalis: quia hoc omnino negabant. Nostri verò hæretici fatentur quidem in infantibus esse peccatum originale, negant tamen iis necessarium esse baptismum etiam vt cælum obtineant, modò sint filii fidelium. Quia talibus peccatum originale noo imputatur. Imò quidam porant ad hoc sufficere quòd ipsi saltem mediatè descendant ex maioribus fidelibus: vt docet *Card. Bellarm. l. 1. de baptism. c. 4.* Fundameotum suum sumuot ex *Genes. 17.* vbi Deus cum Abrahamo & semine eius statuit pactum sempiternum, vt ipse sit Deus eius, & seminis eius, & introducat eos in terram optimam. Sed hoc nihil eos iuuat. quia si loquamur de filiis carnalibus Abraham, Deus nihil aliud illis ibi pronittit, quàm quòd introducet eos in terram Chanaan, eosque desendet contra inimicos quamdiu seruabunt eius mandata. Quòd si velimus hîc etiam promitti Abrahamo & posteris bona spiritalia, vt insinuat *Apostolus ad Hebraeos 11. v. 13.* hoc intelligendom est de posteris ipsius spiritalibus, qui sunt filii non secundùm carnem, sed secundùm promissionem, qui soli computantur in semen & filios Abrahæ: vt docet *Apostolus ad Rom. 9. v. 7. & 8.* Iam verò post Christum nos nullo modo simus filii Abrahæ per generationem carnalem, sed per spiritalem, quæ fit per baptismũ: vt habetur *Ioan. 3.* Secundum fundamentum sumunt ex Apostolo qui *1. ad Cor. 7. v. 14.* dicit filios natos saltem ex altero parẽte fideli esse sanctos. Sed hic locus nihil facit ad rem. Nec enim potest ibi Apostolus intelligi vocare tales filios ratiooe solius generationis verè sanctos & iustos; quia eodem modo ibidem dicit coniugem infidelem sanctificari per fidelem: atqui ne quidem hæretici auderent dicere iofidelem esse verè sanctum hoc ipso quo fideli matrimonio iungitur. Quare variæ sunt sanctorum Patrum ac Doctorum huius loci explicatiooes, quas adfert *Vasquez hic disput. 48. c. 2.* Qnidam enim dicuot hîc filios sanctos dici, idem esse, ac dici legitimos. Sed hoc parum conuenit textui. quia sic etiam essent sancti, etsi vterque pareos esset infidelis. Alii dicunt vocari sanctos inchoatiuè & in spe. quia speratur eos sanctè à fideli coniuge educandos, atque ita futuros sanctos. Sed proprius huius loci sensus petendus est ex simili *ad Rom. 11. v. 16.* vbi Apostolus ait: *Quòd si delibatio sancta est, & massa: si radix sancta, & rami*, scilicet sancti sunt. Vbi Apostolus probat Iudæos quantumcumque iam nequam & infideles, non debere rameo à Gentibus contemni & odio haberi, sed potiùs amari, ac instar rei sacræ esse venerationi ob reuerentiam & sanctitatem suæ radicis, siue parentum Patriarcharum & Prophetarum, quorum hi filii & rami sunt: atque ideo etsi in se nequam, tamen extrinseca quadam denominatione & reputatione sũt sancti: sicut ratione libationis, siue primitiarum quæ Deo oblatæ sanctificabantur, tota massa, id est reliquus aceruus frugum censebatur quadam ratione sanctificatus. Simili ratione *Apostolus 1. ad Corinth. 7.* infidelem coniugem eiusq; liberos vocat sanctos ratione consortii coniugis fidelis. Cùm enim Corinthii fideles putarent se pollui per coniugem infidelem (sicut Iudæi olim per similia coniugia censebantur pollui) ideoque vellent facere diuortia: respondet Apostolus potiùs infidelem sanctificari per fidelem, quàm contrà, atque liberos ex iis natos esse sanctos, scilicet reputatione quadam extrinseca; sicut omnia quæ cum sanctis coniuncta sunt, aliquo modo sunt sancta.

Hæretici nostri. Bellarm. Gen. 17. — 4 — *Bona spiritualia solis spiritualibus filiis Abrahæ promissa sunt. Hebr. 11. Rom. 9. Ioan. 3. 1. Cor. 7.* — 5 — *Vasquez. Rom. 11. 1. Cor. 7.*

6 CONCLVS. I. *Si quis dixerit baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit.* Ita *Trident. sess. 7. can. 5. de baptis.* Similiter *Florentinum in literis vnionis: Nisi, inquit, ex aqua & spiritu renascimur, non possumus (inquit Veritas) in regnum cælorum introire.* Idem olim definiuit *Innocentius I. contra Pelagianos epist. 26. ad Concil. Mileuit. & Leo I. epist. 80. aliàs 78. ad Episcopos Campaniæ.* Idem communi consensu omnes Patres ab initio Ecclesiæ docuerunt. Vnicum Augustinom proferam, qui *libro 3. de anima eiusq; origine capite 9.* ait: *Noli credere, noli dicere, infantes antequam baptizentur morte præuentos peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse catholicus.* Idem tum in illis libris, tum alibi sæpissimè docuit.

Trident. Florentin. Innocent. I. Leo I. D. Aug.

7 Probatur ex Scriptura. Quia Christus *Ioann. 3.* generatim dicit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Variè ad hunc locum hæretici respondent, conanturque ostendere ibi non agi de baptismo. sed hoc esse falsum satis ostendi suprà, quæst. 62. articulo 1. dub. 1. conclus. 2. Alii aliter respondent, sed verba clariora sunt quàm vt possint tergiuersatiooe illudi; aut si ea verba hoc non clarè probent, nihil habemus clarum in Scripturis, præsertim cùm nulla sit ratio cur ea aliter interpretemur.

Ioan. 3.

8 Dices, olim apud Iudæos, quando paruuli, quia nimis citò moriebantur, non poterant circumcidi, poterant per aliud aliquod Sacramentum, quale erat in lege naturæ, iustificari. Ergo eodem modo poterunt iam pueri saluari, quaodo baptizari neqoeunt. Propter hoc argumentum quidam putant in tali casu posse paruulos sine baptismo saluari, si parentes fidem suam aliqua ratione iis applicent. Sed vt patet ex Augustioo suprà, hoc à Catholico dici nequit.

Non possunt infantes subitò morientes sine baptismo saluari.

Respond. itaque, quidquid sit de antecedente, quod non ita certum est, negãdo consequentiam. Est enim hîc magna diuersitas. Primò, quia circumcisio oon erat per se instituta ad remissionem peccati; quia oon iustificabat adultos, nisi quatenus id per cootritionem merebantur: sed solos paruulos iustificabat ex singulari eorum priuilegio. Secundò, quia circumcisio non poterat conferri ante octauum diem; atque ita si sine ea non potuisset paruulus vllo casu iustificari, Deus suo præcepto impediuisset quodammodo

eius

eius salutem, nolendo eum ante illud tempus iustificari, atque ita multi potuissent damnari. Alia autem est ratio baptismi, qui statim nasci potest applicari. Et planè per accidens est, quòd aliquando desit aqua, quod rarissimum est, ideoque à Deo considerari non debuit, vt propter tam raros casus generalem legem immutaret.

9 Probatur Conclus. secundò contra hæreticos: quia vt ipsi fatentur, & patet ex illo psal. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum; & in peccatis concepit me mater mea*; paruuli nascuntur in peccato originali, nec possunt per proprios vllos actus huius remissionem acquirere. Ergo debent eam acquirere per Sacramentum. quod non potest esse aliud quàm baptismus.

Psal. 50.

Respondent hæretici, nasci paruulos in peccato originali, sed Deum hoc ijs non imputare, sed hoc omnino gratis sine vlla ratione, imò contra rationem fingitur, atque adeò contra Scripturas, quæ vbique clamant, Deo esse odio impium & impietatem eius. Et contra 21. *Apoc.* vbi dicitur, quòd in cælestem Ierusalem nihil coinquinatum intrabit. Quomodo enim non est impius & coinquinatus, qui habet verè in se peccatum?

Infectum peccato Deus semper odit. Apoc. 21.

10 Quare satis certum est apud Catholicos baptismum esse necessarium ad salutem. Sed difficultas est, Vtrū sit necessarius necessitate medij, an verò solius præcepti, præsertim respectu adultorum. Quidam enim dicunt, extra casum martyrij baptismum esse necessariū necessitate medij: ita vt sine eo nemo quantumcuoque contritus possit perfectè iustificari, aut intrare cælum. sed hi pauci sunt, & de ijs agemus dubio 2. Plurimi alij dicunt extra casum martyrij paruulis baptismum re ipsa susceptum esse necessarium medium ad salutem: in adultis autem esse necessarium medium in re vel in voto. Sed hæc responsio non satisfacit. Nam obseruatio cuiusuis præcepti ita est necessaria ad iustificationem. quia nemo adultus potest iustificari, nisi habeat implicitum saltem votum siue propositum obseruandi omnia præcepta obligantia sub peccato mortali, quia hęc intrinsecè includitur in contritione, aut absoluta attritione: nec aliud votum baptismi est necessarium ad iustificationem, quā quod intrinsecè includitur in contritione. Vt autem hanc quæstionem clarius soluamus, videndum nobis primùm est, quid propriè dicatur necessarium necessitate medij.

11 Quidam dicunt hoc esse ad iustificationem necessarium necessitate medij, quod ita est medium vtile ad iustificationem, eam positiuè promouens, vt sine eo in re vel in eius voto habito, non possit iustificatio obtineri. Vnde inferūt baptismum esse medium necessarium ad salutem.

Sed hæc definitio est difficilis. quia ex ea sequeretur obseruationem cuiusuis præcepti affirmatiui esse necessariam necessitate medij ad salutem. quia nemo sine eiusue voto iustificari potest, vt ostendi suprà, eiusque obseruatio si debitè fiat, cùm sit actus virtutis, prodest positiuè ad salutem. Imò præceptum positiuum diuinum & ecclesiasticum ad hoc est institutum, vt eius obseruatio salutem nostram promoueat. Nec refert quòd possim satisfacere his præceptis, sine vllo merito. quia etiam possum satisfacere præcepto baptismi suscipiendo hoc informe; etiam secundùm sententiam eorum qui dicunt, hoc non reuiuiscere, nec postea conferre gratiam.

12 Respond. itaque primò, Illud propriè & strictè loquendo dici necessarium necessitate medij, sine quo reipsa habito, non potest vllo modo secundùm legem Dei ordinariam salus obtineri: quale est extra casum martyrij baptismus respectu infantium. Ratio est, quia vt aliquid dicatur absolutè ita esse necessarium ad iustificationem, non sufficit quòd ad hanc obtinendam sit vtile, sed debet esse absolutè necessarium: quale non est id, sine quo salus via ordinaria obtineri potest. qua ratione baptismus respectu adultorum non potest absolutè dici necessarius.

Quæ propriè dicatur necessaria medij.

13 Respond. secundò, Latiore modo posse aliquid dici necessarium necessitate medij ad iustificationem, quod ad eam absolutè est necessarium posito quòd quis non sit contritus, quodq; ita ad eam obtinendam est institutum, vt quando illud reipsa non ponitur, iustificatio nunquā acquiratur, nisi cū directa obligatione ad ipsum, ita vt iustificatio, vt hîc & nunc confertur, dicat intrinsecè quandam obligationem ad illud suo tempore ponendum. Sic solutio pretij est mediū necessarium ad aliquid emptione comparandū. Quia emptio ex intrinseca sua ratione inducit obligationē ad soluendū pretium. His positis sit

14 Conclvs. II. Extra casum martyrij baptismus reipsa susceptus est primo modo necessarium medium infantibus ad obtinendam iustificationem. Patet ex dictis. Secùs est de adultis. Quia sine eo reipsa suscepto, possunt per contritionem iustificari. Nec refert quòd non possint iustificari sine eius voto. quia inde tantùm sequitur, quòd eius votum sit necessarium necessitate medij; nō autem quòd ipse baptismus ita necessarius sit.

15 Conclvs. III. Baptismus secundùm se est secundo modo medium necessarium ad salutem. Primò, quia extra casum martyrij nemo non cōtritus potest sine eo iustificari: vt patet per se. Secūdò, quia est ita institutus ad remissionem peccati originalis, vt quamuis fingamus aliquem per se ad eum nō obligari, ita vt posset sine vllo peccato nolle vnquam baptizari: tamen si hic vellet iustificari à peccato originali, alijsque ante baptismum commissis, nullo modo id posset consequi quantumcunque contereretur, nisi cum directa obligatione ad baptismum, & implicita voluntate ipsum suscipiendi. Sicut nemo potest aliquid emere, sine obligatione & voluntate soluēdi pretium. Ratio huius est institutio Christi, quam ex traditione Ecclesiæ, & ex illo Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. cognoscimus.

Qua ratione baptismus sit adultis necessarium medium.

Ioan. 3.

16 Hinc sequitur primò, Lōgè alia ratione ad iustificationem esse necessarium baptismum, quàm sit necessaria obseruatio cuiusuis præcepti merè positiui. quia ipsa iustificatio nullum dicit intrinsecum talem respectum ad eiusmodi actualem obseruationem, vt per se patet.

Sequitur secundò, Simili ratione ad iustificationē peccatoris baptizati, necessariā esse confessionē: quia hęc eodē modo est instituta ad remissionē peccati mortalis post baptismum commissi; sicut baptismus institutus est ad remissionem peccati prius commissi.

Confessio peccatori necessarium medium.

Sequitur tertiò, Communionem non esse ita necessariam ad iustificationem aut salutem necessitate medii, sed solius præcepti, quia iustificatio ad eam non aliam dicit ordinem quàm ad obseruationem aliorum præceptorum.

17 Concl. IV. Obligamur etiam suscipere baptismum ex præcepto diuino obligatione distincta ab ea quæ sequitur necessitatem medii. ita *Gab. in 4. d. 4. q. 2. a. 3 dub. 1.* & *Soto d. 5. q. vnica ar. 1. §. Propter hæc forsan.*

Gabriel. Soto.

Prob. Quia qui tempore Christi erant iustificati ante baptismi institutionem, illi erant iustificati sine vlla obligatione aut respectu ad baptismum, & consequenter non poterat hic esse iis necessarius necessitate medii: & tamen nihilominus post festum Pentecostes ac factam iis sufficientè euangelii promulgationem tenebantur baptizari. Ergo ex solo præcepto diuino distincto ab obligatione necessitatis medii.

18 Nota, tales duplici adhuc ratione fuisse obligatos suscipere baptismum. Primò, per accidès, eò quòd obligabantur suscipere Venerabilem Eucharistiam, quam non poterant suscipere nisi baptizati. Secundò, per se, ratione præcepti immediatè cadentis in baptismum. Quia etsi tales fuissent in iis circumstantiis cõstituti, vt aliorum Sacramentorum susceptio fuisset iis euidenter perpetuò impossibilis: vt si debuissent paulo pòst à tyrannis occidi; nihilominus fuissent obligati baptizari, si qua ratione id potuissent assequi.

19 Hinc sequitur, quando infantes sunt in tali statu, vt nisi statim baptizentur, periculum sit vt vnquam baptizari possint, parentes teneri procurare iis baptismum, non solùm lege caritatis, ne aliàs paruuli pereant; sed etiam ex præcepto positiuo diuino, quo Christus absolutè præcepit vt omnes baptizentur. quod præceptum paruulos quidem, quia incapaces sunt, ligare non potest: ligat tamen eorũ parentes quorum voluntas subit vicem voluntatis paruulorum. Confirmat.

Parentes tenentur duplici lege filiis procurare baptismũ.

Quia non minùs iam obligat baptismus quàm olim circumcisio: atqui parentes positiuo præcepto diuino obligabantur circumcidere suas proles. Ergo iam similiter obligantur eas baptizare.

DVBIVM II.

Quando cœperit primùm hæc obligatio baptismi?

20 NOt. primò, Satis constare, non cœpisse ante mortem Christi, quia etsi priùs fuerit baptismus institutus, & potuerit vtiliter suscipi; nemo tamen ad hoc fuit obligatus; quia tunc durauit adhuc in suo vigore lex vetus, quæ tamen, vt docet *Apostolus ad Hebræos 8. v. vlt.* erat per legem nouam antiquanda.

Nemo ante mortem Christi fuit obligatus ad baptismum. Hebr. 8.

Nec obstat quod *Ioann. 3.* dicitur, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. Quia simili modo dicitur *Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis*, &c. & tamen certum est, tunc nondum quemquam fuisse obligatum ad sumendum Ven. Sacramentum, quia tunc nondum erat institutum. Significatur igitur illis verbis solùm, qualis futura sit horum Sacramentorum necessitas tunc, quando lex euangelica cœperit obligare.

Ioan. 3. Ioan. 6.

21 Nota secundò, Nos dupliciter posse loqui de necessitate baptismi. Primò, de necessitate præcepti præcisè. Et hæc quæstio spectat propriè ad tractatum de legibus. Et certum est, hoc modo neminem potuisse saltem efficaciter obligari ad baptismum, ita vt eum omittendo peccaret, quamdiu tale præceptum inuincibiliter ignorauit. Secundò, de necessitate medii, quando scilicet baptismus cœperit ita necessarius esse ad salutem, vt paruuli extra casum martyrii nullo modo sine eo possent saluari, nec adulti iustificari sine eo, vel implicito eius voto.

22 Quidam putant hanc obligationem cœpisse statim post mortem Christi. Ratio eorũ est, quia per hãc cessarunt omnia legalia. Alij docẽt hanc obligationem non cœpisse vbique simul; sed tunc in vnaquaque prouincia, cùm ibi sufficienter fuerat promulgatum euangelium, vt moraliter loquendo potuerit ibi esse vulgo notum. quibus consentit expressè *D. Bernardus epist. 77.* *D. Bern.*

Fundamentum huius sententiæ est, quia nulla lex obligat ante eiusmodi promulgationem. Sed hæc ratio summum probat, talem promulgationem fuisse necessariam vt baptismus obligaret ex vi præcepti positiui: non autem vt esset necessarius necessitate medii.

23 Concl. I. Probabilius est baptismum non cœpisse ita obligare statim post mortem Christi. Probat. quia non cœpit hæc obligatio ante legis euangelicæ publicam promulgationem. Atqui nulla talis fuit facta post mortem Christi saltem ante Pentecosten; Ergo non ante hanc cœpit talis obligatio baptismi. Maior patet ex *Concil. Trident. sess. 6. c. 4.* vbi loquens de translatione peccatoris ad gratiam, ait: Hæc translatio post euangelium promulgatum sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest: vbi apertè insinuat, antè aliter fieri potuisse. *Trident.*

Respondẽt aliqui, Concilium tantùm requirere hanc promulgationem vt possit tolli ignorantia, qua homines à baptismi susceptione excusabantur. Sed hoc nullo modo est ad mentem Concilii, quod hîc non intendit docere qua ratione homines peccant non suscipiendo baptismum; sed qua ratione sine eo nequeant iustificari, siue eius obligationem ignorent, siue non.

Minor probat. quia post mortem Christi vsque ad Pentecosten, nulla talis promulgatio legitur facta, sed Christus tunc priuatim tantùm instruebat Apostolos, qua ratione deberent euangelium post acceptum Spiritum sanctum promulgare. Imò prohibebat illis ne priùs euangelium promulgarent, *Act. 1. Et conuescens præcepit eis ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris.* *Act. 1.*

24 Concl. II. Verisimilius est, baptismum cœpisse ita esse necessarium in festo Pentecostes. Probatur. quia tunc primùm fuerunt Apostoli absolutè constituti præcones euangelii, & cœperunt illud publicè promulgare. Erroganti bus Iudæis Act. 2. qua ratione possent saluari, iusserunt eos baptizari, quasi hoc esset necessarium.

Baptismus cœpit in pẽtecoste pro toto orbe esse necessarium mediũ salutis. Actor. 2.

25 Dices, hinc tantùm sequi, tunc cœpisse hoc modo esse necessarium iis qui tunc erant Ierosolymis; non autem aliis nationibus, quæ tunc nihil

hil de baptismo poterant inaudiuisse. Sed etsi hæc responsio ostendat hoc argumentum non omnino clarè conuincere, atque reddat secundam sententiam aliqua ratione probabilem; tamen non omnino satisfacit. Primò, quia *Tridentinum suprà* docet illam necessitatem statim incepisse à promulgatione euangelij. Constat autem illo die fuisse solemnem euangelij promulgationem, & quidem aliqua ratione vniuersalem. quia illi promulgationi intererant homines ex omni ferè natione, quæ sub cælo est: vt patet *Actorum* 2. Secundò, quia eodem tempore pro toto terrarum orbe fuit abrogata lex vetus, ita vt desineret obligare. Nam videtur omnino certum, illos qui tunc intererant illi promulgationi, cùm statim redirent in patriam suam, non fuisse obligatos seruare adhuc cęremonias legis. Quòd si illi non obligabantur, nec etiam alij, nisi ex cōscientia erronea. Ergo etiam omnino verisimile est, vno eodemque tempore cœpisse vbique habere vim suam legem nouam. quia vetus abrogabatur per nouam. Tertiò, quia hoc satis insinuat *Tridentinum suprà*, si rectè ipsius verba perpendantur. Quartò, quia aliàs nullum potuisset hactenus statui tempus, in quo per totum orbem cœpisset ita esse necessarius. Imò fortè nec iam esset: quia recenter planè euangelium fuit primò promulgatum in India Occidentali; nec ante præcedens sæculum vnquam quidquam de eo ibi fuerat auditum. Et probabile est iam adhuc esse aliquas nationes ad quas nondum præcones euangelij penetrarint. Baptismum autem, aut nondum esse, aut recenter cœpisse ita esse toti terrarum orbi necessarium, videtur expresè repugnare Tridentino suprà.

Trident. *Actor. 2.* *Trident.*

26 Obijc. primò, Hinc sequitur legem nouam incepisse ita obligare statim post mortem Christi, quia tunc desijt obligare vetus lex. Respondeo, Quidquid sit de hac quæstione, quando præcisè desierit obligare lex vetus, quæ spectat ad tractatum de legibus; nego sequelam. Quia vt lex noua dicatur antiquasse veterē, sufficit in morte Christi legem nouam habuisse perfectam suam vim quo ad hoc, vt possit ea cuiuis homini sufficere ad salutem; & tunc omnia fuisse posita, quæ ad eius introductionem ex parte Christi erant necessaria; etsi nondum ob defectum promulgationis habuerit vim obligandi.

27 Obijcies secundò, Inde sequetur statim post Pentecosten, nec circumcisionem, nec Sacramētum legis naturæ habuisse ampliùs vim iustificādi infantes; atque ita aliquo tempore omnes morientes in omnibus locis, vbi nondum erat promulgatus baptismus, fuisse destitutos necessario remedio ad salutem. quod videtur durum esse.

Statim post pentecosten desijt valere circumcisio.

Respond. concedendo sequelam. Nec enim hoc debet videri ita durum. quia simili modo vsque præcedens sæculum, omnibus infantibus morientibus in India Occidentali fuit impossibilis salus, cùm ibi priùs nihil fuerit auditum de baptismo, aut alio remedio, quo possent saluari infantes. Nec inde sequitur Deum quantum est ex parte sua, non dedisse omnibus sufficientia media ad salutem. Nam quòd illi infantes morerentur antequam possent aut conteri, aut baptizari, non accidit ex aliqua Dei ordinatione aut defectu; sed ex defectu aliquo naturæ, aut parentum omnino præter Dei voluntatem, qui non debuit omnibus casibus obuiare, aut leges suas generales mutare, ne aliquis infans sine baptismo; aut antequam alia ratione possit iustificari, moriatur: nā aliàs debuisset institui aliquod remedium pro morientibus in vtero, præsertim cùm Deus singulariter prouiderit, vt exiguo tempore per præcipuas orbis partes euangelium promulgaretur. Sed hoc pluribus discutere potiùs spectat ad materiam de prædestinatione.

DVBIVM III.

Vtrùm adultus absque reali susceptione baptismi possit adipisci salutem?

28 NOta, omnes quidem fateri martyrem sine baptismo posse adipisci vitā æternam. quidam tamen tempore D. Bernardi, vt patet ex eius *epist.* 77. propter illud Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. putarunt neminem extra martyrium sine baptismo posse saluari. Quidam etiam alij dixerunt, posse hominem sine baptismo iustificari, non tamen accipere remissionem peccati, moti præcipuè quibusdam dictis D. Augustini, *qui tractatu* 13. *in Ioannem* ait: *Quantumcunque enim catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat, non illi dimittitur nisi veniat ad baptismum.* Item *lib. 1. de symbolo ad catechumenos ca.* 8. ait: *Catechumeni quamdiu sunt, super eos sunt omnia peccata eorum.* vbi etiam dicit Deum non remittere peccata nisi baptizatis. Similiter *D. Ambrosius lib. de ijs qui initiantur ca.* 4. *Credit*, inquit, *etiam catechumenus in crucem Domini Iesu, qua & ipse signatur; sed nisi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, & spiritualis gratiæ munus habere.*

D. Bernard. *Ioan. 3.* *D. Aug.* *D. Ambros.*

29 CONCLVSIO I. Certum omnino est, catechumenum ante baptismum per veram contritionem iustificari, eiq; peccata verè dimitti. ita communiter omnes Doctores.

Catechumenus potest iustificari sine baptismo.

Probatur primò ex definitione Pij V. & Gregorij XIII. qui damnarunt hanc propositionem: *Catechumenus iustè, rectè, ac sanctè viuit, & mandata Dei obseruat, ac legem implet per charitatem ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in baptismo demum perficitur.* quæ est 33. inter damnatas ab ijs. Similiter damnant propositiones 31. 32. & 42. eiusdem auctoris, quibus dicitur ante susceptionem Sacramenti veram charitatem & iustitiam posse obtineri sine remissione peccatorum.

Pius V. *Greg. XIII.*

30 Prob. ex Scripturis, Primò *Ezechielis* 18. dicitur: *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet, & non morietur. omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor.* Idem repetitur ca. 33. vbi expresè promittitur venia & obliuio omnium peccatorum se auertentibus à peccatis; quod per veram contritionem perfectè fit. Gratis autem planè dicitur hoc habuisse locum in veteri lege, non autem in noua. quia iam Deus non est minùs pronus ad remittenda peccata, quàm tunc fuerit, & apertè repugnat Scripturis. Nam 1. *Ioan.* 3. *v.* 14. dicitur:

Ezech. 18. *1. Ioan. 3.*

Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres, scilicet propter Deum, siue ex vera charitate: vbi expresse ipsi præcisè charitati tribuitur translatio de morte ad vitam. Vnde c. 4. v. 7. dicitur: *Omnis qui diligit, ex Deo natus est*. quæ sanè falsò planè dicuntur de eo qui adhuc manet in peccato habituali. quia hic nullo modo potest dici natus ex Deo, neque translatus de morte ad vitam. quia retinet mortem in se. Idem apertè patet ex *Trident. sess. 14. cap. 4.* vbi expresse definitur contritionem charitate perfectam ante realem Sacramenti susceptionem nos Deo reconciliare. quod idem est atque nobis peccata remitti. Et quanquam Concilium ibi loquatur de Sacramento Pœnitentiæ, idem tamen omnino est de Sacramento baptismi. & qui tenent contrariam sententiam, de vtroque similiter loquuntur. atque ita eorum sententia continet apertum errorem: imò inuoluit apertam implicantiam. Nam clarè implicat aliquem esse iustum, & manere in peccato mortali, quod tamen illi asserunt fieri.

Trident.

31 CONCL. II. Si quis verè contritus ante susceptionem baptismi, quia eum habere non potest, moreretur, verè iret ad cælum. Est certa inter catholicos, & apertè definita *cap. Debitum. de baptismo*. vbi Innocentius 3. docet Iudæum qui in necessitate seipsum baptizarat, non esse verè baptizatum: tamen propter fidem Sacramenti, scilicet charitatem perfectam, iturum fuisse ad cælum si in eo statu fuisset mortuus. Idem definitur *c. 2. de presbytero non baptizato*, quem docet Pontifex fide viua potuisse saluari sine baptismo, quem ignorabat se non habere: idque probat ex *D. Augustino l. 8. de ciuitate Dei: & oratione D. Ambrosii in obitu Valentiniani*, quem D. Ambrosius ibi fusè probat per caritatem sine baptismo saluatum esse. Idem fusè probat *D. Bernardus epist. 77. ad Hugonem de S. Victore*, citatque *D. Augustinum l. 4. de baptismo c. 22.* vbi hoc apertè docet.

Potest quis sine baptismo saluari.

Innoc. III.

D. Aug.
D. Ambros.

D. Bern.
D. August.

32 Ad locum ex D. Ioanne pro altera sententia citatum Resp. Ibi tantùm doceri nos omnes absolutè obligari ad baptismum suscipiendum; ita vt nisi eum, quando id in nostra est potestate, susceperimus, simus mortaliter peccaturi, ideoque excludendi è cælo. Idemque nec aliud docet Augustinus in Ioannem suprà citatus. Nam vt patet ex præcedentibus, agit ibi de catechumenis, qui, quia videbant se exteriùs meliùs viuere multis baptizatis, contemnebant baptismum, & putabant se per sua opera siue eo posse saluari. Vnde quod ait: *Quantumcunque enim catechumenus proficiat*, &c. non intelligit de profectu in vera virtute charitatis (quia hæc non potest consistere cum neglectu baptismi) sed de profectu in actibus exterioribus, qui sine charitate esse possunt. atque ita non est mirum tales adhuc manere in peccatis. Aut si velimus eum loqui etiam eo casu quo quis haberet verá charitatem, intelligendus est dicere eum adhuc portare sarcinam suę iniquitatis, nec hanc ei dimitti. quia nō intelligitur perfecta facta dimissio, quādiu restat adhuc obligatio baptismi cum qua remissio facta est, per quam peccata suum auctorē, donec huic satisfecerit, adhuc premunt: sicut res empta grauat ac premit emptorem donec pretiū soluerit. Et secundùm hæc tam alia quædam loca D. Augustini vbi similia dicit, quàm etiam locus D. Ambrosij supra citatus intelligendus est.

D. Aug.
D. Ambr.

33 Simili modo *D. Aug. l. 4. contra Donatistas c. 22.* dicit catechumeno bono & charitate flagranti adhuc deesse baptismum ad capessendum regnū cælorum. quia nimirum (vt paulò antè loquens de Cornelio centurione dixit) si etiam Spiritu sancto iam accepto baptizari nollet, contempti tanti Sacramenti reus fieret. Vnde cap. sequenti expresse docet, posse nos per viuam fidem saluari sine baptismo; *cùm (vt ait) mysterium baptismi nō contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit*, idque probat exemplo latronis, quem ait non fuisse martyrem, quia non est passus pro fide, sed pro sceleribus. Nec his obstat quòd *D. Aug. lib. 2. retractationum c. 8.* dubitet an hic latro fuerit baptizatus. quia ibi non reuocat doctrinam in dubium, sed exemplum quo eam confirmauit, vt expresse dicit.

D. Aug.

D. Aug.

34 Dices, Ananias *Act. 22.* D. Paulum iam contritum iubet adhuc baptismo abluere sua peccata: & Magdalenæ iam diu contritæ, in domo Pharisæi demum dimittuntur peccata. Ergo vtrique priùs non fuerant per contritionē remissa. Resp. negando consequentiam. Quia Ananias iussit D. Paulum abluere sua peccata; vel quia nesciebat eum esse contritum, vel quia verè eum iam peccata adhuc grauabāt ratione obligationis ad baptismum suscipiendum; & hac ratione debebant dici ablui, quia perfecta remissio completur aliquo modo in baptismo, sicut emptio in solutione pretij. Magdalenę autē fuerūt remissa peccata primo instāti quo fuit contrita. Quare Christus vel iis verbis non tam ea remitit, quàm denūtiar iam antè esse remissa, vnde etiam secundò dicit ei remitti peccata. Vel dici etiā potest, Paulo & Magdalenæ sæpiùs eadem peccata fuisse remissa, sicut fit quando quis sæpiùs eadem peccata confitetur: vt ostendemus in materia de Pœnitentia.

Actor. 22.

ARTICVLVS III.

Vtrùm baptismus sit differendus?

35 ART. 3. docet primò, Paruulos prima statim commoditate baptizandos. Quia extra casū martyrij sine baptismo saluari nō possunt. vnde si differatur exponuntur periculo damnationis. facilè enim contingeret eos interim mori. quare parentes tenentur curare vt liberi data prima commoditate baptizentur. Quanquam autem ex hoc capite non videatur hæc obligatio esse ita stricta, cùm hoc periculum sit satis remotum, & ei ob facilitatem baptismi facilè possit

Paruuli prima statim commoditate baptizandi.

poſſit occurri:tamen ex conſuetudine totius Eccleſiæ videtur nata obligatio ſub peccaro mortali non diu ſine iuſta cauſa differendi puerorum baptiſmum. Grauiter enim ſcandalizantur homines, ſi quem videant filii baptiſmnm diu differre. Et meritò:nam videtur ſatis magnus in parente Dei religioniſque neglectus tam diu relinquere filium mancipium diaboli,& inimicum Dei,& omnis omnino religionis exortem,quem tam facilè poſſit filium Dei efficere. Vnde etiam ex hoc capite videtur hæc obligatio grauiter augeri. Rationabili tamen cauſa occurrente nemini dubium eſt, quin aliquantum poſſit differri, maximè ſi cura adhibeatur,vt omnibus periculis occurratur.

36 Docet ſecundò, Adultorum baptiſmum,niſi mors immineat,poſſe differri.Primò,vt cum maiori ſolemnitate fiat. Sic olim differebatur ſemper in tempus Paſchæ aut Pentecoſtes, vt patet *can.Duo tempora, de conſecrat.d.*4.Secundò,vt perfectè in fide inſtruantur. Tertiò,vt Eccleſia probet an ſincerè Sacramentum petant.

Docet tertiò,Statim tamen atque ab Eccleſia ſatis probati ac inſtructi iudicantur, atque ipſa eos ad baptiſmum admittere vult, ipſos peccare ſi vlteriùs differant.

DVBIVM.

Qua ratione Catechumeni adulti, diuino vel Eccleſiaſtico præcepto ad baptiſmum teneantur?

37 CONCLVS. I. Omnes adulti nondum baptizari tenentur præcepto diuino,ſtatim atque commodè id poſſunt aſſequi,baptizari. Eſt iam ferè communis Theologorum. Et communiter idem docent Patres, qui grauiter reprehendunt eos,qui differunt baptiſmum vſque ad finem vitæ:vt patet ex *Clemente Romano l.6.conſtitutionum, cap.15.Baſilio hom.13.inter varias.Nazianzeno oratione in ſanctum baptiſma*,& aliis.

Clemens Roman. D.Baſilius. Nazianz.

Prob. primò, Quia iure naturali diuino ſicut quiſque tenetur habere curam ſuæ ſalutis; ita tenetur ſe efficere membrum Chriſti & Eccleſiæ, in qua neceſſariò ſalus eſt quærenda,ita vt videatur grauiter pugnare cum recta ratione velle,ab ea diu manere alienum. Ergo cùm Chriſtus noluerit nos aliter iam fieri perfectè membra Eccleſię niſi per baptiſmum(cùm ideo ad hunc ſuſcipiendum nos obligarit) omnino cenſendus eſt nos voluiſſe obligare vt ſtatim atque commodè poſſemus,eum ſuſciperemus.

38 Prob.ſecundò,Quia ſicut quiſque ſtatim atq; vera fides ei eſt ſufficienter propoſita, tenetur ei interiùs credere:ita etiam tenetur eam exteriùs profiteri,iuxta illud *ad Roman.* 10. *Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Sicut enim qui differt rebus fidei ſufficienter ſibi propoſitis credere, cenſetur eſſe iniurius fidei nolendo ei credere, quaſi minùs eſſet digna cui credatur; ita ſimiliter ei iniurius eſt, qui differt eius profeſſionem, quaſi eam erubeſcendo. Atqui Deus voluit hanc profeſſionem præcipuè fieri per ſuſceptionem baptiſmi (ideo enim ipſe dicitur Sacramentum fidei) ergo hic ſtatim ac commodè fieri poteſt, ſuſcipiendus eſt.

Roman. 10.

Tenemur fidem profiteri per baptiſmum.

Tertiò,Quia niſi adultus ſtatim ac commodè poterit teneatur baptizari, nullum certum tempus poterit aſſignari,quo ad hoc tenebitur,vſque ad finem vitæ:atque ita ſine peccato poterit tam diu manere extra Eccleſiam, alienus à corpore Chriſti atque omnibus eius Sacramentis. quod tamen videtur valdè abſurdum.

39 Dices,Qui commiſit peccatum mortale,non tenetur ſtatim confiteri aut conteri; ergo ſimiliter nondum baptizatus non tenetur ſtatim baptizari. Reſp. negando conſequ. quia peccator non manet alienus ab Eccleſia, & confeſſio peccati non eſt neceſſaria ad confeſſionem fidei,ſicut baptiſmus.

40 Dixi talem teneri ſtatim ac commodè poteſt. quia ex iuſtis cauſis poteſt differre. v.c. vt quis meliùs antè inſtruatur; vt poſtea cum maiore ſolemnitate, & ſuo ac aliorum fructu baptizetur. Item quando immineret alicui probabile periculum ſi ſtatim baptizaretur, quod poſſet vitari baptiſmum differendo, &c. Quo autem mora eſt diuturnior,eo maiorem cauſam requirit vt ſit legitima. Breuis enim dilatio, quia non continet tantam indecentiam, facilè aut à peccato mortali ob leuitatem materiæ,aut ſi aliqua iuſta cauſa adſit,ab omni peccato poteſt excuſari.

Poteſt baptiſmus ex iuſta cauſa differri.

Nec dictis obſtat quòd olim viri magni legantur diu diſtuliſſe baptiſmum.quia vel dicendum eſt eos hoc ex rationabili cauſa feciſſe; vel ignorantia aliqua excuſatos fuiſſe, vt ſaltem minùs grauiter peccarent: ac in eo nec laudandos nec imitandos fuiſſe.

41 CONCLVS. II. Eccleſia nullam habet poteſtatem præcipiendi catechumenis vt certo tempore baptiſmum ſuſcipiant. Ratio eſt. Quia, vt docet *Tridentinum ſeſsione* 14.*capite* 2.nondum baptizatus non eſt ſubiectus iuriſdictioni Eccleſiæ, & præceptum non poteſt ligare non ſubditos.

Eccleſia nulli poteſt præcipere baptiſmum. *Trident.*

Dices,Si Eccleſia non poſſit directè talibus præcipere vt baptizetur; poterit tamen ex Dei commiſſione determinare tempus quo præceptum obliget.quia ad hoc non indiget iuriſdictione in catechumenos. Confirmat. quia Eccleſia non poteſt præcipere aut punire actus merè internos; & tamen determinando præceptum diuinum, poteſt eum,qui nulla commiſit peccata mortalia niſi merè interna, obligare vt confiteatur intra annum.Ergo ſimili modo poterit obligare catechumenos.

42 Pro ſolutione Nota, tripliciter Eccleſiam poſſe determinare tempus baptiſmi. Primò,verè alium ſua determinatione obligando, vt id quod aliquando tenetur facere, teneatur hîc & nunc facere: & hoc fieri non poteſt ſine aliqua iuriſdictione. quia ibi intercedit præceptum non quidem circa rei ſubſtantiam, ſed circa modum eam exequendi. Nam imperatur noua obligatio ab Eccleſia quæ antè non erat.

43 Secundò, Nullam omnino obligationem imponendo, ſed tantùm definiêdo hîc & nunc eſſe

rem-

tempus, easque circumstantias, in quibus ex se obligat præceptum diuinum; idque non solùm ea ratione qua quiuis doctus id posset definire, sed cum quadam auctoritate, ita vt alter teneatur stare eius iudicio. Sicut si is qui à principe datus esset litigantibus arbiter, iudicaret vnum teneri alteri soluere 100. non imponeret huic propriè vllam obligationem, sed tantùm decerneret ad quid iure naturæ teneatur, idque ita vt hic teneretur ei credere, non quia eius præcepto obligatur, sed quia obligatur præcepto principis hoc præcipientis. Et est omnino credibile tale iudicium Ecclesiæ à Deo commissum: quia ipsius est iudicare quando catechumenus idoneus sit qui baptizetur. Et hoc innuit *D. Thomas in fine corporis*, dum dicit: Catechumenum posse ob iustam causam differre baptismum ex licentia Prælatorum. Nec enim hi propriè possunt dare facultatem differendi baptismum, sed tantùm decernere ad hoc faciendum hîc & nunc esse sufficientem causam.

D. Thom.

44 Tertiò, determinatio ea fieri potest per positionem alicuius conditionis, qua posita diuinum præceptũ incipit per se obligare. Sicut Tyrannus interrogando me, an sim Christianus, ponit aliquam conditionem, qua posita iure naturæ, & diuino teneor confiteri fidem. Et hoc etiam modo potest Ecclesia determinare præceptum baptismi, offerendo alteri legitimam commoditatem vt baptizetur, quam iure diuino teneatur acceptare.

45 Alia longè est ratio in baptizato, qui solùm commisit peccata mortalia merè interna. Nam huic directè potest Ecclesia præcipere vt quæ tenetur aliquando confiteri, confiteatur iam; nec ita exercet aliquam iurisdictionem circa actum internum, quia hunc nec punit, nec præcipit; sed hic est solùm conditio quædam necessaria, vt possit Ecclesia tali externam Sacramenti susceptionem præcipere.

Ex his patet canonem, *Duo tempora*, & aliquot sequentes de consecratione d. 4. quibus olim statuebatur vt catechumeni baptizentur pridie Paschatis & Pentecostes, & non aliàs, nisi vrgente necessitate, non obligasse catechumenos, sed ministros Ecclesiæ. Iidem tamen iam pridem consuetudine sunt aboliti. Iam enim quouis tempore licet baptizare.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm peccatores baptizandi sint?

46 ARticulo 4. docet primò, Peccatores adultos non esse baptizandos quamdiu volunt in peccatis perseuerare. quia tales omnino sunt indigni quibus res tam sancta conferatur: quod etiam fieret cum magna Sacramenti iniuria: contra cuius reuerentiam est; si informe, siue sine effectu alicui conferatur.

Docet secundò, Peccatores quos iam peccatorum suorum pœnitet, esse baptizandos, vt à peccatis mundentur. Quia hoc Sacramentum in hunc finem est institutum.

Nota D. Thomam tam hoc quàm tribus sequentibus articulis agere solùm de adultis, vt ex ipsa materia satis patet.

D. Thom.

ARTICVLVS V.

Vtrùm peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria?

47 ARticulo 5. docet peccatoribus dum baptizantur, nulla opera satisfactoria pro peccatis præteritis esse imponenda; quia in baptismo omnia peccata cum omni pœna iis debita integrè remittuntur. Huius ratio à priori est voluntas Christi, qui ita efficaciter huic Sacramento sua merita alligauit: idque omnino conueniebat institutioni huius Sacramenti. Primò, quia vt dicitur *ad Rom. 6.* per baptismum perfectè assimilamur morti Christi: quia in eo veteri homini & peccatis morimur. Sicut igitur Christus sua morte peccatum omni ex parte perfectè vicit: ita baptismus dum baptizatum Christo morienti perfectè assimilat, significat in eo omne peccatum planè deleri secundùm culpam, & omnem pœnam ei debitam. Atque ideo *D. Thomas in corpore* dicit morti Christi facere iniuriam qui putat ritè baptizato ob præterita peccata aliquas pœnas adhuc restare subeundas: quia significat Christum sua morte non vicisse perfectè peccatum. quod verum est, posito quòd Christus ita instituerit hoc Sacramentum, vt hoc effectu perfectè mortem Christi repræsentaret. Et hoc modo intellecta ratio D. Tho. est efficax, quæ aliàs primo aspectu videtur obscura & difficilis. Secunda cõuenientia huius effectus ex prima sequitur. quia scilicet cùm in baptismo moriamur omnino veteri homini, & noui spiritualiter generemur, sumus quasi alii planè homines, & consequenter peccata priùs cõmissa ad nos non pertinent, neq; nobis vlla ratione ampliùs imputari debent.

Baptismus remittit omnes pœnas peccatis debitas.

Rom. 6.

D. Thom.

48 Nota tamen, hæc tantùm intelligenda esse de obligationibus contractis ex peccatis erga Deum. nam obligationes ex voto, vel simili ratione contractæ, manent integræ: sicut etiam omnes obligationes ciuiles, siue quibus aliis hominibus quacumque ratione obstringimur; sicut & pœnæ legibus debitæ. quia per baptismum soli peccato morimur; nec regeneramur ciuiliter sed spiritualiter.

ARTI-

ARTICVLVS VI.

Vtrùm peccatores ad baptismum accedentes teneantur sua peccata confiteri?

49 ARticulo sexto docet primò, Baptizandum debere interiùs sua peccata Deo confiteri, ea scilicet vel generatim, vel etiam speciatim in memoriam reuocando, quatenus hoc opus est vt conuenientem de iis dolorem in se excitet.

Docet secundò, Non esse necessarium vt ea exteriùs alicui homini confiteatur, nisi fortè generatim dicendo se peccatorem, & dolere de peccatis, & velle in posterum ab iis abstinere. Quia particularis confessio tantùm est necessaria in sacramentali confessione, cuius materia non possunt esse peccata ante baptismum commissa. quia hæc non possunt esse subiecta clauibus Ecclesiæ: vt docet *Trid. sess. 14. c. 2.* Trident.

Docet tertiò, Eiusmodi tamen confessionem posse aliquando alicui in particulari esse vtilem, vt meliùs posset instrui, qua ratione in posterum posset vitam instituere.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm ex parte baptizati requiratur intentio suscipiendi baptismum.

50 ARticulo septimo docet, ex parte baptizati requiri intentionem suscipiendi baptismi. Quia nemo vtens libero arbitrio, nisi voluntariè ad statum gratiæ & filiorum Dei transfertur, aut in Ecclesiæ membrum adscribitur. Vide dicta suprà q. 64. a. 8. dub. 5. vbi hæc satis explicata sunt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm requiratur fides ex parte baptizati?

51 ARticulo octauo docet primò, Ad effectum Sacramenti, siue gratiam consequendam, necessariam esse rectam fidem in baptizato. quia vt patet *ad Hebr.* 11. sine fide impossibile est placere Deo, aut gratiam eius accipere. Hebrai.

Docet secundò, Hæreticum tamen posse validè suscipere baptismum, sed sine gratia. Est de fide, & pluribus docet *D. Augustinus septem integris libris contra Donatistas* de baptismo conscriptis. D. Aug.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm pueri sint baptizandi?

52 ARticulo nono docet infantes esse capaces baptismi, atque gratiæ per eum percipiendæ, & consequenter baptizandos esse. Est de fide, vt patet ex *Trident. sess. 7. can. 13.* Fuerunt olim Hierachitæ, qui, vt docet *Epiphanius hæresi 67.* docuerunt infantes non pertinere ad regnum cælorum; vnde sequitur non esse baptizandos. Similiter eosdem non esse baptizandos docuit tempore D. Bernardi quidam Petrus de Bruis: & nostro tempore docent omnes Anabaptistæ: quia putant hoc Sacramentum solis illis conferendum qui possunt credere. Trident. Hierachitæ. Epiphan. Petrus de Bruis. Anabaptistæ.

53 Sed probatur conclusio primò ex Scripturis. *Ad Rom. 5. v. 12. & sequentibus*, vbi Apostolus expressè docet Christum, quantum est ex parte sua, per mortem & merita sua omnes viuificare, quos Adam suo peccato occidit: imò gratiam Christi esse potentiorem ad viuificandum, quàm fuerit peccatum Adami ad occidendum. Atqui Adam occidit suo peccato (vt patet tum ex aliis locis, tum ex Apostolo ibidem) etiam infantes: ergo Christus quantum est ex parte sua, etiam hos viuificat. quòd cùm fieri nequeat per eorum proprios actus; fieri aliter non potest quàm per baptismum, quo Christi merita iis applicantur. Rom. 5.

54 Prob. secundò ex *Marci 10. v. 14.* vbi Christus ait: *Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos, talium enim est regnum cælorum.* Vbi Christus clarè ostendit, paruulos (quos *Lucas c. 18. v. 15.* in græco vocat βρέφη, id est infantes) esse capaces gratiæ ac regni cælorum. Non possunt autem gratiam accipere, nisi per baptismum. Nec refert quòd Christus non dicat, Eorum est regnum cælorum, sed Talium est regnum cælorum. Hoc enim Christus non fecit, vt innueret eorum non esse regnũ cælorum, sed *vt ostenderet* (inquit *Hieronymus in hæc verba Matth. 19.*) *non ætatem regnare sed mores; & his qui similem haberent innocentiam & simplicitatem, præmium repromitti.* apertè insinuans illos paruulos habere innocentiam, & consequenter etiam iis præmium esse debitum. Confirmatur. quia etiam Anabaptistæ fatentur infantes posse peruenire ad cælum: atqui hoc non potest fieri nisi baptizétur. quia lex Christi generalis est, *Ioan. 3. Nisi quis* Marci 10. Luc. 18. D. Hier. Matt. 19. Ioan. 3.

qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non introibit in regnum Dei. Ergo necessariò baptizãdi sunt. Probat. secundò, Quia in veteri Testamento infantes circumcidebantur: ergo iam etiam debet baptizari. quia vt patet ex *Apostolo ad Coloss. 2. v. 11.* baptismus successit circumcisioni.

Coloss. 2.

55 Probatur tertiò ex generali totius Ecclesiæ consuetudine, quam fuse pluribus locis docet *D. Aug. vt l. 1. de peccatorum meritis ca. 19. 25. 33. epist. 23. & 106. tractatu 80. in Ioannem, & alibi.* Et *Concilium Mileuitanum cap. 2.* dicit anathema ijs qui recenter natos paruulos baptizandos negãt. Idem docuit *Clemens Rom. l. 6. const. c. 15. in fine*, & communiter alij Patres, excepto Tertulliano, qui putauit differendum baptismum vsque ad vsum rationis: sed in eo errauit; & *Nazianzeno oratione in sanctum baptisma.* qui putauit commodum fore differre vsque ad triennium, vt puer per se respondere posset. Sed hæc ratio parui momenti est, & communis Ecclesiæ auctoritas præualet, contra quam nullo modo disputandum est; præsertim quia cù nullum huius consuetudinis possit post Apostolos ostendi initium, clarum est ab ijs emanasse: vt docet *D. Aug. l. 4. de baptismo contra Donatistas c. 24.*

D. August. Concil. Mileuitan. Clemés Ro. Tertull. Nazianzen. D. August.

56 Obijciunt hæretici primò illud *Matth. vlt. Docete omnes gentes, baptizantes eos.* Vbi Christus iubet primùm gentes erudire quàm baptizare: vnde *Marci vlt.* dicitur: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur;* vbi præ requiritur fides ante baptismũ, vt possit prodesse, sine qua, vt dicitur *ad Hebr. 11.* impossibile est placere Deo: atqui infantes non possunt credere: ergo nec baptizari. Hoc argumentum premit valde hæreticos, qui docent baptismum non aliter prodesse, quàm excitando fidem. Vnde Lutherus cum multis ex suis docet paruulis dũ baptizãtur, accelerari vsum rationis, vt possint credere. Sed hoc ridiculum est, contra omnem experientiam. Quare variè se torquent, vt possint hoc paradoxum defendere, & sæpè illud transformant, vt ex eorum verbis fusè docet *Cardin. Bellarm. l. 1. de baptism. c. 10.* Sed contra catholicos, qui docent Sacramenta ex opere operato producere gratiam, nullam vim habet. Respond. itaque Christum mittere suos Apostolos ad populos infideles & omnino ignaros euangelij, ideoque debebãt eos primùm docere, quàm aliquos baptizare: tum quia qui sunt doctrinæ capaces, baptizari non possunt nisi volentes & credentes: tum quia nec eorum pueros poterant baptizare, nisi parentibus volentibus, nec hi hoc erant permissuri, nisi prius fuissent res fidei edocti. Vnde non iubentur prius singulos in particulari docere quã baptizare; sed communitati prius euangelium enuntiare, & quemque capacem etiam in particulari de rebus fidei instruere, & deinde tã ipsos quàm eorum infantes baptizare. Quare etiam in adultis, vt prosit illis baptismus, præ requiritur, vt prius actu credant: in infantibus autem qui actus fidei sunt incapaces, & aliena tantùm voluntate in Adamo peccarunt, sufficit fides Ecclesiæ, & susceptio Sacramẽti fidei, placentq; Deo per fidem habitualem, quæ ijs vnà cum habitu spei & caritatis infunditur; vt *Concilium Trid.* docet fieri in omni peccatoris iustificatione. Vnde patet tales infantes non solùm ex aqua (vt obijciunt hæretici) sed etiam ex Spiritu sancto renasci; quia huius virtute gratiam & spiritualem vitam accipiunt.

Matt. vlt. Marc. vlt. Hebr. 11. Lutherus. Bellarm. Trident.

57 Obijciunt secundò, Nullibi in Scriptura præcipitur, vt infantes baptizentur, nec vllibi leguntur à Christo, aut Apostolis fuisse baptizati: ergo non sunt baptizandi. *Resp.* primò, negando consequentiam. Nam nullibi etiam legitur infantes non esse baptizandos, aut non fuisse ab Apostolis baptizatos. vnde similiter inferam. ergo baptizandi sunt. Est enim similis consequentia.

Respond. secundò, Etsi expresse non habeatur in Scriptura baptizandos esse infantes, aperte tamen ex locis suprà citatis colligitur, accedente præsertim totius Ecclesiæ auctoritate, à qua debemus & Scripturas, & earum sensum accipere. Similiter ex *Act. cap. 16. v. 15.* vbi D. Paulus dicitur baptizasse Lydiam & domum eius. & *1. ad Corint. 1. v. 16.* vbi idem dicit se baptizasse Stephanæ domũ sive familiam; valdè probabiliter colligitur eum baptizasse etiam aliquos infantes, quia tales communiter in familijs sunt. Obijciunt & alia multa, sed quæ nullam omnino habent difficultatem, nec digna sunt quibus respondeas. Si quis ea videre cupiat, videat *Card. Bellarm. l. 1. de baptis. cap. 9.*

Act. 16. 1. Cor. 1. Bellarm.

58 Nota, huic errori satis fauere *Erasmum in præfatione in D. Matthæum*, vbi docet in infantia baptizatos, cũ ad vsum rationis peruenerint, interrogandos, an velint habere rata quæ patrini eorum nomine sponderunt; & negantes, non esse cogendos, vt christiano ritu viuant. Quem meritò damnat *Trid. sess. 7. c. 14.* Sicut enim olim hoc ipso quo quis circumcidebatur, obligabatur seruare vniuersam legem Moysi: vt docet *D. Paulus ad Gal. c. 5. v. 3.* ita iam hoc ipso quo aliquis baptizatur, fit membrum Ecclesiæ, eiusque iurisdictioni & legibus subijcitur, atque cogi potest, vt eas seruet. Nec fit iniuria infantibus, dum per baptismum ignari hanc subiectionem subeunt. Primò, quia tunc voluntas eorũ est subiecta voluntati parentum, qui cogi possunt, vt filios suos curent baptizari. Secundò, quia ijs omni modo expedit hanc obligationem ita suscipere, cùm aliter saluari nequeant. Tertiò, quia iure diuino ad eam statim ac rationis capaces sunt, subeundam tenentur: atque ita nihil ijs imponitur, quod iure diuino non teneantur suscipere.

Erasmus. Trident. Galat. 5.

ARTI-

ARTICVLVS X.

Vtrùm pueri Iudæorum, aut aliorum infidelium sint inuitis parentibus baptizandi?

59 *Proles rationis vsum adepta potest inuitis parentibus baptizari.*

ARtic. 10. docet filios infidelium cùm ad vsum rationis peruenerint, etiam inuitis parentibus posse suscipere baptismum, quia cùm ad hoc iure diuino obligentur, magis tenentur obedire Deo quàm parentibus. Quare inuitis parentibus possunt ad baptismum inuitari, & consentientes baptizari. Docet secundò, tales ante vsum rationis inuitis parentibus baptizari non posse.

60 Nota primò, Tunc censeri vnumquemque sufficientem habere vsum rationis, vt possit inuitis parentibus baptizari, quando sufficienter vtitur ratione, vt possit peccare mortaliter: quod in quibusdam citiùs, in aliis seriùs contingit. Quare quando hic vel ille in particulari talis sit, prudenti iudicio ex variis signis colligẽdum est.

61 *In dubio an eum adepta sit, debet baptismus differri.*

Nota secundò, Quando dubium est an proles sufficienter vtatur ratione, si inuitis parentibus petat baptismum, res differenda est donec ratio magis elucescat. quia dilatio minùs est periculosa, quàm festinatio. Nam nec puer baptizatus potest relinqui apud parentem sine graui periculo peruersionis & profanationis baptismi; nec ab eo, antequam constet filium perfectè vti ratione, sine ipsius iniuria potest auferri.

Excipe mortis periculum.

Excipiendus tamen est casus, quo proles est in periculo vitæ. Tunc enim magis esset consulendum huius saluti, quàm paterno iuri. Similiter si contrà talem filium renitentem parentes offerrent baptizandum, differendum esset baptisma, donec de perfecto vsu rationis in eo constaret, ac liberè baptismum peteret, qui aliàs nimis periculosè ei conferretur.

61 *D. Thom.*

Nota tertiò, Propter responsionem *D. Thomæ ad 2.* vbi ait Iudæos esse seruos Principum Christianorum seruitute ciuili, communiter Thomistas docere, Iudæos esse vera mancipia Principũ in quorum terris habitant. quod probant etiam ex *c. Etsi Iudæos*, de Iudæis & Saracenis. vbi dicitur *Etsi Iudæos (quos propria culpa submisit perpetuæ seruituti) pietas Christiana receptet, & sustineat cohabitationem eorum*, &c.

Iudæi non sunt mancipia Christianorum.

Sed contrarium omnino dicendum est. Nam aliàs possent Principes omnia eorum bona tanquam sua pro libitu iis auferre, & cui vellent donare, eosque ac eorum liberos suo arbitrio vt mancipia vendere. Quia dominus habet absolutè talem potestatem in veros seruos. quod tamen ex communi vsu constat esse falsum. Nec D. Thomas illud vnquam docuit, sed potiùs cõtrarium. Nam dicit Iudæos non esse subiectos Principibus nisi seruitute ciuili, qua ratione omnes gentes dicuntur seruire iis à quibus iusto bello deuictæ sunt, sicut iam plurima loca Indię seruiunt Hispano; cùm tamen personæ singulæ liberæ sint. Et simili modo loquitur *Innoc. 3. in cap. Etsi Iudæos.* quod clarè ostendit, dum dicit Christianos sustinere eorum cohabitationem, scilicet quasi ciuium. Seruorum enim non sustinemus cohabitationem, sed subiectos nostræ potestati vindicamus.

Innocent. 3.

DVBIVM.

Vtrùm possint baptizari infantes infidelium inuitis parentibus?

63 NOta primò, Constare inter omnes, baptizatos quantumcunque à fide defecerint, manere sub potestate Ecclesiæ, & posse ab ea cogi (nisi aliquid aliud obstet cur id fieri non expediat) vt filios infantes curent baptizari, atque adeò si hoc non faciant, eosdem ipsis inuitis baptizari posse per eos quibus parentes subiecti sunt. Ratio est, quia Ecclesia potest cogere omnes sibi subiectos, vt leges diuinas & Ecclesiasticas seruent. Parentes autem iure diuino & Ecclesiastico tenentur suis liberis procurare baptismum, vt patet ex dictis suprà a. 1. d. 1.

64 Nota secundò, Conuenire etiam inter Doctores, communiter non licere baptizare inuito parente infantes filios infidelis non baptizati, quando parens non est subiectus alicui Principi Christiano.

65 Sed dubitatur primò, Vtrùm talis infans validè baptizetur inuito parente? *Durandus in 4. d. 4. q. 7.* cum quibusdam aliis id negat: sed communior sententia id affirmat.

Durand.

Secundò dubitatur, Vtrùm tales aliquando licitè possint baptizari, præsertim quando sunt in periculo mortis?

Tertiò, Vtrùm Princeps Christianus possit filios Paganorum sibi subiectorum inuitis parentibus curare baptizari?

Scotus in 4. d. 4. q. 9. cum quibusdam aliis id affirmat: alii verò id negant, nisi illi infideles sint mancipia Christianorum. ita *Durandus suprà.* Cõtrà Thomistæ communiter ferè generatim negant, tales licitè inuitis parentibus baptizari.

Scotus. Durand. Thomistæ.

Nota tertiò, Nomine parentum intelligi hîc etiam eos qui parentibus mortuis in curam infantum succedunt, vt sunt tutores & similes.

66 CONCLVS. I. Validè infantes infidelium quorumcunque inuitis parentibus baptizantur, licet id fiat cum iniuria parentum. Est cõmunior sententia Doctorum. Probatur, quia, vt ostendi suprà, & ex fide constat, infantes sunt capaces baptismi, & talibus infantibus ex parte ministri possunt omnia Sacramento essentialia adhiberi, vt per se constat: ergo possunt validè baptizari.

67 Dices Illa non sufficere ad valorem Sacramẽti, sed requiri, vt baptizatus aliquo modo intendat illud suscipere, vt ostendi q. 64. a. 8. d. 5. Ergo cùm paruulus non possit propria voluntate intendere

L

75 Disputant autem hîc aliqui, Vtrùm baptizans talem filium inuito patre per hoc præcisè faciat iniuriam patri, etiamsi filius patri non eripiatur. *Vasquez hic disp.* 155. *c.* 3. negat. *Suarez* verò *disp.* 25. *sect.* 3. affirmat, & hoc videtur probabilius. quia per talem actum, filius, qui est res quædam patris in eius potestate perfectè constituta, contra patris voluntatem Ecclesiæ eiusque legibus obligatur, & cōstituitur in ijs circumstantijs, quibus potest & debeat patri eripi, per se loquendo & seclusis extrinsecis: v. c. quòd sine graui incommodo fieri nequeat. illud autem apertè repugnat iuri paterno.

Vasquez. Suarez.

Dices, Pater peccat non permittendo baptismum filij: ergo alter potest eum baptizare. Resp. primò, antecedens esse valdè incertum, vt patet ex dictis. Resp. secundò, negando consequentiā. quia pater etiam peccat nolendo suscipere baptismum, & tamen non potest ad hoc cogi.

76 Dixi, *hoc non licere communiter.* quia hoc liceret Primò, quando filius esset in certo periculo mortis, & posset sine turbis, aut vi patri inferenda baptizari. quia cùm tunc non esset periculum ne postea à patre peruerteretur, non esset ei eripiendus: & consequenter tali baptismò non læderetur ius paternum; quia vel pater nō habet immediatè ius ne filius se inuito baptizetur, sed tantū quando inde sequitur eum sibi eripiendum. Vel etsi tale ius habeat (quod per se loquēdo est probabilius) hoc tamen in tanta filij necessitate, quæ iam planè extrema est, omnino cessat. Sicut etsi habeam ius ne quisquam mihi mea eripiat, tamē illud ius cessat respectu eius, qui est in extrema necessitate. Non tamen putarē patri nolenti permittere baptismum filij, posse vim inferri, saltem à priuato. sicut etsi possim iniusto possessori clàm res meas eripere, quando aliter eas non possum recuperare, non possum tamen ei vim inferre.

Possunt aliquibus casibus filij inuito parente infideli baptizari.

77 Dices, Etsi filius sit statim moriturus, nihilominus debebit patri eripi ne contaminet eum sacrilegis sacrificijs; ergo ne debeat ei eripi, non poterit tunc baptizari.

Resp. distinguendo antecedens. Nam si habeantur clara omnino signa patrem hoc facturū, concesso antecedente nego consequētiam. quia necessitas eripiendi, tunc nō prouenit præcisè ex baptismo, sed ex mala voluntate patris perpetrādi aliquod scelus quod Princeps sæcularis & potest, & tenetur impedire quantum commodè potest: ita vt possit eidem eripere filium non baptizatum ne similia faciat, quando essent euidentia indicia eum quid simile intēdere, nec esset alius modus impediendi. Adde extremam tunc filij necessitatem exigere, vt aliquid minuatur de iure paterno.

An instante morte baptizatus debeat parenti eripi.

78 Quòd si tantùm sint leues coniecturæ, illæ nō videntur tanti faciendæ, vt propterea filius sit eripiēdus. Adde, etsi esset omnino certum filium ita contaminandum, nec posset hoc impediri, nihilominus baptismum non esse ideo omittendū. quia illa cōtaminatio non potest proli obesse, & extrema eius necessitas excusat omnem irreuerentiam, quæ aliàs Sacramento fieret. Quòd si proles conualescat, parenti eripienda est, si commodè fieri potest, vt patet ex dictis. Hinc sequitur similiter, in tali necessitate baptizandas etiam esse proles gentilis non subditi Christianis, quādo id sine turbis fieri potest: quia hoc postulat extrema prolis necessitas: nec in hoc patri fit vlla iniuria.

79 Secundò, licet baptizare prolem talis gentilis, quando venit in potestatem Christianorum etiā per iniuriam, quando omnino est impossibile eā parentibus restituere. quia per hoc aut nullo modo præiudicatur iuri parentum, cùm ius quod habent ad eam educandam sit ijs planè inutile: aut si per se loquendo aliquantulum præiudicetur, hoc parum est, & negligendū præ bono quod proli acquiritur. Quare omnino irrationabiliter parentes circa hoc sunt inuiti. Confirmatur, quia qui furto abstulisset ab hæretico aliquas pecunias, posito quòd omnino impossibilis esset restitutio, posset eas alienare dando pauperibus religiosis, etiamsi sciret hoc maximè repugnare voluntati domini, qui omnes religiosos grauissimè odisset.

80 Hinc sequitur primò, Neque Iudæos potuisse inuitis parentibus circumcidere infantes gentilium, neque etiam consecrare eos Deo per Sacramentum legis naturæ, nisi essent eorum mancipia. quia eodem modo hæ proles debuissent parentibus eripi, ne ab ijs peruerterentur.

81 Sequitur secundò, Quando aliqui hæretici vel apostatæ habitant in ijs locis in quibus liberè exercent suam religionem, extra periculum mortis eorum filios non esse baptizandos, nisi vel per separationem, vel alia ratione possit caueri ne parētes eos impijs sacris & doctrinis imbuant. quia aliàs fieret contra dignitatem Sacramenti, quod probabilius magis obesset quā prodesset. Quando autem tales habitant in locis vbi publicè coguntur profiteri fidem catholicam, eorum proles baptizandæ sunt, & per catecheses & pastorum vigilantiam, quantum fieri potest, omni eorum periculo obuiandum.

An filius inuito patre hæretico baptizari possit?

82 Nota demum, quando alteruter parens est fidelis, eorum prolem debere sequi religionem parētis fidelis. Ita habetur in *Concilio Tolet.* 4. *can.* 61. Et similiter etsi vterque sit gentilis, sufficit vel patrem vel etiam matrem consentire, vt possit proles baptizari, modò speretur christianè educanda. quia etsi mulier aliàs viro sit subiecta, tamen absolutè habet ius, vt curet prolem benè & christianè educari, nec maritus hoc potest legitimè impedire.

Toletan. 4.

83 Conclvs. IV. Quacumque ratione tam infideles adulti, quàm eorum filij validè baptizantur, siue iure, siue iniuria, fiunt subditi Ecclesiæ, non minùs quàm alij quiuis baptizati. Patet ex *Toletano* 4. *can.* 55. vbi dicitur Iudæos, qui metu adducti baptismum susceperant, debere cogi vt seruent fidem christianam. Et *can.* 58. dicitur filios Iudæorum baptizatos debere ijs eripi, quæ fieri non possent nisi Ecclesia in eos ius acquireret.

Omnis baptizatus subditus Ecclesiæ.

Toletan. 4.

84 Dices, Nemo per iniuriam in alium ius acquirit: atqui tales per iniuriam baptizati sunt: ergo Ecclesia non acquirit in eos ius.

Potest quis per accidens per iniuriam in alterum ius acquirere.

Resp. Tunc maiorem non esse veram, quando quis per iniuriam transfertur in talem statum qui intrinsecè dicit subiectionem ad alterum. Omnis autem baptizatus necessariò ratione characteris fit membrum Ecclesiæ, & consequenter

toti corpori eiusque prælatis subijcitur. Sic qui dolo inducit aliquam, vt sibi nubat, facit ei iniuriam, nihilominus acquirit in eam ius maritale.

85 Not. Aliquos putare, dominum, vt hoc licitè faciat, teneri primùm separare filios à parētibus. quia putant dominum non posse aliàs proles illas pro libitu educare, & patentem impedire ne earū educationi se immisceat. Et probatur, quia seruus habet idem ius ad educandam prolem, atque ad vtendum matrimonio: sed dominus nō potest eum impedire ab vsu matrimonij, nisi eū vendendo, aut mittendo in remotas partes: ergo similiter non potest eum alia ratione impedire ab educatione prolium.

86 *Dominus habet absolutum ius in prolem sui mancipij vt sua voluntate eam educet.* Sed contrarium verius est, modò dominus possit commodè aliter impedire ne seruus filium suum alijs ritibus aut erroribus imbuat. quod quātum potest tenetur impedire. Ratio est, quia vt dixi, dominus habet absolutum ius in prolem ad omnem ipsius educationem aliàs per se licitam. Contrà seruus non habet ius in suam prolem nisi dependens à volūtate domini, quo hic ipsū omnino pro arbitrio potest priuare, quacūq; ratione voluerit. Secùs autem est de vsu matrimonij, quia seruus coniugatus habet ad huoc ius independens à voluntate domini, qui non potest eum ab eiusmodi vsu vllo modo directè impedire, sed tantùm indirectè præcipiendo ei aliqua incōpatibilia, idq; solùm quando necessitas aliqua id exigit, vt pluribus dicemus suo loco.

87 *Suarez. Vasquez.* Not. demum disputare hîc DD. Vtrùm dominus teneatur eiusmodi sua mancipia curare baptizari? quod fusè disputant *Suarez hic disp. 25. sect. 6. & Vasquez disp. 155. c. 7.*

Dominus per se tenetur sua mancipia procurare baptizanda. Sed Respond. breuiter, Per se loquendo dominos teneri eiusmodi sua mancipia siue domi suæ nata, siue iusto bello in infantiā capta baptizare, & christianè educare. Probatur primò, quia parentes christiani ad hoc tenētur suis prolibus; dominus autem succedit in ius & curam parentum. Confirmatur ex *Apostolo 1. ad Timot. 5.* vbi dicit: *Si quis autem suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & infideli deterior est.* *1. Timot. 5.* Certè negari non potest, quin tales infantes sint ex familia sui domini. Probatur secundò, quia cū tales pueri sint in necessitate, dominus obligatur ex caritate, ijs quantū cōmodè potest succurrere.

88 *Per accidens tamen sæpe excusatur.* Dixi *per se teneri*. Nam ratione circumstantiarū posset aliquando excusari: vt quando non potest id facere sine grauibus difficultatibus & incommodis. Cùm enim illi pueri non sint in extrema necessitate; non tenetur dominus ijs cum tantis difficultatibus succurrere. Etsi enim respectu eorum succedat in ius paternum, non tamen cum pari obligatione, sed longè inferiore, vt per se patet. Hinc facilè ab hac obligatione excusārur milites, qui contra infideles pugnantes capiunt eorū infantes, & permittunt eos à parentibus redimi. quia esset ijs ferè moraliter impossibile eos alere, cùm sæpe vix seipsos possint alere.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm pueri in maternis vteris sint baptizandi?

89 ART. 11. docet primò, Puerum non posse baptizari in matris vtero. quia nō potest aqua perfundi: nec sufficere matrem baptizari. quia proles in ordine ad baptismum est persona omnino distincta à matre, cùm proles sit peccato originali infecta, & mater sæpè sancta.

Docet secundò, Quādo est periculum ne proles moriatur antequam perfectè nascatur, si aliquam partem corporis, etiam digitum exerat ex vtero, posse in ea parte baptizari. Vide dicta q. 66. a. 7. d. 2.

90 *Puer validè baptizatur in vtero matris, quoties potest aqua perfundi. Victoria. Candelab. aureum.* Nota primò, Quacumque ratione possit proles adhuc in vtero existens sufficienter aqua perfundi, posse in necessitate baptizari, etsi nullam corporis partem exerat: vt docet *Victoria de baptismo n. 32. & Candel. aureum n. 57.* quia hic possunt reperiri omnia essentialia ad baptismum requisita. Quia vt possit per baptismum renasci, sufficit ea præcedat natiuitas, qua quis de nouo homine fit homo, modò possit lauari, vt patet in ijs qui tantùm manum exerunt, aut exsecantur ex vtero matris mortuæ.

91 Not. secundò, pro responsione ad primum, Etsi Christi merita non possint applicari infantibus adhuc omnino conclusis vtero materno, ita vt lauari nequeant; qui tamen contrahunt peccatum originale: inde tamen non sequi, vim meritorum Christi ex se esse minùs efficacem aut vniuersalem, quàm sit vis peccati Adami. Nam sicut hoc mortificat omnes & solos naturali via natos ex Adamo: ita merita Christi solos & omnes viuificant qui spiritualiter regenerantur ex Christo; quod fit per baptismum. Per accidens autem est, quòd quidam nequeant baptizari. sicut per accidens est, quòd quidam nequeant infici peccato originali, quia embryo ante animationem corrumpitur. *Quùs merita Christi visificent?*

92 *Iustè condemnata ad mortē, potest aperiri si infans non aliter possit baptizari.* Nota tertiò, Etiamsi nullo modo liceat matrem innocentem etiam ex se ad id paratam occidere, vt proles exsecta possit baptizari, etiamsi aliàs vtraq; necessariò ante partum deberet mori; vt dixi suprà q. 66. a. 7. in dubio 1. n. 75. si tamen aliqua esset merita mortem, & ad eam iam condemnata, esset que periculum ne ex aliquo morbo ante partum vnà cum prole moretetur, posset seruato iuris ordine priùs secari, si esset spes fore vt proles hoc modo posset baptizari. Ita P. *Suarez hic.* Ratio est. quia in hoc facto nihil fit contra vllum ius. *Suarez.*

ARTI-

ARTICVLVS XII.

Vtrum furiosi & amentes debeant baptizari?

93 ARticulo 12. docet amentes qui nunquam vsi sunt ratione, baptizandos esse sicut infantes. Eos verò qui aliquando ratione vsi, non esse baptizandos, si id sani nulla ratione petierint: quòd si aliquãdo petierint saltem implicitè, vt quia cupiuerunt imbui christiana doctrina, esse baptizandos, nisi speraretur eos ante mortem rationis vsum recepturos. Tunc enim esset expectandum, donec iterum ratione vtentes baptismum liberè susciperent. Nam hoc baptismi dignitatem decet, vt liberè & cum aliqua pietate, quantum fieri potest, ab ijs recipiatur. Vide dicta q. 64. a. 8. d. 5.

94 Nota difficultatem esse, Vtrum adultus à natiuitate surdus & mutus possit baptizari? & ratio dubij est, quia talis vix videtur ita posse instrui in rebus fidei, vt acquirat tantam earum cognitionem, quanta requiritur vt liberè baptismum expetat, & ad eius effectum percipiendum sufficienter se disponat. Sed satis probabiliter aliqui respondent, talem, quantùm fieri potest, nutibus de Deo rebusque fidei, dolore peccatorum, & baptismo esse instruendum, & inuocato Deo vt interiùs eum illuminet esse baptizandum. Quia non est credibile Deum tales velle relinquere sine remedio salutis. Maior videtur difficultas si idem à natiuitate simul fuisset cæcus. quia talis nulla ratione posset instrui. Sed credo talem eodem loco habendum quo amentem: quia vix videtur posse habere sufficiẽtem rerum, præsertim moralium, cognitionem ad peccandum, vel circa illas aliquem actum verè liberum eliciendum.

Surdus & mutus baptizari potest.

QVÆSTIO LXIX.

DE EFFECTIBVS BAPTISMI.

ARTICVLVS I.

Vtrum per baptismum tollantur omnia peccata?

1 ARTICVLO 1. docet per baptismum penitus tolli omnia peccata priùs commissa, quando nimirum cum legitima dispositione suscipitur. Est de fide.

Not. Hæreticos nostri temporis (vt ex eorum scriptis fusè docet *Cardinalis Bellarminus libr. 1. de baptism. c. 13.*) imitatos quendam Proclum Origenistam, docere peccata per baptismum non tolli, sed tantùm tegi, & desinere imputari. Probant primò, quia remanet in nobis concupiscentia, siue fomes peccati, qui ab *Apostolo ad Rom. 7. v. 8. & sequentibus* dicitur peccatum. Secundò, quia *psal. 31. v. 1. & 2.* dicitur *beatus, cuius tecta sunt peccata, & cui Dominus ea non imputat.*

Hæretici nostri. Bellarm. Proclus Origenista.

Rom. 7. Psal. 31.

2 Sed hæc apertè pugnant primò cum Scripturis, quæ dicunt per baptismum tolli peccata nostra, nos lauari, & fieri mundos, ac sine macula. hinc *Ioan. 1.* Christus dicitur agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et ipse Christus *Ioan. 13.* ait discipulis suis: *Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus.* Similiter Deus *Ezech. 36.* promittens baptismum ait: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* hinc *Apostolus ad Ephesios 1.* ait nos electos in Christo, *vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius.* quomodo autem hoc fiat, docet c. 5. v. 26. vbi ait: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ; vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed vt sancta sit & immaculata.* Vbi Apostolus expressè docet quales nos, qui Ecclesiam constituimus, reddat lauacrum regenerationis, siue baptismus. quæ quis sanæ mentis dicat conuenire in hominem plenũ fœdissimis peccatis? quæ si quacunque ratione possis tegere, potiùs efficies sepulchrum dealbatum plenum sanie, immunditijs, & fœtore, quàm vas mundum & immaculatum.

Peccata verè tolluntur per baptismum. Ioan. 1. Ioan. 13. Ezech. 36.

Ephes. 1.

3 Secundò, repugnat sensui totius Ecclesiæ, quæ in Symbolo dicit: *Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum.* Cuius sensum nobis clariùs exposuit *Trident. sess. 5. in decreto de peccato originali,* vbi dicit anathema ijs qui asserunt per baptismũ peccata tantùm radi, aut non imputari, aut non penitus tolli.

4 Tertiò repugnat apertè rationi. Nam vt fatentur etiam hæretici, certum eſt fideles ritè baptizatos eſſe iuſtos, ſanctos, gratos Deo, & dignos cælo. quæ nullo modo poſſunt conuenire homini pleno peccatis. quia iuſtus eſſe nequit, qui plenus eſt iniuſtitia; nec Deo gratus, qui peccatis eſt inquinatiſſimus, quæ Deus neceſſariò odit: nec poteſt eſſe dignus cælo, quem peccata conſtituunt dignum inferno. Fundamentum autem eorum nullius eſt momenti. Nam *Apoſtolus ad Rom.* 7. vocat concupiſcentiam peccatum metonymicè, quia eſt cauſa peccati. Sic 2. *ad Corinth.* 5. *v. vlt.* ait Christum pro nobis factum peccatum, id eſt, hoſtiam pro peccato. Dauid autem *Pſalm.* 31. dicit peccata tegi, & non imputari, quia varijs figuris poëticè eorum remiſſionem explicat. Nam ſi hæc propriè accipias, apertè implicat aliquid tegi coram Deo, qui non poteſt aliquid, quod à parte rei eſt, non videre. Dicuntur itaque tegi & non imputari: quia planè auferuntur, vt amplius videri aut imputari nequeant.

Rom. 7. *2. Cor.* 5. *Pſal.* 31.

ARTICVLVS II.

Vtrùm per baptiſmum liberetur homo ab omni reatu peccati?

5 ARticulo 2. docet per baptiſmum vnà cum peccatis remitti nobis omnes pœnas ijs debitas. Patet ex *Florent. in decreto de Armenijs*, vbi ait; *Huius Sacramenti effectus eſt remiſſio omnis culpæ originalis & actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipſa culpa debetur; propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis iniungenda eſt ſatisfactio*, &c. Vide dicta q. 68. a. 5.

Florentin.

ARTICVLVS III.

Vtrùm per baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ?

6 ARt. 3. docet pœnalitates, ſiue varias difficultates quæ ſecutæ ſunt peccatum originale, qualia ſunt morbi, mors, concupiſcentia ſiue fomes peccati, & ſimilia naturæ mala, non omnia ſtatim per baptiſmum deleri in hac vita; ſed quędam ad virtutis exercitationem, & materiam patientiæ nobis relinqui: in futura tamen vita omnia à Sanctis penitus eſſe auferenda. Res quotidiana experientia ſatis patet. Cur autem Chriſtus noluerit hæc omnia auferre, vide congruentias in textu.

7 Not. nos duplicia mala per peccatum incurriſſe, quædam directè & per ſe, tanquam pœnas peccato debitas, qualis eſt æterna damnatio. Alia indirectè, quatenus per peccatũ perdidimus iuſtitiam originalem, per quam priùs ab illis ſupra naturæ noſtræ conditionem eramus liberi: qualia ſunt morbi, mors, fomes peccati, ſiue rebellio carnis contra ſpiritum, &c. quæ non infliguntur nobis à Deo per modum pœnæ, ſed oriuntur ex naturali noſtra conſtitutione: & eodem modo eſſent ſine omni peccato in homine, qui conditus eſſet in ſtatu purę naturæ. Quare in nobis propriè non habent rationem pœnæ, quæ directè infligitur ob peccatum: ideoque à Theologis dicuntur pœnalitates. Itaque per baptiſmum remittitur nobis integrè peccatum, & omnis pœna, quæ ipſum directè conſequitur: non tamen id omne conceditur quod habuiſſemus, ſi Adam non peccaſſet, ſed hoc in futura vita cum magno fœnore ampliandum reſeruatur.

Duplicem pœnam per peccatum incurrimus.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm per baptiſmum conferantur homini gratia & virtutes?

8 ARt. 4. docet nobis per baptiſmum infundi gratiam & virtutes. Patet, quia per baptiſmum iuſtificamur: & vt patet ex *Triden. ſeſſ. 6. c. 7.* nunquam iuſtificatio fit ſine infuſione gratiæ, & virtutum ſaltem Theologicarũ, ſcilicet fidei, ſpei, & caritatis. Vide dicta qu. 62. a. 1. vbi fusè oſtendi Sacramenta conferre gratiam ex opere operato: gratia autem aut nõ diſtinguitur realiter à virtutibus, præſertim à caritate; aut nunquam ſine ijs infunditur. Sed hæc diſp. pertinet ad primam ſecundæ.

Triden.

ARTICVLVS V.

Vtrùm conuenienter tribuantur baptismo quidam actus virtutum?

9 ARt.5. docet nos per baptismum primò incorporari Christo: quia sumus membra corporis ipsius, quod est Ecclesia, idque corporaliter siue visibiliter per externam Sacramenti susceptionem. Secundò, nos per eum illuminari, ratione scilicet fidei, quæ nobis infunditur io baptismo. Tertiò, nos per eundem fœcundari, quatenos infunduntur nobis habitus virtutum, quibus boni operis fructus producimus.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm pueri in baptismo consequantur gratiam & virtutes?

10 ARt.6. docet etiam infantibus in baptismo infundi gratiam & virtutes, quia fiuot membra Christi. quòd fit per infusionem gratiæ.

D. Thomas. Not. D. Thomam hanc quæstionem separatim disputare: quia ante eius tempora, vt patet ex *cap. Maiores de baptismo* §.1.*in fine.* & *Clement. de summa Trinitate sub finem*, quidam asserebaot paruulis quidem remitti per baptismum peccatum originale: oegabant tamē ijs infundi gratiam. quam

Innocent. 3. Clemens 5. quæstionem *Innoc.3.in cap. Maiores*, indecisam reliquit: Clemens verò V. definit probabilius esse ijs gratiam infundi. Sed iam res videtur absolutè

Florentin. definita, primò, per *Concil. Florentinum in decreto de Armenis*: vbi generatim dicitur Sacramenta nostra producere gratiam ex opere operato. Secundò, clariùs in *Trident.* quod *sess.5.* §.4. docet infantibus necessarium esse baptismum ad remissionē peccati originalis. & deinde §.5. ait: *Si quis per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismo confertur, reatum originalis peccati remitti negat*, &c. *anathema sit.* Apertè doceos eam gratiam etiam paruulis infundi. Vnde sess.6. cap.7. generatim definit iustificationem non fieri sine infusione gratiæ. *Vnde*, ait, *in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum cui inseritur per fidem, spem, & caritatem.* Atqui certum est paruulos per baptismum iustificari: ergo etiam illa accipiunt. Quare noo credo quemquam iam posse de his dubitare. Trident.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cælestis?

11 ARticulo 7. docet baptismum ritè eum suscipientibus aperire statim cælum, quatenus per remissionem omnis culpæ & pœnæ ijs debitæ amouet omnia quæ possunt impedire ab eius ingressu: ita vt si baptizatus moriatur ante quam nouum peccatum committat, statim ingrediatur cælum: vt docet *Florentinum in literis vnionis*, agens de effectu baptismi. Florentin.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm baptismus habeat in omnibus æqualem effectum?

12 ARt. 8. docet baptismum æqualiter dispositis ordinarium suum effectum, scilicet gratiam habitualem, semper æqualem conferre: meliùs verò dispositis conferre maiorem. Vide dicta quæstione 62. articulo primo, dubio 3. Extraordinarios verò effectus (qualis est miraculosa sanitas & similia) pro sola Dei voluntate, diuersos diuersis conferre; aut etiam oon cooferre. quia hi effectus non sunt promissi eum suscipientibus, atque ita non conferuntur propriè virtute baptismi, sed extraordinaria Dei liberalitate.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm fictio impediat effectum Sacramenti?

13 ART. 9. docet fictionem, sine voluntatem adhuc actu vel interpretatiuè inhærentem peccato mortali, vt fit quando quis non dolet se peccasse, impedire effectum Sacramenti. Vide dicta q. 62. a. 1. d. 2. & 5.

ARTICVLVS X.

Vtrùm fictione recedente baptismus suum effectum consequatur?

14 ART. 10. docet baptismum recedente fictione suum effectum consequi. Vide dicta quæstione 62. artic. 1. d. 5. & 6. vbi hæc fusè explicui, sicut etiam responsionem ad secundum, quę habet aliquam difficultatem.

QVÆSTIO LXX.

DE CIRCVMCISIONE QVÆ PRÆCESSIT BAPTISMVM.

ARTICVLVS I.

Vtrùm circumcisio fuerit præparatoria figura baptismi?

1 PRIMO articulo docet circumcisionem fuisse figuram præparatoriam baptismi, quatenus significabat instituendum, & paulatim præparabat homines ad eius susceptionẽ. Probat hoc autem ex *cap. 2. ad Coloss.* vbi baptismus quia figuratus fuit per circumcisionem, eique successit, ab Apostolo dicitur circumcisio Christi non manu facta. Vnde *D. Augustinus libr. 6. contra Iulianum cap. 3. Sacramentum*, inquit, *circumcisionis in figura præcessisse baptismatis, quis vel mediocriter sacris literis eruditus ignoret? cùm apertissimè de Christo dicat Apostolus; Qui est caput omnis principatus, in quo & circumcisi estis circumcisione non manu facta in exspoliatione carnis, sed in circumcisione Christi consepulti ei in baptismo.*

Coloss. 2.

D. Aug.

Erat autem figura baptismi. Primò, quia vtrumque est quædam externa fidei protestatio, qua homines primùm aggregantur populo, siue Ecclesiæ Dei. Secundò, quia vtrumque imprimit signum saltem in hac vita indelebile, quo populus Dei ab alijs distinguitur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm circumcisio fuerit conuenienter instituta?

2 ART. 2. non agit propriè de conuenientia rituum circumcisionis (de hac enim agit art. 3.) sed tantùm disputat, quo tempore, & quibus personis debuerit illa præscribi; docetque conuenienter fuisse particulatim præscriptam Abrahæ eiusque posteris. Primò, quia ipsi primò fuit particulatim in præmium fidei & pietatis erga Deum facta promissio, quòd Christus ex eius semine nasceretur. Secundò, quia primus ex præcepto diuino, relicta cognatione sua, se ab alijs segre-

segregauit, vt esset principium particularis populi ex quo Messias nasceretur. Circumcisio autem fuit instituta tum ad protestationem fidei in venturum Messiam: tum vt populus Dei peculiaris ab alijs distingueretur: vt patet *Genes.* 17.

Gen. 17.

3 Not. Quosdam fusè hîc disputare, quinam ex domesticis vel posteris Abrahæ fuerint obligati præcepto circumcisionis. Sed hæc res spectat potiùs ad interpretem Scripturæ. Quare breuiter cum P. *Vasquez. hic disp.* 162. (vbi hæc fusè tractat) respondeo, Probabilius esse primò, Abraham suisse obligatum circumcidere seipsum, & liberos, ac seruos masculos, qui essent vera mancipia. Secundò, idem dicendum de Isaac & Iacob, omnibusque huius posteris. Probatur, quia *Gen.* 17. *v.* 10. ait Deus Abrahæ: *Hoc est pactum meum, quod obseruabitur inter me & vos, & semen tuum post te. Circumcidetur ex vobis omne masculinum.* Et infrà v. 23. dicitur: *Tulit autem Abraham filium suum, & omnes vernaculos domus suæ, vniuersosq́, quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suæ, & circumcidit carnem præputij eorum statim in ipsa die sicut præceperat ei Deus.* Ex quibus clarè patet, Abrahamum, eiusque semen fuisse obligatos circumcidere seipsos atque omnia sua mancipia mascula.

Vasquez. Quinam ex domesticis aut posteris Abraham tenebantur circumcidi?

Gen. 17.

4 Tertiò, idem dicendum de proselytis qui volebant fieri Iudæi. Nam vt patet *Exodi* 12. *v.* 48. & *Num.* 9. *v.* 14. idem hac in re fuit præceptum Iudæis & proselytis. Erat enim in ijs eadem ratio. quia hi eodem modo obligabantur lege, sicut nati Iudæi.

Exod. 12. *Num.* 9.

Quartò, probabilius est eos non fuisse obligatos circumcidere inuitos alienigenas qui non erant eorum mancipia, sed tantùm mercenarij, quia hoc nullibi præcipitur. Et ratio est, quia non poterant hos inuitos ad hoc cogere, nec hi propriè erant de eorum familia.

5 Quintò, postquam Ismael & Esau desierunt esse sub potestate parentum, non fuerunt ampliùs obligati hoc præcepto, quòd solùm dirigebatur ad Abraham, & semen eius, cui fuit facta promissio, vt patet *Genes.* 17. Ismael autem & Esau non computabantur ex hoc semine, vt patet *Gen.* 21. *v.* 12. & *ad Rom.* 9. *v.* 7. & 8.

Gen. 17. *Gen.* 21. *Rom.* 9.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ritus circumcisionis fuerit conueniens?

6 ARticulo 3. docet ritum circumcisionis fuisse conuenientem. Patet, quia cùm fuerit à Deo institutus, non potuit non conuenienter institui.

Deinde in textu, præsertim in solutionibus argumentorum, adfert varias congruentias, quibus ostendit illum ritum fuisse conuenientem. Quæ pluribus explicare spectat magis ad interpretem Scripturæ.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm circumcisio conferat gratiam iustificantem?

7 ARticulo 4. docet in circumcisione fuisse collatam gratiam iustificantem, non ex virtute ipsius, sed ex virtute fidei passionis Christi, quam suscipiens protestabatur. Vide dicta quæstione 62. articul. 6. vbi hæc sufficienter explicuimus.

Responsio ad secundum habet aliquam difficultatem, sed eam satis explicuimus q. 61. a. 3.

QVÆSTIO LXXI.

DE

CAEREMONIIS

BAPTISMI.

1 IN ijs quæ D. Thomas in hac quæstione tractat præcipua difficultas est cum hæreticis, qui omnes ritus ab Ecclesia baptismo adhiberi solitos abijciunt, ac rident vt vanos & superstitiosos, idque ideo solùm, quia, vt aiunt, nullibi in Scriptura præscripti sunt. Qua in re non modò cum tota antiquitate, sed etiam secum ipsi pugnant. Nam *Caluinus lib. de formula Sacramentorum administrandorum*, quinque ritus in baptismo obseruari iubet. Primò, vt præsente concione, siue frequenti populo puer baptizetur. Secundò, vt adferentes infantem spondeant se eum instructuros. Tertiò, vt

D. Thomas. Hæretici nostri.

Hæretici cū tota antiquitate ac secum ipsi pugnant. *Caluinus.*

vt nomen puero imponatur. Quartò, vt forma baptismi pronuntietur lingua vernacula. Quintò, vt recitentur Symbolum, & oratio Dominica, & quædam aliæ preces. Item Lutherani volunt baptizandum per se vel adserentes renuntiare diabolo, & quasdam alias cæremonias habent. Istorũ autem nihil possunt ex sacra Scriptura, aut Apostolorum exemplo probare. Atque ita ex sua sententia sunt vani & superstitiosi.

Lutherani.

2 Eorum autem fundamentum nullius omnino momenti est, nisi velimus Dauidem condemnare, qui plurimos cantores instituit, qui instrumentis musicis Dei laudes psalmis à se compositis decantarent. quod nullibi in lege erat præceptum. Illud igitur iam pridem euertit *D. August. epistola* 118. in qua Ianuario quærenti qua ratione diuersi Ecclesiæ ritus essent obseruandi, his verbis respondit. *Ad hæc itaque respondeo, vt quid horum sit faciendum, si diuina Scripturæ præscribit auctoritas, non sit dubitandum, quin ita facere debeamus vt legimus; vt iam non quomodo faciendum, sed quomodo intelligendum Sacramentum sit, disputemus. Similiter etiam si quid horum tota per orbem frequentet Ecclesia.* (scilicet non est dubitandum, quin ita faciendum sit.) *Nam hoc quin ita faciendum sit disputare, insolentissima insania est.* Itaque teste D. Augustino hîc habemus, ritus quos tota obseruat Ecclesia, similiter sine vlla dubitatione obseruandos esse atque eos quos diuina Scriptura præscribit. Secundò, hæreticos nostros insolentissimæ esse insaniæ, qui contra vniuersalis Ecclesiæ consuetudines disputant. Scio ipsos responsuros Augustinum fuisse hominem, & errare potuisse, ideòque diuinam Scripturam ei præferendam. Sed hæc nihil faciunt ad rem. Nec enim hîc disputatur, Vtrùm magis debeamus credere Scripturæ, quàm D. Aug. hoc enim per se patet: sed Vtrùm quando agitur qua ratione Scripturæ & res fidei sint intelligendæ, magis debeamus crêdere Augustino, quàm aliquot apostatis, fidei catholicæ desertoribus.

D. August.

Disputare contra vniuersalem Ecclesiæ consuetudinem insanum est.

3 Donec igitur clarè probent, aut se non esse homines, nec errare posse, aut sacram Scripturam (in qua *Matthæi* 18. iubemur habere vt Ethnicum & publicanum eum qui Ecclesiam non audierit) contradicere D. Augustino: facilè quiuis sanæ mentis iudicabit me rectè facere, si magis credam D. Augustino, quàm ipsis, meritòque *Concil. Trident. sess.* 7. *can.* 13. *de Sacramentis in genere* dicere anathema ijs, qui ritus ab Ecclesia catholica probatos, & in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos contemnunt; aut credunt à ministris pro libitu omitti, aut immutari posse. Nam qui hoc faciunt, non modò non audiunt Ecclesiam, sed eius generalem cõsuetudinem damnant, & quidem antiquissimam. Nam hi ritus ferè omnes aut ab Apostolis, aut à proximis eorum successoribus instituti sunt: vt fusè probat *Card. Bellarm. lib. de baptismo c.* 24. & *VValdensis de Sacramentis ca.* 45. vbi etiam fusè eos explicant. Sicut etiam ex veteribus *Cyrillus in catechesibus* & *D. Ambrosius in libris de Sacramentis*. Quare sufficiet nobis agendo inferiùs de singulis, ostendere vnius aut alterius sancti Patris auctoritate, iam olim eos ritus fuisse in Ecclesia receptos.

Matth. 18. *D. Aug. Trident. Bellarm. VValdensis. Cyrillus. D. Ambros.*

4 Nos hos ritus in baptismo adhiberi, Primò ad maiorem eius solemnitatem & splendorem, ne aliàs tanquam res vilis à rudibus contemnatur. Secundò, vt animi baptizandorum, præsertim quando hi adulti sunt, vt Sacramentum debitè suscipiant, præparentur. Tertiò, vt per hos ritus significetur astantibus, quid baptismus interiùs operetur. Quare meritò *catechismus Trident. fine Rom. parte* 2. *de baptismo* §. 45. valdè monet parochos, vt hos populo explicent. Quartò, propter aliquos effectus quos in baptizandis operantur, quos adsert *D. Thomas a.* 3.

Cur ritus baptismo adhibeantur. *Catechis. Trident.* *D. Thomas.*

ARTICVLVS I.

Vtrùm catechismus debeat præcedere baptismum?

5 ARticulo primo docet catechismum debere præcedere baptismum, vt animus baptizandi præparetur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm exorcismus debeat præcedere baptismum?

6 ARtic. 2. docet exorcismum aliosque certos ritus (de quibus agemus dubio sequenti) debere præmitti ante baptismum.

DVBIVM.

Quinam ritus, & quas ob causas baptismo adhibendi sint?

7 NOt. olim, cùm extra casum necessitatis, tantùm bis per annum baptismus adultis, idq; magna cum solemnitate conferebatur, varios fuisse eiusdẽ ritus, quorum aliqui adhuc in quotidiano vsu sunt: alij, quia desijt iã ille modus bis tantùm per annum cum illa solemnitate baptizandi, etiam desierunt. Erant autem illi ritus triplicis generis. quidam enim præcedebant baptismum: quidam ipsum comitabantur: quidam sequebantur.

Olim tantùm bis per annum conferebatur baptismus.

8 Primùm igitur qui volebant baptizari, dabant Ecclesiæ sua nomina. hinc *D. Aug. l.* 9. *confess. c.* 6. agens de se catechumeno ait, *Inde vbi tẽpus aduenit, quo me nomen dare oportebat*, &c. Vnde vocabantur Competentes, quia cum alijs petebant baptismum: aut etiam Electi, quia ex alijs eligebantur.

Baptizandi dabant Ecclesiæ nomina. D. Aug.

Secunda

9 Scrutinium quid ſit. D. Leo.

Secunda cæremonia erat ſcrutinium, quo explorabantur animi petentium baptiſmum, quod variis modis & cum variis cæremoniis fiebat. Hinc D. *Leo epiſtola 4. c. 6. in fine* ait: *In baptizandis electis, qui ſecundũ euangelicam regulam & exorciſmis ſcrutandi, & ieiuniis ſanctificandi, & frequentibus ſunt prædicationibus imbuendi*, &c. Fiebãt autem ſeptem ſcrutinia, quorum tertium, quod fiebat feria 4. ante Dominicam paſſionis, erat præcipuum.

Abrenuntiatio ſatanæ. Clemens Roman.

Tertia erat abrenuntiatio ſathanæ, quæ tempore ſcrutinij ſæpe fiebat; cuius formã tradit *Clemens Romanus l. 7. conſtit. c. 42.* hoc modo, *Renuntio ſathanæ & operibus eius, & pompis eius, & cultui eius, & angelis eius, & inuentis eius, & omnib. quæ ſub eo ſunt.*

Fidei confeſſio. D. Aug.

Quarta erat fidei profeſſio, ſiue publica Symboli recitatio, quam narrato facto Victorini deſcribit nobis D. *Aug. l. 8. confeſſ. c. 2.*

10 Signata frons. D. Aug.

Quinta erat ſignum crucis fronti & pectori catechumeni impreſſum. De quo D. *Aug. lib. de catechizandis rudibus c. 20.* vbi ait: *Crucis ſigno in fronte hodie, tanquam in poſte ſignandus es.*

Exorciſmus. Cæleſtin. D. Aug.

Sexta eſt exorciſmus, de quo *Cæleſtinus Papa in epiſt. ad Epiſcopos Galliæ c. 12. Cùm ſiue paruuli, ſiue iuuenes ad regenerationis veniunt Sacramentum, non priùs fontem rite adeunt, quàm exorciſmis & exſufflationibus clericorum ſpiritus immundus ab iis abigatur.* Et D. *Aug. l. 1. de peccatorum meritis & remiſſione c. 34.* agens de paruulo baptizando, vt probet eum habere peccatum originale; *Quid*, inquit, *in eo agit exorciſmus meus, ſi in familia diaboli non tenetur?*

11 Exſufflatio. Cæleſtin. D. Aug.

Septima eſt exſufflatio annexa ipſi exorciſmo: vt patet ex *Cæleſtino ſuprà, & D. Auguſtino lib. 6 contra Iulianum c. 5.* vbi docens Eccleſiam totam credere paruulos infectos eſſe peccato originali, *Quæ*, inquit, *filios fidelium nec exorcizaret, nec exſufflaret, ſi non eos de poteſtate tenebrarum, & à principe mortis erueret.* Et infrà, *Id tu commemorare timuiſti, tanquam ipſe ab orbe toto exſufflandus eſſes, ſi huic exſufflationi, qua princeps mundi à paruulis eiicitur foras, contradicere voluiſſes.*

Caluinus.

Ex quibus patet, quæ fides totius Eccleſiæ fuerit tempore D. Auguſtini; & quàm fuiſſet Caluinus ab omnibus Chriſtianis exſufflandus, ſi eo tempore hunc Eccleſiæ vſum oppugnaſſet.

12 Guſtatio ſalis. Origenes. Conc. Carthag. 3.

Octaua eſt guſtatio ſalis, quod catechumenis guſtandum datur, vt patet ex *Origen. hom. 6. ſuper Ezechielem & Concil. Carthag. 3. can. 5.* per quod ſignificabatur cæleſtis prudentia & ſapientia. quã catechumeni iam tum debebant guſtare ac perdiſcere.

Aures & nares ſaliua tinctæ. D. Ambroſ.

Nona eſt, quòd eorum aures & nares ſaliua tinguntur, & dicatur iis Epheta, id eſt, adaperire; hanc nobis explicat D. *Ambroſius l. 1. de Sacramentis c. 1.* eamque ex imitatione Chriſti fieri docet his verbis, *Ergo quid egimus in Sabbatho? Nempe apertionem. Quæ myſteria celebrata ſunt apertionis, quãdo aures tibi tetigit Sacerdos & nares? quod ſignificat in Euangelio Dominus noſter Ieſus Chriſtus: cùm ei oblatus eſſet ſurdus & mutus, tetigit aures eius, & os eius: aures, quia ſurdus erat: os, quia mutus. Et ait Epheta, quod hebraicum verbum eſt, & latinè ſignificat Adaperire. Ideo ergo tibi Sacerdos aures tetigit, vt aperirentur aures tuæ ad ſermonem & ad eloquium Sacerdotis. Sed dices mihi, Quare nares?* & poſt pauca reſpõdet: *vt bonum odorem accipias pietatis æternæ*, &c.

13 Benedictio ſacerdotalis. D. Aug.

Decima eſt impoſitio manuum cum benedictione ſacerdotali, de qua D. *Aug. l. 2. de peccat. meritis cap. 26.* ait: *Non vnius modi eſt ſanctificatio. Nam & catechumenos ſecundùm quendam modum ſuum per ſignum Chriſti, & orationem manus impoſitionis* (id eſt, quæ ſuper eos fit cum manus impoſitione) *puto ſanctificari.*

Vnctio. D. Chryſ.

Vndecima eſt vnctio, qua catechumenus oleo benedicto vngitur in ſcapulis & pectore. De qua D. *Chryſ. hom. 6. in c. 2. epiſtolæ ad Coloſſ. Inungitur*, inquit, *baptizandus more athletarum, qui ſtadium ſunt ingreſſuri.*

Abſtinentia. Carthag. 4.

Duodecima eſt abſtinentia vini & carnium, qua præparabantur baptizandorum animi, vt magis piè Sacramentum acciperent. De qua *Concil. Carthaginenſe 4. can. 85. Baptizandi*, inquit, *nomen ſuum dent, & diu ſub abſtinentia vini & carniũ, ac manus impoſitione, crebra examinatione baptiſmum percipiant.*

14 Duplex catecheſis. Matt. vlt.

Ex his patet duplicem catechumenorum catecheſim eſſe in vſu in Eccleſia. Prior eſt merè doctrinalis, qua adulti antequam baptizẽtur, in doctrina fidei & morum inſtruuntur, vt ſciant quam fidẽ, & obligationem per baptiſmum ſuſcipiant. Quare hæc iure naturæ & diuino prærequiritur, vt patet *Matth. vlt. v. 19.* vbi Apoſtoli iubentur capaces doctrinæ priùs docere quàm baptizare.

D. Aug.

Secunda eſt cæremonialis, qua ſecundùm dicta, variis modis tum dictis, tum factis animi catechumenorum explorantur & præparãtur, quæ etiam quantum fieri poteſt, in paruulis adhibetur: pro quibus etiam patrini reſpondent. 1. Vt hi intelligant quid paruulum poſtea docere, & qua ratione eum inſtruere debeant. 2. vt præſentes intelligant, quid etiam in paruulis baptiſmus operetur, & quam obligationem iam ſuſcipiant perpetuò fidem catholicam doctrina & moribus profitendi. Quam quæſtionem tangit ſæpe *D. Auguſtinus: vt in epiſt. 23. ad Bonifacium. & l. 4. de baptiſ. c. 24. & l. 1. de peccatorũ meritis c. 19. in fine.*

15 Baptiſmus dandus in loco ad hoc conſecrato.

Secundo, ex iis autẽ cæremoniis quæ comitantur baptiſmum prima eſt, quòd extra caſum neceſſitatis debeat celebrari in locis ad hoc conſecratis, quæ olim ab ipſo templo diſtincta erant, & baptiſteria vocabantur. Iam autem eſt in ſingulis templis parochialibus certus locus ad hoc miniſterium deſignatus, de quo vide canonem 59. Trullanum, & Clement. vnicam de baptiſmo: vbi prohibetur ne quis extra caſum neceſſitatis alibi quàm in eccleſiis, in quibus ſunt ad hoc fontes ſpecialiter deputati, aliquem baptizet, niſi fortè Regum aut Principum filios. Per Principes autem, vt benè notat gloſſa, intelliguntur ſolùm ij, qui ſunt ſupremi Principes, nec alterius vaſalli.

16 Baptiſmus debet conferri aqua ad hoc conſecrata. D. Dionyſ.

Secunda eſt, quòd baptiſmus debeat fieri aqua ad hoc pridie Paſchæ aut Pẽtecoſtes per infuſionem chriſmatis, aliaſq; cæremonias ſpecialiter conſecrata. Cuius cõſecrationis meminit *D. Dionyſ. c. 2. Eccl. Hierarchiæ p. 2.* vbi dicit eam trina vnguenti perfuſione crucis ſpecie perfici.

Patrini adhibendi.

Tertia eſt, quòd patrini ſint adhibendi. de qua vide dicta q. 67. a. 7.

In eo nomẽ imponitur. Luc. 1.

Quarta eſt, quòd in baptiſmo ſoleat nomen infanti imponi, ſicut olim imponebatur in circumciſione. vt patet Luc. 1. v. 59.

Quinta

Olim fiebat trina mersione.

Quinta, quòd olim solebat fieri baptismus trina mersione. de qua vide dicta q. 66. a. 8.

Sexta est, quòd olim adulti solùm baptizabantur in profesto paschatis vel pentecostes. vide dicta q. 68. a. 5.

17 Osculum pacis. D. Cyprian.

Tertiò, ex ijs cæremonijs quæ sequuntur baptismum, Prima fuit olim osculum pacis, quo fideles vt fratrem osculabantur recens baptizatum, cuios meminit *Cyprian. l. 3. epist. 8. ad Fidum.*

Vnctio chrismatis. D. Hieron.

Secunda, vnctio chrismatis facta in vertice baptizati. hinc *D. Hieronym. dialogo contra Luciferianos*, docet non licere presbyteris sine chrismate baptizare. Et *Concilium Arausicanum c. 1. Nullus*,

Arausican.

inquit, *ministrorum, qui baptizandi recipit officium, sine chrismate vsquam debet progredi, quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari.*

Notandum, hanc vnctionem extra casum necessitatis debere fieri chrismate eodem anno cõsecrato. vt habetur *cap. Si quis de alio. de consecratione, distinct. 4.*

18 Vestis candida.

Tertia, olim erat vestis candida; qua in signum innocentiæ solebat indui recens baptizatus, eáque ferre vsque ad Dominicam in albis. De qua *D. Ambrosius l. de ijs qui initiantur cap. 7. Accepisti*, inquit, *post hæc vestimenta candida, vt esset indicium quòd exueris inuolucrum peccatorum, indueris innocentiæ casta velamina.*

D. Ambros.

Cereus accensus.

Quarta, quòd in signum accepti luminis fidei & gratiæ, baptizato detur cereus accensus.

Gustatio lactis & mellis. D. Hier.

Quinta, quòd olim baptizato solebat dari gustandum lac & mel. hinc *D. Hieronym. dialogo contra Luciferianos*, ait esse consuetudinem per traditionem acceptam, recens baptizatos *lactis & mellis prægustare concordiam, ad infantiæ significationem.* quæ consuetudo etsi adferatur à Luciferiano, tamen ab orthodoxo approbatur. Idem tamen explicans initium capitis 55. Isaiæ docet in occidentalibus Ecclesijs fuisse consuetudinem, vt renatis in Christo vinum & lac tribuatur. pro qua citat illud 1. Petri 2. *Sicut modò geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite.*

Isai. 55.

1. Petr. 2.

Ex quibus satis patet, hæreticos dum hos ritus irrident, non tam nos irridere, quàm omnes sanctos Patres, omnem antiquitatem, vniuersámq; ab initio Ecclesiam condemnare.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ea quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant?

19 Duplex effectus cæremoniarum.

ART. 3. docet supradictas cæremonias, & præcipuè exorcismum, præterquam, quòd significent interiorem effectum baptismi, habere duplicem effectum: quia tollunt duplex impedimentum gratiæ: alterum extrinsecum, quod à dæmone posset prouenire, qui suis tentationibus conatur effectum baptismi impedire: alterum intrinsecum, quod nascitur ex nostra hebetudine ad res diuinas capiendas. Per dictas autem cæremonias & diuinas inspirationes, quas Ecclesia suis precibus nobis impetrat, excitamur vt alacriùs & feruentius diuina suscipiamus mysteria. Habent autem hæc præcipuè locum in adultis. nam paruuli nec tentationis dæmonum, nec talium inspirationum diuinarum sunt capaces, nisi Deus vellet ijs extraordinario miraculo iudicium accelerare, quod fortè nonquam factum est, nec ab Ecclesia intenditur. Nec ideò eios preces circa hos vanæ sunt, quia impetraot à Deo, vt dæmonis vis circa illos cohibeatur, vt nõ possit eos lædere in corpore; aut adultos postea tantum tentare, quantum aliàs posset. Quæ vt meliùs intelligantur, disputandum nobis generatim est, quam vim habeant eiusmodi cæremoniæ Ecclesiæ.

DVBIVM.

Quam vim habeant cæremoniæ baptismi, aliaq; sacramentalia, & qua ratione suos effectus in nobis operentur?

20 Sacramentalia quid sint.

NOta primò, Communiter per sacramentalia intelligi cæremonias aliquas sacras ab Ecclesia institutas, vt Sacramenta magis solemniter celebrentur, vel vt res aliquæ consecrentur, idque vel in vsum Sacramentorum, aut sacrificij, vt sunt sacrum oleum, altaria, sacræ vestes, &c. vel etiam in vsum aliquem alium pium; qualis est aqoa benedicta, imagines cereæ, & similia.

Nota secundò, Nos hîc non quærere, quid hæc possint ratione meriti operantis. nam certum est nos piè eiusmodi rebus vtédo posse eodem modo mereri, sicut per alia opera pia: sed quærimus quid per se eorum vsus conferat supra omne meritum operantis.

21 Non vi sua conferre gratiam.

Nota tertiò, Satis constare inter omnes, talium rerum vsum non posse vi sua immediatè conferre gratiam sanctificantem. quia hoc proprium est Sacramentis nouæ legis: sed præcipua quæstio est de quinque alijs effectibus, quorum Primus est, remissio peccati venialis. Secundus, excitatio gratiæ præuenientis. Tertius, remissio pœnę temporalis. Quartus, compressio dęmonis. Quintus, operatio sanitatis. quos effectus aliqua ratione sacramentalibus tribuendos esse communiter contra hæreticos catholici asserunt. Et patet ex antiquissimo, ab ipsis Apostolorum temporibus, Ecclesiæ vsu, & communi sensu; quæ in eorum confectione hos ijs effectus à Deo precatur, non quidem vt singula omnes, sed vt quædã aliquos ex ijs producant. Qua in re Ecclesiam falli, aut vanitate duci, impium est opinari.

Quinque habent effectus.

22 Caietan.

Tota itaque quæstio est, Qua ratione sacramentalia hos effectus & maximè primum & secundum producant. *Caietanus* enim *infrà q. 83. a. 3.* vult ijs inesse aliquam vim quasi inchoatam, qua Deus postea vt instrumento physico vtitur ad tales effectus producendos, & consequenter ea hos producere ex opere operato, cui alij quidam fauent.

23 CONCLVS. I. Sacramentalia, sicut etiam imagines

Per modum obiecti pietatem excitant.

imagines, aliæque res piæ habent naturalitet ex ſe quandam vim per modum obiecti excitandi fideles, qui eorum inſtitutionem & conſecrationem norunt, ad quandam pietatem ac reuerentiam: vt notat *catechiſmus Trident.p.2.de baptiſ.*§.45.

Catechiſ. Trident.

Et ratio eſt, quia omnes res, quas apprehēdimus vt ſacras, & ideo Deo quadam ratione coniunctas, nos excitant ad cogitationem diuinæ maieſtatis præſentis, nobiſque in ijs repræſentatæ, & conſequenter ad reuerentiam eiuſdem. Sed niſi gratia concurrat, hæc commotio eſt tantùm naturalis: & in ijs, qui minùs reuerenter ſæpè ſimilia tractant, facilè minuitur, ac ſæpe planè extinguitur, quia ab aſſuetis non fit paſſio.

24 *Remittunt peccata mediante pio motu ſuſcipientis.*

Conclvs. II. Nulla ſacramentalia vi ſua, & per ſe ac immediatè ſuo vſu, abſtrahendo à merito eius qui ijs vtitur, habent vim remittēdi peccata venialia: ſed tantùm quatenus aliqua ratione in nobis excitant pium aliquem motum, & ſaltem virtualem peccatorum diſplicentiam. Ita *D.Thom.infrà q.87.a.3.in corpore, & ad 1. Petrus Soto de pœnit.lect.*18. §. *Ex his intellig.* & alij.

D.Thom. Petrus Soto.

Prior pars probatur, quia Eccleſia non habet poteſtatē ſua inſtitutione efficaciter annectendi rebus aliquibus vim remittēdi peccata venialia: Atqui ſacramentalia habent omnem ſuam vim ex inſtitutione Eccleſiæ. Ergo non habent vim ita remittendi peccata venialia. Maior probatur, quia plus eſt poſſe talem vim aliquibus rebus annectere, quā poſſe per ſe immediatè remittere peccata venialia: atqui extra collationem Sacramēti nulli Prælati Eccleſiæ poſſunt immediatè alicui remittere peccata venialia: ergo nec poſſunt eiuſmodi talem vim conferre. Probatur ſecundò, Quia peccata venialia relinquunt in anima quandam maculam, & conſequenter vt conuenienter remittantur, requirunt aliquam interiorem hominis renouationem: ideoque vt dicemus agentes de pœnitentia, nunquam in hac vita remittuntur ſine infuſione gratiæ. Vnde ſequitur, nihil habere vim immediatè remittendi peccata venialia, quod non habet ſimiliter vim conferendi gratiam: atqui nulla ſacramentalia habent hanc vim: Ergo nec illam habent.

25 *Aliter remittitur pœna quàm culpa.*

Ex quo patet longè aliā eſſe rationem remiſſionis peccati venialis, & pœnæ temporalis, quæ fit per ſolam extrinſecam condonationem, ideoq; illa pœna per collationem indulgētiarum ab Eccleſia remittitur. Secùs autem eſt de remiſſione peccati venialis. quare ex eo quòd Eccleſia habet illam poteſtatē non ſequitur habere etiam hanc.

26 Secunda pars probatur, Quia cùm ſacramētalia ex communi conſenſu habeant aliquam vim remittēdi peccata venialia; hic ſaltem modus ijs concedēdus eſt, quia nullus alius videtur probabilior, & eſt planè accommodus eorum inſtitutioni & conſecrationi, quæ fit per Eccleſiæ preces, quibus ipſa nobis tales motus precatur: & nō eſt dubium quin à Deo audiatur, ſecundùm ea quæ dicemus concl.3. Et ſecundùm hæc intellige auctores & canones, qui dicunt per vſum ſacramētalium deleri peccata venialia: quia ijdem tribuunt eandem vim eleemoſynæ, tunſioni pectoris, orationi Dominicæ, & ſimilibus actibus pijs, quæ tamen non aliter peccata delent, quàm quatenus ratione doloris de ijs concepti, aut ſimilis pij motus, remiſſionem à Deo impetrant.

27 *D.Aug.*

Dices *D.Aug.in Enchiridio c.*71.ait: *Delet hac oratio* (ſcilicet Dominica) *minima & quotidiana peccata: delet & illa à quibus vita fidelium ſceleratè etiam geſta, ſed in melius mutata diſcedit.* Vbi diſtinguit inter remiſſionem venialium & mortalium; & dicit hæc remitti, dum ab ijs auertimur, ſcilicet per contritionem: ergo vult illa remitti per orationem Dominicam, etſi de ijs non doleamus, ſaltem ſufficienter ad eorum remiſſionem. Reſp. negando cōſequentiam. Tantùm enim vult nos poſſe impetrare remiſſionē venialium de quibus dolemus, etſi non auertamur perfectè ab omnibus. Secùs autem eſſe de remiſſione mortalium, quæ requirit abſolutam ab omnibus auerſionem.

28 *Quomodo cauſent gratias præuenientes.*

Concl. III. Sacramentalia non conferunt nobis gratias præuenientes, ſiue pios motus, vi ſua & ex opere operato, ſed tantùm per modum impetrationis, quæ non habet omnino infallibilem effectum. Ita *Suarez.ſuprà diſp.15 ſect.4.*

Suarez.

Probatur primò, Quia Theologi ex eo quòd ſolus Deus poſſit immediatè nobis infundere gratiam ſanctificantem, communiter colligunt eum ſolum poſſe inſtituere Sacramenta eam ex opere operato conferentia. Ergo cùm ſimiliter ipſe ſolus poſſit nobis inſpirare tales motus, ſolus poterit inſtituere cæremonias ex opere operato eiuſmodi motus conferentes. Nec refert quòd poſſit aliqua ratione Eccleſiæ eiuſmodi poteſtatem communicare; quia nullum eſt fundamentum, vnde quis probet ipſum eam communicaſſe.

29 Probatur ſecundò, Quia quæ ex opere operato ſuum effectum conferunt, conferunt eum omnino infallibiliter ex diuina promiſſione: atqui nec ex Scripturis, nec ex Eccleſiæ traditione talem promiſſionem poſſumus probabiliter colligere: ergo fruſtra eam aſſerimus. Imò nullam talem eſſe videtur probari experientia, quia quædam ex dictis non habent ſemper infallibilem effectum. Experimur enim per eiuſmodi luſtrationes & exorciſmos non ſemper pelli aut impediri præſtigias dæmonis: nec eſt ratio cur magis dicamus alios effectus ſacramentalium eſſe omnino infallibiles quàm hos.

Probatur tertiò, Quia Eccleſia in illorum conſecratione non vtitur verbis aſſertiuis, quibus abſolutè effectum futurum ſignificet, ſicut in Sacramentis, ſed deprecatorijs: vt oſtendat ſe hos effectus tantùm à diuina miſericordia ſperare; ſicut alia quæ à Deo petit; quæ deprecatio etſi multum apud Deum valeat, & aliquid communiter impetret, non ſemper obtinet totum quod petit, ſed prout diuinæ prouidentiæ pro loco & tempore fuerit viſum.

30 *Non remittunt pœnas temporales niſi ex merito ſuſcipientis.*

Conclvs. IV. Etſi in Eccleſia ſit poteſtas per indulgentias relaxandi pœnas debitas peccatis iam remiſſis: hanc tamen remiſſionem ſacramentalia per ſe & vi ſua non operantur vltra meritum ac ſatisfactionem operantis, ſiue ijs vtentis, niſi Pontifex ijs aliquas indulgentias annexuerit, vt fit in quibuſdam benedictionibus. quod tamen communiter non facit: vt ſatis patet ex eorum inſtitutione, quia ad hunc effectum non ſunt inſtituta.

31 *Quomodo exorciſmi fugent dæmones.*

Concl. V. Exorciſmi fugant dæmones. Primò,

quatenus continent signum crucis, inuocationẽ nominis Iesu, comminationem diuinæ vindictę, & similia dæmoni odiosa, quæ tanquam sibi contraria fugit.

Secundò, ratione precum Ecclesiæ eius fugam à Deo impetrantis. Tertiò, per modum imperij. Nam vt patet *Luc. 10. v. 17.* Christus dedit discipulis suis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, ita vt dæmonia ijs subijciantur. Et *Marci 16. v. 17.* eadem potestas promittitur fidelibus: & patet ex formis exorcismorum quibus Ecclesia vtitur. Vide *Tertullianum in apologetico cap. 32. D. Aug. lib. 10. de ciuit. c. 22.* Qua de re pulchrè *Prudentius in sua apotheosi* ita cecinit:

Luc. 10. *Marc. 16.* *Tertull. D. Aug. Prudentius.*

> *Torquetur Apollo*
> *Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi*
> *Ferre potest.* Et infrà:
> *Intonat Antistes Domini, fuge callide serpens,*
> *Exue te membris, & spiras solue latentes:*
> *Hæc inter voces medius Cyllenius ardens*
> *Eiulat, & notos suspirat Iuppiter ignes.*

Hanc autem potestatem non solùm conuenire aliquibus ratione sanctitatis, sed etiam ratione ordinis & potestatis Ecclesiæ vel inde patet, quòd multi suis exorcismis arceant vim dæmonis, qui non ita sanctitate eminent: & aqua lustralis, à quocunq; benedicta sit, eandem vim habeat contra dæmones.

32 *Exorcismus habet suam vim ex ordinis.*

Quòd autem exorcismi & similia non habeant infallibilem semper effectum; arguit non esse ijs annexam absolutam Dei promissionem, qui suo indicio sua dona dispensat prout vult; & dæmoni aliquando maiorem vim his resistendi, ob causas nobis incognitas tribuit.

Non habet infallibilem effectum.

33 Conclvs. VI. Sacramentalia quandoque directè operantur beneficia corporalia: verb. caus. sanitatem, aut similia, per modum impetrationis, ratione precum Ecclesiæ. hæc tamen Deus non semper confert, sed prout iudicauerit expedire. Sæpe etiam hæc indirectè perficiunt coërcendo vim nocentis dæmonis, iuxta modos 4. concl. explicatos.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm sit officium Sacerdotis catechizare & exorcizare baptizandum?

34 ARtic. 4. docet Sacerdotem ex officio instar agentis principalis catechizare, & exorcizare baptizandum, cui diaconi & inferiores ministri debent subseruire. Nihil est difficultatis quod non facilè soluatur ex dictis q. 67. vbi ostendi totum officium solemnis baptismi spectare propriè ad Sacerdotem.

QVÆSTIO LXXII.

DE CONFIRMATIONE.

D. Thom. DIvvs Thomas, explicata natura baptismi, agit statum de Confirmatione. quia inter alia Sacramenta solebat olim primùm post baptismum conferri.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Confirmatio sit Sacramentum?

1 ARticulo 1. docet Confirmationem esse Sacramentum. Probat id primò auctoritate *D. Melchiadis Papæ, in §. Sed contra.* Secundò, in corpore, quadam congruentia. Quia scilicet sicut in naturalibus diuersa est nostra generatio ab accretione qua perfectionem naturæ acquirimus: ita in spiritualibus diuerso Sacramento scilicet Baptismo generamur, & accipimus vitã spiritualem: & alio, scilicet Confirmatione perducimur ad perfectionem spiritualem.

Melchiades Papa.

D. Thom. Nota *D. Thomam in responsione ad secundum* dicere, Christum instituisse hoc Sacramentum non exhibendo, sed promittendo. quod non est ita intelligendum, quasi ipse hoc per se non instituerit (hoc enim dubio 2. ostendemus esse falsum:) sed quia ante eius ascensionem nemini fuit collatum.

DVBIVM I.

Vtrùm Confirmatio sit propriè dictum legis nouæ Sacramentum?

2 *Hæretici nostri.* OMnes hæretici nostri temporis, imitati in hoc aliquos antiquos, id negant. Eorum præcipuum fundamentum est, quia nullibi in

Sci-

Scripturis extat huius Sacramenti institutio. Sed hoc argumentum nullius esse momenti, iam sæpe ostendimus. Nam multa nobis credenda sunt quæ apertè non sunt scripta, sed per traditionem accepta: vt constat tum ex consensu totius Ecclesiæ, tum ex ipsis Scripturis, quæ testantur Apostolos multa solo verbo tradidisse. hinc 1. *ad Corinth. 11. v. vlt.* ait Apostolus: *Cætera autem cùm venero disponam.* Item D. Ioannes *epist. 3. v. 13. Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum & calamum scribere: spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur.* Similia habet *epist. 2. v. 12.* Vnde etiam *Apostolus 2. ad Thessal. 2. Tenete,* inquit, *traditiones quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Idem *Actorum 15. v. vlt.* confirmat Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum. Adde falsum sumi, hoc non posse ex Scripturis probari; vt infrà ostendam.

Multa credenda quæ non habentur apertè in Scripturis. 1. Cor. 11. Ioan. epist. 3. 2. Thess. 2. Act. 15.

3 CONCL. *Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum otiosam cæremoniam esse, & non potiùs verum & proprium Sacramentum, anathema sit.* Ita *Triden. sess. 7. can. 1. de Confirmatione.*

Confirmatio est Sacramentum. Trident.

Pro cuius probatione suppono, quod etiam hæretici concedunt, ad rationem veri Sacramẽti sufficere, quòd sit cæremonia aliqua externa à Christo instituta, habens annexam promissionem gratiæ.

Prob. igitur concl. primò ex Scripturis, quæ etsi nõ dicãt apertè, Confirmationẽ esse Sacramentũ (sicut nec etiam de baptismo hoc dicunt) tamen apertè ex eis colligitur ei cõuenire supradictam descriptionem. Primò enim fuisse apud Apostolos in vsu aliquod signũ, seu cæremoniam visibilem, qua conferebant cõmuniter baptizatis Spiritum S. apertè habetur *Act. 8.* vbi dicitur: *Tũc imponebant* (scilicet Apostoli) *manus super eos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Et c. 19. *Cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos.*

Act. 8. & 19.

4 Ex quib. alijsq; locis apertè ducemus, Apostolos per impositionem manuum, quę visibile erat signũ, siue cæremonia, contulisse vulgò baptizatis Spiritum S. Habuisse autẽ hanc cæremoniam annexam promissionẽ gratiæ. Patet primò, Quia per se incredibile est, Apostolos hac cæremonia ita cõmuniter vsitos fuisse ad conferendum Spiritum S. nisi fuisset à Christo ad hoc instituta. Secũdò, quia Apostoli nullo modo potuissent per eam infallibiliter conferre gratiam, nisi hæc ei ex promissione Christi fuisset annexa. quia nullus purus homo potest vel per se immediatè, vel per aliquam cæremoniam conferre gratiam, nisi hęc à Deo ad hoc sit instituta.

Confirmatio confert gratiam.

5 Prob. tertiò ex *Ioële 2.* vbi dicitur: *Et erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem,* id est, super omnem hominẽ, scilicet fidelem. hanc enim promissionem generatim factam esse omnibus fidelibus apertè docet D. Petrus *Act. 2. v. 38. & 39.* Ad quẽ locum etiã alludit Christus *Ioan. 7.* vbi ait: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Vbi Euangelista subiungit. *Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Quæ nõ solùm sunt intelligẽda de Apostolis, sed de omnibus fidelibus, quibus hæc promissio facta est: vt patet Primò, quia verba generalia sunt. Secundò, quia D. Petrus suprà id apertè testatur. Tertiò, quia *Ioan. 14. v. 16.* ait Christus: *Ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis, qui maneat vobiscum in æternum.* quia scilicet, vsq; ad finẽ mundi poterit omnibus fidelibus conferri. quod in solos Apostolos conuenire nequit, qui iam pridem mortui sunt.

Ioël. 2. Act. 2. Ioan. 7. Ioan. 14.

6 Resp. hęretici 1. Hîc promitti Spiritum S. accipiendũ in baptismo. Sed hoc nullo modo satisfacit. Quia etsi in baptismo verè accipiatur gratia, & cõsequenter etiam Spiritus S. tamen dictæ Scripturæ promittentes missionem, siue donationem Spiritus S. nullo modo possunt intelligi de acceptione Spiritus S. per baptismum: sed necessariò intelligũtur de singulari illa collatione Spiritus S. qua eum Apostoli acceperunt in Pentecoste, & alij accipiunt per hoc Sacramentũ. Prob. primò, quia vt patet *Ioan. 1. & 3.* multi iam tum erant baptizati baptismo Christi, & tamen c. 7. dicitur: *Nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus,* scilicet per resurrectionem. Secundò, quia *Ioan. 14. & 15.* iam baptizatis sæpiùs adhuc promittitur Spiritus S. Tertiò, quia *Act. 8.* mittuntur Apostoli ab Ierosolymis Samariam, vt baptizatis per impositionem manuum conferant Spiritum S. & additur ratio: *nondũ enim in quemquã eorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu.* Vbi clarissimè dicitur illam collationẽ Spiritus S. quam Scripturæ vbiq; singulariter fidelibus promittunt, & testantur factã per impositionem manuum, lõgè aliam fuisse ab ea, quæ fit in baptismo. Similiter c. 19. D. Paulus iam baptizatis imponit manus, vt accipiant Spiritum sanctum.

Hæretici. Promissio Spiritus sancti in Scripturis facta intelligitur de effectu Confirmationis. Ioan. 1. & 3. Ioan. 14. & 15. Act. 18. Act. 19.

7 Secundò igitur respondet *Caluinus l. 4. instit. c. 19.* vbi ait: *Hanc manus impositioni non altius subesse mysterium cogito, sed huiusmodi cæremoniam ab illis adhibitam interpretor, vt ipso gestu significarent se Deo commendare, & velut offerre eum, cui manus imponebant.* Ita Caluinus cogitat, ita interpretatur; ergo ita est. Cui hæc solutio non faciat satis? quem non cogat à tota antiquitate, & communi Ecclesiæ totius sensu discedere? Sed videamus quã Scripturæ sit consona. Testatur hæc Apostolos impositis ijs manibus orasse pro ijs, vt acciperent Spiritum sanctum, & hi statim eum acceperunt. Qui effectus sicut planè diuinus est; ita sanè mysterium altissimum est. Item quid opus erat Apostolos vocare ab Ierosolymis, vt recẽns baptizatos Deo commendarent: Nunquid absentes pro ijs orare non poterant? An quibus licuerat illos baptizare, non licuerit eosdem Deo commendare, si altius non subfuisset mysterium? Quare omnes, quibus aliquid rationis superest, facilè hinc intelligent, aliud esse, aliquem Deo commẽdare (quod quiuis sacerdos, imò quiuis Christianus licitè faciet) aliud verò esse, alicui Spiritum sanctum per manus impositionem conferre. quod solis Episcopis concessum est.

Caluinus. Ineptiæ Caluini.

8 Tertiò, alij respondent, Impositionem illam manuum solùm fuisse ab Apostolis vsurpatam, vt conferrent alijs donum linguarum, nec aliter contulisse Spiritum S. quod miraculum cùm iam cessarit, etiam illam cęremoniam debere cessare.

Sed hæc gratis & contra Scripturas finguntur. Primò, quia Spiritus S. per manus impositionem vulgò omnibus baptizatis conferebatur: vt patet

Impositio manuum Apostolorũ non fuit instituta pro dono linguarum.

tet ex locis suprà citatis. Atqui donum linguarū, prophetiæ, & similia, non conferebantur omnibus, sed aliquibus tantùm pro Dei beneplacito: vt patet ex *Apostolo ad Rom.12.v.7.& 1 ad Cor.12.v*-bi ait, *Nunquid omnes prophetæ? nunquid omnes loquntur linguis?* &c. clarè ostendens hoc donum tunc paucis fuisse concessum. Secundò, quia secundū phrasim Scripturæ, accipere Spiritum S. non significat propriè donum linguarum, vel quid simile; sed accipere gratiam iustificantem, & animum interiùs corroborantem, vt fidelis fortiter fidem confiteatur, & quæuis pro Deo pericula subeat. Hinc *Luc.vlt.v.49.* discipulis adhuc infirmis promittitur Spiritus S. & dicitur: *Vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Hinc etiam *Apostolus ad Rom.5. Caritas*, inquit, *diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum S. qui datus est nobis.* Similiter *ad Gal.5.v.22.* fructus Spiritus sancti dicitur caritas, gaudium, pax, &c.

Rom.12. 1.Cor.12. Donum linguarum non significatur per Spiritū sanctum. Luc.vlt. Rom.5. Galat.5.

9 Confir. quia donum linguarum & similia possunt esse in peccatoribus sine caritate, vt expressè dicitur *1 ad Corinth.13.* Atqui Scriptura vbique negat, peccatores habere Spiritum sanctum, aut eo agi, siue hunc in ijs esse. hinc *Sap.1. In maleuolā animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Et causa additur: *Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum*, siue peccatorem qui non ambulat sincerè coram Deo. Similiter *Apostolus ad Rom.8. Quicunque*, inquit, *spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* vbi etiam sæpiùs opponit spiritum carni, & peccato: & ostendit eos habere vitam spiritualem, in quibus habitat Spiritus Dei, & peccatores esse spiritu mortuos. Similiter *S. Ioannes epist. 1. c. 4.* sæpiùs docet solos illos esse filios Dei, qui habent caritatem, & in his solis Deū manere, & eos in Deo. Et v.13. ait. *In hoc cognoscimus, quoniam in eo*, scilicet Deo, *manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis:* clarè ostendens omnes qui accipiunt Spiritum sanctum, accipere caritatem, qua manemus in Deo, & Deus in nobis, vt dicit *ibidem v.8. & 16.* Hinc pulchrè *D.Aug.l.3.de baptismo contra Donatistas c.16. Spiritus autem sanctus*, inquit, *qui a in sola Catholica per manus impositionem dari dicitur; nimirum hoc intelligi maiores nostri voluerunt, quod Apostolus ait: Quoniam caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ipsa enim est caritas, quam non habent qui ab Ecclesiæ catholicæ communione præcisi sunt.* Vbi etiam ex communi Ecclesiæ sensu pluribus pergit docere primò, donum linguarum & similia, posse à malis, aut etiam extra Ecclesiam à Schismaticis accipi, non tamen Spiritum sanctum, qui sine caritate esse non potest. Secundo etiam modo per impositionem manuum dari Spiritum sanctum, etsi donum linguarum nō detur. Verba eius sunt: *Neque enim temporalibus & sensibilibus miraculis attestantibus per manus impositionem modò datur Spiritus sanctus, sicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Ecclesiæ primordia dilatanda.* Et infrà: *Sed inuisibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus diuina caritas inspirari, vt possint dicere, Quoniam caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Ac denum concludit, aliud esse Sacramentum, quod etiam Simon magus accepit, aliod donum prophetiæ, quod etiam Saul accepit: aliod charitatem, quam soli boni in Sacramento percipiunt. Vbi clarissimè responsionem hæreticorum refellat, ostendens illam impositionem manuum non fuisse nudam cæremoniam pro tempore ab Apostolis vsurpatam, sed permansurum in Ecclesia Sacramentum à Christo institutum, non vt conferretur donum linguarum, sed vt piorum cordibus charitas Dei infundatur.

1.Cor.13. Sapient.1. Rom.8. 1.Ioan.4. D.Aug. 10

11 Sed his adhuc obijciunt hæretici, alio ritu vsos Apostolos, scilicet manus impositione: alio nos iam vti, scilicet vnctione & crucis signatione. vnde inferunt, nos non facere idem quod Apostoli faciebant. Sed negandum est antecedens. Nam illa manuum impositio nō fiebat sine vnctione & cōsignatione crucis. Nec hęc iā fiuot sine manuum impositione, vt dicemus a.3.du.2.

12 Probatur conclusio 2. ex communi omnium Patrum & Conciliorum, atque adeò totius Ecclesiæ ab initio consensu, contra quem disputare, vt ait *Aug. epist. 118. ad Ianuarium*, insolentissimæ insaniæ est. Fusè autem eum consensum probat *Card. Bellarm. l. de Confirmatione c.3.4.5.6.* Nos breuiter aliquot auctoritates adferemus. Primò, *Clemēs Romanus*, discipulus D. Petri, & quartus ab eo Pontifex, *l.3. constit. c.16. Episcopus*, inquit, *baptizatos chrismate vngat.* Et epist.4. sub finem docet per Episcopi consignationem nos septiformem Spiritus sancti gratiam accipere. Vbi etiam ait: eum qui hoc non necessitate sed iniuria omiserit, nequaquam posse esse perfectum Christianū. Similiter *Vrbanus* Pontifex, qui floruit circa annum 222. *in epist. sua cap. 7.* ait, *Omnes enim fideles per manus impositionem Episcoporum, Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, vt plenè Christiani inueniantur.* Similiter *Concilium Arelatense* 2. celebratum tempore Siluestri, *can.17.* iubet hæreticos ritè baptizatos in Ecclesiam recipi cum chrismate, & manus impositione. *Cyrillus* autem *Ierosolymitanus* totam 3. suam catechesim de hoc Sacramento conscripsit. Pulchrum autē hac de re est testimonium D. Aug. tum quod suprà attulimus ex *l.3 de bapt. c.16.* tum quod habet *l.2. contra epist. Petiliani c.104.* vbi ait: *Et in hoc vnguento Sacramentum chrismatis vult interpretari, quod quidem in genere visibiliū signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptismus.* Et infrà de eodem loquēs: *Discerne*, inquit, *visibile & sanctum Sacramentum, quod esse & in bonis, & in malis potest, illis ad præmium, illis ad iudicium, ab inuisibili vnctione caritatis, quæ propria bonorum est.*

D.Aug. Bellarm. Clemēs Ro. Vrbanus. Non confirmatus non est perfectè Christianus. Arelatēs. 2. Cyrill. Ierosolym. D.Aug.

13 Vbi Not.1. Eū distinguere hoc Sacramentum à baptismo, & clarè ostendere conferri per vnctionē. 2. Dicere esse sacrosāctū sicut baptismū, clarè ostendens esse propriè dictū Sacramētum; quod tā ipse quàm etiā præcedentes Patres clarè ostendunt, dū docent per hoc Sacramētum Spiritū S. siue caritatē, & gratiam cōferri. hoc enim Sacramentis proprium est. Quare vel ex hoc solo loco D. Aug. cōuinceas apertum ac impudens mendaciū Caluini, qui *l.4. inst. c.19.* ait neminē veterum hoc vocasse propriè Sacramētum. Plurimos alios Patres & Concilia pro hac re citat Card. Bellar. suprà. Vnum illud *D. Hier.* addam ex *dialogo contra Luciferianos*, vbi ante medium ait: *An nescis etiam Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? in Actibus Apostolorum.*

Caluinus. Bellarm. Hieron.

Etiamsi

Etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa alia quæ per traditionem in Ecclesiis obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis vsurpauerunt.

14 Ex quibus patet primò, teste D. Hieronymo hoc Sacramentum per totam Ecclesiam tunc fuisse vsurpatum. Secundò, eandem vim in Ecclesia obtinere, quæ traditione accepta sunt, cum ijs quæ Scriptura tradit. Nec refert quòd illa verba apud D. Hieronymum proferantur à Luciferiano. Quia D. Hier. ea vt vera admittit, docetq; ex ijs nihil contra se concludi. Nam ex persona orthodoxi statim subiungit, *Non quidem abnuo hãc esse Ecclesiarum consuetudinem*, &c.

15 *Arrogantia Caluini.* Respondet Caluinus suprà, Etiamsi tota à nobis staret antiquitas, nos nihil inde conficere. Nam Sacramentum non est è terra, sed è cælo; non ex hominibus, sed ab vno Deo. Sed nihil aliud agit, quàm vt ostendat se arrogantissimè omnes sanctos Patres præ se contemnere, eosq; leuitatis & erroris condemnare, seque & contra conscientiam suam, & omnino implè hac in re Ecclesiæ doctrinam damnare. Nec enim nescit nos hîc non disputare, Vtrùm sancti Patres potuerint tale Sacramentum instituere, sed ex eorũ auctoritate probare hoc Sacramentum à Christo fuisse institutum, & per Apostolos nobis traditum; quibus tam in hac re, quàm in Scripturarum explicatione magis credendum est, quàm aliquibus apostatis, quales omnes illi primi hæretici fuerunt.

16 *D. Aug.* Obijcit prætereà Caluinus auctoritatẽ D. Aug. *qui l. 3. de baptis. c. 16. in fine*, ait: *Manus autẽ impositio nõ sicut baptismus repeti nõ potest. quid est enim aliud quàm oratio super hominẽ?* Resp. Quidquid Caluinus cõtrà oblatret, D. Aug. aliter ibi accipere impositionem manuum initio capitis, per quam dicit conferri Spiritum S. (quem effectum & Scripturæ, & Patres, vt patet ex dictis, singulariter tribuũt Cõfirmationi) aliter verò in fine capitis, vbi, vt patet ex immediatè sequentibus, loquitur de impositione manuum, qua reconciliamur Deo & Ecclesiæ. Nec hac in re vtitur vitiosa æquiuocatione: sed verbũ generale, quod vtramq; rẽ significat, per adiuncta modò determinat ad vnam significandam, modò ad aliam: vel si malis, impositioni manuum generatim acceptæ, ratione diuersarũ specierum diuersa tribuit. *Impositio manuum diuersa.* Adde, Etsi concederemus quod Caluinus vult, vt summum inde probaretur, Cõfirmationem iterari posse. Nec enim ibi Augustinus negat impositionẽ manuum esse Sacramentum; sed tantùm asserit aliquam impositionem manuum repeti posse: eam autem manuum impositionem, qua Spiritus S. confertur, esse Sacramentũ, apertissimè docet *l. 2. contra epist. Petiliani c. 104. suprà cit.* Sed de his plura erunt dicenda art. 5. vbi ostendemus D. Aug. agnoscere Confirmationem esse Sacramentum, quod iterari nequit. *D. August.*

DVBIVM II.

Quando hoc Sacramentum fuerit institutum?

17 *Hæretici nostri.* Duplex hîc est difficultas. Prima, Vtrũ Christus hoc Sacramẽtum per se instituerit? Hæretici nostri omnes id negant, quia negãt esse Sacramentum, & volunt esse institutum à Melchiade Papa. Sed eos in vtroque falli satis patet ex dub. 1. vbi ostendi & esse Sacramentum, & diu ante Melchiadem, imò ab ipsis Apostolorum temporibus in vsu fuisse.

Quidam etiam catholici, qui fatentur esse Sacramentum, negant tamen fuisse institutum immediatè à Christo: sed volunt fuisse institutum in Concilio Meldensi ex singulari Spiritus sancti instinctu. *Concil. Meldense.* Sed hoc etiam esse falsum, patet; quia vt ostendi dubio 1. D. Clemens facit expressam mentionem huius Sacramenti, qui tamen diu illud Concilium præcessit. *D. Clemens.* Fundamentum etiam huius sententiæ nullius momenti est. Nam etsi nõ legamus expressè in Scriptura, Christũ huius Sacramenti materiã & formam instituisse; ex ea tamen id sufficienter colligitur, & per claram traditionem probatur: vt patebit ex dicendis.

18 Secunda difficultas est, Quando Christus hoc Sacramentum instituerit? Quatuor sunt sententiæ. Prima docet fuisse institutum, quando Christus *Matth.* 19. oblatis sibi paruulis manus imposuit, ac benedixit. *Matt. 19.* Sed hæc sententia non videtur probabilis. quia nulla fit ibi mentio huius Sacramenti, eiúsue effectus: nec Christus per manus impositionem hoc Sacramentum vlla ratione tunc intẽdit conferre. Nam vt patet *Ioan. 7. v. 39.* Spiritus sanctus nulli fuit per hoc Sacramentum collatus ante Christi glorificationem. *Ioan. 7.*

19 Secunda docet fuisse institutum in festo Pentecostes. Sed nec hæc videtur probabilis. Quia cùm Christus in hunc mundum venerit, vt nos redimeret, & nouum Testamentum conderet, incredibile est eum priùs in cælum ascendisse, quàm illud totum perfectè conderet. huius autem præcipua pars sunt Sacramenta.

20 Tertia docet fuisse institutum in vltima cœna, quando egresso iam Iuda Christus pulcherrimã illam habuit ad Apostolos concionem, quam D. *Ioan. cap. 14. 15. 16. & 17.* fusè narrat. *Ioan. 14. 15. 16. & 17.* in qua etiam Christus sæpissimè promittit suis, se missurum tũ Apostolis, tum alijs fidelibus Spiritum sanctum. Omnino enim credibile est eum simul tunc eosdem docuisse, qua ratione singulis fidelibus hic esset conferendus. Ita *Soto in 4. d. 7. q. 1. a. 1. §. At notand. Victoria n. 40.* *Soto. Victoria.* Confirm. 1. Quia nullum tempus aptius potest aut cogitari, aut ex Scripturis colligi. Confir. secundò, Quia id videtur apertè docere *D. Fabianus Papa epist. 2. ad Orientales c. 1.* vbi ait: *In illa die Dominus Iesus postquam cœnauit cum discipulis suis, & lauit eorum pedes (sicut à sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisq; reliquerunt) chrisma conficere docuit.* *D. Fabian. Papa.* *Christus post cœnam docuit Apostolos conficere chrisma.* Vbi per chrisma (quod etiã alij Patres sæpe faciũt) videtur intelligere ipsum Sacramentum Confirmationis, quod per chrisma confertur. Aut si per chrisma solùm intelligat materiam Sacramenti, saltem inde probabiliter colligitur, Christum tunc simul docuisse vsũ chrismatis, & consequenter instituisse hoc Sacramentũ, ad cuius collationem præcipuè chrisma est institutum. Incredibile enim videtur Christũ docuisse Apostolos confectionem chrismatis, & non simul docuisse præcipuum eius vsum.

21 Quarta sententia docet, hoc Sacramentũ fuisse institutũ *Ioan. 20.* cũ Christus dedit Apostolis potestatẽ remittẽdi peccata, & dixit eis: *Sicut misit me* *Ioan. 20.*

viuens pater, & ego mitto vos, tradens eis plenam in Ecclesiam potestatem. quia tunc primùm fuerũt creati Episcopi, atque ita tunc primùm acceperunt potestatem conferendi hoc Sacramentum. Sicut igitur ex eo quòd Christus tunc dederit Apostolis potestatem remittendi peccata, *Trident. sess.* 14. c. 1. benè colligit tunc præcipuè fuisse institutum Sacramentum Pœnitentiæ: ita etiam ex eo quòd tunc primùm Apostoli accéperint potestatem conferendi hoc Sacramentum, videtur rectè colligi tum primùm hoc fuisse institutum.

Tridens.

22 CONCLVS. I. Hoc Sacramentum fuit immediatè institutum à Christo. Videtur iam esse de fide. Quia *Trident. sess.* 7. *can.* 1. *de Sacramentis in genere*, expressè definit omnia Sacramenta nouæ legis fuisse à Christo instituta. Vide dicta q. 64. a. 4. d. t.

Trident.

23 CONCLVS. II. Quod spectat ad tempus quo Christus hoc Sacramentum instituit, tertia & quarta sententia sunt satis probabiles, & vtraque potest aliquo modo esse vera. Nam videtur omnino Christus tempore cœnæ docuisse Apostolos omnem ritum huius Sacramenti. hoc clarè probant argumenta tertiæ sententiæ: & consequenter videtur hoc Sacramentum secundùm suam substantiam saltem inchoatè instituisse; nõ tamen omnino perfectè: quia nemini tunc dedit potestatem illud conferendi, sed hanc contulit Apostolis post resurrectionem, cùm *Ioan.* 20. dedit ijs plenam potestatem Ordinis sacerdotalis & episcopalis: atque ita videtur tunc compleuisse Sacramenti institutionem. Quia vt aliquid perfectè habeat rationem Sacramenti, non sufficit esse institutum, vt signum gratiæ conferendæ, sed debet esse hominibus data potestas per illud gratiam conferendi: aliàs non potest esse signum perfectè efficax gratiæ. quia non potest de facto vnquam gratiam causare.

Ioan. 20.

24 CONCLVS. III. Hoc Sacramentum nulli fuit collatum ante festum pentecostes; sed tunc primùm eius effectus sine vllo Sacramento fuit Apostolis collatus.

Est communis DD. & apertè colligitur ex *Marci vltimo, & Actor.* 10. Ratio huius est: quia non conueniebat plenitudinem Spiritus sancti, quæ per hoc Sacramentum confertur, ante perfectam Christi glorificationem, quæ in ascensione completa est, cuiquam tribui, vt habetur *Ioan.* 7.

Marc. vlt. Actor. 10. Ioan. 7.

ARTICVLVS II.

Vtrùm chrisma sit conueniens materia huius Sacramenti?

25 ART. 2. docet chrisma confectum ex oleo oliuarum & balsamo esse cõuenientem materiam huius Sacramenti. Ratio est, quia per hoc Sacramentum datur homini plenitudo gratię ad fidem verbis & operibus constanter profitendam, quæ aptissimè per hoc mistum significatur. Nam oleum ratione pinguedinis significat abundantiam gratiæ. Balsamum quod est valdè odoriferum, significat eiusdem fragrantiam, quæ per ipsa opera externus spargitur: iuxta illud *Apostoli 2. ad Corinth. 2. v. 15. Christi bonus odor sumus Deo in ijs qui salui fiunt: & in ijs qui pereunt.*

Chrismatis significatio.

1. Cor. 2.

Loquitur autem D. Thomas de materia remota Sacramenti. Nam proxima materia est ipsa vnctio. sicut in baptismo ablutio. Vide dicta qu. 60. art. 5.

D. Thom.

ARTICVLVS III.

Vtrùm sit de necessitate huius Sacramenti, quòd chrisma fuerit priùs per Episcopum consecratum?

26 ARtic. 3. docet materiam huius Sacramenti necessariò debere priùs consecrari. Et quãuis non dicat expressè, hanc consecrationem debere fieri per Episcopum, tamen hoc apertè insinuat; tum quia, vt patet ex initio primi argumenti, apertè intendit agere de consecratione episcopali: tum quia auctoritas Innocentij allata §. *Sed contra*, expressè loquitur de consecratione episcopali.

Innocent.

27 Cur autem Christus hoc ita instituit, congruentiam adfert: quia conueniebat materiam remotam Sacramentorum, quæ consisteret in re aliqua externa permanente, priùs aliqua ratione consecrari. Quasdam autem res dicit ita consecratas fuisse per contactum vel vsum ipsius Christi, quia ipse ijs vsus est, vel conficiendo Sacramentum cuius sunt materia, vt factum est in Venerabili Sacramento: vel eas vsu suo deputando, vt essent materia Sacramenti, vt factum est in materia baptismi, quam Christus dum fuit baptizatus designauit fore, vt esset materia huius Sacramenti, & quasi ad hoc consecrauit. Materia autem Confirmationis, & Extremæ vnctionis Christus ita non est vsus, ideoque debent per Episcopum consecrari. Materia autem Ordinis etiam aliquo modo consecrata est, quia est res quædam ad diuinum officium destinata, aut etiam consecrata, vt videbimus suo loco. Matrimonium autem & Pœnitentia non habent pro materia talem rem externam. Et sic explicata D. Thomæ ratio satis commoda est, in se tamen primo aspectu satis apparet difficilis.

Cur quorũdam Sacramentorum materia benedicatur.

D. Thom.

DV-

DVBIVM I.

Quæ ſit materia eſſentialis huius Sacramenti.

28 Vatiæ hac in re fuerunt DD. ſententiæ.

Prima docet, ſufficere ad eſſentiam huius Sacramenti ſolam impoſitionem manuum Epiſcopi ſine vlla vnctione. Ita docuerunt olim quidam Canoniſtæ, quos refert *Marſilius in 4. q. 5. art. 1.* (*Canoniſtæ. Marſilius.*) Fundamentum huius ſententiæ eſt; quia in ſacra Scriptura Apoſtoli leguntur confirmaſſe per ſolam manuum impoſitionem. Sed hoc fundamentum nullius eſſe momenti oſtendemus dub. 2. Sententia autem ipſa apertè repugnat Florentino, vt infrà videbimus. (*Florentin.*)

Secunda docet, eſſentialiter requiri vnctionẽ, ſed putat poſſe fieri, vel ſolo oleo oliuarum, vel ſolo balſamo. Ita *Canus apud P. Valentiã hic d. 5. q. 1. puncto 2.* (*Canus. Valentia.*) Sed hæc ſententia communi omnium ſententiæ repugnat, nec vlla ratione nititur.

Tertia docet, ſolum oleum eſſe materiam eſſentialem huius Sacramenti; miſtionem autem balſami ſolùm eſſe materiam neceſſitate præcepti. Ita *Caiet. hic a. 2. Nauar. in manuali c. 22. n.* 8. & alij quidam.

29 (*Florentin.*) CONCLVS. I. Materia remota eſſentialis huius Sacramenti eſt chriſma. Ita expreſsè *Florentinum in literis Eugenij ſiue decreto de Armenis*: quare videtur de fide, nec eam iam vllus catholicus negat: ſed cùm hoc nomen poſſit ſignificare quoduis vnguentum, diſputatur quale vnguentum ſit eſſentiale.

30 (*Chriſma ex oleo & balſamo conſtat. D. Thomas.*) CONCLVS. II. Hoc Sacramentum eſſentialiter requirit chriſma confectum ex oleo & balſamo. Ita apertè *D. Thomas hic a. 2.* Nam abſolutè docet materiam huius Sacramenti eſſe chriſma confectum ex oleo & balſamo, nihil inter hæc diſtinguens. Et ad ſecundum docet materiam huios Sacramenti debere eſſe aliquid compoſitum, & tam ibi quàm ad quartum ſæpè cõparat hoc miſtum cũ ſimplici aqua, quę eſt materia neceſſaria baptiſmi. Et cùm ſit maxima occaſio ad ſoluẽda argumenta, dicendi illud miſtum ſecundùm aliquam ſui partem eſſe minùs neceſſariam materiam Confirmationis, quàm ſit aqua baptiſmi: nullibi vel leuiter hoc inſinuat. Quare planè oſtendit ſe credere vtramque materiam eſſe æquè eſſentialem. Quare *Caiet. Canus*, & alij quidam Thomiſtæ hîc apertè recedunt à D. Thoma, contra communiorem aliorum Scholaſticorum ſententiam. (*Caietan. Canus.*)

31 (*Florentin.*) Probatur autem Concluſio ex *Florentino ſuprà*, vbi apertè videtur noſtram Concluſ. definire his verbis. *Secundum Sacramentum eſt Confirmatio, cuius materia eſt chriſma confectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ, per Epiſcopum benedicto.* quo loco Concilium intendit tradere materiam eſſentialem ipſi Sacramento, vt patet ex toto contextu. Atqui expreſsè dicit chriſma confectum, ſiue miſtum ex oleo & balſamo eſſe materiam huius Sacramenti, eodem modo de vtroque loquens; Ergo ſimpliciter & eodem modo vtrumque eſt eſſentiale.

Confirmatur primò, quia, vt fatentur etiam auctores tertiæ ſententiæ, qui negaret oleum eſſe de eſſentia huius Sacramenti, apertè contradiceret Florentino. (*Florentin.*) Ergo ſimiliter ei contradicit, qui negat balſamum eſſe de eſſentia: quia Concilium inter hæc nullo modo diſtinguit, ſed ſimpliciter & planè ſimiliter dicit confectum ex vtroque eſſe materiam huius Sacramenti.

32 Confirm. ſecundò, Quia Concilium ibidem particulatim recenſens materias Sacramentorum, in omnibus alijs, nihil inter ea quæ præcedunt confectionem Sacramenti, vocat abſolutè materiam alicuius Sacramenti, quod non ſit materia eſſentialis. Atqui hoc miſtum ex vtroque vocat abſolutè materiam huius Sacramenti; ergo eſt materia eſſentialis. Aut ſi in hoc Sacramento non loquatur de materia eſſentiali, nec in alijs de ea loquetur.

Confirm. tertiò, Quia ſecundùm aliam ſententiam non aliter miſtum ex oleo & balſamo eſſet materia Confirmationis, quàm miſtum ex aqua & vino eſt materia cõſecrationis calicis. Atqui hoc videtur apertè repugnare modo loquẽdi, & menti ipſius Concilij. Ergo non poteſt dici. Minor probatur. Quia dum Concilium agit de materia calicis, non dicit eſſe quid miſtum ex vino & aqua, ſicut materiam Confirmationis dicit eſſe aliquid confectum, ſiue miſtum ex oleo & balſamo: ſed ſimpliciter dicit materiam eſſe vinum cui aqua admiſceri debet. Ex qua diuerſitate loquendi clarè patet diuerſimodè Concilium de his ſentire.

33 (*Florentin.*) Dices primò, Florentinum ſuprà dicit actus pœnitentis eſſe materiam Pœnitentiæ, & ſub ijs etiam comprehendit ſatisfactionem, quæ tamẽ non eſt de eſſentia Sacramenti. Ergo non omne id quod à Concilio dicitur materia Sacramenti, eſt materia eſſentialis.

Reſpond. primò, Nos non dicere abſolutè id totum eſſe materiam eſſentialem, quod Concilium quacumque ratione vocat materiam Sacramenti; ſed id quod præcedit confectionem Sacramenti, & à Concilio dicitur eius materia; dicimus eſſe materiam eſſentialem: ſatisfactio autem eam non præcedit ſed ſubſequitur.

Reſpond. ſecundò, negando antecedens: quia Concilium non dicit abſolutè omnes illos actus eſſe ſimpliciter materiam Sacramenti Pœnitentiæ: ſed in genere actus pœnitentis eſſe quaſi materiam Sacramenti, quod veriſſimum eſt. Et deinde diuidit omnes actus in tres: non quòd velit omnes eſſe eſſentialem materiam Sacramenti, ſed quòd omnes aliquo modo ad integritatẽ Sacramenti pertineant: vt explicat *Trident. ſeſſ.* 14. *c.* 3. (*Trident.*) Materiam autem Confirmationis & quidem prærequiſitam ante eius confectionem abſolutè & ſimpliciter dicit eſſe chriſma confectum ex oleo & balſamo. vnde etiam ex hac diuerſitate loquendi, qua Concilium vtitur, clarè colligitur ipſum velle totum illud eſſe materiam eſſentialem Confirmationis.

34 (*Innoc. III.*) Dices ſecundò, *Innocentius III cap. Paſtoralis, de Sacramentis non iterandis.* conſultus an is qui dum confirmaretur, non chriſmate, ſed ſolùm oleo fuerit vnctus, debeat ſecundò confirmari. Reſpondent, in talibus nihil iterandum, ſed quod omiſſum eſt cautè ſupplendum eſſe. Ergo vult

Sacramentum fuisse validum, & tantùm aliquid accidentale defuisse. quia aliàs Sacramentum fuisset iterandum.

Respondeo primò, Hoc cap. si benè consideretur pro nobis facere. Probatur primò, Quia aperte ibi distinguitur oleum à chrismate, & hoc illi vnctioni dicitur defuisse: ergo purum oleum secundùm Innocentium non est chrisma, & consequenter non potest esse materia huius Sacramenti. quia, vt patet ex Florentino, & consensu totius Ecclesiæ, & forma ipsius Sacramenti, essentialis eius materia est chrisma. Vnde si quis vngat sine chrismate, falsificabit formam in qua dicitur, Confirmo te chrismate salutis. Nec refert quòd secundùm primæuam significationem oleum verè sit chrisma (hoc enim nihil aliud significat quàm vnguentum) quia vt patet ex Innocentio, Ecclesia in ordine ad hoc Sacramentum, restrinxit hoc verbum ad significandum certum vnguẽtum, quod non sit merum oleum.

Florentin.

35 Probatur secundò, Quia vt patet ex Innocentio, huic Sacramento aliquid defuit, quod fuit supplendum. Atqui hoc non fuit aliquid accidentale: ergo fuit essentiale. Minor probatur. quia si fuisset accidentale, fuisset aliqua cæremonia ex præcepto Christi, vel Ecclesiæ adhibenda in Confirmatione. Nulla autem talis cæremonia hîc potest vllo modo dici defuisse. Nam vel talis debuisset postea vngi solo balsamo, & hoc dici nequit: tum quia nunquam fuit à Christo institutum, aut in Ecclesia vsitatum, vt aliquis vngatur solo balsamo: tum etiam quia huic non dicitur defuisse vnctio balsami, sed chrismatis. Vel debuisset iniungi vero chrismate, & hęc vnctio non potest dici accidentalis, sed essentialis; quia aliàs nulla esset essentialis, nec vnquam solet adhiberi tanquam mera cæremonia sine pronuntiatione formæ. Confirmatur. quia secundùm aliam sententiam, eodem modo se haberet admistio balsami cum oleo respectu Confirmationis, sicut se habet admistio aquæ cum vino respectu consecrationis calicis. Atqui quia neque à Christo, neque ab Ecclesia est institutum, vt hæc misceatur calici iam consecrato, nunquam post consecrationem debet infundi. Ergo cùm similiter nullo modo institutum sit, vt quis vngatur solo balsamo, nunquam ita vngendus est: atque ita si dictus defectus tantùm esset accidentalis, nullo modo esset supplendus. quæ clariùs patebunt in responsione secunda.

36 Respondeo igitur secundò, Pontificem in illo capite, quia plures quæstiones erant propositæ, voluisse dare generalem responsionem, scilicet in eiusmodi Sacramentis semper esse supplendum, quod erat omissum, vel omnino inualidè factum (hoc enim potest dici omissum) siue id sit essentiale, siue accidentale. Nihil tamen quòd validè collatum sit, esse iterandum, etsi sit tantũ accidentalis cæremonia: qualis hîc est adhibitio patrini, datio alapæ, &c. quę docent non esse repetenda, sed solam vnctionem chrismatis, cum debita forma, quia hæc partim omnino omissa, partim inualidè fuerant adhibita.

37 Hæc tamen intelligenda sunt de illis cæremonijs, quæ sine noua Sacramenti confectione possunt eodem modo, quo solent ab Ecclesia fieri, reiterari. Nam si quis post cõsecrationem recordetur se non infudisse calici aquam, non debet eam postea infundere. quia Ecclesiæ consuetudo non habet, vt hæc misceatur sanguini, sed vino, vt simul cum eo consecretur. quod post consecrationem fieri nequit, nisi nouum vinum cõsecretur. Vnde sequitur, si mistio balsami cum oleo esset tantùm accidentalis cæremonia respectu Confirmationis, ea omissa nihil fore supplẽdum, quia sine repetitione Sacramenti non posset hæc cæremonia, vt in Ecclesia est vsitata, suppleri.

38 Obijcitur tertiò, Balsamum fuit semper rarissimum & carissimum, præsertim olim cùm in sola Iudæa nasceretur: vnde incredibile est olim tempore persecutionũ, cùm Ecclesiæ essent valdè pauperes, potuisse singulos Episcopos, præsertim in remotis regionibus, habere semper balsamum: & tamen certum est eos ideo non omisisse confectionem chrismaris, aut collationem Confirmationis. Ergo de eius essentia non est admistio balsami. Resp. negando sequelam maioris. quia cùm requiratur valdè modicum balsami ad conficiendum chrisma, vbique haberi potuit. quod patet vel ex sola epistola D. Fabiani Pontificis ad Episcopos Orientales, qua quosdam grauiter reprehendit, qui eò quòd (vt dicebant) difficulter possent singulis annis balsamum habere, tantùm singulis triennijs renouabant chrisma, & interim vetere in collatione Sacramentorum vtebãtur, & eorum quidem excusationem adfert, sed quasi confictam, & indignam responsione planè negligit. Si igitur numquam fuerit in Ecclesia, ne quidem tempore persecutionum, quo scribebat hæc Fabianus, tanta difficultas reperiendi balsami, vt posset excusare à renouãdo singulis annis chrismate: quantò minùs potuit vnquam excusare à mistione balsami? Aut si hæc potuisset vllo modo omitti, quomodo Pontifex id non insinuasset?

D. Fabianus.

39 Vbi Nota, Ad essentiam chrismaris, siue materiæ Confirmationis, non esse necessarium, vt singulæ eius partes contineant formaliter aliquid balsami: sed sufficit quòd toti misto saltem tantum insit balsami, vt omnes eius partes aliquo modo alterentur, recipiendo in se eius odorem, aliasq; qualitates. hoc enim sufficit, vt tota massa, & consequenter singulæ eius partes dicantur confectæ siue mistæ ex oleo & balsamo: sicut corpora mista dicuntur confecta ex elementis, tantùm virtualiter in ijs remanentibus. vnde ad illud sufficit, modicũ balsami multò maiori quantitati olei misceri. Hinc Patres sæpe chrisma vocant absolutè oleum, sumendo denominationẽ à maiore parte. Tantum tamen semper balsami necessarium est, vt possit oleum dicto modo alterare, communicando ei suas qualitates, & præsertim odorem.

Quanta debeat esse mistio balsami.

40 Obijcitur quartò, Balsamum facilè adulteratur: ergo non est credibile Christum voluisse ipsum essentialiter ad hoc Sacramentum requiri. quia aliàs fuisset periculum, ne sæpe conferretur hoc Sacramentum inualidè. Respond. negãdo consequentiã, Quia simili modo vinum præsertim Hispanicum facilè adulteratur ita artificiosè, vt vix à peritissimis possit à vero vino discerni: & nihilominus nemo ideò auderet dicere,

verum

verum vinũ non esse materiam necessariam consecrationis calicis. quia propter aliquos ratos casus Christus non debuit generalem suam legem immutare, præsertim cùm possint communiter eiusmodi incommoda euitari, si adhibeatur diligentia, vt per peritos & fidos mercatores eiusmodi res comparentur.

41 *Chrisma potest fieri ex balsamo Indico.*

Not. demum, ad essentiam huius Sacramenti nihil referre an sit balsamum Palæstinum, an Indicum: sicut non refert ad consecrationem, sitne vinum Rhenanum, an Græcum: rubrum an album: etiamsi fortè hæc specie differant. Vnde patet Paulum III. & Pium IV. non dispensasse cum Indis (vt quidam putant) vt liceret ijs ex balsamo Indico conficere chrisma: sed tantùm definiuisse, illud balsamum esse verum balsamũ, & sufficienté materiam ad cóficiendum chrisma.

Paulus III. Pius IV.

42 Concl. III. Saltem de necessitate præcepti est, vt chrisma sit ab Episcopo benedictum. Est certa, nec vllo modo controuersa, vt patet ex vsu Ecclesiæ.

Benedictio Episcopi essentialis. *D. Thomas. Nauarrus. Henriquez. Florentin.*

Concl. IV. Benedictio chrismatis facta ab Episcopo est etiam de essentia Sacramenti Confirmationis. Ita *D. Tho. hic a. 3. Nau. c. 22. n. 8. Henriq. l. 3. c. 2. n. 2.* & ferè communiter Theologi. Prob. 1. quia *Florentinum in decreto de Armenis* dicit, materiã huius Sacramenti esse chrisma ex oleo & balsamo per Episcopum benedicto. Vbi, vt ostendi, agit de materia essentiali ipsius Sacramenti. Ergo cùm chrisma benedictum per Episcopum vocet simpliciter materiam huius Sacramenti, signum est ipsum requirere eam benedictioné ad essentiam Sacramenti. Confir. Quia cùm ibidem docuisset, Episcopum esse ordinarium ministrum huius Sacramenti, subdit, *Legitur tamen aliquando per Apostolica Sedis dispensationem ex rationabili & vrgente admodum causa, simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis Sacramentum.* Vbi apertè distinguit inter collationem huius Sacramenti, & chrismatis confectionem siue consecrationem: quòd illa per dispensationem Pontificis possit committi simplici sacerdoti: hæc non. Vnde patet, esse absolutè de eius essentia, vt fiat ab Episcopo.

43 *Fabianus Papa.*

Prob. 2. Quia hæc benedictio est ex institutione Christi, qui, vt testatur *Fabianus ep. 2. ad Orientales Episcopos*, in vltima cœna docuit Apostolos cóficere siue consecrare chrisma. Ergo hæc benedictio est de essentia Sacramenti. quia inde colligimus aliquid esse essentiale Sacraméto, quia est ex institutione Christi. Quòdauté debeat fieri per Episcopum, patet primò ex D. Dionysio *qui in Ecclesiastica hier.* vbi tractat de hoc Sacramento, ritus ipsius ac chrismatis confectionem describés, apertè docet eã debere fieri per Episcopum. Secundò, ex totius Ecclesiæ vsu, quæ nunquã legitur commisisse hanc benedictionem simplici sacerdoti, sicut aliquando commisit Sacramenti collationem. Vnde colligitur id fieri non posse.

D. Dionys.

44 *Toletan. 1.*

Dices, *Concilium Tolet. 1. can. 2.* ait: *Quamuis ferè vbique custodiatur, vt absq; Episcopo chrisma nemo conficiat: tamen quia in aliquibus locis vel prouincijs presbyteri dicuntur chrisma conficere; placuit ex hac die nullum alium nisi Episcopum conficere, & per suam diœcesim destinare.* Vbi non tantùm dicitur, aliquibus locis sacerdotes solitos conficere chrisma; sed satis insinuatur eos id validè fecisse; quia Concilium non irritat factum, sed prohibet in posterum.

Respond. Etiamsi totum concederetur, illum canonem nihil facere ad rem. quia Concilium non agit ibi de materia Confirmationis, sed de chrismate, quo vtuntur sacerdotes in baptismo, vt patet ex sequentibus. quia agit de chrismate, quod singulis annis in paschate Episcopi ad singulas Ecclesias parochiales per totam suam diœcesim tenentur destinare, & singuli ab ijsdem in suos vsus, scilicet ad vngendos baptizatos, & cósecrandum sacrum fonté, tenentur petere. quod quamuis de facto idem omnino sit cum eo quo Episcopi confirmant: tamen certum est, ex dispensatione Pontificis posse esse distinctum: & ex eiusdem dispensatione posset chrisma in illos vsus per simplicem sacerdotem benedici. quia illi vsus nullo modo sunt essentiales vlli Sacramento. sed ex solius Ecclesiæ institutione, quam ipsa potest mutare.

45 Adde, non esse probabile, vel talis chrismatis confectionem vnquam fuisse concessam simplici sacerdoti. Nec hoc Concilium insinuat, sed solùm quid ab aliquibus perperam factum sit, recitat, & id fieri in posterum prohibet, non statuendo nouam legem, sed illud perperam fieri declarando. quia Concilium ibi non meminit alicuius dispensationis, per quam illis Sacerdotibus licuerit chrisma conficere. Vnde si insinuaret illud chrisma ritè fuisse ab ijs confectum, probaret sacerdotibus tunc fuisse ordinariam potestatem conficiẽdi tale chrisma. quod hactenus fuit in Ecclesia inauditum.

46 Dices, Pontifex potest committere simplici sacerdoti quod maius est, scilicet collationem Confirmationis (vt videbimus infrà) ergo potest eidem committere, quod minus est; scilicet confectionem chrismatis.

Cur Pontifex non possit committere simplici sacerdoti confectioné chrismatis.

Respondeo negando consequentiam. quia eiusmodi argumenta non valent in ijs quæ sunt meré iuris positiui, qualia sunt materiæ Sacramentorum, quæ totæ pendent ex sola Christi institutione; præsertim quando fit comparatio inter res diuersi generis, quales sunt chrisma & Confirmatio. Aliàs sequeretur, quòd sicut quiuis sacerdos etiam potestate ordinaria potest conficere corpus Christi, quod maius est; etiam posset similiter conficere chrisma, & conferre Confirmationem. quod omnino falsum est. Ratio autem cur Christus voluerit, vt Pontifex possit simplici sacerdoti dare potestatem confirmãdi, non autem conficiendi chrisma, est, quia sæpe potest accidere necessitas illud concedendi; quia moraliter vix est possibile, vt omnibus locis adsint Episcopi. Vix autem potest accidere, vt alicubi longo tempore non possit haberi chrisma, cùm facilè possit ad quæuis loca transferri.

47 *Suarez. Non est à Christo instituta certa forma consecrationis chrismatis. Quæ hic in vsu nunc est secundum omnia essentialis.*

Nota tamen cum *Suarez disp. 33. sect. 2. §. Restat verò*, videri omnino dicendum, Christum non instituisse certam formulam huius consecrationis, sed tantùm instituisse in genere, vt fieret per inuocationem Spiritus sancti. Nec enim credibile est, omnem ritum, quem iam seruat Ecclesia, secundùm omnes partes suas esse essentialem, aut per omnes Ecclesias sẽper ab initio fuisse eundẽ.

Nec

Nec in eo potest discerni quę verba sint essentialia, quæ non: cùm nō sit maior ratio de his quàm de illis. Itaq; obseruatio totius tantùm videtur necessaria ex præcepto Ecclesiæ; atq; ita validè etiā si illicitè alio ritu consecraretur, modò fieret sufficiens olei & balsami commistio & Spiritus sancti inuocatio.

48 Dices, sicut Ecclesia pro diuerso tēpore potest præscribere diuersam formam contrahendi matrimoniū, sine qua inualidè cōtrahitur: ita potuit benedictioni chrismatis præscribere certos ritus, sine quibus non haberet rationē cæremoniæ sacræ, & consequenter nec benedictionis, sed potiùs haberet rationem execrationis. Nā ferè omne ens morale (qualis est hæc benedictio) aliqua ratione pendet in esse suo à diuersā hominū aut consuetudine, aut legitima constitutione. hinc si quis iam occideret pecora eo ritu quo olim Iudæi ritè sacrificabant, non tā offerret sacrificium, quā cōmitteret sacrilegium. Vnde sequitur, potuisse in diuersis Ecclesijs & temporibus, diuersos ritus ad confectionem chrismatis essentialiter requiri.

Resp. Etsi hęc non sint omnino improbabilia, tamen non videri probabile, Ecclesiam de facto velle omnes ritus confectionis chrismatis esse essentiales. quia aliàs si quis per aliquā distractionem (quod in tam multis ritibus facilè posset accidere) aliquid omitteret, inualidè chrisma conficeret, & consequenter per illud inualidè confirmaret. quod esset valdè incommodum. Nec Ecclesia potest censeri hoc velle.

49 *D. Fabian.* Nota secundò, Etsi grauiter peccaret, qui cōfirmaret vetere chrismate; vt patet ex epist. *D. Fabiani 2. ad Episcopos Orientales*: validè tamen id faceret, modò adhuc esset incorruptum: vt docet *Suarez. disp. 33. sect. 1. §. vlt.* *Suarez.* Quia videtur valdè extrinsecum chrismati, quòd sit huius vel alterius anni. Confir. quia Florentinum, *Florentin.* quod exactissimè describit materiam & formam essentialē Sacramentorum, tantùm requirit vt sit chrisma ab Episcopo benedictum: quale est tam vetus, quàm nouum. Vnde inter hæc non distinguit.

50 Concl. V. Proxima materia huius Sacramenti est vnctio in forma crucis in fronte confirmādi pollice Episcopi chrismate imbuto facta. Ita communiter omnes DD.

Quomodo vnctio chrismatis fieri debeat. Nota primò, Nullum esse dubium quin hæc omnia sint saltē necessaria necessitate præcepti; vt patet ex ritualibus & vsu totius Ecclesiæ.

Nota secundò, Certum etiam esse, de essentia huius Sacramēti esse, vt vnctio fiat in forma crucis. Patet hoc primò ex vsu vniuersali totius Ecclesiæ, quæ hoc modo hoc Sacramentum semper contulit, quantum ex historijs, aut ritualibus potest colligi. Vnde etiā sæpissimè Patres dicunt eos qui confirmantur, consignari, siue signari; quibus verbis significant eos signari cruce. *D. Aug.* Vnde *D. Aug. enarratione in psal. 141.* super illud: *In via hac quam ingrediębar*, alludens ad crucem in Confirmatione acceptam: *Vsque adeò*, inquit, *de cruce non erubesco, vt non in occulto loco habeam crucem Christi, sed in fronte portem.*

Patet secundò ex ipsa forma, in qua inter vngendum Episcopus dicit: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis.* quod falsum esset, nisi vngendo crucem formaret.

51 Dices, sufficere ad veritatem formę, Episcopū ante vnctionē crucem formare in fronte, etsi vnctione eam non formet. Sed hoc dici non posse, patet primò ex vsu & ritualibus Ecclesiæ, quæ præscribit vt signū crucis ipsa vnctione formetur. Cū igitur formatio crucis sit essentialis, dicendū talē formationē esse essentialē, quali Ecclesia vtitur. quia circa essentialia nihil potest immutare.

52 *Florentin.* Patet secundò ex *Florent. in decreto de Armenis*, vbi dicitur: *Ideo in fronte, vbi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomē confiteri erubescat: & præcipuè crucem eius, quæ Iudæis est scandalum, gentibus autem stultitia, secundùm Apostolum: propter quod crucis signo signatur*, eadem scilicet actione qua inungitur. quia alia non signatur.

53 Not. tertiò, Esse planè essentiale, vt hæc vnctio fiat in fronte. Patet ex perpetuo Ecclesiæ vsu, & cōmuni Patrum ac canonū sententia dicentium hanc signationē in frōte fieri. Et quāuis expressè non asserant hoc esse essentiale, id tamen satis insinuāt, dū sine vlla discrepantia dicunt eā ita fieri, aut etiā fieri debere. quia cōmuniter non aliter solent dicere aliquid esse essentiale. Confir. quia finis & effectus huius Sacramenti est, vt accipiamus robur & cōnstantiā in cōfitendo Christi nomine, ne illud vnquā erubescamus: & ideo docet Florētinum suprà, *Florent.* nos in fronte vbi verecundiæ sedes est, cruce signari. Vbi ex eodem fine eodem modo requirit, vt signemur in fronte, & vt signemur cruce. Atqui hoc est essentiale; ergo & illud.

54 Not. quartò, Esse etiā essētiale vt hęc vnctio fiat immediatè manu Episcopi, & nō per aliquod instrumentum. quia essentialis est huic Sacramēto manus impositio. hæc autem ex Christi institutione, non est alia quàm quæ fit vngendo. vt patet ex praxi, & ostendemus dub. sequenti.

55 Not. quintò, Esse necessariū necessitate præcepti, vt fiat pollice dextro, vt patet ex rituali, & vsu: Credibile est tamen hoc nō esse essentiale, vt docet *P. Suarez. disp. 33. sect. 3. in fin.* *Suarez.* quia nullū est satis firmum fundamentum hoc dicendi; nec ritualia hoc præscribūt tāquā essentiale: nec vt tale videtur vsu introductū, sed quia hoc magis decet, & quia manu dextra similia omnia solemus facere.

DVBIVM II.

Vtrùm Apostoli conferendo hoc Sacramentum vsi fuerint chrismate?

56 Qvatuor hîc sunt sententiæ. Prima docet initio Ecclesię tā ab Apostolis, quā à primis eorū successorib. hoc Sacramentū nuda manus impositione sine vlla vnctione fuisse collatū, donec tandē in Conc. Meldensi *Conc. Meldense.* ex singulari Spiritus S. instinctu fuit institutū, vt sub ea forma & materia qua iam confertur, conferretur. Sed hoc non est probabile. quia repugnat expressè *D. Dionys.* *D. Dionys.* qui *c. 4. Eccl. hier.* vocat hoc Sacramētū mysteriū vnguēti, & fusè docet quomodo debeat cōfici, idq; ex Apostolica, vt ait, traditione. Idē docet *Fabianus* *Fabian. Papa.* *epist. 2. ad Orientales*: vbi testatur Christū Apostolos in die cœnę docuisse cōficere chrisma, eosq; solitos singulis annis vetere cōbusto nouū cōficere.

Secunda sententia docet Apostolos aliquādo contulisse hoc Sacramentū per nudā manuū impositionē; aliquādo per vnctionē. Ita videtur sētire *Scotus in 4. d. 7. q. 1. in respons. ad 1. argumentum.* *Scotus.*

Tertia

57 Tertia docet, Apostolos aliquando contulisse effectum huius Sacramenti nuda manuum impositione; nunquam tamen contulisse ipsum Sacramentum sine vnctione. Ita *Durandus in 4.d.7.q.1.a.2.ad* 1. sub dubio tamen: quia tantùm dicit id fortè potuisse fieri. Et apertè hoc videtur tenere *D.Thom.hic a.2.ad 1.& a.4.ad* 1. Ratio vtriusq; sententiæ est, quia Apostoli *Act.* 18. leguntur cõtulisse Spiritum sanctum per manus impositionem, nulla facta mentione vnctionis. Sed hæc ratio parum probat. Quia sicut ibidem non dicitur Apostolos fuisse vsus vnctione: ita etiã nec negatur: imò satis innuitur contrarium, vt videbimus conclusione 2.

Durand. D. Thomas. Act.18.

Quarta sententia docet, Apostolos nunquam contulisse effectũ huius Sacramẽti, nisi per Confirmationem factam vera chrismatis vnctione. Ita *Bellarm.l.de Confirmatione c.9. in responsione ad 2. argumentum Kemnitij*, vbi pro se citat *Thomã VValdensem tom.2.de Sacramentis c.113.* vbi id apertè docet, & *Hugonem de S. Victore l.2.de Sacramentis ca.7.* vbi id satis innuit, etsi non ita clarè.

Bellarm. VValdensis. Hugo de S. Victore.

58 Concl.I. Nunquã Apostoli contulerunt hoc Sacramentum nisi sub eadem materia & forma, qua iam confertur. Hæc sententia est ferè communis, & apertè *D.Tho.hic a.2.*

D. Thomas.

Probatur primò. Quia Patres & proximi Apostolis, vt *D.Dionysius c.4.Eccles.hierar. D.Clemes l.7. Constit. Apostolicarum c.44.& 45. D.Fabianus epist.2. ad Orientales*, apertè testantur Apostolos in administratione huius Sacramenti vsos fuisse chrismate. Nec vllum est fundamentum dicendi contrarium. Ergo non est dicendum.

D.Dionys. Clemens Fabian.

Prob. secundò, Quia vel imponendo manus fuissent vsi eadem forma qua nos vtimur, vel diuersa. Primum dici nequit: quia tunc forma fuisset falsa. Nec etiam secundum, quia tunc nullo modo potuissent conferre idem Sacramentum, quod modò Episcopi conferunt. quia essentialis materia & forma fuissent omnino diuersæ: vnum autem & idem Sacramentum non potest diuerso tempore cõstare diuersa materia & forma essentiali. Vnde sequitur quòd Christus pro ipsis instituisset distinctum Sacramentum ab eis, quæ instituit pro reliqua Ecclesia. Imò illa impositio manuum nullo modo potuisset esse Sacramentũ propriè dictum. quia non fuisset cæremonia stabili lege instituta, sed tantùm pro aliquo breui tempore. quod est contra rationem Sacramenti.

59 Concl. II. Etsi omnino certum sit Deum *Actor.2.& 10.* contulisse Discipulis & Cornelio effectum huius Sacramenti sine Sacramento: multo tamẽ probabilius est Apostolos per simplicem manuum impositionem id nunquam ita fecisse.

Actor.2.& 10.

Prob. primò, Quia neq; in Scriptura, neq; ex Patribus est vllum fundamentum hoc asserendi: ergo gratis omnino asseritur, & sine vllo fundamẽto. quia nullũ pro hac re haberi potest nisi ex Scriptura aut Patrũ traditione. De Patribus patet, quia aduersarij nullum pro se citant. De Scriptura probatur, quia nulla ex hac alia ratio ab ijs profertur, quàm quia *Act.8.& 19.* dicuntur Apostoli contulisse Spiritum S. per manus impositionem. Sed inde non sequitur eos non fuisse vsos vnctione. quia Episcopus vngendo etiam manus imponit, secundùm communẽ modum loquendi omnium Patrũ, qui ideo indiscriminatim hoc Sacramentum modò vocant impositionem manuum, modò chrismationem, modò Confirmationem, modò etiam consignationem, à diuersis partibus totum Sacramentum nominando: sicut aliud Sacramentum à sola ablutione baptismus vocatur. Sicut igitur cùm *1.Pet.3.* dicimur saluati per baptismũ, & ad *Titum* 3. per lauacrum regenerationis, non excluditur forma, siue verbũ vitæ, quod ad *Ephes.5.* additur. Itẽ sicut quãdo Apostoli *Act.8.& 19.* dicũtur baptizasse in nomine Christi, nõ excluduntur reliquæ personæ: sic nec cùm dicuntur contulisse Spiritum S. per impositionẽ manuum, excluditur vnctio, sed significatur.

Act.8.& 19. Impositio manuum qua vsi sunt Apostoli nõ fuit distincta a Confirmatione. 1.Pet.3. Tit.3. Ephes.5. Act.8.& 19.

60 Prob. secundò, Quia per impositionẽ manuum *D.Lucas dictis locis* significat aliquẽ ritum, qui ordinariè solebat omnibus statim post baptismum adhiberi. Atqui hic nõ potest dici de extraordinaria & miraculosa aliqua collatione Spiritus S. Ergo talis collatio Spiritus S. per illam impositionem manuum apud Lucam significari nõ potest.

D.Lucas.

Minor expressè admittitur à *D. Tho. hic a.2.ad 1.* vbi ait: *Vtebantur tamen Apostoli communiter chrismate in exhibitione Sacramenti*: nec negatur ab auctoribus 3. sententiæ. Et apertè prob. quia secundùm auctores illius sententiæ, tunc tantùm illa ratione conferebatur Spiritus S. quando hic visibiliter in alios descendebat, conferendo illis donum linguarum, aut alia similia. Atqui hæc dona non omnibus conferebantur, vt apertè testatur *Apostolus 1.ad Cor.12.v.6.8.28.& 30.* Ergo Apostoli nõ conferebant communiter Spiritum sanctum per nudam illam manus impositionem.

D.Thom. 1.Cor.12.

Maior prob. primò ex *Act.c.8.* vbi statim atq; audierant Apostoli aliquos Samaritanos recepisse fidem ac baptismum, miserunt ad eos Petrum & Ioannem, vt per impositionem manuum conferrent illis Spiritum S. Et ratio subditur: *Nondum enim in quemquam eorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu.* Quasi dicat, Eò quòd nullum aliud Sacramentũ acceperant prẹter baptismum, necesse fuit Apostolos ad eos accedere, vt ordinario & cõmuni ritu ijs Spiritum sanctum conferrent. Deinde apertè ibidem significatur eos vulgò omnibus baptizatis eodem ritu Spiritum sanctum ibidem contulisse.

Act.8.

61 Prob. secundò, Quia cùm *Act.19.* Paulus Ephesi incidisset in quosdã discipulos sibi ignotos, statim rogauit an accepissent Spiritum S. quasi hic omnibus Christianis prima cõmoditate soleret conferri: & deinde baptizatis per impositionem manuum eundem ijs contulit.

Act.19.

Prob. conclus. tertiò, Quia Patres communiter, atq; adeò omnes catbolici ex facto Apostolorum conferentium Spiritum S. *Act.8.& 19.* per manus impositionẽ, probant primò, esse aliquod Sacramentum in Ecclesia quo Spiritus S. confertur. Secundò, hoc Sacramentum non posse ab alio conferri, quã ab Episcopo. hinc apud *D. Hier. dialogo contra Luciferianos*, Luciferianus ait: *An nescis etiam Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus S. Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum.* Cui infià Orthodoxus respondet. *Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, vt ad eos qui lõgè in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus*

Act.8 & 19. D.Hieron.

Eusebius Papa. Innoc. 3.

pus ad inuocationem Spiritus sancti manuum impositurus excurrat. Idem ex eodem loco probat *Eusebius Papa epist. 3.* cuius verba mox citabimus. Item *Innoc. 3. c. vnico de sacra vnctione, §. Per frontis chrismationē*, & alij plurimi: quorum neutrum vel probabiliter sequeretur, si illa impositio manuum Apostolorum non fuisset verum Sacramentum. Quia hæc & Confirmatio fuissent res planè disparatæ, & diuersi ordinis.

62 *D. August.* Prob. quartò, Quia *D. Aug. l. 3. de bapt. contra Donat. cap. 16.* cùm dixisset in sola catholica Ecclesia per manus impositionem dari Spiritum S. docet hanc manuum impositionem differre ab illa Apostolorum, quòd nō fiat iam cum exterioribus illis & sensibilibus miraculis; scilicet apparitione flammæ ignis, aut dono linguarum: interiorē tamen vtriusque effectum ait esse eundem. apertè insinuans aliter non differre, & consequenter vtramq; esse vnum idemque Sacramentum. Vnde subdit: *Cùm ergo sit aliud Sacramentum* (scilicet Confirmationis, de quo solo ibi loquitur) *quod habere etiam Simon magus potuit, aliud operatio Spiritus sancti*, &c. apertè significās impositionem illā manuum, quam cum ceteris Samaritanis etiam Simon accepit, fuisse verum Sacramentum. hinc etiam *Eusebius Papa epist. 3. sub finem. Manus quoque*, inquit, *impositionis Sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus: nec tempore Apostolorum ab alijs, quàm ab ipsis Apostolis legitur aut scitur peractum fuisse.* Vbi apertè docet Apostolos per illam manuum impositionem contulisse Sacramentum Confirmationis; & quidem idem omnino, quod iam Episcopi conferunt. aliàs nullus in verbis ipsius esset sensus aut connexio.

Eusebius Papa.

63 *D. Cyprian.* Prob. quintò, Quia Patres testantur idem iam fieri in Ecclesia per manus impositionem, quod olim tempore Apostolorum. hinc *D. Cyprian. epist. 73. ad Iubaianum*, loquēs de Samaritanis baptizatis, quos dicit non fuisse secundò baptizandos: *Sed*, inquit, *tantummodo quod deerat, id à Petro & Ioanne factum est: vt oratione pro iis habita, & manu imposita inuocaretur, & infunderetur super eos Spiritus S. quod nunc quoque apud nos geritur: vt qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem, ac manuum impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo dominico consummentur.*

64 *Innoc. 3.* Dices *Innoc. 3. c. vnico de sacra vnctione, §. Per frontis chrismationem*, ait: *Per frontis chrismationem manus impositio designatur, qua alio nomine chrismatio dicitur.* vbi dicit impositionem manuum designari siue figurari per chrismationem, insinuans hæc esse diuersa. & confirmatur. quia *Florentinum in litteris de Armenis* ait: *Loco autē illius manus impositionis* (qua scilicet Apostoli conferebant Spiritum sanctum) *datur in Ecclesia Confirmatio*: apertè insinuans has esse diuersas cæremonias.

Florentin.

Resp. negando quidquam horum locis citatis insinuari. Nam Innoc. tantùm dicit, per frontis chrismationē designari siue significari (hoc enim illud verbum ibi significat, non autem figurari; quia res posteriores nō sunt figuræ priorum) impositionem manuum. Quare tantum ibi vult dicere, hæc tria chrismatio, impositio manuum, & Confirmatio idem significare. Vnde ipse ibidem apertè pro nobis facit. Idem planè significat Florentinum. Nec enim rem rei, sed nomen nomini successisse indicat. Nam aliàs etiam secūdùm auctores terriæ sent. falsum diceret. Nam cùm secundùm illos etiam Apostoli contulerint communiter Spiritum S. per Sacramentū Confirmationis, atq; ita in vsu simul fuerint illa impositio manuum, & Confirmatio, hæc non potuit illi successisse: præsertim cùm secundùm illos Confirmatio fuerit pro communi Ecclesiæ vsu priùs à Christo instituta; & illa impositio manuum solis Apostolis pro singularibus quibusdam casibus solùm priuatim concessa. Sicut igitur si Christus post institutum Sacramentum Pœnitentiæ concessisset Apostolis, vt in certis casibus potuissent remittere peccata sine vlla confessione solo verbo, vt ipse fecit, non rectè diceretur Sacramentū Pœnitentiæ illi verbali remissioni successisse; & multò minùs ex eo quòd talis remissio fuisset concessa solis Apostolis, potuisset probari, Sacramentum Pœnitentiæ, à solis Episcopis administrari posse. sic posita veritate illius sententiæ nullo modo ex facto Apostolorum posset probari, Cōfirmationem successisse illi manuum impositioni (cùm ante hanc fuisset instituta) & multo minùs potuisset probari, eā à solis Episcopis posse conferri. quia impositio illa manuum ab Apostolis vsurpata, fuisset planè distincta à Sacramēto Confirmationis. Ex quibus patet, contrariam sententiam ex sola auctoritate D. Thomæ habere aliquam probabilitatem.

ARTICVLVS IV.

Vtrum hac sit conueniens forma huius Sacramenti, Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, *&c.*

65 *Forma Confirmationis.* ART. 4. docet hanc esse formam conuenientem huius Sacramenti, *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Quia per hanc optimè significatur tam causa principalis effectus Sacramenti, quæ est sancta Trinitas, quàm ipse effectus, qui est robur spiritus, atque etiam signum militare, quod confirmato imprimitur. Hanc autem formam esse conuenientem satis patet tum ex Concilio Florentino, tum etiam ex vsu Ecclesiæ. Sed dubium est, Quæ verba in ea sint essentialia.

Florentin.

66 *Quæ verba sint essentialia. Florent.* Resp igitur, Esse de essentia huius Sacramenti, vt omnia dicta verba, vel ijs æquiualentia saltem implicitè in forma ponantur. Probatur. quia Florentinum recensens formam huius Sacramenti, omnia illa verba ponit: cùm tamen non soleat exprimere nisi essentialia. Vnde sequitur essentiale esse, vt exprimatur primò persona confirmāda. Secundò, actus confirmantis, vt ab eo procedens, iuxta dicta in simili de baptismo, q. 66. a. 5. Tertiò, vt exprimatur causa principalis, scilicet tres personæ Trinitatis, sicuti diximus exprimendas

das in baptiſmo q. 66. a. 5. debet enim initiandus in vtrinſq; Sacramenti ſuſceptione explicitè cõfiteri præcipuum myſterium fidei, quam in primo ſuſcipit credendam: in ſecundo cõfitendam & propugnandam. Ideoque & cruce exteriùs, & charactere interiùs tanquam ſigno Chriſti militari ſignatur; & inſtar athletæ exteriùs chriſmate, interiùs Spiritus ſancti robore vngitur.

67 Aliqui autem dubitant, Vtrùm ſit eſſentiale expreſsè ponere illa verba, *Signo crucis*. Videtur enim quòd non. Quia videntur ſufficienter intelligi ſub verbis *ſigno te*. quia ſatis per hæc intelligimus impreſſionem crucis. Probabilius tamẽ eſt, eſſe eſſentiale. Quia ſicut eſſentiale eſt diſtinctè exprimere myſterium Trinitatis; ita videtur eſſentiale exprimere ipſum ſignum militare, quo confirmandus inſignitur, vt magis ipſius menti imprimatur, & explicitè proteſtetur, quòd non erubeſcat crucem.

68 Similiter dubitatur de verbis *Chriſmate ſalutis*. quia ſatis intelliguntur ſub verbo *confirmo*. Nec videtur magis neceſſarium, hîc exprimere materiam remotam, quàm in baptiſmo. Ita *Card. Bellar. l. de Confir. c.* 10. vbi id cõfirmat ex antiquo rituali Romano, qui vocatur Ordo Romanus, qui ante 800. annos citatus fuit ab Alcuino, in quo habetur hæc forma. *Signo eos Domine ſigno crucis. ego te confirmo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* quare hæc ſententia poſſet videri probabilis.

Bellarm.

Alcuinus.

Contrarium tamen multi aſſerunt. quia per verbũ *Confirmo* vnctio non ſatis exprimitur, ſicut per verbum *baptizo* exprimitur lotio. Quare hoc ſaltem eſt certum, grauiter peccaturum, qui ea verba omitteret, & Sacramentum fore ſub conditione repetendum.

69 Not. demum Patres ſatis obſcurè ſemper fuiſſe de forma Cõfirmationis locutos, nec eam vnquam expreſsè tradidiſſe, ne myſteria noſtra infidelibus patefacerent. hinc *Innoc. I. epiſt.* 1. *ad Decentium* §. 3. agens de Confirmatione, *Verba*, ait, *dicere non poſſunt, ne magis prodere videar, quàm ad cõſultationem reſpondere.* Inſinuat tamen eam *Apoſtolus* 2. *ad Cor.* 1. vbi ait: *Qui autẽ confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui vnxit nos Deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* vbi vel ad formã, vel ad effectum huius Sacramenti alludit, ſcilicet ad gratiam corroborantem, eamq; per vnctionẽ ſignificari clarè oſtendit. Quare hic locus neceſſariò refellit nugas & calumnias hæreticorum. Nam vel hîc per verbum *vnxit* Apoſtolus vult ſignificare, Chriſtianos omnes corporaliter vngi, & ſic neceſſariò cõcedendus erit aliquis ritus ſiue Sacramentum à Deo inſtitutum, & tempore Apoſtolorum vſitatũ, quod aliud fingi non poteſt, quàm Confirmatio. Vel vult ſignificare internã vnctionem gratiæ diuinæ nos corroborantis: & inde ſequetur ex teſtimonio Scripturæ, infuſionem gratiæ metaphoricè rectè dici vnctionem, & conſequenter externam vnctionem cum illa habere aliquam analogiam ac ſimilitudinem, atque ita per eam rectè internam vnctionem ſignificari, quorum vtrumque ipſi negant.

Patres obſcurè de forma Confirmationis locuti ſunt.
Innoc. I.

2. Cor. 1.

ARTICVLVS V.

Vtrùm Sacramentum Confirmationis imprimat characterem?

70 ART. 5. docet, Sacramentum Confirmationis imprimere characterem, ideoq; repeti nõ poſſe. Vide dicta qu. 63. vbi ſufficienter oſtendimus, quæ Sacramenta characterem imprimant. Nec hîc eſt noua difficultas, niſi in explicando illo D. *Aug. l. 3. de baptiſ. c.* 16. *Manus autem impoſitio nõ ſicut baptiſmus repeti non poteſt. quid enim eſt aliud quã oratio ſuper hominem?* Sed hæc non eſſe intelligenda de Confirmatione, ſed de impoſitione manus reconciliatoria apertè patet ex contextu, & ſatis oſtendi a. 1. dub. 1. in fine. Aliàs D. Auguſt. ſentire Confirmationem non poſſe repeti, & conſequẽter imprimere characterem, apertè colligitur ex *l.* 2. *cont. epiſt. Petiliam c.* 104. vbi ait Sacramentum chriſmatis eſſe Sacramentum non ſecùs ac baptiſma, & poſſe eſſe in hominibus in operibus carnis vitam conſumentibus: clarè oſtendens perſeuerant in ijs eſſe, ſiue manere. quod dici non poteſt niſi ratione characteris. quia aliàs Sacramentum ſecundùm ſe tranſit.

D. Auguſt.

71 Not. demum, etſi graue committant ſacrilegiũ qui bis confirmãtur, aut eundem bis confirmant, neutros tamen incurrere vllam irregularitatem, vt docet *Scotus in* 4. *d.* 7. *qu.* 5. & ex eo *Gabr. ibid. dub.* 5. Ratio eſt, quia nullo iure id eſt expreſſum. Et vt habetur expreſsè *cap. Is qui in Eccleſia, de ſententia excommunicationis, in ſexto,* irregularitas nunquam incurritur niſi caſibus iure expreſſis. Vnde patet falli quoſdam Canoniſtas, quos refert *Scotus ſupra*, qui ex eo quòd fiat irregularis qui rebaptizat, idem inferunt de eo, qui reiterat Confirmationem, quia in pœnis iure poſitiuo ſtatutis non valet argumentum à pari, vt benè Scotus ſuprà.

Bis eundem confirmans non fit irregularis.
Scotus.
Gabriel.

Canoniſtæ.
Scotus.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm character Confirmationis ſupponat characterem baptiſmi?

72 ART. 6. docet, Confirmationem ſupponere characterem baptiſmi; ita vt non baptizatus, quantumcunq; bona fide putet ſe baptizatum, inualidè Confirmationem ſuſcipiat, ſicut & alia omnia Sacramẽta, vt de Ordine expreſsè dicitur c. 1. & 3. de presbytero non baptizato. Ratio eſt, quia baptiſmus eſt ianua Eccleſiæ: ita vt nemo, niſi per baptiſmum, poſſit Eccleſiam ingredi,

gredi, ac perfectè eius membrum in hoc mundo effici, vt docent *Concil. Florent. & Trident. sess. 14. c. 2.* Sacramenta autem sunt quædam dona Christi, quæ suæ Ecclesiæ tanquam propriam hæreditatem testamento reliquit. Vnde sequitur, oemnem eorum posse esse participem, nisi sit iam membrum Ecclesiæ, aut per Sacramenti susceptionem fiat, quod per solum baptismum fieri potest. Rationem autem cur Christus hoc ita circa Confirmationem instituerit, reddit D. Thomas. quia sicut nemo potest corporaliter crescere nisi priùs generetur, ita nec spiritualiter: per baptismum autem spiritualiter generamur, & per Confirmat. in viros perfectos crescimus.

Florent. Trident. — *Cur Confirmatio supponat baptismum. D. Thom.*

ARTICVLVS VII.

Vtrùm per Sacramentum Confirmationis conferatur gratia gratum faciens?

73 ART. 7. docet primò, Sacramentum Confirmationis conferre suscipienti gratiam habitualem, augendo nimirum gratiam iam antè per baptismum acceptam. Patet ex ijs quæ diximus, tum q. 62. a. 1. dub. 1. vbi ostēdimus generatim, omnia Sacramenta ritè suscipientibus conferre gratiam ex opere operato: tum in hac q. a. 1. dub. 1. vbi ostendi per hoc Sacramentum conferri Spiritum sanctum, siue gratiam Spiritus.

74 Docet secundò in responsione ad tertium, præter gratiam habitualem conferre etiam suo tempore gratias præuenientes, siue auxilia specialia, quibus iuuamur ad fidem constanter confitendam. Vide dicta q. 62. a. 2. Quæ autē ad effectum huius Sacramenti consequēdum requiratur dispositio, satis dixi q. 62. a. 1. d. 2. conclus. 5.

75 Nota primò, *cap. Vt ieiuni. de consecrat. distinct.* 5. statui, vt ieiuni, & præmissa confessione adulti hoc Sacramentum suscipiant: sed quàuis vtrumque valdè deceat, & omnino quando fieri potest, suadendum sit: neutrum tamen est absolutè necessarium. De primo patet ex consuetudine Ecclesiæ, quia vrgente aliqua causa sæpe hoc Sacramentum post prandium confertur. De secundo etiam patet. Quia quando quis nullius peccati mortalis sibi conscius est, certum est, non teneri priùs confiteri. Item etsi conscius sibi sit peccati mortalis, quod nondum est confessus, sufficit eum priùs de eo conteri. quia de sola susceptione Venerabilis Sacramenti præcipitur, vt priùs præmittatur confessio. Vnde dictus canon non præcipit præmittere confessionem, sed tantùm dicit cōfirmandos monēdos esse, vt hoc faciant.

Confessio & ieiunium ex decentia præmittenda.

76 Not. secundò, Disputatur hîc DD. Vtrùm hoc Sacramentum conferat maiorem gratiam quàm baptismus? Sed videtur respondendum affirmatiuè. Probat. 1. Quia tam Scripturæ quàm Patres singulariter & antonomasticè dicunt per hoc Sacramentum conferri Spiritum sanctum: quo modo loquēdi significant pleniorem per ipsum dari gratiam, quàm per baptismum. Secundò, quia Patres dicunt in eo dari plenitudinem Spiritus S. siue gratiæ: quo modo loquendi abundantiam quandam gratiæ significant, supra eam, quam recepimus in baptismo. Et confirmari etiam potest ex comparatione vtriusque Sacramenti cum generatione & accretione corporali. Quia per hanc multò plus substantiæ acquirit homo, quàm per illam. Cùm itaque baptismo regeneremur, & per Confirmationem ad perfectum gratiæ statum crescamus, videmur per hanc plus gratiæ acquirere, quàm per illam.

Cōfirmatio confert maiorem gratiam quàm baptismus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm hoc Sacramentum sit omnibus exhibendum?

77 ART. 8. docet, hoc Sacramentum debere omnibus conferri. 1. Quia Act. 2. omnes qui erāt in domo, in qua erant Apostoli, per quam Ecclesia designatur, repleti fuerunt Spiritu sancto. Secundò, quia sicut natura quos generat, intendit ad perfectum perducere: ita etiam Deus & Ecclesia quos spiritualiter generant, intendunt ad statum perfectum perducere; quod fit per Confirmationem. Vnde *Vrbanus Papa relatus c. 1. de consecrat. d. 5.* ait: *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, vt plenè Christiani inueniantur.*

Act. 2. — *Vrbanus Papa.* — *D. Thom.*

Hinc *D. Thomas in responsione ad 2. & 3.* colligit primò, Hoc Sacramētum debere etiam pueris dari. quia potest fieri, vt etiam ipsi indigeant effectu huius Sacramenti ad fidem confitendam, cùm olim multi pueri facti sint martyres.

78 Disputant autem DD. qua ætate hi confirmādi sunt. Quidam enim putant optimum esse eos confirmare in infantia statim post baptismum. Primò, quia olim ita fiebat in Ecclesia. Secundò, quia præstat eos hoc Sacramentum accipere antequam innocentiam peccando amiserint, quia sic certiùs digni & benè dispositi ipsum accipiūt. Nec refert quòd tunc nondum sint apti ad certādum: quia sufficit quod possint tunc suscipere arma, quibus suo tempore pugnaturi sunt.

Qua ætate pueri confirmandi sint.

Alij putant, expectandū saltem initium ætatis adultæ, quam incipere aiunt circa annū 12. Ita gl. in *cap. Vt ieiuni. de consecrat. dis.* Sed hoc illo capite non dicitur, sed tantùm monendos esse adultos, vt ieiuni & confessi accedant.

Sed

79 *Catechis. Roman.* Sed hac in re optima sententia est catechismi Romani, vbi *part. 2. c. 3. n. 14.* dicitur: *Illud etiam obseruandum est omnibus quidem post baptismũ Confirmationis Sacramentum posse administrari: sed minus tamẽ expedire hoc fieri, antequam pueri rationis vsum habuerint. Quare si duodecimus annus exspectandus non videatur, vsque ad septimum certè hoc Sacramentum differre maximè conuenit.* Et huic sententiæ multi etiã Theologi, ac ipse etiã Ecclesiæ vsus adstipulãtur. Ratio autem huius est. Quia cùm hoc Sacramẽtum non sit necessarium ad salutem, conuenit ipsum differri, donec suscipiens incipiat vti ratione, vt possit ipsum maiori cum pietate & fructu suscipere, & postea meminisse se esse confirmatum. quia aliàs cùm non præsumantur Christiani confirmati esse, nisi aliquo modo hoc constet, facilè posset contingere hoc Sacramẽtum iterari, si ipsi ne scirẽt se confirmatos esse, cùm sæpe de sint alij, qui hoc possint testari, nec eorum nomina ita scribantur sicut baptizatorum.

80 Vbi Not. 1. Septimum ætatis annum omnino sufficere, vt quis hoc Sacramentum conuenienter suscipiat. quia tunc censentur pueri sufficienter vti ratione ad contrahenda sponsalia, quæ maiorem tamẽ rationis vsum videntur requirere. Melius etiam est circa illam ætatem hoc Sacramentum suscipere, quàm diutiùs expectare. quia illa ætas ferè est adhuc immunis à grauioribus peccatis, quæ postea à grandioribus sæpè contrahũtur: ad quæ euitãda illius effectus multùm iuuat.

81 Not. 2. Etsi magis conueniat banc ætatem expectari, id tamẽ non esse necessarium. quare quãdo adest rationabilis aliqua causa (vt quando, si iam puer non confirmetur, creditur diu non habiturus occasionem Sacramenti suscipiendi) posse illud tempus præueniri. Imò præstat hoc facere, quàm Sacramentum valdè diu differre, aut etiam omnino omittere, vt si puer esset in periculo vitæ.

82 *D. Thomas. Etiam statim morituri sunt confirmandi. Melchiades Papa. D. Thom.* Colligit *D. Thom. 2. in resp. ad* 4. hoc Sacramẽtum conferendum etiam esse statim morituris. Nam etsi eo non indigeant, vt præparentur ad pugnam, quia pugnaturi non sunt: indigent tamen eo, vt crescant ac perficiantur in gratia. Vnde *Melchiades Papa ep. 1. citatus à D. Thoma*, non negat talibus hoc Sacramentum esse administrandum, sed tantùm asserit ijs esse minus necessariũ quàm victuris. Quia tamen non ita vacat Episcopis singulos morientes adire, ideo communiter non solet talibus hoc Sacramentum tradi.

83 *Amentes confirmari possunt.* Hinc infertur 3. Hoc Sacramentum etiam cõferendum esse perpetuò amentibus. quia per illud in gratia similiter possunt perfici. Quod idẽ dicendum est de ijs qui aliquando vsi sunt ratione, & postea inciderunt in amentiam. Si enim hæc crederetur futura perpetua, tales statim confirmari possunt, nisi sciretur eos statim post commissum peccatum mortale incidisse in amẽtiam, antequam de eo sufficientem dolorem conciperent. De quo vide dicta q. 64. a. vlt. Vbi etiã ostẽdi ad valorem Sacramenti sufficere, quòd tales habuerint priùs implicitam aliquam voluntatem suscipiendi hoc Sacramentum, quam censentur habere omnes Christiani, nisi expressè contrariam voluntatem habuerint. Quòd si tales crederentur aliquando rationis vsum recepturi, illud tempus expectandum esset, vt possent decentiùs hoc Sacramentum suscipere.

DVBIVM.

Quanta sit obligatio suscipiendi hoc Sacramentum?

84 *Scotus. Siluester.* Variæ hac de re sunt sententiæ. I. docet nos ad hoc obligari sub peccato mortali Citatur pro hac sententia *Scotus in 4. d. 7. q. 2. & Siluester verbo Confirmatio n. 3.* Sed hi tantùm dicunt, esse peccatũ mortale illud omittere ex contẽptu; dicunt tamen eum censeri id facere ex contemptu, qui data cummoditate Confirmationem omittit. Probatur autem hæc sententia Primò, quia quidam Patres & Concilia dicunt, nos debere confirmari, vt simus perfectè christiani. Secũdò, *Melchiades Papa.* quia *Melchiades Papa in sua epist. c. 2.* dicit, baptismũ & Confirmationẽ, ita esse coniuncta, vt nisi morte interueniẽte separari nequeát. Tertiò, quia cùm in hoc Sacramento detur gratia, vt fortiter & cõstanter in fide persistamus contra omnes tẽtationes tã intrinsecas, quàm extrinsecas, in quib. cõtinuò versamur; videmur nos exponere periculo deficiendi à fide, nisi hoc Sacramentum suscipiamus. Sed hæ rationes nihil cõuincunt. Nã prima senten. tantùm ostendit, hoc Sacramentum esse necessarium ad benè esse. Quia etsi valdè expediat nos ad perfectionem vitæ christianæ pertingere; non tamen absolutè ad hoc obligamur. Ad secundam Resp. Melchiadem loqui de vsu sui temporis, quo baptismus extra periculum mortis tãtùm bis per annum solemniter conferebatur, eique statim Confirmatio cõiungebatur. Atq; ita hanc omittens peccasset contra consuetudinem Ecclesiæ, quæ iam omnino mutata est. Ad tertiã Resp. Illud periculum esse remotum, atq; ideo non posse grauem obligationem inducere.

85

86 *Durand.* II. sententia docet, eos, qui fidem debent coram tyranno confiteri, teneri sub peccato mortali priùs confirmari, si commodè possint. Ita *Durandus in 4. d. 7. q. 1. a. 2.* Ratio est, quia aliàs exponunt se periculo negandi fidem, videturq; hoc periculum esse proximum. Et confir. Quia ideò *Luc. vlt.* Christus *Luc. vlt. v. 49.* præcepit Apostolis, vt manerent in ciuitate, donec virtute induerẽtur ex alto, ne si priùs inciperent concionari, exponerent se periculo, ne interrogati de fide, metu pœnarum eam negarent. Eadem autem ratio videtur esse omnium Christianorum. Sed nec hæc ratio hanc conclusionem generatim probat. quia sæpe potest contingere, vt quis se diuina gratia satis confortatum sentiat, ita vt non appareat morale periculum, ne fidem neget. quod maximè posset contingere in ijs, qui sæpè eiusmodi prælia experti euaserunt victores. Illud autem præceptum Christi particulatim Apostolis datũ fuit, quibus Christus sciebat omnino expedire tã diu quietos in ciuitate manere, cùm ob alias causas, tum etiam, quia volebat eos simul in eadem domo singulari illo miraculo Spiritum S. accipere: tum etiã, quia non cõueniebat eos, nisi omni scientia & virtute perfectos suũ ministeriũ aggredi.

Nauarr. III. sententia docet, ex negligentia hoc Sacramentum omittere esse peccatum veniale. Ita *Nauar. in manuali, c. 22. n. 9.* & alij.

87 Concl. I. Omittere hoc Sacramentum ex contemptu est peccatum mortale.

Per se patet, Quia non sine graui Dei iniuria tantum eius donum cõtemnitur. Est communis omnium DD. Quidam tamen minùs benè asserunt, eos omnes contemnere hoc Sacramẽtum, qui cùm illud omnino commodè possent suscipere, id planè negligunt. Hoc enim non esse verum, vel inde patet: quòd aliàs simili modo diceretur contemnere Ven. Eucharistiam, qui extra tempus paschatis præsertim in magna aliqua solemnitate, alijs communiter eam suscipientibus, cùm commodè posset communicare, id negligeret. Hoc tamen nemo dixerit: nec est maior ratio dicendi aliud. Tunc igitur dicitur quis Cõfirmationem contemnere; quando ideo eam non suscipit, quia putat hoc se indignum esse, aut rem puerilem, aut parui momenti, ita vt non sit ei operæ pretium eius suscipiendi laborem subire.

88 Concl. II. Omissio Confirmationis absque contemptu per se loquendo, nunquam est peccatum mortale. Ita *D. Thomas hîc ad 4. Nau. in manuali ca. 22. Candelabrum aureum, de Confirmatione n. 37. Victoria ibidem n. 48.* & alij.

D. Thom. Nauarr. Candel. aureum. Victoria.

Prob. 1. Quia non potest ostendi præceptum diuinum aut Ecclesiasticum, quod nos ad Confirmationem obliget; vt satis patet ex dictis. & confirmat. primò, Quia si esset aliquod tale præceptum, Ecclesia cogeret omnes ad illud implẽdum; sicut nos suis statutis cogit ad implenda alia præcepta diuina, maximè circa Sacramentorum susceptionem, præscribẽdo certum tempus, quo suscipienda sunt: vt patet in Pœnitentia, & Venet. Sacramento, atque etiam in baptismo, ad quem etsi non possit catechumenos cogere; tamen parentes statim notantur, si diu sine iusta causa filiorum baptismum differant. Confir. secundò, Quia si esset obligatio hoc Sacramentum suscipiendi, etiam statim morituri ad hoc obligarentur: vt patet in aliorum Sacramentorum susceptione. quod tamen esse falsum, patet tum ex vsu Ecclesiæ, tum ex epistola Melchiadis citata à D. Thoma.

Melchiades Papa. D. Thom.

89 *Quando omissio Confirmationis possit esse peccatum mort.*

Dixi, *per se loquendo non esse peccatum mortale*. Quia ex accidenti potest esse peccatum mortale. Primò, ratione scandali, vt si ratione circumstantiarum vulgò putaretur aliquis omittere Cõfirmationem, eò quòd eam contemneret, aut non crederet esse Sacramentum, vt si esset nonnihil suspectus de fide. Secundò, ratione propriæ conscientiæ, vt si quis omnino crederet sibi imminere periculum deficiendi à fide, nisi hoc Sacramentum susciperet. quod sæpe posset contingere in ijs, qui versantur continuò inter hæreticos, & vel minis, vel promissis, aut alia ratione ad defectionem sollicitantur. Nam est singulare Dei donum in talibus casibus fidem constanter tueri. quod etsi Deus paratus est omnibus dare, tamen sæpe minùs liberaliter illud dat ijs, qui non vtuntur medijs ab ipso ad hoc institutis, qualis est Confirmatio.

90 *Non confirmatus suscipiens Ordines nõ peccat mortaliter.*

3. Addunt aliqui, esse peccatum mortale suscipere Ordines ante Confirmationem. Sed meliùs hoc negant *Nauar. c. 22. n. 9. Candelabrum aureum de Confirmatione n. 41. Victoria de Sacramento Ordinis num. 232. Suarez hîc disp. 38. sect. 1.* & alij. Quia hoc nullibi est vetitum.

Nauarr. Candelab. aureum. Victoria. Suarez. Trident.

Nec obstat *Trident. sess. 23. c. 4. de reform.* vbi ait: *Prima tonsura non initientur, qui Confirmationem non susceperint.* Quia hîc nihil præcipitur initiandis, sed præscribitur Episcopis quid facere debeant. quamuis nec hîc stricta aliqua obligatio imponatur. quia nullum est verbum, quo strictum præceptum indicetur. Vnde Nauar. & alij suprà docent, Episcopum non peccare mortaliter ordinando non confirmatum, aut etiam antequam ipse confirmatus sit, Confirmationem, aut Ordines conferẽdo. Vnde patet, multò minùs peccare, qui alia Sacramenta ante Confirmationem suscipit. Imò baptismus necessariò præmittendus est, & omnino conuenit adultos Confessionem præmittere: & quando differtur Confirmatio siue ex causa, siue sine causa, nullo modo ideo differenda est communio.

Nauarrus.

91 Concl. III. Nulla est directa obligatio ad hoc Sacramentum suscipiendum etiam sub peccato veniali. Ita *Nauar. ca. 22. n. 9. Sot. d. 7. q. 1. a. 8. §. Contrarium autem. Vict. n. 48. Henriq. l. 3. c. 1. n. 6. Suarez suprà.* Ratio est. quia nullum est præceptum humanum ad hoc nos obligans, vt patet ex dictis: neque etiam diuinum, vel naturale. quia si tale esset, cùm hæc sit materia grauis, obligaret sub mortali. Vix vnquam tamen sine iusta causa hoc Sacramentum omittitur sine peccato veniali. quia per illam omissionem priuamus nos magnis bonis & auxilijs spiritualibus, quod per se continet quandam prodigalitatem atque indecentiam: & hac ratione efficimur minùs idonei ad resistendum peccatis. Vnde exponimur maiori periculo sæpiùs peccandi, quod quando ita commodè possumus, saltem sub peccato veniali tenemur vitare.

Nauarr. Soto. Henriquez. Suarez.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm hoc Sacramentum sit conferendum homini in fronte?

92 ARticulo 9. docet, confirmandos debere vngi, & signari in fronte. Vnde dicta articulo 3. dub. 1. conclus. 5.

ARTICVLVS X.

Vtrùm ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio?

93 ART.10. docet, cõfirmandum debere teneri ab alio, siue habere patrinũ, qui eum militiæ spirituali inscribendum Episcopo eiusdẽ militiæ duci præsentet, eumq; in ea erudiat. Hæc tamen obligatio erudiẽdi nullo iure præcepta est, nec consuetudine recepta, nec cõmuniter est necessaria. quia confirmatus sufficienter potest erudiri per eos, qui eum in baptismo susceperunt. Quod vel eo verius est, quòd nec hi communiter iam ad tale officium obligentur, vt ostendi suprà, q.67.a.8. Quare susceptor cõfirmando magis adhibetur vt solemniùs Sacramentum conferatur, & vt significetur confirmandi imbecillitas, & imperfectio in spiritualibus, quàm necessitatis causa, vt satis insinuat *D.Thom.in corpore, & Suarez hic*. In casu tamen necessitatis, quando confirmatus alium, à quo instrueretur, non haberet, posset susceptor ad hoc teneri.

Suscipiens confirmandum non tenetur hũc erudire nisi fortè in casu necessitatis.

D.Thomas. Suarez.

94 Not.1. Ad hoc officiũ non posse admitti, nisi vnũ, vel vnã, vt habetur *c.Nõ plures, 100. de cons.d.4.*

Debet esse vnicus.

Not.2. Secundùm antiquã Romanam consuetudinem, extra necessitatẽ non debere eundẽ esse susceptorem baptizandi & cõfirmandi. Notat tamen *Siluester v. Confirmatio, n.4.§.Et sexto.* consuetudinem iam contrarium obtinere.

Distinctus à susceptore baptizati.

Siluester.

Not.3. Non confirmatũ non posse tenere cõfirmandum, vt habetur *c.In bapt.101.de consec.d.4.* Vnde patet, eũ inualidè hoc facturum, qui id tẽtaret. Quia secundùm communem sententiã Iuristarum, inualidè quis id tentat facere, quod dicitur in iure non posse facere. Et confir. Quia similiter talis dicitur non posse tenere confirmandum, atq; non baptizatus baptizandũ. Atqui hic hoc inualidè faceret, ergo & ille.

Et confirmatus.

Vnde sequitur, eum grauiter peccaturum, quia redderet eam cæremoniam irritam, nec contracturum cognationem spiritualem: vt benè *Suarez hic.*

Suarez.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm solus Episcopus possit hoc Sacramentum conferre?

95 ART.11. docet 1. solum Episcopũ posse ordinaria potestate hoc Sacramentũ conferre. quia per hoc Sacramẽtum perficitur baptizatus. Sicut autem pertinet ad summos artifices vltimã formam inducere: ita ad Episcopos, qui supremi sacerdotes sunt, baptizatos vltimò perficere.

Docet 2. in responsione ad 1. ex dispensatione Papæ posse simplicem sacerdotem hoc Sacramentum conferre.

DVBIVM.

Vtrùm nemo vnquam, nisi solus Episcopus possit hoc Sacramentum validè conferre?

96 HÆretici nostri temporis secuti Wiclefum communiter docent, quemq; Sacerdotem esse ordinarium ministrum huius Sacramenti, aiuntq; nos in hoc sequi errorem Donatistarum, quòd dicamus valorem Sacramenti pendere à dignitate ministri. Sed in hoc loquuntur contra suam conscientiam. Nec enim ignorant Donatistas in eo non errasse, quòd in conferente certa Sacramẽta requirerent potestatem Ordinis, quã diuersam in diuersis tota semper cognouit Ecclesia; sed quòd dicerent valorem Sacramentorum pendere à bonitate Ministri, eaq; à sceleratis nõ posse validè conferri, quod nos cum tota Ecclesia catholica damnamus. Itẽ olim docuit *Armacanus in quæstionibus Armeniacis l.11.c.4. Durandus* verò *in 4.d.7.q.3.* fusè hanc rem disputat, & satis dubiè respondet, sicut & *Scotus ibid.q.1.* Ratio cur aliqui hac de re dubitẽt, est, quia ex vna parte multa Iura, quæ infrà citabo, docent, simplicem sacerdotem inualidè hoc Sacramentum conferre: & ex altera parte legitur D. Gregorius permisisse Sacerdotibus Sardiniæ, vt hoc Sacramentum conferrent; quod facere non potuit, si essentialis minister sit Episcopus.

Hæretici nostri. Wiclef. Donatistæ.

Armacan. Durand.

Scotus.

D.Gregor.

97 CONCL.1. Solus Episcopus potest ordinaria potestate hoc Sacramentum validè conferre. Ita ferè omnes catholici. & videtur expressè definita in *Florent. in decreto Eugenij de Armenis.* vbi dicitur Cõfirmationis ordinarium ministrum esse Episcopum. Et clarius in *Triden.sess.7.can.3. de Confirmatione*, vbi dicitur: *Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum nõ esse solum Episcopum, sed quẽuis simplicem sacerdotem, anathema sit.* Vbi vocãt ordinarium Ministrum, non solùm eum qui ex ordinaria potestate potest licitè hoc Sacramentum conferre (quia sic soli Episcopi, qui sunt in gratia, & quiq; solis sibi subditis possunt hoc Sacramẽtum conferre) sed omnem eum, qui sine singulari Papæ commissione id validè conferre potest. Quia Concilia illa ibi disputant, non qua ratione licitè; sed tantùm qua ratione validè illa Sacramenta conferri possunt: atq; ita definiũt, quis sit minister essentialiter requisitus. Quod confirmatur, quia Florentinum paulò antè dixerat, vt possint Sacramenta validè conferri, tria requiri: scilicet materiam, formam, & personam ministri cum debita intẽtione, quorum si aliquid deesset, ea perfici non posse: & deinde explicat, quis sit minister singulorum. Ergo loquitur de ministro essentialiter requisito. ideoq; etiam docet in baptismo quemuis posse esse ministrum.

Florent.

Trident.

Florent.

98 Prob. autem hęc conclusio ex Scriptura. Quia *Act.8.* cùm Philippus multos in Samaria conuertisset, & baptizasset, fuerũt eò missi Apostoli, vt eos confirmarent. quod non fuisset necesse, si per alios potuissent confirmari.

Act.8.

Respondent aliqui, Hinc solum probari, diaconos non posse hoc Sacramentũ conferre. quia Philippus tunc erat solùm diaconus. Sed contrà facit primò, quòd non solùm illo loco, sed etiam *Act.19.* Apostoli legantur hoc Sacramẽtum contulisse;

Act.19.

tulisse, cùm tamen verisimile sit, tunc ab Apostolis alios sacerdotes fuisse creatos. Secundò, quia clarè ex Scriptura colligitur Apostolos hoc munus exercuisse tanquam sibi proprium, & quod per inferiores Sacerdotes fieri non posset: tū quia Scriptura nominatim recenset solos Apostolos huius officij ministros, & innuit eos hoc sibi vt proprium sumpsisse: tum etiam quia D. Paulus, qui, vt patet 1. *ad Corint. c. 1. v.* 14. ferè solitus erat à collatione Sacramētorum, quæ per alios fieri poterāt, abstinere (vnde etiam *Act.* 19. satis innuitur eum curasse illos viros per alios baptizari) munus tamen confirmandi, vt sibi proprium sumpsit, quasi per inferiotis Ordinis presbyteros hoc fieri nō posset. Tertiò, quia ex ecclesiastica traditione satis constat, Apostolos hoc munus vt Episcopos obiuisse. Quia ex dictis locis cōmuniter Patres & Pontifices probant, solos Episcopos hoc Sacramentum conferre posse, negantéq; validè id fieri posse per simplices Sacerdotes, scilicet sine Papæ commissione. Ita Vrbanus, Melchiades, & Eusebius Pontifices relati *c.* 1. 3. *&* 4. *de consecr. d.* 5. & similiter Florentinum suprà.

(1. Cor. 1. — Act. 19. — Vrbanus. Melchiad. Eusebius. Florentin.)

99 Dictis objiciuntur primò quædam loca Conciliorum & Patrum, quæ dicunt presbyteros ex venia Episcopi, aut vrgente necessitate eo absente posse alios vngere chrismate. Ita *Tolet.* 1. *c.* 20. *Arausicanum c.* 2. *Innoc.* 1. *epist.* 1. §. 6.

(Toletan. 1. Arausican. Innoc. 1.)

Resp. Hæc testimonia solùm loqui de vnctione aliqua cæremoniali, quæ non sit Sacramētum. Nam Toletanum apertè loquitur de vnctione, quæ fit in baptismo. Et de eadem videtur loqui Arausicanum. Nam loquitur de vnctione, qua vngebantur hæretici, dum ad Ecclesiam conuertebantur, quos in istis locis vngebant: fortè vt supplerent cæremonias ab Ecclesia in baptismo adhiberi solitas, quas hæretici, aut omnino omiserant, aut malè vsurparant. De simili etiam cæremonia apertè loquitur *c. Omni tempore* 124. *de cōsecr. d.* 4. vbi dicitur, *Presbyter verò præsente Episcopo non signet infantes, nisi fortè ab Episcopo ei fuerit præceptū.* Vnde subditur, *Nec liceat presbytero, priùs Episcopo introire in baptisterīū.* Vbi apertè insinuatur Canonē loqui de cōsignatione, quę fit in baptismo. Innoc. autē apertè loquitur de cæremonia, qua vngebātur energumeni, vt dæmon expelleretur.

100 Pro quo Not. non licuisse olim simplici sacerdoti, vlla ratione aliquem vngere chrismate, imò nec baptizare, nisi iubente, aut procul absente Episcopo, & necessitate aliqua vrgente, vt patet tū ex dictis locis, tum etiam ex *D. Leone epist.* 88. *in fine*, vbi ait: *Sed neque coram Episcopo licet presbyteris in baptisterīū introire, nec præsente Antistite infantem tingere, aut signare*, scilicet fortè cum chrismate in vertice. Et de simili fortè consignatione loquitur *D. Ambrosius in caput* 4. *epistolæ ad Ephesios circa medium*, dum ait: *Apud Ægyptios consignant presbyteri, si non sit Episcopus.* quamuis alij aliter hunc locum interpretentur.

(Olim presbyteri sine venia præsentis Episcopi non poterant vti chrismate. D. Leo. — D. Ambr.)

101 Obijcitur secundò, *D. Hier. dialogo contra Luciferianos*, dicit potiùs pertinere ad honorem sacerdotij quàm ad legis necessitatem, quòd baptizatis à solis Episcopis manus imponantur. Vbi videtur insinuare, etiam presbyteros id posse validè facere. Resp. Longè alium esse sensum D. Hieronymi. Verba enim eius sunt, *Quòd si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi, non accipiat Spiritum S. quem nos asserimus in vero baptismate tribui; disce hanc obseruationem ex ea auctoritate descendere, quòd post ascensionem Domini, Spiritus S. ad Apostolos descendit: & multis in locis idem factitatū reperimus, ad honorem potiùs sacerdotij, quàm ad legis necessitatem.* Vbi primùm apertè ostendit, solos Episcopos hoc modo posse conferre Spiritum S. idq; ex auctoritate Scripturæ. Quod autem subdit, *Ad honorem potiùs*, &c. nō indicat hoc munus per alios posse fieri, & solùm honoris causâ solis Episcopis ab Ecclesia deferri (hic enim conoexio verborum nullo modo indicat) sed Christū hanc potestatem vt ordinariam solis Episcopis dedisse, magis vt eorum officium hoc modo honoraretur, quàm quòd illud Sacramentum ad salutem absolutè necessarium sit, cùm per ipsum baptisma gratia Spiritus S. etiā acquiri possit. hic sensus ex antecedētibus & sequentibus clarè patet. Nā subiungit, aliàs omnino miserādos & deplorādos fore, qui Episcopum adire non possunt.

(D. Hier.)

102 Objicitur tertiò, Ananias *Actor.* 9. imponens Paulo manus, dicit se missum ad eum, vt videat ac impleatur Spiritu S. qui tamen tunc non erat Episcopus. Ergo dare Spiritum S. per impositionem manuum, non est solius Episcopi. Resp. negando conseq. Quia Ananias per illam manus impositionem non conferebat Paulo Confirmationem, cuius tempore nondum baptizatus, non erat capax: sed conferebat ei visum: vt ibi expressè dicitur. Dicit autem eum implendum Spiritu S. per baptismum, quem statim suscepit: aut per impositionem manuum, quam postea suscepit ab Apostolis, vt credibile est. Nisi malis ei sicut ceteris Apostolis, & Cornelio extraordinario modo Spiritum sanctum, sine Sacramento fuisse collatum. quod etiam satis probabile est, etsi apertè scriptum non sit.

(Act. 9.)

103 Not. Quemuis Episcopum etiam excommunicatum & hæreticum validè conferre hoc Sacramētum iuxta dicta q. 64. a. 9. quia est actus Ordinis, nec pēdet à iurisdictione, vt validè fiat: licèt ūs tamen est, vt licitè fiat. Quare peccat Episcopus confirmando sibi non subditum, sine venia proprij Episcopi: validè tamen id facit: vt dixi suprà de baptismo, & colligitur ex *c. Interdicimus* 16. *q.* 1.

104 Concl. II. Certum est simplicem sacerdotem ex commissione summi Pontificis posse hoc Sacramentum conferre.

Est iam communis Theologorum contra *Dur. in* 4. *d.* 7. *qu.* 4. vbi hanc quæstionē variè disputat, tandemq; concludit pusito, quòd sine hac commissione simplex sacerdos non possit validè confirmare, nec etiam cum ea posse.

(Durand.)

Prob. 1. ex facto D. Gregorij, qui, vt patet ex eius l. 3. epist. 26. eiusmodi facultatem concessit quibusdam presbyteris Sardiniæ.

(D. Gregor.)

Resp. aliqui primò, Pontificem hoc ijs non cōcessisse, sed vitandi scandali causâ, in ijs tolerasse. Sed hoc apertè repugnat eius verbis, ait enim: *Vbi Episcopi desunt, vt presbyteri etiam in frontibus baptizatos* (sic enim legendum est, non autem Baptizandos, vt malè quidam codices habent, & benè notauit *Card. Bellarm. de Confirmatione c.* 12.) *chrismate tangere debeant concedimus.*

(Bellarm.)

Resp. alij 2. Pontificem in eo facto errasse. Sed huc

hoc fit cum magna iniuria & Romanæ Sedis, & sanctissimi doctissimique Pontificis.

105 *Florentin.* Prob.2.ex Florētino, quod apertè docet, eiusmodi potestatem aliquando à Pontifice simplicibus sacerdotibus commissam. Vnde tam ipsum quàm *Trident.* *Trident.sess.7.can.3. de Confirmatione* definiunt, solum Episcopum esse ordinarium ministrum huius Sacramenti, apertè insinuando extraordinarium posse esse non Episcopum. Vnde *Florent.* Florentinum subdit: ex dispensatione Pontificis simplices sacerdotes aliquādo cōfirmasse. Quare etsi Concilium hanc conclusionem ibidem non definiat (vt aliqui putant) tamen sua auctoritate eam grauiter probat.

106 Prob.3. Quia nullum est dubium quin Christus potuerit ita hoc Sacramentum instituere, vt solus Episcopus ex sua ordinatione haberet completam potestatem illud conferendi: simplex verò sacerdos haberet, quasi inchoatam potestatē, quæ per commissionem Pontificis, qui singularis ipsius in terris est vicarius, posset compleri, non accessione entis realis, sed potestatis moralis: Atqui Christum ita hoc Sacramentum instituisse satis apertè ex prima & 2. probatione colligitur. Ergo hoc dicendum est.

107 Ex his patet 1. Pontificem tali commissione nō mutare essentialia huius Sacramenti. quia essentialis huius Sacramenti minister, non est solus Episcopus; sed vel hic, vel simplex sacerdos habēs talem Pontificis commissionem; qua ille qui antè hoc Sacramentum cōferre non poterat, aptus eius minister efficitur: sicut per iurisdictionem ab Episcopo acceptam sacerdos efficitur idoneus minister Sacramēti Pœnitentiæ, qui antè nō erat.

108 *Cuius Ordinis actus sit Cōfirmatio.* Patet 2. Confirmationem esse actum Ordinis, aut episcopalis, si fiat potestate ordinaria; aut sacerdotalis, si fiat ex commissione Pontificis.

Vnde sequitur, simplicem sacerdotem, sine tali commissione nulla cōsuetudine posse præscribere, vt validè confirmet, vt patet ex *c. Quanto. de consuetudine.* Quia potestas Ordinis nulla consuetudine acquiritur. Vnde etiam vlteriùs sequitur talem sacerdotem nullum posse validè confirmare, cuius Confirmatio ei commissa non est.

109 Patet 3. Pontificem validè electum, nondum tamē sacerdotem, validè hanc potestatem alicui sacerdoti committere, etsi ipse nondum possit confirmare. Sicut Episcopus non sacerdos validè dat sacerdoti potestatem audiendi confessiones, quas ipse tamen audire nō potest. Ratio est quia etsi Cōfirmatio sit actus Ordinis, ista tamen commissio est solùm actus iurisdictionis, quæ ab initio in Pōtifice perfecta est; nam si esset actus Ordinis, etiam ab alijs Episcopis fieri posset. quia potestas Ordinis in omnibus æqualis est.

110 *Florent.* Patet 4. Etsi vt Pontifex licitè det talem facultatem, requiratur iusta causa, vt innuit Florentinum: sine hac tamen validè eam dare. quia hæc commissio non est propriè dispensatio in aliqua lege diuina (quæ sine iusta causa inualidè semper fit) sed est concessio alicuius potestatis ferè similis ei, qua conceditur alicui iurisdictio ad absoluendum à peccatis mortalibus. quæ concessio si esset inualida, multi innocentes, qui à talibus cōfirmantur, sine vlla sua culpa grauissimum damnum acciperent. quod improbabile est Christum voluisse.

111 *Sanchez.* Patet 5. Hanc facultatem non expirare morte concedentis. quia est gratia Principis, quæ morte concedentis non expirat, vt docet *P. Sanchez l.8. de matrimonio d.28.num.64.* nisi solùm esset datum mandatum certas aliquas personas confirmādi. hoc enim morte concedentis expiraret. Vtraque pars apertè colligitur ex *c. Si cui nulla. de præbendis in 6.* Prior etiam confirmatur. quia aliàs cùm talis potestas ferè conferatur existentibus in remotis quibusdam regionibus, quò vix vlli Episcopi possunt accedere, tales sacerdotes semper essent anxij, an duraret adhuc sua potestas, cùm scire nequeant an Pontifex interim sit mortuus.

Ex dictis autem facilè erit soluere quæcunq; obijci possent.

112 CONCL. III. Neq; Pontifex potest hāc potestatem concedere alicui non Sacerdoti; neq; alius Episcopus potest eam concedere sacerdoti.

Est communis Theologorum, & patet tum ex dictis; tum etiam ex vsu Ecclesiæ, in qua nunquā contrarium fuit legitimè practicatum. Neq; est vllum fundamentum dicendi id fieri posse; nec hoc sine graui fundamento dicendum est.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm ritus huius Sacramenti sit conueniens?

113 ART.12. docet, ritum quo hoc Sacramentum celebratur, esse cōuenientem: probatq; ex vsu & auctoritate Ecclesiæ, quæ cū regatur à Spiritu S. in suis cōstitutionib. errare nō potest: quod pro catholicis sufficit. Cōtra hereticos verò sufficiunt, quæ in simili diximus q.71. de cæremonijs baptismi. Est enim eadem in vtrisq; ritibus ratio.

114 *Cōfirmatio etiam tempore generalis interdicti cōferri potest.* Not.1. Quouis tempore etiam in locis generali interdicto subiectis, vt patet ex *c. Responso. de sententia excommunicationis.* hoc Sacramentum conferri posse.

Decet eam conferri in loco sacro. Not.2. Etsi nullus certus locus, in quo hoc Sacramentum administretur, præcipiatur; omnino tamen conuenire, vt in ecclesia fiat. Vt autem à ieiunis conferatur, aut suscipiatur, magis est decentiæ, quàm necessitatis; vt patet ex vsu Ecclesiæ: quia iam sæpè hoc Sacramentum post prandium confertur.

115 *Caput confirmati obligatur.* Not.3. Caput confirmati vitta obligari; tum ob reuerentiā chrismatis, ne statim deteratur, & alijs rebus adhæreat, sed vt paulatim exsiccetur: tum etiam vt significetur gratiam Cōfirmationis esse conseruandam. Ferenda autem est hæc vitta tamdiu, quàm consuetudo in singulis locis habet, nisi ob rationabilem causam citiùs iudicetur ex consensu Episcopi tollenda.

Eique alapa infligitur. Not.4. Confirmato infligi alapam, tum vt meminerit se esse confirmatum: tum etiam vt sciat sibi iam in posterum forti animo omnes iniurias pro Christo tolerandas esse.

QVÆSTIO LXXIII.

DE VENERABILI SACRAMENTO EVCHARISTIÆ SECVNDVM SE.

ARTICVLVS I.

Vtrum Eucharistia sit Sacramentum?

1 ARTICVLO I. docet, Euchariſtiam eſſe propriè dictum legis nouæ Sacramentum. Eſt de fide, vt patet ex *Florentino in literis vnionis, & Trident. tota ſeſſ.*13. Nec hæretici noſtri temporis hoc negant, etſi in multis circa hoc Sacramētū à nobis diſſentiāt: de quibus agemus infrà. *Florentin. Trident.*

D.Thom. Probat autem concluſionem D. Thomas ex quadam congruentia. Quia ſicut conueniebat aliquod Sacramentum inſtitui, quo ſimpliciter renaſceremur: ita conueniebat aliquod inſtitui, quo ſpiritualiter aleremur. quod fit per Venerabilem Euchariſtiam.

DVBIVM.

In quibus eſſentia huius Sacramenti intrinſecè conſiſtat?

2 NOta, nos hîc nō diſputare contra hereticos qui realem Chriſti præſentiam in hoc Sacramēto negant, contra quos infrà cum D. Tho. *D Thom.* fusè catholicam veritatem probabimus: ſupponimus itaq; hìc cum omnibus catholicis, totam ſubſtātiam panis & vini in verum Chriſti corpus & ſanguinem per conſecrationem tranſſubſtantiari: Chriſtumque integrè ſub ſingulis ſpeciebus realiter eſſe præſentem, etiam dum hoc Sacramentum non ſumitur: ac deinde quærimus, Ex quibus rebus hoc Sacramentum tanquā ex materia & forma, partibuſq; eſſentialibus intrinſecè componatur. De quatuor igitur dubitatur an habeant in re rationem Sacramenti, vel ad illud conſtituendum intrinſecè concurrant: ſcilicet de forma conſecrationis, de ſpeciebus, de corpore Chriſti, & de eiuſdem ſumptione.

3 I. ſententia docet, formam conſecrationis eſſe partem eſſentialem huius Sacramenti, ipſum intrinſecè componentem. Ratio eſt, quia Florentinum vocat eam formam huius Sacramēti. Atqui verba quæ ſunt forma aliorum Sacramentorum, ea intrinſecè componunt. Ergo idem dicendum eſt de hoc Sacramento. Varij pro hac ſententia citantur, ſed eam expreſsè non aſſerunt, ſed tantùm in genere formam huius Sacramenti eſſe ea verba. quod poteſt intelligi de forma extrinſeca. *Florentin.*

4 II. ſententia docet, formam cōſecrationis per ſe eſſe integrum Sacramentū diſtinctum à Sacramento Euchariſtiæ; ad ipſum tamen aliquo modo reducibile. Hanc licet dubitando tenet *Gabr. in 4.d.8.a.3.dub.* 2. vbi docet ipſam conſecrationē eſſe Sacramentum diſtinctum ab Euchariſtia: per conſecrationē autem non videtur poſſe aliud intelligere quàm formam conſecrationis. Eidē fauet *Caiet ſuprà q.63.a.6.§. Aduerte*, &c. vbi videtur totam rationem Sacramenti Euchariſtiæ conſtituere in ſola cōſecratione, cū tamen alibi apertè contrarium doceat, vt videbimus infrà. quare ſatis obſcurum eſt quid ibi velit dicere. Ratio huius ſententiæ eſt, quia illa forma eſt ſignum rei ſacræ ſanctificantis, in quo tota ratio Sacramenti videtur conſiſtere. *Gabriel. Caietan.*

5 III. ſententia docet, ſolas ſpecies intrinſecè cōſtituere Sacramētum Ven. Euchariſtiæ, prout tamen dicunt aliquem ordinem ad ipſum corpus Chriſti & ſanguinem, quem continent. Ita *Scotus in 4.d.8.q.1.§. Ex his patet. verſu, Si autē omnino quæras*: vbi dicit, ſpecies eſſe materiam huius Sacramenti (ex qua ſcilicet intrinſecè componitur) eiuſdemq; formā eſſe relationē ſignificationis. *Scotus.*

IV. ſententia docet hoc Sacramentū intrinſecè conſtitui, per ſolum corpus & ſanguinem Chriſti. Ratio eſt, quia Patres ſæpe vocant hoc Sacramentum corpus & ſanguinem Chriſti.

6 V. ſententia docet, ipſam ſumptionem huius Sacramēti habere etiam veram rationem Sacramenti. Ratio eſt, quia eſt cęremonia cauſans gratiam. Ita *Gabr in 4.d.8.a.3.dub.*2. licèt dubitanter. *Gabriel.*

VI. ſententia docet, hoc Sacramentum intrinſecè conſtitui ex corpore & ſanguine Chriſti, ac ipſis ſpeciebus. Ita *Caiet. infrà q.75.a.1.§. Vnde conuenientiùs*, &c. & alij. *Caietan.*

7 CONCL. I. Sacramentum Ven. Euchariſtiæ intrinſecè conſiſtit in re aliqua permanente.

Trident. Patet apertè ex *Trid. ſeſſ.*13. multis locis, & præcipuè *can.4.&7.* vbi definit, ſtatim à conſecratione Chriſtum in hoc Sacramento eſſe, ideoque ipſum religioſè aſſeruari, & populo adorandum exhiberi poſſe. Quæ omnia ſupponunt hoc Sacramentum perſeueranter exiſtere.

8 CONCL. II. Forma conſecrationis non eſt pars intrinſecè conſtituens hoc Sacramentum.

Scotus. Ita cum alijs *Scotus in 4.d.8.in reſponſione ad 3.* Prob.1. Quia hoc Sacramentum eſt res quædam permanens, & perfectè exiſtens etiam tunc quādo forma iam diu omnino eſſe deſijt. Ergo non poteſt intrinſecè ex ea conſtitui. quia nihil poteſt verè eſſe, quando aliquid quod ipſum intrinſecè in ſuo eſſe conſtituit, iam omnino eſſe deſijt. Nā

eſſe

esse totius supponit esse singularum partium sibi essentialium. hinc impossibile est equum esse, quando forma ipsius est corrupta.

9 Dices primò, Etiamsi forma physicè loquendo non perseueret, poterit tamen moraliter censeri perseuerare, quod sufficit ad esse Sacramenti; sicut in matrimonio consensus vnius censetur etiam in dormiente perseuerare donec reuocetur, ita vt post multos menses sufficienter adhuc sit, vt possit com alterius cōsensu cōponere vnū Sacramentū. Confir. quia alia Sacramēta verè dicūtur esse, dū vltima syllaba pronūtiatur, etsi tota applicatio materiæ præcesserit, cùm tamen vix aliquid eorū actu existat. Ergo similiter Ven. Sacramentū poterit verè dici esse, quamdiu species durant, etiamsi aliqua eius pars essentialis nō sit.

10 *Forma consecrationis non existit postquam est pronunciata.* Ad obiectionem Resp. Negando formam semel perfectè pronunciatam posse dici moraliter adhuc existere, sicut consensus dicitur perseuerare. quia magna est diuersitas inter tales formas, & eiusmodi actus volūtatis, qui dicuntur ita perseuerare, nō secundùm esse suum actuale, sed secūdùm esse quasi habituale: quòd sufficit ad cōponendum quid vnum morale cum cōsensu sequente. Forma autem consecrationis, nullo modo potest dici ita perseuerare: quia nullum habet eiusmodi esse habituale, quo secundùm æstimationem moralem postet dici manere, postquā est tota pronunciata. Quod inde patet, quia qui integrè absoluit formam consecrationis, nullo modo potest dici iam eam pronunciare: sicut qui consensit in matrimonium alterius, censetur cōtinuò consentire donec consensum saltem implicitè reuocet. Adde, post consecrationē ipsum Ven. Sacramentum non dici existere secundùm moralem quandam æstimationem, sed propriè & physicè. Ad confirm. Resp.1. propriè & strictè loquendo, negandum esse antecedens. Nam etsi eiusmodi moralis perseuerantia vnius partis Sacramenti possit sufficere, vt cum altera parte vnū Sacramentum componat: non tamen sufficit, vt ipsum Sacramentum in rigore dicatur perfectè existere, dum altera ipsius pars non est. Sicut etsi vltima pars longæ orationis dum pronuntiatur, componat vnam orationem cum præcedentibus omnibus partibus: tamen propriè loquendo nō potest dici orationem existere, sed aliquam eius partem existere. Ven. autem Sacramentum post consecrationem dicitur proprijssimè existere.

11 *Verba ratione materiæ sæpe diuersimode accipiuntur.* Resp. 2. Etsi res quæ consistunt in continuo fluxu possint lato loquendi modo absolutè dici esse quamdiu aliquid eorū est: secùs tamen est in rebus permanentibus. Ratio diuersitatis est, quia ex communi vsu verba sæpè ratione diuersæ materiæ diuersimodè accipiuntur. Hinc quia res successiuæ non possunt vnquam se totis simul esse, sed in ijs distinguitur existere & fieri, dū dicitur esse, nihil aliud significatur, quā eas fieri siue fluere, aut saltē secundùm aliquid sibi intrinsecū existere. Secùs est de rebus permanentibus, quia cùm hæ possint propriè se totis simul existere, quando absolutè dicūtur existere, id propriè intelligitur, vt scilicet verè actu sint secundùm ea omnia, quæ essentiā earū intrinsecè constituunt. hinc equus corrupta forma essentiali non potest verè dici esse, etsi cadauer ipsius adhuc existat.

12 *Florent.* Dices 2. Florentinum enumerans formas Sacramentorum omnium, dicit formam huius Sacramenti esse verba Saluatoris: atqui in reliquis Sacramentis loquitur de formis, quibus Sacramēta intrinsecè constituuntur. Ergo etiā in hoc.

Resp. negando consequentiam: quia Concilium non intendit hîc definire quæstionē Theologicam, & inter DD. adhuc controuersam, Quibus rebus Sacramenta intrinsecè componantur? sed docet catholicam doctrinam, scilicet: Quænam ad confectionem Sacramenti necessariò requirantur? Patet hoc clarè ex verbis ipsius Concilij. Dum enim initio enumerasset septē Sacramenta, paulò pòst subiungit. *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum*, &c. Clarè ostendens se tantùm velle explicare quæ requirantur ad Sacramenti cōfectionem: non autem quibus partibus Sacramentum intrinsecè componatur: aliàs persona ministri deberet ei etiam esse intrinseca.

13 2. Quia Concilium ibidem etiam dicit materiam huius Sacramenti esse panem & vinum, & tamen secundùm omnes inde non sequitur, hoc Sacramentum intrinsecè componi ex pane & vino: ergo idem erit dicendum de forma. Loquitur igitur Concilium, vt suprà dixi, de materia & forma requisitis ad confectionē Sacramenti. Quare cùm omnia alia Sacramenta consistant in actione, eadem est materia, eademq; forma quibus conficiuntur, & quibus componuntur. Secùs autem est in Ven. Eucharistia; quæ cùm sit res permanēs, habet materiam & formam, quibus cōficitur, siue cōsecratur, distinctas ab ijs quibus intrinsecè cōstituitur. Dicūtur igitur illę materia & forma Sacramēti Eucharistię, quia sūt materia & forma, nō quibus constat, sed quibus conficitur.

3. Quia dum Concilium dicit verba Saluatoris esse formam huius Sacramenti, addit: *quibus hoc conficitur Sacramentum*. ostendens se non loqui de forma, qua ipsum Sacramentū intrinsecè constituitur. quia hæc ab illa necessariò est distincta.

14 Hinc prob. cōcl. secūdo, Quia idē nō potest esse causa efficiens alicuius rei, & forma eā intrinsecè constituēs (quia aliàs idem esset causa efficiēs suijpsius, quod est apertè absurdum.) Atqui forma consecrationis (vt docet apertè Florent. *Florentin.* iam citatum, & cōmuniter etiam DD. ac Patres) est causa efficiens Sacramenti Ven. Eucharistiæ: Ergo non potest esse forma eam intrinsecè constituens, siue pars eius essentialis.

15 Concl. V. Solæ species cū illa habitudine, seu relatione significationis ad corpus Christi pręsēs nō possūnt integrè constituere hoc Sacramentū.

Prob. 1. Quia hoc Sacramentum secundùm se est adorandum vero cultu latriæ, vt docet *Trid. Trident. sess. 13. c. 5.* vbi ait: *Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles pro more in catholica Ecclesia semper recepto latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic sanctissimo Sacramento in veneratione exhibeant.* Atqui ipsæ species etiam cum illa habitudine cōsideratæ, prout distinctæ sunt à Christo, nō debent adorari latria. quia, vt sæpiùs docet VII. Synodus, hac nec imagines, nec crux Christi, nec res vlla à Deo distincta adorari potest, sed solus Deus. Ergo ipsum Sacramētum, quod tali modò ado-

adorandum est, nō constituitur in esse Sacramēti per solas species, & illā habitudinem. Nec sufficit quòd species sub se Christum cōtineant. quia inde tantùm sequitur, quòd Christus sub ijs existēs possit adorari latria. Sicut ex eo quòd Christus sit in ciborio, nō sequitur ipsū ciboriū posse adorari latria; sed Christū in eo existētē debere ita adorari.

16 Prob. 2. Quia hoc Sacramētum est verū conniuium, & per modum refectionis causat in nobis gratiā, vt patet *Ioan. 6.* Atqui hoc non possunt facere species, nisi quatenus includūt corpus Christi. quia Scriptura omnem hunc effectum totaliter tribuit corpori & sanguini Christi. Ergo non constituunt hoc Sacramentum, nisi quatenus illud includunt.

Ioan. 6.

Prob. 3. Quia vt patet ex dictis concl. 2. hoc Sacramentum conficitur per verba consecrationis, & ex pane tanquam ex materia. Atqui neutrum conuenit solis speciebus. Ergo solæ species non constituunt hoc Sacramentum.

17 Dices, Species quidem secundùm se ita non confici, sed solùm ratione illius habitudinis ad præsentiam Christi.

Sed contrà 1. Illa habitudo, cùm etiam secundùm Scotum sit quędam relatio, non potest propriè dici confici, cùm ad relationes non detur actio, sed ipsa resultat posita præsentia Christi, per consecrationem. Quod maximè verum est secūdùm mentem Florentini & Patrum, qui dum dicunt hoc Sacramentum confici cōsecratione, loquuntur de reali confectione, qualis nō datur ad ens rationis aut morale, qualis est illa habitudo. 2. Quia tūc saltem panis nullo modo posset dici materia, ex qua hoc Sacramentum cōficitur. quia nec species, nec illa habitudo possunt vllo modo dici confici ex pane: & tamen panis non potest alia ratione dici materia huius Sacramenti, nisi quia est materia ex qua conficitur.

Scotus.

Florent.

18 Obijcies, Communiter DD. & aliqui etiam Patres dicunt species esse Sacramentum solū, corpus verò Christi Sacramentum & rē simul. Item dicunt Christū esse in hoc Sacramento. ergo distinguunt Sacramentum à corpore Christi. hinc etiā *c. Ego Berengarius, &c. de consec. d. 2.* dicitur, *Panem & vinum, quæ in altari ponuntur post consecrationē non solum Sacramentū, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse.* vbi apertè hæc inter se distinguuntur.

Resp. Illos accipere Sacramentū incompletè, & latiore modo, prout significat solum externū signum rei sacræ, distinctū à re significata: & sic apertissimè accipitur *illo c. Ego Berengarius.* Nā hic ibi intēdit damnare errorem cuius accusabatur: quia antè docuerat post consecrationem nō esse ibi corpus Christi, sed solum eius signum. Et hac etiam ratione potest dici Christū esse in hoc Sacramento: accipiendo scilicet Sacramentum pro nudo visibili signo. Quanquam alio etiam sensu potest dici esse in hoc Sacramento, sicut pars in toto: sicut anima dicitur esse in homine.

Quomodo Christus sit in hoc Sacramento.

19 Concl. IV. Corpus & sanguis Christi sine speciebus non possunt integrè constituere hoc Sacramentū. Prob. quia omne Sacramentū essentialiter est signū visibile siue sensibus perceptibile: corpus autē & sanguis Christi, vt sunt in hoc Sacramēto, secūdū se nullo modo possunt sensibus percipi. Ergo non possunt esse signum visibile, aut habere integram rationem Sacramenti.

Dices, sufficere, vt sint ibi sēsibilia ratione specierū. Resp. negando assumptū. quia etsi sufficiat quòd aliquid sit sensibile per aliud, vt possit esse pars Sacramenti (vt patet in contritione confitētis) tamen hoc non sufficit, vt constituat integrū Sacramentum. quia integrum Sacramentum essentialiter, & per se est signum sensibile.

20 Concl. V. Species panis & vini, vnà cū corpore & sanguine Christi cōstituunt, ac integrè componūt Sacramentū Ven. Eucharistię. Ita cum Caiet. citato pro 6. sentētia maior pars Doctorū. Prob. 1. ex refutatione aliarū sententiarū. Prob. 2. Quia hęc simul sumpta cōstituunt vnum perfectum signum causatiuum gratiæ. ergo vnum Sacramentum. quia hoc nihil est aliud quàm signum practicū gratiæ. Antecedēs probatur. quia illa significant perfectè refectionē spiritualem animæ, & vnionē cum Christo per gratiam, & realē ipsius corporis susceptionem. Quòd autē hæc significent per modum vnius, patet, quia pendent à se mutuò, & in essendo, & in significando. Nam nec species ibi ita à Deo conseruarentur, nec possent significare supradicta, nisi continerent corpus Christi: nec hoc ibi hoc modo potest perseuerare esse, aut habere rationem signi sensibilis, statim ac species corrumpuntur.

Caiet.

21 Not. Etsi hoc Sacramentum intrinsecè nō componatur ex pane, & vino, & forma cōsecrationis, essentialiter tamen ad hæc dicere quendam ordinē, tanquam ad suas causas. Nam species non possent significare Christū ibi esse verè pręsentē, nisi ad hoc determinarentur per formā consecrationis, & quandam habitudinē ad eam iam pronuntiatā. Secluso enim omni respectu ad talem formam, hostiæ cōsecratæ non magis significant Christū ibi esse præsentem, quàm non cōsecratę. hinc per se nō possumus vnas ab alijs distinguere, sed solùm quatenus scimus super vnas prolatam esse formam, super alias nō. Similiter nō possent significare eum ibi esse per modū cibi, siue refectionis spiritualis; nisi essent species panis & vini, quibus in refectione cōmuniter vtimur. Hinc si Deus sine vlla sensibili consecratione poneret corpus Christi sub specie panis, aut etiā per cōsecrationē sub speciebus alicuius rei nec comestibilis, nec potabilis, hoc cōpositum nō haberet rationē veri Sacramenti, aut saltem non nisi imperfectā, aut alterius rationis ab ijs quę iā sunt. Quia aut nō esset propriè sensibile signū inuisibilis effectus gratiæ: aut saltem non esset signum gratiæ per modum cibi ipsam animam reficientis.

Hoc Sacramentum dicit essentialē ordinem ad materiam & formam cōsecrationis

22 Dicta tamen habitudo nō est pars essentialis & intrinseca ipsius Sacramenti, sed aliquid ad ipsius constitutionem prærequisitum. Sicut institutio, aut habitudo ad eam, non est pars intrinsecè cōponens orationem, etsi hæc, vt possit aliquid significare, essentialiter ab ea depēdeat. Nec enim quidquam significaret, nisi ad hoc esset instituta: nec potest quidquam significare ijs, qui nesciunt ad quid significandum sit instituta. multa enim sæpe ad essentiam alicuius rei requiruntur, quæ non sunt illius pars: patet in vnione animæ & corporis, quæ est de essentia hominis, non tamen eius pars.

Non quidquid est de alicuius essentia est pars.

Obijcies

23 Obijcies primò, Species nullo modo immediatè cum corpore Christi concurrunt ad causandam gratiam: ergo nec ad constituendum Sacramentum. Secundò, in sacrificio cruento solus Christus est hostia, non minùs quàm in incruento. Ergo solus habet rationem Sacramenti. Tertiò, si species & corpus Christi constituant vnũ Sacramentum. ergo vnum se habebit per modũ materiæ, alterum per modum formæ. Atqui hoc dici nequit. ergo nec illud.

24 *Species cõcurrunt ad causandam gratiam.* Ad 1. nego antecedens. Quia corpus Christi non causat gratiam in sumentibus hoc Sacramẽtum ratione sui cõtactus, physicè per eum in nos influendo, ac gratiam producendo (vt aliqui putant) sed actione morali, & mediante debita applicatione ipsius Sacramenti. Sicut igitur non nisi vnà cum speciebus constituit Sacramentum: ita nec aliter causat gratiam: quamuis præcipua vis & ratio causandi sit ipsum corpus & sanguis Christi. hinc si corpus Christi miraculosè poneretur sub speciebus particulæ carnis, & quis id sciens tanquam Sacramentum eam sumeret, nullam ex opere operato, quantum est ex vi præsentis institutionis Christi, inde gratiam perciperet.

25 *Species non sunt pars hostiæ.* Ad 2. nego conseq. Quia hostia intrinsecè dicit solam rem oblatam, connotando tamen quędã, per quæ constituitur in ratione hostiæ. qualia sunt in sacrificio cruento ipsa occisio hostiæ: in incruento certus modus existendi sub speciebus panis & vini, ita vt quantum est ex vi verborum, separatim existat sanguis à corpore, vt dicemus in materia de sacrificio. Sacramentum autem directè significat aliquod signum visibile, quale non potest esse corpus Christi in Sacramento sine speciebus.

Ad 3. Respond. Species se habere per modum materiæ, & corpus Christi per modum formæ. Primò, quia hoc est dignius. Secundò, quia species ab hoc habent omnem suam dignitatem, & vim agendi, sicut materia à forma.

26 Concl. VI. Ipsa consecratio, siue eius forma non potest secundùm se esse verum Sacramentum.

Gabriel. Est communis sententia contra Gabrielem. Minùs tamen efficaciter à quibusdam probatur. Ratio igitur est, quia forma illa non est signum practicum gratiæ iustificantis, siue institutum, vt homines suo vsu sanctificet. quod tamen est de essentia Sacramenti, vt patet ex dictis q. 60. a. 4. sed tantùm est instituta ad consecrandam ipsam materiam, conuertendo eam in corpus Christi.

Concl. VII. Idem dicendum est de sumptione Ven. Sacramenti. Quia hæc per se non sanctificat nos; sed tantùm est applicatio rei sanctificantis: sicut sumptio cibi nos non nutrit, sed est tantùm applicatio rei nutrientis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm hoc Sacramentum sit vnum vel plura?

27 Art. 2. docet, etsi hoc Sacramentum physicè loquendo possit quadam ratione dici plura, quatenus species panis & vini, prout sub singulis continetur Christus, sunt aliquo modo diuersa signa practica gratiæ, atque ea ratione quãdoque etiam soleant dici Sacramenta in plurali: tamen absolutè loquendo in ratione Sacramenti, esse vnum. quia vtrumq; signum concurrit, vt significet vnum perfectum conuiuium, quod cibo & potu constat. Sicut igitur conuiuium constat quidem diuersis rebus & ferculis, ideoque potest dici physicè plura: moraliter tamen & in ratione conuiuij est simpliciter vnum. Ita etiam Ven. Sacramentum, est simpliciter vnum sub vtraque specie.

28 Dices, Hinc sequetur eum, qui communicat sub vna specie, non suscipere integrum Sacramentum.

Sub vna specie sumitur integrum Sacramentum. Resp. Posse aliqua ratione totum admitti, melius tamen negari sequelam. Quia etsi hoc Sacramentum sub vna specie, quoad perfectam rationẽ significandi integrum conuiuiũ, non sit omnino integrũ & perfectum, atq; ita secundùm quid possit dici partiale; tamen quod ad rem attinet, tam continet integrum conuiuium sub vna specie, quàm sub duabus. Nã corpus & sanguis Christi, & consequenter spiritualis animę cibus & potus, ęqualiter omnino sub vna specie, ac sub duabus continentur, & à suscipiente sumuntur.

Petes, Vtrùm hoc Sacramentum in pluribus hostijs sit vnum numero, an plura?

29 *Scotus.* Resp. 1. sequendo sententiam Scoti a. 1. citatam, quæ dicit solas species cum habitudine ad præsentiam Christi constituere hoc Sacramentum, dicendum esse plura numero Sacramenta. quia sunt plures eiusmodi species.

Resp. 2. sequendo nostram sententiam, quam ibidem concl. 5. explicuimus, etsi hoc Sacramentum in pluribus hostijs possit dici plura secundũ quid, (quia aliquæ partes eius essentiales multiplicantur) tamẽ meliùs dici absolutè vnum: quia id quod in eo præcipuum est, absolutè vnum idemq; est, scilicet corpus & sanguis Christi, sicut vnus homo sæpiùs replicatus, & habens diuersis locis diuersas albedines, est absolutè vnum albũ. Quod maximè verũ est posita illa sentẽtia quam secuti sumus suprà qu. 60. ar. 1. n. 5. quæ docet rationem Sacramenti in nouo Testamento magis cõsistere in causando, quàm in ratione signi. hoc enim Sacramentum habet ferè omnem vim causandi à corpore Christi. quare quamdiu hoc manet vnum idemque, etiam ipsum Sacramentum manet vnum.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrum Eucharistia sit de necessitate salutis?

30 ART. 3. docet primò, Rem siue effectū huius Sacramenti, scilicet vnionem per gratiam cum Christo & Ecclesia, esse de necessitate salutis. quod per se omnino clarum est. Nemo enim potest vnquam saluari, qui non sit in caritate, vt docet *Apostolus 1. ad Corint. 13.* & fusè *S. Ioan. epist. 1. c. 3. & 4.*

1. Cor. 13. 1. Ioan. 3. & 4.

31 Docet 2. Rem siue effectum huius Sacramenti posse haberi sine Sacramēto realiter suscepto, ideoq; realem susceptionem huius Sacramenti non esse de necessitate saluris. quod intellige de necessitate medij. Nam infrà qu. 80. art. 11. docet nos præcepto diuino obligari, vt suo tempore realiter hoc Sacramentum suscipiamus.

32 *Quomodo hoc Sacramentum dicatur necessarium in voto.*

Docet 3. Non quidem omnino expressè, sed implicitè, tum in corpore, tum in responsione ad secundum, esse de necessitate salutis, percipere hoc Sacramentum in voto. Sed hoc non intelligit de voto siue desiderio propriè dicto, etiam implicito: sed per votum Sacramenti intelligit quamuis etiam habitualem inclinationem ad susceptionem huius Sacramenti, vel actum quo talem inclinationem acquirimus. Vnde in corpore, & ad primum docet, omnes etiam paruulos hoc Sacramentum spiritualiter, & in voto sumere. hoc ipso quo per baptismum, aut alia ratione Christo per gratiæ siue caritatis infusionem incorporantur. Primò, quia tales percipiunt effectum huius Sacramenti, & ad Sacramenti susceptionem ordinantur & aptantur. Secundò, quia caritas nos habitualiter inclinat ad perfectissimam cum Christo vnionem, & consequenter ad perceptionem huius Sacramenti, cuius effectus est nos perfectè cum Christo vnire.

DVBIVM.

Vtrùm sumptio Venerabilis Sacramenti vel in re, vel in voto, sit medium necessarium ad salutem?

33 NOT. 1. Nos hîc non agere de necessitate præcepti, de qua agemus q. 80. a. 11 sed de necessitate medij. Quanquam autem communiter DD. fateantur, realem susceptionem huius Sacramenti, non esse medium necessarium ad salutē: multi tamen secuti *D. Tho. hic & q. 79. a. 1. ad 1.* putant neminem posse adipisci salutē sine voto huius Sacramēti. Sed latè & impropriè sumunt votum, iuxta explicationem datam in corpore.

D. Thom.

34 Similiter multi Patres & præcipuè *D. Aug. l. 1. contra duas epist. Pelagian. c. 22. & alibi* sæpe, dicunt, neminem etiam paruulum posse saluari, nisi fuerit particeps corporis & sāguinis Christi, siue, nisi hæc manducauerit: propter illud Ioan. 6. *Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Sed hi Patres loquūtur de mãducatione mystica. Nã dicunt eos omnes manducare Christum, qui ei per infusionem gratiæ incorporantur. hinc *D. Aug. tract. 26. in Ioan.* ait: *Hunc itaque cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum, quod est Ecclesia.* Et infrà, *Hoc est ergo manducare illam escam & illum bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere.* Sed de hac re hîc non disputamus, sed quærimus qua ratione votum siue desiderium huius Sacramenti propriè dictum sit de necessitate medij ad salutem?

D. Aug. Ioan. 6. D. Aug.

35 Not. 2. Hoc Sacramētum, eiúsue votum ex duplici capite posse dici medium necessarium ad salutem. scilicet vel quia sine eo non potest obtineri prima iustificatio: vel quia sine eo non possumus in gratia perseuerare.

Not. 3. Tale votum posse dupliciter dici necessarium ad iustificationem. Primò, per se, quia scilicet ipsa realis susceptio Sacramenti, est necessarium medium ad iustificationem ea ratione qua q. 68. a. 2. d. 1. concl. 3. dixi baptismum esse mediū necessarium ad iustificationem. Secundò, per accidens, quia scilicet realis Sacramenti perceptio est necessaria necessitate præcepti. Sicut adulto, vt iustificetur, est necessarium saltem implicitum propositum audiendi sacrum, quoties ad hoc sub peccato mortali obligabitur.

36 CONCL. I. Susceptio huius Sacramenti nec in re, nec in voto propriè sumpto est paruulis necessaria ad salutem.

Prior pars est definita à *Triden. sess. 21. can. 1.* his verbis: *Si quis dixerit, paruulis antequam ad annos discretionis peruenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionē, anathema sit.* Ratio est, quia certū est eos per baptismū iustificari, nec posse ante vsum rationis gratiam vlla ratione amittere: quia non possūt peccare. Quare si ante vsum rationis moriantur, necessariò eunt ad cælum. Nec obstat illud Ioan. 6. *Nisi manducaueritis,* &c. quia non spectat ad paruulos, vt ostendam concl. 5. in fine. Secunda pars probatur. quia sunt omnino incapaces talis voti.

Trident. Ioan. 6.

37 CONCL. II. Realis huius Sacramenti perceptio nō est adultis mediū necessariū ad iustificationē.

Videtur hęc satis clara sententia D. Tho. hîc. Et prob. quia ipsa non est mediū institutū ad iustificationem, siue remissionē peccati mortalis. Ergo non potest ad hoc esse mediū necessarium. quia esse medium necessarium supponit esse medium ad hoc institutū. Antecedens prob. quia mediū debet præcedere id ad quod acquirendū instituitur: vt patet in omnibus alijs medijs, quæ in executione semper præcedunt finem saltem natura. Atqui sumptio Ven. Eucharistiæ, vt licitè fiat, necessariò supponit remissionem peccati mortalis iam esse factam. Ergo ad eam acquirendam non est instituta.

D. Thomas.

38 CONCL. III. Votum huius Sacramenti propriè dictum etiam implicitum, non est per se, siue primo modo ex dictis notabili tertio, medium necessarium ad iustificationem adulti.

Probatur primò, Quia numquam Sacramenti votum est tali modo necessarium medium ad iustificationem, nisi eiusdem realis

susceptio

susceptio sit medium institutum ad iustificationem acquirendam. Atqui huius Sacramenti susceptio non est ad hoc ita instituta. Ergo eius votum non est ad hoc medium necessarium. Prob. 2. Quia si tale votum Venerab. Sacramenti esset medium necessarium ad iustificationem, nunquam sine eo posset obtineri iustificatio. Atqui hoc est falsum. Ergo etiam id vnde sequitur.

Minor prob. Quia si quis esset certus se eodem die moriturum, & post sumptum viaticum peccaret mortaliter, per contritionem, vel attritus per confessionem iustificaretur, etsi haberet expressam voluntatem nunquã ampliùs communicandi. quo casu nullo modo potest dici habere propriè votum communicandi, ne quidem implicitum. quia hoc, seclusa saltem ignorantia, non potest cum tali voluntate consistere; nec tale votum in attritione aut contritione includitur, nisi quando quis obligatur ad cõmunionem, ad quam talis non ampliùs obligatur: imò est ei iam illicita, ideoque potest eam nolle.

39 Dices 1. Conscius sibi peccati mortalis, qui scit certò se statim moriturum, & impossibile sibi esse confiteri, vt per contritionẽ iustificetur, non tenetur habere explicitum votum siue propositum confitendi; imò est ei impossibile habere absolutum tale propositum (quia hoc non datur ad impossibile cognitum tale) imò si ex conscientia erronea putaret sibi hîc & nunc esse illicitum confiteri, quia non adesset ei alius sacerdos quàm hæreticus, posset velle non confiteri, & tamen eius contritio includeret implicitum votum confessionis. Ergo etiam includet implicitum votum communionis, etsi hæc sit ei impossibilis, aut illicita.

40 *Quare contritio peccatoris potiùs includat votum confessionis quàm communionis.*

Resp. negando conseq. Quia vt dixi q.68.a.2. d.1. concl.3. confessio est aliquo modo mediũ necessarium ad iustificationem peccatoris baptizati, quatenus huius peccatum mortale iam nequit remitti, nisi cum directa obligatione ad confessionem, in quam contritus directè consentit saltem implicitè: sicut emens rem aliquam necessariò consentit in obligationem soluendi pretium. Quare etsi in casu posito in argumẽto, talis excusetur hîc & nunc à satisfaciendo obligationi confessionis, imò possit habere voluntatem non satisfaciendi: tamen eam contrahit, & implicitè in eam consentit: & consequenter habet implicitum votum confitendi, si esset possibile. Quod vel inde patet. quia illa cõtritio eum necessariò inclinaret, vt actu vellet confiteri, si hîc & nunc id apprehenderet vt moraliter possibile. Secùs est in casu consequẽtis. quia talis non modò excusatur à cõmunione, sed ad eam nullam omnino habet præsentem obligationẽ. Vnde etsi posset hîc & nunc licitè & cõmodè communicare, ad hoc tamen non teneretur: vt posset accidere in eo qui pridie sumpsisset viaticum, & postea peccasset mortaliter, ac postridie iam iam certò moriturus cõfiteretur: qui posset communicare, non tamen teneretur. Secùs est de confessione.

41 Dices 2. Saltem talis obligabitur ad cõmunionem sub conditione si viuat adhuc per annum. Ergo eius contritio continebit implicitum votum communicandi sub conditione si viuat.

Resp. negando anteced. quia talis obligatio non est præsens sed futura sub conditione si viuat: sicut ante emptionem nulla in me est obligatio soluendi pretium rei emptæ vel emendæ; sed tantùm est futura sub conditione, si emam.

42 Conclus. IV. Communiter propositum suo tempore communicandi saltem implicitũ, per accidens ratione præcepti positiui communionis, est necessarium ad iustificationem adulti. Quia ad illam necessarium est propositũ seruandi omnia præcepta. Communiter autem adulti dum iustificantur obligantur præcepto communionis: vel quia diu adhuc victuri sunt; vel quia statim morituri per confessionem iustificantur ante sumptionem viatici; & consequẽter tenentur hoc sumere.

43 Dices, Sæpe homines non tenentur communicare dum iustificantur; vt quando confitentur diu ante tempus paschale. Ergo tunc eorũ contritio non continet votum communicandi.

Obligatio præcepti nobis inest ante tempus, quo tenemur id implere.

Resp. negando conseq. Quia etsi non sit in ijs obligatio tunc communicandi, est tamen obligatio communicandi eo tempore quo communio præcipitur. quia præceptum communicandi iam latum est, & de facto nos astringit vt per totam vitam in paschate & in articulo mortis communicemus, cui præcepto nondum satisfecimus. Sic qui emit equum 20. aureis soluendis post vnum annum, statim inito contractu contrahit actu obligationem illos post annum soluendi, etsi non teneatur eos priùs soluere. Secùs est de mox morituro, qui à peccato mortali commisso post sumptum viaticum iustificatur. quia iam omnibus eiusmodi præceptis plenè satisfecit, atque ita ijs ampliùs non obligatur: obligandus tamen esset si diutiùs viueret. Sicut si ex venditione reditus vitalitij deberem Petro per totam vitam eius soluere in paschate 10. aureos, toto anno essem ei obligatus ad soluendum eos pro proximo paschate, quamdiu ipse esset ad illud pascha victurus: quando tamen iam ei in vltimo paschate mox morituro satisfecissem, nulla ratione ei ampliùs obligarer, quia simpliciter omni obligationi per illam emptionem contractæ satisfecissem. Essem tamen vlteriùs obligandus, si diutiùs esset victurus.

44 Conclus. V. Realis Venerab. Eucharistiæ susceptio non est adultis necessaria necessitate medij ad obtinendam vitam æternam.

Prob. Quia possumus quandoque iustificari sine ea aut sine vllo ordine ad eam, aut eius voto; vt patet ex dictis: & hoc modo moriendo vitam æternam obtinere. Atqui vita æterna non potest obtineri sine eo, eiusue voto, quod est medium necessarium ad eam obtinendam. Ergo communio non est medium necessarium ad vitam æternam obtinendam.

45 Dices, tales tunc obtinent remissionem peccati, & vitam æternam virtute communionis quæ præcessit. Sed contrà 1. Nunquam Sacramentum aliquod habet aliquam vim ad remittenda peccata post ipsius susceptionem commissa: vt pluribus ostendi q.62.a.1.d.6. Quare talis hominis iustificatio totaliter post Deum & merita Christi, tribuenda est ipsius contritioni, vel confessioni. Posita autem iustificatione, & subsequen-

ſequente ſtatim morte, antequam nouum peccatum mortale committatur, neceſſariò ſequitur æterna vita. 2. Quia fieri poteſt vt quis adultus ritè diſpoſitus baptizetur paulò ante mortẽ certò ei imminentẽ, certò ſciens ſibi impoſſibile eſſe vnquã communicare, & conſequenter ſine vllo voto huius Sacramenti: qui ſi poſt baptiſmum non peccet, certò ibit ad cælum, cùm tamen nunquam communicarit, nec babuerit votum communionis.

46 Dices, Sicut *Ioan.* 3. dicitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei:* ita *Ioan.* 6. dicitur: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non babebitis vitam in vobis.* Atqui ex illo loco intelligimos baptiſmum eſſe medium neceſſarium ad ſalutem. Ergo idem ex hoc loco intelligemus de Vener. Euchariſtia.

Ioan. 3. Ioan. 6.

Differentia inter neceſſitatẽ communionis & baptiſmi.

Reſp. neg. conſeq. Eſt enim inter hæc magna differẽtia. Nam ex primo loco apertè colligimus baptiſmum eſſe ſpiritualem regeneratiooẽ, qua ex filijs iræ ſimus filij Dei. Vnde ſequitur, eum eſſe inſtitutum vt medium ordinariũ, & aliquo modo neceſſariũ ad primã omnino hominis iuſtificationẽ, ſiue ſpiritualem generationem, quæ ſine illo aut ipſius voto, & directa ad ipſum ſuſcipiendum obligatione haberi nequit, vt oſtendi q. 68. a. 2. d. 1. Sine tali autem regeneratione nemo poteſt ſaluari.

47 Ex 2. autem loco non poſſumus certò colligere, Vener. Euchariſtiã eſſe inſtitutam vt mediũ neceſſariũ ad aliquem effectum obtinendũ, qui abſolutè ad ſalutem neceſſarius ſit. Nam ibi tantùm dicitur: *Niſi manducaueritis*, &c. *non babebitis vitam in vobis.* quod noo poteſt intelligi de prima acceptione vitæ pet remiſſionẽ peccati. quia ſatis oſtendi ſuprà, & etiam per ſe patet, Venerab. Eochariſtiam non eſſe inſtitutam ad remittendum peccatum mortale, cùm ſit Sacramentum viuorum, eiuſq́; ſuſceptio ſupponat vitam; ſicut ſumptio cibi corporalis ſupponit vitã corporalem, ideoq́; non poteſt primò hãc cauſare. Quare hoc ita intelligẽdum eſt, quòd ſine illa mãducatione non poſſumus babere in nobis vitam perſeueranter: vel quia peccabimus contra præceptum diuinũ, quo præcipitur nobis illa manducatio, ſi eam ex negligẽtia diu omittamus: vel quia vt diu perſeueremus in gratia, neceſſaria nobis ſunt ſingularia Dei auxilia, vt docet *Trident. ſeſſ. 6 can.* 22. ad quæ obtinenda Deus hoc Sacramentum inſtituit, vt dicam concl. 6. Quæ tamẽ auxilia non ſuot ita neceſſaria, vt quis breni tempore in gratia perſeueret: præſertim quãdo nulla adeſt grauis tentatio: aut ſi ſint neceſſaria, per orationem aut alia ratione obtineri poſſunt: præſertim quando cõmunio haberi nequit, aut ad eam non obligamur: vt contingit in caſibus ſuprà enumeratis. Et clariſſimũ eſt in ijs, qui attriti poſtquam petierunt baptiſmum aut confeſſionem, incidunt in amentiam; & accepto baptiſmo vel abſolutione amentes moriuntur. Quia cùm hi peccare non poſſint, nullis indigẽt auxilijs vt gratiam conſeruent.

Trident.

48 Ex quibus patet 1. Nullum dari effectum ad ſalutem abſolutè neceſſarium, qui ſine hoc Sacramento obtineri non poſſit, aut qui ipſi omnino ſit proprius: & conſequenter ſequitur, illud non poſſe eſſe medium neceſſarium ad ſalutem. Quod autem aliqui dicunt, proprium huius Sacramenti effectum eſſe, quòd Deus procuret vt prædeſtinati moriantur poſt acceptam gratiam antequã rurſum peccent, ſine fundamento dicitur: & patet eſſe falſum in ijs qui poſt baptiſmum moriuntur, antequam hoc Sacramentum ſuſceperint.

Patet 2. Illo loco Ioan. indicari communionẽ eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti, & aliquo modo eſſe medium neceſſarium ad perſeuerantiam in gratia, vt ſtatim oſtendam.

49 Patet 3. Vtromque dictum Chriſti ſcilicet, *Niſi quis renatus fuerit*, &c. & *Niſi manducaueritis*, &c. non eſſe æquè generale. Nam primum pertinet abſolutè ad omnes bomines qui fuerint tempore legis gratiæ. Secundum autem nullo modo pertinet ad eos qui numquam vſi ſunt ratione. Patet 1. qoia vt videamus quibus aliqua obligatio imponitur, non ſolùm ſpectanda ſunt verba quibus ea obligatio ſignificatur, ſed pręcipuè attendenda eſt conditio illius obligationis & perſonarum. Nam ſi lex generatim pręcipiat vt omnes ciues agant excubias, certum eſt non comprehendi pueros, vel fæminas. Cùm igitur baptiſmus ſit ſpiritualis regeneratio, ſicut omnibus neceſſarium eſt ſpiritualiter renaſci: ita baptiſmus generatim ad omnes pertinet. Cõtrà, cùm Venerab. Sacramentum ſit inſtitutum per modum cibi ad reſtaurandas vires quas per concupiſcentiam perdidimus, illis ſolis neceſſaria eſt cõmunio, qui per concupiſcẽtiã poſſunt vires & vitam animæ perdere: ſicut cibus corporalis ijs ſolis neceſſarius eſt, in quibus calor naturalis vires naturales paulatim conſumit, niſi per cibum reſtaurentur. Cùm igitur perpetuò amentes non poſſint per concupiſcẽtiam vires, aut vitam animæ perdere; ad eos nec neceſſitas, nec præceptũ communionis ſpectat. Quia tamen vita ſpiritualis poteſt in ijs augeri, cibi ſpiritualis, ſiue communionis capaces ſunt. Prob. 2. ex verbis quibus vtraq; obligatio indicatur. Quia quando ſignificatur neceſſitas baptiſmi, verba non dirigũtur ad certas aliquas perſonas, nec aliquis actus pręcipitur, ſed abſolutè dicitur: *Niſi quis renatus fuerit*, &c. Quando verò ſignificatur neceſſitas communionis, dicitur: *Niſi manducaueritis*, &c. quæ verba certum actum præcipiunt, & ad audientes & intelligentes diriguntur. quare ad eos ſolos ſpectant, qui ea audire & intelligere poſſunt, & huiuſmodi actum humano modo agere. quales non ſunt ij, qui nunquam vſi ſunt ratione, & conſequenter ad hos non ſpectant.

50 Conclvs. VI. Suppoſita huius Sacramenti inſtitutione, etiam ſecluſo omni poſitiuo præcepto, eius vſus diu victuris non modò valdè vtilis eſt, ſed etiam medium communiter quaſi moraliter neceſſariũ, vt longo tempore omnia peccata mortalia vitent: non eſt tamen abſolutè medium neceſſarium vt ſalutem conſequantur.

Communio aliquibus eſt medium neceſſarium ad vitanda peccata.

Prior pars prob. Quia certum eſt ex *Trid. ſeſſ. 6. can.* 22. nos ſine ſingularibus Dei auxilijs non poſſe diu in ſtatu gratiæ perſeuerare: & quamuis hæc per orationẽ, alioſq́; varios modos poſſint comparari, tamen ad hoc vſus huius Sacramẽti

Trident.

eſt

est efficacissimus, & à Deo singulariter institutus. Quare ijs qui eum negligunt, Deus meritò ea auxilia subtrahit, sine quibus difficillimè possunt peccata mortalia vitare. Confirmatur 1. Quia hoc Sacramentum est institutum vt præcipuus cibus & quasi panis animę nostræ: vnde sequitur esse aliquo modo medium necessarium ad eius vitam conseruandam; sicut panis ad conseruandam vitam corporalem, sine quo quidem absolutè conseruari potest, sed difficulter. Ipsa enim diuina institutio huius Sacramenti, quæ nobis *Ioan. 6* fusè promittitur ac explicatur, vbi hoc Sacramentum sæpe dicitur panis viuus, & panis de cælo descendens pro sæculi vita; videtur omnino similem aliquam inter vtrumque hunc panem ponere analogiam: hac tamen differentia, quòd quando vsus huius Sacramenti est impossibilis, eius votum eum aliquo modo suppleat, vt docet *D. Thom. hic ad secundum*, quod tũ pane corporali fieri nequit.

Ioan. 6. — D. Thom.

Confir. secundò, Quia secundùm planum & maximè obuium sensum omnino eiusmodi aliquam necessitatem innuit illud *Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: scilicet permanentem ac diu perseuerantem. Vbi omnino videtur significari, communionem esse medium aliquo modo necessarium, vt perseueremus in vita spirituali.

Ioan. 6.

Secunda pars est D. Thomæ hîc in corpore, & ad secundum & prob. 1. Quia aliàs non possent saluari, quibus communio est toto tempore vitæ impossibilis, vt multis contingit, qui inter barbaros captiui sunt. 2. Quia etsi sponte negligentibus communionem sit valdè difficile diu omnia peccata mortalia vitare, etiam seclusa transgressione præcepti, ideoque sæpe cadant: tamen possunt iterum per pœnitentiam resurgere, & sic tandem saluari etiam sine communione: præsertim si ijs in fine vitæ sit impossibilis. Quia Deus numquam hominem, quamdiu viuit & ratione vtitur, ita gratia sua destituit, vt resurgere per pœnitentiã nequeat. quod clarissimum est, quando quis moriturus habet confessariũ cui possit confiteri. quia tunc facilè per attritionem saluatur.

51 — D. Thom.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm hoc Sacramentum conuenienter pluribus nominibus nominetur?

52 ARticulo 4. docet, huic Sacramento conuenienter diuersa tribui nomina, vt eius excellentia & proprietates faciliùs explicentur.

Primò enim, quia est cibus animæ nostræ, dicitur *panis viuus de cælo descendens, Ioan. 6.*

Ioan. 6.

Secundò, dicitur *synaxis* siue communio: quia significat vnionem omnium fideliũ cum Christo & inter se, ratione materiæ, quæ ex multis granis tritici inter se vnitis, & vnã massam constituentibus componitur: sicut fideles cum Christo capite vnum corpus mysticum constituunt. Quam etiam vnionem hoc Sacramentum inter alia omnia præcipuè causat, & auget.

Tertiò, quando datur morituris, dicitur *viaticum*, quia vires & sumptus ad alteram vitam transituris suppeditat.

Quartò, dicitur etiam *hostia*, quia est id quod per sacrificium incruentum Deo offertur.

Quintò, dicitur *Eucharistia*, quod secundùm D. Thomam idem est quod *bona gratia*, quia scilicet continet pignus vitæ æternæ, quæ gratia Dei obtinetur. Vel meliùs *Eucharistia*, id est, *gratiarum actio*, quia in gratiarum actionem Deo offertur in sacrificio Missæ.

D. Thom.

Sextò, singulariter dicitur *mysterium & Sacramentum*: quia inter omnia Sacramenta rem maximè arcanam maximumque mysterium continet.

ARTICVLVS V.

Vtrùm institutio huius Sacramenti fuerit conueniens?

53 ARticulo 5. docet, hoc Sacramentum conuenienter fuisse institutum à Christo in vltima cœna pridie antequam pateretur. Res non habet difficultatem sub his terminis proposita. Est tamen aliqua difficultas, Vtrùm hoc Sacramentum fuerit institutũ 13. an 14. die mensis. Sed de hoc agemus commodiùs q. sequente a 4.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm agnus paschalis fuerit præcipua figura huius Sacramenti?

54 ARticulo 6. docet, in veteri lege varias huius Sacramenti figuras fuisse.

Primò enim ratione materiæ ex qua hoc Sacramentum conficitur, optimè ipsum repræsentabant panis & vinum, quæ Melchisedec obtulit Gen. 14. Sicut etiã panes propositionis qui coram Domino sabbatho ponebantur, ijsq; soli filij Aaron vescebantur, vt habetur *Exodi 29. v. 33. & Leuit. 24. v. 8. & Matth. 12. v. 4.* per quos significatur regale sacerdotium Christianorum, quibus solis licet de hac mensa, siue altari edere, vt docet *Apostolus ad Hebr. 13. v. 10.*

Gen. 14. — Exod. 29. — Leuit. 24. — Matth. 12.

Secundò, ratione rei contentæ, scilicet Christi immolati, repræsentabatur per omnia vetera sacrificia

Hebr. 13.

Tertiò, ratione effectus ipsius, qui est nutritio ipsius animæ, quam cælesti dulcedine implet ac reficit, significabatur per manna, quod de

cælo descendens habebat in se omnis saporis suauitatem: vt dicitur *Sap. 16. v. 20.*

Sap. 16.

55 Quartò, Secundùm omnia dicta repræsentatum fuisse per agnum paschalem, qui ratione azymi panis cum quo edebatur, significabat eius materiam. Et quatenus erat agnus immolatus optimè significabat innocentissimam hostiam, scilicet Christum in hoc Sacramento contentum & immolatum. 3. Quatenus eius sanguis aspersus postibus domus liberabat habitatores à deuastante angelo, & erat signum eductionis eorum ex Ægypto; repræsentabat effectum huius Sacramenti, quo præseruamur à tentationibus, & in libertatem filiorum Dei asserimur. Vnde infertur, hunc agnum fuisse præcipuam figuram huius Sacramenti.

QVÆSTIO LXXIV.
DE MATERIA EVCHARISTIÆ.

ARTICVLVS I.
Vtrùm materia huius Sacramenti sit panis & vinum?

1 Florent. Matth. 26. Marci 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

ARtic. 1. docet panem & vinum esse materiam ex qua hoc Sacramentum conficitur. Ita *Florent in literis Eugenij ad Armenos*. De pane apertè probatur ex facto Christi, qui *Mat. 26. Marci 14. Luca 22. 1. ad Corinth. 11.* expresse dicitur panem consecrasse pro materia corporis, & præcepit Apostolis vt idem facerent. De vino etiam clarè colligitur ex ijsdem locis, quia Matthæus suprà v. 29. postquam narrasset quomodo Christus consecrarit calicem, subdit eum dixisse: *Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum nouum in regno Patris mei.* Vbi cùm dicit: *de hoc genimine vitis*, siue de hoc vino; clarè ostendit in calice quem ijs porrigebat, fuisse vinum. Et quamquam non posset hoc ex Euangelio clarè conuinci, sufficeret tamen ad certam fidem faciendam totius ab initio Ecclesiæ auctoritas: præsertim cùm nullum sit fundamentũ dicendi contrarium. Quare non est cur multum huic rei probandæ immoremur, præsertim cùm iam nulli omnino, ne quidẽ hæretici, hanc veritatẽ negent.

2 Congruentia huius institutionis est, quia hæc materia maximè congruit tum dignitati huius Sacramẽti, tum etiam ad eius effectum significãdum. Primò, quia mundissimè in sacrificio incruento offerri potest. Secundò, quia cõmunissimè conuiuijs adhiberi solita est. Vnde aptissimè significat spirituale illud conuiuiũ, quod Christus nobis in hoc Sacramento exhibet. Tertiò, quia expresse valdè significat effectus huius Sacramenti, tum respectu Ecclesiæ vniuersæ, quæ perfectissimè per hoc Christo capiti vnitur, vnũque cum eo corpus efficit, non secùs ac ex multis vuis vinum, & ex multis granis vnus panis conficitur: tum etiam respectu cuiusque in particulari; quia hoc Sacramentum confortat vt panis, & recreat vt vinum. Vnde pulcherrimè D. Thomas in suo hymno de hoc Sacramento ait: *Dedit*, scilicet Christus, *fragilibus corporis ferculum: dedit & tristibus sanguinis poculum.* Demum quia panis & vinum seorsim consecrata optimè nobis repræsentant Christum passum, eiusque sanguinem à corpore separatum. Ideo duplex hæc materia est necessaria ad essentiam sacrificij, vt dicam q. 83.

D. Thom.

3 Nota aliquos hîc disputare, Vtrùm vtraque materia sit de essentia huius Sacramenti? Sed si agamus de solo Sacramento, facilis est responsio ex ijs quæ diximus q. 73. a. 2. vbi ostendi sub singulis speciebus hoc Sacramentũ esse perfectum & integrum quoad rem contentam & significatam tam in ratione conuiuij, quàm in ratione perfectæ virtutis & efficaciæ conferendi suum effectum. quia Christus integerrimè sub singulis continetur: vt docet *Trident. sess. 13. can. 3.* Quamuis in modo perfectè repræsentandi integrum conuiuium, Sacramentum non sit ita perfectum sub vna specie, ideoque ad hoc essentialiter requirit vtramque materiam.

Trident.

Quòd si verò agamus de consecratione huius Sacramenti, etsi validè vna materia possit consecrari sine altera (vt dicemus q. 78. a. 6.) quia hæc consecratio ita est instituta à Christo, vt simul sit etiam sacrificium, quod essentialiter consecrationem vtriusque materiæ requirit: hinc fit vt iure diuino nunquam possit vna sine altera consecrari, vt dicemus q. 83.

ARTICVLVS II.
Vtrùm requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius Sacramenti?

4 ARticulo 2. docet panem & vinum in quantauis magna quantitate consecrari posse: vt si esset ingens cumulus panum, aut penuariũ plenum vino.

Probat hoc D. Thomas primò, Quia materia huius Sacramẽti potest consecrari in quantumcumque

cumque parua quantitate. Ergo etiam in quantumcumque magna. quia est eadem ratio.

Secundò, Quia hoc Sacramentum est institutum ad vsum omnium fidelium qui esse possunt, qui cùm non sint determinato numero, nec etiam materia huius Sacramenti secundùm magnitudinem est determinata.

5 Prob. concl. 3. quia neque ex parte materiæ, nec ex parte potestatis ministri potest dari tanta quantitas, qua non possit maior consecrari; neque est alia ratio cur quantitas materiæ consecrabilis sit limitanda. Ergo nullo modo est limitanda. Anteced. prob. quia quantumcumque sit multum panis aut vini, semper est verus panis, & verum vinum, & consequenter vera materia huius Sacramenti. Item cùm sacerdos sit tantùm moralis causa conuersionis panis & vini in corpus & sanguinem Christi, nec aliud debeat physicè facere quàm pronuntiare formam; æquè facilè poterit consecrare magnã materiam quàm paruam, & consequenter nulla poterit dari tanta, quæ superet eius potestatem. multò minùs poterit superare potestatem diuinam, quæ est absolutè infinita.

6 *D. Thom.* Nota 1. D. Thomam hîc non disputare quid licitè possit fieri, sed quid validè possit fieri. Nam certum est grauiter peccaturum, qui tam ingentem materiæ quantitatem, v. e. mille ingentes panes, aut integrum vas vini consecraret. Quia non posset tunc Sacramentum secundùm suam exigentiam & Ecclesiæ ritum reuerenter ac decenter consumi. Sed inde non sequitur, talem consecrationem fore inualidam. Quia aliàs sacerdos, qui habitaret inter barbaros, vbi non essent nisi duo vel tres fideles, si vellet simul consecrare duo vel tria millia hostiarum, inualidè id faceret; quia non possent decenter consumi à tam paucis. quod est apertè falsum.

7 *D. Thom.* Nota 2. Quod dicit D. Thomas quantumcumque magnam vel paruam materiam posse consecrari; intelligendum esse præcisè quantum est ex parte materiæ nisi aliunde oriatur aliquod impedimentum, vt v. c. quòd ratione magnitudinis non possit tota simul esse præsens sacerdoti: aut ratione paruitatis non possit esse demonstrabilis. Quare vt tota hæc materia possit faciliùs cognosci, quærendum nobis hîc est, qualis præsentia requiratur, vt materia possit cõsecrari.

DUBIUM I.

Qualis præsentia materiæ requiratur, vt possit validè consecrari?

8 CONCL. Vt validè aliqua materia consecretur, debet sacerdoti ita esse præsens, vt ab eo possit secundùm communẽ modum loquendi, verè & propriè designari per pronomen *hic*, vel *hoc*, prout in forma ponitur; ita vt forma ex vi suæ significationis intelligatur super eam materiam cadere, eamque determinatè significare. Ita *Soto in 4. d. 9. a. 2. Durandus ibid. q. 6. Candel. aureum de Vener. Eucharistiæ n. 50.* & alij communiter: quamuis multi non ita exactè se explicent. Et etiam per se patet: quia formæ Sacramentorum in proprio & communi sensu debent esse veræ: non essent autem hoc modo veræ, nisi materia dicto modo esset præsens. Confir. quia aliàs possem validè consecrare hostias in alia vrbe positas. quod tamen apertè absurdum est.

Soto. Durand. Candel. aureum.

9 Obijcies 1. Pronomen *hoc*, non semper significat rem aliquam realiter præsentem; nam à Dialecticis sæpe sumitur ad significandã rem, quam solo intellectu fingimus præsentẽ: ergo ad veritatẽ formæ non est necessaria realis materiæ præsentia. Secundò, forma huius Sacramenti non necessariò accipitur formaliter & assertiuè, sed potest accipi solùm materialiter siue recitatiuè, vt aiunt. Atqui tunc erit vera, etiamsi nulla materia esset præsens. Ergo hoc non est necessariũ. Tertiò, si deberet esse præsens celebranti, hoc ideo esset necessariũ vt aliquo sensu perciperetur: sed hoc non est verum; quia sacerdos cæcus posset consecrare hostiam ante se positam, quam nullo sensu perciperet; & similiter validè consecramus hostias in pyxide coram nobis posita clausas. Ergo non est necessaria aliqua præsentia.

10 Etsi communiter Doctores, vt dixi, requirant aliquam præsentiã materiæ: tamen ob dicta argumenta variant qualis præsentia requiratur: multiq; videntur requirere vt materia obiectiuè celebranti sit ita præsens, vt aliquo sensu eam percipiat, & in hanc sententiam videtur inclinare *Sotus suprà in responsione ad tertiũ*. Vbi planè indicat pronomen *hoc* talem præsentiam significare: addit tamen non esse absolutè necessariã vt quis validè consecret: vnde satis ambiguè loquitur. Sed nec talis præsentia semper sufficit, nec per pronomen *hoc* significatur, vt statim videbimus: imò licitè sæpe sacerdos cõsecrat materiã, quam dum consecrat nullo sensu percipit, vt fit dum consecrat hostias ante se in pyxide, vel etiam super corporale positas, legitq; verba consecrationis ex libro: quo casu sæpe nullo modo videt eas hostias, nec vllo alio sensu eas percipit. Nec refert quòd antè eas viderit, aut etiã tetigerit. quia requiritur actualis præsentia dum forma pronũtiatur, & præcedens est impertinẽs. Quare si hæc præsentia consisteret in eo quòd hostiæ aliquo sensu à celebrante perciperentur, talis in dicto casu eas non cõsecraret, quod est apertè falsum.

Sotus.

Licitè consecratur materia quæ nullo sensu percipitur.

11 Pro resolutione Nota 1. Dialecticos sæpe vti his vocabulis, *hic, hæc, hoc*, minùs propriè; non vt certam rem demonstrent, sed vt significent nomen cui præponũtur accipi pro re singulari, vbicumq; illa sit, & siue actu sit in rerum natura, siue non sit: sed, vt dixi, minùs propriè: nam propriè & secundùm communẽ modum loquendi, cùm sint pronomina demonstratiua, significant rem aliquam præsentem, & sensu perceptibilẽ. Vnde sequitur, quando dico, *hoc est tale quid*, per hæc verba significari me aliquid demonstrare, non mihi (nec enim nobis ipsis solemus aliquid demõstrare) sed alteri. Vnde vlteriùs sequitur non esse necesse, vt ego rem illã aliquo sensu percipiã, sed vt alter eam percipiat, cui eam demonstro.

Quod demonstro, nõ mihi sed alteri debet esse perceptibile.

Nota 2. Cùm verba instituta sint, vt per ea conceptus mentis alijs indicemus, vt finem ad quẽ primò instituta sunt, obtineant, esse necessarium vt aliquis nos loquentes intelligat. Hoc tamen non est necessarium vt verè dicamur loqui, & aliquid enuntiare: sed ad hoc sufficit vt verba nostra sint verè significatiua & enun-

 tiatiua,

tiatiua, etsi ea nemo audiat. Et simili ratione vt aliqua oratio demonstratiua sit verè talis, ac absolutè vera; non est opus vt aliquis aduertat quid per eam designem, aut de quo aliquid enuntiem: sed sufficit quòd sit talis, vt in his circumstantijs, rem aliquā certam, de qua aliquid enuntio, quantum est ex se, ita designet, vt si aliquis me audiret loquentem, & sermonem intelligeret, posset facilè concipere, de qua re in particulari illud enuntiem. Hinc dum intendo digitum in Petrum & dico, Iste est doctus: hac oratione verè & determinatè significo Petro doctrinam inesse, etsi nemo me audiat. Et falsa esset oratio, si aut Petrus non esset doctus: aut si intenderem digitum in eum locum vbi nemo omnino esset, etiamsi esset aliquis in altera parte vrbis, quem intenderem designare. quia talis hac ratione non est hîc & nunc designabilis, cùm tamen significem me certum aliquem designare.

Quid requiratur vt oratio demonstratiua sit vera.

13 Nota 3. Cùm sacramenta sint à Christo instituta, vt sint signa non angelica sed humana, vt forma consecrationis sit vera, particulam *hoc*, debere designare rem certam eo modo vt possit ab hominibus hîc & nunc percipi quid per eam designetur, etsi non omnino distinctè.

14 Nota 4. Pronomina demonstratiua ratione circumstantiarum sæpe determinari, vt varia significent: & vt modò strictiùs, modò latiùs sumantur, ac modò maiorem, modò minorem rei designatæ præsentiam requirant. Hinc si digitum intendam in aliquid remotum, quod obscurè nobis apparet, rectè dico mihi astanti, Hoc quod ibi vides est talis ciuitas. Item si existens in Hispania aut Francia dicam: Hoc regnū est valdè potens; particula *hoc* totum regnū designat. Item si nominando consequenter duos existentes in Iaponia, aut qui vixerint ante mille annos, dicam: Hic illo habetur doctior, *hic* designat secundò nominatum, *illo* primò nominatum. Ratio est, quia per eiusmodi vel designationem vel nominationem res in se absens per aliquod signum sensibile nobis fit aliquo modo præsens ac demonstrabilis per illas particulas.

Verba ratione circumstantiarum variè determinantur

15 Hinc sequitur primò, Quando pronomina illa absolutè proferuntur sine alia externa materiæ designatione (vt fit in formis consecrationis) requirere omnimodam rei designatæ præsentiam, ita vt seipsam sensibus ingerendo, per se determinent intellectum vt concipiat eam dictis particulis designari. quod maximè verum est in particula *hic* siue *hoc*, quæ significat maiorem rei designatæ præsentiam, quàm particula *istud*, siue *illud*. Hinc si dicam, Petrus & Ioannes cucurrerunt ad monumentum, sed hic cucurrit citiùs, ille tamen prior intrauit: *hic* refert vltimò nominatum, siue Ioannem tanquam propinquiorem: *ille* primò nominatum. Hinc etiam ostendens eminus ciuitatem aliquam meliùs dico: Ista ciuitas, quàm hæc ciuitas ita vocatur, &c.

16 Sequitur 2. Quando dictæ particulæ ita absolutè proferuntur, nec adhibentur aliquæ aliæ circumstantiæ quibus intellectus audientis possit excitari, vt statim concipiat quid designent; vt oratio sit vera, siue vt illæ hîc & nunc verè rem certam designent, hanc debere ita esse præsentem vt statim in oculos incurrat, atque ita intellectum excitet, vt concipiat eam designari. quia aliàs illæ particulæ non poterunt hîc & nunc determinare intellectum audientis, vt rem certam concipiat; atque ita nullam rem certam verè designabunt.

17 Nota 5. Non esse necesse vt res ipsa in se videatur, aut videri possit, sed sufficere vt videatur in re eam continente; ad quod requiritur, vt hęc sit talis quæ ex communi vsu solet destinari ad eiusmodi res continendas: ita vt ea visa in his circumstantijs facilè concipiam tale quid in ea contineri. Hinc ostendendo bursam plenam auro, vsitatissimo loquendi modo verè dico, Hoc est aurum. Secùs si id dicam ostendēdo statuam lapideam, concauam & plenam auro. hinc si sacerdos dum pronuntiat formam corporis simul coram se habeat calicem cum vino, & pyxidem etiam clausam cum hostijs, omnes facilè intelligent particulam *hoc* designare contentum in pyxide, non autem in calice: idemque esset si calix plenus hostijs poneretur iuxta alium calicem. quia ex communi vsu calix ita positus super corporale solet continere hostias.

Res potest demonstrari in contento.

18 Nota 6. Pręter rationem ipsius formæ ex alio etiam capite requiri vt materia sit præsens consecranti. quia scilicet hæc consecratio ex institutione Christi necessariò est talis, vt possit habere rationem sacrificij; ideoque essentialiter requirit talem præsentiam materiæ qualis est necessaria, vt verum possit offerri sacrificium. Omne autem sacrificium hactenus à Deo institutum necessariò exegit, vt hostia esset realiter sacrificanti præsens.

Materia debet esse præsens consecranti vt habeat ratione sacrificij.

19 Ex his omnibus infertur primò Sacerdotem non posse consecrare hostiam positam retro parietem, quia hæc non potest ab eo per formam sensibiliter designari, vt patet ex 4. & 5. notabili.

Sacerdos non potest consecrare hostiā positam ab altera parte parietis.

Dices, Etsi non possit designari per formam ordinariam, poterit tamen designari si dicat: *hoc quod est supra mensam in tali cubiculo, est corpus meum.*

Resp: Quidquid sit de assumpto, hanc formam non esse validā. quia non est perfectè synonyma ei quam Christus instituit, quæ non designat solùm in genere corpus Christi esse sub aliquibus speciebus, sed per modum hostiæ esse sub speciebus realiter sacerdoti præsentibus, idque essentialiter, vt patet ex 6. notabili.

20 Infertur 2. Sacerdotem non posse consecrare omnem panem in vasto loco, v. c. in foro diuersis locis positum: aut etiam panem retro se positum. quia hi panes non possunt sufficienter designari per formam, quæ vt patet ex dictis, designat rem planè præsentem, propinquam, & coram sacerdote positam. Quod vel inde etiam patet, quia quæ vel retro nos sunt, vel paulo remotiora, nunquam solemus demonstrare nisi vel verbis eorum locum describendo, vel digitum in ea intendendo: & est omnino necessarium. quia aliàs si vellemus ea designare solùm dicendo Hoc est tale vel tale, nemo facilè posset concipere qua de re loqueremur.

Nec omnem panem positum in vasto loco.

21 Dices, Saltem posset quis consecrare panem ita remotum, vel retro se positum intendendo digitum in eum: quia tunc per particulam *hoc* sufficienter designaretur.

Resp.

Resp. negando assumptum. Quia illa forma includit et illum gestum tanquam quandam artificialem locutionē & sui partem, sine quo non haberet perfectum sensum: formæ autem Sacramentorū (excepto matrimonio) necessariò constant solis verbis propriè dictis: nec possunt proferri partim verbis, partim gestibus aut scripto.

22 Nec latentē sub mappa. Infertur 3. Idem ob eandem rationem dicendum esse de pane latente sub mappa altaris, vel corporali, vel clauso in tabernaculo. quia particula *hoc* nudè posita non potest eum sufficienter designare.

Infertur 4. Si esset tam ingens panis, vel panum cumulus, aut lacus vini, vt per plurima milliaria protenderetur, aut longius quàm visus posset ferre, non posse simul totum ab vno sacerdote consecrari, sed tantùm secundùm aliquam sui partem. quia verè non est ei secundùm se totum præsens, sed tantùm secundùm partem sui. Et quamuis possit sufficienter designari si diceretur: Hic cumulus panum, vel hic lacus vini, non tamen per solam particulam *hoc*. Quod vel inde patet, quia si astans tali cumulo, vel lacui diceret alteri, Hoc est panis vel hoc est vinum, esset vera propositio, si sola illa pars quam videremus esset panis vel vinum, & reliqua quæ esset centuplo maior constaret alia materia. Et rursum esset falsa, si pars mihi obiecta non esset panis vel vinum, & reliquum totum esset panis aut vinum. Secùs esset si dicerem: Iste lacus est vinum: vel Ille cumulus est panis. tunc enim ad veritatem propositionis requireretur ac sufficeret vt longè maior pars esset panis vel vinum, siue hæc pars esset mihi proximè obiecta, siue non. Quanta autem pars talis cumuli, aut lacus posset simul ab vno consecrari, difficile est dicere, nec est operæpretiū subtilius disputare, cùm sit casus omnino fictus, qui nunquam possit accidere.

23 Validè consecrantur hostiæ clausæ in pyxide. Infertur 5. Sacerdotem validè consecrare hostias super altari positas in pyxide etiam clausa. quia per ipsum pyxidem eas continentem satis patent aspectui, vt possint per particulam *hoc* designari. Patet ex notabili 6. Idem etiam potiore ratione dicendum de hostijs quę in magno cumulo super corporali posito ab alijs planè teguntur. Nam etsi hæ secundū se immediatè cerni nequeant: satis tamen sunt præsentes ratione totius cumuli, cuius sunt pars, qui secundùm vsitatum loquendi modum totus sacerdoti præsens, eiusque aspectui obiectus est.

24 Infertur 6. Etsi possint fingi multi casus, in quibus esset dubiū an valida sit consecratio: in communi tamen Ecclesiæ praxi, ex hac parte nullum posse occurrere, modò sit sufficiens in celebrante intentio. quia non solemus vnquam aliquid consecrare, nisi coram nobis in altari positum: & grauiter peccaret qui aliter faceret.

25 Ad primam obiectionē suprà positam Resp. negando consequentiam. Quia quando particula *hoc*, vel *hic*, ponitur sine circumstantijs eam ad aliud significandum determinantibus (vt fit in forma consecrationis) semper designat rem realiter præsentem, vt patet ex dictis.

Ad secundam neganda est maior, vt pluribus ostendam q. 78. a. 2.

Ad tertiam nego maiorem. nec enim est necessarium vt materia actu aliquo sensu percipiatur, sed vt possit percipi, quantum est ex parte sua: vt patet ex notabili 3.

DVBIVM II.

Vtrùm quæuis materia, quantumuis parua possit consecrari?

26 Nota primò, Nullum Catholicum ambigere, quin in tota hostia omnes omnino panis particulæ quantumcumque paruæ verè consecrentur. Hoc enim apertè constat ex definitione *Trident sess. 13. c. 4. & can. 3. & 4.* sed disputamus hîc, Vtrùm huiusmodi particulæ possint separatim consecrari. Trident.

27 Nota secundò, Nos hîc non disputare Vtrùm quæuis particulę panis & vini quantumcumque paruæ possint separatim à toto conseruari (hoc enim ad hunc locum non spectat) sed posito quòd siue naturaliter, siue supernaturaliter sub talibus particulis separatis natura panis & vini conseruetur, Vtrùm ita possint validè consecrari? Quia in re satis constat inter Doctores, posse validè consecrari quamdiu visibiles sunt: sed difficultas est, Vtrum possint consecrari quando ob exiguitatem sunt inuisibiles, si sciantur per reuelationem, aut alio modo certò ibi esse?

Soto. *Soto in 4. d. 9. a. 2.* cum quibusdam alijs id affirmat. Ratio ipsius est. quia vt Sacerdos possit hostiam consecrare, non est opus vt possit eam videre; cùm sacerdos cæcus possit validè consecrare. Quòd autem aliquis alius possit eam videre, ait nihil facere ad rem.

28 CONCL. Vetius est eiusmodi particulas ita paruas vt ab hominibus etiam acutissimum visum habentibus videri nequeant, non posse separatim consecrari.

Nihil potest consecrari quod non sit demonstrabile. Ratio est, quia nullo modo possunt demonstrari aut designari per particulā *hoc*, quod tamen est necessarium vt sint consecrabiles: vt patet ex dictis dub. præcedenti. Secùs autem est, quando sunt coniunctæ toti. quia tunc vnà cum eo sunt visibiles & demonstrabiles.

Soto. Ad rationem Soti Resp. Non esse necesse vt materia consecrationis possit à consecrante percipi sensu: sed sufficit vt sit ei sufficienter præsens, & possit ab alijs percipi, si qui integris sensibus essent præsentes: vt patet ex dub. 1. notab. primo & secundo.

29 Obijcies primò, Per accidens est huic particulæ quòd non sit visibilis ratione suæ paruitatis. Nam aliàs ratione naturæ suæ & speciei est visibilis. Atqui hoc sufficit vt possit consecrari. Ergo est consecrabilis.

Resp. negando minorem. quia vt materia sit consecrabilis debet hîc & nunc esse demonstrabilis per Sacerdotem. Nam aliàs hostia in alio cubiculo, vel etiam in alia parte orbis posita posset consecrari, cùm solùm per accidens ratione distantiæ non possit à sacerdote demonstrari.

30 Obijcies secundò, Si talis aliqua particula post consecrationem separaretur, maneret consecrata, essetque sub ea corpus Christi. ergo poterit separatim consecrari. Probatur consequen-

tia. Quia non minùs eſt de ratione Sacramenti, vt ſit ſignum viſibile, quàm ſit de ratione materiæ conſecrationis, vt ſit demonſtrabilis.

Reſp. negando conſequentiam. quia plus requiritur vt aliquid poſſit acquirere conſecrationem, quàm vt poſſit eam conſeruare. Sic anima ſeparata à corpore reſeruat conſecrationem & characterem ſacramentalem; non tamen poteſt hæc acquirere.

Ad prob. nego aſſumptum. Quia propriè loquendo Sacramētum non eſt neceſſariò ſignum viſibile, ſed ſufficit, quòd ſit perceptibile aliquo ſenſu. Nam matrimonium ſolo auditu poteſt percipi. Quare etſi illæ particulæ non ſint propriè viſibiles, poſſent tamen aliquo ſenſu, v. c. guſtu vel tactu percipi: & ſic vnà cum corpore Chriſti verum conſtituere Sacramentum. Materia autem conſecrationis debet eſſe propriè viſibilis. quia aliàs demonſtrari, ac per formam deſignari non poſſet; vt patet ex dubio 1. notabili 4.

DVBIVM III.

Vtrùm materia conſecranda debeat determinari per intentionem conſecrantis?

31 HÆc difficultas ſpectat potiùs ad intentionem conſecrantis, quàm ad materiam conſecrandam. Quæritur enim Vtrùm conſecrans debeat intendere conſecrare certam aliquam ac determinatam materiam: an verò ſufficiat velle conſecrare in confuſo vnam ſolam hoſtiam ex ijs quæ ſunt in altari, nullam certā determinando. Quare ſufficienter poterat videri explicata in q. 64. a. 8. dub. 4. Vbi generatim oſtendi, intentionem miniſtri Sacramenti debere ferri circa rem determinatam. Sed quia in hac materia ſunt quædam ſingulares difficultates, breuiter nobis explicandæ ſunt.

32 CONCLVS. Conſecrans ſolam illam materiam conſecrat, quā determinatè intendit conſecrare: ideoque ſi nullam determinatè conſecrare intendat, nihil efficiet. Ita *Richar. d. 10. a. 7. q. 2. Duran. d. 11. q. 7. Suar. diſp. 43. ſect. 6.*

Richard. Durand. Suarez.

Determinata miniſtri intentio eſt eſſentialis conſecrationi. *Florent.*

Eſtque communis Doctorum. Prob. quia intentio Miniſtri eſt de eſſentia confectionis Sacramenti. ita vt hoc confici nequeat, niſi Miniſter hoc intendat conficere: vt patet ex *Florentino in litteris Eugenij*, & fusè oſtendi q. 64. a. 8. dubio 1. Cùm igitur confectio huius Sacramenti conſiſtat in conſecratione materiæ; ſequitur ſacerdotem non alias hoſtias conſecrare, quàm quas intendit conſecrare. Item ſicut omnis actio tranſiens neceſſariò verſatur circa rem determinatam: ita omnis intentio practica dirigens talem actionem debet verſari circa rem determinatam.

33 Hinc ſequitur primò, Sacerdotem habentem nouem hoſtias ante ſe, & volentem ex ijs tantùm octo conſecrare, ſi certas deſignet quas intendat conſecrare, has ſolas conſecrare, & aliam non conſecrare: ſi autem velit tantùm octo conſecrare in confuſo nullas certas deſignando, nullam omnino conſecrare. quia conſecratio ex ipſius intentione hoc caſu non fertur circa materiam determinatam, atque ita deeſt legitima intentio. Et confirmatur. quia eo caſu nulla eſſet ratio cur vna magis eſſet conſecrata, quàm alia: ergo vel omnes eſſent conſecratæ, quod apertè falſum eſt, vel nulla. Quòd enim aliqui dicunt illam ſolam eo caſu non conſecrandam, quæ infra alias, aut remotiſſimè à ſacerdote ponitur: & ſine fundamento dicitur, & nihil facit ad rem, quia fieri poſſet vt nulla hoſtia eſſet infra alias, aut remotiſſima à ſacerdote; vt ſi plures eſſent æqualiter omnino remotæ. & tunc eadem rediret difficultas.

34 Dices primò, Omnes illæ hoſtiæ æqualiter à forma deſignantur: Ergo vel omnes conſecrantur, vel nullæ. Reſp. negando conſequentiam. Tantùm enim inde ſequitur, omnes æqualiter conſecrari quantum eſt ex vi ſignificationis & prolationis ipſius formæ, ſed circa quaſdā deeſt intentio, defectu cuius non conſecrantur. Vnde ſequitur grauiter peccare qui ita conſecrat. quia ex parte quaſi falſificat formam, quæ quantum eſt ex parte ſua ſignificat omnes hoſtias conſecrari. Vide dicta q. 64. a. 8. dub. 4.

35 Dices ſecundò, Hinc ſequitur eum qui habet duas hoſtias in manu vel ſuper patena, & credit tantùm eſſe vnam, tantùm vnam conſecraturum. quod videtur abſurdum. Reſp. negando ſequi, ſi modò talis habeat intentionem, quam communiter ſacerdotes habent, ſcilicet conſecrandi totam illam materiam conſecrabilem quam habent in manibus, aut ante ſe ſuper corporale poſitam. Hæc enim eſt communis & legitima intentio, niſi reſtringatur; quod fieri non debet ſine neceſſitate, quæ communiter non occurrit.

36 Sequitur 2. Sacerdotem etſi cum graui peccato, validè tamen, poſſe conſecrare ſolam mediam, aut tertiam partem hoſtiæ, ſi hoc intendat, & mente certam partem deſignet quam velit conſecrare. Quòd ſi nullam partem deſignaret, nihil efficeret.

Validè ſed ſacrilegè quis mediā hoſtiæ partē conſecrat.

Dices hinc ſequi, Sacerdotem poſſe conſecrare infinitas tertias partes proportionales vnius hoſtiæ inter ſe diſtinctas, vt aliæ duæ tertiæ non conſecrarentur: ſi nimirum conciperet hoſtiam quaſi per intellectū diuinum diuiſam in tot partes tertias proportionales, in quot per Dei potentiam eſt diuiſibilis, quæ ſunt infinitæ, & à Deo ante actualem diuiſionem omnes cognoſcuntur: & ex his ſingulis intenderet certam aliquam tertiā partem conſecrare. Citatur pro hac ſententia *Maior in 4. d. 13. q. 2. in fine.* ſed ipſe ibi contrarium docet; & bene. nam ille diſcurſus inuoluit apertam implicantiam: ſcilicet hoſtiam per intellectum diuinum eſſe diuiſam in tot partes proportionales, in quot diuiſibilis eſt, & tamen ſingulas adhuc diuidi in tres partes, quod ſupponit nullas antè tantum fuiſſe diuiſas quantum diuidi poterant. Quare dicendum eſt, talem nihil omnino effecturum. quia non intenderet aliquas partes determinatas conſecrare. quia illæ proportionales non ſunt determinatæ.

Maior.

37 Nota 1. Vt aliquis ita ex decem v. c. hoſtijs tantùm quinque conſecret, debere priùs mente determinare quas in particulari velit conſecrare. aliàs ipſius intentio eſſet confuſa. Nec ſufficit

cum

eum velle eas consecrare, quas Paulus postea designabit. quia sic confectio Sacramenti penderet à conditione futura. quod fieri nequit, vt dixi q. 64. a. 8. dub. 2. Credo tamen valituram consecrationem si intenderet consecrare eas, quas Paulus iam antè mente designasset, quia tunc certas aliquas intendit consecrare, etsi sibi incognitas, notas tamen Deo. Sed talia fierent cum ingenti sacrilegio.

38 *Determinatio virtualis sufficit.* Nota 2. ex dictis q. 64. a. 8. dub. 2. hanc determinationem materiæ non debere esse actualem, sed sufficere virtualem aut implicitam, qualem habet quiuis sacerdos consecrandi tam hostiam quam tenet manu, quàm eas quas videt coram se consecrandas iacere in corporali, hoc ipso quo intendit legitimè, & prout præsentes circumstantiæ exigunt, celebrare. Hoc ipso enim quo & scit illas hostias sibi esse consecrandas, & vult dicto modo celebrare, vult implicitè eas hostias consecrare, nisi voluntatem suam restringat. Sed tunc non vellet celebrare prout præsentes circumstantiæ exigunt.

39 Quòd si tamen ei omnino inscio essent appositæ aliquæ hostiæ consecrandæ, non posset censeri has velle consecrare, etsi essent positæ in corporali. quia voluntas non potest ferri in omnino incognitum. Intentio autem consecrandi, quæ includitur præcisè in voluntate celebrandi sacrum, tantùm necessariò fertur circa materiam quam manibus tenet tempore consecrationis: vel quæ est in calice: nisi aliquæ circumstantiæ cogant eam ad alia extendi. Ad quod necessarium est vt hæ sint cognitæ à sacerdote, quia intentio non fertur in omnino incognitum.

40 Disputant autem hîc aliqui, Vtrùm sacerdos verè consecret hostias coram se in altari in pyxide positas, quas initio quidem sacri sciuit ibi positas esse, postea tamen tempore consecrationis nullo modo earum recordatur. Quidam id negant. Quia talis tunc nec habet actu explicitam voluntatem consecrandi illas hostias, vt per se patet: nec virtualem, quia tunc, vt patet ex dictis q. 64. a. 8. dub. 2. pronuntiatio formæ deberet mediatè procedere ex actuali voluntate consecrandi illas hostias. quod tamen dici nequit, quia pronuntiatio formæ solùm fit ex voluntate celebrandi, ad quod sufficit consecratio vnius hostiæ, quam sacerdos manu tenet. Nec etiam dici potest quòd voluntas debitè celebrādi hîc & nunc implicitè includat voluntatem consecrandi illas paruas hostias: quia hoc tantùm dici potest, quando celebrans scit eas paruas hostias ibi esse.

41 *Validè consecras hostias de quibus actu non cogitas.* Sed dicendum est, quando Sacerdos priùs sciuit eas hostias ibi esse positas, & habuit saltem implicitam voluntatem eas consecrandi iuxta dicta suprà; ipsum eas verè consecrare, etiamsi tempore consecrationis earum nullo modo meminerit, quia voluntas illa eas consecrandi virtualiter perseuerat. Ita *Angelus verbo Eucharistia, n. 27. Nauar. c. 25. n. 91.* vbi citat Sotum & Panormitan. & alij. *Angelus. Nauar. Sotus. Panormit.* Prob. Quia ideo voluntas consecrandi vnam hostiam virtualiter perseuerat in omnino distracto, & non cogitante se consecrare, quia ex tali voluntate actuali initio ipse incepit sacrum, idemque sine interruptione continuauit; ideoque omnes sequentes actiones verè dicuntur ex illa prima volūtate consecrandi procedere, illaque in his dicitur virtute perseuerare. Atqui in dicto casu eodem modo sacerdos incepit suum sacrum, vel aliquam illius partem ex vera voluntate consecrandi omnes illas hostias, illudque deinde sine interruptione continuauit vsque ad consecrationem. Ergo simili ratione omnes actiones sequētes eam voluntatem, ipsaque etiam consecratio virtute ex illa voluntate procedunt. Vnde patet responsio ad argumentum contrarium. Negandum enim est hîc non esse veram virtualem voluntatem consecrandi illas paruas hostias, aut illas actiones externas non procedere ex illa præcedente actuali voluntate illas consecrandi.

42 Dices, Actiones externæ eodem modò procederent, etsi non esset illa voluntas consecrandi illas hostias. Ergo ex illa non procedunt.

Resp. negando consequētiam. quia etsi quoad esse materiale illæ actiones eodem modo procederent, non tamen quoad esse formale & morale, siue quatenus sunt actus liberi & humani. Cùm enim hoc esse pendeat ab intentione, cùm in vtroque casu procedant à diuersa intentione, etiam habent diuersum tale esse.

43 *Qualis debeat esse intentio in consecratione calicis.* Tandem vt plenior huius materiæ sit cognitio, Nota legitimam intentionem consecrationis calicis, secundùm communem & optimam praxim, ferri solùm circa omnem humorē consecrabilem qui in calice per modum continui, aut quasi continui continetur, vt comprehendat etiam aquā vino permistam (quæ etsi in vinum non conuertatur, vt infrà dicemus, verè consecrari potest) & guttas vini quæ proximè contiguo liquori calici intrinsecus adhærent, ita vt parua calicis agitatione reliquo vino misceatur. Tales enim guttas vini vel priùs abstergi vel cum reliquo vino consecrari omnino expedit, ne materia non consecrata misceatur consecratæ. Quare nisi consecrans aliud expressè intendat, censetur communiter hanc totam materiam, & nullam aliam consecrare: & consequenter nec guttas remotiores circa extremum labrum calici adhærentes. Quamuis magis expediat priùs omnes guttas præsertim remotas abstergere: & tunc simpliciter omnem materiam consecrabilem, quæ est in calice, consecrare. De guttis autem exterius calici adhærentibus nihil laborandum est. quia nemo (nisi id expressè intendat, quod cum iniuria Sacramenti fieret) censetur eas velle consecrare.

ARTICVLVS III.

Vtrùm requiratur ad materiam huius Sacramenti, quòd sit panis triticeus?

44 Articulo 3. docet materiam huius Sacramenti necessariò esse panem triticeum.

Nota, constare quidem inter omnes Doctores, materiam ex qua hoc Sacramentum conficitur, necessariò debere esse panem. Apertè enim constat ex Euangelio Christum cõsecrasse panem, nobisque præcepisse, vt idem faceremus: vt ostendi a. 1.

45 Constat item inter omnes, hunc panem non posse confici ex leguminibus, sed necessariò conficiendum esse ex frumento. Sed quia hoc nomen latiùs patet, ita vt eo comprehendantur ea omnia grana quæ culmos & aristas proferunt, v. c. triticum, spelta, secale, auena, hordeum, &c. Controuersia est, ex quo frumento hic panis necessariò conficiendus sit: quam multi fusè valdè disputant, & in multis inter se dissentiunt: sed sæpe maior est dissensio in nomine, quàm in re: inde orta, quòd varia nomina, v. c. far, siligo, &c. diuersa apud diuersos significent. Optimè hanc quæstionem tractauit *Dominicus Soto in 4. d. 9. a. 3.* & *Suarez hic disp. 44. sect. 1.* vbi ferè singulorum granorum nomina & species explicant. Sed quia hæc res non ita spectat ad Theologum, & facilè è lexicis peti potest, ijs omissis rem ipsam breuiter explicabimus.

Soto. Suarez.

46 Conclvs. I. Materia necessaria huius Sacramenti est verus & propriè dictus panis.

Ita omnes Doctores. Patet clarè ex Scripturis, quæ, vt ostendi art. 1. clarè docent, materiam huius Sacramenti esse panem. quod verbum cùm propriè accipiendum sit, necessariò intelligendum est de vero & propriè dicto pane.

47 Hinc infertur primò, Massam farinæ aqua subactam aut nondum coctam, aut elixam, aut frixam in sartagine cum butyro, vel simili materia, non esse materiam huius Sacramenti. quia propriè & secundùm communem loquendi vsum, similia non sunt verè panis: sed dicuntur vel pasta, vel libum, vel quid simile. Nec refert quòd non differant fortè specie, siue essentialiter à vero pane. quia inde non sequitur quòd sint verè panis, qui tamen est materia omnino necessaria huius Sacramenti. nec ex communi vsu dicitur panis nisi igne coctus: nihil tamen refert an in furno, an in foco, an alia simili ratione sit coctus. quia hæc valdè accidentaria sunt. Et iam nullus panis quo in hoc Sacramento vtimur, furno coquitur.

48 Infertur secundò, Hunc panem debere confici ex farina & aqua naturali. quia hic solus propriè dicitur panis. Quare confectus ex farina & butyro, melle, vel simili liquore, non potest esse materia huius Sacramenti. quia non est propriè panis, sed libum vel placenta. Quare nullo modo audiendus *Caiet. qui hic a. 7.* dubitat an panis confectus ex aqua rosacea possit esse materia huius Sacramenti. Sed melius *D. Thomas ibidem ad tertium*, & alij communiter Doctores, absolutè negant talem panem posse esse materiam huius Sacramenti, quia potiùs haberet rationem libi, quàm veri ac propriè dicti panis, qui secundùm communem vsum ex sola aqua naturali conficitur.

Caietan. D. Thom.

49 Notat autem benè *D. Thomas hic ad quartum*, etsi extra casum grauis necessitatis sit graue peccatum contra reuerentiam huic Sacramento debitam, si quis vtatur pane aliquantulum corrupto: validè tamen talem panem consecrari, quamdiu retinet speciem ac veram substantiam panis. Secùs si ita esset corruptus, vt hanc omninò amitteret: quod ex varijs eius accidentibus, præsertim colore, sapore, & cohærentia partium inter se iudicandum est.

D. Thom.

50 Conclvs. II. Vt panis sit sufficiens materia huius Sacramenti, debet confici ex tritico.

Ita communiter Doctores cum D. Thom. hîc, etsi Caiet. hîc cum paucis alijs contrarium sentiat. Qua in re Notandum, Caiet. non dicere (vt aliqui ei imponunt) ex quouis frumento posse confici materiam huius Sacramenti: sed tantùm asserit eam posse confici ex quouis frumento, ex quo potest confici panis, qui absolutè sine vllo additamento dicatur panis, qualem vult esse confectum ex farre, spelta, aut siligine siue secali: hoc enim videtur cum D. Thoma intelligere per *siliginem*. Qua de re quidquid sit (nam etiam alij putant ex his granis posse fieri materiam huius Sacramenti, quia putant esse verum triticum) in eo grauiter errauit Caietan. quòd concedat dicta grana non esse triticum, & simul asserat ex ijs posse fieri materiam huius Sacramenti. Hoc enim apertè repugnat *Concil. Florentino in literis Eugenij ad Armenos*, vbi dicitur: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cuius materia est panis triticeus, & vinum de vite.*

D. Thom. Caietan. Florent.

51 Respondet Caietan. Panem triticeum dici materiam Sacramenti, non quòd ille solus sit materia, sed quòd sit præcipua & conuenientissima materia. Sed hoc dici nullo modo potest. 1. Quia Concilium toto illo tractatu loquitur de materia essentiali Sacramentorum, sine qua, (vt ait §. *Hæc omnia Sacramenta*) Sacramentum non potest perfici.

Caietan.

Secundò, quia aliàs eadem ratione quando Concilium dicit aquam naturalem esse materiam baptismi, & vinum de vite esse materiam Venerab. Eucharistiæ, possemus dicere, ipsum solùm asserere hanc esse materiam præcipuam, & conuenientissimam; ac absolutè nos validè baptizare in aqua artificiali, valideque consecrare in vino confecto ex alia materia quàm ex vuis. Vnde meritò sententia Caiet. in Romanis exemplaribus dicitur deleta.

Hæc

Hæc igitur conclusio est omnino certa, nec vllu modo potest dici, ea aliquo frumento quod non est triticum, posse confici materiam huius Sacramenti. Etsi enim non possimus hoc ita clarè conuincere ex Scriptura, tamen ex Ecclesiæ traditione, & dicta definitione id apertè discimus.

52 Difficultas tamen est inter Doctores de varijs generibus frumenti, Vtrùm reuera sint triticum, an non? Plurimi inter se dissentiunt, quod per idem nomen diuersa significent, v. e. *D. Thom. hic ad secundum*, negat ex farre posse confici materiam huius Sacramenti, quia per far, vt notat Soto, videtur intelligere quoddam genus frumenti durissimum, ex quo vix possit fieri panis. Alijs far significat optimum genus tritici, ex quo sine dubio potest fieri materia Sacramenti. Similiter apud Plinium & alios antiquos, *siligo* significat præstantissimum triticum: tamen D. Thom. hic & quidam alij siliginem accipiunt pro secali, quā alij *typham*, Hispani verò *centenum* vocant: ex qua an possit fieri sufficiens materia pro hoc Sacramento, est dubium. D. Thomas hic affirmat, quia putat esse speciem tritici. Alij verò id negant. Quare grauiter peccaret qui ea materia vteretur. quia dubia est. Similiter multi dubitāt de spelta, an sit verum triticum. *D. Thomas hic ad secundum cum Scoto*, & alijs multis, id negat. *Albertus* verò *Magnus*, *Thomas de Argentina*, *& Paludanus*, quos citat *Soto in 4. d. 9. a. 3.* id affirmant. quod etiam ipse Soto probabile putat: cui etiam suffragatur quòd *D. Thom. hic in argumento 2.* dicat in quibusdam locis aliquos consueuisse eiusmodi panem consecrare. Ex quo etiam apparet esse materiam dubiam. De hordeo verò, auena, milio, & similibus granis cōmuniter omnes negant posse fieri materiam huius Sacramēti, quia verè non sunt triticum.

D. Thom. *Soto.* *Plinius.* *D. Thom.* *Scotus.* *Albertus* *Thom. de Argent.* *Paludan.* *Soto.* *D. Thom.*

53 Ex quibus patet, ex solo illo frumento confici certam materiam huius Sacramenti, quod in quauis regione à peritis certò iudicatur esse triticum: siue id in diuersis regionibus sit diuersæ speciei, siue non. Hoc enim non facit ad rem, modò sit verum triticum. Vnde vlteriùs sequitur, aliam omnem materiam, aut esse absolutè insufficientem, aut saltem dubiam; qualis est panis confectus ea secali, aut spelta. Quare graue esset peccatum hac vti. Et cùm hoc Sacramentum non sit absolutè necessarium ad salutem, sicut baptismus multis est necessarius; vix potest occurrere casus, in quo quis ea materia licitè vtatur.

54 Idem dicendum de amylo, quod etsi ex vero tritico conficiatur, multi tamen putant per eius confectionem triticum substantialiter immutari: atque ita ex eo non posse confici materiam huius Sacramenti. Ita *D. Thomas ad quartum*. Quare si ex eo siccato fieret panis, nulli liceret eum consecrare. quia vt minimum esset materia dubia.

D. Thom.

55 Notandum denuum cum *D. Thoma hic ad tertium*. Si cum farina triticea aliqua alia, aut cum aqua naturali aliquis alius liquor in parua quantitate misceretur, & ita panis conficeretur, fore materiam sufficientem: peccaturum tamen qui ea vteretur. quia saltem est de necessitate præcepti vt vtamur pane confecto ex puro tritico & aqua naturali, præsertim in Ecclesia latina, quæ azymo pane vtitur. Nam in græca licet ea miscere, quæ ad panem fermentatum conficiendum necessaria sunt. Purum autem voco triticum, quod aut nulla, aut pauca admodum habet alia grana permista. Nam si in magna quantitate tritici, pauca aliqua grana speltæ, aut secalis permista sint, pro nihilo computantur. Tale autem triticum adhibita aliqua diligentia facilè potest haberi, saltem aliunde importatum, in regionibus vbi non nascitur, cùm non sit opus tam magna quantitate.

D. Thom.

A R T I C V L V S I V.

Vtrùm hoc Sacramentum debeat confici ex pane azymo?

56 **A**Rticulo 4. docet 1. nihil referre ad essentiam Sacramenti, an consecretur panis fermentatus, an azymus.

Docet 2. ex consuetudine & præcepto Ecclesiæ Latinos teneri celebrare in pane azymo, & Græcos in fermentato. Vtraque conclusio est definita in *Florent. §. 2.* prout in compendio refertur, vbi dicitur: *Item definimus in azymo siue fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici, sacerdotesq; in alterutro ipsum Domini corpus conficere debere, vnumquemq; iuxta Ecclesiæ suæ siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem.*

Florent.

57 Docet 3. consuetudinem Ecclesiæ Romanæ consecrandi panem azymum esse meliorem. Primò quia sequitur in hoc exemplum Christi. 2. quia per hunc panem significatur magis puritas corporis Christi, quod sine opera viri conceptum fuit. Addit tamen, Græcorum consuetudinem non esse irrationabilem, quia per fermētum quod farinæ mistum panem sapidum reddit, significatur diuinitas, quæ coniuncta humanitati Christi, ei omnem virtutem dedit. quæ sequentibus dubijs latiùs explicanda sunt.

D V B I V M I.

Vtrùm Christus consecrauerit panē azymum, an fermentatum?

58 **L**Atini omnes asserunt, Christum celebrasse in pane azymo: contrà Græci aiunt, vsum fermentato. Vt autem hæc quæstio faciliùs discutiatur, quærendum est primò quo die Christus hoc Sacramentum instituerit: Vtrùm scilicet die 13. an 14. mensis primi, & Vtrùm pridie paschatis, ac eodem die, quo Iudæi agnum paschalem comedebant?

Nota

59 Iudæi habuerunt menſes lunares.

Nota 1. Iudæos habuiſſe menſes lunares, & computaſſe illum diem primum menſis, in quo accidebat nouilunium. Annum autem incipiebant ab eo menſe cuius 14. dies incidebat poſt æquinoctium vernum, quem menſem vocabant Niſan; vt patet *Heſter* 3. *v*. 7. quo etiam egreſſi ſunt ex Ægypto, vt patet *Exodi* 12.

Heſter 3. *Exod.* 12.

60 A ſolis occaſu inchoabant ſuas feſtiuitates.

Nota 2. Iudæos ſolitos incipere ſuas feſtiuitates à veſpera, ſiue ſtatim à ſolis occaſu, præcedente ipſum diem feſtum: ſicut ſi dies Dominicus apud nos inciperet die ſabbati poſt occaſum ſolis, & duraret vſque ad occaſum ſolis ſequentem. Patet *Leuit.* 23. *v*. 32. vbi dicitur: *A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra.* Addit *Sotus in* 4. *d*. 9. *a*. 4. §. *Tertium fundamentum eſt*, ſimiliter apud Iudæos diem naturalem incepiſſe à veſpera, ſiue ab occaſu ſolis. Sed hoc non credo eſſe verum, quia inde ſequeretur, primã horam diei fore primam horam poſt occaſum ſolis, ſicut iam Itali primam horam diei numerant. Vnde vlteriùs ſequeretur, Chriſtum fuiſſe crucifixum circa horam 18. cuius contrarium conſtat ex Euangelio. Nam ex *Ioan*. 19. *v*. 14. & communi Eccleſię ſenſu conſtat fuiſſe crucifixum circa horam 6. ſecundùm computum Iudæorum, ſiue circa horam 12. ſecundùm noſtrum computum, qui diem à media nocte incipimus. Ex quo conſtat Hebræos dies naturales incepiſſe ab ortu ſolis, à quo horas incipiebant computare. Vnde *Matth*. 20. paterfamilias primùm egreditur ſummo mane, deinde hora 3. deinde hora 6. deinde hora 9. & demũ hora 11. vt vocet operarios. Cõfirm. 1. Quia *Leuit*. 23. clarè diſtinguitur tempus diei naturalis à tempore obſeruationis feſti. Quòd patet 1. quia tanquam aliquid ſingulare præcipitur, vt feſta ſeruentur à veſpera vſque ad veſperam. Quòd ſi dies naturalis hoc modo incepiſſet, ſuffeciſſet dicere, vt integrum diem ſeruarent. Cùm igitur tam expreſsè hoc præſcribitur, oſtenditur hoc tempus aliter computari, quàm dies communiter computentur. Patet 2. clariùs. quia *ibidem v*. 27. dicitur: *Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus, affligetiſq́; animas veſtras in eo.* Deinde verſu 32. dicitur: *Sabbatum requietionis eſt, & affligetis animas veſtras die nono menſis; à veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra.* Vbi afflictio quę antea pręcipiebatur fieri decimo die, hîc præcipitur fieri nono die; & vocatur etiam ſabbatum requietionis, non quòd duobus integris diebus debebant quieſcere ac ſe affligere: ſed quia hæc quies incipiebat die nona veſperi, & durabat vſque ad veſperam ſequentis diei. quod clariùs habetur in Hebræo hoc modo: *Sabbatum requietionis eſt, & affligetis animas veſtras,* בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב *in nona menſis in veſpere*. Vbi clarè oſtenditur, hanc veſperam eſſe partem diei noni. Cur autem tunc deberent incipere afflictionem & quietem, rationem ſtatim ſubiungit: *à veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra*. Ex quibus, vt ego poſſum iudicare, res clarè conuincitur. Similiter communiter ac propriè dies decimus quintus dicebatur dies primus azymorum, vt patet *Leuitici* 23. *v*. 6. & 7. & nihilominus, *Matth*. 26. *v*. 17. & *Marci* 14. *v*. 12. *Lucæ* 22. *v*. 7. dies 14. dicitur primus dies azymorum: quia ſcilicet in veſpera illius diei incipiebat ſolemnitas azymorum. quæ locutio eſſet valdè contorta, ſi illa veſpera non fuiſſet pars diei 14.

Sotus. *Leuit.* 23. *Ioan.* 19. Diem verò communem à ſolis ortu. *Matth.* 20. 61 *Leuit.* 23. *Leuit.* 23. *Matth.* 26. *Marci* 14. Cur dies 14. dicatur primus azymorum.

62 *Exodi* 12. *Leuit.* 23. *Numer.* 28.

Nota 3. *Exodi* 12. *v*. 18. & *Leuit*. 23. *v*. 5. & *Num*. 28. *v*. 16. Iſraelitis fuiſſe præceptum, vt 14. die menſis primi ad veſperam, ſiue vt hebraicè habetur, in veſpera comederent paſcha, ſiue agnũ paſchalem: & ab eo veſpere per ſeptem dies nullum fermentum poterat reperiri in domibus eorum.

63 *Leuit.* 23. *Ioan.* 13.

Nota 4. Primum diem azymorum, ſiue 15. diem menſis primi, fuiſſe Iudęis valde celebrem, & dici ſolemnitatem ſiue feſtum azymorum: vt patet *Leuit*. 23. *v*. 6. quia autem hunc diem celebrabant in memoriam tranſitus Domini percutientis Ægyptum, & inde eos educentis, vocabant eum diem, feſtum paſchæ, vt patet *Ioan*. 13. *v*. 1.

64

Nota 5. *Luiſium Legionenſem in opuſculo* quod inſcripſit, *de vtriuſque agni, typici atque veri immolationis legitimo tempore*, putare Iudæos debuiſſe comedere agnum paſchalẽ in veſpera, ſiue poſt occaſum ſolis diei 13. Fundamentum ipſius eſt, quia Iudæis fuit pręceptum vt comederent agnũ in veſpera diei 14. Atqui cùm Iudæi ſuos dies inciperent à veſpera præcedente, veſpera diei 14. debet dici ea quæ eam diem præcedit, non autem ea quæ ipſam ſequitur: quod ait communiter DD. non aduertiſſe, ideoque lapſos eſſe, & putaſſe veſperam diei 14. eſſe eam quæ ſequebatur diem, non autem quæ præcedebat. Et ſanè ſi vera eſſet ſententia Soti, quam notabili 2. refutaui, hæc ratio appareret ſatis plauſibilis, nec ita facilè poſſet ſolui. Sed ex ijs quæ diximus apparet planè inanis & falſa. Nam vt oſtendi, dies Iudæorum naturalis incipiebat non à veſpera, ſed ab ortu ſolis: ideoque etiam in inſtitutione feſtorum, veſpera cuiuſque diei dicitur ea, quæ ipſius eſt pars vltima, ſiue quæ occaſum illius diei ſequitur. Quia, vt ſuprà oſtendi *Leuit*. 23. *v*. 27. & 32. feſtum expiationis dicitur celebrandum die 10. menſis; ita tamen vt incipiat celebrari in veſpera diei noni.

Sotus. *Leuit.* 23.

65 *Exod.* 12.

Deinde hæc opinio repugnat apertis Scripturis. Nam *Exodi* 12. iubentur filij Iſraël decimo menſis primi ſeligere agnum paſchalem, & ſeruare eum vſque ad diem 14. & eum immolare die 14. ad veſperam. Atqui ſecundùm illam ſententiam, non fuiſſet agnus ſeruatus vſque ad diem 14. ſed fuiſſet immolatus die 13.

Dices, fuiſſe ſeruatum agnum vſque ad diem 14. inchoatum: quia immolabatur veſpere, ſiue poſt occaſum ſolis diei 13. à quo tempore incipiebat dies 14. Sed contrà, hoc repugnat primò ſtatim dictis. Nam ex *Leuit*. 23. clarè oſtendi in Scriptura veſperam computari pro parte diei præcedentis, non autẽ pro parte ſequentis diei. Secundò repugnat apertè textui illius capitis 12. Nam dum dicitur Iudæos debuiſſe immolare agnum ad veſperam: non ita intelligendum eſt, quaſi poſt occaſum ſolis debuerint eum immolare, vt reſponſio ſupponit: ſed quia debebant eum immolare appropinquante iam illo veſpere. quod etſi ex textu latino non poſſit probari: tamen ex hebræo eſt clariſſimum. Nam dicto

Leuit. 23. Agnus paſchalis immolabatur ante occaſum ſolis.

capite

Exod. 12.

capite *Exodi* 12. *v.* 6. vbi nos habemus: *immolabitque eum vniuerſa multitudo filiorũ Iſrael ad veſperam*, hebraicè habetur בֵּין הָעַרְבָּיִם id eſt, inter duas veſperas, ſiue inter duas tenebras, ſiue noctes, accipiendo veſperam pro tota nocte. Vbi apertè ſignificatur, agnum debuiſſe immolari ipſo die 14. claro die, ſiue poſt noctem antecedentem, & ante veſperam noctis ſequentis. Et confirmatur 1. Quia quando Scriptura vult aliquid fieri veſperi, ſiue poſt occaſum ſolis, longè aliter hoc exprimit, dicendo illud debere fieri בָּעֶרֶב in veſpera. vt patet ibidem v. 18. vbi dicitur, *primo menſe quarta decima die* בָּעֶרֶב *in veſpera comedetis azymos.*

66 Confirm. 2. Quia res fuiſſet nimis operoſa & difficilis, ſi debuiſſent agnum immolare poſt occaſum ſolis, quem eodem veſpere debebant aſſare igni & comedere, & res nimis diu fuiſſet protracta, cùm vix ante mediam noctem potuiſſent cœnam incipere: cùm tamen contrarium clarè appareat ex Euangelio. Nam Chriſtus poſt cœnam legalem lauit ſuorum pedes, & deinde Venerabile Sacramentum inſtituit, ſuiſque diſtribuit, ac communem cœnam cum iis ſumpſit, & poſtea egreſſo Iuda longiſſimam concionem habuit. Deinde iuit ad montem Oliueti, ibique ter orauit, & quidem prolixè: vt habetur *Luca* 22. *v.* 43. & ter venit ad diſcipulos. Vnde colligitur eum ibi pluſquam vnam horam hæſiſſe: & tamẽ ex ijs, quæ poſtea ſecuta ſunt, facilè colligitur eum vt tardiſſimè circa mediam noctẽ fuiſſe captum. Vnde ſequitur, eum debuiſſe abſoluiſſe cœnam legalem notabiliter ante horam tertiam poſt occaſum ſolis. quod fieri non potuiſſet, ſi agnus debuiſſet occidi poſt occaſum ſolis. Facile eſſet pluribus dictam ſententiam refutare, ſed hæc ſufficiunt, præſertim cùm oſtenſum ſit eam nullo niti fundamento, cumque pugnet contra communem omnium opinionem.

Luc. 22.

His igitur poſitis difficultas, quam hîc diſputamus, eſt, Vtrùm Chriſtus comederit agnum paſchalem die 14. menſis, & eodem tempore, quo alij Iudæi eum comedebant.

67 Prima ſententia eſt Græcorum, qui iam à quingentis & ampliùs annis omnes docẽt Chriſtum manducaſſe agnum die 13. menſis & paſſum eſſe die 14.

Matth. 26. Probant 1. Quia Iudæi *Matth.* 26. dum conſultarent de occidendo Chriſto, dicebant: *Non in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo.* Ergo Chriſtus non fuit occiſus in die feſto paſchæ, qui incidebat in diem 15. ſed antè.

2. Quia eodem die quo Chriſtus mortuus eſt, Ioſephus mercatus eſt ſindonem, & mulieres parauerunt aromata ad ſepeliendum & vngendum Chriſtum, & Iudæi criminaliter contra eum proceſſerunt; quorum nihil licebat facere die feſto paſchæ, in quo, vt habetur *Leuit.* 23. omnia opera ſeruilia prohibebantur. Ergo Chriſtus non fuit mortuus ipſo die feſto.

Leuit. 23.

Ioan. 13. 3. Quia *Ioan.* 13. dicitur Chriſtus ſumpſiſſe vltimam cœnam ante diem feſtum paſchæ, qui incipiebat luna 14. ad veſperam.

Ioan. 18. 4. Quia *Ioan.* 18. Iudæi non introierunt in domũ Pilati ne contaminarentur, ſed vt poſſent comedere paſcha. ergo illud nondũ comederãt.

Ioan. 19. 5. Quia *Ioan.* 19. dies qua Chriſtus paſſus eſt, dicitur paraſceue paſchæ.

68 Secunda ſententia eſt omnium Latinorum, Chriſtum eſſe paſſum die 15. menſis, & comediſſe paſcha die 14. veſperi. Aliqui tamen putant Iudæos illo anno non celebraſſe primum diem azymorum die 15. ſed die 16. atque ita Chriſtum non fuiſſe mortuum in feſto paſchæ, ſed pridie.

Paulus Burgenſis. Tertia itaque ſentẽtia eſt Pauli Burgenſis, qui *in additione ad Liranum in caput 26. Matthæi* docet, quando feſtiuitas, ſiue dies primus azymorum incidebat in feriam primam, quartã aut ſextam, ſolitam transferri in diem ſequentem, ita vt Iudæi comederent agnum die 15. & celebrarent feſtum azymorum die 16.

69 Rupertus. Quarta ſententia eſt *Ruperti in commentario in cap. 23. Leuit. & Matth. 26.* qui cum Burgenſi conſentit in illam feſti tranſlationẽ azymorum, negat tamẽ Iudæos ſolitos trãsferre comeſtionem agni paſchalis. Fundamentum vtriuſque ſententiæ eſt traditio quædam Hebræorum, qui dicunt hoc ſtatutum fuiſſe poſt liberationem populi Iſrael ex captiuitate Babylonica, & reſtaurationem templi, ne duo feſta, v. c. paſcha & ſabbatum immediatè ſe mutuò ſequerentur, quod fuiſſet graue incommodum. 1. Quia tunc Iudæi debuiſſent parare ante illa feſta & coquere omnes cibos, quos illis duobus diebus voluiſſent comedere. 2. Quia quando feſtum azymorum incidiſſet 1. die hebdomadæ, debuiſſent Iudæi die ſabbati occidere agnum paſchale, & ignem accendere quo eum aſſarent: cùm tamen *Exodi* 35. *v.* 3. fuerit prohibitum ſabbato ſuccendere ignem ad coquendum cibum.

Exod. 35.

Burgenſis. Hinc Burgenſis infert, Chriſtum eo anno quo mortuus eſt, non comediſſe agnum eodem die quo Iudæi eum comedebant. quia hi comedebãt eum feria 6. & luna 15. Chriſtus autem comedebat eum feria 5. ſcilicet luna 14. Sed hæ ſententiæ non ſunt probabiles, vt oſtendam infrà.

70 Concl. I. Iudæi etiam tempore Chriſti ſemper comedebant agnum paſchalem die 14. menſis primi, & die 15. celebrabant feſtum azymorum.

Exod. 12. Leuit. 23. Num. 28. Eſt communis DD paucis exceptis. & etiam Græci hoc fatentur. Probatur, quia *Exodi* 12. *v.* 7. *&* 18. *& Leuit.* 23. *v.* 6. *& Num.* 28. *v.* 18. hoc abſolutè & generatim ſine vlla exceptione præcipitur. Ergo fuerunt ſemper ad hoc faciendum obligati. Quare incredibile eſt eos circa tempora Chriſti hanc cæremoniam mutaſſe, cùm tunc eiuſmodi cæremoniarũ fuerint obſeruantiſſimi.

Ioſephus. Prob. 2. Quia *Ioſephus* ſcribens ea quæ ipſe ſuis oculis ſpectabat *l. 2. antiq. c. 3. & l. 3. c. 1.* ſcribit eam legem de immolando agno paſchali luna 14., & die 15. ſeruanda ſolemnitate azymorum ſemper fuiſſe inuiolabiliter obſeruatam.

71 Prob. 3. Quia Chriſtus comedit eodem die paſcha, quo reliqui ex lege id tenebantur comedere. Atqui ipſe comedit hoc feria quinta, vt omnes fatentur. Ergo etiam Iudæi illud tunc comedebant. Ergo falſum eſt eos non ſolere vnquam comedere paſcha feria quinta.

Luc. 22. Maior prob. Quia *Luca* 22. dicitur: *Venit autem dies azymorum, in quo neceſſe erat occidi paſcha.* Vbi Lucas agit de die in quo Chriſtus comedit

 paſcha;

pascha; & dicit necesse fuisse in eo die comedere pascha. Et ne forrè quis dicar fuisse pręceptum eo die comedere pascha, Iudæos autem hoc pręceprum non obseruasse, addit Matcus, *Primo die azymorũ quando pascha immolabant*, scilicet Iudæi, clarè ostendens eos eodẽ die immolasse pascha.

Rupertus.

Dices cum Ruperto, eos quidem eo die immolasse pascha, sed sequenti die non celebrasse festiuitatem azymorum. Sed hoc & gratis dicitur, & apertè repugnat Euangelistis. *Matth.* 26. *v.* 17. *Marc.* 14. *v.* 12. *Luc.* 22. *v.* 6. qui omnes vocant eum diem quo Christus comedebat pascha, primum diem azymorum. quia scilicet in fine illius diei post occasum solis incipiebat festiuitas azymorum, vt patet *Exodi* 12. *v.* 18. quod fuisset falsum, si primos dies azymorum fuisset translatus in sabbarum. quia runc solùm incepisset feria sexta vesperi.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Exod. 12.

72 Prob. 4. Quia vel illa causa translationis festorum fuit talis, vt effecerit illam translationẽ necessariam ac legitimam: vel non fuit ad hoc sufficiens. Primum dici nequit. quia tunc Deus sine dubio ab initio talem translationem instituisset, quod omnes negant. Item legitimè tunc tempore passionis Iudæi celebrassent phase die 15. ad vesperam, & consequenter falsum fuisset, fuisse necesse die 14. comedere pascha, & Christus illegitimo tempore comedisset contra aperta testimonia Euangelistarum.

Secundum etiam dici nequit. Quia auctores illius volunt, illud decretum factum circa instaurationem templi post reditum populi ex captiuitate Babylonica: quo tempore Nehemias, alijque sanctissimi viri ac prophetæ viuebant, qui numquam eiusmodi rem contra expressum legis mandatum permisissent. qui tamen numquam leguntur vel verbum contra eiusmodi statutum dixisse. Vnde sequitur, runc nullum tale statutum fuisse.

73 Probat. 5. Quia illa sententia nititur sola traditione Rabbinorum, & quidem satis recentium, qui eam sine vllo fundam[illegible]to, & sine vllo antiquo teste confinxerunt. Nec refert quòd Iudęi iam ita disponãt suum calendarium, vt numquam primus dies azymorũ in feriam primam, quartam, aut sextam incidat. Quia illa consuetudo habuit initium vt summum à quingẽtis aut sexcentis annis: vt clarè probat *Cardin. Bellarm. l. 4. de Sacramentis c. 8. §. Secundò falsum est.* Ratio etiam cur illa festa sic deberent differri, nullius momẽti est. Nam supponit falsum, scilicet, quòd in eiusmodi solemnitatibus non licuerit coquere cibos: cuius contrarium apertè dicitur *Exodi* 12. *v.* 16. vbi de primo & septimo die azymorum dicitur: *Nihil operis facietis in ijs, exceptis his quæ ad vescendum pertinent.* Similiter falsum est, quòd nõ licuerit sabbato incidẽti in feriam decimamquartam mensis primi, immolare eo die ac a[illegible]re agnum paschalem. solùm enim erat Iudæis prohibitum die sabbati parare cibos cõmunes: immolatio autem illa & assatio agni paschalis erat cæremonia quædam sacra ad cultum Dei pertinens, quæ eodem modo erat licita sabbato, sicut oblatio aliorum sacrificiorum: de quibus Christus Matth. 12. *Aut non legistis*, inquit, *in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbata violant, & sine crimine sunt?* Adde si aliqua ratio fuisset habenda talium incommodorum, cùm Deus illa clarissimè præuideret, ab initio ita pascha instituisset, vt potuissent facilè euitari. quod cùm non fecerit, clarum est noluisse vllam eorum haberi rationem.

Bellarm. Exod. 12. Matth. 12.

74 Conclvs. II. Christus comedit cum discipulis agnum paschalem die 14.

Est communis Latinorum. Probat. 1. Quia Matth. 26. dicitur: *Primo die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere pascha?* Marci 14. *Primo die azymorum, quando pascha immolabant*, scilicet Iudæi, *dicunt ei discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi vt manduces pascha?* Lucæ 22. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.* Vnde sumitur triplex argumentum. Primò, quia illum diem in quo Christus cõedit pascha, Euangelistæ vocant primum diem azymorum, quod nullo modo potest dici de die 13. quia toto illo die li[illegible]bat comedere fermentatum: sed solùm de die 14. quem Euangelistæ vocant primum diem azymorum, quia in eius posteriore parte, sine vespera, nullo modo licebat Iudęis comedere fermentatum, aut illud habere in suis domibus, vt expressè habetur *Exodi* 12. *v.* 18. Secũdò, vt patet ex Marco, Iudæi eodem die immolabant pascha: atqui ipsi numquam illud immolabant die 13. sed 14. vt patet ex conclus. 1. Tertiò, dicit Lucas fuisse necesse eo die immolare pascha, scilicet propter pręceptum legis, quod solùm præcipiebat id immolare die 14. vt patet *Exo* 12. *v.* 6. *& Leuit.* 23. *v.* 5. Nullibi autem quid simile præcipitur de die 13.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Exod. 12. Exod. 12. Leuit. 23.

75 Respondent aliqui Græci primò, Illud Lucæ, *Venit autem dies azymorum*, idem significare, atque *appropinquabat dies*, &c. Sed hoc dici nullo modo potest. primò, Quia illud *venit* in Luca est præteritum, vt patet ex Græco ἦλθε. 2. Quia Lucas antè dixerat appropinquasse diem azymorũ, & postea dixit venisse. 3. Quia alij Euangelistæ dicunt apertè tunc fuisse primũ diem azymorũ.

76 Respondent 2. Dici illum diem primum azymorum: quia Christus tunc cum discipulis in comestione agni vtebatur azymo pane. Sed hoc dici nequit, primò, Quia Euangelistæ non respectiuè sed absolutè vocant illum diem primum azymorum. 2. Quia dicunt ideo petiisse discipulos à Christo vbi vellet comedere pascha, quia erat primus dies azymorum, non autem quia tunc Christus volebat comedere pascha. 3. Quia Marcus & Lucas dicunt tunc Iudæos immolasse pascha, idque necesse fuisse. quod esset falsum si solus Christus comedisset pascha.

77 Quare euidentia horũ testimoniorum conuicti respondẽt alij terriò (vt refert *D. Thom. in 4. d.* 11. *q.* 2. *a.* 2. *quæstiuncula* 3.) tres illos Euangelistas errasse, & à D. Ioanne correctos fuisse: sed in eo ostendunt se absolutè hæreticos & blasphemos esse, & quòd malint ab Euangelio recedere, quàm à suis erroribus.

D. Thom.

Ex his apertè patet, Christum eodem die cõedisse pascha, quo id omnes Iudæi comedebant. quod etiam Marcus & Lucas suprà citati apertissimè testantur. quod etiam plurimis argumentis liceret confirmare: sed vix video quid clarius possit adferri.

78 Ad argum. primũ Græcorum suprà pro prima sententia allatum, Nego consequentiam. Quia initio Iudęi aliqui timuerunt Christum occidere in festo paschæ, ne fieret tumultus in populo: postea tamen oblata occasione ex proditione Iudæ promittentis eum tradere sine turbis, omnes statuerunt statim occidendum; & quidem die festo, vt maior eius esset ignominia.

79 *Quædam opera interdicta sabbato licebãt in aliis festis. Exod. 12.*

Ad secundum Resp. Diebus festis non ita strictè fuisse omnia opera interdicta sicut diebus sabbati. quia licebat in illis cibos coquere. vt patet *Exodi* 12. *v.* 16. Quare similiter etiam licita erant opera pietatis; quale erat sepelire mortuũ, præsertim quando sepultura non poterat differri, vt accidebat in morte Christi imminente sabbato. Sic *Tobiæ* 2. *v.* 4. narratur ipsum die festo sustulisse occisum iacentem in plateis, & tulisse domum, vt eum sepeliret. Quòd autem sepelierit eum post solis occasum, non ideo fecit quia timebat violare festum, sed quia timebat deprehendi, si clara luce eum sepeliuisset. Vnde ibidem dicitur, quòd occultè eum sustulerit, & cautè sepeliuerit. Quare etiam consequenter licebat parare & facere ea quæ ad sepulturam erant necessaria. v. c. emere sindonem & aromata. *Tob. 2.*

Quod autem spectat ad Iudæos criminaliter contra Christum agentes, certum est eos siue bene siue malè sibi persuasisse hoc sibi licere die festo. Nam inuidia & odio excæcati putabant se Deo sacrificium facere procurando mortem Christi. Hinc dum consultarent de morte ipsi inferenda non dicebant, *non in die festo*, ne ipsum violemus; sed, *ne tumultus fiat in populo:* quasi supponentes festum aliàs non violandum per mortem Christi.

80 *Ioan. 13.* Ad tertium Resp. S. Ioannem c. 13. dum dicit Christi cœnam contigisse ante diem festum paschæ; computasse dies non secundùm vsum sacrum quo festa incipiebant à vespera pręcedẽte; sed secundùm vsum ciuilem & communem, secundùm quem dies primus azymorum, quem Ioannes vocat festum paschę, incipiebat sequenti mane ab ortu solis. Qua ratione etiam communiter in Scriptura dies primus azymorum vocatur dies decimus quintus: cùm tamen vsus azymi inciperet die 14. ad vesperam, vt habetur *Exodi* 12. *v.* 18. *Exod. 12.*

81 Ad 4. varij varia respondent: sed verior & planior est illorum responsio, qui dicunt per pascha ibi intelligi victimas paschales, quæ singulis festis paschalibus solebant offerri: vt patet *Num.* 28. *v.* 19. Vocabantur enim hæ hostiæ pascha; quia in festo paschatis immolabantur. Sicut hostia oblata pro peccato, dicitur peccatum 2. *Corinth.* 5. *v.* 21. *Num. 28. 2. Cor. 5.*

82 *Solũ sabbatum habebat parasceuen.* Ad quintum Resp. Parasceuen paschę non dici eam quæ præcedebat festum paschæ: sed quæ incidebat in festa paschalia. Nam solum sabbatum præcedebat parasceue, quasi dicas, præparatio, siue dies præparationis sic dicta, quia cùm Iudęi die sabbati nõ possent vllos cibos coquere; quę volebãt edere die sabbati, pręparabãt pridie: vt habetur *Exodi* 16. *v.* 23. In aliis autem festis licebat coquere cibos, vt habetur *Exodi* 12. *v.* 16. Quare pro his nõ erat opus parasceue eos præcedẽte. *Exod. 16. Exod. 12.*

83 Conclvs. III. Christus est mortuus die 15. mẽsis, qui erat primus dies azymorum & festũm paschatis. Sequitur apertè ex dictis: quia de fide est eum esse mortuum postridie quàm sumpserat cœnam, vt patet ex omnibus Euangelistis, & ex *Apostolo* 1. *ad Corinth.* 11. *v.* 13. Confirmatur. quia Ioan. 13. dicitur Christus sumpsisse vltimam cœnam ante diem festum paschæ, qui erat 15. dies mensis: quibus verbis Euangelista voluit designare certum aliquem diem, in quo Christus vltimò cœnauit: ergo loquitur ibi de die siue vespera immediatè præcedente diem festũ paschæ. quia aliàs nullum certum diem designasset. Atqui Christus die sequente ipsam cœnã est passus: ergo ipso die paschatis Iudæorum est passus. *1. Cor. 11. Ioan. 13.*

Confit. secundò. Quia Ioan. 18. Pilatus dicit Iudæis: *Est autem vobis consuetudo, vt vnum dimittam vobis in pascha.* & vt habetur Matth. 27. *per diem solemnem*, & Marci 15. *per diem festum.* Ex quibus patet, ipso die festo paschatis debuisse illũ vinctum dimitti. Atqui hæc dicta fuerunt, & Barabbas fuit dimissus eodem die quo Christus passus est: ergo fuit passus in die solemni paschæ, die 15. mensis. quia dies præcedens siue 14. non erat festus aut solemnis: nec vllibi sic vocatur in Scriptura, quamuis vespera eius esset solemnis & festa. *Ioan. 18. Matth. 27. Marc. 15.*

84 Contra dicta vnica restat obiectio satis difficilis, & quæ multos torsit, & nescio an ideo fortasse à multis dissimulanter planè omittatur. Est autem talis. Spiritus sanctus, vt patet ex traditione Ecclesiæ, descendit in Apostolos die Dominico, & quidem eodem die quo Iudæi celebrabant festum Pentecostes. Atqui hoc non potuisset fieri, si festum paschæ incidisset in feriam sextam, quia tunc necessariò festum Pentecostes incidisset in diem sabbati. Ergo illud nõ est dicẽdum. Minor probatur. quia Leuit. 23. iubentur filij Israël altero die sabbati, siue altero die post festum azymorũ, qui vocatur ibidẽ sabbatum, offerre primitias frugum Domino: & v. 15. additur: *Numerabitis ergo ab altero die sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas vsque ad alterã diem expletionis hebdomada septima, id est, 50. dies, & sic offeretis sacrificium nouum Domino.* Vbi clarè dicitur, diem Pentecostes semper fuisse diem quinquagesimum à secundo die azymorũ. quare si dum passus est Christus, secundus dies azymorum fuerit sabbatum: etiam festum Pentecostes eo anno incidit in sabbatum. quod est contra communem Ecclesiæ sensum. Respondent aliqui, negando minorem. quia putant quãdo festum paschæ incidebat in feriã sextam, tunc Iudæos manipulum primitiarum non obtulisse secũdo die azymorum (quia hic esset sabbatum, in quo non poterant metere, & exsiccare manipulum offerendum) sed die tertio; ideoque in Scriptura non dici manipulum offerendum altero die paschæ, sed altero die sabbati. *Leuit. 23.*

85 *Iosephus.* Sed contra hanc explicationem facit primò quod *Iosephus* cęremoniarum Iudaicarum peritissimus *l.* 3. *antiquitatũ c.* 10. absolutè dicat, hos 50. dies incepisse numerari post paschale factum, siue festum. quod necessariò intelligendum est de primo die post illud festum. nam alioqnin nullum certum diem designasset. Quòd si fuisset aliqua exceptio facienda, cùm has res exactè describat, eam omnino expressisset.

Secundò, Scriptura loco citato per sabbatum non potuit, alium diem intelligere, quàm ipsum festum, sine diem primum azymorum. tum quia toto illo capite sæpè eiusmodi festa vocat sabbata, eò quòd filij Israël in ijs deberent quiescere ab operibus seruilibus: tum quia aliàs Scriptura nullum certum diem designasset, quo debuisset ille manipulus offerri. quia nullus est alius certus dies, qui ibi nomine sabbati possit intelligi. Nec enim potest intelligi sabbatum aliquod vagum, vt omnes fatentur, & per se patet: nec etiam sabbatum proximè sequens ipsum festum azymorum. quia si festum incidisset in feriam primam, tunc manipulus debuisset offerri die octaua à festo paschatis; quod nemo dixerit.

86 Dices, per sabbatum intelligi tam festum azymorũ, quàm sabbatũ immediatè ipsum sequens.

Sed contrà est primò, quòd hoc modo Scriptura per sabbatum non designasset determinatum ac certum diem, sed indeterminatè alterum ex illis duobus, & reliquisset ex coniecturis conijciendum, quis dies deberet intelligi per sabbatum. quod tamen est contra morem Scripturæ, quæ exactissimè eiusmodi dies solet exprimere. Secundò, quia aliàs non debuisset Scriptura dicere *altero die à sabbato* (quo modo loquendi determinatus dies in singulari significatur) sed *à sabbatis*, vt comprehenderet tam dictum festũ, quàm sabbatum immediatè sequens. Quare cùm generatim sine exceptione dicat, manipulum altera die à sabbato offerendum, sine fundamento aliquos casus excipimus. Tertiò, quia Deus præcisissimè volebat omnia festa certo die mẽsis celebrari, ita vt qui non poterant comedere pascha 14. die mensis primi, non possent illud comedere sequenti die, sed necessariò ijs erat expectandus dies 14. mensis seq. ergo non est verosimile, festum Pentecostes nõ habuisse diẽ omnino fixum, sed ob certos casus in alium diem mensis debuisse transferri. Nec refert quòd aliquando contingebat vt Iudæi deberent die sabbati metere & siccare manipulum frugum, eumque adferre ad sacerdotem offerẽdum Domino: quia cùm hæc esset cæremonia sacra, non magis erat prohibita sabbato, quàm immolatio & assatio agni paschalis, ac aliarum victimarum.

Ceremonia sacra etiam apud Iudæos no violabat festa.

87 Alij variè respondent. Sed verissima videtur responsio, Pentecostem Iudæorum illo anno incidisse in sabbatum; nec eo die, sed sequenti Spiritum sanctum descendisse.

Spiritus sanctus non descendit in Pentecoste Iudæorum. Actor. 2.

Quod igitur dicit Lucas Act. 2. *Et cùm complerentur dies Pentecostes*: intelligendum est de Pentecoste Christianorum. quod probatur primò, Quia cùm Lucas hæc scribebat, celebre inter Christianos erat festum Pentecostes, quod celebrabant in honorem descensionis Spiritus sancti: vt rectè contra Magdeburgenses docet *Card. Bellarm. l. 3. de Sacramentis c. 13. initio.* Cùm igitur D. Lucas scriberet Christianis, verisimile est more Christiano fuisse locutum.

Bellarm.

Prob. 2. Quia dum *D. Lucas Act. 20.* dicit D. Paulum festinasse vt ageret festum Pentecostes Ierosolymis; teste *Epiphanio heresi 75.* loquitur de Pentecoste Christianorum. Ergo simili modo intelligendus est c. 2.

Actor. 20. Epiphan.

88 Tertiò, quia contextus ipsius narrationis satis indicat D. Lucam per Pentecosten intelligere quinquagesimum diem à resurrectione. Nam toto illo cap. docuerat quomodo Christus per 40. dies fuerat conuersatus cum Apostolis, & die XL. ascenderat in cælum. Deinde addit quid Apostoli post eius ascẽsum agerent, tandemq; c. 12. subiungit: *Et cùm complerentur dies Pentecostes.* scilicet quinquaginta à resurrectione. Hoc enim modo hæc optimè connectuntur præcedentibus, si intelligatur semper de eodem dierum ordine loqui. Nec refert quòd statim post narrationem descensionis Spiritus sancti, dicat multos Iudæos fuisse Ierosolymis, qui ad festum conuenerant. quia hoc ideo accidit, quia pridie fuerat festum Iudæorum.

Addit *Suarez tomo 3. disp. 42.* aliam explicationem, scilicet vt illud, *cùm complerentur dies Pentecostes*, idem sit ac si diceret; cùm completa esset, siue cùm transisset dies Pentecostes. Quæ explicatio posset etiam probabiliter defendi, si cui altera displiceret.

Suarez.

89 CONCLVS. IV. Certum omnino est Christum in institutione Venerab. Sacramenti vsum esse pane azymo.

Docet id fusè *Gregorius IX. in epistola ad Michaëlem Cerularium Episc. Constantinopol.* Et sequitur apertè ex dictis. Nam ex ijs patet, Christum hoc Sacramentum instituisse die 14. ad vesperam eodem die quo Iudæi ex præscripto legis phase cõedebant: quo tempore nullus panis fermentatus poterat in eorum domibus reperiri vt habetur *Exodi 12. v. 18. & 19.* Vnde euidentissimè sequitur, Christum tunc necessariò fuisse vsum pane azymo: quia aliàs tamquam præuaricator legis ab omnibus fuisset accusatus.

Gregor. IX. Exod. 12.

D V B I V M II.

An panis azymus, vel fermentatus sit materia necessaria huius Sacramenti.

90 Nota primò, Hîc esse quæstionem tam de necessitate ad valorem Sacramenti, quàm de necessitate præcepti.

Nota secundò, Vsque ad annum Christi 1050. fuisse indubitanter semper creditum in tota Ecclesia, vtrumque tam fermẽtatum, quã azymum esse sufficientẽ materiam huius Sacramenti: primùm circa dictum annum Michael Cerularius Patriarcha Constantinopol. incepit damnare Latinos, quòd panem azymum consecrarent: vt docet *Leo 9. epistola ad eundem data, c. 5.*

Michael Cerularius. Leo 9.

91 Prima igitur sententia est Græcorũ, qui putant panem fermentatum esse necessarium ad valorem Sacramenti. Primò, quia putant Christum vsum pane fermentato. Secundò, quia putant solum panem fermentatum propriè dici panem: tum quia eo solo communiter vtuntur: tum quia volunt ἄρτος, id est panis, dici ab αἴρω, id est, tollo. quòd fermento attollatur. quod in azymum non conuenit.

Secunda sentẽtia docet, nec Latinos posse validè cõsecrare in pane fermẽtato, nec Græcos in azymo. Ita *Gloss. in cap. Literas. de celebratione Missarum.* Sed hæc sententia caret omni fundamento, & eam satis refutaui q. 60. a. 6. in dub. concl. 4.

92 Tertia sententia docet, panem azymum omnibus esse de necessitate præcepti, ideoque peccare Græ-

Græcos vtendo fermentato. Quia tenentur se conformare Ecclesiæ Romanæ, quæ est caput omnium Ecclesiarum, & hæc in re exemplum Christi sequitur. Ita licet dubitanter *Scotus in 4. d. 11. q. 6. in fine.*

Scotus.

Quarta opinio docet, Latinos teneri vti pane azymo: Græcis liberum esse vtrolibet vti. quia possunt aut Ecclesiæ suæ consuetudinem sequi, aut Latinæ Ecclesiæ se cõformare si velint. Hanc insinuat *Paludanus in 4. d. 11. q. 1. a. 4. concl. 6.*

Paludan.

Quinta opinio est nostrorum hæreticorũ, qui adiaphorum putãt vtro quis pane vtatur, sicut adiaphorum est vino albo an rubro vtatis. Volũt tamen fermentatum magis esse conuenientem. 1. quia est aptior ad hominem cibandum, ideóque magis vsualis & communis. 2. quia vti azymis videtur sapere cæremonias Iudaicas. Vnde in canone 11. Trullano prohibentur Christiani comedere azyma Iudæorum.

Hæretici nostri.

93 Qua in re Notandum est impudens mendacium Caluini, *qui l. 4. instit. c. 43.* ait constare ex historijs, totam Ecclesiam initio vsam pane fermentato vsque ad tempora Alexandri Papæ. Hunc verò vt nouo spectaculo populum in admirationẽ raperet, primò instituisse vt sacerdotes consecrarent panẽ azymum. Sed benè facit nullum historicum citando; quia nullum probatẽ fidei reperire posset, qui hoc dicat. Simili enã fraude non dicit, quis ille Alexander fuerit, cùm tamen plures Alexandri fuerint Pontifices. Sed verosimile est enim nõ agere contra Alexandrum I. qui floruit anno Christi 125. septimus Pontifex à D. Petro. Nec enim hæretici facilè fatebuntur ritum quem reprehendunt, esse tam antiquum, & à tam sancto Christi martyre institutum. Si autem intelligat Alexandrum II. aut sequentes, eum manifestè mentiri patet ex epistola Leonis IX. qui præcessit diu Alexandrum II. & contra Michaëlem Constantinopolitanum morem Latinorum celebrandi in azymis defendit.

Impudens Caluini mendaciũ.

94 Conclvs. I. Tam panis azymus quàm fermentatus, modò sit triticeus, est sufficiens materia huius Sacramenti. Est de fide, vt patet ex Florentino citato in explicatione articuli. Et patet, quia vterque est verè & propriè dictus panis, atque ita in Scriptura absolutè vocatur: vt de fermentato omnes fatentur: & de azymo patet primò ex *Matth. c. 26. v. 26. Marci 14. v. 22. & Lucæ 22. v. 19.* vbi dicitur, Christum accepisse panem Græcè ἄρτον, quem tamen suprà dub. 1. concl. 4. clarè ostendi fuisse azymum. Et quamuis hoc sine ratione Græci negent: tamen nullo modo possunt negare, quin panis quem Christus post resurrectionem in castello Emaus accepit ac benedixit, fuerit azymus: cùm hoc factum sit secundũ nos tertio, aut secundũ illos secundo die azymorũ. quo tempore certum est in domibus aut mensis Iudæorum non potuisse comparere vllum panem fermentatum: & tamen absolutè id quod Christus ibi fregit, dicitur panis, & Græcè ἄρτος. Illa autem deriuatio Græcorum ab αἴρω, tam facilè reijcitur, quàm ab ijs cõfingitur. Et quamuis eam concederemus, inde tamen non sequeretur ita dictum, quia fermento attollitur. sed quia habet vim homines ad iustam staturam attollendi, eos nutriendo, & hoc modo incrementum dando. Vnde patet responsio ad secundum argumentum Græcorum. In primo autem apertè falsum sumunt; vt patet ex dubio 1.

Florent.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

95 Conclvs. II. Ex necessitate præcepti tenentur Latini consecrare in pane azymo: Græci in fermentato.

Patet ex cõsuetudine vtriusque Ecclesiæ, quæ tanquam grauiter obligans respectiuè recepta est; & vtraque est rationabiliter introducta: vt patet ex dictis in explicatione articuli.

Ad fundamenta 3. & 4. sententiæ Resp. Cùm illa consuetudo fuerit legitimè in Ecclesiã introducta, Græcos non teneri eam dimittere; præsertim cũ Ecclesia Romana hoc nullo modo iis præcipiat, aut illi consuetudini contradicat. Vnde nec in eo quòd illam retineant sunt vllo modo schismatici, aut reprehensibiles; sed in eo quòd contrariam Latinorum consuetudinem damnent. Vnde sequitur, Græcos quidem posse communi consensu Latinorum consuetudinem amplecti: priuatos tamen nullo modo id posse quãdiu in ea Ecclesia manent. Quia quisque obligatur obseruare legitima Ecclesiæ suæ præcepta.

96 Conclvs. III. Melior est consuetudo Latinorum, quàm Græcorum.

1. Quia est conformis facto Christi: vt ostendi dub. 1. 2. quia panis azymus est purior, & aptius significat puritatem, tum Christi, qui sine semine virili conceptus fuit: tum eam qua hoc Sacramentum debemus suscipere. Azyma enim sinceritatem & puritatem conscientiæ significat: sicut contrà fermentum significat corruptionem & malitiam, iuxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 6. *Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis.*

1. Cor. 5.

Nec refert quòd fermentum possit aliqua ratione significare vnionem diuinitatis cum humanitate Christi. quia vt rectè notat D. Thomas hîc, hoc Sacramentum magis est Sacramentum corporis Christi, quàm diuinitatis eiusdem; ideóque magis debet significare puritatem corporis, quàm diuinitatem Christi.

D. Thom.

97 Ex his patet, Etsi vterque panis possit esse sufficiens materia huius Sacramenti: meritò tamen Ecclesiam posse vsum huius vel illius præcipere: quia iustæ ad hoc sunt causæ. Et simili modo posset præcipere vsum vini rubri vel albi, si iusta causa occurreret.

Ad 1. autẽ arg. hæreticorũ Resp. Vtrumq. panem esse aptissimum ad nutriendum. Et quãuis fermentatus sit gratior gustui, ideóque magis vsitatus: nihilominus azymum esse aptiorem ad vsum huius Sacramenti ob rationes dictas, quæ illi præpõderant: præsertim ob Christi excplum.

Ad 2. Resp. Nos non comedere azyma Iudæorum, nec in hoc facto eos imitari, sed ipsum Christum. Nec enim est prohibitum aliquid facere, quod olim fecerunt Iudæi: sed est prohibitum aliquid facere tanquam cæremoniam legis veteris. Sic in canone Trullano prohibemur iam cum Iudæis in communi mensa vti azymis: quamuis etiam illi canones nõ sint legitimè facti, nec alicuius Synodi generalis, vt præ se ferunt; sed aliquorum Græcorum post Synodum VI. peractam illegitimè conuenientium.

DVBIVM III.

Vtrùm Sacerdos Latinus existens inter Græcos debeat celebrare in pane fermentato, an verò in azymo.

98 VT hæc difficultas clariùs explicetur, generatim explicandũ est Vtrùm peregrinus possit se accõmodare particularibus consuetudinibus loci per quem transit, quando hæ contrariæ sunt consuetudinibus in sua patria sub peccato obligantibus; & Vtrùm ad hoc teneatur.

99 Nota primò, Nos propriè dici in aliquo loco habere domicilium, in quo animo perpetuò ibi commorandi habitamus, siue communiter fixam sedem habemus, etsi actualiter ibi non simus præsentes. Sic existens pro aliquo breui tempore Louanij, potest dici habitare Antuerpiæ. Desinimus autem ibidem habere domicilium statim atque eum locum deserimus, animo numquam ad eum habitationis causa reuertendi. Ita communiter Doctores colligunt ex *l. Non interest 25. ff. De captiuis & postliminio reuer.* Vbi dicitur: *Neque enim satis est corpore quem reuertisse, si mente alienus est*, id est, si non redeat animo perpetuò manendi.

Quis dicatur alicubi habere domicilium.

Habitare verò secundùm communem loquendi modum, eo loco quis dicitur, in quo maiore anni parte commoratur, etsi cum animo reuertendi in locum vbi habet domicilium. Vnde studiosi extranei verè dicuntur habitare in ea vrbe in qua student; non tamen habere domicilium.

Quis dicatur alicubi habitare.

Nota secundò, Certum esse inter omnes, peregrinum teneri legibus loci in quo est, quando eædem in ipsius patria obligant, nisi sint leges singulariter latæ pro ciuibus, quibus peregrini nullo modo comprehenduntur, v.c. de agendis excubijs, vel similibus.

100 CONCLVS. I. Peregrinus potest se accommodare legibus, & rationabilibus consuetudinibus loci in quo est, etsi repugnent legibus loci in quo habet domicilium.

Ita *Nauar. cap. 23. n. 120. Panorm. cap. A nobis t. de sententia excommunicationis. n. 11. Sanchez de matrimonio l. 3. d. 18. n. 18.* & communiter DD. Pater primò ex *cap. Illa d. 12.* vbi ex sententia Augustini & Ambrosij expressè docetur, quemque posse se accommodare moribus Ecclesiæ in qua versatur, etsi contrarientur consuetudini propriæ patriæ.

Nauar. Panormit. Sanchez. August. Ambros.

2. Probatur ex *cap. Vt animarum, de constitutionibus in 6.* vbi dicitur: *Statuto Episcopi, quo in omnes qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi eius furtum extra diœcesim committentes, minimè obligati noscuntur, cùm extra territorium ius dicenti, non pareatur impune.* Vbi apertè dicitur, statutum Episcopi non ligare etiam proprios subditos extra diœcesin existentes. idemque omnino est de legibus particularibus alicuius loci.

101 Vnde sequitur primò, Vt quis loci alicuius particularibus legibus non teneatur, sufficere eum egressum esse limites illius loci, etsi parum egressus sit, & animo statim reuertendi. quia verè tunc extra locum est.

Sequitur secundò, Discedentem è loco in quo est festum vel ieiunium, in alium, in quo nec est festum nec ieiunium, eo animo vt possit ibi laborare, aut vesci carnibus, licitè vtrumque facere statim ac limites loci sui egressus est, nec ita discedendo peccare. quia vtitur iure suo, quærendo modum quo licitè se legibus eximat; sicut qui petit secum in legibus dispensari. Nec illud vllibi prohibitum est: nec etiam legi vllam fraudem facit: vt patet ex regula *Nullus videtur 55. ff. de regulis Iuris.*

Licitè egrederis è loco vbi est ieiunium, vt possis alibi nõ ieiunare.

102 Infertur 3. Idem dicendum esse de legibus generalibus, quæ certo quodam loco non obligant. v.c. Mediolani primis quatuor diebus quadragesimæ non obligat lex ieiunij quadragesimalis. Quare non solùm Mediolanenses, sed etiam peregrini qui ibidem illis diebus sunt, non tenentur ieiunare: quia absolutè lex illa ibi non obligat.

103 Nota quosdam putare, eum qui ex loco in quo est ieiunium eo die, statuit ire ad eum locum in quo non est ieiunium, si moraliter certus sit se ante noctem in hunc locum peruenturũ, posse manè sumere ientaculum, nullo tamen modo posse vesci carnibus priusquam ad alterum locum peruenerit. Ratio ipsorum est, quia lex ieiunij, quatenus præcisè vetat sæpius comedere, est omnino indiuidua, ita vt non possit solùm ex parte seruari. quare qui non potest eam totam seruare, non tenetur eam seruare ex parte. Hinc plurimi probabiliter aiunt, eum qui semel fregit ieiunium bis comedendo, non peccare postea sæpiùs comedendo. Vnde sequitur, eum qui eo die licitè poterit non integrè seruare ieiunium, non teneri illud seruare ex parte: atqui talis poterit vesperi cœnare etsi antè pransus sit. quia vesperi erit in loco, vbi non tenetur ieiunare. Ergo etiam non tenebitur ieiunare vsque ad prandium, etsi tam diu sit in loco vbi obligat lex ieiunij. Confirmatur. quia qui die ieiunij est subiturus magnum laborem, qui excuset à ieiunio, poterit antequam eum subeat sumere ientaculum, etsi nondum cœperit laborare, & consequenter necdum posita sit causa excusans à ieiunio. Ergo idem dicendum est de eo qui vesperi venturus est ad locum vbi non erit ieiunium.

104 Sed enim alijs probabiliùs omnino credo, talem posse quidem statim ac peruenerit ad locum vbi non est ieiunium, & cœnare, & carnes comedere, siue eousque ieiunarit, siue non: nullo tamen modo posse priùs frangere ieiunium ante tempus prandij ientando. Prob. 1. quia quisque legibus loci, in quo habitat, obligatur quàm diu in eo est, nisi causa iusta aliqua excusetur, v.c. ob impossibilitatem seruandi legem, aut dispensationem. Atqui hîc nulla talis causa occurrit, quia quamdiu est in loco, commodè potest seruare legem, nec est cum eo dispensatum. Ergo tenetur eam seruare.

Egressurus è loco vbi est particulare ieiuniũ, tenetis hoc seruare quãdiu in eo es.

Nec refert quòd vesperi sit ponenda causa excusans à ieiunio. quia hæc nondum est posita, nec potest moraliter censeri posita; aliàs posset manè comedere carnes. quia eadem causa quæ excusabit eum à ieiunio, excusabit etiam ab abstinẽtia carnium. Has enim vesperi licitè comedet.

105 Vnde patet aliam esse rationem eius, qui iam

fregit

fregit ieiuniũ. quia, posita veritate illius sententiæ (quæ mihi tamen videtur satis dubia) est præsens impossibilitas legem obseruãdi; eademque est ratio eius qui grauem laborem subiturus est. Sicut enim hic licitè sæpius comedit, quia hoc est necessarium vt possit laborem ferre: & ante laborem inchoatum licitè comedit, quia hoc est etiam aliquo modo necessarium, vt postea benè laboret: atque ita necessitas comedendi est præsens, dum comedit. Et confirm. Quia si esset, talis labor, qui perferri non posset, nisi ab eo qui comederet carnes, ideoque eum subeuntibus liceret comedere carnes, posset easdem comedere, qui mox esset eum subiturus; præcipuè cùm se accingens ad laborem, censeatur eum quodammodo inchoare. Secùs hæc se habent in eo qui ex loco vbi obligat ieiunium in alium discedit, nisi excusetur ratione laboris in itinere subeundi, de quo hîc non agimus. Ex quibus patet clara solutio ad argumenta contraria.

Tempore ieiunij laboraturus licitè prius comedit.

106 Prob. 2. Quia præceptum ieiunij est aliquo modo duplex & diuisibile. quia non solùm prohibet sæpiùs in die comedere, sed etiam comedere ante tempus prandij, siue notabiliter diu ante meridiem. Hinc qui summo manè sine iusta causa comederet, frangeret ieiunium, etsi postea toto die nihil comederet: & qui ita fregisset ieiunium, teneretur nihilominus illud postea eodem modo seruare, ac si solùm in prandio comedisset, modò vires hoc ferrent.

Præceptũ ieiunij duo continet.

107 Addunt aliqui, discedentem è loco vbi habitat die festo, si ante tempus quo vltimum sacrum in eo erat dicendum, perueniturus sit in locum vbi non est festum, non teneri eo die audire sacrum. Quia talis nec tenetur audire sacrum ante illam horam qua vltimũ sacrum dicitur. quia clarum est eum posse tam diu expectare: nec etiam post, quia iam est in loco vbi non obligat præceptum sacri. Secùs est de eo qui post dictam horam ad talem locum peruenturus est: quia non audiendo sacrum absolutè peccat antequam illa obligatio soluatur.

108 Ego tamen cum *Nauar. c. 13. n. 5. & alijs* contrarium in primo casu iudico esse verius.

Nauarr.

Prob. Quia talis iam antè contraxerat veram obligationem audiendi sacrum, etsi eam non tenebatur implere ante horam v. c. vndecimam, qua vltimum sacrum erat dicendum. Nec illi obligationi vllo modo satisfacit perueniendo ad locum vbi non est festum. Ergo peccat non audiendo eo die sacrum, quia obligationi iam contractæ nullo modo satisfacit.

Manè egrediens è loco vbi est festũ tenetur audire sacrum.

109 Respondent alij, eum tantùm fuisse obligatũ audire sacrum sub hac conditione, nisi ante horam vndecimam perueniret ad locum vbi non esset festum.

Sed contrà. Præceptum audiendi sacrum est absolutè latũ iis omnibus incolis, qui sunt in loco vbi est festum. Nec ex verbis legis, nec ex eius aut rei natura vlla est occasio, cur talẽ conditionem subintelligamus, aut dicamus legẽ esse conditionatam: ergo talis conditio nõ est subintelligenda. alioqui possemus probabiliter dicere, quamuis conditionem sub quauis lege subintelligi. Confirmatur. quia cùm eiusmodi festa particularia sint ferè instituta, vt Patronus loci, vel alius Sanctus ibi singulariter colatur, cumque legislator cupiuerit ad eam celebritatem omnes quantùm posset aduocare: nullo modo probabile est, voluisse incolas tantùm obligare ad audiendum sacrum sub conditione, nisi inde discederent ante vltimum sacrum. quia hoc modo concessa immunitate inuitaret eos vt discederent. Nec potest dici, quòd non possit eos aliter obligare. quia nulla est ratio, cur non potuerit absolutè præcipere auditionem sacri, siue inde discederent, siue non. Aliud est de ijs qui pridie discedunt. quia ex loco iurisdictionis ipsius legis discesserunt, antequam ipsa vllo modo obligaret: atque ita numquam aliquam obligationem contraxerunt.

110 Conclvs. II. Non est improbabile transeuntem per aliquem locum, per se non obligari particularibus legibus aut consuetudinibus illius loci, si sint contrariæ consuetudinibus loci in quo habitat.

Ita *glossa c. Illa, verbo Venerit d. 12. & cap. Qua contra, d. 8. v. Aut peregrini. Paludanus in 4. d. 15. quæst. 4. a. 3. Rosella v. Ieiunium. n. 16. Siluester v. Ieiunium n. 7.* & cum pluribus quos citat *P. Sanchius l. 3. de matrimonio d. 18. n. 6. Suarez hic, disput. 44. sect. 4. §. Illud verò.* Probatur, quia valdè durum videtur eum qui quacumque ratione per aliquem locũ transit, statim ipsius legibus aut consuetudinibus obligari: vt apertè colligitur ex *l. Heres absens. 19. ff. de Iudicus. §. Proinde.* vbi dicitur, eum qui vendidit vel emit merces in loco in quo habebat conductam tabernam, posse eo loco conueniri, & debere se ibi defendere: secùs esse de eo qui transiens alicubi aliquid emit aut vendidit. Et Ratio additur. *Quia durissimum est, quotquot locis quis nauigans, vel iter faciens delatus est, tot locis se defendere.* Simili autem ratione videtur durum esse, ita transeuntem statim subijci consuetudinibus illius loci. Eadem enim in his est ratio. Imò ideo transiens videtur se iis locis non debere defendere, quia illorum consuetudinibus non est subiectus. Confirmatur. quia leges propriè solùm feruntur in subditos, & eiusmodi consuetudines propriè tantùm ligant eos, qui eius communitatis quæ eas induxit, sunt quodammodo pars. Nec enim possumus aut legibus aut consuetudinibus omnino alienos obligare. Atqui transiens per aliquem locum, vbi exiguo tempore, v. c. aliquot dies hæret, non potest propterè dici illius loci esse pars, aut subditus: ergo nec potest illius consuetudinibus obligari. Confirm. secundò. quia *c. A nobis 21. de sententia excommunicationis*, expressè dicitur, sententia siue legibus Episcopi non ligari nisi subditos; & apertè insinuatur, peregrinos ei non esse subditos. vt pluribus ostendam in materia de excommunicatione.

Paludan. Rosella. Siluester. Sanchez. Suarez.

111 Dices primò, *Cap. Qua contra d. 8.* quod sumptum est ex l. 2. confess. S. Augustini, dicitur, rationabiles leges aut consuetudines alicuius loci, non debere alicuius ciuis aut peregrini libidine violari. Resp. D. Augustinum ibi apertè loqui de peregrinis qui aliquo loco iusto tempore cõmorantur: atque ita aliquo modo sunt pars illius Reipub. Nam rationem reddens subiungit, *Turpis est enim omnis pars vniuerso suo non consonens.*

D. August.

Vnde patet Augustinum potius à nobis facere. Confirmat enim clarè rationem iam statim à nobis allatam. Et simili modo intelligendæ sunt quædam aliæ auctoritates D. August. quæ contra hanc sententiam adferuntur.

112 Dices 2. Vel illæ leges particulares obligant immediatè incolas loci, & sic eosdem obligabunt vbicumque sint. quod est contra primam conclusionem. vel afficiunt immediatè quasi ipsum locum, & sic obligabunt absolutè omnes in eo existentes, sicut interdictum locale.

Resp. Immediatè afficere incolas illius loci, vt patet ex dictis; ita tamen vt hi non obligentur eas seruare extra illum locum. Tum quia non aliter acceptantur, tum etiam quia legislator non potest obligare extra suum territorium existentes. vt patet ex dictis conclus. 1.

113 Dixi, Tales *per se non obligari*. quia ratione scandali quod aliàs oreretur, sæpissimè contingit, vt legibus, præsertim factum aliquod, v. cau. esum carnium, aut quid simile, prohibentibus, peregrini teneantur.

114 Hinc sequitur primò. Transeuntem per aliquem locum, vbi est ieiunium, aut festum, si in loco in quo habitat, non sit festum aut ieiuniū, non teneri ieiunare, vel audire sacrum, modò possit sine scandalo (quod tamen in esu carnium ratò accidit) contrarium facere, etsi vna atque altera nocte ibi hæreat.

115 *Diu alicubi cōmorantes obligantur legibus loci.* Sequitur secundò, Eos qui magna parte anni alicubi habitant, obligari particularibus illius loci legibus. quia sunt aliquo modo illius inquilini, & consequenter pars Reipub. Colligitur apertè ex D. Augustino, & *l. Hæres.* mox citatis n. 110. Et cōfirmatur. quia nimis absonum videtur, studiosos, qui in Vniuersitatibus studiorum causa commorantur, nullis earum ciuitatum consuetudinibus teneri, etsi tales sint quæ studiosos indigenas etiam obligent: qualia sunt particularia festa & ieiunia.

116 *Contractus regulantur legibus loci in quo fiunt.* Ab hac conclusione excipiuntur primò contractus qui necessariò reguntur consuetudine loci in quo fiunt. patet ex *l. Si fundus 6. ff. de euictionibus.* vbi dicitur. *Si fundus venierit, ex consuetudine eius regionis in qua negotium gestum est, pro euictione caueri oportet.*

Excipitur secundò casus quo transgressio legis cederet in damnum Reipub. illius loci: vt si certæ merces inferri vel auferri prohibeantur. Vnaquæque enim Respub. habet ius prohibendi ne quis peregrinus aliquid in ipsa contra eius bonum gerat.

Vagi tenentur legibus loci in quo sunt. Tertiò, communiter Doctores excipiunt vagos, qui nullibi habent domicilium. quia cùm hi nullas proprias habeant leges, censentur vbique subesse legibus loci in quo sunt. quia aliàs nullis subessent. Quod probabile est ob DD. auctoritatem. Sed ratio non vrget. quia tales communibus saltem Ecclesiasticis & ciuilibus legibus subessent.

117 Conclus. III. Sacerdos Latinus transiens per Græciam potest celebrare vel ritu Græcorum, vel ritu Latinorum: & similiter Græcus transiens per loca Latinorum.

Patet ex dictis. quia vterque potest se accommodare consuetudini loci per quem transit, etsi ad hoc non teneatur.

Hinc sequitur, sacerdotem, in cuius habitationis loco fit officium de festo, si transeat per locum vbi non est festum, posse pro libitu legere officium, vel de festo, vel de feria occurrente.

118 Conclus. IV. Etsi communiter expediat peregrinum obseruare consuetudines particulares loci per quem transit. Vt patet ex *c. Illa*, quod acceptum est ex D. August. iuxta illud vulgare: *Si fueris Romæ, Romano viuito more:* tamē sacerdotem Latinum transeuntem per Græciam præstat celebrare ritu latino quàm græco. Idemque est de Græco transeunte per loca Latinorum. Colligitur apertè ex *epistola Leonis IX. ad Michaelem Constant. c. 29.* vbi apertè hoc suadet. Et ratio est, quia hæ nō tam sunt consuetudines diuersorum locorum particularium, quàm generales vtriusque Ecclesiæ: præstat autem vnumquemq. seruare consuetudinem suæ Ecclesiæ, quamdiu eius est pars, quàm imitari alienam. Imò in dicta epistola Leonis satis insinuatur, hoc non solùm obseruandum esse quando quis leuiter transit per alienam patriam: verum etiā cùm aliquo tēpore in ea commoratur. Et hoc etiam consuetudo videtur obtinere: tum ob rationem iam dictā: tum etiam quia nimis difficile esset sacerdoti omnes patrios ritus locorū in quibus versatur in celebrando imitari, & Latinum discere græcè celebrare, aut Græcum latinè ob aliquot menses, quibus in aliena patria commoratur. Nec expedit eum aliquos ritus mutare sine alijs, atque ita celebrare partim græco more, partim latino.

D. Aug. *Leo IX.*

119 Nota demum, sacerdotem Latinum in nostris regionibus non posse in iis tēplis, in quibus Græci ex priuilegio celebrant more suo, eodem ritu celebrare, quia hoc in ijs locis solis Græcis conceditur. Idemq. dicendū de templis Latinorum in Græcia existentibus respectu Græcorum.

ARTICVLVS V.

Vtrùm vinum vitis sit propria materia huius Sacramenti?

120 *Florent. Matth. 26. Luc. 22.* Artic. 5. docet, vinum de vite esse materiam necessariam huius Sacramenti. Est definitum in *Florentino in literis Eugenij ad Armenos.* Et patet ex *Matth. 26. & Luca 22.* Ex quibus locis apertè colligitur Christum in calice consecrasse vinum; accedente præsertim Ecclesiæ auctoritate, quæ ex Apostolica traditione ea loca semper sic intellexit.

121 *Omne verū vinum est materia Sacramenti.* Hinc sequitur primò, Omne vinum de vite, siue ex vuis expressum, esse conuenientem materiam huius Sacramenti, siue vina inter se specie differant, siue non: quia omne eiusmodi vinum est verum vinum; quod sufficit vt sit conueniens materia huius Sacramenti: vt patet ex vsu Ecclesiæ, quæ indifferenter hæc omnia vina in hunc vsum assumit.

Sequi-

Succus pomorum non est materia Sacramenti.

Sequitur secundò, Alios liquores expressos ex pomis aut malogranatis, aut similes non posse esse materiam huius Sacramenti. quia non sunt verum vinum. Et non nisi impropriè & cum aliquo adiuncto possunt dici vinum, v.c. vinum ex pomis, &c.

122 Nec etiam agresta.

Sequitur tertiò, Agrestam siue omphacium (quod est succus ex vuis omnino immaturis expressus) non posse esse materiã huius Sacramenti. quia verè non est vinum, imò nec materia apta ad potandum: vt docet *D. Thom. hic ad tertium.* & communiter Doctores.

D. Thom.

Aut acetum.

Sequitur quartò, Idem dicendum esse de vino omnino in acetum conuerso. quia verè nõ est vinum, nec apta materia ad potandum. Ita D. Tho. ad secundum, & maior pars DD. quamuis aliqui videantur contrarium docere: sed facilè explicari possent, vt acetum vocent vinum iam acescẽs, nondum tamen omnino corruptum, quod validè consecratur; sed peccat ita consecrans, vt docet D. Thom. ad secundum; quia indecens est in tali Sacramento materia quæ incipit corrumpi, presertim quando esset notabiliter acidum: secus esset, quando non esset notabiliter acidum, & esset aliqua necessitas tali vino vtendi.

123 Aut integræ vuæ. Sotus. Caiet. D. Thom.

Sequitur quintò, Vuas integras non posse validè consecrari, vt cum aliis docent *Sotus in 4. d. 9. q. 1. a. 5. §. De vuis, & Caiet hic*, atque etiã *ipse D. Thomas ad tertium.* vbi ait: *Non tamen debent vuæ integræ huic Sacramento misceri: quia iam esset ibi aliquid præter vinum.* Vbi apertè docet vuas non esse vinum, & consequenter non posse consecrari. Licet aliqui contrarium sentiant. Prob. 1. quia vuæ verè nec sunt vinum, nec materia potabilis, sed potiùs sunt cibus: nec enim dicuntur bibi sed comedi: sicut pomum non est siceta, nec potus, sed cibus. Secundò, quia etsi concedamus liquorem in iis contentum esse verum vinum antequã exprimatur, tamẽ non potest determinatè designari per particulam Hoc, quod est necessarium vt aliquid sit materia consecrationis: vt patet ex dictis a. 2. d. 1. & 2. Quòd autem non possit ita designari, probatur. quia ille liquor non est in vuis vt vinum in vase, sed vt pars in toto, & sicut sanguis in animali. quamuis autem monstrato vase verè & propriè dico, Hoc est vinum, non tamen monstrato homine verè dico, Hoc est sanguis; & similiter monstrata vua malè dico, Hoc est vinum. Vide dicta a. 2. d. 1. notab. 5.

124 Mustum validè consecratur.

Infertur 6. Mustum recens ex vuis expressum validè consecrari. quia est verum vinum, licet nondum sit purificatum, sed habeat aliquas feces mistas: ideoque peccaret qui sine necessitate illud consecraret: in necessitate tamen id liceret: vt expressè docet *Iulius Papa in epist. ad Episc. Ægypti.* vt refertur *c. Cùm omne crimen, de consecrat. d. 2.*

Iulius Papa.

125 Armilla. Alanus.

Præcipuum autem hic dubium est inter DD. an vinum congelatum validè consecretur. *Armilla verbo Eucharistia n. 19. & Alanus l. 1. de Euchar. c. 11.* id negant. quia vel vinum dum congelatur, substantialiter corrumpitur; vel etsi non omnino corrumpatur, non tamen videtur posse consecrari, quia non est potabile: materia autem calicis debet esse potabilis.

126 Vinum congelatum validè consecratur. Cand. aureum. Siluester. Angelus. Sotus.

Partem autem affirmatiuã tenet *Candelabrum aureum de Eucharistia n. 39. Siluester verbo Eucharistia 2. q. 10. n. 15. versu Quintum si vinum, & c. Angelus verbo Missa n. 23. Sotus in 4. d. 9. a. 5. §. Quid autem.* vbi ait vinum existens congelatum validè consecrari: additque; *sed vsque adeò posset indurescere, vt desineret esse vinum, & transiret in formam lapidis.* quæ verba satis obscura & difficilia sunt.

Prob. hæc sententia. quia vinum per congelationem non corrumpitur substantialiter, vt patet: quia postea soluto gelu experimur esse verum vinum, licet aliquid vitium communiter admittat. Et confirmatur 1. Quia alii liquores dum congelantur, non corrumpuntur substantialiter: ergo nec vinum. quia est eadem ratio. Confirm. secundò, Quia etsi calix consecratus cõgeletur, manet nihilominùs in eo verus sanguis, vt ex communi sententia apertè supponit *rubrica Missalis, de defectibus Missæ §. Si in hyeme.* quod esset falsum, si vinum per congelationem substantialiter corrumperetur. Vnde sequitur manere veram materiam huius Sacramenti. quia ob solam mutationem accidentalem, non desinit aliquid esse materia Sacramenti, nisi reddatur omnino inutile, vt per ipsum ponatur materia proxima Sacramenti, sicut in materia baptismi. Quia enim aqua congelata non põtest esse materia lotionis, quæ est materia proxima baptismi, ideo etiam non potest esse materia baptismi. Vinum autem congelatum etsi non sit in actu secundo potabile, tamen potest esse materia proxima consecrationis quia hæc nõ cõsistit in vsu Sacramenti, vt baptismus, sed in cõsecratione eiusdẽ. Quare sufficit, quòd eius materia sit natura sua potabilis, etsi ob aliquod accidens actu potari nõn possit. Ex quibus patet solutio ad argumenta contraria.

127

Grauiter tamen peccaret qui tale vinum consecraret, vt omnes fatentur. Quòd si tamen prius congelatio solueretur, non est improbabile, licitè ipsum consecrari. quia cùm sit verum vinum, nihil obstat, quo minùs liceat ipsum consecrare: quamuis deceret aliud sumere, & omnino suadendum sit, quando commodè fieri potest: vt docet *Suarez disput. 45. sectione 1. in fine.* Suarez.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm aqua vino sit permiscenda?

128 Florent. Trident. Alexand. Papa.

ARtic. 6. docet, vino consecrando priùs aliquantulam aquam miscendam. Patet ex *Florentino in literis Eugenii ad Armenos, & Trident. sess. 22. c. 7.* Fuitque hoc ab initio Ecclesiæ semper obseruatũ, vt docet apertè Alexander Papa VII. à B. Petro; qui in suis literis, siue decretis ad vniuersos Christianos, testatur se hoc à patribus accepisse, qui non potuerunt esse alii quàm Apostoli, quibus ita propinquè successit.

129 Cur aqua misceatur vino consecrando

Facit autem hoc Ecclesia, primò quia Christus creditur ita primùm consecrasse: vt docet *Florentinum supra.* Et *D. Clemens l. 8. constit. c. 17.* & habetur D. Clemens.

betur expresè in liturgia S. Iacobi. Idemque senserunt olim antiquissima Concilia, & communiter Patres quos fusè refert *Cardin. Bellarm. l. 4. de Vener. Eucharistia c. 10.*

Bellarm.

Secundò, quia per hanc mistionem repræsentatur nobis, quòd è latere Christi sanguis (qui per vinũ significatur) vnà cum aqua effluxerit. Aptissimè etiam repræsentatur huius Sacramenti effectus, cuius sumptione populus Christianus (qui per aquam significatur) Christo suo capiti coniunctissimè vnitur) vt fusè docet *D. Cyprianus epist. 63. ad Caciliũ. aliàs l. 2. epist. 3. paulò post medium.*

D. Cyprian.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm permistio aquæ sit de necessitate huius Sacramenti?

130 ART. 7. docet hanc mistionem nõ esse necessariã ad valorem Sacramenti, solumq. vinũ validè licet illicitè consecrari. quia illa mistio nõ pertinet ad essentialem significationẽ huius Sacramenti, scilicet præsentiæ Christi per modum nutrimẽti; quæ sufficienter potest significari sine illa mistione, quæ solũ aliquid secũdarium significat, scilicet egressionem aquæ è latere Christi, & vnionẽ populi cum Christo: quæ nec sunt essentialia huic Sacramento; nec necessariò immediatè per cõsecrationem siue confectionẽ huius Sacramenti significantur: sed illa vnio & significatur & efficitur immediatè per vsum huius Sacramenti, qui distinguitur à consecratione. Adde hanc vnionem sufficienter etiam significari per ipsum panem & vinum, vt ostendi a. 1.

131 Nota, *Armacanum l. 9. de quæstionibus Armenorum c. 9.* putare hanc mistionem esse de essentia huius Sacramenti. Primò, quia putat eam fieri ex præcepto & institutione Christi. quod probat, quia Christus ita aquam vino miscuit: tum quia quidam Patres illud videntur apertè asserere: & præcipue *D. Cyprianus epistola 63. suprà citata*, volens ostendere aquam necessariò vino misceri, ait: *Nam si in sacrificio quod Christus obtulit, nonnisi Christus sequendus est: vtique id nos obaudire & facere oportet, quod Christus fecit, & faciendum mandauit.* Vnde sequitur, esse etiam de essentia Sacramenti. Nam aliunde non possumus scire quæ sint essentialia in Sacramentis, nisi ex institutione Christi.

Armacanus.

D. Cyprian.

Secundò, quia Cyprianus ibidem ait: *Sic autem in sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest; quo modo nec vinum solum potest.* Et infrà. *Sic verò calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum: quo modo corpus Christi non potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi vtrumque adunatum fuerit.* Atqui sola aqua, aut sola farina inualidè consecrantur. Ergo etiam solum vinum.

132 Alij verò concedunt quidem solum vinum validè consecrari, propter eiusmodi tamen auctoritates, & factum ipsius Christi, putant hanc mistionem esse necessariam ex præcepto diuino. Ita *Hosius lib. 4. de traditionibus contra Brentium sub finem. A castro lib. 6. verbo Eucharistia hæresi 7.* 3. Quidam putant, Alexandrum I. hanc mistionem primò in Ecclesia præcepisse.

Hosius.
A Castro.
Alexand. I.

133 Sed dicendum est primò, Omnino certum esse, mistionem aquæ non esse de essentia Sacramenti. Ita D. Thom. hîc, & communiter Theologi. Probatur 1. quia *Florentinum in litteris Eugenij ad Armenos* apertè docet, materiam huius Sacramenti esse panem triticeum, & vinum de vite. quibus verbis absolutè exprimit quæ sit essentialis materia Sacramenti: vt patet ex aliis locis, vbi recenset materias Sacramentorum. Quòd si autem voluisset mistionem aquæ esse de essentia Sacramenti, tunc non dixisset vinum de vite esse materiam, sed vinum mistum aqua: sicut priùs dixerat, materiam Cofirmationis esse oleum mistum balsamo. Confirm. quia dum dicit aquam vino esse miscendam, reddit rationem, non quia hoc est ex institutione Christi, aut de essentia Sacramenti; sed quia tota hoc ab initio seruauit Ecclesia: additque hoc Armenos debere imitari, ne ab vniuersali Ecclesiæ cõsuetudine discrepent. Quibus verbis Concilium satis ostendit, Armenos hactenus celebrando sine vlla mistione aquæ non peccasse contra essentialia Sacramenti; imò ne quidem contra præceptum diuinum. aliàs volendo eos in suam sententiam adducere, non debuisset illos premere generali Ecclesię consuetudine, sed institutione & præcepto Christi.

D. Thom.
Florent.

134 Probatur 2. clariùs ex *Trident. sess. 22. cap. 7.* vbi ait: *Monet deinde sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, vt aquam vino in calice offerendo miscerent; tum quòd Christum ita fecisse credatur: tum etiam quia è latere eius aqua simul cum sanguine exierit.* Vbi apertè docet, nos ex præcepto ecclesiastico teneri aquam calici miscere, Ecclesiamque hoc præcipere, non ob aliquam necessitatem Sacramenti, aut Christi institutionem: sed ob aliquas congruentias, quas ibi adfert, & suprà etiam attulimus in explicatione articuli.

135 Dico secundò, Præceptum miscendi aquam vino consecrando est solum præceptum ecclesiasticum. Patet apertè ex Florentino & Tridentino citatis. Et confirm. quia si Christus hoc ita instituisset, sequeretur esse necessarium ad valorem Sacramenti. Nam non aliter solemus colligere quæ sint necessaria ad valorem Sacramenti, quàm ex institutione Christi. Ex his sequitur, sententiam Armacani nullo modo esse probabilem, nec posse defendi, cùm apertè dictis Concilijs repugnet.

Aqua miscetur calici ex præcepto Ecclesiæ.
Florent.
Trident.
Armacan.

136 Ad primum eius argumentum, Nego Christum hoc ita instituisse aut præcepisse. Cyprianum tamen aliosque Patres quandoque dicere hoc fieri ex mandato Christi. quia ipse suo exemplo dedit Ecclesiæ occasionem hoc præcipiendi: atque ita latiore modo potest dici hoc instituisse, & quasi mandasse. quia facti ipsius auctoritas, quasi instar mandati Apostolis fuit. Vnde Cyprianus ideo dicit Christum

Cyprianus.
Idem.

stum hoc mandasse: quia *in sacrificio quod Christus obtulit, nonnisi Christus sequendus est*, vt ipse ait. Non quòd velit Ecclesiam necessariò in omnibus debere sequi ea quæ Christus tunc fecit. Nam sic non posset permittere vt quis aliter celebraret quàm in azymis, in quibus Christus celebrauit. quod tamen apertè falsum est: sed quia sine grauissimis rationibus ab eius exemplo non est facile in re tanta recedendum. Sic multi dicunt, solutionem decimarum esse ex præcepto diuino, eò quòd Ecclesia eam præceperit ex Dei imitatione eam olim Iudæis præcipientis.

137 Ad secundũ Resp. Cyprianum dicere, nõ posse purum vinum consecrari, quia hoc non potest licitè fieri: & in hoc solùm dictas materias comparate, quòd neutra possit licitè separatim consecrari. Nam vinum validè sine aquæ mistione consecrari, apertè ibidem docet his verbis. *Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis.* Apertè ostendens posse sanguinem per consecrationem esse in calice, etsi aqua non fuerit mista vino: esse tamen sine nobis. quia tunc non ita significat vnionem nostram cum Christo. Deinde subdit: *Si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo.* Non dicit, Sanguis incipit esse sine Christò. quia sentit eo casu non esse sanguinem in calice, sed puram aquam per quam plebs significatur.

138 Dico 3. Hæc mistio nullo modo ab Alexãdro Papa, sed ab ipsis Apostolis fuit præcepta. Patet primò, Quia Alexander apertè dicit se à Patribus, id est, ab Apostolis didicisse hanc mistionem esse faciendam. 2. Quia Florentinum suprà citatum apertè docet, hanc consuetudinem ab initio fuisse in Ecclesia, acceptam ab ipsis Apostolis.

Ea mistio ab Apostolis præcepta. *Alexand. I.* *Florent.*

139 Hinc sequitur, Ecclesiam posse absolutè in hoc præcepto validè dispensare: quia iam eandem potestatem habet, quam ab initio habuit. Malè tamen faceret Pontifex in re tanta, ac in tam antiquo ac vniuersali Ecclesiæ præcepto dispensando; nisi grauissima aliqua occurreret necessitas, quæ vix videtur posse accidere: nisi fortè ad conciliandam aliquam gentem, cui aliàs immineret periculum schismatis: qua ratione concessit Bohemis communionem sub vtraque specie.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm aqua debeat in magna quantitate apponi.

140 **A**Rticul. 8. docet, modicum aquæ debere misceri vino: quia si multũ aquæ misceretur, esset periculum ne corrumperet vinum, præsertim quando hoc est tenue: atque ita non posset fieri consecratio.

Nota primò, In canonibus non determinari præcisè quantum aquæ debeat misceri vino. *Capite* tamen *Perniciosus, de celebratione Missarum*, dicitur minorem debere esse quantitatem aquæ quàm vini, & contraria consuetudo dicitur perniciosa. *In Concilio* verò *Triburiensi can.* 19. dicitur, ita aquam miscendam esse vino, vt duæ partes sint vini, tertia verò aquæ: *quia maior est maiestas sanguinis Domini, quàm fragilitas populi*, &c. quod pro conditione vini, & moribus illius populi potuit esse licitum. Alia tamen est cõmunis Ecclesiæ praxis, vt scilicet minimum octies vel decies plus vini ponatur in calice, quàm aquæ: cui etiam fauet Florentinum, dum ait modicissimam aquam vino apponendam esse. Quare in hoc, quantum commodè fieri potest, cõmunis cuiusq. Ecclesiæ praxis sequenda est, quãuis hac in re non sit scrupulosè agendum. quia modicus in alterutram partem excessus non est curandus.

Concil. Triburiense. *Quantum aquæ vino miscendum sit.* *Florent.*

141 Nota secundò, Hanc aquam debere esse puram, & naturalem, vt omnes communiter docent: quia sola naturalis aqua propriè dicitur aqua: nec vllo modo decet aquam minùs puram huic Sacramento misceri.

Nota tertiò, Non sufficere, vinum priùs in vase fuisse mistum aqua, sed hanc mistionem debere fieri in ipso calice, ita vt iuxta ipsum altare ab ipsis sacris ministris tempore sacrificij priùs vinum fundatur in calicem, & deinde aqua misceatur: quia hæc mistio non quomodocunque, sed per modum sacræ cæremoniæ ad ipsum sacrificium pertinentis, facienda est; vt *D. Thom.* docet *hic ad tertium.*

Hæc mistio debet fieri tempore sacrificij. *D. Thom.*

142 Nota quartò, Debere hanc mistionem fieri ante oblationem calicis, vt præcipitur in rubricis. si quis autem id tunc fuisset oblitus, deberet postea aquam infundere, modò calix nondum esset consecratus. Si autem non recordaretur ante consecrationem calicis, nullo modo postea esset imponenda. quia nihil non consecratum est miscendum sanguini.

& ante oblationem.

Disputant hîc quidam, An illa aqua debeat misceri initio sacri, an post euangelium. Et quidam volunt eam in priuatis Missis debere initio misceri, vt possit certiùs conuerti in vinum ante consecrationem. Sed vt ostendam dubio sequenti, melius est sequi Rubricas Romanas, quę docent imponendam esse post euangelium, ac oblationem panis.

DVBIVM.

Vtrùm aqua quæ ex Ecclesiæ præcepto calici infunditur, necessariò priùs conuertatur in vinum, vt possit per formam consecrationis conuerti in sanguinem?

143 **P**Rima sententia id affirmat. Ita communiter Thomistæ. Præcipuum eorum fundamentum est, quia solum vinum & panis videntur esse materia huius Sacramenti.

Thomistæ.

Secunda sententia id negat. Ita *Cardinalis Alanus l. 1. de hoc Sacramento c. 13. & D. Baronius tomo 12. Annalium sub finem anni* 1188. qui putant hanc sententiam esse de fide. Item *Altisiodorensis libro 4. Summæ, tractat. 5. c. 2. Alexander Pesantius* in

Alanus. *Baronius.* *Altisiodor.* *Pesantius.*

in 3.p.q.74.a.8. disp.2. probatq. etiam esse sententiam D.Thomæ. Eandem sententiam probabilē putāt *Conimb. l.1. de Generat. c.10 q.14.a.2. sub finem.* Ei fauet etiam *Marsilius ab ijs citatus*, cùm doceat aquam numquam conuerti in vinum: quæ est etiam expressa sententia ipsius Aristotelis ac antiquorum ipsius interpretum, vt ostendam infrà n.178. Hanc etiam sententiam apertè docet *glossa c. Cùm Martha v. Physici. & v. Cum vino.* item *Card. Toletus l. 2. summæ c. 25. §. Rursus sine vinum.* item *Cornelius Iansenius in sua concordia c.131.* illud idem caput pro hac sententia explicans. Eadem sententia publicè defensa est Romæ anno 1608. in Collegio Germanico: & anno 1606. in Romano. Eandem tenent multi recentiores viri docti.

Conimbric. Marsilius. Aristoteles. Toletus. Iansenius.

144 CONCLVS. Etsi propter auctoritatem Doctorum prior sententia sit probabilis: secunda tamen videtur probabilior; scilicet, Aquam aliquando immediatè conuerti in sanguinem.

Aqua immediatè cō- uertitur in sanguinem.

Prob.1. Quia hoc vnanimi consensu docuerunt omnes sancti Patres & Doctores Catholici, qui hanc rem aliqua ratione attigerunt vsque ad hoem sæculi 12. vt statim ostendemus.

Alexand. I. *Alexander* I. *in epistola ad omnes Orthodoxos*, & refertur *c.1. de consecrat. distinct.2. Non enim*, ait, *debet in calice Domini, aut vinum solum, aut aqua solā offerri, sed vtrumque permistum offeratur: quia vtrumque ex latere eius in passione sua profluxisse legitur.* Vbi eodem modo dicitur aqua offerri, ac vinum: non autem offertur nisi per consecrationem: & consequenter insinuatur, manere aquam vsque ad consecrationem.

D.Cyprian. Idem docet *D.Cyprianus l.2. epistola 3. aliàs 63.* qui etiam addit, tunc Sacramentum cæleste effici (scilicet per consecrationē) quando aqua & vinum confusa adunatione copulantur. quod sanè non fit nisi vtrumque in sua substantia permaneat. Nec enim, nisi absurdè, potest dici, panem in meam substantiam conuersum, cum eadem confusa adunatione copulatum esse.

Item *c. 4. de consecrat. distinct. 2.* quod sumptum est ex Concilio Martini Papæ: vinum & aqua dicuntur offerri & benedici, siue consecrari: quod fieri nequit, nisi aqua existat dum consecratur. Aliàs si priùs conuertatur in vinum, verum erit solum vinum consecrari: quod negat D.Cyprianus suprà.

145 Sed clariùs hanc sententiam docuit *Paschasius Corbeiensis l.1. de corpore Christi c.11. Nec dubium*, inquit, *quin sub hoc mysterio bibantur aqua, de qua Dominus: Qui biberit aquam, inquit, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Propterea non inconuenienter etiam ob hoc ibidem aqua consecratur; non quòd aqua permaneat, sed vertatur in sanguinem, vt significet quid fides percipiat.* Quomodo potuisset clariùs dicere hanc aquam permanere in calice donec vertatur in sanguinem? Insinuatque etiam eius permanere species, vt significet illam aquam, quam Dominus nobis *Ioan. 4. & 7.* promittit.

Paschas. Corbeiensis. Ioan. 4. & 7

Algerus. Et *D. Algerus l. 1. de Sacramento corporis Domini c.36. Cùm enim vinum pro Christo, aqua sacrificetur pro populo, & vtrumque vnus sanguis fiat*, &c. Vbi clarissimè insinuat, aquam immediatè consecrari & conuerti in sanguinem.

Eodem pertinet illud *Ambrosij l. 4. de Sacramentis c.5. Ante verba Christi, calix est vini & aqua plenus: vbi verba Christi operata fuerint, sanguis efficitur.* Vbi cùm dicat absolutè, *ante verba*, &c. significat toto tempore ante consecrationem, aquam & vinum permanere in calice: & consequenter illam non priùs mutari in vinum, quàm in sanguinem.

Algerus. Et clariùs D. Algerus apud Baronium suprà, vbi ait: *Sed licet in mensa Domini tria constituantur munera, sunt tamen duo; per quam sacrificatur. Est aqua mista prius vino: sed quando sacratur, non nisi sanguis erit, quo anima intus alatur.* Vbi dicit tria esse munera ante consecrationem, scilicet panem, aquam, & vinum; & postea esse tantum duo: quia aqua mista priùs vino, cum quo scilicet duo munera constituebat, fit vnus sanguis. Idem planè docet *Paschasius suprà*, vbi ait: *Constat igitur etsi tria priùs ponantur, nonnisi caro & sanguis postea rectè creditur.* Vbi clarè docent aquā semper distingui à vino, donec per consecrationem mutetur in eundem sanguinem. *Ibidem Hildebertus Canomanensis. Aqua*, ait, *in sanguinem vertitur, vt populus qui per aquam significatur, in melius se mutatum intelligat.*

Paschasius. Hildebertus Canomanensis.

D. Aug. Ibidem D. Augustinus. *Aqua mittitur in calicem, & fit sanguis consecratione verbi cælestis.* Item *Damascenus l.4. orthod. fidei c.14. Non potest* (scilicet Christus) *panem suipsius corpus facere, & vinum & aquam sanguinem*: græcè καὶ τὸν οἶνον, καὶ τὸ ὕδωρ: & ipsum vinum, & ipsam aquam; quæ particula rem certam & veram significat, & æqualiter aquæ & vino apponitur. *S. Iustinus martyr Apologia 2. pro Christianis sub finem.* vbi ait: *Posteaquam ei, qui præest gratias egit, & populus omnis benedixit, ij qui apud nos diaconi dicuntur, dant vnicuique eorum qui adsunt percipiendum panem, vinum & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt; & ad eos qui absunt perferunt: atque cibus hic apud nos Eucharistia nominatur.* vbi Iustinus apertissimè docet, post consecrationem eodem modo panem, vinum & aquam remanere ac dari populo, scilicet ratione specierum remanentium. quod esset apertè falsum, si aqua priùs semper conuerteretur in vinum.

Damasc. S. Iustin.

146 Ex his sic argumentor. Patres dicunt aquam offerri, benedici, consecrari, & consecratione mutari in sanguinem. Atqui hæc sunt falsa, si necessariò ante consecrationem vertatur in vinū: quia tunc non esset, quando fieret consecratio: nec ipsa sed vinum mutaretur in sanguinem. Ergo sentiunt Patres ipsam immediatè conuerti in sanguinem.

147 Dices, Patres loqui de aqua mista vino, & intelligendos de aqua iam conuersa in vinum.

Sed contrà primò, Hæc glossa gratis apponitur, nec vllum in Patribus habet fundamētum, redditque sensum eorum verborum planè contortum, & violentum: vt magis patebit infrà: ergo non est admittenda: præsertim cùm huius quæstionis solutio ex verbis Conciliorum, ac Pattum dictis, & claro ac genuino ipsorum verborum sensu petenda sit: cùm nonnisi per traditionem possit cognosci, cùm à mera Christi institutione pendeat, qui potuit materiam Sacramenti, qualem voluerit instituere. Vnde sequitur

quitur verba Patrum & Conciliorū de ea re agētium in vsitato ac genuino sensu accipienda esse.

2. Quia eadem ratione possem dicere triticum consecrari, & consecratione verti in corpus Christi: quia triticum mutatum in panem consecratur. Quamuis autem possim dicere, triticum conuersum in panem consecrari; malè tamen dicerem absolutè triticum consecrari: aut vescentes bubula carne conuertere in suam substantiam herbam quâ bouem nutrierant. Item sicut Patres absolutè dicunt, aquam consecrari & conuerti in sanguinē, simili phrasi possent dicere communicantem bibere aquam & vinum, quod omnino absurdum est.

Et quamuis loquantur de aqua mista vino: nullo tamen modo vel leuiter insinuant eam debere priùs conuerti in vinum: sed potiùs contrarium innuunt, dum absolutè dicunt aquam consecrari: eodem omnino modo de hac & de vino loquentes, vt patet ex Damasceno. Imò quandoque nullam facientes vini mentionem, vt patet ex Paschasio.

D. Damasc. *Paschasius.*

148 Tertiò, quia clarè insinuant aquam permanere distinctam à vino vsque ad consecrationem: vt patet ex Ambrosio & Algero.

D. Ambros. Algerus.

Quartò, quia quando reddunt rationem, cur in calice plus debeat esse vini, quàm aquæ, non dicunt: quia hæc in illud debet conuerti: sed *quia maior est maiestas Christi* (significata scilicet per vinum) *quàm fragilitas populi*, quæ per aquam significatur. Ita *Concilium Triburiense can.* 19.

Triburiēse.

Quintò, quia si Patres sensissent aquam priùs necessariò conuertendam in vinum, quàm posset conuerti in sanguinem; mirum omnino esset, illos ne per vmbram quidem hoc vnquam significasse: cùm tamen sæpe clarissimis verbis testentur eam conuerti in sanguinem.

149 Sextò, quia aliqui eorum negant eam conuerti in vinum: vt *D. Nemesius l. de anima c.* 3. vbi etiam docet aquam posse artificio à vino separari. quæ sententia videtur fuisse communis Patrum. Primò, quia vt suprà ostendi, apertè insinuant aquam in sua substantia manere vsque ad consecrationem, imo ipsius species etiam post hanc perseuerare. vt D. Iustinus supra citatus. Secundò, quia in similibus rebus apud eos magnæ auctoritatis erat *Plinius*, qui *lib.* 16. *naturalis histor. c.* 35. negat aquam conuerti in vinum; quod antè etiam docuerat Cato: vt habent *Conimbric. de generatione l.* 1. *c.* 10. *q.* 1. *a.* 1. Tertiò, quia circa annum 1188. & circa tempora Innoc. III. vt patebit infrà ex Baronio, & *cap. Cùm Marthæ, de celebratione Missarum*, communiter ferè omnes docti supponebant, aquam nunquam conuerti in vinum. quare valdè probabile est, idem olim antiquiores Patres sensisse.

D. Nemesius. Patres communiter senserunt aquam nunquam conuerti in vinum. *Iustinus. Plinius.* *Cato. Conimbric.* *Baronius.*

150 Demum, si liceat sine euidente necessitate hoc modo Patres interpretari; nihil vnquam ex ijs certò poterimus discere: cùm eorum verba facilè in quemuis sensum quiuis deflectat. Et facillimum erit D. Thomam, omnesq; ferè auctores ita interpretari, vt vix vllus reperiatur qui doceat primam sententiam: si nimirum dicam, eos nihil aliud velle, quàm aquam vt vertatur in sanguinem, debere priùs secundū externam apparentiam in vinum conuerti, ita vt à vino discerni non possit. Et credibile omnino est plurimos nihil aliud velle, & immeritò pro prima sententia citari: præsertim illos omnes, qui tantùm dicunt aquam debere à vino priùs absorberi, aut incorporari. Item qui tantùm incidenter dicunt eam priùs in vinum conuerti. Et fortè hoc modo etiam explicari posset D. Thomas, qui cùm infrà q. 77. dicat generatim, quoties duo liquores etiam eiusdē speciei in pari quantitate miscentur, vtrumq; corrumpi, & generari vnum tertium: necessariò videtur intelligendus de corruptione accidentali, & quo ad apparentiam: vt ibidem pluribus dicemus. Et simili ratione hîc videtur dicere, aquā debere priùs conuerti in vinum vt conuertatur in sanguinem.

D.Thom. *D. Thom.*

151 Prob. concl. secūdò ex *cap. cùm Marthæ de celebratione Missarum*; vbi ab Innoc. III. quæritur: Vtrùm aqua simul cum vino cōuertatur in sanguinem? quæ quæstio fuisset otiosa, nisi quærētes supposuissent tanquam communiter indubitatum, eam ante consecrationē non conuerti in vinum. Nulla enim est ratio dubitandi, quin aqua conuersa in vinum sit legitima materia Sacramenti.

Innocen. 3.

152 Pontifex autem respondendo refert tres sententias. Primò est eorum qui asserunt illam conuerti in aquam quę fluxit ex latere Christi. Quare hi apertè supponunt eam non conuerti in vinum. Secunda est eorum qui dicunt aquam cum vino conuerti in sanguinem, cùm priùs conuertatur in vinum. quod tamen ait Pontifex negari à physicis, insinuans hoc non esse necessarium vt conuertatur in sanguinem: atque ita bimembrem facit secundam sententiam. Deinde quasi physicis assentiens subinfert tertiam, nimirum posse dici aquam manere post consecrationem immutatam. Vnde patet, paucorum fuisse sententiam asserentium conuersionem aquæ in vinum. Primò quia petentes hanc quæstionem, videntur eam conuersionem omnino ignorasse: nam aliàs fecissent aliquam eiusdem mentionem, & non tam absolutè supposuissent aquam non conuerti in vinum. Secundò, quia aliquot annis antè communiter supponebatur eam non conuerti, saltem à Gallis, qui hanc etiam quæstionem à Pontifice petebant: vt infrà ostendam ex Baronio. Tertiò, quia vt docet Pontifex, absolutè omnes physici siue medici (quibus hac in re magna fides habenda est, cùm ad eorum propriè artem spectet hæc cognoscere) negabant hanc conuersionem; sicut etiam modò eam negant. Vnde Pontifex quasi refutans aliorum opinionē dicentium, aquā priùs conuerti in vinum, statim ei subiungit: *licet physici contrariū asseuerent:* ac deinde quasi his (iuxta illud: *cuique in sua arte credendū est*) ipsisq; experientiæ assentiens, addit: *Præterea dici potest quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet.* Vbi nun adfert alienas opiniones sicut priùs, sed docet quid videatur posse ex præcedentibus inferri: quod non fecisset, nisi magis inclinasset in illam sententiam physicorū. Vnde infrà proferens suam sententiā, non dicit secundam sententiam, aut eorum qui dicunt aquam priùs conuerti in vinum, &c. esse probabiliorem (vt aliqui illum malè citant) sed probabiliorem esse eorum sententiam, qui dicunt *aquam cum vino in sanguinem transmutari*: vt ostendat se abstra-

Baronius. 153

here ab eo quòd priùs in vinum sit conuersa nec ne. Imò si strictè vim verborum examinemus, significat apertè aquam non conuerti in vinum: aliàs impropriè diceret eam vnà cum vino conuerti in sanguinem. Sicut impropriè dicerem me herbam, qua bos pastus est, simul cum eius carne conuertere in meam substantiam.

154 Confirm. 1. Quia infrà rationem reddens suæ sententiæ non dicit: *ideo aqua in vinum conuertitur*: sed, *ideo vino aqua vnitur, vt Christo populus adunetur.* Insinuans quòd sicut nos per gratię & donorum communicationem, salua manente nostra natura vnimur Christo: ita aqua vniatur vino participando solas ipsius qualitates. quod magis patet ex D. *Cypriano suprà citato ex c. 2. de consecrat. d. 2.* ad quem hîc Pontifex apertè alludit. *D. Cyprian.*

155 2. Quia aliàs nullo modo respondisset ad quęstionem propositam; scilicet, *An aqua immediatè conuertatur in sanguinē?* Hoc enim ij, quibus scribit petebant. Nam si putassent illam priùs conuerti in vinum; nulla fuisset quæstio. Vnde patet eos supposuisse eam numquam conuerti in vinum.

Nec sufficit dicere, eum respondisse probabilius esse aquam priùs cōuerti in vinum, & deinde in sanguinem: quàm eam aut non conuerti per consecrationem, aut conuerti in aquam lateris Christi: quia hoc non satisfacit quæstioni propositę, qua petebatur, Vtrùm conuerteretur in sanguinē posito quòd non cōuerteretur in vinum? Et ideo Pontifex non dicit, probabilius est eam priùs conuerti in vinum: sed eam vnà cum vino conuerti in sanguinem.

156 Confirm. 3. Quia Pontifex vocat probabiliorem sententiam, quæ tunc in Ecclesia erat maximè recepta: atqui tunc ea maximè recepta erat, quæ dicit aquam absolutè conuerti in sanguinē, siue conuertatur in vinum, siue non: ergo hanc dicit esse probabiliorem. Minor probatur. quia tunc & cōmuniter credebatur aquam conuerti in sanguinē: & ferè omnes credebant eam nunquam conuerti in vinum: vt patet tum ex iam immediatè dictis; tum ex disputatione, quæ illis locis paulo antè ventilata fuerat, quam *Cardinalis Baronius sub finem anni* 1188. refert ex Gaufredo, qui eam perscripsit ad Episcopum Albanensem tunc Vicarium Pontificis his verbis: *Ad Patres enim Galliæ, sicut nostis, hoc anno cum vestra benedictione reuersus, nouam & mihi hactenus inauditā ventilari inter aliquos reperi quæstionē, de substantia aquæ, quæ vino mista in calice similiter offertur: & an ipsa similiter cum eodem vino in sanguinem conuertatur?* Et cùm attulisset quædam, quibus probatur Christum miscuisse aquam vino, deinde subiungit: *Igitur circa hoc & huiusmodi, affirmantium totius misti liquoris, qui in calice continetur, in sanguinem Domini conuersionem, ratiocinatio studiosa versatur. Auctoritates etiam quasdam protulere, quas præsentis scripturæ consummationi duximus reseruandas. Nam qui ijs super hoc aduersantur, ex nullis antiquorū, siue etiam modernorum scriptis, tam euidentia testimonia protulere suæ assertionis: cæterùm innituntur potissimum vni verbo, quòd principales Sancti in duabus speciebus panis & vini consecrationē perfici perhibentes, nullam in verbo illo alicuius diuersæ speciei, nullā aquæ fecerint mentionem. Ad quod respondetur eis; quòd non consueuere homines misturam vini & aquæ, nec si quantitas aquæ præualeat, aquam nuncupare, sed vinum. Præterea calicem legitur Dominus accepisse, non vinum: quamuis continens Euangelista posuerit pro contento. Sacerdos quoque cùm Missam celebrat, quid dicere soleat, attendendum. Similiter postquam cœnatum est, accipiens & hunc sacrosanctum calicem (in quo videlicet continetur vinum mistum aqua) benedixit, & dedit discipulis suis dicens: Accipite & bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus*, &c. Adfert deinde Patrum auctoritates, quibus affirmans sententia comprobatur, quas suprà citauimus; ac deinde subiungit: *Cæterùm pars aduersa auctoritates priores vtcunque permittit, dicens, vinum quod aqua mistum est conuerti, sed non propterea aquam mutari.* * *Testimonium verò Paschasij quod euidens est, eadem pars contemnit, licet magnum ipsius B. Papa Gregorius in libro Dialogorum perhibeat testimonium sanctitati: sicut Hildebertum aiunt versificatorem fuisse, non Ecclesiasticorum dogmatum assertorem. De Algero dictum, nescimus hominem: ipsius tamen nullum adhuc comperi librum, & sancti, vel cuiuscunque Doctoris auctoritatem similiter suffragari.* Deinde petit quid tenendum sit doceri. Subdit Baronius: *Quid autem rescripserit ad petitam consultationem Cardinalis Episcopus Albanensis, non inuenimus: sed aliud rescribere non potuisse certum est, quàm quod credidit & custodiuit semper sancta Romana Ecclesia: nimirum, aquam simul & vinum transsubstantiari in sanguinē Christi.* Qui etiam infrà in fine anni 1192. contrariam sententiam vocat nuper exortam hæresim.

Baronius. Gaufredus. 157

Nota eos hîc asserere aquā manere immutatā. * *Videntur errare in persona ratione nominis æquiuoci. Alius enim fuit Paschasius, cuius meminit D. Gregor.* *Baronius.*

158 Vbi notandum primò, Vtramq; disputantiū partem, vt certum supposuisse, aquam non conuerti in vinum. Primò, quia aliàs nulla fuisset causa disputandi an conuerteretur in sanguinē. Secundò, quia cùm negantes objicerent, principales Sāctos perhibuisse, duabus speciebus panis & vini consecrationē perfici, nullam facientes aquæ mentionem: non responderunt alij, aquam iam cōuersam esse in vinum, cùm fit consecratio (quod tamen fuisset promptissimum, si hoc putassent probabile. Imò si putassent aliquē è Patribus fuisse in illa opinione, potuissent statim dicere eos hoc dixisse, quia putabant aquam ante cōsecrationem conuerti in vinum.) sed his omissis, quia nihil horū vnquam cogitarant dici posse; respondent, *non solere homines misturam aquæ & vini, ne quidē vbi quantitas aquæ præualet* (siue vbi est plus aquæ quàm vini) *vocare aquam, sed vinum.* Item vt ostendant sibi omnino persuasum esse, etiam tempore consecrationis non esse solum vinum in calice, sed etiam aquam, dicunt ideo Euangelistam non dixisse Dominū accepisse vinum, sed accepisse calicem, vt posset significare totum contentum, tam aquam, quàm vinum: quod nomen totum contentum significat, siue vinum sit, siue aqua.

159 Similiter quòd pars aduersa non credebat aquam conuerti in vinum, patet: quia ideo negat eam conuerti vnquam in sanguinē, sed manere in sua substātia. Et vt eludat auctoritates Sanctorum; respondet, eos dixisse quidem vinum, cui aqua esset mista, conuerti; non tamen ipsam aquam: sed manere immutatam: ideoque negat auctoritatē Paschasij, qui id nimis clarè de aqua asserit. Et sic eos intellexisse Cardinalem Baronium satis patet ex ipsius verbis: & magis infrà in fi-

Paschasius. Baronius.

in fine anni 1192. Vbi cùm narrasset aquam, cui inciderat particula hostiæ, miraculosè conuersam in sanguinem, subdit: *Hec* (scilicet dicta sint) *de transsubstantiatione aquæ in sanguinem Christi per commistionem corporis Christi diuinitus facta. quod semper fieri in vino, tùm commistio intercederet, antiquitas existimauit.* Vbi comparat commistionem particulæ hostiæ cum aqua, cum commistione aquæ & vini: & conuersionem illius puræ aquæ cum conuersione huius: insinuans vtramque æquè immediatè conuerti. Ac deinde subdit: *Confutauit hoc miraculum hæresim hoc sæculo obortam, negantium aquam vino mistam mutari in sanguinem.*

160 Ex his patet primò, Fuisse tunc temporis communissimã opinionem, aquam non conuerti in vinum ante consecrationem, quia cùm hac conuersione admissa, potuisset tam facilè vtraque sententia concordari, aut altera alterius argumétis respondere: incredibile omnino est, potuisse accidere, vt neutra pars vllam eius faceret mentionẽ, si credidissent vel probabiliter eam fieri.

Patet 2. Affirmantes ipsam conuersionem locutos fuisse de conuersione immediata: cùm tunc nemini veniret in mentem mediata illa conuersio.

Gaufredus. Patet 3. Cùm Gaufredus dicat, vsque ad illa tempora fuisse inauditũ in Ecclesia, aquam non conuerti in sanguinem: fuisse communem omnium opinionem eam absolutè semper cõuerti in sanguinem, siue conuertatur priùs in vinum, siue non.

161 Patet 4. Quàm sit incredibile Pontificem r. *Cùm Marthæ.* tam leuiter hanc sententiam in Ecclesia receptissimam reiecisse, vt aduersarij volunt; præsertim cùm nec verba eius, nec probationes vel leuiter id insinuent, sed potiùs contrarium, si pressè examinentur. Multoq; improbabilius est, eum nullam fecisse eius mentionẽ: vt patet etiã ex secunda cõfirmatione suprà n. 155. allata. quod tamen necessariò debent dicere ij, qui volunt eum definire, probabiliorẽ esse eorũ sententiã, qui ponunt mediatam conuersionẽ.

162 Quare dicendum est, eum secundam sententiam facere bimembrẽ, vt contineat mediatam conuersionem, quam apertè recitat: & immediatam, quam insinuat tantùm breuiter, negando secundùm physicos conuersionẽ in vinum, & nihilominus absolutè approbando conuersionem in sanguinẽ. Adde, glossam in hoc caput apertè docere nostram sententiam v. *Physici*; vbi dicit aquam à vino, licet difficulter, posse tamen separari. Et v. *cum vino*, vbi dicit vinum aquaticum tanquam aliquid compositum, & compactum ex aqua & vino, mutari in sanguinem.

163 Patet 5. Ex dictis probabiliter conie ctari posse, opinionem illam de mediata conuersione fuisse excogitatam post illam disputationem ab ijs qui primò negabant aquam in sanguinem conuerti: qui cùm nollent sibi persuadere aquam vlla ratione etiam vino mistam posse esse materiã huius Sacramenti; nec possent etiam respondere auctoritatibus Patrum absolutè asserentiũ conuersionem in sanguinem; videntur excogitasse mediatam illam conuersionem. Quia nec in illa

Gaufredus. disputatione recitata à Gaufredo, nec ante illam alibi reperitur vlla mentio mediatæ conuersionis vel per vmbram insinuata. Imò clarè satis ex dictis colligitur fuisse penitus ignoratam.

164 Probatur conclusio tertiò ex ratione. Multò certius est, totum quod continetur in calice per legitimam consecrationem conuerti in sanguinem, quàm aquam priùs conuerti in vinum. Atqui hoc esset falsum, si necessariò deberet priùs conuerti in vinum, quàm in sanguinem: vt per se patet. Ergo non est necesse eam priùs conuerti in vinum. Maior probatur. Quia multi putant fide tenendum esse, totum liquorem contentum in calice, legitima facta consecratione, conuerti in sanguinem: vt patet ex Gaufredo, Alano, Baronio suprà citatis. Cui etiam assentiuntur multi qui ponunt mediatam conuersionem. Conuincitur etiam ex Patribus suprà citatis, id absolutè communi consensu asserentibus.

Gaufredus. Alanus. Baronius.

Trident. Item ex *Trident. sess.* 13. *can.* 2. vbi definit totam substantiam vini conuerti in sanguinẽ manentibus tantùm speciebus; vinum autem accipit pro toto contento in calice, siue aqua permista sit, siue non: quia totum solemus vocare vinum. Et can. 3. definit Christum totum contineri sub singulis vtriusq; speciei partibus quæ essent falsa, si substantia aquæ in calice legitimè consecrato maneret sæpe integra. Quare etsi olim Innoc. III. non damnauerit expressè eorum sententiam qui dicunt aquã remanere post consecrationẽ: iam tamen post Trident. non videtur sine errore posse asseri. His accedit, falsam & sacrilegã aliàs fore formam calicis: sicut falsò & sacrilegè pronuntiaretur absolutè forma corporis super hostias, inter quas essent aliquæ hostiæ chartaceæ: aut forma calicis super calicem mistũm vino & oleo. Quia vox calix significat totum quod in eo per modum liquidi continetur; vt rectè illi apud Baronium suprà asserebant. Et forma absolutè ex intentione & vsu Ecclesiæ pronuntiatur de toto illo liquido, quod in calice continetur (peccaret enim grauissimè qui tantùm mediam partem vellet consecrare.) at que ita absolutè affirmat illud totum esse sanguinẽ (neque enim est vlla ratio cur forma dicatur magis cadere super vnam partem istius liquidi, quàm super aliã.) Atqui hoc esset falsum si vna pars illius liquidi non cõuerteretur in sanguinẽ. Ergo tunc forma ex parte falsò & sacrilegè proferretur.

Innocent. 3.

Trident. Nullo modo iam potest asseri aquam non conuerti in sanguinem.

Falsa foret forma calicis, si aliqua eius pars nõ conuerteretur in sanguinem.

165 Confirmatur. quia tam Concil. quã Patres suprà citati absolutè asserunt tanquã rem certã & indubitatã, post legitimam calicis consecrationem ita totam aquam & vinum conuerti in sanguinem vt nihil ex ijs remaneat nisi solæ species siue accidentia; quod non possunt aliunde colligere nisi ex verbis formæ. ergo sentiunt hæc legitimè prolata significare, totum illud mistum secundùm omnem sui partem absolutè conuerti in sanguinem, ita vt forma ex parte sit falsa, quoties aliqua pars illius misti non conuertitur: quia aliàs non possent ex veritate formæ certò colligere totum illud conuerti, si forma secundũ eum sensum quo Ecclesia eam intelligit à Christo institutam, posset esse absolutè vera, etsi pars illius misti non conuerteretur.

166 Alia autem esset ratio, si fortè parua aliqua festuca esset in calice mista vino. quia cùm non esset aliquid liquidum, nec pars ei liquidæ, nullo

nullo modo per calicem significaretur; qui significat rem liquidam: & consequenter forma super eam non caderet. Demum quia absolutè offerimus populo adorandum, quidquid per modum liquidi humoris in calice est. Et sicut esset populo causa idololatriæ qui offerret adorandas hostias non consecratas mistas consecratis: ita qui offerret calicem, cuius partem sciret non esse consecratam.

167 Contrà verò nunquam fuit in Ecclesia iudicatum pertinere ad fidem, an aqua conuertatur in vinum, cùm semper plurimi fuerint, qui id publicè negarint, qui nunquam fuerunt in Ecclesia reprehensi. Nec id caret sua probabilitate.

Aristoteles. Plinius. Primò, quia qui id diligentissimè inuestigarunt, vt Aristoteles, Plinius, omnesq; medici & chymici, id negant: quibus hac in re maior videtur habenda fides, quàm Theologis, qui id non tam diligenter examinarunt.

Probatur aquam mistam vino nunquam in hoc conuerti. Secundò, quia pro illis stat experientia, quæ certissima rerum magistra est in ijs, in quibus certa catholica fides ei non contradicit. Si dicas, fidem contradicere; quia aliàs aqua non posset conuerti in sanguinem: gratis sumis quod probandum est.

168 Experientia autem probatur primò, quia potest aqua post mistionem iterum separari. Nec sufficit quòd dicas non educi aquam, sed tantùm aquaticum humorem: quia gratis hoc dicitur. Nam quòd aiunt eiusmodi humorem educi etiam ex vino: hoc negant harum rerum experientissimi; vt *Plinius*, & alij, qui volunt hoc modo posse discerni an vinum sit purum. quod fieri non posset, si similis humor posset eodem modo ex puro vino educi. Adde, etsi concedamus non esse veram aquam, nihil eos iuuare. quia saltem non est vinum; vt & peritorum auctoritate & sensu constat, & ipsi videntur fateri: ergo non erit magis materia consecrationis quàm aqua.

169 *Corpora simplicia nec nutriunt nec immediatè in mista conuertuntur.* Secũdò, quia vt experimur, & peritissimi fatentur, corpora simplicia, qualis est aqua, non nutriunt: cuius rationem omnes reddunt: quia non possunt immediatè conuerti in mista. Ergo nec aqua poterit immediatè conuerti in vinum: præsertim cùm vinum sit plenum calidissimis spiritibus, qui nullo modo videntur posse gigni ex pura aqua.

Tertiò, quia aqua est tenacissimæ naturæ. Vnde si eam conijcias in candentem ollam ferream, si vapores alambico excipias, totam omnino integram recipies.

170 Quartò, quia ne viuentia quidem totum cibum aut potum quem tamen sumunt naturæ suæ accommodatissimum, possunt integrè in suam substantiam conuertere; cùm tamen virtutem ad hoc accommodatissimam habeant. Idem videmus in igne comburente materiam etiam siccissimam, ex qua cinerem & fuliginem relinquit. Quare etsi concedamus, vinum posse in se conuertere aliquas partes aquæ crassiores, & sibi accommodatiores; non tamen totam poterit conuertere.

171 Quintò, quia experimur vinum semper proportionaliter perdere virtutem suam pro multitudine aquæ, quæ ei imponitur, etsi guttatim & per tanta interualla imponas, quanta alij requirunt, vt ipsa conuertatur in vinum: idque ita vt statim ac paulò plus aquæ imposueris, quàm fuerit initio quantitas vini, incipiat plus habere naturam aquæ, quàm vini, & si pergas imponere, tandem non percipies vinum: ita vt videatur vinum conuersum in aquam: cùm tamen contrarium experiamur in ijs, quę certò scimus alias res in suam substantiam conuertere. Quantumcumq; enim panem comedamus, nunquam tamen fiemus panis: quantumcunque ligni apponas paulatim igni, nunquam ignis fit lignum, aut debilitatur.

172 *Si vinum posset aquã in se conuertere, posset paulatim quantumcumque multã conuertere.* Dices, Vinum agendo tepati, & perdere virtutem agendi. Sed contrà. Si habeat vim conuertendi aquam in se, quare non habebit vim seipsum reducendi ad priorem suum statum, cùm hoc sit facilius? Item etsi vim perderet ita vt non posset priorem statum recipere, si tamen aquam in se conuerteret, non deberet eadem ferè proportione virtutẽ perdere, quando guttatim imponitur, ac quando tota simul. Quia aqua illo modo infusa sine comparatione habet minorem actiuitatem: & quantam vim vinum amitteret ex vna parte, tantã deberet ex alia parte acquirere: quia augetur ipsius quantitas. Maior autem quantitas vini etiam secundùm illos, facilius in se aquam conuertit, quàm parua quantitas. Quare poterit semper aquam in se conuertere, quantumcunque aquæ paulatim infundas. Quod certissimum experimur in alijs omnibus quæ certò scimus res alias in se conuertere. Nec vlla dari potest instantia. In præsenti autem casu experimur falsissimum. Sed vt gratis concedamus contra omnem in rebus alijs experientiam, hoc in vino non sequi: tamen negari nullo modo poterit hinc euidentissimè sequi, saltem requiri vt minimum quadruplam, aut quintuplam proportionem aquæ guttatim per interualla infusæ, vt vinum perdat omnem vim suam, quàm requireretur, si simul infunderetur; cuius tamen contrariũ apertè experimur.

173

174 Sextò, quia etsi fortia valdè vina possent paruam aquæ quãtitatem in se conuertere: non tamen id videtur concedendum tenuibus, quale est Mosellanum, aut Louaniense, in quo tamen licitè celebramus, & tenemur etiam ei aquam miscere: quod maximè vrget, si, prout permittitur in Concilio Triburiensi can. 19. tertia pars calicis sit aqua, quod celebratum fuit in Germania, vbi sunt multa vina tenuia.

175 Septimò, etsi vinum posset in se conuertere aquam, non videtur tamen id posse facere tam breui tempore, quale est communiter in priuatis Missis ab offertorio vsque ad consecrationẽ, præsertim quando vina sunt valdè tenuia, & saltem quinta vel sexta pars aquę infunditur, quòd locis plurimis vsitatissimũ est: & maximè hyeme quando aqua est frigidior & constipanor, ac aptior vt resistat contrarijs. Maximè autem hæc vrgent, quando quis post consecrationem corporis recordatur se non imposuisse aquam calici. quo casu debet statim eam imponere & consecrare secundũ Rubricas Roman. Atqui incredibile omnino videtur, tantillo tempore aquam in vinum conuerti, præsertim si vinum sit tenue.

Dicere

176 *Trident.*

Dicere autem quòd illis omnibus casibus aqua non conuertatur in sanguinem, videtur expressè repugnare Patribus, & Tridentino suprà citatis: qui absolutè definiunt, in calice legitimè consecrato, qualis hic est, nullam esse substantiam nisi sanguinem Christi, & quæ concomitanter ei sunt annexa: vt corpus, &c. Repugnat etiam formæ, qua absolutè dicitur; *Hic est calix sanguinis*: & totum quod ibi est per modum liquidi, à populo adoratur: vt suprà ostendi.

177

Resp. aliqui, Accidere præter intentionem Ecclesiæ, & consecrantis, quòd aliquibus casibus tota materia calicis non conuertatur in sanguinem: ideoque hoc non esse curandum. Sed contrà. Ecclesia in Rubricis citatis ex certa scientia iubet misceri aquam calici, etiam in ijs circumstantijs, in quibus sæpe moraliter vix fieri possit vt ante consecrationem conuertatur in vinum; vel vt minimum probabile est non conuertendam in vinum. Quare si vera esset sententia quam oppugnamus; sine vlla necessitate (nec enim quidquam cogit Ecclesiam eo casu præcipere mistionem aquæ;) exponeret sacerdotem periculo, ne formam ex parte falsò & sacrilegè proferat: vt ostendi suprà. Atqui hoc est absurdissimum: ergo etiam id vnde sequitur.

Adde, quòd si liceat aliquos casus, quibus fit legitima consecratio, excipere à generali regula; qua dicitur totum id quod significatur per nomen *talix*, conuerti in sanguinem: eadem ratione plures, & absolutè omnes excipiam: & dicam aquam nunquam conuerti in sanguinem. Nec enim hoc magis potest conuinci absurdum, quàm illud. nam, vt ostendi n. 165. ex sola significatione & veritate formæ potest colligi, quòd totum illud mistum conuertatur in sanguinem. forma autem in omnibus illis casibus idem significat. Et sicut Ecclesia vult in vno casu aquam ita infundi, vt possit verti in sanguinem: ita in omni casu. Nec enim vllum excipit.

178 *Aristoteles.*

Dices, Aristotelem docere aquam missam in magnam copiam vini, in hoc conuerti.

Resp. Aristotelem hoc nullibi docere; sed aliquos id solùm colligere ex verbis *ipsius c. 10. lib. 1. de generat. text.* 89. vbi dicit guttā vini missam decies millenis mensuris aquæ in hanc conuerti. Sed malè hinc illud infertur: sicut ex eo quòd possimus conuertere panem in nostram substantiam, malè inferres panem posse nos in se conuertere. Nec refert quòd vinum magis sit actiuum quàm aqua, atque videatur hanc posse facilius in se conuertere; quia similiter ignis est multò actiuior quàm sint cineres, & tamen carbo ignitus ijs inclusus, paulatim mutatur in cineres: cùm contrà tamen nulli vnquam carbones possint cineres in se conuertere. cuius ratio est primò, quia sicut ignis habet magnam vim agendi, ita habet exiguam vim resistendi contrarijs, & facillimè suffocatur: contrà verò cineres habet incredibilem vim resistendi igni ne ab eo corrūpantur. Secundò, quia carbones sunt ex natura sua aptissimi qui vertantur in cineres, vnde seipsos in cineres vertunt; cineres verò omnino inepti vt immediatè vertantur in carbones. Et eadem est ratio vini & aquæ; nam illud alijs liquoribus paruâ quantitate mistum, faci-

Cur vinum facilius vertatur in aquam quàm hæc in vinū.

limè corrumpitur, non propter horum vehementem actiuitatem: sed quia ipsius spiritus caliciores statim exhalantur, aut penitus suffocantur, atque ita omnis vis & natura vini perit. Hinc si vinum in parua quantitate diu relinquas in vase aperto, fiet paulatim quasi aqua. secùs est de aqua, quæ & difficillimè omnino corrumpitur, & est planè inepta vt naturaliter immediatè conuertatur in vinum, vt patet ex dictis n. 169.

Aristoteles.

Resp. 2. *Aristotelem ibid. cap. 5. text.* 34. expressè docere aquam non conuerti in vinum, etsi huic misceatur. Ponam eius verba primùm Græcè, ita se habent: Ἀπορήσειε δ' ἄν τις καὶ τί ἐστι τὸ αὐξανόμενον, πότερον ᾧ προστίθεταί τι, οἷον εἰ τὴν κνήμην αὐξάνει, αὕτη μείζων· ᾧ δὲ αὐξάνει ἡ τροφή, οὔ. Διὰ τί δὴ οὖν οὐκ ἄμφω ηὔξηνται; μεῖζον γὰρ καὶ ὃ καὶ ᾧ, ὥσπερ ὅταν μίξῃς οἶνον ὕδατι· ὁμοίως γὰρ πλεῖον ἑκάτερον. ἢ ὅτι τοῦ μὲν μένει ἡ οὐσία, τοῦ δ' οὔ. οἷον ἡ τῆς τροφῆς. ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐπικρατοῦν λέγεται ἐν τῇ μίξει, οἷον ὅτι οἶνος. ποιεῖ γὰρ τὸ οἴνου ἔργον, ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ ὕδατος τὸ σύνολον μίγμα. quæ ita Latinè reddas: *Quæret verò aliquis & quid sit quod augetur: vtrùm id cui apponitur aliquid, veluti si tibiā augeat aliquid, ipsa maior*, (scilicet fit) *id verò quo accrescit, scilicet alimentum, minimè* (scilicet augetur:) *Quare igitur non vtrumque augetur: nam maius fit* (scilicet in mistione) *& id quod* (scilicet alicui miscetur) *& id cui* (scilicet aliud miscetur,) *veluti quādo misces vinū aquæ: similiter enim maius vtrumq;* (scilicet fit) *an quia huius quidem* (scilicet mixti) *manet substantia, illius verò non, videlicet substantia tibi: cùm & illic quod præualet dicitur siue nominatur in ipsa mixtura, videlicet quòd vinum sit; nam totum mixtum efficit operationem vini, non autem aqua*. Vbi Nota, Aristotelem quærere cur in nutritione id solùm quod nutritur, dicatur augeri; in mixtione verò vtrumque mixtum dicatur augeri? Et dicit caussam esse, quia in nutritione perit substantia alimenti, in mixtione verò v. c. aquæ & vini vtriusque substantia manet. Deinde addit, quando altera pars in mixtione præualet, hanc solam nominari, siue totum accipere huius nomen, & hoc solum dici augeri: v. c. quando aqua miscetur vino, totum dicitur vinum, & hoc solum communiter dicitur augeri: cuius rationem reddit, non quia aqua in vinum vertitur; sed quia ipsum totum exercet operationem vini præualentis. Ex quibus omnibus clarè patet, Aristotelem sentire, aliter se habere aquam mixtam vino, aliter verò nutrimentum respectu nutriti; quia nimirum aquæ substantia manet, nutrimenti non. His consonant quæ ibid. dicit textu 39. vbi cùm quæsiuisset, qualiter id quod nutritur augeatur per alimentum, id per similitudinem explicans ait: ὥσπερ οἶνον εἴ τις ἐπιχέοι ὕδωρ, τὸ δὲ δύναιτο οἶνον ποιεῖν τὸ μιχθέν. quod Latinè sic vertas: *haud secùs atque si quis aquam vino infundat, & is id quod admixtum est efficere vinum posset*. Vbi dum ait, *efficere vinum posset*, ostendit id non verè fieri, sed fingi solùm posse. Sic cum alijs antiquioribus Interpretibus Aristotelem intellexit *Philoponus in commentario ad textum* 84. *libro primo de Ortu & interitu, citatus à Dandino lib. 2. de Anima digressione* 8. *part*. 3. vbi ex mente Aristotelis explicans mixtionem ait: *Non mixta essent, si mero actu essent, ac nihil prorsus mutarentur, sed aut dicet* (scilicet

Aristoteles.

Philoponus. Dandinus.

(scilicet mixtio) *separari posse quæ mixta sunt, quia planè speciem suam non amiserunt; sed inquinarunt: & ideo instrumentis quibusdam ad immutandum aut secernendum comparatis ad pristinam speciem reducuntur; quomodo aqua percolata separatur à vino*. Hactenus ille. Similiter *Philo Iudæus lib. de confusione linguarum sub finem* expreßè docet, aquam mistam vino nunquam in vinum conuerti.

Philo.

179 Dices secundò, Vinum potest agere in aquam sibi mistam; ergo poterit corrumpere omnes qualitates necessarias ad conseruationem substantię aquæ, & inducere suas qualitates, & consequenter formam. Confirm. Quia incredibile videtur guttam vini missam in vas aquæ retinere diu suam substantiam: & similiter guttam aquæ in dolium vini.

Resp. 1. negando consequentiam. Quia non quæcunque possunt in aliquid agere, possunt hoc in se conuertere, aut etiam substantialiter corrumpere: vt patet in puris cineribus, & materia vitri, quæ nullo igne possunt corrumpi, etsi per annum ardeant: imò in ipsa aqua, quæ iniecta in candentem ollam potest euaporari; non tamen substantialiter corrumpi. quia statim vt venit ad locum frigidum, reducitur ad priorem statum. Alia tamen videtur ratio vini missi in aquam, cuius spiritus, vt dixi, facilè extinguuntur, & fit vappa, & demum omnino corrumpitur, non tamen mutatur in puram aquam. Quòd autem gutta aquæ in vase vini perseueret, non magis mirum est, quàm quòd perseueret in olla candenti.

180 Resp. 2. Etsi vinum posset aquam corrumpere, non tamen posset in vinum conuertere. Quia corpus mistum non potest componi ex vno simplici. Adde tam ad hanc quàm ad præcedentem obiectionem, etsi aliquibus casibus vinum posset aquam in se conuertere, non tamen in omnibus casibus suprà positis, nec tam paruo tempore, quod nos solùm contendimus. Quare illę obiectiones contra nos non faciunt.

181 Ex his satis probata manet maior tertij nostri argumenti; scilicet, longè esse certius totum quod est in calice conuerti in sanguinem, quàm aquam missam in calicem priùs conuerti in vinum: cùm rationabiliter sæpe, imò semper sine vllo periculo erroris in fide possim de hoc dubitare, non tamen de illo: & consequenter patet hoc ad illud non necessariò requiri.

182 Contra ipsam verò conclusionem obijcies primò, Quòd quando Concilia & Patres recensent materiam huius Sacramenti, solùm nominant panem & vinum. Item dicunt post consecrationem nihil manere substantiæ panis & vini, sed dumtaxat species panis & vini; nulla facta mentione specierum aquæ: vt patet ex *Trident. sess. 13. can. 2.* Ergo censent non remanere ibi species aquæ, nec hanc esse materiam huius Sacramenti. Confirm. 1. Quia aliàs sola aqua posset consecrari, sicut peccata venialia sola confiteri possumus. Confirm. 2. Quia solo præcepto Ecclesiæ tenemur aquam imponere, quæ non potest facere materiam Sacramenti.

Trident.

183 Resp. Antecedens non esse vniuersaliter verum. Nam præterquam quòd Florentinum dicit, vino aquam miscendam: sæpe Concilia & Patres dicunt aquam simul cum vino offerri, consecrari, benedici, &c. vt patet ex dictis. Nihil autem offertur, & consecratur nisi materia Sacramenti.

Florent.

Quòd autem recensentes materiam Sacramenti, sæpe non nominent aquam, fit primò, quia solemus totum illud mistum, quamuis in eo aliquid aquæ in sua substantia ac natura perseueret, tamen absolutè vocare vinum, à potiore nimirum & prædominante parte: Et quia totum habet similitudinem vini: vt respondetur illi citati ex Baronio n. 155. Et eadem est ratio specierum remanentium. Cùm enim solæ species vini appareant, & non sit certum an species aquæ remaneant, has Concilium tacuit, & quod erat certum solùm dixit. Quod autem dicit, *manentibus dumtaxat speciebus panis & vini*; non excludit species aquæ; sed eas sub speciebus vini, secundùm communem loquendi modum (vt dixi) comprehendit, & tantùm excludit substantiam panis, & vini. Agit enim ibi contra Lutheranos, qui non disputant Vtrùm aqua debeat priùs conuerti in vinum quàm conuertatur in sanguinem; sed Vtrùm substantia panis & vini post consecrationem remaneat: & hos intendit Concilium damnare, non autem controuersam inter Scholasticos quæstionem, quæ nihil ad rem præsentē faciebat, definire. Secundò id fit, quia vinum est per se, & necessaria materia Sacramenti: aqua verò nec necessaria, nec per se, sed tantùm quatenus mista vino eiusdem qualitates & species aliqua ratione participat.

Cur multi solum dicit panem & vinum esse materiam huius Sacramenti.

Lutherani.

Nec refert quòd possimus separatim sola peccata venialia confiteri. quia non valet argumentum à simili in Sacramentis, quæ Christus suo arbitrio singula diuersa instituit: aliàs possemus dicere dari materiam liberam, & per se sufficientem in omnibus Sacramentis, sicut datur in pœnitentia. Vnde patet responsio ad primam confirmationem.

184 Ad secundam Resp. Ecclesiam hoc (vt patet ex Florentino) præcepisse ob exemplum Christi, qui ita aquam materiam huius Sacramenti instituit, vt mista vino posset consecrari: cui tamen non necessariò miscetetur, & nonnisi mista consecrari posset. Vnde sequitur, vt aqua possit esse materia huius Sacramenti, debere misceri vino in quantitate notabiliter minore, quàm sit ipsum vinum. Primò, quia aliàs non posset ita à vino absorberi & immutari, vt subiret quodammodo naturam vini secundùm apparentiam externam. quod tamen, vt patet ex dictis, est necessarium. Secundò, quia aliàs non esset ratio, cur aqua potiùs diceretur mista vino, quàm vinum aquæ; cùm tamen omnia Concilia dicant aquam miscendam vino, non contrà.

Florent.

Cur parum aquæ vino miscendum sit.

185 Hinc patet solutio ad quædam alia quæ obijciunt, scilicet ex nostra sententia sequi Primò, magnam quantitatem aquæ, cui parum vini inesset, posse consecrari. Secundò, saltem eo casu ipsum vinum solum posse consecrari. Tertiò, aquam solam posse consecrari sine vino. Sed primum & tertium esse falsum, patet ex dictis. Nam vt aqua sit consecrabilis, debet ita à maiore quantitate vini absorberi, vt appareat conuersa in vinum. Secundum etiam falsum esse patet.

ret. Quia etsi tunc fortè ibi maneat substantia vini; tamen quia non est ibi per se demonstrabilis, nec enam est consecrabilis.

Quin autem Christus potuerit dicto modo instituere materiam huius Sacramenti, nemo potest dubitare. Quòd autem id fecerit satis à posteriore ex dictis colligitur: cùm nisi hoc dicamus, multa absurda euadere non possimus, quæ in institutione & vsu Sacramentorũ admittenda non sunt.

186 Obijcies secundò, Contrariam sententiam esse communiorem Theologorum.

Resp. 1. Non esse inusitatum in Ecclesia Dei, vt opinio aliqua, quæ aliquando fuit visa quasi communis inter DD. Scholasticos, qui vnus fortè auctoritatem secuti, eam minùs diligenter examinarant, postea ab alijs refutetur. Nam longo tempore fuit communior, & ferè Thomistarum sententia: validè absentem absolui: quæ tamen postea, etiam ante bullam Clementis, à plurimis cœpetat reijci: vt patet ex *Suare q. 19. de pœnitentia sect. 3.* Imò hæc ipsa sententia, quam impugnamus, paulò ante tempora Innocentij erat penitus ignota: vt ostendimus suprà.

Suarez.

Resp. 2. Numquam fuisse ita communem, quin multi contrarium apertè asseruerint, vt suprà ostendi, & multo plures asseruissent, si distinctiùs fuissent rogati. Multi enim qui contra nos citantur, commodissimè intelligi possunt, tantùm loqui vel de eo quod sæpe fieri credebant: vel de conuersione aquæ in vinum quoad apparentiam externã. Et præstaret sanè eos hoc modo explicare, quàm fateri eos omnibus Patribus contradixisse, cùm eorum verba longè faciliùs traherentur ad sensum Patrum, quàm verba Patrum ad sensum eorum.

187 Obijcies tertiò. Si aqua mista vino non tamen conuersa in vinum posset consecrari, sequeretur Primò, quòd in calice esset duplex consecratio: quia ibi esset duplex materia. Secundò, quòd esset distincta specie consecratio, quando vinum solum consecraretur, ab ea qua consecraretur aqua simul cum vino, quia esset distinctus terminus à quo & ad quem: scilicet sanguis existens sub speciebus aquæ & vini. Resp. 1. Simili ratione tanquam absurdum posse inferri, esse distinctam specie consecrationem, qua consecratur vinum Græcum ab ea qua consecratur Rhenanum. Respon. 2. negando vtramque sequelam. Primò, quia aqua in exigua quantitate mista vino in ordine ad consecrationem, constituit cum eo aliquid vnum, & non duo. Secundò, quia vna eademq; forma vtrumq; consecratur. Tertiò, quia terminus ad quem, à quo actio sumit speciem, est in omnibus illis consecrationibus vnus & idem: scilicet sanguis Christi: aut si velis, tota humanitas Christi, quæ in se & secundùm ea omnia quæ hîc reproducuntur, est eadem sub omnibus speciebus, quæ nullo modo producuntur.

188 Obijcies 4. Species sub quibus sanguis continetur, debent significare sanguinem: sed species aquæ non possunt significare sanguinem; quia aqua significat populum, & vinum significat sanguinem: vt docent canones: ergo nec species aquæ continent sanguinem. Resp. Dupliciter vnam rem posse significare aliam. Primò non significando eam esse præsentem, sed solùm per quandam analogiam, eius qualitates repræsentando: sicut agnus significat Christum. & ita secundùm canones vinum significat sanguinem, & aqua populum. Secundò sacramentaliter, significando rem hîc & nunc esse præsentem: & sic eodem modo vtræque species aquæ & vini mutuo mistæ post consecrationem significant præsentiam sanguinis: nullo autem modo præsentiam populi, qui ibi præsens non est: sola autẽ secunda significatio est de essentia Sacramenti.

189 Obijcies 5. Si ex facto Christi miscentis aquam vino liceret inferre, ipsam posse immediatè conuerti in sanguinem, sequeretur tam certum esse, hanc ita posse conuerti, quàm est certum Christum eam miscuisse. Atqui hoc est falsum. ergo. Resp. negando sequelam maioris. Primò, neque enim id quod probabiliter ex aliquo infertur est tam certũ, quàm antecedens. Secundò, quia illud non infertur ex solo facto Christi, sed ex hoc syllogismo. Aqua quæ secundùm exemplũ Christi, & præceptum Ecclesiæ miscetur vino, quoties legitimè consecratur, semper vertitur in sanguinem: atqui sæpe non conuertitur priùs in vinum, imò fortè nunquam: ergo saltem aliquando immediatè vertitur in sanguinem. Vbi si minor esset tam certa quàm maior, conclusio esset etiam certa. Multi tamen minorem neg[illegible], ideoq; conclusio non est omnino certa. Quanquam ego de ea nullo modo dubitare possim: quia rationes suprà allatæ videntur mihi conuincere eam planè esse certam.

190 Petes, quid fieret si species aquæ separarentur à speciebus vini; aut his corruptis manerent illæ adhuc satis integræ, vt posset sub illis existere substantia aquæ; Vtrùm sub ijs sanguis maneret?

An species aquæ separatæ pergerent continere sanguinem.

Resp. Rem incertam esse, & pendere à voluntate Christi, quæ nobis non est reuelata: & fortè verisimilius videbitur non permansurum.

Primò, quia aqua non est materia huius Sacramenti, nisi mista vino huius rationem quodammodo subeat. Secundò, quia pertinet ad secundariam huius Sacramenti significationem, vt sicut per vnionem aquæ & vini significatur nostra vnio cum Christo; ita per separationem significetur nostra separatio: & sicut nos separati à charitate separamur à Christo; ita species aquæ separatæ à speciebus vini desinant continere Christum.

191 Dices, *Concilium Tridentinum sess. 13. can. 3.* definit Christum sub singulis vtriusque speciei partibus, separatione facta integrè permanere: atqui species aquæ sunt pars calicis: ergo sub ijs etiam separatis manet totus Christus.

Trident.

Resp. Ob hoc argumentum satis probabiliter posse defendi, mansurum sub illis speciebus separatis sanguinem. Et ad primum argumentum in contrariũ responderi potest, ex eo quòd sanguis non possit primò poni sub speciebus aquæ separatis; non sequi, non posse sub ijs conseruari. Nam similiter anima separata à corpore non potest accipere characterem baptismi; acceptum tamen retinet. Ad secundum Resp. Illam significationem non esse Sacramentalem, nec

verſari circa eſſentiam Sacramenti; & conſequenter propter eam eiuſue defectum nihil mutandum eſſe in eſſentialibus Sacramenti.

592

Ex altera tamen parte illud etiam argumentum non conuincit quod intendit. Quia facilè poſſet reſponderi, Concilium tantùm agere de diuiſione, qua partes ſpecierum ita ſeparantur, vt ſub ijs poſſit conſeruari materia conſecrabilis, vt ordinariè fit: non autem de illa qua partes ita diuiduntur, vt ſub ijs nequeat conſeruari materia in ſe conſecrabilis. Quod patet primò, Quia intentio Concilij eſt definire ſolùm id quod negant noſtri hæretici: ſcilicet, illum qui tantùm accipit alteram ſpeciem, aut etiam eius minimam particulam, tantum accipere, quantum accipitis, qui vtramque ſpeciem ſumit: vt patet ex *c.3. eiuſdem ſeſſ.* & *ex ſeſſ. 21. c.1.2.* & *3.* Secundò, quia aliàs ſequeretur, Chriſtum ſemper manere ſub accidentibus vini, quamdiu aliqua quę priùs fuerunt in vino incorrupta remanent, etſi tali modo vi ignis vel alia ratione ſeparentur, acrareſiant, vt ſub ijs non poſſit ſubſiſtere ſubſtantia vini, quod tamen falſum eſt. Itaque Concilium intelligendum eſt de ea ſeparatione, qua ſpecies non conſtituantur in eo ſtatu, quin poſſit ſub ijs ſeruari materia conſecrabilis: quando verò accidentia aquæ omnino ſeparantur à ſpeciebus vini, ſecundùm præſentem Sacramenti inſtitutionem, non poteſt ſub ijs conſeruari materia conſecrabilis: atque ita etſi ſpecies aquæ per illam ſeparationem non corrumpantur ſecundùm ſubſtantiam, corrumpuntur tamen quatenus ſunt ſpecies materiæ conſecrabilis.

QVÆSTIO LXXV.

DE CONVERSIONE PANIS ET VINI IN CORPVS ET SANGVINEM.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in hoc Sacramento ſit corpus Chriſti ſecundùm veritatem?

1.

ARtic. 1. docet in hoc Sacramento corpus & ſanguinem Chriſti verè & propriè eſſe.

Quia hoc Sacramentum maximum myſterium, & quod ſenſum ac intellectum noſtrum omnino ſuperat, continet; hinc factum eſt vt à multis ſæpe ſit oppugnatum.

Qui primi circa hoc myſterium errarunt. Ioan. 6. Capharnaitæ.

Primi autem qui circa hoc errauerunt, fuerunt Capharnaitę, & quidam ex diſcipulis Chriſti, qui Ioan. 6. Chriſto promittenti hoc Sacramentum noluerunt credere, ſed dixerunt: *Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?* Et infrà; *Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt audire eum?*

Corinthij. 1.Cor.11.

Secundò, videntur circa hoc myſterium errasse Corinthij, vt colligitur ex epiſt. 1. ad eos ſcripta c. 11. vbi Apoſtolus ait: *Audio ſciſſuras eſſe inter vos: & ex parte credo: nam oportet & hæreſes eſſe.* Deinde oſtendens in quo errent, reprehendit eos quòd Euchariſtiam quaſi communē cibum ſumant; ac deinde grauiſſimis verbis eius veritatem explicat. Ita ex *D. Cyrillo Alexandr.* docet *Turrianus l. 1. de canonibus c. 22.*

Cyrillus Alexand. Turrianus.

Deinde varij hæretici variè circa hoc myſterium errarunt; ſed hi omnes non tam præcisè hoc impugnabant, quàm totam Oeconomiam incarnationis euertebant.

2 *Iconomachi*

Quartò, circa annum 780. quidam Iconomachi dicebant vnicam eſſe imaginem à Chriſto probatam, ſcilicet Vener. Euchariſtiam, quæ corpus & ſanguinem Chriſti repræſentaret: negantes realiter Chriſtum ibi eſſe præſentem, vt patet ex Synodo 7. act. 6. tomo 3. § penultimo & vltimo. Sed hi non niſi obiter videntur hunc errorem docuiſſe. quare etiam hæreſis ibidem à Concilio damnata euanuit.

Ioan. Scotus Berēgarius. Petrobruſ. Albigenſes. VViclef. Flagellantes Carolſtad. Caluinus.

Deinde inter Latinos circa annum 800. fuit quidam Ioannes Scotus; & circa annum 1050. Berengarius, deinde Petrobruſiani, Albigenſes, Flagellantes, VViclef, Carolſtadius, Caluinus, & ceteri Sacramentarij noſtri temporis, qui omnes directè & ex profeſſo hanc veritatem oppugnarunt. Ante hos autem etſi quidam negarunt veritatem huius Sacramenti, tamen ferè indirectè, quatenus negabant veritatem incarnationis, aut tantùm obiter id faciebant: atque ideo vſque ad annum 780. ſemper in Eccleſia fuit tanquam indubitata ſuppoſita hæc veritas, nec directè à Patribus ita operosè aut ex profeſſo,

fesso propugnata: quòd non esset qui eam ita palàm oppugnaret. Post illa verò tempora, luculentissimè à Catholicis semper propugnata fuit.

3 *Trident. Veritas catholica circa hoc mysterium.*

Veritas igitur catholica est, quam definit Trident. sess. 13. can. 1. his verbis: *Si quis negauerit in sanctissimo Eucharistia Sacramento contineri verè, realiter & substantialiter corpus & sanguinem vnà cum anima & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proinde totum Christum: sed dixerit, tantummodò in eo esse vt in signo vel figura, aut virtute: anathema sit.*

Lanfrācus. Paschasius. Guidmundus. Algerus. Alanus. Sanderus. Garetius. Claudius de Sainctes. Suarez. Valentia. Bellarm.

Hanc veritatem olim contra Ioannem Scotum & Berengarium pulcherrimè defenderunt Lanfrancus Episcopus Cantuariensis, Paschasius Abbas Corbeiensis, Guidmundus & Algerus: & hoc nostro tempore contra nostros hæreticos Guilielmus Alanus, Sanderus, Garetius, Claudius de Sainctes, P. Suarez in hunc articulum, P. *Valentia disp. 6. q. 3. Card. Bellarm. de Eucharistia l.* 1. 2. 3. 4. qui hanc ita luculentè pertractarunt, vt nihil addi posse videatur. Quare ne actum agam, breuiter tantùm clarissima quædam & maximè vrgentia argumenta adferam, quibus catholica veritas probetur: & præcipua quædam argumenta hæreticorum soluam, & simul ostendā quomodo alia solui debeant. Qui fusiùs hæc expetit, dictos auctores legat.

4 *Matth. 26. Marci 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.*

Probatur igitur primò ex verbis Christi Matthæi 26. Marci 14. *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus.* Idem ijsdem ferè verbis docent Luc. c. 22. & Apostolus 1. ad Corinth. 11. Et ne dubitemus Christum loqui de vero corpore & sanguine, addunt: *quod pro vobis datur*, siue offertur: *qui pro vobis effundetur*. Horum verborum claritas ita torsit hæreticos, vt anno 1577. prodierit libellus, qui enumerabat 200. in varios sensus paucorum verborum detorsiones: ita nimirum veritatis inimici se omnem in partem versant, vt possint aliquem illorum verborum sensum veritati contrarium reperire, qui vel tenuem vmbram verisimilitudinis habeat.

Præcipua ferè hoc tempore hæreticorum explicatio est: Verbum *est*, hic sumi pro significat; siue quod idem est, *corpus* sumi pro figura corporis: atque ita secundùm eos panis & vinum dicuntur corpus & sanguis Christi, quia sunt horum figura.

5 Sed contra primò, Verba Scripturæ in proprio sensu accipienda sunt, nisi aut alius locus, aut manifesta absurditas quæ inde sequeretur, nos aliud cogat dicere; nihil autem tale hîc vel per vmbram occurrit: cùm omnia loca Scripturæ, quæ de hoc mysterio agunt, mirè simplici verborum acceptioni consonent. Ergo simpliciter & propriè accipienda sunt.

Secundò, quia nullus similis tropus in tota Scriptura potest reperiri: quare gratis omnino hic fingitur. Nec hæretici possunt vllum Scripturæ locum proferre, in quo Christi corpus accipiatur aliter quàm vel pro naturali corpore, vel pro mystico. Non possunt autem loca citata intelligi de corpore mystico siue Ecclesia: quia hæc non fuit pro nobis oblata in cruce. Ergo debent intelligi de vero & naturali corpore, & sine vllo tropo.

6 Tertiò, quia tales tropi essent durissimi, & contra omnem consuetudinem loquendi. Etsi enim quando alicuius rei esse quodammodo totum apertè consistit in repræsentatione alterius, possit illa vocari nomine repræsentati, v.c. ostēsa Cæsaris imagine benè dicimus, Ibi est Cæsar: & sic in genesi 7. spicæ ostensæ Pharaoni dicuntur esse 7. anni. quia hę spicæ in visione ita ostensæ non habebant alium vsum, quàm repræsentare futura, & clarum erat totas esse repræsentatiuas. At longè secùs est quando aliquid non est palàm, & quasi totaliter repræsentatiuum alterius, sed ex se habet omnino alium vsum. Quis enim non videat me absurdissimè dicturum ostenso baculo, Hic est Cæsar, etiamsi vellem mihi in posterum semper per illum baculum repręsentare Cæsarem. Quare similiter contra omnem vsum loquendi Christus de mero pane dixisset: *Hoc est corpus meum*: etsi voluisset per eum quasi per figuram suum corpus in posterum repræsentari.

Quando per tropum vna res possit dici alia.

7 Confirm. primò, Quia manna & agnus paschalis etiam fuerunt figuræ Christi, & ex natura sua magis repręsentabant carnem, sanguinem & passionem Christi, quàm panis & vinum: & tamen ineptè diceretūr corpus & sanguis Christi. Ergò multo ineptiùs merus panis aut vinum dicentur corpus & sanguis Christi.

8 Confirm. secundò, Quia si hoc modo liceat cuique pro libitu verba Scripturæ detorquere ad metaphoras, nihil erit tam contra mentem Scripturæ, cui eius verba non poterunt accommodari: atque ita dicam Christum corpus phantasticum sumpsisse, & spiritualiter tantùm ex Virgine conceptū & natum, quatenus ipsa eum in suo corde per fidem concepit: sicut Caluinistæ dicunt se eum in Sacramento manducare. Item secundùm solam apparentiam fuisse passum, & tantùm assimilatione quadam ob singularem sanctitatem dici Deum: & sic euertam omnia fundaméta nostræ fidei; omnes Scripturas quæ dicunt Christum esse Deum, aut hominem natum esse ex Virgine, passum, &c. ad similes metaphoras detorquendo. Et sanè longè minùs quā nostri hęretici torquebo verba Scripturę, minusq; à communi illius modo loquēdi recedam. Nam sicut illa dicit, Verbum factum esse hominem, Christum esse Deum, D. Virginem eius esse matrem, &c. ita eadem sæpe loquitur de Deo vt corporeo habente brachia, manus, digitos. Item vocat Iudices & homines sanctos Deos, vocat Iosephum patrem Christi. Item Apostolus ad Galatas vocat eos suos filios, dicitque se eos parturire. Quare si Scripturas loquentes de Incarnatione dicto modo mysticè cum antiquis hæreticis interpreter, non ita recedam à communi phrasi Scripturæ, sicut nostri hæretici recedunt, dum ita verba Christi circa hoc Sacramentum detorquent. Nec refert quòd non possimus capere, quomodo possit fieri vt corpus Christi sit verè & propriè sub hoc Sacramento; quia hoc nullo modo sufficit, vt clara Christi verba detorqueamus ad tam inusitatas metaphoras. Nam multo difficilius est concipere mysteria Incarnationis & Trinitatis, quàm huius Sacramenti. Et multa loca satis difficilia sunt in Scriptura contra illa mysteria: vt cùm Christus

9 *Non ideo licet nobis aliqua mysteria negare, quia non possumus ea capere.*

Chriſtus dicit ſe minorem Patre, & ſimilia; cùm tamen nullus ſit contra hoc myſterium. necenim eſt vllus in tota Scriptura locus, qui vel leuiter inſinuet Chriſtum non eſſe verè & realiter in hoc Sacramento.

10 Prob. 4. Quia multæ erant cauſæ cur Chriſtus, dum dicta verba protulit, debuerit planè loqui: vt quòd conderet teſtamentũ, cuius verba debent eſſe apertiſſima. Secundò, quòd ſolis diſcipulis loquebatur, hominibus tunc rudibus, & quibus iam diſceſſurus volebat planè ſuam doctrinã explicare. Tertiò, quia rem grauiſſimã, & in qua periculoſiſſimè erratur, erat inſtituturus. quæ omnia exigunt planam apertamq; locutionem. Vnde videmus tam in nouo, quàm in veteri teſtamento, omnia Sacramenta & cæremonias ad Dei cultum pertinentes eſſe planiſſimis verbis inſtituta. Nulla autem contrà erat ratio cur Chriſtus obſcurè loqueretur: vnde videmus eum hîc etiam clariſſimis verbis vſum eſſe. Nec enim potuiſſet clarioribus verbis exprimere corpus ſuum verè & realiter contineri ſub illis ſpeciebus, quàm dicendo: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur*. Quare quamdiu hæretici non reddunt apertiſſimam cauſam ſui facti, impiè verba Chriſti in alieniſſimũ ſenſum detorquent.

11 Confirm. 1. Quia aliàs quãdo Chriſtus aliquid dixerat obſcurè, ſolebat id aut ſponte ſua, aut interrogatus, diſcipulis poſtea explicare: vt patet *Matth. 13. v. 36.* de ſemine & zizanijs. & *c. 15. v. 15.* de eo quod dixerat: *Quod intrat per os non coinquinat hominem.* & Luc. 12. *Attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.* & *Ioan. 3. v. 5.* de baptiſmo: vnde etiam Euangeliſtæ obſcurè à Chriſto dicta ſæpe per ſe explicabãt: vt patet *Ioan. 2. v. 21.* de templo diſſoluendo. & *c. 7. v. 39.* de Spiritu ſancto deſignato per aquam. & *c. 12. v. 33.* de exaltatione filij hominis, & alibi. Quare ſi in dictis verbis fuiſſet tam obſcurus tropus, omnino credibile eſt, quòd aut Chriſtus, aut aliquis Euangeliſta eum explicuiſſet: & planè incredibile eſt omnes eius explicatione omiſſuros fuiſſe. Omnes autem Euangeliſtæ, & Paulus, qui diuerſis locis & occaſionibus de hoc Sacramẽto ſcripſerunt, planiſſimè aſſerunt veritatem corporis & ſanguinis Chriſti in hoc Sacramento. Nec poſſunt aliter intelligi, niſi vis eorum verbis inferatur, quod ſanè eſſet omnino incredibile, & contra omnem eorum conſuetudinem, ſi per tropum tam obſcurum eſſent intelligenda.

Matth. 13. & 15.
Luc. 12.
Ioan. 3.
Ioan. 2. & 7. & 12.

12 Probatur 5. clariſſimè, quia id quod pro nobis in remiſſionem peccatorum fuit effuſum, fuit verus Chriſti ſanguis, & non ſolùm figura eius: atqui id quod erat in calice, quem diſcipulis Chriſtus porrexit, fuit id quod pro nobis in remiſſionẽ peccatorum effuſum eſt. Ergo erat verè ſanguis Chriſti. Maior à nullo negatur. Probatur minor ex Luc. 22. vbi dicitur: *Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur*: ſcilicet in remiſſionem peccatorum, vt habet Matth. Vbi apertè agitur de effuſione, qua ſanguis Chriſti in pretium redemptionis noſtræ effuſus eſt: vt patet apertè ex verbis, & etiam hæretici fatentur. Item apertiſſimè dicitur effundendum pro nobis id quod erat in calice, ſiue ipſum calicem ita effundendũ eſſe. Hunc enim refert illud pronomen *qui*; non autem ſanguinem: vt apertiſſimum eſt in græco, vbi ita habetur, Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Vbi ἐκχυνόμενον, id eſt, *qui effunditur*, neceſſariò iungendum eſt cum ποτήριον: non autem cum αἵματι: ac conſequẽter neceſſariò fatendum eſt, aut Chriſti ſanguinem realiter fuiſſe in calice, aut purum vinum in pretium noſtræ ſalutis fuiſſe effuſum. quod blaſphemum eſt. Sunt hæc verba iam clara vt nulla vi aliò torqueri poſſint: atque ideo hæretici non aliter ijs reſpondent, quàm dicendo eſſe corrupta: vt teſtatur *Bellar. l. 1. de Euchariſtia c. 10.* de Beza, qui ſcribẽs in hunc locum fatetur omnia exemplaria etiam antiquiſſima ſic habere, ſed eſſe corrupta. quæ reſponſio eſt vaniſſima & miſerrima. Ita enim poterit totam Scripturam dicere corruptam.

Calicem verè fuiſſe effuſum in remiſſionem peccatorũ. Luc. 22.
Bellarm. Beza.

13 Ex his patet, omnino falſum eſſe, & meritò à Pio V. in Romana editione expunctum, quod docet *Caiet. in hunc art.* ſcilicet non poſſe ex verbis Euangelij demonſtrari realem præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in hoc Sacramento; & verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur*: poſſe metaphoricè accipi. Probat à ſimili: quia *Apoſtolus 1. ad Corinth. 10.* ait: Petra autem erat Chriſtus: &, vt ait Caiet. potuiſſet addere, Qui pro vobis crucifixus eſt. Sed hoc exemplum nihil facit ad rem. quia Apoſtolus ibi non qualemcumque ſed ſpiritualem petram vocat Chriſtum; quæ non metaphoticè, ſed verè erat Chriſtus. Adde, etſi Caiet. explicatio poſſet aliquo modo accommodari alijs Euangeliſtis (quod tamen falſum eſt) apertè tamen repugnaret huic loco Lucæ.

Pius. Caiet.
1. Cor. 10.

14 Prob. 6. ex cap. 6. Ioannis, in quo Chriſtus ſæpiùs dicit corpus ſuum eſſe verè cibum, & ſanguinẽ ſuum eſſe potum: promittitq; ſe hæc nobis daturũ in cibum & potum: ergo dedit. Vbi Nota 1. omnes hæreticos concedere Chriſtum hîc loqui de vera ſua carne, & vero ſanguine, & ea promittere in cibum & potum: ſed aiunt hæc intelligenda eſſe de ſpirituali comeſtione per fidem. Nos verò dicimus eum agere de comeſtione ſacramentali. quod vt clarius ſit,

Ioan. 6.

15 Nota 2. Chriſtum hoc capite varia agere, & gradatim ad declarationem huius Sacramenti aſcendere. Primò enim v. 27. accepta occaſione ex multiplicatione panum, excitat præſentes ad quærendum cibum animæ. & deinde v. 29. & ſeq. excitat eos ad fidem incarnationis, docens ſe per eam à Patre de cælo miſſum, & datum cibum hominibus. Deinde cùm exegiſſet ab ijs fidem huius rei, & docuiſſet eos ſolos eam habere poſſe, quos ex ſe ſtis Pater ſua gratia ad ſe traheret; excitat illos ad lumen fidei petendum, vt altiora quæ propoſiturus erat, myſteria crederent. Vnde meritò *D. Auguſt. tract. 25. in Ioan.* explicans illud quod Chriſtus dixit v. 29. *Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum qui miſit me*: ſubdit, *Vt quid paras dentes & ventrem? crede & manducaſti.* Nec enim (vt aliqui malè colligunt) D. Auguſt. his verbis ſignificat Chriſtum toto hoc capite tantùm agere de ſpirituali manducatione ſui corporis per ſolam fidem (hoc enim non eſt verum etiam ex mente D. Auguſt.) ſed tantùm do-

D. Auguſt.

cet

cer id quod Christus dixerat v. 27. *operamini cibū qui non perit*, &c. intelligendū eſſe de cibo qui per fidem ſumitur: ſiue Chriſtum eos hortari vt in ſe credāt, quod veriſſimū eſt. Aliàs eum verè intellexiſſe Chriſtū nobis hoc capite promittere hoc Sacramentū, in quo eius caro & ſanguis verè ſumuntur, apertè patet ex ijs quę dicit tract. 26. vbi explicans hæc verba: *Ego ſum panis vitæ: Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt*; ait: *Nam & nos hodie accipimus viſibilem cibum, ſed aliud eſt Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Quā multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: vnde dicit Apoſtolus, Iudicium ſibi manducat & bibit.*

16 Cùm igitur Chriſtus fusè oſtendiſſet Iudæis quòd neceſſariò deberent credere in eum, tandem v. 51. & ſeq. incipit agere de hoc Sacramēto, & de reali [illegible] eo corporis & ſanguinis ſui ſumptione. Q[illegible] patet primò, Quia id verba apertiſſimè ſonant, & ſunt omnino ſimilia ijs quæ Chriſtus dixit in huius Sacramenti inſtitutione: vt ſunt hæc: *cibus quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*. &, *Accipite & comedite, hoc eſt corpus meū, quod pro vobis tradetur.* Quis non videat hîc dari quod ibi promittitur? Secundò, quia ſæpiſſimè diſtinguit ſumptionem carnis à ſumptione ſanguinis, dicitq; hunc bibi, illam comedi: atqui ſi loqueretur de ſumptione, quæ fit ſola fide, nulla inter hæc eſſet ponenda diſtinctio: quia per eandem fidem eodem omnino modo veritatem ac pretium corporis & ſanguinis Chriſti credimus. 3. Quia cùm videret Iudæos ſcandalizari, quòd videretur ijs durus ſermo, non ſolùm ſe non explicuit, ſicut c. 3. n. 5. fecit Nicodemo, dicendo ſe loqui de metaphorica comeſtione, ſed fortiùs affirmauit, eos debere comedere ſuam carnem, & bibere ſuum ſanguinem, ſi vellent habere vitam. Imò diſcipulis ipſis cum ſcandalo abeuntibus, nihil mutauit de modo loquendi, ſed dixit: *hoc vos ſcandalizat? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem vbi erat priùs*, q. d. Si iam præſenti poſt tercentem panum multiplicationem non creditis me vobis poſſe dare carnē meam manducandam, quomodo credetis abſenti id per miniſtros meos denuntianti? *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quidquam.* (q. d. Caro mea per ſe, ſiue ſeparata à diuinitate, nihil quidem prodeſt, ſed tamen vim viuificandi habet à diuinitate ei coniuncta.) *Verba quæ loquor vobis* (id eſt, res quam ego vobis propono, ſcilicet caro mea, & ſanguis meus. per hebraiſmū enim verba hîc accipiūt pro re ipſa quam verba ſignificant) *ſpiritus & vita ſunt*: tum quia plena diuinitate, tum quia ſpirituali modo exiſtentia vobis danda ſunt.

Ioan. 3.

17 Pro maiore horum intelligentia Nota, Quia ad hanc ſumptionē, vt vtiliter fiat, neceſſaria eſt fides; Chriſtū eam ſæpe requirere, & miſtim modò de ea ac ſpirituali ſui comeſtione, modò de ſacramentali ac reali loqui, & illi etiam tribuere huius effectus v. 35. *Ego ſum panis vitæ: qui venit ad me*, ſcilicet per fidem, *non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet vnquā*. quia ſcilicet meipſum (vt infrà dicitur) ei manducandum & bibendum dabo in Sacramento, quod quidem ſumi ſine viua fide poteſt, non tamen ſatiare. Et hæc etiam eſt cauſa cur quidam Patres, & maximè D. Aug. multa in hoc capite myſticè explicent de manducatione per fidem viuam. Non quòd velint hanc ſolam manducationem nobis hîc promitti; ſed quia etiam hæc à nobis hîc exigitur: & quia ſine hac ſacramentalis ac realis comeſtio corporis Chriſti nobis nullo modo prodeſt, ſed obeſt: vt teſtatur ipſe D. Auguſtinus tract. 26. ſuprà citatus: vbi expreſsè oſtendit, Chriſtum hîc etiam loqui de reali ſumptione Venerab. Sacramenti.

D. Auguſt.

18 Prob. concl. 7. quia aliàs eſſet falſum quod toties inculcat *Apoſtolus ad Galat. & ad Hebr. 9. & 10.* ſcilicet vetus teſtamentum continuiſſe vmbras, nouum veritatē; hoc inquam eſſet falſum: quia præcipuum legis nouæ Sacramentum eſſet mera vmbra. Imò manna, & agnus paſchalis plus habuiſſent veritatis, quàm hoc Sacramentum: quia longè perfectiùs ſignificabāt Chriſtum eiuſque paſſionem, quàm hoc Sacramentū. Nam manna de cęlo pluebat, nullaq; hominum opera fiebat, & habebat in ſe omne delectamentum ſaporis; atque ita apertè repræſentabat Filium Dei deſcenſurū è cælo, ſine opera viri in Virginis vtero aſſumpturum carnem; fideles animas in eo omnem delectationem reperturas, &c. Similiter agnus anniculus, immaculatus, ſua immolatione filios Iſraël à ſeruitute Ægyptiaca liberans, igni toſtus, ſine confractione oſſium comeſtus, apertiſſimè Chriſtum, eiuſq; paſſionem & fructum nobis ob oculos ponit. Nihil horū habet nudus panis Caluiniſtarū, & tamen hic dicitur corpus Chriſti & veritas; illa tam Chriſti, quā huius panis dicuntur vmbra. Sicut ſi rudē truncum dicas verè eſſe Cæſarem: viuam verò Cęſaris imaginē, tam Cęſaris, quàm illius trunci voces vmbram.

Hebr. 9. & 10.

19 Reſp. Caluiniſtæ, hoc Sacramentū dici veritatē, quia exhibet nobis Chriſti paſſionē præteritā, & pretium noſtræ redemptionis iam ſolutū per fidem apprehendēda. Sed illa etiam hæc eadē per fidē apprehendenda exhibebant antiquis: ergo ſimiliter erunt ipſa veritas. Quòd autem illa hæc exhibebāt futura, noſtrum verò Sacramentū ea exhibeat præterita, non efficit vt ſit magis ipſa veritas quàm illa: maximè in fide Caluiniſtarū, qui volunt nihilo magis cælū nobis iam patere, quàm patuerit antiquis; cùm nulli ante finem mundi cæleſtem gloriā ſecundū illos aſſequātur.

Caluiniſtæ.

20 Reſpondent 2. clariùs, Hoc Sacramentum nobis exhibere Chriſtū non ratione ſui, ſed ratione verborū quibus dicitur corpus & ſanguis Chriſti. Sed hoc idem eſt ac ſi dicas, truncum illum perfectiùs repræſentare Cæſarē, ſolùm quia ego dico eum eſſe Cæſarē: & conſequenter imaginem non poſſe dici Cæſarem, truncum poſſe. Adde, quando vna imago aliquid perfectiùs repræſentat quàm alia, ideo poſſe quidē dici perfectiorem imaginem, non tamen deſinere eſſe imaginem & vmbrā, aut fieri rem ipſam: cùm tamen Apoſtolus dicat nouam legem non continere ampliùs nudas vmbras & imagines, ſed ipſam veritatē. Et Chriſtus nō dixit, Hoc eſt imago corporis mei: ſed, *hoc eſt corpus meū*: quæ ſanè tam à Chriſto, quā ab Apoſtolo, ſi vera eſſet ſent. Caluini, abſurdiſſimè dicerentur: vt patet ex dictis.

21 8. Demū probatur ex perpetuo totius Eccleſię, omniumq; Patrū conſenſu, quē fuſiſſimè probat *Card. Bell. toto l. 2. de hoc Sacramēto*, vbi omniū ætatū teſtimonia clariſſimè refert: & conātur quidē hæretici

Bellarm.

hæretici ea eludere ſicut loca Scripturæ, dicendo Patres imitantes Chriſtum vocare hoc Sacramentum corpus Chriſti, quia eſt figura eius. Sed quædam teſtimonia ſunt tam clara, vt nulla ratione poſſint in aliam partem torqueri: vt ſunt primò eorum qui excludunt expreſsè figuram. Ita *Diuus Ambroſ. lib. 6. de Sacramentis, cap. 1. Sicut*, inquit, *verus eſt Dei filius Dominus noſter Ieſus Chriſtus, non quemadmodum homines per gratiam, ſed quaſi Filius ex ſubſtantia Patris: ita vera caro, ſicut ipſe dixit, quam accepimus, & verus eius ſanguis eſt, quem potamus.* Item *Damaſcenus l. 4. de fide c. 14. Non eſt*, inquit, *figura panis & vinum corporis & ſanguinis Chriſti (abſit enim hoc) ſed eſt ipſum corpus Domini deificatum; ipſo Domino dicente: Hoc eſt meum (non figura corporis) ſed corpus, & (non figura ſanguinis) ſed ſanguis.* quibus verbis quid poteſt clarius dici? Idē fuſè probatur in VII. Synodo act. 6. tomo 3. §. vlt. contra Iconoclaſtas, qui dicebant hoc Sacramentum eſſe imaginem corporis Chriſti.

Ambroſ. *Damaſc.*

22 Huc etiam pertinent eorum teſtimonia, qui dicunt nos non ſola fide, ſed reipſa Chriſtum in hoc Sacramento ſuſcipere. *Chryſoſt. hom. 60. ad populum. Semetipſum*, ait, *nobis commiſcet, & non fide tantùm, verùm & ipſa re nos ſuum efficit corpus*: per realem ſcilicet ſui corporis vnionem. Et hom. 61. *Vt itaque*, ait, *non tantùm per caritatem hoc fiamus, verùm & ipſa re in illam miſceamur carnem: hoc per eſcam efficitur quam largitus eſt nobis.* Et *D. Hilarius l. 8. de Trinit. Hæc autem idcirco*, inquit, *à nobis commemorata ſunt, quia voluntatis tantùm inter Patrem & Filium vnitatem hæretici mentientes, vnitatis noſtræ ad Deum vtebantur exemplo: tanquam nobis ad Filium & per Filium ad Patrem obſequio tantùm ac voluntate religionis vnitis, nulla per Sacramentum carnis & ſanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur: cùm & per honorem nobis datum Dei filij, & per manentem in nobis carnaliter filium, & in eo nobis corporaliter & inſeparabiliter vnitis, myſterium veræ ac naturalis vnitatis ſit prædicandum.* Quæ verba clariſſimè omnes hęreticorum explicationes & figmenta refutant.

Chryſoſt. *Hilarius.*

23 Secundò, hanc rem clariſſimè probant ea Patrum verba, quibus dicunt panem conuerti in corpus Chriſti, & in eo deprædicant maximam Dei potentiam. Item poſt conſecrationem non eſſe ibi ampliùs panem, ſed veram Chriſti carnem: nec hac in re ſenſibus credendum eſſe ſed verbis Chriſti. Hinc *D. Ambroſ. de ijs qui myſterijs initiantur c. 9. Quantis*, inquit, *vtimur exemplis, vt probemus non hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit.* & infrà: *De totius mundi operibus legiſti, Quia ipſe dixit & facta ſunt: ipſe mandauit & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti qui potuit ex nihilo facere quod non erat; non poteſt ea quæ ſunt mutare in id quod non erant?* & infrà: *Liquet igitur, quòd præter naturæ ordinem Virgo generauit; & hoc quod facimus, corpus ex Virgine eſt*, &c.

Ambroſ.

Similiter *D. Damaſcenus l. 4. de fide c. 14.* fuſè probat, panem & vinum per conſecrationem mutari in corpus & ſanguinem Chriſti. Et huc ſpectant tam eius, quàm aliorum verba, quæ attuli ſuprà q. 74. a. 8. & quæ infrà a. 2. adferam. Pulchra etiam ſunt verba *D. Chryſoſt. l. 3. de ſacerdotio ſub initium*, vbi ait: *O miraculum! ô Dei benignitatem! qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur.* Plurimas alias auctoritates alij congerunt, ſed hæ ſufficiunt, quia his nihil poteſt clarius dici. Quare ad hunc omnium Patrum ac ſæculorum conſenſum probandum hoc vnum addam.

Damaſc. *Chryſoſt.*

24 Primò, clariſſimum eſt circa annum 780. in VI. Synodo generali act. 6. tomo 3. §. vlt. hanc veritatem contra Iconoclaſtas eſſe definitam: & poſtea contra Berengarium & alios in Eccleſia latina. Vnde conſtat, ab illo tempore tam græcam quàm latinam Eccleſiam hanc veritatem indubitatã habuiſſe. quod nec hæretici poſſunt negare. Secundò, Ipſi nullo indicio demonſtrare poſſunt, quando hæc opinio primùm in Eccleſiam irrepſerit, niſi cùm Chriſtus hoc Sacramentum inſtituit. ergo clarè [illegible] ab illo tempore hactenus in Eccleſia per[illegible]aſſe. Confirm. Quia cùm minutiſſimas quaſque nouitates hiſtorici notarint, & quando ortæ ſint accuratiſſimè ſcripſerint; cùm item aliæ omnes hæreſes ſtatim notatæ ſint, & in ſuo ortu à Patribus, vel etiam à Concilijs oppugnatæ: quis credat fieri potuiſſe vt tanta potuerit circa præcipuum myſterium in fide induci mutatio, ita vt nemo eius ortum notarit, nemo contra eam ſcripſerit, nulla Concilia celebrata fuerint? hoc qui credit, omnem euertit hiſtoriam, omnes mortales truncos facit.

25 Confirm. ſecundò, Quia ſtatim atque aliqui cœperunt hanc veritatem circa annum 780. & ſequentes vocare in dubium; tota Eccleſia in eos tanquam rem abſurdiſſimam & inauditam adſerentes, inſurrexit: vt patet primò ex Synodo VII. anno 781. Secundò ex Concilio Vercellenſi, quod teſte *Lanfranco l. de Euchariſtia poſt initium*, damnauit librum Ioannis Scoti, quem circa annum 800. contra Euchariſtiam ſcripſit. Et ex Paſchaſio Corbeienſi, qui refutauit Bertramnum circa anoum 888. contra Euchariſtiã ſcribentem. Et ex Concilio Rom. ſub Gregorio VII. poſt annum 1050. quod damnauit Berengarium, &c. Ex quibus ſatis patet quàm nihil agant hæretici, dum ex quibuſdam obſcuris quorundam Patrum locis conãtur probare, eos ſenſiſſe Chriſtum tantùm eſſe in Sacramento, vt in ſigno. Vt hoc enim probent, primùm docere debent, quis primò noſtram ſententiam docuerit. Secundò, cur in eos qui primi à ſententia antiqua Eccleſiæ deſciuerunt, nemo antiquorum ſcripſerit: imò cur hactenus nemo noſtram ſententiam oppugnarit, qui non fuerit iudicatus hæreticus ab vniuerſa Eccleſia.

Synodus 7. *Conc. Vercellen.* *Lanfrãcus.* *Paſchaſius.* *Bertrãnus.* *Conc. Rom*

26 Vt tamen faciliùs eorum argumenta ex Patribus deſumpta refutentur. Nota 1. Patres olim ſæpe de hoc Sacramento fuiſſe obſcuriùs & per metaphoras locutos, ne proderent auguſtiſſima myſteria Ethnicis. Vnde *Theodoretus dial. 2. poſt medium: Non oportet*, inquit, *apertè docere. eſt enim veroſimile adeſſe aliquos myſterijs non initiatos.*

Cur Patres quandoque obſcurius de hoc myſterio loquantur. *Theodoret.*

27 Nota 2. Eos ſæpe ſolere Scripturas explicare ſenſu myſtico, vt mores inſtruerent, vt patet ex Gregorio & Auguſtino in multis locis. Item ornatus cauſa ſæpe vſos fuiſſe metaphoris, idque eo liberiùs circa hoc Sacramentum; quia (vt ait in re ſimili *D. Auguſtin. l. 1. contra Iulianum c. 2.*) ſciebant ſe in Eccleſia Catholica loqui, menteméque

Gregor. *Auguſt.*

temque ſuam ſatis intelligi, nec arbitrabantur ſe aliter aliquando interpretandos, quia tali quæſtione tunc nemo pulſabatur, & nondũ exortis Sacramentariis ſecurè loquebantur. Hinc vſque ad annum 780. Patres vix vmquam ex profeſſo huius Sacramenti veritatem conati ſunt demõſtrare, ſed ferè obiter eam tantùm aſſeruerunt; quia nulli eam ex profeſſo oppugnabant: ideoque ferè ſolùm myſticè de eo diſputabant, & quandoq. quædam dicebant obſcuriùs, ita vt viderentur eius veritatem negare: quia ſciebant ſe ſatis à ſuis auditoribus intelligi, & alibi clariùs ſuam mentem explicabant. Quare loca obſcuriora ex clarioribus debemus interpretari: & quis vnius Patris fuerit ſenſus, ex communi aliorum ſententia debemus colligere.

28 *Hoc Sacramentum nõ tantu Chriſtũ continet ſed etiam repræſentat.* *D. Damaſc.* Nota 3. Hoc Sacramentum non tantùm realiter Christum continet, ſed etiam eumdem verè repræſentare, tum patientem, tum ſua gloria nos in cælo beantem, & æternùm ſaturantem. Eſt enim pignus æternæ gloriæ. Vnde pulchrè *D. Damaſc. l. 4. de fide c. 14. Figura, ait, porrò rerum futurarum idcirco dicuntur, non quòd non verè corpus & ſanguis Chriſti ſunt; ſed quòd nunc quidem diuinitatis Chriſti per ea participes efficiamur: tunc autem intellectuali modo, & per ſolum intellectum.* Et *Anſelm.* *Anſelmus.* *l. de diuinis officijs. Neque, ait, ab hoc Sacramento figuram omnino excludimus, neque eam ſolam admittimus: veritas eſt, quia Chriſti corpus eſt: figura eſt, quia immolatur quod incorruptibile habetur.*

29 *Triplex ſumptio Sacramenti.* Nota 4. Vt iam communiter Doctores, ita etiam Patres olim diſtinxiſſe ſumptionem huius Sacramenti; in ſacramentalem tantùm, qua mali hoc ſine fructu percipiunt: & ſpiritualem tantùm, qua boni id in voto cum fructu recipiunt: & ſacramentalem & ſpiritualem ſimul, qua id omnes piè communicantes percipiunt.

30 Nota 5. Sicut iam Theologi, ita olim Patres hæc tria diſtinxiſſe; nudum Sacramentum, rem Sacramenti, & Sacramentum & rem ſimul: itaque ſpecies huius Sacramenti quandoque abſolutè vocant Sacramentum. Ita *D. Aug. epiſtola 23.* *Auguſt.* dicit Sacramentum corporis Chriſti, id eſt, ſpecies panis ob ſimilitudinem quandam, quodam modo eſſe corpus Chriſti. Et ſimilis eſt locus contra Adimantium c. 12. Ita quidam hæc loca S. Aug. explicant. Nec hæc explicatio eſt improbabilis: & potuit D. Auguſtinus ita velle loqui, vt oſtenderet quomodo intelligendum ſit, quod dici ſolet, corpus Chriſti in hoc Sacramento tangi ac frangi, & dentibus teri. quod propriè ſolùm conuenit in ſpecies, quibus ſubeſt corpus Chriſti. Sed credo verius eſſe, eum hîc non loqui de ipſis ſpeciebus huius Sacramenti, ſed de pane benedicto, qui tunc ſolebat dari catechumenis, & ab Auguſtino vocatur aliquando Sacramentum corporis Chriſti; vt pater ex *l. 2. de peccatorum merit. c. 26.* quem infrà citabo n. 33.

31 Ex his ad omnia teſtimonia, quæ hæretici nobis ex Patribus obiiciunt, Reſpondeo generatim. Primò, etſi quandoque Patres dicant hoc Sacramẽtum eſſe figuram corporis Chriſti, & nos hoc fide manducare: numquam tamen negãt Chriſtum realiter etiam in eo eſſe præſentẽ: voluntq. eum exiſtentem in Sacramento eſſe ſignũ ſui in cruce patientis, aut in cælo triumphãtis. Dicuntque nos fide eum manducare: tũ quando ſolùm ſpiritualiter hoc Sacramentum ſumimus: tum quia fides neceſſaria eſt vt fructum Sacramenti percipiamus. Item ſi quãdo videntur negare malos fieri participes corporis Christi, etſi Sacramẽta corporis eius dentibus premant, intelligendi ſunt, vt dicant hos nõ fieri participes fructus ipſius corporis Chriſti. Hoc enim eſt verè & propriè fieri participẽ corporis Chriſti. Nec enim diceremus canẽ fieri corporis Chriſti participẽ, etſi hoc Sacramẽtum comederet. Aliàs etiã malos ſumere verè corpus Chriſti cõtra Caluinum ſatis vbique Patres docẽt: & patet apertè ex Apoſtolo *1. ad Cor. 11.* *1. Cor. 11.* vbi docet, iudicium ſibi ſumere, qui id indignè ſumit. Ita ſe explicat Aug. relatus *c. Quid* *Auguſt.* *eſt, de conſecrat. d. 2. ex Iuone l. 1. de Euchariſtia.*

32 Reſpondeo ſecundò, Quòd ſi aliquando obſcuriùs loquantur, ita vt contra veritatem Sacramẽti aliquid videantur aſſerere, loca obſcura per clara eſſe interpretanda, non contrà. Plurima autem vbique clariſſima loca occurrũt, quibus clariſſimè hanc veritatem aſſerunt, vt patet ex dictis ſuprà, & ex *Bellarm. toto l. 2. de hoc Sacramento.* *Bellarm.* Quod maximè locum habet in Auguſtin. quẽ *Auguſt.* aduerſarij totum ſuum eſſe clamant, & loca quædam ex eo obſcura adferunt: ſed quæ mens eius fuerit, omiſſis plurimis clariſſimis locis quæ adfert *Bellarm. l. 2. c. 24.* vel ex ſolo *cap. 26. l. 2. de peccat. meritis* apertiſſimè colligitur: vbi loquens de benedicto pane ſolito dari iis, qui nondum poterant communicare, ait: *Quod accipiunt,* (ſcilicet

33 catechumeni) *quamuis non ſit corpus Chriſti, ſanctum eſt tamen, & ſanctius quàm cibi quibus alimur, quoniam Sacramentum eſt,* ſcilicet latè ſumptum: vbi fatetur illum panem eſſe Sacramentum, ſeu ſignum corporis Chriſti, non tamen eſſe ipſum corpus; quod tamen alibi de noſtro Sacramento ſæpiſſimè affirmat. vt patet ex *l. 2. contra Fauſtum c. 10.* vbi dicit fideles ore eum ſanguinem percipere quo redempti ſunt. Et c. 20. Nunc bibi quod ex latere Chriſti fluxit. Item ex *l. 2. contra aduerſarium legis c. 9.* vbi ait: *Mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum Ieſum carnem ſuam nobis manducandam, bibendumq. ſanguinem dantem fideli corde atque ore ſuſcipimus: quamuis horribilius videatur humanam carnem manducare, quàm perimere, & humanum ſanguinem potare quàm fundere.* Vbi neceſſariò debet intelligi loqui de reali manducatione carnis, & potatione ſanguinis. Nam hæc comedere & potare per fidem, ſcilicet credendo ea eſſe, nullam habet ſpeciem vel vmbram horroris.

34 Item ex concione 1. in pſalm. 33. tractans illa verba 1. Reg. 21. *Collabebatur* (ſcilicet Dauid) *inter manus eorum,* pro quibus legit: *& ferebatur in manibus ſuis,* ait: *Quomodo intelligatur in ipſo Dauid ſecundùm literam non inuenimus, in Chriſto autem inuenimus. Ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quãdo commendans ipſum corpus ſuum, ait: Hoc eſt corpus meum. Ferebat enim illud corpus ſuum in manibus ſuis.* Quæ verba vt vera ſint neceſſariò ſupponunt Chriſti corpus propriè & realiter eſſe in Sacramento. Aliàs ſi ibi tantùm eſſet tamquã in ſigno aut imagine, etiam Dauid potuiſſet ſeipſum ferre in manibus ſuis, non minùs quàm Chriſtus. Et hæc ad obiectiones ex Patribus dicta ſufficiant. ſi quis plura deſideret, videat *Card. Bellarm. lib. 2.* *Bellarm.* de

de Euchariſtia cap. 24. quo toto libro ſuis locis adfert particulatim auctoritates, quas hæretici obijciunt, ac ſoluit. Sed ex dictis facilè ſolui poſſunt.

35 Obijciunt hæretici primò, Id quod Chriſtus habebat in manibus dum pronuntiabat pronomen *hoc*, erat adhuc panis: ergo pronomen *hoc* demonſtrat panem. & hunc dixit Chriſtus eſſe ſuum corpus: ac conſequenter corpus figuratè accipitur.

Confirm. 1. Quia Chriſtus porrexit diſcipulis id quod accepit ac fregit: hoc enim indicant illa verba Matth. 26. *Accepit Ieſus panem, benedixit, fregit, deditq́, diſcipulis ſuis*, &c. At qui accepit panem: ergo dedit panem diſcipulis. *Matth. 26.*

Confirm. 2. Quia in forma conſecrationis apud Lucam, *calix* & *teſtamentum* accipiuntur metaphoricè: ergo & *corpus*.

Confirm. 3. Quia forma conſecrationis eſt propoſitio ſacramentalis: ergo etiam figurata.

36 Ad obiectionem Reſpondeo, Pronomē *hoc* ſignificare & demonſtrare id quod cōtinetur ſub ſpeciebus abſtrahendo ab eo quòd ſit panis, aut corpus Chriſti, ita tamen vt non referatur ad illud inſtans quo pronuntiatur, ſed ad illud inſtās quo tota propoſitio erit ſufficienter prōnūtiata, vt habeat perfectam ſignificationem. itaque in illa propoſitione affirmatur id quod eſt ſub ſpeciebus eo inſtanti quo completur ſignificatio ipſius propoſitionis, eſſe corpus Chriſti. Quod eſt commune non ſolùm omnibus propoſitionibus practicis, quæ nō ſupponunt, ſed faciunt ſuum obiectum: ſed etiam ijs quæ ſignificant aliquid corā alio fieri. Hinc faciens diuerſas figuras propriè dico: *hic eſt circulus: hic eſt triangulus*, &c. cùm tamen nondum ſint hæ figuræ dum dico *hic*. Nec in tali oratione committitur nugatio, vt obijciunt hæretici, quaſi idem eſſet, *hoc eſt corpus meum*: ac, *corpus meum eſt corpus meum*. Nam etſi *hoc* demonſtret aliqua ratione corpus Chriſti, non tamen id ſpeciatim ſignificat, ſed generatim id quod continetur ſub ſpeciebus: ſicut cùm oſtenſo dolio dico, *hoc eſt vinum*.

37 Ad primam confirm. Reſpōdeo eſſe puerilem. Idem enim valet ac ſi diceres: Ioannes emit carnes crudas, coxit & comedit: ergo comedit carnes crudas. Tradidit itaque Chriſtus quod accepit, ſed mutatum in ſuum corpus.

38 Ad ſecundam Reſpondeo, In verbo *calix* eſſe quidem metonymiam; accipitur enim continēs pro contento; ſed vſitatiſſimam & clariſſimam, quæque ex circumſtātijs apertè explicatur. Tropus autem quem fingunt hæretici eſt duriſſimus & inauditus; nec quidquam nos cogit eum fingere: atque ita cōſequentia nulla eſt. Teſtamentum autem accipitur propriè, pro authentico inſtrumento, quo cōtinetur voluntas teſtatoris, & hæreditas alicui defertur. quæ ſignificatio illi voci propriiſſima & vſitatiſſima eſt. Sacramenta autē (& maximè illud de quo hîc agimus) ſunt verè authentica inſtrumenta, quibus merita Chriſti, quæ nobis teſtamēto reliquit, continētur & nobis applicantur. Quod autem additur *in meo ſanguine*: idem eſt ac ſi diceretur, quod ſanguine & morte mea confirmatur. Dum verò Matthæus dicit: *hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti*. accipit teſtamentum pro voluntate teſtatoris, qua eius ſanguinis hæredes efficimur. Teſtamentum autem in propria ſignificatione, tam voluntatē teſtatoris, quàm eius inſtrumentum ſignificat.

39 Ad tertiam Reſpondeo, Eam propoſitionem eſſe ſacramentalē orationem; quia eſt inſtitutiua & cōſectiua Sacramenti: nō autem quia tropicè explicanda eſt. Aliàs hæc verba: *ego te baptizo*, eſſent etiam tropicè intelligēda. quod abſurdū eſt.

40 Obijciunt ſecundò. 1. *ad Cor.* 10. dicuntur Hebræi comediſſe eamdem eſcam ſpiritualem, & bibiſſe eundem potum nobiſcum. Atqui illi ore tantùm ſumebant ſymbola corporis & ſanguinis Chriſti: corpus verò & ſanguinem ſola fide. Ergo ſimiliter nos. *1. Cor. 10.*

Reſpondeo, negando antecedens. Tantùm enim dicit Apoſtolus eos comediſſe eandē eſcā inter ſe, nō autem nobiſcum: ſed hoc ei affingūt hæretici. Nec obeſt auctoritas Auguſtini, qui tract. 26. in Ioannem etiam aſſerit Iudæos eādem nobiſcū eſcā comediſſe. quia ad ſenſus myſticos & morales ibi deflectit, vt ſuprà notaui. Et apertè ſatis dicit, eos comediſſe eandem eſcam ſignificatione non re: quia eorum eſca ſignificabat noſtram: re autem ipſa erat longè diuerſa.

41 Obiiciunt tertiò, Matth. 26. ait Dominus: *pauperes ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis*. Reſpondeo eum loqui de præſentia viſibili, & quæ humano & naturali modo exhibetur, quæque alieno ſubſidio indigeat. Similiter Lucæ vltimo ait diſcipulis: *Hæc ſunt verba quæ locutus ſum vobis, cùm adhuc vobiſcum eſſem*. Significans ſe iam cum iis nō eſſe, ſcilicet humano modo cōuerſando, cùm tamē realiter præſens iis loqueretur. Similiter Ioan. 14. dicit ſe relinquere mundum, & ire ad Patrem, & miſſurum Spiritum ſanctum, qui ſuo loco eos ſenſibiliter conſoletur & inſtruat; cùm tamen ibidem dicat: *Non relinquam vos orphanos; veniam ad vos*. Et Matth. vltimo. *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi*. Itaque non omnibus modis Chriſtus à nobis receſſit. Quare cum dicto loco Matthæi, nullo modo pugnat quòd corporaliter nobis præſens ſit in Sacramento, & ibi poſſit à nobis auro, argento, & ſuffitu honorari: quia non adeſt viſibili & humano modo, aut indigens obſequio noſtro ſicut tunc indigebat perfuſione vnguenti, tum ad refocillanda defatigata membra; tum propter inſtantem ſepulturam, vt ipſe ibidem dicit. Plura loca ex Scriptura adferunt, ſed nullius momenti, atque ita nec digna refutatione. *Matth. 26.* *Luc. vlt.* *Ioan. 14.* *Matth. vlt.*

42 Obiiciunt demum ex ratione, primò. Implicat vnum corpus eſſe eodē tempore in diuerſis locis: quia ſequeretur, idem ſibi dextrum & ſiniſtrum eſſe; quieſcere & moueri; ſummè calere & frigere; moti & viuere: quæ videtur implicare. 2. Quia tantum Chriſti corpus non videtur poſſe eſſe ſub tam parua hoſtia. 3. Nec guſtamus, nec videmus aliud quàm panem & vinum: ergo nihil aliud eſt. Confir. quia ſi ab his experientiis non poteſt ſumi certum argumentum: fruſtra Chriſtus Luc. 24. obtulit diſcipulis palpandum corpus ſuum, vt ipſo attactu diſcerent eum non eſſe ſpiritum. 4. Suſceptio Sacramentorū debet eſſe conformis ſuo fini; ſed finis huius Sacramenti eſt ſpiritualis, & nutritio animæ, non corporis: *Luc. 14.*

ergo

ergo spiritali tantùm modo, & per ipsam animam sola fide Christi corpus nobis sumendum est. Hoc argumentum valdè vbique iactant hæretici. 5. Obijciunt quædam absurda ex nostra sententia sequi: vt quòd Christus possit comedi à bestijs, si hoc Sacramentum comedant: quòd Christus in fœtidum communicantium stomachum descendat: imò quòd in cloacam possit conijci, & similia quæ videntur indigna Christo.

43 *August.* Ad hæc generatim responderi posset illud *Augustini l. 22. de ciuit. c. 11. Ecce qualibus argumentis omnipotentia Dei humana contradicit infirmitas, quam possidet vanitas.* Quanta enim est vanitas, imò peruersitas eorum qui non aliter volunt Deo credere, quàm quatenus quæ asserit, possint capere? *Multa nobis credenda quæ non capimus.* Quasi non multa sint à nobis credenda, quæ intelligentiam nostram superant: aut quasi ipsi intelligant, quî fieri possit, vt vna natura simplicissima, tribus personalitatibus realiter inter se distinctis identificetur. Si igitur non possint capere, quî fieri possit vt Christus realiter sit in hoc Sacramento, audiant Apostolum 2. ad *2. Cor. 10.* Cor. 10. & redigant in captiuitatem omnem intellectum in obsequium Christi.

44 Deinde Respondeo ad primum, Nullam hîc ostendi implicantiam. Nec enim quidquam absurdi habet, si eiusmodi de corpore replicato secundùm diuersos existendi modos dicatur; quod est vnum quidē secundùm substantiā, virtute tamē plura, & in diuersis existēdi modis diuersum, quatenus pluries existit. Et simile videmus in anima, quæ est tota in singulis membris, & mouetur loco in manu dum quiescit in capite; simul mouetur sursum in dextra, & deorsum in sinistra; in illa sentit calorem, in hac frigus. Quòd si Deus hoc tribuerit spiritui, vt naturaliter totus in pluribus locis partialibus sit: & cùm nulla sit ratio negandi quin Deus animam in abscissa manu, & consequenter in distinctis omnino locis possit conseruare: cur hoc ei circa corpus denegemus? Item plurimos Sanctorum eodem tempore diuersis in locis fuisse, plurimæ referunt historiæ. Nec potest commodè intelligi quomodo Christus *Act. 9. & 22.* D. Paulo apparuerit, & *Act. 9. & 22* cum eo collocutus, & ab astantibus auditus fuerit, nec tamen è cælo (vt ipsi hæretici communiter fatentur) discesserit; nisi dicamus eum simul in duobus locis fuisse. Omnino enim Scriptura ibidem innuit eum D. Paulo præsentem & propinquum fuisse. His adde, quòd si credamus Deum posse corpora nostra omnino corrupta secundò reproducere; nihil esse cur negemus eum posse secundò reproducere rem iam existentem.

45 Ad secundum Respondeo, Hoc non magis esse absurdum, quàm sit absurdum aut impossibile camelum transire per foramen acus (quod fieri posse testatur Christus Matth. 19.) aut Christi *Matth. 19.* corpus è clauso virginali vtero, ac è sepulchro in apertum aërem egressum esse, domumq; omnino clausam intrasse: ac sic aliud corpus penetrasse; quod omnia corpora gloriosa post resurrectionem etiam poterunt. Item cùm videamus corpora posse naturaliter rarefieri ac condensari, & sic multò maiorem aut minorem locum obtinere: quid mirum est si Deus omnipotens possit magnum corpus in puncto ponere?

46 Ad tertium Respódeo, Magis hîc credendum esse verbo Christi, quàm sensibus. Aliàs deberemus dicere Christum phantasticū habuisse corpus, quod supra aquas ambulauit, & per medium Iudæorum inuisibile transiuit. Quanquam propriè loquendo hoc Sacramentum sensus non fallat, qui de solis qualitatibus propriè iudicant. quæ verè tales ibi sunt, quales sensibus apparent: etsi consueta substantia ijs non subsit, quam sensus percipere nequeunt. Ad illud autem, quod ex D. Luca allatum est, Respondeo, Illam palpationem per se non sufficienter probasse veritatem corporis humani: potuisset enim spiritus similiter apparere, & palpandum corpus offerre; vt patet in Angelis apparentibus Loth, & manum eius apprehendentibus: quos omnino homines credebat. Valuit tamen ista palpatio, primò ad confirmandos Discipulorum animos, qui similibus externis signis multùm in vtramque partem mouebantur. Secundò, iuncta Christi attestationi, & adhibita ad testandum articulum fidei, habuit sufficientem vim ad probandam veritatem resurrectionis. tum quòd Christus per se non posset fallere: tum quòd ad diuinam prouidentiam pertineat non permittere fieri miracula in attestationem rei falsæ.

47 Ad quartum Respondeo primò, Hoc argumentum solum probare, non sufficere nudam externam Sacramenti perceptionem: sed ad eius fructum requiri, vt id fide viua percipiamus. Aliàs probaret, corporalem in baptismo ablutionem esse superfluam, cùm adhibeatur ad solam ablutionem animæ. Imò probaret nulla externa Sacramenta esse necessaria; sed omnia esse superflua: cùm sine his fide & desiderio Christum possimus percipere. Respondeo secundò, Hoc argumento etiam nostram sententiam probari. Nec enim Christum in Sacramento solùm sumimus in nutrimentum animæ; sed etiam vt carnem nostram in resurrectione viuificet, & æterna vita beet: vt habetur Ioan. 6. & consequenter non solo animo, sed etiam corpore debemus eum sumere. *Ioan. 6.*

48 Ad quintum Respondeo, Nostros hæreticos eummodum argumentandi didicisse à Nestorio, qui olim similibus ratiunculis conabatur euertere Christi diuinitatem. *Egone*, inquiebat, *bimestrem aut trimestrem, fœdatum sputis, flagris laceratum, crucifixum dicam Deum?* Quibus si moueremur, facilè nobis vnus Vorstius, eique similes Atheistæ probarent, Deum non esse vbique: quia eorum iudicio fœdaretur si esset in cloacis, & pateretur in inferno. *Vorstius.* Sicut igitur amor nostri Christum impulit, vt vellet 9. mensibus Virginis vtero concludi, & postea fœdissimis Iudæorum sputis oppleri, à militibus flagellari, ac nudus crucifigi: ita idem amor eundem compulit, vt vellet à nobis in hoc Sacramento comedi, & ex hominum negligentia, aut etiam malitia, quædam indigna pati, præsertim cùm corpus eius iam gloriosum his non magis inquinetur quàm diuinitas.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in hoc Sacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem?

49

Lutherus. Tridens.

ARtic. 2. docet, poſt conſecrationem nihil ſubſtantiæ panis aut vini remanere, ſed totam conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti. Eſt de fide contra Lutherum & ipſius aſſeclas, definitum in *Trident ſeſſ. 13. c. 4. & can. 2.* vbi dicitur: *Si quis dixerit in ſacroſancto Euchariſtia Sacramento remanere ſubſtantiam panis & vini vnà cum corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, negaueritq; mirabilem illam & ſingularem conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, manentibus dumtaxat ſpeciebus panis & vini, quam quidem conuerſionem catholica Eccleſia aptiſſimè Tranſubſtantiationem appellat: anathema ſit.* Idem olim definitum fuit in Concilio Romano ſub Gregorio VII. contra Berengarium. Item in Concilio Lateranenſi ſub Innoc. III. c. 1. Item in Cõſtantienſi ſeſſ. 8. vbi hi duo errores Ioannis Wiclef damnantur. Primus. *Subſtantia panis naturalis, & vini naturalis manent in Sacramento altaris.* Secùndus. *Accidentia non manent ſine ſubiecto in eodem Sacramento.*

Concil. Roman. Berengar. Lateranẽſe. Conſtantienſe. VViclef.

D. Thom.

Probat hanc concluſionem D. Thomas variis argumentis, quorum primum habet ſatis magnam difficultatem, & aliqua interpretatione indiget, de qua agã infrà a. 4. tertium & quartum ſatis probabilia ſunt. Secundum verò omnino firmum eſt. Quia ſi ibi maneret ſubſtantia panis, forma conſecrationis eſſet falſa. Quod vt clariùs appareat,

50

Notandum eſt primò ex dictis a. 1. Chriſtum hîc propriè fuiſſe locutum: & verba eius eſſe vera intellecta ſecundùm communem vſum loquendi.

Nota ſecundò ex dictis q. 74. a. 2. d. 1. pronomen *Hoc*, ex communi vſu loquendi demonſtrare rem præſentem, & ſenſu aliquo modo perceptibilem.

Nota tertiò, Subſtantiam non eſſe per ſe ſenſibilem, atque ita nec demonſtrabilem, ſed tantùm ratione accidentium. Sicut autem ipſa ſunt propter ſubſtantiam: ita per ea ipſa ſubſtantia, quæ ſub ijs continetur, demonſtratur. Sicut etiam quia res quædam artificiales ſunt propter alias, etiam conſequenter hæ per illas demonſtrantur: ſic oſtenſo vaſe, vel crumena dico, Hoc eſt vinum, hoc eſt aurum, &c.

51

Quæ requirantur vt aliquid poſſit per alia accidentia demonſtrari.

Nota quartò, Eiuſmodi res ſiue accidentia, ex ijs quæ quoquo modo continent, primò & per ſe ſemper deſignare ea, quæ ex natura vel vſu ſuo magis nata ſunt afficere & continere. Hinc accidentia hominis per ſe deſignant corpus, non animam: atque ideo ijs demonſtratis benè dico, *hoc eſt corpus humanum*: non ita, *hoc eſt anima rationalis*: multo tamen abſurdiùs loqueretur qui demonſtrato lapide aut dolio pleno vino, intra quę eſſet angelus, diceret: *hoc eſt angelus.* Quia accidentia corporis ſaltem ſecundariò & ratione corporis, quodammodo per ſe animam continent, ideoq́ue eius aliquo modo ſunt ſigna. Nam ex ijs præſentiam animæ cognoſcimus: dolium verò ac lapis præſentem intra ſe angelum planè per accidens continent, ideoq́ue nullò modo eum deſignant. quare etiam ijs oſtenſis ineptiſſimè & planè falsò dicerem, *hoc eſt Angelus.* Secùs eſſet ſi Deus annihilaret omnem ſubſtantiam alicuius lapidis, permanentibus omnino immutatis omnibus eius accidentibus, & tunc ſub iis poneret angelum cum mutua inter hunc & illa dependentia, ita vt & ſtatueret nec hunc ſine illis, nec illa ſine hoc ita conſeruare: & quocumque accidentia mouerentur, neceſſariò etiam eò angelus moueretur. Tunc enim ſicut ab iis qui illud Dei decretum ſcirent, poſſet ex præſentia accidentium certò cognoſci præſentia angeli; ita etiam poſſet ab ijs demonſtrari, & his oſtenſis dici, Hoc eſt angelus. Nam accidentia ſunt naturaliter ſigna ſubſtantiæ ſub iis ita contentæ, vt ſit vel ipſorum ſubiectum; aut deficiente omni ſubiecto ab illius præſentia in conſeruari pendeant, quod tunc vicem quodammodo ſubiecti ſubit, & eſt primarium, imò vnicum obiectum, quod per illa accidentia poteſt deſignari aut demonſtrari.

52

Nota quintò ex dictis a. 1. Cùm forma conſecrationis ſit propoſitio practica, efficiẽs id quod affirmat; pronomẽ *hoc*, nõ demonſtrare id quod continetur ſub accidentibus, dum ipſum pronuntiatur: ſed quod continetur in eo inſtanti, quo perfectè forma pronuntiata eſt. ſicut cùm formans aliquam literam dico, *hoc eſt A. hoc* non demõſtrat illam figuram quæ eſt dum pronũtiatur; ſed quæ eſt dum tota actio mea perfecta eſt.

53

Si ſubſtantia panis maneret vnà cum Chriſti corpore ſub ſpeciebus, pronomen hoc deſignaret ſolum panem.

His poſitis prob. concl. ex verbis Chriſti *Hoc eſt corpus meum*. Cùm Chriſtus hæc diceret tenebat manibus accidentia panis; & conſequenter pronomen *hoc*, deſignabat id quod illa accidentia hîc & nunc deſignabant, dum ſermo Chriſti compleretur: atqui ſi erat ibi panis in proprio ſenſu, hunc ſolum deſignabant. Ergo Chriſtus dixit hunc eſſe corpus ſuum: quod omnino eſt falſum. Sicut falſum eſt, monſtrato lapide ſub quo eſt angelus dicere, Hic eſt angelus: cũ panis nõ ſit magis corpus Chriſti, quàm lapis ſit angelus: nec corpus Chriſti quãtumcumque ibi præſens ſit, magis erit demonſtrabile per accidentia panis, quàm angelus aut Deus per lapidem.

54

Lutherani.

Reſpondent Lutherani, per *hoc* demonſtrari panem, eumq́ue dici corpus Chriſti per communicationem idiomatum ratione vnionis ſacramentalis: ſicut homo dicitur Deus ratione vnionis hypoſtaticæ.

Sed contrà primò, Tunc deberet dici *hic* (ſcilicet panis) *eſt corpus meum*: non autem, *hoc eſt corpus meum.* Sicut demonſtrato Chriſto dicimus; *hic eſt Deus*: non autem, *hoc eſt Deus.* Sicut etiam dicitur, *hic eſt calix*: non autem, *hoc eſt calix.*

Se-

Inter panem & corpus Christi non poteſt eſſe cõmunicatio idiomatum.

Secundò, quia gratis omnino & contra omnem vſum loquẽdi fingitur talis communicatio idiomatum, quam vſus non fert niſi inter ea quæ idem habent ſuppoſitum. Aliàs poſſem dicere aquam eſſe formam baptiſmi, & pronuntiationem formæ eſſe aquam, vel ablutionem: quia inter hæc eſt vnio ſacramentalis.

Tertiò, quia etiam inter vnita hypoſtaticè non eſt cõmunicatio idiomatum, niſi ſint formæ integræ per modum ſuppoſiti ſignificatæ. Hinc hęc eſt falſa; *Anima Chriſti eſt corpus Chriſti*: vel *humanitas eſt diuinitas*. Ergo multò magis hæ erunt falſæ: *panis eſt corpus Chriſti: vinum eſt ſanguis Chriſti*.

55 Prob. 2. concl. ex ſenſu totius Eccleſiæ, quæ vt patet ex Conciliis ſuprà citatis hoc iam diu apertè ſenſit ac definiuit. Nec huius opinionis initium poſt tempora Chriſti poteſt demonſtrari. Imò omnes contrarium ſentientes ſtatim Eccleſia damnauit. quod firmiſſimum eſt argumentum non dari initium huius ſententiæ, niſi in inſtitutione Chriſti.

Probatur tertiò ex Patribus, qui docent panem & vinum poſt conſecrationem deſinere eſſe, & mutari in corpus & ſanguinem Chriſti, &c. Ita *Cyrillus catecheſi 3. myſtagogica: Hoc*, ait, *ſciens ac pro certiſsimo habens, panem hunc qui videtur non eſſe panem, etſi guſtus panem eſſe ſentiat*. Et *Cyprianus ſerm. de cœna Domini*: *Panis iſte*, inquit, *communis in carnem & ſanguinem mutatus procurat vitam & incrementum corporibus*. Et paulo infra. *Panis iſte quem Dominus diſcipulis porrigebat, non effigie ſed natura mutatus, omnipotentia verbi factus eſt caro.* Quòd ſi panis mutatus ſit in carnem, certè non manet panis: vnde etiam pulchrè *D. Ambroſ. l. 4. de Sacramentis c. 5. Antè verba Chriſti*, inquit, *calix eſt vini & aqua plenus: vbi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit*. Expreſsè inſinuans, poſt conſecrationem nec aquam, nec vinum ampliùs eſſe in calice, ſed ſolum ſanguinem. Quod etiam expreſsè aſſerit *l. de iis qui myſteriis initiantur cap. 9.* vbi ait: *Quantis vtimur exemplis vt probemus non hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit*. Plurimas auctoritates vide apud *Bellarm. l. 3. de Euchariſtia c. 20.*

Cyrill. Cyprian. Ambroſ. Bellarm.

56 Ex his patet, Lutherum & Caluinum mentiri, dum fingunt tranſſubſtantiationem eſſe inuentũ D. Thomæ, aut Concilij Lateranenſis. Etſi enim ante illud Concilium, nomen non ita fuerit in vſu, res tamen apud Patres explicata, & in Eccleſia ſemper credita fuit. Et eadem planè licentia calumniabantur olim Ariani, *conſubſtantialitatem* diuinarum perſonarum fuiſſe inuentum Niceni Concilij: quia circa eius tempora nomen *Homouſion* primùm cœpit celebrari. ſuper quo etiam verbo nauſeat anima Lutheri, vt ipſe ait. quare etiam illud myſterium negaſſet, ſi fuiſſet auſus. Deinde etſi nõ poſſemus clarè ex Patribus oſtẽdere quid hac de re ſenſerint: nõ tamẽ inde quidquam probarent hæretici, niſi ante Berengarium non fuiſſe oblatam Eccleſiæ occaſionem ita expreſſis verbis hoc myſterium declarãdi, quòd de eo nulla eſſet in Eccleſia quæſtio. quod noſtram ſententiam (quam ex damnatione Berengarij, & Conciliis ſuprà citatis cõſtat iam ampliùs quàm quinque ſeculis totã tenuiſſe Eccleſiam) multum iuuat, & inexpugnabilẽ reddit, donec probatos aliquot hiſtoricos hæretici proferant, qui doceãt quo tẽpore, aut quo auctore hæc ſentẽtia in Eccleſiã irrepſerit. quod nunquã faciẽt niſi Euãgeliſtas & Paulum laudent hiſtoricos: ex quibus diſcimus Chriſtum huius doctrinæ eſſe auctorẽ.

Lutherus. Caluin. D. Thom. Lateranẽſe. Berẽgarius.

57 Obiiciunt hæretici primò, in Scripturis Euchariſtiam ſæpè dici panem. Reſpõdeo id fieri phraſi Hebræa; qua omnis cibus dicitur panis. Nam לחם *lechem* quod latinè ſemper panis vertitur, propriè ſignificat edulium, à לחם *lacham*, quod ſignificat comedere. Accipitur autem ferè pro pane: quia hic inter cibos eſt communiſſimus: caro autem Chriſti verè eſt cibus Ioan. 6.

Cur Euchariſtia dicatur panis. Ioan. 6.

Deinde dicitur etiam panis, quia ex pane fit; & quia retinet proprietates panis. Adde, ferè dici panem cum aliquo addito, ſcilicet cæleſtem, panem vitæ, quem frangimus, &c. quibus ſignificatur non eſſe propriè dictum panem, ſed altioris naturæ cibum: ſicut Chriſtus dicitur petra ſpiritualis, lapis angularis, &c.

58 Obiiciunt ſecundò ex Patribus. 1. quia *Gelaſius l. 2. contra Eutychetem in fine* dicit, in Euchariſtia non deſinere naturã panis. Item *Chryſoſt. epiſt. ad Cæſarium monachum* dicit naturam panis in Euchariſtia manere. *Theodoretus dialogo 1. ſub initium* ait: *Symbola & ſigna quæ videntur nomine corporis & ſanguinis honorauit, non naturam mutans, ſed naturæ gratiam adijciens*. Similiter *Damaſc. l. 4. de fide c. 14.* dicit Chriſtum cum pane & vino diuinitatẽ ſuã cõiunxiſſe, eaq; ſuum corpus & ſanguinẽ feciſſe.

Gelaſius. Chryſoſt. Theodoret. Damaſc.

Reſpondeo, Patres ibi ipſa accidentia & naturalem panis ſaporem vocare naturam panis, latè accipiendo hoc vocabulum; ſicut ſolemus etiam dicere: conſuetudinem eſſe alteram naturam. Vbi natura accipitur pro innatis conditionibus, quæ accidentia ſunt. Hinc *Theodoretus ibid.* dicit: non eſſe attendendum ad naturam eorum quæ videntur, ſed credendum mutationi, quæ hîc fit ex gratia. Certè non videtur propriè ſubſtantia ſiue natura panis, ſed accidẽtia: nec hîc vllius rei mutatio fit ſi panis permaneat. Poteſt etiam dici eos dicere, manere naturã panis; quia quoad externam ſpeciem manet. Adde primum & ſecundum teſtimoniũ nõ eſſe Gelaſij Papæ, aut Chryſ. vt benè docent *Cardin. Baronius in fine vitæ Gelaſij, initio anni 496. & Suarez diſp. 49. ſect. 2. § Ad ſecundam cõfir.* Damaſcenus verò pro nobis eſt, dicit enim Chriſtum panem & vinũ ſuæ diuinitati iunxiſſe, non ea in natura ſua relinquẽdo, ſed corpus & ſanguinẽ ſuum faciendo. & deinde quomodo hoc fiat explicans ſubdit: *Corpus enim ſecundùm veritatem coniunctum eſt diuinitati, quod ex ſancta Virgine corpus eſt: non quòd ipſum corpus aſſumptum è cælo deſcendat; ſed quòd ipſe panis & vinum tranſmutentur in corpus & ſanguinem Dei.* Vbi clariſſimè ſe explicat, & noſtram ſententiã contra hæreticos aſſerit.

Accidentia dicuntur aliquando natura. Theodoret. Baronius. Suarez. Damaſc.

59 Ex his patet primò, Malè aliquos dixiſſe, ſecluſa Eccleſiæ auctoritate non poſſe tranſſubſtantiationem ex ipſa Scriptura apertè probari. Patet enim aliter verba Chriſti non poſſe habere genuinum ſenſum.

Patet ſecundò, Grauiter erraſſe quoſdam dicentes panem hypoſtaticè à Verbo in Euchariſtia aſſumi. qui error à *Bellarm. lib. 3. cap. 11.* tribuitur Ruperto Abbati Thuitienſi, quem tamen alij conantur excuſare: ſed eſt difficile eius ver-

Bellarm. Rupertus.

Qui dicunt panem hypoſtaticè à Chriſto aſſumptum, hoc myſterium euertunt.

verba in bonum ſenſum torquere. Sed hic error cuiuſcumque ſit abſurdiſſimus eſt, tum quia gratis omnino confictus eſt, & in Eccleſia inauditus: tum quia hoc myſterium non tã ſtatuat quàm euertit. Nam ſi hoc eſſet verum, tunc ex vi verborũ conſecrationis, ſub ſpeciebus panis non eſſet neceſſariò aliud corpus Chriſti, quàm ipſe panis, qui tunc eſſet corpus Chriſti: caro autem Chriſti ne quidem per concomitantiam ibi eſſet. quia ſi Verbum aſſumeret hypoſtaticè duo diſtincta corpora, hæc non eſſent neceſſariò loco coniuncta.

60 Deinde falſa eſſent illa verba Chriſti: *hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur.* Quia cùm panis ibi maneret, pronomen *hoc* ex vi & proprietate ſermonis neceſſariò eum demonſtraret; vt patet ex dictis: cùm tamen panis eo caſu non eſſet corpus quod pro nobis traditum eſt, ſiue crucifixum: ſicut anima Chriſti non eſt corpus Chriſti.

Falſa etiam eſſet forma calicis: quia tunc, *hic calix* deſignaret ſimpliciter vinum, vt patet ex dictis: & conſequenter vinum diceretur ſanguis Chriſti. quod etiam eo caſu eſſet falſum. Quia ſi Verbum aſſumeret duo diſtincta corpora, neutrum de altero poſſet prædicari, ſicut iam anima Chriſti non poteſt dici corpus, aut corpus anima.

61 *Ioan. Pariſienſis.* Quare quidam Ioannes Pariſienſis dixit panem & vinum fuiſſe aſſumpta immediatè à corpore & ſanguine Chriſti. Sed præterquam quòd hoc ſit contra definitiones Eccleſiæ & cõmunem auctoritatem Patrum, eſt etiam omnino improbabile. quia natura non poteſt immediatè naturam aſſumere. Poſſent contra vtrumque hunc errorem plura clariſſima argumenta adferri, ſed non eſt operæ pretium tam vanis figmentis confutandis diutiùs inhærere.

62 *Durand.* Patet 3. erraſſe *Durandum in 4. d. 11. quæſt. 3.* dum dixit materiam primam panis remanere, & anima Chriſti informari, & ſic panem mutari in corpus Chriſti, ſicut alimentum conuertitur in alitum. Fundamentum ipſius eſt, quia aliter intelligi nequit, quomodo verè panis mutetur in corpus Chriſti, niſi aliquid vtrique termino cõmune permaneat, quod ſit ſubiectum mutationis. Aliàs enim panis non mutaretur in corpus, ſed annihilaretur, & corpus Chriſti crearetur. Nullum autem aliud tale ſubiectum mutationis hic poteſt fingi præter materiam primam.

Trident. Sed hoc eſt contra Trident. ſuprà, vbi dicit nihil ſubſtantiæ panis manere, cùm tamen materia ſit aliquid ſubſtantiæ panis; & ideo dicit hãc conuerſionem dici tranſſubſtantiationem, volens diſtinguere ab aliis conuerſionibus, in quibus permanens materia formas mutat.

Deinde quia ſic corpus Chriſti quod eſt in Euchariſtia, eſſet diuerſum ab eo quod fuit pro nobis traditum. Conſtaret enim diuerſa materia prima, & ſic falſum eſſet, à Chriſto diſcipulis datum corpus, quod erat tradendum in cruce: nec eadem eſſet hoſtia ſacrificij cruenti & incruenti. quæ ſunt contra fidem. Ad rationem Durandi reſponſio patebit a. 3. & 4.

63 *Bañes.* Patet 4. Omnino impoſſibilem eſſe ſententiam *Bañes*, qui *in 1. p. q. 4. a. 2. d. 2.* docet probabile eſſe, manere exiſtentiam ſubſtantiæ, qua accidentia poſt conſecrationem exiſtant. Ratio eius eſt, quia putat omnia accidentia carere propria exiſtentia, & formaliter exiſtere exiſtentia ipſius ſubiecti cui inſunt, quæ realiter ab ipſo ſubiecto diſtinguatur. Item ipſa accidentia non poſſe retinere idem eſſe, niſi retineant eamdem exiſtentiam: cùm igitur retineant poſt conſecrationem idem eſſe, retinebunt etiam eandem exiſtentiam.

Dici nullo modo poteſt exiſtentiam panis manere. Trident. Sed præterquam quòd ſecundùm veram philoſophiam ſit improbabile & inconceptibile, aliquid aliena exiſtentia exiſtere, vt oſtendimus in materia de Incarnatione q. 17. ar. 2. Illa ſententia videtur apertè repugnare Tridentino ſuprà: vbi dicit totam ſubſtantiam panis conuerti in corpus Chriſti. Quomodo autem conuertitur tota, ſi id quod in ea præcipuum eſt, & per quod eſt ens in actu, & ſine quo non poteſt habere eſſe aliquod phyſicum, verè remaneat. Nec enim Concilium hic dicit ens aliquod metaphyſicum conuerti, ac deſinere eſſe: ſed ens actuale, & ſubſtantiam exiſtentem, quæ intrinſecè includit exiſtentiam, ſaltem ſicut album albedinem. Item Concilium docet ſolas ſpecies ſiue accidentia manere: atqui exiſtentia ſubſtantiæ non eſt accidens, ſed aliquid ſubſtantiale, imò præcipua entitas ipſius ſubſtantiæ. Nam ſecundum Bañes ſuprà, poteſt exiſtentia conſeruari ſine eſſentia: non autem eſſentia ſine exiſtentia. Illa autem entitas in quauis re eſt præcipua, quæ ſola ſine altera poteſt exiſtere (vt patet in re & modo ipſius.) Ergo apertè repugnat Concilio affirmare eam manere.

64 Reſpondet Bañes, hoc ipſo quo Concilium dicit manere accidentia, etiam dicit manere eorum exiſtentiam, quæ non eſt alia quàm exiſtentia ſubſtantiæ.

Sed contrà primò. Sicut Concilium dicit manere accidentia, ſic dicit nihil remanere ſubſtantiæ. quare ſicut ex primo Bañes colligit manere eandem exiſtentiam accidentium: ſic ex ſecundo debuiſſet colligere hanc diſtinguiab exiſtentia ſubſtantiæ. Nam etſi ſecundùm rationes philoſophicas eſſet probabilius, accidentia exiſtere exiſtentia ſubſtantiæ (cuius contrarium tamen poſſem conuincere, ſi eſſet huius loci) debuiſſet Bañes potiùs corrigere philoſophiam ſecundum rationes theologicas, quàm clara verba Concilij ob rationes philoſophicas vt ſummum probabiles, in alienos ſenſus torquere. Si enim detur ſemel licentia ob aliquas rationes phyſicas aperta verba Conciliorum in alios ſenſus torquendi: dicam ſtatim cum Durando, & quidem maiore probabilitate, manere materiam panis: quia Concilium dicit panem in corpus Chriſti conuerti; in omni autem conuerſione videtur debere eſſe idem ſubiectum corruptionis & generationis: alioqui non videtur corruptio talis diſtingui ab annihilatione: nullum autem hic videtur poſſe fingi ſubiectum præter materiam. Neque enim accidentia poſſunt dici ſubiectum in quo ſuſcipiatur actio corruptiua panis, & productiua corporis. Quare ſicut Bañes id quod definit Concilium, ſcilicet nihil ſubſtantiæ panis remanere, ita intelligit, vt ſolùm dicatur nihil remanere quod nõ ſit neceſ-

Rationes philoſophicæ potius ſunt corrigendæ per theologicas, quàm è contrà.

Durand.

ſarium

ſarium vt accidentia poſſint perſeuerare: ita Durandus dicet intelligi ſolùm de eo quod non eſt neceſſarium vt conuerſio poſſit fieri. Item alius dicet, quantitatem non diſtingui realiter à materia, nec ab hac ſeparari poſſe; atque ita neceſſariò vtramque poſt conſecrationem manere.

65 His adde, Videri omnino ſequi ex hac ſententia, accidentia poſt conſecrationem eſſe in ſubiecto. quod eſt expreſsè damnatum in Concilio Conſtantienſi. Sequela probatur primò, Quia accidentia neceſſariò vniuntur exiſtentiæ ſubſtantiali per modum recepti, ſiue formæ actuantis (proprium enim eſt accidentium habere rationem, formæ reſpectu ſubſtantiæ, non contrà) ergo informant ipſam exiſtentiam: ergo ei inſunt non tanquam in parte, aut comparte, &c. ergo vt in ſubiecto.

Conc. Conſtantien.

Demum ex dictis ſequitur, Nulla ratione poſſe defendi aliquorum ſententiam, qui dicunt non remanere quidem naturam ſpecificam panis, manere tamen quandam entitatem eandem numero, quæ antea fuit panis, & poſtea eſt corpus Chriſti. Sed hoc eſt contra Concilium. quia ſic aliquid ſubſtantiæ panis remaneret. Et eſt omnino inconceptibile, quomodo aliquid idem numero maneat, quod non ſit idem ſpecie.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſubſtantia panis vel vini, poſt conſecrationem huius Sacramenti, annihiletur?

ARTICVLVS IV.

Vtrùm panis poſsit conuerti in corpus Chriſti?

66 ARticulo 3. & 4. docet, ſubſtantiam panis & vini non annihilari in hoc Sacramento, nec reſolui in vicinum aërem, ſed conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti. Vt tam dicta his quatuor articulis, quàm in tota hac materia dicenda poſſint meliùs intelligi, quædam difficultates nobis explicandæ ſunt.

1. Per quid res aliquæ formaliter ſint in loco.
2. Per quid Chriſtus ſit formaliter præſens in Sacramento.
3. Qua ratione idem corpus poſſit poni in diuerſis locis.
4. Quid requiratur vt vna res in aliam conuertatur.
5. Qualis ſit illa actio qua Chriſtus ponitur in Sacramento.

DVBIVM I.

Per quid res ſint formaliter in loco?

67 HÆc difficultas nobis neceſſariò primò fuit diſputanda, vt poſſemus clarè oſtendere qua ratione Chriſtus ſit in hoc Sacramento.

Vt autem tota res intelligatur, Nota primò, Nos hic non quærere per quid formaliter res aliqua ſit extenſa per tantum ſpatium, aut habeat talem aut talem ſitum (quos modos poteſt eoſdem retinere, etſi mutet locum) ſed per quid ſit ita formaliter in hoc vel illo loco, vt per ipſum præcisè habeat quòd ſit in tali loco, & cum quo implicet eam non eſſe in eo loco: ita vt neceſſariò eam formalitatem mutet, quoties mutat locum.

Variæ autem hac in re ſunt ſententiæ, & plurimi quidem Doctores aliter omnino putant hic loquendum eſſe de rebus corporeis, aliter de incorporeis: & illi ipſi diuerſimodè inter ſe loquuntur. Vt autem breuitati ſtudeamus, ſolùm aliquot præcipuas ſententias hic referemus.

68 Primò igitur plurimi volunt, corpora eſſe in loco per quendam modum realem & abſolutum, aliquo modo à parte rei ab ijs, ac omnibus alijs accidentibus diſtinctum, quem *vbi* vocant, & volunt eſſe terminum motus, qui primò & per ſe motu locali acquiritur. De angelis variè iidem ſentiunt.

2. Alij volunt corpora eſſe in loco immediatè per ſuam ſubſtantiam ac quantitatem: ita vt eſſe in loco his nihil aliud ſuperaddat, quàm quendam reſpectum extrinſecum ad ipſum locum. Ita *D. Thom. 1. p. q. 100. a. 3.* vbi ait: *Mobile ſecundùm locum, non eſt in potentia ad aliquid intrinſecum, in quantum huiuſmodi; ſed ſolùm ad aliquid extrinſecum, ſcilicet ad locum.* Et *2. contra Gentes cap. 13. Aliquando,* ait, *denominatur aliquid ab eo quod eſt extra ipſum: vt à loco dicitur aliquid eſſe alicubi.* Apertè oſtendens nihil intrinſecum rei accedere per hoc quòd ſit in loco. Idemque docet *Ariſtoteles 8. phyſicorum c. 7.* Idem expreſsè docet *Scotus in 2. d. 2. q. 6. §. Ad quæſtionem initio. & verſu, Tamen oppoſitum,* &c.

D. Thom. *Ariſtoteles.* *Scotus.*

69 3. Ferè omnes Thomiſtæ docent, angelos nō eſſe per ſe immediatè in loco, ſed per aliquam operationem tranſeuntem in aliquod corpus. quam ſententiam variè admodum explicant; ſed omnes explicationes eaſdem patiuntur difficultates.

Thomiſtæ.

4. Aliqui putant, angelos eſſe in loco per modum quemdam abſolutum, quo certo modo ſe habet circa aliquod corpus quod eſt in loco; qui modus ita pendet ab eorū voluntate, vt poſſint nullum talem habere: atque ita eſſe nullibi.

5. Alij volunt, angelum neceſſariò ſemper eſſe in aliquo loco, idque per modum aliquem ſibi intrinſecum, quo certo modo ſe habet ad aliquem locum.

6. Alij volunt, angelos eſſe in loco immediatè per ſuam ſubſtantiam; nihilque aliud per hoc iis accedere niſi reſpectum aliquem extrinſecum.

Bonauent. Scotus. Gabriel. Gregor. Marsilius.

Ita D. *Bonauentura in 2. d. 2. parte 2. a. 2. q. 1. Scotus in 2. d. 2. q. 6. § Ad propositum*, &c. *Gabriel ibid. q. 2. a. 2. concl. 4. Greg. q. 2. a. 2. Marsilius q. 2. a. 1. & alij.*

70 Nota secundò, Non satis conuenire inter Doctores quid locus propriè sit. Multi enim volunt esse ipsam concauam superficiem corporis ambientis cum certo aliquo respectu ad quædam puncta imaginaria & immobilia. Sed hi valdè difficulter ostendunt, quomodo locus sit immobilis & incorruptibilis: & quomodo dum aër circa nos mouetur non continuò acquitamus nouum locum. Item quomodo secundùm illam sententiam totum vniuersum sit verè in loco: quia nullum corpus ipsum ambit: atque ita nullibi esset. quod per se absurdum est.

71 *Quid sit locus.* Alij igitur volunt illam superficiem solùm esse locum extrinsecum: id autem quod propriè habet rationem loci, esse illud spatium quod est intra illam superficiem, quodque totum occupatur ab ipso locato, & manet idem quantùcunque corpus ambiens mutetur, aut etiam annihiletur. Quam sententiam credo veriorē, & longè faciliùs defenditur, & est magis consentanea communi conceptui. Et secundùm hanc facilè concipitur quomodò & totum vniuersum, & corpus, vel etiam angelus positus extra vltimam sphæram verè sint in loco. Quæ si dicas nullibi esse, communi repugnabis conceptui.

72 Concl. I. Angelus non est in loco per solam aliquam operationem, aut modum se habendi circa aliquod corpus; vt volunt 3. & 4. sententia.

Prob. primò, Quia alias sequeretur primò, angelum abstinendo à tali operatione, aut sui circa corpus applicatione permanere in rerum natura, & tamen nullibi esse. Secundò, nec distare ab vllo loco vel corpore; nec vlli esse præsentem aut propinquum. Quæ ipsi quidem concedunt, & aiunt illo casu illum angelum fore à quouis corpore indistantem neganuè: ita vt eadem facilitate cuius designabili immediatè posset sese applicare, eique esse præsens. quæ sanè inconceptibilia sunt. Experimur enim nos non posse concipere aliquid vt verè existens, nisi concipiamus esse alicubi. Vnde benè D. *Augustinus epistola 57. ad Dardanum ante medium*, docet ea necessariò non esse quæ nullibi sunt.

Rem aliqua posse verè existere, & tamen nullibi esse, omnino impossibile.

D. August.

73 Deinde sequeretur tertiò, si (quod multi putāt fieri posse) Deus crearet corpus infinitè extensum, angelum à quauis eius parte esse æquè indistantem, & circa quamuis designabilem posse æquè immediatè operari.

Quartò sequeretur, postquam circa vnam partem fuerit operatus, immediatè pòst posse circa quamcumque partem quantumcumque distantem operari, aut ei se applicare: atque ita quasi in infinitum distare à priore loco: imò habere absolutè infinitam vim transferendi se quasi in momento ab vno loco in alium. quia nulla loca tam distantia poterunt assignari, vt non possit se minimo tempore longiùs transferre.

74 Quinto sequeretur, eum posse esse in locis planè distantibus, ita vt non sit in medio. Nam sicut potest operari, aut ita se applicare circa totum aliquod corpus longum v. c. 20. pedes: ita poterit se solùm ita applicare ad partes eius extremas, & non ad medias (quid enim cogit angelum mouentem v. c. extremas partes aëris in tali spatio, mouere etiam medias?) quo casu erit in duobus locis distantibus, & non in medio, atque ita à seipso diuisus & distans. quod naturaliter fieri posse fere omnes negant; & quidem meritò. Quia si concedamus eum à se vel minimum distare posse: nihil erit cur non concedamus posse in infinitum magis & magis distare. quod omnino absurdum est.

Sequeretur 6. Nullam esse rationem, cur dicamus angelos potiùs esse in cælo empyreo, quā alibi. imò sequeretur eos absolutè ibi non esse. Nec enim est vero simile eos ibi aliquam actionem transeuntem circa aliquod corpus perpetuò exercere, aut se ita ei applicare. Nec est vlla ratio, cur id fingamus. Dicere autem nullos angelos esse in cælo, est contra communem omnium Christianorum sensum.

75 Prob. concl. 2. Quia ponamus per possibile vel impossibile me oculis corporeis posse angelum in se immediatè intueri: atque ita videam illum per talem operationem vel applicationem alicubi existentem, & deinde desistat ab illa operatione vel applicatione; quo casu cùm videam illum non ratione operationis illius, sed immediatè in se, pergam illum videre vt antè: quæro igitur, an appatebit mihi esse circa certum aliquem locum, in quem debeam oculos coniicere vt eum videam: an verò quocumque oculos conuertam, eodem modo eum videbo, ita vt à quouis loco æquè indistans appareat, vsque ad extremum cæli ambitum? Certè illud secūdum videtur per se omnino absurdum, & secundùm hunc modum non tam viderem angelum nullibi esse quàm vbique, & omni loco præsentem; nec enim appareret mihi vbi non esset, sed ibi vbi reuera esset. Quòd si primum dicas futurum; certò sequetur eum illo loco debere esse, & alibi non: quia aliàs nulla esset ratio, cur vt eum viderem, deberem potiùs in illum locum oculos coniicere, quàm in alium: aut cur circa illum locum potiùs mihi appareret, quàm circa alium.

76 Dices, esse omnino impossibile vt oculis corporeis angelum in se videam; atque ita non est mirum si ex eo alia absurda sequantur.

Sed contrà primò, Si illud impossibile verè à parte rei poneretur, nullo modo mutaretur angelus aut in se, aut in modo existendi in loco; sed solùm potentia mea visiua mutaretur. Ergo nullum inde sequeretur absurdum circa modum existendi ipsius angeli, quod iam ex illorum sententia verè à parte rei non sequitur. Ergo illa responsio nihil facit ad rem.

77 Secundò ponamus (quod omnes fatentur fieri posse) Deum contrahere aliquod corpus in punctum, ita vt nullum spatium occupet: tunc illud corpus secundùm illos non magis erit per se immediatè in loco quàm spiritus (quia illi volunt ea sola per se immediatè esse in loco, quæ loco possunt commensurari) & tamen Deus poterit eleuare oculum meum vt possim illud corpus videre. quo casu redit idem argumentum suprà positum. Nam vel debebo illud videre in certo loco, vel vbique.

78 Prob concl. tertiò, Quia sine vllo fundamēto dicitur talis operatio aut applicatio esse necessaria

Omnem scientiam ex experientia, aut reuelatione haurimus.

faria vt angelus sit in loco. Nec enim ex vllis rebus reuelatis, aut ex vlla experientia, aut analogia quam habent Angeli cum rebus corporeis id possumus colligere, ex quibus rebus solis omnem nostram scientiam haurimus. Et eadem planè ratione qua illud asseritur, dicam vt angelus sit in loco, requiri, vt visibiliter aliquod corpus assumat; & vt aliquod corpus moueat, non requiri vt sit ei præsens, sed sufficere vt sit ab eo negatiuè indistans. Vel etiam dicam eum esse in loco formaliter per hoc solum, quòd aliquem locum distinctè intueatur, aut in eo esse velit. Et fortè probabilius; quia magis conuenit naturæ spirituali esse in loco per aliquid spirituale, quàm per aliquid corporale: & alij alia poterunt pro libitu eadem probabilitate fingere.

79 Res nō sunt per aliquem modum in loco.

CONCLVS. II. Vt corpus aut spiritus sint in loco, non est opus superaddatur ijs certus aliquis modus realis iis intrinsecus, quo formaliter sint in loco, quemque toties mutent, quoties locum mutant. Ita tenent auctores sextæ sententiæ & ex parte auctores secundæ sententiæ.

Probatur 1. Quia aliàs sequeretur, quamuis rem quotiescumque moueretur localiter, infinitos tales modos nouos acquirere, & alios perdere, quod tamen videtur omnino absurdum. Et per se incredibile est, me mouendo paululum digitum, infinitas reales entitates producere & perdere. Et inde sequeretur, quotidie produci innumerabilia infinita actu, seu infinitas entitates inter se distinctas, sibi mutuò succedentes: cùm tamen omnes negent, posse naturaliter dari infinitum actu. Illud autem sequi probatur. Quia quantumcumque parum aliqua res moueatur, necessariò acquirit nouum locum saltem partialem: imò prima & vltima eius superficies acquirunt locum totalem nouum ad singula puncta in illo spatio assignabilia, quæ de nouo attingunt. Et similiter si corpus contractum in punctum moueatur, aut linea recta moueatur lateraliter, toties se totis acquirent nouum talem modum, & consequenter nouam entitatem realem à se, licet tantùm modaliter, tamen verè à parte rei distinctam, quoties nouum punctum in spatio per quod mouentur assignabile attingent. Cùm igitur secundùm communem sententiam hæc puncta sint infinita assignabilia, siue distincta sint à continuo, siue non; apertè sequitur illa mota infinitas tales entitates breuissimo tempore acquirere & amittere. Possent hoc argumento plura absurda ex illa sententia inferri: sed hæc sufficiunt.

80 Probatur secundò, Quia ex alia sententia sequeretur, quòd si esset aliquod corpus contractum in punctum, quòd nullo modo possem illud naturaliter mouere: quia non possem in illo talem modum producere. Nam cùm ille modus præsentiæ sit aliquid corporale, ex natura sua requirit aliquam extensionem; & consequenter non potest naturaliter poni in puncto. Atqui illud est falsum. Ergo etiam id vnde sequitur. Minor probatur. Nam si illud corpus esset inclusum alicui paruo corpori omnino solido & intus concauo, si hoc corpus mouerem, necessariò moueretur alterum, quia non posset illud penetrare. Quòd autem non obstante illo alio possem hoc mouere, & per se videtur certum; & probatur: quia aliàs sequeretur me non posse mouendo Venerabile Sacramentum, mouere corpus Christi in eo existens, quod tamen falsum est. Nam *Trident. sess. 13. c. 5. & 6. & can. 6.* expressè docet, nos corpus Christi in processionibus ad ægrotos gestare & circumferre.

Sacerdos verè mouet corpus Christi dum mouet species. Trident.

81 Respondent aliqui; Nos non mouere corpus Christi, sed solas species: Deum autem ad harum motum illud per se immediatè mouere. Sed hoc dici nequit: quia sic verè & propriè loquendo non circumferremus corpus Christi, sed solus Deus hoc faceret atque ita posset quis verè dicere, Nos in processionibus non circumferre corpus Christi, cuius contradictorium Concilium asserit. Secundò, quia vt docet *Tridentin. suprà can. 8.* & patet ex Ioann. 6. communicantes verè, realiter, ac propriè manducant corpus Christi. Atqui hoc esset falsum, nisi illud propriè mouerent. Ergo propriè illud mouent. Minor probatur. Quia vt dicar aliquid manducare, necesse est vt illud deglutiam: aliquid autem deglutire est illud per actionem viralem ex ore per guttur traiicere in stomachum. Non potest autem intelligi quomodo verè aliquid ita traiiciam, nisi ipsum verè moueam. Secundùm illos autem ego non traiicerem hoc modo corpus Christi, sed Deus hoc faceret: atque ita non magis possem dici manducare corpus Christi, quàm possem dici manducare aut deglutire angelum, si simul cum alio cibo ingrederetur per os in meum stomachum.

Ioan. 6. Necessariò verè mouemus ea quæ comedimus.

82 Respondent alij. Species supernaturaliter eleuari, vt quoties mouentur, possint simul secum attrahere corpus Christi, & talem modum præsentiæ in eo producere. Sed contra hoc facit primò, quòd vt ostendi q. 62. a. 4. implicet res corporales eleuari vt possint eiusmodi res supernaturales producere; cùm ad hoc nullam vel inchoatam potentiam habeant. Secundò, quòd sine necessitate fingamus hîc miracula, quæ sunt inconceptibilia.

83 Probatur concl. tertiò, Quia cùm, vt ostendi, ille modus præsentiæ patiatur graues difficultates, & non possit facilè concipi & minùs explicari; non debet asseri sine graui necessitate. Atqui nulla hîc est necessitas: imò nullum apertum fundamentum, cur eum asseramus. Ergo gratis fingitur.

Minor probatur. quia nec ex iis quæ fide cognoscimus, vt per se patet; neque etiam ex iis quæ lumine naturæ per se nota sunt, vt patebit ex solutione obiectorum: neque ex aliqua experientia potest tale aliquod fundamentum sumi: neque est aliud principium vnde possit illud sumi. Ergo gratis asseritur. De experientia probatur. quia hæc solùm potest per sensus haberi, nullo autem sensu possumus talem aliquem modum percipere. Nam si in naui quæ suauiter mouetur, ita sim interiùs conclusus, vt nihil extrinsecum videam, mutabo continuò locum, & tamen hanc mutationem nullo sensu vel in me, vel in astantibus potero percipere, aut vllo modo deprehendere an moueat

Ex nullo fundamento potest colligi vbi esse modū realē.

uear nec oe. Vnde patet, experientiam potius huie modo contradicere quàm fauere.

84 Dices primò, Cùm motus localis sit motus realis, necessariò debet habere termioum realem: atqui hic non potest esse alius, quàm talis aliquis modus. Ergo hic ponendus est.

Secudò, Non potest concipi quomodo res quæ huic spatio prius noo erat præsens, postea fit præsens. nisi in ea, vel in ipso spatio aliqua sit facta realis mutatio: atqui nulla fit talis mutatio in spatio: ergo fit in re mota.

85 *Terminus motus localis quid sit.* Ad primum, Nego minorem. Terminus enim motus localis est acqoisitio noui loci, siue noua realis coniunctio loci & locati: quæ nihil aliud requirit quàm vt res illi spatio per seipsam immediatè sit præsens. Sicut igitur spatium vt mihi sit intimè præsens, non debet in se talem modum suscipere (quod cùm non sit res realis, non potest esse subiectum modi alicuius realis;) sic nec ego debeo vllum eiusmodi modum suscipere, vt sim præsens illi spatio.

Confirm. à simili. Quia vt sim in aliqua domo, neque in me, neque in ipsa domo requiritur aliquis modus realis, qui non possit in nobis perseuerare, etiamsi desinam esse in domo. Ergo nec requiritur aliquis in me modus præcisè vt sim in tali spatio, qui non permaneat, cùm ab eo absim. Antecedens probatur. Quia neque ille modus requiritur in domo; nam posset Deus me annihilare manente domo immutata: neque etiam in me; quia posset annihilare domum me manente immutato.

Ad secundùm, Coocedo totum. Nam hoc fieri nequit nisi acquiram nouum locum. & quidem si luquamut de via naturali per motum localem: inde tamen non sequitur me aliquem eiusmodi realem modum debere in me suscipere, vt patet ex dictis: quia ille motus non tendit ad aliquem modum, sed ad locum. imò quando clausus in cubiculo suauiter nauigo, vix potest intelligi qua ratione talis aliquis modus producatur.

86 Quòd enim aliqui clamant se non posse concipere cur aliquis iam sit verè in tali loco in quo antè non erat, si nullus realis modus etiam ei insit, qui antè ooo erat, nos mouere non debet: sed ipsi vel ex sensu debent discere hoc posse concipi. Nam quod sensu possum discernere, possum intellectu coocipere. Possum autem sensu percipere aliquem esse in aliquo loco in qoo antè non fuit, non percipiendo in eo aliquem realem modum, quem antea non percipiebam: vt si quietè iaceat super nauigio, & videam eum primò in vno loco, & interim dū claudo oculos nauis paululū muueatur, tunc videbo illum esse in alio loco; & tamen nullum modum, nihilque aliud reale potero in oculis notare, quod antè non erat, præter illam coniunctionem cum alio loco. Similiter possum oculis clarè discernere duas res modò magis modò minùs distare, & cōsequenter alterutram mutasse locum, etsi nihil nouum reale ijs intrinsecum cernam. quare igitur non potero hæc eadem intellectu concipere? sicut igitur ex eo quòd distinctè videam eamdem rem modò magis modò minùs illuminari, nullo modo videndo eam moueri localiter, bene colligo illominationem posse fieri sine motione localis rei illuminatæ; ita ex eo quòd distinctè videam rem aliquam modò esse in hoc loco, modò in illo, non videndo in illa vllum eiusmodi modum, bene colligo, eam non esse per talem modum formaliter in loco.

87 Conclus. III. Vt aliqua res siue corporalis, siue spiritualis sit in loco, nihil aliud requiritur, quàm intima ipsius cum loco coniunctio; atque ita sicut res immediatè ipsi loco siue spatio coniungitur sine vllo modo reali superaddito iis, quos necessariò habet vbicumque sit, ita per se immediatè ac per eiusmodi coniunctionem est propriè & formaliter in loco.

Patet ex dictis. & confirm. quia hoc ipso quo res aliqua intra tale spatium est, aut esse concipitur, etsi vel per diuinam potentiam, vel per intellectum omnes eiusmodi modos auferas siue præscindas, oecessariò erit, siue concipitur esse in tali loco: sicut manet & concipitur esse in aliqua domo, etsi omnes ab ea eiusmodi reales modos auferas. Confirmatur. quia vt aliquid existat in hoc vel illo tempore, nullo opus est reali modo, quo formaliter sit io tali tempore, sed seipso formaliter est io hoc tempore, hoc ipso quo simul cum eo existit. Ergo similiter aliquid erit in tali loco hoc ipso, quo ei erit coniuoctum, sine vllo alio modo superaddito.

DVBIVM II.

Per quid Christus sit formaliter præsens in hoc Sacramento?

88 Nota duo hîc quæri, 1. Per quid Christus sit formaliter ibi, vbi sunt ipsæ species. De quo varij variè sentiunt, prout quique habent diuersa principia circa existentiam rerum, præsertim spiritualium, in loco. Secundò, Per quid Christus constituatur sub illis speciebus vt contentum sub continente: ita vt cum ijs vnum Sacramentum efficiat? Qua de re etiam variæ sunt sententiæ. *Scotus* enim in 4.*d.*10. *q.*1. cum *Gabriele ibidem* 4.2. & alij sentiunt, ad hoc nullam inter species & corpus Christi physicam vnionem esse necessariam; sed sufficere vt Deus decreuerit ea inseparabiliter coniuncta conseruare. Alij verò volunt inter ea oecessariam esse aliquam physicam vnionem, quam plurimi dicunt esse inexplicabilem. Alij verò diuersimodè eam explicant, quos singulatim referre non est operæ pretium. Nam quid de tota re sentiendum sit, facilè ex sequentibus poterit videri. *Scotus. Gabriel.*

89 *Triplex vnio.* Nota 2. Tripliciter aliqnas res posse inter se vniri. Primò, solo loco, ita vt nullo modo inter se dependeant, & alterum possit moueri loco, altero manente immoto. Et de hac coniunctione non est vlla difficultas. quia ad hanc sufficit res esse in eodem loco.

Secundò, vt inter eas sit vnio formalis, ita scilicet vt vnum se habeat per modum formę, & alterum per modum materiæ, aut subiecti. Et quidam volunt talem aliquam vnionem inter species & corpus Christi reperiri. Sed concipi nequit, qualis hæc vnio possit esse. Neque enim potest esse talis, qualis est inter subiectum & accidens *Inter corpus Christi & species non est vnio formalis.*

cidens: quia aliàs accidentia eſſent in corpore Chriſti vt in ſubiecto, & ab iis poſſet denominari album, rotundum, &c. quæ falſa ſunt. Multò minùs poteſt eſſe talis vnio, qualis eſt inter materiam & formam ſubſtantialem: vt per ſe patet: aut qualis eſt inter hypoſtaſin & naturam aſſumptam. quia nulla hîc interuenit vnio hypoſtatica. Alia autem formalis vnio, quæ ſaltem ad has non reducatur; non poteſt hîc facilè fingi. Quòd autem aliqui dicunt eſſe quidem aliquam vnionem formalem, explicari tamen non poſſe qualis ſit, cùm nihil tale ex Scripturis, traditione, aut natura huius Sacramenti poſſit colligi: gratis omnino dicunt.

Tertia vnio poſſet vocari effectiua, qua vna res aliam ad ſe attrahit, eamque ita ſibi vnit, vt ſecum neceſſariò moueatur; ſicut magnes vnit ſibi ferrum.

90 Conclvs. I. Chriſtus eſt formaliter ibi, vbi eſt Sacramentum, per realem ſuipſius cum illo ſpatio coniunctionem: ſicut aliquis angelus in aliquo loco eſt. Ratio eſt. quia omnibus aliis excluſis hoc ipſo quo concipis talem coniunctionem, concipis Chriſtum ibi eſſe. Patet ex dictis dub. 1.

91 Concl. II. Vt Chriſtus ſit ſub ſpeciebus tanquam contentum ſub continente; ita vt poſſit per eas infallibiliter demonſtrari, non ſufficit ſola coniunctio localis: ſed neceſſarium eſt, vt vnum non poſſit moueri loco aut deſinere, quin alterum ſimul moueatur, aut deſinat.

Patet, quia aliàs non eſſet infallibile Chriſtum eſſe vbi ſpecies ſunt: atque ita non poſſet infallibiliter per has demonſtrari. quod tamen eſt neceſſarium, vt cum ſpeciebus conſtituat vnum Sacramentum. quia ad hoc requiritur vt ſpecies ſint neceſſarium & omnino infallibile ſignum præſentiæ corporis aut ſanguinis Chriſti.

92 Concl. III. Præciſè tamen, vt ſpecies reſpectu Chriſti habeant rationem continentis, ac infallibilis ſigni, ac conſequenter vnum cum eo Sacramentum conſtituant, abſolutè loquendo non eſt neceſſaria inter Chriſtum & ſpecies aliqua vnio phyſica, ſed ſufficit moralis, quæ ex decreto Dei talis ſit, vt vnum ab altero ſeparari non poſſit.

Quia vt patet in alijs Sacramentis, ad rationem Sacramenti præciſè ſufficit vnio moralis inter materiam & formam. Et poſito tali Dei decreto ſpecies tam erunt infallibile ſignum præſentiæ Chriſti, quàm ſi eſſet inter vtraque maxima vnio phyſica. Nec poteſt vlla ratio adferri quæ cõuincat aliam vnionem hîc abſolutè eſſe neceſſariam ad rationem huius Sacramenti, præciſè vt habeat rationem Sacramenti.

93 *Quomodo corpus Chriſti moueatur per ſpecies.* Conclvs. IV. Non eſt improbabile, inter corpus Chriſti & ſpecies eſſe quãdam vnionem, quam vocant effectiuam: ita vt corpus Chriſti habeat vim attrahendi ad ſe ſpecies, eaſque ita ſibi vniendi, & conſequenter ſe iis, vt quocũque illæ mouentur, & ipſum neceſſariò moueatur, ſicut moto magnete mouetur ferrum.

Prob. Quia niſi ſit aliqua ſimilis vnio, videtur difficulter intelligi quomodo is qui mouet ſpecies, verè & propriè moueret corpus Chriſti; quod tamen neceſſariò eſt aſſerendum: vt oſtendi dubio præcedente concl. 2. Nam ſi non eſſet inter hæc alia cõiunctio, quàm quòd Deus ſtatuiſſet mouere corpus Chriſti ad omnem locũ, ad quem mouentur ſpecies: tunc nos ipſum nõ moueremus, ſed ſolus Deus, & mouẽs ſpecies ſolùm eſſet occaſio illius motus: aut vt ſummum cauſa moralis. quod nullo modo ſufficit vt poſſimus verè & propriè comedere corpus Chriſti. quia ad hoc requiritur vt phyſicè ipſum traiiciamus in ſtomachum. Nam comeſtio numquam ſignificat actionem moralem, ſed phyſicam.

94 Dixi *hoc non eſſe improbabile*. quia nihil eſt quod abſolutè conuincat talem vnionem eſſe neceſſariam. Nam vt corpus moueatur per motum ſpecierum, videtur omnino ſufficere, vt iis vniatur ſimili aliqua ratione, qua is qui vehitur curru aut naui, iis vnitur: ita vt Chriſtus quaſi vehatur ipſis ſpeciebus. Nam cùm in corpore Chriſti nulla ſit reſiſtentia, quò minùs facillimè in quãuis partem moueatur; vt ſequatur naturaliter motum ſpecierum, minima vnio ſufficit. Vel ſi velis, hæc vnio corporis Chriſti cum ſpeciebus meliùs explicabitur, ſi dicatur ſimilis vnioni quam haberet corpus glorioſum cum alio corpore, quo cum penetratiuè ſimul in eodem loco ita exiſteret, vt moueretur neceſſariò moto alio corpore: ad quod ſufficeret, vt Beatus, cuius eſſet illud corpus glorioſum, non permitteret ſe alio modo ab alio illo corpore penetrari, quàm de facto priùs penetraretur.

95 *Beati poſſunt impedire ne ab alio corpore penetrentur.* Pro quo Nota primò, Etſi Beatus habens corpus glorioſum poſſit permittere vt ab alio ſine difficultate penetretur; tamen poteſt etiam huic penetrationi reſiſtere: atque ita ab alio corpore poterit propelli, niſi huic propulſationi reſiſtat.

96 Nota ſecundò, Vt duo corpora quæ ſimul penetratiuè exiſtunt, à ſe mutuo ſeparentur, opus eſſe noua penetratione, qua ſecũdùm aliam atque aliam partem ſe mutuò penetrent, v. c. ſi vnum moueatur ad dexteram & alterum ad ſiniſtram, neceſſe eſt vt pars quæ priùs penetrabat alterius dexteram partem, incipiat penetrare ſiniſtram; & contrà. Hinc ſi Deus poneret duo corpora non glorioſa pènetratiuè in eodem loco, ſine nouo miraculo vnum non poſſet moueri immoto altero. Sicut igitur Beatus habẽs corpus glorioſum poteſt reſiſtere ne alius homo eum penetret: ita cùm ſemel penetrauit, poteſt reſiſtere ne alia noua ratione fiat penetratio, & conſequenter ne vnus ab altero poſſit ſeparari. quo facto Beatus ad motum alterius neceſſariò mouebitur; & quidem eadem facilitate non beatus mouebit & ſe & Beatum, qua moueret ſe ſolum, ſi modò Beatus motui non reſiſtat. quia corpus beatum ex ſe nullo modo reſiſtit motui.

97 *Quomodo angelus poſſit moueri per aliud corpus.* Idem, quod ad hanc rem attinet, credo dicendum de angelo, qui ſicut poteſt reſiſtere ne ab alio corpore penetretur; ita cùm ſemel illud penetrauit, poteſt reſiſtere ne alia ratione penetretur. quo facto vt moueatur ab illo corpore, ſufficit, quòd motui non reſiſtat.

98 Simili itaque ratione, vt Chriſtus ad motum ſpecierum neceſſariò moueatur, ſufficit quòd non permittat hîc aliam fieri penetrationem, quàm

quàm quæ per ipsam conuersionem panis in ipsius corpus in consecratione facta est. Quare cùm hic modus vnionis sufficiat vt satisfiat omnibus difficultatibus, quæ possint hîc obiici, & sit simplicissimus, & rei maximè connaturalis; nihil nos cogit aliam vnionem physicam ponere. Quamuis si quis velit eam quam in conclusione posuimus vnionem asserere, facilè poterit ad hoc aliquas congruentias reperire.

DVBIVM III.

Qua ratione possit idem numero corpus poni in diuersis locis.

99 HÆc res generatim priùs nobis disputanda est, vt possimus clariùs ostendere, per quam actionem Christus fiat præsens in Vener. Sacramento. Est autẽ hæc difficultas satis ardua: quia cùm sit omnino supra omnem naturæ ordinẽ, ex ijs quæ clarè habemus cognita, nihil hîc potest à priore probari, aut etiam à posteriore clarè & immediatè demonstrari. Quare tota hæc res petenda est partim ex principijs fidei, quæ apertè nos docent, fieri posse vt idem corpus sit in distinctis locis; idque de facto in Venerabili Sacramento fieri: partim ex ijs quæ lumine naturæ cognita sunt, ostendendo hunc vel illum modum ponendi idem corpus in diuersis locis nihil absurdi inuoluere. Quare vt hunc vel illum modum vt probabilem acceptemus, non est hîc expectandum vt à priori probemus eum esse possibilem, sed sufficit vt ostendamus nullam probabilem in eo posse ostendi implicantiam. Vnde sequitur, inter varias Doctorum sententias, illam esse probabiliorem, quæ & principijs fidei, & dictis Patrum & Conciliorum est maximè conformis, ac minimas in soluendis obiectionibus patitur difficultates. Ex varijs itaque Doctorum sententijs præcipuas aliquot examinabimus, vt veriorem possimus seligere.

Præter hæreticos, qui vt faciliùs veritatem huius Sacramenti oppugnent, absolutè negant fieri posse vt idem corpus sit simul in diuersis locis: quatuor ferè sunt præcipuæ Theologorum sententiæ.

100 Prima docet, non posse corpus quod in vno loco existit, poni in alio loco, nisi commutetur in aliud corpus. Ita quidam olim discipuli D. Thomæ.

Secunda sententia docet, idẽ corpus posse quidem simul esse in vno loco secũdùm modũ existendi quantitatiuum, & simul in alio secundùm modum existendi sacramentalem. Fieri tamen non posse vt idem corpus sit simul in duobus locis modo quantitatiuo, siue ita vt ipsi loco coëxtendatur, sicut fit quando modo naturali existit. Et hanc sententiam tanquam probabiliorem docet *Sotus in 4. d.10. q. 1. a. 5. §. Hic præterea.* & quidam alij Thomistæ. *Sotus. Thomistæ.*

Vtraque hæc sententia maximè nititur auctoritate D. Thomæ, qui eas quibusdam locis videtur asserere. Alij tamen Thomistæ eum in commodo sensu conantur explicare: & omnino verisimile est aliam fuisse eius mentem. Quod maximè potest colligi ex rationibus, quibus D. Thomas dictas sententias videtur probare. Quæ si absolutè & sicut sonant sine vlla explicatione acciperentur: ex ijs inferrentur quædam apertè falsa. *D.Thom.*

101 Prima ratio est quam adfert D.Thom. hîc a. 2. vbi ait: *Non autem aliquid potest esse vbi priùs non erat, nisi vel per loci mutationem, aut alterius conuersionem in ipsum.* Quòd si intelligatur de potentia Dei absoluta, sequetur Deum nihil iam posse de nouo creare: quia aliàs inciperet aliquid esse, vbi antè non fuit sine loci mutatione, aut alterius in ipsum conuersione. Quare benè notauit *Sotus in 4. d.9. q.2. a.2. §. Sed dicent*, D. Thomam tantùm velle, illud non posse fieri secundùm legem Dei ordinariam, & modum agendi rebus magis conuenientem. Secunda ratio est quam idem adfert in 4. *d.* 44. *qu.* 1. *ar.* 2. *quæstiuncula secunda ad quartum.* Vbi ait: per miraculum fieri non posse vt vnum corpus sit in duobus locis, scilicet modo quantitatiuo: *Quia esse in pluribus locis repugnat indiuiduo, ratione eius quod est esse indiuisum in se.* Sanè si hæc ratio absolutè prout sonat, intelligatur; absolutè probabit corpus Christi non posse esse in cælo, & simul verè & realiter in Venerab. Sacramento. Nam siue in hoc sit modo quantitatiuo, siue modo spirituali, non ideo minùs vel magis erit à se diuisum, siue distinctum. Imò existendo in vno loco modo sacramentali, magis erit à se distinctum, quàm si existeret vtrobique modo quantitatiuo: quia tunc habebit modos existendi omnino inter se repugnantes. Quare cùm planè faciliùs appareat, idẽ corpus in duobus locis simul habere modum existendi sibi cõnaturalem, quàm habere in vno modum connaturalem, & in altero spiritualem, (quia hic modus difficillimè concipitur) si hoc concedamus esse possibile, omnino alterum erit concedendum. Quæ omnia magis ex dicendis constabũt, in quibus & soluemus alias quasdam rationes, quæ contra hæc obijci solent. Quare non putaui pluribus has sententias oppugnandas, præsertim cùm iam communiter ferè Doctores concedant, Deum sine vlla conuersione vnius in alterum posse vnum corpus modo quantitatiuo in duobus locis ponere: valdè tamen dissentiunt quomodo hoc fieri possit. *Sotus.* *Idem potest quantitatiuè in duobus locis existere.*

102 Tertia igitur sententia docet, id fieri posse per solam productionem diuersorum vbi in eodem corpore, quam productionem vocant adductionem: quia idem corpus retinens locum quem antea habebat, alia diuersa loca acquirit, atque ita ad ea quasi adducitur. Ita *Scotus in 4. d.10. q.1. §. Quantum ergo ad istum articulum. versu, Si verò corpus.* quem communiter *Scotistæ in 4. d.* 10. & 11. atque etiam alij multi sequuntur. Fundamentum huius sententiæ est: quia *vbi* est modus aliquis realis distinctus à loco & locato per se producibilis: vt patet in motu locali: ergo potest immediatè in corpore aliquo produci à Deo, non destructo eo, quem priùs habebat (quia hîc nulla potest ostendi implicantia) & consequenter vnum corpus erit in pluribus locis simul. Confir. quia angelus existens in loco sibi inadæquato naturaliter potest proximum occupare non deserendo priorem, idque solùm per acquisitionem noui vbi: ergo duos tales modos simul esse in eadem re, non implicat. *Scotus. Scotistæ.*

Quar-

Quarta sententia docet, Deum posse ponere idem corpus in diuersis locis ipsum sæpiùs reproducendo: ita vt virtute æquiualeat multis corporibus: quia in hoc nulla potest ostendi implicantia. Ita *Gabr. in 4.d.11.q.1.a.2.dub.2.* & plurimi recentiores.

Gabriel.

104 Conclvs.I. Fide tenendum est, diuina virtute posse idem corpus simul ita poni in diuersis locis, vt verè & realiter sit in singulis præsens, & propriè possit dici ibi & ibi esse, siue in omnibus sit propriè tanquam in loco, siue aliter, quæ est quæstio magis de nomine quàm de re. vt videbimus q.76.a.5.

Ita communiter omnes Catholici, & patet expresè in mysterio Vener. Sacramenti, in quo Christus in diuersis locis, verè & realiter presens est: vt ostēdi suprà a.1. vbi etiam quæ contrà possent obijci, ex parte dissolui, & reliqua commodiùs soluemus infrà.

105 Conclvs.II. Non potest hoc fieri per solam adductionem, siue nudam productionem alicuius vbi.

Probatur primò, Quia vt ostendi dub.1. nec corpora, nec spiritus sunt formaliter in loco per talem aliquem modum, sed immediatè seipsis, siue per immediatam sui cum loco coniunctionem. Ergo non possunt per nudam talismodi productionem in aliquo loco constitui.

Probatur secundò, Quia ponamus Deum, Petrum existentem Louanij velle ponere Romæ, per nudam talis vbi productionem, ita tamen, vt simul destruat prius vbi, ac Petrus desinat esse Louanij. (hoc enim fieri posse supposita contraria sententia per se clarum est, & omnes illius auctores concedunt) tunc vel producet illud vbi in Petro existente Louanij, vel existente Romę. Neutrum dici potest. Ergo est impossibile.

Minor probatur. quia si dicatur produci in Petro, adhuc existente Louanij, tunc vbi Romanum producetur Louanij. (Nec enim potest intelligi, quomodo illud vbi producatur in Petro non existente alibi quàm Louanij, nisi producatur Louanij,) atque ita vbi Romanum, ac consequenter locus adducentur ad Petrum, & consequenter non tam Petrus adducetur Romam, quàm illa Louanium. quæ absurdissima sunt. Quòd si dicas illud vbi produci in Petro iam existente Romæ, sic Petrus erit Romæ priùs natura, quàm illud vbi in eo producatur: & consequenter neque effectiuè, neque formaliter statuetur Romæ per illud. Quia implicat effectum esse priorem sua causa, siue aliquem esse album priùs natura quàm albedo existat.

106 Dices, illud vbi non produci in Petro existente Romæ vel Louanij, sed vt concipitur iam adduci Romam. Sed contrà primò, Vel illud vbi producitur Romæ, vel alibi, vel nullibi. Neque enim potest hîc aliquod quartum excogitari.

Deus nequit in me aliquid producere eo loco vbi nō sum.

Primum dici nequit, quia cùm necessariò producatur in Petro, supponeret Petrum priùs esse Romæ. Implicat autem Deum hîc aliquid in me producere nisi hîc sim. Neque etiam secundum dici potest. quia si dicamus alibi produci quàm Romæ, tunc debemus concedere illud vbi produci alicubi, & consequenter alicubi esse extra Romā: neç vlla erit causa cur negemus produci Louanij: & aliàs dicendum esset, Petrum, dum illud vbi producebatur, fuisse alicubi extra Romam & Louanium, & consequenter tertium vbi in eo ponendum esse. Nec etiam tertium dici potest, quia sicut implicat ipsum vbi esse, & tamen nullibi esse (cum necessariò & intrinsecè dicat præsentiam in loco) ita implicat ipsum verè & realiter produci, & tamen nullibi produci.

Nihil potest produci nisi alicubi producatur.

Secundò, quia illud vbi necessariò producitur in aliquo instanti. Atqui in eo casu nullum daretur instans quo Petrus non esset vel Romæ, vel Louanij; ergo necessariò deberet in eo produci existente Louanij, vel Romæ. Et confirm. Quia illa duo vbi haberent se sicut frigus & calor, quę se mutuò formaliter expellunt: atqui vt calor formaliter expellat frigus, debet produci in frigido, & similiter forma ignis producitur in ligno. Ergo similiter illud vbi Romanum debebit produci in existente Louanij, vt formaliter vbi Louaniense expellat, ac deinde subitò Petrum constituere Romæ. quæ ego sanè concipere nequeo.

107 Sed instabis, Si Deus produceret in instanti calorem vt octo in aliquo frigido in eodem instanti priùs natura quàm calor conciperetur productus, subiectum non posset concipi frigidum (quia aliàs calor & frigus simul essent in eodem) & consequenter propriè loquendo ille calor non produceretur in eo, quod tunc esset frigidum, sed quod antè fuisset frigidum. Ergo similiter vbi non producetur in existente Louanij, sed in eo qui priùs fuit Louanij.

Respond. Etsi concederemus antecedens (quod tamen ex parte communi modo loquendi repugnat) omnino negandam esse consequētiam. Quia calor ille non necessariò supponit subiectum suum esse calidum aut frigidum, ac consequenter, sicut per diuinam potentiam potest produci in subiecto nec frigido, nec calido: ita potest concipi produci in subiecto, nec frigido, nec calido. Contrà fit in illo *vbi*: quia sicut necessariò debet produci alicubi: ita supponit subiectum suum esse alicubi, præsertim quando concipitur produci in subiecto quanto & extenso in ordine ad locum, quod nemo potest concipere esse non in loco: & consequenter nullum potest dari instans naturæ, quasi medium inter vtrumque vbi, in quo Petrus sit non in loco, nisi velis gratis & contra rationem fingere eum illo medio instanti esse in vacuo, & tunc cum quibusdam negare eum esse in loco, & sic hîc facere quæstionem de nomine, quid debeat dici esse in loco: sed sic consequenter illud vbi debebit in vacuo produci.

108 Vt autem hæc omnia clariùs intelligantur, Notandum est, quòd etiamsi concedamus *vbi* esse modum aliquem realem, per quem res est formaliter in loco, nullo tamen modo concedendum esse, illud se habere respectu locati, sic ut calor se habet respectu calidi, sed potiùs sicut se habet inhærentia caloris respectu calidi. Sicut enim hæc facit lignum esse formaliter calidū vniendo illi calorem, sine quo hoc nequit concipi calidum: ita illud vbi facit rem esse in loco vniendo ipsi locum, & ipsum loco. Nec enim sine vera loci & locati coniunctione potest res

Vbi non est simile ipsi calori, sed inhærentiæ, qua sic ligno inhæret.

concipi eſſe in loco. Quare cùm illud vbi non ſit intrinſecè ipſe locus (nam illud producitur in locato, non tamen ipſe locus, qui ſuccedentibus diuerſis locatis ſemper idem perſeuerat) non poteſt intelligi eſſe aliud quàm ipſa coniunctio locati cum loco. Quare ſicut quando calor priùs exiſtit quàm vniatur ligno, idque in loco diſtante; non poteſt concipi immediatè in ipſo produci inhærentiam in ligno, niſi aut ſimul reproducatur in ligno, aut priùs natura fiat illi localiter coniunctus, aut ſaltem non diſtans (quis enim concipiat in calore exiſtente Romæ ſine vlla alia actione produci immediatè inhærentiam qua mihi hîc Louanij inhæreat?) ſic inconceptibile eſt in me hîc exiſtente immediatè produci vnionem cum loco Romano, ſiue vbi Romanum, niſi ibi reproducar, aut priùs natura ſim ab eo loco non diſtans. Quare ſicut lignum, cui nullus calor eſt coniunctus, non poteſt fieri calidum per ſolam productionem inhærentiæ caloris, ſed opus eſt vt ſimul aut ipſe calor in ligno producatur, aut per motum localem ei admoueatur: ita impoſſibile eſt exiſtentem Louanij fieri immediatè Romæ per ſolam productionem alicuius *vbi*, ſiue coniunctionis ipſius cum loco Romano; ſed neceſſarium eſt, vt ſimul aut ipſe reproducatur Romæ, aut eò moueatur. Ex quo clariſſimè noſtra ſententia probatur.

109 Probatur tertiò, Quia vel corpus poſitum hoc modo in diuerſis locis habebit neceſſariò vtrobique eadem accidentia, vel non. Neutrum dici poteſt. Ergo illud eſt impoſſibile.

110 Reſpondent aliqui, neceſſariò vtroque loco habitutum omnia accidentia eadem, quæ non pendent à certo loco. Secùs eſſe de ijs quæ pendent à certo loco: quale eſt ipſum vbi, quod in vtroque loco neceſſariò erit diuerſum.

Sed contra primò, Ponat Deus hîc ſtupam in medio magni ignis, & eandem ſimul Romæ totam immerſam aquis: peto quid fiet de illa ſtupa, ſi Deus agentia naturali ſuo modo agendi relinquat? Nec enim poteſt dici vtrobique comburendam. quia impoſſibile eſt vt ignis naturaliter comburat ſtupam immerſam aquæ. Nam ſic deberet ignis generari in ipſa aqua. Nec etiam poteſt dici hîc comburendam, & Romæ non comburendam: quia ſic materia prima alia forma informaretur hîc, & alia Romę. quod ipſi negant fieri poſſe. Nec etiam dici poteſt in neutro loco comburendam aut alterandam: quia incredibile eſt aquam exiſtentem Romæ poſſe impedire actiuitatem ignis hîc exiſtentis.

111 *Ignis hîc exiſtens nullo caſu poteſt naturaliter Romę comburere.*

Secundò, Ponamus eandem ſtupam hîc creari in medio ignis & Romæ in loco ſicco: tunc ſecundùm illos vtrobique combureretur. Sed hoc videtur repugnare naturis rerum. Quia ſic ignis hîc exiſtens deberet ignem producere Romæ, & quidem eundem numero cum eo quem hîc producit (quia ſi eſſet diuerſus, tunc eadem materia haberet diuerſas formas) quæ tamen naturaliter omnino impoſſibilia ſunt. Nam ſic ignis virtute ſua naturali poneret eandem numero formam in duobus locis. quod clarum eſt naturaliter fieri non poſſe. Nec refert quòd ipſum ſubiectum in quod ignis agit, ſit virtute ſupernaturali in diuerſis locis poſitum. quia hoc non dat ipſi igni vim agendi ſupernaturalem, vt poſſit agere Romæ, & dare ipſi formæ modum exiſtendi ſupernaturalem.

112 Tertiò, Creet Deus animam rationalem cum duplici illo vbi, & hîc infundat eam corpori iam vltimò diſpoſito ad ſuſceptionem formæ; tunc hæc anima hîc animabit corpus, & Romæ erit extra corpus. Nec enim poteſt dari ratio cur hîc non poſſit animare hoc corpus: nec poterit illud Romæ animare, cùm corpus ibi non ſit: nec etiam poteſt dici eodem inſtanti illud corpus futurum Romæ, cùm nulla hîc ſit cauſa, quæ producat in eo illud vbi. Si igitur anima poſſit hîc animare corpus, & Romæ non animare; quare non poterit idem corpus hîc animari, & Romæ eſſe inanime?

113 *Corpus poſitum in duobus locis neceſſariò poteſt aut omnia accidentia habere diuerſa aut nulla.*

Quartò, Si ratione identitatis ſubiecti repugnaret corpori poſito in diuerſis locis recipere vtrobique diuerſa accidentia, nulla omnino poſſet habere vtrobique diuerſa. Atqui hoc falſum eſt (quia poteſt habere diuerſa accidentia, quæ dicunt ordinem ad locum.) Ergo etiam id vnde ſequitur eſt falſum. Negant aduerſarij maiorem. quia accidentia quæ dicunt ordinem ad locum nõ poſſunt poni eadem in diuerſis locis: atque ita neceſſariò ſunt diuerſa in diuerſis locis. Secùs autem eſt de alijs.

114 Sed hæc reſponſio nullo modo ſatisfacit. Primù, quia etſi ex eo quòd illa accidentia non poſſint eſſe eadem in diuerſis locis, benè ſequatur, ea neceſſariò eſſe diuerſa; non tamen ex eo quòd alia poſſint eſſe eadem in diuerſis locis, ſequitur neceſſariò eſſe eadem. Nam ſi omnino repugnet, idem ſubiectum habere aliqua accidentia vno loco, quæ non habeat alio loco, ſequetur etiam non poſſe vlla habere in diuerſis locis diuerſa, ſiue hæc pendeant neceſſariò ab aliquo certo loco, ſiue non. Nam hæc dependentia accidentis à certo loco nullo modo tollit illam repugnantiam; & conſequenter non poterit idem corpus poni in diuerſis locis. Quòd ſi hoc ei non repugnet, nulla erit ratio cur alia accidentia non poſſint vno loco ei ineſſe, & altero non ineſſe. Nam quòd ipſa poſſint eſſe eadem in diuerſis locis, nullo modo poteſt cauſare talem repugnantiam, ob quam implicet idem ſubiectum habere diuerſa in diuerſis locis.

115 *Chriſtus in diuerſis locis habet diuerſa accidentia independentia à certo loco.*

Confirmatur. quia de facto Chriſtus habet aliqua accidentia in cælo, quæ non habet in Venerabili Sacramento, quæ tamen poſſunt poni in diuerſis locis. Quia in cælo habet extenſionem in ordine ad locum, & certum ſitum corporis v.c. quòd ſtet, vel ſedeat, quorum nihil habet in Venerab. Sacramento, in quo non habet vllam extenſionem in ordine ad locum, vel ſaltem non talem qualem habet in cælo, ſed omnino alterius generis. Nec ibi ſedet nec ſtat, cùm tamen eiuſmodi accidẽtia poſſint eſſe eadem in diuerſis locis. Poſito enim quòd idem corpus poſſit verè eſſe in diuerſis locis, nihil implicat ipſum in vtroque ſedere aut ſtare, & eſſe extenſum in ordine ad locum. Item ſedens aut ſtans in naui qua vehitur, eundem ſitum & extenſionem in diuerſis locis retinet. Et Chriſtus modum exiſtendi ſacramentaliter habet eundem

in

in diuerſis locis, non tamen in cælo. Quarc dicta ſententia videtur apertè non ſolùm cum clara ratione, ſed etiam cum veritate huius Sacramenti pugnare.

116 Corpus per ſolam multiplicationẽ vbi poſitum in diuerſis locis non poſſet ſuſcipere contraria.

Alij igitur concedunt, corpus hoc modo poſitum in diuerſis locis poſſe in ſingulis habere diuerſa accidentia: atque adeo enndem hominem poſſe vno loco mori, & altero viuere: vno loco ſummè frigere, alio ſummè caleſcere: in vno moueri, & in alio quieſcere: aut contrario motu moneri. Sed hæc videntur omnino incõceptibilia, & inuoluere apertam implicantiam. Nam quieſcere dicit expreſſam negarionem motus; atque ita quieſcere & moueri ſunt contradictoria: & ſimiliter animam informate aliquod corpus, atque illud non infotmare. quæ tamen de eodem ſecundùm omnino idem dicerẽtur. quia eadem forma totum hoc corpus informaret, & totum non informaret. Item totus bic homò quieſceret, & totus moueretur.

117 Reſpondent hęc dici quidem de eodem, noǹ tamen ſecundùm idem. quia hæc conuenirent ei ratione diuetſorum vbi. Sed hoc nullo modo ſatisfacit. quia eſſe mortuum & viuum; frigere & calete, non conueniunt ſubiecto ratione loci; ſed ratione ſui. Sicut igitur diuerſa vbi nullo modo faciunt, vt ſubiectum ſecundùm ſe ſit plura: ita nullo modo efficiunt, vt ea quæ ipſi in diuerſis locis conueoiunt, non conueniant ſecundùm idem. Confirmatur primò. quia aliàs ſequeretur album dum mouetur, ſemper ſecundùm aliud & aliud eſſe album: quia in diuerſis locis eſt album. aut ſi diuerſa vbi ſibi mutuo ſuccedentia nullo modo, vel virtualiter faciunt ſubiectum aliud atque aliud, ita vt poſſit dici eſſe album ſecundùm alind atque aliud, vel alia atque alia ratione: cur quando ſimul eidem inſunt hoc faciẽt? Confirmatur ſecundò. quia illa diuerſa vbi cùm ſint mera accidentia, non magis multiplicant ſubiectum ſecundùm ſe quàm alia accidentia: atqui diuerſa accidentia ſimul eidem jnexiſtentia (ſiue id fiat naturaliter, vt quando lac ſimul eſt album & dulce, ſiue ſupernaturaliter; vt quando nigredo & albedo eidem toti ſubiecto diuina virtute ineſſent;) nullo modo efficiunt vt ſubiectum poſſit qua album calere, & ſubſtantialiter corrumpi, & ſimul qua dnlce, aut nigrum frigere ac manere ſubſtantialiter incorruptum. Ergo nec diuerſa vbi illud poretunt facere.

118 Corpus per ſolam multiplicationẽ vbi poſitum in diuerſis locis in neutro poſſet naturaliter moueri.

Probatur concl. quartò. Quia ſecundùm aliam ſenteutiam illa duo vbi ſunt duo modi formaliter ſibi mutuo tepugnantes, non minùs quàm calor & frigus: ita vt vnum non poſſit naturaliter acquiri, niſi alterum amittatur. Vnde ſequitur eum qui ſupernaturaliter eſſet hoc modo poſitus in duobus locis, virtute naturali non poſſe moueri, niſi vtrumque vbi amittat, & abſolutè deſinat eſſe in duobus locis. quod tamen dicti auctores negant. Illnd autem ſequi probatur. Nam ſi moueretur ſolùm in vno loco, tunc vi naturali acquireret aliquod vbi formaliter repugnans & naturaliter incompoſſibile cum illo vbi in quo qnieſcit: & conſequentet hoc neceſſariò deſtrueretur; aut ſi Deus illud ſupernaturaliter conſeruaret, tunc alterum naturaliter acquiri non poſſet. quia agens naturale non poreſt in aliquo ſubiecto ponere aliquam formam vel mndum, perſeuerante in eodem ſubiecto alia forma, ſiue modo qui illi formaliter repugnat. Hinc ſi Deus ſupernaturaliter conſeruaret in aqua ſrigus vt octo, nullus ignis poſſet in ea producere calorem. Item ſi in me conſeruaret ſeſſionem, non poſſem vllo modo ſtare. Er ſimiliter poſito quòd vbi ſit modus aliquis realis; poſito quòd conſeruet in me hoc vbi quod iam habeo, non potero me mouere localiter. Quòd ſi verò vtrobique naturaliter moueretur ſimul in vtroque loco, tunc vi naturali acquireret ſimul duas formas ſiue modos ſibi planè repugnantes. quod naturaliter eſt impoſſibile. Sicut ſi Deus poneret in aliquo toto corpore ſimul rubedinem & virorem, nulla vi naturali poſſet poſtea ſimul fieri totum flauum & ſubcinericium.

119 Probatur quintò. Quia neque hæc ſententia poteſt vllo modo deduci ex rebus naturali lumine notis: vt patet ex ijs quæ hactenus diximus, quæ ſatis probabiliter oſtcodunt eam inuoluere implicantiam: nec poteſt clarè contrarium oſtendi. Neque etiam ex rebus quas fide cognoſcimus: quia ſi eſſet aliquid vnde poſſet ea deduci, maximè poſſet deduci ex myſterio Venerabilis Sacramenti. atqui ipſa potiùs hoc myſterium euertit, quàm ipſum explicet. Quia (vt oſtendam concl. ſequenti, & dub.4. ac 5.) poſita veritate illius ſententiæ, ex vi verborum formæ non bene colligeretur, corpus Chriſti ibi eſſe per veram conuerſionem, & tranſſubſtantiationem panis in corpus Chriſti, & quandam quaſi creationem (vt Concilia & Patres ibi eſſe aſſerunt) ergo nulla eſt ratio qua eam probemus.

120 Ad fundamentum autem tertiæ ſententiæ Reſpondeo, negando antecedens; ſcilicet, res eſſe in loco per aliquem eiuſmodi realẽ modum. Et quamuis res eſſẽt verè in loco per talem modum; tamen ille modus non poſſet ea ratione produci, qua illa ſententia eum vult produci: vt patet ex dictis.

Ad confirmationem Reſpondeo, probare obſcurum per obſcurius, & ſumere quod probandum eſt: ſcilicet angelum acquirere nouum locum per ſolam productionem talis vbi. qnia, vt oſtendi dubio primo, angelus non eſt in loco per talem modum, ſed immediatè per ſuam ſubſtantiam.

121 Dices, Conſtat angelnm exiſtentem in loco inadæquato, poſſe ſe extendere ad proximum non deſerendo priorem. Atqui nullum alium modum poſſumus aſſignare quo probemus id fieri: ergo ille modus aſſignandus eſt.

Reſpondeo primò, negando conſequentiam. qnia ex antecedente ſolùm ſequitur nos ignorare modum quo id fiat. quod non debet videri mirum: quia neque ille modus per ſe eſt nobis cognitus: neque eſt aliquod fundamentum nobis perfectè cognitum, ex quo eum clarè poſſimus colligere. Quare meliùs dicam, me eum ignorare, quàm talem aſſignabo, quem conſtat in ſe inuoluere tot difficultates, quas ſuprà recenſui.

Non poſſumus propriè cognoſcere ſpiritualia.

Reſpondeo ſecundò, Si ex ijs quæ nobis no-

Quomodo angelus poſſit occupare maiorem locum.

ta ſunt poſſumus aliquo modo colligere, qua ratione angelus non deſerendo locum in quo eſt, poſſit proximum occupare; longè vero ſimilius eſt hoc fieri per realem ſuiipſius extenſionem, & quendam motum localem.

122 Pro quo Nota primò, Quod in corporibus eſt quantitas molis, hoc in angelis eſt quantitas virtutis: vnde ſicut corpus ratione maioris quãtitatis, ita ſpiritus ratione maioris virtutis poteſt maiorem locum occupare.

123 Nota ſecundò, Quando corpus aliquod homogenium, v. c. lignum eſt per certum locum extenſum, ſubſtantiam ligni in eo eſſe ſæpiùs, imò quaſi infinities replicatam. Nam in ſingulis eius partibus verè & perfectè ſubſtantia ligni reperitur, non quidem omnino eadem numero, ſed omnino eadem ſpecie, & quadam continuatione eadem numero, quatenus omnes partes vnum totum conſtituunt. Cùm igitur angelus id habeat per ſimplex quoddam eſſe, quod corpus habet per diuerſas partes, vt concipiatur extenſus per aliquem locum, ita vt verè & realiter ſit ei præſens totus in toto, & totus in ſingulis partibus, neceſſariò nobis concipiendum eſt, ipſius eſſe ſæpiùs & quaſi infinities eſſe replicatum, non quidem formaliter, ſicut quando idem corpus bis à Deo productum ponitur in diuerſis locis; ſed virtualiter, ita vt in ſingulis partibus loci ſit tota ſubſtantia angeli, non tamen totaliter. Item vt in ſingulis partibus loci ſit realiter & formaliter eadem ſubſtantia, virtute tamẽ diſtincta à ſeipſa prout eſt in alia parte loci. Sicut ſecundùm eam ſententiam (quæ ſaltem eſt valdè probabilis) quæ docet intellectum & voluntatem angeli non diſtingui à parte rei ab ipſius ſubſtantia, tota ſubſtantia angeli eſt voluntas, non tamen totaliter; & ſimiliter tota eſt intellectus, non tamen totaliter: & re quidem idem ſunt voluntas & intellectus, virtute tamen inter ſe diſtinguuntur. Cùm igitur angelus non deſerendo locum in quo eſt, maiorem occupat, hoc facit per verum motum localem ſeipſum latiùs diffundendo: ita vt ſecundùm aliquid ſui verè moueatur, & ſecundùm aliquid quieſcat; quod non quidem realiter, ſed virtualiter tamen diſtinguitur ab eo quod mouetur. Sicut cùm ipſe aliquid intelligit, & nihil tamen vult, ſecundùm aliquid ſui verè operatur, & ſecundùm aliud virtualiter diſtinctum non operatur, ſed omnino quieſcit.

Eſſe angeli eſt ſæpius virtualiter replicatum.

124 Hæc videntur ſatis probabiliter poſſe dici, ſi modò cum rebus ſenſibilibus ſpiritus aliquam analogiam habeat; ita vt ex his aliquid circa ipſius modum exiſtendi, & operandi poſſimus colligere. Quòd ſi nihil ex ijs poſſumus colligere, fruſtra de modo quo angelus exiſtit in maiore vel minore ſpatio diſputamus, cùm hac de re nihil nobis ſit reuelatum; & extra reuelationes nihil ſit in intellectu, quod priùs non fuerit aliquo modo in ſenſu.

125 Concl vs. III. Poteſt idem corpus poni in diuerſis locis per veram ac ſubſtantialem ipſius reproductionem. Ita Gabriel ſuprà citatus pro 4. ſententia, & plurimi recentiores. Et colligitur apertè ex D. Thoma, vt oſtendam dub. 5. n. 138. Probatur primò, Quia nulla hîc poteſt oſtendi implicantia. Secundò, quia ex ijs quæ docet fides de corporum reſurrectione apertè conſtat Deum poſſe vnum corpus hîc corruptũ, aut etiã annihilatum alibi reproducere: cur non poſſit idẽ facere, etſi hîc non annihiletur? Quòd enim hic exiſtat, nullo modo impedit, quo minùs alibi poſſit reproduci, per quandã quaſi creationẽ.

Gabriel. *D. Thom.*

126 Dices primò, Implicare eandem rem ſæpiùs eodem tempore exiſtere: quia idem à ſeipſo hoc modo diuideretur, & fieret plura.

Non magis implicat aliquid eodem tempore ſæpius reproduci quam diuerſo.

Reſp. Simili modo, quando res ſemel annihilata alio loco producitur, à ſeipſa tempore & loco diuiditur: quia prout exiſtit ſecundo tempore, nullam habet dependentiam aut connexionem cum ſeipſa, prout exiſtit priore tempore & loco. Vbi autem nulla eſt connexio, neceſſaria eſt diuiſio: atque ita habet iam eſſe non quidem realiter, ſed virtute à priore diſtinctum, & conſequenter virtute plura. & ſimiliter dicendum, quando eodem tẽpore aliquid diuerſis locis exiſtit, habere virtute plura eſſe. Secùs autem eſt quãdo aliquid per motum localẽ diuerſis locis exiſtit. quia eius eſſe hoc loco & tempore depẽdet à priore, & cum eo continuatione durationis & motus connectitur; atque ita quadam cõnexione & continuatione eſt omnino idem eſſe.

Confir. Quia ſi ſpectemus virtutem cauſarum naturalium, & ex ijs velimus argumentari, tam eſt impoſſibile aliquid ſemel omnino corruptum ſecundò produci, quàm aliquid ſimul duobus locis produci. Si verò ſpectemus ſolam diuinam virtutem, in vno non poteſt oſtendi maior implicantia quàm in alio.

127 Dices 2. Eadem res non poteſt produci à duabus cauſis totalibus: aut ab eadem cauſa bis ſecundùm idem omnino eſſe pendere. Ergo non poteſt bis eodem tempore produci.

Reſp. Vt antecedens ſit verum (quod tamen plurimi, & fortè veriùs abſolutè negãt, ſi loquamur de potentia diuina) debere ſaltem intelligi de eo quod conſideratur ſecundùm eſſe omnino idem, & ne quidem virtute à ſeipſo diſtinctum. Nam aliàs Deus non poſſet lumen priùs productum à ſole & corruptum ſecundò per ſeipſum reproducere, aut etiam ſe ſolo antequam corrumperetur abſente ſole conſeruare, aut rem aliquam creare, & deinde annihilatam ſecundò reproducere: quia ſic eadem res à diuerſis cauſis totalibus, ac bis ab eadem penderet: cùm tamen apertè falſum ſit, Deum illa non poſſe facere.

128 Dices 3. Talis productio eſſet vera creatio: Atqui hoc dici nequit: quia creatio ſupponit id quod creatur nullo modo exiſtere, Ergo talis productio non eſt admittenda.

Quomodo reproductio differat à creatione.

Reſp. Talem reproductionem ſecundùm ſua intrinſeca nõ differre à creatione. An autẽ poſſit dici creatio; eſſe quæſtionem de nomine. Et ſanè ſancti Patres ſæpè dicunt corpus Chriſti in Ven. Sacramento creari, vt videbimus dub. 5. Propriè tamen loquendo talis res non debet abſolutè dici creari, aut produci (quia hæc cõnotant rem priùs nullo modo exiſtere) ſed debet dici reproduci, & quaſi recreari, ſiue ſecundò creari.

129 Prob. concl. 3. Quia ſecundùm hanc ſententiam explicãtur facillimè omnia incommoda, quæ videtur ſe qui ex eo quòd corpus Chriſti exiſtat in duobus

Per reproductionem omnia incõmoda facilè explicantur.

duobus locis. Cùm enim corpus hoc modo reproductum sit virtute duplex, & in vno loco omnino indepēdens à seipso prout est in alio loco; sequitur in vtroque loco posse eadem agere & pati, quæ duo omnino distincta corpora possunt agere & pati. Quod non solùm est intelligendum de actionibus transeuntibus, & passionibus aliunde illatis, verùm etiam de actionibus immanentibus. Vnde homo ita replicatus posset vno loco comburi ac mori, peccare, & si velis damnari; & alio frigere, & pergere viuere, & mereri, & saluari, si absolutam Dei potentiam spectemus: quia æquiualet absolutè duobus hominibus. Et videmus quædam similia fieri in Christo, qui in cælis seipsum mouet, & in Sacramento in vno loco ab alio mouetur, in alio quiescit. Quamuis omnino credendum est, in tali casu Deum non permissurum vt talis homo aliũ gratiæ statum haberet in vno loco, quàm in alio: quia videtur minùs conueniens eundem esse simul filium Dei, & diaboli. Item ea huiusmodi aliquibus incommodis benè sequitur, minùs quidem conuenire catra mysterium Venerabilis Sacramenti, Deum hoc modo ponere aliquem diuersis locis. Nulla tamen absoluta potest inferri implicantia.

130 Probatur quartò, Quia cùm constet ex fide idem corpus posse simul poni in diuersis locis, & solùm inquiratur quomodo id fieri possit; ille modus debet videri probabilissimus, in quo minùs apparens potest ostendi implicantia, & qui magis congruit cum principijs fidei. Atqui vt patet ex dictis, longè minor est apparentia implicantiæ in hoc modo, quàm in altero: & vt patebit dubio sequenti, longè magis consonat dictis Patrum & principijs fidei. Ergo hic modus inter alios debet iudicari probabilissimus.

131 Ex his apertè patet, posse idem corpus poni in diuersis locis eatensum in ordine ad locum, & sine vllius alterius conuersione in ipsum, per veram ex nihilo productionem, si simul in diuersis locis creetur, aut per substantialem reproductionem, si priùs existebat: quia hîc nulla apparet implicantia, aut maior difficultas quàm in alio. Imò si consideremus rationem naturalem, difficilius est corpus, quod in vno loco existit modo naturali, ponere in alio modo illo sacramentali, aut per veram transsubstantiationem, quàm illud ipsum alio loco eatensum in ordine ad locum simpliciter reproducere. quia illud plura includit miracula quàm hoc.

DVBIVM IV.

Quæ requirantur vt vna res in aliam verè conuertatur?

132 HÆc quæstio necessariò nobis est disputanda, vt possimus videre an panis verè dicatur conuerti in corpus Christi. Sunt autem hac in re variæ sententiæ, quas infrà paulatim recensebo & simul refutabo, dum fundamenta nostræ sententiæ proponam: multæ enim magis videntur ab auctoribus excogitatæ, vt suam de Eucharistia sententiam possent defendere; quàm quòd certas haberent rationes, quibus eas probarent.

133 Vt autem clariùs possimus progredi, Notandum est primò, hanc quæstionem esse magis de nomine, quàm de re ipsa. Nec enim hîc quæritur quomodo hoc vel illud factum sit, aut fieri possit; sed quid sit necessarium, vt aliquid possit dici conuersum in alterum. v. c. non quæritur Vtrùm Deus possit ponere sub speciebus corpus Christi per nudam adductionem, ita vt simul ibi desinat esse substantia panis; sed Vtrùm posito quòd hoc fieret, posset panis verè dici cōuerti in corpus Christi. Quare tota hæc res non ex naturis rerum aut secundùm se, aut etiam cũ respectu aliquo ad diuinam potentiam, sed ex communi vsu & modo loquendi desumenda erit. Hinc vt possimus discernere vtrùm aliqua actio habeat veram rationem conuersionis, non tam videndum est quid Deus possit facere, aut non facere; quàm an ea actio habeat in se ea propter quæ aliæ conuersiones, quas constat esse tales, verè dicuntur conuersiones; & propter quorum defectum aliæ mutationes communiter à nullis dicuntur conuersiones. Nam etsi ex Dei potentia & voluntate pendeat, vt res aliqua fieri possit ac fiat: non tamen ab ijs propriè pendet, vt tali aut tali nomine vocetur; sed hoc pendet à sola significatione talis nominis communi vsu recepta.

Quæstiones de nomine ex communi verborũ vsu definiendæ.

134 Nota secundò, Eas conuersiones reales, quas constat hactenus esse factas, esse triplices. Duplex enim est formalis; Prima est accidentalis, qua res mutat sola accidentia: vt quando calidum fit frigidum. Secunda est substantialis, qua formæ substantiales mutantur: vt quando lignũ conuertitur in ignem. Tertia est, quando tota substantia conuertitur in aliam: vt fit in Venerabili Sacramento. Quarta, quæ fieri quidem posset, nunquam tamen facta est; est quando manente eadem forma vna materia conuertitur in aliam. est & alia Quinta, quæ solùm ex vna parte realis est; vt quando lucidum conuertitur in tenebrosum, aut contrà: aut peccator in iustum, vel contrà. quia esse peccatorem nihil reale in homine ponit. & Sexta, omnino moralis: vt quando laicus accipiendo primam tonsuram fit clericus.

Variæ conuersiones.

135 Nota tertiò, Etsi in conuersione formali duæ formæ verè inter se commutentur, & vna desinat ex vi productionis alterius, non tamē vnam dici conuerti in aliam, v.c. frigus in calorem. quia ipsa conuersio non solet denominare ipsas formas, sed ipsum compositum. quia cùm hoc sit subiectum conuersionis, propriè ab ea debet denominari. Quare cùm in transsubstantiatione nullum sit commune subiectum conuersionis, ipsa conuersio denominat necessariò ipsos terminos, quorum vnus omnino desinit, & alter producitur.

Formæ non dicuntur in se mutuo conuerti.

136 CONCL. In omni propriè dicta conuersione requiruntur primò duo reales termini, qui dicuntur conuerti; scilicet terminus à quo incipit conuersio, & is in quem desinit. Hinc quando aliquid creatur, non dicimus nihil conuersum esse in aliquid. Et quamuis aliquando dicamus aliquid conuerti in nihil; minùs tamen propriè id dicitur, sed per quandam catachresin.

Requisita ad conuersionem.

Dixi, terminos qui denominantur à conuersione,

sione, debere esse reales, non autem ea quæ desinunt, & producuntur debere esse realia. quia tenebrosum verè dicitur conuerti in lucidum, & contrà.

137 *Terminus à quo necessariò desinit esse.* Secundò, requiritur vt terminus à quo, siue qui dicitur conuerti in aliud, secundùm eam rationem qua dicitur conuerti, esse desinat, v.c. vt album cõuertatur in nigrum, debet desinere esse album. Quia in omnibus conuersionibus, de quibus constat esse veras conuersiones, hoc videmus fieri, vt patet discurrenti per omnes modos suprà enumeratos. Item ob huius conditionis defectum, si Deus in frigido produceret calorem frigore in suo priore statu conseruato, frigidum non posset dici conuersum in calidum: idemque dicendum esset in reliquis conuersionibus; vt si Deus conseruata forma ligni in eo poneret formam ignis; & sic de ceteris. Atqui, vt ostendi suprà, ex ijs quas scimus esse, aut non esse veras conuersiones, oportet nos discernere quid ad veram conuersionem requiratur. Ergo illa conditio est necessaria ad rationem conuersionis. Confirm. quia aliàs nulla esset ratio qua possemus discernere, quid ad veram conuersionem requiratur, sed quiuis posset quiduis asserere, & pro libitu fingere quiduis quotidie in quodlibet conuerti: & vt aliquid in aliud dicatur conuerti sufficere, vt hoc illud expellat loco, in eum succedendo. Nec de hac conditione est ferè vlla difficultas inter Doctores.

138 *& terminus ad quem incipit esse.* Tertiò, requiritur vt terminus ad quem sub ea ratione incipiat de nouo esse, aut secundùm idem esse secundò reproduci, secundùm quod aliud dicitur in ipsum conuerti, v.c. vt album vertatur in nigrum, debet de nouo incipere esse nigrum. Quia ratio pro priore conditione allata eodem modo hanc etiam probat. Et hæc est expressa sententia *D. Thomæ in 3. p. q. 2. a. 1.* vbi loquēs de diuina essentia, ait: *Nec ipsa potest conuerti in aliud, cùm sit incorruptibilis, nec aliud in ipsā, cùm sit ipsa ingenerabilis.* Expressè insinuans vt aliquid possit conuerti in alterius substantiam, hanc debere posse produci. Confirmatur primò. Nulla est ratio cur magis necessarium sit ad veram conuersionem vt terminus à quo desinat, quàm vt terminus ad quem incipiat aliquo modo de nouo esse. Atqui illud est absolutè necessarium. Ergo & hoc. *D. Thom.*

139 Dices, Esse diuersam vtriusque rationem, quia in omni mutatione, quam scimus esse veram mutationem, constat terminum à quo dicta ratione desinere esse: non ita tamen constat de termino ad quem. Nam in Venerab. Sacramento constat panem verè mutari in corpus Christi, cùm tamen hoc non incipiat de nouo esse, cùm antè sit: & multi asserunt nullo modo incipere de nouo esse secundùm se, sed solùm acquirere nouum vbi.

Solutio quæstionis non est petenda ex re cõtrouersa. Respondeo, Hoc nihil obstare. quia non debemus significationem huius vocis inquirere ex re dubia & controuersa, qualis est modus quo Christus hìc fit præsens in Venerab. Sacramento: sed ex ijs de quibus inter omnes constat. Cùm igitur in omnibus alijs conuersionibus, quas omnes fatemur esse tales, constet hoc fieri: cur non potiùs ex ijs concludamus, hoc absolutè requiri; quàm ex re dubia concludamus hoc non requiri? Nisi enim ex ijs quæ aperta sunt, quid hac in re dicendum sit, colligamus, nulla certa regula hìc poterit statui; sed quiuis poterit pro libitu quiduis fingere. Quare quod aliqui dicunt sufficere, quòd terminus ad quem incipiat conseruari dependenter à desitione termini à quo: Item quod alij dicunt sufficere vt terminus ad quem ponatur sub ijsdem accidentibus sub quibus priùs fuit terminus à quo, modò ille ibi ponatur vi eiusdem actionis qua hic desinit esse: quamdiu id certis exemplis non probant, conuincuntur id gratis dicere. Et eodem modo facilè dicam sufficere, vt vnum succedat in locum alterius, vt dicatur in hoc mutari. 140

Et confirmatur. Quia si primum sufficeret, posito casu quo Deus simul in eodem subiecto poneret calorem & frigus vt octo, & deinde quia nollet vtrumque simul diutiùs conseruare, desineret conseruare frigus; sequeretur frigidum conuerti in calidum: quia calidum quā tale tunc conseruaretur dependenter à desitione frigoris. Si verò secundum sufficeret, posito casu quo angelus haberet in se aliquam qualitatem destructiuam totius naturæ panis, sic ipse per motum localem se poneret in eodem loco cum ipso pane, & ita ipsum destrueret, Deo interim conseruante omnia accidentia panis sine subiecto: sequeretur ipsum panem conuerti in substantiam angeli. Vtrumque autem per se statim apparet absurdum, & contra communem vsum loquendi.

141 Obijciunt alij primò, quòd cibus verè conuertitur in substantiam hominis qui eo vescitur, cùm tamen anima eius priùs existat secundùm omne esse quod postea habet. Respondeo, hoc pro nobis etiam facere. Nam nemo vnquam dixit, aut etiam potuit concipere, cibum conuerti in animam, aut partem corporis priùs existentem; sed in nostram substantiam, siue in partem corporis nostri; ad quod secundùm omnes necessarium est, vt illa pars corporis in quam cõuertitur, de nouo substantialiter producatur, & incipiat esse talis substantia.

142 *Trident.* Obijciunt alij secundò, vt docet *Trident. sess. 13. cap. 4.* Ecclesia ex veritate verborum Christi, *hoc est corpus meum*, benè colligit, totum panem conuerti in corpus Christi: atqui hoc non esset verum, si ad eam conuersionem requireretur talis reproductio corporis Christi: quia hæc per verba nō significatur. quia ipsa essent vera, etsi corpus ibi poneretur per solam adductionem. Ergo talis reproductio non requiritur ad veram conuersionem.

Quomodo ex verbis formæ vera reproductio corporis Christi colligatur. Respond. negando minorem. Quia cùm illa verba significent corpus Christi esse realiter secundùm se præsens sub omnibus hostijs, & consequenter esse simul in diuersis locis; necessariò etiam implicitè significant ipsum sæpiùs reproduci. quia impossibile est ipsum aliter simul poni in diuersis locis. Ex quo etiam patet, refutari illam sententiam, quæ docet ipsum posse ibi poni per solam adductionem. Quia si ibi posset hoc modo poni, ex verbis formæ non posset certò colligi vera & propriè dicta conuersio panis in corpus Christi.

Quartò,

143 Quartò, requiritur vt inter desitionem termini à quo, & positionem termini ad quem, sit aliqua connexio ita vt hæc sit aliquo modo causa illius.

Probatur primò, Quia omnis nobis manifesta conuersio, hoc modo fit. Secundò, quia aliàs non posset certa dari regula, quando aliquid diceretur in aliud conuerti, quando non. Tertiò, quia aliàs si Deus annihilaret lapidem, & eodem instanti ob alium finem crearet in eodem loco angelum, posset lapis dici conuersus in angelum, quod est contra communem conceptum.

Hinc patet, quando corpus Christi corruptis speciebus desinit sub ijs esse, & alia ibidem substantia producitur, illud in hanc non conuerti: quia scilicet huius positio non est causa, cur corpus Christi ibi desinat esse; sed potiùs illa substantia ibi creatur, quia corpus Christi ibi desinit.

144 Communiter quidem Doctores in hanc conditionem consentiunt: disputant tamen inter se Vtrùm talis connexio, seu dependentia debeat esse physica: ita scilicet vt positio corporis Christi sub speciebus sit physica causa desitionis substantiæ panis. Aliqui hoc affirmant, sed hi multùm laborant vt ostendant qualis tandem hæc connexio siue dependentia sit. Cùm enim Christi corpus hîc ponatur modo planè spirituali, ita vt non repugnet ei esse simul in eodem loco cum alio corpore quanto (quia aliàs etiam repugnaret ei esse simul in eodem loco cum quantitate alterius corporis) difficile est videre qua ratione possit physicè expellere substantiam panis, aut eam corrumpere, præsertim cùm, si hæc corruptio deberet fieri actione physica, necessariò deberet dari actio immediatè & directè tendens ad corruptionem, siue non esse rei: atque ita actio realis haberet terminum priuatiuum; quod communiter negatur fieri posse. Varij igitur varias eiusmodi dependentias excogitarunt, ob quas ex natura rei ad positionem corporis Christi, necessariò sequatur desitio panis, quas operosè valde conantur astruere: quas non duxi hîc referendas, quia nobis non est opus eas aut probare aut refutare, cùm possimus aliunde clarè ostendere eiusmodi naturalem connexionem, non esse necessariam ad veram conuersionem.

145 *Moralis connexio inter vtrumque terminum ad verā conuersionem.* Respondeo igitur, Ad veram vnius rei in aliam conuersionem sufficit, vt inter desitionem vnius & positionem alterius sit quædam connexio moralis: ita nimirum, vt ex quadam congruentia ac intentione & fine eius qui vtraque causat, vel saltem ex aliquo diuino decreto, ex vnius positione necessariò sequatur destructio alterius. Hinc Deus infundens peccatori gratiam iustificantem, verè dicitur conuertere peccatorem in iustum. Item iustus peccando mortaliter, iustum conuertit in peccatorem. Quæ vera sunt etiam secundùm eam sententiam, quę valdè probabiliter docet, inter peccatum & gratiam habitualem nullam physicam ex natura rei esse repugnantiam. Item qui alicui conferret Prætorum auferendo illi officium Senatoris quod priùs habebat, verè diceretur conuertisse Senatorem in Prætorem, etiamsi potuisset absolutè vtrumque officium ei relinquere. Quorum non est alia exigenda ratio, nisi communis loquendi vsus. cùm, vt dixi initio, hîc sit sola quæstio de nomine.

146 *Quare in conuersionibus naturalibus requiratur physica connexio inter vtrumq; terminum.* Nec refert quòd in omnibus conuersionibus naturalibus, quæ ex vtraque parte reales sunt, semper succedens forma formaliter expellat primam. quia hoc non fit quia est necessarium ad essentiam conuersionis: sed quia agentia naturalia non possunt vnam formam expellere nisi introducendo repugnantem. Quare si Deus crearet aliquod corpus album nec frigidum tamen nec calidum, quod tamen posset ab agente naturali calefieri; ita tamen vt Deus statueret numquam in illo duas qualitates sensibiles conseruare, sed desinere præcedentem conseruare statim ac noua aliqua produceretur: quicunque illud corpus calefaceret, verè diceretur mutare album in calidum, etsi inter vtrumq; terminum nulla esset physica repugnantia.

147 Quintò, requiritur vt aliquid commune vtrique termino perseueret, respectu cuius tam id quod desinit, quàm id quod producitur, sibi mutuò succedant.

Patet discurrendo per omnes conuersiones, quas manifestè constat esse veras conuersiones, siue reales sint, siue solùm morales. Nam omnis conuersio formalis habet commune subiectum, in quod forma producta alteri succedit. In transsubstantiatione verò necessariò manent eadem accidentia, sub quibus primò fuit panis, & postea ponitur corpus Christi. Item si daretur aliqua conuersio materiarum, necessariò deberet manere eadem forma quæ vtramque informaret.

148 *In conuersione substantiali in vtroque termino requiritur mutatio substantialis.* Hinc infertur primò, Ad conuersionem substantialem necessarium esse, terminum à quo desinere esse secundùm aliquid esse substantiale; & terminum ad quem incipere aliquo modo de nouo esse substantialiter: quia cùm per hanc conuersionem vna substantia dicatur conuerti in aliam, necessarium est illam secundùm esse substantiale aliquo modo desinere esse, & hanc substantialiter aliquo modo incipere esse: vt patet ex requisito secundo & tertio. Vnde sequitur, vt panis dicatur conuerti in corpus Christi, non sufficere hoc ibi poni per nudam adductionem, etiamsi hæc esset possibilis.

149 *Cur nihil possit mutari in Deum.* Infertur secundò, Nihil posse mutari in Deum: quia Deus nullo modo potest de nouo incipere esse. Contrarium, scilicet aliquid posse mutari in Deum multi tribuunt *Caietano in 3. p. quæstione 2. articulo 1. §. Circa illam litera,* &c. vbi satis fauet huic sententiæ: tamen eam apertè docet. *Caietan.*

Infertur tertiò, Nihil posse totaliter cum omnibus suis accidentibus conuerti in alterum: quia tunc nihil maneret vtrique termino commune.

150 Infertur quartò, Impossibile omnino esse quod docet *Scotus in 4. d. 10. q. 1. §. De secundo, versu, Etsi dicas.* Scilicet panem existentem hîc in terris posse conuerti in corpus Christi prout existit in cælo. Tum quia nihil tunc esset commune vtrique termino, in quod vnus alteri succederet. *Scotus.*

Tum etiam quia illa ſententia ſupponit terminum ad quem non debere aliquo modo ſubſtantialiter incipere eſſe contra dicta ſuprà.

DVBIVM V.

Qua actione corpus Christi ponatur in Venerabili Sacramento?

151 HÆc quæſtio ex præcedẽtibus facilè poterit à nobis iam expediri. Poſitis enim ijs, quæ dubijs præcedentibus diximus, nulla poteſt hîc ampliùs eſſe difficultas. Quare omiſſis aliorum ſententijs, quæ ex dubijs præcedentibus poterunt colligi. (Nam prout quiſque variè ſentit circa difficultates ibi propoſitas, ita etiam in hac difficultate ſentire debet.) rem ipſam breuiter explicabimus.

152 CONCLVS. I. Corpus Christi ponitur præſens in Vener. Sacramento, per veram & realem ſuijpſius reproductionem.

Gabriel. D. Thomas. D. Thomas docuit reproductionem.

Ita *Gabriel in 4. d. 11. quæſtione 1. articulo 3. dub. 2.* & multi recentiores. Et colligitur apertè ex plurimis locis D. Thomæ. Primò, quia in *3. part. quæſtione 2. articulo 1. in corpore*, docet nihil poſſe conuerti in diuinam ſubſtantiam: quia hæc eſt ingenetabilis. apertè oſtendens vt aliquid poſſit in aliam ſubſtantiam conuerti, hanc neceſſariò debere aliquo modo produci. Conſtat autem ex ſententia D. Thomæ, panem conuerti in corpus Christi. Secundò, quia *hîc articulo 8. in corpore* hanc conuerſionem panis in corpus Christi comparat cum conuerſione formali, & cum creatione: quòd ſicut in illa eſt vna forma poſt aliam, & in hac eſſe poſt non eſſe: ita in Venerabili Sacramento ſit corpus Christi poſt panem. apertè inſinuans quòd ſicut in formali conuerſione & creatione aliquid verè producitur: ita & hîc aliquid verè reproducitur. Confirmatur primò, Quia cùm ibi adferat varias inter hæc tria diſtinctiones, ne vel leuiter inſinuat per tranſſubſtantiationem nihil ſubſtantialiter produci, ſiue reproduci. quæ tamen differentia primò fuiſſet adferenda, ſi putaſſet eam eſſe veram. quia per hanc hæc fuiſſet diſtincta à creatione. Confirmatur ſecundò, Quia dicit hanc tranſſubſtantiationem conuenire cum creatione, quòd neutra habeat ſubiectum commune vtrique termino. apertè inſinuans per vtramque aliquid produci ſine ſubiecto in quo recipiatur.

153 Probatur hæc ſententia ex auctoritate Patrum. Primò, quia dicunt in conſecratione corpus Christi *fieri, confici, creari*. Hinc *D. Cyprianus ſerm. de cœna post medium* loquens de Christo ait: *Qui vſque hodie hoc veraciſſimum & ſanctiſſimum corpus ſuum creat. D. Ambroſius l. 4. de Sacram. cap. 4. Panis iſte*, inquit, *panis eſt ante verba Sacramentorum; vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit corpus Christi.* Deinde cùm oſtendiſſet hoc fieri poſſe propter vim verborum Christi, quia ſermo Christi ita operatorius eſt, vt poſſit quæuis ex nihilo creare, ſubdit: *Sed poſt conſecrationem dico tibi quòd iam eſt corpus Christi: ipſe dixit & factum eſt, ipſe mandauit & creatum eſt*; ſcilicet corpus Christi, quod ibi abſolutè dicit fieri & creari. Item *Beſſarion libr. de verbis conſecrat. Tota*, inquit, *Trinitas hoc corpus altaris creat.* Item cap. Vtrùm ſub figura, dicitur caro Christi conſecratione Spiritus ſancti potentialiter creari. Similia habent multi alij Patres. Atqui hæc omnia eſſent falſa, ſi corpus Christi non poneretur ſub Sacramento per veram ſubſtantialem reproductionem, ſed ſolùm per adductionem, aut ſuſceptionem alicuius modi accidentalis. nam aliàs dum moueor loco, aut alteror, poſſem dici creari, fieri, &c. Ergo Patres apertè ſentiunt illud ibi poni per veram eiuſmodi reproductionem.

D. Cyprian. D. Ambroſ. Beſſarion.

154 Probatur ex ijſdem ſecundò, Quia ſæpiſſimè comparant hanc actionem creationi aliarum rerum, mutationi aquæ in vinum, & ſimilibus actionibus, quibus aliquid realiter producitur. Ita *D. Cyprianus & D. Ambroſius ſuprà citati*. Et *D. Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 14.* & alij: clarè inſinuantes corpus Christi hîc ſimili ratione ſubſtantialiter reproduci; præſertim cùm ijſdem locis apertè dicant illud ibi fieri ac creari.

Cyprian. Ambroſ. Damaſc.

155 Probatur ratione, primò, Quia, vt oſtendi dubio 3. impoſſibile eſt corpus aliquod verè & realiter fieri ſimul præſens in diuerſis locis, niſi verè reproducatur. Atqui corpus Christi per conſecrationem fit verè & realiter præſens diuerſis locis. ergo reproducitur.

Secundò, quia, vt oſtendi dub. 4. vt aliquid verè poſſit dici conuerti in aliud, hoc debet verè produci, vel reproduci. Atqui panis verè conuertitur in corpus Christi. Ergo hoc verè reproducitur.

156 Obijciunt aliqui primò, Quòd Patres ex eo quòd Deus potuerit verbo omnia creare, probent à minore eum etiam verbo poſſe mutare panem in ſuum corpus, quaſi hoc ſit facilius quàm illud. Hinc *D. Ambroſius libr. 4. de Sacramentis cap. 4. Si ergo*, ait, *tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe quæ non erant: quanto magis operatorius eſt, vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur?* Atqui corpus Christi ſecundò reproduci eſt difficilius, quàm ſemel illud produci. Ergo Patres ſentiunt hoc non fieri.

Ambroſ.

Reſpondeo, Si rem ſecundùm ſe conſideremus, vtrumque eſſe ęquè difficile, cùm neutrum fieri poſſit niſi per potentiam infinitam: nec quia corpus aliquod ſemel exiſtit, ideo faciliùs vel difficiliùs ſecundò reproducitur, quã ſemel creatur. Si verò ſpectemus ea quæ videmus quotidie fieri, ſcilicet diuerſa corpora ex diuerſis produci, cùm contrà numquam videamus aliquid ex nihilo produci, ſed hoc aliquando factum eſſe ſola fide credimus: videtur facilius dicto modo ex pane conficere corpus Christi, quàm ex nihilo: præſertim populo cui Patres eiuſmodi argumenta proponunt, qui diſtinctionem inter vtramque hanc actionem non ita conſiderat, nec poteſt diſcernere in formali conuerſione manere commune ſubiectum reſpectu vtriuſq; formæ; in tranſſubſtantiatione verò non.

Quare Patres inſinuẽt rei reproductionem eſſe faciliorem, quàm eiuſdem creationem.

157 Obijciunt ſecundò, & quidem præcipuè, quia videtur abſurdum dici corpus Christi toties reproduci, & ſecundùm aliquod eſſe ſubſtantiale incipere eſſe, ac rurſus deſinere.

Reſpondeo, Corpus Christi nec per hanc re-

pro-

Corpus Christi in Sacramētō, tantùm incipit ac deſinit eſſe ſecundū quid.

productionē abſolutè incipere eſſe, nec corruptis ſpeciebus abſolutè deſinere, cùm & priùs & pòſt abſolutè ſit in cælo in ſe immutatum: ſed tantùm incipere eſſe ſecundum quid, ſcilicet ſecundùm eſſe quod habet in Sacramento, & ſecundùm hoc deſinere. Quod non eſt magis abſurdum, quàm id verè & realiter à nobis immolari & manducari. Nam ex hoc illud ſequitur.

158 Quomodo reproductio differat à creatione.

Conclvs. II. Etſi actio qua Chriſtus ibi ponitur ſecundùm intrinſeca, & rationem phyſicam, non differat à creatione; tamen non eſt propriè creatio.

Quia vt aliquid dicatur propriè creari, debet fieri ex nihilo, & abſolutè incipere eſſe, & conſequenter priùs non exiſtere. hæc enim connotat illa vox *creare*: corpus autem Chriſti verè priùs exiſtebat, & non fit ex nihilo, ſed ex pane. Quare Patres dum dixerunt corpus Chriſti ibi creari, non ita propriè locuti ſunt, nec ita attenderunt ad id quod illa vox connotat, quàm intēderunt per eam ipſam naturam & intrinſecam rationē huius actionis ſignificare. Propriè autem hæc actio dicitur replicatio aut reproductio, vt oſtendi dub. 3.

159 Concl. III. Actio qua præciſè corpus Chriſti reproducitur ſub ſpeciebus, nullam habet phyſicam repugnantiam cum ſubſtantia panis. Cùm enim exiſtat in Sacramento modo quodam ſpiritali, facilè cum alia ſubſtantia poteſt eſſe in eodem loco: & ſi in hoc eſſet aliqua repugnantia, potiùs eſſet reſpectu quantitatis ipſius panis, quàm reſpectu ſubſtantiæ. Quia quòd duo corpora non poſſint eſſe ſimul in eodem loco, non tam conuenit ijs ratione ſubſtantiæ, quàm rationè ſuæ quantitatis. Nullum etiam hîc eſt fundamentum fingēdi hîc aliquam qualitatem in corpore Chriſti deſtructiuam ipſius ſubſtantiæ panis: præſertim cùm eius actio deberet immediatè tendere ad ſolam deſtructionem quod fieri nequit.

160 Qua ratione reproductio corporis Christi repugnet coexiſtentiæ panis.

Dixi, *qua preciſè*, &c. Quia etſi hæc productio ſecundùm ſe non habeat repugnantiam cum ſubſtantia panis; habet tamen eam ratione intentionis diuinæ, & modi quo hîc producitur: quia Deus intendit corpus Chriſti ibi ponere eo modo, quem veritas formæ requirit, vt ſcilicet ſolùm ſit demonſtrabile per ſpecies, & conſequenter vt ſolùm ijs ſubſit ſine vlla ſubſtantia panis. quæ repugnantia requiritur & ſufficit, vt panis poſſit verè dici mutari in ipſum: vt oſtendi dub. 4. requiſito 4.

161 Nota, quoſdam, quia putant ad veram conuerſionem neceſſarium eſſe, vt vnus terminus phyſicè deſtruat alterum; aſſerere, corpus Chriſti, vt eſt ſub Sacramento, diuinitus eleuari, vt producat in accidentibus modum quemdam exiſtendi extra ſubiectum, qui formaliter repugnat inhærentiæ, atque ita hanc in ijs deſtruere, eamq; ſeparare à ſubiecto, & conſequenter deſtruere ipſum ſubiectum, quod ſine accidentibus non poteſt naturaliter conſeruari.

162 Corpus Christi nihil producit in accidentibus cōpoſſibile exiſtentiæ panis.

Sed hęc ſententia patitur graues difficultates. Primò, quia ſupponit quodlibet poſſe à Deo eleuari ad quidlibet producendum, cuius contrariū eſt multò probabilius, vt oſtendi q. 62. a. 4. Secundò, quia ad explicationem huius conuerſionis nullo modo eſt neceſſaria, vt patet ex dictis. Tertiò, quia magis deſtruit veram conuerſionem quàm iuuet. quia ſecūdùm eam ſententiam corpus Chriſti priùs natura deberet poni ſub ſpeciebus, quàm deſineret ſubſtantia panis. quia priùs aliquid debet eſſe quàm agere: & conſequenter non poneretur ibi propriè dependenter à deſitione panis. quia id quod eſt priùs non dependet in ſui poſitione à poſteriore: nec cauſa in ſui productione poteſt intelligi pendere à ſuo effectu. quia aliàs non poſſet dici prior natura: ſed vel poſterior vel ſaltem ſimul, quando eſſet mutua dependentia. Quartò, quia nullo modo conſtat, ſubſtantiā panis neceſſariò naturaliter deſinere hoc ipſo quo accidentia ei deſinunt inhærere, modò ei intimè maneant præſentia. Nam cùm nec accidentia, nec eorum inhærentia ſit de intrinſeca ratione ipſius ſubſtantiæ: qua ratione poteſt nobis conſtare ſubſtantiā ita pendere ab eorum inhærentia, vt hac ſublata illa neceſſariò ſtatim intereat? Imò ſi attentè ſpectemus vtrorumq; naturam, videbimus quidem præſentiam accidentium aliquo modo eſſe neceſſariam ſubſtantiæ: quòd verò neceſſariò ei inhæreant, hoc magis accidere ex eo quòd illa non poſſint per ſe ſubſiſtere, quàm quòd hæc inhærentia ſubſtantiæ ſit neceſſaria.

Quare non eſt improbabile, ſubſtantiam panis phyſicè loquēdo deſinere præciſè, quia Deus deſinit eam conſeruare: moraliter verò, quia formæ veritas hoc requirit. quia hoc ſufficit ad veram conuerſionem; nec vlla ratio contrarium conuincit.

163 Concl. IV. Per conſecrationem tota ſubſtātia panis verè & propriè conuertitur in corpus Chriſti; & ideò illa actio propriè dicitur tranſſubſtantiatio.

Trident. Ita *Trident. ſeſſ.* 13. *c.* 4. & *can.* 2. & patet ex dictis hîc & dub. 4. quæ clarè docēt omnia requiſita ad veram conuerſionem hîc reperiri: vt patet ſingula conferenti.

164 Dices, In propriè dicta conuerſione debet eſſe idem ſubiectum vtriq; termino commune: vt patet in omnibus naturalibus cōuerſionibus: atqui hoc hîc nō fit. Ergo nō eſt propria cōuerſio.

Identitas ſubiecti nō eſt neceſſaria in omni cōuerſione.

Reſp. negando maiorem. hoc enim tantùm verum eſt in formalibus conuerſionibus. Nam in tranſſubſtantiatione & materiali conuerſione implicat hoc fieri. Nec refert quòd hoc fiat in omnibus naturalibus conuerſionibus. quia hoc contingit ob imbecillitatem agentium naturalium, quæ non poſſunt agere niſi ſit aliquod ſubiectum in quo agant, & conſequenter ſolam formalem conuerſionem poſſunt facere.

165 Subſtantia panis non annihilatur.

Ex his ſequitur primò, Etſi ſpectata præciſè intrinſeca rei natura eodē modo deſineret ſubſtantia, quo nunc de facto deſinit, ſi deſineret per nudam annihilationem; tamē de facto non annihilari. quia non deſinit abſolutè in nihil, (quod tamen ſignificat vox *annihilatio*;) ſed in corpus Chriſti in quod verè conuertitur: vt patet ex dictis. Nec enim in quæſtionibus de nomine, qualis hæc eſt, tam ſpectandū eſt qualis ſit natura rei in ſe præciſè, quàm qualia ſint ea quæ ipſam circumſtant, quę ſæpiſſimè denominationem variant.

Sequi-

ARTICVLVS VI.

Vtrùm facta consecratione remaneat in hoc Sacramento forma substantialis panis?

171 ARticulo 6. docet, formam panis qua constituitur in esse panis, nō remanere in hoc Sacramento. Posita autem veritate illius sententiæ, quæ communiter in philosophia recepta, & satis certa est, quòd panis non sit aggregatum per accidens sicut album, sed ens vnum, ita vt constituatur in esse panis, non per aliquod accidens, sed per formam substantialem, id quod docet D. Thomas, est de fide: quia *Trident. sess.* 13. *c.*4. *& can.*2. expresse docet nihil substantiæ panis remanere, sed totam conuerti in corpus Christi: quòd si remaneret forma substantialis panis, aliquid substantiæ remaneret, & tota non conuerteretur.

Trident.

172 Notandum tamē quosdam auctores docere, panem dicere intrinsecè aliquid compositum ex substantia & forma accidentali qua constituitur in esse panis, & consequenter asserunt formam panis manere post consecrationem. Sed hi auctores non errant contra hoc mysterium; quia fatentur nihil substantiæ panis manere, sed sola accidentia, dicuntque per hæc panem formaliter in esse panis constitui, sicut album per albedinem; errant tamen contra veriorem philosophiam. Sed non est huius loci de hac re fusiùs disputare.

173 Not. secundò, Quod D. Thomas dicit in corpore: quòd si forma panis maneret sine materia, futurum vt intelligeret. intelligendum esse in eo casu quo maneret naturaliter extra materiam, sicut manet anima rationalis corrupto corpore: quia tunc sequeretur eam habere esse independens à materia, & consequenter esse spiritalem.

D. Thom.

In responsione ad 2. & 3. sunt quędam difficultates quæ explicabuntur q.76.a.2.&q.77.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm hæc conuersio fiat in instanti?

174 ARt.7. docet, hanc conuersionem fieri in eo instanti, quod est vltimum prolationis verborum; siue in quo verum est dicere, Iam verba formæ sunt sufficienter prolata. Vide dicta quæstione 62. art.1. dub.4.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi?

175 ARt.8. docet primò, quomodo hæc conuersio conueniat cum creatione, & conuersione formali: & quomodo rursus ab iisdem differat. quæ satis patent ex textu & dictis a.4.du.5.

Varij circa hanc cōuersionem modi loquendi.

Docet secundò, quod ad modum loquendi attinet, illas propositiones, quæ inter panem & corpus Christi solùm quandam successionem significant, esse veras; quales sunt hæ: *Ex pane fit corpus Christi*: vel, *panis conuertitur in corpus Christi*, & similes.

176 Tertiò docet, illas, quæ significant sub vtroq; termino manere idem subiectum, esse omnino vitandas, & in rigore esse falsas. quia falsum omnino est hìc manere idem subiectum. Tales autem sunt hæ: *de pane fit corpus Christi*: vel, *panis fit corpus Christi*, &c. Quare si quando tales locutiones in officio Ecclesiæ, vel apud Patres reperiantur, piè explicandæ sunt: ita vt idem significent, quod hęc: Ex pane fit corpus Christi. Quia enim in conuersione accidentali dictæ propositiones veræ sunt, Patres per catachresim ad conuersionem quæ in hoc Sacramento fit, eas transtulerunt, quasi omnes propositiones idem significarent.

177 Quartò docet, has propositiones: *post consecrationem panis est*, vel, *erit corpus Christi*, & similes, esse improprias, & ita explicandas vt panis accipiatur in cōfuso, pro quouis cōtento sub speciebus panis, quod ratione similitudinis, quoad externam apparentiam potest aliquo modo dici panis, ita vt idem significent atque hæc; *Id quod post consecrationem est sub speciebus panis est corpus Christi.* Quare eiusmodi locutiones sicut sunt impropriæ, ita etiam vitandæ.

QVÆ-

QVÆSTIO LXXVI.

DE MODO QVO CHRISTVS EST IN HOC SACRAMENTO.

ARTICVLVS I.

Vtrùm totus Christus contineatur sub hoc Sacramento?

1 ARticvlo primo docet, totum Christum integrè sub hoc Sacramento contineri. Est de fide, vt articulo 2. ostendam.

ARTICVLVS II.

Vtrùm totus Christus contineatur sub vtraque specie huius Sacramenti?

1 ARt. 2. docet, Christum sub singulis speciebus integrè contineri. Vtriusque articuli conclusio est de fide, definita *in Concilio Constantiensi sess. 13. in Florentino in decreto Eugenij de Armenis. & in Trident. sess. 13. c. 3.* (*Constant. Florent. Trident.*)

Probatur primò, Quia *Ioan. 6.* Christus ait de se: *Ego sum panis viuus qui de calo descendi.* Et infra: *Qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Clarè ostendens nos eum integrè in hoc Sacramento sumere. (*Ioan. 6.*)

Secundò, quia vt dicitur Rom. 6. *Christus resurgens à mortuis, iam non moritur.* Vbi apertè dicitur Christi corpus & animam, numquam ampliùs esse separanda: at qui si solum corpus poneretur sub vna specie, & solus sanguis sub alia, tunc corpus separaretur ab anima, & Christus ibi esset in Sacramento mortuus. quod apertè repugnat Apostolo. Ergo secundùm Apostolum dicendum est, corpus Christi ibi viuum poni, & consequenter cum anima & sanguine, & reliquis quæ corpora viua requirunt; & consequenter etiam cum ipsa Verbi subsistentia. quia non potest dici, aut Christum ibi non subsistere, aut creata subsistentia subsistere. (*Rom. 6.*)

3 Tertiò, quia 1. *Ioan. 4.* dicitur: *Omnis spiritus qui soluit Iesum ex Deo non est, & hic est Antichristus.* Soluere autem Christum est diuidere humanitatem à diuinitate. Atqui qui dicit solam carnem Christi sine diuinitate sub hoc Sacramento contineri, separat humanitatem à diuinitate. Ergo est Antichristus. (*1. Ioan. 4.*)

Idem clarissimè docuerunt semper omnes Patres, quos fusè refert *Card. Bellar. l. 4. de Euchar. c. 21.* Sed ijs referendis diutiùs immorandum nó duxi, quia hæc doctrina præcisè difficultatem non habet. Nam omnes qui fatentur veram & realem Christi præsentiam sub hoc Sacraméto, fatentur etiam ipsum integrè sub eo contineri, paucis planè exceptis, qui nulla ratione permoti id negant. Eos autem qui illam negant satis refutaui quæstione præcedente a. 1. (*Bellarm.*)

4 Not. cum *D. Thom. hic a. 1. & Trident. sess. 13. c. 3.* & communi Theologorum sententia, duplici ratione posse aliquid contineri sub hac vel illa specie. Primò, vi verborum, quo modo omnia ea præcisè sub aliqua specie continentur, quæ per verba formæ significantur, ita vt forma esset falsa, si aliquid eorum qua cunque ratione abesset. (*D. Thom. Trident. Quid dicatur sub aliqua specie contineri vi verborum.*)

Secundò, per concomitantiam, qualia sunt ea, quæ per verba formæ non significantur, ita quin ipsa posset esse vera etsi abessent: propter connexionem tamé quam habent cum ijs, quæ vi verborum ibi continentur, necessariò etiam ibi ponuntur. Non quidem quòd Deus illa separare non posset (nam absolutè loquendo, posset separatim ponere Christi corpus, & sanguinem, & animam; & quidem vel vnita Verbo, vel non vnita. nulla enim hîc est implicantia,) sed quia Deus absolutè decreuit numquam permittere, vt ea ampliùs separentur. Quare vbicunq; vnum ponitur, necessariò etiam alterum ponitur. Eadem enim connexio, quæ est inter hæc, vt sunt extra Sacramentum, est etiam inter ea prout sunt in Sacramento; non quidem ex naturali necessitate, sed ex decreto diuino. (*Quid per concomitantiam.*)

5 Hinc sequitur primò, Totam humanitatem Christi cum vnione ad Verbum vnica actione poni sub hoc Sacramento, quæ tamen habeat aliquas partes: eodem planè modo quo vnica esset actio, si homo de nouo crearetur.

Sequitur secundò, Si Apostoli consecrassent in triduo mortis sub specie panis, futurú Christi

corpus

corpus separatum ab anima, & sanguine: & sub specie vini sanguinem separatum à corpore: vtrumque tamen vnitum Verbo, quòd nunquam dimisit quod semel assumpsit.

Sequitur tertiò, Sanguinem, phlegma, & alios humores eodem modo nunc esse inclusa venis ac vasis suis naturalibus in corpore Christi in hoc Sacramento, sicut in eodem sunt in cælo. Qua quoad hæc omnia eodem modo se habet corpus Christi in hoc Sacramento, & extra illud. Vnde valdè probabile est, si Apostoli consecrassent in triduo mortis, sanguinem futurum fuisse sub specie vini concretum, nec per modum continui.

DVBIVM.

Quid hic præcisè vi verborum ponatur sub singulis speciebus?

6 NOta duplicem hîc esse difficultatem. prima est Vtrum vi verborum sub speciebus ponatur hypostasis. Secunda est, Vtrùm corpus prout hîc sumitur in forma significet aliquod compositum ex materia & forma substantiali?

Hac in re multùm laborant ij omnes qui negant in viuentibus repetiri vllam formam substantialem, præter ipsam animam. Nam cùm constet hominem componi ex anima & corpore, & consequenter corpus significare aliquid distinctum ab ipsâ anima (quam ideo docet *Trident. sess. 13. c. 3.* sub specie panis tantùm concomitanter contineri) difficulter possunt explicare quid præcisè corpus significet, prout ponitur in forma consecrationis.

Trident.

Prima sententia docet, sub specie panis vi verborum præcisè poni ipsam materiam primam. Ita *Gabriel lect. 42. §. Potest ergo dici, in canonem.* Sed hoc dici nequit, quia materia prima non potest verè dici corpus, quod significat aliquid compositum.

Gabriel.

7 Secunda sententia est, hîc vi verborum præcisè vnà cum materia poni etiam ipsam animam, non quidem prout habet rationem animæ, sed prout habet rationem formæ, quæ præcisè det materiæ rationem corporis. Hanc sententiam insinuat *D. Thomas suprà q. 75. a. 6. ad secundum.* eamque tenent communiter Thomistæ. Cui consonat aliorum quorundam sententia dicentium corpus hîc significare materiam & formam aliquam substantialem, prout abstrahit ab anima rationali, & anima cadaueris, & est quid commune respectu vtriusque: non quòd velint talem aliquam formam de facto dari (quia secundùm eos materia necessariò semper informatur vel anima rationali, vel forma cadaueris:) sed quòd possit ita significari. sicut significat corpus prout abstrahit à viuo & mortuo, etsi non possit esse nisi viuum vel mortuum.

D. Thom. Thomistæ.

8 Sed nec hæc sententia potest commodè defendi. Primò, quia cùm hæc verba sint practica, necessariò debent versari circa rem certam & determinatam. Nam sicut res indeterminata nullo modo potest effici: ita nec practicè significari. Secundùm autem illam sententiam verba formæ significarent corpus aliquod indeterminatum, & metaphysicum. Nec enim, vt etiam ipsi fatentur, potest vllo modo à parte rei dari tale corpus, aut talis forma. Nec satisfacit quod aiunt simili modo non posse dari corpus humanum nisi sit viuum vel mortuum. Primò, quia hoc est falsum. Nam embryo paulò ante animationem potest dici corpus humanum, nec tamen est corpus viuum, nec mortuū. Secundò, quia etsi post animationem corpus humanum necessariò sit viuum vel mortuum: tamen neutrum horum est de intrinseca ratione corporis, aut alicuius quod, corpus in se includit. Vnde vt infrà dicemus corpus, manēs secundùm omnia sibi substantialia omnino idem, potest esse viuum & mortuum. Secundùm illos autem hoc fieri nequit: quia corpus aliquid intrinsecè includit, quod necessariò est vel anima, vel forma cadaueris, & ab vtroque abstrahit, ac est merus gradus metaphysicus.

Absurda quæ sequentur si datur forma cadaueris.

9 2. Inde sequeretur non esse idē Christi corpus viuum & defunctū: quod omnino absurdū est, & contra omnes Patres, qui communi consensu docent idem corpus, eandem[illegible] natam ex Virgine, datam discipulis[illegible] iacuisse in sepulchro, & assumptam in cælum. Respondent ipsi, non esse quidem idem corpus physicè loquendo; esse tamen idem moraliter, & secundùm communem loquendi modum, quo dicimus esse idem corpus viuum & mortuum. Sed hæc responsio euertit ipsum communem modum loquendi, qui omnino falsus esset posita illa sententia. Nam tunc illa corpora in ratione substantiæ & corporis magis inter se differrent, quàm homo & vermis ex eo genitus: quia illa haberent proximum genus corpus mistum, prout diuiditur in animatum & inanimatum. (Nec enim cadauer potest poni sub corpore animato;) hæc verò ponuntur sub corpore animato sensitiuo. Et tamen nemo dicet esse idem numero corpus. Nec refert quòd corpus viuum & mortuum magis conueniant in accidentibus, quàm vermis & homo. quia sicut accidentia nullo modo dant corpori esse corporeum: ita nec possunt dare identitatem in ratione corporis.

10 Aliter respondet *Sotus in 4. d. 10. q. 1. a. 1.* scilicet formam non esse partem intrinsecam corporis; sed hoc respectu illius se habere sicut album respectu albedinis. quare sicut mutata albedine manet idem album: ita mutata forma manere idem corpus. Sed hoc dici nullo modo potest. quia inde sequeretur hanc esse veram: Hoc corpus est materia prima; sicut hæc est vera: Hoc album est nix. Item sequeretur esse idem corpus in homine, cadauere, & vermibus inde genitis: quia est eadem materia prima. quæ tamen aperte falsa sunt,

Sotus.

11 Tertiò, ex illa sententia sequeretur, *corpus Christi* dici æquiuocè de corpore viuo & mortuo. quia cùm significet aliquod singulare, non potest dici vniuocè de duobus non solùm numero ac specie, sed etiam toto genere distinctis. Imo sequeretur corpus mortuum non posse dici corpus Christi; sicut vermis ex me genitus non potest dici meum corpus.

11 Quartò, quia certum est ex vi verborum con-

T stitui

stitui ibi corpus humanum: atqui secundùm illam sententiam non magis ibi esset corpus humanum quàm cadauerum.

13 *Trident.* Quintò, quia secundùm illam sententiam vi verborum poneretur sub specie panis anima Christi: quod apertè repugnat *Trident. sess. 13. c.3.* & communi Theologorum sententiæ, nec vllo modo potest defendi. Respondent, non poni ibi animam quà animam, sed quà formam corporis. Sed hoc nullo modo satisfacit. Primò, quia Concilium non dicit ibi non poni animam quà animam, sed simpliciter animam non poni vi verborum: secundùm illos autem etsi non sub ratione animæ, tamen verè anima poneretur vi verborum. Et simili illusione possem dicere sanguinem, non quidem quà sanguinem, sed quatenus est pars corporis humani, poni vi verborum sub specie panis, nec hoc repugnare Tridentino. quod apertè falsum est. Secundò, quia anima non aliter potest dici forma materiæ, nisi quatenus eam informat: atqui nec aliter eam informat nisi animando, nec animat nisi quà animam. Ergo non potest dici forma materiæ nisi quà anima: & consequenter qui dicunt animam ibi esse præsentem quà formam corporis, dicunt implicitè esse præsentem quà animam. Tertiò, quia anima est forma non metaphysica, sed physica, non modò ipsius materiæ, sed ipsius corporis, & cum hoc non metaphysicè sed physicè componit vnum hominem: ergo corpus dicit physicam partem hominis ab ipsa anima physicè distinctam, secundùm illos autem corpus esset solum quid metaphysicum compositum ex materia & metaphysico gradu animæ: & consequenter sola ratione distingueretur ab ipsa anima, sicut gradus animalitatis sola ratione ab anima distinguitur.

Corpus dicit partem hominis omnino distinctam ab anima siue forma.

14 *Nulla est ratio asserendi formam cadaueris.* Sextò, quia quòd illa sententia supponit, scilicet in corpore mortuo gigni aliquam formam substantialem quam vocat formam cadaueris, sine vllo fundamento dicitur. Nam neque potest colligi ex vlla experientia, neque ex vllis principijs fidei: imò satis euidenter videtur vtrisque repugnare. Ergo malè asserimr.

Quòd enim nulla sit experientia pro illa sententia, sed omnes ei repugnent, patet. Primò, quia videmus ea omnia ex quibus possumus colligere diuersitatem vel identitatem formæ substantialis, manere sæpe eadem in corpore viuo & mortuo, hoc solo excepto quòd ex defectu vitæ videamus animam abesse. Ergo debemus potiùs colligere in carne, osse, neruis, &c. manere eandem formam substantialem, à qua præcisè accipiunt rationem carnis, ossis, nerui, quàm eam esse diuersam. Quia nulla vel minima hac in re potest assignari experientia, qua hoc colligamus, præsertim loquendo de forma quæ totis generibus à priore differat. Et contra hanc gratis dicimus quidquid hac in re asserimus, nisi vbi fides eam corrigit.

15 Secundò, quia sæpissimè nulla potest assignari causa, quæ talem formam inducat, præsertim quando animal strangulatur, vel caput ei subitò præsciinditur.

Tertiò, quia si esset ponenda forma cadaueris, quæ succederet animæ discedenti; similiter in embryone deberet poni forma substantialis, quæ pelleretur per animationem: quod tamen dici nequit, quia tunc forma embryonis deberet pelli per easdem causas, per quas fuit introducta. quia eædem omnino causæ sunt quæ primò generant embryonem & eundem paulatim perficiunt, & quæ materiam disponunt ad susceptionem animæ; atque ita per idem embryo corrumperetur iam perfectus, per quod imperfectus perficiebatur. quod videtur omnino absurdum.

Forma embryonis non expellitur animatione.

16 Dices, formam embryonis expelli formaliter per animam introductam, cui formaliter repugnat. Sed contra primò, vt aliquid expellatur hoc modo formaliter, debet per aliud expelli effectiuè: hic autem nihil potest assignari quo embryo, præcipuè in brutis, expellatur effectiuè, nisi id per quod fuit antè genitus & perfectus. Secùdò, forma vna non expellit aliam, nisi quia ei contrariatur (vt patet in formis accidentalibus, quæ omnes possunt esse simul in eodem subiecto, quæ sibi mutuo non contrariantur. hinc lac simul est dulce, album, quantum, &c.) atqui formæ substantiales non contrariantur sibi mutuo, nisi ratione dispositionum quas requirunt, aut qualitatum quas secum adferunt. Ergo si anima expellat formã embryonis, hoc fiet ratione dispositionum, quas ad sui introductionẽ requirit. quod tamen falsum est. Quia eædem planè qualitates embryonẽ conseruant & perficiunt, quæ materiam ad animæ introductionem disponunt.

Dices, in hoc has formas sibi mutuò repugnare, quia implicat vtramque simul candem materiam informare. Sed hoc est petere principium. Nam hoc ipsum hîc petimus nobis aliqua experientia, aut clara ratione in experientia fundata ostendi: quod quamdiu non fit, frustra contra experientiam pugnatur.

17 *Forma cadaueris videtur repugnare mysterijs fidei.* Rursum quòd dicta sententia difficulter concordet cum principijs fidei, patet tum ex dictis, vbi ostendi secundùm illam vix posse explicari mysterium Venerabilis Sacramenti: tum etiam quia reddit multa difficilia in mysterio Incarnationis. Primò, quia videtur indecens inducere formam cadaueris in corpus Christi mortuum. Secundò, quia tunc corpus Christi fuisset verè corruptum, contra illud Act. 2. sumptum ex psal. 15. *Neque caro eius vidit corruptionem.* quia omne id dicitur propriissimè corrumpi, quod in aliam substantiam præsertim genere differentẽ mutatur. Nec extra hanc materiam potest dari vlla alia instantia. *Actor. 2.*

Nec satisfacit, si dicas corpus Christi dici non fuisse corruptum, quia secundùm externam speciem mansit idem: quia inde potiùs deberent inferre, non fuisse substantialiter mutatũ, quàm sine necessitate asserere ita fuisse mutatum, & tamen non fuisse corruptum contra communem loquendi modum in alijs omnibus rebus: ac si diceres, pomum putridum manere incorruptum, quamdiu foris integrum apparet.

18 Quartò, quia sequeretur, cadauer Christi fuisse naturam in esse substantiæ omnino completam, & integrum suppositum. Atque ita aliqua completa natura præter humanam fuisset Verbo hypostaticè vnita, vt cum eo constituisset integrum

grum soppositum; de quo per communicationem idiomatum potuissent omnia dici quæ dicuntur de Christo. Et consequenter hæ fuissent veræ: Cadauer est Deus: cadauer mundum condidit: natum est ex Virgine: redemit nos: fuit datum Apostolis in cœna, &c. quæ inter catholicos inaudita sont. Quare cùm Philosophia debeat subseruire Theologiæ, & per hanc corrigi; non autem contrà: etsi illa sententia spectaris solis rationibus naturalibus videretur quasi certa (cuius contrarium tamen suprà ostendi;) tamen propter dictas rationes theologicas crederem omnino esse negandam, ne dominam ancillæ cogamus seruire.

19 Tertia sententia docet, corpus significare materiam primam informatam forma corporeitatis, quam multi ita intelligunt, quasi hæc forma esset generalis ac vna & eadem in omnibus corporibus præsertim mistis, citantque pro ea *Scotum in 4 d. 11. q. 3. a. 2.* Sed hæc sententia hoc modo explicata, nullo certo fundamento probari potest, nec in ea potest satis ostendi quomodo caro & os distinguantur substantialiter, nisi ponat preterea formas substantiales partiales: quas si ponat, frustra ponet illam formam corporeitatis. Nec credo illam fuisse mentem Scoti: sed credo potiùs eum vocare formam corporeitatis, formam vnam compositam ex multis formis partialibus: vt clarè colligitur ex loco citato post initium articuli, vbi ait, *Preterea cùm dicitur, Hoc est corpus* (scilicet in verbis formæ) *non ponitur aliquid distrahens à veritate carnis & ossis & huiusmodi, sed potiùs vt includit omnes partes eius, quod est primò animabile.*

Scotus. Non datur aliqua partialis forma corporeitatis.

20 IV. sententia docet, in animalibus præter ipsam animam dari formas substantiales partiales, quæ constituunt singulas partes corporis organici, & vni dant rationem carnis, alteri rationem ossis, &c. quæ simul omnes aptè materiam informantes, constituunt corpus organicum, non quidem vt integram substantiam, sed vt partem essentialem animalis, vlteriùs per ipsam animam perfectibilem & animabilem. Quod vel inde patet; quia corpus sine anima diu se conseruare non potest, sed statim tendit ad corruptionem, nisi summa arte conseruetur. Et hæc videtur esse sententia Scoti suprà. Hanc sententiam plurimi tenent recentiores, eamque fusissimè defendit ac ostendit esse ipsius Aristotelis *P. Dandinus in lib. 2. de anima, textu 11. digressionis 8. parte 3.*

Dantur formæ partiales heterogeniæ.

Aristotel. Dandinus.

21 Et probatur primò, Quia os & caro quantum possumus ex omnibus eorum accidentibus & proprietatibus colligere, differunt substantialiter; ergo per aliquam formam substantialem. Hæc autem non potest esse anima, præsertim in homine: quia hæc est omnino eadem in omnibus partibus: ergo dat omnibus partibus idem esse substantiale. Deinde quia caro & os in ratione carnis & ossis præcisè manent eadem viua & mortua, quantum possumus colligere ex omnibus eorum accidentibus: ergò non habent præcisè rationem ossis & carnis ab ipsa anima. Prob. 2. ex omnibus illis rationibus quas suprà attulimus contra tertiam sententiam: quia hæ omnes hanc sententiam maximè probant, & est aptissima ad explicandum mysterium Incarnationis & Venerabilis Sacramenti.

22 Objiciunt aliqui 1. Forma substantialis dat esse simpliciter. Ergo vnius entis non potest esse nisi vna forma substantialis.

2. Quidquid aduenit enti in actu, est accidens; sed per quamuis formam substantialem constituitur aliquid eos in actu. Ergo quæuis forma ei superueniens constituit aggregatum per accidens.

3. Quia cùm anima sit perfectior omnibus illis formis partialibus, continebit in se quidquid illæ continent. ergo illæ frustra sunt.

4. Repugnat vnam formam substantialem esse dispositionem ad susceptionem alterius.

5. Si darentur omnes illæ formæ partiales, ex illis consurgeret vna integra habens partes heterogenias, quæ esset vera anima vegetatiua, & sic essent duæ animæ in eodem corpore; aut esset forma corporis inanimati: & hoc dici nequit, quia sic non deseruiret ad propria munia vitalia.

6. Quia ex illa sententia sequitur, carnem mortuam & viuam esse vniuocè carnem, quod est contra Aristotelem.

23 Ad primùm Resp. Si per esse simpliciter intelligas esse omnino completum: negandum est quamuis formam substantialem dare tale esse. Si verò esse simpliciter dicas illud omne esse ratione cuius potest aliquid dici produci aut generari, sic neganda est consequentia. quia tale esse potest vlteriùs substantialiter perfici.

Non omnis forma substantialis dat esse completum.

Ad secundum, nego maiorem, nisi intelligatur de ente omnino completo, aliàs vnio hypostatica esset accidens.

Ad tertium, nego antecedens. Nam si quidquid est altero perfectius, contineret in se omnem eius perfectionem, cùm anima sit perfectior accidentibus: sequeretur eam homnn continere in se perfectionem; & consequenter hæc esse superflua animali,

Ad quartum Resp. Gratis in eo sumi quod probandum est, & cuius contrarium satis docet ipsa experientia. Videmus enim formam embryonis disponere materiam ad susceptionem animæ. Quod autem dicunt eam succedente anima expelli, probare non possunt, vt ostendi suprà.

Ad quintũ Resp. Ex illis formis partialibus cõsurgere vnam formã totalem habentem partes heterogenias, constituentem formaliter corpus organicum in ratione substantiæ, incompletè tamen, & quod sit aptum vlteriùs informari. eam autem formam quàm optimè inseruire actionibus vitalibus, quatenus ita singula corporis membra disponit, vt sint apta organa animæ ad omnes eius functiones exercendas.

Ad sextum, concedo hoc sequi, quod etiam ex principijs fidei euidenter sequitur. Nam nisi caro Christi viua & mortua dicatur vniuocè caro Christi, nullo modo propriè dici poterit eadem caro sumpta ex Virgine, posita in sepulchro, & eleuata in cælum. Quod tamen nemo catholicus auderet negare. Quare si Aristoteles contrarium dicat, per fidem corrigendus est.

Aristotel.

24 Conclvs. I. Sub specie panis vi verborum

præcisè exiſtit corpus Chriſti conſtans materia prima & formis partialibus heterogeniis conſtituentibus corpus organicum quoad eſſe ſuum ſubſtantiale; iuxta dicta in explicatione quartæ ſententiæ.

Prob. Quia corpus hîc ſumitur vt phyſica pars animalis ab anima condiſtincta, & cum ea componens vnum totum ſubſtantiale: vt autem patet ex dictis, corpus vt ſic præcisè ſuprà dicta includit.

25 Dices, Corpus ſecundùm communem acceptionem ſignificat totam illam ſubſtantiam materialem, quæ requiritur ad conſtituendum corpus organicum aptum vt ab anima informetur; atque ita includit etiam ſanguinem atque alios humores: vnde & hi tanquam partes corporis à Verbo aſſumpti ſunt. Ergo hæc omnia ibi erunt vi verborum.

Reſp. neg. conſequentiam. Quia etſi corpus commodè poſſit illa omnia ſignificare, non tamen neceſſariò ea omnia ſignificat. Quare hîc ratione circumſtantiarum reſtringitur ad ſola ea ſignificanda quæ dixi. Quia vt patet ex oppoſitione vtriuſq; formæ, corpus hîc ſumitur prout condiſtinguitur à ſanguine; & pro corpore immolato, quod illis humoribus ſolet carere: non quidem ita, vt illi humores ſignificentur abeſſe, ſed vt non ſignificentur adeſſe.

26 Conclvs. II. Sub ſpecie vini vi verborum ponitur præcisè ipſe ſanguis, conſtans materia prima, & forma ſanguinis. Per ſe patet, nec hîc vllus diſſentit.

27 Conclvs. III. Vnio hypoſtatica non ponitur hîc vi verborum.

Triden. Colligitur apertè ex *Trident. ſeſſ.* 13. *c.* 3. vbi docet diuinitatem hîc tantùm poni per concomitantiam. Quòd ſi vnio ibi poneretur vi verborum, etiam Verbum ibi ſimili modo poneretur. quia Verbum ibi formaliter ſingulari modo ponitur per vnionem: ſi autem Verbum hoc modo ibi poneretur, etiam diuinitas ibi hoc modo poneretur, quia hæc non diſtinguuntur. Ratio autem horum eſt, quia corpus hîc ſumitur vt pars eſſentialis humanitatis; & conſequenter ſicut humanitas, vel etiam hæc humanitas non ſignificat directè ſubſiſtentiam: ita nec corpus vel etiam hoc corpus eam ſignificat, ſed ab ea abſtrahit. Confirmatur. quia etſi partes habeant partialem ſubſiſtentiam, aut vnionem ad Verbum, tamen non ſignificant per modum rei ſubſiſtentis, ſiue rem ſubſiſtentem vt talem. Quod vel inde patet, quia hæc eſt præcipua ratio, cur inter partes ipſas, ac inter has & Verbum nulla eſt communicatio idiomatum. Hæ enim ſunt falſæ: *Corpus Chriſti eſt anima Chriſti. Corpus Chriſti eſt Deus.* Quòd ſi ſignificarent per modum rei ſubſiſtentis directè ſignificādo ipſam ſubſiſtentiam, poſſet inter ea eſſe vera communicatio idiomatum ratione eiuſdem ſubſiſtentiæ.

28 Dices, Chriſtus dicit hoc eſſe corpus ſuum: atqui non eſt corpus Chriſti, niſi prout vnitum eſt Verbo. Ergo ſignificatur ibi eſſe vnitū Verbo.

Reſp. negando minorem. Nam ſi in triduo mortis non fuiſſet vnitū Verbo, nihilominus verè fuiſſet corpus Chriſti: ſicut corpus ab anima iam ſeparatum, verè dicitur corpus illius animæ. Eadem autem in his eſt ratio ſanguinis. Nam etſi metaphyſicè loquendo ſit quoddam integrum ſuppoſitum: moraliter tamen, imò etiam ſecundùm quandam rationem phyſicam ex communi modo loquendi eſt propriè pars animalis. quia non eſt propter ſe, ſed à natura ſua inſtitutus eſt ad integrandum corpus animalis ſecundū eam conſtitutionē, quam naturaliter requirit. Quare etiam, præſertim quando dicitur *ſanguis meus*, apertè ſignificat per modum partis, non autem per modum rei ſubſiſtentis. Hinc etiam inter ipſum & Verbum non eſt communicatio idiomatum.

Corpus Christi etiā dimiſſum à Verbo poſſet dici corpus Chriſti.

29 Hinc patet primò, Ipſum Verbum, & ratione huius totam Trinitatem (quia perſonæ à ſe mutuo ſeparari nequeunt) in hoc Sacramento eſſe per concomitantiam. Non quòd per conſecrationem incipiat ibi abſolutè eſſe (cùm enim tota Trinitas neceſſariò ſit ſemper vbique, nō poteſt alicubi incipere eſſe) ſed quia incipit ibi nouo quodam modo eſſe: ita vt etſi fieri poſſet, vt Deus non eſſet vbique, tamen neceſſariò eſſet ſub hoc Sacramēto: ſicut etiam neceſſariò eſſet, vbicumque eſſet humanitas Chriſti.

Patet 2. Alios humores & omnia accidentia quæ ſunt in corpore Chriſti, tam in calice, quàm ſub ſpecie panis eſſe ſolùm per concomitantiā. quia nec ſunt ſanguis, nec corpus Chriſti, quæ ſolam ſubſtantiam ſignificant, & ab illis humoribus diſtinguuntur.

30 Dices, Corpus Chriſti hîc ſignificat corpus organicum, quare videtur etiam includere accidentia. Reſp. Significare quidem corpus quod eſt organicum ſecundū omnem eam rationem quæ requiritur vt ſit pars eſſentialis hominis, ſiue ſecundùm omnem rationem ſubſtantialem: non autem ſecundùm omnem rationem quæ requiritur, vt perfectè ſit organicum, & vltimò diſpoſitum vt ſit inſtrumentum functionum animæ. quod vel inde patet, quia etſi per diuinam potentiam omnia illa accidentia relicta ſubſtantia, tollerentur, verè poſſet dici corpus Chriſti, & quidem idem quod iam in Sacramento eſt.

31 Patet tertio, Subſtantiam panis præcisè conuerti in ſubſtantiam corporis Chriſti, & vinum in ſubſtantiā ſanguinis. Quia cùm hæc conuerſio fiat vi verborum, illud eſt propriè ipſius terminus, quod hîc ponitur vi verborum, & in hoc propriè panis & vinum eſſe deſinunt ac conuertuntur.

In quid ſubſtantia panis & vini propriè conuertatur.

Nota tamen, Inde non ſequi, nihil hîc poſſe poni vi verborum, quin panis aut vinum dicantur in ipſum conuerti. Nam etſi vt panis in aliqua conuertatur, requiratur vt ipſa hîc ponantur vi verborum, tamen hoc non ſufficit. Nam ſi Chriſtus inter conſecrandum dixiſſet: Hoc eſt Chriſtus, vi verborum fuiſſet ibi totus præſens, etiam vt Verbum eſt, & tamen nullo modo panis fuiſſet conuerſus in Verbum. quia hoc nullo modo poteſt de nouo incipere eſſe: quod tamen neceſſarium eſt, vt aliquid poſſit eſſe terminus conuerſionis: vt oſtendi q. præcedente a. 4. d. 4.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrùm Christus sit totus sub qualibet parte specierum panis & vini?

32 ARtic. 3. docet, Christum integrum esse sub singulis partibus specierum panis & vini. Pater ex Florentino, quod ait: *Sub qualibet quoque parte hostiæ consecratæ, & vini consecrati separatione facta totus est Christus*. Item *Trident. sess. 13. can. 3. Si quis negauerit sub singulis cuiusque speciei partibus separatione facta totum Christum contineri, anathema sit.* Et ibidem c. 3. ait: *Totus enim & integer Christus sub specie panis, & sub quauis ipsius speciei parte: totus item sub vini specie, & sub eius partibus existit.*

Florent.

Trident.

Idem docuit *D. Hieronymus relatus c. Singuli, de consecratione d. 2. & Hilarius Papa, ibidem, c. Vbi pars est corporis, est & totum.*

D. Hieron.

Hilarius Papa.

33 Colligitur etiam apertè ex Scripturis. Quia certum est corpus Christi in vltima cœna non fuisse in partes diuisum, sed integrum datum singulis discipulis; & tamen probabile est Christum consecrasse panem ante eiusdem fractionem, & quamuis hoc sit dubium: certum tamẽ est de calice eum consecratum esse, antequam biberent discipuli. Cùm igitur singuli biberint vnam partem, necessariò species fuerunt diuisæ. Quare cùm singuli acceperint integrè Christũ, necessariò debuit sub singulis partibus integrè fuisse. Ex his patet, omnino de fide esse Christum integrum esse sub singulis partibus post separationem. Magna autem quæstio est inter Theologos, quomodo ibi sit ante separationẽ.

DVBIVM.

Qua ratione Christus sit in singulis partibus specierum.

34 PRima sententia docet Christum tantùm semel esse sub vna hostia ante fractionem: post fractionem autem semel sub singulis partibus: sicut in speculo integro semel apparet res obiecta, in fracto toties quot sunt partes. Ita *Albertus in 4. d. 13. a. 11.*

Albertus

Sed hæc sententia ab omnibus Theologis meritò reijcitur, quia nullã potest reddere causam à qua per solam fractionem reproducatur corpus Christi, & incipiat ibi pluries esse, cùm antea tantùm semel fuerit: aut cur si duo calices consecrati misceantur, cùm antea bis sub ijs fuerit, incipiat tantùm esse semel. Deinde ex ea sequeretur, quando vini consecrati partes inter se magna agitatione commiscẽtur, corpus Christi diuidi; aut alias atque alias habere præsentias & habitudines ad species, quę sunt absurdissima.

Quod autem adfertur de speculo nihil facit ad rem, quia simul cum illius diuisione diuiditur etiam ipsius æqualitas & planities, & consequenter fiunt plura specula partialia, atque in pluribus tunc fit reflexio radiorum aut specierum intentionalium. Hîc verò deberet Christi corpus aut diuidi, aut reproduci: in speculo autem nihil producitur.

35 Secunda sententia est communis Thomistarum planè alteri contraria, quæ docet Christi corpus sub singulis partibus quantumcunque vel mathematicè diuidantur, totum existere, & secundùm singulas replicationes indiuisibiliter: & ij qui concedunt dari puncta à parte rei in continuo, consequenter dicunt etiam totum esse sub singulis punctis.

Thomistæ.

36 Sed hæc sententia, si ponamus, vt ipsi faciunt, continuum esse diuisibile in infinitum, patitur summas difficultates. Primò, quia ex ea sequitur Christũ ibi esse infinitè infinities. quia singulæ lineę sunt diuisibiles in infinitas partes, & superficies in infinitas lineas, & corpus in infinitas superficies. Atque ita in corpore sunt infinities infinitæ lineæ assignabiles, & rursum in singulis lineis infinita puncta. Corpus autem Christi toties ibi erit actu replicatum, quot sunt in toto illo continuo puncta assignabilia.

37 Dices, Sicut partes continui non constituunt numerum, nisi diuidantur: ita nec Christus sub ijs existens.

Sed contrà primò. Inde sequeretur, Christum ibi tantùm semel esse ante diuisionem, quia si esset sępius, faceret numerum, atque ita hæc sententia coincideret cum prima, quod tamen cupit vitare. Secundò, quia Christus in singulis replicationibus actu integrè est, & secundùm se diuisus, ac independens ab alia replicatione. Nec enim hæ replicationes sunt propriè continuæ inter se, sed tantùm contiguæ, sicut arenæ in cumulo. quia nulla est substantialis & intrinseca inter eas connexio. quia per fractionem specierum nihil substantiale aut intrinsecum in ijs perit. Nec enim oportet concipere corpus Christi hîc existere sicut multæ guttæ aquæ sunt in vna situla plena aqua sibi mutuò connexæ, & constituentes vnum totum: sed, vt dixi, sicut multæ arenæ conficiunt cumulum, nec sunt inter se continuæ sed contiguæ. Quia aliàs, sicut duæ partes aquæ non possunt diuidi aut coniungi sine intrinseca aliqua mutatione (subeunt enim diuersos modos sibi intrinsecos) ita per diuisionem specierum illud continuum constitutum ex replicationibus frangeretur, & corpus Christi intrinsecum aliquem modum diuersum acciperet; quod absurdum est. Quare sicut arenæ eodem modo conficiunt numerum coniunctæ atque separatæ, ita etiam illæ replicationes. Et confirmatur. quia si Deus annihilaret omnes species, & conseruaret corpus Christi, tunc illæ replicationes essent inter se verè discretæ. Ergo etiam iam sunt, quia non habent physicam vllam connexionem cum speciebus.

Diuersæ replicationes corporis Christi non componunt aliquod totum, aut continuum.

38 Alij itaque concedunt totum. Sed hoc in primis est contra communem opinionem. Etiamsi enim multi concedant, per diuinam potentiam dari posse actu infinitum, cõmuniter tamen negant de facto dari. Deinde, quia etsi daremus

dari

dari infinitum actu, nihil eos iuuaret. quia si finita indiuisibilia mutuo sibi addita non faciunt quid maius in ordine ad locum, neque infinita facient. Sicut quia vnum o in arithmetica per se positum nihil efficit: etiam infinita o nihil efficient, si sola ponantur. Vnde hæc sententia videtur omnino inuoluere contradictionem, scilicet indiuisibile additum indiuisibili non facit maius: &, aliqua indiuisibilia sibi mutuò iuncta faciunt quid maius & extensum in ordine ad locum. Item in continuo, impossibile est punctum siue indiuisibile succedere puncto, & in replicationibus illis quæ sibi mutuo contiguæ instar continui replent totum illud spatium, vnum indiuisibile immediatè alteri succedit: quæ videntur apertè contradictoriæ. Quod autem adfertur de angelo & anima extensis in ordine ad locū, nihil facit ad rem. Nec enim hi replent spatium per formales replicationes, sed per æquabilem totius sui esse diffusionem: sic vt toti quidē sint in quolibet puncto, non tamen completè: nec in his est assignare vnum indiuisibile alteri immediatè succedens. Nec enim spiritus habet in singulis punctis esse aliquod omnino completum, & ab eo quod in alijs punctis est, omnino diuisum, siue quasi contiguum; sed vnum integrum esse per totum spatium instar alicuius continui diffusum: vt ostendi suprà q. 75. a. 4. d. 3. Quare ex hac parte non est maior difficultas in angelo ita diffuso, quàm in quouis continuo. Secùs autem est in corpore Christi in Sacramento, quia singulæ replicationes sunt ab alijs independentes ac discretæ: atque ita si essent omnino indiuisibiles in ordine ad locum, vnum indiuisibile alteri immediatè succederet.

Infinita indiuisibilia non faciunt aliquid maius.

39 *Quomodo spiritus coëxtendatur loco.*

40 III. itaque sententia est *D. Bonauent. in 4. d. 10. a. 1. q. 5. Alensis 4. p. q. 40. membro 3. a. 5. Gabrielis lect. 80. in canonem, dub. 4. in fine.* Scilicet Christum ibi toties esse replicatum, quot ibi sunt minimæ particulæ physicæ. quæ sententia duobus modis potest intelligi.

D. Bonauēt. Alensis. Gabriel.

Primò, dari minima quædam naturalia, sub quibus naturaliter substantia panis possit conseruari, ita vt sub minoribus non possit. Cùm itaque non possit hîc existere secundùm Dei institutionem corpus Christi, nisi sub ijs speciebus, sub quibus naturaliter possit substantia panis aut vini conseruari: videtur non debere existere integrum sub minore parte, quàm sub qua panis possit separatim conseruari. Sed hæc ratio tantùm probat Christi corpus non posse separatim sub minore parte existere. Adde, antecedens à multis negari.

Qua ratione dentur minima naturalia.

41 Secundò itaq; potest intelligi, vt quanquā mathematicè loquendo & fictione intellectus possit continuum in infinitum diuidi: non posse tamen ab aliqua creatura physicè ita actu diuidi. Nam cùm omnis creaturæ vis sit finita, non videtur posse in infinitum semper magis ac magis aliquod continuum diuidere, sed alicubi erit sistendum, ita vt ipsa hoc vlteriùs diuidere non possit. In homine enim hoc clara experientia constat; quare non dicemus idem de angelis? Atque ita dabitur corpus tam paruum, quod vlteriùs nulla creatura possit diuidere. Et quanquam possit angelus concipere ibi medium ab extremis distinctum, & consequenter aliquam extensionem, non tamen poterit ea intuitiuè designare & distinguere. Quid enim implicat Deū creare duo corpora, quorum vnum alterum tam parum excedit, vt hoc ab angelo notari non possit: aut corpus tam paruum, vt in eo angelus non possit distinguere medium ab extremis? aut etsi possit in eo aliquas partes distinguere, non tamen sequitur quòd poterit eas separare. Secundùm hanc igitur sententiam Christus ibi erit toties, quot sunt talia corpuscula in hostia, sub singulis semel.

42 Videtur autem hæc sententia probari posse, quia sic euitantur incommoda in prioribus sententijs allata: & hoc modo satisfit dictis Patrum & Conciliorum, qui ideo ponunt Christum sub singulis partibus hostiç totum, vt ostendāt eum qui partem suscipit sacramenti, totum Christum suscipere. Vnde ferè dicunt separatione facta totum Christum esse sub singulis partibus: aut si dicunt absolutè eum esse sub singulis partibus, facilè possunt intelligi de partibus designabilibus, & naturali aliqua potentia separabilibus. De his enim agunt, quia loquuntur in ordine ad diuisionem & sumptionem; vt scilicet ostendant tantum sumere qui partem Sacramenti sumit, quantum qui totum. Nec enim ipsi disputant de mathematicis illis partibus, quas ne quidem satis imaginari possumus: & sic *cap. Vbi pars citato*, Hilarius Papa dicit: *Vbi est pars, ibi est & totum*: vt ostendat nunquam corpus Christi reipsa diuidi: aut etiam posse à creatura designari locum vbi sit pars, & non totum. Loquitur enim in ordine ad actualem diuisionem & sumptionem: vt patet ex adiunctis, intenditque docere in quauis parte totum Sacramētum accipi. Nam subdit: *Eadem est ratio in corpore Domini, quæ in manna, quod in eius figura præcessit, de quo dicitur: Qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus parauerat, habuit minus, &c.*

Quomodo Patres dicāt Christum esse integrū sub singulis hostiæ partibus.

43 Sed quidam Thomistæ putant hanc sententiam esse erroneam, aut errori proximā. Primò, quia ex ea sequitur, in Sacramento posse absolutè loquendo designari aliquas particulas, in quibus totus Christus non contineretur, quod repugnat dictis Patrum & Conciliorū. Sed hoc non esse verum satis patet ex dictis, vbi ostendi hanc sententiam optimè cum mente Patrum conuenire. Secundò, quia Christus tunc haberet aliquem situm in ordine ad locum, & secundùm vnum hostiæ situm caput sursum, & pedes deorsum: & contrà hostia versa haberet caput deorsum, quod videtur indecens. Resp. hoc non esse indecens nisi respectu nostri, qui experimur eum situm ad vsum humanum incommodum: ideoque vix imaginamur antipodas commodè incedere. Secùs est respectu Beatorum, qui nullam habent dependentiam à certo loco vel situ, nec tendunt deorsum sicut nos. quare respectu illorum nihil est deorsum vel sursum.

Thomistæ.

Respectu corporis beati, habere caput deorsum nullum continet incommodū.

44 Adde, in aliorum sententia idem fatendum esse. Etsi enim secundùm eos Christus non habeat situm in ordine ad locum, habet tamen situm internum, sicut etiam veram quantitatem & distinctionē partium inter se. Et sicut secundùm illos debemus necessariò etiam in spatio indiui-

indiuisibili concipere corpus verè quantum, & habens (non quidem in ordine ad locum, sed in ordine ad intrinsecam dispositionem) partem extra partem, & pectus medium inter caput & pedes, & caput immediatiùs coniunctum pectori quàm pedibus: ita debemus consequenter concipere situm internum partium. Vnde si plures sint replicationes eiusdem rei habentes inter se ordinem, vt fit in Eucharistia, in ea replicatione quę media est inter duas alias, necessariò concipiemus Christi caput immediatiùs coniunctũ superiori replicationi, pedesque inferiori, & consequenter caput supra pedes: & contrà caput erit infra pedes si hostia inuertatur: non quidem prout suprà & infrà dicunt diuersum locum, sed prout dicunt diuersum ordinē partium inter se. Tam enim hæc possunt concipi in corpore posito in puncto, quàm illa.

45 Obijc. 3. Quia secundùm eam sententiam non esset ratio cur caput Christi poneretur potiùs in hac parte istius physici indiuisibilis, quàm in illa: item cùm hę minimæ partes possint varijs modis designari, cur potiùs hoc quàm illo modo designentur, quia substantia ipsius panis est planè eiusdem rationis, & secundùm omnem sui partem eodem modo conuertibilis in corpus Christi, & forma æqualiter super totam fertur. Sed facilè responderi potest, Deum ex varijs modis quibus posset hæc variare, quem vult eligere, sicut elegit hoc spatium, vbi mundum crearet, cùm alibi posset creare. Sic cùm varias hæ partes possint habere figuras, Deus suo iudicio eligit commodissimam. Nec enim est vlla necessitas, cur dicamus hæc omnia ex quadam necessitate formæ vel materiæ fieri.

46 Obijciunt 4. Quia etsi hæ partes non possint diuidi iam separatę, videntur tamen in ipso continuo posse diuidi, v. c. ponamus hostiam in longitudine constare 7. talibus partibus, diuidatur in medio (nec enim potest dari ratio cur hoc fieri non possit, cùm continuum sit vbique eiusdem rationis, & æqualiter diuisibile;) eo autem casu diuidetur media illa pars, & consequēter corpus Christi sub ea existens, cùm non possit diuidi, debebit desinere ibi esse, & tunc duæ medietates illius particulæ erunt sine Christi corpore. Sed vt omittam difficulter posse conuinci, naturaliter fieri posse vt hostia talis rectè in medio frangatur: Responderi posset primò, idem incommodum posse secundæ sententiæ obijci. Nam si hostia frangatur, tunc ex vna superficie qua vtræque partes connectebantur, fiunt duæ: & vel contra eorum sententiam, qui sub singulis punctis ponunt integrum Christi corpus, tunc vna superficies eo carebit, aut infinities ibi erit reproducendum. Item cùm duo calices miscentur, ex duabus superficiebus fit vna, itaque vel Christus infinities ibi desinit esse, vel in infinitis punctis bis est. Sicut itaque illi dicunt non debere videri mirum si Christus, qui desinentibus speciebus ibi omnino esse desinit, etiam ijs mutatis mutet modum præsentiæ: sic etiam respondebitur in alia sententia, Christum eo casu desiturum esse sub illis particulis quæ diuiduntur, & proximas replicationes imperceptibiliter extensum iri. Et similiter responderi posset in casu, quo hostia non contineret adæquatè certum numerum talium particularum naturaliter indiuisibilium: scilicet tunc Christi corpus secundùm aliquas replicationes occupaturum imperceptibiliter maius aut minus spatium, vt adæquatè sit sub omnibus speciebus. Quæ responsio in hac sententia est eo facilior, quòd nullo casu debeat concedere Christi corpus ratione solius fractionis specierum toties de nouo replicari, aut incipere ibi de nouo esse, sicut in altera sententia necessariò dicendum est. Tolerabilius enim est dicere, ratione diuisionis eum aliqua ratione desinere esse, aut mutare nonnihil modum essendi, quàm reproduci.

Quomodo se habeat corpus Christi in diuersis fractionibus

47 Respondent aliqui, in eo casu Christum non reproducendum, nec mutaturum præsentiam, sed tantùm terminũ præsentiæ. Sed contrà, cùm singulæ corporis Christi replicationes habeant præsentiam planè indiuisibilem, & in puncto constitutam; non possunt habere terminũ: quia indiuisibile non habet terminum, sed est terminus rei diuisibilis. Quare vel Christus in illa noua superficie non erit, vel debebit nouam acquirere præsentiam vt ibi sit: quia non potest in ea esse ex vi prioris præsentiæ. Adde, casu quo species rarefiant, necessariò dicendum esse Christi corpus incipere occupare maiorē locum, quàm antea occupabat. Quod qua ratione fiat secundùm tertiam sententiam facilè potest explicari: secundùm secundam verò nullo modo, nisi dicamus Christum de nouo ibi infinities replicari.

48 Quòd si verò prior illa solutio de casu fractionis hostiæ videatur dura, longè faciliùs secundò responderi posset, Deum facilè posse prouidere, ne vnquam hostia ita frangatur, vt aliqua ex ijs particulis, quibus vna integra replicatio continetur, diuidatur: aut facilè initio omnes replicationes ita disponet, vt nulla sit sub tali particula specierum, quam aliqua ratione diuidendam nouit: atque ita omnis diuisio postea non per illas replicationes, sed inter eas fiat. quod Deo facillimum est. Ex quibus patet, eas rationes non tantum conuincere, nec tam clarè quàm illi putant, dictam sententiam refutare.

49 IV. sententia assignat etiam illas partes naturali virtute indiuisibiles: vt tamen magis se conformet modo loquendi multorum Doctorum, qui videntur absolutè dicere Christum esse totum in singulis partibus, idque modo quodam spiritali; & vt euitet primum & secundum argumentum, docet Christum quidem tantùm semel esse in illis singulis particulis, sed ita vt totus sit etiam in singulis partibus cuiusque particulæ quantumcumque diuidatur, non per sui formalem replicationem, sed per æquabilem substantiæ suæ diffusionem, ita vt in tota particula habeat esse completum, in partibus verò eiusdem incompletum: sicut anima in corpore humano. Quæ diffusio difficulter quidem à nobis concipitur, sed hoc non est mirum. Cùm enim pendeamus toti à sensibus rerum spiritalium, vix tenuissimam vmbram omni nostra industria concipimus. Quare non est cur negemus hunc modum spiritui naturalem potentia diuina tribui posse corpori, cùm non possit ostendi

Quomodo corpus possit spirituali modo existere.

aperta implicantia, & alia multa, quæ non possumus concipere, in hoc Sacramento ponenda sint. Aliam difficultatem hæc sententia non habet, quæ suprà non sit explicata. Et si benè legatur D. Bonauent. videtur hanc tenere, etsi pro priore citetur.

D. Bonauēt.

50 Vt defendamus mysteria fidei, sufficit ostendere ea non inuoluere apertam implicantiam.

Pro resolutione Nota 1. In defensione mysteriorum fidei non esse necesse vt ostendamus clarè à priore ea esse possibilia, sed sufficit vt à posteriore omnia argumēta contraria soluendo ostendamus non posse contra ea apertam adferri contradictionem. Hoc ipso enim satis ostendimus non esse negandum, quin Deo sint possibilia, & consequenter verba Scripturæ ea attestantia, propriè esse intelligenda.

51 Quid obseruandum in illis explicandis.

Nota 2. Quando fides nos docet aliquid factum esse, aut fieri, nec tamen expressè docet modum quo factū est, tunc vt colligamus quomodo [illegible] fiat; videndum esse primò, quisnam inter varios modos sit maximè conformis dictis Scripturæ, Conciliorum ac Patrum. Secundò, quisnam possit facillimè ostendi nullam inuoluere contradictionem, nec quidquam quod sit contra rationem, aut dignitatem illius mysterij. Nam cùm certum sit, multa quidem mysteria fidei esse supra rationem naturalem; nulla tamen esse contra rationem: in ijs explicandis quantum fieri potest ea semper via eligenda est, in qua minima apparet cum naturali ratione repugnantia: ita tamen vt magis credamus fidei, quæ errare nequit, quàm lumini naturali, quod sæpe fallit.

52 Vnde sequitur primò, Si continuum componatur ex indiuisibilibus, dicendum esse Christū ibi secundùm singulas replicationes omnino esse indiuisibiliter secundùm locum. Patet, quia sic omnes dictæ difficultates satis facilè explicantur.

53 2. Supponendo veriorem & communissimam sententiam, quę docet continuum esse diuisibile in infinitum, si corpus per diuinam potentiam possit ita existere vt in certo spatio semel tantùm sit, ita tamen vt totum sit in toto, & totum in singulis partibus, sicut spiritus coëxtenditur loco non per sui replicationem, sed per quandam sui æquabilem diffusionē, vt ostendi q. 75. a. 4. d. 3. tunc videtur 4. sententia ceteris probabilior: quia Conciliorum ac Patrum verbis etiam in rigoroso omnino sensu planè conformis est: nec in ea potest ostendi vlla alia contradictio. Deinde in ea facillimè explicatur quædam alia difficultas, quam præter dictas, secunda sententia valdè grauem patitur: scilicet, quid tandem fiat, quando species valdè rarefiunt (quod in calice facilè fieret) atque ita multò plus loci quàm antea occupant. Nec enim dici potest eas tunc plus loci occupare, quàm Christi corpus; nec etiam satis concipitur quomodo Christi corpus per easdem indiuisibiles replicationes tunc plus loci occupet, quàm antea, nisi dicamus replicationes multiplicari. quo casu sequuntur omnes difficultates, quæ primæ sententiæ objiciuntur. Quarta autem sententia facillimè respondet, tunc replicationes nonnihil magis extendi, non per rarefactionem corporis Christi, sed sicut anima extenditur dum corpus hominis crescit. Quare etiamsi continuum constaret ex indiuisibilibus, crederem tamen eo casu singulas replicationes accipere aliquam extensionem in ordine ad locum. Quia aliàs concipi nequit, quomodo incipiant plus loci occupare quàm antea: quod tamen necessarium est vt tantum loci occupent, quantum species occupant. Quare 2. sententia necessariò debet dicere, eo casu aut singulas replicationes quæ antea erant indiuisibiles, incipere habere aliquam extensionem in ordine ad locum. quod tamen omnino conatur vitare: aut sub aliqua parte specierum non esse corpus Christi, quod nullo modo dici potest: quia tunc species, præsertim si illa particula separaretur, nullo modo essent infallibile signum præsentiæ Christi: & forma redderetur falsa, quæ non tantùm significat Christum esse sub speciebus dum pronuntiatur, sed tam diu mansurum, quàm diu species manent integræ.

54 Quomodo se habeat corpus Christi quando species rarefiunt.

55 Quia tamen in 4. sententia difficulter valdè concipitur, quomodo corpus possit illo modo omnino spiritali existere, si cui hoc videatur impossibile, poterit 3. sententiam amplecti. quia nihil in ea potest ostendi quod principijs fidei & lumini naturali vel apparenter repugnet.

56 Quo autem tota res sit expeditior, & minùs pendeat à philosophicis disputationibus, si quis contendat non posse dari tam paruum corpus, quin angelus possit adhuc id diuidere, poterit nihilominus adhuc 3. aut 4. sententiam tueri, dicendo quòd certissimum est dari posse tam paruum corpus, quod homo nulla ratione possit vlteriùs diuidere, imò quod nec sensu percipere possit. Dicat igitur vel sub his singulis, vel si lubeat, sub millesima cuiusque parte, ita contineri corpus Christi, vt completè tantùm semel sit in tota illa particula, cum aliqua tamen extensione in ordine ad locum, secundùm explicationem 3. aut 4. sententiæ. Quomodo autem corpus quantum possit esse in tam paruo loco, aut etiam in puncto, dicam a. 4.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc Sacramento?

57 ARtic. 4. docet, totam quantitatem corporis Christi esse in hoc Sacramento, non vi verborum, sed per concomitantiam.

D V-

DVBIVM.

Vtrùm quantitas ac reliqua accidentia quæ corpus Christi habet in cælo, sint etiam in hoc Sacramento?

58 NOta 1. Præcipuam hîc esse difficultatem circa quantitatem. Qua in re prima sententia est *Durandi in 4. d. 10. q. 2.* qui etsi fateatur quantitatẽ esse aliquod accidens realiter distinctum à substantia; tamen valdè inclinat in eam partem, vt asserat quantitatem corporis non esse in Sacramento. quia putat de essentia quantitatis esse, vt sit extensa in ordine ad locum. Vbi etiam multa alia dicit satis periculosa in doctrina fidei, v. c. corpus Christi ibi tantùm esse per quendam ordinem siue habitudinẽ ad species, quæ satis refutauimus suprà q. 75. a. 1.

Durandus.

II. sententia est Nominaliũ, qui putant quantitatem non esse nisi modum quemdam substãtiæ, quo formaliter est extensa in ordine ad locum. Cùm igitur Christus in hoc Sacramento non habeat eam extensionem, quam habet in cælo; nẽgant eius corpus ibi esse quantum: aiunt tamen quantitatem corporis Christi ibi esse secundùm suam entitatem materialem. quia hæc non distinguitur à corpore Christi. Ita *Gabriel in 4. d. 10. a. 2. concl. 2.*

Nominales. *Gabriel.*

III. sententia est D. Thomæ hîc, & ferè communis Theologorum, quantitatem corporis Christi esse in hoc Sacramento.

D. Thom.

59 Nota 2. Inter has sententias esse differentiam, partim in modo loquendi, quatenus secunda dicit extensionẽ in ordine ad locum esse formalem rationẽ quantitatis: tertia eam extensionem non vocat quantitatẽ, sed modum quantitatis. partim etiã in re, quatenus secunda sententia dicit corpus seipso immediatè postulare esse extẽsum in ordine ad locũ, & natum aliud corpus ex eodem loco expellere: tertia verò dicit corpus hoc habere per aliquod accidẽs realiter à se distinctum. Vt autem hæc faciliùs intelligantur,

60 Nota 3. Sicut spiritui naturale est propter suam perfectionem habere totam suam entitatem indiuisibilem, & quam possit ad punctum contrahere, & latiùs extendere: ita corpori propter imperfectionem naturale est habere entitatem diuisibilem in partes, quarum singulæ habeant distinctas entitates, quæque postulent, vt conuenienter naturæ suæ existant, occupare locum, ita vt alterum corpus ab eodem excludant.

Differentia inter corpus & spiritum.

61 Nota 4. Sicut angelus potest tripliciter cõcipi, 1. vt substantia ex se requirens vim intelligendi. 2. vt actu habens hãc vim, qua possit intelligere, 3. vt actu intelligens: ita corpus potest concipi 1. vt natum est occupare locum. 2. vt in actu primo potens occupare locũ, & ex eo aliud corpus excludere. 3. vt de facto occupans locum. Sicut autem disputatur vtrùm vis intelligendi distinguatur realiter à substantia angeli: ita etiam disputatur, vtrũ potentia illa in corpore occupãdi locum, aliudq́; corpus excludẽdi, differat à substãtia corporis. Thomistæ enim omnes affirmãt: Nominales negant, voluntq́ue quantitatẽ nihil esse aliud, quàm extensionem in ordine ad locũ. Quod tripliciter potest intelligi. 1. vt illa extensio nihil aliud sit quàm præsentia & quædã habitudo corporis ad hunc locũ, quam corpus mutat quoties mutat locum: quamq; alij vbi quantitatiuum vocant: & in eo sensu aliqui illos auctores intelligunt, & oppugnãt. Sed nulla est apparẽtia eam fuisse mentẽ illorum auctorũ. 2. vt illa extensio idem sit atque modus quidam corporis, quo vbicunq; sit necessariò occupat certum spatium, v. c. longũ 6. pedes, latum tres, & profundum duos: qui modus manet quidẽ idem in diuersis locis, mutatur tamen quoties illud corpus mutat figuram, vt si plicetur, aut alia ratione fiat duplo latius, & media parte breuius. Sed nec credo hanc esse mentẽ illorum auctorum. quia hic modus supra quantitatẽ inuoluit etiam figuram: & ex illo modo dicẽdi sequeretur me aliam habere quantitatem dum sto, aliam dum sedeo. quod est contra communem conceptum: nec credo hoc illos auctores admissuros. 3. vt quantitas sit modus corporis quo necessariò occupat tantum vel tantum spatium, siue rotundum sit, siue quadratũ, siue oblongum: qua ratione area lata vno pede & longa 4. & alia lata duobus & longa tribus, habent eandẽ quantitatẽ. Itẽ triangulus cuius basis est vnius pedis, & singula latera duorũ pedum, habet aream eiusdẽ quantitatis cum quadrato vnius pedis. Et manus clausa eandem retinet quantitatẽ, quam habuit explicata.

Corpus potest tripliciter considerari in ordine ad locũ.

Thomistæ. *Nominales.*

Qua ratione extensio possit dici quantitas.

62

63 Quidquid autẽ de hac quæstione sit, hoc necessariò est fatendũ: quòd sicut Angelus in puncto positus potest dici maior magnitudine virtutis alio extenso in ordine ad locũ: ita etiam corpus minorẽ locum occupans potest dici maius magnitudine molis alio maiorẽ locum occupante. Quis enim neget globũ ligneum plus substantiæ in se continere globo aëreo duplo maiorẽ locum occupante, & consequenter in illo magnitudinẽ molis maiorem esse quàm in hoc? etiamsi hic alia ratione possit dici maior ratione maioris extensionis: sicut si ingens vermis se omnino contrahat, potest aliqua ratione dici breuior alio minore quidẽ sed extenso; absolutè tamen est longior. Vnde patet nomen quãtitatis aut magnitudinis esse aliqua ratione æquiuocum. Accipitur enim quandoq; pro ipsa, vt ita dicã, multitudine substantiæ, prout abstrahit à magna vel parua extensione in ordine ad locum: aliàs pro eiusdẽ extẽsione in ordine ad locum. Prior significatio est magis propria, etsi secunda in vulgi conceptibus sit communior. Hęc tamen magis dicenda est modus quantitatiuus, quàm quantitas. Nam si ex duobus poculis aquæ Deus illam aquam ita cõstipet, vt tantùm quartã partẽ poculi impleat, propriissimè dicetur ibi tantum esse aquæ, siue quod idem est, tantam quantitatẽ aquæ, quanta hîc est: licet hæc habeat maiorem extensionẽ in ordine ad locum. Et vt vtar quotidiano & notissimo exemplo, lac in olla feruenti valdè rarefactum obtinet quandoq; triplo plus loci quàm antea; & tamen secundũ communẽ sensum dicimus tantum esse lactis, siue tantam quantitatem lactis dum friget, quanta est dum feruet.

Corpus condensatum est maius magis extenso.

Quantitas dupliciter accipitur.

64 Hinc patet 1. Essentiam ipsam corporis quanti (siue substantia per se quanta sit, siue per accidens realiter distinctum) non consistere in actuali extensione in ordine ad locũ. quia alioqui hac variata illa variaretur. quod patet falsum esse

Non consistit essentialiter in extensione.

ex

ex dictis de duobus poculis aquæ. Vnde sequitur, per absolutam Dei potentiam posse corpus conseruari quantum sine vlla extensione locali: sicut accidens potest conseruari sine inhærentia, & substantia sine propria subsistentia. Quæ etsi ratione naturali non possimus omnino conuincere, tamen secundū & tertium, omnes catholici fide credunt: quare non similiter credamus corpus quantū posse esse sine extensione in ordine ad locum, quæ, vt ostendi, non est de ratione formali quātitatis, sed natura posterior? Et confirm. 1. Quia cùm aliquod corpus retinens eandem quantitatē ratione rarefactionis & cōdensationis possit naturaliter quadruplo vel quintuplo maiorem locum occupare vno tempore quàm alio: nulla videtur esse ratio cur Deus non possit facere, vt vel ferè, vel etiam omnino indiuisibilē locum occupet. Confir. 2. quia Matt. 19. apertè dicitur, Deum posse facere vt camelus transeat per foramen acus; quo casu necessarium esset, vt locum ferè indiuisibilem obtineret: nec faciliùs possumus concipere quomodo hoc fieri possit, quàm quomodo possit esse in loco omnino indiuisibili. Quare quod dicit *D. Aug. ad Dardanum epistola 57. Spatia locorum tolle corporibus, & nusquā erunt: & quia nusquam erunt, nec erunt.* intelligendū est de corporibus suæ naturæ relictis.

Corpus quantum potest conseruari sine extensione.

Matth. 19.

D. August.

65 Patet 2. Quod ad præsentem quæstionem attinet, vt explicemus modum quo Christus est in hoc Sacramento, parum referre siue dicas quantitatē distingui à substantia siue non. quia secundùm vtramq; sententiam poterit Christi corpus dici esse quantū in hoc Sacramento. Nec etiā ratio naturalis quidquā hac in re potest conuincere; quæ maximè vera sunt si concedamus formas substantiales partiales, quas necessariò concedendas esse ostendi a. 2. Nihilominus ob quædam quæ dicam q. 77. a. 2. puto probabilius esse, quantitatem realiter distingui.

66 CONC. I. Christus in Venerab. Sacramento habet totam suam quantitatem, quam habet in cælo: non tamen habet eandem extensionem in ordine ad locum.

II. pars per se patet, & ex dictis suprà, vbi ostēdimus Christū hîc existere totum in minimis quibusque partibus: quod repugnat illi extensioni.

I. pars prob. quia vel hæc quantitas non distinguitur à substantia corporea: & tunc clarum est totam eius quantitatem ibi esse. quia tota substantia ibi est. Vel si distinguatur, tunc erit necessarium, vt corpus Christi sit ibi perfectè organicum eo modo, eaque dispositione, quæ requiritur vt anima possit ipsum informare. Item vt retineat formam humanam, ac decentem membrorū proportionē, quæ concipi non possunt sine quantitate, sine qua substantia non postulat habere partem extra partem, nec in ordine ad locum, neque in ordine ad se: quorū secundum saltem necessarium est ad rationem corporis organici: aliàs esset mera membrorū cōfusio.

67 Prob. 2. Quia quantitas saltem est necessaria ad perfectionem corporis humani. Nam sine ea non potest corpus concipi, nisi planè informe: & per consequens debemus eam concedere Christo in Eucharistia, quia non repugnat eum ibi esse quantum, vt ostendimus: & omnis perfectio ei naturaliter conueniens, quam ibi habere potest, ei concedenda est.

68 Vbi Nota 1. Partes corporis Christi se mutuo propriè non penetrare, quia sic essent ibi omnino confusæ, & quasi quoddam chaos. Quare etsi fortè nullum omnino habeant ordinem ad diuersa loca, habent tamen ordinem intrinsecum, ita vt secundùm hunc vna pars sit aliquo modo extra aliam. Nam inter caput & pedes, verè medium est collum, pectus, venter, tibiæ; vnde pedes capiti non immediatè, sed illis ordine suo mediantibus vniuntur. Ordinem autem quem habent partes corporis inter se præcisè vt constituunt corpus organicum, esse distinctū ab eo quem habent in ordine ad locum, patet: quia vnus potest variari altero manente inuariato, vt apertè videmus in testudine, quæ habet eundem ordinem internū partium organicarū siue se extēdat, siue in globū quodāmodo contrahat.

Partes corporis Christi se mutuo non penetrant.

69 Nota 2. Corpus Christi hîc propriè non condensari. quia sic perturbaretur tota ratio corporis organici, quæ exigit vt diuersæ partes habeant diuersam raritatem ac densitatem. Nam ossa requirunt quandam densitatem ac materiæ constipationem, quæ repugnat naturali constitutioni oculorum, cerebri, sanguinis, aliorumque humorum, quæ omnino decet, quantum fieri potest, naturalem suam constitutionem retinere. Nec enim in hoc Sacramento quidquam admittendum, quod decorem maiestati Christi conuenientem tollat. Omnis autem eius forma & decor, imò omnis forma humani corporis per talem condensationem periret.

Corpus Christi non condēsatur.

70 Dices primò, Corpus Christi retinens eandē quantitatem, non potest minorem locum occupare nisi constipetur: nec maiorem nisi rarefiat. Resp. hoc tantùm verum esse de corpore existente modo naturali & quantitatiuo, cum naturali ordine ad locum. Secùs est de corpore existente modo supernaturali & spirituali, qui abstrahit ab eiusmodi ordine ad locum.

71 Dices secundò, Spiritus non potest existere modo corporali, ita vt habeat partes extra partes. ergo nec corpus modo spirituali. Resp. negando consequentiam. Quia ille modus existendi supponit rem existentem habere partes, quibus spiritus caret. quantitas autem corporis non supponit extensionem ad locum, seu modum quantitatiuum, sed hic potiùs illam supponit. quare illa vt prior potest esse sine hoc. Atque ita hoc argumentum potiùs à nobis facit. Sicut enim angelus etsi non habeat partes, potest tamen se per locū extēdere: ita diuina virtute potest fieri, vt corpus quod habet partes, sine hac extēsione existat. Nec refert quòd non possimus concipere quomodo fieri possit vt corpus ita existat: quia non possumus etiam concipere quomodo fieri possit, vt spiritus se per spatiū extendat. Quare necessariò nobis fatendū est, Deum multa posse facere, quæ nō possimus cōcipere.

Cur corpus potius possit existere modo spirituali, quàm spiritus modo corporali.

Ex dictis patet, etsi corpus Christi non habeat propriè figuram situalem, quæ sequitur modum quantitatiuum, habere tamen intrinsecam, quæ per se sequitur aptam partium organicarum inter se dispositionem.

72 CONCLVS. II. Omnia etiam accidentia tam natu-

naturalia quàm supernaturalia, quæ permanenter sunt in corpore Christi in cælo independenter ab omni ordine ad locum: sunt in eodem per concomitantiam in Venet. Sacramento. Prob. Quia hoc ad perfectionem & dignitatem corpori Christi debitam pertinet, nec vllum inoluit incommodum.

73 CONCLVS. III. Idem dicendum de actionibus internis permanentibus: quales sunt visio & amor beatificus. Quia côuenit omnino Christum ibi exercere huiusmodi actiones, & congruentius est id fieri eadem numero actione, quàm tot diuersis quoties est in Sacramento toto mundo replicatus. Secùs quibusdam videtur dicendum de actionibus transeuntibus; quales sunt breues aliquæ volitiones aut cogitationes. Quia cùm non possit hæc replicatio fieri nisi supernaturaliter, non est ponenda sine iusta causa, qualis hîc nulla videtur occurrere.

An Christus habeat omnes actiones easdem in cælo ac Sacramento.

74 Sed contrà adferri posset, quòd Christus existens in Sacramento omnia omnino sciat quæ agit aut cogitat vt est in cælo: nec enim est vlla ratio id negandi, præsertim cùm constet inter Doctores, ipsum per scientiam infusam & beatam videre secreta cordium omnium creaturarum, nec ab ea vlla distantia impediri; vnde sequitur, cum ea omnia intelligere & cogitare in Sacramento, quæ cogitat in cælo. Vnde etiam probabiliter infertur, cum vtrobique etiam eadem velle, cùm vtrobique eadem ei obijciatur ratio volendi & cogitandi. Vnde cùm non videatur dicendum id fieri distinctis actionibus (alioquin idem dicere possemus de visione beatifica) videtur dicendum quòd fiat eadem actione, Deo singulariter concurrente, vt intellectus & voluntas Christi actiones omnes easdê numero in cælo & in Sacramento producant.

75 CONCLVS. IV. Qualitates transeuntes non pertinentes admodum ad perfectionem & dignitatem Christi, quæ accidunt ei vno loco, non videntur in eo poni vt est in alio loco. Hinc si tempore passionis fuisset seruata Venerab. Eucharistia, Christus in ea non subijsset illas alterationes & dolores, quos patiebatur extra illam. Nec enim vlla est ratio cur dicamus Deum hæc immediatè Christo inflicturum. Secùs verò est de pertinentibus ad eius dignitatem. Hinc eo casu post resurrectionê corpus eius in Venerab. Eucharistia etiam accepisset qualitates omnes gloriosas, quas habebat extra.

ARTICVLVS V.

Vtrùm corpus Christi sit in hoc Sacramento sicut in loco?

76 ARticulo 5. docet, corpus Christi non esse sub speciebus vt in loco: accipiendo nimirum locum secundùm Aristotelem pro superficie corporis extrinsecè ambientis. Patet, quia Christus non ambitur ita à speciebus, sed intimè eis coëxistit; sicut substantia coëxistit accidentibus duplici tamen differentia. Primò, quia accidentia inhærent substantiæ; species tamen non inhærent corpori Christi. Secundò, quia tota substantia tantùm semel est sub accidentibus, & secundùm diuersas suas partes subest diuersis eorum partibus: corpus verò Christi sæpiùs est sub speciebus. Nam est totum ac omnino integrum sub minimis quibusque particulis.

77 Petes, Vtrùm saltem sit in spatio quod species occupant tanquam in loco? *D. Thomas ad primum* videtur id negare: quia neque est ibi circumscriptiuè. quia hoc modo tantùm dicuntur esse in loco, quæ quantitatiuè in loco sunt; ita vt secundùm se tota toti loco & secundùm suas partes eius partibus commensurentur. Christus autem hîc est modo spirituali planè diuerso. vt patet ex dictis

D. Thom.

Neque etiam definitiuè. quia, vt ipse D. Thomas ait, sic tantùm sunt in loco, quæ ita in eo sunt, vt non sint simul alibi: Christi autem corpus simul est alibi. Sed secundùm hunc modum loquêdi anima Christi non esset in cælo definitiuè in loco; quia est alibi, scilicet in Sacramêto.

Quid sit esse definitiuè in loco.

Alij latiùs sumunt esse definitiuè in loco, scilicet vt id dicatur esse definitiuè in loco, quod ita in vno, aut etiam pluribus locis est, vt tamen secundùm modum quo in ijs existit, non nisi per nouum miraculum possit incipere esse, se toto in alio loco omnino separato, nisi deserat aliquê ex prioribus locis. Vel (vt alij definiunt) quod ratione modi quo existit certum ac determinatum spatium requirit, quod totum possit occupare, & non ampliùs. Et secundùm hos Christi anima in cęlo est verè definitiuè in loco, quia secundùm modû quo ibi existit, sine nouo miraculo, nec potest maiorê locum occupare, nec esse alibi priorem locum non deserendo. Et similiter modo si angelus per replicationem poneretur in duobus locis omnino distinctis, esset in vtroq; definitiuè. Neutro autem modo Christi corpus hîc est in loco. Non primo, quia si hostia frangatur, poterit Christus in vna parte hîc manere, & in alia aliò deferri. Non secundo, quia quantum est ex modo quo hîc existit, posset maiorem & maiorem locum occupare, si maior materia consecraretur. Et quamuis modus quo incipit esse per consecrationem in diuersis locis, sit nouum quoddam miraculum, si comparetur cum modo quo Christus existit in cælo: non tamen est nouum miraculû, si comparetur cum modo quo alibi existit in Sacramento, quia planè est eiusdem rationis, & supponit institutionem huius Sacramêti. qua posita quòd Christus incipiat per consecrationem esse sub Sacramento, non tam nouum est miraculum, quàm ordinarius diuinæ prouidentiæ agendi modus.

79 Sed quid quid his de rebus sit, quæ spectant ad metam nominis quæstionê, patet ex *Trid. sess.* 13. Christû in omnibus locis, vbi sunt species consecratæ, verè, realiter, ac substantialiter esse præsentem. quod est inconceptibile si in illis locis non sit. Quare etsi Christus altiore ibi modo sit, quàm vel angeli, vel corpora sunt in loco: verè tamen in illis locis est. & hoc omnino cathe-

Trident.

Christus sacramentaliter existens est vere in loco.

catholicis fatendum est, nisi velint contra communem vsum vocabulis abuti: dicendo Christi corpus esse quidem hic præsens: non tamen esse in hoc vel alio loco: quasi aut vocabulum *hic* desierit esse aduerbium loci, aut possit realiter hic dici præsens, quod nec hic, nec alibi est.

Nec obest quòd communiter dicuntur tantùm duo esse modi, quibus res possint esse in loco. quia hoc intelligendum est de rebus existentibus in loco modo naturali. Nec enim per hoc potest impediri Deus ne alio modo res in loco ponat.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm corpus Christi sit mobiliter in hoc Sacramento?

80 Artic. 6. docet primò, Christum in hoc Sacramento non posse moueri per se, sed tantùm per accidens, ratione specierum quæ per se mouentur. Ratio eius est, quia corpus Christi non est in Sacramento sicut in loco. quod intellige secundùm dicta a. 5.

81 *D. Thom. Caietan.* Ex quibus patet, D. Thomam non negare corpus Christi verè moueri (vt vult Caiet.) sed negat ipsum moueri per se. quia D. Thomas illa sola vult esse per se in loco, & moueri localiter, quæ quantitatiuo modo sunt in loco; sicut corpora naturaliter sunt in loco. Sed hæc acceptio loci & motus est nimis stricta. quia sic angeli verè & propriè nec essent per se in loco, nec mouerentur: cuius contrarium ostendi q. 75. a. 4. d. 1. Alia tamen ratione posset dici corpus Christi non moueri in hoc Sacramento per se, sed per accidens: quia is qui mouet Sacramentum, non imprimit vllum impetum immediatè corpori Christi, sed solis speciebus, quibus motis illud etiam mouetur.

Corpus Christi in Sacramento vere mouetur, licet aliqua ratione per accidens.

82 Docet secundò, Christum non desinere esse in hoc Sacramento per se, seu ratione sui, quasi in ipso sit aliqua causa desitionis: sed tantùm ratione specierum desinentium esse. Quia nimirum his corruptis Deus desinit ibi conseruare corpus Christi, quæ sequentibus dubijs latiùs explicabo.

DVBIVM I.

Quomodo Christi corpus in Sacramento moueri possit?

83 Nota duplicem hîc esse difficultatem. primò enim quæritur, An corpus Christi, vt est in Sacramento, possit verè moueri?

Durandus. Prima sententia est *Durandi in 4. d. 10. q. 3.* vbi docet corpus Christi in hoc Sacramẽto nullomodo posse moueri localiter. Ratio eius est. quia non est ibi localiter, sed tantùm per quendam respectum. Sed hic modus loquendi Durandi est periculosus in fide. Nam videtur negare vetam & realem Christi præsentiam in Sacramento. Huic sententiæ valdè fauet *Caiet. hic.* *Caietan.* Nam §. *Ad euidentiam* dicit, se solis verbis à Durando dissentire, & fatetur corpus Christi secundùm se non moueri: debere tamen dici moueri per accidens motis speciebus. Vbi videtur insinuare, Christum tantùm dici moueri per denominationem extrinsecam. Et in solutione argumentorum in fine dicit, mouentem species non mouere corpus Christi, sed solam eius præsentiam. Quæ nescio quomodo possint intelligi, nisi velit Christum ibi tantùm esse præsentem per denominationem extrinsecam.

D. Thom. Thomistæ. Secunda sententia est D. Thomæ hîc & communis Thomistarum, scilicet corpus Christi in Sacramento non posse moueri per se, sed tantùm per accidens, ratione motionis specierum. quod qua ratione intelligendum sit, suprà explicui.

Secunda difficultas est: A quo possit corpus Christi in Sacramento moueri?

84 *Scotus.* Primò, *Scotus in 4. d. 10. q. 6.* docet corpus Christi in Sacramento à solo Deo, vel à seipso moueri posse. Quia non potest à nobis immediatè tangi: & cùm non habeat vllam physicam connexionem cum speciebus, his motis non necessariò mouetur.

Secundò, alij volunt Christum in Sacramento verè moueri ab eo qui mouet species. Ita ferè communiter Theologi. Multi tamen inter se dissentiunt, vt explicent qua ratione id fiat: vt infrà videbimus.

Tertiò, alij putant Christum, vt est in Sacramento, neque à seipso neque ab vlla creatura propria virtute per se posse moueri: ita scilicet vt vel species non moueantur: vel motus non incipiat ab ijs, sed à corpore Christi: ita vt ipsæ non trahant corpus secum, sed trahantur ab ipso corpore. Ratio eorum præcipua est. quia per motum localem debet in moto produci aliquod vbi, siue modus realis, qui in corpore Christi est omnino supernaturalis, & consequenter naturaliter produci nequit. Sed hoc fundamentum satis refutaui q. 75. a. 4. d. 1. concl. 2.

85 Conclvs. I. Corpus Christi verè & propriè mouetur localiter in Eucharistia.

Trident. Prob. 1. quia *Trident. sess. 13. c. 5. & 6.* dicit corpus Christi circumferri in processionibus, deferri ad ægrotos, &c. Atqui hoc est moueri. Ergo secundò, quia corpus Christi dum defertur ad ægrotum, verè fit illi præsens cùm antea non esset, idque non tantùm ratione specierum, sed per seipsum. Nam Christus tum ægroto non solùm per respectum ad species, sed per seipsum verè, realiter ac substantialiter præsens est; vt patet ex *Trident. sess. 13. can. 1.* Ergo etiam in se *Trident.* acquirit nouam præsentiam; nec aliter quàm per motum localem. Ergo etiam in se mouetur.

3. Corpus Christi dum in Sacramento circumfertur, potest verè & realiter dici esse hîc per seipsum: sicut per seipsum verè & realiter est in Sacramento, & non esse ampliùs ibi, vbi antè erat, idque successiuè, & transeundo per medium,

dium. quod nihil aliud est quàm moueri localiter; sicut propriè etiam est in loco, licet non modo quantitatiuo, vt dixi a. 5.

86 CONCLVS. II. Corpus Christi verè & realiter mouetur ab eo qui mouet species.

Tridens. Prob. 1. ex *Trident. suprà c. 5. & can. 6. & 7.* Vbi docet Vener. Sacramentum in processionibus circumferri, & ad ægros deferri. Certè à sacerdotibus defertur. Nec nomine Sacramenti solæ species intelliguntur, sed ipsum etiam corpus Christi, & quidem præcipuè. quod autem aliquis circumfert, necessariò mouet.

Non possumus dici comedere id, quod non mouemus. Prob. 2. Quia de fide est, nos verè comedere corpus Christi. Ergo illud mouemus. quia comedere nihil est aliud quàm cibum ex ore ad stomachum traijcere. Quòd si Deus per se traijceret corpus Christi in nostrum stomachum, nobis nullo modo actiuè concurrentibus, possemus quidem dici recipere illud, non tamen comedere. Comestio enim est actio vitalis: & aliàs cadauer posset dici comedere, si angelus cibum per os & guttur eius in stomachum traijceret. Vide dicta q. 75. a. 1. concl. 2.

87 Dices, Vt aliquid moueatur ad motum alterius, debet cum illo habere physicam aliquam vnionem. Atqui hîc nulla est talis vnio inter corpus Christi & species. Ergo hoc ad harum motum non necessariò mouetur. Maior patet. quia si angelus penetraret lapidem, mouens lapidem non moueret angelum, sed hic maneret eodem loco, nisi simul se cum lapide moueret.

Variè ad hoc argumentum respondetur. Quidam putant inter corpus Christi & species esse formalem vnionem similem ei, quæ fuit inter substantiam & species excepta inhæsione. Sed hoc videtur implicare. Nam seclusa inhæsione, nulla formalis vnio est inter substantiam & accidens, nisi quòd sint in eodem loco.

88 Alij ponunt vnionem effectiuam, qua corpus Christi effectiuè trahit ad se species, & hæ corpus Christi, sicut magnes ferrum. Item volunt corpus Christi effectiuè concurrere ad conseruationem specierum extra subiectum: species item eleuatas per potentiam obedientialem effectiuè in corpore Christi producere sacramentalem præsentiam: atque ita dum mouentur, sicut ipsæ nouam præsentiam acquirunt, ita nouam in corpore Christi producere: & consequenter illud mouere. Sed hæc sententia inuoluit multa difficilia, nec vllo modo necessaria. Nam in primis supponit quidlibet posse eleuari ad quidlibet effectiuè producendum. quod suprà q. 62. a. 4. satis refutauimus. Secundò supponit non posse Christi corpus vt existit in Sacramento, vlla vi creata acquirere nouam præsentiam, eò quòd hæc præsentia sit supernaturalis, & nulla creatura possit producere aliquid supernaturale. Sed eadem ratio probaret brutum non posse mouere hominem illo effectiuè non concurrente: quia anima eius debet acquirere nouam præsentiam, quam brutum non potest producere. Quia clarum est naturaliter corpus non posse agere in spiritum.

89 *Quomodo corpus Christi possit à nobis moueri.* Respondeo igitur ad argumentum, neg. minorem, si physicam hanc vnionem largè sumas: qualis etiam esse potest inter nauim & cum qui insistit naui, aut eam manu tenet, & ita simul cum ea mouetur. Qua de re tota, & qualis hæc vnio sit, vide dicta q. 75. a. 4. dub. 1. concl. 2. & d. 2. concl. 1. & 2. quibus locis clarè ostēdi, Christi corpus seipso immediatè esse præsens illi loco in quo Vener. Sacramentum est, & per mutationem localem nullum nouum modum realem in se recipere: atque ita etsi modus quo existit in Sacramento totus in toto, & totus in qualibet parte, sit omnino supernaturalis, hoc tamen supposito eius præsentia est planè naturalis, & tam facilè eam mutare potest, quàm si existeret modo naturali: & species vnà cum ipso tam facilè moueri possunt, ac si esset ibi solus panis. quia corpus Christi non resistit motui.

90 CONCLVS. III. Non possumus immediatè siue independenter à speciebus Christi corpus vt in Sacramento existit, mouere localiter.

Patet, quia non possumus illud immediatè vlla actione attingere; nec possumus aliquid mouere nisi ipsum aliquo modo attingamus, saltem per aliquod instrumentum, siue corpus à nobis motum: vt fit quando baculo aut flatu aliquid impello. Et idem dicendum est de quauis creatura corporali. quia neque potest ipsum immediatè attingere, neque aliquid in eo producere, quo ipsum ad se attrahat, vt magnes ferrum. Nec est alius modus quo vnum corpus possit aliud mouere.

91 *Quomodo Christus seipsum mouere possit.* CONCLVS. IV. Christus vt est in Sacramento non potest se mouere motu progressiuo, quia ad hoc requiritur extensio ad locum. Potest tamen se mouere motu simplici, sicut grauia feruntur deorsum: tum extra species egrediendo, quod tamen numquam credo fecisse: tum etiam simul cum speciebus, quod probabile etiam est eum fecisse in iis casibus, quibus legimus hostias sacras quandoque inuisibiliter motas nemine eas tangente.

Prior pars per se patet. quia ad motum progressiuum requiritur vt vna pars moueatur ante alteram; & consequēter vt sit in diuerso loco, vt quotidiana docet experientia in incedentibus. Secunda pars probatur. Quia nulla est ratio cur id ei videatur negandum, cùm omnibus Beatis commune sit posse hoc modo sua corpora mouere. Nec obest modus indiuisibiliter existendi. quia anima non indiget ad hoc organis corporis; sed vno impulsu ipsum corpus sine eius cooperatione mouet, sicut spiritus corpora assumpta.

92 CONCLVS. V. Posset etiam angelus hoc modo mouere immediatè corpus Christi independenter à speciebus, si ipse permitteret.

Probatur, quia cùm, sicut suprà ostendi, vt corpus Christi prout est in Sacramento moueatur, nihil supernaturale debeat in eo produci: nulla videtur hîc maior difficultas, quàm in motione qua vnus angelus mouet alium angelum. Posse autem vnum angelum mouere alium præsertim non resistentem, non videtur posse esse vllum dubium, posito quòd angelus seipso immediatè sit in loco, & localiter moueatur: vt ostendi q. 75. a. 4. d. 1.

V DV-

DVBIVM II.

Vtrùm corpus Christi existens in Sacramento possit alterari ab agentibus naturalibus, aut eadem alterare?

93 HAcin re certum est primò diuina virtute vtrumque fieri posse. Nulla enim est ratio cur Deus non possit diuersas qualitates in corpore Christi vt est in Sacramento producere, & cum eo ita concurrere, vt possit corpora circumstantia alterare.

2. Certum est corpus Christi iam de facto quia gloriosum est, nô posse vllo modo ab vlla creatura alterari, quia hoc est contra dotem impassibilitatis. Nec de his casibus est vlla difficultas. Procedit ergo quæstio de casu quo corpus Christi poneretur sub Sacramento passibile, quale fuit in vltima cœna.

Nominales. Prima sententia est Nominalium affirmantium eo casu Christi corpus posse naturaliter agere & pati. Ita *Gabr. in lect. 45. in can. Ilt. Q.* Eamque etiam insinuat *in 4. d. 10. a. 2. concl. 3. Maior ibidem q. 3. circa medium*, & alij. *Gabriel. Maior.*

Secunda sententia planè cõtraria docet, Christi corpus eo casu nec posse naturaliter alterari, nec alia corpora alterare. Ita *Scotus in 4. d. 10. q. 7. Sotus ibidem a. 6.* Et colligitur ex *D. Thoma hic a. 8. & q. 81. a. 3. in corpore*, & est communis Thomistarum. *Scotus. Sotus. D. Thomas. Thomistæ.*

94 CONCLVS. I. Verius est corpus Christi in eo casu nulla ratione posse ab agente naturali alterari.

Prob. Quia cùm id quod recipitur in alio debeat secundùm modum recipientis recipi, deberet illa qualitas recipienda in corpore Christi habere eundem modum existendi cum ipso: sed talis modus existendi nulli potest virtute naturali communicari, cùm sit omnino supernaturalis omnibus rebus corporeis. Ergo

95 CONCLVS. II. Etsi incertum sit, vtrùm corpus Christi eo casu posset alterare corpora vicina, plurimique id negent, tamen non videtur improbabile id facere posse.

Quia qualitas per illum modum existendi nô mutat essentiam & vim agendi, & non tam videtur ab agendo impediri quàm in eo iuuari, cùm virtus collecta sit maior seipsa dispersa. Nec vlla potest adferri ratio cur requirat extensionem vt agat, cùm sine ea possit sufficienter applicari passo. Ad hoc enim nulla ratione requiritur contactus physicus. De facto tamen ob exercitium fidei omnis actio impeditur.

DVBIVM III.

Quomodo corpus Christi desinat esse sub speciebus?

96 *Suarez.* QVidam apud *Suarem hic disp. 54. sect. 1.* putant Christum ex Sacramento ascendere in cælum, ibique toties esse, quot sunt hactenus hostiæ consumptæ. Sed hoc fabulosum est. Nam vel ibi haberet eundem modum existendi, quem habet in Sacramento; & hoc omnino est incredibile. quia hic modus humanis vsibus planè esset inutilis & indecens: vel esset perfectè extensus in ordine ad locum: & tunc toties ita tandem existeret vt ne cæli empyrei tota concauitas eum caperet.

97 Secunda sententia docet, Christum desinere ibi esse tantùm per denominationem extrinsecam, eò quòd species esse desinant, sicut Deus desinit esse in creatura ea desinente. Præcipuum fundamentum huius sententiæ est auctoritas D. Thomæ *hic in corpore*, vbi ait: *Deus cuius esse est indeficiens & immortale, desinit esse in aliqua creatura corruptibili, per hoc quòd creatura corruptibilis desinit esse. Et hoc modo cùm Christus habeat de se esse indeficiens & incorruptibile, non desinit esse sub Sacramento, neque per hoc quòd ipsum desinat esse; neque etiam per motum localem, sed solum per hoc quòd species Sacramenti desinunt esse.* Quæ verba dupliciter possunt intelligi. Primò in sensu iam explicato. vt scilicet Christum desinere esse sub speciebus, nihil sit aliud quàm species desinere; & consequẽter Christum iis non esse ampliùs præsentem; sicut Deus præcisè per desitionem creaturæ desinit ei esse præsens. Secundò, vt D. Thomas non voluerit omnimodam facere inter vtrumque similitudinem, sed tantùm in hoc, quòd sicut non potest prouenire ex parte sui e defectu Dei, quòd desinat esse in aliqua creatura: ita spectata lege Dei ordinaria, non posse prouenire ex defectu aliquo ex parte corporis Christi, quòd desinat esse in Sacramento. Quia quantum est ex parte sui, posset perpetuò manere sub speciebus, si ipsæ non corrumperentur. Vnde omnis desitio hîc prouenit primò ex defectu specierum. *Sotus* autem *in 4. d. 10. a. 6. & Caiet. hic*, & quidam alij videntur D. Thomam intellexisse in primo sensu. Sed nullo modo credo D. Thom. hoc sensisse: nec videtur esse probabile: quia tunc corpus Christi deberet permanere in corpore quod speciebus succedit, & in loco in quo fuit: sicut Deus in iisdem permanet creatura pereunte. nisi velimus contra Tridentinum dicere, cum tantùm ibi esse per denominationem extrinsecam. *D. Thom. Sotus. Caietan. D. Thom. Tridem.*

98 3. Ii qui volunt Christum tantùm poni in Sacramento per adductionem & acquisitionem nouæ præsentiæ, consequenter dicunt desinere ibi esse per solam mutationem localem priuatiuam, scilicet amittendo illam præsentiam. Sed hanc sententiam suprà satis refutauimus.

4. Alij dicunt, quòd sicut Christus incepit esse in Vener. Sacramento per reproductionem accipiendo nouum modum essendi: sic per subtractionem concursus diuini desinere ibi esse illum modum amittendo. Hanc sententiam, vt consequenter loquantur, debent tenere omnes ij qui dicunt Christum poni sub Vener. Sacramento per veram substantialem reproductionem. Vt autem hoc clariùs pateat, *Corpus Christi desinit esse in Sacramento per subtractionem concursus diuini.*

99 Nota primò, Secundùm hanc sententiam Christum per consecrationem incipere verè & substantialiter secundò esse, ita vt si priùs non existeret, verè & propriè crearetur: atque ita actio qua Christus ibi ponitur & conseruatur, secundùm physicam & intrinsecam entitatem non differt à creatione & conseruatione rei crea-

tæ:

tæ: & Christus per eam accipit secundò suum esse substantiale; idem quidem numero cum eo quod habet in cælo: virtute tamen distinctum; vt fusè ostendi suprà quæst. 75. att. 4. d. 3. & 5.

100 Nota secundò, Auctores oppugnantes quartam sententiam asserere id, quo aliquid formaliter alicubi est, esse modum à parte rei distinctum ab ipsa rei substantia, cuius solius acquisitione alicubi esse incipit, & eius amissione, ibidem esse desinit, voluntque Christum desinere esse hoc modo sacramentali per hoc solum, quòd Deus desinat conseruare illum modum quo ibidem est formaliter præsens. Sed posito quòd Christi corpus ponatur in Sacramento per veram reproductionem, hæc nullo modo dici possunt: nam tunc secundùm illos auctóres est formaliter alia actio qua corpus Christi conseruatur in Sacramento secūdùm esse suum substantiale, & alia qua conseruatur eius ibi præsentia. Ergo præcisè & formaliter per sublationem huius illa non tollitur: & consequenter Christus non potest desinere habere illud secundum siue sacramentale esse, præcisè per hoc quòd illam præsentiam amittat.

Antecedens probatur primò. Quia vna actio tendit ad esse substantiale, alia ad accidentale: ergo sunt formaliter distinctæ actiones. 2. Quia quoties Sacramentum loco mouetur, Christus acquirit aliam atque aliam præsentiam, & consequenter mutatur actio, qua præcisè conseruabatur præsentia, manente illa inuariata qua conseruabatur substantia.

101 Prob. 2. Quia in vltima cœna, consumpto iam Venerabili Sacramento, & corruptis iam omnino speciebus, vel Deus continuauit illam actionem substantialem, quæ præcisè conseruabat corpus Christi secundùm esse substantiale prout priùs erat, in Sacramento, vel non continuabat. Si dicas continuasse, cùm actio non possit esse sine termino, sequetur Christum perseuerasse habere esse sæpiùs replicatum. quod falsum est. Quòd si dicas non continuasse, sequetur subtraxisse concursum quo corpus Christi secundùm esse sacramentale antè conseruabat: quod affirmat 4. sententia.

Prob. 3. Vel corruptis omnibus speciebus sacramentalibus pergit habere esse sæpiùs replicatum, vel non. Primum est aperrè falsum, vt ostendimus in refutatione primæ sententiæ. Si autem dicitur secundum, sequetur apertè Deum eum secundùm illud esse substantiale, quo erat in Sacramento, desinere conseruare: quod 4. sententia dicit.

102 Dices 1. Hinc sequetur Christi corpus corruptis speciebus annihilari. Respondeo negando hoc sequi. quia annihilari significat aliquid absolutè desinere esse. Corpus autem Christi absolutè perseuerat esse; & tantùm desinit esse secundùm quid, scilicet secundùm esse sacramentale.

Dices secundò, Vel hoc ipsum videtur absurdum, quòd Christi corpus secundùm esse aliquod substantiale toties esse desinat. Respondeo, Hoc non esse magis absurdum, quàm eum toties secundùm aliquod esse substantiale reproduci. quod suprà ostendimus ex communi Patrum & multorum Doctorum sententia necessariò esse dicendum: nec aliter posse hoc mysterium explicari. Qui autem vnum dicit, implicitè etiam dicit alterum, cùm ex eo necessariò sequatur, vt ostendi.

103 Dices 3. Hinc saltem sequetur, eo casu quo Christus existeret in solo Venerabili Sacramento, idque solùm vno loco corruptis omnibus speciebus, ipsius humanitatem planè annihilandam. Respondeo, illum casum secundùm legem Dei ordinariam esse impossibilem. Si tamen per impossibile accideret, tunc futurum vt Deus Christum sine speciebus conseruaret: aut si omnino desineret eum conseruare, ipsum annihilandum. Quod necessario in quauis sententia dicendum est, & nostram sententiam probat. Nam posito casu quòd in toto orbe non esset nisi vna hostia consecrata, & Deus primò desineret conseruare Christum extra Sacramentum, & deinde corruptis speciebus sacramentalibus desineret præcisè cōseruare illum modum præsentiæ Christi; peto Vtrùm Christus absolutè secundùm humanitatem esse desineret? si affirment, tunc sequetur Christum formaliter desinere esse per desitionem illius modi, & consequenter non habere esse distinctum ab eo modo, atque ita ipsius esse secundùm se toties mutari quoties mutatur ille modus. quæ absurdissima sunt. Si negent eum desiturum esse in rerum natura præcisè per desitionem illius modi, sed ad hoc necessarium esse vt subtrahatur concursus Dei, quo eius substantia conseruatur, sequetur, vt Christus desinat habere esse sacramentale, non sufficere vt præcisè desinat conseruare illum modum præsentiæ, quod nos dicimus. Nec mirum est si posita absurda hypothesi, sequantur absurda.

104 Obiicies 4. Angelus existens extensus per magnum spatium, potest desinere esse in multis partibus illius spatij per amissionem solius vbi. Ergo similiter Christus potest desinere esse in Sacramento.

Respondeo. Quidquid sit de antecedente, de quo satis egi quæst. 75. artic. 5. negando consequentiam. quia angelus non incipit occupare maius spatium per sui reproductionem: & siue occupet magnum, siue paruum spatium, propterea non habet esse sæpiùs aut minùs sæpè replicatum. Secùs est de Christo incipiente ac desinente esse in Vener. Sacramento, vt patet ex dictis.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm corpus Christi prout est in Sacramento, possit videri ab aliquo oculo saltem glorificato?

105 ART. 7. docet, corpus Christi prout est in Sacramento, non posse naturaliter videri ab oculo corporeo. Est ferè communis sentẽtia Doctorum, exceptis quibusdam Nominalibus, qui putant nos posse ibi videre Christum, nisi Deus subtraheret concursum. Probat autem D. Thomas suam sententiam, quia corpus Christi vt existens in Sacramento non potest emittere species intentionales, sine quibus oculus corporeus naturaliter nihil videre potest. Et confirm. primò, Quia si corpus Christi produceret species, deberent illud repræsentare prout ibi existit. (Nam species nisi à medio impediantur repræsentant rem prout in se est) & consequenter deberent illud repræsentare modo quodam spiritali, quo tantum corpus vel in puncto, vel saltem in minimo spatio totum ac integrum cum omni sua quantitate perfectè existit. quod naturaliter fieri nequit.

Nominales. *D. Thom.*

Confirm. 2. Quia experimur nos res valdè paruas, aut valdè subtiles non posse sensu percipere; hinc tenuem aërem non videmus. Atqui corpus Christi existit in Sacramento vel omnino in puncto, vel saltem in spatio physicè indiuisibili, & modo ita subtili vt nullum corpus naturaliter possit ita subtiliter existere: nam etiam alia corpora posset penetrare. Vnde habet modum existendi magis spiritalem quàm corporalem. Vnde clarè conuincitur, esse omnino naturaliter inuisibile, multò magis quàm subtilissimus aër sit inuisibilis.

106 Docet secundò in responsione ad secundũ, ne quidem oculum glorificatũ posse corpus Christi virtute sua videre in Eucharistia. quia etiam huic ad videndum necessariæ sunt species. Addit tamen oculum Christi videre seipsum prout est in Sacramento, non tamen videre ipsum modum quo est sub Sacramento. Rationem autem cur Christus ibi videat potiùs suum corpus corporalibus oculis, quàm alij Beati, D. Thomas reddit: quia oculus Christi est in Sacramento, aliorum verò oculi non sunt ibi. Hinc aliqui ita eum interpretantur, quasi solùm dicat oculum Christi prout est in Sacramento, videre seipsum existentem in cælo. Sed hæc nullo modo est mens D. Thomæ. Primò, quia illa responsio nullo modo fecisset ad rem. Primò, quia nõ agitur hîc Vtrùm Christus possit videre in Sacramento: sed vtrùm possit ibi videri. Et in secundo argumento obiecerat sibi, Christum videre seipsum existẽtem in Sacramento. quod in responsione concedit. Secundò, quia D. Thomas in responsione expressè dicit: *Dicendum est quòd oculus corporalis Christi videt seipsum sub Sacramento existentem.* Secundùm illorum autem interpretationem deberet dicere: *sub Sacramento existens.* Ratio quidẽ qua D. Thomas suam sententiam probat est difficilis, tamen ideo non debemus eius verba in sensum ita peregrinum, & omnino à proposito alienũ detorquere. Vt autem ratio D. Thomæ aliquid probet, vel dicendum est eum sentire oculum beatum eò quòd habeat esse aliquo modo spiritale, posse sine speciebus videre rem sibi intimè præsentem, sicut intellectus sine speciebus intuetur rem ita sibi præsentem: & tunc optimè sequitur, Christi oculum posse videre Christi corpus in Sacramento, quia intimè ei præsens est. Secùs autem esse de reliquis oculis beatis, qui in Sacramento non sunt, & consequenter corpus Christi non habent ita intimè sibi pręsens. Vel dicendum est eum hoc dicere. quia decet omnino vt Christus seipsum oculis etiam corporeis videat vbicumque sit: atque ideo Deum singulariter cum eo concurrere, vt seipsum in Sacramento videre possit. quæ ratio in alios Beatos non conuenit.

D. Thom. *D. Thom.* 107

108 Circa hanc conclusionem aliqui dubitant, An per diuinam potẽtiam fieri possit, vt oculus corporeus videat Christi corpus in Sacramento? *Capreolus in 4. d. 10. q. vlt. Richardus ibid. a. 5. q. 2.* & quidam alij id negant. At D. *Thomas hîc*, & clariùs in *4. d. 10. q. 1. a. 4. quæstiuncula 1. ad primum.* quem *Sotus ibidem q. 1. a. 7.* & recentiores Thomistæ sequuntur, id apertè docent: sicut & *Scotus ibidem q. 9. & D. Bonauen. q. vlt.* Ratio est, quia cùm corpus Christi sit ibi verè res corporea, quanta & colorata, est intra latitudinem obiecti visibilis. Ergo oculus diuina virtute potest eleuari, vt ipsum videat: sicut intellectus potest eleuari ad vidẽdum Deum. Nec refert quòd Christi corpus non possit emittere species. quia vel Deus potest supernaturaliter efficere vt eas oculo proportionatas emittat, vel earum defectum supplendo efficere vt oculus sine iis videat.

Capreolus. Richard. D. Thom. Sotus. Scotus. D. Bonau.

Deus facere potest vt oculus corporeus Christum in Sacramento videat.

109 Dices, Impossibile est vt oculus intuitiuè videat corpus Christi, nisi simul videat modum quo existit. quia intuitio fertur in rem prout est. Atqui cùm hic modus sit omnino spiritalis, videtur omnino esse extra obiectum oculi, & consequenter non posse ab eo videri. Ergo impossibile est vt oculus videat ibi corpus Christi.

Respondeo 1. negando maiorem. Quia etsi intuitio necessariò feratur in rem vt existentem, intuens tamẽ non necessariò videt omnem modum secundùm quem res visa existit, præsertim quando intuitio non est omnino clara & perfecta. Patet, quia videmus rem eminus consistentem non discernendo qua sit figura; an quiescat, an moueatur, imò astra inspicientibus videntur quiescere, cùm tamen celerrimè moueantur. Sic posset quis videre in Sacramento corpus Christi, prout habet rationem carnis, non tamen benè distinguendo singulas partes, aut etiam replicationes, sed in confuso eas videndo, quasi vnum continuum conficerent: sicut eminus videmus arenas in cumulo.

Videns rem non semper videt omnẽ eius modũ.

Respon-

110 Respondeo secundò, Minorem etiam nõ satis probari. Nam etsi modus quo Christus hic existit, imitetur aliqua ratione modum, quo spiritus existunt, atque dicatur spiritalis: reuera tamen est accidens corporale. Quare nulla est clara ratio, cur dicamus eum absolutè esse extra obiectum visus, sicut res omnino spiritales sunt extra eiusdem obiectum. Quare satis probabile est, posse oculum diuina virtute eleuari vt eum videat, ea ratione qua videmus in aliis corporibus quantitatem, figuram, & similia.

111 Vtrùm autem Beatus habeat corpus gloriosum habeat sufficientem vim intrinsecam, vt sine nouo miraculo possit videre corpus Christi in Sacramento, non satis nobis est clarum. Plurimi Doctores id negant. quia etiam talis oculus indiget speciebus intentionalibus, quas corpus Christi hìc non emittit. Sed hæc ratio non conuincit. Primò, quia multi negant species esse necessarias. Secundò, quia etsi verios sit, has esse necessarias oculis non beatis vt possint videre, inde tamen non sequitur, etiam necessarias esse oculis gloriosis. Quia similiter nos nullo modo possumus videre in mediis tenebris, vbi nullum omnino est lumen: cùm tamen longè verosimilius sit oculum gloriosum rem constitutam in mediis tenebris posse distinctissimè videre. Nec enim decet Beatum in suis actionibus ab eiusmodi externis qualitatibus pendere. Quare ex eo quòd nos indigeamos speciebus vt possimus videre, non sequitur Beatum iis indigere. Quare hæc sententia non est omnino certa: est tamen valdè probabilis.

112 Docet 3. Intellectum lumine beatifico illustratum posse perfectè videre corpus Christi in Sacramento. Res per se clara est. Nam cùm hoc lumen sufficienter eleuet intellectum vt possit videre Deum: multò magis eundem eleuat, vt possit videre corpus Christi in Sacramento. quia difficilius est videre Deum quàm corpus Christi.

113 Docet 4. Intellectum non posse solo lumine naturali ibi intueri corpus Christi. Quem communiter Thomistæ & aliqui alij sequuntur. Ratio eorum est primò, Quia intellectus virtute naturali non potest cognoscere nisi res naturales. Christus autem est ibi modo planè supernaturali. Intellectus autem non potest intueri ibi corpus Christi, nisi intueatur modum, quo ibi existit. Secundò, quia angelus non habet infusam speciem corporis Christi prout hìc existit. Tertiò, quia quæ angelus potest naturaliter intueri, quando existunt, potest cognoscere esse possibilia antequam existant: sed angelus non potuit cognoscere hoc mysterium esse possibile antequam existeret: ergo non potest illud intueri dum est.

Thomistæ.

114 Quia in re omnino certum est hominem mortalem naturaliter non posse ibi corpus Christi per intellectum intueri, vt patet ipsa experientia. Et ratio est. quia nihil hìc possumus immediatè intueri nisi per sensus. Si autem loquamur de intellectu angelico, rationes hæ non conuincunt. Ad primam enim dici potest, multos negare angelum naturaliter non posse videre rem supernaturalem, & sanè illa propositio difficillimè potest probari. imò si generatim omnino sumatur, est credita satis difficilis. Nam si Deus frigus poneret in igne, esset ibi modo planè supernaturali: & satis incredibile est angelum non visurum tam ipsum frigus, quàm ipsius inhærentiam. Si dicas eum hunc modum posse videre, illum autem non posse, difficile probabis.

Angelus potest videre aliqua supernaturalia.

Adde ex dictis suprà, posse angelum ibi videre corpus Christi, etsi non videat modum quo existit: sicut diabolus vidit Christum non viso modo vnionis. & secundùm illos videt accidens existens extra subiectum, non viso modo quo ibi existit.

115 Ad secũdam, Multi valdè probabiliter negant angelum indigere specie infusa vt videat rem præsentem. Nam contraria sententia nullo argumento nititur, quod non facillimè possit solui. Et ex ea sequeretur, si Deus angelis nullas infudisset species, futurum vt in æternum nihil possent cognoscere, & consequenter eorum intellectus secundùm se consideratus fuisset imperfectior intellectu humano, atque etiam potentia visiua. quia vt multa possimus videre & cognoscere, sufficiunt nobis species quas res naturaliter effundunt: angelis autem hæ nullo modo sufficerent, sed præterea indigerẽt singulari infusione specierum. Item si Deus crearet iam aliquod corpus tam secundùm se, quàm secundùm omnes qualitates distinctum specie ab omnibus quæ hactenus creata sunt, sequeretur quòd angelus id nulla ratione posset cognoscere, quia non haberet eius speciem; cùm tamen si esset coloratum, id homo posset videre. 3. Vel tales species sunt naturaliter angelo debitæ, vel non. Primum dici nequit. quia tunc naturaliter essent ei debitæ species infinitæ, cùm sint infinitæ res naturales possibiles, etiam imperfectiores iis quæ creatæ sunt. Nec est vlla ratio cur vnius rei species ei sit naturaliter magis debita, quàm altera. Imò cùm minimus angelus naturaliter possit videre angelum perfectissimum, sequetur ei esse debitas species semper in infinitum magis ac magis perfectas. sicut angeli in infinitum semper perfectiores sunt possibiles. nec est ratio cur alicubi sistatur. Vnde vlteriùs sequetur, aut eum actu habere infinitas species, aut infinitas perfectiores ei naturaliter debitas ipsi deesse. quorum vtrumque absurdum est. Quòd si dicas has species non esse ei naturaliter debitas, sequetur esse supernaturales, vel saltem esse præter naturam ipsius eas habere. quia quod nobis non est naturale, est supra vel præter naturam. Item sequetur eum non habere naturalem potentiam cognoscendi res naturales. quia aliàs naturaliter postularet has species, sine quibus illa nullo modo potest exire in actum. Omnis enim potentia naturaliter postulat ea sine quibus non potest exire in actum. Vtrumque autem ex illis illatis est absurdum. Plura possent in hanc rem adferri, sed non est huius loci hoc fusiùs disputare.

Angelus sine speciebus infusis potest res præsentes videre.

116

117 Ad tertiam, Nego maiorem. Posito enim quòd angelus possit intueri res præsentes sine speciebus infusis, sequetur apertè, eum posse accipere aliquam cognitionem à rebus existentibus, & consequenter multa posse cognoscere posita rerum existentia, quæ antè ignorabat.

Posset angelus cognoscere rẽ existentem, quã prius ignorauit esse possibilem.

Adde, ex illa propositione sequi, aut Deum nullam posse creare substantiam, quam angelus non sciat esse possibilem: aut si Deus eas iam de facto crearet, futurum vt angelus non posset eas vllo modo cognoscere; cùm tamen essent res naturales, & consequenter obiecta naturaliter cognoscibilia: quorum vtrumque videtur satis mirum. Adde etiam minorem illius argumenti esse incertam, nec posse clarè probari.

118 Ex quibus patet, non esse certum, angelum non posse ibi naturaliter Christi corpus videre. Quare contrariam partem tenent *Scotus in 4. d. 10. quæst. 8. Maior qu. 3. circa medium. & Occam ibidem. q. 5. lit. D. Gabriel lect. 45. lit. T. in canon.* & alij. Quia cùm corpus Christi vt est in Sacramento, sit res cognoscibilis, nec possit clarè ostendi, quare non possit ab angelo cognosci, non videtur negandum id fieri posse. Et confirmatur, quia per se videtur satis incredibile nullam creaturam posse creari tam perfectam, quæ possit naturaliter ibi corpus Christi eiusque modum existendi intueri. Hoc enim videtur esse proprium ipsius Dei, vt colligitur ex illo Apostoli 1. ad Timoth. 6. *Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem*, &c. Imò satis difficulter possumus adhuc defendere, quomodo talis creatura sit omnino impossibilis, quæ naturaliter possit videre Deum: vnde etiam aliqui viri docti contrarium tenent. Quòd si autem semel concedatur posse creari angelum tam perfectum, qui naturaliter possit ibi Christi corpus intueri: sine fundamento negabimus angelos de facto creatos id posse. Quia omnia argumenta, quæ probant hos hoc non posse, idem eodem modo probant de omnibus possibilibus. Quare tota hæc res est satis incerta. quia non possumus satis cognoscere quæ angeli possint naturaliter scire, & quæ non possint scire. Ex iis tamen quæ de eorum cognitione ex coniecturis possumus consequi, videtur probabilius eos posse naturaliter Christum ibi videre. quia ea quæ attuli, id videntur suadere.

Scotus. Maior. Occam. Gabriel.

1. Timoth. 6.

DVBIVM.

Quas actiones immanentes possit Christus vt existit in Sacramento, exercere?

119 CONCLVS. I. Non est dubium quin possit elicere actus intellectus per scientiam beatificam & infusam, & etiam voluntatis hos sequentes. Quia in his non dependet à corpore, & consequenter nec à modo eius existendi.

CONCLVS. II. Non videtur naturaliter posse exercere actus dependentes ab organo corporeo, quales sunt omnes actus sensuum interiorum & exteriorum, & consequenter actus intellectus dependentes à phantasmatibus eliciti.

Est ferè communis sententia Doctorum. Ratio est, quia organa corporea, vt possint ad hos actus concurrere, necessariò requirunt certam extensionem in ordine ad locum, præsertim cùm non habeant se mere actiuè, sed etiam passiuè aliquid in se recipiendo. Causæ autem naturales non possunt aliquas qualitates corporeas producere, aut in se recipere nisi modo corporali, & extenso in ordine ad locum.

120 CONCLVS. III. Supernaturaliter tamen posset Christus tales actiones elicere. quia nulla potest ostendi implicantia: & probabile omnino est eum videre & audire adstantes.

Dices, Si Christus ibi intelligat, debebit naturaliter poni eadem intellectio pluribus locis secundum numerum replicationum. Respondeo negando consequent. Quia naturali vi produceret diuersas intellectiones in singulis replicationibus, sicut humo idem existens hîc & Romæ. Verosimile tamen est Deo singulariter concurrente eum producere eandem intellectionem vbicumque est, iuxta dicta articul. 4. Similiter est verisimile eum producere eandem numero visionem aut auditionem saltem in omnibus replicationibus existentibus sub eadem hostia. quia ibi est quodammodo per modum vnius, & ad vnicam sumptionem ordinatus. Imò non videtur improbabile, sub omnibus hostiis, quæ eodem loco sunt, siue sub quibus easdem res videt, & audit, easdem etiam numero has actiones producere. Hoc enim magis videtur conueniens vnitati ipsius Christi, & nullam implicat contradictionem. Secùs verò est de locis distantibus. Nec enim est vlla ratio cur dicamus eum existentem sub hac hostia, videre oculo corporeo quæ toto orbe fiunt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm quando in hoc Sacramento apparet miraculosè caro, vel puer, sit ibi verè corpus Christi?

121 ART. 8. docet primò, eiusmodi apparitiones dupliciter fieri posse. Primò sine vlla mutatione specierum, per solam immutationem in oculis videntium: ita vt alia planè res appareat quàm in se sit. Et hoc ait contingere quoties vel solùm aliquibus talis species apparet, aliis intuentibus ipsum Sacramentum eodem modo quo prius: vel quoties talis apparitio ad breue tempus durat. Secundò, ita vt species sacramentales in se verè & realiter immutentur, ita vt accipiant figuram carnis, sanguinis, vel similem. Quod ait fieri quoties species immutatæ eodem modo omnibus appatent, idque per longum tempus.

Varie fieri potest vt aliquis in Sacramento appareant.

122 Nota, dupliciter posse fieri, vt immutatis speciebus circa illas figura pueri, sanguinis, aut alia similis appareat. Primò per solam mutationem potentiæ visiuæ: ita vt neque in Sacramento, neque in aëre circumstante vlla fiat mutatio. Secundò, per immutationem corporis circumstantis

tis ipsum Sacramentum; ita vt sanguinis, carnis, vel pueri speciem referat, simili modo quo in nubibus apparent nobis varij colores. Et credo frequentius hoc modo has apparitiones fieri. quia hic modus est magis realis, & ita nulla in sensu est deceptio. quia verè videt aliquod corpus talem aut talem figuram referens: nec ipse iudicat an verè ibi sit talis color aut forma, sed tantùm videt id quod apparet, atque ita verè non decipitur. In alio autem modo etsi non sit mendacium: sensus tamen aliquo modo decipitur. quia videtur sibi aliquid videre cùm revera nihil videat.

123 Docet secundò, Quando species non immutantur, remanere sub iis corpus Christi. quod secundùm omnes certum est.

Docet tertiò, Quando species verè immutantur, non videri ibi verè carnem aut sanguinem Christi.

Docet quartò, Quamdiu manent eædem dimensiones specierum, quæ sunt fundamenta aliorum accidentium, manere ibi corpus Christi, etiamsi color, figura, & similia accidentia mutentur.

DVBIVM I.

Vtrùm in eiusmodi mutationibus miraculosis Christus eiusue caro & sanguis verè ibi aliquando appareant?

124 Prima sententia docet, quoties per specierum immutationem apparet species pueri, carnis, vel sanguinis, Christum ibi verè & realiter ita videri. Ita *Gabriel lect. 51. in canonem lit. E. & Alensis 4. p. q. 53. memb. 4. a. 3.* Ratio eorum est, quia hoc est possibile, & videtur necessarium ne aliàs decipiamur credentes nos videre quod non videmus. Omnis autem deceptio à Sacramento veritatis debet abesse.

Gabriel. Alensis.

Secunda sententia planè contraria docet, nos numquam ibi verè Christum, eiusue carnem videre. Ita *D. Thomas hic*, & communiter Thomistæ, & alij etiam Doctores.

D. Thom. Thomistæ.

125 Nota primò, Has mutationes & apparitiones circa species sacramentales posse varias ob causas fieri. Primò etiam fiunt in confirmationem fidei, & sic quandoque legimus sacram hostiam apparuisse sub specie carnis, aut pueri. Secundò ob deuotionem ipsum Sacramentum sumentium aut piè colentium. Sic refert *Paschasius Corbeiensis l. de corpore Christi c. 54.* apparuisse in specie pulcherrimi pueri, & obtulisse se amplexandum, & mox rogante id sacerdote resumpsisse speciem sacramentalem, vt posset sumi. Tertiò ad reprehensionem indignè sumentium aut tractantium Sacramentum. Et sic quandoque legimus hostiam conuersam fuisse in lapidem, aut copiosum sanguinem ex ea manasse.

Variæ causæ cur tales apparitiones fiant.

Paschasius.

126 Conclvs. I. Quando in Sacramento solùm apparet species carnis, aut effusi sanguinis, nullo modo credibile est, nos verè videre ibi carnem aut sanguinem, sed solùm aliquid quod ea repræsentat.

Probatur. Quia si caro vel sanguis Christi nobis secundùm se apparerent, credibile omnino est, quòd talia apparerent, qualia alicubi in rerum natura sunt, aut saltem secundum Dei constitutionem esse possunt: Atqui nullibi in rerum natura caro & sanguis Christi sunt talia, qualia ibi apparent, imò nec secundùm Dei constitutionem talia esse possunt. Ergo non apparent nobis secundùm se. Maior probatur: quia secundùm aduersarios ideo in talibus apparitionibus Christum eiusue carnem verè videmus, ne hic fiat aliqua simulatio, dum res aliter apparet, quàm reuera est. Atqui nisi maior sit vera, necessariò Christus nobis appareret aliter quàm reuera à parte rei est. Ergo omnino credibile est maiorem esse veram.

Minor probatur. quia in illis casibus apparet nobis caro frustatim concisa, aut sanguis effusus, qualia iam nec caro, nec sanguis Christi esse possunt, cùm ipse omnino sit immortalis, vt patet ex dictis suprà à. 2.

127 Conclvs. II. Idem ob easdem rationes videtur dicendum, quando Christus ibi apparet specie quidem humana, sed corpore sanguinolento & conscisso. Quia eadem ratio etiam hîc militat.

Conclvs. III. Probabile est idem communiter saltem dicendum esse in qualicumque specie seu forma Christus nobis ibi appatet. Probatur primò, Quia ita sentiunt & plurimi & præcipui quique Theologi. Secundò, quia hic modus apparitionis est facillimus, nec habet aliquid incommodi. Nec enim ibi est aliqua falsitas aut mendacium. quia per illam speciem Christus non intendit significare se sub illa forma ibi esse præsentem: sed se verè & realiter esse præsentem sub Sacramento. quod verissimum est. ex quo patet responsio ad argumentum primæ sententiæ.

128 Conclvs. IV. Satis verosimile est Christum ibi aliquando verè apparere ac videri in specie pulchri viri, aut pulchelli pueri, aut simili; præsertim quando talis apparitio fit ad consolandum ac recreandum animum pij alicuius viri: vt accidit in exemplo suprà ex Paschasio narrato.

Paschas.

Pro quo suppono 1. Christum posse simul esse in diuersis locis etiam modo quantitatiuo, siue extensum in ordine ad locum, vt ostendi suprà q. 75. a. 4. d. 3.

Suppono 2. ex dictis ibidem d. 5. Christum in Sacramento habere esse sæpiùs replicatum. Vnde apertè sequitur, eum per diuinam potentiam posse secundùm vnam replicationem extendi in ordine ad locum, & apparere forma humana siue virili siue puerili prout Deus voluerit, & secundùm alias replicationes ibidem manere modo sacramentali, & rursum postea secundùm eandem replicationem resumere esse sacramentale prout habebat priùs. Nulla enim hîc potest ostendi implicantia.

129 Probatur igitur conclus. Quia Christo valdè facile est ratione diuinæ potentiæ (quam etiam quà homo habet sibi perpetuò assistentem, vt omnem eius voluntatem perficiat, vt pluribus docetur in 3. part. quæst. 13.) hoc modo se nobis ostendere: & hoc valdè consonum est eius amori in tales pias personas, atque etiam fini, ob

quem iis apparet. Nam apparet illis, vt visibili præsentia eos recreet, qui si crederent eum sibi tantùm apparere per aliquod corpus fictitium ex aëre compositum, non acciperent veram consolationem ex illa apparitione. Ergo verisimile est eum in se verè iis apparere. Confirm. quia constat eum extra Sacramentum per se sæpè quibusdam pijs personis verè apparuisse. vt apertè patet ex *Actorum 9. v. 3. & c. 23. v. 11. & 1. ad Cor. 15.* vbi dicitur Christum specie visibili apparuisse D. Paulo: idemque de aliis Sanctis probatissimæ narrant historiæ. Quare igitur negabimus idem in Venerab. hoc Sacramento aliquando esse factum?

Actor. 9. & 23. 1. Cor. 15.

DVBIVM II.

Vtrùm quando per miraculum verè & realiter species in se mutantur in figuram carnis sanguinis, aut similem, corpus Christi sub ijs permaneat?

130 *Durand. D. Thom.* DVrandus in 4. d. 10. quæst. 4. id generatim negat. D. verò Thomas hîc videtur generatim dicere, corpus Christi tam diu ibi manere quamdiu manent dimensiones siue quantitas panis & vini: quia hæc est præcipuum fundamentum reliquorum accidentium. Et hoc modo generatim eum intelligunt multi ipsius discipuli. Cuius rationem reddit *Sotus in 4. dist. 10. quæst. 1. art. 8. sub finem.* quia non potest manere eadem quantitas panis aut vini, nisi maneant aliqua accidentia necessaria ad conseruationem substantiæ panis aut vini. Sed hæc ratio Soti aut non est vera, aut nihil facit ad rem. Nam si Sotus velit tunc semper manere eandem quantitatem panis & vini, quamdiu exteriùs omnino nobis apparet eadem; est apertè falsum. quia in vino omnino corrupto, & verso in acetum planè apparet eadem quantitas, quæ antea: & omnino credibile est esse verè eandem. Quòd si velit semper esse aliam quantitatem in genito & corrupto, etsi omnino eadem appareat, vt videtur velle; & dicit aliquid quod difficillimè possit probari, & nihil facit ad præsentem quæstionem. Nam hîc petitur aliquod sensibile signum, ex quo possimus cognoscere an species sint ita mutatæ, vt non possit substantia panis sub iis conseruari, & consequenter vt desinat Christus ibi esse. Si autem quantitas possit perire, etsi exteriùs appareat omnino eadem, nullo modo poterit esse tale signum.

Sotus.

Quare alij tenent mediam sententiam, scilicet aliquando in eiusmodi mutationibus desinere ibi esse corpus Christi, quando scilicet species ita mutantur, vt non possit sub ijs naturaliter conseruari substantia panis. Secus autem esse quando ita non corrumpuntur: & hoc putant communius in huiusmodi mutationibus fieri. Ita *Suarez hîc disp. 55. sect. 3.*

Suarez.

131 CONCLVS. I. Quamdiu in speciebus manent accidentia necessaria ad conseruationem substantiæ panis aut vini, manet sub iis corpus Christi: statim autem atque hæc corrupta sunt, desinit ibi esse corpus Christi. Est certa & communis omnium Doctorum.

CONCLVS. II. Nec ex eo quòd appareat eadem quantitas specierum, sufficienter colligitur manere alia accidentia necessaria ad conseruationem panis aut vini (vt patet quando species vini omnino acescunt:) nec ex eo quòd hæc appareat notabiliter mutata, satis colligitur corruptio illorum accidentium. Nam sæpè in ollis efferuescentibus videmus liquores impositos ita rarefieri, vt duplo vel triplo maiorem locum obtineant quàm anteà, idque sine vlla substantiali corruptione. Quando tamen esset nimis excessiua eiusmodi rarefactio vel condensatio, posset causare eiusmodi corruptionem.

132 CONCLVS. III. Vtrùm talis corruptio facta sit, non tam ex mutatione coloris, aut figuræ (nam idem specie panis potest absolutè loquendo naturaliter conseruari sub diuersis coloribus ac figuris) quàm ex mutatione saporis ac odoris iudicandum est. Nam ex his optimè percipimus & veritatem & naturam panis ac vini. Quare quamdiu sapor & odor manent incorrupti, omnino credibile est, manere ibi corpus Christi. Ita ferè communiter Doctores. Nec credo ab hac conclusione vllos, nisi fortè paucissimos dissentire. Sed hæc conclusio non omnino satisfacit propositæ quæstioni. Quia quando in Sacramento apparet caro vel sanguis, non solemus ea gustare, vt exploremus an maneant ibi species panis aut vini (quia natura ab eo gustu abhorret,) sed solemus ea asseruare: & tamen quærimus, quando debeamus iudicare ibi remanere corpus Christi, quando non. Quæ res satis difficilis est & perplexa ob diuersum loquendi modum Doctorum. Quæ autem mihi, & aliis viris doctis videntur probabilia, saluo meliore iudicio proponam sequentibus conclusionibus.

133 CONCLVS. IV. Quando in punitionem perfidiæ eius qui indignè accedit ad Sacramentum ita species mutantur, vt appareant videnti & palpanti vera caro aut lapis, aut sanguis, idque permanenter: omnino credibile est ibi desinere esse corpus Christi.

Prob. 1. ex fine talis mutationis, quam ideo Christus facit, vt ostendat talem esse indignum communione, seque ideo eum à communione velle hoc modo prohibere. Quare omnino credibile est, quòd seipsum ei subtrahat omnino species corrumpendo, atque ita sub iis esse desinendo. quod maiorem vim habet, quando Sacramentum vertitur in lapidem: quia tunc impossibile est ipsum Sacramentum sumi, nisi planè in puluerem conteras ac aliis rebus misceas, quod nullo modo fieri debet.

Prob. 2. Quia talis mutatio quando perpetua est, repugnat fini ad quem hoc Sacramentum est institutum. Ergo non est probabile Christum ibi sacramentaliter permanere. Antecedens prob. Quia hoc Sacramentum institutum est, vt à fidelibus sumatur. Atqui talis mutatio repugnat sumptioni. quia omnes horremus à potu sanguinis, aut sumptione carnis crudæ. Vnde etiam non solet tunc Sacramentum sumi, sed asseruari. Ergo talis mutatio fini Sacramenti repugnat.

Con-

Confirm. Cùm, vt patet ex consuetudine Ecclesię, non teneamur species ita immutatas consumere, sed magis deceat conseruare, esset contra reuerentiam Christi, si sub iis maneret. Quia vt constat experientia, etsi initio remanerent adhuc aliquæ species panis & vini, tamen tandem omnino corrumperentur. Nam videmus eiusmodi species tandem ita immutari, vt nulla sit in iis apparentia panis aut vini. Est autem contra reuerentiam corporis Christi, si Sacramentum tam diu conseruetur, donec species omnino corrumpantur.

134 Prob. 3. Quia inter panem & carnem tanta est differentia etiam visu vel tactu perceptibilis, vt vix videatur naturaliter fieri posse, vt aliquid ex visu & tactu appareat vera caro, & tamen maneant accidentia necessaria ad conseruationem substantiæ panis. quæ ratio adhuc videtur magis vrgere, quando Sacramentum videtur verti in lapidem. Et confirmatur. Quia eiusmodi mutationes ferè leguntur factæ, quando indignè accedens ipsum Sacramentum iam habebat in ore, qui ideo quòd verteretur in lapidem aut carnem, impediebatur illud sumere: ita vt nec tactu nec gustu poterat aliud iudicare, quàm esse veram carnem vel lapidem. Nec quod sciam legitur vlla experientia deprehensum fuisse, post talem mutationem factam permansisse saporem aut odorem panis; ex quibus, vt dixi, præcipuè potest colligi, an ibi sint accidentia necessaria ad conseruationem panis. Ergo verosimile est eas non remanere, & consequenter nec corpus ibi remanere.

135 Dices, Ecclesia solet Sacramentum ita mutatum adorare cultu latriæ. Ergo sentit Christum ibi remanere.

Quomodo Sacramentũ omnino immutatum sit adorandum. Respondeo, Verosimilius esse Ecclesiam non aliter exponere Sacramentum ita mutatum adorandum, quàm exponat sanctam crucem adorandam: ita vt exterior omnis cultus Sacramento ita mutato idem exhibeatur, qui solet vero Sacramento: & interior cultus, qui propriè est latria, transeat in Christum, qui ibi saltem est vt in signo: atque ita cum illa re aliquo modo quid vnum componit. Quod vel inde patet. quia solemus Sacramentum ita mutatum etiam post ducentos & trecentos annos eodem modo adorare, cùm tamen iam constet, ibi non remanere accidentia panis ad eius conseruationem necessaria.

136 CONCLVS. V. Quando Sacramentum videtur verti in sanguinem aut carnem, ad confirmationem fidei assistentium, aut consolationem sumentium, aut similem causam: videtur omnino ibi remanere corpus Christi.

Nam cùm illa fiant, vt ostendatur veritas illius Sacramenti, conuenit eam veritatem permanere. Et hoc vel inde conuincitur, quia tales mutationes sunt ferè temporaneæ. Vnde verosimilius est eas non tam esse veras, quàm apparentes. Quòd si tamen essent perpetuæ, verosimilius est corrumpendas omnino species panis aut vini, & Christum desiturum ibi esse: quia hoc probant 2. & 3. argumentum suprà allatum. Et tunc miracula non fierent ad testandum Christum perseuerare ibi esse: sed ad testandum eum ibi præsentem fuisse.

137 Ex his patet primò, Quando ex hostiis confossis emanat aliquis cruor, nullo modo ibi esse verum sanguinem Christi. Nam cùm id quod ibi effluit, non habeat vllam rationem veri Sacramenti, nulla est ratio cur dicamus sub eo contineri corpus aut sanguinem Christi. Et certissimum est illum sanguinem non elici è venis corporis Christi existentis aut in Sacramento aut in cælis. Quare est solùm aliquis humor sanguini similis à Deo subitò vel creatus, vel ex materia adiacente productus.

Patet secundò, Quando similis mutatio accidit, non debere sumi Sacramentum ita mutatum, sed asseruari: vt patet ex vsu Ecclesiæ, & communiter Doctores testantur. Aliqui tamen putant, eum qui non horreret illius sumptionem posse illud sumere. Sed quando est perpetua illa mutatio, non conuenit illud sumi, præsertim cùm, vt dixi, sit dubium valdè an sit ibi verum corpus Christi.

138 Petes, Si inter celebrandum ante sumptionem contingeret Sacramentum sub vna vel alterutra specie ita mutari, Vtrùm sacerdos teneatur nouam materiam consecrare?

Quid faciet celebrans si Sacramentũ immutetur. Respondeo, Si temporaria tantùm sit mutatio, expectandum esse dum Sacramentum recipiat propriam speciem, & tunc sumendum. Quòd si verò sit perpetua, dubitant Auctores, & aliqui asserunt, nouam materiam necessariò consectandam. quia ex præcepto diuino sacerdos tenetur consumere Sacramentum. Alij verò id negant. quia illa sumptio, vt ostendam quæst. 83. dub. 5. non est de essentia sacrificij. Et cùm Christus tunc constituat Sacramentum in eo statu vt sumi nequeat; videtur in lege qua præcipitur sumptio dispensare. Ita *Soto in 4. dist. 13. artic. 4. ad 3. Siluester v. Eucharistia 3 in fine. & Caietan. infrà quæst. 82. art. 4. & ibidem D. Thomas in responsione ad 3.* Vbi tamen docet consulendum tali sacerdoti, vt secundò consecret, quod reliqui etiam asserunt.

Soto. Siluester. Caietan. D.Thom.

QVÆ-

QVÆSTIO LXXVII.

DE ACCIDENTIBVS REMANENTIBVS IN SACRAMENTO.

ARTICVLVS I.

Vtrùm accidentia remaneant sine subiecto in hoc Sacramento?

1 ARticulo 1. docet accidentia, quæ remanent post cõsecrationem, manere sine subiecto. Quod intelligendum est de subiecto vltimo, siue substantia, cui tota congregatio accidentium vltimò inhærere solet. quia a.2. docet qualitates ante consecrationem immediatè inhærere ipsi quantitati, & hac mediante ipsi substantiæ, & post consecrationem pergere inhærere ipsi quantitati. Et sic intellecta conclusio est de fide. Nam in Concilio Constantiensi sess.8. damnatur hæc propositio, *Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem Sacramento.* Et *Trident. sess.13. can.2.* absolutè definit, post consecrationem nihil substantiæ panis aut vini remanere, sed solas species.

Constantien.

Trident.

2 Hoc autem esse possibile non possumus à priore demonstrare, nisi aliquo modo probabiliter: quia scilicet intellectu satis concipimus, hæc accidentia habere absolutam aliquam entitatem distinctam ab entitate substantiæ. Nec enim calorem, saporem, & similia concipimus vt modos aliquos substantiæ, sed vt reales entitates, in suo intrinseco conceptu nihil substantiæ includentes. Vnde etiam probabiliter colligimus habere realem entitatem à substantia omnino distinctam: & consequenter posse à Deo separatim conseruari. quia nulla in eo potest ostendi repugnantia: & consequenter positis principiis fidei à posteriore illud satis probatur. Hinc sequitur, de essentia accidentis non esse, vt actu inhæreat subiecto, sed solùm vt aptum sit inhærere. Quomodo autem Deus possit supplere concursum subiecti in conseruatione accidentis, dicetur sequenti dubio. Quæ verò accidentia post consecrationem remaneant, vide dicta q.75.a.5.

DVBIVM I.

Vtrùm, vt accidentia existant sine subiecto, opus sit nouo influxu diuino, distincto ab eo quo priùs conseruabantur in subiecto?

3 NOta primò, In reali actione quatuor posse considerari. Primum est ipsa causa efficiens. Secundum est modus quo influit. Tertium est ipsa actio. Quartum est ipse effectus: siue hæc sola ratione, siue etiam aliquo modo à parte rei distinguantur.

4 Nota secundò, Eandem causam in eundem effectum posse diuersimodè influere. v.cau. producat Deus primò lumen vnà cum sole, & deinde absente sole, solus illud conseruet: sine dubio alia ratione iam influet in illud lumen quàm anteà. tum quia iam influit vt causa totalis, cùm anteà tantùm influeret vt causa partialis: tum etiam quia iam influit modo quodam determinato ad hunc effectum in particulari, ita vt spectato præcisè modo quo Deus hîc & nunc influit, necessariò producatur hoc lumen. Antea influebat concursu indeterminato: ita vt spectato præcisè modò quo influebat, non magis erat natus siue determinatus producere lumen quàm calorem vel frigus. Nam Deus, quantum est ex parte sua, eodem modo concurrit cum aqua frigefaciente, & cum igne calefaciente, & cum sole illuminante. Sicut qui inflat organa, eodem modo concurrit ad omnes sonos, quos organa diuersimodè pulsata edunt.

Eadem causa in eūdem effectum diuersimodè influit.

5 Item si ponamus solem esse creaturam liberam, & posse illuminare, vel non illuminare res sibi obiectas, idque modò magis, modò minùs intensè prout vult. hoc casu manens in se omnino immutatus, in obiectum eodem modo sibi pro-

propositum aliter influeret, quando produceret in eo lumen vt duo, aliter quando produceret lumen vt octo. Nam tunc longè potentiùs influeret in effectum, quàm cùm tantùm produceret lumen vt duo: non quòd acciperet in se maiorem vim, sed eam quam habet, magis applicaret. Similiter quando duo leuant aliquod pondus, primò simul, deinde singuli per se vtroque casu eundem effectum producunt: alio tamen atque alio modo in eum influunt, & in secundo casu potentiùs quàm in primo. Item si candela posset operari liberè, & aliquod obiectum modò propinquius, modò duplo remotius ei obiiceretur, vt continuò in eo æquè intensum lumen produceret: deberet in voo casu multò vehementiùs influere, quàm in alio, quia eodem modo ex parte sua influendo, in remotiore obiecto minus lumen produceret. Vnde sequitur posse fieri vt eadem omnino causa eondem omnino effectum modò maiore, modò minore ex parte sua conatu producat.

Quandoque ad eundem effectũ producendum requiritur maior influxus.

6 Ex quibus patet primò, Etsi causa etiam creata per actionem suam præcisè non necessariò aliquid reale in se recipiat: tamen aliquo modo aliter se habere quando agit, quàm dum non agit, nisi aliunde impediatur quod in causis liberis potest facilè ostendi. Ponamus enim me (quod pro libertate mea facere possum) obiectũ aliquod eodem modo mihi propositum modò amare, modò odisse, modò negatiuè circa illud me habere: tunc petam, quare voluntas mea modò producat odium, modò amorem, modò nihil. Non potest aliud responderi, quàm quia modò se liberè applicat ad hunc vel illum actum producendum, modò non applicat: atque ita concipimus in ea quandam quasi mutationem distinctam ab ipsa effectus productione, non quidem qua aliquid reale in se recipiat; sed qua virtualiter se aliter habet dum agit quàm dum non agit. Sicut etsi volitio libera in Deo ita verè & realiter sit, vt tamen nihil superaddat ipsius essentiæ, nihilominus tamen quando concipimus eum in priori rationis nihil liberè velle, & in posteriore aliquid velle, necessariò concipimus eum virtualiter se aliter habere erga obiectum volitũ quàm antea & quasi mutatum: & similiter dicendum est de causa libera modò agente, modò non agente. Nisi enim concipimus eam virtualiter se aliter habere quando agit, quàm quando non agit: nullo modo poterimus concipere cur modò agat, modò non agat. Quod clarius esset si sol esset causa libera, & haberet in sua potestate obiecta æqualiter proposita illuminare modò vt sex, modò vt 3. modò omnino non illuminare: tunc ponamus ex rebus æqualiter obiectis vnam illumioare vt tria, aliam vt 6. aliam omnino nihil; tunc virtus ipsius actiua necessariò aliter atque aliter duabus primis rebus esset applicata, tertiæ omnino non applicata: quod concipi nequit sine intrinseca aliqua in ipso sole differentia, qua virtualiter aliter atque aliter circa dictos effectus se habet. Et quamuis (quia naturas rerum non possomus omnino penetrare) non possimus clarè explicare in quo hæc differentia consistat; tamen à posteriore probamus eam necessariò esse asserendam.

Causa aliter se habet dũ agit quàm dum non agit.

7 Dices, causam se applicare ad agendum formaliter per ipsam effectus productionem, & ideo dici causam modò agere vehementiùs, modò remissiùs, modò non agere: quia modò ponitur effectus intensior, modò remissior, modò nullus. Sed hoc dici nequit. Nec enim ideo causa agit, quia effectus ponitur; sed contrà, ideo effectus ponitur, quia causa agit: & omnino videtur contra rationem, ponere ex parte effectus rationem cur causa modò agat, modò non agat. Similiter nec virtus actiua causæ ideo hic & nunc est applicata ad agendum, quia agit: sed ideo agit quia applicata est. Qood potest declarari ex differentia, quæ est inter causam necessariam & liberam. Illa enim quia naturaliter est determinata ad agendum, ideo suam virtutem, quantum est ex parte sua, continuò quantum potest exerit, & ad agendum applicat, & quasi conatur agere. Hinc si materia ei debitè applicetur, semper necessariò agit: ideoque siue præsente obiecto agat, siue propter eius defectum non agat, semper in se est eodem modo disposita. Secùs est de causa libera, quæ quia habet suam vim agendi in sua potestate, maoente obiecto sibi eodem modo proposito, modò vim suam exerit, & ad agendum applicat, modò non: quod nequit concipi sine aliqua virtuali mutatione intrinseca ipsi causæ. Sicut si sol, cessante omni extrinseco impedimento, rem eodem modo obiectam modò illuminaret, modò oon: omnino colligeremus aliquam diuersitatem esse in sole, quæ esset causa cur modò ageret, modò non ageret, posito quòd ex parte concursus diuini nullus esset defectus.

Ideo effectus ponitur, quia causa agit, non contra.

Differentia inter causam necessariam & liberam.

8 Sicut igitur quando petitur cur causa oecessaria modò agat, modò non agat, non redditur ratio, quia modò effectus producitur, modò non producitur: nam petitur cur hoc fiat, sed respoodetur, quia obiectum modò ei debitè applicatur, modò non: nam cùm ex parte causæ nulla possit reddi ratio huius diuersitatis, tota debet reddi ex parte obiecti, posito quòd Deus non subtrahat concursum. Sic, inquam, cùm causa libera obiecto eodem modo proposito modò agat, modò non agat, petenti causam cur hoc fiat malè respondetur, quia effectus modò producitur, modò non producitur; sed ponenda est aliqua differentia ex parte causæ, quæ diuersimodo se habere erga obiectum, modò vim agendi exerendo, modò eam continendo.

9 Confirmatur, quia ad producendam aliquam volitionem aut intellectionem magis iotensam, experimur nos ceteris paribus maiorem vim debere adhibere, siue virtutem agendi debere magis applicare, quàm vt producamus eosdem actus remissiores: quod non facimus vt eos actus in potentia recipiamus (nam hac ex parte nulla est difficultas:) sed præcisè vt eos producamus. quare ille cooatus necessariò identificatur cum causa, noo autem cum effectu.

Vnde

10 Causam aliquam agere non est mera denominatio extrinseca.

Vnde patet secundò, Etsi communior & fortè verior sententia dicat actionem esse in passo, & identificari ipsi effectui, tamen necessariò fatendum esse causam præsertim creatam aliquid agere, non esse meram denominationem extrinsecam; sicut quando paries dicitur videri: sed supponere aliquid in ipsa causa, quod quando hæc est libera, sit tam ab eius essentia, quàm à virtute agendi (quæ secúdùm se præcisè omnino eædem sunt siue agant, siue non agant) saltem virtualiter distinctum: quod potest dici applicatio virtutis actiuæ, siue conatus causæ in effectum.

11 Dices, hæc omnia esse quidem vera respectu causæ creatæ quæ defatigatur inter agendú, non tamen respectu Dei, cuius vis infinita æquali facilitate omnia producit sine vllo omnino labore. Respódeo, Hęc nihil facere ad rem. nec enim ideo dicimus causam aliquam maiore conatu debere influere in effectum perfectiorem, quia ipsa in hoc magis laborat, (hoc enim omnino parergon est) sed quia effectus potentioré influxú siue causę conatum requirit: nec per hunc conatum significamus causam magis laborare, siue difficiliùs effectum producere; sed significamus ipsam suam virtutem magis applicare ad agendum, siue hoc faciat cum maiore, siue cum ęquali aut etiam minore difficultate, (quæ hîc nullo modo curamus) quod etiam in Deo locú habet. Nam ponamus eum se solo ex tribus lignis vnú calefacere vt duo, secundum vt sex, tertium omnino non calefacere, cur hoc ita fiat debet necessariò reddi aliqua causa ex parte Dei, qui diuersimodè se erga hæc ligna habet, quatenus scilicet suam vim agendi erga vnum applicat vt duo, erga secundum vt sex, erga tertium nullo modo: nec enim alia ratio hîc reddi potest. Nec inde sequitur Deum aliquo modo mutari, quia Deus nihil omnino in se recipit, nec vllo modo per hæc laborat: quæ ex parte secùs se habent in causis creatis, quæ maiorem adhibendo conatum magis laborant.

12 Patet tertiò, Quod ad rem attinet, non malè philosophari eos, qui distinguunt actionem à passione, & illam ponunt in causa. Posset enim eorum sententia defendi, modò actionem non distinguant à parte rei, sed solùm virtute ac ratione ab ipsa causa: ita vt actio nihil aliud sit, quàm ipsa virtus agendi prout hîc & nunc cócipitur applicata ad agendum, simul tamen connotando actualem effectus à causa processionem; sine qua actio nequit intelligi. Nam aliàs sol semper diceretur agere, etsi Deus ita suú concursum subtraheret, vt de facto nihil omnino produceret: quia eius vis agendi, quantum esset ex parte sua, esset semper applicata ad agédúm. Quia tamen altera sententia est communior, loquendum hac in re videtur vt multi, pręsertim cùm hoc modo faciliùs ostendamus, quomodo diuersi effectus per diuersas actiones producantur, cùm sæpè virtus causæ v. g. solis respectu omnium sit eadem.

13 Sed quidquid hac de re sit, ex dictis satis patet, nos dictam causæ applicationem, & quasi conatum in effectum meritò quandoque maioris doctrinæ & explicationis gratia, vocare concursum causæ ad effectum, vel eius influxum in effectum: quia hæc videntur significare aliquid magis intrinsecum ipsi causæ quàm actio: & aliter quasdam quæstiones ob inopiam verborum vix possumus explicare. Vt quando quærimus, Quid sit concursus Dei generalis: & quomodo differat à concursu causæ particularis ad eundem effectum. Item quando petimus, Vtrùm Deus aliter influat in vnum effectum, quàm in alium, &c. Quare in hac difficultate explicanda cócursum siue influxum causæ distinguemus ab ipsa actione & effectu, & accipiemus pro ipsa applicatione virtutis actiuæ: non quòd omnino contendamus illa hanc propriè significare, sed vt faciliùs hæc difficultas explicetur.

14 Patet igitur 4. Quando quærimus Vtrùm Deus eodem influxu conseruet accidens in subiecto, & extra subiectum; non agi de influxu prout identificatur termino. Hoc enim nihil esset aliud quàm quærere, Vtrùm ipse effectus sit omnino idem de quo agemus dub. 2. sed accipimus influxum prout identificatur ipsi causæ, non quidem absolutè consideratæ, sed prout hîc & nunc applicatur passo, siue pro ipso modo quo hîc & nunc causa influit in effectum, iuxta iam dicta.

15 Patet 5. Illos qui ex identitate effectus volunt probare eundem esse influxum in vtroque casu, non respondere ad quæstionem præsentem. Quia, vt patet ex dictis, eadem causa potest in eundem effectum diuersimodè influere: & hîc quærimus, Vtrùm modus influendi in vtroque casu sit idem.

16 Patet 6. (quod hîc obiter notandum est) Malè quosdam ex eo quòd effectus omnes sint determinati, probare, Deum concursu determinato concurrere cum causis secundis. Quia in illa quæstione de concursu diuino, non accipitur concursus prout identificatur rei productæ, sed pro ipsa potentia diuina, prout hîc & nunc applicatur ad concurrendum cum causis secundis: & dicitur quòd applicet se modo quodam indeterminato, ita vt, quantum est præcisè ex modo quo hîc & nunc ex parte sua concurrit, non magis sit nata producere in voluntate nolitionem quàm volitionem: & eodem omnino modo concurrit ad generationem equi & hominis.

17 Alij hæc alio modo explicant; & sicut nos distinximus ipsam entitatem causæ, à modo quo hîc & nunc influit: ita distinguunt entitatem effectus, secundú diuersas dependentias, quibus à diuersis causis dependet. v. c. calor productus ab igne & Deo per concursum vniuersalem, quatenus præcisè pendet à Deo, non magis habet quòd sit calor, quàm quæuis alia qualitas. quia spectato præcisè modo, quo Deus ad eius productionem concurrit, non magis est hîc & nunc natus existere calor, quàm lumen: & hanc dependentiam vocant concursum Dei in actu secúdo; quatenus verò idem calor dependet ab igne, habet determinatè rationem caloris: non quòd Deus solùm concurrat ad rationem entis, & ignis ad rationem caloris (hoc enim fieri nequit, cùm hæc in calore non distinguantur.) sed quia modus quo Deus concurrit, ex se est indeterminatus ad quoduis ens producendum, &

de-

determinatur per ipsum ignem ad producendum potiùs calorem, quàm quiduis aliud. Sicut actio inflantis organa determinatur ab eo qui pulsat organa ad hunc sonum potiùs producendum, quàm illum. Quare vterque modus explicandi in idem incidit, sed prior videtur clarior, & sine eo secundus non potest ita intelligi.

18 In præsenti igitur quæstione quidam putant Deum non debere aliter concurrere ad conseruandum accidens extra subiectum, quàm vt conseruet illud in subiecto. Ratio eorum est primò, quia si opus esset alio influxu, hoc esset ad supplendum concursum subiecti. Atqui cùm hic non sit effectiuus, non potest à Deo suppleri. Ergo non est opus nouo concursu. Secũdò, quia accidens realiter distinctum à subiecto in conseruari pendet à solo Deo. Ergo si Deus continuet suam conseruationem præciso omni alio accidens perget existere. Antecedens probatur primò; quia dependentia accidentis à subiecto non est essentialis conseruationi. Ergo conseruatio pendet à solo Deo. Prob. secundò, Quia accidens priùs natura producitur quàm inhæreat subiecto. Ergo in illo esse quod habet in illo priori, non pendet à subiecto.

19 CONCLVSIO. Impossibile est accidens à Deo conseruari extra subiectum præcisè per eum cõcursum quo ipsum in subiecto conseruabat. Ita *Suarez. disp. 56. sect. 2.*

Suarez.

Probatur. Quia accidens extra subiectum existere, est omnino supernaturale. Atqui hoc esset falsum, si ad hoc ei sufficeret idem omnino concursus diuinus, qui sufficit vt existat in subiecto. Ergo hic non sufficit. Maior per se patet; nec credo eam ab vllo negari. Nec enim vllo modo potest dici accidens naturaliter posse existere sine subiecto. Probatur minor. quia nihil est supernaturale quod à causa naturali cum cõcursu ei debito, siue cõnaturali fieri potest: cùm in hoc maximè differat effectus naturalis à supernaturali; quòd ille à causa naturali cum concursu ei debito fieri possit: hic non possit. Atqui secundùm illam sententiam causa naturalis v. c. sol, posset cum solo concursu generali naturaliter sibi debito lumen in aëre productum annihilato aëre conseruare extra subiectum. Ergo talis conseruatio siue existentia luminis non esset supernaturalis.

Quare aliqui effectus dicantur naturales, alij supernaturales.

20 Dices, Concursus ille accidenti tantùm est connaturalis, quamdiu est in subiecto: non autem dum est extra subiectum. quia natura sua ordinatur, vt sit in subiecto: & consequenter non est ei naturale esse extra subiectum.

Sed contra primò, Argumentum allatum apertè generatim probat eum concursum soli illud lumen ita conseruanti fore naturalem, & consequenter illam conseruationem fore naturalem. Et confir. quia ille concursus causæ primæ absolutè & generatim est causæ secundæ connaturalis, qui illius viribus est proportionatus, & quem ipsa naturaliter exigit, vt possit vllo modo exire in actum: talis autem est ille concursus generalis. Quòd autem res aliqua producatur aut conseruetur alio modo quàm naturaliter produci aut conseruari postulat, modò hoc viribus causæ naturalis fiat, non facit vt effectus sit supra naturam, sed vt sit præter naturam, siue præter naturalem ordinem: sicut quando monstrum producitur. quod nemo dicat produci supernaturaliter.

Quis cõcursus sit alicui causæ naturalis.

21 Secundò, quia si, vt aliquid dicatur existere supernaturaliter, sufficeret ipsum existere alio modo quàm eo, ad quem natura sua ordinatur, sequeretur animam rationalem supernaturaliter existere extra corpus: quia etiam naturaliter ordinatur, vt informet corpus, eique violentum est esse extra illud: sicut etiam lapidi violentum est in sublimi loco detineri: & tamen quia eodẽ concursu possunt in eo statu conseruari, quo in suo statu naturali, hic concursus dicitur ijs debitus & connaturalis, nec dicuntur vlla ratione supernaturaliter in tali statu existere. Ergo similiter erit dicendum de accidente existente extra subiectum, si possit ibi eodem concursu conseruari, quo conseruabatur in subiecto.

22 Respondent aliqui primò, Esse diuersam rationem. quia anima rationalis tam in produci, quàm in conseruari non pendet à corpore. Accidens autem in vtroque dependet à subiecto. Sed hæc responsio euertit planè illam sententiam. Nam si accidens pendeat in fieri & conseruari à subiecto, sequitur non posse extra subiectum conseruari, nisi Deus suppleat hanc dependentiam. Vnde illi ipsi vt probent suam sententiam, negant accidens in fieri, aut conseruari ita pendere à subiecto, vt difficilius producatur extra illud, quàm in eo: vt patet ex argumentis initio positis. quare sibi contradicunt: sicut verè sibi contradiceret, qui diceret formam ignis, v. c. in sui productione pendere à dispositione materiæ, & simul diceret, æquè facilè, sine eodem conatu posse produci in materia malè disposita, ac in benè disposita.

Nihil potest in conseruari ab aliquo pendere, sine quo æquè facile conseruatur.

23 Respondent secundò, Ideo Deum dici supernaturaliter conseruare accidens extra subiectum. quia si vellet ibi operari prout res naturales exigunt, deberet subtrahere suum concursum.

Sed si illa sententia esset vera, hoc nullo modo dici posset. Nam si sol cum concursu Dei generali possit lumen in aëre productum hoc annihilato conseruare, nihil erit quod illam subtractionem concursus postulabit. Nam nec lumen eam postulabit. quia nihil naturaliter postulat suijpsius destructionem: sed sicut omnia naturaliter appetunt suam conseruationem: ita naturaliter exigunt ea quæ ad eorum conseruationem sunt necessaria. Nec etiam sol eam postulabit: quia cùm ex natura sua semper postulet producere lumen, semper naturaliter etiam postulat dari sibi eum concursum sine quo nullo modo potest agere. Nullo autem casu postulat eum sibi subtrahi. Imò etsi hic concursus eo casu tam soli quàm accidenti esset supernaturalis; tamen nullo modo postularet eum sibi subtrahi: sicut intellectus non postular naturaliter sibi subtrahi lumen gloriæ. Quare si naturaliter postularent eum concursum sibi subtrahi, ipse non esset supra eorum naturam, sed esset contra eam, siue repugnans eorum naturæ. Nullo autem modo dici potest, quòd talis concursus repugnet naturæ accidentis

Nunquam vlla res ex se postulat sibi subtrahi cõcursum diuinum.

tis aut solis: quia nihil potest alicui esse contrarium, quod ei necessarium est, vt possit existere, aut agere. Confirmatur. Quia si semel concedamus causas naturales desinere agere præcisè, quia Deus concursum generalem eis subtrahit, & hoc naturas rerum quandoque exposcere, etsi sufficiat hoc sine alia probatione dicere: statim eadem licentia dicam, hominem tam facilè posse videre in tenebris, quàm in lumine, & per corpus opacum quàm per diaphanum, nisi Deus concursum suum subtraheret: naturas tamen rerum postulare, vt Deus eum subtrahat. & pari ratione hæc sola affirmatione probabo. Item dicam aquam frigidam tam posse comburere lignum, quàm ignis id possit, si Deus eodem modo cum vtroque concurreret. naturas tamen rerum postulare, vt non concurrat eodem modo: & simili ratione probabo affirmando.

24

25 Probatur secundò, Quia ex alia sententia sequeretur, cum eodem concursu causæ primæ & secundæ posse accidens produci extra subiectum, cum quo producitur in subiecto. Sed hoc est falsum, vt patet experientia. Experimur enim omne accidens vt possit à causa secunda produci, requirere subiectum aliquod sibi proportionatum, ergo & illud. Maior probatur. Quia eadem omnino vis quæ potest conseruare lumen productum, potest illud ipsum producere: atqui secundùm illam sententiam sol cum concursu generali potest cõseruare lumẽ extra subiectum. Ergo poterit illud ibidem producere.

26 Probatur tertiò, Quia accidens in conseruari verè pendet à subiecto. quia aliàs esset forma per se subsistens, vt anima rationalis: quia formam aliquam esse per se subsistentem nihil est aliud, quàm eam existere independenter à subiecto, omnique alia causa defectum subiecti supplente: ergo concursus diuinus qui præcisè sufficit, vt in eo conseruetur, non sufficit vt conseruetur extra ipsum. Sicut eò quòd res aliqua in produci pendet à causa secunda, benè omnes colligunt, concursum Dei vniuersalem per se solum non sufficere ad eius productionem.

27 Dices, Ideò dici accidens in produci & conseruari pendere à subiecto, quia subiectum est conditio naturaliter requisita ad eius productionem ac conseruationem.

Sed contrà; vel ideo subiectum ad vtrumque requiritur, quia potest per causam naturalem cum concursu generali produci & conseruari in subiecto, non tamen extra: & hoc est quod nos dicimus. Vel ideò solùm hoc fit, quia Deus non statuit ad eius productionem & cõseruationem extra subiectum concurrere; & sic subiectum non erit conditio naturaliter requisita, sed ex mero Dei beneplacito: & consequenter spectata præcisè ipsius natura, non magis in sui productione pendebit à subiecto, quàm anima rationalis à corpore organico, quam Deus nunquam statuit producere, nisi eam simul infundat corpori priùs organizato.

28 *Duplex subiecti officium.* Pro solutione contrariorum argumentorum Nota primò, Subiectum respectu accidentis subire duplex officium. Primò, compartis, componendo simul cum eo aliquod totum: sic paries cum albedine componit album. Et hoc officium causæ materialis, nullo modo per causam efficientem suppleri potest. Secundò, sustentat ipsum accidens, hoc autem officium à priore esse distinctum, patet: quia corpus cum anima rationali componit aliquod totum; non tamen eam sustentat.

29 *Multa actiuitatẽ causæ facilitant, quæ in se actiua non sunt.* Nota secundò, Etsi hæc sustentatio non sit efficientia, facilitat tamen ipsam actionem causæ efficientis, qua accidens producitur & conseruatur. quod vel inde patet; quia dispositio, vel natura ipsius subiecti multum eandem actionem facilitat. Nam calor difficiliùs conseruatur in aqua, quàm in alijs quibusdam subiectis. Ita lumen quia naturaliter requirit subiectum diaphanum: naturali vi nec produci nec conseruari potest in corpore opaco: virtute tamen diuina potest ibidem & produci & conseruari. Simili modo etsi locus non concurrat effectiuè ad productionem aut conseruationem ignis, aliquando tamen eam valdè facilitat. Nam loco naturali ignis facillimè conseruatur: idemque in loco humido & vbi aër est constipatus & conclusus, & difficulter producitur, & facilè suffocatur. Si tamen agens sit valdè vehemens; etiam tali loco eum producere & conseruare poterit.

30 *Concursus subiecti per efficientiam suppletur.* Ex quibus omnibus colligimus, quando accidens producitur aut conseruatur extra subiectum, concursum ipsum subiecti suppleri per veram efficientiam causæ efficientis, & consequenter maiorem requiri vim agendi, vt possit ita produci aut conseruari: sicut maior vis agendi requiritur, vt lumen producatur in corpore omnino opaco, quàm vt producatur in diaphano: aut vt ignis producatur in ligno viridi, quàm vt producatur in arido ac sicco. Confirmatur. Quia leuitas non effectiuè sed formaliter impellit corpus sursum: & tamen in lapide proiecto sursum, eius defectus per causam efficientem, veramque efficientiam suppletur: cur non possit idem dici de dependentia accidentis à subiecto?

31 *Res creatæ sunt triplices.* Vt autem hæc meliùs intelligantur, Nota tertiò, Res creatas esse triplicis generis. Primæ habent esse perfectum, quæ semel productæ ad sui conseruationem indigent solo concursu generali: quales sunt substantiæ. Secundæ habent esse planè imperfectum, & valdè dependens: quale est lumen, quod vt conseruetur, præter concursum Dei generalem, indiget subiecto, & continuo influxu causæ secundæ. Tertij generis sunt mediæ, quæ ad sui conseruationem indigent Dei concursu generali, & subiecto; non tamen continuo influxu causæ secundæ, quales sunt colores, & similia. Cùm igitur dependentia hæc accidentis à subiecto sit vera & realis, ita vt subiectum verè ad eius conseruationem concurrat, nequit intelligi quomodo absente subiecto possit conseruari, nisi aliqua causa eius defectum suppleat. Sicut sublata grauitate nullo modo lapis potest ferri deorsum, nisi aliqua causa eius defectum suppleat. Sicut autem hoc potest fieri effectiuè, ita etiam illud.

32 Ad primam igitur rationem contrariam nego minorem. Nam nisi concursus subiecti posset à Deo suppleri, nullo modo accidens sine eo posset conseruari, vt patet ex dictis.

Ad

Ad secundam nego assumptum. sumit enim directè id quod probandum est, & apertè falsum, scilicet accidens in sui conseruatione non pendere à subiecto. Ad primam eiusdem probationem distinguo antecedens. Nam si ideo dicitur dependentia accidentis à subiecto, non esse ei essentialis, quia potest à Deo suppleri; sic vera est: sed nihil facit contra nos, sed nostram sententiam probat. Si autem ideo dicitur non esse essentialis, quia annihilato subiecto accidens eadem facilitate, siue eodem influxu causæ secundæ conseruari potest, quo priùs conseruabatur; sic falsum est, & petitur apertè principiũ, idemque alijs verbis dicitur in antecedente & in conclusione.

Ad secundam probationem nego antecedens: quia aliàs accidens produceretur independenter à subiecto, non minùs quàm anima rationalis. Quare accidens simul natura intelligitur productum & inhærens: quia producitur inhærens.

DVBIVM II.

Vtrùm accidens existens sine subiecto acquirat nouum modum positiuum, qui terminet ipsius existentiam?

33 QVi asserunt dependentiam effectus à sua causa efficiente esse modum quendam realem distinctum à re, facilè hîc responderent affirmatiuè. Nam cùm suprà ostenderimus accidens ita existens noua ratione verè & realiter dependere à Deo, sicut acquirit nouam dependentiam: ita secundùm illos necessariò acquirit nouum modum. Sed quidquid hac de re sit, hæc responsio non satisfacit huic difficultati. Nam hîc non quærimus modum quo aliquid pendet à causa efficiente, sed quo rei existentia vltimò terminatur.

34 Pro quo Nota, Quòd sicut quantitas extensa in ordine ad locum necessariò requirit aliquam figuram quo ipsius extensio vltimò terminetur: ita res omnes quæ habent propriam entitatem, vt naturaliter existant, requirere aliquem modũ sibi intrinsecum quo earum existentia vltimò terminetur. Talis est in substantia subsistentia, & in accidente inhærentia. Quæritur hîc itaque vtrùm vt Deus conseruet accidens sine inhærentia, necessariò debeat ei dare alium modum ei repugnantem: sicut humanitas Christi priuata subsistentia accepit modum vnionis, quo inexistit Verbo. Quidam hoc affirmant, alij verò negant: & res satis est dubia. quia nulla est experientia, qua alterutram partem possimus conuincere.

Ad quid necessaria sint subsistentia, & inhærentia.

Quòd si tamen ex alijs nobis notis, & cum quibus hæc res videtur habere aliquam analogiam, velimus argumentari, satis est probabile nouum aliquem modum requiri in accidente existente sine subiecto, qui succedat inhærentię.

35 Probatur. quia sicut figura vltimò terminat extensionem quantitatis: ita inhærentia & subsistentia vltimò terminant existentiam accidentis & substantiæ. Sicut enim quantitas ex se indifferens est vt in hac vel illa figura existat; ita substantia secundùm se est indifferens vt saltem per diuinam virtutem existat vel per se, vel in alio per vnionem hypostaticam: & accidens est indifferens, vt existat in subiecto, vel extra subiectum. Ergo sicut impossibile est conseruare quantitatem extensam, & tollere ab ea vnam figuram, quin detur ei alia: ita videtur impossibile tollere à substantia subsistentiam, aut ab accidente inhærentiam, nisi detur ijs alius modus illis repugnans.

Confir. Quia vt possimus ex rebus notis conijcere, impossibile est rem aliquam existere, nisi in suo genere sit vltimò determinata. Hinc impossibile est animal existere nisi contractum ad certam speciem vltimam, & ad certum indiuiduum. Item impossibile est quantitatem existere extensam, nisi habeat certam figuram; & sic in ceteris similibus. Ergo similiter accidens nequit conseruari sine inhærentia, nisi accipiat alium modum quo eius existentia terminetur: alioquì hæc vltimò maneret indeterminata, & quasi vaga ac incerta.

Nihil potest existere nisi vltimò determinatũ.

36 Dices, Anima rationalis potest desinere informare corpus non acquirendo nouum modũ. Ergo similiter accidens poterit desinere inhærere sine tali modo. Resp. negando consequentiam. quia informatio non terminat existentiam animæ rationalis quæ per se existit: inhærentia autẽ intrinsecè terminat existentiam accidentis.

Hæc ratio videtur satis probabiliter hanc sententiam concludere: si quis tamen velit negare illam analogiam inter hos modos & figuram, facilè argumentum elidet.

37 Nota demum, improprium planè esse modum loquendi, quo aliqui vtuntur, dum dicunt accidens extra subiectum per se existere, aut sustentari ab illo modo. Nam per se existere sola illa dicuntur, quæ seipsa sustentant, vt substantiæ. Tale autem accidens nec seipsum sustentat; alioquin subsisteret & esset substantia: nec sustentatur ab illo modo, qui est ens quoddam imperfectissimum, nec supplet vicem subiecti, sed inhærentiæ: sustentare autem est magnæ perfectionis & officium subiecti, non autem inhærentiæ: sed sustentatur à Deo, qui effectiuè supplet causalitatem subiecti, iuxta dicta dubio 1.

Accidens extra subiectum non existit per se.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in hoc Sacramento quantitas dimensiua panis, vel vini sit aliorum accidentium subiectum?

38 ARt. 2. docet, solam quantitatem esse absolutè sine vllo subiecto in hoc Sacramento: reliqua verò accidentia panis & vini in ea inhærere. Probat hoc quibusdam rationibus, sed quæ procedunt ex valdè dubijs principijs, & quæ communiter ab alijs negantur.

Pendet autem hæc quæstio ab illa philosophica, An quantitas realiter distinguatur ab ipso subiecto? quod quidam negant, alij affirmant. Et sanè si spectemus solas rationes naturales, facilè esset vtramque partem defendere: quia nulla est ratio quæ alterutram partem clarè côuincat. Sed non est necessarium hæc pluribus hîc disputare: fundamenta verò ex quibus colligas qua ratione vtraque pars possit defendi, posui suprà q. 76. a. 4. vbi etiam notaui quamcunque partem defendas, necessariò dicendum esse extensionem in ordine ad locum non esse formaliter quantitatem: & similiter nec rationem formalem quãtitatis consistere in eo quòd res habeat partem extra partem. quia posset Deus rei quantæ partes omnes sese mutuo penetrantes ponere in puncto: sed in eo quòd res aliqua naturaliter postulet, & immediatè ac proximè nata sit habere partem extra partem extensam in ordine ad locum: ita vt nec partes eiusdem corporis se mutuo, nec aliud corpus naturaliter patiantur esse secum in eodem loco; & consequenter tam se mutuo, quã aliud corpus ex eodem loco necessariò expellãt, nisi diuinitus impediantur, in cuius extensionis & expulsionis proximo principio consistit ratio quantitatis, siue sit distincta à substantia corporali, siue non.

Ex naturali ratione nequit cognosci an quantitas distinguatur realiter à subiecto.

In quo consistat formalis ratio quantitatis.

39 *D. Thom.* Quare Nota, Secundùm sententiam D. Thomæ dicendum esse, quantitatem esse accidens realiter distinctum à substantia, per quam hæc immediatè habet, quòd naturaliter requirat habere partem extra partem: ita vt per eam vna aliam sibi quidem connectat, non tamen in eodem secum loco patiatur; sicut nec alia corpora: ita vt sine hac partes substantiæ se mutuo & alia corpora possent naturaliter penetrare, ac indoneæ essent ad aliquod aliud accidens recipiendum. Hanc igitur Deus singulari concursu sustentat extra omne subiectum, quæ sic sustentata, Deo vlteriùs singulariter concurrente suscipit in se reliqua accidentia, eaque inter se connectit & sustentat.

40 Quam sententiam varij varijs rationibus philosophicis probant, sed quæ facilè solui possunt, quia magna ex parte supponunt quod probandum est: spectatis tamen rationibus theologicis puto eam omnino amplectendam, quia faciliùs mysterium Ven. Eucharistiæ explicat. Nam secundùm eam faciliùs explicatur primò, quomodo post consecrationem omnia accidentia panis & vini inter se cohæreant. Cùm enim non possint habere immediatam connexionem inter se (nec enim possunt se mutuo informare: quia nulla esset ratio cur vnum potiùs informaret alterum quàm contrà: nec potest alia inter ea ratio connexionis assignari) videtur omnino dicendum, ea immediatè connecti alicui tertio cui inhærent, quod non potest esse aliud quàm quantitas.

Secundùm rationes theologicas probabilius est quantitatem distingui realiter.

41 Secundò, faciliùs explicatur, quomodo accidentia possint pati ab agentibus naturalibus, quæ non habent vim producendi aliquod accidens extra subiectum. Tertiò, quomodo diuersæ hostiæ siue species se mutuo non penetrent. Cur enim non poterunt duæ albedines, duo sapores, &c. se mutuo penetrare, sicut sapor, odor, albedo in eadem hostia se mutuo penetrant?

42 *Nominalib.* Responderi quidem posset Nominalibus, qui negant quãtitatem à re distingui realiter, singulas qualitates per se esse quantas, atque ita à se habere extensionem in ordine ad locum, & excludere alias res quantas sibi non subordinatas, quales sunt qualitates eiusdem speciei: & secùs esse de subordinatis, quales sunt sapor, odor, albedo, quæ ad eiusdem rei perfectionem ordinãtur, & ratione huius subordinationis naturaliter se mutuo non excludere, sed inter se connecti. Sicut autem Deus singulari concursu efficit, vt hoc aggregatum accidentium sine subiecto existat: ita etiam efficere, vt possit agere & pati, & vt producta qualitates etiam sine subiecto existant, & simili modo se expellant, ac si existerent in subiecto.

Quibus aliqui obijciunt, Videmus ibi superficiem albam, ergo albedo ei inhæret. Aliàs enim nec esset, nec videri posset alba. Sed alij facilè negabunt nos videre ibi albam superficiem, sed solam superficiem albedinis. Ex quibus patet hanc sententiam nihil tenere vel apparenter contrarium fidei, ideoq; immeritò à quibusdam argui tanquam periculosam in fide.

43 Altera tamen sententia omnino amplectenda est. Primò, quia est communior, & grauiorũ Doctorum. Secundò, quia modus quo explicat supradictas difficultates, est multo simplicior, expeditior, & conceptu facilior. Tertiò, quia minùs multiplicat miracula. Nã posito quòd quantitas hoc modo à Deo sustẽtetur, & accipiat vim sustentandi reliqua accidẽtia: tunc facillimè intelligitur, quomodo sine nouo miraculo hostiæ consecratæ se mutuo loco expellãt, & quomodo in ijs possint produci diuersæ qualitates, quæ se mutuo expellant. In sententia autẽ Nominalium in his omnibus semper opus est nouis miraculis.

Nominales.

Sine fundamento tamen à quibusdam additur, impossibile esse solas qualitates sine subiecto conseruari. Cùm enim habeant tam distinctum esse ab omni subiecto, quàm quantitas: nulla videtur ratio, cur non tam possint conseruari sine subiecto, quàm illa.

Qualitas sine quantitate à Deo conseruari potest.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrùm species quæ remanent in hoc Sacramento, possint immutare aliquid extrinsecum?

44 ART. 3. docet, species panis & vini eodẽ modo posse agere & immutare corpora circumstantia, sicut quando erant in subiecto, siue in pane, & vino. Patet experientia & sensu. Ratio est, quia inhærentia in subiecto non est aliter illis necessaria ad agendum, quàm quatenus est necessaria ad existendum: vnde hoc ipso quo non pendent à substantia in existendo, nec dependent ab ea in agendo. Hinc cùm accidentia immediatè per se subijciãtur sensibus, & his mediantibus substantia illa eodem omnino modo sensum immutant, & à sensibus percipiuntur, ac si substantia ijs subesset: ita vt hostias consecratas à non consecratis non possimus discernere, nisi quia eas consecrauimus, aut vidimus consecrari, & sola fide his nullam subesse substantiam scimus.

Inhærentia in subiecto non confert accidentis vim agendi.

Similiter corpora sibi vicina eodem modo immutant, & omnia accidentia quæ antea producere poterant, eodem modo producunt ac si essent in subiecto. quia vim hæc producendi nullo modo accipiunt à subiecto, sed eam ex se habent.

45 Difficultas verò est, quomodo possint producere substantiam. quia aut accidentia non possunt producere substantiam (vt multi volunt:) aut non possunt eam producere nisi in virtute substantiæ, vt alij volunt. Sed respondendum est, species separatas posse etiam eas substantias producere, quas aqua aut vinum antè producere poterant, Deo etiam in hoc supplente vicem substantiæ. Quare si accidens possit producere substantiam in virtute substantiæ; Deus dat speciebus eandem virtutem, quàm substantia dedisset: aut si accidens non possit immediatè producere substantiam, tunc species introducunt solùm vltimam dispositionem, & Deus supplens vicem substantiæ introducit formam substantialem. Hinc si vinum mistos sibi liquores possit conuertere in vinum, vt aliqui opinantur; etiam species altero ex dictis modis id poterunt.

Quomodo species producant substantiam.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm species sacramentales possint corrumpi?

46 ART. 4. docet, species sacramentales post cõsecrationem non minùs posse corrumpi, quàm si existerent in subiecto. Patet experiẽtia. In explicando tamen modo quo hoc fit, laborant qui negant quantitatem distingui realiter à subiecto. debent enim dicere quando species frigidæ v. c. calefiunt, ipsum calorem recipi in toto illo ex diuersis accidentibus aggregato, & ipsum frigus ex hoc aggregato expellere. Non quòd ille calor verè subiectetur in illo aggregato (quia nulla est ratio cur in illo aggregato vna qualitas potiùs subiectetur in alia quàm contrà: vnde ipsi dicunt singulas diuina virtute existere sine vllo subiecto) sed quia cum ijs coalescit, & vnum aliquod totum conficit. Quare secùdùm illos ille calor absolutè producitur extra subiectum, Deo vicem subiecti singulari suo concursu supplente. Quæ sententia etsi absolutè non possit conuinci falsa, tamen multò difficiliùs concipitur quàm contraria.

Alij verò, qui dicunt quantitatem distingui realiter, & reliqua accidentia in ea subiectari, facilè explicant quomodo in ea possit noua qualitas produci, & alia expelli. Posito enim quòd quantitas habeat vim sustẽtandi qualitates, eodem modo erit capax alterationis, sicut substantia, idq; sine vllo nouo miraculo. sicut si Deus corpus natura sua opacum faceret pellucidum, sine vllo nouo miraculo possem per illud videre, sicut iam videmus per vitrum. Item si Deus magnam partẽ aëris efficeret omnino solidam, aut alia ratione ita teneret coniunctam, vt nulla ratione posset diuidi, sine nouo miraculo posset quis super eam ambulare, non secùs quàm ambulamus super terram, aut aquam congelatam.

47 Addunt aliqui, vt qualitates sublata substantia sustententur à quantitate, non esse opus alio miraculo, quàm vt Deus sustentet ipsam quantitatem sine subiecto. Putant enim in corporibus solam quantitatem immediatè inhærere ipsi substantiæ: qualitates verò immediatè inhærere quantitati: atq; ita post consecrationem, eodem planè modo inhærere quo priùs. Quæ sententia propter multorum auctoritatem est satis probabilis: nullo tamen firmo fundamento nititur. Nã quod ipsi adferunt, quòd substantia non sit capax qualitatum, nisi priùs sit quanta, nullo modo probat qualitates debere subiectari in quantitate, sed hanc esse conditionem requisitam, vt corpus naturaliter possit in se vllam qualitatem suscipere.

48 Patitur etiam hæc sententia aliquot difficultates. Nam primò, difficulter intelligitur quomodo accidens quod natura sua indiget ab alio sustentari, naturaliter habeat simul vim sustentandi aliud, & natura sua postulet sustẽtare qualitates, quod est proprium officium substantiæ. Secundò, quia inde sequeretur, qualitates nõ perficere immediatè substantiam, sed solam quantitatem: quia accidens solum illud imme-

diatè perficit, cui immediatè inhæret: & consequenter omnia reliqua accidentia magis essent perfectiua quantitatis quàm substantiæ, & potiùs propter illam, quàm propter hanc. quæ videntur esse contra communem conceptum.

Tertiò, quia cùm accidens sit totaliter forma, difficulter intelligitur quomodo naturaliter postulet ab alia forma realiter distincta informari.

49 Dices, similiter intellectus est accidens, & tamen naturaliter postulat à suo actu informari. Resp. Esse multò probabilius, intellectum non distingui realiter ab anima, & consequenter esse substantiam. quia nullum est argumentum, quod contrarium probet. Sed non est opus hæc pluribus hîc disputare, quia ad præsentem materiam explicandam non sunt necessaria.

50 *D.Thom.* Docet D. Thomas præterea corpus Christi semper manere in Sacramento, donec species ita corrumpantur, vt sub ijs substantia panis aut vini naturaliter conseruari non posset, eaq; corruptione facta, corpus Christi ibi esse desinere. Est planè certa sententia, nec ab vllo negatur.

51 *D.Thom.* Not. D. Thom. hîc in corpore ponete triplicē modum quo possint species corrumpi. Primò, per diuisionem, qua ratione aliquo modo quantitas corrumpitur; quia eius continuitas corrumpitur. Imò ex sententia D. Thomæ, qui putat tam panem quàm vinum requirere certam quātitatem, ita vt sub minore non possit existere, species possent ita diuidi, vt sub ijs substantia panis aut vini non posset conseruari; & consequēter desineret ibi esse corpus Christi. 2. per alterationem, qua ratione qualitates corrumpuntur eo modo quo iam dixi. 3. per desitionem subiecti, qua ratione dicit species etiam posse corrumpi quia etsi non habeant subiectum, habent tamen idem esse quod habebant in subiecto. Quod ait à contrario agēte posse corrumpi, sicut corrumpebatur substantia panis: verba videntur obscura, & in ijs explicandis aliqui satis laborant.

52 *D.Thom.* Sed Resp. D. Thomam supponere in omni mutatione substantiali aliam esse quantitatem in genito, quàm fuerit priùs in corrupto: & consequenter quandò ita species alterantur, vt non posset sub ijs naturaliter manere substantia panis aut vini, cùm eo casu necessariò ibi gignatur aliqua alia substantia, vt videbimus a. 5. sentit quantitatem qua aliæ species sustētabantur, perire: quia nec potest perseuerare in substantia nouiter genita, secundùm illud D. Thomæ principium: nec etiam manere sine subiecto, quia Deus non vult species diutiùs conseruare sine subiecto, quàm ibi maneat corpus Christi. Vnde sequitur, necessariò etiam perire omnia alia accidētia, quæ tunc quantitati inhærebant: quia nec possunt manere sine subiecto, nec transire de subiecto in subiectum.

Qui autem sentiunt quantitatem immediatè inhærere ipsi materiæ, & esse ei coæuam ac incorruptibilem; consequenter dicunt eandem perseuerare, quando ex speciebus sacramentalibus aliquid gignitur.

ARTICVLVS V.

Vtrùm ex speciebus sacramentalibus possit aliquid generari?

53 ART. 5. docet, ex speciebus sacramentalibus aliquid posse generari. Patet experientia. Videmus enim consecratas hostias diu conseruatas, præsertim si sint loco humido, corrumpi, & vermes ex ijs generari.

DVBIVM.

Qua ratione possit aliquid ex speciebus sacramentalibus generari?

54 RAtio difficultatis est, quia omnis generatio supponit materiam, in qua forma rei genitæ recipiatur: hîc autem nulla est materia.

D.Thom. D. Tho. hîc tres adfert sententias quas refutat, & quartam suam subijcit, in qua explicāda valdè *Thomistæ.* Thomistæ laborant. Videtur enim apertè dicere ipsam quantitatem panis & vini subire vicem materiæ, & esse subiectum generationis, ac recipere in se formam substantialem genitam. Et sic intellexerunt D. Thomam non solùm illi omnes qui eum oppugnāt, sed etiam antiquiores Tho- *Sotus.* mistæ, vt docet *Sotus in 4. d. 10. q. 2. a. 2. §. Duæ priores.* Sed vt fatetur ibidem Sotus, hæc sententia non est probabilis. Primò, quia per se statim apparet absurdum, quòd forma substantialis informet aliquod accidens. Secundò, quia tale genitum esset omninò monstruosum, compositum ex quantitate & forma substantiali: & consequēter nec substantia, nec accidens: & consequenter vermes ex illis speciebus geniti nullo modo essent animalia. quia non essent corpus: nam corpus dicit aliquid compositum ex materia & forma: imò nec essent substantia. Item si homo longo tempore nihil aliud comederet aut biberet quàm species consecratas, tādem magna ex parte componeretur ex quantitate & forma substantiali sine vlla materia: & consequenter magna ex parte non esset corporeus, nec animal, sed monstrum. Tertiò, quia si mundus adhuc diu staret, plurimæ res (omnes illæ scilicet, quæ ex illis speciebus gignerētur, quæ tandem essent notabilis pars vniuersi) perdita primæua materia constarent sola quantitate & forma substantiali, & ex ijs nihil posset naturaliter generari. quia quantitas nullo modo potest esse subiectum generationis. quæ omnia certè valdè absurda sunt. *D.Thom.* Quare recentiores conantur alio sensu D. Thomam explicare, sed verba ipsius sunt valdè difficilia.

Sotus. Quantitas nequit subire vicem materiæ in generatione.

55 *Caietan.* Nec minùs absurda est sententia Caiet. hîc. Vult enim ipsam quantitatem in eiusmodi mutationibus fieri ipsam materiam, ita vt eadem omnino res quæ antè erat quantitas, sit postea materia prima. Sed hæc sententia Caietani est omninò inconceptibilis: vt per se patet.

Sotus. Quantitas nequit conuerti in materiam quantam.

Sotus verò suprà vult quantitatem conuerti in materiam quantam: & hoc modo intelligendum esse D. Thomam. Sed hæc sententia & caret omni fundamento, & multas difficultates inuoluit: quia nec potest hîc assignari aliquid commune termino à quo, & termino ad quem illius conuersionis: nec potest ostêdi quomodo quantitas ibi desinat vt ponatur materia prima corporis gignendi, quę tamen necessaria sunt ad veram conuersionem. Quare cùm aliter hæc res possit facilè explicari, nihil est cur illam sententiam amplectamur.

56 — Creatur à Deo noua materia.

Concl. Eodem instanti quò species ita sunt alteratæ, vt non posset sub ijs vlteriùs naturaliter conseruari substantia panis & vini, desinit ibi esse corpus Christi, & Deus ibi creat materiam, eíque vnit quantitatem panis, aut vini, cum qualitatibus, quæ ei illo instanti inhærent, per quas iam est vltimò disposita ad susceptionem alicuius formæ substantialis, quam eodem instanti illud agens producit, quod eam produxisset si ibi priùs fuisset substantia panis & vini. Quando autem generantur vermes ex pane vel speciebus consecratis; quisnam ibi producat formam substantialem, diuersi diuersa sentiũt. Nam qui volunt accidens posse producere substantiam; dicunt eam produci ab ipsis accidentibus, quæ introduxerũt vltimam dispositionem necessariam ad productionem illius formæ. Qui verò negant accidens posse producere substantiam; dicunt Deum vt auctorem naturę supplendo defectum agentis naturalis (nulla enim est ibi forma substantialis, quæ potest producere formam vermis) producere eam formam substantialem. Vtra autem ex his sententijs sit verior, non est huius loci disputare. Sufficit enim nobis quòd illa forma producatur ab eodem agente, à quo fuisset producta, si fuisset ibi panis aut vinum.

57 — Creatio materiæ non est nouum miraculum.

Hæc sententia facillima est, ideóque maximè amplectenda, eamque moderni communiter sequuntur. Nec hîc nouum aliquod fit miraculum, quod posita huius Sacramenti institutione non sit necessarium. Quare non tam debet dici nouum, quàm consequens ipsam institutionem, & in ea inclusum, & quidem aliqua ratione secundùm ordinem & exigentiam naturæ, quæ postulat sibi per creationem restitui materiam, quam per consecrationem perdiderat, ne tandem magna ex parte materia prima pereat.

Creatur eadem numero materia quæ fuerat perdita.

Disputant autē hîc aliqui, Vtrùm eadem numero materia in tali generatione à Deo creetur, quæ antè fuerat deperdita. Qua in re nullum argumentum potest hanc vel illam partem conuincere. quia vtraq; est possibilis. Videtur tamen conueniennius, vt eadem numero restituatur, quæ fuerat perdita. quia hoc modo minor in vniuerso per hoc Sacramentum introducetur mutatio.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm species sacramentales possint nutrire?

58

ART. 6. docet, species sacramentales posse nutrire. Patet ipsa experientia. Nam experimur illas species eadem omnino in nobis operari, quæ verum vinum operatur. Et posito quòd ex illis possit aliquid generari, (vt iam diximus) nulla hîc est noua difficultas.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm species sacramentales frangantur in hoc Sacramento?

59

ART. 7. docet primò, species sacramentales verè posse frangi ac diuidi, cùm sint verè quantæ. patet experientia.

Corpus Christi non frangitur nisi metaphoricè.

Docet secundò, Corpus Christi nec frangi posse, nec diuidi: quia est omnino incorruptibile & immortale. Per quandam tamen denominationem extrinsecam quandoque à Patribus dicitur frangi, tractari manibus, & dentibus teri: quia species sub quibus est, franguntur & dentibus teruntur. sed hæc locutio est impropria.

60

Dices, Si hæc locutio sit impropria, quare Berengarius *c. Ego Berengarius, de consec. d. 2.* iussus est fateri, corpus sacerdotum manibus in veritate tractari ac frangi, ac fidelium dentibus atteri.

Respondeo, Ita iussum esse, quia antè docuerat Christum in Sacramento tantùm contineri vt in signo. Quare quando hæc dicuntur fieri in veritate, non significatur has locutiones esse proprias: sed corpus Christi sub illis speciebus quæ tanguntur, atteruntur, & franguntur, verè & realiter esse præsens, & non tantùm vt in signo.

61 — Verè tamen manducatur.

Nota tamen, corpus & sanguinem Christi verè & propriè dici manducari & bibi. quia vt dicatur comedi & bibi, sufficit vt naturali via actione vitali in stomachum per modum rei solidæ aut liquidæ traijciatur. Nec opus est vlla masticatione, vt patet in auibus. propriissimè autem hoc modo corpus & sanguinem Christi in stomachum traijcimus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm aliquis liquor poßit vino consecrato commisceri?

62

Liquores calici infusi nullo modo madefaciunt corpus Christi.

ARt.8. docet primò, liquores infusos calici consecrato misceri speciebus. patet experientia. Docet secundò, eos non posse misceri sanguini. quia hic ibi est in venis Christi, & consequenter tangi nullo modo potest à liquoribus infusis, qui extrinsecè tantum corpori Christi circumfunduntur, nec vllo modo ipsum penetrant, imò ne quidem madefaciunt. Vide c. *Cum Martha. de celebrat. missarum.* Docet tertiò, quando aliquis liquor calici consecrato miscetur, siue sit eiusdem speciei, siue diuersæ, semper species vel omnes, vel saltem ex parte corrumpi. Si enim liquor ea quantitate infundatur, vt commisceatur omnibus speciebus; putat omnes corrumpi: si verò sit tam exiguus, vt tantùm misceatur vni parti; vnam tantùm partem corrumpi: & consequêter docet, vel omnino, vel ex parte desinere ibi esse sanguinem Christi.

63

Aliqua possunt varijs modis misceri.

Pro quo Nota, triplici modo posse aliqua inter se misceri. Primò, ita vt vtraq; retineant suam naturam integram. sic miscentur cineres arenæ. Secundò, ita vt alterum transeat in naturam alterius. Sic secundùm multos parum aquæ mistũ vino cõuertitur in vinum. Tertiò, ita vt vtrumq; mistum conuertatur in aliquod tertium, in quo non quidem formaliter, sed virtualiter perseueret. Sic secundùm communem sententiam in corporibus mistis elementa miscentur, in quibus solùm virtualiter manent. Et hanc solam

Aristot.

mistionem *Aristoteles l. 1. de generatione textu* 86. *& sequentibus*, vult esse veram mistionem: & hæc est mistio perfectissima & proprijssima: secundùm communem tamen loquendi modum etiam ea quæ primo & secundo modo miscentur, verè dicimus misceri.

64

D.Thom.

D. autem Thomas hîc vult omnem mistionẽ liquorum fieri secundo vel tertio modo, & vtrumque liquorem mistum necessariò substantialiter corrumpi, & gigni aliquod tertium: idq; quandoque solo numero distinctum ab vtroq; misto, vt quando miscentur duo liquores eiusdẽ speciei: quandoq; ab vtroque specie distinctum, vt quando miscentur duo liquores diuersæ speciei æquè actiui in eadem quantitate: quandoq; verò ab altero solo specie distinctum, vt quando parum aquæ miscetur vino, & in vinum conuertitur, vt multi putant.

Ratio ipsius est, quia liquores ita misti secundùm omnẽ sui partem miscentur, & consequenter singuli diuiduntur in minores particulas, quàm sint eæ sub quibus earum substantia pos-

D.Thom.

sit naturaliter conseruari. Sentit enim D. Thomas etiam corpora homogenia ita requirere certam quantitatem, vt necessariò corrumpantur, si in minores partes diuidantur.

65

Sed hæc sententia patitur summas difficultates. Primò, quia omnino est incredibile, statim atq; duæ aquæ miscentur inter se, vtramque substantialiter corrumpi, & generari vnam tertiam. quia nulla est vel minima apparẽtia, ex qua possimus hîc colligere talem corruptionem: nec vllum est agens, à quo possit illa tertia aqua generari. Nam aquæ quæ miscentur, non possunt illã tertiam generare. quia quando hæc generatur secundùm illam sententiam, illæ corruptæ sunt. Nihil autem potest agere, quando non est. Et planè inauditum est, quòd forma quæ corrumpitur, producat illam quæ in ipsius materiam introducitur; nec aliud agens hîc fingi potest.

Dices, Deum producere illam formam aquæ ne materia remaneat sine forma. Sed hoc dici nequit. Quia Deus tunc tantùm introducit formam substantialem in defectu agẽtis naturalis, quando materia est vltimò disposita ad eam suscipiendam. hîc autem materia per illam diuisionem omnino est indisposita ad suscipiendam formam aquæ.

66

Secundù, quia ex ea sententia sequeretur dari certum instans in quo verum esset dicere: Iam talis diuisio partium aquæ facta est, vt sub ijs nõ possit vlterius aqua conseruari. atqui hoc est hîc impossibile. Ergo & id vnde sequitur. Maior probatur. Quia cùm substantialis generatio fiat in instanti, in ea datur necessariò certum instans in quo verum est dicere, iam primùm forma genita est, & corrupta nõ est. Atqui nullum hîc aliud tale instans posset assignari, nisi in quo talis est facta diuisio. Ergo tale instans deberet assignari. Et confir. Quia in omni alia corruptione illud instans est necessariò primum non esse formæ corruptæ, in quo primùm introductæ sunt in materiam dispositiones incompossibiles cum illa forma. Atqui hîc nulla dispositio incompossibilis cum forma aquæ introducitur in materiã, nisi illa diuisio. Ergo primum instans, quo facta est illa diuisio debet esse primum instans desitionis aquæ.

67

Minor probatur. Quia cùm materia nullo instanti possit esse sine forma, eodem instanti quo esset facta illa diuisio, & consequenter in quo tũ primùm non esset forma corrupta, deberet introduci secunda forma aquæ. Atqui hoc esset naturaliter impossibile: quia illo instanti materia habet dispositiones incompossibiles cũ forma aquæ. Ergo nullum tale instans potest dari.

68

Sequeretur secundò, Quotiescunq; aqua in aliud vas infunditur, aut vehementer in eodem vase agitatur, ipsam substantialiter corrumpi, & aliam gigni. quia tunc partes tantum inter se miscentur, quantum miscentur quando vna aqua infunditur in aliam. Imò quando diu duraret talis agitatio, sequeretur sæpiùs aquam corrumpi, & gigni; vel potiùs semel corrumpi, & aliam nõ gigni. quia si illa agitatio, ratione diuisionis quã facit, impedit ne vetus aqua possit conseruari: multò magis impediet ne noua gignatur. quia faciliùs res conseruatur, quàm producitur.

69

Sequetur tertiò, Quando duo calices conse-

crati miscerentur, quòd sub vtroque desineret esse sanguis Christi. imò quòd idem fieret quãdo vnus paulò vehementiùs agitaretur: quæ tamen absurda videntur, & cõtra praxin Ecclesiæ, quæ olim quando dabatur communio sub vtraque specie, sæpe solebat sanguinem ex vno calice in aliũ infundere: præsertim vbi erat magnus populus. Ibi enim in maioribus calicibus consecrabant, ex quibus sanguinem in minores fundebant, vt populo porrigerent. ita multi opinantur. contrarium tamen puto verius, nam *Ordo Romanus* (qui liber vt minimum ante octingentos annos est conscriptus) *c.4. sub finem* expressè docet, calicem qui consecrabatur fuisse minorem, & diaconum solitum ex eo aliquid sanguinis infundere in maiorem calicem plenum vino, quẽ deinde populo porrigebat. *Quia*, vt ibi dicitur, *vinum etiam non consecratum, sed sanguine Domini commistum sanctificatur per omnem modũ*, quæ apertè repugnant sentẽtiæ quam oppugnamus, quia secundùm eam sanguis Christi ibi omnino desijsset esse.

Ordo Rom.

Quomodo olim administrabatur populo calix.

70 Fundamentum autem contrariæ sentẽtiæ facilè soluitur. Nam etsi gratis concedamus (quod multi negant) vinum posse in tam minutas partes diuidi, vt per eam diuisionem destruatur, quando singulæ particulæ separatim ponuntur: negandum tamen id fieri posse, quando illę particulæ ita non separantur, sed manent semper continuæ alicui vino, vt fit in illa mistione: nec enim ibi datur vlla particula omnino separata, siue non continua cum aliquo vino. quare in illa nulla est causa corruptionis.

71 Quòd si verò liquores diuersæ speciei misceantur, negandum omnino est eos in tam minutas particulas diuidi, sub quibus non possit eorum substantia consistere. alioqui sequerentur incommoda suprà dicta. Nec vlla est aut experientia aut ratio, cur dicamus talem diuisionem in his mistionibus fieri: prǽsertim cùm sicut quęuis res naturaliter resistit sibi contrarijs, ita etiam resistit tali diuisioni, per quam necessariò deberet corrumpi: atque ita sine summa violentia talis diuisio fieri non posset: nec hîc est vlla causa, quæ talem vim illis liquoribus possit inferre.

72 Ex his sequitur, Quando miscetur liquor aliquis speciebus consecratis, numquam ideo desinere ibi esse sanguinem Christi, nisi liquor mistus sit diuersæ speciei, & adeo actiuus, vt possit species corrumpere. quod credo cõmuniter non posse fieri nisi longo aliquo tempore: aut quando maxima quantitate, & cum vehementi agitatione talis humor miscetur. hoc modo enim citiùs species corrumperentur.

Humor infusus communiter nõ corrumpit species consecratas.

73 Hinc sequitur, si quis mitteret vnam guttam ex calice cõsecrato in vas integrum vini, mansurum verè sanguinem sub illa gutta: præsertim si vinum non esset valdè diuersæ naturæ ab eo quod fuit consecratum. Quia nulla esset causa, quæ posset corrumpere species. Quare totum illud vinum fieret aliquo modo sacrum, & vsibus sacris esset applicandum (quidquid aliqui contra dicant) vt benè ex Ordine Romano, & quibusdam miraculis docet *Card. Baronius tomo 12. in fine anni 1192. folio* 842.

Gutta sanguinis posset perseuerare in integro vase vini.

Ordo Rom. Baronius.

QVÆSTIO LXXVIII.

DE FORMA VEN. SACRAMENTI.

ARTICVLVS I.

Vtrum hæc sit forma huius Sacramenti: Hoc est corpus meum. Hic est calix sanguinis mei?

1 ARt. 1. docet, formam legitimam, qua hoc Sacramentum conficitur, esse: *Hoc est corpus meum. Hic est calix sanguinis mei.* Deinde assignat duplicem differẽtiam inter formam huius Sacramenti & aliorum. Primò, quòd hæc forma immediatè dirigatur ad materiam: aliæ ad suscipientem. Cuius ratio est. quia per hanc materia, per illas suscipiẽs immediatè sanctificatur. Secundò, quòd sacerdos hanc formam pronuntiet non tantùm vt minister Christi, sicut in alijs Sacramentis, sed etiam vt immediatè Christum repræsentans, & quasi esset ipse Christus, dicens; *hoc est corpus meum*, cùm sit corpus Christi.

DVBIVM I.

Vtrùm per dicta verba & à Christo facta sit, & à nobis fiat consecratio, siue conuersio panis in corpus Christi?

2 PRimus hic est error nostrorum hęreticorum. Nam Caluinistæ & quidam alij volunt nulla certa verba requiri, quæ essentialia sint ipsi Sacramento; sed sufficere ea omnia quæ sufficiunt ad excitandam fidẽ in audientibus. Sed hunc errorem, eiusq; fundamentum satis refutaui suprà q.60. a.6. d.2. Quidam verò Lutherani requirũt quidem certa verba; sed nullam eis veram tribuũt efficaciam: quia negant veram conuersionem

Error hæreticorum.

Lutherani.

nem panis in corpus Chriſti. Sed hos ſatis refutaui ſuprà q. 75. a. 1. & 2.

3 Error Græcorum. Secundus error eſt Græcorum recentiorum, qui docent conſecrationem non fieri per illa verba: *hoc eſt corpus meum*, &c. ſed per quaſdam preces, quibus Spiritus ſanctus inuocatur vt panem & vinum in Chriſti corpus & ſanguinem conuertat. Probāt primò, Quia multi Patres dicunt conuerſionem hāc fieri per myſticas quaſdam preces. Secundò, quia in Liturgia D. Iacobi, D. Marci, & D. Baſilij poſt pronūtiationem formæ ſubiūguntur preces, quibus Spiritus ſanctus rogatur vt hanc conuerſionem faciat. Ergo antè non fuit facta. Confir. quia *D. Baſilius in ſua Liturgia* poſt pronuntiationem illorum verborum, panem & vinum vocat typum corporis & ſanguinis Chriſti: ad quem locum alludens *Damaſc. l. 4. fidei cap. 14.* dicit eum hæc ſic vocare ante ſanctificationem, non autem poſt.

D. Baſil. *Damaſc.*

4 Catholici autem omnes vnanimiter fatentur nos per dicta verba cōſecrare: ſed quidam quos citat *D. Thomas hic a. 1.* putant Chriſtum non conſecraſſe per hæc verba; ſed vel ſine vllis verbis ſolo voluntatis imperio hanc conuerſionem feciſſe: vel conſecraſſe per benedictionem verbis nobis ignotis factam: & poſtea ſupradicta verba pronuntiaſſe, vt doceret Apoſtolos ibi eſſe ſuum corpus, & quomodo deberent illud conficere. Ratio eorum eſt. Quia Euangeliſtæ dicunt à Chriſto præmiſſam benedictionem. Nam aiunt: *Accepit Ieſus panem, ac benedixit ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis dicēs*, &c. Atqui illa benedictio fuit efficax. Ergo per illam perfecta eſt conſecratio.

D. Thom.

5 CONCL. I. Conſecratio fit illis verbis: *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt calix ſanguinis mei*, &c. non autem illis precibus quas Græci ſubiungunt. Ita omnes Catholici.

Florent. Probatur primò, Quia Florentinum (cui etiā Græci ſubſcripſerūt) in literis Eugenij ad Armenos, docet cōſecrationem fieri verbis Saluatoris, quibus ſacerdos in perſona Chriſti loquens Sacramētum hoc conficit. Atqui ſola verba ſupradicta ſunt verba Chriſti, & hæc propriè in perſona Chriſti ſacerdos pronuntiat, non autem dictas preces. Ergo non per has, ſed per illa verba conſecrat.

Probatur ſecundò, Quia Chriſtus iuſſit nos conſecrare faciendo quod ipſe fecit: Atqui ipſe non pronuntiauit illas preces, ſed verba quę nos pronuntiamus. Ergo per illa ſola verba conſecramus. Confir. Quia ſolus Chriſtus poteſt inſtituere eſſentiales formas Sacramentorum: illæ autem preces non à Chriſto, ſed ab ijs qui confecerunt illa ritualia, compoſitæ ſunt. Ergo hæ non poſſunt eſſe forma eſſentialis Sacramenti.

6 Prob. tertiò, Quia tā apud Græcos quàm Latinos ſtatim poſt dicta verba hoſtia offertur adoranda populo. Atqui ſi tunc ibi non eſſet corpus Chriſti, grauis committeretur idololatria. Ergo certum eſt ibi tunc eſſe corpus Chriſti: & conſequenter ipſum ibi poni ante illas preces, quæ poſtea dicuntur.

Quartò, quia in Liturgia Græcorū ſacerdos alta voce pronuntiat illa verba: *Hoc eſt corpus meum*. & reſpondet omnis populus, Amen. quæ eſt dictio affirmans veritatem dictorum: qua populus oſtendit ſe credere ibi eſſe corpus Chriſti. quod tamen falſum eſſet, ſi ibi ſolùm poneretur per ſequentes preces.

7 *D. Ambroſ.* Quintò prob ex Patribus, qui id diſertè multis locis aſſerūt. *D. Ambr. l. 4. de Sacram. c. 4.* ait: *Vbi venitur vt conficiatur Ven. Sacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Chriſti ergo ſermo hoc conficit Sacramentum.* Et deinde c. 5. docet hæc verba eſſe: *hoc eſt corpus meum.*

D. Aug. *D. Aug. ſer. 28. de verbis Domini: Dixi*, inquit, *vobis, quòd ante verba Chriſti, quod offertur panis dicitur: vbi verba Chriſti deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur.*

Euſebius Emiſſen. Item *Euſebius Emiſſenus homil. 5. de paſchate, Inuiſibilis*, inquit, *ſacerdos, viſibiles creaturas in ſubſtantiā corporis & ſanguinis ſui, verbo ſuo ſecreta poteſtate conuertit, ita dicens: Accipite & edite, hoc eſt corpus meum*, &c.

8 *Formæ Sacramentorum dicuntur preces.* Ad primam rationem Græcorum Reſp. Patres vocare ſæpe formas Sacramentorū preces: quia continent implicitam inuocationem virtutis diuinæ ad effectum Sacramenti perficiendum.

Ad ſecundā Reſp. Per illas preces non peti vt panis ille fiat abſolutè corpus Chriſti, ſed vt fiat nobis corpus Chriſti viuificū & ſanctificans; ne ſcilicet ob peccata noſtra fiat nobis in iudiciū & venenū. Patet apertè ex contextu Liturgiarum. Et ita ſe hoc intelligere profeſſi ſunt etiam ipſi Græci in *Florentino ſeſſ. vlt.* Vnde quædā Liturgiæ non rogant *fieri*, ſed *oſtendi & exhiberi nobis* panem iſtum corpus & ſanguinem Chriſti.

Florentin.

9 *D. Baſil.* Ad confir. Reſp. Baſilium vel vocare ibi Chriſtum, vt eſt in Sacramento typū ſui, vt in propria perſona ſe obtulit pro nobis in cruce. quod Patres ſæpe faciūt, vt notauimus ſuprà q. 75. a. 1. Vel conſiderare adhuc materiā quaſi nondū conſecratā; & ſic vocare eam typum corporis Chriſti.

Damaſc. Et ſic videtur eū Damaſc. intellexiſſe. & videtur etiā hic ſenſus poſſe colligi ex textu. Inſtituit enim ibi quaſi quandā recapitulationē ipſius ſacrificij, quaſi iā ipſum inciperet. Quod patet. nā ſacerdos initio iſtarum precum, dicit ſe ad altare accedere quaſi iā inchoaturus ſacrificiū: cùm tamē tam diu ſteterit ad altare. Deinde petit vt ſuper typum corporis Chriſti quem ipſe propoſuit veniat Spiritus S. & efficiat eum corpus Chriſti, cùm tamen iam antè ibidē Diaconus dixerit ibi eſſe Euchariſtiam (quæ ſanè etiam apud Græcos non eſt ſine corpore Chriſti) & Spiritum ſanctū ſuper eam incubare. Ex quibus apertiſſimè patet per ſequentes preces non peti vt Spiritus ſanctus veniat, vt ſimpliciter panem faciat Euchariſtiam; ſed vt faciat eum nobis Euchariſtiam. Vnde *Damaſcenus c. citato* apertè noſtram ſententiam docet. Ait enim: *Dixit in principio* (ſcilicet Deus) *Producat terra herbam virentem, & vſque nunc pluuia facta producit germina diuino coadiuta & vigorata præcepto. Dixit Deus, Hoc eſt corpus meum, &, Hic meus eſt ſanguis, & hoc facite in meam commemorationem: & omnipotenti eius præcepto donec veniat, efficitur.* Quæ verba ſanè clariſſimè pro nobis faciunt.

Damaſc.

10 CONCLVS. II. Chriſtus per eadem verba conſecrauit, per quæ nos conſecramus.

D. Thom. Ita D. Thomas hîc & communiter Theologi. nec contrariū videtur poſſe defendi. Primò, quia apertè colligitur ex Scriptura. Chriſtus enim

iuſſit

iussit nos facere quod fecit. Atqui si non consecramus per eadem verba quibus ipse consecrauit, non facimus quod ipse fecit. Ergo per eadem verba consecramus. Minor patet. quia eo casu sacrificium Christi esset omnino diuersæ rationis à nostro. quia consecratio, in qua vel tota, vel lōgè præcipua ratio sacrificij consistit, fuisset facta à Christo ritu essentiali omnino diuerso ab eo, quo à nobis fit; & consequenter non faceremus idem quod tunc Christus fecit. Confir. Quia alias Apostoli non sumpsissent tunc Sacramētum eiusdem rationis cum nostro: quia hoc dicit essentialem habitudinem ad dicta verba quibus conficitur. Imò si Christus cōsecrasset, aut sine verbis, aut talibus quæ non declarassent expressè præsentiam corporis Christi, ita vt necessariū posteà fuisset eam Apostolis explicare (vt aduersarij dicunt) id quod dabatur Apostolis, non habuisset veram rationem Sacramenti. quia species non potuissent sufficiēter nobis significare præsentiam Christi: quia non possunt eam nobis significare, nisi cùm aliqua habitudine ad verba consecrationis eam apertè significantia: & consequenter non fuisset ibi sensibile signum corporis Christi: vt probauimus suprà q. 73. a. 1. post 2. conclus.

Damasc. D. Chrysost. Innoc. Prob. secundò, Quia idem apertè docent *Damasc. suprà. D. Chrysost. hom. 2. in 2. epistolam ad Timotheum. Innoc. c. Cùm Martha. de celebr. Missarum*, vbi corrigit quæ alibi priuatus scripserat, & alij.

Florentin. Prob. tertiò, Quia sacerdos (vt docet Florentinū) profert hæc verba in persona Christi. quod propriè dici non potest, nisi eodem sensu & intentione proferat, qua ea Christus protulit.

DVBIVM II.

Vtrùm Christus iisdem verbis egerit gratias Patri, benedixerit pani & vino, eaq; consecrarit?

11 Soto. Suarez. Hanc quæstionem quidam fusè satis disputant, vt *Soto in 4. d. 11. q. 1. art. 2.* & *Suarez hic disp. 58. sect. 2.* Sed quia magis spectat ad Scripturæ interpretem, quàm ad Scholasticum, breuiter quid videatur exponemus. Tres autem præcipuæ sunt sententiæ. Prima docet, hæc tria vnica actione fuisse facta. Ita *D. Thomas hic ad* 1. cum multis alijs. Ratio est, quia gratiarum actio & benedictio in Scripturis sæpissimè idem planè significāt; & ipsa consecratio panis est vera benedictio. Cùm igitur non pateat ex Scriptura hæc fuisse distincta, nihil est cur distinguamus. (D. Thom.)

Sotus. Secunda sententia distinguit benedictionem à consecratione. Ita *Sotus suprà.*

Suarez. Tertia distinguit omnes tres actiones. Ita *Suarez suprà.*

12 Benedicere varia significat. Nota, secundùm proprietatem latini sermonis benè alicui dicere, idem esse quod benè de illo loqui. in Scripturis verò benedicere varia significat, prout varijs personis, & cum respectu ad res varias tribuitur. Nam hominem benedicere Deo, idem est ac laudare Deum, aut gratias ei agere. Cōtrà verò Deum benedicere homini, vel rebus creatis, nihil est aliud, quàm ipsis aliquid boni tribuere, aut virtutē indere. Sic Deus *Gen. 1.* omnibus animalibus benedicit dando, illis vim crescendi; hominem verò benedicere alijs creaturis, idem est atq; aliquid boni ijs apprecari, aut futurum prædicere: vt patet ex benedictionibus Isaac & Iacob respectu filiorum. *Gen. 27. & 49.* (Genes. 1. — Genes. 27. & 49.)

13 Hinc patet primò, Benedictionem latiùs patere quàm gratiarum actionem. Secundò, eandē orationem posse habere rationem benedictionis respectu creaturæ, & gratiarum actionis respectu Dei. Talis fuit oratio Melchisedec *Gen. 14.* vbi ait: *Benedictus Abraham Deo excelso, qui creauit cælum & terram: & benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt.* Est tamen hîc semper virtualis quædam distinctio inter benedictionem specificè sumptam, & gratiarum actionem. quia hæc respicit Deum, illa creaturam. (Genes. 14.)

14 Suarez. CONCL. I. Benedictio illa Christi super panem fuit distincta à consecratione. Ita *Suarez disp. 58. sect. 2.* & alij.

Prob. primò, Quia hoc postulat ordo verborum Euangelij, vbi dicitur; *Accepit Iesus panem, benedixit, ac fregit*, &c. Quibus apertè innuitur priùs benedixisse quàm fregisse, &c. Et confirmatur. quia in Græco habetur *εὐλογήσας ἔκλασε*, postquam benedixisset fregit, &c.

Trident. Secundò, quia *Trident. sess. 13. cap. 1.* ait: *Post panis viniq; benedictionem se suum ipsius corpus illis præbere, ac suum sanguinem disertis ac perspicuis verbis testatus est.* Atqui hoc non aliter testatus est, nisi per formā cōsecrationis. Ergo benedictio hāc præcessit.

Rituale Roman. Tertiò, quia in Rituali Romano in canone, vbi sacerdos exactissimè refert & imitatur actiones Christi, apertè distinguuntur hęc tria; gratiarum actio, quæ propriè ad Deum refertur, atq; ideo sacerdos eleuat oculos in cælum: & benedictio, quæ refertur ad materiā, quā ideo cruce signat: & forma consecrationis, quam postea profert.

15 CONCL. II. Benedictio Christi, qua benedixit pani & vino, fuit distincta saltem virtualiter à gratiarum actione. Patet ex probatione tertia, & dictis ante primam cōclusionem. Satis autē probabile est, eadem oratione vtramq; factam esse, qua Christus gratias Patri agendo pro potestate sibi tradita applicuit diuinam virtutem, vt semper præstò assisteret ritè celebranti, vt panem & vinum, statim ac consecrationis forma ritè proferretur, in corpus & sanguinē suum cōuerteret.

16 Vbi Nota, Euangelistas cùm agunt de hac benedictione, modò dicere Christum benedixisse; modò gratias egisse: canon autem, vtrumq; fecisse dicit. quod videtur probabilissimum: sed ita vt vna continua oratione hæc fecerit, virtute tamen distincta, quatenus gratiarum actio refertur ad Deum: benedictio ad materiam, vt patet ex dictis.

Ordo actionum quibus Christus cōsecrauit. Ioan. 11. Videtur itaque hic ordo seruatus in actione Christi. Primò, sumpsit panem. Secūdò, egit gratias Deo, quò d eius virtus ipsi semper assisteret; sic Ioannis 11. excitaturus Lazarum primùm Deo agit gratias. Tertiò, pani benedixit apprecando ei assistentiā diuinæ virtutis, qua & tunc, & quotiescunque hæc forma legitimè pronuntiaretur, panis in eius corpus conuerteretur. Quartò, fregit. Quintò, consecrauit ac porrexit discipulis. quamquam alij velint consecrasse ante fractionem: sed res incerta est. Ex his patet responsio ad contraria argumenta.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrùm hæc sit conueniens forma consecrationis panis: Hoc est corpus meum?

17 ART.2.docet, hanc formam consecrationis panis, *Hoc est corpus meum*, esse conuenientem. Patet ex facto Christi, & Ecclesiæ vsu.

ARTICVLVS III.

Vtrùm hæc sit conueniens forma consecrationis vini: Hic est calix sanguinis mei, *&c.*

18 ART.3.docet primò, in consecratione calicis hanc formam esse conuenientem. *Hic est calix sanguinis mei noui & æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Patet ex Ecclesiæ vsu, quæ à Spiritu sancto directa falli non potest. Addit D. Thomas etiam quasdam congruentias, cur illa posteriora in forma calicis addantur: scilicet vt significetur vis ipsius sanguinis Christi, cuius effusione primò efficimur hæredes regni cælestis: quod significant illa verba: *noui & æterni Testamẽti.* Secundò, iustificamur per infusionem fidei & gratiæ, & ideo dicitur, *mysterium fidei.* Tertiò, emundamur à peccatis, ideoque dicitur: *qui pro vobis & pro multis effundetur*, &c. Sed plura de his infrà. *D.Thom.*

Docet secundò, verba omnia supradicta esse de substantia formæ, quia vno tenore à consecrante proferuntur. quæ doctrina propriè intellecta patitur magnas difficultates. Quare recentiores Thomistæ variè D. Thomam explicant, & volunt eum non docere omnia illa verba esse de essentia ipsius formæ (hoc enim credunt non esse verum) sed dici de substantia: quia pertinent aliquo modo ad perfectionem formæ. Sed si quis legat attentè *D. Thomam tum hic, tum etiam in 4.d.8.q.2.a.2.quæstiuncula* 1. clarè videbit aliam esse ipsius mentem. Nam in 4. apertè accipit pro eodem aliquid esse de substantia, vel de essentia formæ. Et in responsione ad tertium expressè dicit, dicta omnia esse essentialia sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur. Quare Caietanus hîc apertè fatetur eam esse mentem D. Thomæ, licèt verba eius dicat aliter posse explicari; & ita etiam eum aliqui Thomistæ intellexerunt. *Thomist. D.Thom. Caietan.*

Vt autem meliùs possimus videre quæ verba sint de essentia cuiusque formæ, aliud dubium priùs soluendum est, quod D. Thomas incidenter tractat a.5. scilicet, Vtrùm verba formæ dicantur solùm recitatiuè.

DVBIVM I.

Vtrùm verba formæ dicantur à sacerdote tantùm historicè siue recitatiue; an verò formaliter & significatiuè, siue assertiuè?

19 NOta primò, Illud dici recitatiuè siue historicè, quod solùm refertur tanquam ab alio dictum, vt facimus quando aliquorum auctorum verba referimus. Formaliter verò ac significatiuè aliquid dicimus, quando per verba quæ proferimus, intendimus aliquid affirmare vel negare; vt si dicam: Deus creauit cælum & terrã. *Quid sit dici recitatiuè. Quid sit dici significatiuè.*

Nota secundò, Non esse hîc difficultatem de verbis præcedentibus ipsas formas. quia per ea narramus quid Christus fecerit, atque ita verè assertiuè, siue significatiuè ea proferimus. Sed difficultas est de ipsis formis.

20 Nota tertiò, Exceptis paucis inter omnes cõstare, formas proferri à sacerdote recitatiuè. Patet enim hoc expressè ex ipso contextu canonis, in quo sacerdos expressè dicit Christum eas protulisse, esseque eius verba quæ postea profert. Sed difficultas est, Vtrùm etiam dicantur assertiuè siue formaliter, ita vt non solùm intendamus referre verba Christi vt ab eo dicta, sed etiam per ea significare hoc hîc & nunc fieri, quod ipsa significant.

Durandus in 4.d.8.q.2.ad 1. vult eas solùm recitatiuè dici. Ratio eius est, quia eadem oratio non potest ab eodem proferri recitatiuè & significatiuè. Secundò, quia aliàs forma calicis esset falsa. quia in ea dicitur sanguis effundendus: quod iam falsum est. *Durand.*

21 CONCLVS. Omnino certum est essentialia verba formæ necessariò dici etiam significatiuè. Ita *D. Thomas infrà a.5.* & communiter ferè Doctores. *D.Thom.*

Probatur primò, Quia Florentinum docet sacerdotem consecrare per ea verba quæ profert ex persona Christi: Atqui si formas tantùm recitatiuè diceret, nulla proferret ex persona Christi. Nec enim loquitur ex persona Christi, cùm dicit Christum hoc dixisse. Ergo non profert eas solùm recitatiuè. *Florentin.*

Pro-

Prob. 2. Quia formæ Sacramentorum significant, quod efficiunt. Atqui si tantùm dicerentur recitatiuè, hoc esset falsum. Ergo, &c. Minor patet. quia propriè vt hîc dicuntur nihil significarent, sed merè materialiter sumerentur. quia sacerdos nihil per ea verba præcisè affirmaret, sed tantùm diceret Christum ea protulisse. quod verum esset, etsi per impossibile nunquam fuisset Christus sub speciebus. Confirmatur. Quia *Tridentinum sess. 13. cap. 2.* dicit sub singulis speciebus esse quædam vi verborum, quæ scilicet per verba formæ ibi præcisè significantur adesse. quod tamen esset falsum, si formæ tantùm dicerentur recitatiuè. quia non magis significarent in calice quem sacerdos manu tenet, esse sanguinem, quàm corpus Christi, imò quàm lapidem. Quia nihil circa præsentem materiam affirmarent, atque ita verba formæ essent vera, etsi nulla fieret conuersio, sed maneret ibi purus panis, & purum vinum. quæ omnia sunt absurdissima.

Trident.

22 Ex his patet primò, Verba formæ propriè non habere duplicem sensum: quia vt dicuntur recitatiuè nihil significant. Dicuntur tamen duplici intentione, scilicet indicandi quid Christus fecerit, sine repetendi eius verba: & significandi quid hîc & nunc fiat: quod vsitatissimum est. Sic obijcienti nobis aliquid solemus dicere: *talis sic respondet*, intendentes simul referre illius verba, & nostram sententiam patefacere. Ex quo patet solutio ad primum argumentum Durandi. Falsum enim est non posse eandem orationē simul proferri recitatiuè, & formaliter seu significatiuè.

Verba formæ non habent duplicem sensum, etsi duplici intentione dicantur.

Patet 2. Solam intentionem dicendi verba significatiuè esse de essentia consecrationis. quia ratione huius solius loquitur sacerdos in persona Christi, & significat quid hîc & nunc fiat. Vnde altera intentio sola nulla ratione sufficit, nisi hæc saltem implicitè adsit.

23 Patet 3. Coniunctionem *enim* non dici significatiuè, quia non significat quid hîc fiat, sed tantùm reddit causam cur Christus iusserit discipulos comedere & bibere; & à Sacerdote tantùm dicitur materialiter. Idem dicendum de verbis: *Qui pro vobis effundetur*, &c. vt adduntur à Latinis in forma calicis. quia referuntur ad effusionem factam in cruce, quæ iam non potest dici futura. In formis tamen Græcorum, qui in forma corporis addunt: *Quod pro vobis datur* vel *frangitur*: & in forma calicis: *Qui pro vobis effunditur*: ea verba possunt etiam significatiuè accipi, & intelligi de oblatione incruenta, quæ iam fit, quia nihil aliud est hæc *frangi*, aut *effundi*, quàm libari seu immolari. Ex quo patet responsio ad secundum argumentum Durandi. In hoc tamen sensu præcisè non possunt hæc verba proferri in persona Christi, qui per ea etiam indicauit futuram effusionem in cruce, quam iam instantem per verba de præsenti significauit.

DVBIVM II.

Quæ verba in vtraque forma sint essentialia?

24 Prima sententia est *Scoti in 4. d. 8. q. 2. §. De secundo.* Vbi docet, omnia illa verba quæ in canone præcedunt formā ab illo loco: *Qui pridie quàm pateretur*, &c. non quidem esse de essentia formæ: necessariò tamen esse præmittenda, vt forma vim suam habeat. Ratio eius est. quia forma necessariò debet expressè significare ibi esse corpus Christi, quod fieri nequit, nisi illa verba præmittantur. Nam aliàs consecrans non significabit se loqui ex persona Christi: & consequenter *corpus meum* non significabit corpus Christi, sed corpus sacerdotis. Sed hæc ratio nullo modo subsistit. Nam verba illa præcedentia formam non tam iuuant, vt sacerdos intelligatur loqui in persona Christi, quàm illud impediunt. Nam significant sacerdotem verba formæ proferre recitatiuè, & quasi solùm referendo verba Christi, secundùm quam acceptionem verborum sacerdos nullo modo loquitur ex persona Christi, nec vllo modo significat corpus Christi ibi esse præsens. Nam si purè laicus assidens mensæ, & (si lubet) etiam tenens panem manu, illa omnia verba pronuntiaret, intendens referre quid Christus in cœna fecerit ac dixerit; verissima omnino diceret, nec tamen significaret Christum ibi esse præsentem, nec ex eius persona loqueretur: idemque esset de sacerdote, si in illa sola acceptione illa verba proferret. Quare vt sacerdos verba formæ proferat in persona Christi, sufficit quòd hoc intendat. Nam verba ipsa secundùm acceptionem communem qua ab Ecclesia vsurpantur, & à sacerdotibus dici solent, id satis expressè significant. Aliàs autem præcedentia verba ad hoc non iuuarent, sed potiùs obessent.

Scotus.

25 Addit *Scotus suprà §. De isto articulo*, agens præcipuè de forma calicis, nobis non posse constare quæ verba præcisè sint de essentia formæ: ideoque omnia quæ habentur in canone spectantia aliquo modo ad formam, esse recitanda, ne essentialia omittamus. Et in vtroque dicto sequitur eum *Angelus in summa verbo Eucharistia t. n. 24.* Sed quamuis omnia illa verba recitanda sint ex præcepto Ecclesiæ: tamen quòd non possimus scire, quæ verba præcisè sint essentialia formæ, repugnat communi sensui aliorum Doctorum: nec vlla est ratio id asserendi, vt videbimus.

Scotus. Angelus.

II. sententia est Græcorum, asserentium in forma corporis hæc omnia verba esse essentialia: *Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur.* Sed hoc hæreticum est, quia inde sequeretur, totam Ecclesiam Romanam malè consecrare, quæ illa vltima verba omittit.

Græcorum error.

26 III. sententia est *D. Thomæ hîc a. 3.* qui putat in forma calicis, hæc omnia verba esse essentialia: *Hic est calix sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

D. Thom.

Probat hoc primò. Quia verba posteriora determinant priora, & componunt cum ijs integrā orationem. 2. Quia omnia illa verba eodem tenore & ritu à sacerdote proferuntur. Eandem D. Thomæ sententiam sequuntur multi ex antiquioribus eius discipulis: quamuis recentiores conentur eum aliter explicare.

Sed hæc sententia patitur grauissimas difficultates. Primò, quia vt patet ex Florentino, per illa

Florent.

illa sola verba fit consecratio, quæ proferuntur ex persona Christi, & significatiuè. Atqui illud: *Qui pro vobis effundetur*: non profertur hoc modo, sed solùm recitatiuè. quia aliàs significaretur, sanguinem Christi adhuc esse effundendum per sacrificium cruentum. Nam quando Christus ea protulit, planè per illam effusionem intellexit effusionem futuram in ara crucis, vt patet ex contextu euangelij. Quamuis fortè etiam allusit ad præsens illud sacrificium quo sanguis eius incruentè libabatur, vt quotidie libatur.

D. Thom. Secundò, quia vt docet *ipse D. Thomas suprà art. 1. ad secundum*, illa verba sufficiunt ad essentiam formæ, quæ significant ea quæ sunt de essentia Sacramenti, qualis est sola præsentia Christi sub speciebus; non autem traditio, aut effectus Sacramenti. Sicut igitur ob hanc ipse docet in forma corporis sufficere hæc verba, *hoc est corpus meum*; sic in forma calicis sufficient hæc verba: *hic est sanguis meus*. per quæ sola testatur D. Thomas a. 3. significari conuersionem. Sicut autem quæ subiunguntur formæ calicis determinant prædicatum, vt forma significet sanguinem effusum, & virtutem ac effectum passionis sic quod Græci addunt formæ corporis: *quod pro vobis traditur*, idem efficiet. Nec satisfacit quod respondet D. Thomas hîc ad secundum; hæc potiùs addi formæ calicis, eò quòd sanguis seorsum consecratus expressiùs significet sui effusionem in cruce: quia etiam corpus vi verborum seorsim consecratur, & vt sic æquè expressè significat sui immolationem in cruce, & à sanguine ac anima separationem: & consequenter etiam sanguinis effusionem, ac omnem passionis effectum. atque ita est par vtrobique ratio.

27 Adde, illam additionem propriè non determinare prædicatum siue sanguinem. Quia tunc sequentia tantùm determinant præcedentia, quando hæc sunt indeterminata ad varia significanda, vt fieret si dicerem: *Hic est sanguis qui effusus est pro nobis*. quia *sanguis*, ibi, si alia non adderentur, esset indeterminatum ad significandum quemuis sanguinem. Secùs est quando quis in forma calicis dicit: *hic est sanguis meus*. quia expressè significatur sanguis Christi: & consequenter res quædam omnino determinata. Quare quæ adduntur non possunt sanguinem vllo modo vlteriùs determinare, sed solùm significare aliquos ipsius effectus, vel proprietates. Ex quo patet solutio ad primum argumentum D. Thomæ.

Quando verba sequentia determinent præcedentia.

28 3. Quia cùm tres Euangelistæ, & Paulus referant dogmaticè institutionem & consecrationem huius Sacramenti, incredibile omnino est eos non retulisse formam sufficientem ad eius confectionem. Quia aliàs malè subiungerent, Christum iussisse nos facere id quod narrant eum fecisse. Si enim forma quam afferunt esset insufficiens, sacrilegè ea vteremur, atque ita non possemus facere quod narrant Christum fecisse. Atqui diuersi diuersa omittunt ex ijs quæ habentur in forma ordinaria: imò sunt quædam quæ omnes omittunt. Ergo omnia non sunt de necessitate formæ.

29 4. Quia omnes antiquæ Græcorum liturgiæ; vt S. Iacobi, Marci, Basilij & Æthiopum, quæ creditur fuisse Matthæi, quædam ex nostra forma omittunt, aliæ alia, solúmque constanter retinent: *hic est calix sanguinis mei*: siue *hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur*, &c. Ergo reliqua non sunt essentialia. Nam quod aliqui dicunt cum ijs esse dispensatum, gratis planè sine vllo fundamento dicunt, nec vllam habet probabilitatem. Respondent autem alij, omnes illos qui vtuntur illis formis inualidè consecrare. Sed hoc temerè satis dicunt: nam damnant grauissimi erroris magnam Ecclesiæ partem, virosque sanctissimos, quos Ecclesia nunquam damnauit, imò ne redarguit quidem.

30 Quarta opinio est *Soti in 4. d. 11. q. 1. a. 3.* vbi docet sola hæc verba: *Hic est calix sanguinis mei*, esse de essentia formæ. quia qui ea sola proferret, verè consecraret: reliqua tamen ait esse de substantia formæ: quia legitimè consecrans debet intendere per illa omnia consecrare, ita vt non intendat perficere consecrationem donec omnia prolata sint. Quæ sententia à Thomistis solùm inuenta est vt possint defendere D. Thomam. Sed nec hæc sententia est ex mente D. Thomæ, vt ostendi in explicatione articuli; nec videtur probabilis. Primò, quia nullo firmo fundamento nititur. Secundò, quia docet in potestate esse sacerdotis, suspendere confectionem Sacramenti, postquam materia & forma essentialis perfectè posita sunt. quod dici nequit. Quia sic esse Sacramenti penderet à conditione de futuro contingenti; vt ostendi suprà q. 66. a. 8. n. 86. & 87. Tertiò, quia ex ea sequeretur, formam calicis esse falsam. Nam hæc verba: *Hic est calix sanguinis mei*, expressè significant sanguinem ibi esse præsentem eodem instanti, quo finiuntur. quod tamen secundùm illam sententiam esset falsum.

Sotus.

Esse Sacramenti posita materia & forma nequit suspendi.

Dices, Verba formæ non habent perfectum sensum, donec omnia illa pronuntiata sint: quia posteriora determinant priora. quod probatur, quia si quis diceret: *Hic est sanguis meus, qui non effundetur in remissionem peccatorum*. tota forma esset falsa. Resp. negando assumptum. quia vt patet ex dictis suprà, verba essentialia formæ per se habent perfectum sensum, nec vllo modo à sequentibus determinantur. Ad probationem Resp. Eo casu formam non fore propriè falsam, sed solùm id quod adiungeretur esset falsum. Sicut si dicerem: Christus est in cælo, qui heri natus est: prior pars esset vera, secunda falsa. Hinc qui vteretur tali forma: *Hic est sanguis meus, qui non effundetur*, &c. verè consecraret, si haberet legitimam intentionem, iuxta dicta q. 60. a. 8. d. 1. concl. 3. n. 70.

31 Nec dictis obstat, quòd Ecclesia Latina eodem tenore & titu hæc omnia verba pronuntiat. quia inde nulla ratione sequitur, omnia esse essentialia. Nam eodem tenore pronuntiat particulam *enim* in vtraque forma: & Ecclesia Græca in forma corporis: *quod pro vobis traditur*. quæ tamen non esse essentialia fatetur etiam D. Thomas.

D. Thom.

Nec etiam quidquam probat, quòd Lucas inter verba formæ essentialia interserit illa verba: *nouum testamentum*. Quia similiter essentialibus formæ calicis Matthæus interserit *enim*, quod tamen

tamen non eſt eſſentiale. Ex quo patet ſolutio ad ſecundum argumentum D. Thomæ.

Magiſter. V. ſententia eſt *Magiſtri in* 4. *d.* 8. & communior Scholaſticorum maximè ſcribentium iam contra hæreticos. Pro qua ſit

33 I. CONCLVS. Verba eſſentialia formæ calicis ſunt ſola hæc: *Hic eſt ſanguis meus*: ſiue, *Hic eſt calix ſanguinis mei.* Sicut corporis forma eſt: *Hoc eſt corpus meum.*

Probatur, quia inter verba quæ à ſacerdote pronunciantur ſignificatiuè, & ex perſona Chriſti, hæc ſola apud Euangeliſtas, & omnes Eccleſias integrè ponuntur.

Secundò, quia hæc ſufficientiſſima ſunt ad perfectè ea omnia quæ Sacramento eſſentialia ſunt, ſignificanda.

3. Quia ijs ſolis verbis confici Sacramentum expreſsè aſſerunt aliqui Patres. *Damaſc.* Damaſc. *l.* 4. *fidei c.* 14. docet his verbis, *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus*: fieri conſecrationem. Idem docet *Ambroſ.* Ambroſ. *l.* 4. *de Sacramentis c.* 5. *Emiſſenus* Emiſſenus *relatus c. Quia corpus: de conſecrat. d.* 2. *Iuſtin.* Iuſtin. *Apolog.* 2. *in fine* & alij.

34 Nota, Etſi certum ſit eſſe de eſſentia vtriuſq; formæ, vt ſaltem implicitè ponatur in ijs verbum *eſt*: aliqui tamen putant non eſſe de eſſentia vt expreſsè ponatur, ſed ſufficere vt ſubintelligatur. Primò, quia cùm Hebræi ſemper non ſoleant illud exprimere, Chriſtus non videtur id expreſſiſſe. Secundò, quia non habetur in Syriaco, nec etiam in forma calicis apud Lucam, vt habetur in Græco. Quidquid autem hac de re ſit, grauiſſimè peccaret, qui ipſum non exprimeret: & vt minimum eſſet dubia conſecratio. Quia communiter Doctores volunt eſſentiale eſſe vt exprimatur. Nec argumenta in contrarium allata quidquam conuincunt. *Probabilius eſt, eſt eſſe eſſentiale.* Nam in illis linguis ſecundum conſuetudinē loquendi faciliùs verbum *eſt* intelligitur: in lingua autem Latina ſecundum communem loquendi modum, nullus eſſet ſenſus, ſi quis diceret: *hoc corpus meum.* Nec ſolemus ita loqui. quare videtur inualida fore talis conſecratio.

35 CONCLVS II. Rectè tamen Eccleſia alia quædam verba, partim ex ipſis Euangeliſtis, partim (vt dicitur *c. Cum Marthæ, de celebrat. Miſſarum*) ex traditione ſumpta in forma addit, quò vim & effectum huius ſanguinis magis explicet. *Cur Eccleſia quædam alia verbis eſſentialibus adiungit.* Dicit enim eſſe *calicem ſanguinis*, ſiue continentem ſanguinem *noui & æterni teſtamenti*: quia eſt quaſi authenticum inſtrumentum, quo nouum teſtamentum tunc à Chriſto inſtitutum, confirmatur & obſignatur, quo æterna hæreditas nobis promittitur, quodque vſque ad finem mundi non eſt immutandum, atque ideo æternum dicitur; ſicut vetus teſtamentū erat temporale, quia aliquando erat mutandum, & temporalia promittebat.

Dicitur autem *Myſterium fidei*: quia in eo proponitur res valdè arcana, quam nec ſenſu, nec intellectu poſſumus vllo modo naturaliter deprehendere, ſed ſola fide eam debemus credere. Vel quia, vt ait D. Thomas, per effuſionem ſanguinis Christi, in fide ipſius iuſtificamur. *D. Thomas.* Sed prior ratio eſt magis litetalis.

36 Quod autem additur: *qui pro vobis & pro multis effundetur*, &c. Aut verba *pro vobis* & *pro multis* idem omnino ſignificant (vt videntur ſupponere Euangeliſtæ, quorum aliqui dicunt *pro vobis*, alij *pro multis*, nullus autem vtrumque dicit:) aut ſi diſtinguantur, per ea ſignificatur Chriſti ſanguinem non ſolùm pro præſentibus in cœna, aut pro Iudæis; ſed pro omnibus omnino hominibus effundendum. Sic enim intelligitur illud *pro multis*. Aut ſi ea verba referantur ad libationem incruentā: vt quando dicitur in præſenti *effunditur*, ſicut apud Græcos: ſic ſignificatur, hoc ſacrificium non tantùm prodeſſe præſentibus, ſed omnibus etiam fidelibus.

37 Ex his patet, grauiter peccaturum, qui contra præſcriptum ritualis, & conſuetudinem ſuæ Eccleſiæ aliqua verba omitteret, vel mutaret, vt omnes fatentur. poſſet tamen rei leuitas excuſare à mortali. Hinc *Suarez d.* 59. *ſect.* 1. *Suarez.* cum alijs dicit omiſſionem particulæ *enim* tantùm eſſe venialem, ſi ſine contemptu ex negligentia aliqua aut incuria omittatur. Vbi tamen bene notat, vix fieri poſſe vt omnino voluntariè & ex propoſito ſine contemptu omittatur. quia nulla poteſt eſſe cauſa omittendi.

DVBIVM III.

Quæ mutatio verborum ſit eſſentialis in his formis?

38 RESP. Talem videri primò, ſi ponatur aduerbium locale *hic*, loco pronominis demonſtratiui. Secùs eſt ſi maſculinum genus ponatur pro neutro, aut contrà. quia eſt ſolùm error contra grammaticā. Item ſi loco Hoc vel Hic, dicas hæc res, hoc contentum, hoc edulium, vel hic potus, & ſimilia, quæ communia ſunt vtrique termino à quo & ad quem: videtur accidentalis mutatio. quia pronomen demonſtratiuum *hoc* rectè per eiuſmodi verba explicatur, cùm pro ſimili re ſupponat. Eſſet tamen graue peccatum.

2. Erit mutatio eſſentialis, ſi loco *hoc eſt*, dicas *hoc fiat*. quia ſignificaretur, panem & vinum (hęc enim tunc particula *hoc* neceſſariò referret) fieri corpus & ſanguinem Chriſti. quod in rigore falſum eſt, vt oſtendi q. 75. a. 8. Nec tum forma haberet eandem vim, quam modò habet: quia non ſignificaret eodem inſtanti, quo forma finitur, ibi eſſe corpus, cùm forma poſſet eſſe vera, etſi poſt horam ibi poneretur Chriſtus.

3. Si pro *corpus* ponas *caro*, dicendo: *hoc eſt caro mea*: videtur verius mutationem fore eſſentialem. Tum quia multi Scholaſtici hoc aſſerūt, tum etiam quia caro in rigore minus ſignificat quàm corpus, quod etiam oſſa complectitur. Quòd autem Chriſtus Ioan. 6. vocet carnem ſuam cibum, nihil facit ad rem. *Ioan. 6.* quia ibi non docet nos formas ſacramentales.

39 Dices, *D. Cyprianus ſerm. de cœna Domini* ait, Chriſtum conſecraſſe his verbis: *Hæc eſt caro mea.* *Cyprian.* Reſp. Cyprianum hoc propriè ibi non dicere: ſed paulo antè ait expreſsè, Chriſtum conſecraſſe per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum*: & deinde ait eum dixiſſe in cœna: *Hæc eſt caro mea.* quod fecit ne eadē verba ſępiùs repeteret: & quia caro per ſynecdochen poteſt idem ſignificare

quod corpus. Ibi tamen non intendit docere hanc formam esse validam; *Hæc est caro mea*: sed solùm sensum Christi referre.

4. Est mutatio essentialis, si loco *meum*, dicas corpus aut sanguis Christi. quia tunc sacerdos non loqueretur in persona Christi, nec verbis Christi. quod (vt patet ex Florentino) necessarium est ad valorem Sacramenti. *Florent.*

ARTICVLVS IV.

Vtrùm prædictis verbis formarum insit aliqua vis creata effectiua consecrationis?

40 Artic. 4. docet, verbis formæ inesse quandam vim, vt instrumentaliter producant suum effectum, non quidem physicam, vt aliqui putant: sed moralem, vt patet ex responsione ad tertium, vbi ponit hanc vim in significatione, quæ moralis est. Vide dicta q.62. a. 4.

ARTICVLVS V.

Vtrùm prædictæ locutiones sint veræ?

41 Artic. 5. docet primò, formas consecrationis non solùm dici recitatiuè, sed etiam significatiuè. Consecrans enim verè affirmat ibi esse corpus Christi. Vide dicta a. 3. d. 1.

Docet secundò, Verba vtriusque formæ esse vera, quia tantùm significant contentū sub illis speciebus in vltimo instanti suæ prolationis, esse corpus & sanguinem Christi; quod verissimum est. Vt autem D. Thomas hoc probet, disputat quid demonstret particula *hoc*, & varias adfert sententias. Prima docet *hoc* demonstrare id quod significatur per species; vt sit sensus: Hoc quod significatur per species est corpus meum. Sed hic sensus est falsus. quia innuit corpus tantùm ibi esse tanquam in signo. Secunda sententia docet *hoc* demonstrare id quod ibi est in fine prolationis formæ. quam sententiam reijcit: quia hoc modo tantùm demonstraretur corpus Christi esse corpus Christi. Tertia sententia, quam ipse probat, docet *hoc* demonstrare contentum sub speciebus, prout abstrahit à pane & corpore Christi; ita tamen vt propositio tantùm verificetur in fine suæ prolationis. Sed si res benè inspiciatur, secunda & tertia sententia idem diuersis verbis dicunt. *D.Thom.*

42 Nota, aliud esse particulam *hoc* aliquid determinatè demonstrare, aliud verò ipsam aliquid determinatè significare, siue sub determinata ratione demonstrare, v. c. dum intendens digitum in Petrum, dico: Hic est Petrus: *hic* determinatè demonstrat Petrum, non tamen significat in particulari Petrum, sed generatim quemcunque hominem eo loco existentem: atque ita *hic est Petrus*, non est propositio identica. Similimodo in forma corporis, *hoc* determinatè demonstrat corpus Christi, sed sub ratione confusa. quia significat generatim omnem substantiam, quæ est sub speciebus in vltimo illo instanti. Atque ita idem est si dicam, *hoc est corpus meum*, atque si dicam, *hoc contentum sub speciebus est corpus meum*. Quibus verbis non significo, corpus Christi fieri corpus Christi: sed per hanc orationem fieri vt corpus Christi sit sub speciebus, siue vt corpus Christi sit id, quod continetur sub speciebus. Vide dicta q.74.a.2.d.1. & q. 75. a. 2. *Hæc sunt diuersa Determinatè aliquid significare, & determinatè aliquid demonstrare.*

Et simili modo in forma calicis particula *hic* accepta substantiuè, significat idem quod *hic calix*, accipiendo continens pro contento, siue *hic potus*, & demonstrat id quod in fine prolationis formæ est in calice sub speciebus vini: ita vt sit sensus, hic calix, siue, id quod in hoc calice per modum potus continetur, est sanguis meus.

DVBIVM.

Vtrùm formæ sacramentales operentur suum effectum vt veræ?

43 Ratio dubitandi est, quia cùm causa sit prior effectu, formæ necessariò operantur vt natura priores suo effectu, siue existentia rei quam affirmant esse, à qua tamen earum veritas dependet tanquā relatio à termino. Neque enim relatio potest esse prior natura suo termino: & consequenter non videntur posse esse veræ ante positionē sui effectus, siue quatenus concipiuntur vt causæ priores natura suo effectu. Ob hanc causam aliqui putant eas operari vt neutràs, id est nec veras nec falsas. Alij volunt operari vt veras practicè, non tamen speculatiuè: sed hi decipiuntur, putantes aliquam propositionem posse esse veram practicè quæ nullo modo sit vera speculatiuè; quod in rigore falsum est, vt alibi ostendi, & ad rem præsentem nihil facit. Alij varias alias distinctiones hîc faciunt, quas breuitatis causa omitto, quia ex ijs, quæ dicturus sum tota res clara erit: nec est operæ pretium aliorum sententijs refutandis immorari.

44 Resp. itaque operari quidem suum effectum vt practicas, & tamen simul vt speculatiuè etiam veras. Probatur, quia ideo operantur suum effectum, quia sunt verba primæ veritatis, & consequenter necessariò vera. Ad rationem dubitandi Resp. Veritatem propositionis pendere ab existentia rei non absolutè & necessariò præsenti, sed vel præsenti, vel præterita, vel futura, prout in propositione esse affirmatur. Sicut enim veritas huius propositionis, *Ioannes cras ambulabit* requirit vt Ioannes cras ambulet, non autem vt hodie ambulet: ita veritas propositionis practicæ de præsenti requirit vt res quæ asseritur,

aſſeritur, exiſtat eodem quidem inſtanti temporis, quo habet completum ſuum eſſe, ſed poſterius natura, quàm ipſa ſit: quia hoc implicitè affirmat. Sicut igitur relatio quæ reſpicit terminũ abſolutè futurum, poteſt eo prior eſſe tempore: ſic quæ reſpicit futurum poſterius natura, poteſt eo eſſe prior natura: talis autem eſt veritas propoſitionis practicæ.

Poteſt quandoque relatio eſſe antequam terminus actu exiſtat.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm forma conſecrationis panis conſequatur ſuum effectum antequam perficiatur forma conſecrationis vini?

45 ARticulo 6. docet, conſecrationem panis perfici, & ſub illius ſpeciebus verè Chriſtum exiſtere, antequam conſecretur calix. Patet tum ex veritate ipſius formæ, quæ aſſerit ibi corpus Chriſti eſſe in eodem inſtanti, quo ipſa completur: tum etiam ex vſu Eccleſiæ. Nam corpus offertur adorandum ante conſecrationem vini.

QVÆSTIO LXXIX.

DE EFFECTIBVS SACRAMENTI EVCHARISTIÆ.

ARTICVLVS I.

Vtrùm per hoc Sacramentum conferatur gratia?

1 ARticulo I. docet, hoc Sacramentum ijs qui ipſum debitè ſuſcipiũt conferre gratiam ſanctificantem per modum nutrimẽti ſpiritualis, qua magis cum Chriſto vnimur. Hoc enim eſt proprium huius Sacramenti, nos magis ac magis Chriſto vnire, & quodammodo vnum cum eo efficere, vt quadam ratione in ipſius naturam tranſeamus: ſicut eorum ciborum quibus veſcimur ſolemus qualitates participare.

Proprium eſt huic Sacramento, nos ſtrictiſſimè vnire Chriſto.

2 Dices, Omnia Sacramenta conferunt gratiam ſanctificantem, & omnis gratia ſanctificans nos vnit Chriſto: ergo vnire nos Chriſto non eſt proprium huic Sacramento. Reſp. Si ſpectemus gratiam habitualem, quæ in hoc Sacramento confertur, ſecundùm ſe præcisè hanc non aliter nos vnire Chriſto, quàm quamuis aliam quacunque ratione acquiſitam. Secùs tamen eſſe, ſi eam ſpectemus prout habet annexas gratias præuenientes, quas Deus ſuo tempore confert dignè communicantibus, quibus directè ad feruorem caritatis excitantur. Vide dicta q. 62. a. 2.

D. Thom. Probat autem D. Thomas ſuam concloſ. varijs conuenientijs: ſed præcipua ratio eſt inſtitutio Chriſti, qui hanc vim Sacramento indidit: vt patet Ioan. 6. vbi ob hanc cauſam hoc Sacramentum vocatur ſæpiùs panis: & illud manducantes dicuntur viuere propter Chriſtum: vita autem animæ eſt gratia. Vide dicta q. 62. a. 1. d. 1. vbi oſtendimus omnia Sacramenta nouæ legis conferre gratiam ex opere operato.

Ioan. 6.

DVBIVM I.

Quam diſpoſitionem requirat hoc Sacramentum in homine iuſto, vt augmentum gratiæ ei conferat?

3 POterat hæc difficultas ſatis videri explicata ſuprà q. 62. a. 1. d. 2. concl. 6. vbi generatim oſtendi, vt Sacramẽta nouæ legis conferant gratiam homini iuſto, ſufficere vt hic ea humano more ſuſcipiat. Quia tamen aliqui in hoc Sacramento particularem difficultatem mouent, tem breuiter examinabimus.

Caietan. Caiet. hîc putat hominem iuſtum non percipere ex communione augmentum gratiæ, niſi actualem deuotionem inter ſuſcipiendum habuerit. Probat primò, quia hoc Sacramentum confert gratiam per modum nutrimenti; nutrimentum autem nos non nutrit, niſi ad hoc concurramus actu vitali. Secundò, quia aliàs qui ſæpiùs exiſtentes in gratia celebrarent, perciperent magnum augmentum caritatis, etſi tepidè celebrarent: quod èſt contra experientiam. quia in huiuſmodi hominibus non videmus vllum indicium magnæ caritatis. Fauet etiam huic ſententiæ *D. Thomas in 4. d. 12. q. 2. a. 1. quæſtiuncula 3.*

D. Thom.

4 Ad effectum huius Sacramenti non est necessaria actualis deuotio. D. Thom. Soto.

CONCLVS. Verius est vt homo iustus augmentum gratiæ ex communione percipiat, sufficere vt aliquo modo voluntariè, & humano modo hoc Sacramentum suscipiat.

Ita expressè *D. Thom. infrà a. 8. & Soto in 4. d. 12. q. 2. a. 8.* & alij. Prob. primò, quia hoc sufficit in omnibus alijs Sacramentis. Ergo etiam in hoc. Nec enim est vlla ratio cur hoc Sacramentum præ alijs excipias. Secundò, quia Sacramenta hoc ipso quo habent vim conferendi gratiam ex opere operato, eam conferunt omni non ponenti obicem: Atqui talis iustus nullum ponit obicem. Ergo percipit gratiam.

3. Quia aliàs iustus suscipiens hoc Sacramentum sine actuali deuotione, nisi per inuincibilem inaduertentiam excusaretur, peccaret mortaliter. Atqui hoc est omnino absurdum, & contra communem sensum. Ergo & illud vnde sequitur. Maior probatur, quia vt patet in omnibus alijs Sacramentis, suscipere aduertenter Sacramentum informe, siue cum impedimento effectus, est peccatum mortale. Fit enim ea in re iniuria Sacramento, dum ipsius finis & vis quam ex sua institutione habet omnino eliditur. Atqui talis aduertenter susciperet Sacramentum informe, & cum obice effectus. Ergo peccaret mortaliter.

5 4. Quia hoc Sacramentum dabatur olim infantibus, & iam etiam in articulo mortis, aliquãdo datur phreneticis, qui tamen non possunt habere actualem deuotionem: & nihilominus censet Ecclesia hoc Sacramentum in ijs augere gratiam. quia aliàs frustra eis daretur. Ergo vt hoc Sacramentum augeat gratiam, non est opus actuali deuotione in suscipiente.

Caiet. Respondet Caiet. 1. Non esse curandum quid in illis Sacramentum operetur per accidens. Sed hoc non satisfacit. quia sine vllo fundamento dicitur hoc Sacramentũ in dictis personis operari suum effectum per accidens, cùm maximè per se operetur, cùm à nullo extrinseco ibi possit iuuari.

6 Respondet secundò, Hoc Sacramentum non dari in articulo mortis phreneticis vt percipiant augmentum gratiæ, sed propter vitam æternam, & impugnationes diaboli. Sed hæc responsio non potest sustineri. Primò, quia non potest phreneticis prodesse communio ad vitam æternam, nisi augendo in ijs gratiam. Nec ijs timendæ sunt impugnationes dæmonum, cùm iam peccare non possint. Quòd si autem tantùm agatur de corporali vexatione dæmonum: hæc non Sacramento, sed aqua lustrali, & exorcismis pellenda esset.

7 Caietan. Differentia inter hunc cibum & corporalem. Ad primum argumentum Caiet. Resp. Hoc solum esse verum in cibo corporali, quem debemus in nostram substantiam conuertere vt eo nutriamur: atque ita ipse respectu nutritionis non habet se per modum agentis, sed per modum passi. Secùs est in cibo spirituali qui conuertit nos in suam naturam, & habet se per modum agentis, nos autem per modum patientis.

Ad secundum Resp. Si hoc argumentum valeret, probaret etiam eos qui quotidie celebrant cum actuali deuotione sed exigua, nullum inde percipere gratiæ augmentum: quia non experiuntur tantum feruorem caritatis. Quare dicendum est in talibus augeri quidem quotidie caritatem, hoc tamen non ita apparere ob prauas aliquas inclinationes, quas illi retinent, quas habitus supernaturales per se non reprimunt, nec sensibiliter ad deuotionem inclinant. quare secundùm se per experientiam percipi non possunt: vt cum P. Vasquez notaui suprà q. 62. a. 2.

Cur sæpe non ita notemus fructum quem ex hoc Sacramento percipimus.

8 Vasquez. Dices, Saltem tales deberent in se experiri maiores gratias præuenientes. Resp. Tales etiam experiri maiores gratias præuenientes, quàm perciperent si non communicarẽt: quia etsi iam tepidi sint, tunc essent multò tepidiores, & sæpius tentasse caderent: non tamen sentiunt in se singularem feruorem caritatis. tum quia hunc impediunt multis peccatis venialibus: tum etiã quia eiusmodi gratiæ præuenientes non augent feruorem caritatis nisi ijs cooperemur, sed tantùm subitus aliquos motus excitant, qui nisi foueantur statim transeunt. Feruor autem caritatis præcipuè augetur per feruentes actus heroicos, & habitus acquisitos, qui dant facilitatem in operando.

9 Obijcies demum, omnes Patres requirere summam deuotionem in ijs qui communicant, & maximè reprehendere tepidè accedentes.

Patres merito summam deuotionem in huius Sacramenti sumptione requirunt. Resp. Meritissimò hoc facere: quia valdè indecens est nos tepidè & sine vlla deuotione ad hoc Sacramentum accedere, quod ob sui maiestatem summam reuerentiam exigit. Sed inde tantùm sequitur, eos qui negligunt se ad deuotionem excitare, indecenter facere & contra reuerentiam huic Sacramẽto debitam. Non tamen sequitur eos ponere obicem effectui huius Sacramenti. alioqui sequeretur eos peccare mortaliter. quod est improbabile.

Caietan. Nota demum, Caietanum suprà putare communicantem sine actuali deuotione, si modò non peccet ob inaduertentiam, etsi non percipiat gratiam; nescio tamen qua ratione meliùs disponi ad gratiam postea percipiendam. Sed vt benè notat Sotus suprà, hæc ipsius opinio est singularis & sine fundamento. Sotus.

DVBIVM II.

Quando communicanti conferatur gratia sacramentalis.

10 SVppono primò ex dictis suprà q. 62. a. 1. d. 4. Neque hoc, neque alia Sacramenta conferre gratiam ex opere operato antequam actu percipiantur. Secundò, hoc Sacramentum nullam conferre gratiam habitualem post species omnino consumptas: quia tunc non reuiuiscit, vt ibidem docui d. 5. concl. 7.

Duo itaque tempora possunt hîc considerari, de quibus sit difficultas. Primum, est tempus quo durat sumptio. Secundũ, in quo post sumptionem species perseuerant in stomacho antequam digerantur. Ratio autem difficultatis est, quia gratia cùm producatur in instanti, & sumptio fiat in tempore, nullum videtur posse assignari instans quo gratia conferatur.

11 Caietan. Caietanus hic putat gratiam conferri toto tempore quo species sunt in stomacho. Sed hæc senten-

sententia prout explicatur à Caietano, non satisfacit omnino huic quæstioni. Quia ipse supponit hoc Sacramentum non conferre gratiam nisi adsit actualis deuotio, & eam conferre quàm diu talis deuotio durat antequam species consumantur. Nos autem supponimus ex dub. 1. hoc Sacramētum conferre gratiam, etiamsi non adsit actualis deuotio, & quærimus generatim quando conferat.

12 *Maior.*

2. *Maior in 4. d. 9. q. 1.* docet hoc Sacramentum conferre gratiam aut successiuè, sicut calor producitur ab igne, ita vt productio gratiæ duret tam diu, quàm diu durat sumptio: vel in eo instanti quo homo inter sumendum est optimè dispositus. Addit tamen, in priore modo ceteris paribus non dari maiorem gratiam quādo sumptio diu durat, sed tunc lentiùs eam intendi; quàm quando citò perficitur. Sed neuter modus placet. Non prior. Primò, quia cùm alia Sacramenta conferant gratiam in instanti, nulla est ratio cur dicamus hoc Sacramentum eam conferre in tempore, quando toto tēpore sumptionis manet inuariata sumentis dispositio.

Cur aliqui effectus producantur in tempore?

Quia quòd aliquę qualitates soleant augeri successiuè, vel fit ob imbecillitatem agentis, quod non potest formam in instanti producere; hîc autem nullus potest esse defectus in producente: aut quia variatur dispositio suscipientis, vt quando actum caritatis quis paulatim magis intendit, paulatim etiam recipit maiorē gratiam. Hîc autem sæpe manet eadem dispositio.

2. Quia cùm hoc Sacramentum conferat aliquando primā gratiam, vt dicam a. 3. tunc necessariò debet certū gradū gratiæ producere in instanti, & tunc petā, quo instanti eam producat?

Nec secundus modus placet. Primò, quia sine fundamento asseritur. Secundò, quia quando non variatur dispositio sumentis toto tempore sumptionis, nullum poterit assignari instans quo gratia conferatur.

13 *Sotus.*

Tertia sententia est *Soti in 4. d. 11. q. 2. a. 1. §. Colligitur ergo*, vbi ait hoc Sacramentū conferre gratiam in primo instanti quo verum est dicere Iam comestum est, siue guttur transiuit. Sed hæc sententia satis confusè adhuc loquitur. Primò, quia non explicat quando hoc Sacramentum potest dici transijsse guttur. Secundò, quia non explicat an tota hostia debeat transijsse gulam, an solùm secundùm aliquam sui partem: & siue hoc siue illud dicas, res habet singularem difficultatem, vt patebit ex dicendis.

14 Quarta verò sententia notat dari aliquem communem terminum indiuisibilem inter os & guttur, qui inferiorem partem oris & superiorem partem gutturis terminat, & vtramq; vnit, & docet tunc cibum comedi, quando per hunc terminum traijcitur.

Deinde docet primò, quando non variatur dispositio sumentis, totam gratiam conferri simul. quod cōmuniter etiam Doctores docent. Deinde ponit 4. modos, quibus hoc possit defendi.

15 Primus est, vt gratia hæc non producatur in instanti temporis indiuisibili, sed in instanti discreto, vt aiunt: quod est quidē totum simul, & hac ratione dicitur indiuisibile & instans, durat tamen per aliquod tempus. Sicut substantia angeli etsi duret per æuum, quia tamen est tota simul, & secundùm se immutabilis, dicitur esse & durare, non in tempore, quod mutationem significat, sed in instanti discreto. Vult itaque gratiæ productionem esse quidem totam simul; durare tamen per certum tempus, quod immediatè sequitur primum instans, quo hostia attigit indiuisibilem illum terminum. Probatur autem hæc sententia, quia productio gratiæ non potest fieri ante illud instans; nec etiam in illo instanti, quia tunc nondum est comestio: neque etiam in instanti temporis posteriori, quia nullum certum potest assignari. Ergo fit in illo instanti discreto.

16 *Nihil potest propriè produci in instanti discreto*

Sed hic modus non potest defendi. Quia etsi res quæ est tota simul, potest per aliquod tempus durare, tamen fieri nequit vt producatur tota simul, & tamē productio duret per aliquod tempus, prout productio accipitur propriè, & vt distincta à conseruatione. Quia res quæ propriè producitur, necessariò incipit esse. Atqui in media parte illius temporis quo dicitur durare productio, gratia nullo modo incipit esse, cùm tota sit. Ergo nullo modo propriè producitur.

Confirm. 1. quia sicut incipere esse supponit immediatè antè non fuisse, ita etiam produci. Atqui in media parte illius temporis falsum est dicere, Ille gradus gratiæ immediatè antè non fuit. Ergo falsum est dicere, Iam incipit esse, aut producitur.

Confirm. 2. quia id quod existit totum simul per aliquod tempus, potest dici existere in quouis instanti illius temporis. Atqui secundùm illam sententiam productio gratiæ existeret per totum illud tempus. Ergo posset gratia dici produci in quolibet instanti; & consequenter posset simul dici in hoc instanti produci, & iam autè totaliter producta esse. quæ absurda sunt.

17 Dices, productionem non debere ita strictè accipi, sed prout identificatur conseruationi, qua ratione lumen dicitur continuò produci quamdiu est. Sed nec hoc dici potest. quia tunc hæc productio non tantū tam diu duraret quàm diu durat sumptio, sed etiam quamdiu talis homo manet in gratia. quia tam diu perseuerat conseruatio gratiæ. quod est contra mentem auctoris illius sententiæ. Adde hanc responsionem non satisfacere huic quæstioni. Nam cùm in omni re quæ incipit esse tota simul, sit verum assignare aliquod instans, in quo verum est dicere: Hæc res iam hoc instanti est, & immediatè antè non fuit: item cùm ille gradus gratiæ qui communicanti confertur, incipiat esse totus simul, debebit in eo assignari tale instans; & petitur, quodnam illud sit.

Omnis res quæ tota simul producitur, habet primum instans sui esse.

18 Secundus modus docet gratiam conferri primo instanti temporis, quo hostia secundùm suam vltimam superficiem attigit illum terminum indiuisibilē suprà positum. Ratio est, quia cùm Christus sit totus in illa superficie, potest tunc aliquo modo dici iam comedi. quia cibus corporalis statim ac peruenit ad illum terminum, incipit aliquo modo attrahi, & alterari à stomacho, & vicissim etiam alterat stomachum, atque ita incipit comedi. gratia autem promissa est manducanti hoc Sacramentum.

Et hæc quidem ſententia poſito quòd Chriſtus ſit integrè ſub ſingulis punctis ſpecierum non poteſt conuinci falſa, & poſſet probabiliter defendi. Si quis tamen negaret Chriſtum ita eſſe ſub ſingulis punctis, diceretque eum tantùm ſemel eſſe ſub ſingulis minimis particulis, quæ naturaliter dari poſſunt, iuxta dicta q. 76. a. 3. in tertia ſententia: poſſet ſecundùm hunc modum dicere, eo inſtanti conſerri gratiam, quo hoſtia ſaltem ſecundùm vnam eiuſmodi particulam, dictum terminum tranſierit, ſiue ſimul plures aliæ eiuſmodi particulę eum terminum tranſierint, ſiue non. Imò hic modus in hac ſententia habet maiorem probabilitatem, quàm alter in altera ſententia. quia potiore ratione poteſt dici ſumpſiſſe Chriſtum, qui inter degluriendum eum integrè tranſmiſerit vltra eum terminum, quàm qui eum tantùm promouerit vſque ad eum terminum.

19 Tertius modus dicendi eſt, tunc dari gratiam, quando maior pars hoſtiæ tranſiuit illum terminum. Sed hic modus caret omni fundamento. Nec enim eſt vlla ratio cur tunc potiùs detur gratia, quàm quando ſola tertia vel quarta pars eum terminum tranſierit. Quia Chriſtus tam perfectè continetur ſub quauis minima particula, quàm ſub maiore.

20 Quartus modus dicendi eſt, tunc dari gratiam, quando tota hoſtia eſt iam recepta in ſtomachum, ita vt iam poſſit dici facta comeſtio. Ratio eſt, quia hæc gratia non videtur promiſſa niſi ei qui iam ſumpſit Chriſtum; ſiue ſumptioni non in fieri, ſed iam factæ. Sicut in alijs Sacramentis non datur gratia ei, qui incipit ſuſcipere Sacramentum, ſed ei qui iam ipſum ſuſcepit. Antequam autem quis Sacramentum tranſmiſerit in ſtomachum, non poteſt dici manducaſſe Chriſtum. Sicut qui incipit ingredi domum & vno pede attigit limen, non poteſt dici ingreſſus domum.

Moderantur tamen aliqui hanc ſententiam, & dicunt vt quis percipiat gratiam, non eſſe neceſſe vt hoſtia tota recepta ſit in ſtomachum, ſed ſufficere vt tota tranſierit terminum diuidentem os à gutture.

21 Sed nec ſententia placet. Quia Chriſtus tam perfectè continetur ſub minima particula hoſtiæ, quàm ſub tota. Quare nulla eſt maior ratio cur dicar eum tum primùm ſumpſiſſe, quando tota hoſtia tranſmiſſa eſt in ſtomachum, vel tranſijt illum terminum: quàm quando tantùm decima pars tranſijt.

Dices, Chriſtus ſub vna hoſtia habet vnam præſentiam totalem, & ideo non cenſetur perfectè tranſmiſſus, donec tota hoſtia tranſmiſſa ſit. Sed hoc dici nequit. Sequeretur enim in ſingulis partibus hoſtiæ ſaltem ante fractionem habere tantùm præſentiam partialem; atque ita non eſſe tam perfectè ſub ſingulis partibus, quàm ſub tota hoſtia. quod falſum eſt.

22 Pro reſolutione Nota, quòd ſicut eſt terminus indiuiſibilis coniungens ſuperiorem partem gutturis ori; ita etiam eſſe ſimilem terminum coniungentem inferiorem partem gutturis ſtomacho, qui ſit communis vtriuſque terminus.

23 CONCLVS. I. Etſi ſecundus modus dicendi quartæ ſententiæ non ſit improbabilis: tamen probabilius eſt tunc primùm communicanti conſerri gratiam, quando Chriſtus poteſt aliquo modo dici iam receptus in ſtomachum. ita vt ſecundùm eam ſententiam, quæ ponit eum integrè contineri ſub ſingulis punctis, ſaltem ſecundùm vnam indiuiſibilem replicationem attigerit inferiorem hunc terminum: aut ſecundùm aliam ſententiam, quæ ponit eum ſemel ſub minimis quibuſque particulis, vna ſaltem integra talis particula hunc terminum tranſierit, ſiue plures ſimul tranſierint, ſiue non.

Chriſtus in hoc Sacramento tunc primùm confert gratiam cùm iam ſumptus eſt.

Prob. 1. Quia hoc Sacramentum non confert gratiam niſi ſumptum: ante illud autem inſtans non poteſt Chriſtus dici ſumptus, ſed incipi ſumi. ergo Sacramentum priùs non confert gratiam.

Secundò, quia hoc Sacramentum confert gratiam per modum nutrimenti. Atqui cibus non nutrit, niſi iam aliquo modo receptus ſtomacho. Ergo ſimiliter hoc Sacramentum non confert gratiam niſi iam aliquo modo ſtomacho receptum.

24 Nec refert quòd cibus adhuc exiſtens in gutture incipiat aliquo modo alterare ſtomachum, & ab eo alterari. quia idem fit, dum adhuc eſt in ore. Vnde videmus ſtomachum cibum adhuc in ore exiſtentem vel attrahere, vel etiam reijcere & nauſeare, prout ſapidus, eique commodus, vel contrà inſipidus eique contrarius eſt.

25 Dices primò, Promittitur gratia piè manducanti hoc Sacramentum. Atqui piè communicans dum traiecit hoſtiam vſque ad medium guttur, verè dicitur Chriſtum manducaſſe. Ergo tunc recipit gratiam. 2. Quia cùm hoſtia recepta eſt ſtomacho, non eſt ampliùs manducatio. Ergo non tunc ſed antea data eſt gratia. 3. Quia aliàs, qui piè communicans, cùm traieciſſet hoſtiam vſque ad medium guttur, moreretur, non reciperet gratiam Sacramenti. quod tamen videtur abſurdum.

26 Ad 1. Reſp. Simili modo promitti gratiam ſuſcipientibus cetera Sacramenta, & tamen hæc ijs non datur niſi perfecta iam ſuſceptione. Quare ſimiliter hîc dicendum eſt, nec dari nec promitti gratiam, niſi ei qui verè iam manducauit, qualis non eſt is, qui nondum Chriſtum vllo modo ſtomacho recepit. Atque ita neganda eſt minor.

Ad 2. nego antecedens. Quia tunc manducatio eſt adhuc ratione ſui termini, ſicut alia Sacramenta ſunt in eo inſtanti, quo deſinunt fieri, & quo confertur gratia.

Ad 3. Reſp. Hoc non eſſe magis abſurdum, quàm ſit abſurdum, quòd non reciperet gratiã, qui piè communicans moreretur dum hoſtiam adhuc haberet in ore. quod tamen omnes admittunt. Et ratio vtriuſque eſt. quia neuter poteſt dici ſumpſiſſe ſiue comediſſe corpus Chriſti, ſed incepiſſe ſumere.

27 Dices 4. Minima illa particula cùm per ſe non ſit ſenſibilis, non poteſt habere rationem Sacramenti. Ergo eius ſolius ſumptio non poteſt cauſare gratiam.

Reſp. Etſi per ſe ſeparata non ſit ſenſibilis, eſt tamen ſenſibilis vt eſt coniuncta reliquis partibus,

tibus, atque ita habet rationem Sacramenti. Etsi autem secundùm conclusionem nostram sit fortè sola sumpta, dum confertur gratia: non tamen estsumpta separata, sed coniuncta reliquis partibus, atque ita habet veram rationem Sacramenti.

28 CONCLVS. II. Post illud primum instans quo communicanti data est gratia, si non varietur eius dispositio, toto reliquo tempore quo communio durat, nulla ampliùs datur gratia habitualis. Est ferè communis Theologorum. Quòd si tamen post illud instans, interim dum adhuc durat sumptio, communicans meliùs disponatur, valdè probabile est eum suscipere maiorem gratiam. Ita *Caiet. hic, & Suarez d. 63. sect. 4.* Et apertè colligitur ex *Gabriele lect. 85. in Canon. & Paludan 4. d. 17. q. 8. in fine. & Maiore d. 9. q. 1.* Quia dicunt eum qui initio sumptionis non est dispositus ad gratiam, si dum durat sumptio benè disponatur, recipere gratiam.

Caietan. Suarez. Gabriel. Paludan. Maior.

29 Pro probatione vtriusque partis Notandum est, Etsi corpus Christi simul cum speciebus cõstituat integrum Sacramentum, & totum ipsum Sacramentum sicut ad significandam gratiam, ita etiam ad eandem producendam concurrat: tamen tota vis producendi gratiam prouenit à corpore & sanguine Christi, siue ab ipso Christo. Atque ita cùm Christus tam perfectè contineatur sub minima particula, atque sub tota hostia, sequitur minimam particulam habere tantam vim producendi gratiam, quantam habet integra hostia. Et ratio est, quia tota vis Sacramentorum producendi gratiam prouenit ex institutione & promissione Christi: & vt patet Ioannis 6. communicantibus propriè promissa est gratia, quia Christum manducant. Cùm igitur æqualiter Christum manducent, qui minimam particulam hostiæ sumunt, & qui integram, sequitur eos æqualem ceteris paribus percipere.

Tota vis producendi gratiam in hoc Sacramento est à Christo præsente.

Ioan. 6.

30 Nota 2. ex dictis q. 62. a. 1. d. 3. Deum susceptioni singulorum Sacramentorum annexuisse certum gradum gratiæ, quem æqualiter dispositis, æqualem semper conferunt: ita tamen vt meliùs dispositis plus gratiæ conferant.

Gratia sacramentalis respondet cuiusque dispositioni.

Nota 3. Etsi communio necessariò fiat in tempore, eodem tamen modo, quantum est ex parte sua, producere gratiam, ac si tota fieret in instanti. Sequitur ex dictis. Quia cùm, vt ostendi conclus. præcedente, detur aliquod certum instans, quo Christus totus potest dici perfectè receptus in stomachum, ita vt per sequentium partium Sacramenti susceptionem Christus non recipiatur perfectiùs, quàm in eo instanti fuerit receptus: sequitur totam causam productionis gratiæ esse eo instanti perfectè positam, nec eam vllo modo perfectiùs poni, per receptionem reliquarum partium. Ergo eo instanti eodem modo confertur gratia, ac si tota hostia eodem instanti integrè reciperetur, quantum est ex vi & ratione Sacramenti.

Sumptio huius Sacramenti ita confert gratiam ac si fieret in instanti.

Dixi, Quantum est ex vi & ratione Sacramenti. Quia etsi duratio susceptionis per se nullo modo conferat ad augmentum gratiæ; per accidens tamen potest conferre, quatenus communicans interim potest elicere feruentiores actus caritatis, atque ita se meliùs ad gratiam percipiendam disponere.

Duratio sumptionis per accidens causæ maiorem gratiam

31 Pro quo Nota 4. Quòd sicut sumptio Sacramenti, etsi physicè loquendo duret per aliquod tempus; tamen si loquamur de ea moraliter, & in ordine ad producendam gratiam, acceptatur eodem modo à Deo ac si tota compleretur in instanti: ita omnis dispositio ad gratiã quam habet communicans vsque ad vltimum instans communionis, etsi physicè loquendo successiuè fiat, & secundùm quasdam partes sequatur primum instans communionis: à Deo tamen in ordine ad gratiam sacramentalem eodem modo acceptatur, ac si præcederet primũ instans communionis. Ratio est, quia cùm toto illo tempore homo verè ac realiter sumat Christum, & tam perfectè in vltimo instanti, atque in primo; omnis dispositio, quæ vltimum instans præcedit, est vera dispositio ad communionem, eamque secundùm aliquam sui partem præcedit. Ergo sicut totum tempus quo durat communio computatur quodammodo pro instanti: ita etiam debet computari totum illud tempus quo augetur illa dispositio, quasi hæc esset posita primo instanti: quia est eadem vtriusque ratio.

Tam successiua sumptio quàm successiua dispositio censetur moraliter esse in instanti.

32 His positis probatur conclusio pro vtraque parte. Quia causa necessariò agens primò instanti quo secundùm omnem vim agendi perfectè ponitur, in obiecto non repugnante producit perfectè totum suum effectum, nec postea eum auget, nisi aut ipsa accipiat maiorẽ vim agendi, aut obiectum meliùs disponatur. Atqui primo instanti quo Christus integrè intra stomachum recipitur, ponitur perfecta receptio Sacramenti cum omni sua vi agendi, quæ postea nullo modo augetur, vt patet ex dictis. Ergo eodem instanti producit totum suum effectũ, nec postea eum auget, nisi obiectum meliùs disponatur: & verè eum auget, si obiectum meliùs disponatur interim dum perfectè durat eius vis agendi.

Causa perfectè posita producit totum effectum simul, nisi aliunde sit repugnãtia.

33 Confirmantur hæc omnia & explicantur pulchrè hac similitudine. Fingamus enim aliquod corpus lucidum magnitudine v. c. paruæ hostiæ habere vim illuminandi corpus remotum ad 12. pedes vt duo: & remotum ad nouem pedes illuminandi vt tria; & remotum ad sex pedes illuminandi vt 4. Item ponamus illud corpus habere tantam vim illuminandi in quauis vigesima sui parte, atque in se toto: tunc si illud in locum obscurum per angustum foramen immittas, statim primo instanti quo talis particula per illud foramen transierit, illuminabit corpus distans duodecim pedes vt duo, & eodem planè modò, siue æquè perfectè illud corpus illuminabit & initio, & in medio, & in fine sui ingressus per foramen, atque etiam post vnam horam, si modo æqualiter semper ab eo corpore distet: quòd si tamen, dum illius durat immissio, corpus aliud fiat ei magis propinquũ, perfectiùs illud illuminabit, successiuè quidem, tanta tamen intensione, quanta ipsum illuminasset, si initio fuisset ita propinquum. Et simile est in sumente hoc Sacramentum, cui meliùs dispositus potest quadam ratione dici magis propinquus.

CON-

34 Sumptio duplicis ſpeciei per ſe non auget gratiam.

CONCLVS. III. Quando quis ſumit Vener. Sacramentum ſub duplici ſpecie, ſi non ſit meliùs diſpoſitus quando ſumit calicem, quàm erat quando ſumebat corpus, non recipit plus gratiæ, quàm ſi ſumpſiſſet ſolùm ſub vna ſpecie. Quòd ſi tunc meliùs ſit diſpoſitus plus recipit; eodem modo quo iam dixi eum recipere plus gratiæ, qui meliùs eſt diſpoſitus in fine communionis, quàm in initio. Secundam partem tenent ijdem auctores quos citaui pro ſecunda parte concluſ. præcedentis: & eodem modo probatur, quo illam probaui, vt per ſe patet.

Sotus. Petrus Soto.

Priorem verò partem præter dictos docent *Soto in 4. d. 12. q. 1. a. 12. in reſponſione ad vltimam obiectionem. & Petrus Soto lect. 10. de Euchariſtia*, & communiter ferè omnes, qui hoc tempore ſcribunt contra hæreticos. Et colligitur ex *D. Thoma q. 80. a. 12. ad tertium*.

D. Thom.

35 *Triden.*

Probant aliqui hanc partem ex *Trident. ſeſſ. 21. c. 3.* vbi putant eam quaſi definitam. ſed ex hoc capite non poteſt efficaciter probari. quia Concilium tantùm ibi dicit, eos qui communicant ſub vna ſpecie, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria fraudari: apertè inſinuans ſe nullo modo velle definire, eos nulla gratia priuari, quam percipiunt ij, qui ſub vtraque ſpecie communicant. Aliàs enim non debuiſſet dicere, eos non priuari gratia ad ſalutem neceſſaria, ſed nulla gratia priuari. Quare cùm conſultò hunc modum dicendi vitarit, oſtendit eum non eſſe certum. Imò quidam referunt multos ex ijs qui Concilio interfuerunt, ſenſiſſe communicantem ſub vtraque ſpecie plus gratiæ recipere. Nec, etſi hoc eſſet verum, Eccleſia feciſſet vllam iniuriam laicis, prohibendo ijs vſum calicis, vt dicam q. 80. a. 12.

36 Probatur igitur concl. eodem argumento, quo probaui præcedentem, quia cùm ideo communicanti promiſſa ſit gratia, quia ſacramentaliter ſumit Chriſtum, ſequitur, quoties duo æqualiter diſpoſiti æquè perfectè ſumunt Chriſtum, eos æqualem gratiam percipere. Atqui qui ſumit Chriſtum ſub vnica ſpecie, tam perfectè eum ſumit, atque is qui ſumit eum ſub vtraque ſpecie. Ergo, ſi æqualiter ſit diſpoſitus, æqualem percipit gratiam.

Minor prob. Quia Chriſtus tam perfectè totus omnino continetur ſub vna ſpecie atque ſub vtraque. Ergo qui vnam ſumit, tam perfectè ſumit Chriſtum, eiuſque corpus & ſanguinem, quàm qui ſumit vtramque.

37 Dices 1. Hoc Sacramentum, vt conſtat duabus ſpeciebus, perfectiùs ſignificat gratiā, quàm quatenus conſtat vnica ſpecie. Ergo etiam perfectiùs cauſat gratiam.

Vtraque ſpecies ſimul ſignificat perfectiùs eandē gratiam, non tamen perfectiorem.

Reſp. neg. conſequentiam. quia etſi vtraque ſpecies ſignificet aliquo modo perfectiùs gratiam, quatenus magis expreſſè integram refectionem (quæ apud nos cibo & potu conſtare ſolet) ſignificat: tamen non ſignificat perfectiorem refectionem ſeu gratiam. quia res ſignificata, qua reficitur animus, eſt abſolutè eadē. Simili modo matrimoniū contractum per verba perfectiùs vinculum matrimoniale ſignificat, quàm ſi contraheretur per ſola ſigna: non tamen ſignificat, aut facit perfectius vinculum.

38 Dices ſecundò, Illud tantùm habet vim ſanctificandi in hoc Sacramento, quod in eo eſt ex vi verborum, quia illud ſolum per ſe ſumimus, reliqua verò per accidens. Atqui ſub ſpecie panis vi verborum eſt ſolum corpus, non autem ſanguis. Ergo hic ſub ſpecie panis non habet vim ſanctificandi, quia non ſumitur per ſe.

Sanctificant etiam ea quæ in hoc Sacramento ſunt per cōcomitantiā.

Reſp. negando maiorem. quia aliàs ſequeretur, diuinitatem Chriſti, prout eſt ac ſumitur in hoc Sacramento, nullam habere vim ſanctificandi. quia non eſt in eo ex vi verborum. Illud tamen eſt apertè falſum, cùm tam corpus quàm ſanguis Chriſti habeant omnem ſuam vim ſanctificandi ratione diuinitatis coniunctæ. Nec etiam admittendum eſt, ea quę ſub aliqua ſpecie concomitanter ſunt, aut eſſe, aut ſumi ibi per accidens; quia tam ex decreto Dei, quàm Chriſti inſtitutione hæc omnia neceſſariò ſemper fuerunt ſub vtraque ſpecie coniuncta, & ſimul ſumpta, quoties hoc Sacramentum fuit conſecratum aut ſumptum. Nec refert quòd in triduo mortis fuiſſet corpus à ſanguine ſeparatū, ſi fuiſſet tunc facta conſecratio. quia hoc fuiſſet potiùs per accidens ipſi Sacramento eiuſque inſtitutioni. quia aliquo modo præter voluntatem Chriſti illud inſtituentis, qui nullo modo hoc Sacramentum inſtituit, vt tunc conſecraretur, aut ſumeretur, ideoque ita inſtituit vt certò ſciret, nullo modo tunc aut conſecrandum, aut ſumendum.

39 Dices 3. Tam ſumptioni corporis quàm calicis æqualiter promiſſa eſt gratia, nec vna ſumptio impedit effectum alterius. Ergo vtraque ſuam gratiam confert.

Reſp. Eodem modo vtriuſque ſpeciei ſumptioni per ſe eſſe promiſſam gratiam, ſicut ſumptioni diuerſarum hoſtiarum eſt ſigillatim promiſſa gratia: ita nimirū, vt pro ſingulis ſumptionibus detur diuerſa gratia, quando diuerſæ hoſtiæ vel ſpecies diuerſis ſumptionibus ſiue communionibus ſumuntur. Quando autem per modum vnius communionis, & ſumptione moraliter vna ſumuntur (vt communiter fit ab ijs, qui ſub vtraque ſpecie communicant) tunc non conferre diſtinctam gratiam, ſed omnino eandem. quia vnicæ ſumptioni non datur niſi vnica gratia.

40 Hinc ſequitur, hanc omnem gratiam conferri ſtatim in primo inſtanti quo Chriſtus ſub alterutra ſpecie perfectè receptus eſt in ſtomacho iuxta dicta prima concluſione: nec eam augeri poſtea, niſi melioretur diſpoſitio communicantis, iuxta dicta concluſ. 2. Quia etſi phyſicè loquendo vtraque ſumptio fiat diuerſo tempore; moraliter tamen loquendo, & ex acceptatione Dei, cenſetur fieri ſimul, & quaſi in inſtanti. Sicut quando quis in eadem communione plures hoſtias, aut diuerſas vnius partes vnam poſt aliam ſumit.

Sumptio vtriuſque ſpeciei cenſetur moraliter fieri ſimul.

41 CONCLVS. IV. Quando quis poſt communionem interim dum ſpecies digeruntur, non diſponit ſe meliùs ad perceptionē gratię, quàm ab initio fuerat diſpoſitus, non percipit maiorem gratiam.

Meliorata diſpoſitione creſcit gratia.

Sequitur ex dictis. quia Sacramentum tantam habuit vim producendi gratiam primo inſtanti

ſtanti quo Chriſtus fuit perfectè ſtomacho receptus, quantam habet toto reliquo tempore, quo ſpecies incorruptæ in ſtomacho perſeuerant; & communicans tam perfectè tunc fuit diſpoſitus, quàm poſtea. Ergo Sacramentum tunc omnem ſuum effectum produxit. Quia nulla poteſt adferri ratio ſiue ex parte cauſę, ſiue ex parte effectus, qui in inſtanti poteſt produci, ſiue etiam ex parte ſubiecti, cur ſequenti tempore maior gratia producatur.

42 — *Poteſt augeri gratia quamdiu ſpecies durant.*

CONCLVS. V. Quòd ſi interim dum ſpecies integræ manent in ſtomacho, melioretur diſpoſitio communicantis: valdè probabile eſt etiam gratiam ſacramentalem augeri.

Caietan. Suarez. Paludan. Maior. Gabriel.

Ita apertè *Caietanus hic & Suarez d. 63. ſect. 7.* & apertè colligitur ex *Paludano in 4. d. 17. q. 8. in fine*. Citantur etiam pro hac ſententia *Maior in 4. d. 9. q. 1. & Gabriel lect. 85. in can.* Sed non poteſt clarè ex ijs colligi.

Probatur. quia hoc Sacramentum confert gratiam per modum nutrimenti: atqui cibus propriè non nutrit, quia ſumitur (nam ſi ſtatim poſt ſumptionem annihilaretur, non nutriret) ſed quia iam ſumptus in ſtomacho digeritur. Ergo etiam hoc Sacramentum nutriret animam, prout iam ſumptum in ſtomacho perſeuerat; ſi modò ſubiectum ob meliorem diſpoſitionem reddatur capacius ad gratiam ſuſcipiendã quàm ab initio erat.

43 Dices, Hinc ſequetur, quòd hoc Sacramentum conferret gratiam, etſi ſine vlla manducatione nobis neſcientibus ab angelo poneretur in noſtro ſtomacho. quia cibus ibi hoc modo poſitus nutriret.

Reſp. negando hoc ſequi. Quia ex inſtitutione Chriſti, vt hoc Sacramentum nos nutriat, debet nobis per manducationem applicari, vt patet Ioan. 6. Secùs eſt de cibo corporali: quia naturaliter habet vim nutriendi, quomodocunque ſtomacho applicetur.

Ioan. 6.

Prob. 2. Quia quamdiu habemus hoc Sacramentum in nobis, habemus vberrimum fontem omnis gratiæ, quẽ non conueuit areſcere, quamdiu volumus ex eo haurire.

3. Quia hoc conuenit dignitati huius Sacramenti, & dignitati Chriſti, & excitat ad pietatem, & augendam deuotionem poſt ſumptum Sacramentum.

4. Quia ſicut grauiùs longè peccat, qui committit peccatum mortale dum adhuc habet in ſe integrum Sacramentum, quàm qui poſt conſumptas omnino ſpecies illud committit; quia ille grauem irreuerentiam illi Sacramento irrogat: ita etiam videtur quòd tunc actus caritatis & deuotionis ob coniunctionem cum hoc Sacramento plus gratiæ conferant.

44 Dices primò, Hinc ſequetur in dignè communicante ſemper toto tempore, quo manent ſpecies in ſtomacho, augeri gratiam, etſi ipſe toto tempore planè diſtrahatur. Probatur. Quia ſtatim primo inſtanti recipiet gratiam habitualem, & conſequenter fiet magis diſpoſitus ad gratiam ſacramentalem ſuſcipiendam (nam vt diximus q. 62. a. 1. d. 3. ceteris paribus qui habet maiorem gratiam habitualem, maiorem etiam gratiam per Sacramentum recipit.) Item ratione huius diſpoſitionis maiorem iterum gratiam ſuſcipiet, qua rurſus meliùs diſponetur, & ſic in infinitum.

Effectus Sacramenti non poteſt ſuſcipientẽ diſponere.

Reſp. negando aſſumptum. Quia gratia habitualis quæ per ipſum Sacramentum confertur, nullo modo diſponit ad gratiam per idem Sacramentum ſuſcipiendam. Cuius ratio eſt. quia, vt dixi, etſi ipſa ſumptio Sacramenti, eiuſque in ſtomacho permanentia duret certo tempore: tamen quatenus acceptatur à Deo in ordine ad producendum ſuum effectum, cenſetur eſſe tota ſimul, & quaſi in inſtanti: & conſequẽter etſi aliquis effectus Sacramẽti tempore præcedat deſitionem, imò etiam plenam ſumptionẽ ipſius Sacramenti: tamen cùm à Deo conferatur tanquam effectus totius eſſe ipſius communionis, prout conſideratur in fieri & facto eſſe, moraliter cenſetur hac totaliter eſſe poſterior, & conſequenter non poteſt reſpectu communionis, quocunque modo conſideretur, ſubire rationem diſpoſitionis.

45 Dices 2. Promiſſa eſt communicanti gratia ratione manducationis Sacramenti, quæ eſt actus liber, non autem ratione digeſtionis ſpecierum, quæ eſt actus merè naturalis. Ergo non augetur gratia dum ſpecies digeruntur, etſi melioretur communicantis diſpoſitio.

Reſp. negando conſeq. Quia etſi non ſit digeſtioni ſpecierum promiſſa gratia, eſt tamen promiſſa manducationi, non tam vt iam eſt in fieri, quàm vt conſideratur in facto eſſe (vt patet ex dictis) qua ratione durat quamdiu ſpecies digeruntur: & toto hoc tempore, quantum eſt ex ſe, eſt nata augere gratiam, ſi ſubiecti capacitas augeatur.

46 — *Plures hoſtię ſimul ſumptæ per ſe non cauſant maiorem gratiam.*

Hinc ſequitur primò, Per ſe loquendo nullo modo aliquem recipere maiorem gratiam, quia ſumit maiores, aut plures hoſtias, aut quia diutiùs hæret in ijs ſumendis aut digerendis, vt patet ex dictis. Etſi per accidens hæc longior mora poſſet eſſe occaſio, cur quis maiorem gratiam accipiat, quatenus interim plures ac perfectiores actus caritatis elicit. Qua etiam ratione ſi vnus diutiùs exſpectet antequam communicet, quàm alius; hæc mora poteſt ei eſſe occaſio maioris gratiæ percipiendæ, quatenus poteſt interim meliùs ſe diſponere, plures actus caritatis eliciendo. Quare hæc ſententia non debet dare occaſionem aliquibus, qui id ſatis ſuperſtitiosè curant, vt inter communicandum plures hoſtias ſuſcipiant, quo diutiùs in ſtomacho hæreant, atque ita maiorem gratiam ſuſcipiant. Quia ſi velint ſe æquè diligenter præparare, æqualem gratiam percipient, ſiue parum ſiue diu hæreant, cùm poſſint ſe ante ſumptionem tam diu præparare quàm volunt. Quia omnes hi actus eliciti in ordine ad communionem, diſpoſitionem meliorant, ſiue eam præcedant, ſiue cum ea concurrant.

47 — *Quomodo augeatur gratia meliorata diſpoſitione.*

Sequitur ſecundò, Quando durante ſumptione Sacramenti, aut ſpecierum conſumptione, melioratur diſpoſitio per actus diſtincto tempore elicitos, gratiam primo inſtanti collatã, deinde certis inſtantibus, quibus illi actus eliciuntur, in certa quantitate augeri ſecundùm proportionem qua illi actus augent præcedentem diſpo-

dispositionem. Quando verò dispositio augetur continuò, eò quòd vnus actus caritatis, aut similis perpetuò æquè intensus, continuetur, aut etiam continuò intendatur durante sumptione & consumptione Sacramenti; tunc simili aliqua proportione, prout melioratur dispositio, augetur etiam successiuè gratia, sicut calor à calefaciente successiuè intenditur.

48 Si dum durant species tollatur obex, confertur gratia.

Sequitur 3. Eum qui initio indispositus suscepit Sacramentum (siue id acciderit sine nouo peccato, eò quòd suam indispositionem omnino ignoraret: siue etiam cum nouo peccato) si postea interim dum adhuc ipsa susceptio aliquo modo durat, aut ea completa dum species adhuc integræ sunt in stomacho, sufficienter disponatur ad gratiam, eum verè susceptum effectum Sacramenti. Ita *Caiet. Paludanus, & Suarez suprà,* & ex parte etiam *Gabriel, & Maior.* Ratio est, quia cùm tunc adhuc habeat vim conferēdi gratiam ex opere operato, & talis sit sufficienter dispositus, verè eam conferet. Nec in hoc est aliquid absurdi, quidquid aliqui sine probatione contradicant.

Caietan. Paludan. Suarez. Gabriel. Maior.

Ex his demum patet solutio ad quasdam obiectiones, quas contra dicta obijcit *Sotus in 4. d. 11. q. 2. a. 1.* quas non est opus referre, quia clarè in dictis corollarijs solutæ sunt.

Sotus.

49 CONCLVS. VI. Post consumptas omnino species Sacramentum nullam vnquam gratiam sanctificantem confert ex opere operato. Quia vt dixi qu. 62. a. 1. d. 5. hoc Sacramentum nunquam reuiuiscit: nec est alia aliqua ratio cur dicas ipsum tunc ex opere operato gratiam conferre.

ARTICVLVS II.

Vtrùm effectus huius Sacramenti sit adeptio gloriæ?

50 ARticulo secundo docet, hoc Sacramentum operari in nobis adeptionem gloriæ, Primò, quia causat in nobis gratiam habitualem, vt dixit art. 1. ratione cuius habemus ius ad gloriam. Secundò, quia dat nobis vires perueniendi ad gloriam, quatenus conseruat nos ne in peccata incidamus: vt dicitur hîc ad primum & a 6.

ARTICVLVS III.

Vtrùm effectus huius Sacramenti sit remissio peccati mortalis?

51 ARticulo 3. docet primò, hoc Sacramentum per se & ex institutione sua non remittere peccatum mortale. quia institutum est per modum nutrimenti, quod non conuenit mortuo, sed viuenti. Confirmatur. quia peccat mortaliter, qui conscius sibi peccati mortalis communicat: vt ostendemus infrà q. 80. a. 4. Hoc autem esset absurdum, si hoc Sacramentum esset institutum ad remissionem peccati mortalis: vt ostendi q. 62. a. 1. dub. 2.

52 Eucharistia per accidens remittit peccata mortalia.

Docet secundò, hoc Sacramentum per accidens aliquando remittere peccatum mortale, & conferre primam gratiam, quando quis existens in peccato mortali solùm attritus bona fide accedit ad hoc Sacramentum, aut quia putat se contritum: aut quia inuincibiliter ignorat se esse in peccato mortali, aut quia omnino putat se licitè ita accedere: tunc enim per accidens confert primam gratiam, iuxta dicta q. 62. a. 1. dub. 2. Ita apertè *D. Thomas hîc, & Soto in 4. d. 12. q. 1. a. 4. Viualdus de Eucharist. n. 167. Siluester v. Eucharistia 4. n. 3.* & alij plurimi.

D. Thom. Soto. Viualdus. Siluester.

53 Cibus spiritualis potest etiam viuificare.

Nec refert quòd nutrimentum corporale non prosit mortuis: quia gratia quæ est nutrimentum siue augmentum spiritale, tam apta est ex natura sua ad viuificandū, quàm ad nutriendum, siue augendum. Confert autem hoc Sacramentum gratiam omni non ponenti obicem directè quidem & ex fine suæ institutionis nutritiuam: per accidens autem quandoque etiam viuificatiuam. Et hoc videntur velle quidam Patres, qui videntur asserere hoc Sacramentum remittere peccata & scelera. Sic *D. Cyprianus serm. de cœna Domini,* ait hoc Sacramentum valere ad sanandas infirmitates, & ad purgandas iniquitates. Et infrà ait esse panem propter nutrimenti congruentiam; & sanguinem propter viuificationis efficientiam. Similia habet *D. Augustinus serm. 28. de verbis Domini. & Damasc. l. 4. de fide c. 14.* Et fortè huc etiam respexit *Trident. sess. 13. can. 5.* vbi ait: *Si quis dixerit vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus prouenire, anathema sit.* Vbi videtur supponere, per hoc Sacramentum quandoque etiam remitti peccata mortalia. Et quamuis etiam possit intelligi de peccatis venialibus: tamen satis commodè etiam intelligitur de mortalibus, præsertim quia per peccatum absolutè positum, communiter peccatum mortale intelligimus.

D. Cyprian. D. August. Damasc. Triden.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm per hoc Sacramentum remittantur peccata venialia?

54 ART.4. docet, hoc Sacramentum remittere peccata venialia, idque dupliciter. Primò, quia est nutrimentum spirituale, cuius est restaurare feruorem caritatis, qui per peccata venialia minuitur. Secundò, quia excitat in nobis actus caritatis, qua peccata venialia tolluntur. Proprium enim est huic Sacramento, quod (sicut olim manna) habet in se omnem saporem suauitatis, excitare in piè sumentibus aliquam suauitatem, qua amor diuinus prouocetur: vt patet ex ipsius officio, & Concilio Viennensi. *Concil. Viennensi.*

55 Nota in secundo illo modo peccata venialia non remitti immediatè per Sacramentum, sed tantùm mediante actu charitatis per ipsum excitato: in priore autem modo ex opere operato immediatè remittuntur per vsum Sacramenti. Quare etsi nunquam peccata venialia remittantur, nisi qui ea commisit, ab iis aliquo modo auertatur (vt dicam in materia de Pœnitentia) tamen vt per vsum huius Sacramenti remittantur, non requiritur in suscipiente talis auersio, quæ ea per se tollat. Tunc enim propriè non per Eucharistiam, sed per illam auersionem hæc peccata tollerentur: sed sufficit aliqualis displicentia eorum in communi etiam virtualis, quæ videtur contineri in quauis supernaturali voluntate hoc Sacramentum piè suscipiendi, respectu venialium, quibus voluntas nec actu, nec virtualiter inhæret. Quia cùm talis voluntas sit desiderium aliquod maioris vnionis cum Christo, videtur aliquam peccatorum displicentiam continere. Ita *Suarez d.63. sect.10.* Et colligitur ex D.Thoma hîc, & patebit in materia de Pœnitentia. *Suarez. D.Thom.*

ARTICVLVS V.

Vtrùm per hoc Sacramentum tota pœna peccati remittatur?

56 ART.5. docet primò, hoc Sacramentum quatenus habet rationem Sacramenti, in sumente non tollere directè pœnas temporales peccatis iam remissis debitas. quia ad hoc non est institutum.

Docet secundò, indirectè tamen eas pœnas in piè communicantibus delere, quatenus eos excitat ad feruorem caritatis, quo remissionem illarum merentur, vel ex parte, vel in totum, secundùm proportionem quam feruor ille habet cum pœnis debitis.

Docet tertiò, hoc Sacramentum quatenus habet rationem sacrificii, tollere eas pœnas in eo pro quo offertur: non tamen semper omnes, sed plures vel pauciores, pro deuotione offerentis. quæ fusiùs dicentur in materia de sacrificio.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm per hoc Sacramentum præseruetur homò à peccatis futuris?

57 ART.6. docet, Sacramentum nos præseruare à peccatis futuris, iuxta illud Ioan.6. *Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur.* quod facit tum nos interiùs corroborando per augmentum gratiæ & virtutum, & maximè per gratias præuenientes, quas suo tempore non ponentes obicem, ratione gratiæ sacramentalis à Deo percipiunt, iuxta dicta q.62. a.2. tum quia reddit nos dæmonibus terribiles, vt nō audeant nos ita impugnare, iuxta illud Chrysost. hom.45. in Ioannem: *Ab illa igitur mensa tanquā leones ignē spirantes surgamus diabolo formidolosi.* *Ioan.6.*

ARTICVLVS VII.

Vtrùm hoc Sacramentum prosit aliis quàm sumentibus?

58 ART.7. docet, Eucharistiam qua Sacramentum tantùm prodesse sumentibus; scilicet ex opere operato. Nam per modum meriti de congruo, aut impetrationis posset etiam aliis prodesse, si pro iis sumeretur, sicut cæteris opera pia. Qua sacrificium tamen etiam aliis prodesse. Sed de his infrà in materia de sacrificio.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm per veniale peccatum impediatur effectus huius Sacramenti.

59 ARt.8. docet primò, Peccata venialia præterita & solo habitu manentia nulla ratione impedire effectum huius Sacramenti. quod intellige per se. Per accidens enim aliqua ratione quandoq; eũ ex parte impediunt; quatenus possunt esse causa cur minores gratias præueniẽtes à Deo recipiamus, aut cur caritas minùs in nobis ferueat, & consequenter cur minùs benè dispositi, & cum minore fructu communicemus.

Docet secundò, Peccata venialia quæ actu inter communicandum committuntur, non impedire quidem infusionem gratię habitualis, impedire tamen spiritalem delectationem, quam deuotè communicantes solent percipere. quia illa peccata impediunt actualem deuotionem, & vnionem cum Deo, ac feruorem charitatis. quæ tamen necessaria sunt ad illam delectationem spiritalem.

Adde, cùm illa peccata impediant etiam deuotionem, atque ita multum minuant actualem dispositionem, etiam efficere, vt minor gratia habitualis infundatur, quæ meliùs dispositis copiosior dari solet.

DVBIVM.

Vtrùm hoc Sacramentum operetur aliquos effectus in corpore nostro?

60 PRæcipua hîc difficultas est circa tres effectus, scilicet primò circa resurrectionem nostrorũ corporum. Qui enim volunt Sacramenta omnes suos effectus physicè operari, varias hîc rationes comminiscuntur, vt possint ostẽdere quomodo Sacramentum quod iam esse desijt, nostrã resurrectionem operetur. Sed secũdùm nostram sententiam, qui in Sacramentis non agnoscimus nisi moralem efficientiam, nulla hîc est difficultas, vt infrà videbimus. Secundò, qua ratione hoc Sacramentum in nobis mitiget concupiscentiam. Tertiò, qua ratione per communionem singulari modo vniamur Christo. qua de re multi multa disputant; sed magis dissentiunt in modo loquendi, quàm in re ipsa. Quæ omnia fusè valdè & doctè disputat P. *Suarez hîc d.64.* Nos vt breuitati consulamus, rem paucis declarabimus. Nam à parte rei nulla est difficultas, nisi in quibusdam modis loquendi, quos ex iis quæ dicemus facilè erit explicare.

Suarez.

61 CONCL. Hoc Sacramentum habet quatuor præcipuos effectus circa nostrum corpus.

Corpora sanctificat.

Primò enim sanctificat quodammodo corpora nostra suo contactu. Si enim olim instrumẽta omnia passionis, eiusque vestes, & iam vasa quibus Eucharistia continetur, eius contactu sanctificantur, cur non etiam corpus nostrum, quod in se Christum recipit, aliquo modo sanctificetur? Hinc *Chrys. hom.30 in 2. Cor.* super illud, *Salutate vos inuicem. Non vulgarem*, ait, *honorem consecutum est os nostrum accipiens corpus dominicum.* Ex quo patet, quam castè deceat nos habere nostra corpora, quæ sunt sacra quædam vasa Christũ continentia.

Chrysost.

62 *Minuit libidinem.*

Secundò, minuit ardorem cõcupiscentiæ, 1. directè feruorem sanguinis & humorum temperando, & applicando diuinam virtutem, vt vel per se immediatè hoc efficiat, vel causas secũdas sua prouidentia ita dirigat vt hic effectus sequatur. 2. Per gratias præuenientes, vel auocando aliò imaginationẽ, ne spiritus vitales concitet, vel dando robur animæ, vt possit efferuescentiam corporis comprimere. 3. Dando animæ affluentiam suauitatis, quæ etiam in corpus redundet: vt cor & caro exultent in Deum viuum, & ita nihil carnale concupiscant.

63 *Moraliter sibi nos vnit.*

Tertiò, vnit sibi corpora nostra non quidem vnione omnino physica, vt aliqui videntur velle. Nam nulla talis hîc potest assignari, quæ sit effectus Sacramenti, & distincta ab ipsa sumptione, qua Christus nobis localiter vnitur: sed vnione morali. Sicut enim cibos alios mutamus in nostrum corpus, sic contrà Christus morali quadam habitudine nos suum corpus efficit. Etsi enim omnes filij Ecclesiæ dicantur membra corporis Christi: tamen singulari ratione vnum corpus in Christo dicuntur omnes qui hoc cibo aluntur, iuxta illud 1. *Cor.* 10. *Vnum corpus sumus omnes, qui de vno pane participamus.* Hanc tamen vnionem Patres quandoque vocant realem. quatenus includit aliqua ratione ipsam sumptionem, per quam Christus verè & realiter nobis intimè præsens constituitur, quæ in bonis est fundamentum alterius illius vnionis moralis; quam mali non consequuntur: ideoque Patres dicunt solos bonos Christo per hoc Sacramentum vniri.

1. Cor. 10.

64 *In fine nos suscitabit. Ioan.6.*

Quartò, resuscitabit corpora nostra in fine mũdi iuxta illud Ioan. 6. *Qui manducat meã carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Non quòd aliqua qualitas nostris corporibus imprimatur, cuius virtute sint resuscitanda: aut quòd corpora eorum qui communicarunt singulare donum accipient, quo ab aliis distinguentur (hæc enim sine fundamento dicuntur) sed quia resurrectio singulari modo est debita corporibus nostris ratione illius singularis vnionis, quam per communionem cum Christi corpore acquirimus. Decet enim gloriosum corpus habere etiam membra gloriosa.

65 *Aliter operatur suum effectum quã reliqua Sacramẽta.*

Nota demum, Etsi hoc Sacramentum tantùm moraliter operetur suos effectus sicut alia: non improbabiliter tamen quosdam asserere, diuersimodè eos operari. Alia enim solùm modo mortuo nobis virtutem diuinam applicant, cùm inanima omnino instrumenta sint: Christus verò cùm in hoc Sacramento præsens sit, & actu vitali amet dignè suscipientes: credi omnino potest, etiam actu vitali diuinam virtutem iis applicare ad productionem gratiæ, sicut agens in hac vita eam applicabat ad opera miraculosa.

QVÆ-

QVÆSTIO LXXX.

DE SVMPTIONE HVIVS SACRAMENTI IN COMMVNI.

ARTICVLVS I.

Vtrùm distingui debeant duo modi manducandi corporis Christi?

1 ARt. 1. docet, hoc Sacramentum duipliciter posse sumi, scilicet spiritaliter, quando ita manducatur, vt fructus eius simul percipiatur, & merè sacramentaliter, quando sine fructu manducatur.

Trident. Nota primò, *Trident. sess. 13. cap. 8.* cum communi etiam Doctorum sententia ponere tres modos manducandi hoc Sacramentum. Primò enim manducari potest merè spiritaliter: vt quãdo iustus concipit magnum desiderium communicandi. Secundò sacramẽtaliter tantùm: vt quando quis indignè communicat. Tertiò sacramentaliter & spiritaliter simul: vt fit quando quis dignè communicat. *D. Thom.* D. Thomas autem primum & tertium modum sub primo suæ diuisionis membro comprehendit: vt patet ex eius textu.

2 *Christus septẽ modis manducari potest.* Vt autem tam hæc, quàm sequentibus articulis dicenda clariùs intelligantur, Nota secundò, Christum generatim loquendo posse septem modis manducari; duobus vt est extra Sacramentum, & quatuor prout est in Sacramento, & demum in figura Sacramenti.

1 Igitur spiritaliter manducatur, præcipuè secundùm diuinitatem per fruitionem beatificam: & sic manducant eum Beati. de quo vide *D. Bernardum serm. 33. in cantica.* *D. Bernard.* 2. Per fidem viuam, qua ei inhæremus: & de hac manducatione videtur loqui *D. Augustinus tractat. 25. in Ioannem* *D. August.* dum ait: *Vt quid paras dentem & ventrem? crede & manducasti. Credere enim in eum, hoc est panem viuum manducare.* 3. Merè spiritaliter, per votum siue desiderium communionis. 4. Spiritualiter & sacramentaliter simul: vt fit dum piè communicamus. vtrumque autem hunc modum complectitur D. Thom. sub manducatione spirituali *D. Thom.* huius Sacramenti. 5. Sacramentaliter tantùm: vt fit dum quis indignè communicat. 6. Merè materialiter: vt si bestia hostiam comedat. 7. In figura ipsum comederunt fideles, qui manducauerunt manna, quod erat figura huius Sacramenti, & consequenter Christi.

ARTICVLVS II.

Vtrùm solius hominis sit hoc Sacramentum spiritualiter sumere?

3 ARt. 2. docet, solum hominem posse hoc Sacramentum spiritualiter sumere. Quia nec creaturæ irrationales possunt hoc ita sumere, vt per se patet: nec etiam angeli. quia nec possunt hoc Sacramentum realiter sumere, quia comedere non possunt: nec etiam in voto, quia desiderium spirituale & fructuosum huius Sacramenti sumendi illi soli habere possunt, pro quibus ipsum est institutum; quales sunt soli homines, qui possunt fructum Sacramenti percipere. *D. Thom.* D. autem Thomas hic sub solis illos vult hoc Sacramentum spiritualiter sumere, qui vel per realem Sacramenti sumptionem, vel per eius votum rem Sacramenti, siue gratiam percipiunt.

ARTICVLVS III.

Vtrùm solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare?

4 ARt. 3. docet, homines peccatores verè sacramentaliter corpus Christi comedere. Patet *1. Cor. 11.* expressè ex *Apostolo 1. ad Cor. 11.* vbi expressè docet aliquos aliquando indignè Christi corpus manducare, qui sanè non sunt alij quàm peccatores. Ex quo benè infert D. Thomas, grauiter errare *D. Thom.* eos

eos, qui dicunt Christum desinere esse sub speciebus statim atque hæ labia peccatoris, aut etiam bruti, v. c. muris sacras hostias absumentis, attingunt. Quia apud omnes catholicos certum est, Christum tam diu durare sub speciebus, quãdiu hæ integræ manent. Nec est magis indignum Christo ipsum in Sacramento à bestia comedi, quàm in propria specie à Iudæis crucifigi.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm peccator sumens corpus Christi sacramentaliter peccet?

5 ART. 4. docet, esse peccatũ mortale accedere ad hoc Sacramentum cum conscientia peccati mortalis. Est communis Catholicorum, & videtur certa de fide ex *Trident. sess. 13. cap. 7. & can. 11.* contra Lutherum qui voluit ad huius Sacramenti perceptionem eo quem esse aptiorem, quo pluribus peccatis obrutus est: vt refert *Bellarm. l. 4. de Eucharistia c. 17.* Probatur ex *Apostolo 1. ad Corinth. 11.* vbi ait. *Qui manducat indignè, iudicium sibi manducat & bibit.* Omnis autem qui est in peccato mortali, cùm sit Deo inimicus, est indignus maximo illo amicitiæ symbolo. Vnde iude iubet Apostolus vt prius probet seipsum homo, non verùm habeat fidem, vt aiunt hæretici: sed vtrùm non sit inimicus Dei, & peccatis immersus. Non enim ibi Apostolus reprehẽdit Corinthios ob infidelitatem, sed ob peruersos mores. Idem pluribus docent Patres quos fusè citat *Bellarm. supra c. 18.* Nobis breuitatis causa vnum attulisse sufficiet *Chrysostomum hom. 3. in epist. ad Ephes.* vbi fusissimè probat summa animi puritate hoc Sacramentum esse sumendum, & inter cetera ait: *Regem vtique non audeas osculari, si quidem os tuum oleat grauiter: & Regem cælorum impudens oscularis anima tua vitiis olente.*

Trident. *Lutherus.* *Bellarm.* *1. Cor. 11.* *Bellarm.* *Chrysost.*

6 Et ratio est Primò, quia in peccato mortali communicans peruertit institutionem Christi, qui, vt patet Ioan. 6. instituit hoc Sacramentum per modum cibi, cuius est vitam nutrire, non autem dare. Secũdò, quia grauem facit iniuriam Christo, dum eum intra illud cor concludit, quod ipsi inimicum est, & plenum peccato; quod Christus magis abominatur, quàm nos fœtidissimam cloacam. Tertiò, quia docuimus suprà q. 62. esse peccatum mortale suscipere reliqua Sacramenta, præter Pœnitentiam, & Baptismum in peccato mortali: Ergo multo magis hoc erit verum in hoc Sacramento, quod maximam præ reliquis reuerentiam & puritatem requirit.

Ioan. 6.

7 Nota primò, Disputare hîc Doctores, quàm certos nos oporteat esse, nos esse in gratia, vt possimus dignè communicare.

Prima sententia docet, nos debere esse omnino metaphysicè certos, ita vt nulla ignorantia excuset. Hæc tribuitur communiter *Maiori in 4. d. 9. q. 1.* sed ipse ibi satis perplexè loquitur, & magis differendo quàm asserendo. Sed quidquid sit de ipsius mente, hæc sententia nullam habet probabilitatem. quia secundùm eam, nullus communiter posset dignè communicare. quia communiter non possumus tam certò scire nos esse in gratia. Quare communiter alij Doctores sentiunt, sufficere moralem certitudinem, qualem censetur habere cui post diligens sui examen nullum peccatum mortale à se commissum occurrit, quod non sit confessus. Quia velle hîc maiorem certitudinem requirere, esset omnium omnino conscientias perturbare, & insupportabile iugum hominibus imponere; contra illud Christi: *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.*

Maior.

Sufficit communicanti vt moraliter certus sit se esse in gratia.

8 Nota secundò, Vt conscius sibi peccati mortalis dignè communicet, necessarium esse vt præmittat confessionem, quando fieri potest, quantumcumque sibi videatur contritus, vt definit *Concilium Triden. sess. 13. cap. 7. & can. 11.* vbi excommunicat eos qui audent contrarium docere, aut pertinaciter asserere. Quare hæc res iam non potest ampliùs inter Catholicos esse dubia. Disputatur tamen quo iure hæc obligatio sit introducta.

Peccator debet prius cõfiteri. *Trident.*

DVBIVM I.

Quo præcepto conscius sibi peccati mortalis teneatur præmittere confessionem.

9 NOta hîc dici sibi conscium peccati mortalis, omnem eum qui credit se id commisisse, & nondum hoc esse confessum; & quæritur quo iure teneatur confiteri ante communionẽ, quando omnino credit se esse contritum.

Quis dicatur sibi conscius peccati mortalis.

Caietan. hîc cum quibusdam aliis docet, suo tempore nullum adhuc extitisse præceptum obligans talem ad confitendum ante communionem: atque ita dicit hoc tantùm esse consilij. Sed hoc iam nulla ratione defendi potest. Nam *Tridentin. sess. 13. cap. 7.* apertè docet hoc præceptum ab initio in Ecclesia fuisse. Nam agens de probatione quam in communicaturo requirit Apostolus 1. ad Corinth. 11. ait: *Ecclesia autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat.* Vbi Concilium clarè ostendit, se non tradere nouum præceptum, sed ex Ecclesiæ consuetudine probare, quomodo intelligendum sit illud præceptum quod habetur apud Apostolum.

Caietan. *Trident.* *1. Cor. 11.*

10 Omisso igitur hoc errore triplex est sententia. Prima docet esse præceptum iuris diuini naturalis; cuius præcipua ratio est, quia reuerentia huius Sacramenti requirit, vt homo quantum possibile est, sit priùs certus de gratia, quàm hoc Sacramentum sumat. sicut periculum mortis exigit vt homo omni modo possibili procuret sibi certitudinem gratiæ, & consequenter confiteatur, si possit. Quia hoc modo est certior se esse in gratia, quàm si solùm conaretur conteri. Facilius enim est habere attritionem quàm contritio-

tritionem. Sed hæc ratio nihil aliud probat, quàm decuisse tale præceptū imponi: nam aliàs probaret etiam non conscium sibi peccati mortalis teneri præmittere confessionem venialium, vt si fortè sit in peccato mortali (nemo enim nouit vtrùm amore an odio dignus sit) priùs iustificetur. quod tamen nemo dixerit. Item sequeretur enim qui inter confitendum sine vlla sua culpa omisisset aliquod peccatum mortale, cuius ante communionem recordatur, non teneri illud confiteri. quia tam certus est se esse in gratia, quàm si fuisset illud confessus. quod tamen falsum est, vt communiter docent Doctores, & probatur ex Tridentino, quod capite 7. definit omnem sibi conscium peccati mortalis, teneri præmittere confessionem: vbi non solum dicitur sibi conscius, qui credit sibi peccatum non esse remissum, alias contritus non esset sibi conscius: sed qui scit se id commisisse, & necdum esse confessum, sine se adhuc obligari ad confitendum. Quare etsi bonum sit eligere viam tutissimam, secluso tamen omni præcepto positiuo, sufficit moralis hac in re certitudo de contritione: vt patet in receptione aliorum Sacramentorum, & in omnium administratione, ad quæ dignè facienda sufficit contritio, etiamsi statum gratiæ requirant. Longè autem diuersa est ratio morituri. quia agitur hîc de euitando irrecuperabili damno, ad quod bona fides nihil iuuat, si omittatur aliquid necessitate medij necessariū. In nostro verò casu tantùm agitur de euitanda irreuerentia Sacramenti; ad quod bona fides sufficit, sicut etiam necessitas.

Tridens.

Non tenemur semper eligere viam tutissimam.

11 Secunda sententia docet, esse preceptum diuinū positiuum nobis per Ecclesiam traditum. Ita *Soto in 4. d. 12. q. 1. a. 4. P. Valentia hic d. 6. q. 8. puncto 3. P. Suarez d. 66. sect. 3.* & alij. Probant primò, Quia Trident. suprà docens præceptū esse vt peccator præmittat confessionem ante communionem, non dicit consuetudine Ecclesiæ esse hoc præceptum introductum: sed per consuetudinem Ecclesiæ declarari, siue cognosci. innuens hoc modo non esse ecclesiasticum præceptum, sed diuinum. Secūdò, quia quidam Patres hoc insinuāt, præsertim *D. Cyprianus*, qui *epist. 10. 11. 12. 14. & lib. de lapsis* docet peccatores facere contra legem euangelij, si sine iudicio sacerdotis ad communionem accedant. Tertiò, quia aliàs Pontifex posset in hoc præcepto dispensare; quod tamen cùm nunquam factum sit, nō videtur fieri posse. Sunt autem dicta argumenta satis probabilia, tamen absolutè non conuincunt quod probant: vt de primo patebit infrà. Ad secundum respondeo, Cyprianum ibi loqui de lapsis in idololatriam, qui cùm iudicio Ecclesiæ essent generatim exclusi à communione, nō poterant sine eius iudicio ad eandem admitti, sine violatione iuris quod ipsa habet ligandi & soluēdi. quod ipsi per euangelium conceditur: & consequenter qui hoc violat, facit contra legem euangelij.

Soto. Valentia. Suarez. Trident.

D. Cyprian.

12

Ad tertium respondeo, Nunquam in præcepto fuisse dispensatum, quia non potest occurrere rationabilis causa dispensandi; sicut nunquam fuit dispensatum, vt quis sine aqua consecraret. Inde tamen non sequitur, Pontificem nullo modo posse validè dispensare, atque etiam licitè, si causa occurreret.

13 III. sententia docet hoc esse præceptū Apostolicum. Prob. 1. Quia Christus non solet dare præcepta circa modum suscipiendi Sacramenta, nisi quæ sequuntur ex eorum institutione: vt patet in omnibus alijs ritibus ad alicuius Sacramenti susceptionem necessariis, quorum constitutionem Christus reliquit Ecclesiæ. Atqui quòd ante cōmunionem peccator contritus debeat confiteri, non sequitur ex institutionē ipsius Sacramenti: vt patet ex refutatione primæ sententiæ. Ergo non est iuris diuini. Prob. 2. Quia Trident. suprà videtur hoc apertè innuere. quia probat confessionem præmittendam communioni, quia cōmunicaturus 1. ad Cor. 11. iubetur primò seipsum probare, quam probationem ex consuetudine Ecclesiæ probat ita debere fieri. Atqui illud præceptum quatenus aliquid superaddit iuri naturali diuino, solùm est Apostolicum. Ergo præceptum præmittendi confessionem est solùm Apostolicum. Minor patet ex ipso contextu Apostoli, qui cùm v. 23. vsque ad 27. retulisset quæ à Christo acceperat circa institutionem & vsum huius Sacramenti: deinde suis verbis infert quædam quæ ex illis sequuntur, dicens: *Itaque quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Ac deinde ostendens quid faciendum sit vt quis dignè comedat, subdit, *Probet autem seipsum homo*, &c. vbi apertè Apostolus suis verbis aliquid præcipit Corinthiis, quod partim erat iuris naturæ, vt patet ex contextu; quia iure naturæ tenemur nos examinare ante communionem, an simus dignè accessuri, ne aliàs indignè accedamus. partim etiam erat iuris positiui, vt patet ex Trident. suprà. quatenus conscij peccati mortalis tenentur confiteri. Ex quo patet, Concilium potius facere pro hac sententia, quàm pro præcedente. Hanc sententiam docent *Medina de confess. q. 17. Palacios in 4. d. 9. q. 10. ad primum*, & multi recentiores.

Trident.

1. Cor. 11.

Trident.

Medina. Palacios.

CONCLVS. Secunda & tertia sententia sunt satis probabiles, quia probabiles habent vtrimque rationes, quæ tamen absolutè non conuincunt nisi alterutram esse veram. vt patet ex dictis.

DVBIVM II.

Quando conscio sibi peccati mortalis liceat communicare, non præmissa eius confessione?

14 NOta, *Tridentinum sess. 13. c. 7.* ad hoc requirere duas conditiones, scilicet necessitatem communicandi, & absentiam confessarij. in quo omnes auctores consentiunt. Sed difficultas est quando hæ conditiones censeantur adesse. Varij varios casus enumerant, quos recensebo, & primò eos in quibus Doctores communiter conueniunt.

Trident.

15 Respondeo igitur, necessitatem communicandi censeri primò, in articulo mortis tam sacerdotis quàm alterius: quando scilicet aliquis aliàs esset decessurus sine viatico. Ita communiter Doctores.

Quando sit necessitas communicandi.

1. Quando Sacerdos tenetur ex officio celebrare, nec potest id facere per alium. Et de

hac necessitate communicandi videtur præcipuè loqui Concilium Trident. suprà.

Trident.

Non teneris cum infamia ante communionem confiteri.

3. Quando quis sine scandalo aut infamia nō posset omittere sacrum aut communionem: vt si sacerdos publicè incepisset se vestire, aut addixisset aliquibus sacrum, & sine suspicione criminis non possit id omittere. Aut si aliquis accessisset ad locum communionis, nec posset sine nota recedere. Non tamen sufficeret quòd aliqoi essent mitaturi quòd consuetam communionem omitteret, si nulla mala suspicio nasceretur.

16

Cui post cōsecrationem occurrit se esse in peccato mortali, tantùm tenetur conteri.

4. Quando celebrans post consecratiooem recordatur peccati mortalis non confessi, aut etiam peccat mortaliter, non tenetur aote communionem confiteri, etsi adesset confessarius, & posset sine nota fieri. Quia oon decet tunc sacrificium interrumpi: nisi fortè crederet se non esse coottitum. Nullo enim modo potest communicare, nisi aut probabiliter credat se esse contritum, aut prius confiteatur. Et hos casus communiter Doctores admittunt. *Siluester v. Eucharistia 2. n. 9. Vinaldus de Eucharistia n. 117. Soto in 4. d. 12. a. 9. Nauar. c. 21. n. 4. Suarez hic d. 66. sect. 4.* & alij.

Siluester. Vinaldus. Soto. Nauar. Suarez.

Secus si ante consecrationem.

Quòd si verò sacerdos recordetur se esse in peccato mortali ante consecratiooem, tenetur confiteri, si sine nota possit. Vtrùm autem teneatur incboatum sacrum deserere, si sine nota possit, non ita certum est. *Victoria de Eucharistia n. 79. Bonauent. in 4. d. 13. Soto ibidem q. 2. a. 6. Nauar. cap. 25. n. 76.* negant. *D. Thomas infra q. 83. a. 6. ad secundum* dicit esse tutius, deserere tunc Missam, non tamen necessarium.

Victoria. Bonauent. Soto. Nauar. D. Thom.

17

Soto. Palud. Vinaldus. Siluester. Suarez.

Præstat die Dominico non audire sacrum, quā communicare sine cōfessione peccati mortalis.

5. Quando Sacerdos aliàs die Dominico non posset audire sacrum, aut in paschate communicare. Ita *Soto in 4. d. 12. q. 1. art. 4. Palud. d. 9. q. 4. concl. 10. Vinaldus de Eucharistia num. 121. & 123.* & fauet *Siluester suprà.* Suarez tamen suprà cum alijs tenet, contrarium probabilius esse. Ego credo consultius esse die Dominico omittere sacrum: quia illud præceptum noo est tam strictum, quin ob minores causas possit omitti, & aliàs posset frequens dari occasio sine confessione celebrandi. Meliùs tameo credo facturū, qui in paschate celebraret cōcepta contritione. Tum quia hoc præceptum maioris est momenti, & rariùs datur ista occasio sine confessione celebrandi, ac durum videtur talem hominem tunc temporis arcere à communione, quam omnes fideles percipiunt: maximè cùm probabile sit hoc præceptum de præmittenda confessione tantùm esse iuris humani. Confirm. quia vt impleam præceptum de confessione annua, possum confiteri non integrè, si nullus sit sacerdos, cui possim integrè confiteri, vt dicam infrà, cùm tamen integritas confessionis sit præcepti diuini. Ergo similiter poteto communicare non præmissa confessione, vt impleam præceptum de annua communione, cùm hoc noo sit minoris momenti quàm illud.

Secùs est de communione annua.

18

Non sufficit solemnitas festi vt sine confessione communices.

Trident.

Quod autem aliqui addunt sufficere magnam deuotionem, aut celebritatem festi quo soles communicare, vt possis communicare sine confessione; noc verum est, nec in praxi securum. Quia apertè repugnat Trident. quod necessitatem requirit: talis autem deuotio, aot occurrentia festiuitatis nullam inducit oecessitatem per se loquendo, oisi aliunde scandalum, aut alia similis necessitas immineret.

19

Quando alicui censetur deesse confessarius.

Respondeo 2. Confessarium censeri deesse. Primò quando absolutè deest, qui possit confessionem audire. Secundò, quando nullus adest, cui possis sine interprete confiteri. Nec enim ad hoc teneris. Tertiò, quando non potes præsenti confiteri sine graui periculo notabilis damni, aut scandali: vt si metuas ne sacerdos peccata tua reuelet, ne ad inhonesta inuitet, oe odium contra te concipiat, & graoiter in re aliqoa magni momenti noceat, &c. Oportet autem hunc metum esse prudentem; nec sufficit vana aliqua suspicio, nec quòd sacerdos de te sit malam opinionem habiturus. Hoc enim non tanti æstimandum, quando aliud malum non timetur.

20

Addunt tamen multi aoctores, quòd si tum habeas aliqua peccata mortalia, quæ possis sine tali periculo confiteri, te ad hoc teneri omissis ijs quæ non potes sine periculo confiteri. Secùs si habeas tantùm venialia. Tunc enim non teneris confiteri si sis contritus; quamuis suadendum sit vt confitearis. Si tamen timeres oe solùm esses attritus, teneteris coofiteri venialia, vt saltem indirectè posses à mortalibus absolui, & ita in gratia communicare. Ita *Suarez d. 66. sect. 4.*

Suarez.

21

6. Quando habes casus reseruatos, à quibus præsens confessarius te non posset absoluere. Ratio est. quia teneteris eosdem casus bis confiteri. quod videtur graue onus. Ita *Armilla v. Communio, & Victoria n. 79.* & innuit *Sotus in 4. d. 12. quæst. 2. a. 4.* Credo tameo cum Suarez probabilius esse eo casu communicaturum teneri præmittere confessionem omnium peccatorum, si habeat aliqua mortalia non reseruata, atque ita ab omnibus saltem indirectè absolui. Secùs esset, si nulla habeat mortalia oon reseruata. Credo tamen etiam eo casu meliùs facturum, si sua peccata reseruata vnà cum venialibus confiteretur, vt posset ab illis saltem indirectè absolui. quia sic securior esset quòd communicaret in gratia, imò ad hoc teneretur, si putaret se solùm esse attritum, vt dixi in casu præcedenti. Illud autem iocommodum quòd quis teneatur hoc modò bis eadem peccata confiteri, noo est tanti momenti, vt propterea possit quis excusari ne teneatur ante communionem confiteri ea peccata mortalia, à quibus potest hîc & nunc directè absolui. Sed de his dicemus plura, quando agemus de integritate confessionis.

Armilla. Victoria. Sotus. Suarez.

22

Nota primò, Vt peccator sine confessione communicet, nulla ratione sufficere (vt aliqui putant) quòd absit sacerdos cui deuotiùs & ordinariè solet confiteri, si modò alius adsit, cui legitimè possit confiteri. quia hæc causa nullius est momenti. Nam si velit, poterit postea eadem peccata alteri coofiteri, atque ita fructum illius deuotioois acquirere.

23

Quantum confessarius debeat distare vt censeatur abesse.

Nota secundò, Doctores disputare quantum debeat distare confessarius, vt possit dici abesse. Qua in re non potest certa aliqua generalis regula præscribi, sed ex circumstantijs res spectanda est, & prudenti iudicio determinanda. Nam quan-

quandoque certis perſonis hîc & nunc ob imbecillitatem corporis, & iniurias auræ, aut breuitatem temporis qua arctantur, erit quaſi impoſſibile adire confeſſarium diſtantem vel ad quingentos paſſus; cùm tamen aliis quandoque, vel etiam iiſdem alio tempore, facilè eſſet, etiam tria milliaria conficere. Quare generatim hoc ſolùm dici poteſt, illi ſoli cenſeri deeſſe confeſſarium, qui ob inualetudinem, difficultatem itineris, breuitatem temporis, præſentiam aliorum, vrgentia negotia, & ſimiles cauſas ſine graui incommodo hîc & nũc eum non poteſt adire.

24 *Trident.* Celebrans non præmiſſa confeſſione tenetur prima commoditate confiteri.

Nota tertiò, *Trident. ſeſſ. 13. c. 7.* præcipere ſacerdoti, qui ob inopiam confeſſarij vrgente neceſſitate, omiſſa peccati mortalis confeſſione celebrauit; vt prima data occaſione confiteatur. quod non eſt præceptum diuinum, aut naturæ, vt aliqui putant; quia hoc nullo fundamento nititur: ſed ipſius Concilij. Quare cùm expreſsè ad ſolos ſacerdotes dirigatur, non eſt ad laicos extendendum.

Quod autem aliqui dicunt, Concilium ſi interrogatum fuiſſet, an laicos comprehendere intenderet, reſponſurum affirmatiuè: gratis fingitur. imò contra contextum Concilii, quod cùm antè generatim dixiſſet, omnes conſcios peccati mortalis teneri præmittere confeſſionem, non eſt credendum temerè ſpeciatim ſolis Sacerdotibus præcepiſſe, vt in neceſſitate aliter communicantes, ſtatim poſtea confiterentur. Cuius etiam ratio videtur eſſe, quòd ſacerdotibus ſæpiùs poſſit occurrere talis neceſſitas. Quare tale præceptum videtur neceſſariũ ne negligentes ſint in ea vitanda, aut ſine perſuadeant eã adeſſe, quãdo non eſt, vt euitent confeſſionis moleſtiã. rariſſimè autẽ occurrit laicis. Quare *Suarez d. 66. ſect. 7.* probabiliter docet, hoc præcepto non teneri celebrantem extra neceſſitatem in peccato mortali, aut quia id omnino eſt oblitus: aut quia non curat legem. Tum quia neuter propriè comprehenditur verbis legis: tum etiam quia ratio legis in his deficit. Primus enim, qui ſcilicet immemor ſui peccati celebrauit, non communicauit cum conſcientia peccati mortalis, nec in eiuſmodi caſibus periculum eſt ne quis ſibi fingat neceſſitatem celebrandi, aut eam negligenter euitet, cùm omnino ſit ad celebrationem impertinens. Secundus autem non celebrauit vrgente neceſſitate, nec tale præceptum ei valeret ad cautelam, ſed ad maius peccatum, cùm eadem licentia hoc qua præcedens transgrederetur. Quare Concilium videtur ſponte hos caſus omiſiſſe.

Suarez. 25

ARTICVLVS V.

Vtrùm accedere ad hoc Sacramentum cum conſcientia peccati mortalis, grauiſſimum omnium peccatorum ſit?

26 ARtic. 5. docet, eſſe valdè graue peccatum ſuſcipere hoc Sacramentum indignè: non tamen eſſe omnium grauiſſimum. quia odium Dei, blaſphemia, infidelitas, &c. ſunt grauiora. Vide textum, nulla enim hîc eſt difficultas.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm ſacerdos debeat negare corpus Chriſti peccatori petenti?

27 ARt. 6. docet primò, publico peccatori etiam publicè petenti negandum eſſe hoc Sacramentum. Patet, quia cùm ſacerdotes ſint diſpenſatores myſteriorum Dei, debent ea dignè miniſtrare, nec proiicere ſanctũ canibus, immundis nimirũ & peccatoribus. vt dicitur Matth. 7. Vide *D. Cyprianum epiſtol. 10. 11. & 12.* vbi grauiter reprehendit miniſtrantes indignis Sacramenta. Pulcherrimus autem locus eſt quem citat *D. Thomas in corpore.*

Matth. 7. *D. Cyprian.* *D. Thom.*

Publico peccatori ante publicatam pœnitentiam neganda communio.

Nota primò, Vt publico peccatori poſſit publicè dari communio, neceſſarium eſſe vt publicè conſtet eum eſſe emendatum. Vt autem priuatim ei dari poſſit, ſufficit quòd priuatim egerit pœnitentiam, & hoc ſacerdoti conſtet. Cauendum tamen, ne publico peccatori poſt occultè actam pœnitentiam, ita priuatim detur communio, vt periculum ſit ne ſtatim fiat publicum eum communicaſſe (quia hæc communio æquiualeret publicæ) niſi ſimul fiat publica eius pœnitentia. Et hæc quidem certa ſunt; difficultas eſt tamen quando aliquid dicatur publicum. Qua de re multi varia ſatis confusè aſſerũt, ſed hac in re cum diſtinctione loquendum eſt, vt benè notauit *P. Leonardus de iuſtitia c. 2. dub. 13. & P. Suarez ſtatim citandus.*

P. Leonard. *Suarez.*

28 Quis dicatur publicus peccator.

Nota igitur ſecundò, publicum dici peccatorem dupliciter. Primò abſolutè, cuius ſcilicet peccata maiori parti ciuitatis nota ſunt: & tali in ea ciuitate negandum eſt Sacramentum etiam coram iis qui eius crimen ignorant. Quia talis in eo loco eſt abſolutè diffamatus, ac famam amiſit. quare nullum habet ampliùs ius, vt ſuum peccatum ibi celetur, & quòd vnus atque alter illud de nouo cognoſcit, parui momenti eſt.

Imò ſi per ſententiam iudicis eius crimen notum ſit, etiam eo loco neganda eſt ei communio, vbi illud ignoratur, ſi conſtet ſacerdoti eum in peccato perſiſtere, & ſine turba id facere poſſit. quia talis omne ius ad famam amiſit: & conſe-

quenter nō habet ampliùs ius ne ei etiam publicè negetur Sacramentum. Ita *Suarez disp. 67. sect. 5. concl. 3.* Idem videtur dicendū quando notoreitate facti crimen est omnino alicubi publicū respectu loci vbi quidem nūdum est publicum, sed breui futurum est. Quia tunc eius crimē ibi narrare, ne quidem est contra charitatem, si aliqua causa subsit: vt docet *P. Leonardus suprà.*

Suarez.

P. Leonard.

29 Secundò, illud crimen dicitur respectiuè publicum, quod est præsentibus omnibus notum, vel saltem maiori parti, si plures sint quàm 10. Et coram his eiusmodi peccatori neganda est communio, non coram aliis. Similiterque danda est communio priuatim pœnitenti, coram iis, quibus nota est eius pœnitentia.

30 Docet 2. Peccatori occulto nō esse negandam communionem coram iis, quibus ignotū est eius peccatum. Est communis sentētia DD. & apertè habetur *c. Placuit 6. q. 2.* Sed multi laborāt in eius probatione, quòd eam ex solo iure naturali petant. Tres autem præcipuæ rationes adferuntur. Prima est, quia quilibet baptizatus habet ius vt detur ei communio præsertim respectu Pastoris sui, quo non debet priuari ob suum peccatum quamdiu occultum est. Secunda, quia occultus peccator habet ius ne diffametur: diffamaretur autem, si negaretur ei publicè communio. Tertia, quia alioqui sequeretur scandalum.

Quando occulto peccatori neganda sit communio.

31 Sed hæ rationes meo iodicio nō satis probant. Nam prima & secunda generatim intellectæ sumunt apertè falsum. Nemo enim habet ius petendi vt aliquid faciam, aut vt celem ipsius peccatum, quando non possum id facere sine manifesta ac graui iniuria innocentis. Hinc possum alterius occultum crimen detegere, aut rem suā repetenti, eam negare, quando huc est necessarium vt grauem iniuriam alicuius innocentis impediam. Atqui talis peccator ante emendationem non potest communicare sine graui iniuria ipsius Sacramenti, atque adeò ipsius Christi, vt patet ex dictis a. 4. & 5. Ergo non habet ius vt dem ei cōmunionem, aut ne hanc negando eum infamem. Ad 3. Respondeo, Per se loquendo ex illa negatiooe nihil aliud natum esse sequi, quàm quòd homines suspicabuntur talem esse in peccato mortali, in quo nullum est scādalum, sed solùm diffamatio alterius. Quòd si quandoque ob imprudentiam aut malitiam aliorum secuturæ sunt aliquæ turbationes, hoc est per accidens, nec perpetuum. Quare tunc saltem licebit tali publicè negare communionem, quando illę turbæ sciuntur non secuturæ. quod sæpe fieri poterit quando Patochus est magnæ auctoritatis apud suos, & prudenter rem totam peragit, reddendo, si opus sit, probabilem sui facti rationē.

Non teneor celare vnius peccatum cum alterius iniuria.

32 Addunt alij quartam rationem. Quia nimirum pertinet ad bonam gubernationem Reip. vt publicus bonorum communium dispensator in iis dispensandis non vtatur scientia priuata, sed publica: Atqui talis dispensator est minister Sacramenti. Ergo debet hoc publicè saltem ministrare ex sola publica scientia.

Sed contrà. Primò hinc sequeretur, occulto peccatori ne quidem occultè posse negari communionem, quod tamē illi negant. Quòd autem dispensatio fiat publicè aut priuatim, nihil facit ad rem, modò sit dispensatio publici boni, & fiat à publico dispensatore, quà talis est, vt hîc fit. 2. quia sequeretur, quòd talis distributor teneretur publica bona etiam distribuere in eum quem priuata scientia sciret iis vsurum in perniciem Reip. quod tamen spectato solo iure naturæ falsum est. 3. Qui confert Ordines non minùs distribuit bona publica, quàm qui ministrat hoc Sacramentum. Atqui Episcopus seruato priùs quantum fieri posset ordine correptionis fraternæ, etiam publicè deberet repellere à suscipiendis Ordinibus eum quem priuatim nosset omnino esse indignum, præsertim quando hoc posset per vnum aut alterum testem probare. Ergo similiter spectato iure naturæ, sacerdos tenebitur repellere à communione etiam publicè petentem, quem ita priuatim nouit indignum, vt possit hoc per vnum aut alterum testem probare.

33 Ex quibus patet, Etsi dictæ rationes possint sufficere, vt talis obligatio iure positiuo inducatur; non tamen sufficere vt solo iure naturæ eam inducant. Quare Respondeo, totam rationem cur non liceat occultum peccatorem publicè à communione repellere, esse voluntatem ac legem Christi, qui hoc ita statuit: vt satis cognoscimus tum ex ipsius facto, qui Iudæ etiam communionem tribuit: tum ex perpetuo Ecclesiæ vsu. Conuenientia huius institutionis est, quia aliàs grauissima fuissent sæpè secuta incommoda. Primò, quòd multi iniustè fuissent diffamati ex imprudentia ministrorum, qui sæpe nimis leuiter iudicassent aliquem indignum hoc Sacramento. Secundò, sæpe sequeretur magna perturbatio: quia astantes facilè sæpe sibi persuaderent per iniuriam aliquem repelli, qui soli ministro, aut paucis aliis notus esset indignus. Tertiò, si minister deberet probare indignitatem repulsi, hoc ei esset grauissimum onus, cùm sæpe postea difficillimè id facere posset, quòd vel sibi soli esset repellendi indignitas nota; vel quòd ipse ignoraret quibus esset nota: vel quòd alij nollent contra repulsum testari, quòd potens aut eorum amicus esset, aut sacerdos ipsis inimicus. Quòd si verò non deberet probare repulsi indignitatem, sed omnes tenerentur ei credere: tunc nimia ei daretur licentia quosuis infamandi. Demum quia ferè ad singulos sese offerentes minister hæreret perplexus ne peccaret, aut indignum admittendo, aut dignum repellendo, aut alterutrum ipsum fecisse alij facilè calumniarentur.

Ratio cur occulto peccatori non sit publicè neganda cōmunio.

34 Quæ etsi non conuincant, spectato solo iure naturæ, sacerdotem numquam debere publicè repellere quem priuatim nouit indignum (posset enim sæpe occurrere casus quo omnia hæc incommoda euitarentur: nec aliquid iure naturæ est illicitum, quia sæpe ex eo sequuntur incommoda, modò certum sit hîc & nunc non secutura:) tamen conuincunt omnino decuisse Christum Sacramentum pacis ita instituere, vt ex eius administratione non esset nata sæpe sequi turbatio: & consequenter generatim velle ne eiusmodi petenti publicè communio negaretur. Etsi enim Christus ne petens infamaretur, non magis tenebatur ferre iniuriam

quæ

quæ Sacramento irrogatur, dum datur indigno, quàm teneatur pati vt quis ad aliqua vitanda incommoda hoc Sacramentum prouciat in lutum: tamen ob dicta conueniebat vt illam iniuriam vellet ferre: & consequenter vt statueret ne ille actus ex parte Sacerdotis esset sibi iniuriosus, quem fieri circa se vellet.

35 Dubitant verò hîc Doctores, Vtrùm quando peccator occultus occultè petit communionem, debeat ei denegari?

D.Thom. *D.Thomas in 4.d.9.q.5. ad primum* absolutè docet ei esse negandam, etsi sacerdos crimen sciat per solam confessionem, modò possit hoc ita fieri, vt nulli alteri crimen reueletur. quem ferè communiter Thomistæ & plurimi alij sequuntur. *Thomistæ.* *Sotus.* Contrà *Sotus in 4.d.12.q.1.a.6.* absolutè docet, tali dandam esse communionem, etsi sine vlla reuelatione criminis ei possit negari, præsertim quando petit communionem à suo Pastore. Ratio eius est primò, quia putat eam esse sententiam D.Thomæ hîc. Secundò, quia talis habet ius petendi, quo sine publica scientia non potest priuari. Sed hæ rationes nihil probant. Ad primam, nego esse sententiam D.Thomæ. nam huius casus hîc non facit mentionem: nec credendum est eum mutasse sententiam quam tenuit in 4. nisi hoc apertè ex verbis eius constet. Ad secundam, nego talem habere ius petendi, vt patet ex dictis.

Alij verò mediam sententiam tenent; scilicet tali negandam esse communionem, si sacerdos eius crimen nouerit extra confessionem: secus esse, si illud solùm nouerit in confessione. Ita *Gabriel in 4. d.9. q.2. a.3. dub.1. Paludanus ibidem, q.2. concl.3. & Nauar. c.21 num.55.* *Gabriel. Paludan. Nauarr.* Ratio secundæ partis est, quia tunc negare communionem esset ipso facto ei quodammodo exprobrare audita in confessione; quod est illicitum.

36 Respondeo 1. Quando occultum crimen petentis communionem sacerdos, siue Pastor sit, siue non, scit extra confessionem, tenetur ei occultè negare communionem. *Qui extra confessionẽ nouit alterius crimen, neget ei occultè communionem.* Ratio est. Quia cùm, vt ostendi, talis nullum habeat ius petendi communionem, & cessent omnia incommoda, quæ possent sequi ex publica negatione, nulla est ratio, cur cum tanta Sacramenti iniuria ei detur communio. Quare hîc Ministrum obligat illud præceptum Christi; ne detur sanctum canibus.

37 Respondeo secundò, Quando sacerdos solùm nouit indignitatem petentis solùm ex confessione, non potest ei etiam occultissimè petenti ita negare communionem, vt expressè significet se eam negare ob peccatum in confessione cognitum. *Secus est de eo qui id ex confessione nouit.* Quia hoc esset ei apertè exprobrare tale peccatum: quod omnino illicitum est. Et in hoc casu ferè loquuntur auctores citati pro tertia sententia: nec credo hoc vllum negaturum.

Quòd si tamen posset eam negare afferendo aliquam aliam probabilem occasionem, non est improbabile eum debere eam negare: modò tamen hoc ita possit fieri, vt nulla vnquam alicui (saltem præter eum qui petit communionem) vel leuis inde oriatur suspicio, quòd tali negata sit communio ob aliquod crimen occultum. Quia si esset vllum vel leue periculum, ne aliqui possent hoc suspicari, certum est nullo modo posse ei negari communionem. quia aliàs reuelaretur confessio. Quare quoties esset periculum ne alij rescirent tali negatam esse communionem, cùm tunc etiam sit periculum ne putent ei negatam esse ob eius indignitatem; nullo modo licebit eam negare. Quare cùm sæpissimè tale aliquod periculum sit, rarò occurret casus, quo negari poterit. Quòd si tamen occurrat, propter multorum Doctorum auctoritatem non est improbabile debere negari.

38 Respondeo 3. Multò tamen probabilius est, nos nullo vnquam casu posse alicui negare absolutè communionem ob aliquod crimen sola confessione cognitum. Primò, quia semper est virtualis aliqua exprobratio illius criminis. Quia etsi aliæ caussæ prætexantur, saltem ipse qui petit communionem facilè aduertet eam sibi negari ob peccatum expressum in confessione. Secundò & præcipuè, quia sicut datio communionis est propriè actus Pastoris, & pertinens ad regimen; ideoque non potest fieri, nisi à proprio Pastore, vel cum eius licentia: ita etiam negatio communionis est actus pertinens ad regimen. Vt autem fusè ostendemus in materia de sigillo confessionis: nullo modo licet vti scientia habita ex confessione in ordine ad regimen confitentis eo inuito.

39 Docet tertiò *D.Thom. in respons. ad tertium*, grauiter publicè suspecto de crimine esse etiam negandam communionem. *D.Thom. Suspecto neganda communio.* Quod intellige de suspicione quam violentam vocant, quæ moralem quandam certitudinem inducit, ideoque ferè æquiparatur certæ cognitioni. Secus est de leuioribus suspicionibus. quia hæ non sufficiunt ad tam grauem infamiam petenti inferendam, cùm forte innocens sit.

Vbi Nota, fuisse olim quibusdam locis consuetudinem dandi Eucharistiam suspectis. *Suspectis dabatur olim communio in probationem.* Primò ad quandam probationem; sicut solebant etiam probari igne candenti, & si euadebant illæsi, habebantur innoxij: & contrà putabantur esse noxij, si aliquid mali patiebantur. Et sic intellexit D. Thomas Capitula quæ citat in tertio argumento: meritoque hoc damnat, quia omnino superstitiosum est. *D.Thom.* Secundò dabatur suspectis, vt eam recipiendo testarentur suam innocentiam, sicut solemus iam eam testari iuramento. erat enim illud grauissimum quoddam iurandi genus. Et sic potius videntur illa Capitula intelligenda. Quod nec ita damnandum est, quasi nullo vnquam casu liceret. Nouimus enim Gregorium VII. hoc modo Henrico IV. suam innocentiam probasse, & vt idem faceret eum inuitasse. *Gregor. VII.* Nec rursum ita probandum est, vt extra grauissimos ac rarissimos casus vsurpetur. Quare meritò vsus eiusmodi probationes aboleuit.

ARTI-

ARTICVLVS VII.

Utrùm nocturna pollutio aliquem impediat à sumptione huius Sacramenti?

40 ARt. 7. variè disputat quando pollutio nocturna impediat communionem. Qua de re varij variè loquuntur, idque maximè propter dicta quædam antiquorum Patrum, qui videntur dicere, passum pollutionem debere à communione abstinere. Sed non loquuntur de stricta illa obligatione, sed de quadam decentia. Vt autem rem omnem breuiter explicemus,

41 *Pollutio dupliciter contingit.*

Nota 1. Dupliciter eiusmodi pollutionem posse contingere. Primò cum peccato mortali, & certum est tunc impedire communionem, donec ipsum peccatum per legitimam pœnitentiam sit remissum, iuxta dicta a. 4.

Secundò potest contingere vel sine peccato patientis: vt quando omnino inuito accidit: vel cum solo peccato veniali: vt quādo eam patiens leui aliqua sua culpa dedit ei aliquam causam. Et tunc docet D. Thomas, & communiter etiam Doctores, non quidem ex necessitate, sed tamen ex quadam decentia abstinendum esse à communione; & esse quandoque peccatum veniale tunc communicare. *D. Thom.*

42 *Quando impediat communionem.*

Pro quo Nota 2. Vtramque pollutionem posse rursus dupliciter contingere. Primò, ita vt secundùm se transacta relinquat aliquos effectus in homine, scilicet vel commotionem carnis, vel euagationem mentis circa huiusmodi res. Et tunc omnino consulendum est, vt eam passus abstineat à communione, quàm diu hic effectus durat. Esset enim quędam indecentia ita ad fontem omnis puritatis accedere; & peccatum veniale si communicans esset negligens in ea passione repellenda. Quòd si tamen rationabilis causa exigeret communionem, non esset curanda talis commotio, modò eam patiens, quantum posset repelleret, seq. ad deuotionem excitaret. Quod maximè locum habet, quando dæmon crederetur eam excitasse, vt hominem à communione auerteret. Tunc autem nulla ratione esset omittenda communio: vt D. Thomas hîc docet. *D. Thom.*

Secundò, potest quis passus esse pollutionem ita vt iam nullum omnino eius effectum sentiat. Et tunc nulla ratione impedit communionem. quia habet se eodē modo ac si non fuisset. Quod etiam verū est quando accidit cum peccato mortali, modò præcessetit legitima pœnitentia & confessio secundùm dicta suprà. Quamuis in hoc casu eiusmodi homini suadendum esset, vt ex humilitate sibi vt indigno communione interdiceret, & hoc ei confessarius consultò pro pœnitentia iniungeret: nisi rationabilis causa aliud suaderet. Ita *Suarez d. 68. sect. 2.* *Suarez.*

43 *Alia peccata confessione deleta non impediunt communionem.*

Hinc sequitur primò, Alia peccata mortalia post legitimam pœnitentiam & confessionem nulla ratione impedire, quin quis statim postea communicet. quia non relinquunt eiusmodi effectus in animo verè pœnitentis. Tamen ratione scandali, præsertim quando quis sæpè & publicè in eiusmodi peccata incideret, abstinendum esset à communione, donec aliquo tempore se emendasset, ne videretur aut peccata, aut communionem contemnere. Et confessarius deberet tali, quando commodè fieri posset, communionem prohibere, vt hoc modo excitaret eū ad eiusmodi peccatum vitandum: præsertim cùm, quando sæpiùs quis post confessionem & communionem in eadem peccata relabitur, meritò sit timendum, ne non habeat verum & sufficientem dolorem de peccatis. Nam si verè ea detestaretur, maiorem sibi vim inferret ad ea euitanda. Quare sæpè erit necessarium eum à communione prohibere, vt hoc modo meliùs sui peccati grauitatem cognoscat, illudque caueat.

44 *An copula coniugalis eam impediat.*

Sequitur secundò, Copulam inter coniuges noctu habitam numquam absolutè impedire quo minùs sequenti die possint communicare. imò nullo modo impedire, quando nullus eius remanet effectus. Eadem enim est huius ratio, atque inuoluntariæ pollutionis, cùm vel non sit peccatum, vel tantùm veniale.

Reddens coniugi debitum ante communionem non peccat.

Sequitur tertiò, Coniuges nocte præcedente communionem nullo modo peccare reddendo debitum aut etiam petendo, si rationabilis causa id exigat, v. g. vt alterius grauis tentatio superetur, vel si ob singularem corporis dispositionem sperent tunc potius quàm aliàs concipiendam prolem, & eam solam intendant. quia tunc actus nullo modo est malus; nec vlla ratione communionem impediet, si nullus eius effectus permaneat. Quòd si aliquis effectus permanet, prudentis confessarij erit videre an expediat differre communionem.

45 *Secùs est de eo qui solùs voluptatis causa debitum petit.*

Sequitur quartò, Eum qui solùm voluptatis causa tunc debitum petit, peccare venialiter. Tum quia indecens est tali tempore eiusmodi voluptati indulgere: tum quia ad communionem maxima requiritur deuotio, & puritas affectus, quam talis voluptas funditus euertit, & ad omnem pietatem hominem reddit inhabilem. Quare talibus communiter suadendum, vt tunc communionem differant. quia sæpè ad hoc sub veniali tenentur. Nisi fortè magna deuotio præteritam culpam abstergat. Vide *Suarez suprà, & Sanchez l. 9. de matrimonio d. 13.* *Suarez. Sanchez.*

ARTI-

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm cibus, vel potus præsumptus impediat sumptionem huius Sacramenti?

46 ARt. 8. docet, solis iis licere communicare, qui ita ieiuni sunt, vt post mediam noctem nihil omnino per modum cibi vel potus sumpserint. Prob. ex vniuersali Ecclesiæ consuetudine ab ipsis Apostolis introducta in reuerentiam illius Sacramenti. Fuit quidem olim, vt patet ex *Carthag. 3. c. 29.* quibusdam locis licitum feria quinta hebdomadæ maioris, ad imitationem Christi, post sumptum cibum communicare: sed hæc consuetudo numquam fuit vniuersalis, & iam omnino abrogata est.

Carthag. 3.

Et hæc quidem conclusio est omnino certa apud omnes Catholicos, nec vllam habet difficultatem. Quod autem quidam hæretici nobis obiiciunt exemplum Christi, qui vesperi hoc Sacramentum instituit, nihil facit ad rem. quia hoc præceptum non est iuris naturæ aut diuini, sed ab Ecclesia à temporibus Apostolorum introductum, quæ ob reuerentiam huius Sacramenti hoc iustè præcepit.

47 Difficultas autem aliqua est, quis dicatur sumpsisse aliquid per modum cibi. Nota primò, Per modum cibi aut potus dici sumi id quod ab extrinseco ori impositum per se sumitur, etiamsi medicinæ causa sumatur. Hinc saliua, vel alij humores, aut etiam sanguis ex capite aut gingiua in os defluentes, etsi deglutiantur, non sumuntur per modum cibi vel potus, quare nec communionem impediunt.

Quis dicatur aliquid sumpsisse per modum cibi

Idem dicendum de reliquiis ciborum præcedentis diei, quæ hærent inter dentes, quæ etsi deglutiantur, non impediunt communionem. quia pertinent potiùs ad manducationem præcedentis diei quàm præsentis. Quia cùm hodie nullo modo ab extrinseco ori imponantur, non sumũtur iam per modum cibi, sed per modum saliuæ. Ita *Suarez d. 68. sect. 4.* Decet tamen omnino eiusmodi res omnes exspuere, quantum commodè fieri potest.

Suarez.

48 Idem secundùm communem sententiam dicendum, quãdo quis abluens os, aut gustãdi causa aliquẽ humorem ori imponens, quem statim exspuit, paruum aliquid per imprudentiã deglutit. quia hoc non per se, sed per modum saliuæ, cui permiscetur, sumitur. Secùs esset si quis tale quid in notabili quantitate etiam contra mentem sumeret. quia tunc non posset dici sumi per modum saliuæ, tamquam quid vnum cum ea.

Licet item aromata ori imponere ante communionem ad vitandum noxium aërem, eaque etiam dentibus conterere, modò nihil deglutias. Secùs est de saccaro & similibus quæ liquescunt: quia vix caueri potest, quin hæc deglutiantur, & frangant ieiunium. Quòd si tamen nihil deglutiretur, non impedirent: sed hoc difficilè caueri, nisi statim exspuantur, antequàm saliua deglutiatur. Hinc patet eos, qui vt leniant raucedinem faucium, aut pectoris, vesperi incumbentes saccarum, aut similem materiam ori imponunt, quam paulatim liquefactam deglutiunt, non posse sequenti die communicare, nisi moraliter certi sint, se nihil ex ea materia post mediam noctem deglutiuisse. quia aliàs verè non essent ieiuni.

[...] aromata [...] imposita [...] munio- [...] im impe- ant.

49 Dices, Etsi aliquid deglutiant post mediam noctem, id solùm se habebit per modum reliquiarum præcedentis diei, & consequenter non impediet communionem.

Respondeo, negando assumptum. Nam cùm illa materia ori imponatur vt paulatim deglutiatur, ex intentione sumentis tam diu durat eiusdem comestio, donec ipse totam deglutiuerit: sicut si paulò ante duodecimam noctis imponerem alios cibos ori, eosque donec duodecima esset audita, manderem, & tunc eos deglutirem; nullo modo possem eo die communicare. Secùs est de reliquiis cœnæ diei præcedentis hærentibus inter dentes. quia secundùm communem hominum sensum, & intentionem sumentis illa comestio fuit omnino absoluta ante mediam noctem. Et particulæ hærentes inter dentes censentur iam comestæ esse. Hæc autem res moralis secundùm morale iudicium æstimanda est.

50 Nota secundò, Varios esse casus in quibus licet non ieiuno communicare, quos mox recensebimus. Primus est, quando quis est in præsenti periculo mortis, siue id fiat ratione morbi, siue quòd supplicio afficiendus sit. Tunc enim potest communicare non ieiunus, & quocumque diei tempore, si sit ante sequentem diem moriturus. Patet ex vsu Ecclesiæ, & ratio est, Primò, quia saltem valdè probabile est, talem tunc teneri ex præcepto diuino communicare, quod maioris momenti est, quàm præceptum Ecclesiæ prohibentis non ieiunum communicare. Secundò, quia cùm communio tali homini sit tunc valdè vtilis, & quodammodo necessaria, vt in extrema illa lucta tanto præsidio confortetur & roboretur, noluit eum Ecclesia suo præcepto tanto bono priuare.

Non ieiunus licitè communicat, Primo in periculo mortis.

51 Quòd si tamen afficiendus supplicio præsciuerit se eo die moriturum, tenetur ieiunare donec communicarit. quia commodè potest. Similiter ægrotus quando commodè potest, debet dare operam vt ieiunus communicet. Non tamen ideo tenetur communionem differre vsque in sequentem diem cum periculo ne priùs moriatur, aut ita morbo opprimatur, vt nõ possit postea integris sensibus communicare. Quia magis pertinet ad reuerentiam Sacramenti, vt quis communicet integris sensibus, quàm vt ieiunus. Similiter vt ieiunus communicet, non tenetur cum notabili incommodo aut sumptionẽ cibi vel medicinæ diutius differre, aut etiam intempestiua nocte curare ad se adferri Sacramentum,

tum, cùm sine magno incommodo communiter fieri nequeat, vt notauit *P. Suarez. disput. 68. sect. 5.* Et patet ex praxi Ecclesiæ, quæ vt pia mater cupit in ea necessitate constitutis quacumq. ratione subuenire, eorumque difficultates leuare. Et hoc etiam ad ipsius Sacramenti reuerentiam spectat, quod de die maiore veneratione defertur ad ægros quàm intempesta nocte. Et in his quidem satis conuenit inter Doctores; dubitant tamen

Suarez.

52 Primò, Vtrùm in eadem ægritudine liceat alicui sæpiùs non ieiuno communicare? Qua in re certum est Primò, non licere, nisi sæpiùs occurrat eum esse in præsenti mortis periculo. quod iudicio medici, aut alterius personæ intelligentis discernendum est. Secundò, quando quis sæpè ex aliquo morbo ferè totus conualuit, & postea ex eodem iterum in periculum mortis incidit: valdè probabile est sæpiùs posse hoc modo per modum viatici communicare non ieiunum, instante præsenti mortis periculo. quia tunc sunt quasi diuersi morbi.

Idque aliquando sæpius in eodē morbo.

53 Sed difficultas est, quando perseuerante eodem morbo æger sæpiùs incidit in præsens periculum vitæ. Quia cùm tunc non obligetur nisi semel communicare per modum viatici, videtur cessare necessitas communicandi non ieiunum. Sed satis probabile est etiam eo casu posse sæpius ita communicare, quando eiusmodi pericula incidunt post interuallum aliquot dierũ. Ita *Emanuel Sà v. Eucharistia num. 5 Tabiena verbo Communio. versu 48. Armilla versu 18. & Suarez, suprà.* Ratio est, quia non solùm tunc permittitur non ieiuno communio vt possit implere præceptum diuinum, sed etiam quia moriturus valdè indiget illius Sacramenti præsidio, idque sæpiùs, quando post aliquot dierum interuallum in periculum mortis incidit, cuius necessitati pia mater Ecclesia cupit omnibus modis occurrere.

Sà. Tabiena. Armilla. Suarez.

54 Dubitatur secundò, Vtrùm quando deest hostia quæ morituro detur, ne cogatur sine viatico discedere, possit sacerdos non ieiunus celebrare? *Maior apud P. Suarem hic disput. 68. sect. 5.* putat tunc sacerdotem posse sine vlla alia cæremonia accipere panem, eumque secretò consecrare, ac ægroto porrigere. Sed hoc apud eum reperire non potui, & sine vlla probabilitate contra communem omnium aliorum sententiam dicitur. Quare omissâ hac opinione quęritur, Vtrùm Sacerdos non ieiunus possit tunc celebrare legitimo ritu sacrum, in quo, vt dicemus infrà, in quouis casu necessariò ei communicandum est.

Maior. Suarez.

55 Videtur enim id posse facere. Primò, quia moriturus tenetur ex præcepto diuino communicare. Ergo vt hoc possit impleri, non videtur curandum præceptum Ecclesiæ, quo communio non ieiuno prohibetur. Secundò, quia præcepta positiua præsertim humana nõ videntur obligare cum notabili proximi incommodo. Atqui eo casu præceptum Ecclesiæ non potest obseruari sine graui incommodo. Ergo non obligat. Et confirm. Quia ne proximus decedat sine viatico, potest conscius sibi peccati mortalis modò sit contritus, celebrare non præmissâ confessione. Ergo poterit etiam celebrare non ieiunus. Quia cum sit probabile illud verari præcepto diuino, videtur magis obligare, quàm hoc quod tantùm vetatur præcepto Ecclesiastico. Tertiò, quia aliàs posset sæpè oriri scandalum, & grauis tum ægri, tum amicorum ipsius perturbatio.

56 Contrà tamen facit, quòd communiter Doctores negent licere eo casu non ieiuno celebrare. Et hoc nisi aliàs graue scandalum oreretur, omnino dicendum est. Probatur, quia Ecclesia meritò potuit velle suum præceptum quo prohibet ne non ieiunus celebret, etiam eo casu obligare. Et vt patet ex communi Doctorum sensu & praxi, voluit illud eo casu obligare. Ergo verè obligat.

Defectus viatici nō est sufficiens causa vt quis non ieiunus celebret.

Maior patet. Tum quia, vt patebit ex solutione contrariarum rationum, nulla est ratio cur id non possit meritò velle: tum etiam quia aliàs maxima inconuenientia possent accidere, si Sacerdos benè pransus aut etiam cœnatus eructans crapulam deberet à conuiuio, aut etiam ex lecto currere ad altare ad celebrandum. quod sine magna Sacramenti irreuerentia non fieret.

57 Ad primum nego consequentiam. quia æger eo casu ob impossibilitatem omnino excusatur ab obseruatione præcepti communionis. Nec expedit Ecclesiam generalem suam consuetudinem immutare, vt talis possit seruare diuinum præceptum, præsertim cùm grauia inde possent sequi incommoda, vt patet ex dictis. Nec Sacerdos potest violare præceptum Ecclesiæ, vt alter possit seruare diuinum. Secùs est quando vtrumque præceptum in eundem concurrit: tunc enim qui nequit vtrumque simul obseruare, tenetur potiùs obseruare diuinum quàm Ecclesiasticum, nisi aliud sequatur incommodum. Res clariùs parebit exemplo. Ponamus (vt communior docet sententia) conscium sibi peccati mortalis etiam contritum præcepto diuino prohiberi priùs communicare quàm fuerit confessus. Talis potiùs tenebitur non audire sacrum die Dominico, quàm celebrare non præmissa confessione: quòd si tamen ego scirem talem hîc & nunc teneri celebrare, nec habere cui possit confiteri, ego non possem omittere die Dominico auditionem sacri vt ipsius confessionem audirem, quando non possem vtrumque facere. Imò etiam eo die quo non tenerer celebrare, non tenerer omittere sacrum, vt possem illius confessionem audire. quādo nullum aliud esset incommodum, quàm quòd ille iam contritus non præmissa confessione celebraret. Quare cùm præceptum communionis hîc & nunc non obliget sacerdotem, sed solùm moriturum; ille non potest violare præceptum Ecclesiæ, vt hic possit diuinum obseruare.

Non possum violare præceptum Ecclesiæ vt alius possit seruare diuinum.

58 Dices, Hęc tantùm esse vera quando sacerdos non est pastor morituri. Secùs autem esse quando est pastor. quia ex officio tenetur morituro dare communionem.

Respondeo, Ad hoc non teneri quocumque casu, sed quando sine magno incommodo fieri potest. Maius autem est incommodum violari generalem Ecclesiæ consuetudinem tam strictè obli-

obligantem, & quam, vt ostendi, Ecclesia meritò etiam eo casu vult obligare, quàm alicui reddi impossibilem obseruationem diuini præcepti. Et confirm. Quia aliàs sequeretur, quòd Pastor tali casu teneretur celebrare etiam super cõmunem mensam, & sine vestibus sacris, aut alio apparatu sacro, quando aliàs esset necesse aliquẽ mori sine communione. Quia hæc solo iure humano adhibenda sunt. Illud tamen per se primò apparet absurdum.

59 Ad secundum, nego maiorem esse vniuersaliter veram. nam vigiles tenentur seruare suam stationem etiam cum periculo mortis. Et in præsenti materia sacerdos nullo modo posset dicere sacrum sine vestibus sacris, alioue sacro apparatu, etsi aliàs aliquis sine viatico deberet mori.

Trident. Ad confirmationem, nego consequentiam. Quia praxis Ecclesiæ, & etiam definitio *Concilij Trident. sess.13. cap.7.* apertè declarant occurrente notabili aliqua necessitate celebrandi, non obligare præceptum præmittendi confessionem, si confessarius haberi nequit. quod sufficit, vt sciamus hoc præceptum cum tali moderatione latum esse, siue humanum sit, siue diuinum. Secùs est de præcepto non celebrandi non ieiunum. Quia praxis & Doctorum auctoritas satis docent, Ecclesiam velle suum præceptum etiam in simili necessitate obligare. quod, vt ostendi suprà, meritò potuit velle. Et hoc sufficit ad solutionem argumenti, etiamsi non possemus vllam dare rationem, cur leges hæ cum talibus cõditionibus latæ sint. quãuis etiam hæc non desit.

60 Nam cùm sæpius possit contingere necessitas vt conscius sibi peccati mortalis debeat celebrare non præmissa confessione, si id non licuisset, grauia fuissent sæpe orta incommoda. Cùm verò semper parochi debeant seruare pro infirmis Vener. Sacramentum, rarissimè potest contingere vt sit necessitas, vt non ieiunus celebret, ne alius sine viatico discedat. rarissimos autem casus legislator non curat. Adde, eiusmodi celebrationem futuram sæpe cum magna irreuerentia ipsius Sacramenti, si post lautum prandium, vel cœnam fieret. Quòd autem quis contritus celebret non præmissa confessione, per se loquendo non infert vllam irreuerentiam Sacramento.

Cur tã strictè prohibeamur non ieiuni communicare.

61 *Nauarr.* Ad tertium, *Nauar. c.21. n.53.* putat ne quidem ad vitandum scandalum posse quem eo casu nõ ieiunum celebrare. Sed contrarium cum alijs est dicendum, quando verum scandalum timeretur, vt si parochiani grauiter essent perturbandi & exacerbandi contra parochum. Tunc enim deberet celebrare si sine vllo scandalo hoc facere posset. quia tenemur iure naturæ euitare scandalum. Sed hoc scandalum communiter alia ratione commodè potest euitari, si sacerdos doceat se non esse ieiunum, ideoque non licere sibi celebrare. Nec enim quisquam meritò potest scandalizari, quia sacerdos leges Ecclesiæ seruat.

Ad euitandum scandalum licitè celebrat nõ ieiunus.

62 Ex his patet, grauiter obligari omnes parochos, vt dent diligentem operam, ne vnquam desint hostiæ consecratæ, quæ morituris quouis tẽpore dari possint, si necessitas occurrat; quod facillimè fieri potest, si vel minimã in ijs suo tẽpore consecrandis, & conseruandis operã dent.

63 Secundus casus, in quo licet non ieiuno communicare, est, quando sacerdos loco vini consecrauit aquam, eamque sumpsit; tunc enim debet iterum consecrare vinum, & illud sumere.

Tertius, quando sacerdos post consecrationem recordatur se nõ esse ieiunum. Tunc enim debet perficere sacrificium & sumere communionem eodem modo ac si ieiunus esset. Quia peius est sacrificiũ manere imperfectum, quàm non ieiunum communicare. Imò si celebrans post consecrationem etiam vnius speciei deficeret, ita vt sacrificium nullo modo posset perficere, si esset alius sacerdos præsens etiam non ieiunus (modò nullus esset præsens ieiunus) deberet sacrificium perficere, & communicare: vt colligitur ex *c. Nihil 7. q.1.*

Quid agat qui inter celebrandum recordatur se non esse ieiunum?

64 Quòd si verò sacerdos incepto iam sacro, tamen ante consecrationem recordetur se non esse ieiunum, *D. Thomas q.83. a.6. ad 2.* docet tutius esse eum tunc desistere à sacrificio, si sine scandalo possit, insinuans eum ad hoc non teneri. Et hoc videtur omnino obseruandum quando quis clàm celebrat: quando tamen publicè celebrat, videtur communiter consultius vt pergat. quia communiter non potest desistere sine aliqua nota & infamia.

D. Thom.

Idem dicendum in casu quo aliquis bona fide accedens ad communionem, paulò antequam hostia ei porrigeretur, recordaretur se non esse ieiunum, nec posset sine infamia recedere. Est enim eadem ratio. quia scilicet præceptum Ecclesiæ non obligat cum tanto nostro incommodo.

65 Quartus est, quando celebrans post ablutionem repetit in patena aut calice adhuc aliquas particulas hostiæ à se consecratæ: tunc enim debet eas sumere. Ita paucis exceptis communiter Doctores, & pulchram rationem adfert *Caietan. tomo 2. opusculorum tractatu 3. q.1.* quia scilicet totius omnino hostiæ & calicis consumptio prout includit etiam sumptionem ablutionis censetur vna actio, ad ipsam communionem decenter perficiendam pertinens: atque ita secundùm moralem æstimationem & praxin ac intentionem Ecclesiæ censetur totam communionem ieiunus peragere, quia ad eam ieiunus accessit. Nam vt sacerdos totam omnino communionem planè ieiunus perficiat, ita vt nihil alterius potus accipiat, antequam totum corpus & sanguinem Christi sumat, est moraliter impossibile. Nam moraliter fieri nequit, vt vel ante primam ablutionem omnem sanguinem, qui in calice est, planè exhauriat: aut vt dum primam sumit ablutionem, non sumat aliquid vini antequam sumat reliquas aliquas sanguinis guttas, quæ in calice remanserunt. Imò sæpe potest contingere, vt in secunda ablutione adhuc aliquid sanguinis sumendum restet, & tamen secundùm sensum & intentionem Ecclesiæ censetur totum sanguinem ieiunus sumere. Et idem dicendum de particulis, quas sumpta iam ablutione aduertit adhuc in patena, aut calice esse relictas, quas sumens post primam aut etiam secundam ablutionem, censetur tamen ieiunus sumere secundùm intentionem Ecclesiæ, quæ præcipit eiusmodi sumptionem eo modo fieri,

Quomodo reliquiæ absumendæ sint?

Caietan.

quo moraliter fieri potest. Confir. quia cùm præceptum vt hoc Sacramentum sumatur à solis ieiunis sit inductum ad honorem illius Sacramenti, debet eo modo obligare qui maximè est ex honore Sacramenti. Atqui magis est ex honore Sacramenti, si tales particulæ statim post ablutionem sumantur, quàm si relinquantur in patena. quia tunc facilè possent decuti, atque eo modo perire. quod esset contra honorem Sacramenti. Ergo magis sequitur præceptum & intentionem Ecclesiæ, qui eas hoc modo sumit, quàm qui eas seruat.

66 Reliquiæ in ipsa communione aut statim post absumendæ. *Nauarr.* *Suarez.*

Addunt tamen aliqui Doctores, hanc sumptionem debere fieri statim post ablutionem, siue vt loquuntur in incontinenti. Ita *Nauar. c. 25. n. 9.* & alij. Quis autem dicatur eas statim sumere, aut quanta mora possit intercedere, non satis explicant. Qua in re probabile est quod cum alijs quibusdam docet *Suarez. d. 68. sect. 6.* posse sacerdotem eas reliquias sumere, quamdiu est in altari; & consequenter qui post sumptam ablutionem dedisset diu communionem, & aduerteret in patena superesse adhuc aliquas reliquias hostiarum à se consecratarum, posset eas sumere. quia harum sumptio est completio sacrificij, & consequenter tota hæc actio censetur vna, & fieri à ieiuno, quando fit ab eo qui eam ieiunus inchoauit, & interim nihil sumpsit quod ex institutione Ecclesiæ celebrans non teneatur simul inter communicandum sumere. Nam, vt ostendi, secundùm ritum Ecclesiæ sumptio ablutionis in sacerdote necessariò comitatur integram sumptionem sanguinis, eiusque aliquam partem necessariò præcedit.

Confirm. Quia nulla alia ratione potest probabiliter definiri, quamdiu post sumptam ablutionem liceat adhuc particulas sumere. quia nulla est ratio cur liceat eas magis sumere post vigesimam partem horæ, quàm post mediam horam.

67 Quomodo absumendæ reliquiæ ab alijs consecratæ.

Dixi, *tam diu posse sumere reliquias hostiarum à se consecratarum.* Quia secùs videtur de reliquijs ab alijs consecratis: tum quia harum absumptio non est completio conuiuij à celebrante parati: tum quia harum celeris absumptio communiter non ita requiritur ad reuerentiam Sacramenti. Nam cùm sint in eodem vase, in quo erant ipsæ hostiæ quarum sunt reliquiæ, eadem ratione poterunt commodè seruari, qua illæ antea seruabantur, vt postea à ieiunis sumantur. Quod si tamen aliquo casu honestè seruari non possent, deberent statim absumi: sicut etiam particulæ quas sacerdos aduerteret ex suo sacrificio esse adhuc in patena postquam ab altari discessisset. quæ si possint honestè asseruari, seruandæ sunt, vt postea à ieiuno inter celebrandum sumantur.

68 *Sotus.*

Requirit præterea *Sotus in 4. d. 12. q. 1. a. 8.* vt hę particulæ paruæ sint: sed alij absolutè loquũtur, & eadem est ratio in paruis & in magnis, quando illæ sunt eiusdem sacrificij & deprehenduntur ante discessum sacerdotis ab altari. quia earum sumptio eodem modo pertinet ad completionẽ sacrificij. Posset hoc dictum Soti sæpe habere locum, quando agitur de consumptione particularum quę reperiuntur post absolutum omnino sacrificium, aut quæ restant ex hostijs antè consecratis, quæ solùm possunt sumi à non ieiuno, quando honestè sine periculo conseruari non possunt. Quia in eo casu faciliùs longè possunt conseruari maiores particulæ, quàm minores, quæ facillimè deperduntur. Quando tamen est eadem difficultas in vtrisque conseruandis, vtręque eadem ratione possunt sumi, vel non sumi.

69 Quid agendum quando pars hostiæ manet in calice.

Hinc sequitur primò, Quando pars hostiæ missa in calicem, in eo manet post sumptionem sanguinis, posse sacerdotem curare infundi ablutionem in calicem, & illam particulam simul cum ablutione sumere, etiamsi priùs aliquid vini deglutiat, quàm ipsam particulam hostiæ. Imò si post primam ablutionem adhuc pergeret adhærere calici, posset secundò & tertiò sumere ablutionem; vt eam simul sumat. quia hoc est decentius, quàm vt eam digito ad extremum calicis labrum attrahat, atque hoc modo sumat. Ita Suarez & Nauar. suprà citati cum alijs.

Suarez. *Nauarr.* 70 Quomode purgandum ciborium.

Secundò sequitur, sacerdotem qui inter celebrandum debet purgare ciborium in quo sunt multæ reliquię ex hostijs etiam ab alijs cõsecratis, debere primò eas quas commodè potest sumere ante ablutionem, infundendo eas calici cõsecrato vt simul sumat cum sanguine, vel alio modo. Deinde debere infundere vinum in ciborium vt cum eo simul ipsas particulas sumat, idque semel ac sæpiùs, prout est necessarium, vt omnes sumat. Ita communiter Doctores, & patet ex praxi Ecclesiæ. & ratio est, quia aliter hæ reliquiæ non possunt decenter absumi.

Tertiò sequitur, has reliquias non esse dandas alijs communicãtibus, vt eas sumant simul cum ablutione. quia ad eos non spectat has reliquias absumere, sed ad sacerdotes, vt patet ex vsu Ecclesiæ, & benè notauit Suarez supra.

Suarez. 71 Quid agendum quando hostia adhæret palato.

Quartò sequitur, quando hostia adhæret palato communicantis, posse eum sumere ablutionem etiam secundò vel tertiò si opus sit, vt simul eam deglutiat. Nec enim vllo modo decere, vt digitis hostiam tangat, vt eã à palato dimoueat, quando alia ratione eam deglutire potest. quod facilè fit per ipsam ablutionem, præsertim quãdo tam diu ore continetur, donec tota hoc modo omnino penetrata sit.

Aut aliqua ratione periclitatur.

Quintus casus est, quando Sacramentum nisi statim absumatur, est in periculo ne incendatur, aut in manus sacrilegorũ deueniat, à quibus dedecorosè tractetur. Tunc enim si non adsint ieiuni, à non ieiunis cum reuerentia sumi debet. Quia tunc non sumere Sacramentum, cederet in grauem eius iniuriam, quam iure naturæ tenemur auertere.

ARTI-

ARTICVLVS IX.

Vtrùm non habentes vſum rationis debeant ſuſcipere hoc Sacramentum?

72 ARt. 9. docet primò, eos qui numquam vſi ſunt ratione, vt ſunt infantes, & perpetuo amentes, non eſſe admittendos ad communionem. Primò, quia omnino decet hoc Sacramentum piè & deuotè ſuſcipi; quod illi facere nequeunt. Secundò, quia ſæpiſſimè eſſet periculum ne irreuerenter Sacramentum tractarent, aut etiam exſpuerent. Quare vt docet *Triden. ſeſſ.* 21. c. 4. etſi olim rationabilis fuerit quibuſdam locis conſuetudo dandi hoc Sacramentum paruulis: quia tamen etſi illis vtile ſit, non eſt neceſſarium, meritò Eccleſia magis proſpiciens venerationi huius Sacramenti, quàm vtilitati paruulorum, nõ admittit hos ante annos diſcretionis ad cõmunionẽ. Nec obſtat illud Chriſti Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem*, &c. quia ipſe ibi ſolis adultis imponit præceptum; non autem inſtituit medium ſaluti neceſſarium. Vide dicta q. 73. a. 3.

Trident. — *Ioan. 6.*

73 Docet ſecundò, iis qui aliquando vſi ſunt ratione, & iam ea ſunt deſtituti, in periculo mortis hoc Sacramentum dandum eſſe, ſi id antè petierint. Ita *Arauſicanum can.* 3. Ratio eſt, quia cùm tales aliquando ſe piè diſpoſuerint ad huius Sacramenti ſuſceptionem, cenſentur etiam cùm ratione deſtituti ſunt, virtute illius prioris diſpoſitionis, hoc Sacramentum piè ſuſcipere: ſicut is qui piè ſe præparauit ad communionem, & inter communicandum ſine ſua culpa omnino diſtrahitur, cenſetur piè communicare. Secùs eſt in infantibus. Quia nulla ratione poſſunt dici ſe diſpoſuiſſe ad communionem.

Arauſican.

74 Nota primò, Sufficienter cenſeri petijſſe quiſquis catholicè vixit. Nam hoc ipſo cenſetur velle ſibi in eo articulo media ſalutis conducentia tribui. quare danda ei omnino eſt communio, niſi conſtet eum eſſe in peccato mortali, aut timeatur notabilis Sacramenti irreuerentia ratione vomitus aut ſimilium.

Quiuis catholice viuens cēſetur petere ſibi morituro dari sacramentum.

Nota ſecundò, Quando tales ſperantur aliquando recepturi vſum rationis, illud tempus omnino eſſe exſpectandum, vt maiore cum reuerentia tantum Sacramẽtum poſſint ſuſcipere.

75 Nota tertiò, Eccleſiam numquam ſolere amẽtibus dare hoc Sacramentum niſi in periculo mortis. quia cùm hoc Sacramentum non ſit ijs neceſſarium, ſumma eius maieſtas ex decentia requirit, vt non niſi in tali periculo ijs detur, qui hoc non poſſunt cum actuali deuotione ſuſcipere.

Nota quartò, *D. Thomam in reſponſione ad* 3. videri negare, aliquando fuiſſe in Eccleſia quibuſdam locis licitam conſuetudinem, & à ſanctis Patribus vſurpatam, dandi communionem infantibus. quam ſententiam videtur etiam amplecti *Caiet. infrà a.* 12. Sed videtur omnino certum, ſanctiſſimos Patres talem conſuetudinem multis locis initio Eccleſiæ approbaſſe. Nam *D. Dionyſius c. 7. Eccleſ. hierarc.* ait: *Illud verò quòd pueri quoque, qui nondum poſſunt intelligere diuina, ſacri baptiſmatis, altiſſimorumq; communionis ſacroſanctæ ſignorum participes fiant*, &c. Vbi clarè docet, ſuo tempore eam fuiſſe conſuetudinem, eamq; probar. Similiter *D. Cyprianus l. de lapſis* narrat miraculum quod contigerat circa puellam infantem, cui poſt ſumpta idolothyta Epiſcopus dederat communionem. Item *Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap.* 4. expreſsè docet initio Eccleſiæ, multis locis fuiſſe eiuſmodi conſuetudinem: additque ſanctiſſimos Patres huius ſui facti habuiſſe probabilem cauſam. quare non videtur hoc vllo modo poſſe negari.

D. Thom. — *Caietan.* — *Solet olim dari paruulis.* — *D. Dionyſ.* — *D. Cyprian.* — *Trident.*

Nota quintò, Diſputari inter DD. qua ætate poſſint pueri admitti ad communionem. de quo agemus a. 11. dub. 4.

DVBIVM.

Vtrùm, ſi infantibus detur communio, ipſi eius fructum poſſint percipere?

76 CAiet. *infrà art.* 11. videtur id abſolutè negare, cui conſentit *Petrus Soto lect 8. de Euchariſtia*. *Dominicus* verò *Soto in 4. d. 12. q. 1. art.* 9. docet eſſe incertum. Ratio eorum eſt, quia hoc Sacramentum datur per modum cibi: Ergo ſicut cibus corporalis non poteſt prodeſſe ijs qui non poſſunt circa eum vitaliter operari eum digerendo: ita nec Euchariſtia poteſt prodeſſe ijs, qui non poſſunt circa eam exercere ſpiritales operationes vitales. Atqui paruuli non poſſunt tales exercere. Ergo, &c.

Caietan. — *Petrus Soto.* — *Domin. Soto.*

77 CONCLVS. Omnino dicendum eſt, infantes ſi daretur eis communio, recepturos gratiam. Ita *Victoria v. Euchariſtia, n. 84. in fine. Hoſius in confeſſ. c.* 40. §. *Cùm itaque Scriptura. Suarez hic d. 62. ſect.* 4. & alij.

Infans eſt capax effectus huius Sacramenti. — *Victoria.* — *Suarez.* — *Hoſius.*

Probatur. quia non licet dare alicui Sacramentum, qui non ex capax effectus ipſius. Atqui ceſſante prohibitione Eccleſiæ licitè datetur paruulis communio: ſicut licitè eis olim fuit data, vt patet ex dictis. ergo ſunt capaces effectus ipſius, ſcilicet augmenti gratiæ per eam recipiendæ. Maior probatur. Quia cùm Sacramenta ſint inſtituta, vt conferant ſuos effectus, qui ea confert ei qui non poteſt percipere eius effectum, facit apertè contra eorum inſtitutionem.

Ad rationem Caiet. Reſpondeo negando primam conſequentiam. Quia longè alia eſt ratio cibi ſpiritalis & corporalis. Nam ſpiritalem non conuertimus in noſtram naturam, ſed contrà ipſe nos in ſuam naturam quodammodo conuertit: cibum verò corporalem in noſtram naturam conuertimus. quare vt hic nobis etiam poſt ſumptionem proſit, debemus vitaliter circa eum agere. Circa Euchariſtiam verò, excepta

Caietan. — *Differentia inter cibum ſpiritualem & corporalẽ.*

ſola ſumptione quæ à nobis debet fieri, ſufficit quòd habeamus nos paſſiuè vt nobis proſit.

78 Adulto non prodeſt Sacramentum quod nullo modo petijt.

Dices, Ergo ſi quis adultus iuſtus hoſtiam conſecratam omnino ignorans ſumeret, conſequeretur gratiam. Reſpondeo, negando conſequentiam. Quia vt adulto Sacramenta poſſint prodeſſe, neceſſarium eſt vt ea aliquo modo ſaltem implicitè petierit recipere. Talis autē nullo modo poteſt cēſeri ea ratione cupiuiſſe ſuſcipere hoc Sacramentū. Secùs eſt de paruulis, quibus ad ſuſceptionem Sacramentorum aliena voluntas ſufficit; niſi ex parte ipſius Sacramenti ſit ſingularis repugnantia: vt fit in pœnitentia, & matrimonio.

ARTICVLVS X.

Vtrùm liceat quotidie hoc Sacramentum ſumere?

79 ARticulo 10. docet primò, per ſe loquendo licere quotidie hoc Sacramentum ſumere. Multis tamen ob varias occupationes quibus diſtinentur, ita vt non poſſint ſe dignè præparare, conſultius eſſe rariùs ad communionem accedere.

D.Thom. Nota primò, D.Thomam hîc ſolum diſputare de communione non ſacerdotum. nam de communione ſacerdotum agetur in materia de ſacrificio q.83.

Nota ſecundò, Ex duobus capitibus ſpectandum eſſe an alicui conſultum ſit frequentiùs vel rariùs hoc Sacramentum ſumere: ſcilicet ex parte Sacramenti; & ex conditione ſuſcipientis.

80 Ex parte Sacramenti nihil obſtat quin quotidie ab omnibus ſumatur.

Quantum autem eſt ex parte Sacramenti, cùm ſit ſymbolum maximi amoris Chriſti erga nos, eiuſque effectus ſit, nos maximè Chriſto per amorem vnire; conſultiſſimum eſt ipſum quotidie ſumere ijs omnibus qui ita viuunt, vt cum debita reuerentia & deuotione ipſum quotidie poſſint ſuſcipere. Quia & hoc modo maximè in ſe gratiam augent, & oſtendunt maximum ſuum in Deum affectum, cui quantum poſſunt quotidie vniri cupiunt. Et demum, quia cùm hoc Sacramentum ſit inſtitutum per modum cibi; ſicut quia quotidie corporaliter deficimus, neceſſarius nobis eſt quotidie cibus corporalis: ita etiam quia facilè in ſpiritu deficimus, cibus ſpiritalis quotidie ſumendus eſt. *D.Ambr.* hinc pulchrè *D.Ambroſius l.5. de Sacramentis cap.4. Si*, inquit, *quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodum Græci in Oriente facere conſueuerunt? Quotidie accipe, vt quotidie tibi proſit: ſic viue vt quotidie merearis accipere.* *Trident.* Vnde *Trident. ſeſſ. 22. cap.6.* ait: *Optaret quidem ſacroſancta Synodus, vt in ſingulis Miſſis fideles aſtantes non ſolùm ſpiritualiter, ſed ſacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quò ad eos ſanctiſſimi huius ſacrificij fructus vberior prouenirет.* Hinc in primitiua Eccleſia *Actor. 2.* (vt innuitur *Actor. 2. v. 42. & 46.* atque ex plurimis locis ſanctorum Patrum colligitur) fideles quotidie communicabant.

81 Ex parte ſumentium ſæpe eſt impedimentū.

Ex ſecundo verò capite, ſiue conditione ſumentium, ſæpè conſultius eſt rariùs communicare. quia multi ob varias occupationes, quibus humana vita implicatur, non poſſunt ſe quotidie ita præparare ad ſuſceptionem huius Sacramenti, prout eius reuerentia exigit.

82 Quàm frequenter autem vnumquemque conueniat communicare, generalis regula nequit præſcribi, ſed ex ſtatu ac conditione cuiuſque perſonæ prudenti iudicio ſpectandum eſt. Si tamen conſideremus prudentiſſimorum per orbem Chriſtianum hac in re iudicium & praxim: laicis qui timoratè viuunt, & à grauioribus abſtinent peccatis, videtur conſulendum, vt ſemel per hebdomadam communicent, nec ſæpiùs, niſi particularis ratio occurrat. præſertim ſi coniugati ſint: qui partim ob matrimonij ſtatum, partim ob varias occupationes, vix poſſunt ſe dignè præparare ad ſæpiùs communicandum ea deuotione, quam tantum Sacramentum requirit. Et ſi velint diligentem dare operam, facilè poſſunt ſe ſaltem diebus Dominicis ad hoc præparare.

Quoties expediat laicos communicare?

Perſonis autem continentem vitam agentibus, & omnino à mundo abſtractis, iudicio prudentis confeſſarij poſſet facilè concedi, vt etiam diebus feſtis per hebdomadam occurrentibus communicarent. Cauenda tamen etiam eſt ijs nimia frequentia, ne vel appareant omnino ſingulares, aut ſuo exemplo alios eò pertrahant vt frequentiùs communicent, quàm ipſis expediat. In quibus omnibus diſcernendis prudentis Confeſſarij conſilio opus eſt.

83 Non licet ſæpiùs vno die communicare.

Docet ſecundò, in reſponſione ad quartum, non licere ſæpiùs per diem communicare. Patet ex conſuetudine generali Eccleſiæ, quæ numquam ſolet non celebrantibus ſecundam communionem eodem die permittere. Et colligitur etiam apertè ex *cap. Conſuluiſti, de celebratione Miſſarum. & cap. Sufficit, de conſecratione d.1.* Vbi prohibetur nè ſacerdos extra diem Natiuitatis, aut caſum neceſſitatis, ſæpiùs per diem celebret. Vnde à potiore colligitur, Eccleſiam nolle laicos ſæpiùs per diem communicare. Excipe tamen caſum, quo neceſſarium eſſet aliquem ſecundò eodem die Venerabile Sacramentum ſumere, ne veniret in manus hæreticorum: aut ſimilem aliquem indignum caſum ſubiret.

84 Nota primò, Iure diuino non eſſe prohibitum ſæpiùs per diem communicare. aliàs in feſto Natiuitatis id ſacerdoti eſſet illicitum. Reuerentia tamen tanti Sacramenti exigit ne id vulgò fiat. vnde meritò hoc Eccleſiaſtica conſuetudine & lege ſancitum eſt.

In feſto Natiuitatis ſolis celebrantibus licet ter communicare.

Nota ſecundò, Etſi in feſto Natiuitatis liceat ſacerdotibus ter inter celebrandum communicare; nulli tamen non celebranti licet pluſquam ſemel communicare. Vt patet ex Eccleſiæ conſuetudine, quæ hoc priuilegium ſolis celebrantibus concedit.

Nota

85 Nota tertiò, Nullam certam horam vllo iure communioni eſſe præſcriptam, quare abſolutè loquendo, ſi ſcandalum abſit, quauis hora licet ieiuno communicare: vt docent *Angelus v. Euchariſtia 3. numero 36. Sulueſter ibidem, quæſtione 15.* Reuerentia tamen Sacramenti exigit, vt niſi alia neceſſitas occurrat, ſeruetur illud tempus, quo communitet illis horis ſolet communio diſtribui. Nec extra neceſſitatem permittendum, vt aliquis ſub veſperam, aut intempeſta nocte communicet.

Angelus. Sylueſter.

ARTICVLVS XI.

86 Articulo xi. docet, nos teneri aliquando hoc Sacramentum ſuſcipere. Vide textum qui clarus eſt, & ſi quid ſit difficultatis, ſequentibus dubijs explicabitur.

DVBIVM I.

Vtrùm præcepto diuino teneamur ad huius Sacramenti ſuſceptionem?

87 Qvidam putant nos ſolo præcepto Eccleſiaſtico ad eam teneri. Ita *Caiet. hic* ſecutus Alexandrum 4. *parte q. 51. membro 4. & D. Thom. in 4. d. 9. q. 1. a. 1. quæſtiuncula 2.*

Caietan. Alexander. D. Thom.

Conclvs. Multò verius eſt nos iure diuino teneri aliquando communicare. Ita *D. Thomas hic*, & eſt iam ferè communis: ita vt *P. Valentia hic d. 6. q. 8. puncto 4.* dicat iam nullum catholicum contrarium dicere.

Tenemur iure diuino aliquando communicare. D. Thom. Valentia. Ioan. 6.

Probatur, quia Ioan. 6. dicitur: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Atqui ſi non eſſet obligatio manducandi carnem Chriſti, ſine ea poſſemus habere vitam æternam. Ergo neceſſariò dicendum illis verbis ſignificari talem obligationem: & conſequenter præceptum diuinum. Nam cùm, vt oſtendi ſuprà quæſtione 73. artic. 3. ſacramentalis communio non ſit medium per ſe neceſſarium ad ſalutem; non poſſumus ad eam obligari, niſi ex aliquo præcepto. Cùm igitur eo loco apertè ſignificetur obligatio, ſignificabitur etiam præceptum.

88 Reſpondent aliqui, ibi non ſignificari abſolutam neceſſitatem communionis, vt habeamus vitam in nobis, ſed tantùm difficultatem eam conſeruandi ſine communione. Sed contrà Primò, quia hoc repugnat proprietati verborum, à qua ſine neceſſitate non licet recedere. Secundò, quia poſſemus eodem modo dicere, illis verbis: *Niſi quis renatus fuerit*, &c. non ſignificari abſolutam neceſſitatem baptiſmi: ſed tantùm nos ſine eo difficulter poſſe ſaluari, quod falſum eſt. Tertiò, quia per inſtitutionem Sacramentorum non eſt imminuta copia gratiæ dandæ extra eorum vſum ratione operis operantis, aut ex mera Dei liberalitate. Atqui falſum erat ante huius Sacramenti inſtitutionem dicere neminem habiturum vitam niſi manducauerit hoc Sacramentum. Ergo etiam erit falſum, ſi nulla ſit lex poſitiua nos ad hoc obligans.

89 Dices, eſſe diuerſam rationem. Quia ante inſtitutionem huius Sacramenti Deus dabat hominibus auxilia neceſſaria ad perſeuerandum in gratia ſine reſpectu ad hoc Sacramentum. Iam autem ijs quibus eſt poſſibilis communio, non ſtatuit ea dare, niſi ſuo tempore communicent: ideoque dicimur ſine communione non poſſe habere vitam in nobis, ſcilicet perſeuerantet. quia ſi eam ſuo tempore negligamus, Deus ſubtrahet auxilia moraliter aliquo modo neceſſaria ad perſeuerandum: vt diximus ſuprà q. 73. a. 3. concl. 6.

Sed hæc reſponſio non ſatisfacit. quia cùm talis neceſſitas communionis non poſſit oriri niſi ex mera voluntate Chriſti, qui ſtatuit negligentibus communionem eiuſmodi gratias non dare, ſequitur manifeſtè, eum nos voluiſſe ad communionem obligare, atque ita eam præcepiſſe.

90 Probatur ſecundò, Quia Lucæ 22. Chriſtus poſt inſtitutionem & ſumptionem huius Sacramenti ait Apoſtolis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Vbi præcipit Apoſtolis non ſolùm confectionem, ſed etiam ſumptionem huius Sacramenti: eandemque in ijs præcipit omnibus fidelibus, diſcrecentes tamen pro cuiuſque ſtatu, vt patet ex *Apoſtolo 1. ad Corinth. 11.* Vbi agens de communione laicorum, accommodat illis hoc præceptum. Et ex *Trident. ſeſſ. 13. c. 2.* vbi ait Dominum præcepiſſe nos colere ſui memoriam in huius Sacramenti ſumptione.

Luc. 22. 1. Cor. 11. Trident.

91 Reſpondet Caiet. Chriſtum ibi non præcepiſſe ſumptionem huius Sacramenti: ſed tantùm, vt quandò id ſumimus, in memoriam eius ſumeremus. Sed hoc dici nequit. quia nulla alia hîc præcipitur commemoratio paſſionis, niſi ipſa Sacramenti confectio & ſumptio, quæ intrinſecè eſt commemoratio paſſionis Chriſti: ſicut comeſtio agni paſchalis fuit intrinſecè repræſentatio paſſionis futuræ. Aliàs quicunque non haberet intentionem actualem memoriam paſſionis, peccaret; quod ſine vlla ratione dicitur. Itaque non tam præcipitur hic modus ſumptionis, vt Caietanus vult, quàm ipſa ſumptio, quæ eſt commemoratio paſſionis. Præcipit itaque Chriſtus, vt per Sacramenti confectionem & ſumptionem (quiſque pro ſuo ſtatu) paſſionis ipſius memoriam celebremus.

Caietan. Luc. 22 non præcipitur nobis diſtincta commemoratio paſſionis ab ipſa confectione & ſumptione Sacramenti. Caietan.

DVBIVM II.

Quinam obligentur hoc præcepto?

92 Difficultas hîc eſt de duobus hominum generibus. Primò, de infantibus (ſub quibus comprehendo perpetuò amentes) non quidem Vtrùm ipſi ita obligentur ad communicandum, vt peccent non communicando; hoc enim fieri nequit: ſed Vtrùm ij qui eorum curam gerunt, ac Eccleſiæ Paſtores teneantur ijs dare com-

communionem, & procurare vt communicent: sicut ijsdem nondum baptizatis tenentur procurare baptismum. Quidam enim hæretici id affirmant. quia Ioan. 6. generatim dicitur: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis*, &c.

Ioan. 6.

Secunda difficultas est de adultis nondum baptizatis. Videntur enim hi non teneri hoc præcepto. quia sunt incapaces communionis: ergo non possunt ad eam obligari. Et confirmatur. quia non obligantur ad confessionem, ergo nec ad communionem.

92 *Præceptum communionis non pertinet ad infantes.*

CONCLVS. I. Præceptum communionis nullo modo pertinet ad eos qui nunquam vsi sunt ratione. Quare Pastores non tenentur ijs communionem procurare, cõsue ad eam admittere. Patet ex praxi vniuersali totius Ecclesiæ, quæ errare nequit, quæ tales non admittit ad communionem. Et ex *Trident. sess. 21. c. 4.* vbi absolutè definit tales nulla necessitate ad communionem obligari. Vbi non solùm vult dicere, tales non peccare non communicando; hoc enim per se clarum est: sed Pastores non teneri eis dare communionem. Vult enim rationem reddere cur Ecclesia eos ad communionem non admittat.

Tridens.

Nec obstat illud Ioan. 6. *Nisi manducaueritis*, &c. quia supra q. 73. a. 3. concl. 5. in fine ostendi, hoc nullo modo pertinere ad infantes, aut perpetuò amentes.

93 *Obligat non baptizatos adultos.*

CONCL. II. Omnes ratione vtentes tenentur hoc præcepto etiam non baptizati: non quidem vt illud sumant ante baptismum, sed ita vt vel ideo teneantur baptizari vt possint communicare, & contrà facientes dupliciter peccent. ita *Suarez disp. 69. sect. 2. Vasquez disp. 214. c. 4.* & alij. De baptizatis per se patet. De alijs probatur. Quia præcepta diuina generatim prolata omnes capaces obligant: atqui hoc præceptum diuinum generatim est prolatum: & tales illius sunt capaces (quia si velint baptizari, possunt illud implere.) ergo etiam illos obligat. Confirmatur primò. Quia Christus hoc præceptum promulgauit Capharnaitis, quorum maxima longè pars non erat baptizata, & tamen omnibus dicebat *Nisi manducaueritis*, &c. Ergo etiam tales hoc præceptum obligat. Confirmatur secundò. Quia qui sunt in peccato mortali, non possunt hoc Sacramentum licitè sumere, & tamen nihilominus ad communionem obligantur: non quidem vt existentes in peccato communicent, sed vt dignam pœnitentiam agant, & sic communicent: Ergo similiter non baptizati tenentur ad communionem, & consequenter ad eam sumendam se capaces reddere.

Suarez. Vasquez.

Ex quo patet solutio ad argumentum contrarium. Ad confirmationem Respond. esse diuersam rationem præcepti confessionis: quia hoc non obligat nisi eos, qui post baptismum in peccata mortalia sunt relapsi. Quare nondum baptizati nec capaces sunt confessionis, nec tenentur se reddere capaces. quia etsi teneantur baptizari, non tamen tenentur post baptismũ peccare, & donec ita peccent eius incapaces sunt. Secùs est de præcepto communionis, quia omnes vtentes ratione tenentur se capaces reddere huius sumptionis.

DVBIVM III.

Quando hoc præceptum obliget?

94 *Victoria.*

VIctoria v. *Eucharistia*, *numero 86.* docet sufficere semel communicare in vita, vt satisfiat præcisè præcepto diuino. Ratio est. Quia Christus non præcepit nobis frequentiam cõmunionis, sed solam communionem: Atqui semel communicans verè potest dici communicasse: Ergo satisfecit præcepto diuino.

Præceptum communionis obligat in periculo mortis.

CONCLVS. I. Adultos qui nunquam in vita sua communicauit, iure diuino teneri communicare in periculo mortis. Patet, quia aliàs nunquam posset hoc præceptum implere. Nec de hac re potest esse dubium, posito quòd iure diuino teneamur communicare.

95

CONCLVS. II. Etiam ij qui sæpiùs in vita communicarunt, tenentur nihilominus communicare instante morte.

Valentia. Durand. Gabriel. Sotus. Suarez.

Ita *Valentia d. 6. quæstione 8. puncto 4. Durandus in 4. d. 9. quæstione 1. articulo 2. Gabriel ibidem concl. 1.* Ratio tamen vtriusque nihil probat. In eandem sententiam inclinat *Sotus ibidem a. 11. Suarez hic d. 69. sect. 3.*

Probatur primò, Quia quæuis res præcepta maximè videtur præcepta pro eo tempore quo eius vsus ad finem præcepti assequendum est maximè necessarius. Atqui si vnquam homo tenetur se coniungere cum Deo, & contra hostes se tueri, maximè ad hoc tenetur in articulo mortis. Ergo cùm in hunc finem communio præcepta sit, maximè tunc præcepta erit.

Probatur secundò ex cura quam semper habuit Ecclesia, ne vllus etiam excommunicatus, si modò ageret pœnitentiã, sine viatico è vita discederet. Ex qua meritò potest colligi, morientes iure diuino teneri ad communionem; præsertim cùm talis solicitudo ab initio semper in Ecclesia fuerit: vt patet ex antiquissimis constitutionibus. Et confirmatur. Quia *Concilium Nicenum 1. can. 12.* dicit antiquam legem obseruandam esse, ne aliquis sine necessario viatico discedat: vbi absolutè vocat viaticum necessarium. Nõ videtur autem posse dici necessarium nisi ratione præcepti diuini.

Concil. Nicæn. 1

Probatur tertiò, Quia maximè expedit morientem signo aliquo externo testari se mori in communione catholica: Atqui ad vnionem membrorum totius Ecclesiæ & faciendam & declarandam à Christo instituta est communio. Ergo videtur maximè præcepta morienti, vt hanc vnionem tunc eo signo testetur.

96

Dices, Si morientes tenerentur in fine vitæ communicare, Ecclesia nullos pœnitentes posset ob sua crimina viatico priuare. quia non potest tollere præceptum diuinum.

Potest Ecclesia etiam morientes priuare communione.

Respondeo, negando assumptum. quia hoc præceptum non ligat Ecclesiam, sed morientem, non absolutè, sed quantum id commodè facere potest, qua potestate potest eum Ecclesia ob iustas causas priuare; non quidem tollendo præceptum diuinum, sed tollendo ægro potestatem illud obseruandi. Sicut Iudex prohibedo

reo cibum, tollit ei potestatem conseruandi vitam, ad quod iure naturæ tenetur.

97 *Hoc tamen est præter consuetudinem Ecclesiæ.*

Nota tamen, Etsi absolutè loquendo posset Ecclesia ob grauissima crimina aliquem priuare communione etiam in hora mortis: de facto tamen numquam talis pœna generatim in Ecclesia fuit. Imò statuta aliquorum Prouincialium Conciliorum, quæ priuabant damnatos ad mortem sacra communione, Ecclesia reuocauit: vt patet ex *cap. Super eo, de hæreticis in 6.* Vbi præcipitur vt hæreticis etiam relapsis, ideoque damnatis ad mortem detur communio, si pœniteant & cōfiteantur. Et ex proprio motu Pij V. (*Pius V.*) dato anno 1569. per quem in Hispania abrogata est consuetudo non dandi communionem damnatis ad mortem: vt testatur *Suarez disput. 69. sect. 3.* (*Suarez.*)

98 *Moribundus qui antè aliquot menses communicauit tenetur iterū communicare.*

Ex his sequitur, non esse verum, quod quidam dicunt, eum qui communicauit in Paschate, & sexto mense pòst incidit in periculum mortis, non teneri iterum communicare. Quia distincto præcepto tenetur in eo periculo cōmunicate, cui nō satisfecit per communionem tam diu præcedentem, quæ nulla ratione habet rationem viatici: vt patet ex Ecclesiæ consuetudine, & communi fidelium sensu, qui grauiter scandalizarentur, si talis eo casu non communicaret. Quare etsi speculatiuè esset probabile, eum præcepto diuino non teneri; certum tamen est quòd teneretur ob consuetudinem vim legis obtinentem. Secùs esset de eo qui octo vel decem diebus ante mortem communicasset; quia talis communio censeretur facta instante morte, & habere rationem viatici.

Secùs est de eo qui ante paucos dies communicauit.

99 Nec refert, quòd de eo non cogitarit. quia possumus obligationi satisfacere quam ignoramus: vt si audiamus sacrum ignorantes esse diem festum. Omnino tamen suadendum esset tali, vt cùm sciret iam mortem instare, secundò communicaret. Tum quia hoc modo auget diuinam gratiam; tùm etiam quia cùm scimus iam nobis mortem instare, solemus vehementiùs instantem luctam apprehendere, & consequenter maiore affectu diuinum auxilium implorare, atque extrema illa Sacramenta suscipete. Vnde etiam fit, vt maiorem fructum ac animi consolationem ex ijs percipiamus.

100 Limitant hæc aliqui, docentque eum qui ita instante morte communicasset, teneri secundò communicare, si post communionem peccarit mortaliter. Sed sine fundamento. quia licet per peccatum mortale amiserit gratiam sacramentalem, iterum tamen eam per pœnitentiam recipit. Et aliàs sequeretur, quòd eodem die deberet secundò communicare, si post primam communionem peccasset mortaliter. quod nemo dixerit. Qui enim semel eo die communicauit etiamsi inscius instantis mortis, non potest secundò communicare. quia nulla hîc occurrit necessitas, cùm per talem communionem abunde satisfecerit præcepto, & officio Christiani hominis verè communicando in mortis articulo, etiamsi inscius id faciat. Nec enim vlla ratione necessarium est communicare cum intentione satisfaciendi præcepto.

101 Conclvs. III. Præter articulum mortis, etiam aliquoties in vita tenemur iure diuino communicare. Ita Valentia, Suarez, & Sotus suprà.

Tenemur aliquoties in vita communicare. Valentia. Suarez. Sotus.

Probatur, quia Dominus præcepit nobis hoc Sacramentum sumere per modum cibi. Sicut autem cibus corporalis sæpiùs sumi debet, eò quòd necessarium sit sæpe restaurare vires corporis actione caloris naturalis debilitatas: ita etiam necessaria est frequentatio cibi spiritualis, quia similiter vires animæ calore concupiscentiæ continuò debilitantur.

Vbi Nota, Christum nullum certum tempus præscripsisse, quo extra periculum mortis teneamur communicare, sed hoc reliquisse Ecclesię, ex cuius definitione colligimus non esse contra ius diuinum differre communionem per integrum annum. quia aliàs Ecclesia teneretur frequentiorem præcipere. Multi autem Doctores putant peccaturum contra ius diuinum, qui ad tres vel quatuor annos communionem differret. quod est probabile: nihil tamen certi hic potest statui.

DVBIVM IV.

Quando teneamur communicare iure Ecclesiastico?

102 *Præcepto Ecclesiæ tenemur singulis annis communicare.*

HAc in re primò supponenda est definitio *c. Omnis vtriusque, de pœnitentia.* Vbi dicitur: *Omnis vtriusque sexus fidelis postquam ad annos discretionis peruenerit, semel saltem in anno confiteatur, suscipiens reuerenter ad minus in pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi fortè de proprij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab huiusmodi perceptione duxerit abstinendum: alioqui & viuens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, & moriens Ecclesiastica careat sepultura.* Idem definit *Tridentinum sessio. 13. canon. 9.* (*Trident.*)

Quando pueri hac lege teneantur.

Nota primò, Hac lege non teneri stultos, aut pueros ante vsum rationis. Quando autem pueri incipiant hac lege teneri, varij varia scribunt: in eo tamen ferè conueniunt, hoc non tam spectandum ex eorum ætate, quàm maturitate ingenij (quæ quibusdam citiùs, alijs setiùs aduenit, vt experientia docet) & perfecta circa res fidei institutione. Quare etsi statim ac sunt doli capaces, ac peccarunt mortaliter, obligentur etiam lege confessionis: consuetudo tamen Ecclesiæ fundata in Concilio Lateranensi habet, vt (*Lateran.*) non statim admittantur ad communionem, sed exspectent donec sufficienter circa hoc mysterium sint instructi, quod in primo illo vsu rationis non possunt sufficienter capere, vt debitam ei reuerentiam exhibeant. Atque ita potest contingere, vt aliqui etiam anno decimo admittendi sint ad communionem, alij verò vix anno 14. quæ ex prudenti Confessarij ac parentum iudicio spectanda sunt.

Quid nomine paschatis significetur.

Nota secundò, Dici hîc in paschate communicare, qui communicat in Dominica palmarū, aut Dominica in albis, aut aliquo ex diebus intermedijs: vt patet ex consuetudine & declaratione Eugenij IV. teste *Nauar. c. 21 n. 45.* (*Eugen. IV. Nauarr.*) Conimbricæ tamen & Mediolani dicitur huic præcepto satisfacere, quicunque aliquo die quadragesimæ communicat.

103 His positis difficultas est primò, Vtrùm quis huic præcepto satisfaciat per communionem sacrilegam, siue communicando scienter in peccato mortali. Aliqui enim hoc negant. Ratio est, quia Ecclesia præcipit hanc communionem, vt Deus per eam colatur, & animus sumentis reficiatur: quorum neutrum fieri potest per sacrilegam communionem.

Secunda difficultas est, Vtrùm qui videt se impediendum ne in paschate possit communicare, teneatur ante illos quindecim dies communioni præscriptos communicare? Pars affirmatiua videtur probari, quia etsi talis non possit integrè seruare hoc præceptum, potest tamen illud seruare ex parte. Ergo ad hoc tenetur: sicut qui non potest integras horas legere, tenetur earum partem legere si possit.

104 Tertia difficultas est, Vtrùm qui in paschate non communicauit, teneatur statim pòst communicare: an verò exspectare pascha sequens?

Quia in re tres sunt sententiæ. Prima absolutè docet eum teneri statim communicare. Ita cum alijs tenet *Suarez hic d. 70. sect. 2. & Nauarrus cap. 21. numero 45.* Ratio eorum est. Quia hoc præcepto virtute duo præcipiuntur. Primò, præcipitur substantia ipsius communionis, siue vt simpliciter communicemus singulis annis. Secundò, quasi quid accidentarium, vt communicemus intra illos quindecim dies. Etsi autem secundum præcipiatur tanquam onus illius temporis, atque ideo eo lapso desinat obligare, sicut obligatio audiendi sacrum die festo: non tamen primum, quo simpliciter præcipitur, vt ad minus semel in anno communicemus, siue vt non differamus communionem vltra annum: qui autem in paschate non communicauit, continuò differt communionem vltra annum, & consequenter continuò contra legem peccat. Confir. Quia multis locis qui in paschate non communicarunt, compelluntur censuris statim communicare. Ergo signum est eos ad hoc obligari.

Suarez. Nauarr.

105 Secunda sententia absolutè docet, talem non teneri communicare ante pascha sequens. Ita *Siluester v. Eucharistia 3. quæstione 15. Soto in 4. d. 18. quæstione 1. articulo 4. §. Tertiò denique. P. Valentia hic disput. 6. quæstione 8. puncto 4. §. Quartum est. Henriquez lib. 8. de Sacramentis cap. 5. numero 1.* & alij. Probatur, quia alia præcepta, quæ præcipiunt aliquid certo tempore fieri, eo lapso cessant obligare. Ergo etiam hoc. Quod autem alij respondent, duo hîc præcipi, quorum vnum est alligatum tempori, & alterum non: non videtur verum. Quia si communio sine obligatione ad certum tempus præciperetur, ita vt continuò obligemur eam sine iusta causa vltra annum non differre: sequeretur, eum qui sciret se in paschate impediendum à communione, teneri communicare ante diem palmarum. Atqui hoc falsum est, vt etiam auctores primæ sententiæ fatentur. Ergo etiam id vnde sequitur. Sequela maioris probatur: quia aliàs talis sine vlla legitima causa sponte vltra annum differret communionem. quod tamen secundùm eos ei prohibetur. Et confirmatur. Quia cui præceptum esset singulis hebdomadis ieiunare, idque die sabbathi quando commodè posset, si sciret hoc die futurum impedimentum, tenetur tempus præuenire.

Siluester. Soto. Valentia. Henriq.

106 Tertia sententia docet, eum qui legitimè fuit impeditus ne in paschate communicaret, teneri statim postea communicare: secùs esse de eo qui sine legitimo impedimento omisit communionem. Priorem partem probat. Quia qui ex iusta causa ex consilio Pastoris in paschate non communicat, tenetur ex eiusdem præscripto statim cessante illa causa communicare: vt colligitur ex *cap. Omnis vtriusque sexus.* Atqui ob iustum impedimentum in paschate non communicans censetur ex tacito Pastoris cōsensu communionem differre. Ergo illo cessante tenetur communicare.

Secundam partem probat ex fundamentis allatis pro secunda sententia.

107 Concl. I. Qui voluntariè in paschate communicat, etsi sciat se esse in peccato mortali, & sacrilegè communicare, satisfacit tamen præcepto Ecclesiæ.

Per communionem sacrilegam satisfit huic præcepto.

Est ferè communis Doctorum. Probatur. quia Ecclesia solum actum externum communionis præcipit, quem hîc integrè ponit. Nec refert quòd Ecclesia eum præcipiat vt Deus colatur, & anima reficiatur. quia finis præcepti non cadit sub præceptum, quando actus præceptus potest integrè sine eo poni, vt hîc fit. Adde, externum Dei cultum in tali communione secundū speciem suam integrè poni. Nec etiam refert quòd iubemur reuerenter communicare. Quia vel hoc intelligendum de reuerentia externa, & sic habet rationem præcepti: vel quatenus significat reuerentiam internam, non tam præcipit, quàm instruit quid iure naturæ fieri debeat.

108 Concl. II. Qui videt se impediendum ne in paschate communicet, non tenetur tempus præscriptum præuenire.

Ita tenent auctores secundæ sententiæ suprà citati, & præter eos *Suarez disp. 70. sect. 2.* cum alijs. Probatur. quia aliàs qui credens futurum tale impedimentum, ante tempus paschale communicasset; si casu illud impedimentum non superueniret, non teneretur secundò communicare. Atqui hoc est falsum. Ergo & illud. Sequela maioris probatur, quia talis secundùm præceptum Ecclesiæ communicasset. Nam ex eius præcepto in talibus circumstantijs fuisset obligatus communicare. Ergo eidem præcepto satisfecisset. quia Ecclesia tantùm vnicam communionem per annum præcipit. Ad argumentum in contrarium allatum Resp. Id quod infertur, tantùm verum esse, quando quis potest ita seruare partem præcepti, vt ei absolutè secūdùm illam partem satisfaciat. quod hîc fieri nequit. quia aliàs cessante impedimento talis non teneretur secundò communicare.

Suarez.

109 Concl. III. In tertia difficultate prima & secunda sententia sunt satis probabiles. Quia certum est Concilium Lateranense potuisse ita nobis præcipere communionem in paschate, vt ante illud tempus ad illam non teneremur, & eo adueniente continuò teneremur, donec satisfecissemus

cissemus præcepto. An autem ita præceperit non ita constat, cùm pro vtraque parte sint diuersæ rationes, & auctoritates Doctorum. Sed quidquid hac de re sit, hoc videtur certum: posse Ecclesiæ pastores eum qui non communicauit in paschate, per cēsuras cogere, vt prima data commoditate communicet: vt patet ex multorum locorum praxi.

110 Tertia autē sententia non videtur probabilis. Nec est vlla ratio cur Ecclesia velit potiùs obligare ad communicandum proxima data occasione, eum qui omisit sine peccato communicare in paschate; quàm eum qui peccando hoc omisit, cùm hic magis cōpulsione indigeat quā ille.

Nec refert quòd is qui ex confessarij consilio communionem differt, teneatur postea statuto tempore communicare. quia in hoc casu confessarius ex auctoritate Ecclesiæ extendit quodammodo præscriptum tempus communionis, ita vt præceptum Ecclesiæ incipiat talem primùm obligare pro illo tempore quod à confessario præscribitur. Secùs est de eo qui sine confessarij consilio communionem omittit. Siue enim id iustè faciat siue iniustè, nullus eiusmodi actus confessarij circa eum interuenit.

Nota demum, iure communi nullam certam pœnam statutam esse quam non communicantes in paschate de facto incurrant. Quia in c. *Omnis vtriusque* tantùm præscribitur quam pœnam Prælati debeant infligere ijs qui non communicant. Quare meritò quibusdam locis tales excommunicantur.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm liceat sumere corpus Christi sine sanguine?

ARticulo 12. docet licitum esse communicare sub vna specie.

DVBIVM.

Vtrùm laici iure diuino teneantur communicare sub vtraque specie?

111 *Controuersia circa vsū calicis quādo primum sit mota. Petrus Dresdensis. Iacobellus Misnensis. Hæretici nostri. Lutherus.*

COEpit hæc controuersia primùm agitari in Bohemia anno 1412. auctore Petro Dresdensi & Iacobello Misnensi, qui affirmabant id iure diuino præceptum esse, quos secuti sunt deinde nostri hæretici, magis vt contradicant Ecclesiæ, quàm certo iudiciu. Hinc *Lutherus in formula Missæ: Si quod,* inquit, *Concilium statueret aut permitteret vtramque speciem; nos nequaquam vtráque vti vellemus: sed in despectum Concilij, eiusq; statuti, aut vna, aut neutra.*

Bellarm. Valentia. Plurimi fusissimè hoc tempore hanc quæstionem tractarunt: & inter ceteros polchrè *Card. Bellarm. l. 4. de Sacramentis cap. 20. & sequentibus, & P. Valentia hic disp. 6. q. 6. puncto 5.* Nos autem breuiter pro nostro instituto eius fundamenta explicabimus.

112 *Non celebrans non tenetur vtramq; speciem sumere. Trident. Constant.* CONCLVS. I. Excepto celebrante nemo iure diuino tenetur communicare sub vtraque specie.

Est de fide ex *Tridentino sess. 21. cap. 1. & can. 1. & Constant. sess. 13.* vbi præcipitur sub pœna excommunicationis ne vllus Sacerdos communicet populum sub vtraque specie.

Ioan. 6. Probatur primò ex Ioan. 6. vbi Dominus ait: *Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum.* Item, *hic est panis qui de cælo descendit, vt si quis ex ipso manducet, non moriatur.* Vbi omnem vim sanctificandi & viuificandi tribuit Sacramento sub vna specie panis. quod esset falsum, si altera species esset necessaria ad salutem.

Dices, has propositiones non esse omnino absolutè intelligendas; aliàs qui etiam sacrilegè semel communicaret, haberet vitam æternam: sed cum hac conditione: Si comederit sicut præcipitur, & consequenter simul cum calice. Nam ibidem Dominus dicit: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

113 Sed contrà, Verba sacræ Scripturæ absolutè prolata, absolutè prout sonant, intelligenda sunt: nec vlla conditio subintelligenda est, nisi aut alius locus Scripturæ, aut manifesta ratio aliud cogat. Nam aliàs nullus posset esse certus Scripturæ sensus. Atqui nihil horum nos cogit, vt sub illis verbis, quibus Christus promittit vitam manducanti suum corpus, subintelligamus hanc conditionem: *si simul biberit etiam calicem sanguinis.* Imò ratio potiùs contrarium suadet. Ergo illa conditio non est subintelligenda.

Minor probatur, quia communicanti est promissa gratia non propriè ratione specierum, sed ratione corporis & sanguinis Christi, quæ communicans sub speciebus sumit: & species eatenus solùm ad gratiam concurrunt, quatenus vnà cum illis Sacramentum constituunt. Atqui corpus & sanguis Christi tam perfectè continentur sub vnica specie ac sub vtraque, vt ostendi suprà quæstione 76. & cum ea constituitur perfectum signum visibile gratiæ, & consequenter Sacramentum. Ergo eodem modo promissa est gratia manducanti Christum sub vna specie ac sub duabus.

114 Nec obstat illod, *Nisi manducaueritis,* &c. Primò, quia etsi Christus ibi doceat & carnem & sanguinem debere à nobis sumi, indicetque ea posse sumi per modum cibi & potus: præceptum tamen sumendi propriè non cadit super modum sumendi, sed super rem sumptam, quæ sub vna specie tam perfectè sumitur, quàm sub duabus. Secundò, quia secundùm vsitatissimum loquendi modum Hebræorum & Scripturæ, illa propositio potest accipi disiunctiuè, ita vt *&* sumatur pro *vel.* Ita Leuitici 20. dicitur, *Patri matrique qui maledixerit, sanguis eius sit super eum.*

Exod. 21. *eum*. Item Exodi 21. vbi noster vertit, *Qui percusserit patrem suum, aut matrem, morte moriatur. Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur*: Hebræa habent, *Qui percusserit patrem & matrem*, &c. *Act. 3.* Item Actorum 3. ait Petrus claudo: *Aurum & argentum non est mihi*. pro *vel argentum*. His adde, vbi nos habemus, *Nisi manducaueritis*: Græca habent, Ἐὰν μὴ φάγητε, *si non manducaueritis*, &c. vbi illud *si non* more hebræo initio orationis positum, debet ad omnes eius partes repeti, aut subintelligi: hoc modo, Si non manducaueritis carnem filij hominis, & si non biberitis eius sanguinem: siue, si neque carnem comederitis, neque sanguinem biberitis, &c. *Psalm. 1.* Simili modo psal. 1. in Hebræo dicitur, *Non resurgent impij in iudicio, & peccatores* (pro Neque peccatores, vt noster vertit) *in concilio iustorum*. *Ioan. 15.* Item Ioann. 15. *Si non venissem, & locutus* (pro Neque locutus) *fuissem eis, peccatum non haberent*. & alibi. Vnde patet hæc etiam probare nostram sententiam. Nam dum dicitur, eum qui neque manducat carnem, neque bibit sanguinem, non habiturum vitam in se: indicatur alterum sufficere vt vita habeatur.

115 Probatur secundò, Quia etsi initio Ecclesiæ fuerit permissa laicis communio sub vtraq; specie, semper tamen fuit etiam vsus communionis sub vna specie. *Actor. 2.* *Ab initio Ecclesiæ fuit vsus vnius speciei.* Patet primò, *Act. 2.* vbi de fidelibus dicitur: *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis.* Vbi agi de communione sacramentali etiam hæretici fatentur, & tamen nulla fit mentio calicis. Gratis autem dicitur sub vna specie intelligi vtramque. Primò, quia id nullo modo probatur.

Secundò, quia apertè vel inde conuincitur contrarium, quòd tunc inter fideles fuerint multi Nazaræi: *Actor. 21.* vt patet *Actorum. 21. v. 23.* quibus Apostoli tunc permittebant obseruationem legis. aut igitur hi à communione perpetuò abstinebant, quod repugnat verbis D. Lucæ, qui generatim asserit omnes perseuerasse in fractione panis: aut contra præceptum legis (quæ *Numer. 6. v. 3.* præcipit eos abstinere ab omni quod inebriare potest) sumebant species vini. *Num. 6.* quod omnino est incredibile: & videtur apertè repugnare *Act. 21. v. 20. & 21.* *Actor. 21.* vbi dicitur Iudæos conuersos ad fidem initio strictissimè & maximo zelo seruasse legem Moysis.

Tertiò, quia olim dabatur Eucharistia fidelibus domum ferenda, vt commodo tempore possent eam sumere, idque sub vna specie panis. quia calix solùm distribuebatur per diaconum in templo, nec licebat laicis eum secum ferre: vt docet *Cyrillus catechesi 5.* *Cyrillus.* *Tertull.* idem *Tertull. l. 2. ad vxorē*: *Non sciet*, inquit, *maritus quid secretò ante omnem cibum gustes, & si sciuerit, panem non illum credat esse qui dicitur*. Similia habet *Cyp. serm. de lapsis*. *Cyprian.* *Clemens Alexand.* *Basilius.* *Clemens Alexand. l. 1. Stromatum*. *Basilius epistol. ad Cæsariam*, & alij, qui solius speciei panis meminerunt. Et manifestè etiam conuincitur, quia laici non habebant vasa sacra, quibus sanguinem exciperēt: nec vllis vnquam alijs vasis licuit eum excipere.

116 Quartò, quia quando communio pacis mittebatur ad peregrinos, aut etiam ad moribūdos, communiter sub sola specie panis mittebatur: vt patet ex *Eusebio l. 6. hist. c. 43.* *Euseb.* *Bellarm.* & varijs historijs, quas citat *Bellar. l. 4. c. 24.* vbi nota, in historia Eusebij in versione latina esse aliquam difficultatē, nam prima fronte videtur innuere, fuisse solum sanguinem missum per puerum ad ęgrotum, sed ex gręco clarè patet, fuisse solùm corpus missum.

Quintò, quia etiam publicè in templo plurimi non sumebant Eucharistiam sub vtraque specie, nec ad hoc cogebantur: patet ex facto quod refert *Zozomenus l. 8. hist. c. 5.* *Zozomen.* de quadam fæmina Macedoniana, quę vt suam tegeret hæresim, publicè accessit ad communionem, acceptamque manu Eucharistiam clàm cum alio pane commutauit, vt hunc quasi Eucharistiam deinde palàm manducaret. Sanè communionem calicis nulla ratione potuisset ita simulare, si omnes eū debuissent sumere. Idem colligitur ex *D. Leone serm. 4. de quadragesima*, *D. Leo.* vbi dicit. Manichæos vt crederentur catholici, solitos palàm ad communionem accedere, semper tamen abstinere à calice, quòd vinum tanquam à diabolo creatum detestarentur. quod nullo modo sine nota potuissét facere, si nulli licuisset abstinere à calice. Vnde ibi iubet Pontifex obseruari eos non qui aliquando, sed qui semper abstinerent à calice: non quòd hoc per se malum esset. hoc enim nulla ratione (sed contrarium potiùs) indicat: sed quia Manichæi per illud signum tunc poterant deprehendi.

117 Sextò, quia antiquissimus fuit mos in Ecclesia latina feria sexta hebdomadæ maioris in publico officio percipere Eucharistiā sub sola specie panis cum vino non consecrato. Imò iā ante 1200. annos idem mos fuit in Ecclesia gręca per totam quadragesimam, exceptis diebus sabbathi & Dominicis, quibus solis consecrabant, alijs diebus communicabant, vt nos dicta feria 6. vt patet ex *Concil. Laodiceno can. 49. & Trullan. can. 52.* *Conc. Laodicen.* *Trullanū.*

118 Septimò, quia ante annos saltem octingentos in multis latinis Ecclesijs fuit consuetudo communicandi solùm sub vna specie: *Antiquus mos communicandi sub vna specie.* vt patet ex *Cōcil. Constan. sess. 13. & Basileensi sess. 30.* *Constant.* *Basileen.* *Beda.* *Alcuinus.* *Ordo Rom.* Et apertè colligitur ex *Beda l. 2. histor. c. 5.* Imò Ordo Rom. (qui cū citetur ab Alcuino Caroli magni præceptore, ad minimum ante annos 800. fuit) c. de ordine celebrandi, docet morem fuisse in Ecclesia, vt vinum in paruo calice consecraretur, ex quo in alium magnum aqua & vino plenum solebat parum sanguinis effundi, vt ex eo populus post sumptionem corporis biberet. Quare non omnes poterant suscipere partem sanguinis, & consequenter nec sub vtraque specie communicare. Et sanè verosimile est, postquam incepit ita augeri fidelium numerus, non aliter datam cōmunionē sub specie vini, saltem in magno concursu. Quia cùm reperiantur antiquissimi calices, nulli reperiuntur ea magnitudine, vt ex ijs omnes vnius loci fideles vel modicum potuissent haurire. Nec vlla ratione probabile est, eundem sacerdotem plures simul calices consecrasse. Quare omnino verosimile est, vt colligitur ex Ordine Romano, *Ordo Rom.* in eundem calicem ferè euacuatum sæpiùs & sæpiùs vinum non consecratum infundi solitum: non vt mutaretur in sanguinem, quod sine consecratione fieri non poterat; sed vt aliquali sanguinis permistione aliquo modo sanctificaretur.

119 Prob. concl. 3. Quia nulla erat ratio præcipiendi

endi omnibus vsum vtriusq; speciei: cùm vt docuimus suprà, tantum gratiæ possit percipi sub vna specie communicando, quantum sub duabus. Et plurima ex eo præcepto fuissent secuta incommoda. Primum, quia multi nulla ratione ferunt potum vini. hi itaq; vel perpetuò contra diuinum præceptum debuissent abstinere communione: vel cum periculo vomitus eā sumere.

Secundum, quia quibusdam locis, vt in Iaponia non nisi cū magna difficultate potest haberi vinum quod sufficiat ad celebrandum: quomodo ibi haberi posset sufficiens ad tot centena millia communicanda, præsertim quando Ecclesiæ essent pauperes?

Tertiū, in multis locis, vbi est ingens populus, & vnicus sacerdos, fuisset difficillimum ita calicem administrare, vt nihil decidisset in terram; præsertim inter rusticos, & eos qui magnas barbas alunt.

120 *Celebrans tenetur vtramque speciem sumere.*

Dixi, *Excepto celebrante*. quia etsi aliqui dubitent, Vtrùm celebrans iure diuino teneatur cōsecrare vtramq; speciem: nullum tamen videtur dubium, quin si consecret vtramq; speciem, teneatur iure diuino vtramque sumere. Nam consumptio pertinet aliquo modo ad integritatem sacrificij. Hinc Ecclesia tanta semper cura cauit ne sumptio omittatur. Apertè hanc concl. supponit *c. Relatum. de consec. d. 2.* ex Concil Tolet. vbi dicitur: *Quale erit sacrificium, cuius nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur*. Vbi non tam præcipitur, vt vtraque species sumatur, quàm insinuatur iure diuino esse præceptum. *Toletan.*

121 Concl. II. Ecclesia habet iustissimas rationes præcipiendi laicis communionem sub vna sola specie. Est de fide, vt patet ex Ecclesiæ praxi, quæ errare non potest. & *Trident. sess. 21. c. 2. & can. 2.* *Trident.*

Cur laicis non detur calix.

Prima & præcipua fuit, vt esset conformitas per totam Ecclesiam. Cùm enim ob incommoda iam dicta non posset fieri, vt omnes semper communicarent sub vtraque specie: optimum visum est vniuersaliter præcipere eam consuetudinem communicandi, quæ iam multis locis erat introducta.

Secunda, vt suo facto ostenderet Christum integrè contineri sub singulis speciebus, contra aliquos hæreticos, qui dicebant sub specie panis solum corpus exsangue esse.

Tertia, vt consuleret reuerentiæ ipsius Sacramenti, quod aliàs sæpe præsentissimo periculo exponebatur, ne cum summa indecentia in terram effunderetur. Dicitur tamen Paulus 3. cum Bohemis dispensasse, vt sub vtraque specie communicarent, si modò faterentur id non esse ad salutem necessarium. *Paulus 3.*

122 Obijciunt hæretici primò illud Ioan. 6. *Nisi manducaueritis*, &c. Sed hoc iam solutum est. *Ioan. 6.*

Obijciunt secundò illud Matth. 26. *Bibite ex eo omnes*. vbi aiunt Dominum iubere vt omnes bibant ex calice. Resp. Eos falsum sumere. Nam Christus ibi apertè loquitur ad solos Apostolos: aliàs falsum esset quod ait Marcus c. 14. *Et biberūt ex eo omnes*. docens omnes bibisse, quos Dominus iussit bibere: soli autem Apostoli biberunt. Dixit autem Christus potiùs de calice, vt omnes ex eo biberent, quàm de pane: quia hunc dabat diuisum in 12. partes, & cuique suam: calicem dabat primo integrum. quare potuisset fortè totum exhaurire, aut secundo non tradere, nisi Christus eos monuisset, vt calicem ita inter se diuiderent, vt omnes ex eo biberent. Adde, verius esse Christum idem de corpore dixisse. vt patet ex canone Missæ: quamuis id euangelia non habeant. *Matt. 26.* *Marc. 14.* *Cur Christus singulariter iusserit omnes bibere ex calice.*

123 Obijciunt tertiò auctoritatem Apostoli 1. ad Corinth. 11. Vbi generatim totam Ecclesiā Corinthiorum instituens ait Christum post institutionem huius Sacramenti dixisse: *Hoc facite quotiescunq; bibetis in meam commemorationem*. Vbi datur omnibus Corinthijs præceptum bibendi calicem. Resp. cum *P. Valentia hîc d. 6. q. 8. punct. 5. §. 3.* ijs verbis nullum dari Corinthijs præceptum absolutè sumendi hoc Sacramentum, sed præscribi modū quo debet sumi; nimirū cum magna pietate & deuotione, qua ostendamus etiam exteriùs nos in hac sumptione celebrare memoriam passionis Christi. Patet hoc Primò ex ipsis verbis, quibus si præciperetur ipsa sumptio, æquiualerēt his: Præcipio vobis vt bibatis calicem toties quoties eū bibitis. quod ridiculū est. Secundò, quia D. Paulus volebat hîc corrigere errores Corinthiorū, qui non peccabant eò quòd abstinerent à communione, sed quia irreuerenter communicabant: atque ideo instruit eos quomodo debeant communicare; ideoque non refert expressè omnia verba Christi, sed eorum sensum, non quidem omnem, sed quatenus pertinebat ad instructionem Corinthiorum. multum enim differunt verba Apostoli hîc, ab illis Christi Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, vbi datur præceptum hoc faciendi in memoriam passionis Christi. Ex quo Apostolus infert, summa reuerentia eum cibum ac potum esse sumenda, quorum sumptio est viua repræsentatio mortis Christi: idque non ratione intentionis ipsius sumentis, sed per se & ratione sui. Vnde Apostolus subiungit, *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, aut calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis*, &c. ostendens eam sumptionem ita essentialiter esse commemorationem mortis Christi, vt hæc seiungi nequeant. *1. Cor. 11.* *Valentia.* *Luc. 22.*

124 Obijciunt deinde multa ex Patribus: sed nihil aliud probant, quàm aut olim fuisse etiam laicis vsum calicis permissum. quod & nos concedimus: aut necessariò ab omnibus sumendum sanguinem Domini, quem fatemur ab omnibus sub specie panis necessariò sumi: sed inde non sequitur, omnes debere eum sumere sub specie vini, quod illi asserunt, & nos negamus.

Nec refert quòd Patres aliquando dicant hūc bibendum esse, quia non faciunt vim in modo sumendi, sed in ipsa sumptione. Nam vt docet D. *Cyprian. ser. de lapsis*: Cibus & potus ad eandem rationem pertinent. Dicunt autem eum bibendum esse Primò, quia cùm ex se & natura sua sit liquidus, habet potiùs rationem potus, quàm cibi. Secundò, quia alludunt ad consuetudinem sui temporis, quo à pluribus sub specie vini bibebatur. Et quia tunc de modo sumptionis nulla erat quæstio, sine vlla suspicione ne malè à quibusdam intelligerentur, liberiùs loquebantur: vt in simili monet *D. Aug. l. 1. contra Iulianum cap. 6.* *Cyprian.* *D. Aug.*

Solūm

125 *Gelasius Papa. Gratianus.* Solùm habet difficultatem testimonium Gelasij Pontificis relatum à Gratiano *c.Comperimus, de consecr.d.2.*vbi dicitur, *Comperimus quòd quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione, à calice sacrati cruoris abstineant, qui procul dubio (quoniam nescio qua superstitione docentur astringi) aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio vnius eiusdemq; mysterij sine grandi sacrilegio non potest prouenire.*

Respondent aliqui eum loqui de sacerdotibus, sed hoc difficulter ex verbis Pontificis colligitur. Quare verius est quod docet *Card.Baron. to.6.in vlt.anno Pelagij*: Pôtificem ibi agere contra solos Manichæos, secutum nimirum exemplum Leonis primi, de quo suprà egi. Quare vt benè notat Baron. Pontifex non dicit neminem posse sine sacrilegio abstinere à calice; sed eos qui tunc semper contra aliorum consuetudinem abstinebant, nescio qua superstitione teneri: quia scilicet tales ferè erant Manichęi. Item non dicit, diuisionem mysterij non posse esse sine sacrilegio; sed non posse sine eo prouenire: quia nimirum nulla erat causa, cur illi omnino à calice perpetuò abstinerent, nisi quia cum summo sacrilegio vinum à diabolo creatum credebant, omnemq; eius vsum docebant esse illicitum. quod in summam & Dei & huius Sacramenti cedebat iniuriam. Damnat itaq; illos non quia à calice abstinebant; sed quia id ex tali causa faciebant. Quæ omnia vel ex eo confirmantur, quòd, vt docet Baron. suprà, sub hoc Pontifice Manichęi Romę latentes fuerint detecti, & in exilium missi.

Baronius.

Cur Manichæi calice abstinebant.

126 Obijciunt ex ratione Primò, Hoc Sacramentum est sub duplici specie institutum: ergo ita sumendum est. quia aliàs non esset commemoratio passionis Dominicæ. Secundò, calix ipse cùm sit verum Sacramentum, etiam verè cõfert gratiam. Ergo iniustè hac laici priuantur, cùm Dominus ijs dederit ius eam percipiendi. Tertiò, teste Apostolo 1. ad Corinth. 10. omnes Iudæi non solùm idem manna manducauerunt, sed etiam de eadem petra biberunt; quæ erant figura huius Sacramenti. Ergo etiam nos debemus omnes non modò corpus Christi comedere, sed etiam sanguinem bibere. Quartò, Christus nobis instituit perfectum conuiuium. Atqui tale non est vbi deest potus. Ergo, &c.

1.Cor.10.

127 *Consecratio vtriusque speciei præcis necessaria est ratione sacrificij.* Resp. Christum hoc Sacramentum instituisse sub duplici specie magis quia sacrificiũ est, quàm quia Sacramẽtũ. Quia illud debet exactè repręsentare sacrificium cruentũ, ad quod necessariũ est vt quãtum est ex vi verborum, sanguis ponatur separatim à corpore, & quasi effusus: & in hoc est perfecta repræsentatio passionis. In sumptione autem non aliter quàm quatenus est sacrificij participatio: ad quod impertinens est, an sub vna, an sub duabus speciebus sumatur.

Ad secundum Resp. Vtramq; speciem per se non plus gratię conferre, quàm vnam: vt dixi suprà q.79.a.1.conc.3. Adde, etsi plus gratiæ cõferretur per sumptionẽ vtriusq; speciei: tamẽ meritò Ecclesiam hoc non curare, magisq; prospicere reuerentiæ ipsius Sacramenti, quàm vtilitati sumentium, cùm hæc gratia non sit necessaria, & facilè hoc damnum possit compensari, si frequentiùs & deuotiùs hoc Sacramentum sumatur. Multo minùs curanda est maior illa consolatio, qua hæretici lamentantur laicos priuari, quamque ex sumptione calicis aiunt percepturos: quia hæc consolatio magis acquiritur diligenti præparatione, quàm vtriusq; speciei sumptione, quanquam hæretici suam consolationem quam ex solius vini potatione quærunt, aliter percipere nequeant.

128 Ad tertium Resp. Israëlitas indiguisse & manna & aqua; quia neutrum simul erat cibus & potus. Secùs est de nostro Sacramento. Nam sub vtraque specie separatim continetur cibus & potus. Adde, Israëlitas, non tam citò, nec tam diu bibisse ex illa petra, quàm diu comederunt manna. Vnde pro nobis hoc facit.

Ad quartum Resp. Etsi quoad signa visibilia expressiùs significetur integrum conuiuium per vtramq; specie, ideoq; saltem secundariò aliqua ratione Christus sub vtraq; specie hoc Sacramẽtũ instituerit, vt eius vim meliùs intelligeremus: tamen quoad rẽ contentam eiusq; effectum, tã perfectum & fructuosum instituitur nobis conuiuium sub vna specie, quàm sub duabus: vt patet ex dictis. Quare laici nulla propriè loquendo Sacramenti parte aut fructu priuantur: quia omnino integrum Sacramentum, & spirituale conuiuium, eiusque fructum percipiunt.

QVÆSTIO LXXXI.

DE MODO QVO CHRISTVS VSVS EST HOC SACRAMENTO.

D.Thom. DISPVTAT D.Thomas hac quæstione, præsertim primo & secundo articulo, de quibusdam à Christo gestis tempore cœnæ, quæ non tam spectant ad tractatum de hoc Sacramento, quàm ad explicationem Scripturæ, vel vitæ Christi. Quare breuiter tantùm ea quæ D.Thomas habet, enarrabimus. Si quis velit ea videre latiùs tractata, inspiciat *P. Suarez. Sumtæ hic disp.41.*

ARTI-

ARTICVLVS I.

Vtrùm Christus sumpserit suum corpus & sanguinem?

1 ARtic. 1. docet, Christum in vltima cœna etiam corpus & sanguinem suum sumpsisse, vt daret exemplũ alijs. Ita videntur sensisse multi Patres. *Hieron. ad Hedibiam epistola* 150. *citatus à D. Thoma. Chrysost. homil.* 83. *in Matth.* vbi ait: *Vt non turbarentur discipuli, priùs sanguinem suum bibit. Hesychius in cap.* 8. *Leuit. Christus*, ait, *in cœna priùs sanguinem accepit, deinde dedit discipulis.* Et est communior Doctorum. Præcipua ratio est, quia tunc Christus verè sacrificabat, sacrificantem autem oportet primũ esse participẽ: vt patet ex cap. 6. & 7. Leuit. & communi tam Hebræorum, quàm aliarum gentium vsu. Cùm enim ipsa sumptio pertineat aliqua ratione ad perfectionem sacrificij, Christus per se tunc non consummasset omnino perfectum sacrificium, si non sumpsisset. quod sine graui ratione non videtur asserendum.

D. Hieron. *Chrysost.* *Hesychius.* *Leuit. 6. & 7.*

ARTICVLVS II.

Vtrùm Christus dederit Iudæ corpus suum?

2 ARtic. 2. docet, Christũ etiam Iudæ dedisse suum corpus, quanquã aliqui contrarium tenuerint: tamen id apertè colligitur ex Euang. Nam Lucæ 22. dum Christus tradens calicem discipulis dixisset: *Hic est calix nouum testamentum in meo sanguine, qui pro vobis fundetur*, subdit: *Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.* Vbi apertè docetur Iudam tunc fuisse præsentem, dum Christus consecrauit ac discipulis distribuit calicem. Eum autem vnà cum alijs ex eo bibisse, apertè patet ex *Marci* 14. *v.* 23. vbi expressè dicuntur omnes, scilicet Apostoli tunc ibi præsentes, ex calice bibisse: & consequenter etiam Iudam, qui ibi præsens erat.

Luc. 22. *Marc. 14.*

ARTICVLVS III.

Vtrùm Christus sumpserit & discipulis dederit corpus suum impassibile?

3 ARtic. 3. docet 1. Christum dedisse discipulis in cœna corpus suum ex se passibile, quia tunc in propria specie erat passibile; & tale semper ponitur sub speciebus per consecrationem quale est in propria specie.

Corpus Christi ponitur tale sub speciebus quale est in se.

Docet secundò, corpus Christi quod tunc dabatur discipulis, ratione modi, quo in Sacramento existebat, à nullo agente naturali pati potuisse. Vide dicta supra quæst. 76. a. 4. & 6. dub. 2.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm si hoc Sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum, vel consecratum, ibi Christus moreretur?

4 ARtic. 4. docet 1. Si quis consecrasset in triduo mortis, futurũ ibi fuisse corpus Christi separatum ab anima & sanguine.

Docet 2. Si quis Eucharistiam antè consecratam tempore passionis conseruasset, Christum ibi non passurum vlla vulnera aut dolores, moriturum tamen per separationem animæ & corporis. quod probabile est, non quidem ex naturali aliqua connexione, sed ex libera Christi voluntate, qui absolutè volebat mori, & non tantùm secundùm aliquod esse: & consequenter sicut in cruce, ita in Sacramento liberè posuisset animam suam.

Si tamen spectemus naturalem connexionẽ, quam habet corpus Christi prout est in propria specie, secũ prout est in Sacramento: ex eo quòd in propria specie moriebatur, nullo modo sequitur enim moriturum fuisse in Sacramento, si fuisset tunc conseruatũ: vt fusiùs ostendi q. 75. a. 4. d. 3. Et hoc etiam videtur conforme principijs D. Thomæ, qui docet Christum conseruatum in Sacramento non vulnerandum tempore passionis, nec emissurum cruorem. Quare spectando solam naturalem rationem, sequitur non emissurum etiam animam. quia eadem est ratio. Quare etiam credo probabilius eo casu Christum non moriturum fuisse in Sacramento. Quia vel Deus debuisset ipsum immediatè ibi occidere; vel ipse seipsum non modò permissiuè, sicut in cruce animam suam posuit, sed immediatè mortem suam causando. cùm à nulla creatura potuisset immediatè causari. Illud autem videtur omnino incredibile.

Corpus Christi prout est in Sacramento nullam habet propria connexionẽ à seipso prout est in propria specie.

Si Sacramẽtum fuisset seruatum in triduo mortis, Christus non fuisset in eo mortuus.

Nec refert quod Christus voluerit absolutè mori secundùm omnem vitam corporalẽ quam habebat, quia inde tantùm sequitur, spectasse ad eum procurare ne Sacramentum tempore passionis seruaretur. Quòd si autem voluisset illud conseruari; inde non sequeretur quòd debuisset seipsum occidere, sed quòd noluisset mori secundùm omnem statum, quem in terris habebat.

QVÆSTIO LXXXII. DE MINISTRO HVIVS SACRAMENTI.

ARTICVLVS I.

Vtrùm consecratio huius Sacramenti propria sit sacerdotis?

1 ARtic. primo docet, proprium esse sacerdotum conficere hoc Sacramentũ. Quia eius consecratio debet fieri in persona Christi, & consequenter potestate accepta à Christo, quæ solis sacerdotibus data est.

DVBIVM.

Vtrùm solus sacerdos possit validè hoc Sacramentum conficere?

2 *Wiclef.* *Lutherus.* *Bellarmin.* *Caluinus.* WIclefo olim hæc res fuit dubia. Nec enim satis videbat cur malus sacerdos validè consecraret, & iustus laicus id non posset. Postea verò Lutherus apertè docuit quemuis laicum imò etiam ipsum diabolum validè consecrare, si verba integrè super legitimam materiam proferat; vt testatur *Cardin. Bellarm. l. 4. de Eucharistia. c. 16.* Caluinus tamen cum suis apud Bellarm. suprà docet tam hoc Sacramentum, quàm baptismum non posse ab aliis, quàm à legitimis Ecclesiæ Ministris confici. Sed parum consequenter suis principijs; cùm enim nec in Ministris Ecclesiæ vllam agnoscat supernaturalem potestatem: nec in hoc Sacramento aliquid aliud, quàm quod sit figura corporis & sanguinis Christi: nec credat habere aliam vim quàm excitandi fidem per modum obiecti, siue signi rei sacræ: nulla potest reddi causa, cur quiuis laicus non possit illud validè administrare, cùm ad supradicta conficienda panis & vinum eandem vim habeant, à quocunque nobis proponantur. Vt autem clariùs procedamus, suppono hic, quod infrà in materia de Ordine clariùs probabimus, esse in Ecclesia veros & propriè dictos sacerdotes.

3 *Solus sacerdos validè consecrat.* *Concil. Nicen.* *Lateranẽse.* *Florent.* *Tridens.* CONCLVS. Fide certum est, solos sacerdotes posse hoc Sacramentum validè conficere. Ita omnes Catholici. Et patet ex *Concilio Niceno can. 14. Lateranensi sub Innocentio 3. c. 1. Florentino in literis de Armenis, & Trident. sess. 22. c. 1.*

Prob. 1. Quia cùm conficere Eucharistiam, in qua (vt patet satis ex dictis suprà) verè ac realiter corpus & sanguis Christi continetur, sit opus omnino supernaturale, nemo potest eam conficere nisi ad hoc acceperit à Deo potestatem. Atqui soli Sacerdotes hanc potestatem à Deo acceperunt. Ergo ipsi soli eam possunt conficere. Maior prob. Quia nec sine certis testimoniis dicendum est Christum alicui hanc potestatem dedisse: nec vlli legitur eam dedisse nisi Lucæ 22. vbi cùm hoc Sacramentum consecrasset ac discipulis dedisset, subiunxit: *hoc facite in meam commemorationẽ.* quibus verbis præcipit Apostolis vt faciant id quod ipse fecerat, & consequenter dat iis potestatem hoc faciendi consecrando eos sacerdotes. Atqui potestatem consecrandi ibi dedit solis Apostolis, ac eorum in sacerdotio successoribus. Ergo nemo alius potest dici à Christo hanc potestatem accepisse. Minor probatur. Quia Christus ibi iisdem verbis, iisdemque hominibus dat præceptum consecrandi, quibus dat potestatẽ, vt patet: quia non dat hanc potestatẽ aliis verbis quàm his: *hoc facite*, &c. quæ, vt per se patet, continent præceptum. Atqui Christus non dedit omnibus hominibus præceptum consecrandi, vt etiam hæretici fatentur, & per se patet. quia aliàs omnes tenerentur consecrare: quod apertè falsum est, cùm ne quidem omnes permittantur celebrare. Ergo nec dedit omnibus potestatem consecrandi. *Luc. 22.*

4 *1. Cor. 11.* Respondent aliqui, Illa verba, *hoc facite*, solùm referri ad actionem manducandi. quia Apostolus 1. ad Corinth. 11. referens huius Sacramenti institutionem ait: *Hoc facite, quotiescumq; bibetis, in meam commemorationem.* Vbi astringit hoc præceptum ad sumptionem Sacramenti. Sed hoc nullo modo dici potest. Primò, quia D. Lucas referens illud præceptum Christi, nullam facit mentionem manducationis: quod tamen esset mirum si hæc sola à Christo ibi præciperetur. Secundò, quia aliàs nullus esset locus in Scriptura, in quo aut consecratio Eucharistiæ nobis præciperetur: aut eam consecrandi daretur facultas. quod tamen directè repugnat principiis hæreticorum, qui nullum cultum diuinum, aut Sacramentum admittunt, quod nobis non sit præceptum in Scripturis. Quare dicendum, apud D. Lucam per se & immediatè sacerdotibus & præsertim Pastoribus populi (quales erant Apostoli) dari potestatem & præceptum faciendi quæ Christus ibi dicitur fecisse, scilicet consecrandi & ceteris distribuendi Venerab. Sacramentum: & consequenter laicis dari præceptum sumendi illud Sacramentum.

Ad

5 Ad Apostolum Resp. Eum ibi non referre absolutè verba Christi, sed ipsam institutionem huius Sacramenti, quatenus communiter ad Ecclesiam spectabat. Instruebat enim totam Ecclesiam, omnemque populum, idque vt doceret Corinthios, non tam quod esset necessarium vt consecrarent, aut sumerent Eucharistiam: sed quomodo deberent eam sumere dum sumerent: vt ostendi suprà q. 80. a. vltimo.

6 Dices 1. *Petri* 2. *v.* 9. omnes Christiani dicuntur regale sacerdotium: Ergo omnes possunt consecrare. Resp. Dici sacerdotes largo modo, qua ratione omne opus bonum dicitur sacrificium: sicut etiam ibidem dicuntur reges. Sicut ergo non sunt propriè dicti reges, sic nec etiam sacerdotes.

7 Prob. concl. 2. ex communi sensu totius Ecclesiæ, qui probatur primò ex Concilijs suprà citatis. Deinde ex Patribus, qui id frequentissimè docent. Ita *Dionysius cap. 5. Eccles. Hierar. p. 1. B. Ignatius ad Trallianos*, vbi ait, Non sacerdotem audentem aliquid facere circa altaris mysterium esse infideli deteriorem. *Tertull. lib. de præscriptionibus* ridet Marcionistas quòd sacerdotalia officia laicis committerent, & quòd hodie haberent sacerdotes, qui cras essent futuri laici. quod iam omnibus nostris hæreticis commune est. Idem docêt alij Patres, quos fusè refert *Bellarm. l. 4. de Eucharistia c. 16.* Sed sufficiunt allata Concilia, vt doceamus hunc iampridem esse Ecclesiæ totius sensum, & ab initio semper fuisse, donec doceant hæretici, quando hæc opinio primùm in Ecclesia esse cœperit.

1. Petri 2. — D. Dionys. — Ignatius — Tertull. — Bellarm.

ARTICVLVS II.

Vtrùm plures sacerdotes possint simul vnam & eamdem hostiam consecrare?

8 ARticulo secundo docet, plures sacerdotes posse eandê hostiam consecrare: ad quod tamen necessarium est vt eodem instanti formam absoluant. Patet ex dictis q. 67. a. 6. d. 1. vbi ostêdi qua ratione plures possint simul eundem baptizare: eademque omnino est ratio in præsenti casu, si agamus de consecrantibus eandem hostiam secundùm eandem partem: nam diuersi possent diuersas hostiæ partes validè consecrare etiam diuersis temporibus, non secùs ac possent consecrare diuersas hostias.

9 Vbi Nota cum *D. Thoma hic §. Sed contra*, in quibusdam Ecclesijs recenter ordinatos sacerdotes solere simul cum Episcopo ordinante consecrare: quæ consuetudo tamen non est vniuersalis: ideoque *Durandus in 4. d. 13. q. 3.* & alij eam reprobant, iudicantque abrogandam. quia sæpissimè, imò communiter videtur esse periculum, ne aut Episcopus, aut alij proferant formam côsecrationis super materiam iam consecratam. quod videtur sacrilegum. Sed hoc nimis durum est. Cùm enim Romana Ecclesia hanc consuetudinem seruet, nulla ratione potest damnati vt mala, nec facilè particularis Episcopi auctoritate abrogari. In praxi autem diuersi referuntur modi vt inconuenientia suprà dicta euitentur.

D. Thom. — Durand.

10 Primus modus est, vt omnes habeant absolutam intentionem consecrandi, & diligenter curent, vt eodem instanti cum Episcopo absoluant. Sed hoc sæpe est moraliter impossibile, præsertim eùm multi sæpe rudes ordinentur, qui hoc ita non possunt obseruare, qui si ante Episcopum formam absoluant, soli consecrant, & Episcopus non consecrat, & super materiam consecratam cum multis aliis verba consecrationis profert.

11 Secundus est, vt omnes referant suam intentionem ad illud instans, quo vltimus formam absoluet; ita vt illo & non antè intendant consecrare, etsi formam antè absoluant. Sed hoc frustra fit. Nam vt dixi suprà q. 64. a. 8. dub. 2. concl. 3. n. 80. & q. 66. n. 86. in nullius hominis, nec etiam in totius Ecclesiæ est potestate, posita sufficienti materia & forma Sacramentum suspendere. Quod autem aliqui dicunt, in hoc casu Deum suspendere Sacramentum, donec omnes formam pronuntiarint, sine vllo fundamento dicunt.

Vis Sacramenti non suspenditur.

12 Tertius modus est, vt Neomystæ proferant verba formæ merè materialiter sine intentione consecrandi, sed tantùm causa ostendendæ potestatis acceptæ. Et hac ratione quidem euitantur dicta incômoda; sed videtur hoc esse contra mentê Ritualis Romani, in quo iubetur Episcopus altè & tractim verba pronûtiare, & alii attêdere vt simul cum illo absoluant. quare videtur omnino requirere intentionem consecrandi.

13 Quare posset esse quartus modus, vt omnes Neomystæ formam consecrationis dicto modo materialiter intendant pronuntiare: ita tamen vt simul habeant intentionem conditionatam consecrâdi, si contingat eos simul omnino cum Episcopo formam absoluere, aliàs non: & simul dent etiam diligentem operam, vt simul absoluant. Et hoc videtur consilium Caietani hîc iubentis Neomystam habere intentionem recitandi formam meliore modo quo potest. Nam hic modus videtur optimus, quo omnia incommoda euitantur. Ita etiam *Suarez d. 61. sect. 4.*

Qua intentione Neomystæ debeant cum Episcopo consecrare. — Caietan. — Suarez.

ARTICVLVS III.

Vtrùm dispensatio huius Sacramenti pertineat ad solum sacerdotem?

14 ARtic. 3. docet, solius sacerdotis esse hoc Sacramentum alijs ministrare. Primò, quia sicut in conficiendo, ita etiam in ministrando solus Christi personam sustinet, qui in cœna hoc confecit & distribuit. Secundò, quia sacerdotis tanquam mediatoris est deferre munera populi ad Deum, & Dei ad populum. Cùm ergo hoc sit maximum Dei munus, sacerdotis est hoc populo distribuere.

Sotus. Ob has rationes quidam putant, ad solum sacerdotem iure diuino pertinere distributionem huius Sacramenti. Ita *Sotus d.13. q. 1. a. 3.* hoc tamen alijs videtur difficile. quia inde videtur sequi, iure diuino nullum non sacerdotem posse hoc Sacramentũ administrare: cùm tamen constet olim per Diaconos fuisse administratum: vt infrà clarè ostendemus.

15 *Distributio Sacramenti duas actiones continet.* Nota igitur primò, in distributione huius Sacramenti duas actiones posse considerari. Prima est qua Minister Sacramentum acceptum ex altari, aut loco quo seruabatur, porrigit communicaturo, vt ipsum sumat. Secunda est qua illud præcisè admouetur ori communicantis. quæ actiones etsi iam simul & ab eodem fiant, tamen distinctæ sunt: & distributio Sacramenti propriè consistit in prima actione. Secunda verò ad sumptionem pertinet. Vnde olim communicaturus hostiam accipiebat manibus, ac ori suo imponebat.

16 *Dupliciter fieri potest, & soli sacerdoti ex officio cōuenit. Trident.* Nota secundò, duobus modis posse hoc Sacramentum ministrari. Primò, ex officio, & hoc iure diuino soli sacerdoti concessum est. Et sic intellige *Trident. sess. 13. c. 8.* vbi ait ex Apostolica traditione hunc morem semper in Ecclesia fuisse, vt laici à sacerdotibus communionem acciperent, & hoc probant argumenta D. Thomæ. *D.Thom.* Et præterea confirmatur. quia etiamsi quiuis habeat naturaliter sufficientem potestatem physicam vt possit hoc Sacramentũ distribuere. quia hîc nulla est physica difficultas, tamen naturaliter nullus ad hoc habet sufficientem potestatem moralē, qua hoc legitimè possit facere, sed hæc est omnino supernaturalis. Sicut etsi quiuis habeat physicam potestatem sufficientem vt distribuat pecunias regias: solus tamen hoc legitimè potest facere is, cui rex eam potestatem dedit. Cùm igitur bona in hoc Sacramento contenta sint maximè supernaturalia, & solius Dei, solus is habet potestatē ea legitimè distribuendi, cui Deus siue Christus eam dedit. Non legimus autem hanc potestatem vlli à Christo datam nisi solis sacerdotibus, quibus Lucæ 22. dicitur: *Hoc facite in meam commemorationem.* *Luc.22.* Et de iisdem dicitur 1. ad Corinth. 4. quòd sint dispensatores mysteriorum Dei. *1.Cor.4.* Secundò, potest hæc distributio fieri ex potestate delegata.

Sunt igitur hîc aliquot nobis explicandæ difficultates. Prima est,

17 Vtrùm sacerdotes iure diuino teneantur hoc Sacramentum per se distribuere: an verò possint hoc per alterum facere, alicui munus suum in particularibus casibus delegando?

I. sententia docet, sacerdotem iure diuino teneri hoc Sacramentum per se administrare: ex dispensatione tamen vrgente iusta causa posse id committere Diacono. Ita *Sotus in 4. d. 13. q. 1. a. 3.* *Sotus. D.Thom.* Probat hoc rationibus suprà ex D. Thoma allatis. Sed illæ non satis probant sacerdotem teneri per se hoc munus obire. Sicut etsi nemo alicuius domini bona possit dispensare nisi eius œconomus; tamen hic non tenetur hoc per se facere.

2. Prob. illa sententia ex *cap. Peruenit, de consecrat. d. 2.* vbi dicitur, horrendum ac detestabile esse, quòd quidam presbyteri per laicum aut fœminam ægris communionem mittebant. qua exaggeratione videtur significari hoc esse contra ius diuinum. sed nec hoc argumentum conuincit, vt infrà ostendemus.

18 II. sententia docet, spectato solo iure diuino sacerdotem posse hoc Sacramentum per alios administrare. Ita cum alijs *Suarez hîc d. 72. sect. 1. §. Dico ergo.* *Suarez.* Probatur 1. ex vsu Ecclesiæ. quia videmus olim Diaconos sæpiùs calicem populo distribuisse: vt patet ex vita S. Laurentij, & alijs historijs. Nec hîc est facienda differentia inter calicem & corpus Christi, quasi vnum iure diuino magis possit per Diaconum distribui, quàm aliud. quia etsi vnius distributio solita fuerit sæpiùs Diacono committi, quàm alterius, quia maiores ad hoc faciendũ rationes fortè occurrebant, tamen vtraq; sæpiùs fuit Diacono commissa, vt patet ex *D. Iustino apologia 2. pro Christianis in fine*, vbi ait. *Diaconi olim aliquādo vtràque speciem distribuebant. D Iustin.* *Posteaquam & is qui præest gratias egit, & populus omnis benedixit, ij qui apud nos Diaconi dicuntur, dant vnicuique eorum qui adsunt, percipiendum panem, vinum & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, & ad eos qui absunt perferunt, atque cibus hic apud nos Eucharistia nominatur.* Hinc etiam *Concil. Carthaginense 4. can. 38.* iubet, *Carthag. 4.* *vt Diaconus præsente presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussus eroget.* Nec satisfacit quod ait Soto hoc fieri ex dispensatione. *Soto.* quia nec vlla hîc reperitur dispensatio: nec Ecclesia potest in iure diuino dispensare.

19 *Trident.* Prob. 2. Quia *Trident. sess. 21. cap. 1.* docet in Ecclesia semper fuisse potestatem, vt in Sacramentorum dispensatione, salua eorum substantia, statueret, aut mutaret ea quæ eorum venerationi, aut suscipientium vtilitati pro temporum varietate conducerent: clarè ostendens Christum in Sacramentis sola substantialia instituisse: modum autem distribuendi accidentalem reliquisse Ecclesiæ dispositioni. Nam aliàs hunc suo arbitrio mutare non posset. Atqui quòd sacerdos hoc Sacramentum distribuat per se, vel per alium, est modus planè consequens essentiam Sacramenti, eique omnino accidentarius,

tarius. Hinc eidem Doctores inferunt, probabile esse, sacerdotem spectato solo iure diuino, præsertim vrgente necessitate, non solùm per Diaconum, sed etiam per inferiores Clericos, atque etiam per laicos posse hoc Sacramentum distribuere: & rationes allatæ hoc probant. quia nullum adferri potest ius diuinum, quo hoc magis probetur posse fieri per Diaconum, quàm per alios vrgente necessitate.

In necessitate posset hoc Sacramentū etiam per laicos distribui, spectato solo iure diuino.

20 Dixi, *vrgente necessitate.* quia reuerentia tanti Sacramenti exigit vt extra necessitatem non nisi per personas sacras administretur, & quæ publica auctoritate ad hoc sint constitutæ, atque adeò per ipsum sacerdotem, quantum commodè fieri potest. Et ob hanc causam in *cap. Peruenit, de consecrat. d. 2.* dicitur horrendum ac detestabile esse facinus illorum sacerdotum, qui Sacramentum per laicos, aut etiam per fæminas sine vlla necessitate mittebant ad ægros. quia hoc in illis circūstantijs contra totius Ecclesiæ consuetudinem non poterat sine graui tanti Sacramenti contemptu fieri. Et hæc sententia ita explicata videtur mihi probabilior.

21 Secunda difficultas est, Vtrùm spectata præsente Ecclesiæ consuetudine possit sacerdos hoc Sacramentum per alios administrare?

Qua in re communiter inter Theologos conuenit Primò, cum in casu necessitatis posse eius distributionem committere Diacono. Patet ex *Carthag. 4. can. 38. suprà citato.*

Carthag. 4.

Secundò, hunc absente sacerdote vrgente necessitate, posse hoc Sacramentum distribuere sine vlla expressa commissione. quia tunc sacerdos censetur id ei hoc casu committere. quia ad hoc tenetur. Ita expressè docet *Gelasius primus epistola 1. c. 10.*

Diaconus in necessitate absente sacerdote potest hoc Sacramentum distribuere. Gelasius 1.

Tertiò conuenit, hoc Diacono non posse committi sine rationabili causa: vt si adsint sacerdotes, qui id commodè facere possint. quia vt patet ex Carthag. citato, ius ad hoc requirit necessitatem. *Siluester* tamen *v. Diaconus n. 4.* putat sacerdotem quidem peccare si hoc sine causa Diacono committat: hunc tamen licitè parere. Sed hoc dici nequit: quia ius non minùs requirit casum necessitatis, vt hic licitè hoc munus obeat, quàm vt ille hoc ei committat.

Siluester.

22 Difficultas igitur est, Vtrùm vrgente necessitate sacerdos possit hoc munus committere inferioribus Clericis, aut etiam laicis?

Sotus in 4. d. 13. q. 1. a. 3. in fine, Siluester v. Eucharistia 3. n. 4. Henriquez l. 8. de Sacramentis c. 54. n. 3. cum alijs id absolutè negant. Primò, quia non licet iam laico, aut etiam Clerico inferiori Diacono tangere hoc Sacramentum. Sed hoc argumentum non vrget. quia similiter nec Diacono iam licet tangere hoc Sacramentum. quare hæc prohibitio intelligenda est extra casum necessitatis. Nam aliàs non liceret laico leuare Sacramentum lapsum in terram, si nullus alius, qui id facere posset, adesset.

Sotus. Siluester. Henriquez.

Secundò probant, Quia in *c. Peruenit. de consecr. d. 2.* reprehēduntur sacerdotes, qui per laicos infirmis viaticum mittebant. Sed hoc caput necessariò intelligendum est extra casum necessitatis. Nam aliàs probaret, in necessitate ne quidem licere hoc committere Diacono, quia iubentur sacerdotes per se deferre.

Tertiò probant, Quia Ecclesiæ consuetudo videtur repugnare. Sed nec hoc quidquā probat. quia legimus olim sanctos viros in necessitate misisse aliquando viaticum per laicos: vt docet *Eusebius l. 6. historiæ c. 36.* & fatetur *Henriquez suprà.* Nec potest iam dici contraria consuetudo introducta, quæ vim legis obtineat. quia quòd iam diu hoc forte non sit factum, non tam accidit quòd Ecclesia iudicarit id esse illicitū, quàm quia rarissimè occurrunt casus, in quibus hoc commodè fieri possit, & sit magna necessitas faciendi.

Eusebius. Henriquez.

23 Quare alij putant in graui necessitate hoc fieri posse, vt si alicui mox morituro iudicatetur ad salutem valdè necessariam esse communionem, nec esset vllus sacerdos, aut etiam clericus, qui posset eam ferre. Ratio est, quia nec hoc iure naturæ aut diuino prohibitum est, vt patet ex dictis: & nullum ius Ecclesiasticum hoc in eo casu prohibet. Ita tenet *quidam Henricus apud Siluestrum suprà,* & quidam recentiores viri docti, & inclinat *P. Suarez d. 72. sect. 1. in fine. & sect. 3.* quam sententiam nec damnare ausim: quia valdè durum est tali in eo casu negare communionem: nec etiam eam absolutè ausim asserere ob plurimorum DD. sententiam contrariam.

Henricus. Suarez.

24 Tertia difficultas est, Vtrùm aliquis possit sibi communionem administrare?

Qua in re certum est id licere celebranti, & sacerdoti facienti officium in feria 6. hebdomadæ maioris. Sed difficultas est, an extra hos casus hoc liceat?

Dico primò, Id ordinariè non licere. patet ex consuetudine Ecclesiæ.

25 Dico secundò, Id in necessitate licere sacerdoti: vt si iaceret moribundus, & posset facilè ex sacrario consecratam hostiam sibi sumere, nec esset alius qui posset eam dare. Ita *Caietan. in summa, v. Communio. & Suarez d. 72. sect. 3.* & alij. Addit Suarez, etiam extra talem necessitatem sacerdotem alicubi solum existentem, qui non posset consecrare, paratam tamen haberet hostiam consecratam, posse eam deuotionis causa sumere. quia nullum est ius contrarium. Et sanè videtur probabile, præsertim si aliàs in magno aliquo festo deberet communione abstinere.

Sacerdos in necessitate potest sibi Sacramentū distribuere. Caietan. Suarez.

26 Dico 3. Idem videtur dicendum de Diacono, quando aliàs sine viatico deberet mori. quia ius antiquum ei expressè concedit, vt in absentia sacerdotis possit sibi communionem dare. Vt patet ex *Concil. Niceno c. 14.* Nec nouum vllum ius hoc reuocauit, quo minùs saltem hoc ei liceat in tali necessitate: cùm, vt patet ex dictis, Diaconus, vrgente tali necessitate, possit communionem, habita expressa vel tacita commissione sacerdotis, alijs administrare.

Et similiter Diaconus. Nicenum.

27 Dico 4. An in tali necessitate laico liceret sibi sumere Eucharistiam, si haberet præsentem, non ita liquet. Suarez suprà putat esse probabile, cui fauet exemplum illustris martyris Reginæ Scotiæ, quæ subitura martyrium, Eucharistiam, quam apud se seruabat, sumpsit, in quo à multis laudatur. Maxima tamen pars Docto-

Suarez.

rum id negat, quibus in re motali difficile est repugnare.

28 *Non omnis sacerdos potest cuiuis communionem dare. Carthag. 1.*

Nota primò, etsi cuiuis sacerdoti ratione Ordinis competat aliqua ratione distributio huius Sacramenti: non posse tamen quemuis eam cuiuis administrare. Nam vt hoc licitè fiat requiritur aliqua iurisdictio: vt patet ex *Carthag.* 1. *c.* 7. & communi Ecclesiæ vsu. Et quia administratio Sacramenrorum, & maximè huius, quo fideles spiritualiter pascuntur, est ptoprium officium Pastoris: atque ita soli Pastori conuenit, atque illis quibus hoc commiserit. atque ita qui sine venia proprij Pastoris alienis ouibus hoc Sacramentum distribuit, alienum officium inuadit, & grauiter peccat: vt in simili dixi etiam suprà q. 67. d. 1. de baptizante alienos subditos. Vbi etiam ostendi quis sit ptoprius Pastot, & præsertim peregrinorum: & fusiùs ostendam in materia de confessione.

29 *Quinam male hoc Sacramentum distribuentes censuras incurrant.*

Nota 2. Etsi grauiter peccet, qui sine licentia alienis ouibus hoc Sacramentum distribuit: tamen nullam incurrit censuram, si modò sit sacerdos, & non Religiosus. quia nullo iure aliqua censura lata est. Quòd si non esset sacerdos, fieret irregularis. quia distributio communionis, quando fit propria auctoritate, est actus Ordinis sacerdotalis: & consequenter non sacerdos eam ita distribuens, exercet actum Ordinis, quem non habet. Item si aliquis Religiosus sine eiusmodi licentia saltem bona fide præsumpta alicui non Religioso det communionem, incurrit excommunicationem, vt patet ex *Clement. Religiosi, de priuilegijs.* Secùs esset si sine licentia daret communionem alteri Religioso. quia textus requirit, vt det Clericis aut laicis sine venia presbyteri parœcialis: expresè insinuans se loqui de Clericis aut laicis, qui subsunt eiusmodi presbytero: quales non sunt Religiosi. Textus etiam requirit aliquam præsumptionem, quia dicit, *præsumpserint*, &c. Quare qui omnino bona fide crederet gratum esse proprio Pastori, vt det eius subdito, hîc & nunc communionem, eam censuram non incurreret: vt notat *Suarez. d.* 72. *sect.* 2. *Suarez.*

30 Nota 3. Vt possit Pastor dare alicui sacerdoti veniam dandi communionem suis subditis, nullam requiri approbationem Episcopi, sicut in confessione. quia nullo iure exprimitur. Et ratio est. quia in dante communionem non requiritur ea industria & scientia quæ requiritur in audiente confessionem: nec etiam est tantum periculum, ne illud munus committatur inidoneo.

31 Nota 4. Plurimos Religiosos habere potestatem à Pontifice dandi communionem omnibus ritè dispositis in suis templis; imò concedendi vt alij sacerdotes in eorum templis eam omnibus accedentibus distribuant. Hoc tamen intelligendum est de communione libera: vt patet ex tenore priuilegiorum, & praxi Ecclesiæ. Atque ideo apud eos in paschate sine speciali venia sui Pastoris cõmunicantes, non satisfaciunt præcepto de annua communione, sed tenentur nihilominus in sua parœcia communicare.

32 Nota 5. Eosdem Religiosos non posse morientibus sæcularibus administrare viaticum, nisi vrgente necessitate, siue quando esset periculum ne aliàs sine viatico morerentur: vt patet ex priuilegio Pauli III. dato Societati. *Paulus III.*

Nota 6. Vrgente necessitate, quando aliàs esset periculum, ne quis sine viatico moreretur, quemuis sacerdoté nullis censuris impeditum, posse dare viaticum morituris. quia rationabiliter in tali casu præsumitur venia proprij Pastoris, quia eam tenetur concedere; aut saltem ipsius Ecclesiæ, quæ in tali casu suis quacunque ratione potest, cupit subuenire. Ita *Suarez d.* 72. *sect.* 2. *in fine.* *Suarez.*

ARTICVLVS IV.

Vtrùm sacerdos consecrans teneatur sumere hoc Sacramentum?

33 *Toletan. 5.*

Concl. affirmatiua. Ratio est, quia sumptio pertinet ad integritatem sacrificii. Vnde *Concilium Toletanum 5. cap. 5. Quale est*, inquit, *sacrificium, cuius nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* sed de hac re fusiùs agemus q. 83. a. 1. d. 4. pro responsione ad tertium vide dicta q. 76. a. 8.

ARTICVLVS V.

Vtrùm malus sacerdos Eucharistiam consecrare posit?

34 *Trident.*

Articulo 5. docet, malum sacerdotem validè consecrare. Est de fide, ex *Trident. sess.* 7. *can.* 12. *de Sacramentis in genere.* Vide dicta suprà q. 64. a. 4. 6. & 9.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Missa mali sacerdotis minùs valeat, quàm Missa sacerdotis boni?

Articulo 6. docet primò, sacerdotem malum tam efficaciter consecrare quàm bonum. Quia actio sacramentalis non pendet ex meritis Ministri. Patet ex dictis q. 64. a. 5.

Docet

Docet secundò, orationes quas malus sacerdos in Missa fundit ex persona Ecclesiæ, esse etiam efficaces ad impetrandum, de quo agemus q. 83. a. 1. d. 5.

Docet tertiò, orationes quas malus sacerdos vt priuatus fundit, non esse fructuosas. quod non est intelligendum de quibusuis orationibus, sed de ijs quas peccando fundit, vt fit inter celebrandum. Nam peccatorem posse etiam fructuosè orare certum est, & ipse etiam D. Thomas alibi fatetur.

D. Thom.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm hæretici, schismatici, & excommunicati possint consecrare?

35 *Omnis sacerdos validè consecrat.* ARticulo 7. docet, supradictos omnes validè consecrare. quia quamdiu quis viuit, non potest amittere potestatem Ordinis. Vide dicta q. 64. a. 9.

D. Thom. Nota. Quod adfert *D. Thomas ad secundum*, ex Innocentio Papa, qui dicit: Clericis ab hæreticis ad Catholicam Ecclesiam redeuntibus solum baptisma ratum esse permitti (quod Diuus Thomas intelligit de baptismo, quem ipsi licitè conferunt in extrema necessitate;) meliùs intelligi de baptismo quem ipsi susceperunt. Sensus igitur est, quòd omnis potestas quam per alia Sacramenta susceperunt, eatenus eis aufertur, quatenus non permittuntur ea ampliùs in Ecclesia vllo modo vti. Secùs est de potestate quam perceperunt in baptismate, in quo collatum est illis ius percipiendi alia Sacramenta, aliaque bona omnibus Christianis communia: quod ius illis integrum manet post conuersionem & peractam pœnitentiam: & ea ratione manet illis ratum baptisma, non autem cetera Sacramenta, sine potestas per ea tradita, quæ prohibetur ijs vsus omnis potestatis, quam per ordinationem acceperunt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm degradatus possit hoc Sacramentum conficere?

36 REspondet affirmatiuè, & per se patet; quia potestas Ordinis ab Ecclesia auferri non potest.

D. Thom. Nota, pro responsione ad secundum, ea quæ D. Thomas citat ex *can. Quod quidam* 1. q 1. non esse verba canonis aut D. Augustini, ex quo ille canon sumptus est, sed Gratiani, qui etiam facilè explicari potest. Vt nihil aliud velit, quàm degradatum amittere omnem potestatem licitè aliquo casu vtendi suo Ordine.

D. August. *Gratianus.*

ARTICVLVS IX.

Vtrùm liceat ab excommunicatis, aut hæreticis, seu peccatoribus communionem recipere, & eorum Missam audire?

37 ARticulo 9. docet, non licere ab hæreticis vel excommunicatis Sacraméta accipere. Vide textum, & dicta q. 64. a. 6. vbi ea quæ ad hanc quæstionem spectant fusè disputauimus, & quædam adbuc dicemus in materia de excommunicatione.

ARTICVLVS X.

Vtrùm sacerdoti liceat omnino à consecratione Eucharistiæ abstinere?

38 ARtic. 10. docet, sacerdotem non impeditũ non posse perpetuò à celebrando abstinere, sed teneri saltem in præcipuis festis celebrare. quia tenetur vti gratia Dei quam accepit, ne videatur in vacuum eam accepisse. Sed hac de re fusiùs agemus in materia de sacrificio q. 83.

QVÆSTIO LXXXIII.

DE RITV HVIVS SACRAMENTI.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Christus in hoc Sacramento immoletur?

1 Consecratio V Eucharistiæ est verum sacrificium.

ARticulo primo docet, consecrationem, siue confectionem huius Sacramẽti esse verum sacrificium, quo Christus immolatur. Probat primò, quia consecratio verè & viuè exhibet nobis sacrificium crucis, non per modum simplicis repræsentationis, sed per modum veræ imitationis, quatenus eadem res in vtroque Deo offertur in testimonium supremi ipsius dominij, vt ostendam infrà: licet alio modo hîc offeratur, quàm in cruce. Secundò, quia per consecrationem fructus mortis Christi nobis ex opere operato applicatur, quod fieri non posset, nisi esset verum sacrificium: quia quà Sacramentum est, non prodest nisi sumentibus. Et sic intellectæ rationes D. Thomæ satis probant conclusionem. Prout ipse tamen eas proponit, primo aspectu satis difficiles sunt: rem autem sequentibus aliquot dubiis explicabimus.

DVBIVM I.

Quid sit Sacrificium?

2 DVplex hîc est quæstio. Prior est de nomine, scilicet, quid significet sacrificium. Secunda, de re ipsa, siue essentia sacrificij.

Hæretici nostri. Hæreticis omne opus bonum est sacrificium.

Quod ad priorem quæstionem attinet, hæretici nostri temporis, vt sacrificium Missæ faciliùs tollant, planè euertunt significationem huius nominis, docentq; omne opus bonum quod Deo reddimus, vt eum honore afficiamus, habere veram rationem sacrificij: vt docet *Cardin. Bellarm. l. 1 de Missa, qui est quintus de Eucharistia c. 2. & P. Valentia in Apologia pro Missa.* Probant suam opinionem

Bellarm. Valent.

Primò, quia Scripturæ omne opus bonum vocant sacrificium. Sic psal. 4. dicitur: *Sacrificate sacrificium iustitiæ,* &c. & psalm. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus,* &c. & ad Hebræos vltimo, *Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur* (id est placatur) *Deus.*

Psalm. 4. Psalm. 50. Hebr. vlt.

Secundò ex D. Aug. qui *lib. 10. de ciuit. Dei c. 6.* ait, *Sacrificiũ verum est omne opus bonum quod agitur, vt sancta societate inhæreatur Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus.* Vbi apertè dicit, verum sacrificium esse omne opus bonum factum vt Deo placeamus,

D August.

3 Sed hac in re abutuntur nomine sacrificij, contra vsum omniũ nationũ, atque adeò ipsius etiam sacræ Scripturæ. Nam tam hæc, quàm omnes omnino nationes dum propriè loquuntur, per sacrificium certum aliquem actum intelligunt, distinctum ab alijs bonis operibus. Quis enim dum legit apud aliquem auctorem sacrum aut profanum simpliciter, & sine vllis adiunctis aliquẽ sacrificasse, intelligat eum dedisse vnam eleemosynam, aut humiliter Deum orasse: & non potiùs eum Deo vero vel falso aliquid immolasse? Hinc etiam Scriptura sæpissimè sacrificium distinguit ab alijs pijs operibus. Psalm. 50. *Si voluisses sacrificium dedissem vtique, holocaustis non delectaberis.* Et 1. Reg. 15. *Melior est obedientia quàm victima.* Oseæ 6. *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Sed hæc res nimis clara est, quàm vt pluribus debeat discuti, & magis ex dicendis patebit.

Sed illud repugnat communi sensui omnium gentium.

Psalm. 50. 1. Reg. 15. Oseæ 6.

4 Rationes autem ab hæreticis obiectæ, nullius omnino sunt momenti. Nam eodẽ modo probarent Christũ esse propriè dictum leonem, aut vitem: quia in Scriptura dicitur leo, ac vitis vera, &c. Sicut igitur hæc loca necessariò sunt intelligenda metaphoricè, sic etiam illa, in quibus diuersa opera bona dicuntur sacrificium: quia nimirũ habent eundem effectum cum sacrificio. Non minùs enim Deum nobis conciliant quàm sacrificium; imò sæpe multò magis: atque ideo à D. Aug. dicuntur verum sacrificium, quia nimirum Deus per eiusmodi opera in suum honorem facta veriùs honoratur, nobisq; conciliatur quã per externum sacrificiũ: præsertim quando sine interna pietate fit. quod maximè verum est de sacrificijs pecorum, quibus D. Augustinus alia bona opera comparat, quæque ostendit Deo per se, & sine interna pietate non placere.

D. August.

5 Vt autem tota res meliùs intelligatur, Nota 1. Omnes absolutos ac supremos Principes in quanis Repub. habere aliqua insignia, quibus supremum suum in temporalibus dominiũ omnibus manifestent, quæque nemo alius possit sibi assumere sine crimine læsæ Maiestatis. Contrà Respublica habet certos quosdam ritus ac signa externa, quibus suam subiectionem, illiusq; in se dominium palàm significat, quæque nullus ex illa Repub. alicui alteri sine manifesta nota defectionis exhibere potest. Tale signum videtur fuisse olim pensio tributi, quo singuli nummum Cæsaris imagine insignitum persoluebant. Tale etiam est suspensio insignium ipsius Principis certo loco ac ritu facta, &c. Sicut igitur hoc & natura duce institutum, & gentium moribus receptũ est: ita multo potiore ratione, & natura nos docuit, & communis omnium nationum lex

Supremis principibus singularia honoris signa exhibenda.

Supremum Dei dominium testamur sacrificio.

lex fanciuit, vt aliquo externo figno fummi rerum omnium Principis fupremum in res omnes dominium palàm teftaremur: quod alicui alteri exhibere nihil aliud effet, quàm à vero Deo difcedere, & aliud numen agnofcere. Tale autem fignum feu ritum vulgò omnes nationes quæque in fua lingua facrificium vocare folent: vt facilè patebit legenti omnes hiftorias. hinc Poëta.

Namque erit ille mihi femper Deus, illius aram
Sæpe tener noftris ab ouilibus imbuet agnus.

Vbi vt probet Auguftū fibi fore Deum, dicit fe illi facrificaturum. Vnde & pulchrè *D. Aug. l. 10. de ciuit. cap. 4. Multa denique*, ait, *de cultu diuino vfurpata funt, quæ honoribus deferuntur humanis, fiue humilitate nimia, fiue adulatione peftifera; ita tamen vt quibus ea deferuntur homines habeantur, qui dicuntur colendi & venerandi: fi autem ijs multum additur, & adorandi. Quis verò facrificandum cenfuit nifi ei quem Deum aut fciuit, aut putauit, aut finxit?*

D. August. Inter alia honoris figna vnicum eft facrificiū quod foli Deo exhiberi poffit.

6 Dices, Etfi illa figna externa neceffariò fint exhibenda terreno Principi, qui internum affectum in fe nequit infpicere. Secus tamen eft de Deo, qui internas cogitationes immediatè intuetur, nec externis illis fignis indiget, & vult in fpiritu & veritate coli.

Refp. Hoc argumentum bene probare talia figna non effe neceffaria præcisè ex parte Dei, vt eum colamus: quia tamen oportet nos prouidere bona non folùm coram Deo, fed etiam coram hominibus, vt dicitur 2. ad Corinth. 8. & religionem noftram ac Dei nomen profiteri etiam coram hominibus, vt multis locis docemur in Euangelio: ideo opus eft fignis externis, quibus internum affectum exprimamus.

Cur neceffe fit nos Deum facrificio colere. 2. Cor. 8.

7 Adde, cùm omnes qui eandem fidem habent conftituant vnam Ecclefiam, atque vnum corpus, non folùm fingulos per fe feparatim teneri Deum colere, ac ipfius dominium agnofcere: fed hanc obligationem effe etiam in toto corpore, vt palàm Deum colat, eiufque in fe dominium proteftetur. quod neceffariò fieri debet per fignum aliquod externum, quod communi omnium nomine exhibeatur, & ab omnibus vt tale agnofci poffit: vt & fingula membra fuam fidem in toto corpore poffint agnofcere, & alijs, qui ex hoc corpore non funt, teftatam reddere, ab ijfque difcerni: ita vt etiam ex hoc capite verum fit quod ait *D. Auguft. l. 19. contra Fauftum c. 11.* in nullam religionem fiue veram, fiue falfam poffe homines conuenire fine externis fignis.

D. Auguft.

8 Nota 2. Etfi hæc profeffio fidei noftræ ac fubiectionis erga Deum poffit declarari folis verbis: omnino tamen conuenire, vt eam rebus ipfis, ac quibufdam ritibus teftemur. Tum quia eiufmodi ritus & aptiores funt, vt communitatis nomine Deo exhibeantur, & efficaciùs noftrum affectum teftantur quàm nuda verba. hinc etiam omnis Refpub. fuo Principi non folis verbis, fed reipfa ac certis quibufdam ritibus fuam fubiectionem teftari folet. Tum etiam quia hæc teftificatio Deo debetur tanquam aliquod tributum, quod neceffariò in oblatione alicuius rei confiftit.

9 Ex his patet primò, Sacrificium effe in genere figni: & ficut vox fignificatiua habet in fe vim aliquid fignificandi, ita etiam facrificium.

Sequitur fecundò, Quòd ficut enuntiatio externa abfolutè prolata fecundùm fe & abftrahendo ab interna intentione qua profertur, habet abfolutam vim aliquid fignificandi; ita vt etfi ab interno fenfu aut intentione pendeat vt vera fit vel falfa: non tamen ab eo pendet in eo præcisè vt hoc vel illud fignificet, nifi cum ijs circumftantijs proferatur, quæ internam intentionem exteriùs patefaciant: vt fuprà oftendi q. 60. a. 8. d. 1. Sic etiam facrificium debet tale effe fignum, quod fecundùm externam fuam rationem habeat vim fignificandi, nos agnofcere illum pro vero Deo, cui illud exhibemus, nifi modus exhibendi palàm oftendat contrarium: vt fit quando comœdi exhibent in theatro vetera aliqua facrificia. Hinc qui apud Ethnicos confueto facrificantium ritu mactat coram aliquo idolo aliquod animal, veram committit externam idololatriam, etfi interiùs id folùm animo ludendi intendat facere. Quare facrificium ab interna intentione præcisè non dependet, vt habeat vim teftificandi diuinitatē, & rationem externi facrificij; fed in eo, vt fit illa teftificatio vera vel mendax, & cultus verus vel fimulatus.

Sacrificium habet fuam vim fignificandi non ab intentione facrificantis, fed ab inftitutione.

10 Sequitur tertiò, (ficut fuprà q. 60. dixi de Sacramentis) facrificium non minùs quàm voces habere vim ex inftituto. quia nulla externa actio merè naturaliter, & fine vlla inftitutione poteft habere eiufmodi vim fignificandi internum noftrum affectum, cùm ex diuerfa intentione fieri poffit.

11 Sequitur 4. Neminem priuata auctoritate (etiam fecluſo omni iure pofitiuo) poffe inftituere aliquod facrificium. Ratio eft, quia ficuti quòd verba hoc vel illud fignificant, non pendet à priuata alicuius voluntate, fed à communi hominum fenfu; ita quòd hæc actio habeat vim aliquid fignificandi, quod naturaliter non fignificat, non pendet ex priuata alicuius voluntate, fed ex communi multorum fenfu. Quare ad folam communitatem, aut ad eum qui in facris eft caput communitatis fpectat facrificia inftituere, & maximè omnium ad ipfum Deum, cuius proprium eft nobis præfcribere quibus ritibus velit coli.

Nemo poteft priuata auctoritate facrificium inftituere.

12 Hinc fi aliquis in lege naturæ fuiffet folus in aliqua folitudine, potuiffet quidem certas cæremonias externas fibi præfcribere quibus Deū coleret, & per quas eum Deum fuum agnofceret: hæ tamen non habuiffent veram rationem facrificij. quia non habuiffent rationem veri figni talis intentionis. Nam nulli homini potuiffent talem intentionem fignificare. Nec refert quòd potuiffent eam fignificare angelis; quia facrificium ficut & Sacramentum debet effe fignum humanum: alioqui poffet in folis internis actionibus confiftere, quas Deus & Beati, faltem ij ad quos aliquo modo diriguntur, vident.

13 Dices, Poffet quis aliquam cæremoniam fibi præfcribere, qua quoties eam perficeret, ftatueret fupremum Dei in res omnes dominium teftari, poffetque eam intentionem alijs fignificare; quo cafu illa cæremonia haberet veram rationem talis figni. Ergo etiam facrificij.

Refp.

Resp. Talem ritum non habiturum absolutè, & ex vi institutionis suæ talem significationem, sed solùm vi verborum, quibus ille suam intentionem alijs significasset, & solùm quando ab eo homine exhiberetur, & quidem curam illis quibus eam significasset. quod non sufficit ad rationem sacrificij, quod est publicum & absolutum in aliqua communitate signum & protestatio talis recognitionis.

14 Adde, cùm talis habitaret in aliqua communitate cuius esset pars (quia si habitaret in solitudine, tunc nemini hanc suam intentionem posset indicare) nullam haberet auctoritatem instituendi eiusmodi signa: sicut in repub. politica nulla ratione spectat ad priuatum designare signa, quibus subiecti sui Principis in se dominium agnoscant, eique (vt vulgò aiunt) homagium faciant. Quæ multò clariora sunt, si loquamur de sacrificio, quod vero Deo vnquã exhibitum fuit tam in lege veteri, quàm noua. quia ipse tam Iudæis, quàm Christianis certa sacrificia præscripsit, quibus voluit coli, reliqua omnia prohibendo, & consequenter efficiendo illicita; & tollendo ijs omnibus potestatem aliquod sacrificium instituendi. Quare nemo vnquam alterutri legi subiectus potuit aliquod verum sacrificium instituere.

15 *Nulla certa actio est sacrificio naturaliter essentialis, quædam tamen sunt aptiores vt in ijs eius ratio consistat.*

Sequitur 5. Ex rei natura nullam certam actionem esse de essentia sacrificij. quare quod hæc præ illa hactenus fuerit assumpta, hoc accidisse ex libera voluntate instituentis. Quamuis rursum negandum non sit alias actiones alijs esse ex natura sua magis ad hoc accommodas: sicut suprà q. 60. dixi de Sacramentis. Hinc, quia ad significandum alterius dominium in nos, aptissima est actio qua tributũ ei pendimus, omnia quæ hactenus legimus propriè dicta sacrificia fuisse instituta, constiterunt in alicuius rei oblatione Deo per modum cuiusdam tributi facta. Item quia Deus non habet simplex dominium in nos, sed absolutè supremum in res omnes, idque secundùm omnem rationem essendi quam habet; ita vt possit pro libitu omnia immutare: talis oblatio non fit simpliciter sicut quando tributum offertur Regibus, sed cum rei oblatę reali aliqua immutatione: vt patet in omnibus retro institutis sacrificijs, in quibus semper res oblata vel corrumpebatur saltem magna ex parte, vt patet in oblatione pecudum quæ occidebantur, & vini quod in terram effundebatur, & similæ quæ adurebatur: vel etiam producebatur, vt fiebat olim in oblatione suffitus, & iam fit in sacrificio nouæ legis. In his enim non id, quod corrumpitur, sed id, quod producitur habet rationem hostiæ.

Fit cum reali rei immutatione.

16 *Quandoque id quod producitur, aliàs id quod corrumpitur habet præcipuam rationem hostiæ.*

Pro quo Nota, Rem aliquando ita corrumpi, vt ex ea nascatur aliquod ipsa dignius & aptius, quod Deo offeratur, quàm sit res corrupta. Sic in sacrificio nostro corrumpitur panis, & reproducitur ibi corpus Christi: & dum res odorifera incenditur, producitur quædam exhalatio suauissimi ac gratissimi odoris, quæ per se expetitur, & cuius causa illa materia incenditur, & consequenter in vtroque sacrificio res producta vtpote dignior magis offertur quàm corrupta, & habet veram rationem hostiæ. Contra verò dum mactantur pecudes, aut nihil producitur, aut producitur cadauer vt aliqui volunt, quod vilius est animali occiso, & consequenter hoc habet potiùs rationem hostiæ, quàm illud, & ratio sacrificij consistit in huius peremptione, non autem propriè in illius productione. Hinc quia res oblatæ communiter aut occidebantur, vt quando erant animalia, aut saltem destruebantur, factum est vt multa verba quæ sacrificationem significant, significent etiam occidere aut destruere: vt patet in verbis immolare & mactare.

17 *An sacrificiũ Melchisedec constiterit in reali mutatione.*

Ex hac generali conditione excipiunt aliqui sacrificium Melchisedec, qui videtur sacrificasse per simplicem panis & vini oblationem: quia nullam legitur circa ea fecisse immutationem. Sed hoc nihil conuincit. quia etsi ibi non sit scriptum, ipsum panem ac vinum offerendo ea immutasse, inde tamen non sequitur eum hoc non fecisse; præsertim cum Scriptura ibi non intendat describere modum quo illa oblatio facta est. Quare alij ne huc sacrificium cogantur excipere ex generali ratione omnium aliorum, valdè probabiliter asserunt eum aliquam saltem partem panis adussisse, & partem vini effudisse, & reliquum distribuisse Abrahamo & socijs, vt testatur Iosephus. *Iosephus.*

18 *Quæ actio sit præcipua in sacrificio.*

Sequitur 6. Etsi variæ actiones circa hostiam quæ immolatur, fiant, ipsum tamen sacrificium prout significat actum sacrificandi, propriè intrinsecè, & essentialiter consistere in illa actione, qua hostia per realem sui immutationem Deo offertur, siue id fiat per hostiæ productionem, siue per eius interemptionem. vnde patet, in ijs sacrificijs, in quibus hostia oblata comeditur, ipsam comestionẽ non pertinere ad intrinsecam rationem sacrificij, quia per eam nihil Deo offerimus, sed potiùs aliquid ab eo accipimus tanquam conuiuæ ad eius mensam admissi. vt patet ex 1. ad Corinth. 10. vbi comedentes hostias dicuntur fieri participes mensæ illius, cui hostię immolatę sunt. Conuiuæ autem comedendo nihil offerunt inuitanti, sed ab eo aliquid accipiunt. Hinc Dominus *Leuit.* 7. *v.* 34. ait se dedisse Aaroni & filijs eius ex hostijs pacificis pectusculum & armum legitimum sempiternũ. quia scilicet iubente lege hæc à sacerdotibus debebant comedi. Pertinet tamen hæc comestio ad quandam extrinsecam sacrificij perfectionem: vt dicam dub. 5. *1. Cor. 10. Leuit. 7.*

19 *Quinque ad sacrificium requiruntur.*

Sequitur 7. Vt aliquod sacrificium sit legitimum in eo obseruandos esse omnes ritus ab ijs, qui ipsum instituerunt, præscriptos. Ex sacrificijs autẽ, quæ hactenus fuerunt instituta, colligimus 5. ad legitimum sacrificium requiri. Primum est res aliqua permanens, quæ Deo tanquam tributum quoddam offeratur. Secundum est ritus seu modus offerendi, nimirum per realem hostiæ immutationem certo ritu factam: qui diuersus semper in diuersis sacrificijs fuit. Vnde sequitur omne sacrificium esse oblationem, non tamen omnem oblationem esse sacrificium. Hinc multa Deo offeruntur, quæ non sacrificantur. Sic in lege veteri offerebantur primogeniti, & in vtraque offeruntur decimæ & primitiæ, non tamen immolantur.

Ter-

Tertium est Minister, qui tam in veteri, quàm in noua lege necessariò est sacerdos. Hinc Osias rex Iuda eò quòd tentaret adolere incensum cùm non esset sacerdos, à Pontifice Azaria prohibitus est, & à Deo lepra percussus: vt dicitur 2. Paralip. c. 26.

2. Paral. 26.

Idem etiam ius fuisse in lege naturæ patet ex Genesi 14. Vbi cùm narratum fuisset, Melchisedec obtulisse panem & vinum, statim subditur: *Erat enim sacerdos Dei altissimi.* Vbi clarè insinuatur futurum vt aliàs non posset offerre. Imò eadem conditio etiam apud Ethnicos fuit obseruata. Nam etiam apud eos vbique legimus fuisse certos, ad quos pertineret sacrificare.

Gen. 14.

20 Contra hanc tamen conditionem triplex mouetur difficultas. Primò, quia apud Gentiles sæpe promiscuè multi leguntur sacrificasse: imò Christiani vulgò à Tyrannis ad hoc compellebantur. Secundò, quia in lege naturæ omnes videntur sacrificasse: vt Cain, Abel, Abraham, Iacob, qui tamen non leguntur fuisse sacerdotes. Tertiò, quia etiam inter Iudæos vulgò omnes etiam non sacerdotes immolabant phase: vt testatur *Philo de vita Moysis*. Et videtur apertè colligi ex 2. Paralip. c. 30. vbi de populo Iuda dicitur: *Immolauerunt autem phase 14. die mensis secundi. sacerdotes quoque atque Leuitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini.* Vbi videtur tribui populo immolatio phase, & sacerdotibus immolatio holocaustorum. Et infrà dicitur Leuitas immolasse phase pro ijs, qui ex populo sanctificati non fuerant: vbi insinuatur sanctificatos per se immolasse.

Philo. 2. Paral. 30.

21 Ad primam Resp. Quando priuati apud Ethnicos dicuntur sacrificasse, sacrificium latiore modo sumi pro quadam imperfecta ratione sacrificandi, qua aliquis in honorem Dei aliquid offerebat. Aliàs pro perfectis sacrificijs eos habuisse certos sacerdotes liquet ex omnibus Historijs. Vel etiam posset dici, ex quodam errore ac abusu eos permisisse vt quiuis sibi priuatim esset sacerdos: sicut priuatim quisque suos habebat Deos.

22 Ad secundam respondent multi, in lege naturæ omnes primogenitos fuisse sacerdotes. Abel verò qui primogenitus non erat, ex particulari Dei instinctu & ordinatione sacrificasse. Vide *D. Hieron. in quæstionibus Hebraicis*, vbi agit de Melchisedec.

D. Hieron.

Alij verò volunt vnumquemque patremfamilias inter suos fuisse sacerdotem. quod colligitur ex lib. Iob c. 1. vbi dicitur sacrificasse pro filiis. Et valdè probabile est: quia in lege naturæ initio quisque paterfamilias erat absolutè caput suæ familiæ, & habebat in eam absolutam potestatem: vt patet ex cap. 38. Genes. vbi Iudas Thamar nurum suam accusatam quòd esset fornicata, iussit igne côburi, quasi absolutus iudex.

Iob 1. In lege naturæ patresfamilias erant inter suos principes ac sacerdos. Gen. 38.

23 Ad tertiam, multi putant apud Iudæos phase à solis sacerdotibus Aaronicis fuisse immolatum. Primò, quia essentiale est sacrificio vt fiat à sacerdote. Apostolus autem ad Hebr. 7. v. 14. apertè insinuat extra tribum Leui nullos apud Iudæos fuisse sacerdotes. Secundò, quia 1. Esdræ c. 6. dicuntur sacerdotes & Leuitæ immolasse phase pro omnibus filiis Israël. Tertiò, quia phase solùm poterat immolari in loco, quem Dominus elegerat, vt habitaret nomen eius ibi: vt dicitur Deuter. 16. Videtur autem ille locus fuisse templum, in quo soli sacerdotes immolabant.

Hebr. 7. 1. Esdra 6. Deuter. 16.

Sed hæ rationes nihil conuincunt. Ad primam Resp. Omnes patresfamilias quoad hanc immolationem inter Iudæos fuisse sacerdotes, idque ex institutione Dei confirmantis in hoc statum legis naturæ, ad quam illa immolatio & hoc sacerdotium pertinebant, non autem ad legem Moysis quam præcesserunt. Apostolus autem ad Hebr. solùm negat extra tribum Leui fuisse per legem vllos sacerdotes institutos: vt patet ex textu.

24 Ad secundam Resp. Si hic locus aliquid probaret, probaret Leuitas omnes fuisse sacerdotes, quia dicitur hos etiam immolasse phase. Quare dicendum est, eos tunc immolasse pro populo. quia vel hic fortè magna ex parte non erat purificatus, vel quia erat adhuc cæremoniarum, quibus hæc immolatio debebat fieri, omnino ignarus: vt in simili casu dicitur 2. Paralip. c. 30.

2. Paral. 30.

Ad tertiam Resp. Per locum quem Deus elegit, ibi intelligi ipsam ciuitatem in qua erat templū: vt patet ex contextu, quia comparatur hic locus cum aliis vrbibus.

25 Quare alii & meliùs tenent singulos patresfamilias in hoc casu fuisse sacerdotes, & immolasse agnum: vt docet Philo harum rerum peritissimus. Ita *Suarez tomo 1. in 3 partem d. 41. sect. 2.* & probat rationibus suprà allatis, quibus alia clarissima addi potest. Quia immolatio phase fuit à Deo instituta, & à Iudæis ritè facta antequam Aaronici sacerdotes vlli essent. vt patet Exodi 12. Quare hæc immolatio non potuit per illos fieri. Imò nec multis annis postea per illos fieri potuit, cùm solus Aaron & filii eius essent sacerdotes, qui cùm essent paucissimi, tot millibus agnorum vno vespere immolandis nullo modo poterant sufficere.

Patres familias immolabant phase. Philo. Suarez. Exodi 12.

26 Quartum requisitum est locus in quo fit sacrificium. Nam apud omnes nationes certus aliquis sacrificio fuit destinatus à terra eleuatior, (quem Latini altare vel aram vocabant) quique illi soli rei seruiebat: vt patet ex historiis iam sacris quàm profanis. Has autem duas conditiones ad sacrificium requiri, vel ex ipsa affinitate nominum colligitur. Nam Latinis sacerdos dicitur à sacrificio: apud Græcos ἱερεύω sacrifico, ἱερεὺς sacerdos, ἱερεῖον victima. Item θύω sacrifico, θυσία victima, θυσιαστήριον altare. Hebraicè זָבַח sacrifico. זֶבַח sacrificium. מִזְבֵּחַ altare, quibus significatur hæc omnia ad idem opus spectare.

Altare necessarium.

27 Quintum requisitum est ex parte finis, vt sacrificium ipsi soli Deo fiat, patet ex dictis. Quia per illud testamur eum, cui sacrificamus, esse supremum rerum omnium Dominum. quod soli Deo conuenit.

Primam, secundam, tertiam, & quintam conditionem breuiter complexus est Apostolus ad Hebr. 5. his verbis, *Omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis.* Vbi apertè requirit primò pontificem seu sacerdotem ex hominibus assumptum: vt ostendat non omnes homines esse sacerdotes. Secundò, vt offerat

Hebr. 5.

ferat dona & sacrificia: vbi requiritur hostia, quę offeratur Et tertio cùm distinguat inter oblationem doni & sacrificij, ostendit ad sacrificium particularem oblationem siue immolationem requiri. Quartò requirit vt fiat Deo. Vbi Nota has quatuor conditiones videri essentiales saltem omni sacrificio, quod in veteri aut noua lege fuit institutum: ita vt si aliqua deficeret, non posset habere rationem veri sacrificij, sed sacrilegij. Secùs est de quarto requisito, siue altari. Quia si quis iam sacerdos consecraret vtramque speciem sine altari, etsi grauiter peccaret, offerret tamen verum sacrificium.

28 *Quatuor conditiones sacrificio essentiales.*

29 Nec his obstat quòd Ethnici olim molris diis immolabapt, cùm tamen fieri nequeat vt multi habeant supremum rerum omnium dominium. Quia in eo contra apertam rationem errabant, & secum pugnabant, sicut etiam in eo quòd admittebant quosdam Deos minores, quibus etiam quandoque licet rariùs sacrificabant: in quo aperta est repugoantia.

30 Ex his demum facile est colligere in quo consistat ratio sacrificij, quod hoc modo definiri potest. Sacrificium est oblatio externa legitima auctoritate instituta, qua res aliqua sensibilis immutatur per legitimum ministrum, legitimo loco & ritu Deo vero facta; in protestationem summi ipsius in res omnes dominij. Dico hanc oblationem debere fieri vero Deo. quia si alicui alteri fiat, magis est sacrilegium quàm sacrificiũ. Reliquæ omnes partes definitionis clarè patent ex dictis.

Sacrificij definitio.

31 Diuiditur autem variè sacrificium. Primò ratione temporis quo fuit institutum; in sacrificium legis naturæ, Mosaicæ, & nouæ. Secundò ratione materiæ & modi, quo offertur. Sic in lege veteri varia fuerunt sacrificia. Nam animalia immolabantur occisione, aut etiam totali per ignem consumptione: res inanimæ siccæ vt thus, sal, simila per combustionem: liquidæ per effusionem, qoæ libatio dicebatur. In lege verò noua vnicum omnino est sacrificium, de quo agemus dub. 2.

Varia diuisio.

DVBIVM II.

Vtrùm Christus dum in vltima cœna hoc Sacramentum confecit, propriè dictum sacrificium obtulerit?

32 *Hæretici nostri.*

HÆretici nostri temporis vt omnioo sacrificium Missæ tollant, pertinacissimè id negant: contra quos sit hæc conclusio.

Christus in cœna verè sacrificauit.

Fide tenendum est, Christum dum in vltima cœna panem & vinum in corpus & sanguinem suum consecrando conuertit, verum & propriè dictum sacrificiũ obtulisse. Ita *Trident. sess. 22. c. 1.*

Trident.

Hanc conclusionem multi doctissimè & fusissimè probant, præsertim qui contra hæreticos disputant: inter quos *Cardin. Bellarm. lib. 1. de Missa c. 6. 7. &c. & Valentia hic d. 6. q. 11.* Nos breuiter eam pro nostro instituto explicabimus. Probatur igitur primò. Cùm Scriptura testetur psalm. 109. & ad Hebr. 7. Christum esse sacerdotem in æternum secundùm ordinem Melchisedec, debet cum eo in ratione sacrificandi aliquo modo conuenire. Atqui nisi dicamus eum in vltima cœna conficiendo hoc Sacramentũ sacrificasse: nulla ratione poterimus ostendere eum cum Melchisedec in ratione sacrificandi conuenire: & si hoc dicamus, id facillimè ostendemus. Ergo hoc dicendum.

Bellarm. Valentia.

33 *Psalm. 109. Hebr. 7.*

Maior probatur. quia cùm sacrificium & sacerdotium dicant necessarium ordinem ac analogiam inter se, ita vt sacerdos à sacrificando dicatur, vt ostendi suprà: ex conuenientia vtriusque sacrificij sumenda etiam est conuenientia vtriusque sacerdotij.

Minoris prior pars per se patet. quia nullum est aliud sacrificium Christi quod habeat vllam conuenientiam cum vllo sacrificio quod scimus Melchisedec obtulisse. Secunda pars probatur. quia sacrificium Melchisedec consistit in oblatione panis & vini, atque ita per ipsum optimè repræsentatur sacrificium Eucharisticum, in quo corpus & sanguis Christi sub specie panis & vini offeruntur.

34 Vt hoc argumentum euertant hæretici, negant Melchisedec offerendo panem & vinum sacrificasse. Probant primò, Genes. 14. tantùm dicitur Melchisedec protulisse panem & vinum, vt daret ea militibus Abrahæ, vt Iosephus & alij narrant. Secundò, quia ad Hebr. 7. vbi Apostulus comparat sacerdotium Christi & Melchisedec, nullam facit mentionem talis modi sacrificandi.

Gen. 14. Iosephus. Hebr. 7.

Sed contrà facit primò, quia illo cap. Genes. 14. cùm dictum fuisset Melchisedec protulisse panem & vinum, statim subiungitur causa: *Erat enim sacerdos Dei altissimi.* quibus verbis apertè significatur eum hæc protulisse ad sacrificandum.

Melchisedec vere sacrificasse.

35 Respondent hæretici, in Hebræo non haberi *erat enim*, &c. sed *& erat sacerdos*, &c. voluntque hæc connecti cum sequentibus, *& benedixit ei*, &c. vt dicatur ideò fuisse sacerdos vt posset Abrahamo benedicere. Sed hęc non satisfaciunt. quia sunt contra fidem omnium codicum Hebræorum, qui ponunt notam distinctionis post *altissimi*, hoc modo, *Produxit panem & vinum, & ipse sacerdos Dei altissimi. Et benedixit*, &c. quibus Chaldaica aliæq; versiones consentiunt. Ex quo patet, illud, *Et erat sacerdos Dei altissimi*, non posse connecti cum sequentibus, sed cum præcedentibus. quare vt sit sensus, necessariò dicendum est ו id est *&*, ibi poni pro כי id est *nam*. quod Hebræis frequentissimom est.

Secundò, contra dictam solutionem facit, quòd nisi fateamur ibi describi sacrificium Melchisedec, nullus sit locus in tota Scriptura, ex quo possimus colligere quale ipsius sacrificium aut sacerdotiom fuerit. quod omnino absurdũ est. Nam omnino incredibile est, Scripturam toties nobis inculcare sacerdotium Christi esse simile sacerdotio Melchisedec; & tamen nullibi nobis vel per vmbram indicare, quale foerit sacerdotium aut sacrificium Melchisedec.

36 Ex quibus patet solutio primi argumenti hæreticorum. Nec refert quòd Iosephus dicat, Melchisedec distribuisse panem & vinum Abrahamo & socijs: hoc enim non tam faciebat quòd refectionis caosa his indigerent (nam vt patet ex v. 21. & 24. lautam prædam acceperant, mul-

Iosephus.

taque

taque cibaria ex quibus benè comederāt) quàm vt redderet eos participes ſacrificij.

Ad ſecundum reſpondeo, Apoſtolum ibi nullam facere mentionem huius aut alterius ſacrificij ipſius Melchiſedec. Primò, quia non erat ei propoſitum, oſtendere Chriſtum eſſe ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedec, aut vtriuſque ſacrificium eſſe ſimile (hoc enim ex Scripturis vt clarum ſupponebat.) ſed volebat ex excellentia ſacerdotij Melchiſedec, oſtendere excellentiam ſacerdotij Chriſti. ad quod impertinens erat illa ratio ſacrificandi, in qua Melchiſedec ſecundùm quandam apparentiam videbatur eſſe minor ſacerdoribus Aaronicis. Secundò, quia vt docet *Apoſtolus ibidem capite 5. verſu 11.* illi, ad quos ſcribebat, nondum erant capaces tantorum myſteriorum, quæ in comparatione vtriuſque ſacrificij Melchiſedec ſcilicet & Chriſti oportuiſſet explicare. Si enim hæretici noſtri etiam modò nequeant capere, quî fieri poſſit, vt Chriſti corpus & ſanguis ſub ſpecie panis & vini verè contineantur ac immolentur: quomodo illi Iudæi, qui teſte Apoſtolo erant planè rudes & paruuli in fide, id potuiſſent capere? Confirmantur hæc omnia, quia tota Eccleſia, & communiter Patres ſemper docuerunt Melchiſedec ibi ſacrificaſſe, & adumbraſſe ſacrificium Euchariſticum: vt fusè probat Bellarm. ſuprà.

Hebr. 5.

Bellarm.

37 Probatur concluſ. ſecundò, Quia immolatio & comeſtio agni paſchalis fuit verus typus non ſolùm ſacrificij crucis, ſed etiam Euchariſtici: Atqui illius immolatio fuit verum ſacrificium, vt communiter Patres docent, & teſtatur *Philo libr. 3. de vita Moyſis.* & apertè inſinuat Apoſtolus 1. ad Corinthios 5. vbi alludens ad immolationem agni paſchalis ait: *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*, quo verbo verum ſacrificium ſignificatur. Ergo ſacrificium Euchariſticum eſt verum ſacrificium.

Philo. 1. Cor. 5.

Immolatio agni fuit typus ſacrificii Euchariſtici

Maior prob. Primò, quia ſicut agnus paſchalis debuit immolari luna decimaquarta ad veſperam: ita eodem tempore Chriſtus ſeipſum in hoc Sacramento immolauit. Secundò, ſicut agnus paſchalis primò fuit immolatus immediatè ante liberationem filiorum Iſraël à poteſtate Pharaonis: ita Chriſtus hoc ſacrificium obtulit immediatè ante ſuam paſſionem, qua à poteſtate diaboli ſumus liberati. Tertiò, ſicut celebratio agni paſchalis fuit inſtituta non ſolùm in memoriam liberationis Iudæorum ex Ægypto, ſed ipſe etiam fuit iis datus in cibum quo fortificarentur ad conficiendam viam verſus terram promiſſionis: ita celebratio huius Sacramenti inſtituta eſt, non tantùm in memoriam paſſionis Chriſti, qua in libertatem vindicati ſumus; ſed etiam vt huius victimæ comeſtione roboraremur, vt faciliùs poſſemus per deſertum huius mundi peruenire ad cæleſtem patriam. Quare ſicut agnus typicus debuit priùs immolari, vt Iudæi poſſent veſci ipſius carnibus: ſic etiam verus agnus, qui tollit peccata mundi, debuit priùs ſeipſum in cœna immolare, vt ſuas carnes tanquam victimę occiſæ diſcipulis comedendas daret: vt benè docet *D. Gregor. Nyſſenus homil. 1. de reſurrectione*, cuius verba infrà citabo. Vnde pulchrè *D. Leo ſerm. 7. de paſſione: Vt ergo*, ait, *vmbræ cederent corpori, & ceſſarent imagines ſub præſentia veritatis, antiqua obſeruantia nouo tollitur Sacramento; hoſtia in hoſtiam tranſit, ſanguinem ſanguis excludit, & legalis feſtiuitas dum mutatur, impletur.* Vbi expreſsè docet, tam Chriſtum vt tunc erat in hoc Sacramento, quàm agnum paſchalem fuiſſe veras hoſtias, & conſequenter confectionem huius Sacramenti eſſe veram immolationem. Idem docent communiter alij Patres, quos vide apud *Bellarm. ſuprà c. 7.*

Gregor. Nyſſen.

D. Leo.

Bellarm.

38 Probatur concluſio tertiò ex ipſis verbis quibus Chriſtus hoc Sacramentum confecit, quæ D. Lucas cap. 22. ita refert, *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Hic eſt calix nouum teſtamentum in meo ſanguine, qui pro vobis effunditur*, ſcilicet in remiſſionem peccatorum. vt ait Matth. 26.

Luc. 22.

Matth. 26.

Vnde ſic argumentor Primò, Chriſtus ibi dicit in præſenti corpus ſuum dari, ſiue vt Apoſtolus refert 1. ad Corinth. 11. frangi pro Apoſtolis, & ſanguinem ſuum pro iis fundi in remiſſionem peccatorum, quæ ſignificant apertè eum inſtar hoſtiæ ibi immolari. Ergo tunc fuit verè immolatus.

1. Cor.

Reſpondent hæretici, Chriſtum ibi loqui de immolatione crucis; & quia mox futura erat, loquitur de ea quaſi præſenti: atque ita ponit tempus præſens pro mox futuro. Ideoque etiam in verſione vulgata, & canone Miſſæ in forma calicis ponitur *effundetur*. Sed hoc non ſatisfacit, quia etſi Chriſtus iis etiam verbis intendebat ſignificare immolationem mox futuram in cruce: tamen primò & per ſe intendebat explicare præſens illud myſterium, quod tunc actu peragebat. Quare cùm omnes tres Euangeliſtæ in græcis exemplaribus ita referant verba Chriſti, vt propriè ſignificent præſentem ſanguinis effuſionem, & victimæ immolationem: omnino dicendum eſt Chriſtum primò & per ſe voluiſſe ſignificare tunc præſentem immolationem, & illa mediante mox futuram in cruce. quia verba Scripturæ propriè accipienda ſunt, quantum fieri poteſt.

Hæretici noſtri.

Nec tamen ideo malè facit Eccleſia in canone proferendo ea in futuro tempore: quia Chriſtus ea in vtroque ſenſu, vt oſtendi, protulit. immediatè tamen ea intellexit de immolatione præſenti.

39 Ex iiſdem argumentor Secundò, quia per illa verba, *Hic eſt calix nouum teſtamentum in meo ſanguine*, &c. ſiue vt habet Matth. *Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti*: Chriſtus alludit ad verba & factum Moyſis Exodi 24. vbi victimæ occiſæ ſanguinem accipiens ſparſit in populum dicens: *Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum.* Nam ſicut Moyſes ibi nomine Dei condebat & firmabat cum filiis Iſraël vetus teſtamentum: ita Chriſtus hîc condebat & firmabat nobiſcum nouum teſtamentum, vt ipſe apertè teſtatur. Et ſicut Moyſes in confirmationem illius teſtamenti effundebat victimæ ſanguinem ſuper filios Iſraël: ita Chriſtus fundebat ſuum ſanguinem in ora & corda diſcipulorum, quibus illum propinabat bibendum. Sicut igitur Moyſes ibi fundebat ſanguinem victimæ im-

Exod. 24.

 mediatè

mediatè antè immolatæ: ita etiam Christus hîc. Cùm igitur & figuræ ad quas hîc Christus tam expressè alludit, & verba quibus ipse vtitur, apertè significent præsentem immolationem: malè omnino contra eorum proprietatem negatur hîc præsentem immolationem significari, cùm nulla sit ratio cur eam negemus.

40 Argumentor Tertiò, & clarissimè ex verbis Christi apud Lucam, vbi non modò dicit in præsenti suum sanguinem effundi, sed ipsum calicem effundi. Vt patet ex Græcis quæ sic habent: *τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.* Vbi notandum est, *ἐκχυνόμενον*, *qui effunditur*, nullo modo posse connecti cum *αἵματι*, id est sanguine, sed cum *ποτήριον*, id est calix. quare expressè Christus dicit calicem effundi. Et quamuis continens ponatur pro contento, & calix significet sanguinem; non tamen eum significat prout fuit effusus in cruce (vt sic enim non potest significari nomine calicis) sed vt fuit contentus in calice; in quo eatenus dicitur verè effundi, quatenus quantum est ex vi verborum præcisè ponitur separatim à corpore instar sanguinis victimæ occisæ, vt dicemus infrà.

41 Probatur conclus. quartò. Actio quam tunc Christus exercuit habuit omnia quæ ad rationem veri sacrificij necessaria sunt. Ergo fuit verum sacrificium. Antecedens probatur. Quia fuit in ea vera externa oblatio rei alicuius permanentis per realem immutationem. Quia vt ostendi suprà quæstione 75. Christus panem & vinum verè in suum corpus & sanguinem conuertit, atque ita seipsum ibi præsentem sub Sacramento sistit, idque in honorem Dei & testimonium diuinitatis ipsius, vt vel inde patet, quòd hanc oblationem facturus oculos in cælum ad Deum eleuarit, eique gratias egerit, vt ostenderet se totam illam actionem in ipsius honorem facere, ipsumque rerum omnium auctorem, à quo omnia habemus, agnoscere. Fuit etiam facta à legitimo sacerdote, vt per se patet, & supra mensam, quæ altaris vicem subijt, in quibus tota ratio sacrificij consistit. Cùm igitur & rationi & Scripturæ conformius sit, Christum ibi verè sacrificasse, sine vlla ratione id negatur.

42 Probatur quintò. Quia hic fuit totius ab initio Ecclesiæ sensus: vt patet ex *D. Leone suprà citato*, & ex *D. Cypriano libr. 2. epistola 3. aliàs 63. ad Cæcilium*, vbi ait: *Nam quis magis sacerdos Dei summi, quàm Dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedec obtulerat, id est panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem?* Item ex *Gregorio Nysseno homilia 1. de resurrectione, circa medium*, vbi de Christo loquens: *Non iniquam*, inquit, *Pilatò sententiam exspectat, vt eorum malitia sit communis hominum salutis principium & causa; sed consilio suo anteuertit, & arcano sacrificij genere quod ab hominibus cerni non poterat, seipsum pro nobis hostiam offert, & victimam immolat sacerdos simul existens & agnus Dei, ille qui mundi peccatum tollit. Quando id præstitit? cùm corpus suum discipulis congregatis edendum & sanguinem bibendum præbuit; tunc apertè declarauit agni sacrificium iam esse perfectum. nam victimæ corpus non est ad edendum idoneum, si animatum sit. Quare cùm corpus edendum & sanguinem bibendum discipulis exhibuit, iam arcana & non aspectabili ratione corpus erat immolatum, vt ipsius mysterium peragentis potestati collibuerat.* Quæ ostendunt tam apertè Gregorium loqui de vero & propriè dicto sacrificio, vt non possint sine aperta violentia ad metaphoras detorqueri. Qui plura Patrum testimonia desiderat, videat Cardin. Bellarm. suprà citatum. Nobis enim hæc sufficiunt, vt ostendamus iam olim Ecclesiam ita sensisse. Vnde benè inferimus eam doctrinam fuisse haustam ab Apostolis, donec hæretici ex aliquo antiquo auctore ostenderint quando habuerit initium.

D. Leo. D. Cyprian. Gregor. Nyssen. Bellarm.

43 Obijciunt hæretici 1. Christus ibi tantùm mysticam cœnam instituit, vt daret discipulis Sacramentum sui corporis & sanguinis. Ergo non sacrificauit.

Secundò, si ibi obtulisset suum corpus & sanguinem pro peccatis nostris, illa oblatio fuisset infiniti valoris, & sufficiens ad delenda omnia peccata nostra. Ergo tunc frustra fuisset sacrificium crucis: quia per illam oblationem fuissemus sufficienter redempti.

Tertiò, quia si tunc Christus obtulisset sacrificium, per illud repræsentasset sacrificium crucis futurum: vnde sequitur, cùm nostrum sacrificium sit idem cum sacrificio Christi, quòd repræsentabit crucifixionem futuram: & consequenter erit falsum.

44 Ad primum, nego antecedens. Est enim manifestè falsum: vt patet ex dictis, & sine probatione assumitur.

Ad secundum, nego consequentiam. Quia cùm omnis actio Christi fuerit absolutè infiniti valoris, simili ratione vnaquæque fuit sufficiens pretium nostræ salutis: & absolutè etiam vel vnica ad nostram redemptionem etiam de condigno merendam sufficeret, si Deus voluisset nos ita redimi: sed quia ipse aliter iustas ob causas statuerat, hinc factum est, vt ex pacto inter Patrem & Christum inito nostra redemptio non potuerit perfici, nisi per sacrificium crucis.

Cur sacrificium Eucharisticum non sufficerit pro nostra redemptione sine crucis.

Ad tertium, nego sequelam. Quia simili ratione probaretur, sumptionem Venerabilis Sacramenti iam non repræsentare passionem Christi præteritam. quia cùm Christus dedit hoc Sacramentum Apostolis, non potuit repræsentare præteritam. Quare dicendum est, etsi Christus non potuerit tunc per actionem quam tunc exercuit, significare passionem præteritam, cùm adhuc esset futura: eam tamen ita instituit, vt ab alijs non fieret nisi post passionem; & consequenter vt eam præteritam significaret. Vnde sicut Christi sacrificium & nostrum omnino vnum sunt: ita etiam secundùm rem vnum omnino idemque significant: scilicet passionem Christi. Sicut tamen à diuersis proximè offerentibus, & diuerso tempore oblata sunt: ita eandem rem secundùm diuersas temporis differentias significant.

Sacrificium vltimæ cœnæ & Missæ idem diuersa ratione significant.

Obijciunt præterea quædam alia, sed quæ potiùs repugnant sacrificio Missæ vt à nobis offertur. quare dubio sequenti ea soluemus.

DV-

DVBIVM III.

Vtrùm Missa sit verum sacrificium?

45 *Hæretici nostri.*

HÆretici omnes nostri temporis id pertinacissimè negant. Vt autem faciliùs nostram sententiam impugnent, Primò, multùm rident ipsum nomen *Missæ*, quòd sit barbarum, petuntque illud sibi in Scriptura ostendi. Secundò, totum statum quæstionis inuertunt, mentiunturque nos totam rationem sacrificij constituere in quibusdam externis cæremoniis, quas etiam quò magis odiosas reddant, valdè ridiculè describunt, dicendo nos in eo constituere rationem sacrificij, quòd sacerdos modò clamosus sit, modò submissa voce aliquid submurmuret, modò erectus stet, modò incuruus, modò expansis brachijs, modò contractis. Sed hac in re ostendunt se esse meros sycophantas, & omnino profligatæ conscientiæ: vt qui in tanta re doctores se ac serios disputatores fore promittant, & histrionem agant: & vndequaque omnia conquirant mendacia quò veritati tenebras offundant.

Sycophantia hæreticorum.

46 Quod igitur ad primum attinet, siue *Missa* sit vox barbara, siue latina, siue habeatur expressè in Scriptura, siue non, nihil facit ad præsentem quæstionem. Nec enim hîc disputamus vtri loquantur latiniùs, sed vtri loquantur veriùs. Nam aliàs deserenda nobis essent euangelia, iisque substituendus Cicero. nam in illis sæpe contra puritatem latini sermonis peccatur. Hæc ergo priùs rideant quàm nos subsannent, qui ab Euangelistis, non autem à grammatistis fidei doctrinam petendam credimus. Nec refert quòd nomen *Missa* non habeatur in Scriptura. quia non disputamus de voce sed de re. Et simili ratione poterunt accusare omnes qui credunt Trinitatem & *ὁμοούσιον*. quia hæc nomina non habentur in Scripturis, ideoque etiam hoc postremum eorum prophetæ displicet. Credo sanè si hi noui euangelistæ fuissent in Concilio Niceno, cum Arrianis contra Catholicos *ὁμοούσιον* damnassent.

Res petenda ex Scripturis non verba.

Quod verò ad secundum attinet, Simili etiam ratione poterunt ridere ac reprobare sacrificium crucis, & dicere hoc in eo constitisse, quòd Christus in cruce pendens modò taceret, modò astantes compellaret, modò alta voce, modò submissa oraret, atque eum vocare modò clamosum, modò submurmurantem. Item quòd modò caput erexerit, modò inclinarit: atque ita cum Luciano ex Christo sacerdote histrionem facient. Et omnino credo eos satis ad hoc spiritus & oris fuisse habituros, si in Iuliani Apostatæ aut Luciani tempora incidissent.

Refelluntur qui rident cæremonias missæ.

47 Sed his omissis vt rem ipsam explicemus, Nota primò, nomen *Missæ* esse antiquissimum in Ecclesia. *Ambrosius* enim *libr. 5. epistola* 33. *circa initium. Ego*, inquit, *mansi in munere, Missam facere cœpi*, &c. Item *Augustinus sermon. 91. de tempore. In lectione*, ait, *quæ nobis ad Missas legenda est*, &c. Non est autem vox hebræa, vt multi putant, sed latina, & apud solos Latinos vsitata, atque idem significat quod missio. Est autem iam olim hoc sacrificium ita dictum: quia eo peracto per Diaconum populus olim solebat & adhuc solet his verbis dimitti, *Ite, Missa est*, quasi dicat, Licet abire peracto sacrificio, fit missio, siue dimittimini: atque inde totum sacrificium dictum est *Missa*. Et quia ante oblationem solebant dimitti Catechumeni, prima illa pars officij solita est vocari Missa Catechumenorum. Et hæc sufficiant de nomine.

D. Ambros.

D. August.

Nomen Missa antiquissimum.

Est vox latina.

Vt autem ad rem veniamus, Nota secundò, quæstionem, de qua contra hæreticos disputamus, esse, Vtrùm in toto illo officio quod vocamus Missam, contineatur verum sacrificium, in quacumque demum parte ipsius sacrificij essentialis ratio consistat. quod iam non quærimus, de eo tamen postea disputabimus.

48 CONCLVS. In Missa offertur verum & propriè dictum sacrificium. Ita omnes Catholici, & *Trident. sess. 22. capit. 1. & can. 1.* contra hæreticos nostri temporis.

Missa continet verum sacrificium. Trident.

Probatur primò ex veteri testamento, in quo hoc nostrum sacrificium fuit plurimis figuris, quæ erant vera sacrificia, adumbratum; & pluribus locis quòd esset in noua lege futurum, prædictum fuit. Ergo est verum sacrificium. Antecedens fusè probant tum *Cardin. Bellarmin. libr. 1. de Missa per multa capita*; tum alij qui hac de re proprios tractatus scripserunt. Nos breuitatis causa vnica prædictione, eaque clarissima contenti erimus, quæ habetur Malachiæ 1. vbi cùm Dominus ostendisset cur sibi displicerent sacrificia sacerdotum illius temporis, tandem subiungit: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim Solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Vbi expressè dicitur offerri (scilicet propheticè ponendo tempus præsens pro mox futuro) in omni loco à gentibus oblatio munda, per verum scilicet sacrificium. Atqui hoc non potest intelligi de vllis gentibus nisi de Christianis: quia aliæ omnes vulgò erant idololatræ, & offerebant sacrificia dæmonijs, quæ Deo placere non poterant: & quanquam fortè aliqui ea offerebant etiam Deo vero, tamen hi paucissimi erant: nec propter hos poterat dici sacrificari in omni loco. Loquitur igitur propheta de Christianis, aitque eos verè sacrificare. quod non potest intelligi de alio sacrificio, quàm de sacrificio Missæ: quia nihil aliud apud nos est, aut esse fingitur quod habeat veram rationem sacrificij.

Bellarm.

Malach. 1.

A Malachia prædicitur.

49 Respondent hæretici, prophetam loqui de sacrificio impropriè dicto, qualia sunt omnia bona opera.

Sed contra primò. Opponit hîc propheta hoc sacrificium sacrificijs Iudæorum, & ait his repudiatis illud successurum. Atqui illa erant sacrificia propriè dicta; ergo & hoc. quia aliàs non fuisset commoda oppositio, & fuisset magna æquiuocatio in nomine oblationis & offerendi, quæ sine graui necessitate in Scripturis non est admittenda: hîc autem nulla necessitas occurrit. Deinde propheta loquitur de aliquo sacrificio, quod Iudæorum sacrificijs erat substituendum.

Nihil autem substituitur alteri, nisi quod de nouo altero abrogato instituitur. Atqui spiritalia sacrificia non fuerunt inter Iudæos abrogata tanquam Deo displicerent, nec inter Christianos nouiter instituta, cùm etiam in lege naturæ & veteri fuerint. Ergo ille locus de his non potest intelligi; sed intelligendus est de aliqua oblatione, quæ fuit in noua lege instituta, quæ non est alia quàm quæ fit in sacrificio Missæ.

Secundò, quia nomen oblationis quod in Hebræo habetur, est מִנְחָה, quod certum genus oblationis significat ex simila, oleo & thure, nec vnquam sumitur pro oblatione impropriè dicta siue spirituali. Ergo non est credibile hîc ita sumi. Adde, illud genus sacrificij satis commodè repræsentare sacrificium nostrum: quia vtrumque est incruentum, & aliqua ratione in materia conuenit. vnde fit omnino credibile hoc per illud significari.

50. *Hoc sacrificium est singulariter mundum.*

Tertiò, quia hæc oblatio dicitur munda, idque non ratione sanctitatis ipsius offerentis, sed ratione rei oblatæ, vt patet primò ex antithesi. Nam propheta vocat eorum sacrificia polluta ratione rei oblatæ, quia claudum, cæcum & debile offerebant: ergo hanc etiam oblationem vocat mundam ratione rei oblatæ. Secundò, quia Scriptura generatim & absolutè atque in omni casu dicit hanc oblationem fore mundam, nullo respectu habito ad offerentem. Ergo debuit esse talis ratione rei oblatæ, siue quia est oblatio rei per se Deo gratæ & mundæ. quod soli Eucharistiæ conuenit, quæ nullis offerentium peccatis potest inquinari: vt pulchrè docet *Trident. sess.* 22. c. 1. Hoc autem non conuenit in sacrificia spiritalia, quæ pendent ab intentione & munditia operantis, siue ea offerentis; nec omnia ab omnibus ita fiunt vt munda sint & Deo grata, maximè secundùm sententiam hæreticorum, qui omnia opera nostra volunt ex se esse peccata, & consequenter immunda, & Deo ingrata, & solùm grata propter ipsos indulgentiam. Illa autem oblatio in se munda est, & Deo placens.

Trident.

Quartò, quia propheta ibi opponit contemptum diuini nominis inter Iudæos, cum eiusdem magnificatione inter gentes. Atqui illi in sacrificio publico Deum contemnebant: ergo gentes debent eum publico sacrificio honorare: aliàs nulla ratione tanta esset glorificatio quantus fuit contemptus. Atqui illa sacrificia spiritalia non sunt publica sed priuata: ergo locus intelligendus est de vero sacrificio quod publico nomine fit, quod non est aliud quàm sacrificium Missæ.

Quintò, quia vnum sacrificium opponitur multis: sacrificia autem spiritalia sunt valdè varia: Eucharisticum verò vnicum.

51 Probatur secundò ex nouo testamento Primò, quia vt ostendi dub. 2. Christus in vltima cœna obtulit verum & propriè dictum sacrificium. Ergo sacerdotes iam etiam in Missa offerunt verum & propriè dictum sacrificium. Conseq. probatur; quia Christus illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*; iussit nos idem facere quod fecit: ergo sicut ipse verè sacrificauit, etiam nos verè sacrificamus. Est consequentia clara, nec eam aduersarij negant, sed negant antecedens: sed in eo apertè errant, vt ostendi dub. 2.

Prob. secundò ex 1. ad Corinth. 10. vbi Apostolus comparat mensam Domini cum altari Iudæorum, & mensa dæmoniorum: & sumentes Eucharistiam cum comedentibus idolothyta in idolio: dicitque hos fieri participes mensæ dæmoniorum, illos mensæ Domini. Atqui mensæ dæmoniorum & altare Iudæorum erant altaria propriè dicta, & qui eorum erant participes, erant propriè dicti sacrificii participes: ergo mensa Domini est verum altare, & qui eius sunt participes, propriè dicti sacrificii sunt participes: aliàs valdè manca esset comparatio, & magna in mensa & eius participatione esset æquiuocatio, ad quam admittendam nihil nos cogit.

1. Cor. 10.

52 *Actor. 13.*

Prob. tertiò ex Actor. 13. vbi dicitur, *Ministrantibus illis Domino & ieiunantibus*, &c. vbi ministrare Domino Græcè λειτουργεῖν, significat sacrificare. Primò, quia vt fatentur etiam hæretici, λειτουργεῖν significat exhibere publicum aliquod ministerium: Atqui non potuit hîc propriè esse publicum ministerium nisi sacrificium. Nam per concionem, aut administrationem Sacramentorum non tam Domino quàm hominibus ministratur.

Dices, Nos posse dum hæc facimus etiam dici ministrare Domino, si in eius honorem hæc faciamus. Sed hoc non sufficit Primò, quia hæc intentio est priuata, nec ratione huius ipsum ministerium fit palàm, & publica auctoritate in honorem Dei. Secundò, quia etsi λειτουργεῖν possit alijs ministerijs accommodari: in sacra tamen Scriptura ferè accommodatur sacrificiis: vt patet *Luc.* 1. *vers.* 23. Et *ad Hebr.* 8. *vers.* 6. *& cap.* 9. *vers.* 21. *& cap.* 10. *vers.* 11. Vnde etiam Græci sacrificium Missæ, liturgiam appellant. & Erasmus quem hæretici magni faciunt in cognitione linguarum, vertit locum illum Actorum 13. *sacrificantibus illis*. Quare cùm hic locus possit ita commodè intelligi, & hoc verbum tum ex se, tum ex vsu sacræ Scripturæ vulgò significet sacrificare, præsertim quando in rebus sacris eo vtimur, nulla est ratio cur fingamus hoc loco ita non accipi.

Luc. 1. Heb. 8. & 9.
Erasmus.

53 *Etiam externis actibus Deus nobis colendus est.*

Prob. tertiò Ratione. Quia aliàs Christiana religio nullum haberet sacrificium propriè dictum. sed hoc est absurdum. Ergo, &c. Respondent hæretici negando minorem, aiuntque sufficere nos colere Deum cultu fidei & similibus actibus.

Sed contra Primò, quia sicut homo non constat sola anima, sed etiã corpore: ita non solis spiritualibus & internis, sed etiam externis actibus debet Deum colere, idq; non solùm priuatim, sed etiam publicè, & quasi nomine publico: qualis actus propriè aut solus, aut ad id aptissimus est actus sacrificandi. Secundò, quia aliàs Christiana religio esset imperfectior Iudaica, eaque quæ fuit in lege naturæ. Nam careret perfectissimo ritu colendi Deum scilicet sacrificio: nec haberet vllum cultum Deo proprium, quo supremum ipsius in res omnes dominium testaretur. quia reliqui omnes externi cultus possunt san-

ctis

ctis hominibus exhiberi: vt patet in apertione capitis, genuflexione, iunctione manuum, & similibus, quæ etiam coram hominibus mortalibus exhibemus: præsertim si quis à Principe veniam alicuius delicti precetur. Atque ita Christiani longè minùs colerent Deum quàm Iudęi. Quia hi haberent omnem cultum, quem habuerunt Christiani, & præterea omnium excellentissimum, scilicet sacrificium. Adde, quòd sicut Respub. nulla ratione suo officio satisfaceret, quæ Regem coleret quidem alijs officijs, si negaret ei cultum Regi proprium: sic nec Ecclesia suo officio satisfaceret, si non coleret Deum sacrificio, qui cultus Deo proprius est.

54 Prob. quartò ex vsu & consensu totius ab initio Ecclesiæ, in qua semper fuerunt & sacerdotes & altaria, vt constat ex omnibus Scriptoribus. Hinc D. *August. l. 20. de ciuit. cap.* 10. distinguit sacerdotes propriè dictos ab impropriè dictis. Et D. Chrysostom. & Hieronym. integros tractatus de honore sacerdotij scripserunt. Et videmus in antiquissimis templis altaria, & historici antiquissimi, & gesta Martyrum testantur ab initio altarium in Ecclesia vsum fuisse. Sed nihil opus est altari ac propriè dicto sacerdotio nisi ad proprium dictum sacrificium, vt fatentur etiam hæretici, qui ideo sacerdotes & altaria tollunt. Ergo ab initio fuit in Ecclesia creditum Missam fuisse propriè dictum sacrificium. Idem testantur omnes Patres, & antiquissimæ liturgiæ. quod nec ipsi aduersarij negant. Aliqui tamen conantur Patres explicare, quasi loquantur de sacrificio impropriè dicto. Sed hæc responsio vel inde apertè refellitur, quòd Patres vbique requirant ad hoc sacrificium altare, & propriè dictos sacerdotes: & ex historijs patet ab initio Ecclesiæ hæc fuisse in vsu; quæ nemo vnquam requisiuit nisi ad propriè dictum sacrificium.

D. August.
D. Chrysost.
D. Hieron.

Quare communi ferè consensu hæretici in id conspirant, vt dicant Patres, totamque Ecclesiam in hoc errasse. Vnde *Lutherus libr. de Missa priuata* ait: *Hic non curamus si clament Papistæ, Ecclesia, Ecclesia, Patres, Patres: quia, vt dixi, hominum dicta & facta in tam magnis causis nihil curamus. Scimus enim ipsos prophetas lapsos esse, adeoq; Apostolos: verbo Dei iudicamus Ecclesiam, Apostolos, adeoq; ipsos angelos.* Debuisset addidisse, Atque adeò ipsum Christum & Deum.

Lutherus. Lutheri impudentia.

Caluinus l. 4. instit. c. 18. Et certè, inquit, *si cogitamus Domini non hominum cœnam esse, non est cur vlla hominum auctoritate, aut annorum præscriptione patiamur nos ab illa vel latum vnguem dimoueri.*

Caluinus.

55 Ex quibus sequitur, vel hæreticos errare, vel Ecclesiam ab initio errasse, & omnes Martyres, ac sanctissimos Patres, atque adeò etiam ipsos Apostolos fuisse hæreticos. Nam etiam hos Missas celebrasse, & alios celebrare docuisse testantur liturgiæ ab ipsis compositæ: qualis est liturgia D. Iacobi, & D. Marci. Imò ea qua vtitur Ecclesia Romana creditur quoad præcipuam sui partem à D. Petro composita. Quæ omnia firmissimè confirmantur ex illa regula *D. Augustini lib. 4. de baptism. cap. 24. Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.* Hoc autem de quo agimus tale esse, satis clarè ex dictis colligitur, & tale certè ab omni qui sincerè iudicat habendum est, donec hæretici ex aliquo antiquo auctore probauerint, quando hæc opinio primum esse cœperit. Qua in re, vt dixi, non quæritur quando hæc vel illa cæremonia aliqua accidentalis fuerit primùm instituta; sed quando Ecclesia primùm inceperit credere in Missa offerri verum sacrificium, & ad hoc necessarios esse veros sacerdotes, ac altaria.

Necessariū est aut hæreticos aut totam Ecclesiam errasse.

D. August.

56 Videat igitur quiuis prudens, vtrum verisimile sit, tot sanctissimos doctissimosq; Patres, totam antiquitatem, totamque Ecclesiam hactenus ab ipsis vsque Apostolis in summis tenebris, grauissimoque errore à Deo desertam iacuisse: An verò contrà hinc ipsa luce meridiana clariùs probetur, hæreticos nostros insolentissimè insanire, qui contra Ecclesiæ vniuersale iudicium disputant; vt in simili ait *D. Augustinus epistola* 118. *ad Ianuarium*: præsertim cùm ex eorum sententia apertè sequatur, Christum Matth. 16. vanè prædixisse, portas inferi non præualituras aduersus Ecclesiam: errasseque Apostolum dum 1. ad Timoth. 3. dicit Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis, eosque verbo Lutheri & Caluini conuinci fuisse mentitos. Quomodo enim portæ inferi non præualuerunt aduersus Ecclesiam, quam iuxta Caluinum suprà Satan pestilentissimo errore occæcauit, vt tota crederet Missam esse sacrificium? Quomodo est columna & fundamentum veritatis, quæ tota à veritate ad tam pestilentem errorem ab Antichristo fuit seducta, vt Caluinus suprà de ea mentitur? Credo, si clàm habuisset auditores Iudæos, idem de Christo fuisse dicturum.

D. August.
Matth. 16.
1. Timoth. 3.

57 Obijciunt Hæretici Primò, Christus est vnicus sacerdos, & quidem in æternum, vt testatur Apostolus ad Hebræos 7. Ergo non debent esse plures. Quia vt idem docet, ideo Sacerdotes Aaronici fuerunt plures, quia prohibebantur morte permanere. vnde etiam infert nullum sacerdotem debere Christo succedere. quia ipse manet in æternum. Et confirm. quia in Scriptura nulla fit mentio sacerdotum noui testamenti.

Hebr. 7.

Respondeo, Christum esse vnicum sacerdotem, sicut est vnicus magister & pastor. Quia nullum habet sibi secundum aut succedentem cum eadem auctoritate; & qui eadem ratione sit sacerdos, scilicet ratione vnionis hypostaticæ, sicut Aaron habebat successores in sacerdotio cum eadem potestate. Quia verò Christus non fungitur iam humano modo sacerdotio, per se immediatè offerendo sacrificia, necesse est vt habeat plures vicarios sacerdotes, sicut habet vicarios magistros & Doctores. Quare ipsum argumentum potiùs à nobis facit. Cùm enim sit sacerdos in æternum, id est, vsque ad finem mundi, debet perpetuò fungi sacerdotio: sicut quia perpetuus est pastor, debet perpetuò pascere, & consequenter per Vicarios cùm id per se non faciat. Nec sufficit si dicas esse sacerdotem in æternum, quia effectus sacrificij eius perpetuò durat. Quia sic Noë posset dici sacerdos in æternum, quia effe-

Quomodo Christus sit vnicus sacerdos.

effectus sacrificij ipsius, quo impetrauit ne vlterius esset vniuersale diluuium, vsque ad finem mundi durabit.

58 Ad confirmationem Respondeo Primò, esse argumentum ab auctoritate negata, & eadem ratione posse negari baptismum esse Sacramentum. quia hoc nullibi in Scriptura dicitur. Respondeo secundò, Æquiualentibus verbis satis dici in lege noua esse sacerdotes. Multis enim locis Apostoli dicuntur ordinasse Episcopos & presbyteros, quos veros fuisse sacerdotes patet tum ex Scriptura, quæ 2. ad Timoth.1. docet hos ordinatos fuisse per veram ordinationem collatiuam gratiæ, & consequenter per Sacramentum, quo ad offerendum sacrificium consecrabantur: tum ex tota antiquitate, quæ semper per Episcopos & presbyteros veros sacerdotes intellexit. Abstinuerunt autem Apostoli à nomine sacerdotis, ne viderentur æmulari sacerdotium vetus.

2.Timoth.1.

59 Obiciunt secundò, Sacrificium crucis fuit absolutè infiniti valoris, & sufficiens ad delenda omnia peccata totius mundi. Ergo non est opus alio sacrificio, quod pro peccatis offeratur. Imò sine illius iniuria nullum aliud offerri potest. Confirmatur primò, Quia *Apostolus ad Hebraos 9. versu 25.* ex hac perfectione sacrificij crucis infert, non fuisse opus Christum sæpiùs pati: vnde vers.12. ait: *Per proprium sanguinem introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta.* Et vers. 25. *Nunc autem semel in consummatione sæculorum ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit.* Clarè ostendens Christum vnica oblatione sufficientissimè peccata destruxisse, nec alia oblatione iam opus esse.

Hebr.9.

Confirmatur secundò, Quia Apostolus ibidem capite 10. ex eo quòd in veteri testamento, sacerdotes sæpiùs offerrent sacrificia pro peccatis, infert ea sacrificia fuisse imperfecta, nec potuisse mundare conscientiam à peccatis. *Alioqui*, ait, *cessassent offerri, ideo quòd nullam haberent vltrà conscientiam peccati cultores semel mundati.* quibus deinde opponit Christum, quem vers.14. dicit vna oblatione consummasse sanctificatos in sempiternum. Ac deinde versu 18. ait: *Vbi autem horum remissio, iam non est oblatio pro peccato.* Quibus verbis videtur apertè negare, post sacrificium crucis vllum aliud restare.

Confirmatur tertiò, Quia ibidem versu 26. ob supradicta dicitur: *Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia.*

60 Respondeo primò, Hæc omnia nihil planè facere contra præsentem conclusionem. quia vt summum probant, in lege noua nullum debere esse sacrificium propitiatorium, siue quod offeratur pro peccatis. Nos autem hîc tantùm dicimus in genere esse hunc verum sacrificium, siue sit propitiatorium, siue non. Nec enim necesse est omne sacrificium esse propitiatorium: vt patet in multis sacrificiis legis veteris. Et quia primarius finis sacrificij non est propitiatio pro peccato, sed testificatio diuinæ excellentiæ. Quia tamen, vt infrà videbimus, hoc sacrificium est verè propitiatorium, pro solutione obiectorum,

Præcipuus finis sacrificii.

Nota primò, Dupliciter aliquod sacrificium posse offerri ad propitiandum Deum pro peccatis. Primò, vt sufficiens pretium Deo offeratur quo ei de condigno satisfiat pro peccato, & nos ab huius seruitute liberemur. Secundò, vt illud pretium vnicuique in particulari applicetur.

61 Ad obiectionem igitur nego consequentiam; quia etsi per sacrificium crucis Deo persolutum sit sufficientissimum pretium pro remissione omnium, quæ vnquam patrata sunt, & patrabuntur, peccatorum, etsi infinities plura essent, ideoque sine iniuria Christi, ad hoc aliud sacrificium vt necessarium requiri non possit: negamus tamen per solum sacrificium crucis hoc pretium ita singulis esse applicatum, prout necessarium est, vt de facto iis omnia peccata remittantur. Hoc enim apertè falsum est. Nam aliàs sequeretur, omnes omnino homines debere saluari; quia Christus pro omnibus mortuus est.

Quare præter sacrificium crucis aliud sit necessarium.

Per sacrificium crucis sufficiens pretium pro omnium redemptione est persolutum, non tamē omnibus applicatum.

Item sequeretur, ad acquirendam remissionem peccatorum, nulla opus esse pœnitentia, nullis Sacramentis, & consequenter nec etiam baptismo, imò nec ipsa fide. quia secundùm principia hæreticorum, si hæc sint necessaria, sequetur virtutem sacrificii crucis non esse sufficientem ad remissionem peccati. Sicut igitur etsi virtus illius sacrificij per se sit sufficientissima ad delenda omnia peccata: quia tamen Deus noluit nos saluare sine nostra cooperatione, certisque mediis ab ipso institutis, supradicta necessaria sunt vt illa virtus nobis ita applicetur, vt actu peccata nobis remittantur: ita etiam Deus vnum ex mediis, quibus illa virtus nobis applicatur, voluit esse sacrificium Missæ, quo non offertur Deo nouum pretium, sed in cruce oblatum nobis applicatur.

62 Ad primam confirmationem Respondeo, Apostolum ibi nihil aliud velle, quàm ostendere perfectionem sacrificii crucis, ex eo quòd ibi sufficiens Deo fuerit oblatum pretium pro peccatis totius mundi, atque ideo non esse opus Christum sæpiùs pati, & consequenter nec opus esse sacrificio vllo cruento, quo nouum pretium Deo offeratur: nullo autem modo velle negare, esse opus per alia media pretium illius sacrificii nobis applicari, atque ita superfluum esse sacrificium Missæ, quia aliàs sequeretur, omnia Sacramenta esse superflua. Est enim eadem horum & illius ratio. Item superflua fuisse omnia sacrificia vetera, præsertim pro peccatis oblata, eaque iniuriosa fuisse sacrificio crucis, quod non minùs pro veteribus, quàm pro nobis fuit oblatum.

Idemque dici posset ad reliquas confirmationes, scilicet Apostolum nihil aliud velle, quàm ex eo quòd in veteri testamento diuersæ hostiæ offerrentur eiusdem inter se rationis, & per sacrificia eiusdem generis, nullam ex iis habuisse sufficiens pretium ad remissionem peccati. Secùs autem esse in sacrificio crucis, quod quia continuit sufficiens pretium pro omnibus peccatis, non debuit nisi semel offerri. Ex quo non sequitur, non esse opus alio aliquo sacrificio, quo illud

illud pretium nobis applicetur. Nec est aliquid vnde possit conuinci Apostolum ibi aliquid dicere quod vllo modo contra dicta faciat. Solùm habet difficultatem, quo modo Apostolus ex eo quòd sacerdotes veteris testamenti sæpiùs offerebant hostias, benè inferat, illas non suffecisse ad remissionem peccati. quia etsi poterat sufficere pro præteritis peccatis semel obtulisse sacrificium, tamen quia homines sæpè peccabant, opus fuisset sacrificia sæpiùs iterari.

63 Vt igitur hæc clariùs intelligantur, Nota secundò, Apostolum hîc intendere primò ostendere eminentem excellentiam sacrificij crucis, quod habuit perfectam vim delendi peccata, supra sacrificia omnia Aarónica; & horum contrà imperfectionem, quæ non poterant mundare secundùm conscientiam. Quod probat primò capit.10. vers.2. quia *alioqui cessassent offerri, ideo quòd nullam haberent vltrà conscientiam peccati cultores semel mundati.* Quæ ratio potest intelligi Primò de iisdem peccatis pro quibus sæpiùs offerebant hostias, quod fuisset frustra si prima habuisset veram vim mundandi. & hic sensus intentus est ab Apostolo, & secundùm hunc sensum clara est consequentia. Secundò potest etiam intelligi de omnibus absolutè peccatis præteritis, & futuris. quia nimirum si illa sacrificia continuissent sufficiens pretium pro redemptione à peccatis, illud pretium debuisset esse absolutè infinitum (nam minore pretio pro peccatis quibus Deum infinitum offendimus, & æternam pœnam meremur, satisfieri non potest) & consequenter debuisset sufficere pro omnibus peccatis etiam futuris: atque ita non fuisset opus aliquo sacrificio eiusdem generis, quo nouum pretium fuisset Deo oblatum; sed vt summum aliquo quo illud pretium iam semel persolutum fuisset peccanti applicatum: sicut in noua lege sacrificium crucis per sacrificium incruentum nobis sæpiùs peccantibus applicatur. Secùs autem fuit in sacrificijs veteribus, quorum vnum non offerebatur in virtute alterius sacrificij eiusdem legis, siue vt alterius virtutem hominibus applicaret, sed omnia erant eiusdem rationis, & eadem ratione sine respectu ad præcedentia offerebantur; quæ ratio apparet bona in argumento Apostoli. Quia verò hæc ratio non

64 erat omnibus ita euidens (nec enim statim ita per se clarum est, quòd nullum possit dari sacrificium absolutè sufficiens pro deletione vnius peccati, quod tamen ex parte sua non sufficiat pro deletione omnium peccatorum, si sufficienter omnibus peccatoribus applicaretur.) Item quia potuisset quis respondere, etsi ex natura sua vnum sacrificium suffecisset ad satisfaciendum pro omnibus peccatis, noluisse tamen Deum, ne homines peccata paruifacerent, pro quibus videbant tam facilè satisfieri, illud ita acceptare; sed voluisse per diuersa sacrificia pro diuersis peccatis satisfieri. Sicut etsi minima actio Christi meritoria ex natura rei fuerit sufficiens ad redemptionem totius generis humani: noluit tamen Deus hanc perfici sine passione, & morte Christi. Item etsi sacrificium Missæ ratione rei oblatæ, semel tantùm oblatum, sit sufficiens vt vsque ad finem mundi omnibus hominibus virtutem crucis applicet, idque modo quodam infinito: voluit tamen Deus per singula sacrificia hanc virtutem limitatè applicari, ita vt minùs singulis prosit quando offertur pro multis, quàm quando offertur pro paucis, vt ita necesse sit sæpiùs illud offerri, vt infrà dicemus. Ob has inquam causas Apostolus probat suam conclusionem secundò, & ostendit hanc necessitatem offerendi sæpiùs sacrificia eo quòd nequeant perfectè mundare à peccatis, non prouenire ex voluntate aut dispositione Dei; sed ex natura rei & vilitate & imbecillitate rei oblatæ, dum versu 4. ait; *Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata.* Quod deinde confirmat ex psalm.39. vbi apertè dicitur oblationes illas & holocaustomata taurorum & hircorum, quæ secundùm legem offeruntur, Deo non placuisse, propter vilitatem scilicet rei oblatæ, in qua nihil erat Deo dignum. Vnde psalm.49. per Prophetam ait: *Numquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis*, &c. Vbi clarè insinuat, illa sacrificia non aliter sibi posse placere, quàm quatenus fiunt ex pio affectu offerentis.

65 Secundò, Apostolus per hæc intendit ostendere, post oblationem Christi factam in cruce, debere iam cessare vetera illa sacrificia. quod probat primò cap.9. pluribus locis, quia illa tantùm erant figuræ quædam futurorum, scilicet sacrificij Christi. Quare adueniente veritate debuerunt cessare. Secundò, quia erant omnino imperfecta, ideoque indigna quæ in tanta legis nouæ perfectione perseuerarent: vt rationibus suprà allatis probat *capit.10. vsque ad versum 9.* vbi deinde infert: *Aufert* (scilicet Deus siue Christus in illo psalm.39. promissus & Deo loquens) *primum, vt statuat secundum*, sacrificium scilicet veteris legis vt statuat sacrificium nouæ legis; sicut de testamento vetere & nouo docuerat cap.8. in fine. Vnde quod dicit cap.10. vers.18. *Vbi autem horum remissio, iam non est oblatio pro peccato*, nullo modo intelligendum est de sacrificio Missæ, quo virtus sacrificii crucis ad delenda peccata nobis applicatur. de eo enim nulla hîc vllibi mentio; sed de sacrificiis veteris legis, quæ opponit sacrificio crucis, quæque antè ex psal.39. & ex *Ieremia 31. vers.31. & sequentibus*, tam hîc quàm cap.8. probauerat vnà cum veteri testamento in nouo testamento esse abolenda.

66 Ex quibus patet responsio ad secundam confirmationem. Ad 3. Respondeo Apostolum ibi agere contra Iudæos vacillantes in fide Christi, & volentes veterem legem cum noua coniungere. quod quidam faciebant ex inordinato zelo veteris legis: alij ne vexarentur ab aliis Iudæis, vt colligitur ex fine capitis, in quo hortatur illos vt constanter in persecutionibus seruent fidem.

Cùm igitur dicit, *Voluntariè enim peccantibus nobis*, &c. non loquitur de quocunque peccato, sed de defectione à fide Christi ad iudaismum, vt patet Primò ex v.29. vbi dicit, ita delinquentes sanguinem testamenti pollutum ducere, & spiritui gratiæ contumeliam facere: quia scili-

Quomodo ex multiplicatione veterũ sacrificiorum eorum infirmitas inferatur

Cur necesse sit sacrificiũ Missæ sæpius repeti.

Psalm.39.

Psalm.49.

Post sacrificium crucis vetera debuerũt cessare

Psalm.39.

Ierem.31.

cet testamentum nouum Christi sanguine firmatum putant ad salutem esse insufficiens, nisi legem Moysis per illud euacuatam simul seruemus. Patet secundò ex v.25. vbi cùm hortatus fuisset eos ad bona opera & charitatem, subdit: *Non deserentes collectionem nostram* (id est societatem fidelium) *sicut consuetudinis est quibusdam*, &c. qui scilicet à fide deficiunt accedente tentatione. Et deinde rationem reddens cur debeant non deserere collectionem, ait: *Voluntariè enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia.* Quia scilicet neque ea quam Christus obtulit: quia hæc deficientibus à Christo ad legem quamdiu in eo statu manent, nequit prodesse: neque etiam ea quæ offerebatur in lege veteri: quia hæc iam est abolita per sacrificium Christi. Vel simpliciter dicit, tales nullam debere ampliùs sperare peccatorum veniam per oblationem hostiarum secundùm legem veterem, quia hæc iam per legem nouam omnino sublata est cum omnibus suis sacrificiis. Ex quibus patet, Apostolum in dictis locis nihil habere quod pro hæreticis contra sacrificium Missæ faciat.

67 Obijciunt 3. Eucharistia est Sacramentum & testamentum. ergo non est sacrificium. Probatur conseq. Quia Sacramentum est actio Christi, sacrificium est nostra actio: testamento Deus aliquid largitur nobis, per sacrificium nos Deo aliquid offerimus.

Respondeo negando consequen. Ad probationem respondeo Primò, Sacramentum hoc non consistere in actione, sed in re permanente: & consequenter nec esse actionem nostram, nec Christi.

Respondeo secundò, Etsi institutio huius Sacramenti sit actio solius Christi, eius tamen confectionem iam esse actionem Christi vt causæ magis principalis, & sacerdotis vt causæ ministerialis: idemque dicendum de sacrificio, in quo principalis offerens est Christus, sacerdos autem ministerialis.

Respondeo tertiò, Testatorem testamentum præcipuè instituere, vt det aliquid hæredi, sæpissimè tamen in eodem præcipere, vt testatarius aliquam eius partem in testatoris vtilitatem consumat, v.c. vt singulis annis curet certa sacra dici, det certam eleemosynam, curet statuas erigi, &c.

Testamentum sæpe ex parte in testatoris vtilitaté cedit.

Item quis neget hæredem posse totam hæreditatem testamento acceptam in testatoris honorem, aut animæ vtilitatem insumere, atque ita totam ei dare? Quia igitur Christus hoc Sacramentum ita instituit vt eius confectio sit verum sacrificium: hinc fit vt eius confectio cedat tota in honorem Dei, quatenus per eam Christi corpus & sanguis sub speciebus panis & vini reproducitur ad testandam summam Dei excellentiam, & supremum in res omnes dominium. Rursus, quia res ipsa Deo oblata habet etiam veram rationem Sacramenti. hinc Christus voluit eam ita in honorem Dei reproduci, Deoque offerri, vt tamen ad eam tanquam ad cæleste quoddam conuiuium inuitemur, eamque in Dei honorem epulando comedamus.

Nec his obstat quòd sacrificium sit verum holocaustum. quia vt ostendam dubio 4. conclus. 4. ad hoc sufficit, quòd tota hostia ita sub speciebus panis & vini in honorem Dei producatur, vt secundùm modum quo ibi existit, nullis prophanis vsibus possit applicari.

68 Vbi Nota, in testamento tria debere distingui. Primò, ipsius institutionem. Secundò, authenticum instrumentum quo illa continetur. Tertiò, rem testamento relictam: quorum duo posteriora dicuntur etiam testamentum. Missa autem nulla ratione est testamenti institutio, vt calumniatur Caluinus, sed testamenti à Christo instituti executio; tum quà sacrificium quo perfectissimè mortem Christi repræsentamus & commemoramus: tum quà Sacramenti confectio, qua rem nobis testamento datam præsentem sistimus hæredibus distribuendam, quibus vtraque ratione Christi merita applicamus, atque ita obsequimur dicenti, *Hoc facite in meam commemorationem.*

In testamēto tria distinguenda sunt.

Caluinus.

69 Vnde patet Primò, accipiendo sacrificium pro actione sacrificandi non esse hic idem sacrificium cum Sacramento (hoc enim consistit in re permanente) sed cum Sacramenti confectione.

Qua ratione nostrum sacrificium à Sacramento differat; eidemque identificetur.

Patet secundò, Accipiendo sacrificium pro re oblata, hoc Sacramentum esse verum sacrificium, quatenus Deo verè offertur. Esse etiam Sacramentum, quatenus est practicum signum gratiæ suo vsu nos sanctificans. Et demum esse testamentum: tum quia est authenticum instrumentum voluntatis Christi nos hæredes instituentis: tum quia est vnum ex præcipuis, quæ testamento nobis relicta sunt.

70 Obiiciunt quartò, Patres aliquos dicere, Christum tantùm semel esse immolatum; & Eucharistiam huius immolationis esse repræsentationem.

Respondeo, Patres illos loqui de immolatione cruenta, de qua Apostolus agit ad Hebræos 9. & 10. ad hanc enim alludunt, & accipiunt vocem immolari pro communiore conceptu, quo cruentam immolationem significat. quia tam apud Iudæos quàm Ethnicos omnium viuorum immolatio erat cruenta. Quare Patres in illis nihil dicunt contra nos. Nam etiam nos fatemur, sacrificium cruentum Christi esse solùm vnum, nec posse iterari. Fatemur etiam sacrificium incruentum verè repræsentare cruentum. Cum his tamen consistit quòd sacrificium incruentum sit verum sacrificium: nec hoc Patres vllibi negant, sed pluribus locis asserunt, vt patet ex dictis.

Heb. 9. & 10.

Ex his patet, quàm friuolis argumentis nitantur hæretici simul cum Christiana fide natam, & tot sæculorum auctoritate roboratam sententiam euertere: & quàm non tam verbo Dei quàm suis figmentis præsumant Ecclesiam iudicare.

DV-

DVBIVM IV.

Quid sit quod propriè in sacrificio Eucharistico offertur?

71 VAriæ hîc sunt sententiæ. Prima docet, in sacrificio Missæ esse duo sacrificia secundùm rationem physicam distincta, quorum primum constet oblatione panis & vini, quæ fit partim in offertorio, partim ante consecrationem. Probat hoc varijs auctoritatibus Patrum, qui dicunt panem & vinum in sacrificio Missæ offerri: vt patet ex multis canonibus de consecrat. d. 2. & ex ipso etiam officio Missæ, in quo dum panem & calicem in offertorio eleuamus, dicimus nos ea offerre Deo. Secundum sacrificium secundùm eos est, quo corpus & sanguis Christi offertur. Addunt tamen primum sacrificium ordinari ad secundum, atque ita cum eo moraliter vnum constituere. Ita *Cassalius libr. 2. de sacrificio Missæ cap. 25.*

Cassalius.

Sed hæc sententia non videtur probabilis. Primò, quia est contra communem sententiam Theologorum & Patrum, qui absolutè asserunt vnicum esse legis nouæ sacrificium, cuius hostia sit ipse Christus. Secundò, quia vt ostendimus dub. 1. omne sacrificium hactenus à Deo institutum, & præsertim in lege Moysis & noua, consistit in reali aliqua hostiæ immutatione, non autem in sola verbali eiusdem oblatione, qualis est oblatio panis & vini in offertorio, quæ sine vlla omnino earum reali immutatione perficitur.

72 Secunda sententia docet, Christum prout existit in propria specie esse materiam huius sacrificij per modum rei offerendæ: vt verò existit modo sacramentali, esse terminum ad quem actionis sacrificandi, & hoc modo etiam offerri. Fundamentum illius videtur esse, quia in omnibus alijs sacrificiis materia sacrificij debet præsupponi actioni sacrificandi: cùm autem solus Christus in hoc sacrificio offeratur, nec præexistat actioni sacrificandi nisi prout est in propria specie, debet vt sic esse materia huius sacrificij. Sed nec hoc vllo modo probabile est. Quia circa Christum prout existit in propria specie, nulla fit realis immutatio, imò nulla propriè circa illum actio versatur.

73 Tertia sententia docet, Christum prout existit sub speciebus sacramentalibus, esse primariam hostiam quæ in hoc sacrificio offertur: ita tamen vt panis & vinum censeantur quodammodo secundariò offerri tanquam terminus à quo ipsius actus sacrificandi. Pro quo Nota. Cùm nostrum sacrificium (sicut etiam contigit hactenus in omnibus veris sacrificijs) consistat in reali ipsius hostiæ immutatione, necessariò in ea reperitur terminus *à quo*, qui supponitur ipsi mutationi, & per eam destruitur; & terminus *ad quem*, qui per illam de nouo ponitur: atque ita vterque spectat aliqua ratione ad sacrificium. Rursum cùm ratio sacrificij aliquando præcipuè consistat in peremptione termini à quo, aliquando verò in positione termini ad quem, vt dixi dub. 1. fit vt quandoque terminus à quo habeat præcipuè rationem hostiæ, vt olim contigit in mactatione animalium; quandoque verò terminus ad quem, vt fit in nostro sacrificio. Et hanc sententiam cum alijs tenet *Suarez hîc d. 75. concl. 3. & vlt.* & est ferè communis.

Christus est hostia primaria, panis secundaria.

Duplex est sacrificii terminus.

Aliquando vnus, aliàs alter est præcipua hostia.

Suarez.

74 Nota secundò, Hostiam huius sacrificij esse Christum vt contentum sub speciebus panis & vini, posse dupliciter intelligi. Primò, vt species sint verè pars ipsius hostiæ. Secundò, vt Christus dicat quidem necessariò intrinsecum ordinem ad ipsas species, intimamque cùm iis habeat vnionem localem, vt possit habere rationem hostiæ: ita tamen vt ipsæ non sint pars ipsius hostiæ. Quamuis autem auctores supradictæ sententiæ non ita se explicent, quidam tamen videntur magis inclinare in primum modum.

75 CONCLVS. I. Id quod in hoc sacrificio tanquam vera hostia primò & per se offertur, est corpus & sanguis Christi, quatenus sub speciebus panis & vini vi consecrationis ponuntur: ac consequenter totus Christus, prout existit sub ijsdem speciebus, vt primaria hostia verè offertur.

Ita expressè *Tridentin. sess. 22. capit. 1.* vbi de Christo hoc sacrificium instituente loquens ait: *Corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit.* Et infrà: *Nouum instituit pascha seipsum ab Ecclesia per sacerdotes sub signis visibilibus immolandum.* Vbi id quod hîc offertur & immolatur, modò dicit esse corpus & sanguinem Christi; modò ipsum Christum sub speciebus panis & vini. Atqui id quod in sacrificio offertur & immolatur, est ipsa hostia. Ergo, &c.

Tridenti.

76 Nota, Etsi vi verborum præcisè sub speciebus solùm ponantur corpus & sanguis Christi, sicut tamen per necessariam concomitantiam sub singulis ponitur totus Christus: ita totus immolatur, idque non solùm quasi per accidens, sed ex directa intentione Christi, qui hoc sacrificium nunquam voluit celebrari, quin sub vtraque specie totus poneretur. Item quia corpus & sanguis ponuntur sub speciebus ex vi verborum quidem quasi separatim, cum directo tamen ordine ad ipsum Christum quasi ad victimam occisam: hinc fit vt directè etiam & per se totus Christus immoletur, & habeat rationem hostiæ.

Tota hostia non debet vi verborũ poni sub speciebus.

Probatur secundò, Quia cùm sit eadem hostia sacrificij cruenti & incruenti, necessariò sequitur, Christum in hoc immolari, vt etiam omnes Patres docent, nec credo vllum catholicum negare. Atqui Christus non est hostia huius sacrificij prout est in cælo: quia vt sic nullo modo per hoc sacrificium immutatur, nec accipit vllum modum hostiæ immolatæ. Ergo debet esse hostia prout existit sub speciebus panis & vini. quia ibi per veram reproductionem, & consequenter per realem immutationem ponitur, & quidem per modum hostiæ immolatæ, quatenus quantum est ex vi verborum præcisè, sanguis ponitur separatim à corpore.

77 CONCLVS. II. Hostia huius sacrificij dicit quidem necessarium ac intrinsecum ordinem tam

Hæc hostia nõ includit species

tam ad ipſas ſpecies tanquam contentum ad continens, & ſignificatum ad ſignum, quàm etiam ad vtramque formam conſecrationis: non tamen eas intrinſecè tanquam ſui partem includit.

Prior pars probatur primò, Quia cùm hoc ſacrificium ſit humanum & ſenſibile, eius hoſtia debet aliquo modo eſſe ſenſibilis: Atqui Chriſtus hìc non eſt ſenſibilis niſi ratione ſpecierum: Ergo vt habeat rationem hoſtiæ, debet neceſſariò talem ordinem ad ſpecies dicere.

Probatur ſecundò, Quia ſine tali ordine ad ſpecies ac ad formas conſecrationis, non poteſt habere veram rationem hoſtiæ mactatæ, vt patet ex dictis.

78 Secunda pars probatur. Quia cùm hoc ſacrificium ſit verum holocauſtum, in quo tota hoſtia neceſſariò integrè immolatur, ſi ſpecies eſſent pars hoſtiæ, ſequeretur eas etiam verè immolari. Atqui hoc non videtur dicendum. Ergo nec illud. Minor probatur primò. Quia nulla eſt ratio quæ hoc ſuadeat. Nam vt hoc ſacrificium ſit ſenſibile, non eſt opus vt hoſtia per ſe ſit ſenſibilis ratione alicuius ſuæ partis, ſed ſufficit quòd ſit ſenſibilis per aliquid, ad quod dicit intrinſecum ordinem. Quod vel inde patet. quia hoſtia præcipuè debet eſſe ſenſibilis, vt eius realis immutatio poſſit eſſe ſenſibilis. Atqui realis eius immutatio non eſt ſenſibilis, niſi ratione ordinis, quem dicit ad formam ſenſibilem. Ergo hoſtia per ſimilem ordinem ad ſpecies erit ſufficienter ſenſibilis.

Hoſtia non debet per ſua intrinſeca eſſe ſenſibilis.

Confirm. quia quòd Sacramentum & ſacrificium ſecundum aliquam partem ſui neceſſariò debeant eſſe ſenſibilia, id ſolum prouenit, quia ſunt intrinſecè ſigna ſenſibilia, nec in ijs eſt aliquid neceſſariò per ſe ſenſibile, niſi quod per ſe habet rationem ſigni. Ergo cùm hoſtia non ſit per ſe ſignum viſibile, non debet neceſſariò eſſe per ſe viſibilis, ſed ſufficiet quòd ſit viſibilis ratione alicuius ad quod dicit intrinſecum ordinem.

Probatur ſecundò, Quia cùm ſpecies panis & vini ſint res infimæ, non videntur dignæ, quæ Deo in tanto ſacrificio offerantur tanquam pars hoſtiæ infinitè dignæ.

Eadem eſt hoſtia ſacrificij cruenti & incruenti.

Tertiò, quia aliàs hîc aliquid offerretur, quod non fuit oblatum in cruce: & conſequenter non eſſet vtrobique eadem omnino res oblata. quod videtur eſſe contra communem ſententiam Patrum, & Theologorum.

79 Dices, Dici vtrobique eandem rem oblatam, ſicut dicitur idem indiuiduum ſubſtantiale, quod diuerſo tempore habet diuerſa accidentia. v. c. idem coloratum quod habet diuerſo tempore diuerſos colores: ſicut etiam eſt idem Sacramentum ſub ſpeciebus vini rubri & albi. Sed hoc non ſatisfacit, imò apertè pro nobis facit. quia hoc coloratum non dicit intrinſecum & eſſentialem ordinem ad albedinem, ſed ad colorem in genere. Item Venerabile Sacramentum non dicit eſſentialem ordinem ad ſpecies rubras vel albas, ſed ad ſpecies in genere. Secùs autem eſt in noſtro caſu. Nam in ſacrificio incruento ſecundùm illos ſpecies ſunt pars eſſentialis hoſtiæ, per quas conſtituitur intrinſecè in ratione hoſtiæ, ſicut ſpecies in genere ſunt pars eſſentialis Sacramenti. Sicut igitur eſſet diſtinctum Sacramentum, ſi Chriſtus prout eſt in propria ſpecie, haberet rationem Sacramenti, ab eo quod iam eſt: ita etiam ſecundùm illos deberet eſſe diuerſa hoſtia Chriſtus in propria ſpecie, & prout eſt ſub ſpeciebus panis & vini cum ijs integram hoſtiam componens.

Quartò, Quia aliàs ſequeretur, Chriſtum in ſacrificio incruento tantùm eſſe partialem hoſtiam, ſiue partem vnius hoſtiæ, ſicut ſecundùm ſe prout præſcindit à ſpeciebus ſacramentalibus, tantùm eſt pars Sacramenti. Atqui hoc videtur contra Patres, qui dum abſolutè vocant Chriſtum hoſtiam vtriuſque ſacrificij, apertè inſinuant eum in vtroque ſacrificio eſſe integram hoſtiam. Ergo non poteſt dici quòd ſpecies ſint pars huius hoſtiæ.

80 Concl. III. Panis & vinum etiam ad hoc ſacrificium neceſſariò pertinent tamquam materia, quam neceſſariò reſpicit & præſupponit: quia eorum conuerſio in corpus & ſanguinem Chriſti eſt eſſentialiter ad hoc ſacrificium requiſita, atque ita ſecundariò aliquo modo poſſunt dici offerri.

Nam cùm ideo deſtruantur, vt in teſtimonium diuinæ excellentiæ corpus & ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus ponantur, verè poſſunt dici deſtrui in honorem Dei & in teſtimonium excellentiæ diuinæ: licet mediatè & conſequenter ratione immolationis corporis & ſanguinis Chriſti, ad quam eorum deſtructio immediatè ordinatur. Et hac ratione ſæpe tam in ſacrificio Miſſæ, quàm à Patribus dicuntur in ſacrificio Miſſæ offerri.

DVBIVM V.

In qua actione ſacrificium Miſſæ eſſentialiter conſiſtat?

81 Nota primò, Sex eſſe actiones de quibus poſſit hîc aliqua eſſe dubitatio. Prima eſt verbalis illa oblatio panis & vini quæ fit in offertorio. Secunda eſt ipſa conſecratio. Tertia eſt illa oblatio quæ fit ſtatim poſt conſecrationem, his verbis: *Offerimus præclaræ Maieſtati tuæ,* &c. Quarta eſt fractio ipſius hoſtiæ, & vnius particulæ cum calice commiſtio. Quinta eſt ſumptio Sacramenti facta à ſacerdote. Sexta eſt ſumptio facta à populo communicante.

Poteſt aliquid quadrupliciter pertinere ad ſacrificiũ.

Nota ſecundò, Aliquid quatuor modis poſſe pertinere ad rationem ſacrificij. Primò, vt partem eſſentialem, ſine qua ratio ſacrificij nequit conſiſtere. Secundò, vt partem integralem, ſicut manus pertinet ad rationem hominis. Tertiò, vt aliquid extrinſecè ita perficiens ſacrificium, vt hoc ſine illo maneat aliquo modo imperfectum, & fine ſuo deſtitutum: ſicut potentiæ pertinent ad perfectionem animæ, ſecundùm eam ſententiam, quæ has realiter ab ea diſtinguit. Quartò, vt aliqua cæremonia, ſine qua omnino integrum conſiſtit ſacrificium, ſed illicitè offeratur. Hîc autem maximè inquirimus quænam pertineant primo modo ad rationem ſacrificij. Variæ autem ſunt ſententiæ.

Pri-

82 Prima docet, totam eſſentiam huius ſacrificij vel omnino vel præcipuè conſiſtere in oblatione quæ fit poſt conſecrationem. Ita *Eckius libr. 3. de ſacrificio Miſſæ capit. 9.* Item *Scotus in 4. d. 13. quæſt. 2. art. 1.* Nam abſolutè diſtinguit conſecrationem qua fit Sacramentum, ab oblatione, in qua conſtituit rationem ſacrificij. Imo ibidem docet, etiam eſſe ſacrificium illam oblationem qua offertur hoſtia non conſecrata. Eundem citat ac ſequitur *Gabriel ibidem quæſtion. 1. articul. 3. d. 2.*

Eckius. Scotus. Gabriel. Canus.

Secunda ſententia eſt Cani, *qui lib. 12. de locis theol. cap. 12. ad 4. argumentum*, ponit quatuor actiones, ſcilicet conſecrationem, oblationem, fractionem, & conſumptionem corporis & ſanguinis, quas vocat partes ſacrificij, quibus ait ipſum redintegrari, confici & abſolui. Ex quibus non ſatis colligitur, qua ratione vnamquamque actionem velit ad rationem huius ſacrificij concurrere, aut in qua præcipuè eius rationem conſtituat. Si tamen ea quæ hic paulò infrà dicit, coniungamus cum iis quæ dixerat ſuprà in reſponſ. ad ſecundum, videtur præcipuam rationem ſacrificii conſtituere in fractione: quia per hanc vult nos aſſimilare mortem Chriſti, in eaque aſſimilatione conſtituit præcipuam rationem ſacrificii.

83 Tertiò *Sotus in 4. d. 13. q. 2. art. 1.* requirit quatuor actiones, ſcilicet duplicem oblationem, quę fit partim ante conſecrationem, partim poſt. 3. conſecrationem 4. conſumptionem, in qua præcipuè conſtituit rationem ſacrificii. Conſecrationem verò non videtur requirere vt partem ſacrificii, ſed tanquam aliquid ad ſacrificium prærequiſitum tum ad oblationem, tum etiam ad immolationem, quam totam ponit in conſumptione: adeò vt etiam laicos communicantes dicat in ſuo ordine & gradu ſacrificare.

Sotus.

Quarta ſententia requirit ad eſſentiam huius ſacrificii conſumptionem factam à celebrante, & conſecrationem. Videtur autem eius eſſentiam præcipuè conſtituere in conſumptione, & conſecrationem ſolùm requirere tanquam aliquid præuium ipſi immolationi victimæ. Vtramque verò oblationem & fractionem ait pertinere ad quandam ſacrificii integritatem.

Quinta ſententia docet, totam eſſentiam huius ſacrificii conſiſtere in ſola conſecratione. Ita *Suarez d. 75. ſect. 5. concl. 3.* cum multis Neotericis viris doctis. Aliqui tamen ex iis volunt ſumptionem eſſe partem integralem huius ſacrificij: ſicut ſatisfactio eſt pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ.

Suarez.

84 Conclvs. I. Nec oblatio quæ præcedit conſecrationem, nec ea quæ eam ſequitur, nec etiam ipſa fractio eſt aut de eſſentia huius ſacrificij, aut pars eius integralis ad ſubſtantialem eius perfectionem pertinens, ſicut manus eſt pars hominis.

Ita *Suarez ſuprà ſect. 3.* Probatur primò, Quia eſſentia ſacrificii conſiſtit in reali alicuius rei immutatione: per illas autem actiones nulla fit circa hoſtiam huius ſacrificii realis immutatio. Nam oblationes illæ ſolùm verbales ſunt: & per fractionem ſolùm ſpecies immutantur, nullo autem modo ipſe Chriſtus.

Suarez.

Prob. ſecundò, Quia Chriſtus in cœna obtulit verum ſacrificium ſecundùm omnes ſuas partes ſubſtantiales perfectum. Atqui ipſe nullam ex his actionibus exercuit vt pertinentem aliquo modo ad rationem ſacrificii. Ergo illæ actiones non pertinent ad ſubſtantiam ſacrificii.

Minor patet. Nam apertè ex Euangeliſtis colligitur, eum ſtatim poſt conſecrationem dediſſe Sacramentum diſcipulis ſine vlla oblatione. Item nulla legitur ab eo facta oblatio panis ante conſecrationem: ergo gratis planè aſſeritur facta, cùm nulla ratio ad hoc vrgeat.

85 Reſpondent aliqui, Chriſtum obtuliſſe panem quando ante conſecrationem accepto pane gratias egit. Sed in his verbis Euangeliſtarum nullum eſt veſtigium, vnde hoc colligas. Nam illa gratiarum actio non narratur ab Euangeliſtis quaſi aliqua cæremonia à Chriſto exhibita vt aliquid Deo offerret, ſed qua ipſe oſtenderet ſe aliquod inſigne miraculum facturum, idque virtute diuina, cuius aſſiſtentiam implorabat, & pro ea impetrata Deo gratias agebat. Hinc eiuſmodi actio non fuit particularis huic ſacrificio, ſed ſolita ferè fuit à Chriſto præmitti præcipuis quibuſque miraculis: vt patet *Matth. 14. verſu 19. Marci 6. verſu 41. Lucæ 9. verſu 16. Ioannis 6. verſ. 11.* in multiplicatione quinque panum. Et *Matth. c. 15. verſ. 36.* in multiplicatione ſeptem panum. *Ioannis 11. verſ. 41.* in reſuſcitatione Lazari: & alibi. Sicut igitur per illam gratiarum actionem præmiſſam multiplicationi panum nulla fiebat horum oblatio: ita nec etiam per illam quam Chriſtus præmiſit conſecrationi.

Cur Chriſtus ante conſecrationem gratias egerit.

Matth. 14. Marc 6. Luc. 9. Ioan. 6. Matth. 15. Ioan. 11.

86 Similiter nulla à Chriſto eſt facta fractio Sacramenti quæ potuit habere rationem ſacrificii. Nam illa quæ à Chriſto legitur facta, aut præceſſit conſecrationem (vt multi putant) aut ſi eam ſecuta eſt, non fuit cæremonialis, ſed neceſſaria, vt cuique ſuam partem diſtribueret, & in hunc ſolum finem facta. Ea quidem quam iam vſurpamus eſt cæremonialis, ſed nulla ratione ſimilis ei, quæ facta eſt à Chriſto, & conſequenter nec à Chriſto vſurpata, nec inſtituta.

Fractio Sacramenti in cœna non fuit cæremonialis.

Confirmatur primò. Quia eodem modo offeruntur in ſacrificium corpus & ſanguis. Atqui calix nullo modo offertur per fractionem. Ergo nec corpus. Confirmatur ſecundò. Quia ſi hæ actiones pertinerent ad rationem ſacrificii, deberent eſſe inſtitutæ à Chriſto, qui hoc ſacrificium ſecundùm omnes ſuas partes ſubſtantiales integrum inſtituit; & conſequenter debuiſſent ſemper in Eccleſia, & quidem eodem modo vſurpari. Atqui hoc eſt falſum. Nam (vt omittam, illas ſecundùm varias liturgias vario modo fieri) teſtatur *D. Gregorius libr. 7. indictione 2. epiſtola 63.* Apoſtolos ad conſecrationem ſolam orationem Dominicam adhibuiſſe. Item quando contingit poſt conſecrationem integram hoſtiam labi in calicem, nulla adhibetur fractio: & tamen tunc fit integrum ſacrificium. Ergo hæc ad integritatem ſacrificii non pertinet.

D. Gregor.

87 Obiiciunt primò, quòd antiquiſſimæ liturgiæ eiuſmodi cæremonias ſacrificio adhibeant. Sed inde tantùm ſequitur, eas ex antiquiſſimo Eccleſiæ vſu ac præcepto eſſe adhibendas.

Obii-

Obijciunt secundò, Quòd panis & vinum ante consecrationem dicuntur hostia, & sacerdos dicit se ea offerre: & similiter Patres sæpissimè dicunt, nos in sacrificio offerre panem & vinum.

Respondeo, Panem & vinum posse dici hostiam huius sacrificij licet secundariam, & in eo verè secundariò offerri, sed per consecrationem vt dixi d. 4. concl. 3. Quare sacerdos quando ante consecrationem dicit se supradicta offerre, respicit ad consecrationem mox futuram, quæ tunc aliquo modo fieri incipit: tum quia materia eius præparatur: tum etiam quia totum illud officium per modum vnius actionis moralis concipitur. Dicitur itaque sacerdos tunc offerre, sicut sacerdotes olim assistentes altari, & præparantes hostiam ad immolandum poterant dici iam eam immolare; consueto omnino modo loquendi, quo dicimus facere id ad quod faciendum nos accingimus.

Panis & vinum per anticipationẽ dicuntur offerri in oblationem

88 CONCLVS. II. Dictæ actiones pertinent ad rationem sacrificij quarto modo ex suprà numeratis: scilicet tanquam cæremoniæ ex præcepto Ecclesiæ necessariò inter sacrificandum adhibendæ, vt ipsum sacrificium decentiùs fiat. Per se patet ex liturgijs & vsu Ecclesiæ.

89 CONCLVS. III. Sumptio huius Sacramenti vt à laicis fit, etsi sub duplici specie id sumant, nullam habet rationem sacrificij.

Sotus.

Est ferè communis, excepto Soto suprà citato. Probatur primò, Quia clarum est in lege noua solos sacerdotes posse sacrificare. Laici autem nullo modo sunt sacerdotes propriè dicti. Probatur secundò. Vel ipsa sumptio constituit per se integrum sacrificium, vel est tantùm pars sacrificij. Neutrum dici potest: Ergo nullo modo est sacrificium. Minor probatur, quia si dicas esse integrum sacrificium, hoc est primò contra communem sententiam Doctorum. Secundò, sequetur omnes laicos esse perfectè sacerdotes, & integrum Missæ sacrificium offerre. quod nullo modo dici potest. Si dicas esse partem sacrificij, sequetur communionem numquam posse ita dari, nisi dum durat sacrificium Missæ. quia aliàs fieret sacrificium partiale & imperfectum. quod absurdum est.

90 CONCLVS. IV. Consumptio hostiæ etiam à sacerdote facta non est pars essentialis sacrificij. Ita *Suarez d.75. sect.5.* Probatur primò, Quia sacrificium est actio sacerdotis, quà sacerdos est, & ad quam ex vi suæ consecrationis immediatè directam accipit potestatem. Atqui sacerdos non accipit in sua consecratione directam potestatem sumendi hostiam. quia eam iam habet quatenus fidelis est. Ergo sumptio hostiæ non habet rationem sacrificij.

Suarez.

Probatur secundò, Quia sacrificium offertur directè in persona Christi: vnde ipse est in omni sacrificio præcipuus offerens: vt docet *Trident. sess. 22. cap. 2.* Atqui consumptio hostiæ non fit in persona Christi. alioqui quicumque communicaret sustineret immediatè personam Christi. quod tamen in laicis communicantibus patet esse falsum, qui potiùs aliquid à Christo recipiunt, quàm eius personam sustineant. Ergo ipsa sumptio non habet rationem sacrificij.

Sacerdos non communicat in persona Christi.
Trident.

91 Dices, Sacerdos ideo sumit in persona Christi, quia sibiipsi hostiam porrigit, & quasi propria auctoritate communicat. Respondeo, hoc tantùm probare, sacerdotem sustinere personam Christi, quatenus porrigit sibi communionem: sicut etiam sustinet personam Christi, quando eam porrigit populo: non autem quatenus consumit hostiam. Et consequenter vt summum posset probare, distributionem hostiæ esse de essentia sacrificij. quod patet esse falsum: aliàs quicumque eam distribueret populo, aut viaticum ægroto administraret, verè sacrificaret. quod tamen nemo dixerit: præsertim cùm hoc sacrificium non posset esse nisi partiale: quia auctores contrariæ sententiæ tantùm volunt, hoc sacrificium partialiter consistere in consumptione hostiæ.

92 Probatur tertiò, Quia per sacrificium aliquid Deo offerimus. atqui consumendo hostiam nihil Deo offerimus, sed potiùs à Deo aliquid accipimus tanquam conuiuæ mensæ ipsius participes facti: vt patet ex dictis d. 1. corollar. 6. Ergo sumptio non habet rationem sacrificij.

Probatur quartò, Quia D. Lucas cùm narrasset quomodo Christus consecrarit, subdit eum dixisse: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis, vt testatur *Tridentinum sess. 22. capit. 1.* præcepit sacerdotibus omnibus, vt hoc sacrificium offerrent. Vnde sic argumentor. Cùm Euangelista ibi expressè dicat, Christum nobis præcepisse hoc sacrificium offerre, omnino credibile est eum explicuisse in quo hoc essentialiter consistat (quis enim credat, Euangelistam nobis denuntiare, Christum nobis aliquid præcipere, & tamen non explicuisse quid hoc sit?) Atqui ipse ne vel leuiter quidem insinuat, Christum sumpsisse Venerabile Sacramentum. Ergo omnino credibile est hanc sumptionem non esse de essentia ipsius sacrificij.

Trident.

Confirmatur primò, Quia ex eo quòd omnes Euangelistæ quædam verba quæ nos habemus in forma consecrationis calicis, omittant, colligimus ea non esse essentialia. Ergo similiter ex eo quòd referentes Christi sacrificium non referant eum sumpsisse, rectè colligimus hoc non esse essentiale sacrificio.

Confirmatur secundò, Quia de fide certum est Christum sacrificasse, ex *Tridentin. sess. 22. capite 1.* & consequenter fecisse ea omnia, quæ erant essentialia sacrificio quod instituebat (nam sine his non potest consistere sacrificium.) Atqui aliquo modo incertum est, vtrùm Christus communicarit. Ergo ex sententia Ecclesiæ vt minimum probabile est, hoc non esse de essentia sacrificij. Quomodo enim Ecclesia posset definire Christum sacrificasse, si putaret essentiam sacrificij non posse consistere sine sumptione, quam nescit an Christus vsurparit?

Trident.

93 CONCLVS. V. Pertinet tamen sumptio ad aliquam integritatem ac perfectionem sacrificij.

Primò, quia est approbatio quædam sacrificij. Secundò, quia sic res Deo oblata in eiusdem honorem consumitur. Tertiò, quia cùm hoc sacrificium instituatur etiam vt sit Sacramentum & conuiuium (sicut etiam inter veteres

ferè

ferè omnia sacrificia Eucharistica) non consequitur vltimum suum finem ante consumptionem hostiæ: sicut tamen vsus Sacramenti non est de essentia sacrificij; ita nec consumptio hostiæ. Atque hinc factum est vt semper ab Ecclesia tanta diligentia obseruatum sit, vt celebrans, aut vbi ipse non posset, aliquis eius loco sacerdos sacra mysteria sumeret, ne immolata victima frustra à Deo nobis conuiuium pararetur, si nemo id publico nomine adiret. Quò etiam referri potest illud *Chrysost. homil. 3. in epistolam ad Ephes. Frustra habetur quotidiana oblatio, cùm nemo sit qui simul participet.* Huc etiam spectat id quod dicitur in *cap. Relatum de consecrat. dist.* 2. scilicet: *Quale erit sacrificium, cuius nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* Ideóque antiquis etiam præceptum fuit, vt victimas aut ipsa immolationis die, aut saltem sequenti, idque ferè intra templi atria consumerent. quia conuiuas Dei in domo Dei conueniebat epulari.

94 Dices, Si sumptio non habeat rationem sacrificij, non erit necesse celebrantem communicare, sed sufficiet eum alijs dare hostiam consecratam consumendam.

Cur celebrans necessario communicet.

Resp. negando assumptum. Primò, quia cùm celebrans hoc cæleste conuiuium in persona Christi non minùs sibi quàm alijs instruat, omnino indecens est eum primò omnium eius non fieri participem. Secundò, quia sicut sacerdos publico nomine sacrificium offert: ita etiam debet hoc publico nomine sumere.

95 Petes, Vtrùm quòd celebrans necessariò teneatur communicare, sit iuris diuini, an Ecclesiastici: *Suarez d. 75. sect. 5.* respondet rem esse incertam. quia *Concil. Trident. sess. 22. c. 1.* tantùm docet id haberi ex traditione Apostolica, ex qua non necessariò infertur ius diuinum: nec vlli antiqui canones docent id esse iuris diuini. Et sanè si loquamur de præcepto diuino superaddito institutioni huius sacrificij, difficulter tale præceptum posset clarè probari. Videtur tamen omnino tale præceptum naturaliter consequi ipsam institutionem sacrificij; non quidem prout habet rationem sacrificij, sed quatenus est confectio Sacramenti & spiritualis conuiuij præparatio, cuius ille ipse qui hoc præparauit (vt dixi) necessariò debet esse particeps, ne cibum quem alijs in persona Christi præparat, ipse fastidiosus reijciat. quod magnam indecētiam per se inuoluit. Quare omnino credibile est Christum absolutè voluisse hoc ita fieri. Vnde Ecclesia meritò semper hoc tam strictè seruauit, vt etiam deficiente ante sumptionem celebrante, alius sacerdos vicem celebrantis supplens teneatur hoc Sacramentum sumere. Hinc patet, sumptionem propriè tertio modo ex suprà numeratis pertinere ad sacrificium. quia non perficit hoc propriè intrinsecè, sed potiùs quadam ratione extrinseca, quatenus per hanc illud assequitur finem suum, ad quem instituitur, quatenus est confectio quædam Sacramenti, & præparatio conuiuij.

Suarez. Trident.

Necessitas communicandi in celebrante prouenit ex Sacramenti institutione.

96 Conclvs. VI. Nouæ legis sacrificium totum essentialiter perficitur cōsecratione; & quidem primariò, quatenus per eam corpus & sanguis sub specie panis & vini quantum est ex vi verborum separatim ponuntur, illud quasi occisum, hic quasi effusus: atque ita mortem Christi perfectissimè repræsentant. Secundariò verò quatenus per eam panis & vinum esse desinunt, quæ tanquam terminus à quo ad sacrificium pertinent.

Essentia sacrificij consistit in sola consecratione.

Vbi Nota ex dictis d. 1. concl. 5. in omni sacrificio communiter aliquid destrui, & aliquid aliquo modo produci, saltem secundùm aliquē nouum modum essendi. Item aliquando principalem hostiam esse rem ipsam quæ destruitur: vt quando animalia immolantur. Hæc enim sunt principales hostiæ, quæ vita priuantur in Dei honorem, vt hic ostendatur vitæ auctor, dum vita ei redditur. Cadauer verò & sanguis effusus sunt hostiæ minùs principales. Contrà in thymiamate res producta siue suffitus ex illius crematione proueniens, est principalis hostia. Hic enim præcipuè intenditur, vt illa suaueolentia Deus omnis suauitatis auctor honoretur. Vterque tamen terminus est sacrificio essentialis. quia & hic suffitus necessariò debet fieri ex tali materia; & animalia ita debent occidi, vt eorum cadauera & sanguis separatim ponantur.

In omni sacrificio aliquid corrūpitur, & aliquid producitur, & modo hoc modo illud est primaria hostia.

Similiter in nostro sacrificio, principalis hostia est corpus & sanguis Christi in honorem Dei hîc reproducta: & quantū est ex vi verborum & specierū significatione separatim quasi victima mactata posita. Minùs autem principalis & quasi secundaria hostia est panis & vinum quæ huic sacrificio essentialia sunt, quatenus illorum reproductio debet necessariò & ex his, & sub horum speciebus fieri. aliàs non haberet rationem sacrificij à Christo instituti. Imò si corpus & sanguis non ponerentur sub specie aliqua visibili, eorum reproductio non haberet rationē sacrificij: quia non esset sensibilis. Vide dicta d. 4.

97 Prob. iam concl. Primò, quia ex dictis patet nihil esse aliud quod possit commodè habere rationem sacrificij.

Secundò, quia in hac consecratione reperitur quidquid ad essentiam sacrificij possit requiri. vt patet ex definitione data d. 1.

Tertiò, quia hæc sola actio fit propriè in persona Christi. Item sola perfectissimè repræsentat sacrificium cruentum. Nam corpus & sanguis posita sub diuersis speciebus, quantum est ex vi verborū separatim, expressissimè repræsentant hostiam immolatam, siue Christum in cruce occisum. Sumptio autem per se nullam habet vim illa repræsentandi, nisi quatenus est participatio hostiæ immolatæ. Cùm enim non soleamus animalia viua comedere, sed priùs occisa, comestio non potest per se repræsentare animalis occisionem, sed eam supponit iam factam. Vnde pulcrè *Gregorius Nyssen. homil. 1. de resurrect. circa medium* ait, *Nam victima corpus non est ad edendum idoneum si animatū sit. quare cùm corpus edendum & sanguinem bibendum discipulis exhibuit, iam arcana & non aspectabili ratione corpus erat immolatum.* quo nihil clarius pro nostra sententia dici potest.

Consecratio perfectè repræsentat sacrificium cruentum.

Hostia mactatur antequā comedatur.

Gregor. Nyssen.

Prob. 4. Quia Patres in hac sola rationem sacrificij constituunt. Ita clarissimè *D. Greg. mox citatus.* Item *Irenæus l. 4. c. 32. Calicem*, inquit, *sanguinem suum confessus est, & noui testamenti nouam docuit oblationem.* & *Cyprian. serm. de cœna Domini* ait,

D. Gregor. Irenæus. Cyprian.

cùm

cùm verbis consecrationis panis benedicitur, Eucharistiam fieri medicamentum & holocaustum. *D. Chrysostomus homil. de proditione Iudæ*, docet verba Domini, *hoc est corpus meum*, vsque in finem mundi præstare sacrificio firmitatem. Quæ omnia apertè insinuant hoc sacrificium in sola consecratione consistere.

D. Chrysost.

98 Ex quibus infertur, rationem sacrificij ex institutione Christi, ita coniunctam esse cum consecratione, vt hæc sub vtraque specie nulla ratione sine illo fieri possit, quantumuis quis intenderet non sacrificare, sed tantùm consecrare. quia hoc ipso implicitè intenderet etiam sacrificare: sicut implicitè intendit conferre gratiam, qui intendit conferre Sacramentum.

Sacrificium essentialiter requirit cõsecrationem vtriusque speciei.

99 Obijc. 1. Nostrum sacrificium est perfectissimum holocaustum. Atqui de ratione holocausti est, vt totum in Dei honorem consumatur: Ergo comestio per quam hęc hostia consumitur, est essentialis sacrificio.

Resp. Si hoc argumentum aliquid probaret, etiam probaret, aut omnia vetera sacrificia fuisse holocausta, aut non licere comedere hostiam nostri sacrificij, sed eam alia ratione debere consumi. Nam si ad rationem holocausti sufficiat, vt hostiæ comestione consumantur, omnia vetera sacrificia erunt holocausta. Nam omnia aut comestione, aut alia ratione in Dei honorem consumebantur. Quòd si verò ad rationem holocausti non sufficiat hostiam comedi, probaret non licere ex hac hostia quidquam comedere. quia ex holocaustis olim nihil licebat comedere, sed debebant tota igne consumi. Vnde patet, negandam esse minorem loquendo de holocausto in genere. quod hebraicè dicitur עלה quasi ascensio, eò quòd in eo tota omnino hostia Deo penitus offeratur, atque ita quasi ad eum ascendat: siue hæc oblatio fiat per hostiæ totalem consumptionem: siue per quamcunque aliam hostiæ legitimam oblationem, qua possit verè dici totaliter ac integrè Deo offerri.

In quo consistat ratio holocausti.

Sicut autem sacrificia pecorum fiunt per eorum occisionem, ita eorum holocausta fiunt per omnimodam ipsorum destructionem. Contra verò sicut huius hostiæ sacrificium consistit in eiusdem quadam reproductione: ita eiusdem holocaustum consistit in tali reproductione qua tota in Dei honorē reproducitur, quasi per modum victimæ occisæ sub distinctis speciebus, idque tali modo existendi, ex cuius vi non possit vllis profanis vsibus deseruiri, atque ideo necessariò cedat tota in honorem Dei, cuius productione Deus est honorandus; non autem eius destructione, cùm omnino immortalis ac impassibilis sit.

100 Obijc. 2. Sacrificium debet esse sensibile: atqui reproductio Christi non fit ibi sensibiliter. Ergo ad eius rationem requiritur consumptio.

Resp. Sacrificium non debere magis esse sensibile quàm Sacramentū: sicut igitur hoc est satis sensibile ratione specierū & formæ consecrationis: ita etiam sacrificiū. quare neganda est minor.

Obijc. 3. 1. ad Corint. 11. dicitur, *Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur. Hic est calix qui pro vobis effunditur*. Atqui hæc effusio & fractio significant quandam immolationē, nec fiunt nisi per hostiæ comestionem. Ergo hæc est immolatio.

1. Cor. 11.

Resp. negando secundam partem minoris. quia illa verba *frangitur* & *effunditur*, referuntur partim ad cruentam immolationem crucis: partim ad incruentam, per quam mysticè corpus Christi frangitur siue occiditur: & sanguis eius effunditur, quatenus vtraque quantum est ex vi verborum & specierum significatione ponuntur separatim. Patet primò, quia hæc propriè fiunt pro nobis in remissionem peccatorum: sumptio verò directè tantùm fit in augmentum gratiæ. Secundò, quia sanguinem hîc effundi, non significat eum ex calice in os bibētis infundi (hęc enim potiùs esset infusio quàm effusio dicenda) sed significat eum ex corpore realiter aut mysticè effundi, & consequenter corpus simili ratione occidi.

101 Obijcitur 4. Hinc sequi nostrum sacrificium non fore verum & reale, sed tantùm mysticum. quia tantùm erit mystica immolatio. Resp. negando hoc sequi. Ad probationem Resp. Si per immolationem intelligas occisionem hostiæ, tunc hîc tantùm fore mysticam immolationem: sed realis hostiæ occisio ne quidē in comestione reperitur, vt aduersarijs etiam fatendum est: nec vllo modo ad rationē huius sacrificii requiritur. imo esset contra rationem ipsius. Quia si Christus in eo verè occideretur, non esset sacrificium incruentum, sed cruentum. Imò si rem penitiùs consideremus, in comestione hostiæ ne quidem mystica reperitur eiusdem occisio, sed iam facta supponitur: vt patet ex probatione 3. & Nysseno ibidē citato. Quòd si verò per immolationē intelligas veram & realem hostiæ sacrificationē, illa realissimè & perfectissimè in consecratione reperitur. quia per hanc corpus & sanguis Christi sub diuersis speciebus per modum hostiæ mactatæ verissimè & realissimè reproducuntur in testimonium diuinæ excellentiæ, in quo tota ratio huius sacrificii consistit.

Ad verum ac reale sacrificium sufficit mystica occisio hostiæ.

102 Hinc patet, de essentia huius sacrificii prout iam est à Christo institutum, esse, vt consecratio fiat sub vtraque specie. Aliàs enim non fieret mystica sanguinis effusio, victimæque occisio.

Sequitur secundò, Vtriusque speciei sumptionem pertinere ad illius quandam perfectionem iuxta dicta suprà.

Sequitur 3. Pontificem nullo modo posse dispensare, vt alterutra species sola consecretur. quia tunc non esset verum & integrum sacrificium; sed dimidiatum ac mancum. quod est contra ius diuinum.

Pontifex nequit dispensare vt vnica species consecretur.

Sequitur probabiliter 4. Eum non posse etiam dispensare, vt quis celebrans alterutrā tantùm speciem sumat. Quia est probabile, celebrantem iure diuino teneri vtramque speciem sumere: vt ostendi suprà concl. 5. Nec vlla est ratio cur dicamus eum teneri sumere vnam speciem, non tamen vtramque.

103 Sequitur 5. Nulla ratione audiendum esse Volaterranum, qui docet Innoc. 8. cum Norvvegis dispensasse, vt sine vino consecrarent, eò quòd difficulter apud eos vinum cōseruari possit. Sed hoc falsum esse patet Primò, quia ostendi contrarium esse iuris diuini. Secundò, quia nulla

Volaterranus. Innocent. 8.

nulla exstant huius dispensationis vestigia. Tertiò, quia falsum est ibi vinum non posse conseruari. Quartò, quia si difficultas habendi vinum sufficeret ad huiusmodi dispensationem; maximè iam dispensandū esset cum aliquibus Indis, apud quos difficillimè vinum haberi potest. Quintò, quia ipse dicit Pontificem dispensasse vt calix sine vino consecraretur: qui esset apertus error in fide, cùm Concil. Florent. definiat, vinum de vite esse materiam necessariam consecrationis calicis.

Florent.

DVBIVM VI.

Qui hoc sacrificium offerre possint?

104 TRiplex hîc est difficultas. Prima, Vtrùm omnes & soli sacerdotes hoc sacrificium offerre possint? Plurimi enim hæretici hoc tempore volunt omnes Christianos æqualem habere potestatem circa confectionem Eucharistiæ, in quo dixi hoc sacrificium consistere.

Hæretici nostri.

Contrà *Magister in* 4. *d.* 13. putat hæreticos & excommunicatos inualidè consecrare. Sed hoc nulla ratione à Catholico defendi potest: vt ostendi suprà q. 64. a. 9. *Scotus* verò *ibidem q.* 2. concedit quidem tales validè posse consecrare Eucharistiam: negat tamen eos validè posse offerre sacrificium. quia constituit sacrificium in oblatione verbali, quæ fit post consecrationem, quam dicit debere fieri in persona Ecclesiæ: hæretici autem & excõmunicati cùm sint præcisi ab Ecclesia, non possunt in eius persona offerre. Eundem sequitur *Gabriel ibidem q.* 2. *a.* 3. *dub.* 2. Sed hoc fundamentum satis refutaui dubio præcedenti.

Magister. Scotus. Gabriel.

105 II. difficultas est, Vtrùm in omni nostro sacrificio Christus sit verè ac propriè principalis offerens? *Scotus* enim *quodlib.* 20. *in fine a.* 2. & *Gabriel lect.* 26 *in canon. lit. G.* & *H.* dicunt Christum ea solùm ratione dici hoc sacrificium offerre, quatenus hoc totam suam vim ex illius meritis habet, & ex ipsius institutione & præcepto offertur. Sed hac ratione non nisi valdè remotè posset dici offerre hoc sacrificium; sicut dicitur etiam baptizare cum quocunque baptizante: cùm tamen longè alia ratione dicatur offerre hoc sacrificiū, quàm conferre reliqua Sacramenta.

Scotus. Gabriel.

III. difficultas est, Vtrùm omnis populus Christianus per sacerdotem hoc sacrificium aliqua ratione offerat?

106 CONCLVS. I. Soli sacerdotes sacrificium Missæ per se validè offerre possunt. Est de fide. vt patet ex dictis q. 82. a. 3. & suprà dub. 1. corol. 7. n. 19. & 28.

CONCLVS. II. Omnes veri legis nouæ sacerdotes, quantumuis sint hæretici aut excommunicati, validè hoc sacrificium offerūt, si legitima forma & materia vtantur. Ita *D. Thom. q.* 82. *a.* 7. & communiter Theologi, & apertè colligitur ex *Trident. sess.* 23. vbi c. 1. docet sacerdotibus per ordinationem à Christo dari potestatē corpus & sanguinē ipsius consecrandi & offerendi: vt patet etiam apertè ex sacerdotis ordinatione, qua immediatè traditur illi potestas offerendi hoc sacrificium. Deinde c. 4. ex eo quòd sacerdotibus imprimatur character, infert hanc potestatem ijs auferri non posse. Et eodem sensu can. 4. dicit anathema iis, qui dicunt sacerdotes posse fieri laicos. Quare non videtur contraria sententia posse vlla ratione defendi. Et confirm. quia vt ostendi dub. 4. tota ratio huius sacrificij consistit in consecratione. potestas autem consecrandi à sacerdotibus auferri non potest. Quare quod quidam Patres dicunt extra Ecclesiam non posse esse verum sacrificium; vel intelligendum est, quòd extra Ecclesiam non possit legitimè offerri sacrificiū: vel potiùs quòd extra eam nullum possit verum sacrificium institui, vel quacunque ratione haberi, quod sit distinctum à sacrificio Ecclesiæ, quod à quibuscunque offeratur, semper aliqua ratione in Ecclesia offertur, quia ipsius sacrificium est.

D. Thom. Trident.

107 CONCLVS. III. In omni sacrificio legis nouæ Christus est verè & propriè principalis offerens. Ita *D. Thomas hic ad* 3. & communiter Theologi. Et expressè docet *Trident. sess.* 22 *c.* 2. vbi ait: *Idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit.* Idem communiter docent Patres & Scripturæ interpretes, dum docent ideo Christum dici sacerdotem in æternum (id est vsque ad finem mundi) quia continuò hoc sacrificium per sacerdotes offert. Et clarè satis inde probatur.

D. Thom. Trident.

Præcipua autem huius rei ratio (præter eas quas initio dubij ex Scoto attuli) est, quia sacerdos offert hoc sacrificium vt minister Christi, ipsius personam immediatè sustinens ac repræsentans: ita vt consecrans eodem modo loquatur ac si reuera Christus esset, dicens: *Hoc est corpus meum.* Vnde pulcrè *D. Anselmus super psalmū* 38. *Ipse offerre manifestatur in nobis, cuius sermo sanctificat sacrificium quod offertur.* Sicut igitur quis propriè dicitur dare eleëmosynam, quam per famulum dat: ita Christus verè dicitur hoc sacrificium offerre; idque longè alia ratione quàm dicatur per ministros suos baptizare: quia etsi baptizans agat vt minister Christi, tamen loquitur in propria persona, & proprijs verbis: consecrans autem absolutè in persona Christi, & verbis Christi loquitur.

Scotus. D. Anselm.

108 His adde, cùm Christus eo tempore quo hoc sacrificium & Sacramentum Ordinis instituit, præuiderit in particulari omnia sacrificia, quæ vsque in finem mundi erant offerenda; probabile esse hæc omnia & singula actu elicito Patri obtulisse. Imò cùm, vt docet Apostolus ad Rom. 8. & ad Hebr. 7. etiam modò Patrem interpellet pro nobis; satis credibile est, cum singula sacrificia dum actu fiunt, Patri actu elicito offerre. Hoc enim ipsius in Patrem reuerentiæ, & summo in Ecclesiam amori congruit.

Rom. 8. Hebr. 7.

CONCLVS. IV. Omnes catholici non excommunicati aliqua ratione, per sacerdotes offerunt, quatenus sacerdos offert hoc sacrificium in persona totius Ecclesiæ: sicut tota ciuitas dicitur agere quod eius legatus apud Regem agit. Secundò, & magis propriè hoc per sacerdotes offerunt, qui ei aliqua ratione cooperantur, curando illud pro se dici, vel ei ministrando, vel etiam assistendo.

DVBIVM VII.

Vtrùm hoc sacrificium sit verè propitiatorium & impetratorium: & qua ratione?

109 *Hæretici nostri.*

DVplex hîc est difficultas. Prima est cum hæreticis nostris, qui absolutè negant hoc sacrificium esse propitiatorium, siue valere ad obtinendam veniam peccatorum. Ratio illorum est Primò, quia hoc cederet in iniuriam sacrificij crucis, quo Christus pro omnium peccatis abundantissimè satisfecit. Secundò, quia hoc videtur repugnare Apostolo, qui ad Hebr. c.9. & 10. docet Christum sufficienter satisfecisse pro peccatis nostris, nec opus esse alio sacrificio. Sed has rationes nullius esse momenti, satis ostendi dub.3.

Hebr. 9. & 10.

II. difficultas est cum catholicis, Vtrùm hoc sacrificium conferat suum effectum (qualiscumque ille sit) ex opere operato, an per modum impetrationis; an verò vtroque modo?

Has difficultates varij variè tractant. In primis *Valentia hic disp. 6. q. 11. puncto 1. §. 19. & sequentibus.* Item *Cardin. Bellarm. l. 2. de sacrificio c. 4. Soto in 4. d. 13. q. 2. a. 1. §. Per hæc.* Sed non satis hanc secundam difficultatem explicant. Fusissimè autem & distinctissimè eam tractat *Suarez disp. 79.* Tractant eandem & alij multi, varieque de rebus varijs dissentiunt, sed sæpè magis in verbis & modo se explicandi, quàm in re.

Valent. Bellarmin. Soto. Suarez.

110 Vt autem rem omnem breuiter exponamus, Nota 1. Nos hîc non agere de sacrificio quod Christus in cœna obtulit, sed de eo quod sacerdotes iam quotidie offerunt.

Nota 2. Hoc sacrificium generatim loquendo ex quadruplici capite posse habere vim operandi aliquem effectum. Primò, ex opere operantis, siue proximè offerentis. Cùm enim sit actus veræ virtutis, eosdem planè effectus potest habere, quos habent aliæ actiones virtutis, & iisdem omnino modis; scilicet, Primò per modum meriti de condigno aut de congruo. Secundò, per modum satisfactionis. Per omne enim opus veræ virtutis possumus pro peccatis satisfacere, præsertim quando in eum finem id Deo offerimus. Tertiò, per modum impetrationis, tum quia omne opus veræ virtutis habet vim aliquid à Deo impetrandi, si in eum finem offeratur: tum etiam quia sacrificium est actus excellentissimæ orationis: vt magis infrà patebit. Sed ad hos operandi modos necesse est vt offerens sit in gratia, præsertim pro primo & secundo. Quia qui est extra gratiam, nec meretur de condigno, nec satisfacere potest: quamuis per modum orationis possit aliquid à Deo impetrare, quando ritè orat, ita vt non peccet in ipsa oratione, vt facit peccator sacrificans, nisi excusetur per factii ignorantiam.

Sacrificium habet quadruplicem vim operandi.

111 Secundò, potest habere vim aliquam agendi ratione excellentiæ rei oblatæ. Munus enim alicui munifico Principi oblatũ, quod illi in se est valdè gratum, habet ex se vim eum permouendi ad aliquid rependendum, modò debita ratione offeratur: ita scilicet vt ipso modo offerẽdi Princeps non offendatur. Atque hac etiam ratione sacrificium à iusto legitimè oblatum sine dubio habet vim mouendi Deum vt aliquid conferat offerenti: non quidem quòd æquet dignitatẽ rei oblatæ (quia hoc impossibile est) sed prout iudicauerit hîc & nunc secundùm suę prouidentiæ rationes expedire. Et hic effectus etiã per modũ impetrationis acquiritur. quia sicut preces, ita etiam munera solent habere vim impetrandi. Ex illo tamen capite pręcisè hoc sacrificiũ nullam potest habere vim impetrandi, quando offertur ab iniusto; quia contra voluntatẽ Dei offertur.

112 3. Potest sacrificium acquirere vim impetrandi aliquid à Deo, ex eo quòd sacerdos id offerat ex persona Ecclesiæ, quæ cùm Deo semper sit accepta, eius etiam preces & munera Deo grata sunt, etsi per peccatorẽ offerantur: sicut munera vnius principis alteri per legatum oblata, huic grata sunt, etsi offerens secundùm se ingratus sit.

113 4. Sacrificium acquirit vim operandi siue effectum ex institutione, voluntate, & persona Christi, qui semper primarius est offerens. quod duplici ratione potest concipi fieri. Primò, quatenus Christus potuit annectere in certa proportione sua merita ipsi externo actui sacrificij ad certum effectũ conferendũ ei pro quo offertur, cui (modò ex se non ponat obicẽ) infallibiliter conferatur, independenter à dignitate aut deuotione immediatè offerentis. similiquæ ratione, qua Sacramentum suscipienti disposito confert suum effectũ independenter à dignitate aut deuotione Ministri. Et hunc modũ operandi vocamus ex opere operato. quia effectus sequitur infallibiliter positionem externi operis in subiecto non ponente obicem. Quamuis autem posset quis negare Christũ de facto eo modo annexuisse sua merita huic sacrificio: quin tamen id facere potuerit, nullum potest esse dubium. Nec enim hîc aliqua vel probabilis potest ostendi implicantia: præsertim cùm non asseramus hîc aliquam efficientiam physicam in sacrificio qua operetur hunc effectum, sed tantùm moralem.

2. Per modum cuiusdam impetrationis. Hoc ipso enim quo hoc sacrificium offertur in persona Christi, ita vt Christus verè id etiam per ministrum offerat, habet magnam vim aliquid impetrandi à Deo. etsi Christi merita ei non essent supradicto modo annexa.

114 CONCLVS. I. Sacrificium Missæ non solùm est λατρευτικὸν & eucharisticon, sed etiam propitiatorium ac impetratorium. Ita definiuit *Trident. sess. 22. c. 2. & can. 3.*

Nostrum est verè propitiatorium. Trident.

Prob. ex Scripturis. quia Matth. 26. & Luc. 22. calix sanguinis Christi dicitur effundi, siue per sacrificium Deo offerri in remissionẽ peccatorũ. Quod nihil est aliud, quàm hoc sacrificium in quo sanguis Christi offertur, esse propitiatoriũ. Illa autẽ verba Christi esse etiam intelligenda de sacrificio incruento clarè ostẽdi suprà dub. 2. & patet ex eo quòd dicitur calix effundi. quod necessariò intelligendũ est de sacrificio incruento.

Matth. 26 Luc. 22.

Prob. 2. Quia Apostolus ad Hebr. 5. expressè docet, omnis pontificis siue sacerdotis munus esse offerre Deo sacrificia pro peccato. Atqui in noua lege est verum sacrificium, vt ostendi suprà, & sunt etiam veri sacerdotes, vt ostendam in materia de Ordine. Ergo eorum officium est offerre sacrificium pro peccatis.

Hebr. 5.

Prob. 3. Quia hoc sacrificiũ successit omnibus vete-

Nostrum sacrificium eminenter continet vim omniū antiquorum.

veteribus, tanquam vnum sufficiens pro omnibus, & eminenter omnium vim continens: Atqui inter vetera sacrificia multa fuerunt propitiatoria & impetratoria. Ergo hoc etiam debet esse tale: hac tamen differentia, quòd sicut lex vetus continebat solùm vmbras futurorum, & vim purgandi immunditias legales, vt docet Apostolus ad Hebr. 9. ita illa sacrificia ex vi sua & abstrahendo à deuotione offerentis tantùm valebant ad tollendas immunditias legales. Sacrificium autem nouæ legis in quo est veritas, valet etiam eo modo quem infrà dicemus ad mundandas conscientias à peccato.

Hebr. 9.

Probatur 4. Quia ille fuit sensus totius ab initio Ecclesiæ: vt patet ex antiquissimis liturgiis, & præsertim D. Iacobi, in qua dicitur, *Offerimus tibi incruentum sacrificium pro peccatis nostris*. Idem communiter docent antiqui Patres, vt patet apud *Card. Bellarm l. 2. de Missa, c. 2.*

Bellarm.

115 *Habet vim satisfaciendi et diuersa impetrandi.*

Conclvs. II. Sacrificium Missæ habet vim satisfaciendi pro peccatis, & impetrandi diuersa Dei dona primo, secundo & tertio modo suprà numeratis. Per se patet. nam cùm sit perfectissimus actus virtutis religionis, nulla est ratio, cur non habeat omnem vim satisfaciendi, merendi, ac impetrandi, quam habent reliqui actus virtutis. Item cùm res in eo oblata sit excellentissima & Deo gratissima, per se aptissima est, vt eum ad liberalitatem excitet, si debitè ei offeratur. Denique cùm Ecclesia sit Deo gratissima, nulla est causa negandi ipsius preces & sacrificia, quæ per ministros suos Deo offert, hoc ipso habere aliquam vim impetrandi, quia ex persona Ecclesiæ Deo offeruntur. Nec credo vllum Catholicū huic cōclusioni contradicere.

116 *Habet effectum ex opere operato.*

Conclvs. III. Sacrificium habet vim producendi aliquem effectum ex opere operato secundùm rationem suprà in prima parte quarti modi explicatam.

Ita ferè communiter omnes Theologi. Probatur 1. Quia Matth. 26. Christus ait: *Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Quod, vt ostendi suprà ex Luc. 22. est etiam intelligendum de effusione quæ fit in hoc sacrificio. Quibus verbis Christus apertè docet, se hoc sacrificium instituisse, vt suo modo (de quo agemus dubio sequenti) remissionē peccati operetur. Quare cùm Christi institutio sit efficax, patet, Christum ei indidisse aliquam vim ad illum effectum operandum. Non vt eam haberet ex opere operantis (quia hoc ipso quo erat actus virtutis, ex natura rei hanc vim habebat, nec ad hoc aliqua noua promissione egebat;) ergo vt eam haberet ex opere operato. Confirm. quia Christus illis verbis clarè satis promittit remissionem peccatorum iis pro quibus debitè dispositis hoc sacrificium offeretur. Atqui ex eo quòd Christus suscipiētibus aliqua Sacramēta promittit aliquē effectū, colligimus ea hunc producere ex opere operato. Ergo idem dicendū est de illo sacrificio.

Matth. 26.

Luc. 22.

Hebr. 9. Vetera sacrificia ex opere operato tollebant immunditiē legalem.

Prob. 2. Quia vt apertè colligitur ex Apostolo ad Hebr. 9. sicut vetera Sacramenta & sacrificia habebant vim ad tollendam immunditiam legalem: ita nostra Sacramenta & sacrificia habent vim ad mundandas conscientias à peccatis, vnumquodque secundùm rationem suæ institutionis: Atqui nōn modò Sacramenta quædam vetera, sed etiam quædam sacrificia ex opere operato tollebant immunditiam legalem (vt patet ex Leuit. 4. vbi per eiusmodi sacrificia absolutè promittitur futura purgatio à peccato per ignorantiam contracto.) Ergo sicut nostra Sacramenta habent vim ex opere operato tollendi peccata: ita etiam suo modo eandem babebit sacrificium. Est enim par ratio.

Leuit. 4.

117

Prob. 3. Quia aliàs sæpe grauissimè populus Christianos deciperetur, dum sacrificium pro se & maximè pro defunctis offerri curat, si offerentes essent in peccato, & ab eorum dignitate aut deuotione vis sacrificij penderet. quia sine vlla sua culpa omni sacrificij effectu priuarentur. quod & repugnat communi Ecclesiæ sensui, & per se videtur absurdum: quia sic Christus per institutionem illius sacrificij non satis prouidisset populo Christiano: cùm quoties sacerdotes essent mali, non esset in huius potestate illius effectu frui. Confir. quia *Trident. sess. 22. c. 1.* docet ideo hanc oblationem Malachiæ 1. dici mundam, quia *nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest*. Quod non videtur dici ideo, quia externa oblatio non potest coinquinari ob internam malitiam offerentis: quia hoc non videtur aliter verum in noua lege quàm in veteri. quia vtraque oblatio, siue externus actus offerendi, quando illegitimè fit, siue ob malam intentionem, siue ob indignitatem offerentis, verè hîc & nunc est externū peccatum, & per eam actionem verè offerens peccat: sed quia habet vim recōciliandi nobis Deum independenter à dignitate aut bonitate proximè offerentis. quod veteribus sacrificijs non fuit concessum.

Trident. Malach. 1.

118 *Nouum sacrificium habet singularem vim impetrandi, quia in persona Christi offertur.*

Conclvs. IV. Hoc sacrificium ex eo quòd offeratur immediatè ex persona Christi, habet ex eiusdem institutione singularem vim vt varia à Deo impetret iis pro quibus offertur: idque præter omnem dignitatem & meritum proximè offerentis.

Per se patet. Quia etsi hic sit secundùm se indignus qui à Deo exaudiatur, tamen Christus cuius ipse personā sustinet, quique per eum verè offert, semper est dignissimus qui quiduis à Deo impetret: sicut rex Pontifici gratissimus & optimè de Ecclesia meritus, qui aliquid à Pontificē per legatum rogat, dignissimus est qui impetret, etsi legatus per se omnino indignus sit qui audiatur. Et credibile omnino est, ob hanc causam præcipuè Christum voluisse hoc sacrificium ita immediatè in persona sua, suisque verbis offerri, vt per ipsum faciliùs quæuis à Deo impetraremus, quia ob indignitatem nostram facilè tulissemus repulsam, si hoc in persona nostra obtulissemus.

119 *Differt hæc virtus ab ea quæ causat ex opere operato.*

Differunt autem hi duo modi explicati in tertia & quarta conclusione. Primò, nam prior etsi mediatè nitatur dignitate personæ Christi, quatenus merita ipsius eadem dignitate nituntur: immediatè tamen præcisè nititur dignitate & efficacia meritorum Christi huic operi externo annexorum, & pacto inter Christum & Patrem inito circa operationem salutis nostræ: ideoque eius effectus confertur

à Deo ex iustitia, ratione meriti de condigno Christi. Secundus verò præcisè nititur dignitate personæ Christi, & gratia qua apud Patrem valet: non autem immediatè ipsius meritis, & præscindit ab omni pacto; ideoque eius effectus confertur ex pura liberalitate Christi. Vnde sequitur, secundum hunc modū quo sacrificium operatur suum effectum, neq; esse ex opere operato, vt patet ex dictis: neq; etiam ex opere operantis; quia non habet suam vim propriè ex dignitate aut deuotione ministri offerentis, sed ex dignitate Christi. Quare est modus operandi quasi medius inter vtrumque.

120 Differunt secundò, quòd prioris effectus sit ferè rei determinatæ, v. c. remissio alicuius pœnæ peccatis remissis adhuc debitæ: vel fortè gratiæ alicuius præuenientis, &c. de quo agemus dubio sequenti. Secundi verò effectus est omnino indeterminatus: quia per hoc sacrificium quiduis ad salutem pertinens à Deo impetrare possumus. Et ob hanc causam hic modus præter priorem fuit necessarius, ne angustus esset huius sacrificij fructus.

Tertiò differunt, quòd prioris effectus sit omnino infallibilis, saltem modò is, pro quo offertur sacrificium, non ponat obicem. Et hæc est ratio cur effectus eius debuit fuisse determinatus. quia non decet diuinam prouidentiam ea dona quæ alicui operi externo infallibiliter sunt annexa, ita ponere in nostra potestate, vt nostri arbitrij sit eligere quæ dona velimus ei hîc & nunc esse ita annexa, vt ea infallibiliter impetremus. Hinc secūdus effectus, cū sit indeterminatus, & possit esse quæuis res saluti nostræ conducens, quā conamur à Deo impetrare, quamque soleat secundùm prouidentiæ suæ ordinem hominibus aliquando concedere; non est ita infallibilis. Experimur enim sæpe nos non impetrare per sacrificiū quod petimus, eò quòd Deus iudicet hîc & nunc secundùm suæ prouidentiæ rationem non conuenire dare quod petitur. Credibile tamen omnino est, nunquam nos ita frustrari hoc effectu, quin etsi non concedatur quod petitur, aliquid tamen aliud concedatur, prout Deus hîc & nunc iudicat expedire. Hoc enim omnino decet dignitatem Christi, vt non frustretur omnino eius petitio, quam hîc & nunc per sacerdotem offert.

121 *Vis impetratiua sacrificij crescit ex dignitate celebrantis.*

Quartò differunt, quòd prioris effectus nullo modo possit augeri vel minui ratione deuotionis, aut indignitatis ministri. Secundus verò potest ex hac parte augeri vel minui: vt videmus etiam fieri in rebus humanis. Nam quamuis legatus Regis benè de Ecclesia meriti, secundùm se indignus sit: tamen ratione dignitatis ipsius Regis, qui per eum petit, facilè multa à Pontifice obtinet: faciliùs tamen eadem atque etiam maiora obtinebit, si ipse per se Pontifici gratus sit, & magna gratia petat ea quæ cupit obtinere. Quod maximè locum habet, quando ea quæ petuntur, non tam cedunt in bonum ipsius Regis, aut regni, quàm in commodum priuatum legati, aut amicorum ipsius: vt fit in ijs quæ communiter petimus in Missa.

122 Dices, hinc sequi indignitatem legati posse esse tantam, vt hunc effectū omnino impediat, sicut si Rex per legatum publicè scelestum & hæreticum aliquid à Pontifice peteret; meritò hoc ei negaret. quia videtur talis petitio cedere in contemptum eius à quo petitur.

Indignitas sacerdotis nunquam omnino impedit vim impetrandi, quam habet sacrificium.

Resp. negando conseq. Nunquam enim indignitas ministri omnino hunc effectum sacrificij impedit, modò in eo pro quo petitur, nulla sit causa ob quam ille impediatur. Quia Christi dignitas meretur per quemuis legatum quantumuis malum, per quem à Deo aliquid petit, exaudiri. Secùs potest aliquando accidere in Regibus, quorum merita sæpe non sunt tanta apud Ecclesiam vt ea quæ petunt, mereantur quacunque ratione impetrare.

Ad probationem Resp. Tunc tantùm malitiam legati cedere in contemptum eius à quo petitur, quando is qui mittit legatum non habet iustas rationes cur per eum hîc & nunc hoc petat. Christus autem habuit iustissimas rationes ita hoc sacrificium instituendi, vt per quosuis legitimos sacerdotes posset in sua persona validè offerri, ne populus Christianus meritò haberet omnium sacerdotum sacrificia suspecta ne forte inualidè offerantur, cùm nullius dignitas possit nobis certò esse nota. Idemque probabiliter cum quadam proportione dici potest de vi operandi, quam hoc sacrificium habet, eò quòd offeratur in persona Ecclesiæ. Credibile enim est etiam hanc semper in suis ministris per quos offert, aliqua ratione exaudiri, ita vt semper aliquod bonum saltem Ecclesiæ in communi ex hoc sacrificio proueniat. Excipe tamen sacerdotes excommunicatos præsertim non toleratos ac degradatos, quos cùm Ecclesia nolit in sua persona hoc sacrificium offerre, sicut per eos non orat, ita nec impetrat.

123 Hinc patet primò, Hoc sacrificium semper Deo esse gratum & efficax, quatenus offertur in persona Christi & Ecclesiæ: ratione tamen conditionis ministri aliud alio gratius & efficacius.

Patet secundò, Vim operandi huius sacrificij, quam habet ex capitibus secunda conclus. explicatis, multum pendere à conditionibus ministri; & ex huius bonitate aut malitia augeri vel minui, aut etiam omnino tolli, præsertim si sit excommunicatus. Contrà verò vim quam habet ex opere operato, nullo modo à malitia ipsius aut bonitate pendere. Quam verò habet ex dignitate primarij offerentis, solùm pendere à bonitate ministri, quatenus per hanc possit augeri, & per malitiam consequenter minui.

124 *Sacrificium incruentum & cruentum conueniunt in duobus.*

Patet tertiò ex dictis tam hoc dubio, quàm præcedentibus, qua ratione hoc sacrificium conueniat cum sacrificio crucis, & quomodo differat. Conuenit enim, quòd in vtroque sit eadem hostia, & idem principalis offerēs, scilicet Christus: vt docet *Trident. sess.* 22. c. 2.

Trident. *Differunt quadrupliciter.*

Differt autem primò, in modo offerendi, qui in hoc est incruentus, & sub speciebus sacramentalibus: in illo est cruentus, & in propria ac naturali Christi specie.

Differt secundò, in modo operandi suum effectum, idque primò, quia hoc habet omnem vim suam ex illo: non contrà. Secundò, quia illud est causa generalis omnis nostræ iustificationis ac gratiæ, quam quacunque ratione à Deo

acci-

accipimus. Secùs eſt de hoc, quia multas gratias ac media ſalutis noſtræ à Deo accipimus independenter ab hoc ſacrificio: qualia ſunt ea quæ accipimus per alia Sacramenta, aut ratione alicuius meriti præcedentis: aut etiam ex mero Dei beneplacito, ſine reſpectu ad actiones aliquas humanas diſtinctas à meritis Chriſti.

125 Tertiò, quia ſacrificium cruentum operatum eſt noſtram ſalutem per modum meriti de condigno, ſatisfactionis, ac ſolutionis ſufficientis pretij ad remiſſionem omnium peccatorum, & ad omnem gratiam ac gloriam, omniaque beneficia Dei, ac media ad ſalutem noſtram pertinentia, quæ vnquam à Deo alicui puro homini conferentur, & infinities maiora obtinenda: ita tamen vt per illud præcisè nulli in particulari aliqua pars huius pretij applicetur. Per hoc enim ſacrificium præcisè Chriſtus hoc pretium omnino infinitum pro redemptione ac ſalute omnium hominum in genere Deo quidem ſoluit, nulli tamen in particulari applicuit: ſed hanc applicationem ipſe partim alijs actibus fecit, v.c. vocando Apoſtolos, remittendo Magdalenæ peccata, &c. partim eam reliquit diuinæ prouidentiæ, quæ ſua bona diſtribuit prout vult, omnia tamen intuitu illius ſacrificij: partim etiam noſtris actibus ex gratia factis, quibus gratiam & gloriam meremur in virtute illius ſacrificij. Quia tamen noſtri actus ſunt parum efficaces, & ſæpe difficiles, vt magis noſtræ infirmitati conſuleret, inſtituit quædam alia media in ſe facillima, & ad gratiam obtinendam efficaciſſima; qualia ſunt Sacramenta, & ſacrificium incruentum, quibus nullum nouum pretiū acquiritur, ſed per ſacrificium cruentum acquiſitum, quibuſdam in particulari applicatur. Cruentum itaque operatur ſuum effectum de condigno nouum pretium noſtræ redemptionis merendo: incruentum verò ſine vllo nouo merito ex Chriſti voluntate & inſtitutione meritum ac pretium iam acquiſitum certis perſonis applicando.

126 Hinc ſequitur tertia differentia in vtriuſque effectu. Quia cùm effectus immediatus ſacrificij cruenti ſit pretium redemptionis noſtræ quaſi in abſtracto, & prout concipitur nulli applicatū, eſt omnino par dignitati ipſius ſacrificij, & omni ratione infinitus ac illimitatus. Quare hoc pretium ex ſe ſufficiens eſt ad infinitos homines redimendos, etſi per impoſſibile ſinguli commiſiſſent infinita peccata; atque ad infinities plura & maiora omnis generis beneficia à Deo impetranda. Contrà verò incruentum etſi in ſe ratione rei oblatæ & primarij offerentis ſit infiniti valoris; tamen ſemper finitum & determinatum habet effectum: tum quia cùm creatura infinita ſit impoſſibilis, nec gratia infinita ei dari, nec effectus vllus indeterminatus determinato actu certæ perſonæ applicari poteſt: tum etiam, quia etſi poſſet dari gratia aliqua phyſicè infinita, tamē nullo modo conueniret eam per hoc ſacrificium hominibus dari. quia ſic ſtatim omnes homines ſine vllo labore infinitam gratiam & gloriam acquirerent. quod incongruum eſſet: quia tantum præmium meretur vt labore acquiratur. Statuit itaque Deus certam aliquam menſuram gratiæ ſecundùm Chriſti hoc ſacrificium inſtituētis & offerentis & ſuam acceptantis intentionem, quam det ijs quibus illius fructus applicandus eſt.

127 Vnde ſequitur quarta differentia in frequentia offerendi. Nam eò quòd effectus immediatus illius ſacrificij fuerit abſolutè infinitus, ſuffecit illud ſemel fuiſſe oblatum pro omnibus remiſſionibus, ac gratiis à Deo obtinendis, quæ vnquam hominibus conceſſæ ſunt, aut concedentur, atque etiam pro infinitis pluribus ac maioribus; ideoque nunquam repetitur. Contrà cùm effectus incruenti cuiuſque ſacrificij ſit certus ac limitatus: pro diuerſis indulgentiis ac gratiis à Deo obtinendis, ſæpiùs offerendum fuit.

DVBIVM VIII.

Quem effectum hoc ſacrificium conferat?

128 NOta, nos hîc non agere de effectu quem habet ex opere operantis, quatenus eſt actus virtutis. Nam vt ſic clarum eſt habere eoſdem effectus quos habent alij actus virtutū: ſed agimus de effectibus quos habet quatenus eſt ſacrificium, tum ex opere operato, tum etiam per modum impetrationis, prout offertur in perſona Chriſti, & Eccleſiæ.

129 Difficultas autem hac in re eſt primò, Vtrùm conferat aliquando immediatè gratiam habitualem?

I. ſententia docet, per ipſum aliquando conferri primam gratiam, & remitti peccata mortalia, quando pro attritis offertur: pro qua ſententia varii citantur, ſed ipſi dum attentè leguntur, potiùs contrarium docent.

II. ſententia docet, per ipſum conferri immediatè augmentum gratiæ, quando pro iuſtis offertur. Citatur pro hac ſententia *Soto in 4. d. 13. q. 2. a. 1.* vbi §. *Iſti ergo, ſub finem*, loquens de offerentibus hoc ſacrificium ait, eos mereri augmentum gratiæ non tantùm ratione deuotionis, ſed etiam ratione rei oblatæ. Et paulò infrà ſubdit: *Ex quo fit, vt illi effectus meriti operantis commiſceantur cum effectu operis operati, id eſt, hoſtiæ quæ offertur.* Sed etſi ibi impropriè loquatur, ideoque videatur illam ſententiam aſſerere, tamen eam verè non aſſerit, ſed tantùm vult dicere, meritum offerentis creſcere ex dignitate rei oblatæ, ſicut meritum dantis eleēmoſynam creſcit ex magnitudine rei datæ; quo exemplo ibidem etiam vtitur. Nam per hoc ſacrificium non conferri alicui gratiæ augmentum per hoc præcisè quia pro illo offertur, expreſsè docet *ibidem, d. 11. q. 2. a. 5. §. Hic diſcrimen*, &c. Alios plures prò hac ſententia citat *Henriquez l. 9. de Miſſa c. 13. n. 4.* *Soto.* *Henriquez.*

III. ſententia docet per hoc ſacrificium nunquam alicui conferri vllam gratiam habitualem, niſi mediante pio aliquo motu. Et videtur communis ſententia omnium Theologorum, qui hac in re ſuam ſententiam perfectè explicuerunt. Et ſecundùm hanc ſententiam credo intelligendos etiam eos qui pro ſecunda citantur.

130 Secunda difficultas eſt, Vtrùm hoc ſacrificium remittat immediatè iis pro quibus offertur, ea peccata venialia, quibus nec actu, nec virtute inhærent?

Quidam hoc affirmant multoſque pro ſua

 ſenten-

sententia citant, sed hi potiùs contrarium innuunt. Ratio illorum est, quia sacramentalia habent vim remittendi immediatè peccata venialia. Ergo multo magis sacrificium. Sed hæc ratio fingit quod probandum est. Nam vt ostendi suprà q. 71. a. 3. verius est sacramentalia non remittere immediatè peccata venialia.

III. difficultas est, Vtrùm hoc sacrificium conferat aliquando ex opere operato gratias præuenientes ijs pro quibus offertur. *Durandus in 4. d. 12. q. 4.* id videtur negare. Nam dicit tantùm quandoque impetrare hunc effectum. Alij verò id affirmant.

Durandus.

IV. difficultas est, Vtrùm hoc sacrificium remittat pœnam temporalem peccatis remissis adhuc debitam, non modò ex opere operato per modum iustæ satisfactionis, quod communiter DD. concedunt, sed etiam per modum impetrationis: quod aliqui aiunt, alij negant.

131 CONCLVS. I. Hoc sacrificium qua sacrificium est, nullo modo potest immediatè conferre gratiam iustificantem, eiúsue augmentum. Ita communiter Doctores.

Probant hoc quidam. Quia ne quidem sacrificium cruentum contulit immediatè hanc gratiam. Ergo multò minùs sacrificium incruentum id poterit. quia hoc est minoris virtutis. Sed hoc argumentum nihil probat. Nam si antecedens ita intelligatur, quasi sacrificium cruentum ex se non habuent sufficientem vim ad conferendam nobis immediatè gratiam habitualem, si Christus in hunc finem illud obtulisset, est apertè falsum. Si verò velit illud de facto nulli per se immediatè conferre gratiam habitualem, tunc consequentia nulla est. Nam si aliquid valeret, probaret etiam sacrificium incruentū nullum omnino beneficium alicui immediatè posse conferre. Item Sacramenta non conferre alicui immediatè gratiā habituale, quia totam virtutē habent à sacrificio crucis, quod nec gratiā habitualem, nec vllum beneficiū per se alicui immediatè confert: quia tantùm est oblatū ad persoluendū nostræ salutis pretium quoad sufficientiā; non autem quoad applicationē particularē; ad quam instituta sunt Sacramenta, & sacrificium incruentum, iuxta dicta suprà dub. 7. concl. 4. corol. 3. Vnde patet ex hac parte longè diuersam esse vtriusque sacrificij rationem, quæ non prouenit ex eorum natura, aut intrinseca ratione, sed ex pura Dei voluntate, & Christi institutione, ex qua tota hæc probatio petenda est. Si igitur probem, Christum non instituisse hoc sacrificium in illum finem, apertè probauero non posse per se immediatè eam gratiam conferre. Quòd autem Christus hoc sacrificium non instituerit ad conferendam immediatè gratiam habitualem, Probatur primò, Quia nec in Scripturis, nec in Patribus est vllum certum fundamentum, ex quo possimus talem Christi institutionem colligere (nam quod Scripturæ & Patres sæpe dicant hoc offerri in remissionem peccatorum, longè alium habet sensum, vt ostendam concl. 3.) Contrà verò multæ sunt coniecturæ, quæ probant nullam talem esse Christi institutionem, vt patebit ex sequentibus. Ergo talis institutio non potest meritò affirmari.

Ab effectu sacrificij cruenti non bene argumentamur ad effectum incruenti, aut contrà.

132

Quòd igitur firmæ coniecturæ contrarium suadeant, Prob. primò, Quia Sacramenta & hoc sacrificium sunt instituta ad diuersos fines. Atqui illa propriè sunt instituta ad conferendam gratiam iustificantem eiúsue augmentum. Ergo sacrificium non est ad hoc institutum.

133 Prob. 2. Quia si hoc sacrificium haberet vim conferendi immediatè gratiam habituale, conferret eam cuiuis non ponenti obicem: vt patet in Sacramentis. Atqui hoc est falsum. Ergo & id vnde sequitur. Minor prob. primò, quia liceret offerre hoc sacrificium pro infantibus baptizatis, vt acquirerent augmentum gratiæ. quod est contra omnem Ecclesiæ vsum, & fidelium sensum. 2. Quia aliàs attrito posset conferre primam gratiam & remissionem peccati mortalis, & consequenter posset quis conscius peccati mortalis accedere ad celebrandum cum nota attritione si pro se celebraret. quia ante susceptionem Sacramēti iustificaretur; nec sacrificio faceret iniuriam, quia vteretur eo ad id, ad quod est institutum, scilicet ad suam iustificationem. Sicut non facit confessioni iniuriā qui hoc modo ad eam accedit. Hanc rationem aliqui valdè vrgent, sed reuera nihil probat, vt ibi proponitur. Quia etsi baptismus sit institutus ad remittendum peccatum mortale; tamen quia non est ita institutus vt hoc remittat conferenti, sed tantùm suscipienti, fit vt peccet mortaliter illum solemniter conferens in peccato mortali. quod esset verum etsi quis seipsum posset baptizare. Sic ergo cùm hoc sacrificium non remittat peccatum offerenti, sed ei pro quo offertur, sequetur talem peccare mortaliter offerendo. quia priùs consecraret quàm iustificaretur. quia non iustificaretur nisi post consecrationem calicis. Multò autem minùs hæc ratio vrget, si dicatur sacrificium tantùm esse institutum vt conferat augmentum gratiæ. Adde, vt docet *Trident. sess. 13. c. 7.* conscium sibi peccati mortalis non posse ante confessionem extra necessitatem communicare, quantumuis priùs iustificatus sit.

Trident.

134 Eadem tamen ratio alia ratione proposita grauiter vrget. quia scilicet ex dicta sententia sequeretur, cōscium sibi peccati mortalis pro quo sacerdos sacrificium offerret, cum nota attritione posse communicare, si nec possit priùs confiteri, nec communionem differre. Item sacerdotem, qui bona fide putans se esse iustum, cum nota attritione de peccatis suis in genere, pro se consecrasset, & post consecrationem ante communionē recordaretur se fuisse in peccato mortali, non teneri excitare in se contritionem vt possit communicare: quia sciret se iam esse iustificatum. quæ sunt contra communem DD. sententiam.

135 Probatur 3. Quia non videtur decere vt aliquis maximè rationis cōpos iustificetur, aut crescat in gratia non modò sine vllo omnino suo actu, sed etiam sine vllius Sacramenti susceptione per meram extrinsecam sacrificij applicationem. Primò, quia talis non videtur posse dici vlla ratione post hanc vitam recipere prout gessit in corpore suo. Secundò, quia aliàs qui vix vnquā aliquid boni egisset, posset alios, qui multum laborassent in vinea Domini, sanctitate & gloria

superare,

superare, si valdè multi pro eo celebrarent. quod videtur omnino absurdum.

Hoc sacrificium non remittit immediatè peccata mortalia. *Trident.*

Hinc sequitur, non remitti per sacrificium immediatè peccatū mortale, sed tantùm mediante pio aliquo motu: quod apertè etiam innuit *Trident. sess. 22. c. 2.* Vbi docet nos misericordiam à Deo per hoc sacrificium consequi in auxilio opportuno, Deumque per illud placatum ingentia etiam crimina dimittere, concedendo donum pœnitentiæ. Vbi insinuat hæc non aliter fieri, quàm mediante auxilio gratiæ præuenientis, quo quis ad contritionem excitetur.

136 Nec etiam venialia.

Conclvs. II. Probabilius est hoc sacrificium non remittere immediatè peccata venialia, sed tantùm mediante aliquo motu pio.

Prob. 1. Quia peccatum veniale est macula animæ libero arbitrio contracta, quam non decet tolli sine vllo actu libero. 2. Quia etsi peccati venialis macula possit absolutè deleri sine infusione gratiæ: tamen nunquam videtur in hac vita sine illa tolli. quia naturis rerum est conueniens vt quæ animæ insunt per modum rei positiuæ, etiam per aliquid positiuum ijs aliquo modo contrarium tollantur. Atque ita conuenit maculam tolli per maiorem pulchritudinem, siue gratiam habitualem. Atqui sacrificium non causat immediatè gratiam habitualē. Ergo nec tollit maculam peccati venialis.

137 Confert gratias præuenientes.

Conclvs. III. Sacrificium ex opere operato causat gratias præuenientes, quibus excitantur iusti ad maiorem perfectionem, & peccatores ad pœnitentiam, & ita illis mediantibus peccatorum etiam mortaliū causat remissionē.

Quòd enim hoc sacrificium habeat aliquam vim remittendi peccata, non videtur vllo modo posse negari. Nam hoc & clarè patet ex verbis euangelij & Patres sæpissimè asserunt, & Trident. suprà apertè docet. Quare cùm, vt patet ex dictis, non possit ea immediatè remittere: dicendum erit quòd remittat ea mediante tali motu quem per gratias præuenientes excitat. quia hic modus est conuenientissimus, & expressè huic sacrificio tribuitur à Tridentino. Quòd autem has gratias conferat ex opere operato, Probatur. Quia videtur hunc effectum maximè habere sibi annexum ex absoluta Dei promissione. Atqui hoc sufficit vt eum ita causet. Maior prob. Quia hoc apertè indicant illa verba, *Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* quod etiam de mortalibus intelligendum esse patet ex Trident. suprà. Atqui hæc remissio non fit immediatè, sed mediante aliquo motu pio ex gratia præueniente.

Trident.

Trident.

138 Dices primò, Hoc intelligendum esse de remissione quoad pœnam, quæ post peccata remissa restat. Sed hoc non sufficit, Primò, quia cùm verba significent absolutam peccati remissionem, sine necessitate (quæ hîc nulla est) non debent restringi ad remissionem solius pœnæ. Secundò, quia Trident. suprà docet hanc remissionem fieri per concessionem doni pœnitentiæ, siue gratiæ præuenientis qua ad pœnitentiam excitamur. quibus verbis expresse tribuit sacrificio effectum quem nos tribuimus.

Dices secundò, Ad veritatem Scripturæ & Concilij sufficit has gratias per sacrificiū impetrari. Ergo non est necesse eas conferri ex opere operato. Resp. neg. consequ. Quia cùm illa verba Christi contineant absolutam promissionem huius effectus, meritò ex ijs colligimus cum per sacrificium conferri ex opere operato, vt ostendi dub. 7. concl. 3.

139 Dices 3. Nos sæpe non sentimus eiusmodi motus cùm pro nobis sacrificium offertur. Ergo non dantur infallibiliter, & consequenter nec ex opere operato. Resp. neg. conseq. Quia non est necesse vt illę gratię dentur eodem tempore quo sacrificiū offertur, sed possunt dari postea, quando Deus pro sua prouidentia id commodum iudicarit. Sicut Sacramenta ex opere operato non tantùm conferunt gratiam habitualē, sed etiam præuenientes; sed has non conferunt cum illa simul, sed tempore commodo. Et hoc est quod *Trident. suprà c. 2.* dicit, per hoc sacrificium conferri auxilium opportunum.

Gratiæ præuenientes non conferuntur semper dum sacrificium offertur.

Trident.

140 An conferat gratias efficaces.

Petes, Vtrùm per hoc sacrificium conferantur semper gratiæ efficaces? Resp. Conferri semper efficaces, quantum est ex parte Dei, siue per quas Deus, quantum est ex se, sincerè cupit hominem conuertere; & per quas homo possit conuerti si velit: & quibus etiam, si velit, possit resistere, & sæpe resistit. Quòd autem aliquæ gratiæ non consequantur effectum, non pendet ex parte gratiæ, sed ex parte recipientis, qui libere eam reijcit, vel etiam eidem cooperatur. Vbi etiam hoc notandum est, nos licitè hoc sacrificium offerre in eum finem, vt Deus non tantùm det alicui gratias, quibus possit absolutè conuerti, sed vt det in particulari eas quibus videt eum de facto conuertendum. Item nos de facto sæpe impetrare, vt Deus det tales gratias, qui aliàs aut nullam, aut eam quam sciebat futuram inefficacem, erat daturus. Sæpe tamen fit contrarium ob defectum aliquem illius pro quo offertur sacrificium. Quare cùm hic effectus sit fallibilis, tantùm habetur per modum impetrationis.

141 Operatur remissionem pœnæ.

Conclvs. IV. Hoc sacrificium operatur etiam in iustis remissionem pœnæ temporalis, quæ remissa iam culpa restat. Est communis ferè Doctorum. Et prob. Quia hoc sacrificium sicut & sacrificium crucis est ex se maximè satisfactorium. Confirm. primò, tam hæc quàm præcedens concl. Quia vetera sacrificia ex opere operato delebant immunditiam legalem. Ergo nostrum quod ijs tanquam veritas figuris successit, poterit ex opere operato aliqua ratione delere veram immunditiam animæ, & pœnas hanc sequentes. aliàs veritas non responderet figuræ. Confirm. 2. Quia cùm vterque hic effectus nullam requirat actualem dispositionem in suscipiente; aptissimus est qui per causam merè extrinsecam alicui conferatur.

142 Varia beneficia impetrat.

Conclvs. V. Hoc sacrificium per modum impetrationis valet ad quæuis beneficia mediatè, vel immediatè impetranda, quæ aliqua ratione spectant ad salutem animæ promouendam. Per se patet. Quia oratio ad hæc impetranda valet: sacrificium autem, vt dixi, est efficacissimum genus orationis, quod Christus nobis etiam eo fine instituit, vt per id facilè omnia à Deo impetremus, per gratissimæ illius hostiæ oblatio-

oblationem, & sacrificii cruenti repræsentationem. Imò vt faciliùs omnia impetraremus, voluit nos id in sua persona offerre.

143 Nota, Hunc modum semper pendere à ministro, Primò quatenus ipse potest sacrificium applicare suo arbitrio ad hæc vel illa beneficia impetranda, idque certæ alicui personæ saltem magna ex parte: quia non videtur etiam dubitandum quin aliqua pars huius impetrationis applicetur necessariò ex intentione Ecclesiæ, vt colligitur ex orationibus quas recitandas præscribit, & dicetur dub. seq. concl. 10.

Secundò, quatenus ex ipsius dispositione potest reddi magis vel minùs efficax iuxta dicta suprà.

144 Nota 2. Hunc modum quatenus est actio Ministri propria, nullo modo habere effectum infallibilem. Primò, quia potest impediri indignitate Ministri: quia peccatores Deus non audit. Secundò, quia etsi Minister sit Deo gratus, tamen non semper impetrat quod petit, nec per sacrificium, nec per alias orationes. quia nulla est absoluta huius effectus promissio; sed tantùm prout Deus viderit expedire dare quod petitur, aut non dare. Est tamen credibile eum qui debitè petit, nunquam omnino sua petitione frustrari, quin saltem non modò aliquid mereatur, verùm etiam impetret, prout Deo visum fuerit expedire. Hoc enim videtur nobis promissum illis verbis, *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, credite quia accipietis.* Sacrificans autem maximè petit in nomine Christi, qui Christum Patri realiter offert.

An infallibiliter?

Quatenus verò Minister sustinet personam Christi & Ecclesiæ, etsi non semper obtineat in particulari quod petit, nunquam tamen etsi in se malus sit, sua impetratione ita frustratur, quin saltem Deus largiatur aliquid Ecclesiæ in genere, prout ipsius prouidentiæ visum fuerit. Imò & quatenus Minister orat in persona Christi, credibile est eum semper aliquid obtinere ei pro quo orat, modò hic non ponat obicem ipsi effectui, vt dixi dub. 7. Quod intellige si pro alio offerat. Nec enim videtur rationabile vt sacerdos per eam orationem sibi aliquid impetret, qua tam enormiter peccat.

145 Petes, Vtrùm effectus huius sacrificij possit impediri ratione alicuius obicis reperti in eo pro quo offertur?

Eius effectus impediri potest.

Resp. 1. Si loquamur de remissione pœnæ temporalis, huic effectui poni obicē per quoduis peccatum mortale. quia hæc pœna nunquam remittitur existenti in peccato mortali. Henriquez tamen *libr. 9. de Missa c. 13. n. 1.* putat hunc effectum reuiuiscere per iustificationem peccatoris, vt suprà dixi de effectu Sacramentorum. Sed hoc incertum est.

Henriquez.

Resp. 2. Si loquamur de collatione gratiæ præuenientis, hanc non impediri per vllum peccatum mortale quod absolutè transactum est. quia quiuis peccatores sunt capaces eiusmodi gratiæ. Et vt docet Trident. suprà, hoc sacrificium offertur, vt etiam maxima scelera per donum pœnitentiæ remittantur. Satis tamen videtur vero simile, vehementem alicuius malitiam, & in peccatis obstinationem posse impedire ne eiusmodi effectus ex opere operato, siue infallibiliter cōferatur. quia talis reddit se sponte ineptum, qui per media ordinaria conuertatur; nec Deus communiter solet dare extraordinaria.

Trident.

DVBIVM IX.

Quinam ex fructu huius sacrificij participent?

146 Nota primò, Nos hîc non agere de fructu quem aliquis possit acquirere per modum meriti, quatenus aliqua ratione hoc sacrificium offerens exercet actum virtutis. Nam per hunc actum eodem modo potest quis mereri atque per alios. Sed agimus de fructu quem sacrificium confert, prout habet rationem sacrificij.

Nota 2. Quadruplicis generis esse qui possint dici hoc sacrificium aliquo modo offerre. Primus, & maximè principalis offerens est ipse Christus. Secundus, sacerdos celebrans. Tertij ordinis sunt omnes alij, qui aliqua ratione ad actum sacrificandi concurrunt. v. c. inseruiendo sacro, vel sacrificanti assistendo, audiendo ipsius Missam, atque ita cum eo aliqua ratione offerendo; vel dando eleēmosynam sacerdoti vt celebret, &c. Hos enim omnes aliqua ratione offerre sacrificium apertè insinuatur in oratione quam sacerdos dicit post primum Memento, vbi dicitur: *Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio: pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se suisq; omnibus*, &c.

Quadruplices hoc sacrificium offerunt.

Quarti ordinis sunt omnes fideles viatores. Sicut enim ipsa Ecclesia offert hoc sacrificium per sacerdotem; ita omnes fideles qui Ecclesiæ membra sunt, consentur id offerre.

147 Nota 3. Quintuplicis generis esse eos pro quibus hoc sacrificium possit aliqua ratione offerri. Primi, sunt Beati, Secundi, existentes in purgatorio. Tertij, fideles viuentes in Ecclesia. Quarti, ab Ecclesia præcisi. Quinti, infideles adhuc viuentes.

Pro quintuplicibus offertur.

Addunt his aliqui damnatos, eos scilicet qui sunt damnati ob leuiora peccata mortalia, quorum pœnam aiunt quidem non posse per hoc sacrificium omnino tolli; putant tamen eam posse minui. Ita glossa in *cap. Tempus 13. q. 2.* fundatur maximè in eo quòd *D. August. in Enchiridio c. 110.* ait, hoc sacrificium quibusdam valere vt iis plena sit remissio; aliis vt tolerabilior sit damnatio. Sed Augustinus ibi apertè loquitur de iis qui sunt in purgatorio, quorum aliquibus tota pœna, quia parua persoluenda restat, per hoc sacrificium remittitur: aliis verò quia multum debent, partim remittitur, & reliquam partem persoluunt. Quare illa sententia, nec vllum habet fundamentum, nec vllam probabilitatem. Certissima enim est Catholicorum sententia, damnatos nullis nostris precibus posse iuuari. quod apertè ibi etiam docet Augustinus. Nam dicit valdè malis nostras preces nullo modo posse prodesse. omnes autem damnati cùm summè Deum oderint, valdè mali sunt.

D. August.

Nullo modo prodest damnatis.

Nota

148 Nota 4. ex dictis suprà duobus modis hoc sacrificium suum fructum cōmunicare. Primò, ex opere operato. Secundò, per modum impetrationis. Præcipuæ autem difficultates sunt de primo modo eæque variæ.

Prima igitur difficultas est, Vtrùm supradictis omnibus possit huius sacrificij fructus applicari?

Ratio dubitandi est, quia neque Beatis videtur posse applicari, quia eo non indigent, neque etiam præcisis ab Ecclesia, siue excommunicatis excommunicatione maiore. Quia vt patet *c. A nobis, 2. de sententia excommunicationis*, Ecclesia prohibet pro his sacrificium offerri. quare videtur inualidè pro ijs offerri.

Secunda difficultas est, Vtrùm existentibus in purgatorio hoc sacrificium prosit ex opere operato? Quidam enim id negant. Ita *Soto in 4. d. 13. q. 2. a. 1. §. Tertiò assequuntur.* Vbi videtur putare hoc sacrificium non prodesse ex opere operato, nisi ijs qui hoc aliqua ratione offerunt, singulari actu ad ipsum concurrendo: quales non sunt animæ defunctorum. Sed hæc ratio est falsa, vt videbimus infrà.

Soto.

149 Tertia difficultas est, Vtrùm omnes quicumque hoc sacrificiū aliqua ratione offerunt, ex eo percipiant aliquem fructum ex opere operato.

I. sententia docet, huic sacrificio prout à Christo præcisè offertur, respondere eiusmodi fructum, non quidem quem Christus percipiat, sed qui peculiariter à Christo alicui applicetur. Citatur pro hac sententia *Scotus quodl.* 20. sed ipse hoc non dicit, & si quis dicat, hoc sine fundamento dicit Nam sicut Christus iàm per se nullum sacrificium offert, vel Sacramentū confert: ita nec horum fructum alicui per se applicat, sed per ministros Ecclesiæ, quos suorum mysteriorū dispensatores constituit, vt patet 1. ad Cor. 4.

Scotus. Christus nulli particulariter fructū huius sacrificij applicat.

1. Cor. 4.

II. sententia docet, hoc sacrificiū ex opere operato prodesse in particulari singulis fidelibus ab Ecclesia non præcisis, qui omnes aliqua ratione hoc per sacerdotem offerunt. Eandem sententiam innuit Scotus suprà. Sed nec hæc sententia nititur firmo fundamento: quia cùm nec pro omnibus istis particulatim hoc sacrificium offeratur, nec singuli in particulari vllo modo ipsum offerant, sed tantùm copulatim sumpti, quatenus vnum corpus Ecclesiæ constituunt, nulla videtur ratio cur particularem singuli fructum recipiant. Sufficit enim quòd generalē aliquem fructum Ecclesiæ communem percipiant. Qualis est quòd Deus Ecclesiæ prouideat de bonis Prælatis, eosque meliùs dirigat in Ecclesiæ regimine: quòd Ecclesiæ pacem promoueat, eiusque hostes comprimat, &c.

Scotus. Quomodo prosit omnibus fidelibus

150 III. sententia docet, omnes illos qui tertio modo ex suprà numeratis hoc sacrificium offerunt, ad illud particulari aliquo actu concurrendo, ex hac sua oblatione pręcisè etiamsi sacerdos hoc pro ijs non offerat, aliquem fructum ex opere operato consequi. Ita *Caietan. tom. 2. opusc. tract. 3. q. 2.* Imò ipse videtur sentire non aliter nos fructum huius sacrificij percipere, quàm quatenus hoc aliqua ratione offerimus. Eandem sententiam pro priore parte tenent multi recentiores viri docti.

Caietan.

Prob. 1. Quia sicut Sacramentum confert fructum ex opere operato ratione perceptionis: ita sacrificium ratione oblationis: Atqui Sacramentum eo modo fructū confert omnibus suscipientibus non ponentibus obicem. Ergo etiam sacrificium eum ita confert omnibus offerentibus: omnes autem supradicti illud verè offerunt. Secundò, quia Christus potuit hanc vim tribuere sacrificio, vt per se patet. Et valdè conueniens fuit hoc fieri, vt omnes incitarentur, vt deuotiùs hoc sacrificium suo modo offerrent: & quia videtur inconueniens quòd deuotè audiēs Missam ex ea non plus ex opere operato percipiat, quàm is qui eam non audit. Ergo omnino credibile est, Christū eam vim sacrificio dedisse.

Ex his quidam inferunt, sacerdotem duplicem fructum huius sacrificij participare. Primò, quatenus id propriè in persona Christi offert. Secundò, quatenus id etiam offert vt persona priuata, sicut ceteri cooperātes id offerunt. Nec enim ipse consideratus etiam vt persona priuata debet esse peioris conditionis quàm illi: imò quo efficaciùs ad hoc sacrificium concurrit, eo videtur maiorem fructum percipere. Notant tamen ijdem, varias esse differentias inter vtrumque modum percipiendi hos fructus.

151

Prima est, quòd cùm prior fructus proueniat ex actione, quam sacerdos vt minister publicus exercet, hic possit eum applicare cui voluerit. Contrà verò cùm secundus proueniat ex actione quam offerens (siue is sit sacerdos, siue aliquis ex cooperantibus) exercet vt persona priuata, hic non potest alteri applicari quàm offerenti. Quia vt patet in susceptione Sacramētorū, fructus qui à priuato acquiritur ex opere operato, ipsi proprius est, nec alteri applicari potest.

Secunda differentia sequitur ex prima. Quòd prior fructus ex se nemini applicetur, & consequenter nulli prosit nisi sacerdos eum alicui intendat applicare. Secundus verò per se applicatur necessariò offerenti, etsi hoc non intendat, modò ipsius capax sit.

Tertia, Ad priorem non est necessaria sanctitas offerentis, nec ex eo quòd hæc maior aut minor sit, crescit aut decrescit: quia prouenit ex actione offerentis quatenus exercetur præcisè in persona Christi. Secùs est de secundo, quia prouenit ex actione quam offerens in persona sua exercet. Quare requirit in eo sanctitatem, siue gratiam habitualem, & pro huius magnitudine, ac deuotione offerentis crescit aut decrescit: sicut gratia sacramentalis crescit secundùm dispositionem recipientis.

Et hæc sententia est satis probabilis, pręsertim propter auctoritatē Doctorum eam asserentiū. Nec potest esse dubium, quin Christus cum ijs conditionibus potuerit hoc sacrificiū instituere.

152 Sed Vtrùm de facto ita instituerit, non est ita certum. Nec enim hoc vlla ratio efficaciter probat. Nam quod ad primam attinet, etsi supradicti omnes possint dici aliqua ratione offerre hoc sacrificium; solus tamen sacerdos id verè propriè ac realiter offert. Sicut enim solus propriè est sacerdos, solusq; propriè consecrat: ita solus propriè sacrificat, idque non in sua, sed in Christi persona. Sicut igitur etsi multi perci-

percipiant spiritualiter Venerab. Sacramentum, & quodammodo etiam sacramentaliter per alium cooperando huius perceptioni, v. c. inducendo eum vt pro ipsis communicet, quando ipsi non possint sacramentaliter communicare; solus tamen ille percipit fructum ex opere operato, qui sacramentaliter per se communicat: ita ille solus, qui offert in persona Christi per realem consecrationem videtur habere annexum fructum ex opere operato. Et confirmatur. Quia sicut sacerdos nomine populi sacrificat; ita eiusdem nomine de sacrificio participat (nam vt publica persona & publico nomine hoc Christi conuiuium adit) & nihilominus quantumuis astantes spiritualiter communicent, & per eum sacramentaliter: solus tamen ipse habet fructum ex opere operato. Ergo idem est dicendum de fructu sacrificij.

153 Ad secundam facilè negabitur minor. Vt enim fideles excitentur vt deuotè audiant sacrum, eiue inseruiant, sufficit quòd supra fructū quem habent ex merito suo, alia ratione maiorem sacrificij fructum participent, prout magis aut deuotiùs ei cooperantur, quatenus scilicet eorum preces per eam cooperationem maiorem vim acquirunt. idque primò, ratione rei oblatæ, quā in suo ordine etiam aliquo modo offerunt, quæ oblatio (vt dixi dub. 7. concl. 2.) & per se optimum orationis genus est, & ob dignitatem rei oblatæ magnam habet vim impetrandi. Secundò, quia eorum oratio, eò quòd coniungatur cum sacrificio ipsius sacerdotis, cui etiam aliquo modo cooperantur, maiorem longè vim habet impetrandi. Et simile etiam videmus in rebus humanis. Nam qui cohonestandi & cooperandi causa comitantur legatum alicuius Principis offerentem Regi gratissimum munus, longè faciliùs tunc quæ cupiunt à Rege impetrant, quā si separatim eadem ab eo rogarent. Et satis probabile est eos qui tertiam sententiā defendunt, nihil aliud velle, licet videantur minùs propriè eum fructum vocare ex opere operato.

Qui sacrificio cooperantur singularem fructum impetrant.

154 Rursum si vera est illa sententia, prima tamen differentia quam inter vtrumque illum fructum adfert, non videtur satis probari rationibus pro ea allatis: imò videtur euerti ex fundamentis illius sententiæ. Nam quòd offerens se habeat vt priuatus, non impedit quin fructum suæ oblationis aliis possit applicare. Nam quodvis opus virtutis priuatim exercens, potest eius satisfactionem alteri applicare. Secundò, quia si in hoc fructu sacrificium sit comparandum Sacramento, offerens qui se habet instar causæ efficientis, non debet comparari suscipienti Sacramentum (qui se habet merè passiuè, ideoque similior est ei pro quo offertur sacrificium) sed conferenti Sacramentum, qui est eius causa efficiens. Tertiò, quia in Missa post primum *memento*, circumstantes non tantùm dicuntur pro se offerre sacrificium, sed pro *se suisq; omnibus*: quibus verbis apertè indicatur eos hoc posse eodem modo offerre pro alijs ac pro se. Quare si detur talis fructus ex opere operato, credo probabilius esse, eum posse ab offerente etiam alijs applicari. Id docet *Caiet. tom. 2. opusc. tract. 3. q. 2. & Soto in 4. d. 13. q. 2. a. 1. paulo ante §. Quocirca optimè.*

Caietan. Soto.

Similiter quod in tertia differentia dicitur, hunc fructum pendere à sanctitate offerentis, quod intelligendū est, vt ipsi etiam intelligunt, de offerente quà offerens est (nam quòd pendeat ab eius sanctitate, quatenus in eo recipitur, hoc est per accidens offerenti quà tali) videtur probare eum non conferri ex opere operato. Nam in hoc differt propriè fructus qui percipitur ex opere operato, ab eo qui percipitur ex opere operantis: quòd hic pendeat à sanctitate causæ operantis, ille non. Quare cùm ille fructus pendeat ex sanctitate offerentis formaliter sumpti, non videtur esse ex opere operato. Confirm. quia omnis alius fructus qui tam ex Sacramentis, quàm ex sacrificio certò percipitur ex opere operato, nullo modo pendet ex opere operantis. Ergo vel hic non pendet: vel non est ex opere operato.

155 IV. difficultas est, qua ratione fructus qui ex opere operato respondet oblationi, quam facit sacerdos in persona Christi, pendeat ab eius applicatione?

Quidam olim *Præpositiuus, citatus à D. Thoma in 4. d. 45.* putauit hunc ex institutione Christi applicari omnibus fidelibus pro vniuscuiusque capacitate, ac dispositione: atque ita non esse in potestate celebrantis eum magis huic applicare quàm alteri. Sed hæc sententia repugnat cōmuni praxi Ecclesiæ ac sensui fidelium, qui secundùm eam frustra curarent pro se sacra dici.

Præpositiuus.

Alij docent, quando sacerdos vel ex pacto ratione stipendij accepti, vel ex præcepto Superioris tenetur alicui huius sacrificij fructum applicare, hunc huic semper applicari, quantumcumque sacerdos intendat eum alteri applicare. Ratio est, quia cùm hæc applicatio sacerdotis sit iniusta, non videtur Christus per eam velle sua merita applicari, sed videtur potiùs ea applicare ei, cui hîc & nunc debent applicari. Ita *Gabriel lect. 26. in can. lit. G.* Sed hæc ratio nullius est momenti. Nam simili ratione probares, eum qui inuito proprio sacerdote natum in eius parœcia puerum baptizat, non conferre ei gratiam: quia baptizatio illa iniusta est, ac contra præceptum Ecclesiæ.

Gabriel.

156 Tertiò, alij putant sacerdotem semper teneri aliquam partem huius fructus applicare toti Ecclesiæ, quam singuli fideles pro sua dispositione participent. Ratio est, quia cùm sacerdos hoc sacrificium etiam offerat, in persona Ecclesiæ, videtur huius omnino esse intentio, vt ipsum saltem ex parte, pro totius Ecclesiæ corpore offerat. Sed hæc ratio nihil probat de fructu qui habetur ex opere operato: quia hunc sacerdos obtinet præcisè prout sustinet personam Christi, qui vt sic propriè sacrificat; & hic fructus propriè prouenit ex sacrificio, quà sacrificium est. Quamuis alia ratione verè etiam offerat sacrificium in persona Ecclesiæ, quatenus per ipsum nomine Ecclesiæ Deus colitur, ac oratur: & consequenter necessariò ex sacrificio prouenit toti Ecclesiæ aliquis fructus, qui habetur per modum impetrationis: qui tamen non necessariò datur singulis in particulari, sed toti Ecclesiæ in communi: vt dixi suprà in refutatione secundæ sententiæ in prima difficultate.

Quartò

Quartò, alij putant quando sacerdos inter celebrandum non applicuit alicui hunc fructum, posse eum postea alicui applicare. Sed alij communiter tenent contrarium.

157 Quintò demum grauis inter Theologos est controuersia, Vtrùm sacerdos inter celebrandum validè applicet hunc fructum ei, quem Deus scit post aliquot dies hoc vel illud facturum, v.c. daturum sacerdoti eleemosynam, &c. Quidam hoc negant. Primò, quia fructus Sacramentorum non potest hoc modo applicari. ergo nec sacrificij. Secundò, quia inde sequeretur, quòd sacerdotes dum non offeruntur ijs eleemosynæ, possent celebrare multa sacra pro ijs qui primi ipsis eleemosynam pro sacro faciendo essent daturi, & ita suæ obligationi satisfacere: quod videtur absurdum, & contra sensum fidelium. Tertiò, Deus nec punit, nec confert præmia secundùm ea quæ postea videt futura. ergo nec etiam secundùm ea applicat fructum sacrificij. Ita *Suarez d. 79. sect. 9.* Contrà alij affirmant eam applicationem esse validam. Ita *Corduba l. 1. q. 4. d. 5. citatus à Suarez.*

Suarez. Corduba.

Quinta difficultas est. Vtrùm hic fructus crescat pro maiore dispositione eius pro quo sacrificium offertur. *D. Thom. suprà q. 79. a. 5.* insinuat partem affirmatiuam, quem aliqui eius discipuli sequuntur. *Durandus* verò *in 2. d. 45. q. 3.* id negat, quem sequitur *Suarez d. 79. sect. 8.*

D. Thom. Durand. Suarez.

158 Quomodo hoc sacrificium prosit Beatis.

His positis sit I. CONCLVS. Hoc sacrificium etsi non ita propriè, potest tamen aliquo modo dici offerri pro Beatis: non quidem vt ijs aliquid directè impetremus, (nulla enim re indigent, quam ijs possimus impetrare) sed quia dũ in eorũ memoriam offertur, Primò, causat ijs aliquod gaudium accidentale. Gaudent enim tum de honore quòd per hoc sacrificium in eorum memoriã Deo exhibetur: tum etiam quia ijs ipsis gratissimum, quòd nos Deo gratias agamus pro gratia & gloria qua fruuntur, præsertim quòd videant hæc ipsa in nostrum bonum cedere, nosque per ea incitari vt eos imitemur. Secundò, proficit ijs etiam ad extrinsecum quendam honorem, quatenus ijs honorificum est, (vt docet *D. Chrysost. hom. 21. in Acta*) in tanto sacrificio nominari & patronos inuocari, & Deum per eorum merita à nobis interpellari, vt largiatur nobis gratiã, qua eos imitemur. Vnde post offertorium petimus, vt hoc sacrificium Sanctis prosit ad honorem, & nobis ad salutem. Vide *Trident. sess. 22. c. 3. Et Innoc. in c. Cùm Martha, de celebrat. Missarum.*

D. Chrys. Trident. Innoc.

159 Validè offertur pro excommunicatis.

CONCL. II. Validè etiã offertur pro excommunicatis ijsque prodest, secundùm eam rationem qua effectus huius sacrificij capaces sunt. Quia etsi Ecclesia possit prohibere ne pro talibus offeratur: efficere tamen nequit ne pro ijs validè in persona Christi offeratur. Quia hæc potestas est potestas ordinis, nec pendet à iurisdictione, & consequenter non magis ab Ecclesia potest impediri, quã potestas cõsecrandi, aut confirmãdi.

Illicitè tamen.

Nota tamen, grauiter peccaturum, qui vt persona publica in persona Christi aut Ecclesiæ pro talibus sacrificium offerret; quia hoc grauiter ab Ecclesia prohibitum est, *cap. A nobis, 2. de sententia excommunicationis.* Licitum tamen est pro ijs indirectè sacrificium offerre, celebrando pro dilatatione fidei, & extirpatione hæresium. Sic enim indirectè oramus pro eorum conuersione. Item potest sacerdos directè pro ijs illud offerre vt persona priuata, sicut etiam ceteri circũstantes hoc facere possunt. hoc enim nullo iure prohibitum est. Vnde nullum est dubiũ quin possit pro ijs orare in *Memento*, Sed hac de re pluribus agemus in materia de excommunicatione.

160 Licitè offertur pro infidelibus.

CONCLVS. III. Licitè hoc sacrificium offertur pro infidelibus non baptizatis, & prodest illis per modum impetrationis.

Prob. quia Apostolus 1. ad Timoth. 2. iubet obsecrationes & orationes fieri pro regibus, qui tunc erant infideles, & videtur omnino etiã sub ijs verbis comprehendere sacrificium, quod (vt dixi) est efficacissimũ genus orationis. Vnde etiã *Tertull. ad Scapulã, Sacrificamus,* inquit, *pro Imperatore.* Et similiter Iudæi in veteri Testamẽto sacrificabant pro Principibus Ethnicis, quando ijs erãt subiecti. Vnde patet, hoc per se esse licitum; nec vllibi ab Ecclesia est prohibitum.

1. Timot. 2. Tertull.

Nec his obstat illud *D. Aug. l. 1. de origine animæ c. 8. Quis offerat sacrificium corporis Christi, nisi pro his, qui sunt membra Christi?* Agit enim solùm de defunctis, docetq; illud pro infantibus sine baptismo mortuis offerri nõ posse. quod verissimum est. Quia ipsi nec sunt membra Christi, nec esse possunt. Secùs est de Ethnicis. Etsi enim non sint actu, sunt tamen potestate membra Christi, quia possunt fieri fideles, & vt fiant pro ijs sacrificatur.

D. Aug.

Nota tamen, hoc sacrificium non prodesse ijs ex opere operato. Cùm enim sit sacrificium Ecclesiæ, hoc modo solùm potest prodesse ijs qui per baptismum facti sunt membra Ecclesiæ. His enim solis siue per sacrificium, siue per reliqua Sacramenta singulari illo modo Christi merita applicari possunt.

161 Prodest fidelibus defunctis ex opere operato.

CONCL. IV. Hoc sacrificium oblatum pro fidelibus defunctis prodest ijs ad remissionẽ pœnæ etiam ex opere operato. Est iam ferè cõmunis DD. Quod enim ijs aliqua ratione prosit est de fide: vt patet ex *Trident. sess. 22. can. 3.* & omnibus etiam antiquissimis liturgijs, in quibus oratur pro defunctis, & plurimis sanctorum Patrum auctoritatibus: ita vt apertè constet hunc fuisse sensum totius ab initio Ecclesiæ: vt pluribus ostendemus in materia de purgatorio.

Trident.

Quòd autem prosit ijs etiam ex opere operato Prob. 1. Quia sacerdos in sua ordinatione eodem modo accipit potestatem offerendi hoc sacrificium pro viuis & defunctis. Et Trident. suprà simpliciter dicit illud offerri pro viuis & defunctis, nihil omnino inter hos distinguẽdo. Atqui oblatum pro illis prodest illis ex opere operato. Ergo etiam his. Prob. 2. Quia cùm illi sint vera ac viua mẽbra Ecclesiæ, nulla videtur ratio adferri posse, cur fructus huius sacrificij, cuius capaces sunt, non possit tam efficaciter ijs applicari, quàm viuis; cùm vtrisq; solùm spiritali modo, & per actionem omnino extrinsecam applicetur, per hoc solum quòd sacerdos intẽdat pro ijs celebrare: sicut fructus orationis hoc solo alicui applicatur, quo quis intendit pro eo orare. Secùs est in Sacramentis quæ suscipienti per extrinsecam actionem circa eum factam applicari

Trident.

debent. Quare ex eo quòd defuncti non sunt capaces fructus qui ex opere operato percipitur ex Sacramentis, non sequitur eos non esse capaces fructus, qui ex opere operato per sacrificium percipitur.

162 Sola sacerdotis oblatio habet effectum ex opere operato.

CONCL. V. Probabilius est soli oblationi quã sacerdos facit in persona Christi, respondere fructum ex opere operato.

Sequitur ex dictis in explicatione tertię difficultatis. Et probatur primò, Quia illa sola oblatio habet veram rationem sacrificij. Etsi enim alij possint dici offerre illam hostiam; tamen eorum oblatio vt ab ijs fit, tantùm metaphoricè est sacrificium. Sicut igitur etsi multi spiritualiter communicent percipiendo Ven. Sacramentum in voto, vel etiam quodammodo sacramentaliter per alium, quem, vt suo nomine communicet aut celebret, permouent; tamẽ soli perceptioni verè sacramentali respondet fructus ex opere operato: similiter soli illi oblationi sacerdotis respondebit similis fructus.

Probatur secundò, Quia soli illi actioni respõdet fructus ex opere operato, cui hic ex promissione Christi annexus est. Atqui soli illi oblationi qua corpus & sanguis Christi verè immolantur, eiusmodi fructus est promissus. Ergo illi soli respondet talis fructus. Et consequenter cũ sola oblatio sacerdotis vt fit in persona Christi, sit talis, sola habebit talem fructum.

Minor prob. Quia nullibi habetur talis promissio nisi in ijs locis, vbi corpus Christi dicitur tradi, siue frangi, & sanguis effundi in remissionem peccatorum. quod non fit nisi per veram immolationem, siue sacrificationem.

Probatur tertiò, Quia vt fatentur auctores cõtrariæ sententiæ, vt eorum oblatio qui sacrificio cooperantur habeat ex eo eiusmodi fructum, ipsi debent esse in statu gratiæ, quod est contra rationem operationis ex opere operato.

163 In quouis offerente habet singularem vim impetrandi.

CONCLVS. VI. Omnes qui supradicto modo hoc sacrificium offerunt ei actu aliquo cooperando, per modum impetrationis singularem aliquem fructum percipiunt, longè maiorem quàm per alium actum in ratione virtutis æquè bonum perciperent; tum ob dignitatem ipsius hostiæ, quam etiam ipsi aliqua ratione offerunt; tum quia eorum actio concomitatur oblationem sacerdotis, cui aliqua ratione cooperantur.

Patet ex dictis suprà in explicatione tertiæ difficultatis in tertia sententia. Et hanc conclus. docet *Soto in 4. d. 13. q. 2. a. 1. §. Isti ergo.* licet minùs propriè loquatur dicendo hunc fructum ita esse ex opere operato, vt simul tamen etiam habeatur ex merito: quia propriè habetur per modum impetrationis, & est distinctus ab eo qui habetur per modum meriti.

Soto.

Hæc crescit pro deuotione offerentis.

Ex his patet, hunc fructum crescere & decrescere ratione dignitatis, & actualis deuotionis offerentis, & posse ob eius indignitatem omnino impediri: quamuis non semper omnino impediatur hoc ipso, quo offerens est in peccato mortali. Quia peccator potest fructuosè orare Deum, & aliquam gratiam ab eo impetrare, idque efficaciùs sacrificanti dicto modo cooperando quàm aliàs. Semper tamen maxima ex parte tollitur, & sæpe etiam omnino. quia peccatores sæpè à Deo non exaudiuntur; præsertim quando diu in peccatis perseuerant. Nec vnquam illis vllam pœnam pro peccatis etiam remissis post hanc vitam persoluendam remittit.

164 Quomodo omnibus fidelibus prosit.

CONCLVS. VII. Qui solùm quarto modo ex supradictis hoc sacrificium offerunt, communiter (nisi sacerdos particulatim pro ijs offerat aut oret) ex eo nullum fructum in particulari percipiunt; sed tantùm in genere, quatenus bonum quod Ecclesiæ confertur, etiam singulis membris prodest. Ratio est, quia eodem modo illius fructum percipiunt, quo illud offerunt. Atqui illud non offerunt nisi remotè, quatenus sunt membra Ecclesiæ. Ergo etiam simili modo solùm percipiunt eius fructum.

Dixi, *Communiter*, quia sæpe Prælatis alijsque personis publicis, à quibus bonum Ecclesiæ multum pendet, ratione sacrificiorum, dantur particulares aliquæ gratiæ propter bonum commune Ecclesiæ, cui multum expedit eiusmodi personas singulariter à Deo dirigi.

165 Fructus ex opere operato pendet omnino ab applicatione sacerdotis.

CONCL. VIII. Fructus qui ex opere operato respondet huic sacrificio prout offertur in persona Christi, omnino pendet ab applicatione sacerdotis, eique confertur, cui hic eum applicuerit; si modò eius sit capax.

Ita communiter iam Doctores. Et patet, quia celebrans est constitutus à Christo dispensator huius fructus, vt eum per sacrificium, cui voluerit applicet.

Qui sint illius incapaces.

Dixi, *Si eius sit capax*. Quia nec existentes in purgatorio sunt illius capaces, quatenus continet aliquas gratias præuenientes. Nec viui existentes in peccato mortali sunt illius capaces, quatenus cõtinet remissionem pœnę tẽporalis, vt communiter DD. fatentur. Quod autem quidam dicunt, hunc effectum sacrificij reuiniscere, vt contingit in Sacramentis, sine fundamento dicunt. Damnati autem nullo modo illius sunt capaces.

166 Quandoque nulli confertur.

Vnde patet primò, si sacerdos hunc fructum, aut nulli omnino, aut alicui incapaci applicet, eum nulli conferri, sed remanere in thesauro Ecclesiæ. Vbi tamen notandum, quoties sacerdos eum nulli alteri applicat, cẽseri eum sibi applicare per generalem voluntatem, qua quisque semper intendit sibi prodesse, quantum potest. Vt enim hic fructus alicui applicetur, sufficit voluntas virtualis & implicita: in illa autem voluntate generali qua sacerdotes cõmuniter aliquo modo mouentur ad celebrandũ, implicitè continetur voluntas applicandi sibi fructum sacrificij, quando ipsi non intendunt contrarium.

Ex quo patet secundò, semper esse consultum, vt quoties pro aliquo celebramus, simul habeamus conditionatam voluntatem illum fructum, vel in totum vel ex parte alicui alteri applicandi, si fortè is pro quo celebramus, eius sit incapax, aut eo non indigeat: vt si beatus sit, aut damnatus, vel saltem in peccato mortali; aut etiam nullam de facto habeat pœnam temporalem persoluendam pro præteritis peccatis. quo casu est incapax remissionis pœnæ.

167 Virtualis intentio eum applicandi necessaria est.

CONCL. IX. Debet sacerdos habere saltem virtualem aut implicitam voluntatem applican-

di

di alicui hunc fructum dum celebrat: alioqui frustra enm postea conatur applicare.

Probatur, quia non potest hunc fructum dispensare nisi quatenus sustinet personam Christi, vt eius nomine eum dispenset. Atqui ipse non sustinet personam Christi nisi dum celebrat. Ergo tum solùm potest eum applicare.

168 Non potest pendere à conditione futura. CONCLVS. X. Probabilius est sacerdotes inualidè applicare fructum huius sacrificij ei quem Deus scit post aliquot dies, hoc vel illud facturum.

Probatur, quia vel talis fructus, v.c. remissio pœnæ temporalis statim ac sacrificium oblatum esset, inciperet habere effectum: vel tunc primùm cùm illa conditio poneretur. Neutrum dici potest. Ergo talis applicatio est inualida. quia non potest alio modo quàm altero ex dictis valere. Minor probatur, quia si primum dicas, sequetur, Petro, v.c. iam remissam esse aliquam pœnam temporalem, & collatas aliquas gratias præuenientes dependenter ab actu ab eo liberè futuro, & consequenter post vnum mensem adhuc fore in ipsius potestate efficere, vt illi effectus fuerint iam antè positi, vel non positi. quod videtur absurdum.

Secundum etiam dici nequit, quia inde sequeretur, quòd possim applicare alicui peccatori satisfactionem huius sacrificij, vt incipiat ei valere tunc quando à peccato iustificaretur. quod communiter negatur. Item quòd possem eandem applicare ei qui iam ea non indiget, vt incipiat ei valere tunc cùm in peccatum fuerit lapsus, & ab eo resurget. quod patet absurdum esse: quia virtute remitteretur ei pœna peccati futuri; atque ita quodammodo daretur ei licentia impune peccandi.

169 Validè eum applicas cōtra præceptum superioris. CONCLVS. XI. Potest quidem Ecclesia vel superior me obligare, sicut etiam ex pacto possum me obligare, vt alicui in particulari hunc fructum sacrificij applicem: validè tamen enm contra dictam obligationem alteri applico. Ratio est, quia hæc applicatio est actus potestatis Ordinis, & fit immediatè in persona Christi, ideoque non pendet à volnntate Ecclesiæ aut superioris, sed à libera celebrantis voluntate. Quare quantumcumque superior conetur hunc fructum eiúsue partem alicui applicare; si tamen celebrans eum non applicet, ille nihil efficiet.

CONCLVS. XII. Nulla est generalis obligatio, qua omnes sacerdotes teneantur hunc fructum sui sacrificij, vel aliquam eius partem alicui certo, aut ipsi Ecclesiæ applicare. Ratio est. Quia talis obligatio deberet prouenire ex aliqua lege Ecclesiastica, quæ hîc nulla potest ostendi.

170 CONCL. XIII. Ecclesia potest præcipere certas preces in Missa ad suam intentionem recitari, (sicut etiam de facto præcipit) quas si sacerdos teciter, valent secundùm Ecclesiæ intentionem, etsi sacerdos contrarium intendat. Idemque dicendum de fructu sacrificij, qui per modum impetrationis respondet sacrificio, prout in persona Ecclesiæ offertur.

Probatur, quia Deus Ecclesiam per suum Ministrum orantem exaudit independenter ab illius intentione. Sicut Rex acceptaret legationem quam legatus faceret nomine sui Principis, qui Regi esset gratissimus, etsi sciret legatum contrarium ex perfidia cupere & tantùm simulatoriè causam sui Principis agere.

171 CONCLVS. XIV. Fructus huius sacrificij qui consistit in remissione pœnæ temporalis, non crescit pro magnitudine dispositionis eius pro quo offertur: atque ita in ijs omnibus qui eius capaces sunt, æqualis est.

Probatur, quia cùm hæc remissio fiat per solam extrinsecam condonationem, nec homo propriè per eam fiat melior, aut aliquid positiui acquirat, non dantur propriè ad illam aliquæ dispositiones, quarum vna sit alia melior, sed hæ solùm dantur ad effectus aliquos positiuos. Secùs est de Sacramentis quæ conferunt gratiam habitualem, ad quam datur dispositio maior, aut minor. An sit maior in melius disposito.

172 CONCL. XV. Quòd si loquamur de gratijs præuenientibus, est satis probabile, hunc effectum cōmuniter esse maiorem in meliùs dispositis. Tum quia eadem gratia in actu secundo communiter efficacior est in meliùs disposito: tum etiam quia etsi Deus sæpe etiam maximè indispositos & indignissimos ex inscrutabili iudicio maximis gratijs præueniat: tamen sæpe etiam in ijs conferendis respicit aliquam hominis dispositionem. Vnde communiter maiores gratias confert iustis quàm iniustis; & tunc potiùs quādo homo aliquo modo est ad pietatē aptior, quàm quando est omnino immersus vitijs. quia tunc frustra quodammodo gratias perciperet. quia nisi gratiæ sint singulariter efficaces (quas Deus non semper confert) vix vnquā in talibus habent effectum; nisi quatenus possint eos præseruare vt minùs peccent. Quamuis etiam videamus quandoq; contrarium, quare hîc non potest facilè infallibilis regula præscribi: quia sicut iudicia Dei, ita hæ gratiarum dispositiones sunt nobis satis inscrutabiles.

DVBIVM X.

Vtrùm effectus huius sacrificij sit infinitus?

173 NOta primò, nos hîc loqui de effectu sacrificij immediato, quem confert per modum impetrationis, vel ex opere operato: non autem de effectu mediato, qui potest esse infinitus; qualis est remissio peccati mortalis, ac pœnæ æternæ, quam sacrificium causat mediantibus gratijs præuenientibus iuxta dicta dub. 8.

Nota secundò, hunc effectum posse esse dupliciter infinitum. Primò, intensiuè, vt si remittatur alicui pœna infinita, aut conferatur infinita gratia. Secundò, extēsiuè, vt si infinitis hominibus singulis pœna finita remittatur.

Nota tertiò, hunc effectum secundùm vtrumque modum rursum posse dupliciter dici infinitum. 1. Quasi in actu primo, ita scilicet vt hoc sacrificiū, quantum est ex parte sua, & Christi institutione habeat sufficientem vim ad producēdos eiusmodi effectus, si sufficienter applicaretur. 2. Ita vt de facto aliquando producat effectū infinitum: & hunc secundū sensum nemo vnquā

 intendit,

intendit, nisi quis fortè dixerit per ipsum immediatè remitti peccatum mortale, & pœnam æternam. Nec de hoc disputamus, sed de primo sensu, & quidem præcipuè de effectu extensiuè infinito. Hæc enim quæstio præcipuè à Doctoribus disputatur, vt inquirãt, Vtrùm hoc sacrificium tantum valeat si offeratur pro pluribus, ac si offeratur pro vno: & consequenter Vtrùm is qui à pluribus accepit stipendium, vt pro singulis dicat vnum sacrum, satisfaciat dicendo pro omnibus vnum. Qua in re multi valdè confusè loquuntur, & sæpe citantur pro aliqua sententia, quam reuera non tenent. Imò ex eo quòd non satis distinguant diuersos modos, quibus hoc sacrificium suum fructum confert, sibijpsis aliquando contradicunt.

174 Prima sententia docet, efficaciam huius sacrificij esse absolutè infinitam: atque ita tantum singulis prodesse si offeratur pro pluribus, atq; si pro vno solo offerretur. Ita *Caietan. q. 79. art. 5. & tomo 2. opusc. tract. 3. q. 2.* Ad hoc tamen exigit, vt illi omnes postulent pro se dici sacrum. Fundamentum eius est, quia hostia huius sacrificij est infiniti valoris, qui singulis offerentibus applicatur pro eorum deuotione. Sicut igitur quando plures curant pro se dici sacrum, multiplicantur oblationes (nam singuli illi verè offerunt sacrificium) sic etiam multiplicantur applicationes valoris illius hostiæ; qui cùm ob suam infinitudinem nequeat exhauriri, quòd vnus ex eo multum accipiat, non impedit quin alter tantundem accipiat quantum acciperet si solus offerret. Sicut quòd multi simul hauriant aquã ex mari, non impedit quo minùs singuli æquè multum hauriant, ac si soli haurirent. Fatetur tamen, singulorum oblationi etiam sacerdotis respondere fructum omnino finitum, qui consequenter multis diuisus, singulis datur minor, quàm si vni totus daretur. Cuius ratio est, quia fructus qui ex hoc sacrificio accipitur non respondet dignitati ipsius hostiæ, sed deuotioni offerentis: vnde §. *Et confirmatur.* infert: hoc sacrificium oblatum pro pluribus qui illud nõ offerunt, non prodesse illis tantum, quantum prodesset si pro vno solo offerretur. Qua in re vel apertè sibi cõtradicit, vel valdè æquiuocè loquitur, nec vllo modo respondet ad præsentẽ quæstionem. Nec enim hîc propriè quæritur, Vtrùm plures offerentes eandem hostiam ęquè eius valorem participent, ac si vnus solus eam offerret: sed Vtrùm sacrificium à sacerdote oblatum pro pluribus tantum singulis prosit, quantum vni prodesset, si pro eo solo offerretur. Et hoc ipse etiam locis citatis absolutè affirmat verum esse, quando sacrificium offertur pro ijs qui hoc procurarunt; in quo sibi apertè contradicit. Nam etiamsi hi singuli tantum percipiant ex propria sua oblatione, quantum acciperent si soli offerrent: tamen inde non sequitur, quòd tantum accipiant, quia sacerdos pro ijs offert, sed quia ipsi offerunt.

175 Secunda sententia docet, quando sacerdos offert pro multis copulatim, & in confuso sumptis, v.c. pro integra aliqua ciuitate, tunc sacrificium minus prodesse singulis, quàm si pro vno solo offerretur. Secùs esse, quãdo illud pro singulis sigillatim offertur, v.c. dicẽdo apud se, offero hoc sacrificium pro Ioanne, & offero illud pro Petro, &c. Ratio videtur esse; quia in primo casu est vnica oblatio: in secũdo licet sit vnica hostia, sunt tamen multæ oblationes. Sed hæc sentẽtia errat, quòd constituat hoc sacrificium in verbali oblatione, quia hæc sola multiplicatur; non autẽ realis oblatio, quæ consistit in consecratione. Solet autem citari pro hac sentẽtia *Siluester v. Missa n. 9.* sed ipse hanc propriè non tenet, sed potiùs inclinat in sententiam Caiet. Nam dicit: tunc solùm hoc sacrificium pro multis oblatum tantũ prodesse singulis, quantum si pro vno offerretur: quando singuli per se mouerunt sacerdotem ad celebrandum: quia tunc singuli offerunt. & cõsequenter tot sunt oblationes, quot sunt ij, pro quibus offertur.

Siluester. *Caietan.*

176 Tertia sententia docet, hoc sacrificium absolutè habere valorẽ finitum. Ita *Scotus quodl. 20. & Gabr. lect. 26. in can.* Ratio illorum est. Quia valor illius non debet respondere dignitati ipsius hostiæ, sed ipsi oblationi & dignitati, ac deuotioni offerentis. Oblatio autẽ secundũ ipsos est absolutè finitę dignitatis: quia putãt sacerdotẽ hoc sacrificium propriè offerre nõ in persona Christi, sed in persona Ecclesiæ: & consequenter offerentẽ esse omnino finitæ dignitatis. Vnde *in 4. d. 13. q. 2.* docent excõmunicatum inualidè sacrificare: quia ab Ecclesia præcisus est. Sed hæc ratio, vt patet ex supradictis, non est vera.

Scotus. *Gabriel.*

Quarta sententia docet, hoc sacrificium habere quidem in se absolutè infinitam dignitatem, & quasi infinitam virtutem, semper tamen conferre effectum determinatũ, & minùs valere singulis oblatum pro pluribus, quàm pro paucioribus. Ita *D. Thom. in 4. d. 45. q. 2. a. 5. quæstiun. 2. ad 2.*

D. Thom.

177 Vt autem hęc clariùs possint intelligi, Nota 4. Aliud esse sacrificium habere in se infinitam dignitatẽ & valorẽ, atq; ita esse ex natura sua tale quod possit habere infinitũ effectum, si ad hoc à Deo institueretur. Aliud verò esse ipsum de facto habere completã vim producendi effectum infinitũ, si sufficienter applicaretur, v.c. si diceretur pro infinitis animabus existẽtibus in purgatorio. Potest enim fieri vt aliquod opus ex natura sua habeat sufficientissimam dignitatẽ ad plenè satisfaciendum pro aliquibus peccatis, & ad comparandã eorum plenam remissionẽ; & tamẽ de facto non habeat completam vim ad talem effectum producendum defectu intentionis operantis, aut ratione contrarij pacti, inter ipsum & personam offensam initi. Patet exemplo, nam quoduis Christi bonum opus fuit ex se sufficiẽs ad operãdam plenam nostram redemptionem, & vt propter illud gloriam sine vllis proprijs meritis possemus consequi: tamen quia Christus contrarium pactum cum Patre inijt, vt scilicet nostra redemptio non consummaretur nisi per suã mortem; & vt nõ consequeremur gloriã sine nostra cooperatione: ipsius merita nõ habuerũt completam vim aliter nostram salutẽ operandi.

Aliud est sacrificium aliquod in se esse infiniti valoris, aliud verò ipsum posse infinitum effectum producere.

178 Nota quintò, Dupliciter concipi posse hoc sacrificium habere in actu primo completam vim producẽdi effectũ aliquo modo infinitũ. Primò, vt absolutè & categorematicè habeat talem vim ratione vnius oblationis: ita vt prout offertur

à solo

à solo sacerdote cum certa deuotione posset æqualiter singulis prodesse oblatum pro infinitis hominibus, ac si pro vno offerretur. Secundò, vt habeat quasi syncategorematicè ea solùm ratione vim quodammodo infinitam, quatenus ratione circumstantiarum in infinitum potest semper magis & magis crescere eius effectus. quod rursus dupliciter fieri potest. Primò, quatenus offertur semper cum maiore & maiore deuotione. Secundò, quatenus vel ab eodem, vel à diuersis per plures ac plures actus offertur.

179 *Hoc sacrificium est infiniti valoris.*

CONCLVS. I. Dignitas & valor huius sacrificij tam ratione rei oblatæ, quàm primarij offerentis, habet dignitatem ac valorem absolutè infinita.

Patet, quia tam res oblata quàm primarius offerens est ipse Christus, vt in superioribus dubijs clarè ostendi. Ex quo sequitur, illud habere sufficientem in se proportionem, vt possit à Deo institui ad infinitum effectum operandum.

180 *Nihil de nouo meretur.*

CONCLVS. II. Hoc sacrificium quatenus offertur in persona Christi, nullam habet vim de nouo aliquid merendi, aut operandi nouam aliquam satisfactionem.

Probatur. quia vel offertur in persona Christi prout consideratur iam beatus in cælo, & sic cùm Christus non sit ampliùs in statu merendi, aut satisfaciendi, non potest offerendo hoc sacrificium satisfacere, aut mereri. Nec refert quòd sacerdos sit in statu merendi. quia illa actio vt sic considerata non reputatur esse ipsius sacerdotis sed Christi. Vel secundò offertur in persona Christi, prout consideratur adhuc viuens in terris (quia cùm adhuc viator hoc sacrificium institueret, vt per sacerdotes suo nomine offerretur, videtur offerri in persona Christi prout consideratur adhuc vt viator.) Et hoc modo non habebit vim merendi aut satisfaciendi distinctam ab ea quam habebat illa Christi institutio, siue volitio qua hoc sacrificium instituebar. Sicut si dominus præcipiat suo dispensatori vt det aliquot aureos pauperibus, & postea incidat in somnum, vel moriatur, atque interim famulus det eleemosynam: dominus per illam donationem non plus merebitur aut satisfaciet, quàm fuerit meritus per illam iussionem. Ratio est: quia ad nouū meritum vel satisfactionē requiritur noua libertas: hîc antè respectu domini non est noua libertas; imò nec noua actio. quia non aliter censetur hanc actionem facere, quàm ratione præcedentis iussionis. Et eadem est ratio huius sacrificij respectu Christi viatoris ipsum instituentis.

181 *Celebrans sustinet personā Christi existentis.*

Adde, verius esse sacerdotem sustinere personam Christi non prout consideratur olim fuisse, sed prout adhuc existit: nam profert formam consecrationis in persona Christi adhuc existentis. Quod vel inde patet. Quia si Christus omnino esse desineret, forma esset falsa, nec sacerdos per eam quidquam efficeret: ideoque etiam corpus Christi tale ponitur sub speciebus, quale est in se. Vide dicta q. 75 art. 4. d. 5. num. 167. Et ob has causas dubio 3. dixi per hoc sacrificium non acquiri nouum pretium redemptionis nostræ, sed per sacrificium crucis acquisitum applicari.

Hinc patet, hoc sacrificium prout offertur in persona Ecclesiæ, nullam habere vim merendi aut satisfaciendi. quia Ecclesia non est persona aliqua vna quæ possit mereri.

182 *Quantā vim impetrandi hoc sacrificiū habeat.*

CONCLVS. III. Hoc sacrificium quatenus offertur in persona Christi, habet quantum est ex se infinitam vim impetrandi. Quoniam & res oblata & primarius offerens sunt infinitæ dignitatis: & Christus etiam modò est in eo statu, quo potest Deum pro nobis interpellare, & quæ voluerit etiam impetrare. Est tamen hæc vis tantùm remota & incompleta. Quia ex eo quòd Christus hoc sacrificium non instituerit ad infinitum aliquem effectum impetrandum, nullo modo potest similem effectum immediatè impetrare, quantumcunque sacerdos ipsum ad hoc offerat. Mediatè tamen potest aliqua ratione similem effectum impetrare, quatenus impetrat peccatori gratias præuenientes, quibus consecutus obtinet remissionem peccati mortalis & pœnæ æternæ. Hinc patet, hoc sacrificium oblatum in persona Ecclesiæ, habere vim impetrandi. quia etsi communitas non potest per se aliquid mereri; potest tamen per legatum suum aliquid impetrare.

183

CONCLVS. IV. Hoc sacrificium prout offertur à persona priuata (siue is sacerdos sit, siue alij sacrificio cooperātes) semper habet actu vim limitatam producendi suum effectum. Quia, vt docet *D. Thom. q. 79. a. 5.* in hac oblatione magis attenditur dignitas & deuotio offerentis, quæ hoc casu omnino finitę sunt, quàm dignitas rei oblatæ. Quæ ratio quamuis bona sit, tamen non satis videtur per se hanc conclusionem probare. Posset enim aliquis respondere: Etiamsi oblationis efficacia præcipuè crescat pro magnitudine dignitatis & deuotionis offerentis, nihilominus etiam crescere ex dignitate rei oblatæ. Quis enim non videat ceteris paribus eum plus apud Deum mereri, qui dat sex aureos pauperibus, quàm eum qui dat vnum tātùm assem? Cùm igitur res oblata sit infinita, vis oblationis erit etiam infinita.

D. Thom.

184 *Quando virtus oblationis crescat ex præstantia muneris.*

Ad hoc argumentum varij variè respondent. sed ijs omissis Respondeo, Efficaciam oblationis in ratione meriti aut impetrationis ex præstantia rei oblatæ crescere Primò, quando res oblata est necessaria aut valdè vtilis ei cui offertur, ita vt inde fiat ditior, aut aliqua ratione beatior: vt fit quando hominibus aliquid largimur. Tunc enim accipiens donum, eo maiore afficitur beneficio, quo illud est maius, & consequenter magis donatori obligatur, etiamsi donatio huic nullo modo sit incommoda aut difficilis. Hinc quo plura ac maiora accipimus à Deo beneficia, eo magis ei obligamur. Secundò crescit quando pro magnitudine muneris crescit difficultas oblationis respectu offerentis. Hinc qui olim Deo offerebat holocausta magni valoris, verb. caus. viginti arietes, ceteris paribus plus merebatur quàm qui rem paruam obtulisset, etsi Deus æqualiter neutro dono indigeret. Ratio est, quia ceteris paribus actus internus eo est perfectior, quo actus externus, quem imperat, est difficilior: nam inde necessariò sequitur, affectum

Voluntas imperans actum difficiliorem est perfectior.

ex quo hic procedit, esse in actu secundo efficaciorem, & appretiatiuè maiorem erga eum cui illud munus offertur. Hinc Christus Lucæ 21. probat oblationem viduæ fuisse meliorem oblationibus diuitum, quia his facilius erat offerre aureum, quàm illi offerre duo minuta. Hæc tamē intellige nisi fortè is qui munus offert, sit ita animo comparatus, vt omnino æquè multum offerret si hic & nunc hoc ei esset possibile: tunc enim absolutè fieri posset, vt par esset vtriusque interior affectus, & consequenter par esset vtriusque meritum. Sed hoc rarissimum est. Et tamen etiam illo casu ille plus satisfaceret, cuius actus exterior esset difficilior. quia ipsa rei difficultas sponte suscepta per se habet rationem satisfactionis, cùm etiam per eam quam coacti patimur, possimus satispati: vt patet in purgatorio, vbi animæ purgantur præcisè, quia tantum patiuntur, quantum meruerunt: non autem quia cum magna aut parua deuotione patiuntur: vt dicam suo loco.

Luc. 21.

Quando autem oblatio rei dignioris nec accipienti est vtilior, nec offerenti difficilior, quàm oblatio rei vilioris, ex muneris dignitate nullo modo crescit efficacia oblationis in ratione meriti aut satisfactionis. Hinc ceteris paribus æquè apud Deum meretur, qui ei offert merita alicuius minoris Sancti, ac qui offert ei merita beati Petri, aut omnium Sanctorum simul.

185 *Hoc sacrificium ex aliis capitibus habet singularem vim impetrandi.*

Nota tamen, oblationem huius sacrificij habere singularem vim ad impetrandum aliquid à Deo, etiam vt fit à personis priuatis, quæ aliquo modo ad sacerdotis oblationem actu concurrunt, iuxta dicta dub. 9. Tum quia singulari modo repræsentat Deo passionem Christi, qua Deus ad omnia beneficia nobis concedenda præcipuè mouetur: tum etiam quia non solùm in ea offertur Deo munus, quod per se ei gratissimum est; sed etiam quia hoc offertur ea oblatione, quæ singulariter à Christo instituta est, vt per eam Deo pro peccatis satisfaciamus, & necessaria nobis beneficia impetremus: & consequenter ad vtrumque quando debitè fit, habet singularem vim, determinatam tamen secundum Christi instituentis, & Dei acceptantis intentionem, vt dixi notabili tertio.

186 *Nunquam habet effectum actu infinitum.*

CONCLVS. V. Hoc sacrificium nullo modo potest dici ita habere infinitam efficaciam quasi possit actu aliquem effectum infinitum immediatè impetrare: aut æquè facilè quantumuis magnum fructum impetrare ac minimum: aut quasi tantum valeat singulis quando pro multis offertur, ac quando pro vno.

Sequitur ex dictis, quia ostendi neque habere eiusmodi vim completam ratione offerentis, etiam vt offertur in persona Christi: neque etiam ratione rei oblatæ: quia ad talem effectum nullo modo est institutum, neque eo animo institui decuit.

Et probatur vlteriùs primò. Quia aliàs possemus quouis sacrificio cuiuis homini quātumuis magnas gratias præuenientes impetrare, atque adeo maiores quàm omnes simul Sancti habuerint. quod patet esse falsum. Secundò, quia aliàs dicendo vnum sacrum pro omnibus hominibus viuis & defunctis, tantum singulis prodessem, ac si pro singulis vnum dicerem. Atqui hoc apertè falsum est. Nam inde sequeretur Primò, stultissimè facere eos qui dicūt aliquod sacrum pro vno particulari. Secundò, nos ex caritate aliquo modo obligari quouis sacrum dicere pro omnibus fidelibus, qui eius fructus sunt capaces: quia cùm hoc modo sine vllo nostro incommodo aut difficultate possemus illis plurimum prodesse, caritas omnino exigeret, vt hoc faceremus. Tertiò, quòd qui accepisset à mille personis distinctas eleemosynas, vt pro ijs diceret sacrum, satisfacere dicendo vnum pro omnibus: quia tantum ijs prodest, ac si diceret vnum pro singulis. quæ omnino absurda sunt, & contra communem fidelium sensum. Ergo & id vnde sequitur.

Dices, Sex Missas pro sex hominibus oblatas plus prodesse singulis, quàm si vnam pro illis offeram: quia habeo maiorem deuotionem saltem extensiuè in sex Missis, quàm in vna. Sed hoc non sufficit, quia vt summum inde sequitur, sex Missas magis prodesse illis sex hominibus, quando singulæ dicuntur pro omnibus: non autem quando singulæ dicuntur pro singulis.

187 *Habet vim syncategorematicè infinitam.*

CONCLVS. VI. Vis huius sacrificij potest aliquo modo dici syncategorematicè infinita, quatenus fructus eius qui per modum impetrationis obtinetur, ratione deuotionis, aut multitudinis offerentium potest in infinitum semper crescere. Quo enim tam sacerdos, quàm reliqui astantes id deuotiùs offerunt, aut etiam quo plures illud offerunt, eò maiorem habet vim impetrandi. nam singuli tantum impetrant, quantum impetrarent si soli in suo ordine offerrent: modò æquè efficaciter ad sacrificium concurrant, ac si soli essent. Quod ideo dico, quia dantes simul sacerdoti vt dicat sacrum talem eleemosynam, qualis solet pro vno sacro dari, singuli non tam efficaciter ad illud concurrent, quàm si quisque pro vno sacro daret pro se separatim dicendo. Patent hæc ex dictis suprà dub. 7. concl. 4.

188

Petes, Vtrùm hic effectus sacrificij proportionaliter crescat pro deuotione offerentis: ita vt si deuotioni vt duo respondeat effectus vt tria; deuotioni vt quatuor respōdeat effectus vt sex? *Sotus in 4. d. 11. q. 2. a. 5. §. Respondetur*, id negat, putatque ea suppositione posita offerentem cum deuotione vt quatuor, tantùm habiturum effectum vt quinque, & offerentem cum deuotione vt quinque, effectum vt sex. Sed hoc modo ratione deuotionis offerentis propriè non cresceret efficacia ipsius sacrificij, siue ipsius externæ oblationis, quatenus secundùm se ratione rei oblatæ & institutionis Christi secundùm dicta habet aliquam vim impetrandi; nam effectus ipsi præcisè respondens maneret semper idem: sed tantùm cresceret præcisè effectus respondens deuotioni offerentis. Sicut si Sacramentum aliquod haberet præcisè vim conferendi ex opere operato vnum gradum gratiæ, quem æqualiter conferret omni suscipienti non ponenti obicem, siue optimè, siue minùs benè esset dispositus: nihilominus qui illud susciperet cum deuotione vt sex, reciperet plus gratiæ quàm

Sotus.

quàm qui reciperet cum deuotione vt vnum: ideo tamen effectus Sacramenti non cresceret ratione deuotionis suscipientis, sed solũ cresceret effectus deuotionis. Quare probabilius credo, hãc efficaciam sacrificij esse duplo maiorẽ in eo qui cum dupla deuotione illud offert: eadem ratione qua dixi q. 62. art. 1. d. 3. effectum Sacramenti proportionaliter crescere pro dispositione suscipientis. hac solùm differentia, quòd quia hic effectus sacrificij habetur tantùm per modum impetrationis, non sit ita infallibilis ac determinatus ac effectus Sacramenti. Et quia pendet etiam ex dispositione eius pro quo offertur, potest etiam ex hac parte vel in totum, vel ex parte impediri. Ratio autem huius est. quia tam D. Thomas, quàm alij communiter Theologi dicunt effectum huius sacrificij crescere ratione deuotionis offerentis. quod non esset propriè verum, si esset vera sententia Soti

Dupla deuotione offerens habet duplum effectum.

D. Thom.

Sotus.

190 Hinc sequitur primò, Quando plures eandem Missam audiunt, aut ei inseruiunt, & ita eam aliquo modo offerunt, non ideo eos singulos minorem effectum percipere, quàm si essent soli. Quia cùm sint ibi distinctæ oblationes, etiam sunt distincti effectus ijs respondentes, qui potiùs crescunt ex multitudine concurrentium: tum quia hoc modo sese mutuò sæpe ad maiorem deuotionem excitant: tum quia multorum preces simul per modum vnius Deo oblatæ sunt magis efficaces, quàm si omnes essent separatim oblatæ. Quia etiam hîc verum est illud vulgare, *Maior est virtus vnita seipsa dispersa*: ideoque etiam Ecclesia in necessitate curat multos simul ad orandum conuenire.

Pluralitas eorum qui hoc sacrificium secundariò offerunt minuit in singulis effectum.

Sequitur secundò, Quando sacerdos per diuersas actiones, plures in suo Memẽto Deo commendat pro eis in persona sua hoc sacrificium offerendo, tantum prodesse singulis, ac si vnum solum commendaret. Quia singulæ actiones habẽt rationem distinctę oblationis, nec vna alterã impedit. Dixi, Eũ sæpiùs posse offerre idem sacrificium vt personam priuatam, scilicet verbali oblatione: quia vt sustinet personam Christi tantùm potest illud semel offerre. quia hæc oblatio non differt à consecratione.

Sacerdos potest multis æqualiter in Memento prodesse, ac si vnius meminisset.

191 CONCLVS. VII. Fructus qui habetur ex opere operato ex hoc sacrificio prout communiter offertur, nullo ex dictis modo potest esse infinitus. Quia hic fructus respondet solùm consecrationi, quæ fit à solo sacerdote, & semel tantùm in vno sacrificio, nec ratione maioris ipsius deuotionis potest crescere: vt patet ex dictis d. 7.

Dixi, *prout communiter offertur*. Quia si plures sacerdotes simul eandem hostiam consecrarent (vt fit quando noui sacerdotes simul cum Episcopo ordinante consecrant) tunc singuli verè offerrent; & consequenter singulorum oblationi responderet suus fructus ex opere operato, non minùs quàm si soli offerrent. Quòd enim consecrent eandem hostiam nihil de fructu detrahit: sicut contrà nihil accedit ex eo quòd sacerdos simul plures hostias consecret. Nam si propriè velimus loqui, etsi in diuersis sacrificijs plures sint materiæ, atque aliqua ratione plures hostiæ secundariæ, primaria tamen hostia ex qua sacrificium habet suam vim, in omnibus sacrificijs est vna ac eadem, scilicet Christus.

Fructus ex opere operato multiplicatur quando sunt multi verè offerentes.

192 Hinc sequitur, eum qui à pluribus accepit distinctas eleemosynas vt dicat pro ijs sacrum, si singulæ sufficiant ad frugalem vnius diei victum, teneri pro singulis singula sacra dicere. Idemque dicendum de eo qui aliunde obligatur pro diuersis sacra dicere. Quia cùm fructus qui habetur ex opere operato (quem præcipuè sibi applicari cupiunt qui sacrum pro se dici petunt, eo quòd maximè certus sit, & fortè solus omnino infallibiliter applicetur) omnino vnus, isque finitus vni sacrificio respondeat, longè minùs de fructu sacrificij participant, quando vnum offertur pro multis, quàm quando pro singulis vnum. Idemque iudicium est de fructu quem sacerdos impetrat prout offert in persona Christi, qui vnicus omnino vni sacrificio respondet. Quia cùm hæc oblatio non sit distincta à consecratione, non potest in eodem sacro multiplicari, nisi quando multi eandem hostiam consecrant.

Obligatus pro pluribus dicere integrum sacrũ, vnico sacrificio non satisfacit.

Nec his obstat quòd quando multi conferendo eleemosynas ad idem sacrificium concurrunt, singuli recipiant particularem fructum suæ oblationi & deuotioni respondentem: quia hunc non recipiunt, quia sacerdos pro ijs offert (nam eodem modo eum reciperent, si sacerdos pro alijs celebraret) sed quia ipsi offerũt. Sacerdos autem propter pactum & acceptam eleemosynam tenetur pro ipsis celebrare, vt suæ oblationis fructum ijs applicet.

Dixi, *Si singula sufficiunt ad frugalem vnius diei victum*. Quia si eleemosynæ ad hoc non sufficerent, plurimi Doctores dicunt, tunc licere tot accipere pro vnò sacro, quot sufficiunt ad talem victum. Ita *Soto in 4. d. 13. q. 2. art. 1. & Canus in locis Theolog. l. 12. c. 13.* & alij.

Soto.
Canus.

Vbi Nota primò, Pro victu tali illam quantitatem eleemosynæ debere iudicari sufficientem quam vel superiorum auctoritas, vel loci consuetudo pro singulis sacris taxauit, idque siue sacerdos indigeat ratione particularis suæ conditionis, lautiore sustentatione, siue non. hoc enim ij qui procurant dici sacra, non tenentur æstimare, sed ipsius est aliunde sibi prouidere. Talis autem eleemosyna his locis sunt quatuor aut quinque asses. Quare quamuis sacerdos possit plus accipere à sponte offerentibus, neminem tamen potest cogere, aut fraude inducere vt plus det.

Quanta eleemosyna pro sacro debeatur?

Nota secundò, Hæc intelligenda esse quando qui dant eleemosynam, non essent facilè alios reperturi, qui pro singulis singula sacra dicerent. Nam hoc casu iniuriosè à sacerdote deciperentur, dum falsa spe inducerentur vt darent illam eleemosynam habituri tantùm medium fructum sacrificij, cùm alias possent habere integrum.

193 Quanquam autem hæc sententia non sit improbabilis ob auctoritatem Doctorum, nõ videtur tamen passim admittenda, nisi vbi rationabilis causa & grauis sacerdotis inopia (qui se nulla alia ratione posset nutrire) id exigeret. Tum quia sapit auaritiam, & quasi nundinationem quandam sacrorum, dum tam rigidum pro ijs

 pretium

pretium exigitur. Tum etiã quia in rigore videtur falſa. Primò, quia ſacerdos acceptando eleemoſynam exterius promittit integrum ſacrum, & tamen tantùm dimidium intendit pro altero dicere. quod difficilè excuſatur à mendacio. In mutuis enim ſiue onerosis promiſſionibus tenemur externa ſigna promiſſionis intelligere prout communiter intelliguntur, & ſicut ſcimus ea hic & nunc ab altero intelligi. Dans autem tibi eleemoſynam vt dicas pro illo ſacrum, intendit vt integrum dicas, & acceptando eleemoſynam ſecundùm communem hominum ſenſum cenſeris hoc ei promittere. Sicut igitur promittens tibi eleemoſynam, vt dicas pro eo ſacrum, te deciperet ſi intenderet tantùm dare mediam partem eius quod in ijs locis ſolet dari: ita etiam tu eum decipis dum acceptando eleemoſynã promittis illi integrum ſacri fructum, & tantùm applicas medium. Secundò, quia ſacerdos talem dolo inducit vt det ſibi eleemoſynam ſub ijs cõditionibus, ſub quibus nullô modo eſſet daturus, ſi eas intelligeret. ad quod nullum ius habet. Nam etſi non teneatur dicere ſacrum pro eo qui non vult dare tantam eleemoſynam: tamen neminem poteſt tali ſimulatione contra ipſius intentionem inducere, vt tantam det. Nullum enim habet ius exigendi integrum victum vnius diei ab eo pro quo dixit vnum ſacrum, niſi ille ſaltem implicitè ſpoponderit ſe eum daturum. Nec ſufficit quòd ſuperior talem taxam pro ſacris ſtatuerit. quia tãtùm ſtatuit, vt poſſis eam exigere nolendo dicere ſacrum pro eo qui non vult tantum dare: non autem vt poſſis eam dolo ab alio extorquere.

194

Poſſet autem prædicta ſententia habere locum, quando dictæ eleemoſynæ ita offeruntur & acceptantur, vt accipiens non poſſit cenſeri promittere applicationem integri fructus; ſed tantùm pro ratione eleemoſynæ datæ. Vt fit primò, quando accipiens hoc dantibus ſignificat: aut quando multi ſimul quaſi per modum vnius eleemoſynas alicui conferunt, vt pro omnibus iuxta illarum magnitudinem ſacra dicat: aut in ſimilibus caſibus. Tunc enim nulla fit dãtibus iniuria ſi ſacerdos pro ſingulis ſacris taxatam eleemoſynam accipiat.

195

Quis fructus debeatur ei pro quo ſacrum debet offerri.

Nota demum, ijs, pro quibus tenemur ſacra dicere, propriè debitum eſſe eum fructum, qui percipitur ex opere operato. quia hic eſt proprius fructus ipſius ſacri; aut vt ſummum etiam is qui impetratur in perſona Chriſti. Quare obligati pro certis dicere ſacrum, liberè poſſunt eum fructum, quem vt perſonæ priuatæ percipiunt alijs applicare; ſiue is percipiatur per modum impetrationis; ſiue ex opere operantis per modum meriti aut ſatisfactionis. Atque ita in ſuo Memento ſacerdos poteſt Deo commendare quoſcunque voluerit, offerendo pro ijs priuatim ipſum ſacrificium. quia per eiuſmodi oblationes nihil detrahitur fructui qui reſpondet oblationi prout fit in perſona Chriſti.

DVBIVM XI.

Quinam ſacerdotes, & qua ratione poſſint accipere eleemoſynas pro ſacris ſuis?

196

PRima ſententia docet, nullos ſacerdotes poſſe ita ab aliquo pro ſacro dicendo accipere eleemoſynam, vt ſe obligent ad celebrandum pro eo. Ratio eſt, quia hoc non poſſet fieri ſine pacto. omne autem pactum in rebus ſacris illicitum eſt. vt dicitur *cap. Pactiones, de pactis*. & hoc videtur ſimoniacum. quia daretur pecunia pro re ſacra. Hinc *D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 2.* dicit eſſe ſimoniam, quando talia fiunt interueniente pacto.

D. Thom.

Reſpondent aliqui, pecuniam hîc non dari propriè pro ipſo ſacrificio, aut eius fructu, ſed ſolùm pro labore, qui inter ſacrificandum impenditur. Sed hoc non ſatisfacit. quia cùm hic labor ſit intrinſecus officio Miſſæ, non poteſt ab eo diſiungi, neque per ſe pecunia æſtimari. Secùs eſſet, ſi quis procul deberet ire ad Miſſam certo loco dicendam. Tunc enim labor itineris poſſet æſtimari, quia ſacrificio extrinſecus eſt. vide *Leſſ. l. 2. c. 35. dub. 8.*

Non poteſt accipi pecunia pro labore qui ſacrificio impenditur.

Leſſius.

Secunda ſententia docet, ſacerdotes diuites non poſſe vllas eleemoſynas accipere pro ſacris. Inſinuat hanc *Sylueſter v. Simonia num. 3.* Vbi dicit hoc pertinere ad auaritiam. Ratio eſt. quia pro alijs celebrantes non poſſunt accipere pecunias pro ſacro, ſed tantùm pro ſui ſuſtentatione. Diuites autem ſacerdotes ea pecunia ad hunc finem non indigent.

Sylueſter.

Tertia ſententia docet, Paſtores non poſſe accipere pecunias pro Miſſis quas celebrant. quia tenentur eas celebrare pro ſuis parochianis à quibus aluntur. Ita *Soto in 4. d. 13. q. 2. a. 2. §. Quibus autem.*

Soto.

197

CONCLVS. I. Poteſt ſacerdos licitè accipere eleemoſynam cum obligatione dicendi Miſſam pro eo qui dat. Ita cum communi ſententia Leſſ. ſuprà.

Leſſius.

Patet ex communi praxi Eccleſiæ. Et ratio eſt, quia non datur eleemoſyna pro ipſa Miſſa, ſed pro ſuſtentatione celebrantis. Nam vt dicitur 1. Corint. 9. qui altari deſeruiunt, de altari participant. vbi Apoſtolus pluribus probat eos qui alijs ſpiritualia miniſtrant, debere ab ijs ali, ſicut miles alitur ab ijs quibus militat. hinc illud quod datur ſacerdotibus ab ijs quibus ſpiritualia adminiſtrant, ab Apoſtolo ibidem, & ab alijs ſæpe vocatur ſtipendium: & à Chriſto Lucæ 10. merces. non quòd propriè habeat rationem mercedis aut ſtipendij; ſed quia militantibus ac laborantibus in vinea Domini non minùs debetur iuſta ſuſtentatio, quàm temporalibus operarijs ac militibus debentur mercedes ſiue ſtipendia. Similiter ſacerdos obligat ſe alteri ad dicendum ſacrum cum reſpectu quidem ad eleemoſynam: non tamen tamquam ad pretium ſui ſacrificij, ſed tamquam ad conditionem ſine qua ſe non obligaret: cum verè conſtet eum gratis dare quę gratis accepit.

Poteſt accipi pecunia pro ſuſtentatione celebrantis.

1. Cor. 9.

Luc. 10.

Ad *cap. Pactiones*, ac D. Thomam Reſpondeo, Eos ſolùm damnare pactiones in quibus ſpiritualia

D. Thom.

malia dantur pro temporalibus, aut sine iusta dispensatione beneficia commutantur. quod simoniacum est.

198 *Etiam diuites licitè eiusmodi eleemosynas accipiunt.* CONCLVS. II. Etsi potiùs deceret sacerdotes diuites dicere sacrum sine vllis eiusmodi stipendijs; tamen licitè ea accipiunt: sicut enim non ideo miles tenetur gratis militare, quia aliunde habet, vnde potest cōmodè viuere: sic nec ideo tenetur sacerdos alijs spiritalia administrare non accipiendo ab ijs sustentationem.

Nec hic facienda est distinctio inter eos qui diuites sunt ex patrimonio, vel beneficijs ecclesiasticis. quia hæc eos nullo modo obligant, vt magis gratuitò alijs spiritualia administrent, quā alios, nisi sint instituta cum obligatione hæc administrandi sine vllo nouo stipendio.

199 *Ad quid Parochi tenentur. Suarez.* CONCL. III. Parochi ratione beneficij parochialis præcisè non tenentur vlla ordinaria sacra pro suis parochianis celebrare. Ita *Suarez d. 86. sect. 1.* Probatur, quia dantur illis decimæ propriè vt suis Sacramenta ministrent, concionentur, ac diuina officia debito tempore celebrent: non autem vt pro his vel illis oreot, aut sacra faciant.

Dixi, non ratione beneficij, sine stipēdiorum quæ accipiunt. Quia videntur ratione officij sui saltem ex caritate teneri aliquādo pro suis subditis orare, quod conuenit saltem per oblationem sacrificij fieri. Sed quanta hæc obligatio sit, & quoties obliget, non ita facilè potest definiri, sed ex circumstantijs prudentis iudicio æstimandum est. Item si fortè aliqua singularia stipēdia recipiant pro certis sacris faciendis, v. c. anniuersarijs pro defunctis aut in die sepulturæ eorum secundùm consuetudinem, teneotur ea per se vel alium facere.

Ad quid canonici obligentur. Idem dicendum de canonicatibus & similibus officijs, quæ ordinariè instituuntur vt certa officia in Ecclesijs celebrentur, non tamen vt certa sacra pro aliquibus celebreotur, præsertim à singulis. Si quæ autem ad hunc finem instituta sunt, vt fit sæpe in capellanijs: qui ea obtineot, debent ea secundùm rationem quam constitutio exigit celebrare; vt per se patet. quia ad id stipendia accipiunt. Sed hæc spectant potiùs ad materiam de iustitia, quàm ad hunc locum. quare hæc breuiter dixisse sufficiat. si quis plura velit, videat *Suarez hic d. 86.* *Suarez.*

ARTICVLVS II.

Vtrùm conuenienter sit determinatum tempus celebrationis?

200 ARt. 2. docet primò, licere quotidie hoc sacrificium offerre, excepta feria sexta hebdomadis maioris.

Docet secundò, non licere vni sacerdoti plusquam semel vno die celebrare, excepto Natali Domini, & quibusdam casibus, in quibus necessitas contrarium exigit. Patet ex *c. Sufficit, de consecrat. d. 1.*

Docet tertiò, cōuenientem horam celebrandi esse ab initio auroræ vsque ad horam nonam post ortum solis, quæ secundùm nostrum computum esset tertia post meridiem.

DVBIVM I.

Quoties teneantur sacerdotes celebrare?

201 PRæcipuè hîc est difficultas circa priuatos sacerdotes, qui nullum habent beneficium quod eos ad celebrādum obliget. Duæ hîc sont sententiæ planè extremæ.

Prima docet, eiusmodi sacerdotes nullo modo, aut vt summum sub veniali teneri vnquam celebrare, modò semel in anno communicent, & diebus quibus id alijs præcipitur, sacrum audiant. Ita *Gabriel lect. 87. in can. lit. V. D. Bonauent. in 4. d. 12. p. 2. a. 2. q. 1. Halensis in 4. q. 51. memb. 2.* & alij. *Gabriel. Bonau. Halensis.* Ratio eorū est. quia id nullo iure præcipitur. Potestas enim celebrandi datur tanquā aliquod priuilegium quo nemo tenetur vti. Et confirmatur, quia datur etiam sacerdotibus potestas audiendi confessiones; & tamen non peccant nunquam audiendo.

Secunda sententia docet, eos saltem aliquoties in anno teneri sub peccato mortali celebrare, scilicet in præcipuis festis. Ita *D. Thom. suprà q. 82. a. 1. & in 4. d. 13. q. 1. a. 2.* *D. Thom.* vbi dicit sacerdotem teneri illis diebus celebrare nec licere ei abstinere. Et quamuis quidam ipsius discipuli velint eum loqui de obligatione solùm sub peccato veniali, quia non dicit eos teneri sub mortali, tamen cùm materia grauis sit, videtur loqui de obligatione sub peccato mortali. Idem tenent *Siluester v. Missa n. 7. Nau. c. 25. n. 88.* & alij. *Siluester. Nauarr.* Probant primò, Quia cū potestas detur in ordine ad actum, videtur esse grauis inordinatio accipere eam potestatem, & nunquām ea vti. Secundò, quia videtur esse contra caritatem & se & Ecclesiam tanto bono in perpetuum priuare. Sed respondent alij, hæc argumenta solū probare esse peccatum veniale, quia non probant grauem obligationē.

202 *Quoties Pastores tenentur celebrare.* CONCL. I. Omnes qui habent beneficium pastorale aut simile, obligātur sub peccato mortali per se vel alios curare, vt in eorum parochia fiat illis diebus sacrum, quibus subditi id tenentur audire.

Quia ad hoc stipendia accipiunt, vt ita diuina officia celebrent, vt subditi possint commodè ea audire, ad quæ audienda ab Ecclesia obligātur. Vnde sequitur, quando sufficiētes sunt sacerdotes in eadem Ecclesia, eos teneri plura sacra diebus festis & dominicis celebrare, quando id necesse est, vt omnes subditi possint audire sacrum. Quia ob hunc ferè finem communiter parochiani plures sacerdotes alunt.

203 *Quoties canonici.* CONCL. II. In Ecclesijs collegiatis & alijs, vbi competens est numerus sacerdotum, tenentur superiores procurare vt ad minimum singulis diebus vnum sacrum celebretur. Patet ex *c. Cùm creatura.* Vbi Pontifex præcipit ne tales permittant

tanr ſibi teporem obrepere, *quo minùs & pro anniuerſarÿs defunctorum, & pro feſto, vel feria ſecundùm temporum congruentiam Miſſarum ſolemnia celebrent.* Vbi expreſſè præcipitur fieri quotidie Miſſa: & patet ex conſuetudine Eccleſiæ, & ſenſu fideliũ, qui grauiter ſcandalizarentur ſi ſine iuſta cauſa ſacrum in ijs Eccleſijs omitteretur. Quare cenſendũ eſt ijs cum tali obligatione ſtipendia dari.

204 Ex illo autem iure quidam colligunt in talibus Eccleſijs debere quotidie duo ſacra celebrari, vnum pro defunctis, & alterum de tempore. Notat autem *Victoria nu.94.* vt hoc ſit probabile non debere intelligi, quòd quotidie debeat celebrari ſacrũ, quod particulatim pro defunctis in Miſſali præſcribitur (omnino enim abſurdè hoc maioribus feſtis diceretur) ſed de ſacro quod pro defunctis offertur, etſi dicatur de tempore.

Victoria.

Sed hæc ſententia non habet vllum fundamentum. quia in illo capite non præcipitur, vt quotidie dicatur ſacrum pro defunctis, ſed tantùm iubetur Primò, vt talia ſacra dicantur quando occurrunt anniuerſarij dies, quibus clerici recipiunt ſtipendia pro ijs dicendis. Secundò, vt propterea non omittatur Miſſa de tempore. Et confirmatur, quia cùm Pontifex ibi apertè diſtinguat ſacrum quod debet dici pro defunctis ab eo quod dicitur de feſto, aut feria occurrente, patet eum loqui de ſacro ſolito dici pro defunctis. Quare cùm indecens ſit hoc ſacrum dici celebrioribus feſtis, certum eſt Pontificem ibi non præſcribere vt quotidie dicatur ſacrum pro defunctis. Quod etiam probat ipſa praxis Eccleſiæ, quæ apertè eſt contraria.

205 Ex quibus patet, non poſſe generaliter definiri quot ſacra quotidie in eiuſmodi Eccleſijs dicenda ſint: ſed hoc ex ſingularum fundatione, varijſq; circumſtantijs, ac veteri conſuetudine, quæ niſi videatur apertè iniqua, pro lege habenda eſt, definiendum eſt. Idemque dicendum de Eccleſijs parochialibus, vbi ſolùm vnus aut alter ſacerdos eſt. Tenetur enim Paſtor curare, vt tot per hebdomadam fiant ſacra, quot iam longa conſuetudo & piæ fundationes (quarum ſtipendia vel ipſe, vel ſacellanus recipit) requirunt.

Hęc tamē intelligenda ſunt, niſi alicubi tot eſſent Miſſarum fundationes, & ita tenues, vt cōmodè non poſſet omnibus ſatisfieri. Quo caſu *Trident. ſeſſ.25.c.4. de reformat.* concedit Epiſcopis facultatem, vt in Synodo diœceſana, & Abbatibus ac religionum Generalibus, vt in capitulo generali, poſſint his aliquam moderationem adhibere, curando vnum ſacrum pro pluribus fundationibus dici, prout in conſcientia iudicauerint ad Dei honorem magis expedire: ita tamen vt eorum omnium pro quibus fundationes factæ ſunt, commemoratio fiat. Quod piè admodum ſtatutum eſt. quia aliàs piæ fundationes peribant, cùm non eſſent qui pro tam paruo ſtipendio vellent ſubire onus illis plenè ſatisfaciendi.

Tridens.

206 CONCL. III. Probabilius eſt etiam ſacerdotes qui nullum habent beneficium, grauiter obligari vt aliquando celebrent.

Quiuis ſacerdos tenetur aliquando celebrare.

Probatur, quia per ordinationem non ſolùm datur illis poteſtas, ſed imponitur etiam officiũ celebrandi, vt patet illo ad Hebr.5. *Omnis namque Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in ÿs quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia,* &c. Atqui omnis is qui aliquod officium ſponte ſuſcipit, tenetur ei ſatisfacere, idque ſub peccato mortali, quando materia grauis eſt. Ergo cùm officium celebrandi ſacerdoti impoſitũ ſit materia grauis, grauiter peccat ſi non ſatisfaciat. Confir. primò, quia hic etiam videtur communis ſenſus fidelium. Nam communiter grauiter offenduntur, ſi quem ſacerdotem videant omnino à celebratione abſtinere, & habēt eum pro homine aut perditæ conſcientiæ, aut malæ vitæ, aut qui parum religionem & pietatem curat. Nec enim communiter poteſt occurrere alia cauſa perpetuò à ſacrificio abſtinendi. Confir. ſecundò ex illis verbis Chriſti Luc.22. *Hoc facite in meam commemorationem.* quibus apertè (vt teſtatur *Trident. ſeſſ.22. cap.1.*) præcepit Apoſtolis, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus, vt hoc ſacrificium offerrent. Vbi cùm dicit, *eorumq; in ſacerdotio ſucceſſoribus*, videtur generatim intelligere omnibus ſacerdotibus ibi datum eſſe præceptum ſacrificandi. quia omnes omnino ſuccedunt Apoſtolis in ſacerdotio.

Hebr.5.

Luc.22.

Tridens.

207 Quoties autem tales ſacerdotes teneantur celebrare, vt peccatum mortale euitent, non ita facile eſt definire. Communior videtur eorum ſententia, qui aſſerunt eos teneri ſaltem aliquoties per annum celebrare. Alij volunt, hoc non poſſe definiri ex aliquibus circumſtantijs intrinſecis ſed extrinſecis, v.c. ex ratione ſcandali aliorum, aut neceſſitate ſpeciali ipſius ſacerdotis, qui pro ſalute animæ indiget frequentiore celebratione. Sed credo probabilius eſſe, ſacerdotem ratione officij ſui teneri aliquoties per annum circa maiora feſta celebrare. Per ſe enim videtur valdè indecens, & coniunctum cũ quodam tanti muneris cōtemptu, ſi ad id à Deo vocatus, non dignetur eo aliquoties ſaltem per annum fungi, atque ita hunc cultum ſingulariter Deo debitum ei ſubtrahat.

Idque aliquoties per annum.

DVBIVM II.

An cuiuis ſacerdoti liceat quotidie celebrare?

208 LVtherani volunt omnes Miſſas priuatas eſſe illicitas: nec aliàs Miſſam celebrari poſſe, quàm quando populus ad communicandum conuenit. Ratio eorum eſt, quia putant eam nō eſſe verum ſacrificium, ſed tantùm inſtitutam ad conficiendum Sacramentum in vſum populi. Vnde inferunt, fruſtra celebrari, quando populus non cōmunicat. Sed hoc fundamentũ ſatis refutaui a.1.dub.3. vbi oſtēdi Miſſam eſſe verum ſacrificium in Dei cultum & remiſſionem peccatorum inſtitutum. Quare tota eorum ſententia corruit, quæ apertè etiam cum tota antiquitate pugnat. Nam in vita S. Andreæ legitur, quòd quotidie agnum immaculatum Deo in hoc ſacrificio immolarit. Idem narrat *D. Gregorius hom.37. in Euang.* de B. Caſſio Narnienſi Epiſcopo. Vnde etiam *D. Aug. epiſtola 23. Nonne, ait, ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo, & tamen in Sacramento non ſolùm per omnes paſchæ ſolemnitates, ſed omni die populis immolatur?*

Lutherani.

D. Gregor.

D. Aug.

His

209 His igitur omiſſis inter catholicos certum eſt primò, vt quis licitè celebret requiri Primò, vt nulla cenſura ſit prohibitus. Secundò, vt cooſcius ſibi peccati mortalis priùs cõfiteatur ſi fieri poſſit, iuxta dicta q. 80. a. 4. aut ſi fieri neqoeat, vt ſaltem priùs côteratur. quia nemo poteſt hoc Sacramentum conficere, aut ſumere niſi iuſtus.

Secundò, certum eſt eiuſmodi impedimentis ceſſantibus licere cuiuis ſacerdoti quotidie celebrare, ſaltem exceptis tribus vltimis diebus hebdomadæ ſanctæ.

Tertiò, certum eſt nulli licere celebrare ſacrum feria ſexta hebdomadæ ſanctæ. Patet ex *can. Sabbato de conſecr. d.* 3. & communi DD. conſenſu, & Eccleſiæ praxi.

Quartò, certum eſt feria quinta & ſabbato eiuſdem hebdomadæ licitè iam in ſingulis Eccleſijs celebrari vnum ſacrum ſolemne. Patet ex conſuetudine totius Eccleſiæ, qua ex parte abrogatus eſt *can. Sabbato* citatus.

210 Dubium igitur eſt Vtrùm illis duobus diebus liceat etiam priuatim plura ſacra celebrare?

Prima ſententia id abſolutè negat. Ita *Marcellus Franc. in libro de horis canonicis capite* 30. *Marcell. Franc.* Nititur præcipuè, quia communiter non ſolet illis diebus niſi vnum ſacrum in ſingulis Eccleſijs celebrari. Sed quod ad feriam quintam attinet, communiter alij DD. ei contradicunt. quia nullo iure prohibemur hoc die priuatim, & plura in eadem Eccleſia ſacra celebrare: nec vlla eſt generalis in Eccleſia conſuetudo contraria. Nã plurimi illo die priuatim vbiq; celebrant. Quòd autem non ita multi tunc ſoleant celebrare, magis ortum eſt ex eo, quòd aut ſacerdotes tunc nimiùm alijs rebus occupentur: aut quia multi cauſa maioris deuotionis, & ſolemnitatis ſummi ſacri volunt in eo ad imitationem Apoſtolorum de manu celebrantis communionem ſumere, ſicut Apoſtoli eo die eam ſumpſerunt de manu Chriſti.

211 *Nauarr.* Secunda ſententia docet, ſaltem in ſabbato illicitum eſſe priuatim celebrare. Ita *Nauar. c.* 25. *n.* 88. Prob. primò, Quia *can. Sabbato* citato dicitur ex antiqua conſuetudine non licere eo die celebrare. Atqui hoc ius non eſt contraria conſuetudine reuocatum niſi quoad Miſſam ſolemnem. Ergo quoad alias Miſſas adhuc obligat. Secũdò, quia pro priuatis Miſſis nullus habetur introitus. Ergo ſignum eſt eas nõ poſſe celebrari. *Soto* tamen *in 4. d. 13. q. 2. a. 2. § Hic primum.* docet ſaltẽ ex facultate Epiſcopi licere eo die priuatim celebrare. *Soto.* Vbi dum dicit *ſaltem ex facultate Epiſcopi*: inſinuat probabile eſſe etiam ſine ea licere. Quare multi recentiores id docent. Et probatur primò, quia nulla extat prohibitio niſi in *can. Sabbato*. *Licitè iam celebratur ſabbato ante paſcha.* Atqui quoad hoc ille canon eſt omnino abrogatus. quia tota ratio illius vniuerſim eſſe deſijt. Ratio enim cur olim in Eccleſia non celebrabatur, erat: quia toto illo die vſque ad noctem Eccleſia protrahebat ieiunium, & lugebat mortem Chriſti, ideoq; quaſi haberet realem mortem Chriſti præſentem, non minùs quàm feria ſexta etiam illo die vſque ad noctem omni ſacrificio, quo Chriſtus myſticè immolatur, abſtinebat: & primum noctu incipiebat ſacrificium, quo Chriſti reſurrectio celebrabatur.

Iam verò tota hæc ratio mutata eſt. Nam Eccleſia ipſo ſabbato ante meridiem incipit celebrare reſurrectionem. Sicut igitur olim licebat priuatim incipere celebrare ab eo tempore, quo Eccleſia incipiebat celebrare reſurrectionem Chriſti: ita etiam modò licebit. Quia tota ratio illius prohibitionis ex tunc incipit ceſſare. Confir. Quia videmus ferè vbique in maioribus Eccleſijs aliquos priuatim manè celebrare, idque videntibus nec contradicentibus Prælatis Eccleſiæ. Quare videtur contraria conſuetudo penitus abrogata.

Miſſæ tamen ſolemniores plures in eadem Eccleſia eo die non ſunt celebrandæ. Quia generalis conſuetudo habet, vt vnica in ſingulis Eccleſijs celebretur. Imò etiam in Miſſis non ſolemnibus cauendum ne plures publicè celebrentur. quia hoc aliquo modo interturbaret illos diei ſolemnitatem & cæremonias, quibus Chriſti paſſio & ſepultura adhuc magna ex parte repræſentantur.

DVBIVM III.

Vtrùm liceat eidem ſacerdoti ſæpiùs eodem die celebrare?

212 HAc in re conſtat inter omnes ordinariè hoc nõ licere. Patet ex *c. Sufficit, de conſecrat. d.* 2. vbi dicitur: *Sufficit ſacerdoti vnam Miſſam in die celebrare.* Et infrà additur: *Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, & alteram de die ſi neceſſe fuerit. Qui verò pro pecunijs aut adulationibus ſæcularium vna die præſumit plures facere Miſſas, non exiſtimo euadere damnationem.*

Peccat mortaliter qui ſæpius eodẽ die celebrat. Ex quibus conſtat Primò, eſſe peccatum mortale bis in vno die celebrare ſine neceſſitate. Secundò, id tamen licere quando neceſſitas id poſtulat. Quare DD. plures caſus adferunt, quibus aiunt id licere. *Nauar. c. 25. n.* 87. numerat 7. Et ſimiliter ferè *Soto in 4. d. 13. q. 2. a. 1. Silueſter* verò *v. Miſſa 1. n.* 7. ex diuerſis numerat vndecim caſus, quos videtur omnes approbare. *Nauarr. Soto. Silueſter.* Et eoſdem numerat *Victoria de Eucharistia q.* 95. qoos tamẽ non omnes probat: & quidam caſus bis repetuntur. *Victoria.* Breuiter igitur decem diuerſos caſus hîc enumerabimus, & quid videatur de ſingulis explicabimus.

213 *Excipiuntur aliqui caſus.* Primus caſus eſt in Natali Domini: in quo, vt patet ex conſuetudine Eccleſiæ, ſecundùm omnes DD licet ter celebrare.

Secundus caſus eſt, quando dicta iam Miſſa ſuperuenit Epiſcopus, aut aliquis princeps, qui cuperet audire ſacrum; etſi dies feſtus non ſit.

Tertius, ſi die feſto dicto ſacro ſuperueniunt multi peregrini, qui aliàs ſacrũ audire nõ poſsẽt.

Quartus, quando dicta Miſſa occurrit mortuus ſepeliendus in locis vbi eſt conſuetudo eos cum Miſſa ſepelire.

Quintus, quando aliàs nuptiæ deberent benedici ſine ſacro.

Sextus, quando aliàs ægrotus deberet decedere ſine viatico.

Septimus, quando quis præeſt duabus Eccleſijs, & alterutra neceſſariò die feſto deberet carere ſacro niſi ipſe bis celebret.

Octauus,

Octauus, quando eodem die occurrunt duæ Missæ celebrãdæ, vna de festo, altera de ieiunio: aut altera pro defunctis, altera de tempore: & non est nisi vnus sacerdos.

Nonus, quando alia aliqua necessitas occurrit iudicio boni viri sufficiens. Alij duo casus qui ab illis numerantur, coincidunt cum prioribus.

Durand. Decimum his adiungit *Durandus l. 2. de ritibus Ecclesiasticis cap. 7.* scilicet, quando in dedicatione Basilicæ tantus conflueret populus vt simul omnes in ea Missam audire nõ possent. Tunc enim si vnicus esset sacerdos, posset sæpiùs celebrare, vt omnes sacrũ audire possent. Et hic casus colligitur apertè ex *D. Leone epistola* 81. c. 2. *D. Leo.*

Victoria. Paludan. Addit Victoria ex Paludano, nullo casu, excepto primo, licere eidem sæpiùs quàm bis celebrare vno die, cuius rei nullam reddit rationem. *Suarez.* Quare *Suarez d. 80. sect. 3.* putat necessitatem quę sufficit vt duo sacra dicantur, posse sufficere pro tertio, si æqualiter pro hoc vrgeat.

214 Pro resolutione horum casuum ex communi Doctorum sententia notandum, in omnibus illis, vt quis secundum sacrum licitè dicat, eum debere esse ieiunum: & consequenter in priore non sumpsisse ablutionem. Hinc quidam inferunt, secundum, tertium, quartum, quintum & sextum casum non posse habere locum. Quia vel hic casus erit notus sacerdoti antequam dicat sacrum; & sic non erit opus dicere secundum sacrum, sed primum differendum erit: vel primùm erit notus post dictum sacrum; & tunc erit serius, quia sacerdos sumpserit ablutionem. Sed hoc non satisfacit, quia fieri poterit vt sacerdos ob aliam causam nullo modo possit differre primum sacrum: aut vt ille casus primùm illi innotescat facta iam consecratione.

Alia tamen ratione aliqui ex his casibus videntur reijciendi, quia illæ causæ non videntur sufficientes, vt quis duo sacra celebret. Ad hoc enim iura requirunt necessitatem, vt patet ex eorum verbis. Atqui cùm exiguum aut etiam nullum sit incõmodum, Episcopum, aut aliquã personam nobilem non audire sacrum, præsertim die non festo: imò etiam die festo, quando nullus est, qui possit illud seruata communi lege Ecclesiæ celebrare: nulla videtur ratio, cur contra communem Ecclesiæ consuetudinem sacerdos tunc debeat secundò celebrare. Idemq; dicendum de quarto & quinto casu. quia aliquem debere sine sacro quod eodem die fiat, sepeliri, nullius momenti incommodum est: cùm sæpe videamus sepulturam fieri post prandium. Adde, numquam ita subitò nuptias contrahi, quin pastor antè necessariò moueatur.

215 In tertio casu, quando esset exigua peregrinorum multitudo, non videretur vlla eorum habenda ratio. Nec enim tam est incommodum paucos aliquos non audire sacrum etiam die festo, quàm sit violare generalem Ecclesiæ cõsuetudinem de nõ celebrando secundò. Secùs fortè esset, si esset ingens multitudo quæ deberet carere sacro. Tunc enim esset eadem ratio huius casus & decimi.

Necessitas autem sexti casus videtur esse satis grauis. Durum enim est morientem sine sua culpa priuare viatico, præsertim cùm ex præcepto diuino teneatur tunc communicare. Quare videtur maius incommodum ipsum sine viatico decedere, quàm sacerdotem secũdò celebrare, præsertim cùm hoc non ita repugnet Ecclesiæ legibus, quum sæpe permittatur.

Septimus casus ab omnibus admittitur.

216 Octauus autem, etsi ei videatur *c. Sufficit*, fauere, tamen repugnat absolutè modernæ Ecclesiæ consuetudini, nec videtur habere vllam necessitatem. Nam vel erit dies festus valdè celebris; & tunc nullo modo conuenit celebrari sacrum de *Requiem*. quare in diem sequentem erit differendum: vel erit dies non ita celebris, & tunc nullũ est incommodum nõ celebrari sacrum de tempore, præsertim in tanta inopia sacerdotũ. Quare aut alius debuit fuisse illius capitis casus, quã verbis exprimatur (quod videntur innuere illa verba, *si necesse fuerit*) vel (quod etiam asserit Victoria suprà) debuit olim fuisse facilior & frequentior permissio sæpiùs per diem celebrandi, quàm modò sit. Quia ex omnibus dictis casibus solus septimus modò est in vsu. Quare Vtrùm decimus iam admitteretur, videtur quis meritò posse dubitare. Quòd enim multi non audiant sacrum videtur minoris momenti, quàm sit violatio illius consuetudinis, quæ iam tam strictè obseruatur. Nam in multis pagis satis frequenter singulis diebus dominicis & festis contingit, vt multi nequeant audire sacrum, eò quòd vnica dicatur Missa, cui omnes interesse nõ possunt. Et tamen Prælati hoc malunt permittere, quàm concedere vt pastores bis eodem die celebrent. Tamen propter D. Leonis auctoritatem id absolutè concedentis, & ingentem populi cõcurrentis deuotionem ac similium dierum celebritatem, putarem eo casu etiam modò licere secũdò celebrare. quia illa lex non potest verè dici contraria consuetudine abrogata, cùm casus ille rarissimè occurrat. Nam in eiusmodi solemnitatibus communiter est abundantia sacerdotũ.

Victoria. Iam difficilius permittitur sæpius celebrare quàm olim.

D. Leo.

Adde, in secundo, quarto & quinto casu posse quandoq; ratione circumstantiarum sufficientẽ esse necessitatẽ sæpiùs celebrandi: vt quando aliàs timeretur graue scandalum, aut populi perturbatio, quæ aliter euitari non possent.

DVBIVM IV.

Qua hora diei liceat celebrare?

217 CONCL. Licet celebrare ab initio auroræ vsque ad meridiem. Ita communiter DD. Inter illud autem tempus pro Missis priuatis quæuis hora est æquè apta: pro solemnibus verò seruandum est tempus quouis loco consuetudine præscriptum.

Initiũ ergo diei quo Missæ possunt incipi, est initium auroræ, aut circa illud, id est sesquihora aut circiter ante ortum solis. Nec enim hæc res omnino mathematicè potest definiri, vt bene notat *Suarez d. 80. sect. 4.* *Suarez.*

Ante illud tempus secundùm communẽ DD. sententiam non licet celebrare sine priuilegio. Aiunt tamen cõmuniter Episcopum posse hac in re tam secũ quàm cum alijs ex iusta causa dispẽsare. Potest etiam ex consuetudine præscribi licentia illud tẽpus preueniendi, presertim quãdo alla

Non licet celebrare ante aurorã, nisi priuilegium aut consuetudo aliud obtineat.

illa nititur rationabili fundamento. Insinuat hoc *Victoria de Eucharistia n. 97.* vbi dicit non esse initium auroræ ita punctualiter seruandum, sed consuetudinem esse seruandam.

Victoria.

Nauarr. autem *cap. 25. n. 85.* testatur, in multis Galliæ partibus, vt famuli & operarij possent manè audire sacrum, consuetudinem esse introductam, vt hyeme diu ante auroram celebrentur sacra; quam etiam consuetudinem videmus hîc in Belgio vigere. Et sanè illis locis vbi hyeme tam serò sol oritur, necessarium est vt sacra possint dici ante auroram: alioqui vix vlli famuli aut famulæ possent vnquam sacrum audire.

Nauarr. Consuetudo Belgii.

218 Ab hac regula excipitur dies Natalis Domini, in qua licet noctu sacrum dicere, vt patet *cap. Nocte sancta, de consecr. d. 1.* Multi autem Doctores putant solùm licere vnum sacrum tunc dicere ante auroram. Sed meliùs alij absolutè concedunt eundem sacerdotem posse etiam tria ante auroram dicere. Ita cum aliis *Suarez d. 80. sect. 4.* Et colligitur apertè ex *dicto cap. Nocte sancta.* Quia ibi absolutè conceditur vt nocte Natiuitatis Missæ celebrentur sine vlla restrictione: & consuetudo id etiam multis locis obtinuit.

Suarez.

219 Similiter non licet diu post meridiem sacrum celebrare, sed ordinariè nitendum est vt sacrum vltimum saltem circa meridiem incipiatur. *Nauarr.* tamen *c. 25. n. 85.* putat vsque ad horam tertiam post meridiem posse sacrum celebrari. quia olim hoc licuit: vt patet ex D. Thoma hîc. & *cap. Solent, de consecrat. d. 1.* Nec iam per vllum ius reuocatum est. Vnde ipse dicit se dum diebus festis iter ageret, sæpè post meridiē sacrum fecisse. Sed consuetudo iam planè contrariū obtinuit, quam DD. communiter dicunt seruandam: saltem ne quis diu post horam duodecimam siue meridiem sacrum inchoet. Ex iusta occasione tamen licet paulò pòst inchoare.

Nauar. An post meridiem liceat celebrare. *D. Thom.*

220 Nota demum, plures Canonistas dicere esse peccatum mortale facere sacrum ante dictū Matutinum: sed sine fundamento. quia inter horas & sacrum nulla est connexio. Nec refert quòd rubricæ dicant sacrum esse celebrandum post dictas Matutinas. quia aut loquūtur de officio publico, in quo consuetudo Ecclesiæ seruanda est: aut tantùm ostendūt quid fieri deceat. quia nullum verbum præceptiuum continent. Nec est dubitandum, quin, quando commodè fieri potest, omnino conueniat horas Matutinas & Laudes præmittere: tum quia secundùm consuetudinem Ecclesiæ illæ preces deberent quasi noctu dici, & antequam tempus dicendi sacrū aduenerit, & ideo etiam est introducta consuetudo, vt communiter etiam priuatim illæ preces præmittantur sacro. Quando tamen adesset rationabilis aliqua causa, nullum esset peccatum hunc ordinem inuertere. vt benè docet *Soto in 4. d. 13. q. 9. a. 2. in fine.* Et cum aliis multis *P. Leonardus de Iustitia, c. 37. dub. 12. n. 81. & Suarez hic d. 82. sect. 1.*

Canonistæ. Licitè celebras ante lectum Matutinum.

Soto. P. Leonard. Suarez.

ARTICVLVS III.

Utrùm oporteat hoc sacrificium celebrare in domibus, & vasis sacris.

221 HOc art. D. Thomas explicat qualis locus huic sacrificio perficiendo necessarius sit. qui triplex dici potest. Primus omnino cōmunis, scilicet ædes in qua offertur. Secundus proprius, scilicet ipsum altare. Tertius maximè proprius & omnino proximus, scilicet ipsa vasa & lintea quibus corpus & sanguis Christi excipiuntur.

D. Thom.

Docet igitur primò, hoc sacrificium debere fieri in templis cōsecratis aut benedictis, aut oratoriis iussu Episcopi ad hoc destinatis, nisi necessitas aliter facere cogat, aut priuilegiū concedat.

Docet secundò, hoc sacrificium debere celebrari super altari lapideo, ab Episcopo cōsecrato.

Docet tertiò, ad hoc sacrificium necessariò requiri vasa ac vestes sacras.

DVBIVM I.

Qua ratione ad hoc sacrificium requiratur locus sacer?

CONCLVS. I. De iure communi, vt hoc sacrificiū legitimè offeratur, debet fieri in tēplo ab Episcopo cōsecrato aut benedicto: aut saltem in oratorio per Episcopum ad hoc designato.

Ita communiter DD. Et patet ex *cap. Nullus, de consecrat. d. 1.* Vbi dicitur *Nullus presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in consecratis ab Episcopo locis, qui sui particeps de cetero voluerit esse sacerdotij.* Et *c. Sicut ibidem.* vbi dicitur: *Non in alijs locis quàm in Domino consecratis, id est, in tabernaculis diuinis precibus à Pontificibus delibutis Missas cantare aut sacrificia offerre licet, nisi coegerit necessitas.*

Ex his patet. Iure antiquo ad licitè sacrificandum nō sufficisse locū fuisse ab Episcopo benedictum, sed debuisse esse cōsecratum. vt patet ex illis verbis: *diuinis precibus à Pontificibus delibutis.* Quibus significatur vnctio chrismatis, quæ in sola consecratione adhibetur. Vsus iam tamen obtinuit, vt sufficiat locum esse benedictum: imò vt sit particulatim per Episcopum ad diuinum cultum & sacrificium offerendum designatus. Patet ex praxi Ecclesiæ, & *Trident. sess. 22. infrà citando.*

Trident.

222 Patet 2. Sine iusta ratione extra eiusmodi loca celebrare esse graue peccatum. Tum quia materia grauis est; tum etiam quia *c. Nullus citato,* hoc vetatur sub periculo amissionis status: quæ pœna adeo grauis præsupponit grauem culpam. Quare nullo modo audiendus est *Soto in 4. d. 13. q. 2. a. 3.* vbi contrarium docet.

Est peccatū mortale loco prohibito celebrare.

Soto.

Addit *Siluester v. Missa 1. n. 5. §. Quintum quicunque.* iis qui illegitimè celebrant loco non sacro, de facto interdici ingressum Ecclesiæ per *c. Episcoporum, de priuilegiis in 6.* Sed illa pœna ibi tantùm imponitur iis, qui sine priuilegio celebrant, aut celebrare faciunt in loco interdicto. Quare verius est de facto nullam censuram per eiusmodi factum incurri. quia nulla est iure expressa.

Siluester.

Ab hac lege excipitur primò casus necessitatis. vt patet ex *c. Sicut citato.* qualis à Doctoribus communiter admittitur.

224 Primò, quando aliqui dum peregrinantur, aut ex simili occasione diu aliàs deberent sacro carere, eò quòd nulla reperiant loca sacra, in quibus possent celebrare. Nec his obstat quòd *cap. vltim. de priuilegiis in 6.* concedatur Episcopo singularis facultas vt inter itinerandum possit in locis priuatis celebrare: quia hoc intelligitur etiam de casu in quo non est necessitas, sed tantùm maior commoditas ita celebrandi.

Secundus casus est, quando alicubi Ecclesiæ sunt dirutæ. Ita habetur *cap. Concedimus, de consecrat. d. 1.* Vnde colligitur tertius casus. Scilicet idem dicendum, quando aliàs multi præsertim die festo non possent audire sacrum. Vt quando ad paruum oratorium multi peregrini simul concurrunt, quorum magna pars in ipso loco sacro non posset audire Missam. Tunc enim ne multi cogantur non audire sacrum, potest extra Ecclesiam loco patenti aptè ad hoc composito dici. Eademque necessitas communiter accidit in castris. Quando tamen eiusmodi necessitas potest præuideri (vt communiter fit in vltimo casu) primùm petenda est facultas ab Episcopo. Quia quando hoc fieri potest, tunc nulla est necessitas ita celebrandi sine licentia. Nota in his omnibus casibus necessarium esse altare consecratum portatile.

225 Secunda exceptio datur ex priuilegio vel licentia Episcoporum.

Vbi Nota primò, Episcopos olim potuisse permittere alicui vt celebraret quocumque loco honesto in altari portatili, vt patet ex *capit. Missarum, & capit. Hic ergo, de consecratione dist. 1.* Hæc tamen facultas iam restricta est per *Tridentin. sess. 22.* post canones. Vbi præcipit Episcopis *ne patiantur priuatis in domibus, aut omnino extra Ecclesiam, & ad diuinum tantùm cultum dicata oratoria ab iisdem Ordinarijs designanda, & visitanda, sanctum hoc sacrificium à secularibus, aut regularibus quibuscumque peragi.* Vbi aufertur Episcopis potestas liberè ita concedendi alicui potestatem celebrandi in loco etiam honesto, qui non sit soli diuino cultui destinatus. Non tamen videtur iis ablata potestas, vbi aliqua necessitas occurrit, quæ per se non sufficeret, dispensandi cum aliquo, vt aliquoties posset in loco profanis vsibus destinato celebrare. Ita *Suarez d. 81. sect. 3.* Et vsus hoc confirmat.

Trident. Quid possint Episcopi in hac re concedere.

Suarez.

226 Nota secundò, Episcopos etiam modò posse alicui concedere vt habeat domi locum honestum, qui per modum sacelli soli diuino cultui seruiat, in quo super altari portatili celebretur. Talem enim locum Trident. loco citato per oratorium intelligit: vt ex vsu patet.

Trident.

Nota tertiò, Priuilegia quæ olim habebant Mendicantes celebrandi super altari portatili, extra loca diuino cultui speciatim deputata, videri per dictum Trident. locum reuocata: sed plurimis rursum per Pontificem concessa sunt.

Priuilegia Mendicantium.

Nota quartò, Per nullum inferiorem Papa ob quamcumque necessitatem posse alicui concedi facultatem celebrandi in naui existente in mari, aut flumine: nec per concessa hactenus priuilegia hoc vlli licet, ob periculum effusionis sanguinis, ratione agitationis ipsius nauis.

Non licet celebrare in naui.

227 CONCLVS. II. Vt licitè quis in Ecclesia consecrata aut benedicta celebret, requiritur vt non sit polluta. Ita communiter omnes Doctores.

Et ratio est, quia Ecclesiam esse pollutam nihil est aliud, quàm ob aliquam rem eius sanctitate indignam in ea commissam prohibitum esse ibi diuina officia celebrari. Cùm ergo materia huius præcepti sit grauis, secundùm omnes est peccatum mortale in tali loco celebrare.

Nota, Ecclesiam consecratam aut benedictam quinque modis posse pollui.

Ecclesia quinque modis polluitur.

Primus est, quando in ea humanus sanguis iniuriosè effunditur. Patet ex *capit. Si Ecclesia, de consecratione Ecclesiarum.* Vbi Nota primò, Sanguinem debere elici in notabili copia, vt Doctores colligunt ex verbo *effundi*, quod copiam significat. Quare non sufficeret duas vel tres guttas elici.

Nota secundò, Ecclesiam non tam pollui per ipsum contactum sanguinis decidentis in pauimentum (vt aliqui putant) quàm per actionem iniuriosam, qua effusio causatur. Vnde si in Ecclesia læsus egrediatur antequam sanguis effluat, illa nihilominùs polluetur. Contrà verò si læsus extra Ecclesiam, eam ingrediatur, ibique sanguinem emittat, non polluetur. Quare non refert vbi sanguis effluat, sed solùm spectandum est vtrùm læsio in Ecclesia fiat. Nec sufficeret eam fieri supra tectum Ecclesiæ, aut in turri, aut in spelunca sub Ecclesia, vt notat *Nauarrus cap. 27. num. 256.* Similiter nihil refert, vtrùm is qui infert vulnus sit in Ecclesia siue extra eam. Nam si læsus dum vulnus accipit sit intra Ecclesiam, hæc polluetur: si sit extra Ecclesiam non polluetur, siue læsor sit intra eam, siue non. Ita *Siluester v. Consecratio 2. n. 5.*

Quando effusio sanguinis Ecclesiam polluat.

Nauarrus.

Siluester.

228 Nota tertiò, Hanc læsionem debere esse iniuriosam, vel saltem cõtinere in se peccatum mortale, etsi propriè iniuriosa non sit: qualis esset illa, qua quis alium consentientem, aut etiam seipsum grauiter læderet, ita vt mortaliter peccaret, quæ actio propriè iniuriosa non esset: sufficeret tamen ad Ecclesiæ violationem. Secùs esset de læsione quæ fit casu, aut inuoluntariè, aut alia ratione excusat à peccato mortali: vt si fiat ab amente, aut ob necessariam sui defensionem: aut quando parui pueri ex subita rixa excutiunt sibi cruorem ex naribus, quia iniuria parua est. Vide *Nauarr. cap. 27. n. 256. & Siluestrum supra.* Imò *Victoria de Eucharistia n. 99.* absolutè negat, per similem percussionem Ecclesiam pollui, quia non est grauis læsio. Sed si deliberatè inter maiores fiat, non ausim hoc certò asserere.

Nauarrus. Siluester. Victoria.

Violaretur autem etiam per effusionem sanguinis, si reus iussu iudicis in Ecclesia vulneraretur. Quia ea actio esset iniuriosa saltem ipsi Ecclesiæ, imò etiam reo: quia etsi iudex habeat ius eum mutilandi, non tamen vt eum in Ecclesia mutilet. Non sufficit autem ad hunc effectum aliquem grauiter in Ecclesia lædi, modò neque sanguis effundatur, neque mors sequatur.

Secun-

229 Secundus modus est, quando aliquis iniuriosè in Ecclesia occiditur, etiam sine sanguinis effusione, v.c. sospendio necetur. Patet ex *cap. Proposuisti, de consecrat. Ecclesiarum.* In quo casu ea notanda sunt, quæ in præcedenti. Non sufficit autem aliquem sufficienter esse læsum, ita vt mors debeat naturaliter sequi, nisi de facto sequatur. Quare nisi sanguis fuerit effusus, non censetur Ecclesia polluta, donec mors secuta fuerit: ea tamen secuta etiam post aliquot menses statim censebitur polluta.

Quando per effusionem seminis polluatur.

Tertiò, polluitur per effusionem illicitam humani seminis in ea voluntariè factam. Patet ex *cap. Si Ecclesia, de consecrat. Ecclesiarum.* Notant autem Doctores ex verbo *effusio*, debere esse copiosam. Nec sufficere emissionem vnius aut alterius guttæ. Nihil autem refert Vtrùm hoc vel illo actu turpi fiat, modò illicita ac voluntaria sit.

230 Notant secundò, tam hoc quàm præcedentibus casibus debere de iis publicè constare vel euidentia facti, vel confessione eius qui fecit, aut simili ratione. Quare quàm diu res manet ita occulta, vt non nisi pauci aliqui eam sciant, Ecclesia non est polluta. Polluetur autem si postea res ex eorum propalatione fiat publica. Ita *Nauar. c.27. num.256. Soto in 3. d.13. q.2. art.3.* &

Nauar. Soto.

Ratio est primò, quia cùm reuerentia eiusmodi locis debita consistat in opinione hominum: non potest per eiusmodi actus tolli, nisi hominibus innotescant: sicut homines non fiunt de facto per crimina infames, nisi innotescant. Secundò, quia sicut ob occulta crimina non potest iniungi publica pœnitentia, ne auctor iniuriosè diffametur; ita nec Ecclesia ob similia potest pollui. quia eadem diffamatio sequeretur. Tertiò, quia aliàs res esset intolerabilis. Ponamus enim solum parochum scire eiusmodi factum, hærebit perplexus; quia nec poterit sine turbatione omnino à celebrando in ea Ecclesia abstinere: nec poterit curare vt reconcilietur: quia non poterit probare factum, si rei negent (qui hoc non tenentur fateri, quamdiu non est plenè probatum.) Nec etiam liberè in ea poterit sicut anteà celebrare: quia semper dubitabit an hîc & nunc sit sufficiens necessitas celebrandi in Ecclesia polluta.

231 Dubium autem est inter DD. Vtrùm polluatur per actum coniugalem inter coniuges habitum? *Nauarr. c.27. n.257.* cum quibusdam aliis id absolutè affirmat. Alij contrà id absolutè negant. ita *glossa in cap. Ecclesiis, de consecrat. d.1.* & *Soto in 4. d.13. q.2. a.3. §. Imo vt,* licet dubitanter. Ait enim, *Forsan per illum concubitum non violatur,* (scilicet Ecclesia) *quia pœnæ restringendæ sunt.*

Quando per actum coniugalē polluatur.

Soto.

Tertia sententia tenet eam pollui quando coniuges sine necessitate in ea vtuntur coniugio. quia talis actus est iniuriosus loco sacro, & sacrilegus: secùs quando est grauis aliqua necessitas: vt si ratione obsidionis, aut ob similem causam coniuges debeant diu intra Ecclesiam manere: ita vt nec diu, nec nocte possint egredi. Tunc enim videtur nimis graue & periculosum ob humanam fragilitatem eos cogere perpetuò toto illo tempore coniugij vsu abstinere. Quare ille actus tunc non videtur illicitus, aut iniuriosus Ecclesiæ. quia necessitas irreuerentiam excusat & consequenter Ecclesia per eum non polluitur. Ita cum multis aliis *P. Leonardus l.4. de iustitia siue temperantia. c.3. dub.12.* Et hæc sententia videtur probabilior.

P. Leonard.

232 Quartò, polluitur, quando in ea sepelitur aliquis excōmunicatus. ita communiter DD. colligunt ex *c. Consuluisti, de consecr. Eccles.* Vbi dicitur per eiusmodi sepulturam pollui cœmeterium; quod multò potiori ratione debet intelligi de Ecclesia. Intelligit autem hoc *Victoria v. Eucharistia n.99.* de nominatim excommunicato, aut denuntiato: adde, aut publico Clerici percussore. Ratio est. Quia post Concilium Constantiense hi soli etiam in sacris vitandi sunt: vt dicemus in materia de excommunicatione.

Quando per sepulturam excommunicati.

Victoria.

Constantiense.

Ex hoc autem casu multi inferunt Ecclesiam pollui, si consecretur ab Episcopo excommunicato; sed sine vllo textu. Cùm tamen eiusmodi pœnæ & quasi censuræ non incurrantur, nisi iure expressum sit: præsertim cùm Ecclesiam pollui, supponat eam esse consecratam. Dum autem eam Episcopus consecrat, nondum potest dici consecrata: & consequenter non potest dici pollui per illum actum.

233 Quintò, polluitur Ecclesia, quādo in ea sepelitur paganus siue infidelis nō baptizatus. Patet ex *cap. Ecclesiam. 1. & 2. de consecrat. d.1.* Quod verum est, etsi sepultus sit infans ante baptismum mortuus. Notant autem DD. hoc verum esse quando per se talis sepelitur: secùs autem esse, si infans sit adhuc in ventre matris, quæ in Ecclesia sepelitur. quia quoad huiusmodi actus censetur vnum corpus cum matre. Addunt aliqui, hoc intelligendum esse quando infans fuit mortuus antequam mater sepeliretur. Nam si adhuc viuat post mortē matris, debet hæc aperiri, vt puer possit saluari. Quare aiunt si mater sepeliretur adhuc viuo infante, fore vt Ecclesia pollueretur. quia tunc ille puer per sepulturam suffocaretur. Sed vix moraliter talis casus potest accidere. nisi ponamus matrem in ipsa Ecclesia, vel planè iuxta illam mori, & statim atque exspirauit sepeliri. Quia si infans notabili tempore in matris cadauere permaneat, statim suffocabitur.

234 Nota, Violata ipsa Ecclesia quocumque ex his casibus, violari etiam cœmeterium ei annexum: non tamen contrà, etsi cœmeterium aliquo ex dictis casibus polluatur, Ecclesia simul polluitur. quia accessorium sequitur principale. Cœmeterium autem est accessorium ad ipsam Ecclesiam, non tamen contrà. Quòd si cœmeterium sit remotum ab Ecclesia, non polluitur ea polluta. Similiter quando sunt duo cœmeteria vnius Ecclesiæ etiam solo muro inter se distincta, vno polluto alterum non polluitur. Hæc omnia expresè habentur *capit. vnico de consecratione Ecclesiarum in 6.*

Polluta Ecclesia polluitur cœmeterium.

Et hi omnes casus communes sunt Ecclesiæ consecratæ, & solùm benedictæ.

235 Sextò, Ecclesia consecrata perdit suam consecrationem quando eius parietes, vel omnes, vel maxima ex parte simul destruuntur. Secùs esset si manentibus parietibus integris, tectum & alia opera lignea comburerentur. Patet ex *cap. Ligneis, de consecratione Ecclesiarum.* Ratio est.

Lapsis parietibus Ecclesiis definit esse consecrata.

quia consecratio inhæret potissimùm ipsis parietibus.

Notant autem DD. ad hunc effectum requiri vt parietes saltem maxima ex parte simul destruantur. Nam si per minores partes Ecclesia paulatim destrueretur; ita tamen vt pars collapsa reficeretur, antequam alia destrueretur, ita vt Ecclesia semper maxima ex parte staret integra, non amitteret consecrationem. Quia cēseretur semper eadem Ecclesia permanere, nec vmquam posset verè dici destructa: & consequenter censeretur semper retinere suam consecrationem. quia omnis cōsecratio manet indelebilis, quādiu manet idē subiectum. Hîc autem secundùm moralem æstimationem (secundùm quam res eiusmodi morales debent pensari) manet idem subiectum, siue eadem Ecclesia, iidemque parietes licet reparati. Ita *Siluest. v. Consecratio 2. n. 4. §. Tertius, &c. & n. 5. in fine*, & alij.

Siluester.

Hic tamen casus non habet locum in Ecclesia quæ solùm est benedicta. quia benedictio inhæret ipsi solo, quod non potest tolli.

236 Quid faciet celebrans si Ecclesia interim polluatur?

Nota 1. Si contingat Ecclesiam pollui interim dum sacerdos celebrat; si pollutio fiat antequam inceperit canonem, debet desistere. Secùs est si contingat post canonem inchoatum. Tūc enim debet pergere. quia censetur sacrificium aliquo modo substantialiter inchoatum. quia hostia proximè præparatur ad consecrationem: ideoque nullo modo decet ipsum relinqui imperfectum. Ita *Suarez d. 81. sect. 4. in fine.*

Suarez. Ecclesia cōsecrata per solū Episcopum reconciliatur.

Nota 2. Quando Ecclesia consecrata polluitur, non posse reconciliari nisi per Episcopum (nisi Papa hoc alicui simplici sacerdoti committat.) Secùs est quando solùm est benedicta, quæ potest reconciliari per simplicem sacerdotem lauando eam aqua exorcizata, siue benedicta. vt dicitur *c. vlt. de consecrat. Ecclesiarum.*

Oratoria nō polluuntur.

Nota 3. Oratoria quæ nec consecrata, nec benedicta sunt, per eiusmodi actus nō pollui. quia hoc solis locis sacris conuenit, quorum sanctitas per tales actus violatur.

237

Nota 4. Hæreticos nostros multum debacchati in eos ritus, quibus Ecclesiæ consecrantur, aut benedicuntur: sed sine fundamento. Cùm enim talis actio ex natura sua non sit mala, nec alicubi in Scriptura diuina prohibita: nulla est ratio, cur sit illicita. Rursùm cùm valeat ad conciliandam quandam reuerentiam locis sacris, & ad excitandam hominum deuotionē, meritò ab Ecclesia iam ab antiquissimis temporibus fuit vsurpata: cuius auctoritas sufficit ad retundendam omnem hæreticorum contra eam insurgentium insolentiam. De harum autem cæremoniarum vtilitate, efficacia & effectu, vide dicta suprà q. 71. de cæremoniis baptismi. Est enim eadem horum omnium ratio.

DVBIVM II.

Qua ratione ad hoc sacrificium requiratur altare, eiusq; ornatus?

238

CONCLVS. I. Vt licitè hoc sacrificium offeratur, necessarium est altare lapideū chrismatis vnctione ab Episcopo consecratum. Ita omnes communiter DD. & patet ex vsu Ecclesiæ. Nec vllo priuilegio sine speciali Pontificis concessione, licet celebrare sine eiusmodi altari. Primus sanctus Siluester creditur præcepisse ne quis Missam sine eiusmodi altari celebraret, cùm antea ligneis altaribus vterentur: vt legitur in eius vita.

Altare sacrificio necessarium. *S. Siluester.*

Nota 1. Non esse opus vt totum altare vnà cum pede cui insistit, sit ex lapide. sed sufficit, vt ipsa tabula cui immediatè imponitur corpus & sanguis Christi, sit ex lapide, eaque magnitudine vt possit calicem cum patena cui hostia superponitur, capere. Reliqua autem pars potest esse ex alia materia.

239 Altaria duplicia.

Nota 2. Altaria esse duplicia. Quædam enim sunt stabilia, quæ alicui loco & basi cui insistunt calce, vel alia ratione affixa sunt: & priùs eriguntur ac ita firmantur, quàm consecrentur: ideoque amittunt suam consecrationē, vel per enormem fractionem, vel per solam amotionē à basi cui affixa sunt. Per leuem autem fractionem eam non amittunt: vt patet ex *c. Quod in dubijs, & c. Ligneis, de consecrat. Ecclesiarum.* Alia verò sunt mobilia, quæ confecta sunt vt possint in diuersa loca transferri, & per se consecrantur. ideoque solùm amittunt suam consecrationem, quando ita franguntur, vt maiori parti non possit calix cum patena quæ hostiam continet, imponi. Aliqui tamen volunt tale altare amittere consecrationem, quando dissoluitur à ligno cui inclusum est. Sed alij probabiliùs contrarium asserunt: quia illud lignum non adhibetur lapidi vt det ei formam (sicut aliqui putant) sed solùm ad ipsius ornatum, & faciliorem conseruationem. Ita *Suarez d. 81. sect. 5. & Emmanuel Sà v. Altare.*

Suarez. Sà.

140 Sigillum siue sepulcrū altaris quid sit.

Addunt alii, violari vtrumque altare per fractionem vel amotionem sigilli, siue sepulchri. (sigillum autem siue sepulchrum dicitur paruus locellus in ipsa mensa, vel in basi altaris, in quo conditæ sunt reliquiæ.) Probantque primò ex *cap. 1. de consecrat. Ecclesiarum*, vbi dicitur: *Adhęc si altare motum fuerit, aut lapis ille solummodo superpositus qui sigillum continet, confractus*, &c. Secundò, quia sigillum istud videtur esse de essentia & forma altaris. Sed hoc non videtur verum. quia illud sigillum non est de necessitate altaris, vt statim dicam, nec in eo huius forma consistit; nec hoc in dicto capite significatur: sed tantùm dicitur, altare amittere consecrationem si tabula eius siue mensa in qua est sigillum frangatur: non quia sigillum frangitur (potest enim ea fractio fieri, etsi sigillum maneat integrum) sed quia mensa frangitur, quæ per se immediatè consecratur. Vide *Emmanuelem Sà v. Altare.*

Sà.

241 An in altari necessariò sint reliquiæ. *Siluester.*

Disputant autem hîc valdè Auctores, Vtrùm vt altare sit legitimum necessariò debeat ei inesse tale sigillum siue loculus cum reliquiis? Quidam id affirmant. Ita *Siluester v. Altare n. 1. in fine.*

Prob. ex *capit. Placuit, de consecratione, d. 1.* Vbi iubentur Episcopi euertere altaria, quæ passim per agros & villas sine reliquiis Martyrum extruuntur. Sed hoc cap. non vrget. Tantùm enim

tales

tales aræ præcipiuntur euerti, quia in iis committebantur superstitiones in cultu aliquorum qui quales essent nesciebatur: vt apertè colligitur ex contextu. Et ideo ne per errorem tales colantur, præcipitur vt nullæ memoriæ Martyrum extruantur; nisi vbi certæ sunt reliquiæ Martyrum.

Synodus VII Magis autem vrget canon septimus Synodi septimæ generalis, vbi præcipitur deponi qui templum consecrarit sine sanctis reliquiis. Sed nec hoc capit. absolutè conuincit. Quia ex eo quòd templum non possit consecrari sine reliquiis; non sequitur necessariò idem dicendum de singulis altaribus. Secundò, quia hoc ibi præcipitur in odium hæreticorum illius temporis, qui omnes imagines ac reliquias ex templis abstulerant: vt ibidem dicitur. Quare alij Respondent, olim ad consecrationem altarium necessarias fuisse reliquias: consuetudinem tamen contrarium euicisse: eò quòd in tanta altarium multitudine, impossibile sit reliquias vbique habere. Ita *Hugo & Alensis apud Siluestrum suprà. & Soto in 4.d.13.q.2.a.3.§. Sexto denique.*

Hugo. Alensis. Siluester. Soto.

242 Nota 3. Quosdam apud Siluestrum suprà n.4. docere, quando reliquiæ haberi non possunt, earum loco in consecratione altaris debere in eo reponi partem hostiæ consecratæ. Sed hoc omnino absurdum est, & contra reuerentiam tanti Sacramenti.

Nota 4. In locis consecratis aut benedictis, aut etiam in oratoriis auctoritate Episcopi ad celebrandum destinatis, licere cuiuis sacerdoti celebrare super altari portatili, nec ad hoc opus esse vllo priuilegio: sicut opus est priuilegio vt quis celebret in loco diuino cultui non dedicato, iuxta dicta dub.1. Quando autem vtimur altari portatili, quod tabulæ ligneæ insertum est, danda est opera vt tam calix, quàm hostia consecrata ponantur super ipsum lapidem consecratum saltem maxima ex parte. Quòd si tamen aliqua ex parte innitantur etiam tabulæ ligneæ, modò absit omne periculum lapsus, non est ita scrupulosè curandum, vt docet Suarez suprà.

Suarez.

243 *Duplex mappa & corporale necessaria. Siluester.* Conclvs. II. Debet altare sterni vt minimum duplici mappa linea, vel vna duplicata, & prætereà corporali etiam lineo ab Episcopo, vel alio (qui ad hoc faciendum à Papa facultatem habet) benedicto. Ita *Siluester v. Missa.1.n.2.* Et alii communiter auctores: quorum aliqui triplex linum requirunt præter ipsum corporale: & hoc sanè decentius est, non tamen necessarium.

Similiter & lumen. Conclvs. III. Necessarium est præterea vt sit lumen in altari dum celebratur. Patet ex *cap. vlt. de celebratione Missarum:* vbi inter alios grauissimos cuiusdam sacerdotis excessus numeratur, quòd sine igne celebrarit.

Vbi Nota, Etsi absolutè loquendo sufficiat vt vna candela accendatur: tamen quantum fieri potest, decentia requirit, vt sint ad minimum duæ, eæque cereæ. Nam aliis vti minùs decet, & esset contra consuetudinem Ecclesiæ.

DVBIVM III.

Qua ratione requirantur ad hoc sacrificium vasa, ac vestimenta sacra?

244 Conclvs. I. Pro hoc sacrificio necessariò opus est calice & patena ab Episcopo consecratis, & corporali ab eodem, vel ab alio sacerdote ex Pontificis licentia benedicto. Patet ex *c. Vasa, de consecrat. d.1.* & vsu Ecclesiæ.

Conclvs. II. Corporale debet necessariò esse ex lino albo, nec potest aliquo colore tingi. Patet ex *c. Consulto, de consecrat. d.1.* Calix verò & patena debent esse ex auro, vel argento, vel si paupertas id exigat, ex stanno. vt patet ex *cap. Vt calix, de consecrat. d.1.* Vide *D.Thomam hîc ad 6. & 7.* Videtur tamen sufficere in calice, vt ipsa cupa quæ continet sanguinem, sit ex tali materia. Quare pes poterit confici ex ære aut simili materia: quia omnes rationes quæ suadent calicem debere fieri ex supradictis materiis, solùm probant de ipsa cupa. Et huic sententiæ praxis suffragatur. Vide *Henriquez lib.9.cap.28.n.2. in fine.*

D.Thom.

Henriquez.

Requiritur præterea tegumentum quo calix immediatè operitur: in quem vsum quidam habent corporale oblongum, cuius vna parte calicem operiunt. Communior tamen iam vsus habet, vt hoc tegumentum sit distinctum à corporali: debetque esse ex lino saltem ab vna parte qua calicem contingit. Vide *Suarez d.81. sect. 6.§. Tandem.*

Suarez.

245 Nota, Auctores variè disputare, Vtrùm vasculum in quo conseruantur, & sæpè etiam consecrantur hostiæ populo distribuendæ necessariò debeat benedici. Multi id affirmant; sed nullum certum ius adferunt. Rationes autem eorum tantùm probant, id admodum decere. quod verissimum est. Quare alii probabiliter contrariũ tenent. Vide *Suarez d.81. sect.7.§. Tertiò obiter.*

Ciboriũ non necessariò debet esse benedictũ.

Suarez.

Nota 2. Constare inter omnes DD. calicem amittere suam consecrationem, quando ita frangitur, vt sit inutilis ad vsum sacrificij. Nullo modo tamen amittitur consecratio per hoc solum, quòd aurum quod interiùs cupæ adhæret deteritur: quia non hoc solum, sed tota cupa consecratur, quæ post illam attritionem manet eadem quæ antè fuit; & consequenter suam consecrationem retinet.

Quomodo calix amittat benedictionem.

246 Aliqui tamen addunt, amitti cõsecrationem, si rursum interiùs deauretur. quia fit tunc intra ipsam cupam quasi nouum vas ex tenui auro, quod immediatè debet sanguinem continere, & tamen non potest dici consecratum. Ita docet *Siluester v. Calix.* Et hoc satis probabile est. Ratio tamen hæc non satis clarè conuincit. Quare contrarium tenet *Emmanuel Sà v. Calix.* Et videtur probari. Quia cùm res semel consecrata numquam amittat consecrationem quamdiu manet eadem & integra, vt docet *D.Thom. hîc ad 3.* & communiter Doctores: difficile videtur, cur calix perdat consecrationem per deaurationem; cùm nec frangatur, nec ita mutetur, quin maneat idem. Videtur ergo omnino eam retinere simili ratione, qua Ecclesia retinet suam consecrationem, quando pau-

Siluester.

Sà.

latim reficitur: in qua pars noua censetur consecrata hoc ipso quo consecratæ additur.

247 Dices, hoc tantùm verum esse quando pars quæ additur est minùs principalis: Vasculum autem quod quasi nouum per deaurationem in calice interiùs efficitur, quoad vsum sacrificij esse partem principaliorem in calice; quia continet immediatè sanguinem.

Sed contrà inde sequeretur Primò, calicem recèns deauratum posse dici aliū á præcedente. Secundò, eum in ratione calicis & vsus quē habet ad sacrificium destrui, si interiùs aurum omnino deteratur. quæ tamen communiter negantur. Vtraque autem sequela probatur. Quia res absolutè dicitur destrui ac fieri noua, quando secundùm suam præcipuam partem simul destruitur aut renouatur. Et patet in Ecclesia, quæ amittit suam consecrationem, quando præcipua pars parietum simul corruit. Et ob has rationes viri quidam doctissimi putant sententiam Sá esse probabiliorem: prior tamen sententia videtur communior.

Sà.

248 Nota 3. Aliquos generatim asserere, calicem semper amittere consecrationem quoties quacumque ratione cupa à pede disiungitur: vt videre est apud *Siluestrum v. calix*. Probant, quia altare amittit consecrationem, quando ipsa mensa amouetur à basi cui insistit. Sed prætérquam quòd in iis quæ merè pendent à iure positiuo argumentum à simili siue expresso textu sit parùm efficax: hoc argumentum vt summum probat, tunc calicem per eiusmodi disiunctionem amittere consecrationem, quando cupa ita annexa est pedi, vt sine aliqua fractione disiungi nequeat. quod absolutè asserendum est, quia est communis sententia DD. Inde tamen non sequitur, idem dicendum esse, quando calix ita est factus, vt pes facilè sine vlla fractione possit disiungi à cupa, & mox reponi vt priùs. Imò ex eo argumento sequitur potiùs, per talem disiunctionem non amitti consecrationem calicis: sicut ara portatilis inserta tabulæ ligneæ, à qua facilè potest amoueri, non amittit per eiusmodi amotionem suam consecrationem. Quare hanc partem absolutè asserunt *Emmanuel Sà v. Calix. Suarez d. 81. sect. 7. Henriq. l. 9. c. 28. n. 2. in fine*, & alii.

Siluester.

Sà. Suarez. Henriquez.

249 Nota 4. Ob reuerentiam sacrorum vasorum ac linteorum quæ contingunt corpus Christi: vt sunt calix, patena, ciborium, corporale, atque etiam purificatorium, prohibitum esse in Ecclesia, ne promiscuè ab omnibus attrectentur. Qua de re variæ fuerunt olim & inter se diuersæ in Ecclesia constitutiones. vt patet ex *distinctione* 23. c. 26. 27. 29. 31. 32. 33. & aliis iuribus. Iam verò vsus habet, vt nemo qui saltem non sit subdiaconus quidquam horum sine iusta causa tangat. *Sotus* tamen in 4. *d. 13. q. 2. art. 3. in fine responsionis ad tertium*, docet laicum ea tangentem sine contemptu, aut nullum, aut leuissimum peccatum committere. Sed verius est esse peccatum si ea sine rationabili causa tangat, veniale tamen ob materiæ paruitatem. Quòd si rationabilis causa subsit, licitè ea tangit. Hinc quia mulieres corporalia ac purificatoria meliùs lauant ac reficiunt, quàm viri, postquam à subdiaconis semel leuiter lota sunt, possunt dari virginibus perfectiùs lauanda ac reficienda, saltem in locis vbi talis est consuetudo: vt docet *Siluester v. Corporalia n. 2. in fine*. & *Caiet. v. Mulierum peccata, in fine*. Priùs tamen leuiter lauanda sunt ab aliquo, qui sit saltem subdiaconus; & aqua in piscinam proiicienda est, ne fortè illis adhæreant aliquæ particulæ corporis Christi, vt dicitur *c. Nemo 2. de consecrat. d. 1.*

Vasa sacra non possunt ab omnibus tangi.

Sotus.

Mulieres lintea sacra lauare possunt.

Siluester. Caietan.

250 Conclvs. II. Ad hoc sacrificium necessariæ sunt vestes sacræ, siue benedictę; scilicet amictus, alba, cingulum, stola, manipulus, & casula.

Qua ratione vestes sacræ sint necessariæ.

Ita communiter omnes DD. & patet ex vsu Ecclesiæ. Essetq; peccatum mortale aliquid horum omittere: vt communiter DD. asserunt, nisi ignorantia aut inaduertentia excuset.

Vbi Nota, non posse moraliter loquendo occurrere casum, in quo liceat celebrare sine vllis vestibus sacris, ne quidē si metus mortis vrgeat: vt docet *Caiet. 1. 2. q. 69. a. 4.* Quia moraliter loquendo vix fieri potest vt quis ad ita celebrandum velit alium cogere nisi in contemptū Ecclesiæ, quo casu esset peccatum mortale ei parêre.

Caietan.

Nollem autē condemnare eū qui quando aliàs die celebri totus populus deberet carere sacro, celebraret sine cingulo benedicto. quo casu ait *Nauar. c. 25. n. 84.* licere vti stola pro cingulo, & manipulo pro stola. Vide *P. Suarez d. 82. sect. 3.* Et sic intellige *Emmanuelem Sà v. Missa. n. 10.*

Nauar. Suarez. Sà.

251 Nota 1. Has vestes desinere esse benedictas, si ita frangantur vt sint ineptæ ad suum vsum: vt si cingulum ita frangatur, vt neutra pars sufficiat ad cingendum sacerdotem. Secùs si longior pars adhuc sufficeret. Aliqui tamen putant etiam in prima fractione licere partibus simul nexis vti. Ita *Emanuel v. Missa n. 12.*

Quando hæ perdant benedictionē.

Emanuel.

Nota 2. Cōmuniter DD. requirere Primò, vt sacerdos sit calceatus, vel habeat sandalia: quia honestas hoc requirit. Aliqui tamen putant non esse graue peccatum cessante scandalo sine iis celebrare. Ita *Sà v. Missa. n. 15.*

Sà.

Secundò, vt habeat librum in quo saltem totus canon continetur: dicuntque esse peccatum mortale sine eo celebrare. Ita cum aliis *Nauarr. c. 25. n. 84.* Ratio est. quia quātumuis aliquis sciat totū canonē memoriter, facilè posset contingere eū aliquo casu vel distractione ita turbari, vt non occurreret quid dicendum sit, & sic cogeretur aliqua omittere. quod esset graue incōmodum.

Nauarr.

A R T I C V L V S IV.

Vtrùm conuenienter ordinentur, quæ circa hoc sacrificium dicuntur?

252 Art. 4. docet, ea omnia quæ in toto Missæ officio dicūtur, ritè conuenienterq; esse instituta, atq; ordinata. quod satis clarè ac neruosè in textu, & solutione argumentorum explicat.

ARTI-

ARTICVLVS V.

Vtrùm ea quæ in huius Sacramenti celebratione aguntur ſint conuenientia?

253 ARt.5. explicat breuiter præcipuas cæremonias quę in celebratione huius ſacrificii adhiberi ſolẽt, oſtẽditq́; cõuenientiſſimè adhiberi.

Hæretici noſtri.

Nota 1. Hęreticos noſtros totis viribus omnes huius ſacrificii ritus oppugnare. Sed vt oſtendamus eſſe legitimos, ſufficit ipſa vniuerſalis Eccleſię auctoritas, quę (vt patet ex antiquiſſimis liturgiis D. Iacobi & aliorũ) ab ipſis Apoſtolorũ temporibus ſemper eiuſmodi cæremoniis in hoc ſacrificio offerendo vſa eſt. Nec refert quòd in diuerſis Eccleſiis, atq; etiam in eadẽ Eccleſia, diuerſis temporibus fuerint in his cæremoniis aliquæ mutatæ; atque aliæ aliis ſuppoſitæ. quia cùm omnes illæ cæremoniæ, quæ nõ pertinẽt ad ſubſtantiã ac ſumptionẽ ipſius ſacrificij, fuerint iure humano, per eos, qui Eccleſiã vice Dei gubernant, introductæ: potuerũt per eoſdẽ diuerſis locis ac temporibus diuerſæ conſtitui, prout videbãt ob diuerſas tẽporis ac locorum circumſtantias, has vel illas eſſe cõuenientiores. Hanc enim Chriſtus ſuis Apoſtolis, ac eorũ ſucceſſoribus, & pręſertim ſummis Põtificibus (qui ipſius ſunt generales in terris Vicarii) dedit poteſtatẽ: vt circa diuinũ cultũ poſſint ea ſtatuere, quę pro diuerſis circũſtantiis, magis ad Dei gloriã expedire iudicarẽt: inuariatis ſemper iis quæ Chriſtus per ſe obſeruanda conſtituit. Hoc enim rationi eſſe maximè conſonum patet ex praxi omnis humani regiminis.

254 Cõtra dictos autẽ ritus Hęretici varia obiiciũt, quibus conantur oſtẽdere, eſſe ſuperſtitioſos aut ſaltẽ abſonos. Sed ea magna ex parte militãt generatim contra omnes ritus Eccleſiaſticos. Quare ſufficienter ſunt refutata in q.71. vbi cõtra hæreticos defendi ritus baptiſmi. Partim etiam ſupponunt, Miſſam nõ cõtinere verũ ſacrificiũ quod pro viuis ac defunctis offeratur. quod refutaui ſuprà a.1. dub.3. Partim etiam ſupponũt, cultum Sanctorum eſſe illicitũ. Quare nõ tã huc ſpectãt, quam ad quæſt.25. vbi etiã inter docẽdum hanc rem tractauimus. Pauca autem quæ ritus huius ſacrificij proprios oppugnant, hîc adferemus.

255 Obiiciunt igitur primò, Cùm Miſſa ſit publicũ officium, omnia in ea dici debere alta voce, & lingua vulgari, vt ab omnibus poſſint intelligi.

1.Cor.14.

Prob. quia Apoſtolus 1. ad Cor.14. eos reprehendit quòd in Eccleſia loquerẽtur linguis, ſiue ſermone quẽ alij non intelligebant, præſertim quando nemo eorum ſermonẽ interpretabatur; additq́ue rationẽ: *quia ſi neſciero virtutem* (id eſt ſignificationẽ) *vocis, ero ei cui loquor barbarus, & qui loquitur mihi barbarus*, id eſt, inutiliter & ſine vlla intelligentia nobis mutuo loquemur.

Cur Miſſa non fiat lingua vulgari.

Reſp. negando aſſumptũ. Quia etſi Miſſa ſit officiũ publicũ, quia pro Eccleſia, & nomine Eccleſiæ offertur: tamẽ cùm nõ ſit inſtituta vt populus in ea erudiatur, ſed vt Deus per eam colatur, non eſt neceſſariũ, vt populus omnia intelligat quę in ea dicuntur: ſed ſufficit quòd in genere ſciat quæ myſteria in ea peragantur, quod à Paſtoribus in concionibus & catechiſmis debet diſcere. Deus autem cui ſacerdos loquitur, & quem in Miſſa inuocat, quauis lingua ſiue alta ſiue ſubmiſſa voce loquentes æqualiter intelligit.

256 Longè autẽ conuenientius fuit, vt diuina officia ſolũ certis quibuſdã linguis, quæ doctiſſimis quibuſq; viris vſitatæ ſunt, & quibus omnes ferè doctrinæ ſunt conſcriptæ, celebrarẽtur; quàm vt dicerentur in ſingulis patriis lingua vulgari. Primò, quia hoc modo habẽt plus venerationis & Maieſtatis. quia vulgus ferè ea magis admiratur quæ minùs intelligit: & ferè contẽnit ea quæ ſe putat capere. Secũdò, quia aliàs ſequeretur maxima in ritibus Eccleſiaſticis cõfuſio, dum ſingulæ ferè vrbes ſicut habẽt diuerſos idiotiſmos, ita deberẽt habere diuerſa ritualia & officia Eccleſiaſtica, quæ ſingulis etiam ętatibus deberẽt mutari, ſicut mutantur linguæ. Tertiò, quia vix vllus ſacerdos poſſet celebrare diuina officia extra ſuã patriam. quia cũ eſſet ignarus linguæ regionis in qua peregrinaretur, neq; poſſet verba neceſſaria rectè legere, neque vllo modo aut ſeipſum intelligere, aut ab aliis intelligi. quæ incommoda grauiſſima ſunt, & facilè euitantur, ſi ſequamur ritus ab Eccleſia præſcriptos.

257 *Cur quædã dicantur ſubmiſſa voce.*

Similiter quòd quædam alta, quædam ſubmiſſa voce in ſacro dicuntur: fit Primò ad imitationem Chriſti, qui cùm pendens in cruce ſacrificium cruentum offerebat, modò alta voce tũ aſtantes, tum etiam Deum Patrem ſuum compellabat: modò verò eundem tacitus precabatur. Secundò, quia hoc multum confert ad pietatem, & venerationẽ in animis aſtantium excitandam: tum quia varietas & tædium leuat, & diſtractos animos in ſui contemplationem rapit (experimur enim quotidie quamuis actionẽ eo magis attentos habere aſtantes, quo magis eſt varia;) tum etiam quia dum quædam ſubmiſsè dicuntur, vel ipſum ſilentium ſatis docet, ipſum ſacerdotem à circumſtantibus totum in Deum abreptum, ſolum cum ſolo altiſſima myſteria tractare, & conſequenter quandam venerationem in aliorum animis excitat.

258 Ad probationem Reſp. Apoſtolum ibi non reprehendere Corinthios quòd in Eccleſia loquerentur linguis (nam apertè ibi hoc donum inter cetera Spiritus ſancti dona numerat) ſed reprehendit quòd vterentur illo dono ad quandam oſtentationem, illudq́ue præferrent aliis donis potioribus: quale eſt donum caritatis & prophetiæ, quibus proximus inſtruitur ac ædificatur. Vnde v. ſecundo & tertio, dicit eum qui loquitur linguis, ſibi & Deo loqui, & ſeipſum ædificare, non populum. apertè oſtendẽs in iis orationibus, quæ diriguntur ſolùm ad orãdum Deum, nõ eſſe opus ita loqui vt populus intelligat ſingula verba: ſed hoc ſolùm opus eſſe in exhortationibus quæ ad populum habentur.

259 Obiiciunt 2. Quòd in officio Miſſæ conti-

neantur Primò quædam inepta. Nam superfluè quædam diuersis verbis repetuntur; vt sunt illa: *Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia*. quæ idem significant.

Secundò, quædam falsa. Nam in offertorio & alibi aliquoties ante cōsecrationem sacerdos dicit se offerre Deo *hanc hostiam*, vel *hoc sacrificium*, eleuando vel designando solum panem aut vinum, cùm tamen hostia huius sacrificij sit solus Christus.

Tertiò, quia sacerdos post primum Memento dicit tam se, quàm astātes offerre illud sacrificiū pro redemptione animarum suarum, cùm solo sacrificio crucis simus redempti.

Quartò, quia in Missis pro defunctis sacerdos orat vt Deus animas defunctorum faciat transire de morte ad vitam, & liberet eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus; quæ vana & superstitiosa videntur. Nam anima tunc habet statum aut vitæ aut mortis immutabilem, nec de vno ad alium transire potest. Vnde si animæ sunt in statu gratiæ, nullo modo possunt cadere in tartarum: si verò sunt damnatæ, nullo modo possunt liberari, siue transire de morte ad vitam. quare frustra hoc petimus, & videmur hoc modo fauere errori Origenis, qui putauit pœnas damnatorum non esse æternas.

Origenes.

260 Cur quædā in Missa sæpe repetantur.

Ad primum Resp. Illam repetitionem nō esse superfluam, quia per eam res magis exprimitur, & inculcatur, ac affectus dicentis ostenditur ac excitatur. Hinc huiusmodi repetitionibus plenæ sunt Scripturæ, præsertim psalmi. Psalm. 1. *Beatus vir qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit*. Idemque ibidem fit v. 2. & 5. Item psalm. 6. *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me*. & alibi sexcentis locis.

Psal. 1.

Psal. 6.

261 Duplex est in Missa oblatio.

Ad secundum Resp. In hoc sacrificio duplicem esse oblationem; vnam verbalē, quæ sæpius fit: alteram realem, quæ semel in vno sacrificio per consecrationem fit: per vtramque autem panis & vinum possunt aliquo modo dici offerri. De prima per se patet. De secunda etiam patet ex dictis a. 1. dub. 4. concl. 3. & dub. 5. concl. 1. in fine; vbi ostendi illa esse hostiam secundariam huius sacrificij, eaq; sacerdotem etiam in offertorio dici offerre, quia ex tunc sacrificium aliquo modo extrinsecè inchoat, vt ibidem dixi. Adde, per hostiam posse ibidem intelligi ipsum Christum, qui per panem mox in suum corpus conuertendum per anticipationem, tanquam de facto esset præsens, repræsentatur, & à sacerdote Deo verbaliter offertur. quod maximè habet locum in verbis quæ paulò ante consecrationem dicuntur.

262 Ad tertium Resp. Nos per solum sacrificium crucis redemptos esse quoad sufficiētiam pretij oblati: per hoc sacrificium nihilominùs nos redimi, quatenus per ipsum illud pretium nobis applicatur: tum ad impetrandas gratias, quibus à peccatis conuertimur, aut cōuersi præseruamur: tum ad delendas pœnas peccatis remissis adhuc debitas. Vtraque autem ratione possumus dici à peccatis redimi. Vide dicta a. 1. dub. 7.

263 Ad quartum Resp. Sacerdotem ibi non orare propterè vt animæ iam exutæ corpore, ac à Deo iudicatæ liberentur ab inferno, ac de morte ad vitam transeant (hoc enim vanum esset, vt probat obiectio;) sed vt magis commoueat astantes per prosopopœiam repræsentare sibi ac populo illas animas quasi iam iam egressuras è corpore, & diuino iudicio repræsentandas, & proponere ob oculos pericula in quibus in illo articulo versantur: & pro illis quasi in eo statu constitutis Deo supplicare, vt eas liberet. quod nullo modo frustra fit. Nam & multum confert ad concitandos astantium animos ad pietatem, & horrorem diuini iudicij, & illæ preces etiā apud Deum habent suum effectum, quatenus ex intentione Ecclesiæ & sacerdotum funduntur, vt per eas Deus liberet eas animas à pœnis purgatorij, si iis fortè detinentur. Si quis plura hac de re velit, videat *Cardin. Bellarm. lib. 2. de Missa cap. 11. & sequentibus vsque in finem libri*. Vbi omnes hos ritus contra hæreticos defendit, & magna ex parte pulchrè explicat.

Quomodo quædam in Missis pro defunctis intelligenda sint.

Bellarm.

264 Olim fuere duo ministri necessarij.

Nota 2. Olim quando pauciores erant sacerdotes, & consequenter pauciora fiebant sacra, celebranti necessariò debuisse adesse minimum duos ministros, vt patet ex c. *Hoc quoque, de consecrat. d. 2.* Quod etsi *D. Thomas hic ad 12.* intelligat de Missa solemni: verius tamen est hoc caput loqui de quauis Missa. Iam tamen consuetudo obtinuit, vt sufficiat vnus minister, qui personam totius populi sustinet, ideoque sacerdos loquitur ei in plurali dicens, *Dominus vobiscum*. Hic tamen minister nullo modo potest esse fœmina. vt patet ex *cap. Inhibendum, de cohabitatione clericorum & mulierum*. Vnde communiter Doctores docēt, vrgente necessitate potiùs committendum esse vt sacerdos sine ministro celebret, quàm vt fœmina ei ministret. Nec contraria consuetudo quæ quibusdam locis est videtur vllo modo probanda. Nam omnino repugnat aperto iuri, & venerationi tanto Sacramento debitæ.

D. Thom.

Iam vnus sufficit.

Non potest esse fœmina.

265 In necessitate licitè sine ministro celebratur.

Vrgente tamen necessitate posset sacerdos solus sine ministro celebrare, ac sibiipsi respondere, vt si aliàs esset periculum ne quis moreretur sine viatico, eò quòd deessent hostiæ consecratæ. Aut si in magno aliquo festo deberet sacerdos aliàs omnino carere sacro. In minoribus tamen festis plurimi iudicant magis expedire omnino carere sacro, quàm solum celebrare. Vide *Sotum in 4. d. 13. quæst. 2. art. 5. ad duodecimum, & Henriquez lib. 9. de Sacramentis c. 30. num. 1. Emmanuelem Sà v. Missa. n. 18. Suarez d. 87. sect. 1. in fine*. vbi excusat à grauiore peccato eos, qui etiam in simplici festo, ne careant sacro, sine ministro celebrant.

Sotus. Henriquez. Sà. Suarez.

266 Est graue peccatum aliquid notabile in ritibus mutare.

Nota 3. Esse peccatum mortale, si quis aliquid notabile in ritibus, aut orationibus Missæ mutet, aut omittat. Patet ex Diplomate Pij V. quod Missali Romano præfigitur, vbi omnibus præcipitur in virtute sanctæ obedienciæ: *vt cæteris omnibus rationibus & ritibus, ex aliis Missalibus quantumuis vetustis hactenus obseruari consuetis, in posterum penitus omissis, & planè reiectis; Missam iuxta ritum, modum, ac normam, quæ per Missale hoc nunc traditur, decantent ac legant. Neque in Missa celebratione alias cæremonias vel preces quàm quæ in hoc Missali continentur addere, vel recitare præsumant.*

Pius V.

Dein-

Deinde addit, posse tamen obseruari ritum à Sede Apostolica approbatum per ducentos iam annos in aliqua Ecclesia seruari solitum: sed tantùm in illa Ecclesia, siue à ministris illius Ecclesiæ. Neque enim alij qui ad illam Ecclesiam non pertinent, eius ritus quatenus à Romanis discrepant, imitari possunt.

267 *Excusatur inaduertētia* Nota 4. In omissione aut mutatione alicuius ex dictis ritibus, aut aliquorum verborum, quæ in sacro dicenda sunt, excusare à peccato mortali Primò inaduertentiam, quæ si omnino sit inculpabilis, etiam ab omni peccato excusat: si cōiuncta sit cum leui negligentia, excusat solùm à mortali. Si autem sit grauis negligentia, ne quidem à mortali excusat in re graui. Secundò, excusat à mortali rei leuitas, vt si quis pauca verba nullo modo ad essentiam sacrificii spectantia omittat, aut mutet ex aliqua negligentia, vel præ festinatione, aut breuem orationem vt priuata persona adiungat. quod vix tamen excusatur à peccato veniali.

268 *An quiuis teneatur sequi ritus suæ Ecclesiæ.* Nota 5. Sacerdotem qui est membrum certæ Ecclesiæ, quæ habet particulare officium, siue ritum Missæ, teneri quidem in sua Ecclesia celebrare ritu ibidem recepto: quando tamen est in locis vbi seruantur rubricæ Romanæ, potest vel ritu Ecclesiæ suæ vel Romano celebrare. Similiter sacerdos in cuius Ecclesia seruatur ritus Romanus, transiens per diœcesim vel vrbem, in qua seruatur peculiaris ritus, potest celebrare vel ritu illius Ecclesiæ, vel Romano, nisi religiosus celebraret in domo aliqua sui ordinis in qua seruatur ritus Romanus. Tunc enim teneretur eundem seruare sicut alii domestici, etsi in tota vrbe ab aliis particularis ritus seruaretur. Patent hæc omnia ex dictis supra q. 74. art. 4. d. 3. de hac quæstione, Vtrùm Latinus transiens per Græciam possit celebrare in azymo. Est enim eadem hîc ratio.

Dixi *transiens per diœcesim*, &c. Quia transeunter celebrans in aliquo monasterio in quo seruatur particularis ritus, si in vrbe tota seruetur ritus Romanus, tenetur etiam hunc seruare, quia vti priuato illo ritu, non est ibi mos patriæ, sed priuilegium illius religiosæ domus, sicut dixi loco citato celebrantem in Italia in templo aliquo Græcorum, teneri vti azymo.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm sufficienter possit occurri defectibus circa celebrationem huius Sacramenti occurrentibus statuta Ecclesiæ obseruando?

269 ART. 6. explicat qua ratione possit occurri variis defectibus, qui possunt inter celebrandum contingere.

Quid agendu deficiēte celebrante. Docet igitur 1. Quando inter celebrandum sacerdos subitò deficit, ita vt nō possit vllo modo sacrificium perficere, si hoc contingat ante consecrationem panis, sacrificium relinquendum esse imperfectum. quia cùm nondum sit substantialiter inchoatum, nullum in hoc est ita notabile incommodum. Si autē contingat post consecrationem etiam vnius materiæ; tunc perficiendum esse per alium sacerdotem, si quis adsit, etsi ieiunus non sit, etiamsi sit in peccato mortali, aut excōmunicatus. hic tamē necessariò debet priùs conteri. Ita communiter DD. ex *Conc. Tolet. 7. c. 1.* *Toletan. 7.* Ratio est. quia minus incommodum est, sacerdotem non ieiunum, aut post commissum peccatum mortale ante confessionē, cōmunicare, quàm sacrificium relinqui imperfectum.

270 *Soto. Conscius peccati mortalis debet conteri.* Nota cum *Soto in 4. d. 13. q. 2. a. 6. ad primū*, consciū sibi peccati mortalis nullo modo posse hoc sacrificiū perficere, nisi priùs conteratur, aut saltē probabiliter putet se contritum: aliàs peccaret mortaliter communicando in statu peccati mortalis. Disputat autem ibidē, Vtrùm talis sacerdos si difficulter possit conteri, posset nolle perficere sacrificium? Et respondet affirmatiuè; quia Concilium tantùm dicit liberum esse sacerdoti inchoatum à deficiente sacrificium perficere. Sed meliùs *Suarez. d. 85. sect. 1. sub finem* docet talem teneri conteri vt sacrificium possit perficere. *Suarez.* Quia grauissimum est incommodum contra institutionem Christi, & reuerentiam tanti sacrificij, atque etiam ipsius Sacramenti (præsertim quando calix iam est consecratus, qui sine irreuerentia, & periculo alicuius incommodi sæpè in aliud tempus conseruari non potest) si sacrificium relinquatur hoc modo imperfectū. Quare omnis qui sine grauissimo incōmodo hoc potest impedire, ad hoc tenetur. Peccator autem nullum incommodum, sed potiùs maximum commodum accipit, dum compellitur conteri.

271 Nota 2. Non sacerdotem in similibus casibus nullo modo posse sacrificium perficere: quia non habet potestatem sacrificandi. Quare si nullus sacerdos adsit, sacrificium necessario imperfectū relinquendum est, & Sacramentū honestè conseruandum, donec possit legitimè sumi, si id sine periculo fieri possit. Quòd si hoc sine periculo fieri nō posset, vt si esset periculum ne Sacramētum veniret in manus infidelium, aut ne species ante aduētum alicuius sacerdotis planè corrumpetentur; tunc Sacramentum etiam à laico sumi deberet. quia hoc ipsius reuerentia exigit. *Præstat laicū sumere calicē quàm eū corrumpi. Sotus.* Sotus tamen suprà putat potiùs permittendum esse vt species calicis omnino corrumpantur, quàm vt sumantur à laico. Sed meliùs *Suarez d. 71. sect. 3. in fine* docet, laicum tunc debere sanguinem reuerenter sumere. *Suarez.* Quia quæ in reuerentiam huius Sacramēti sunt instituta, non debent cum ipsius tanta irreuerentia seruari.

272 *Quid faciet qui inter celebrandum recordatur se non esse ieiunum aut esse excommunicatum.* Docet 2. Quando sacerdos post consecrationem recordatur se non esse ieiunum, aut esse in peccato mortali, aut etiam excommunicatum, debere concepta cōtritione sacrificiū perficere. Patet ex dictis. Quando verò horum recordatur ante

ante consecrationẽ, ait tutius esse desistere à sacrificio, si id possit fieri sine scandalo, aut sui diffamatione. Imo credo hoc omnino esse necessarium, si nondum inchoarit canonem. Quòd si canon esset inceptus, quia tunc satis indecens est relinquere sacrificium, videtur tali casu posse ipsum perficere. quia in hoc saltem casu est vera sententia D. Thomæ, quòd tantùm sit tutius desistere. quo satis insinuatur non esse præceptum. *Sotus* autem *in 4. d. 13. q. 2. a. 6. ad secundum* docet celebrantem, qui etiam in initio Missæ recordatur se esse in peccato mortali, si sit ieiunus, & nulla censura prohibitus, posse concepta contritione pergere, etsi sine scandalo possit desistere. Quod videtur etiam innuere D. Thomas; quia dicit esse tutius desistere maximè in casu quo quis est excommunicatus, aut non ieiunus. Probarem tamen eum qui in dicto casu Missam relinqueret, quando aliud non sequeretur incommodum.

D. Thom.

Sotus.

273 Quid agendum si calix inficiatur.

Docet 3. Quando aliquod animal, vel res alia quæ calicem inficere aliqua ratione possit, ante consecrationem in eum inciderit, vinum mittendum esse in piscinam, & abluto calici aliud cum aqua imponendum ac offerendum, & deinde sacrificium perficiendum.

Quòd si simile quid cõtigerit post cõsecrationem, tum animal quod incidit esse diligenter abluendum, & comburendum, & ablutionem vnà cum cineribus proiiciendam in sacratium siue piscinam (quod intellige, nisi ablutio possit à sacerdote post sumptum sanguinem commodè sumi: hoc enim esset multò decentius, præsertim cùm valdè probabile sit, aliquam partẽ sanguinis quæ animali adhærebat ei inesse) sanguinem verò debere sumi, si fieri possit sine periculo salutis corporis aut vomitus. Quòd si verò horum notabile subsit periculum, (vt si venenum insit calici) nullo modo debere sumi, sed honestè cõseruari donec species omnino corrumpantur: & tunc mittendas esse in piscinam: vel, vt alii volunt, species stuppa aut simili materia debẽt imbibi, & permitti omnino exsiccari, & tunc stuppa comburenda est, & cineres mittendi in piscinam. Sacerdos autem debet tunc abluto calici imponere nouum vinum cum aqua, illudque consecrare.

274 Docet 4. Quando ante consecrationem calicis recordatur se nõ imposuisse aquam calici, debet eam statim imponere. Nullo tamen modo debet eam imponere post consecrationem sanguinis: quia indecens est aquam calici consecrato misceri. Aliam rationem reddit D. Thomas; sed hæc est verior. Quòd si deprehendat in calice esse puram aquam, debet eam mittere in piscinam, & imponere vinum cum aqua, illudque consecrare. Idemque dicendum si post consecrationem hoc animaduertat.

D. Thom.

275 D. Thom. Quid agendum ei qui puram aquã consecrauit.

Addit D. Thomas, Quando sacerdos primùm aduertit puram aquam esse in calice post consumptionem corporis, eum debere consecrare etiam nouam hostiam vnà cum calice, & eodem modo sacrũ perficere ac si nullam antea materiã consecrasset: incipiendo ab illis verbis: *Qui pridie quàm pateretur*: aut saltem à forma consecrationis corporis. Ratio eius est, quia si eo casu consecraret solum calicem, tunc nec posset facere illos ritus, qui inter consecrationem & sumptionem Sacramenti fieri solent; quia vt hi ritè fiant necessaria est præsentia hostiæ consecratæ: nec etiam posset eos omittere; quia tunc non perficeret debito ordine ipsum sacrificium. Et hanc sententiam D. Thomæ etiam aliqui ex ipsius discipulis sequuntur. Et confirm. quia est de essentia huius sacrificii, vt corpus & sanguis Christi, quantum est ex vi verborum, ponatur sub diuersis speciebus separatim instar hostiç occisæ. Atqui ad hoc videtur necessarium vt vtraque species simul existat: ergo non est perfectum sacrificium quando vna consumitur ante alterius consecrationem.

D. Thom.

276 Sed hæ rationes nihil conuincunt. Nõ prima, quia ritus omnes illi sunt solùm inducti ab Ecclesia, & consequenter sunt omnino accidentales ipsi sacrificio. Vt autem docet *D. Thomas hic ad quintum*, quando aliquid accidẽtale omissum est in sacrificio, nihil ideo est repetendum. Et confirm. quia ex omnibus his cæremoniis ferè præcipua est ipsa fractio hostiæ cum certo ritu facta. nam aliqui putant hanc esse essentialẽ sacrificio. Atqui, vt docet *D. Thom. ad 6.* quando hostia ante fractionem cadit in calicem, non potest hæc fractio fieri, & tamen ideo non est consecranda alia hostia. Ergo vt aliæ cæremoniæ possint debitè fieri, non erit alia hostia consecranda. Est enim eadem ratio. Ad confirm. nego minorem. Nullus est enim essentialis ordo inter consumptionem vnius speciei, & consecrationem alterius. Nam quando Christus celebrauit, discipuli sumpserunt corpus ante consecrationem calicis: & tamen Christus perfectum sacrificium obtulit.

D. Thom.

277 Alij igitur docent, etiam in eo casu sufficere consecrare calicem mistum aqua & vino & statim sumere; reliquis omnibus omissis, quæ ante sumptionem fieri solent. quod ita fieri potest vt nemo circumstantium aduertat: vt si celebrans quasi accepturus ablutionem accedat ad cornu altaris, & calici imponat vinum & paululum aquæ, & dissimulanter consecret ac statim sumat, & postea sumat ablutionem. Ita *Scotus in 4. d. 8. q. 3. Nauar. c. 25. n. 91. Angelus v. Missa. n. 17. Suarez d. 85. sect. 1.* Et hanc rationem probat *Soto in 4. d. 13. q. 2. a. 6.* quando sacrum fit publicè. & alii plurimi. Et confirmatur hæc sententia Primò, quia vt patet ex *c. Pastoralis, de Sacramentis non iterandis*, sicut in celebratione Sacramentorum nihil est omittendum: ita nihil est iterandum. Atqui secundùm sententiam D. Thomæ multæ cęremoniæ quæ validè factæ sunt, essent repetendæ. Ergo illa non videtur asserenda.

Scotus. Nauar. Angelus. Suarez. Soto. D. Thom.

278 Dices, Multæ cæremoniæ eo casu sunt illegitimè factæ, aut potiùs omissæ. v. c. propriè nõ est eleuatus sanguis; nec particula hostiæ mista sanguini. quia ibi sanguis non fuit. Ergo saltem hæ repetendæ sunt. quod sine nouæ hostiæ consecratione fieri nequit.

Resp. negando consequentiam. quia si per obliuionem aut quia hostia ante fractionem cecidisset in calicem, illæ cæremoniæ fuissent omissæ: nemo tamen dixerit nouam hostiam esse cõsecrandam, vt illæ possent suppleri: vt patet ex respon-

reſponſione D. Thomæ ad 5. & 6. Ergo nec in alio caſu ob ſimilem cauſam noua hoſtia erit cõſecranda. Confirm. 2. Quia ſi tunc noua hoſtia conſecraretur, non tam perficeretur ſacrificium præcedens, quàm omnino nouum fieret. Nam illa vtriuſque ſpeciei conſecratio eſſet eſſentialiter omnino perfectum ſacrificium ſine vllo reſpectu ad præcedentem conſecrationem. Secùs eſt quando ſolus ſanguis conſecratur. quia huius conſecratio non conſtituit perfectum ſacrificium niſi cum reſpectu ad præcedentem corporis conſecrationem: atque ita cum ea vnum ſacrificium conſtituit.

279 Ob has rationes hæc ſecunda ſententia videtur probabilior; & eſt ſequenda quoties ſacrum fit publicè. Quia aliàs inter laicos facilè poſſet aliqua turbatio oriri. Nec illi obſtat auctoritas rubricarum quæ ſequuntur priorem ſententiã: quia hanc rem non præcipiunt, ſed tantùm ex probabili ſententia inſtruunt quid faciendum ſit: atque ita non habent maius pondus quã pro ratione probabilitatis illius ſententiæ quam ſequuntur. Quia tamen certum eſt nos in eiuſmodi cæremoniis tutò ſequi rubricas; quando quis ſecretò vno aut altero præſente celebrat, cõſultò eas ſequetur. Et tunc ſecunda vtriuſque ſpeciei conſecratio, eò quòd ex intentione miniſtri dirigatur ad complendum prius ſacrificium imperfectum, cenſebitur morali quodam modo vnum cum eo integrum ſacrificium conſtituere.

280 Nota. Si Sacerdos percipiat in calice eſſe puram aquam ante eius ſumptionẽ, nõ debere eam ſumere, ſed mittere in piſcinam, aut in aliquod vaſculum, vt poſtea eam ſumat cum ablutione. Quòd ſi hoc non deprehendat niſi quando iam eam habet in ore, nullo modo debet eam iterũ eiicere in calicem, vt aliqui volunt. hoc enim indecens eſſet, & coniunctũ cum periculo eiiciendi particulas hoſtiæ hærentes in ore; ſed debet eam deglutire, vt auctores ſuprà citati notant. Nec refert quòd poſtea debebit communicare non ieiunus. quia eo caſu non eſt moraliter in eius poteſtate hoc euitare.

Nota 2. Si per inaduertentiam, ignorationem, aut perturbationem quis omiſerit dictum defectum ſupplere donec ſacrum ſit abſolutum: tunc nullo modo debet iterum conſecrare, vt eum ſuppleat. Quia tunc eſſet omnino diſtincta actio. Ita Doctores ſuprà citati.

281 *Quid agat qui aliqua inaduertenter omiſit.* Docet 5. Quando ſacerdos in progreſſu ſacri non meminit ſe aliqua dixiſſe, aut feciſſe, nõ debere inde turbari, ſed debere ſibi perſuadere ſe legitimè proceſſiſſe. Quia facilè poteſt contingere, vt quando deuotioni intenti ſumus, aut etiam nonnihil diſtracti, non recordemur eorum quæ immediatè antè fecimus. Quòd ſi verò haberet probabiles valdè rationes ſe aliquid omiſiſſe, ſi hoc eſſet tantùm accidentale, docet non debere mutare ordinem ſacrificij, vt illud ſuppleat, ſed progredi. Quòd ſi verò eſſet eſſentiale; vt ſi omiſiſſet vel corrupiſſet formam conſecrationis alterius ſpeciei: tunc forma ſecretò ſuper eam materiam eſſet pronuntianda, cum tacita tamen conditione eam non conſecrandi ſi ſit conſecrata. quia hoc in eo caſu dubium eſt. quia vix poteſt nobis poſtea certò conſtare nos formam malè pronuntiaſſe, aut omiſiſſe, niſi quis hoc ex malitia & ſciens fecerit.

282 Docet 6. Quando hoſtia, quia priùs cadit in calicem, non poteſt poſtea frangi, propterea nihil eſſe reiterandum. Quia nihil ſubſtantiale ſacrificio deeſt.

Pius Papa. Quid agendum quando pars ſanguinis effuſa eſt. Docet 7. ex decreto Pij Papæ, Quando aliquid ex ſanguine cadit in tabulam aliquam, hãc debere prius à ſacerdote lambi, & deinde radi, ſicut etiam terra debet radi, quando in eam ſanguis cecidit, & quod abraditur debet comburi, & cineres debent proiici in piſcinam. Quando verò ſtillauit ſanguis ſuper lapidem altaris, ſanguis debet ſorberi à celebrante. Si ſuper aliquod linteum, hoc debet ter lauari ſuper calicem, & ablutio (niſi eſſet, qui vellet eam ſumere) debet proiici in piſcinam. Addunt aliqui, partem illam lintei debere abſcindi & combuſti cineres proiiciendos in piſcinam. quod admodum decẽs eſt, quando illud linteum non eſt corporale aut purificatorium. Non eſt tamen vlla obligatio, præſertim quando eſt pretioſum, & ſolum rebus ſacris inſeruit. quia tunc honori Sacramenti per ipſius ablutionem ſatis conſulitur.

Quòd ſi verò aliquis Sacramentum per ebrietatem aut infirmitatem euomuerit, ſi ſpecies adhuc appareant integræ, debent reuerenter cõſeruari, donec omnino ſint corruptæ (niſi fortè eſſet aliquis qui vellet eas ieiunus ſumere) quia tam diu eſt ibi verè corpus Chriſti. Quando verò ſpecies apparẽt iam omnino corruptæ, id quod eiectum eſt, condendũ eſt in piſcina ſiue ſub altari.

283 *D. Thom.* Nota 1. Pœnas quæ olim iniungendæ erant ei, cuius culpa ſanguis fuiſſet effuſus, quas D. Thomas hîc numerat, non eſſe iam eo rigore in vſu. Quare talis iudicio Superioris pro ratione culpæ puniendus eſt. Ante ſententiam tamen nullam pœnam tenetur ſubire, niſi quatenus hoc vel ipſe, vel confeſſarius iudicat neceſſarium vt ſatiſfiat Deo pro peccato.

Nota 2. Quando ſanguis ita effunditur, vt nihil maneat in calice, tunc nouum vinum cum aqua calici infundendum & conſecrandum, ac ſumendum: ſimili ratione qua ſuprà dixi de caſu quo deprehenderetur in calice eſſe ſolam aquam, aut miſtum venenum. Quòd ſi aliquid ſanguinis in eo remaneat quod ſumi poteſt; ſufficiet illud ſumere.

D V B I V M.

Qua ratione Christiani obligentur ad audiendum ſacrum diebus Dominicis & feſtis?

284 VT magis completa ſit huius rei tractatio, hoc dubium hîc addendum fuit, in quo varia de oratione poſſunt diſputari, ſed quia huius loci non ſunt, breuiter tantùm quæ ſpectant ad praxin hîc diſputabimus. Primùm autem ponemus ſolùm aſſerendo ea, quæ hac in re omnino certa ſunt: deinde quæ habent difficultatem diſcutiemus.

Primum igitur inter omnes Doctores conſtat, omnes Chriſtianos ceſſante legitimo impedimento teneri diebus feſtis & Dominicis audire ſacrum. Patet hoc ex *c. Miſſas, & c. Omnes fideles, de conſecrat. d. 1.* & praxi totius Eccleſiæ.

285 Secundò, conſtat hanc obligationem eſſe gra-

uem

[*Omissio sacri est peccatum mortale.*] uem, & consequenter eum peccare mortaliter, qui cessante rationabili causa, aut integram Missam, aut notabilem eius partem omittit: qualem secundùm cõmunem sententiam omitteret, qui veniret post euangelium lectum: secùs si veniret antequam euangelium legatur, si modò totam reliquam partem audiret. Quòd si veniret post lectam epistolam, & exiret statim post communionem, communiter docent peccaturum mortaliter. Et similiter qui exiret ante communioné. quia hæc est notabilis pars. Omnis autem qui aliquam partem sponte omittit, peccat saltem venialiter. Vide *Nauar. c. 21. n. 2.* [*Nauarr.*]

286 [*An pueri ad sacrum sint ducendi.*] Tertiò, constat hoc præcepto non ligari améntes, aut pueros ante vsum rationis. quia incapaces sunt. Statim tamen atque perfectè incipiunt vti ratione sufficienter ad peccandum mortaliter, aut alias graues obligationes suscipiẽdas, hoc præcepto obligantur: quod in singulis non tam ex annis, quàm ex maturitate ingenij prudenti iudicio spectandum est. Qua in re omnino consulendum parentibus, vt pueros statim atque aliquis rationis vsus in ijs elucet, assuefaciant sacra piè frequentare, etsi nondum ad id obligentur. Hoc enim Christianam pietatem omnino decet. Quamdiu tamen ita parui sunt, vt neque res diuinas vllo modo apprehendere, neque in templo quieti decenterque contineri possint, præstat eos domi manere. quia alios sæpe grauiter turbant, & ijs qui ipsos ducunt, impedimento sunt, quo minùs orare possint.

287 [*An sufficiat audire duas partes sacri.*] Prima autem difficultas est, Vtrùm qui venit ad vnum sacrum paulò ante consecrationẽ v. c. & audit reliquam partem illius sacri, & aliud sequens vsque ad consecrationem exclusiuè, satisfaciat præcepto Ecclesiæ?

Quidam hoc negant. quia cùm illæ duæ partes sint inter se omnino independentes, non possunt vnum integrum sacrificium constituere: & consequenter qui eas audit non audit integram Missam. ad quod tamen obligatur. Et hæc ratio in rigore loquendo hanc sententiam satis efficaciter probat. Quia tamen plurimi DD. docent contrarium, absolutè loquendo, talis est securus, ac probabile est eum satisfacere. Ratio est. Quia cùm Ecclesia sciat suas leges ita à grauibus Doctoribus explicari, hoc ipso quo eorum explicationes permittit publicè imprimi & doceri, censetur suum præceptum secundùm eas moderari.

288 Dices, Hinc sequetur, quando in Ecclesia vnus sacerdos incipit sacrum, dum alter medium absoluit, satisfacere cum præcepto Ecclesiæ, qui vtriusque sacrum media ex parte audit. quod tamen videtur absurdum. Resp. negando sequelã. Quia cùm doctores non eodem modo asserant hunc satisfacere sicut priorem: Ecclesia non potest censeri in suo præcepto (quod in rigore, vt dixi, auditionem vnius integri sacrificij præcipit) secundam hanc moderationem admittere, sicut admittit priorem. Nota tamen, hanc praxin parum decere, minusque religiosam esse, ideoque nec vsurpandam sine rationabili causa. Quare eum qui omnino spõte veniret seriùs ad primum sacrum cum intentione audiendi partem sequentis, credo peccaturum venialiter. vt docet *Suarez d. 88. sect. 2.* [*Suarez.*]

289 II. difficultas est qualis attentio requiratur in sacro? Eadem autem est difficultas de attentione requisita in lectione horarum, Vtrùm scilicet ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ requiratur interna aliqua deuotio? Cuius solutio pendet ab hac difficultate, Vtrùm Ecclesia possit præcipere actus internos? Qua in re tres sunt sententiæ.

Prima affirmat, Ecclesiam directè posse actum etiam merè internum præcipere. Ita *Adrianus quodl. 8. q. 1. Et Pighius l. 6. de Eccles. hierarchia c. 16.* [*Adrian. Pighius.*]

Prob. 1. quia Matth. 18. tribuitur Ecclesiæ absoluta potestas ligandi atque soluendi, idque vt subiectos dirigat in suam salutem. [*Matth. 18.*] Ergo cùm hæc maximè promoueatur per actus internos, videtur Ecclesia hos etiam posse præcipere. 2. Quia Ecclesia potest dispensare in votis merè internis: ergo potest actus etiã internos præcipere. 3. Quia Ecclesia potest punire actus merè internos. Nam in multis canonibus fertur sæpè excommunicatio propter peccata merè interna. nam multis locis excommunicantur, qui hæresin aliquam crediderint: & ne dicamus ea loca intelligenda esse de assensu exteriùs prodito, *Conc. Toletan. primum*, [*Toletan. 1.*] in cõfessione fidei vtrumque actum distinguens sæpè dicit anathema iis, qui hæreses quas ibi enumerat, v. c. Patrem esse Filium, aut similem dixerit vel crediderit.

290 Secunda sententia docet, Ecclesiã non posse directè & per se præcipere actum internum; posse tamen id facere indirectè, quatenus hic necessarius est, vt actus externus quem præcipit, habeat rationem veræ virtutis. Ita *Caiet. in summa v. Horæ canonicæ. §. Quod tertium; versu, Nec propterea.* [*Caietan.*] & alij. Prob. 1. Quia *cap. Dolentes, de celebratione Missarum* præcipitur, vt officium diuinum celebretur studiosè pariter & deuotè, quod significat deuotionem internam. 2. Quia Ecclesia ibi præcipit verum actum orationis: atqui actus externus sine interno non est talis: ergo ille non solus præcipitur. 3. Quia aliàs posset quis satisfacere præceptis Ecclesiæ, per meram simulationem, v. c. simulando se piè audire Missam, & recitare horas, cùm tamen id ridendi causa faceret. 4. Quia Ecclesia potest punire actum internum quando externo coniungitur. Patet ex *clement. Multorum, de hæreticis*, vbi excommunicantur qui ex affectu odij, amoris, vel auaritię malè contra hæreticos procedunt. Ergo potest etiam actum internum præcipere.

291 Tertia absolutè negat, Ecclesiam etiam sub hac ratione posse actum internum præcipere aut vetare; sed solùm quatenus est absolutè necessarius vt actus externus in esse physico liberè, ac humano modo ponatur. v. c. Ecclesia præcipit vt legam horas; quia autem hoc fieri non potest nisi velim eas legere, aliquo modo indirectè præcipit vt velim: non tamẽ præcipit vt eas cum interna deuotione legam. Ita *D. Thom. 1. 2. q. 100. a. 9. in corpore. Siluest. v. Hora. n. 13. Durandus in 4. d. 15. q. 12. Ioannes Medin. codice de oratione q. 15. Angelus v. Hora n. 17. Rosella ibidem §. 3.* & alij plurimi. [*D. Thom. Siluester. Durand. Ioan. Med. Angelus. Rosella.*]

Probat id D. Thom. quia nemo potest præcipere, aut vetare, quod non potest punire: nec potest punire, quod non potest cognoscere, & iudicare. Atqui Ecclesia extra tribunal confessionis non potest cognoscere & iudicare actus in-

internos. Ergo nec potest eos præcipere aut vetare.

Gregor IX. Prob. 5. Quia *Gregor. IX. cap. finali de simonia.* docet eos qui commiserunt simoniam sine vllo pacto ex mero interno affectu, non teneri legibus statuentibus pœnas simoniacis: sed tales us sufficere satisfacere Deo. Vbi apertè insinuat Ecclesiã eiusmodi actus internos, etiamsi afficiant aliquo modo actum externum, punire nõ posse.

292 *Ecclesia non præcipit actus internos.* Quamuis autem præcedentes sententiæ non sint improbabiles, tamen ob auctoritatem D. Thomæ, & plurimorum auctorum, ac rationes dictas ac alias quas adferam, puto tertiam esse veriorem.

Ad primum argumentum primæ sententiæ Resp. Ibi dari plenam potestatẽ Ecclesiæ tam in actus externos quàm in internos, quatenus ea necessaria est ad salutem nostram. Sed quia duplex est Ecclesiæ tribunal, vnum externũ, in quo creditur aliorum testimoniis: alterum internum, in quo solius confitentis de se testimonio statur: in illo solùm iudicatur de externis actibus, iique soli præcipiuntur, aut vetantur: in hoc verò etiã iudicatur de internis. quia quisq; suos internos actus potest cognoscere & confessario explicare. Alij testes non possunt immediatè cognoscere nisi externos actus: internos autem non nisi quatenus cum his necessariò coniuncti sunt.

293 Ad secundum eodem modo responderi posset, illum actum pertinere ad forum internum. Sed meliùs Respondeo 2. Irritationem, vel dispensationem votorum non esse propriè actum iurisdictionis, sed dominij, vel alterius cuiusdam potestatis quam vnus habet in alium: ita vt hic illo inuito non possit se validè ad aliquid obligare: & sic pater irritat vota filij impuberis, quem certum est non habere iurisdictionem in actus internos. Et Prælatus dispensat in votis subditorum, tanquam Vicarius Dei condonando illis ius quod Deus acquisierat per illud votũ: sicut si prorex auctoritate Regis condonaret alicui ius suo Regi per promissionem acquisitum: qui est actus dominij ex parte Regis, qui illius iuris dominus est.

294 Ad tertium Resp. Omnes illos canones intelligendos de assensu, qui prodit in actũ externũ.

Toletanum. Ad Tolet. Resp. primò, per tales modos loquẽdi non significari illos excommunicari, sed Ecclesiam eos vt hæreticos execrari. Nam aliàs qui sine interno assensu diceret, *Patrem esse Filium*, esset anathema. quod absurdissimum est. Quare tam in hoc, quàm in aliis antiquioribus Conciliis per similes modos loquendi, nihil aliud significatur, quàm talem propositionem esse hæreticam, atque ita cum suo auctore execrandam.

295 Ad primum arg. secundæ sententiæ Resp. Illo cap. solùm præcipi actum studiosum externũ; vt hie nimirum fiat cum iis circumstantiis quæ necessariæ sunt, vt sit actus externus religionis, & ne contra religionem exteriùs peccetur. patet ex illius contextu. Nam agit contra illos, qui dum interterant diuino officio fabulabãtur cum sæcularibus, vel eorum fabulis ita intendebant, vt interrumperent diuinum officium. Et confirm. ex

Tridenti. *Trident. sess. 24. c. 12. de reform. in fine.* Vbi præcipitur vt clerici cogantur in choro hymnis & canticis nomen Dei reuerẽter, distinctè, deuoteq; laudare. Vbi clarè patet, Concilium loqui de deuotione & reuerentia, quæ in actu externo consistit. quia ad hanc solam possunt clerici compelli.

296 Ad secundum Resp. Actum externum orationis quoad externas circumstantias debitè factũ, esse verè actum externum virtutis religionis. sicut adoratio externa in idolio facta est verus actus externus idololatriæ, etsi illum exercens interiùs non intendat adorare idolum.

Nec refert quòd actus externus sine interno non potest habere rationem veræ virtutis, cùm possit fieri ob malum finem: quia possumus præceptis Ecclesiæ satisfacere per actum qui non sit vera virtus, imò qui sit peccatum: vt patet in ieiunante ob vanam gloriam, aut in paschate indignè communicante.

Ad tertium, distinguo illatum. Nam si simulatio illa cadat super actum externum; ita vt hic verè non ponatur prout ab Ecclesia præcipitur, sed tantùm simuletur; nego sequelam. Nullo enim modo per talem simulationẽ præcepto Ecclesiæ satisfit. Quòd si totus actus externus debitè ponatur, & sola interna pietas simuletur; cõcedo totum. Nam certum est satisfacere præcepto Ecclesiæ, qui simulat se ieiunare ex pietate, & piè in paschate communicare, etsi ieiunet ob vanam gloriam, & sacrilegè communicet.

Ad quartum Resp. In illo & similibus iuribus solùm puniri actum externum aut omissionem contra iustitiam aut officium commissã: internũ autem affectum solùm requiri tanquam conditionem sine qua externus actus non puniretur.

297 *Qualis deuotio necessaria sit ad audiendum sacrum.* Ad difficultatẽ igitur suprà propositam Resp. primò, Quicumque vult audire sacrũ siue præceptum sit, siue non, tenetur iure naturæ ac diuino habere internam deuotionem. Est communis, & per se patet. Quia est contra reuerentiam Deo, tantisque mysteriis debitam iis, v[illegible]ndo animo interesse. Si tamen absit scand[illegible] aut contemptus, distractio ex hac parte non est peccatum mortale, etiamsi exteriùs appareat.

Resp. 2. Vt quis satisfaciat præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, requiritur vt eidẽ dum celebratur ita intersit, vt humano & religioso modo cum debita externa reuerentia eidem assistat: ita vt verè possit dici hîc & nunc actum externum religionis exercere, ac cum celebrante in precibus externis communicare. Probatur, quia aliàs non posset dici decenter ac humano & religioso modo audire Missam.

298 Hinc patet primò, Eos qui tempore sacri huc illuc circumspiciunt, peccare etiam contra præceptum Ecclesiæ, atque externam reuerentiam præcipit. multoque grauiùs peccant, qui fabulantur. Imò si fabulæ sint continuæ, & durent magna parte sacri, facilè possunt esse peccatum mortale. Grauiter enim repugnant actui ab Ecclesia præcepto. Ita enim fabulantes nullo modo possunt dici reuerenter sacro interesse: aut exercere actum externum verè religiosum, sed potiùs irreligiosum: atque ita absolutè non ponunt actum ab Ecclesia præceptum. Secùs esset si tantum interruptim hinc inde aliquot verba miscerent, & postea iterum sacro reuerenter attenderent. Quamuis enim tales satis grauiter peccent con-

contra reuerentiam iure diuino & Ecclesiastico huic actui debitā, non tamen videntur peccare mortaliter si absit scandalum. Et sic intellige *Sotum d.13.q.2.a.1.* qui absolutè dicit fabulantes in sacro satisfacere Ecclesiæ præcepto. quod sine hac moderatione videtur esse falsum.

Sotus.

299 Patet secundò, dormientem in templo tempore sacri, nullo modo satisfacere præcepto Ecclesiæ. quia non interest sacro humano ac religioso modo.

An sit necesse videre aut audire sacerdotem.

Patet tertiò, etsi quando commodè fieri potest, omnino deceat nos ita sacro interesse, vt possimus videre ipsum celebrantem, & aliquo modo audire quæ dicit (hoc enim modo perfectiùs ei in precibus communicamus, & excitamur ad deuotionem) tamen absolutè nō est necessarium. Ita communiter DD. Et patet, quia in magnis templis sæpè tanta est frequentia audiētium sacrum etiam non solemne, vt extremi nec possint videre sacerdotem, nec eum audire. Et tamen omnes iudicant eos audire sacrum.

300 Nota tamen requiri vt possimus aliquo modo in cōfuso aduertere quid sacerdos agat, vtrū nimirum dicat sacrum an non: & aduertere aliquo modo quousque peruenerit, maximè circa euangelium & consecrationem. quia aliàs non possumus externos actus ab audientibus sacrum exhiberi solitos exercere, nec verè dici humano modo sacro interesse. Sed hæc facilè potest quis aduertere ex signis, quæ tunc dari solent, & ex aliorum gestu.

301 Resp. 3. Non est necessarium, vt quis præcisè satisfaciat præcepto Ecclesiæ; vt habeat internam aliquam deuotionem. Ita Auctores citati pro tertia sententia. Et ex ea necessariò sequitur. Quia si Ecclesia non potest eiusmodi deuotionem præcipere, non peccat contra eius præceptū qui eam non habet. Imò etiam quidam ex iis, qui [illegible] secundam sententiam etsi verbis à nobis [illegible]entiant, re ipsa tamē consentiunt. Nam Caietan. suprà ait: vt quis satisfaciat præcepto de legendis horis, sufficere illam attentionem ad verba, quæ requiritur ne aliquis exponat se periculo malè ac perturbatè verba pronuntiandi, aut etiam omittendi. quod verum est: sed hæc attentio potest haberi sine vlla interna deuotione, & cum magna distractione.

Potest satisfieri præcepto Ecclesiæ sine interna deuotione.

Caietan.

302 Hinc sequitur, eum qui etiam voluntariè est toto tempore sacri distractus, modò sufficienter sibi præsens sit vt sacro cum externa reuerentia debitè assistat; satisfacere præcepto Ecclesiæ. Et confirmatur 1. Quia aliàs qui omnino inuoluntariè in sacro esset distractus, nō satisfaceret præcepto Ecclesiæ, & teneretur audire aliud sacrū. quod tamen etiam illi qui contra nos sentiunt negant. Hoc autem sequi probatur. Quia talis verè non poneret actum præceptum, scilicet internam illam attentionem. Quòd autem hæc omissio sit illi inuolūtaria, etsi excuset eum à peccato, non tamen efficit vt impleat præceptū: sicut si quis incipiens audire sacrum incideret in somnum, & toto tempore dormiret: etsi quando hoc ei esset inuoluntarium excusaretur à peccato, non magis tamen impleret præceptum, quàm si id voluntariè faceret, & æqualiter teneretur audire secundum sacrum, si posset.

303 Respondent aliqui, Quando quis cum legitima intentione deuotè audiendi sacrum incipit illud audire, si postea inuoluntariè distrahatur, etsi illa interna attentio non maneat actualiter, manet tamen virtualiter; & hoc sufficere vt impleat præceptum. Secùs autem esse, quando distractio est voluntaria: quia tunc illa intentio, & eam sequens attentio reuocantur.

Sed contrà facit 1. Quia etsi intentio audiendi sacrum deuotè, possit dici aliquo modo virtualiter manere, quatenus externa illa auditio ex ea procedens perseuerat; non tamen potest dici ita manere ipsa attentio interna. quia hæc per actum omnino contrarium, scilicet totalem distractionē planè interrumpitur. Quando autem aliquis actus ita interrumpitur, non ampliùs manet virtualiter: vt patet ex dictis q.64. art.8. dub. 2. Quòd autem illa distractio sit voluntaria, aut inuoluntaria, nihil videtur ad rem præsentē facere. v. c. ponamus aliquem incipere sacrum cum intētione verè consecrandi, quamdiu progreditur ex illa intentione in dicendis iis ac peragendis suo ordine quæ dicenda ac faciēda sunt, illa intentio virtualiter manet. Quòd si ita distrahatur vt cesset omnino ab externis illis actibus, interrumpitur illa intentio. Quare si tunc nullo modo memor intentionis consecrandi, siue se hîc & nunc debere consecrare ex aliquo accidenti super materiam verba consecrationis proferret, verè non consecraret, siue illa distractio fuerit voluntaria, siue non. Et eadem est ratio illius attentionis, quæ nullo modo manet in ita distracto. Imò etsi intentio audiendi sacri ratione sui effectus, scilicet actus externi maneat virtualiter: secùs tamen est de intētione interiùs attendendi ad res diuinas cum interna reuerentia. quia hæc per illam distractionem omnino interrumpitur. Quare si ista attētio sit præcepta, omnino distractus non satisfacit præcepto.

304 2. Quia etsi dicta responsio haberet locum in iis, qui omnino inuoluntariè distrahuntur, non tamen in iis qui negligentes sunt in distractione repellenda. Nam vel per eiusmodi negligētiam etiam leuem tollitur omnino illa deuotio præcepta, & tunc ex leui negligentia magna parte sacri omnino distractus tenebitur audire aliud sacrum: vel per nullam negligentiam tollitur; & tunc quantumcumque quis sit negligens in distractionibus toto tempore sacri repellēdis, satisfaciet præcepto Ecclesiæ, modò non velit expressè distrahi. quorum neutrum illi admittunt. Vel demum dicendum erit, illam attentionem per omnem eiusmodi negligentiam tolli, quando grauis est; per nullam autem tolli, quando leuis est. Et videtur valdè difficile. Quia si vt illa distractio interrumpat omnino illam deuotionē sufficiat vt sit voluntaria indirectè; cùm quæuis ex iam dictis sit ita voluntaria, quæuis eam interrumpet. Nam etsi quòd vna sit minùs voluntaria efficiat vt sit minus peccatum: tamen non efficit vt non contrarietur illi attentioni, eamq; interrumpat: præsertim cùm hæc contrarietas quæ requiritur inter duos actus, vt vnus alium interrumpat, non tam consistat in morali aliqua repugnātia, quàm in physica: vt patet ex intētione conficiendi Sacramentum, quæ per actum contrarium

contrarium æqualiter interrumpitur, siue hic sit perfectè voluntarius, siue non. v. c. si aliquis recèns factus sacerdos, antequam seriò celebret sępiùs experiẽdi causâ ritus Missæ priuatim exerceat, & super legitima materia assuescat sine intentione consecrandi verba consecrationis proferre: ac postea intendens seriò celebrare incipiat sacrum, sed circa consecrationem omnino distractus putet se tantùm experiri modum dicendi sacrum, & ex ea intentione formam proferat: per hunc actum prior intentio planè interrumpetur, siue grauiter, siue leuiter in ea distractione peccatit.

305 Hinc dicta nostra conclusio probatur 2. Quia ex contraria sententia sequeretur nos sæpissimè in audiendo sacro, ac horis legendis fore dubios an satisfecerimus præcepto. quia non satisfacimus quoties ex notabili aliqua negligẽtia fuimus distracti. Cùm autem non facilè nobis possit cõstare, quanta hîc & nunc fuerit nostra negligentia, facillimè dubitabimus an notabilis sit nec ne. Et quamuis prudentes possent se aliquo modo circa actus suos resoluere; tamen summa difficultas nasceretur confessariis, dum semper deberent tam anxiè examinare pœnitentes quãtum fuissent singulis sacris vel horis distracti, & quanta eorum fuisset negligentia in distractione repellenda; quæ alii rarissimè possent exprimere, maximè rudiores.

306 Prob. 3. Quia eiusmodi præceptum haberet plus incommodi quàm commodi. Quia timoratus esset sæpissimè causa multorum scrupulorum: laxiores verò parum illo mouerentur. qui enim non mouentur reuerentia præsentis ac eos intuẽtis diuinæ Maiestatis, vt inter orandum sint attenti; non multum mouebuntur auctoritate Ecclesiæ, quam sciunt actum suum non cognoscere. Et quamuis sciant se contra huius præceptum posse grauiter peccare, non tamen facilè apprehendent se hîc & nunc ita distrahi, vt grauiter contra illud peccent, ita vt hac ratione ad deuotionem excitentur. Quia naturaliter homini insitum est magis moueri ad reuerentiam erga Deum per apprehensionem Maiestatis ipsius, quàm per externum Ecclesiæ præceptum.

307 Tertia difficultas est, Vtrùm is qui legit horas canonicas tempore sacri die festo, vtrique præcepto satisfaciat. *Siluester v. Missa 2. in fine*, id negat. *Soto* verò in *4. d. 13. q. 2. a. 1.* cum aliis affirmat. Et hæc est communior & vera sententia. Quia potest quis sufficienter attendere horis, non solùm vt eas perfectè, sed etiam vt deuotè legat, & tamen simul exhibere sacrificio eam præsentiam quam dixi sufficere ad audiendam Missam, etiam cum ea reuerentia, quam hoc sacrificium postulat. Quare hac in re nullum est peccatum: etsi magis deceat hæc diuerso tempore fieri.

Beneficiatus licitè legit horas tẽpore sacri. Siluester. Soto.

308 Quarta difficultas est, Vtrùm vt quis satisfaciat præcepto Ecclesiæ, dum audit Missam, aut horas legit, necessarium sit vt hoc intendat?

Quidam asserunt eum debere hoc expressè intendere: quia præcipitur actus obedientiæ, quem non exercet is, qui non intendit obedire. Sed hæc ratio nullius est momenti. Quia non præcipitur actus formalis obedientiæ, sed tantùm materialis: quem facit die festo audiens Missam quacunque intentione hoc faciat. Quare Doctores communiter tenent contrarium. Aliqui tamen requirunt, vt non habeat saltem intẽtionem nõ satisfaciendi præcepto Ecclesiæ. Quia nemo potest dici obedire, quando habet absolutè voluntatem non obediendi. Hinc inferunt, eum qui die festo manè audit sacrum volens per hoc non satisfacere præcepto, sed suæ deuotioni, & postea aliud audire, verè per hoc non satisfacere præcepto, atque ita teneri audire secundum. Addunt, si tamen postea mutet voluntatem antequam vltimum sacrum dicatur, & velit per illud sacrum satisfecisse præcepto, non teneri audire aliud.

Satisfacit præcepto, qui hoc non intendit.

309 Sed hi non videntur consequenter loqui. quia si ad impletionem præcepti non sit necessaria intentio faciendi actum, quia præceptus est; nihil obstabit voluntas contraria: atque ita qui exteriùs facit integrè actum præceptum, si interiùs habeat voluntatem nullo modo parendi, peccabit quidem contra virtutem obedientiæ, non tamen contra præceptum Ecclesiæ. Sicut qui haberet voluntatem non parendi Superiori, posito quòd hoc vel illud præciperet, peccaret quidem contra virtutem obedientiæ, non tamen contra præceptum Superioris, quia nullum esset. Hinc si quis cum debita aliàs reuerentia audiret sacrum, quia non auderet hero hoc præcipienti contradicere cum expressa tamen voluntate non obediendi per illum actum Ecclesiæ, etiamsi esset lata excommunicatio in non audientes sacrum, nullo modo eam incurreret. Quia etsi peccaret grauiter contra virtutem obedientiæ, non tamen contra præceptum Ecclesiæ. Quare talis teneretur quidem mutare illam voluntatem, ne pergat peccare contra virtutẽ obedientiæ, non autem vt satisfaciat præcepto Ecclesiæ. Is verò qui manè audit sacrum intendens per illud non satisfacere præcepto Ecclesiæ, sed solùm propriæ deuotioni, & posteà audire aliud vt satisfaciat præcepto Ecclesiæ; verè huic satisfacit per prius sacrum; nec ad quidquam postea tenetur, nisi vt posito quòd postea nolit audire aliud sacrum, simul etiam desinat habere voluntatem non satisfaciendi præcepto Ecclesiæ per sacrum quod iam audiuit. Nam si pergeret velle non satisfacere Ecclesiæ per sacrum auditum, & tamen simul nollet audire aliud, implicitè vellet non obedire Ecclesiæ: atque ita peccaret contra virtutem obedientiæ. Non tamen tenetur positiuè illam voluntatem reuocare, quia mala non fuit sed bona. quia fuit voluntas audiendi plura sacra: atque ita sufficit vt negatiuè circa eam se habeat.

310 Dices, Qui ex voto tenetur audire aliquod sacrum, si manè vnum audiat intendens per illud non satisfacere voto, sed ad hoc audire secundum, tenebitur ex voto audire secundum sacrum: Ergo idem dicendum de obligato audire sacrum ex præcepto.

Respondeo, negando consequentiam. Quia sicut nobis obligationem per votũ imponimus: ita possumus eam extendere ad materiã eo voto non comprehensam. Talis autẽ extendit ita suũ votum ad secundum sacrum audiendum, & implicitè facit quodammodo secundùm votum aliud

Differentia inter præceptum & votum.

aliud sacrum audiendi. Quare in rigore loquendo, audiendo prius sacrum satisfacit priori voto: tenetur tamen ad secundum audiendum ratione secundi impliciti voti. Secùs est de præcepto. Quia sicut nemo potest sibi præceptum imponere; ita nec ab alio impositum potest latiùs extendere, siue efficere vt ad plura obliget, quàm initio obligabat.

311 Petes, Vtrùm is cui pro pœnitentia iniunctum est, vt audiat aliqua sacra, aut qui id vouit, satisfaciat audiendo sacra ad quæ obligatur ex præcepto.

Respondeo, Hoc pendere ex intentione præcipientis, aut vouentis, quæ quando de ea dubium est, prudenti iudicio ex circumstantiis debet colligi. Communiter tamen pœnitentiæ solent intelligi iniunctæ circa materiam non præceptam, & consequenter talis non satisfaceret. Quando tamen sacerdos alicui iniungeret vt die festo duo vel tria sacra audiret, nisi aliunde aliud constet, intelligendus est velle comprehendi simul sacrum ad quod aliàs tenetur ex præcepto Ecclesiæ. Ideo enim iubet eum eodem die duo audire. quia vult eum vnũ audire supra id quod præceptum est. Sic qui simpliciter vouit singulis diebus audire sacrum, nisi aliud expressè intendat, non censetur se obligare ad audienda duo diebus festis vel Dominicis. quia quando non constat de mente contraria vouentis, verba intelligenda sunt vt sonant: illa autem verba aliud non sonant, eaque absolutè seruat, qui vnicum sacrum per diem etiam festum audit.

312 Quinta difficultas est, Vtrùm vt quis satisfaciat præcepto Ecclesiæ, teneatur diebus Dominicis in sua parochia audire sacrum?

Satisfacit præcepto audiens sacrum extra parochiam.

Sed hæc solutio iam facilis est. Nam etsi olim fuerint varia iura quæ hoc videntur præcepisse: iam tamen communi contraria consuetudine abrogata sunt. Quare communiter Doctores iam docent, satisfacere huic præcepto eum qui audit sacrum extra suam parochiam, siue hoc solemnè sit, siue non. Vide *Siluestrum v. Missa. 2. n. 5.* Omni modo tamen suadendum est omnibus, vt quantum commodè fieri potest præsertim diebus solemnioribus in suis parochiis sacrum solemne audiant. Hoc enim multum ad splendorem Ecclesiæ, & solemnitatem officij confert.

Siluester.

313 Sexta difficultas est, Quænam ab audienda Missa excusent?

Qua in re conuenit inter omnes DD. eos omnes excusari qui sine notabili suo incommodo eam audire non possunt. Plura autem eiusmodi impedimenta passim enumerant Summistæ. quare cùm passim obuia sint, non est necesse hîc inserere. Vide *Nauar. c. 21. n. 3. & sequentibus.*

Nauarr.

314 *Quando itinerantes ab hoc præcepto excusentur.*

Notandum autem hîc est primò, Etsi itinerantes excusentur ab auditione sacri, quãdo sunt in locis vbi id non dicitur; aut quando sine graui incommodo non possunt illud audire: ad hoc tamen non sufficit quòd deberent iter suum nonnihil retardare, aut etiam amittere comites suos nolentes expectare, quando non sequeretur aliud graue incommodum, nisi quòd soli deberent postea incedere. Hoc enim eos non excusat ab audienda Missa: quia non est tanti momenti. Secùs esset si sequerentur incommoda, vt si per hoc exponerentur periculo grauiter errandi in via, quam nec norunt, nec facilè ab aliis possent discere: aut si itinera solis incedentibus essent periculosa, aut si essent pauperes, & alerentur à comitibus, &c. Quare discedentes die festo è loco vbi fiunt sacra, tenentur communiter vnum priùs audire, nisi moraliter essent certi quòd possent ipsum in itinere audire. quia autem hoc sæpissimè fallit, sæpissimè est aliqua culpa, & quidem satis grauis illud non audire ante discessum. Vide *Suarez disp. 88. sect. 6.*

Suarez.

315 *Quando famuli excusentur.*

Nota secundò cum eodem ibidem, Quando ancillæ vel famuli ita occupantur à suis dominis vt non possint audire sacrum; quamuis domini grauiter peccent non permittendo iis vt audiant sacrum (nisi in aliquo casu particulari id sine notabili suo incommodo permittere non possint) ipsi tamen excusantur. Ad hoc tamen necessarium est Primò, vt indicent domino se non audiuisse sacrum, & petant facultatem audiendi, etiamsi sciant ipsum nonnihil grauiter laturum, quando diuturna ira, aut grauis turbatio non timetur. Quòd si rogatus non permittat, excusantur. Secundò, vt quantam possunt diligentiam adhibeant, vt vel audiant sacrum antequam dominus eorum opera indigeat, aut negotia sua ita disponant, ac expediant, vt tempus audiendo sacro commodum reperiant. Non tamen ideo tenentur notabiliter aliquid de moderato, ac communiter aliis famulis concesso somno detrahere. Hoc enim esset nimis durum: vt notat Suarez suprà. Tertiò, si viderent se communiter ferè toto anno ita impediri, tenerentur, si sine graui damno possent, talem herum deserere. quia hoc valdè repugnat officio hominis Christiani. Si quis plura hac de re velit, videat Suarem ac Nauarrum suprà.

Suarez.

Suarez. Nauarrus.

Finis tomi primi.